

ЛННБ України ім.В.Стефаника

01169612 (Q)

ЗБІРНИК ФІЛЬОЛЬОГІЧНОЇ СЕКЦІЇ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
Т. VIII і IX.

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ
ЯКОВА ГОЛОВАЦЬКОГО
В ЛІТАХ 1850—62.

Видав

Др. Кирило Студинський.

У ЛЬВОВІ, 1905.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
під надзором К. Ведиарського.

КНИГАРНЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

у Львові, Театральна ч. 1

має на складі між иншими отсі книжки:

	Корон
Адріан. Атрарий процес у Добростанах	1—
Антонович В. Польсько-українські відносини XVII ст.	0 40
Барвінський В. Досліди в полі статистики	0 20
Боданський О. Українські казки, зі вступом і поясненнями	0 50
Боровиковський Л. Маруся, теш	0 26
Брайтенбах В. Біологія в XIX в.	0 26
Будзиновський В. Хлопська посілість	2—
О. Вайсмаер. Про туберкульозу	0 90
Верхратський Ів. — Начерк соматології	3—
„ Знадоби для пізнання угро-руських говорів, т. 1—2 по	2—
„ Про говор доліський	1 30
Візнер Ю. Житє рослин у морі	0 10
Гнатюк Вол. Словацький опришок Яношік в народній поезії	0 50
„ Русини Припівської єпархії і їх говори	0 70
„ Словаки чи Русини?	0 80
„ Hungarico Ruthenica	0 20
„ Пісенні новотвори в укр.-р. народ. словесности	0 55
„ Угоруські духовні вірші	2 50
Грушевський М. Історія України-Руси, т. I і II, вид. 2, по	7 50
„ т. III—V дав. Збірник іст.-філ. секції (т. III вид. 2 в друку).	
„ Люстрації королівщин в руських землях XVI в., т. I—IV — дав. Жерела.	
„ Війники з жерел до історії України-Руси: ч. I, до пол. XI в.	2 00
„ Розвідки й матеріали до історії України-Руси, II—V	12 00
„ Останні романи Г. Сігнєвича	0 40
„ Вступний виклад в історії давньої Руси	0 20
„ Хмельницький і Хмельницщина	0 20
„ Звенигород галицький	0 70
„ Похоронне поле в с. Чехах	0 60
„ Описи Ратенського староства	0 60
„ Хронологія подій Галицько-волинської літописи	1 00
„ Чи маємо автентичні грамоти кн. Льва?	0 50
„ Економічний стан селян в Львівській королівщині XVI в.	0 50
„ Звичайна схема „руської“ історії й справа раціонального укладу історії	
„ східного словинства	0 20
„ Етнографічні категорії й культурно-археологічні типи в сучасних	
„ студиях східньої Європи	0 30
„ Спирні питання староруської етнографії	0 50
„ Справа українсько-руського університету у Львові	0 50
Драгоманов М. — Листочки до вінка на могилу Шевченка	0 20
„ Рай і поступ 2 вид.	1 00
„ Микола Ів. Костомарів	0 16
„ Літературно-суспільні партії в Галичині	1 80
Етан Е. Економічне положення руських селян на Угорщині	0 26
Енгельс Ф. Людвік Фаєрбах	0 50
„ Початки родини, приватної власности і держави	1 50
Етнографічний збірник т. I—IV, VII—X і XII по 3— кор. т. V, VI і XIII—XV	
„ по 4 00 кор., т. XI	6 00
Бфремов С. Національне питанє в Норвегії	0 30
Жерела до історії України-Руси, т. I. — Люстрації королівщин в землях	
„ Галицькій і Перемишльській	4 00
„ т. II: Люстрації королівщин в землях Перемишльській і Сяноцькій	4 00
„ т. III: теш — в землях Холмській, Львівській і Белзьській	5 00
„ т. IV: Галицькі акти з р. 1648—9	4 00
„ т. V: теш — з р. 1649—51	4 00
„ т. VII: — Люстрація королівщин з р. 1570	4 00
Житє і Слово, вістник літератури історії і фольклору, рік 1 і 2 по 10, рік 3	5 00
Закляпський Ром. — Чи можна Федькоєвча Косованом звати?	0 40
Занєвич — Знесене панщини в Галичині	1 00

В 3666/

18-9

30

ЗБІРНИК ФІЛЬОЛЬОГІЧНОЇ СЕКЦІЇ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
Т. VIII і IX.

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ

ЯКОВА ГОЛОВАЦЬКОГО

В ЛІТАХ 1850—62.

Видав

Др. Кирило Студинський.

У ЛЬВОВІ, 1905.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА
під варядом К. Беднарського.

350257

W_i-

Збірка М. С. БІЗНЯКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 37925

и 27793 / 8-9

Передмова.

Листи — се частина історії людського життя. Листи, писані в літературних справах — се частина історії письменства і тому говорити про вагу їх видань — річ злишня. Час від р. 1848—60 належав у нашім письменстві до мало прояснених і оброблених. Не один з нас перечитував сучасні видання, переглядав статії, але не був в силі навязати поміж ними якоїсь нитки, що лучила би їх в одну цілість, що виясняла би причини поодиноких прояв і еволюцій в напрямі нашого письменства сего часу.

Допомогли нам в сїм листи, писані до Як. Головацького, одного з визначних, сучасних діячів. Они дали нам спроможність розв'язати не одну загадку, вияснити не одну подію, схарактеризувати час і людей. Ми певні, що характеристика сучасних стремлінь вийде вірна, бо й сїм важні листи, що в них міститься дійсна, неретушована правда, за якою нераз на дармо шукали би ми по друкованих статтях.

В нашій передмові рішилися ми взяти під розвагу одну, дуже важну прояву. Ми забажали подати огляд літературних спорів про нашу письменну мову від р. 1848—60, і схарактеризувати сю боротьбу за і против народної мови, ведену по сучасних, наших виданнях. В сїй цілі переглянули ми всі публікації, як „Зорю Галицьку“ (від р. 1848—57), „Галичо-руський Вїстникъ“ (1849—50), „Новини“ (1849), „Пчолу“ (1849), віденський „Вїстникъ“ (від р. 1850—1860) і його додаток „Отечественный Сборникъ“ (1853—59), „Ладу“ (1853), „Анеологію“ (1854), „Семейную бібліотеку“ (1855—6), „Церковную Газету“ (1856—8) і „Церковный Вїстникъ“ (1858). З всіх тих

видань вибрали ми майже всі статії, писані в обороні народної мови, або против неї, та звязали їх, при помочи листів, в одну цілість.

Сторонникам нашої народної мови довелося в згаданім часі звести боротьбу з людьми, які хотіли навязати нашій літературі великоруську мову. Тим то наша передмова буде містити в собі історію літературного москвофільства в Галичині і на угорській Русі від р. 1849—60. Вважаючи москвофільство історичним фактом, ми старалися віднести до нього зі спокоєм і об'єктивно. Щоби нас не посудив ніхто о тенденційність, ми веліли часто промовляти людям самим, причім критикували їх погляди. Що деякі люди, як прим. Яков та Іван Головацький вийдуть в чорних красках, або що деякі виступи Духновича, Гушалевича і Раковського являть ся в некористнім освітленю,— в сім не наша, а їх вина. У нас не було ані симпатії, ані антипатії до поодиноких людей. Ми оцінювали їх після їх діл, статей та листів.

Листи, які видаємо, є, з виїмкою двох, власністю „Народного Дому“ у Львові. Коли ми їх почали друкувати, число їх сягало лише до 327. Коли ми продовжували, або й кінчили друк, найшлося їх вже 642. Тому вважали ми відповідним, оскільки се не було можливим, щоби вмістити їх в хронологічній порядку, надруковати при кінці додаток, в який ввійшла також частина листів з р. 1849, хоть сего в заголовку не зазначено. З сего числа 642 листів вибрали ми всі листи, що мають літературну вартість, оминаючи, по зможі, листи писані в чисто родинних справах. Листи угорських Русинів і Славян ввійшли до нашої збірки всі, без виїмки. Так само не поминули ми ані одного листу Івана Головацького та начерків листів Якова Головацького. Крім листів, адресованих до Якова Головацького, найшлися тут також листи до інших людей, які ми рівнож видрукували.

До нині скатальовано в „Нар. домі“ понад 1100 листів Як. Головацького, які ми рівнож задумуємо видати в дальших двох томах. Перший том обійме незвичайно важні листи від р. 1836—1849, які містять в собі кореспонденцію Як. Головацького з Славянами, (з Чехами, Сербами, Словінцями, Поляками і Хорватами) та з Русинами. Буде се багатий, новий причин до історії нашого духового і політичного руху та звязий з іншими Славянами в перших хвилях нашого відродження. До другого тому вийдуть листи Як. Головацького від 1863—1874

а побіч них доповнення листів від р. 1850—62, які недавно віднайдено.

Листи видали ми з фотографічною майже точністю. В клям-рах означували ми сторони. В листі ч. 300 пропущено по слові: „commendatus“ — „persisto Strigonii“, що отсим справляємо. Дрібних і мало численних похибок не зазначаємо. Оба показчики уложив студ. фід. п. Олекса Бойцун.

Видаючи отсей том, відчуваємо ся до сердечної вдячності дир. бібліотеки „Нар. Дому“, проф. Ф. Свистунови і її б. урядникови, п. Ілар. Святицкому за ввічливий дозвіл, користати з архіву. Рівнож щиро дякую проф. реальної школи, Впв. п. Людв. Фіялці за коректу меньше четких, чеських листів.

У Львові, дня 20 липня 1905 р.

Др. Кирило Студинський.

I.

У велику заслугу Маркіянови Шашкевичеві треба почислити се, що він не лише ввів живу, народну мову в галицько-руське письменство, але що станув також на становищі духової і культурної єдності всіх українських земель, видячи в ній запоруку дальшого розвою літературних починів в Галичині. Беручись за літературну працю, Шашкевич, горячий ентузіаст для народної мови, виучував її впрост у жерела, з народних пісень і оповідань, а для студій над нею сягнув він до фільольогічних праць над славянськими мовами, які утверджували його в пересвідченню, що наша, народна мова, се одна із живих, славянських мов, яка повинна найти місце в літературнім життю галицької Руси. Відроджене поодиноких славянських народів, сьміле переборюване перепон, які ставали їм в дорозі, додавали Маркіянови віри і надії на успіх початого ним діла. Ентузіастичні відзиви чужих письменників про Україну, її природу, мову і пісню, готові, літературні взірці в творах українських письменників веліли йому стати на становищі культурного з'єдинення Галичини з Україною, з якого він не зійшов по кінець свого життя.

Слідом Маркіяна пішов був у своїх молодечих літах другий член „руської трійці“, Яків Головацький, який до народних ідеалів Маркіяна Шашкевича відніс ся з великою симпатією. В приписці до третього псалму Руслана писав Головацький: „Кажеш, приятелю, що простим язиком нашим не можна лиш о домашніх, щоденних річах бесідувати, що руський, народний язик зовсім неспосібний до вираженя висших понять. От тобі показав живим приміром Шашкевич, як можна взнести ся високо, як можна своїм нарічем без чужої примішки і найвисшії понятія о Бозі гладко виговорити — та ще як сильно, як мудро, положительно, основно.

Не язык народний винен, але ти сам, бо вдар ся в груди, не знавш его, не вміш по руськи. Шашкевич не рік, не два виучував і розбирав народну бесіду; тепер видиш, як ему гнеть ся всюди під лад. Не лїнуй ся, працуй, то і тобі легше піде; але знай, що без праці само до берега твого не приплине¹⁾.

Народну мову уважав Головацький самостійною, „природною, чистою, повноголосою, мужеско-сильною, виразистою (ляконическою) в устах статного господаря, або козака молодця, тай під пером Котляревського, Тополинського і других, а мягкою, сердечно-ніжною, пещеною в бесіді материнській, дівочій сьпіванці, або під пером сердечного Основяненка²⁾“. Се не самохвальба, писав Головацький, бо і сторонські письменники, знавці мов признають нашій мові красноручність та иньші прикмети, що ставлять її висше понад другими, славянськими мовами. „Бандтке називає її найкрасчим меже всіма словенськими, Міцкевич меже руськими язиками, Бодяньський величає его поетичність і музикальність та каже рівнати его з грецьким та італіянським, Коубек і Мацієвський імену-ють его красчим від чеського, Раковецький жалує, що не став ся пануючим в цілій Росії а писатель російський, Даль-Луганський признає ему первенство над великоруським народним і книжним язиком³⁾“. З таким самим одушевленем до народної мови відніс ся також Головацький у своїх вступних лекціях на становищі професора львівського університета. Людям, що хотіли би вводити церковно-славянщину в руське письменство в Галичині, вияснює він, що мова церковно-славянська є вправді „скарбницею язикословія, котрою наш язык засилати будемо... нею види нинішнього, живучого языка розвивати, обясняти не перестанемо...“⁴⁾, що однак галицькі Русини „мають призначенє, в крузі соплеменних, славянських народів розвинути свою родиму словесність, своє питоме житє, поповнити тую розгрань, яка межи Словянами без них появляє ся, впливати на образованє мільонів свого племені і переносити європейське просвіщенє тихим розвитком на весь южноруський нарід“⁵⁾.

¹⁾ „Вѣнок“, часть I. Відень 1846, стр. 63—4.

²⁾ Яковъ Головацькій: „Розправа о языкѣ южнорускомъ и его нарѣчіяхъ в „Истор. очерку основанія галицко-русской Матиці“. Львів 1850, стр. 35.

³⁾ Там же, стр. 47—9.

⁴⁾ „Три вступительніи преподаванія“... Якова Головацкого. Львів, 1849. стр. 10.

⁵⁾ Там же, стр. 28.

Духову єдність Галичини з Україною старався також Головацький перенести на політичне поле, вказуючи австрійському рядови на сю обставину, що москвітизм заливає все і жалі на покривджене прав Малорусинів часті, що централістичний, російський ряд дивиться криво на відроджене малоруської літератури, коли більша половина малоруських видань виходить під анонімами, або псевдонімами..., що через те вся надія малоруської народності лежить в Австрії, що помагаючи малоруській літературі, Австрія могла би мати вплив і на Україну, як через своїх угорських Сербів має на Сербію, Боснію і т. п. що вона могла би найти симпатії і на Україні¹⁾

Не без впливу творів Маркіяна Шашкевича і живого слова та літературної і публіцистичної діяльності Якова Головацького починають відносити ся з тим самим пієтизмом до народної мови і з тими самими симпатіями для культурного з'єдинення Галичини і України також інші, сучасні письменники та діячі.

Коли на з'їдї „учених“ піднесли ся голоси (Сосновського, Ганкевича і Венедикта Левицького) против народної мови а за церковно-славянщиною,²⁾ — побіч Головацького, що відчитав свою „Росправу о южно-рускѣмъ языкѣ“ і Йосефа Левицького, який промовляв за народною мовою, обстав дуже рішучо за нею і за духовою єдністю Галичини з Україною Никола Устиянович, кажучи:

„Хтож бо в Славянщині не знає тої мови сьвятої Руси, тої бесіди серця, того наповидного ласканя, котрим мати першове дітя своїй милости любує, тої красавої пісеньки, якую ластівка під стріхою щечече, хто не знає барви цвіту і вони тої літоросли золотобережної України? На славянським виросла она серцю і всякими цвітами приоздобила ю красавая мати. Всякії чувства душі і ума появи приодіває она золотими точками. — Аж хочем налюбувати ся єї принадами милости, підім до Основьяненка Марусі, аж желаєм надивити ся ненаглядним єй барв красотам, вержмо оком на єго схід сонця, аж хочем узброїти ся в кріпость, послухаймо громкого Шевченка, аж розвеселити ся і попустовати, возьмім Котляревського, аж на послідок статочного образа хочем, прочитаймо

¹⁾ Hawryło Rusyu (Як. Головацький): Zustände der Russinen in Galizien, Leipzig 1846, стр. 21. Порівнай Др. Остап Терлецький: „Галицько-руське письменство 1838—65. Львів 1903, стр. 9.

²⁾ Яковъ Головацкій: »Историческій очеркъ основанія галицко-русской Матицѣ“, стр. CV.

єдин тільки короткий уступ з Перекінчика під назвою Бандурист, через незабвенного нашого Пашкевича написаний; а схибсьмо не пожалували потрудити ся до пісний народа, до тої комори природних народних гадок, найшлибсьмо не єдиную зьвіздку, которая бв славу найкращому письменникови кожного народа принесла. О тій красі бесіди руської добре знають Славяни, з того то жерела черпали наші побратимці Поляки для свого язика овую обильность, которою днесь так велично їх мова ся красує. Руськими то цвітами покрили они давню наготу нарічія свого.¹⁾

Те саме стремління бачимо ми не лише в замітках, наукових розвідках і академічних промовах, але також на поли політики, руської публіцистики і красного письменства.

В першій, політичній відозві „Ради народної руської“ зазначено цілком ясно, за приводом Юліяна Лаврівського, що „ми, Русини галицькі належимо до великого руського народу, котрий одним говорить язиком і 15 мільонів виносить, з котрого півтретя мільона землю галицьку замешкує. Відозва накликувала Русинів, щоби враз з другими народами вставали з довгого сну та щоби поміж иньшим, поставили собі цілю, „розвивати і взносити нарідність нашу во всіх її частех: видосконаленем язика нашого, запровадженням єго в школах низших і висших...“²⁾

Велїд за сею відозвою повідомив руську публіку Антін Павенцький, що починає видавати „Зоря Галицьку“ „в нашім руськім язичі, яким наш нарід говорить,“³⁾ а в сій, першій, нашій публіцистичній часописи стрічаємо чимало накликувань до любови і пошановання народного слова. Так читаємо в однім місці відозву, щоби Русини по руських домах завели рідну мову і послугували ся нею в розмові з селянами і ремісниками: „А знаєтеж ви, Русини, же то значит зраджувати свій нарід, єго в ганьбі і пониженю утримувати? бо то значит управляти чужу ниву а свою занехати...“ Автор відозви накликає руських інтелігентів, щоби зближали ся до своїх „власних братей“ (селян), тямлячи, що „они тепер суть рівними вам обивателями що до значеня політичного“ а Русинок визнає, щоби віддалили від себе „чужу чуженицю“ (польську мову), „яка їх власному народови чужими чинила“.⁴⁾ Ще в иньшій місці

¹⁾ Яковъ Головацкій: „Историческій очеркъ основанія галицко-рускои Матицѣ“, стр. 8—9.

²⁾ Зоря Галицка за р. 1848, ч. 1.

³⁾ Тамже. Ч. 1.

⁴⁾ Тамже. Ч. 8. »До Русинѣвъ и Русинѣвъ“.

читаємо візване до руської молодіжи: „Скинь з Твоїх очей неправий сором, а полюби народний, руский язик, щось го з груди матерной виесала, що так мило, любо солодко приятному слуху звенить, а „цур“ кинь на того, що не так чувствує, як для Матери годить ся!“¹⁾ В статві „О языць рускимъ“ О. Л(озинського) читаємо навіть поклик до Поляків: „одже най назад Русинами будут, най не цурают ся своїм походженєм і зділану через предків кривду най надгородят, а так ся вернут і до родимого язика!“ Автор статві виступає протяв заміту, немовби руська мова була не образованою, бо нею були писані літописи і закони, бо за часів литовських князів була она придворною, шкільною, судовою і дипломатичною, що так само панувала она по дворах польських королів (від р. 1386—1447), признає однак, що по відступстві шляхти ся мова стала неуживаною і що її знов до давної чести привести треба.“²⁾

Не менше сильно зазвеніла та сама струна в нашім краснім письменстві.

Сердечну любов до народного слова чуємо з вірша Луки Данкевича п. з. „Братамъ Галичанамъ“, в якім поет сьпіває:

„Ще не згибло руське слово
Так нам миле;
Ще го чути
На около...“³⁾

Тими самими ідеалами жив в р. 1848 Антоній Петрушевич, як сьвідчить про се его поезія, видана без підпису, п. з. „Плачь руской матери надъ блуднымъ сыномъ“, якої частину хочьби для характеристки самого автора і його тодішних поглядів подаю на сім місци:

„...Не раз я сказала: Мое соколятко!
Не дружись з орлоньком, бо не твій то братко;
Він тя прилудить, уведе з собою,
А я мать нещасна лишу сиротою!“

¹⁾ Зоря Галицка за р. 1849. Ч. 1. в відозві п. з. „Молодеже руска“. Сюди можна би також зачислити дуже гарну статію, перекладену рівночасно з німецької на польську і на руську мову (перекладчиком останньої був Йосиф Левицький) п. з. „О змѣнѣ народности“. (Зоря Галицка за рік 1849 ч. 79 і 81.)

²⁾ Зоря Галицка за рік 1849. ч. 4.

³⁾ Зоря Галицка за р. 1848, ч. 1.

Тись мене не слухав, а тепер і знати
 Того не хочеш, що я твоя мати!
 Скажиж ми, синоньку, слівко на потіху —
 Прийди до домоньку, під убогу стріху...
 Гдем тя породила, в батонька хатонці!
 Бо тись мя встидаєш в своїй палатонці!
 Чую я чую твій голос миленький,
 Но слово не руске, язик не рідвенький...
 Не так я ти, синку, пісоньку сьпівала,
 Колим тя спатоньки в колисочку клала.
 І ти вже за мною ставесь промовляти
 Чисто по руски, як учила мати!
 Чиж не правда, сину? не дармо я плачу! —
 „Верни, верни нині, най тя ще обачу,
 І будь вірним сином — пристань до серденька,
 Я тя попращаю — руска твоя ненька!“¹⁾

Тою самою дорогою йшов також Іван Гушалавич. В його верші п. з. „Мати и донька“ дорікає мати дочці, що она хоче вийти за пана:

...Гірко вспіннеш мов слово, сплачеш над недолев,
 Бо щож тяжше для серденька, як ся вирікати,
 Тої мови і тих пісний, що тужлива мати
 Днем і нічков над колисков твійов все сьпівала,
 І котрою ти раз первий мило щебетала...“²⁾

Патріотичні відзиви на тему пошановання народної мови прибирають навіть декуди комічно-наївний зміст, як прим. в верші „Зъ надъ Прута, одъ Гуцула“:

„Ой ти горо каменная, чом ся не лупаєш,
 Ти невісто красенькая, чого ся встидаєш?“
 „Встидаю ся мого роду тай рускої мови,
 Бо то нею мовлять дівки, що доять корови“.
 Ти руская невістонько, тра би тя учити,
 З твоїх красних, чорних очей полуди здіюмити.
 Як зачали тій невісті полуди здіюмати:

¹⁾ Зоря Галицка за р. 1848 ч. 11. Під „орлоньком“ велить автор в примітці бачити Поляків. Що вірш сей вийшов з під пера Петрушевича, про се свідчить нам спис його творів, уміщений в „Литературн-ім Сборнику Галицко-рускої Матиць“ за рік 1885, стор. 221. Гляди також дуже гарну оборону народної мови і звязий з Україною в Петрушевича брошурі п. з. „Słów kilka napisanych w obronie ruskiej narodowości.“ Lwów 1848, стр. 17—25.

²⁾ „Пчола“ за рік 1849, ч. 11.

„Ой не буду вже я більше мови ся встидати“.
 І попаді, хоть їх мало, з своїми доньками,
 Знюхали ся, пане брате, з тими двораками;
 І дворакам тим, дуракам, в білі руки плещуть,
 Вже Русина собі нічим в сьвітонці не взищуть. —
 Цурають ся свого роду дівчата, невісти
 Ідїть враги до Варшави польські книші їсти!
 Цурають ся своєї мови, тай і руских хлопців,
 Бодайжесьте посивіли — зася від молодців!“¹⁾

А рівночасно з сим мотивом відзиває ся в поезії ще другий, який осьпівав був вже Маркіян Шапкевич. Як він, так і всі сучасні, визначніші письменники стають на становищі культурної, духової єдності Галичини з Україною.

На „соборі учених“ виголошує Іван Гушалеви́ч свій вірш п. з. „До моєї Родины“, яку бачить там, де

„Бескида верхи крутії,
 Волни реву́чі Дніпра,
 Сяня, Буга і Дністра
 І Чорноморя води ще не висхли...“²⁾

Видавництво „Пчо́лы“ інаві́рує Іван Гушалеви́ч віршом не підписаного автора (чи не самого Гушалеви́ча), п. з. „До Пчо́лы“, який так ядро́ характеризує нам сучасні стремлі́ня. Поет кличе:

„Своїми лугами
 Пчі́лко пролети́ ся,
 С обно́жев домо́ньку
 Пчі́лко поверни́ ся;
 Росов украї́нськов
 З бере́гів Дні́прових
 І росов Гали́цков
 З бере́гів Дні́стрових,
 З над Пру́та, з над Ся́ча;³⁾
 З Бески́дів висо́ких
 Оживля́й ся, пчі́лко,
 В тру́дах оди́ноких.

¹⁾ Зоря Гали́цка за р. 1849, ч. 6.

²⁾ Як. Голова́цкій: „Историч. очеркь основ. Гал. руск. Мати́ць“, стр. 99—101.

Не жури ся, пчілко,
 Як тя повитають...
 Люди темной ночи
 Всім днесь ся цурають,
 Не для них то слово
 Родиме сьвятоє —
 На смерть би го дали
 А вкресли чужоє...¹⁾

Ще в р. 1850 шле Гушалевиц у своїм „Введенію до думъ“ свої пісні в Славянщину і на Україну, до берегів Дону, Дніпра-Славутиці з горячим бажанем:

„Ой коби раз доля
 Наша освинула,
 Тогди піснь весела
 Всюди би загула,
 Над Дніпром, над Доном,
 Над Дністром, над Сяном
 І Бугом, як громом...²⁾

Туди лине також своїми думками Никола Устиянович в верші п. з. „До Зорѣ Галицкои“, в яким надіє ся, що зоря засьвітить по всіх українських землях, а тоді

„І пясть молодця в шабельку задзвонить,
 В білії руки заплеще дівця,
 Старець сивенький слезку долі зронить,
 Роз'яснить око журлива вдовиця;
 А вколо сонця дитятко малое,
 Зачне при піснях о Дніпру, Полтаві,
 Як соколятко в гнізді молодое
 Снити о щастю й козацькій славі“³⁾

Не менше живо обробив сей мотив Лука Данкевич в поезії „На день ³/₁₅ мая 1849 р.“ в якій ведить „Зелеменеві, братови Чорногори“ глянути за Бескид та привитати від Галичан „синів Коріята“ (руського князя в Мукачеві) та звітити Київ і Дніпрові пороги, що

¹⁾ „Пчола“ за рік 1849, ч. 1.

²⁾ Зоря Галицкая за р. 1850, ч. 91. Порівнай також статийку Гушалевица п. з. „Въведение до отечественной исторіи“ (Пчола ч. 1, стр. 16), в якій він апотеозує козаччину і козацьку волю.

³⁾ Зоря Галицка за р. 1848, ч. 14.

„Галичани за рускую справу
Борють ся різко, пруть ся з ворогами,
За імя рідне, мову, предків славу“.

Він обіймає щирим серцем всі українські землі, бо

„Щосьмо си рідні, по бесіді знати,
Та що одна нам всюди була доля,
Бо як одна нас породила мати
Так нам в уділі всім була неволя...¹⁾

А в дзвінкім хорі сих письменників не бракло також голосу Богдана Дідицького, що одушевляє ся українською минувшиною та українською пісню.²⁾

Свої сипаті для України і її письменства виявляють сучасні, галицькі письменники ще й тим, що перепечатають твори визначніших, українських письменників. В „Новинах“ Гушалевича вийшла поезія Єремії Галки (Костомарова) п. з. „Пісня моя“,³⁾ в „Пчолі“ Гушалевича побіч житєписи Івана Котляревського і уривка „Енеїди“,⁴⁾ перепечатано „Оду до князя Курякіна“.⁵⁾

Готові, артистичні взірці в творах українських письменників, їх чиста і ядерна мова припадали сильно до вподоби нашим, галицьким письменникам та полишили дуже замітний вплив не лише на творчости Маркіяна Шашкевича,⁶⁾ але й письменників 1848-их років. Між иньшими вірш Гушалевича п. з. „Кара“⁷⁾ нагадує нам дуже вразно так під оглядом ідейним, як і стилевим поезію Метлинського п. з. „Зрадник“.⁸⁾ Інший вірш Гушалевича п. з. „Плясы Бури съ вѣтромъ“,⁹⁾ писаний рівнож під сильним впливом описів

¹⁾ Зоря Галицка за рік 1849, ч. 38.

²⁾ Порівнай: Богданко „До Буга“ в часоп. „Новини“ за р. 1849, ч. 14 і „Сїй пісня“ ч. 18.

³⁾ „Новини“, за р. 1849, ч. 19.

⁴⁾ „Пчола“ за р. 1849, ч. 3.

⁵⁾ „Пчола“ за р. 1849, ч. 16.

⁶⁾ Порівнай мою працю п. з. „Geneza poetycznych utworów Markijana Szaskiewiczza“, Kraków, 1896 (виданє Акад. Наук.) стр. 28—34 і мої замітки п. з. „Коли вперве проявив ся вплив „Кобзаря“ Т. Шевченка на руське письменство в Галичині“ („Руслан“ за рік 1897 ч. 50—53.)

⁷⁾ „Пчола“ за р. 1849, ч. 8.

⁸⁾ Порівнай моє виданє творів Амврозія Метлинського (Львів 1899) п. з. „Думки і пісні“ стр. 37.

⁹⁾ „Пчола“ за р. 1849, ч. 12.

бурі в поетичних творах тогож самого автора, сьпівака українських степів і могил, Амврозия Могили.¹⁾

І нема сумніву, що твори українських письменників мали би великий і користний вплив на дальший розвій наших літературних починів, на виробленє літературного смаку і стилю, на виобразованє літературної мови в літах 1848—60, колиб сих звязий не перервано, колиб не повіяло у нас холодним вітром, який визвав виправді реакцію, та всеж таки остаточно прибав живу думку, живе народне слово на цілий десяток літ, зломив на дуєї не одну живу одиницю, і приніс з собою зневіру в будуччину нашого письменства.

II.

Хоть під дальший розвій нашого письменства покладено в р. 1848., за приміром Маркіяна Шашкевича, так ясні і розумні основи, хоть здавало ся, що язикове питанє в галицькім письменстві вже остаточно порішене, мимо сего оно не сходило ще довгий час з дневного порядку і було предметом літературних спорів. Причиною сеї прояви було головнє те, що майже кождий сучасний письменник мусів бороти ся з язиковими трудностями. Навіть сі, що одушевляли ся народною мовою, не знали її так, якби сего від них можна було домагати ся. Виховані в дома, по більшій частині, серед розговорної, польської мови, в церкві серед церковно-славянщини а в школі серед німеччини, они мимоволі нераз вносили до своїх творів чужі слова звороти і стиль. Ще менше знали народну мову всякі принагідні кореспонденти, люди безперечно щирі, які на перший поклик, що взивав руську інтелігенцію до праці, ставали в ряди, та містили свої помічання, чи вістки про народний рух в „Зорі Галицькій“, в „Галичо-руськїм Вѣстник у“ „та Вѣстнику“. В їх дописях аж роїть ся від всяких польонїзмів, церковно-славянських слів та германїзмів. Народна мова була хіба сею поволокою, що прикривала всякі чужі для народної мови слова і звороти. Не менша трудність була з правописню, хоть „собор учених“ подав був вже певні правила. Кождий писав, як хотів і умів, а що ухвали „собору учених“ не всіх переконували, тож і на сю тему почали ся були від р. 1849 літературні спори, в яких однак більшу ролю відгравало питанє язикове, чим правописне.

¹⁾ Метлинський: „Думки і пісні, „Гулянка“, „Смерть бандуриста“ і т. п.

Мабуть, чи не першою в єїм напрямі в руській публіцистиці від р. 1849 була стаття Лозинського, писана фонетикою (без ь) п. з. „Уваги над правописом руским“. По гадці автора письмо повинно бути вірним образом живої мови. Етимології можна уживати однак в певних границях, щоби не затирати характеру нашої мови. Тому треба писати: вовк, довго, вівця, вѣд, а не волк, долго, овца, од. Коли навіть відкликуємося до етимології, то в першій ряді повинні ми звертати ся до етимології нашого власного наріччя, або до його коренів, а не до коренів чужих наріччій. Етимологія з інших наріччій, або не на своїм місці ужита, зтирає характер язика, утрудняє писання і читання та помножує без потреби правила граматики. Фізіологія можуть виказувати, як перемінують ся букви, яка з якої повстала, але правопись не повинна про се журити ся. Она малює бесіду прийнятими знаками і доперва там, де ясність сего вимагала би, звертає ся до етимології. З практичних рад на тему правопису, Лозинський подає отсі: треба уживити и, ѣ, а пропускати і, ы; належить викинути ь; на звук ј треба мати окремий знак, або можна уживати також латинського j, бо в такім разі можна би обійти ся без кількох букв, як іа, іе, э, іо, ю, й, а навіть без ь, бо се j можна би ужити в середині і на кінці слів, як знаку м'якшення: м'ясо, ковалj, ковалja; не яло ся також пропускати в у словах вѣн, вона, вѣвця, вовес, вѣтец, вѣтця, бо його вимовляє нарід, а „же Турчинки свої лица закривают, то могут до того і справедливи причини мати; але чому би мы правдивое лице нашего языка закривати мали, тоє не дастся ничим оправдати“; gen. plur. повинен кінчити ся на ив, ѣв, а не на ѡв, ѣв; препозиції вѣд, пѣд не яло ся писати після етимології (от, од, вѣд, пѣд); в instr. masc. треба писати: злодѣіом, краіом а не злодѣем, краем, яке Лозинському видаєсь польонізмом. Свої гадки подає Лозинський під суд учених та просить, щоби з його уваг задержати се, що добре, а відкинули те, що мильне, або лихе ¹⁾).

Цілком незалежно від статті Лозинського прислав до редакції „Галичо-русского Вѣстника“ Йос. Левицький свою промову, виголошену в Перемишлі до богословів, в якій виказував неодноцільність правопису і подавав правила, як треба писати. Редакція заявила від себе, що порозуміне в справі правопису конечно і в сій цілі готова она містити, в міру місця, всякі замітки, які до неї на сю

¹⁾ »Пчела« за рік 1849. Ч. 17.

тому наспіють¹⁾. Заки однак напечатано промову Левицького, редактор „Галичо-руського Вѣстника“, Никола Устиянович подав від себе незвичайно цікаві замітки, в яких вказав, що православне питанє у Русинів має далеко глибоше жерело, що тут не стільки розходить ся о правопись, скільки о мову, що хоть народна мова на цілій південній Руси однобарвна і однозвучна, то вже нині наші письменники розділили ся на чотири лави. Одні бажать бачити в письменстві мову староруську, мову стару, „убарвлену всякими цвѣтами просвѣщенного времени“, хоть она стала для народа мовою мало приступною і чужою. Другі домагають ся введеня до письменства мови церковно-славянської, якої „обыльность, крѣвкость, цвѣтъ и краса“ звісні по цілій Европі, а яка крім сего є мовою церковного богослуженя на Руси, мовою руською. А побіч сих мов є „ще єденъ близкій и зарѣвно небеспечный побратымъ для бесѣды малорусской т. є. письменный языкъ великорускій — російскій. Тотъ языкъ возникъ на крѣпкихъ подвалинахъ языка руского. Всею красу и богатство нашихъ питомыхъ прапрадѣдовъ, выловили єдною рукою Росіяне для своєї рѣчи, и операвши ся другою на церковныхъ скрижалахъ, поставили новый храмъ, красивый и величественный, который хотяи гейба своимъ назвати годѣ, алежъ намъ отрѣкаться его безъ дѣла“. А поміж сими трема „етовпами красоты и богатства, стоитъ але ще маленькая, ядерная, ширококорѣнная билінка а на ней розвиваєсь первшая лѣторостка многонадѣйного щепу — наша просто народная бесѣда, днешная полевая цвѣтка братного побережа побратымчихъ рѣкъ Днѣстра и Днѣпра. Єсть она такъ наивно красивая, же придививши ся ей лицу и души годѣ ей не полюбити и годѣ залишити живое огнище и звернути свое око до далекихъ хотяи може красивыхъ лучъ прадѣдного духа. Не дабымъ ясеній зимы за єдно мрачное лѣто, каже поведѣвка и тои поведѣнки держить ся не одна теплои яры жаждная душа, и поменувши все онѣи студеніи, далекии лучи, огрѣває ся при живомъ огнищи днешной народной ватры“. Тому так тяжко, каже Устиянович, погодити ся Русинам, хоть і в справі правописи і в справі мови порозуміне таке пожаданє²⁾.

¹⁾ Галичо-рускій Вѣстникъ за рік 1849. ч. 58.

²⁾ „Галичо-рускій Вѣстникъ“ за рік 1849. ч. 65. „Розговоры“. Під сею статією Устиянович не підписав ся, однак стиль, звороти і поетичність вказують виразно на те, що він її автором

Вскорі після своїх заміток напечатав Устиянович статію Йосифа Левицького п. з. „Уваги надъ образованьемъ языка Галицко-руского отъ часу конституції“. Уваги Левицького викликала статія Р. з під Львова п. з. „Два вопросы житя Галицкои Руси“ поміщена в журналі „Славянскіи централніи листы“¹⁾ за рік 1849 стр. 536—7, в якій Р. зазначив, що жива народна мова убога в відірвані понятя, зіпсована польонізмами, тому одним спасенем для нашого народа є мова літургічна. Хто хоче обстоювати за народною мовою, сей по гадці Р., може бути приготований, що „Ляхъ надъ Русею буде торжествувати“. З сими поглядами Р. з під Львова не погодився в цілости Йос. Левицький. Він вказав на те, що правила, яке установив „собръ учених“, щоби „такъ писати, якъ нарѣдъ въ Галичинѣ говорить“, ніхто не держить ся. Крім того ніхто не може повеличати ся, що добре народною мовою говорить, або пише. Щоби вийти з сего лябівниту, Левицький хоче примирити гадку тих, що обстоюють за народною мовою з гадкою Р., який боронить церковно-славянщини і радить „тое утвержати що въ духомъ народного языка руского сходить ся, а языкови церковному що до произведенія слѣвъ не противить ся“ почім подає правописні помічання, де уживати **ы** та **и**; **і**, **и**, **ѣ**, **ѐ**, **ѡ** а зверхъ того зазначує, що для означеня минулого часу треба писати: ходилъ а не ходивъ²⁾“.

Статія Левицького не могла живому чоловікови припасти до вподоби. Тому не дивно, що она стрінула ся з протестом незвісного нам по імені чоловіка, який ззивав сучасних Русинів:

„Образуюмо ьего (руського народа) ьазик, але ьазик ьего власниъ, рѡдниъ, живиъ, а в короткѡм часѣі стане вѡн на рѡвни з ьеншими просвѣченими народами... Не даймо сѣ в тѡм збаламутити аниъ повагобу старосвѣщини, аниъ лестними гадками полѣитичними. Но каждого, шчо нам в писмѣі накинута оусилує ьакимьколевек ьеншиъ ьазик, ци то церковниъ, ци польскиъ, або росиьскиъ, ци ьакись новиъ рускиъ письменниъ оутворити хоче, за ворога просвѣченъа нашего народа“. Автор накликає, щоби не пеувати, на взір рекрутів, народної мови чужими словами, почім виступає против Левицького, якого правописні правила вважає чужими для духа живої, руської мови і запозиченими з церковно-славянської, або великоруської мови.³⁾

¹⁾ „Slawische Centralblätter“ Radacteur: Dr. I. P. Jordan (11. Juni 1849): „Die zwei Lebensfragen von Ruthenia“ R. bei Lemberg.

²⁾ Галичо-рускій Вѣстникъ за 1849. ч. 69, стр. 71.

³⁾ „Галичо-рускій Вѣстникъ“ за 1849. ч. 69, стр. 77.

Против заміток Левицького виступив також Йосиф Лозинський, який завважав, що відкликувати ся в правописи на традицію годї, що коли Русинам розходить ся о просьвіту, то в правописи треба держати ся устної бесіди народа, що письмо є образом мови, тому треба писати так, як нарід, зглядно більша часть його говорить. В дальшій части своїх помічань боронив Лозинський і уаргументовував ширше правописні правила, які подав був в попередній статті.¹⁾

Коли зберемо розібрані доси погляди про літературну мову в одну цілість, то справді побачимо вже на живих примірах три лаги письменників. Одні, (як Лозинський і незвісний нам по імені чоловік), обставали за народною мовою, другі (як Р. з під Львова), за мовою церковно-славянською, а Левицький рад був злучити живу народну мову з церковно-славянською, зглядно староруською. Та була ще й четверта лага, що пропагувала великоруську, літературну мову, а якої речником був Антоній Петрушевич, який роком раніше накликавав Русинів до пошанованя народної мови в наведених нами творах. Гадки, які він в р. 1849 висловлював, були довгий час широкому загалови незвісні. Подав про них згадку в р. 1861., певно, не без відомости Петрушевича, Никола Устиянович в статті п. з. „Нѣскольکو словѣ... въ отвѣтъ на статью Г. Костецкого, обглагошенную въ дневнику польскомъ Przegląd Pow-szechny подъ заглавіемъ Recenzya Zorji Galickiej na год 1860.“²⁾

На ідку статтю Плятона Костецького, який закидував Дідицькому, що він, редагуючи „Зорю Галицкую яко альбомъ“ попереминовав мову присланих статей на „московську віру“, через що повів Русь простою дорогою до Калуги, підняв ся відповіди Устиянович, який зазначив, що не Дідицький був першим, що бажав бачити літературною мовою галицьких Русинів великоруську мову, що ся гадка значно вчасніша, що вже р. 1849. при завязаню „Матиць“ піднесено питанє, в якій мові і в якій правописи мають виходити видання „Матиць“, а іменно „чи въ нарѣчію простомъ и необразованомъ, якимъ доси говорить народъ рускій въ обще, чи языкомъ образованымъ и литературою цвѣтущимъ, якимъ пише Росія, чи на послѣдокъ церковнымъ?“ Більша часть зібраних промовляла за мовою народною, яка живе ся в устах 15 мільонів народа. „На тоє, пише Устиянович, повсталъ Антоній Петрушевичъ

¹⁾ „Галичо-рускій Вѣстникъ за рік 1850 „Ще щось о правописи“. Ч. 4 і 5.

²⁾ „Слово“ за рік 1861. Стаття поміщена в ч. 4—7.

и доказав достаточними доводами, що языкъ, котрымъ Москва пише, не єсть языкомъ Москвы, але єсть чистымъ, образованымъ, рускимъ языкомъ, що народнаго языка російскаго въ письмахъ николи не было и не єсть, що языкъ народный цѣлкомъ розличає ся своєю природою отъ письменнаго языка Москвы, що Русинъ говорящого Москаля совсѣмъ не розумѣе, а насупротивъ для необразованнаго Росіянина языкъ его письменный єсть незрозумѣлымъ, и же тѣлько родовитый Русинъ безъ помочи граматическихъ наукъ и докладно читати и порозумѣти може. Доказавъ такожъ, що Петро В., желая получить сильнымъ огнемъ языка народы, ужилъ языкъ рускій до сей своей цѣли, же Москва отъ давна засиляє свою литературу производами своихъ мужей зъ надъ Днѣпра и Буга, и тѣмъ самымъ чѣмъ разъ бѣльше языкъ письменный зъ наплыву Московщины и Болгарщины очищає, и же про тое Русины Галича, хотяй бы они взяли за подвалину до письменнаго языка народное свое нарѣчїе, въ дальшомъ образованью того же нарѣчїя, доконечно въ концѣ сѣ такъ званымъ російскимъ письменнымъ языкомъ стрѣтятся, понеже двѣ силы, подвизающіи ся отъ двохъ противнихъ сторонъ къ собѣ, доконечно коли сѣ собою столкнути ся мусѣть“.

Після сих слів Петрушевича, каже Устиянович, почав ся горячий, языковий спір. Многі поперли Петрушевича, почім більшістю голосів рішено, що всі твори, призначені для народа, мають бути писані сею мовою, яка живе в устах народа, а твори вищої науки „въ языцѣ письменномъ, который має начало своего развитія въ далекой минувшости, а который ошибочно чисто-російскимъ называютъ, — всѣяко остерѣгаючи ся всѣхъ оныхъ выражений и формъ, которые суть исключительно московскаго происхожденія“.¹⁾

Так отже була після 1848. р. вже й четверта лава письменників, яка накликувала галицький нарід до языкового обединення з Великоросією, а на чолі її станув був Антоній Петрушевич. Які причини зложились на сю переміну в душі Петрушевича, про

¹⁾ «Слово» за рік 1861, ч. 6. Замітимо, що против цих поглядів Петрушевича полемізував Василь Ільницький в рукописи, яка переходить ся в бібліотеці Наук. тов. ім. Шевченка. Ця рукопис вийде небагом друком в „Записках“ товариства п. з. „З літературної спадщини Вас. Ільницького, під редакцією Ів. Созанського.

се годі судити, так само, як не багато можемо сказати про проби об'єднання нашого письменства перед 1848. роком.¹⁾ Одно лише можемо напевно ствердити, що теорія і практика йдуть все окремими дорогами, бо хоть Петрушевич від р. 1849 почав писати „образованим праруським язиком“ і пише ним по нинішній день, то всеж таки не зійшов ся він доси „сѣ такъ званымъ россійскимъ письменнымъ языкомъ“.

III.

З „Пчолы“ Гушалевича і „Галичо-руского Вѣстника“ Устия новича перенесли ся язикові спори в р. 1850 до „Зорі Галицкої“ і до віденського „Вѣстника“.

²⁾ Що такі проби були, се не підлежить сумнівови. Багато доказів на се понищено, як прим. листи Погодіна до галицьких письменників. Вперше був Погодін у Львові в р. 1835 і навязав тут зносини з ріжними нашими людьми. Вдруге бавив він у Львові в р. 1839—40. Один з польських письменників, Генрик Богданський пише нам доволі подрібно про сей побут Погодіна у Львові і про його агітацію між Русинами: „Pogodin wyurzał księzom myśl moskwicenia Rusinów, lub raczej, jak się wyrażał, przywrócenia ich do pierwotnego stanu narodowości“. Погодін мав перед Русинами твердити, що Русини і Великороси є не лише одним і тим самим славянським племенем, але й народом, що разом були они під власттю Варягів, опісля в неволі азийських орд, яким Литва видерла західну Русь, почім она в XIV. в. злучила ся з Польщею. Східна, московська Русь скинула сама з себе азийське ярмо і не підлягала вже нікому, а західна оставала в польській неволі і все зітхала за здукою зі східною Русію, з якою злучила ся після пиятвікової неволі. В справі мови мав толкувати Погодін, що Русь східна і західна до нападу Монголів не ріжнили ся в мові, говорили одним і тим самим язиком, про що свідчить однакова складня, прозодия, відміна дієслів та іменників; що східна Русь, перебувши довше в неволі азийських орд, в браку своєї власної виробленої літератури, прийняла багато з їх мови, а західна Русь з мови Литви і Польщі — та мимо сего обі мови зливають ся з собою; між ними нема границі, обі они майже однакі. А коли Західна Русь, яка все пригнетена, не може здобути ся на своє письменство, то нехай приймає готову, вироблену, східну мову та почне уживати гражданки. Західній Руси брак сил до отворення окремого організму і она мусить злитися з Польщею або Москвою. Природний наклін повинен повести її до Москви, яка і так має величезне значіння політичне в Європі та Азії. Не тяжко буде також приєднати для Росії тих Славян, яких важе з Росією віра і староболгарська (церковно-славянська) мова“. Порівнай: Henryk Bogdanński „Pamiętnik“ (рукопись бібл. Осолінських ч. 3486) Т. I. Moskiewskie knowania“ (картка 284—348). Наведені нами місця гляди картку 296 і далші. Додамо, що Богданський полемізує з сими виводами Погодіна. Слїдувало би перепечатати цілий сей уступ Богданського, та по змозі його перевірити. Про сей побут Погодіна говорить не багато Йосиф Краєвський в праці: „Tajne związki polityczne w Galicyi (1833—41) (Lwów 1903, стр. 88—9. Новий матеріал до прояснення сего питання зібрав др. Ілар. Свенціцький головню по російських бібліотеках. Є се головню листи галицьких Русинів, писані перед 1848. р. до великоруських учених і діячів. Они мають вийти небавом в друку.

Серню спорів в „Зорі Галицькій“ почав був Яків Головацький статийкою п. з. „Дещо о дѣловѣмъ языцѣ у насъ на Руси“. Автор навів тут дві купецькі грамоти з першої половини 18. віку, вийняті з мійських книг в Снятині. В них бачить він мову чисту, народну, ясну, форму докладну. По його думці, обі грамоти могли би служити ще й нині взірцем для судового діловодства. Правописъ в них рівнож одноцільна і лише незначними подробицями ріжнеться від правописи, якої нині уживаємо. Як раз ся правописъ дала Якову Головацькому нагоду, накинути ся на „гдєкотрыхъ радикалѣвъ въ правописанію“, які ломлять собі голову над вудуманєм нової правописи, не зважаючи на те, що нею перервали би нитку, яка вяже нас з минувшиною, та не оглядаючись на етимольогію і анальогію других славянських мов і на давні пам'ятники языка. Сі радикали „пѣдслухують простолюдина въ своимъ рѣднѣмъ селѣ, и на тѣмъ лѣплять оутлу будови грамматики своего родимого закутка, называючи его народнымъ та простують пѣдля своего не завсѣгди правого слуху або мудрования свободно растущу на широкѣмъ славянскѣмъ пни былинку руского языка, не зважаючи, що тим простованьємъ, обрѣзованьємъ, прешкаджають взростови народного руского языка“. Але крім сих „радикалѣвъ“ бачить ще Головацький других, які впадають в иньшу крайність і велять писати в минулім часі лѣ місто въ, якого грамоти уживають, де стрічаємо: признавъ, уживавъ, саживъ.¹⁾

Зачіпленими „радикалами“ були з одної сторони Йос. Лозинський, з другої Йос. Левницький. Оба они не змовчали. Лозинський відповів в незвичайно розумній статві п. з. „Пересторога для перестережених“. Він зазначив, що правописъ в ніякого народа не стоїть на місці, що она підпадає і підпадати буде чим раз то новим змінам. Давнійші руські твори не придержувалися народної мови, лаше ортографії церковних книг, а ся ортографія вже тоді не відповідала народній мові, тому і нині взірцем для нікого бути не може. Так, як тепер всі пишемо, давнійше не писано, отже нитка вже перервана і то з користію для языка, що покинув давні, старі, невідповідні йому форми. Так само не звязане наше теперішнє бутє з минувшиною, коли деякі наші письменники розріжняють от, ѓд, вѣд, — вѣи, он, — крав, брал і т. п. Етимольогії в письмі ніхто не виключає; її треба уживати, але в певних границях, бо инакше затер би ся характер

¹⁾ „Зоря Галицька“ за рік 1850, ч. 17.

нашого наріччя. Етимології треба уживати в правописи для зрозуміння і прояснення мертвих букв, а не для затемнювання письма і фалшовання народної бесіди. Кождий нарід пише для себе, а не для анальоїї з другими славянськими мовами. „Та щож ми з того, же если напишу отъ, то мя Москаль лацаѣйши зрозумѣ, коли мя мѡй брат Русин не порозумѣ? Чи чтирнадесятъ мѣлѡнів народа маѣ ся виречи самостоянной правописи для анальоїї с другими?“ Впрочім анальоїя з другими славянськими мовами є в практичнім ужитю часто без хісна. Давні твори нашого письменства цінні для нас під ріжними оглядами, але они не можуть для нас ставити правил правописи. Они доказують нам, як давнѣйше писано, але не можуть подавати вказівок, як тепер писати маємо. Давнѣйше не виказували они народної мови, то тепер не відповідають они ще більше потребі нашої мови. Хто хотѣв би придержувати ся ортографії давних творів, сей відчував би, що тим способом „задав би насилѣ общѡй бесѣдѣ устѡй“. Головацький на основі грамот доказав, що давнѣйше говорено вѣ місто лѣ, а хтож пізнає з давнѣйших, або теперішних письм (от, од, ѡд), що нарід давно говорив і тепер говорить вѣд? Так отже лиха правопись не малює бесіди, але її фалшує. „Нехай никого не лудит слободно ростуча былинка руского языка на широким славянским пни, бо если ся давной ортографіи держати будемо, то нема для тои былинки свободы и поступу; а если вона своего вѣдличія и характеру не оудержить, то на широким пни словянским совѣм щезне“. Лозинський не вірить також, щоби обрізуванє, або простованє спиняло зріст народної, руської мови. На його гадку, найбільшим ворогом розвою народної мови є давня ортографія. Всі, що є за поступом, (радикали), чують потребу, держати ся народної мови, а реакціонери, яких засадою давність і привичка, ставлять найбільші перепони в правдивім поступі і в переведеню одноцільної правописи.¹⁾

Розумна в кождім слові, в кождій подробиці стаття Лозинського не успіла промовити до пересвідчення Йосифа Левицького. В дописи з Перемишля, уміщеній небавом в „Зорі Галицкій“, він поправив (?) вправді Головацького, що треба говорити „радикалість“ а не „радикаль“, але й додав, що пересторога Я. Головацького против поглядів Лозинського дуже справедлива, „но годѣ

¹⁾ „Зоря Галицка“ за рік 1850, ч. 20.

щобш шумныи оумы привела во ладъ — и того не можемо ся надѣяти¹⁾. За те боронив Левицький окінченя минулого часу на лѣ і заявив, що снятинський самоук зле підслухав і не читав авторів руських, які мали ліпший слух і в часі минулім лише лѣ чули.¹⁾

Дальша полеміка в сій справі почала сходити на фарсу. Появила ся допись з Перемишля, в якій анонімний автор пише, що було би ліпше, якби духовник семинарії, Йос. Левицький учив пштомців практично, як мають проповідати, та й сам виступив з проповідію. „А сіє було бы по нашѣмъ мнѣнію, бѣльшою заслугою и тервальшу принесло бы му заслугу, нежели сварити ся по часописях, чи въ минувшѣмъ часѣ буква в, чи л писати ся має.“ В зловній примітці до сеї дописи додав ще автор такі слова: „Якъ нма почтенного сего мужа писати ся має, не знаємо; ибо самъ почтенный сей мужъ правопись имени своего съ лѣтами перемѣняе: в р. 1822 писавъ ся Левіцкій, в р. 1829 Левицкій, въ р. 1836 Лѣвицкій, а в р. 1838 и 1847 Лѣвицкій. Которая же правопись изъ сихъ всѣхъ єсть злая, которая добра, а которая наилучша? Якъ протое може Преподобный Отецъ Левицкій своего соименного упрекать, що підписати ся не умѣе, єгда самъ, хотя сочинитель трохъ грамматикъ рускихъ, съ именемъ своимъ рады дати си не може? Врачу исцѣля ся самъ!²⁾

Ціла, згадана допись є, видимо, кривдячою іронією, на яку Левицький не заслужив. Він пробував на неї реагувати, але, як мені здає ся, і без потреби і без хісна. А що Йосиф Левицький на точці своїх языкових і правописних поглядів був упертим і що ніякі противні аргументи не були в силі його пересвідчити, тож не дивниця, що й тут, по його гадці, мова літературна Русинів повинна ґрунтувати ся „на живыхъ формахъ народныхъ и выраженийхъ біблійныхъ, или церковныхъ“, бо без „біблійныхъ выражений“ она мусіла би остати жаргономъ.³⁾

Так виглядала полеміка о правопись і мову в „Зорі Галицкій“ за рік 1850. Хоть поміж Я. Головацьким, Лозинським і Йос. Левицьким до порозуміння не прийшло, то всеж ствердити годить ся, що сама редакція, відступаючи місце сим літературним спорам,

¹⁾ Зоря Галицка за рік 1850, ч. 24.

²⁾ Зоря Галицка за рік 1850, ч. 25. Під дописею є підпис: „Єденъ имени многихъ“.

³⁾ Зоря Галицка за рік 1850, ч. 29 в статії: „Отъповѣдь на мнѣнія о языцѣхъ рускомъ „едного именемъ многихъ“.

придержувала ся в поглядах на мову більше гадок Лозинського, чим двох других письменників, хоть мові „Зорі Галицької“ в році 1850 можна би закинути багато так під оглядом чистоти як і одноцільности. Видно, що й „Зоря Галицька“ не могла оперти ся стремління, проголошеному Ант. Петрушевичем та сій течії, що заволоділа віденським „Вѣстникомъ“. Всеж таки зазначити годить ся, що обстоючи за народною мовою, редакція „Зорі Галицької“ п'ятувала погляди віденського „Вѣстника“, який свою мову старав ся як найдальше відсунути від народної¹⁾, який здобував ся на цинізм, кажучи, що бу-лоби „всѣмъ многотрудно и докучливо еднимъ славоцерковнымъ языкомъ съ Богомъ, а другимъ рускимъ, може коломыйскимъ съ Русиномъ вѣдъ Сяна розправляти“. ²⁾ І цілком справедливо відповідала на сю наругу над народною мовою редакція „Зорі Галицької“, що „кто ся своего живого народного языка вырѣкае, той заперечает свою розлучну народність и тому можна накинати якій инный языкъ, абы лишь бувъ образованный, зрозумѣлый и живой“, ³⁾ що „поки языка, поти народа: перемѣна, або загибель языка потягае перемѣну, або смертоносную гибель народа за собою“. ⁴⁾ Дрожачи над тим, щоби не винародовлювало ся руське духовенство) „Зоря Галицька“ виступає против богословів львівської духовної семінарії, які придержували ся в розговорах польської мови, ⁵⁾ а щоби піддержати настрій серед публіки, печатає глибоко-патріотичні статії в роді „Молода Русь“ (Николи Устияновича), в яких звеличане давнє і найновіше культурне житє Руси. ⁶⁾ В тім самім напрямі йшла „Зоря Галицька“ ще й до половини 1851. Она вказувала на значіне матерії в патріотичнім вихованю дітей, ⁷⁾ на конеч-

¹⁾ Порівнай цитовану нами статію Лозинського (Зоря Галицька за р. 1850, ч. 20) і допис Л... „зъ підъ Галича“ (ч. 28.).

²⁾ Порівнай віденський „Вѣстникъ“ за р. 1850, ч. 58 допис „зъ Мостиць“.

³⁾ В статії „О именахъ грамматическихъ“, Зоря Галицька за рік 1850, ч. 63.

⁴⁾ Зоря Галицька за рік 1850, ч. 67—9.

⁵⁾ Зоря Галицька за рік 1850, ч. 104 в дописи К. М. „Изъ Станиславовского“. Не конче дотепний протест против сеї дописи підніє „Одинъ именемъ всѣхъ“ в „Зорі Галицькій“ за рік 1851, ч. 2 в статії п. з. „Зъ сѣменища“.

⁶⁾ Зоря Галицька за р. 1850, ч. 81—82, 86—8.

⁷⁾ Зоря Галицька за рік 1851, ч. 17 і 18 в статії „О нѣжномъ полу и о вліяннію его на народность нашу“.

ність пошановання народної мови в щоденнім житті,¹⁾ та звеличувала минувшину України і її героїв.²⁾ В половині червня доперва бачимо в поглядах редакції рішучий зворот, про який будемо говорити в дальшій главі. Він був би для нас неясним і незрозумілим, колиб ми не обговорили і не вияснили вперед стремління, які проявилися в віденському „Вѣстнику“ за рік 1850, 1851 і 1852.

В лютім 1850 року перестав з 16 числом виходити у Львові „Галичко-руській Вѣстникъ“ а редакцію перенесено до Відня, де на його місце почав виходити „Вѣстникъ“. З редакції уступив Никола Устиянович а остали в ній Іван Головацький і Богдан Дідицький. Перший з них стає відвічальним редактором. З уступленем Николи Устияновича починає в „Вѣстнику“ загіратись чим раз більше напрям прихильний для народної мови.

Вправді редакція взивала до „пошановку, любови і плекання“ народної мови, бо тільки тогды, если ся народъ може розвивати и воспитовати на народной подставѣ, може онъ дойти до полного понятія свого званія, своєї внутрешной вартости, своихъ благородныхъ силъ“,³⁾ а дописователь з Львова радував ся, що питомці ргоргію motu складали іспити в руській мові,⁴⁾ вправді Духнович накликував з Пряшова, щоби розпросторювати народну літературу⁵⁾ і одушевляв ся „карпато- или бескидо-русской мовой“,⁶⁾ а В. Зборовський (Ю. Вислобоцький) радив, щоби науку руської мови починати вже в дома,⁷⁾ вправді незвісний дописователь з Відня ентузіазмував ся народною мовою, її звучністю і красою в порівнанню з великоруською,⁸⁾ то всеж таки напрям редакції був для народної мови наскрізь ворожий, а коли она містила наведені нами голоси, то відай тому, що деякі з них обертали ся в загальниках,

¹⁾ Гадка до „Гадки о рускомъ языкѣ“ Северина Шеховича: „Зоря Галицка“ за рік 1851, ч. 20. Гляди також дописъ „Зъ Галича“ підпис Е... Л... (ч. 24.)

²⁾ Нещасливо вибрала сим разом редакція героєм Павла Наливайка, якому присвятила „Думу“, а який хибя героєм ніколи не був. Зор. Гал. за р. 1851, ч. 24.

³⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 4. в статійці п. з. „Отечественный языкъ“.

⁴⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 10.

⁵⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 14.

⁶⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 29 „О словесномъ Русиновъ совокупленіи“.

⁷⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 22 в статійці „Що намъ потреба“. Порівнай також его накликування до любови народної мови в вступній статії „Вѣстника“ (ч. 108 і 130).

⁸⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 30.

та були неясні,¹⁾ або й тому, щоб не зражувати прихильників народної мови і не викликати надто великої реакції, або вкінці тому, що понад Головацьким, як редактором, мали надзир і котролю Вислобоцький та Константинович. Містячи повисші голоси, редакция йшла рівночасно у вирост противнім напрямі. Вже в першій числі „Вѣстника“ стрічаємо дописъ з Долини, сфабриковану, імовірно, в редакції Іваном Головацьким,²⁾ в якій поміж иньшим читаємо: „При томъ было бы нашимъ желаніемъ, дабы мова наша чемъ разъ большою оглады набирала, дабы все нарѣчія рускія, то есть: галицке, угорске и буковиньске на взглядъ были. Для того сужу, дабы мѣсто бути — быти, місто що — что, якъ оугорскіи Русины мовлять, писати. Но сіе все составляемъ вашему розсужденію.“³⁾ Духнович з Пряшева, який рад був бачити свою „карпато- или бескидо русскую“ мову літературною всіх Русинів, радить, щоб Русини в мові взаїмно собі уступали: „Мы, хотяи цѣла наша епархія лемъ употребляетъ, однакожь подвержемся большой части, и послѣ сему лишь, лише писати будемо: но мѣсто галицкаго що, бути останемся съ нашимъ что, быти, которое намъ и разпространѣйшее и по благозвучію пріємнѣйшее видится быти; такожде и васъ молимъ, чтобъ и вы сколько уступили, и если не больше, хотяи едно що и бути перемѣнили, якъ тое уже въ 1 числѣ Вѣстника и сами Галичане желали.“⁴⁾ В одній з пізнійших дописей зазначає Духнович своє становище яснѣйше, коли каже: а мнѣніе наше такое, что народный нашъ языкъ въ союзѣ съ библическимъ, или церковно-славянскимъ языкомъ есть; мы желаемъ къ нему приблизити, и нашу народность на

1) Навіть прихильник народної мови Вас. Зборовський, коли його в „Зорі Галицькій“ зачіплено за ввожденє чужих слів до перекладу правничої термінології (»Зоря Галицка« за рік 1850, ч. 29 в наведений нами дописи з під Галича, відповів дуже найвними аргументами, або лайкою, в роді „училъ хтось Марціна...“ (Порівнай: „Отповѣдь господину Л... з подъ Галича“ и „Переводчики вѣденскіи,“ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 25—7.

2) На се вказували би слова самого Ів. Головацького, який пише до брата Якова, що його вороги (Вислобоцький і другі) „эти самыя псы не помнятъ, что она сами мнѣ съ начала преградили дорогу, что мнѣ запрещено было отъ надзирательства (Вислобоцького і Константиновича) никакихъ не писать вводительныхъ статей для Вѣстника, такъ что часто принужденъ былъ подъ чужимъ знаменіемъ выдумывать корреспонденціи, чтобы только подкрасти ся когда нибудь. Порівнай лист ч. 6, стр. 10—11.

3) „Вѣстникъ“ за рік 1850, ч. 1.

4) „Вѣстникъ“ за рік 1850, ч. 35, в дописи з Пряшова.

немає образовати: прото доколѣ така распря вѣ одному племені
будетъ, доколѣ помянуті братія не наклоняться кѣ святому языка
народнаго источнику, но оупоромъ отдаляти ся будуть, любезную
нашу народность раздирающе и оскорбляюще, то истинно
развѣдуться Русини, якъ столба Вавилонскаго строители себе нера-
зумѣвши.⁽¹⁾ Тою самою дорогою, що Духнович, радили також йти
инші люди, спеціально угорські Русини, що запоруку літературного
розвою Руси бачили в „языцѣ библичеськомъ и церковной
правописи,⁽²⁾ якими они силкували ся писати, даючи нам спра-
вді відстрашаючі приміри, як писати не яло ся.⁽³⁾

Против сих стремлѣнь почала ся реакція. Речником її став
в р. 1850 парох Вербвиці, Теодор Лисяк⁽⁴⁾), якого статіям і по-
леміці ним викликаній ближче приглянемо ся.

Пересилаючи передплату на „Вѣстникъ“, Лисяк зазначає, що
багато стремлѣнь „Вѣстника“ не приносять такого пожитку, якби мо-
жна було надѣяти ся. Виною тут „наша старенька бабуса,
мова староруська (старословенська)“, якою деякі дописователі до Ру-
синів нераз на вітер промовляють. Славна она вправді, але за мало
жива, за старенька, за поважна і за холодна, а кождий радше
горне ся до молодшої, до своєї рідної, і зі ві веїх найкрасшої ма-
тери. Староруську мову освічений Русин повинен знати, але з жи-
вим народом треба говорити живою мовою і в живій
мові подавати йому книжки до науки. Хто нарід любить, з народом
живе, той піде разом з народом. „До якогось народа промовляєть
честный дописователь, коли кажесть: иже быша, быхомъ и пр. ?
Такого народа, кромѣ кѣлька сотъ ученыхъ нема ани вѣ Галичинѣ,
ани вѣ Уграхъ, ани на Украинѣ, ани на сѣвѣтѣ, ани го розумѣ-
ють.“ Руська мова не убога в слова, але в людей, які би

¹⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1850, ч. 62 в дописи з Пришова.

²⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1850, ч. 38 в дописи Паноніянину (Ноді) з Унгвара;
порівнай також допис з Земплина (ч. 116). З Галичан накликували йти тою самою
дорогою автор згаданої вже нами дописи „зъ Мостиць“ (ч. 58) і Евстафій з Иль-
ника ч. 36.

³⁾ Визначають ся головню в сѣм напрямі „Паноніянинъ“ з Унгвара, та коре-
спонденти з Земплина, Токая, Лябора, яких мова місцями була цілком незрозумілою.

⁴⁾ Теодор Лисяк писав також статі під анонімом „Богдана изъ надѣ Солокіи“
(Порівнай: Иванъ Ем. Левицкій: „Библиографія“ I, стр. 146. Він умер парохом
в Долшнєві під Белзом в 83 р. житя. Похорони відбули ся дня 2. мая 1900 р. Отець
його, Теодор був міщанином в Угнові і умер дня 4. жовтня 1870 р. Сі житєписні вісти
подав мені ласкаво д. Ів. Ем. Левицкій.

її знали. На упертого ліку нема. Хто уприся говорити незрозуміло для народа, сего ніхто не пересвідчить, але незрозуміла мова виплекає чимало відступників від народа, які на всі сторони будуть утікати, або тихо, без праці, дома сидіти. Коли автор в чім небудь помиляв ся, то просить редакцію о прощєнє, бо з него „простый хлѣборобецъ, который не оумѣетъ больше ничего, якъ свой народъ любити и радъ бы ему неба прихилити.“¹⁾

Редактор „Вѣстника“ Іван Головацький²⁾ помістив вправді сю статтю Лисяка, але від себе подав таку дописку. Він шанує гадку дописователя і тому містить статтю, але коли нині в деяких сторонах ледви руський дух прозябає, коли нині, „як хто уміє так піє“, — то основою нашого образования повинна бути „наша бабуса старословенска“, що через цілі віки стояла на сторожі нашої народности „непорочною, вѣчно цвѣтущей дѣвицею“. Она „сѣдая баба“ була для нас покровом до сеї пори, она нехай буде взором, жерелом і свѣтилом для нашого розвою в будучині. А що „Вѣстникъ“ призначений також для тих Русинів, що стратили багато зі своєї мови, а прийняли не одно зі словацької, мадярської, польської і румунської, тому найде читач у „Вѣстнику“ не „только старославизмы, но и твердыя полонисмы, неуклюжи словякисмы, высокопарны латинисмы, а може и мадярисмы, румунисмы, германисмы...“, ибо до насъ имѣетъ равное право Русинъ съ надъ Попрада, съ подъ Татерь и Бескида, зъ надъ Лаборца, Тисы, Прута, Днѣстра, Буга, Сяна...“ Колиж доси не мають Русини своєї, виобразованої словесности, то осередком їх мусить бути мова церковно-славянська, на якій править ся богослужєнє. „Сего ради и Вѣстнику нашему и всякой часописи подобаетъ еще на долгое время быти разнообразнымъ зеркаломъ и средствомъ всѣхъ, если хочетъ служити соединенію всѣхъ.“

Хоть Лисяк зазначував, що з него „простый хлѣборобецъ“, який не вміє нічого більше, як свій нарід любити і радби йому неба прихилити“, — то всеж годі йому не признати доволі значної осьвіти, спеціяльно очитаня в творах українських письменників, спорої мірки простого, практичного розуму, та неменьшої відваги в висловлюваню своїх поглядів. Не оглядаючи ся на се, чи они

¹⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1850, ч. 107.

²⁾ Під допискою нема вправді підпису Ів. Головацького, лише „Редакція“, але не підлежить сумнівови, що і ся дописка і инші, спеціяльно до статей Теофана Глинського, вийшли зіпд його пера, на що він сам вказує. (Пор. Лист ч. 11. стр. 18).

кому небудь подобають ся, чи ні, він висказує їх отверто, перестерігаючи прихильників мертвої мови перед індеферентизмом, який она за собою повести мусить.

Але погляди Лисяка не переконували Івана Головацького. Нехай кождий пише, як уміє, нехай уживає слів чужих до вгоди, лише нехай сторонить від живої мови, яка не виобразована, а тим самим, по гадці Головацького, літературною стати не може. Скільки любови, сердечного тепла для народної мови в дописи Лисяка, стільки зневіри в її будучину в замітці Ів. Головацького.

До помочи в полеміці против Лисяка приспів небавом з Угорщини, Никола Нодь. Сим разом відповів він під своїм повним іменем, а не під анонімом „Паноніянинъ“. Він станув на тім самім становиску, що Ів. Головацький. На його гадку, в народній мові письменство розвинути ся не може. Колиб письменники почали уживати таких слів, як уживає нарід, в роді: гордѣвъ — бочка, фейса — сокира, аршѣвъ — рыль, гордовкѣтеля — возомотуза, чудофайдѣвъ — дерево і т. п., то їх ніхто не зрозумієби. Навіть до народа, в часі проповіді, треба промовляти мовою простою, але украшеною словами „лтургического языка“. Мова церковно-славянська повинна стати літературною мовою Русинів, „а зачавше съ Богомъ разъ и выше нею писати, а потому, по возможности, да что во стихи связати, не токмо пріймеме быша, быхомъ, вѣсь, здѣ, здѣсь, но еще и за содержанное намъ мягеньке, но тымъ май хорошеньке двойственное число бабуси старенькія ручку поцѣлуеме!“¹⁾

Відповіді Головацького і Нодя не зразили Лисяка. Пересвідчений в ідейність справи, яку заступав, він поновно взяв за перо і в дописах з Вербиці ширше вияснював і уаргументовував свої погляди. Він зазначив, що не думав нікому доскулювати своїми попередніми увагами. Його наміром було, прислужити ся „общому благу нашей чудесной, соладкой, а теперь выробляющей ся мовы“. Склонювали його до сього кроку: голос цілого округа, в яким автор живе; установка „себору учених“, що „маємо ся тримати того языка, якимъ нашъ народъ говоритъ, а что вѣюда, або найбільшой части отъ него уживане, має быти правиломъ“; розправа Якова Головацького о южно-руськім язичі, в якій сей учений взивав, щоби „писати такъ, як народъ говоритъ“, щоби не „закручо-

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1851, ч. 113—14 в статіі: „Что маєте ожидать отъ нашего Вѣстника?“

вати его въ чужи мрен, ви накладати чужи дыбы“; думка одного німецького ученого, що не одна глибока гадка і правда не добивають ся свої цілі лише тому, що мало людей її боронить; а вкінці простий господарський досвід, який велить не сїяти старим зерном, бо оно не зійде, лише новим, або змішаним зі старим, бо тоді молоде і старому додає сили. Як до засїваної пшениці годі примішувати инше зерно, так і нам треба оминати всякі чужі слова, в роді фейс, та иньших, наведених Нодем, які „нашъ бѣдный братъ въ потребѣ пожичилъ“ і які, скоро, лише свої вислови найде, з подякою зверне. Так само треба звертати ся за помочію „до бабусь“ лише в крайній потребі. Як треба писати, на се вказали нам перші галицькі письменники в недавних літах нашого відродження та письменники з України, Котляревський, Квітка-Основьяненко і Шевченко. Читаючи, ми розуміємо їх, ми плачемо і сміємо ся враз з ними, бо „руським голосом можна багато зробити, бо лише жива мова, в старинних пам'ятниках перехована, нашими ученими уживана, а над все нам милїйша може всіх в одно злучити“.¹)

Та і до сеї дописи додає Ів. Головацький від себе цілий ряд приписок, які в разячим контрастом до слів Лисяка. Він зазначає, що на руську мову чужі дйби „давно наложенны вѣли ся въ живое тѣло и тяжело насъ давятъ и годѣ такъ скоро освободити ся отъ нихъ. Время, трудъ и ржа переѣсть найтвердѣйшу крицю“; що двїйне, церковно-славянське число уживане також в живій мові: обѣ, руцѣ, нозѣ (хоть сего Лисяк не перечив), що Русини дуже голодні на вислови в мові і про те мусять звертати ся до церковно-славянської „бабусь“, бо жене їх до сего часта і велика потреба. Але найцікавіший аргумент подає Головацький на кінці, пишучи: „Впрочемъ относимо ся на рѣшеніе ученой славянской комисіи (въ Вѣднѣ р. 1846) подтвержденное министерствомъ просвѣщенія: „дабы нашии русскіи учителя и молодежь русска складали испыты изъ церковнаго языка во обще, и зъ старорусскаго (Несторовой лѣтописи и Слова о полку Игоревѣ) въ особенности.“ На что? На дармо учить ся не кажутъ и мы на дармо не учиме ся: но ради пользованія въ образованіи народнаго языка. — Рѣшеніе министерское есть намъ законъ и путеводитель — и да будетъ всѣмъ!!!“ Щоби ще більше стероризувати сьвящеників, прихильників народної мови, Ів. Головацький закінчив свою дописку сими словами: „Наконецъ звер-

¹) Вѣстникъ за рік 1850, ч. 128, 130 і 131.

таємъ вниманіє ч. читателєй на Архієрейское окружное посланіє нашего возлюбленнаго Митрополита и Примаса Кирѣ Михаила, дня 18/30 ноемврія 1850, котораго драгоцѣнныя слова превосходно толкують и о народности нашей и о вѣрѣ святой и о взаимномъ ихъ отношеніи. Зоря Галицка въ 101 числѣ прекрасно воспользовала ся словами преосвященнаго Архипастыря.¹⁾

Та аргументи Ів. Головацького, в яких він лякав сторонників народної мови то рішеннями міністерства, то посланем митрополита не найшли в них послуху.

Не стероризувала Лисяка нова статія „Зъ Жолковского округа“, писана якимсь Г. П., в якій сей доказував, що сам Лисяк не пише так, як нарід часто хибно говорить: она ходивъ, она говоривъ“, причім Г. П. запитував: „Най намъ сам честный дописыватель (Лисяк) скаже: ци наша мова письменна має бути мовою простого люду, и завсе на одномъ степені зостати? ци пишуци виплеканою и ему зрозумѣлою мовою той людъ простый поднести на высшій степень вѣдомости и просвѣщенія: бо если мовою лише простого народа и токмо въ тѣсномъ кружѣ понятій его будемъ писати, нигды не заробимо собѣ на право просвѣщенного народа“. Автор, Г. П. замічає вправді, що „собор учених“ ухвалив держати ся народної мови, але й додає, що „собор“ поручив рівночасно, придержувати ся в письмі етимології, як се й инші народи роблять. Котляревський, Основяненко вказали вправді, що руська мова чудова, але й они зірвали не один цвіт на старославянській ниві. І наші, галицькі соловії тулять рівнож славянську „бабусю“ до горячого свого серця.²⁾

На статію „зъ Жолковского округа“ Лисяк зразу не відповідав, колиж редакция „Вѣстника“ запросила його в р. 1851 до співробітництва, він заявив, що й сам буде дописувати і других до сего заохочувати, але від себе просить редакцію, щоби уживала сеї мови, якою нарід в Галичині говорить. Для 800 тисяч угорських Русинів не яло ся лишати без помочи значно більшого числа галицьких Русинів. Не нам до них, але угорським Русинам належало би зближати ся до нас! „Нас може спасти лише народна мова“, писав Лисяк і в сій мові післав свою статію в відповідь авторови „зъ Жолковского округа“. Редакция, писав Лисяк, нехай не жалує плетенця, коли статія його на се заслугує.³⁾

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1850, ч. 131. Маю досить певну вістку, що автором сего посланія був не митроп. Левицький, а Антоній Петрушевич.

²⁾ Вѣстникъ за рік 1851, ч. 13.

³⁾ Вѣстникъ за рік 1851, ч. 40.

В відповіді своїй зазначає Лисяк, що він не виключав „старенької нашої бабусь“, але й не був і не є за виключним уживанням церковно-славянської мови в руській письменстві, ані за тими новосипаними греблями, с. є. мішанинами, якими деякі дописователі кормлять руську публику. Подібних форм, як „она ходивъ, она говоривъ“ нарід не уживає. Коли однак маємо на цілі, освідомлювати наш нарід, то можемо вчинити се лише народною мовою, тим більше, що нарічий у неї не багато. Початок в сїм напрямі зроблено вже дуже гарний. „Вже заговорила и заспівала золотая Украина, залелебѣли жалостливіи Галича птахи, а но всѣ своїми прекрасними русскими голосами; и ктожь чистого русского сердца, оузрѣвши въ нихъ свою родну, розпростираючуся жизнь, почувши свое родне слово, будетъ еще стоялъ съ зимнимъ чувствомъ и ихъ не зрозумѣть? За тое и простый народъ читаєть, што можетъ, читаєть ихъ сердцемъ, душею и слезами щастья, заплакавши, ними ся тїшить и ползуєть. Вгляньмо токмо въ большіи и дробнѣйшіи пламенистыхъ надїпровескихъ сыновъ сочиненія, яко Котляревского, Квѣтки, Могилы, Шевченка, Падуры, Гребенки, Галки, Артимовского, Кулиша, Чужбинского, Писаревского, Кореницкого, Забѣлы, Шереперы, Боровиковского, Тартавицкого и др. и сровнаймо ихъ бесѣду съ нашого Галицкого народа и его днешнихъ свѣтилъ мовою, что мимо волѣ воскликнемо: „то естѣ нашъ языкъ, языкъ русекій, мова жиюща въ устахъ и сердцу русского народа“. На чтожь про тое, гадаємо, иншої мовы, коли онъ свою живу маєть, нею ся порозумѣваєть, на чтожь надто советѣмъ старославенску, або и русску, но въ дивніи формы повиливану оупотребляти?“ Кажуть деякі учені, замічає Лисяк, що церковна мова зближить нас до Славян, бо она лучить нас в церкві. Але ні один Славянин не пожертвує з любови для нас своєї рідної мови. Так і Русинам робити. Не цурати ся церковно-славянщини, але держати ся рідної мови, коли хочемо, щоби нас розуміли наш нарід і наше жіноцтво. Письменною може бути лише мова простого люду, яка не буде все стояти на низькій степені, бо нарід не сірий камінь, але живий достоїнством чоловіка, живий міліоновою душею і житєм своїх потомків. Коли є який недостаток висловів в нашій мові, то не з бідноти мови, але з браку звязий поміж Русинами. Мова церковно-славянська не стане нашою письменною мовою, бо она для нас чужа, она не наша, не питома. Лише живою, народною мовою зробимо собі на назву просвіченого народа, бо „южно-рускій жіюцій языкъ естѣ живою душею южно-русского народа! Душа въ своей токмо силѣ при помочи вышней и людской просвѣщается.“

За „Розправою“ Якова Головацького наводить Лисяк слова Даля-Дуганського, що одушевляв ся красою руської мови, а против замітів, що „Німці“ „інакше говорять а інакше пишуть“ зазначає, що Німці майже в кождім селі мають иншу мову, тому для порозуміння конечною в них одна письменна мова, а тимчасом у Русинів мова одноцільна з маленькими відмінами в піднарічнях та вимові. Він покликуює ся на слова промови проф. дра Яновського, проголошеної на „Соборі учених“ в р. 1850. „Оумъ объявляется мовою; безъумніи же звѣри и мовы не мають. Для того языкъ, який въ пониженіи оутримовати, значить то оумъ народа, который тымъ языкомъ говоритъ, въ темнотѣ оудержовати, значить то съ браминскою душею индійскіи касты творити, и такъ однимъ въ божественномъ оумѣ оудѣлъ призволяти, а другимъ отмовляти. Кто народъ просвѣщати хочеть, той оумъ народа розвивати долженъ. А коли оумъ языкомъ народа явится, народный языкъ подставою, средствомъ, органомъ просвѣщенія въ глубинѣ сердца розкореноного стати ся повиненъ“. В римській конгрегації de propaganda fide, додає Лисяк, учать богословів всіх мов, щоби они ширили віру між ріжними народами в їх рідній мові. Англія перекладає на всі мови святе письмо. Тому й Русини повинні розвивати ум свого народа мовою живою, не виключаючи при тім ані своїх, старинних пам'ятників, ані своєї історії, ані церковно-славянських творів, бо в кождім з тих жерел найде ся щось нашого. Обовязком Русинів є, плекати свою рідну мову, для якої крил. Ів. Могильницький писав граматику і про яку з таким одушевленням висказував ся Яков Головацький.¹⁾

Статтю Лисяка напечатав Ів. Головацький без окличників та питайників, як се чинив з попередними і лише на кінці додав замітку, яка в очах несвідомих людей мусіла остаточно збити всі його виводи. Головацький замітив, що кождий читач винесе з письма Лисяка таке вражінє, що він обстоює за потребою „книжного, образованного языка“, а тим самим сам опрокидує всі свої погляди на народну мову, як на літературну.

Побіч Лисяка виступив в обороні народної мови член „собору учених“ з р. 1848 Теофан Глинський,²⁾ парох з Городниці,

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1851, ч. 41—44.

²⁾ Теофан Глинський уродив ся в р. 1806, висвятив ся в р. 1829 а умер дня 17. в. ст. цвітня 1893 р. в 83 році життя а 64 св'ященства в Городниці. (Некрологи

городенського деканата. Був се один з рідких людей, що від перших хвиль пробудження нашого народного життя аж до останніх хвиль свого життя був рішучим сторонником не лише народної мови, але і фонетичної правописи.¹⁾ На „соборі учених“ вписався він до секції богословської та шкільної. Він не прибув на собор з порожніми руками, але з широким рефератом про народну мову, якого однак не відчитав. Можна здогадувати ся, що його до сего не допущено, щоби не дражнити сторонників церковно-славянщини і етимологічної правописи, які своє негодоване зазначували на „соборі“ віршованими пасквілями²⁾ та котячою музикою, устроєною перед дверима комнат в духовній семінарії, в яких замешкували сторонники фонетики, Устиянович, Мох, Головацький і Глинський.³⁾ Коли розгоріла ся боротьба між Лисяком а Іваном Головацьким, Глинський не змовчав, а покликуючи ся на заяву Ів. Головацького, уміщену в приписці до Статії Лисяка (ч. 107 „Вѣстника“ за рік 1850), що „Вѣстникъ“ буде різнообразним в мові, зажадав щоби поміж різними образами різних нарічій, галицькі Русини могли оглядати також „образъ нашої, галицко-руської мовы“. Тоді могли би галицькі Русини тим сьмілійше посилати свої дописи „не будучи въ обавѣ, абы наша рѣдна зъ него выключена, а мы черезъ тое отъ образованія всполного языка отдалеными zostали.“ Богато людей відсувало ся від співробітництва у „Вѣстнику“, бо не уміючи по церковному писати, они не хотіли виставляти себе на сьміх. Деякі з них говорять, що волять по польськи, або по німецьки, як по церковному писати. З Угорської Руси мав „Вѣстникъ“ більше дописувателів як з Галичини тому, бо їх наріччє уміщувано в „Вѣстнику“ в цілій його природі, а натомість галицьких форм — бути, бувъ, мавъ, повный, вѣдъ, сѣ і т. п. навіть в 1. числі не можна було стрінути. Змадярщених, змазурених, зісловачених Русинів не наверне до народности мова мертва, церковна, але жива, народна.

Його помістили „Дѣло“ за рік 1893, ч. 76, „Галичанинъ“ за рік 1893, ч. 75, „Зоря“ за рік 1893, ч. 8, ст. 164, „Правда“ за рік 1893, Т. XVII, стр. 232. Він був членом „Просвіти“, для якої писав брошуру, (Пор. „Дѣло“ за рік 1883, ч. 8) і Наукового тов. ім. Шевченка (Пор. „Дѣло“ за рік 1893, ч. 94 в звіті наукового тов. ім. Шевченка). Про його ювілей напечатало вістку „Слово“ за рік 1879, ч. 30.) Всі ті дані подав мені ласкаво п. Ів. Ем. Левицький.

1) Порівнай його статію, підписану буквами Т. Г. а поміщену в „Правді“ за рік 1888, жовтень, під заг. „З Городниці“, стр. 47—9.

2) Їх напечатав Йосиф Левицький в статії „О галицко-руськомъ языкѣ“, поміщеній у „Вѣстнику“ за рік 1851, ч. 64.

3) „Правда“ за жовтень 1888, гляди стр. 48 (у згаданій статії Глинського.)

Живої мови навчить ся кождий, старий і молодий, без школи, від сусіда, а церковної лише в школі і то протягом довшого часу. І тому, кінчить Глинський, „наше желаніє на томъ ограничає ся, абысте попри цвѣты и квѣтки на поляхъ староцерковной и оугорскои русскои словесности краснѣючи, и наши на поляхъ Галича ростучи хоть може не такъ удатни и пахнючи, але намъ надъ всѣ милѣйши мѣстили, абысмо такъ увѣрени zostали, же и насъ за Русиновъ почитуете, котри вполне съ другими (соединеными силами) де образованія мовы русскои по своимъ силамъ причиняти ся повинны.“¹⁾

Припертий до стѣни своїми власними словами, Іван Головацький викрутив ся допискою, в якій зазначив, що редакция „Вѣстника“ не накідуює нікому ані наріччя, ані способу вислову, а коли що поправить, то лише ради загальної прийнятої граматики. Галицької форми бувъ і гуцульської ві (місто вы) редакция не уживає, бо була би зневолена писати такъж угорське бовъ і ву, що було би противне правилам „общеславянскои (?) грамматики“. Дописий з Угорщини має „Вѣстникъ“ більше, бо там люди ревнѣйші для народної справи. Покликуючись на те, що „Вѣстникъ“ містив статті в обороні народної мови, зазначає Головацький, що як щиро любить редакция свій нарід і свою мову, так само цїнить „церковное слово“, від якого нарід відчужитись не повинен, „поки есть Русиномъ“.

Не помогли накликування Глинського, щоби форми: був, бутн, від, дав, сьє, имнѣє, від, під, кінъ не перемінювано на церковно-славянські, Іван Головацький обставав при своїм, що сего вимагає грамика, а коли Глинський покликував ся на авторитет Шафаріка, який форми кінъ, повний вважав спеціально руськими, Головацький відповів, що помічання Шафаріка та иньших учених часто безосновні (?) і що приміняти ся до них в правописи тяжко.²⁾ А що Глинський прислав свою допись до „Вѣстника“ в фонетичній правописи, то накинув ся на него не лише сам Головацький, але також Йосиф Левицький, який осудив фонетику, але в погляді на мову згодив ся з выводами Лисяка, зазначаючи, що „трудно намъ со всемъ и всюди за бабусею лѣзти.“³⁾

¹⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1851, ч. 8. в дописи Т. Г. з Городниці.

²⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1851, ч. 44.

³⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1851, ч. 64—6. „О галицко-рускомъ языцѣ“. Йос. Левицький, напечатавши тут пасквілі против фонетиків, хвалить мову Вас. Зборовського, Теодора Лисяка, В. Ковальського та иньших, хоть вимагає від них більшої уваги на

Хоть як несовітно відносив ся до справи письменної мови Ів. Головацький, то всеж таки річ сама була за важна, щоби її можна було убити, або злегковажити. Вагу її розумів дуже добре Теофан Глинський, коли не зражений дописками Головацького, виступив ще раз з новою статією, яка певно, у значній мірі була відгомном сего реферату, з яким він готовив ся виступити на „соборі учених“ в р. 1848. Статія Глинського і відповідь на неї Ів. Головацького так цікаві і характеристичні, що годі над нами перейти мовчки.

Глинський зазначує, що просвіта народа і письменна мова стоять в так тісній звязи, що одно без другого не дасть ся подумати. Де нема письменної мови, там про просвіту ніхто не думає. Коли хочемо нарід просвітити, то треба старати ся зробити його мову письменною. Всі се признаємо, всі сего бажаємо, але не всі одною дорогою до сего стремимо. Одні хотіли би руську, рідну мову в її простім складі і виді образувати, другі думають, що в сій справі без церковної мови обійти ся не можна. Щоби вяснити, котрій з тих способів мігби найскорше довести до ціли, автор подає від себе такі гадки.

По думці учених, мова церковна була мовою старинних Болгар. Ї вона так само відкорінком славянської, як і руська мова. Не є однак з руською ідентичною, ані не є її матерню. Она для Русинів так само чужа, як і всі иньші славянські мови. Історія учить, що народи лише при помочи рідної, живої мови, у просвіті поступати можуть. Темнота середних віків в Європі була вислідом того, що народи не в своїх рідних мовах, але в чужих, а по части мертвих науку побирали: на Заході в латинській а на Сході і півночі в старогрецькій мові. З сеї мертвої мови почали отрясати ся наперед західні народи, а в їх сліди пішли славянські нації, у яких через те почала двигати ся просвіта. Русини аж до найновіших часів уживали одної чужої, церковно-славянської мови в церкві, а другої чужої в школі і тому не могли образувати своєї власної. А коли історія учить, що чужа мова, ужита за наукову

етимологію в правописи і подає у тій цілі свої помічання, в деїм звістні вже з попередних статей. На сю статію відповів Василь Зборовський в дописи п. з. „Колька словъ на дописъ Г. Профессора, Іосифа Лѣвицкаго „о Галицко-русскомъ языкѣ“. Автор радить, щоби брудного біля не прати при чужих людях, підносить заслуги Левицького на полі граматики, зазначає однак, що нам треба писати без утоми, без огляду на се, чи хто такої, або иньшої правописи придержує ся, бо ні одна з них не є непогрішимю“. (Вѣстникъ за рік 1851, ч. 68—9.)

і письменну становить головну перепону до просвіти народа, а мова церковна є для Русинів не лише чужою, але і неживою, то першим старанєм Русинів повинно бути се, щоби сю мову усунути зі шкіл народних і письма, а на її місце ввести рідну мову.

Противники сеї гадки, каже Глинський, говорять вправді, що мова церковна є мовою богослуження і сьвятою та тому годі її усунути, але так само латинська мова є мовою церковною у західній Европі, а побіч сего матерію мов італійської, французької та інших, а однак она не могла двигнути сих народів з темноти до просвіти. Христос дав своїм апостолам дар, говорити всіми мовами, щоби кождий нарід почув правди християнської віри у своїй, рідній мові, тому й Русини, коли хотять просвітити нарід у сьвітських справах (в науках природи, історії, географії і т. п.) мусять ужити живої мови, а не церковної, в якій про єї науки нема згадки.

Щоби церковна мова змогла Русинів охоронити від винародовлення, про се Глинський сумніває ся, зазначаючи, що ті люди, які церковної мови учили ся і найчастійше уживали (сьвященники), найбільше винародовили ся. Так само не в силі здержати від винародовлення обряд, бо багато угорських Русинів не уміє по руськи говорити, хоть обряду они придержують ся. А з досвіду знаємо також, що і наші Русини наперед винародовили ся, покинули руську мову, а опісля і обряду вирекли ся.

Противники народної мови говорять також, що у Німців, Польків, Італійців иньша є мова письменна, а иньша проста, якою говорять непросвічені люди, тому і у Русинів письменною мовою повинна бути церковно-славянська. На се відповідає Глинський, що мова письменна не повинна різнити ся від устної народа, що кожда, образована, розвинена мова мусіла бути колись необразованою, простою і неписьменною, що она зміняла ся поволи, розвивала ся і ставала образованою. Жива мова подібна до кожного иньшого живого предмету, дерева, звіряти, або чоловіка. Як они, так і мова внакше виглядає в молодости, зрілім віці і старости. Як один і той самий образ не може представити вірно чоловіка в дитинстві, молодости, або як мужа, чи старця, тим менше може один і той самий образ зображувати двох людей, в двох різних часах, одного як молодця, якого черти і члени що йно починають розвивати ся, а другого як згрибілого, мертвого старця. А ми хочемо зобразити одним образом, одним письмом дві від себе ріжні мови, церковну (староболгарську) „мертву ба-

бусю" і живу народну, яка що йно починає розвивати ся. Лише живою мовою треба говорити, як сего дали нам примір на „соборі учених“ в 1848 р. Головацький, Устиянович, Мох, Лозинський і другі, як се роблять владики, що до народа в живій мові говорять. У Німців, Поляків та Італійців виговор живої мови є основою письменної мови (у Німців виговор саського племені, у Італійців диялект тосканський), лише деякі Русини називають свій виговор простим, грубим, неспосібним до образования, а говорячи таке, не уживають його, боячись сим спідлити ся. Та такі люди скорше до винародовлених, як до самого народа належать, бо так само звуть нашу мову всі противники руської народности.

Противники народної мови покликають ся також на рішене „собору учених“, що в письмі треба уважати на етимольогію церковно-славянської мови. Глинський відповідає, що таке рішене немовби накликає Русинів: „Русини, коли хочете уміти, добре по руськи говорити і писати, то навчіть ся вперід церковної мови а образно значить те саме, що літоросль живого дерева щепити на мертвім при дуба“. Ні один з славянських народів не кладе за основу своєї письменної мови церковно-славянщини. Деякі народи говорять мовами, подібними до латинської, а і ті не відкликають ся до матери, не ставлять її за основу своїх письменних мов. Кожда з мов мусить жити своїм власним корінєм, а як підотнемо се корінь, мова всохнути мусить. Науку народної мови треба відділити від науки церковного язика, а останній лишити тільки для богослуження, як мову латинську, доки і богослуження не буде перекладене на руську мову. Ми не маємо приказу від церкви, уживати мови староболгарської, мертвої, але маємо приказ Христа, що велів своїм ученикам, промовляти до кожного народа його власною мовою. І поки сей приказ Христа „заховували намістники церкви і віри християнської, поты була она середством просвічення народів. Де від него відступили, там вѣра найсвітлѣша перестала бути свѣтылом для своїх вызнательѣв“.

Глинський не противний однак, щоби користати з церковно-славянської мови, яка задержала в собі найчистіші, славянські вирази і слова, однак запозичені з неї слова треба приноровлюдо духа народної мови.¹⁾

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1851, ч. 141, 142, 143, 144, 145, 148, 150, в статіі п. з. „Гадки о образованіи и развиваніи письменного русскаго языка.“

На тім уриває ся стаття Теофана Глинського. Під нею маємо ще дописку „продолженіє слѣдуетъ“, але сего продовження нема. Імовірнійше, що заповідь дальшої части є похибкою, хоть не виключена річ, що статтю перервано нарочно, з причин, які небавом вияснено.

Річ природна, що коли Головацький не міг погодити ся зі статтями Лисяка і додавав до них свої помічання, то погляди Глинського мусіли видавати ся йому не тільки радикальними, але навіть єретичними. І против них подає Іван Головацький цілий ряд питайників, окличників та дописок, в яких не лише силкує ся їх опрокинути, але накидає ся також на особу автора, накликаючи против него консисторію та єпископів.

З сих приписок відмітимо що найважнійші :

По гадці Ів. Головацького, мова церковна не є мертвою, але у всіх Славян „въ устахъ ихъ всегда цвѣтущею, безъустанно оживляемою, николи неувядаемою“. Він твердить, що для народа зістане і так неприступним висше, свѣтське образоване, та що важнійшим для него є „просвѣщеніє моральное, нравственное, релігійное“, а оно може відбувати ся лише в церковній мові, яку нарід добре розуміє.¹⁾ Вправді на „соборі учених“ промовляли бесѣдники народним виговором, але простий чоловік їх не зрозумів би, бо „они произносили высокоумніи, образованіи мысли, могущіи только въ учебныхъ возбудити ся, соотвѣтнымъ т. е. образованнымъ словомъ, или языкомъ — хотя по выговору простому“. Владики не лише промовляли до народа, але лишили нам також свої писані поученя, як прим. Мих. Левицький з р. 1850, в яким обставав за церковно-славянщиною. „Мова то полова, писмо — грунтъ, или еще по нашему: говори, якъ мати учила, а пиши, якъ школа учитъ, коли хочъ быти письменнымъ“. Не з слів проголошених, але з писаних треба утворювати літературну мову.²⁾ Колиб основою німецької, літературної мови, пише Головацький, був живий виговор, то в школі не треба би учити Німців правильного, письменного виговору, а віденський „Hans Jörgel“ не різняв би ся в правописі і в цілім складі мови від творів Гетого і Шілера. Говорити треба так, як сего „добрыи грамматики и писма вымагають“. ³⁾ Виговор нашого народа є простий, необразований, неспосібний до того, щоби

¹⁾ Вѣстникъ за р. 1851, ч. 142.

²⁾ Вѣстникъ за р. 1851, ч. 143.

³⁾ Вѣстникъ за р. 1851, ч. 144.

бути основою письменства і просвіти, тому, що в ріжних сторонах він є ріжний і нині годі сказати, котрий з них найкрасший. А що прийшла пора нашого відродженя, а инші славянські мови не мають ніякого безпосередного впливу на нашу народну просвіту, тож по гадці Головацького, треба „утїкати ся кь церковщинѣ, вѣками и набоженствомъ нашимъ освященной, яко безсторонному и изобильнѣйшому всѣхъ прочихъ источниковъ всенародного нашего образованія... кь чьму управляєть насъ оуже сама повага, церквію ей наданная и во всемъ народѣ живущая“. Глинський, як сьвященик, мігби знати, що церква і школа повинні бути нероздільні, а однак він „іерей и просвѣтитель народа по званію и должности, хочеть святую церковщину изъ оучилищъ, изъ просвѣщенія народнаго, изъ цѣлой словесности нашей совершенно истребити! — И не довольно сего ему; онъ причисляетъ насъ мірскихъ людей, ради защищенія церковщины кь „вынародовленнымъ“ измѣнникамъ“, чуждающимся русскаго народа, кь нехотящимся, оунизити „сподлти“ сь простымъ народомъ! Боже прости его! Предъ свѣтомъ правду зрящимъ онъ самъ на себе судъ изрекъ“. ¹⁾ Уживати мову церковно-славянську дозволили Руси папи Адриян II, Иван VIII, Інокентій IV, Венедикт XIV, Климент XIV і другі... Наводячи слова Глинського про значінє народної мови для ширеня християнства, Головацький підчеркує їх та каже: „То суть вѣрніи слова нашего ч. дописывателя. Полный ихъ смыслъ осуждати не есть званіемъ нашимъ; мы оуповаемъ въ преосвященныхъ предстоятелей нашей церкви, же они возмогутъ сохранить непорочность ея отъ прикосновенія всякихъ незванныхъ и нечестивыхъ силъ...“ „Боронячи церковно-слащини, Головацький послугує ся не лише хитрими викрутами, лайкою, доносами, але й неправдою, коли твердить приміром, що переклад нового завіта на сербську мову, вистачений Караджічем „не оудостоился ніякаго успѣха и можетъ такожъ назвати ся тщетнымъ трудомъ, котораго онъ самъ теперъ жалуєтъ“. Переклад сьвятого письма в народній мові видаєсь Головацькому чимєсь неможливим, бо народна мова на його гадку, є „тимъ подлѣйшимъ зерномъ“, яке може украсити лише церковно-славянщина... ²⁾ Читаючи останні слова, мимоволі пригадуємо ся, в якій цілі так пручав ся Ів. Головацький про-

¹⁾ Вѣстникъ за р. 1851, ч. 145.

²⁾ Вѣстникъ за р. 1851, ч. 148.

тив сего, щоби його причислювати до винародовлених, до людей, що не хотять спідлити ся уживанем народної мови, коли живу, рідну мову він сам з погордою називає „подлѣйшимъ зерномъ“? Та не лише сей вислів, але й ціла його полеміка против Глинського була крайню погана. Відчував се й сам Іван Головацький, коли в листі до брата Якова зазначував: „Приклонность въ Угорщинѣ къ намъ („Вѣстнику“) необыкновенна, въ Галичинѣ не такъ, развѣ обидились нѣкоторые моею полемикою противъ О. Г.. Но что дѣлать, пора была самая горяча, и я долженъ себя бороться какимъ либо оружіемъ...“¹⁾ Ся сповідь Івана Головацького так характеристична, що додавати що небудь до неї вважаємо злишнім.

Полеміка Івана Головацького принесла нам ще одну цікаву черту. Читаючи статті Лисяка і Глинського, писані в обороні народної мови, ми чудуємось їх мові, так далекій від живої, народної. Та і сю прояву вияснює нам Головацький, який заявляє виразно, що він перемінює в присланих статтях не лише правопис, але й мову „ради общеславянской (?) грамматики“. В статтях Лисяка і Глинського ми читаємо лише їх гадки, але не маємо взірців їх мови, з виїмкою невеличких зразків, які Головацький з статті Глинського в цілях нечистих похирував та напечатав з задержанєм фонетичної правописи.²⁾

Так виглядала боротьба за народну мову у віденським „Вѣстнику“ за рік 1850—1. Колиб ми звели наші помічані в одно, то прийшлиб до вислѣду, що головню угорська Русь старала ся заціпити в наше письменство церковно-славянську мову, против чого боролася часть галицьких письменників. Змаганє, вводити церковно славянщину, не було нічим новим. Ми бачимо його також у иньших славянських народів грецького ісповідання. Пробивало ся оно у Великоросів в поглядах Шишкова, а спеціально замітне оно було поміж Сербами, найблизшими сусідами угорських Русинів. Реформа Вука Караджіча, який стремів до сего, щоби літературною мовою Сербів стала мова народна, стрічала ще в п'ятдесятих роках дев'ятого віку людей, які в успіх її не вірили. В р. 1851. видав у Відни Сербин, єпископ Євгеній Йоаннович граматик церковно-славянської мови, в якій доказував, що „языкъ церковно-славянскій нѣсть російскій,

¹⁾ Порівняй Лист ч. 11, стр. 18.

²⁾ Вѣстникъ за рік 1851, ч. 148.

нѣсть сербскій, нижє болгарскій, ниже чеській, и за сїє сáмoe не-
завѣстнѣ мѡжетъ быти вѣсѣмъ Славѣнѣмъ ѡбщій. По
моемѣ и многихъ мнѣнію вси Славѣне должни бы были възпрѣяти
писмена славенска (курїллова), занѣ сїя совершеннѣйша сѣть и ха-
рактерѣ языковъ славѣнскихъ наипаче сходствѣють; иначе бо
аще вси при своемъ ѡбычаѣ ѡстанемъ, рѣкѣ россій-
ская течетъ силнѣ и обилнѣ, ѣне мѡжетъ поклонити
ся потѡкѣмъ прѡчихъ Славѣнѣ; а потоцы безъ рѣкѣ
что сѣть, и что есть тогда славѣнская взаѣмность?¹⁾
Годї дивувати ся, що се стремлѣне, якого речникомъ був Йоанно-
вич, приняло ся середъ менше культурнихъ відъ Сербів, угорськихъ Ру-
синів, такъ само, якъ жило оно і посередъ галицькихъ Русинівъ передъ
1848 р.²⁾ і після него. Я не важивъ би ся підозрѣвати сучаснихъ угор-
ськихъ Русинівъ о нещирістѣ. Они вѣрили в мѡжливістѣ зреалізовани
такої гадки і такъ само Духнович, Нодь, якъ і всякі кореспонденти
„Вѣстника“ зъ Лабора, Токая, Унгвара, Спіжа, Земпліна стреміли до
сеї цѣли, даючи намъ неразъ комічні і незрозумілі зразки сеї цер-
ковно славѣнської мови, яку они знали, і то не конче добре, з бо-
гослужебнихъ книжокъ. Але самі они мусіли дуже скоро завважати,
що мова мертва не надає ся на літературну живого народа і імена
тихъ самихъ людий стрічаємо ми небавомъ при иньшій роботі. Они ста-
ють в короткімъ часі на становищи обединенія рускої мови і письменства
зъ Великоросією. Бувъ се впрѡчїмъ доконечний вислѣдъ негатиї рідної
мови. А принялось се стремлѣне на Угорськійъ Руси тимъ сильнѣйше,
що не було оно тамъ нове, що початки його, якъ се викажемо даль-
ше, сягали кінця 18 і початку 19 віку.

Коли однак, угорські Русини в р. 1850 і 1851 вѣрили в мѡж-
ливістѣ введенія церковно славѣнської мови в наше письменство,
то Иванъ Головацький вкористовувавъ лише се стремлѣне якъ покривку
до обединенія. Не ходило йому вже тоді о церковно-славѣнську
мову, лише о великоруську, для якої вінъ підготовлювавъ торен, ста-
ючи зъ одної сторони в обороні мертвої, церковно славѣнської мови,
а кидаючи зъ другої зневіру в будучність живої, народної мови. До-
казів на се маємо чимало такожъ в його листахъ, писанихъ до брата
Якова та в письмахъ иньшихъ людий, якъ прим. Зубрицького і Раков-

¹⁾ Евгеній Йоановичъ: „Грамматика церк.-слав. языка“. Вієнна 1851 в пе-
редмові.

²⁾ Порівнай хотѣби Др. Остап Терлецький: „Галицько-руське письменство“
(1848—65), стр. 48 і дальші.

ського. Вже від р. 1850 пише Іван Головацький всі свої листи до брата Якова у великоруській мові, а в них доносить, що має чимало сторонників на Угорщині і поміж Сербамі, які „Вѣстникъ“ радо читають „не такъ содержания, какъ языкословнаго духа, ради стремленія въ немъ провѣвшаго“. Сей „языкословный духъ и стремление“ він бажав би перенести і до „Зорі Галицької“, радить однак братови Яковови, щоби розвідував ся про вигляди такої роботи „очень осторожно“, щоби беріг ся своєї тіни, „бо и между нашими не всякому духу вѣрить“.¹) Против людей, що паралізували його роботу, як Вислобоцького, Григорія Шашкевича та Василя Ковальського підносить він мало що не в кождім листі цілий ряд підозрін і обвинувачень, не щадячи навіть для них епітетів, в роді: „это нарочитая, упрямая русская с,²) „хахлы“, „скотопасы“³) „солоденькій гадюка“⁴) і т. п. та навязуючи кождому з них користолюбивість, хитрість та нікчемність. Не лишав він також на них одної сухої нитки в листах до Зубрицького та Івана Раковського.⁵) Він ненавидів їх цілою душею, бо так само ненавистним для него було їх стремління, писати для Русинів в живій, народній мові, та допомагати їх розвоєви, як окремії, славянській нації. У своїй ненависти до всего, що заносило русчиною, писав він до брата Якова: „Нашіє здѣшніє корифеи всегда еще горюжатся на Москализмъ; но недалекое кажется время, то можетъ быть, что Германизация и послѣднюю хаклацкую букву нестребытъ“.⁶) І не здержували Івана Головацького від його роботи ані протести, підношені галицькими письменниками, ані перепони, ставлені Вислобоцьким, ані брак симпатії для „Вѣстника“, спеціально в Галичині. Та і самим „Вѣстникомъ“ Головацький не дуже дорожив, хоть доходи з него йшли також на його прожиток. Він готов був кинути ним в кождій хвилі та відтягнути від него всіх своїх своїх прихильників та кореспондентів, колиб „Зоря Галицька“ приняла його на редактора і дала йому можливість, вести більше самостійно обедининительну пропаганду.⁷) Та й хитро обду-

¹) Порівняй Лист ч. 6, з 21. XII. 1851 року.

²) Лист ч. 4.

³) Лист ч. 29.

⁴) Порівняй Лист ч. 36 стр. 51.

⁵) Порівняй мою статію „З кореспонденції Дениса Зубрицького (1840—53), напечатану в „Записках“ наук. тов. ім. Шевченка том 43 і окремою відбиткою, сторони 54—6. Під „Василем“, „Васильком“ треба розуміти Василя Зборовського (Вислобоцького).

⁶) Порівняй лист ч. 25 стр. 41.

⁷) Порівняй лист ч. 6, стр. 10.

мана була ся пропаганда! Мови чистої, великоруської в „Вѣстнику“ Ів. Головацький не допускав, боячись, що публіка відчаєне ся від неї.¹⁾ Він підготовлював терен поволи, обережно, хоть і тут, щоби накинута ся на Вислобоцького, кривив нераз душею. Коли з Угорщини звизав його Іван Раковський, великий ворог всякої язикової мішанини а фанатичний прихильник великоруської мови, щоби він постарав ся „объ улучшеніи употребляемаго языка въ Вѣстнику“, — Головацький відповів йому, що „Вислобоцькій совсемъ препятствуетъ сопріближенію къ чыстому русскому языку і для оправданія переслав одну з напечатаних статей Раковского, цензурованных Вислобоцьким, яка виказувала, що Вислобоцькій „истребляетъ все лучшее, Головацькій же вновь на сколько возможно возстановляетъ“.²⁾

Заохоту і підмогу до веденя сеї пропаганди находив поміж иньшим, Ів. Головацький також на місци, у Відни, в домі протоерея російської амбасди, Михайла Раєвського, з яким він стояв у живих зносинах, а який був посередником між російським рядом а славянськими народами поза границями Росії. „Вже перед 1848 роком, писав про него Корнило Устиянович, стояв Раєвський в дружних зносинах до всіх майже передових Славян і познакомлював своє правтельство з кождим ударом живчика славянських народностей. На його руки посилала Росія гроші і приряди церковні православним в Турції і Австрії; на його руки йшли також запомоги московських славянофілів для сторонників панславізму по всіх славянських землях. Що неділі, а бувало і що четверга, сходили ся в його мешканю знакомі йому славянські діячі, а з ними і молодіж, що пробувала у Відни. Они толкували і спорили про свої народні діла, а привітний симпатичний і освічений господар прислухував ся пильно всему, лагодив спори і познакомлював всіх з Росією і її передовими славянофілами, як Хомяков, Аксаков, Самарін, Погодін і инші... Розговори велись в мові великоруській; бували однак між нами часто і такі люди, що говорили тільки по свому; а хто раз провів вечір у „батюшки“ — як ми кликали

¹⁾ Коли Шехович видавав „Семейную Библиотеку“ у великоруській мові, то Ів. Головацький радив йому печатати російські поезії, але не в оригіналі, лише в перекладі, зближенім до народної мови. (Порівнай лист ч. 139 стр. 201), та держати ся „болѣе языка нашего народнаго, потому что наша публика рѣшительно чуждается всякихъ крайностей“, (отже великоруської мови.) Порівнай лист ч. 160, стр. 228.)

²⁾ „З корреспонденції Дениса Зубрицького“... стр. 56.

Раєвського — того певно закортіло піти там в друге, третє і дальше. За кожним разом явилась там якась знаменитість славянська або учуло ся щось нового, цікавого для патріотичного, славянського серця...¹⁾ І заходили до Раєвського різні люди. Побіч Сербів, Вука Караджіча і генерала Стратимировича, бачив тут Устиянович суперінтендента Словаків о. Кузмані, провідника Словаків і творця пісні „Nad Tatrou sa bliska“, о Гурбана. В домі Раєвського стрінув ся також Устиянович з ген. Ігнатієвим, з Аксаковим, з ген. Українцем, Сулімою, автором брошури „La Russie rouge“, з послами чеськими і моравськими, Рігером, Пражаком, Бравнером, Зелєнїм, з Чорногорцями, та иньшими Славянами, не виключаючи й Поляків. З Угорських Русинів бачив тут Устиянович Адольфа Добрянського та Івана Раковського.²⁾ Заходив туди також Іван Головацький. Говорено тут про федерацію Славян, яка видавала ся найвідповіднійшою формою здійснення панславїзму. Однак були і такі, що не вірили в злуку всіх славянських земель в одну державу, а надіялись тільки на сполученє їх в дві, т. є. в російську і полуднево-славянську, по тій причині, що Маляри і Румуни, вбиті клином в славянські землі, ділили їх на дві частини. В рахунок входив тут також сильно розвинений сепаратизм сербський.³⁾ Говорено також і про Русинів, яких ідентифіковано з великоруським народом.

А про літературу, великоруську мову толкували Устияновичеві Адольф Добрянський і Раєвський те саме, що ми вже чули у виводах Петрушевича на зборах „Матиці“ в р. 1849. Они доказували, „що літературний, великоруський язык“ не є властиво велико-руським, а питомим, нашим, українським...⁴⁾ Устиянович замічає, що про Раєвського та його кружок не може так всесторонньо оповісти, якби належало, бо з того часу, як він бував в його домі упило споро води і багато побачив він світа та пізнав чимало людий, а через те і сам Раєвський і його час стоять в його очах, „неначе який чарівний крайобраз вечірний, в котрім з поміж западаючої мраки блистять під заходячим сонцем тільки загальні форми, а глибокі тіни не дозволяють нам вглянутись і розпізнати подробиць“.⁵⁾ Та всеж Устиянович не таїть ся, що побіч розмов про федерацію всіх Славян, в кружку Раєвського почув він і такі гадки, що „де-

1) Корнило Н. Устияновичъ: М. О. Раевскій и російскій панславизмъ. Спомини зъ пережитого и передуманого. У Львові 1884, стр. 5—6. Дуже інтересна брошура Устияновича писана з нагоди смерті Раєвського († дня 2 [14] мая 1884 р.)

2) Там же, стр. 12.

3) Там же, стр. 6.

4) Там же, стр. 18.

5) Там же, стр. 5.

спотизм є єдиною силою, яка може злучити Славян в одно тіло, а товариство серед якого він обертав ся, не дало йому прийти до ясної свідомости своїх помилок." Погляди самого Раєвського на федерацію Славян характеризує найкраще така згадка Устияновича: „Мене щось наче укололо, як Раєвський жалував ся, чому я з суперінтендентом Словаків говорю в його рідній бесіді, коли той знає по московськи“.¹⁾

Що розмови в домі Раєвського мусіли лишити не одно вражінє в душі Івана Головацького, се більше, як певне. А так само певне, що Раєвський мав великий вплив на пропаганду обєдинення і в віденськїм „Вѣстнику“ і між галицькою інтелігенцією. Маємо вістки, що він кореспондував з Петрушевичем і Яковом Головацьким, та листи його закриті доси перед очима ширшого свѣта, а брак їх не дозволяє нам розказати подрїбнїйше про його ролю і значїне в боротьбі за літературну мову та у всіх тих проявах, які переживав наш народний організм в лїтах від 1849 по 1860 р. Раєвський, хотьби з огляду на своє становище, був чоловіком доволі обережним. Менї доводило ся бачити один лист Івана Головацького пис. до Петрушевича, в яким сей доносить, що Раєвський не посилав листу до него поштою, лише через чоловіка, якому довіряє. Вже з сего можна би, вносити, кїлько дискретного а рівночасно кїлько важного матеріалу для характеристики стремлїнь на Галицькій Руси можна би найти в його листах. Рівнож мало даних для характеристики Раєвського приносять нам листи Ів. Головацького, напечатані в нашій збірці. Та всеж і они вказують нам, що Раєвський був чоловіком живим, метким та енергїчним, що відгравав ролю посередника між галицькою Русію а Великоросією в обмінї книжками, та що брав участь також в деяких дискретних порученнях свого ряду в відношеню до галицьких Русинів.²⁾

Пропаганда, яку почав вести Іван Головацький у „Вѣстнику“, офіціальним органі австрійського ряду, не могла скрити ся перед очима міродайних сфер. При кінци 1851 р. перестав бути „Вѣстникъ“ офіціальним органом, а в самій редакції зайшли важні зміни. Відвічальність за „Вѣстникъ“ переняв Юліян Вислобоцький, який лишив вправді титул редактора Івану Головацькому, але відняв йому „правую руку, Б. Дьдицаго,“ що з весною 1852 вернув до Галичини.³⁾ Від ряду дістав „Вѣстникъ“

¹⁾ К. Устиянович: „М. О. Раєвскій“ стр. 18.

²⁾ Порівнай листи ч. 160, стр. 228—9, і ч. 174, стр. 251. Розходить ся тут о гроші, які мав дістати Денис Зубрицький за 50 екз. своєї „Історії“, куплених російським міністерством просвѣти, а о які впоминає ся Зубрицький також через Погодіна. Пор. Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880, ч. I. і II. стр. 592—5.

³⁾ Порівнай лист ч. 6, стр. 10.

на цілий 1852 рік 1000 злр. субвенції і поштові марки даром.¹⁾ Переміни в редакції викликали були в 104 числі „Зорі Галицької“ допис „із Коломийського округу“, (писану Б. Дідицьким),²⁾ в якій автор жалить ся на метелицю в коломийським Підгір'ю, та запитує, чи не принесла она також з Відня на своїх крилах вістки, чому Вислобоцький став відвічальним редактором? Редакція „Вѣстника“ відповіла, що ся переміна звершила ся „смирнимъ природнимъ токомъ“, що „отвѣчательность Вѣстника, яко бывшаго органа правительства заключала ся до сихъ поръ непосредственно у правительства“, і що „отъ новаго года оустанеть сіе отношеніе Вѣстника“, який „рѣшился животѣти власними силами и стояти на власныхъ ногахъ“, через що (?) на чолі редакції мусів стати чоловік у ряду „довѣренный“ а у читачів „многолюбимый“.³⁾ Та як раз се завірюване, що на чолі редакції мусів стати чоловік, на якого ряд міг би числити, вказує на се, що Іван Головацький на довіре не заслужував, та що не ощадність ряду, не „смирний природний токъ“, але „пропаганда Івана Головацького веліла рядови веречи ся „Вѣстника“, як офіційного органу. Піддержує нас в сій пересвідченню ще й та обставина, що Вислобоцький, переймаючи відвічальність, начеркнув Ів. Головацькому „границы такія узкія, что и пошевелить ся трудно.“⁴⁾

Та й справді вигляд „Вѣстника“ в р. 1852 змінив ся дуже значно під оглядом тенденції. Мова зістала вправді така сама, богата в „новосипані греблі“, у всілякі мовні мішанини, тяжка і неприродна, якою ніхто ніколи не говорив, та за те не появилася ані одна наруга над народною мовою, в роді тих, що розкинув Іван Головацький у двох попередніх річниках „Вѣстника“. Протинно, навіть з Угорщини відзивають ся голоси, що „варіє лише мовою удержує ся і Русин лише через руську мову буде руським народом“,⁵⁾ що народна мова є тою силою, якою всего можемо доробити ся,⁶⁾ та що „руський священник повинен основно знати

¹⁾ Порівняй лист ч. 11, стр. 18.

²⁾ Порівняй лист ч. 122, стр. 171, де Дідицький виразно признає ся, що статті „Изъ Коломийскаго“ виходять з під його пера. Порівняй також Лист 16, стр. 26, перша замітка.

³⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1851, ч. 151.

⁴⁾ Порівняй Лист ч. 6, стр. 10.

⁵⁾ Порівняй Туряна „Примѣчанія“ в розділі „Народный языкъ, мова“. Є се продовжене статей, міщених вже в р. 1851. „Вѣстникъ“ за рік 1852, ч. 2.

⁶⁾ Вѣстникъ за рік 1852, ч. 5 (стаття Туряна).

народну мову¹⁾. І з Галичини шле також новому „Вѣстникови“ привіт Яків Головацький, а в нїм, хоть щирість його мусимо сильно квестионувати, вказує він на відроджене німецького письменства, на перепони, з якими мусїли бороти ся перші, галицькі письменники, взиває Русинів, щоби учили ся чужих мов, але й умїли свою власну, поглиблювали її духа, видобували на сьвіт її дорожцїнности, показували її природну силу, поважність, легкість, звучність, солодкість, ніжність і володіли нею, як хоробрий воїн своїм оружем.²⁾ За конечностю введеня народної мови в письменство промовляє також Лев Трещаківський,³⁾ а Маркіянови Пашкевичи, що перший з Галичан зрозумїв значїне народного слова присвячує Михайло Козанович „Цвѣтку воспоминанія“, в якій з сердечним ентузіазмом згадує про Покійного, про його літературну працю, оцінює його значїне для розбудження любови до народности серед оточеня, вказуючи на примір себе самого, у якого груди Маркіян „зажег огонь, якій лиш персть гробова загасити може“.⁴⁾ Побіч похвал і признаня для співробітників „Вѣстника“, Василя Зборовського, плідного Духновича, „высопарного Панонїянина“, краснорічявого і сердечного Т. Лисяка читаємо рівночасно жаль, що у „Вѣстнику“ не знаходимь еще єднозвучного голоса родимои нашої бесѣды“.⁵⁾ Словом, у „Вѣстнику“ за рік 1852 ми бачимо цілком иньший напрям, як в роках попередних. Лише правописне питанє лишало ся в давнім, немов би зачарованім крузі поглядів Йосифа Левицького, який, критикуючи „Лѣрвака зъ надѣ Сяна“ висловлював відомі вже нам гадки про потребу приноровлюваня правописи до етимології, бо „ухо, или виговоръ не завше певне правило правописанія (писовнѣ) становити може.“⁶⁾

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1852, ч. 43 (статия Турыяна).

²⁾ Вѣстникъ за рік 1852, ч. 3 і 5 в дописи Я. Головацького зі Львова.

³⁾ Вѣстникъ за рік 1852, ч. 53 в дописи зі Львова п. з. „Миѣніе о писмахъ нашихъ“.

⁴⁾ Вѣстникъ за рік 1852, ч. 38.

⁵⁾ Вѣстникъ за рік 1852, ч. 36 в статийці незвісного дописователя „Зъ Стрыйского округа“. Великі похвали для мови і змісту сеї статийки віддає Йос. Левицький в дописи з Перемишля, уміщеній в „Вѣстнику“ за рік 1852, ч. 40.

⁶⁾ В статиях Левицького „Мысли о словесности Галицко-русской“. „Вѣстникъ“ за рік 1852, ч. 67—69. Похвали для „Лѣрвака“ гляди також в дописи з Перемишля (ч. 69) і в статії В. Зборовського „О Лѣрваку зъ надѣ Сяна“ (ч. 81.) Статію Левицького „Мысли о словесности галицко-русской“ напечатано рівночасно в „Зорі Галицкій“ п. з. „Дещо о словесности Галицко-Русской“ (ч. 67—8), з одною дуже цікавою зміною в тексті:

IV.

Мимо змін, переведених Юл. Вислобоцьким в напрямі „Вѣстника“ за рік 1852, угорські Русини не перестали бути його співробітниками. Побіч цікавих, в народнім дусі писаних помічань Туряна, ми стрічаємо тут цілий ряд імен інших, сучасних, угорських діячів, що містили свої статії на найрізномороднійші теми.¹⁾ Вістки про економічне положення угорської Русь, описи святих подій переплітано статтями про шкільництво і про культурне життя, але в останніх обмежили ся кореспонденти більше на загальні помічання, далекі від якої небудь пропаганди. Мова їх була вправді зближена до церковно-славянської, але про потребу введення її, як мови літературної, не маємо в їх статтях найменшого навіть на-

В „Вѣстнику“ читаємо: „Однакожь смѣло казати можь, же они (автори „Лѣрвака“) добре поняли правила Галицко-Русской грамматики, и лишь въ некоторыхъ мѣстцахъ розличаются отъ общаго способу писанія, и допомогли переломати упрямство нѣкоторыхъ новаторовъ (ч. 67).

В „Зорі Галицкій“ сей уступ звучить: „Однакожь смѣло казати можь, же они добре поняли правила Галицко-Русской Грамматики, а лишь въ некоторыхъ падежахъ та 2 лицъ ед. ч. настоящего времени изъяснительного накл. розличаются отъ способу писанія підписавшогося та оупотребленіємъ — й — нато мѣсть — ѣ — тому дуже зближились ю къ образцовому правописанію, и допомогли переломати оупрямство раббѣвъ некоторыхъ падежей церковныхъ. (ч. 67).

Можна підозрівати, що текст „Зорі галицкої“ є автентичний. „Зоря Галицкая“ не мала в р. 1852 інтересу попірати церковно-славянщину і не бояла ся, навести слова Левицького про „раббѣвъ некоторыхъ падежей церковныхъ“ в цілості. За те Іван Головацький змінив сі слова у „Вѣстнику“ на „нѣкоторыхъ новаторовъ“. На замітки Йос. Левицького відповів Б. Леонтович, який раніше в „Лѣрваку“ помістив статійку п. з. „Кілька слівъ о формахъ нашого языка и о писовні“. Він зазначив у відповіді, що граматики має примінювати ся до генія языка, а не на оборот, що сам Левицький повинен відступити від форм, які з генієм мови не годять ся. Коли прим. Левицький хоче бачити в часі минулім муж. р. лъ, яке противить ся генієви руської мови, а не въ, то і сам йде за церковно-славянською мовою, хоть против неї виступає Пор. „До честной Редакціи „Зори Галицкой“ (Зоря Галицкая за рік 1852, Ч. 74—6.)

¹⁾ Зібрав дуже точно сі статії Іванъ Ем. Левицький у своїй Бібліографії“ Т. I, стр. 68.

тяку. Іван Головацький, що з угорськими Русинами стояв у живій кореспонденції, повідомив їх про новий напрям і они до него о стілько примінили ся, що рішились не рухати ніяких дражливих справ.

Але поміж виднійшими з угорських діячів видно вже було тоді переміни в гадках. Напрямок церковно-славянський почав вже був уступати місця живійшому стремлінню, писати живим, великоруським язиком і в сей спосіб обединювати угорських Русинів з Великоросією. Гадка ся не була на угорській Русі новою. На мою думку, перші її початки сягають вже кінця 18. віку. З угорської Русі переселює ся тоді до Росії на студії Іван Орлай. Він слухає викладів в медично-хірургічній академії в Петербурзі (в літах 1789—1794), як стипендіят доповнює своє образование у Відні (1794—8), потім вертає до Росії, де стає лямбмедиком (1805 р.), директором ліцея кн. Безбородка в Ніжині (1821 р.) а в кінці директором рішельєвського ліцея в Одесі (1826 р.)¹⁾ З угорською Русію удержує він живі зносини а на жадане російського ряду взиває до елужби в Росії иньших, своїх визначнійших земляків. За його покликом переселює ся до Петербурга в р. 1803 професор академії в Великім Варадині, спосібний юрист, Михайло Балудянський,²⁾ яким стає там першим ректором університета і учителем великих князів Николи і Михайла Павловичів. За впливом Орлая іменовано професорами в педагогічнім інституті в Петербурзі угорських Русинів, Василя Кукольника³⁾ і П. Лодія. Перший з них добиває ся становиска ректора ніжинського ліцея і учителя царських синів, другий вертає до Львова, покликаний на професора львівського університета. Карієра, яку здобули названі учені в Росії, їх зносини з рідною землею мусяли виклакати на угорській Русі заінтересоване так самою Росією, як і її культурним житєм, а се заінтересоване виявило ся в дуже короткім часі ідеєю обединення. Клясичним приміром сеї прояви є вірша, приписувана д. Франком угро-руському цензорви, а опісля прашівському

¹⁾ Др. Іван Орлай родив ся 1770 † 1829 дня 15. лютого. Дати з життя завдячую головню др. Ів. Святницькому. Порівнай впрочім також Ів. Ем. Левицький: „Прикарпатська Русь в XIX вѣѣ. Т. I, стр. 124 в примітці.

²⁾ Балудянський уродив ся в р. 1769 † 1847. В останне був він на Угорщині в 1845 р. і звідси забрав з собою Андрія Дешка, який став професором в Пскові. Ів. Ем. Левицький: *Op. cit.* стр. 123—5.

³⁾ В. Кукольник уродив ся 1767 р. а умер в 1821 р. Пор. Ів. Ем. Левицький. *Op. cit.* стр. 124.

єпископови, Григор. Тарковичеви. Вірша писана в р. 1805. „Помимо страшної мови, пише др. Франко, і важкої аж до сьмішного схолястичної форми, вірша ся з многих поглядів заслугує на увагу як цікавий документ літературний, а по троха й політичний. Автор вірші — угорський патріот: він величає не тільки князя Палатіна (архикнязя Йосифа, сина цісаря Леопольда II., а брата цісаря Франца I.), але з ентузіазмом говорить також про малярського патріота і діяча, графа Франца Сечені. Але він при тім почував себе Русиним, та й то „общеруссом“. Побіч тамтих високих осіб йому однаково дорога „невська Німфа“ Катерина II., котрої смерть він оплакує ще в р. 1805. По його думці осередком руської поезії є Петербург над Невою і він зі свого далекого закутка шле туди привіт Сумарокову, як найвишому представникови руської поезії, не знаючи мабуть, що той умер ще 1777 року“.¹⁾ А коли ідея обєднання найшла приступ і до віршів, то вповні на віру заслугує вістка, що мункачівський єпископ, Андрій Бачинський († 1817 р.) бажав, (як про се писав до одного зі своїх крєвних), щоби свьщенники учили ся сего руського язика, якого патріархом був Ломоносов, та що в сій мові, або зближеній до неї викладано для питомців його семинарії богословські науки та ведево кореспонденцію єпископської канцелярії і консисторії з єпархіяльним духовенством.²⁾

Більше даних на проясненє генези москвофільства в Угорщині по рік 1849 не маємо під рукою, але й сї вистануть як доказ, що оно було засіяне тут здавна. Його традиція мусіла без перерви держати ся по рік 1849, а коли російські війська війшли на Угорщину, оно віджило, скріплене не мало москвофільством, яке проявило ся тоді поміж найближшими сусідами угорських Русинів — Сербами. На чолі сего руху стає на угорській Руси родина Добрянських, а спеціяльно Адольф і його брат Віктор, а побіч них Акєкс. Духнович та Іван Раковський.

І в ту саму пору, коли в віденськім „Вьстнику“ розгоріла ся боротьба угорських Русинів та Івана Головацького за церковно-

¹⁾ Жите і Слово за рік 1895. Т. III. стр. 461—5, в праці дра Ів. Франка п. з. „Матеріали і уваги до історії австро-руського відродження 1772—1848. V. Зразок угро-руського мадяро і москвофільства з початку XIX в.“ Григорій Таркович уроджений 1752 р. † 4 [16] січня 1841 р. Жите і Слово, Т. III., стр. 465—6 в замітці Івана Ем. Левицького.

²⁾ Владимір Терлепкій: „Угорская Русь и возрождение сознания народности между русскими въ Венгрии“. Кієвъ 1874, стр. 15—16.

славянською мовою, як літературною, против галицьких Русинів, Лисяка та Глиньського, що обстоювали за народною мовою, — на Галицьку Русь повів з Угорщини новий вітер, що ніс з собою цілком вітерто ідею обєднання.

Дня 9 [21] червня 1851 року явила ся в „Зорі Галицкій“ (ч. 48) допись з Кошиць. Дописователь пересилає на руки редакції математичну розвідку, написану одним з угорських сьвящеників для напечатаня в „Матиці“, при чім додає від себе: „Я не знаю, живеть ли ваша Матиця или нѣтъ и по какихъ правиламъ дѣйствуетъ? но если по тѣмъ, какъ мнѣ кажется я слышалъ, — тогда я прошу, сдѣлайте милость, дѣльце сѣе предложити Матици и мнѣ отписать, подъ какими оусловіями оно бы Матиця могла принять?... Въ языцѣ, по моему мнѣнію, наше дѣло, не слѣдовати слишкомъ за нарѣчіемъ престонароднымъ, за нимже будетъ скоро столько грамматикъ, сколько сель, ни разставати ся со всѣмъ съ древностію церковною, но слѣдовати изображенному оуже большенству языка нашего, чтобъ не раздробляти, что имѣеть быти основаніемъ соединенія.“

Коли пригадаємо собі, що вже в р. 1849 запало на зборах „Матиці“ по відомій промові Петрушевича рішенє, що твори висшої науки мають бути печатані „въ языцѣ письменномъ, который має начало свого розвитку въ далекой минувшости, а который ошибочно чисто російскимъ называютъ“, ¹⁾ — то зрозуміємо, о яку мову автори розходило ся і яка мова, по його гадці, мала бути „основаніемъ соединенія“.

Під дописею з Кошиць нема підпису автора, а однак питанє се для нас важне і ми будемо старати ся його прояснити. На нашу гадку, автором її був член родини Добрянських, крилошанин в Кошицях, о. Віктор, ревний кореспондент „Зорі Галицкої“, а в часті й віденського „Вѣстника“. Допись ся була приватним листом до редактора „Зорі Галицкої“ і її напечатано против волі Віктора Добрянського. Доказ на се маємо в його листі до Якова Головацького з дня 11. X. 1853 р., в яким Добрянський заявляє, що в полеміці за мову участі

¹⁾ Порівнай передмови стр. XV—XVI.

брати не буде, бо она йому осоружна і радить, щоби її в „Зорі Галицькій“ залишено. Лист кінчить він сими словами: ...„Самъ между сражающимися выступити, какъ уже разъ мимо моей воли случилось, не хочу, чѣмъ больше, бо разъединеніе сіе ненавижу, тѣмъ менѣй хочу въ немъ участвовать“.¹⁾ Редактором „Зорі Галицької“ був в р. 1851 Іван Гушалевиц, який, очевидно, змінив вже тоді свої, не так давні погляди на народну мову та на потребу культурної єдності з Україною. Хто повів його на сю нову дорогу, на се сам Гушалевиц вказує. В „Семейній бібліотеці“, за рік 1856, видаваній у Львові здебільша в великоруській мові находимо його вірш, присвячений Ден. Зубрицькому, авторови „Історіи Галицко-Русскаго Княжества“, в яким Гушалевиц запитує, де нагорода за його труди:

А гдѣжь возмездіе Твое!
Его мы нынѣ не найдемъ
Но сѣмя вержено Тобой
Издастъ во времени своемъ
Обильный плодъ, и Ты смотри
На насъ съ небесной высоты,
Будешъ возрадованъ въ души.
Твоя награда — небеса!²⁾

Що Зубрицький мав вплив і на иньших людей, се не підлежить сумнівови. Можна здогадувати ся, що бодай в часті його учениками були Іван Головацький і Богдан Дідицький, які вже з початком 1850 р. їхали до Відня з готовою програмою веденя „Вѣстника“ в об'єднательнім дусі. До поглядів Зубрицького склонює ся вже в р. 1851. Яків Головацький, чоловік, що найкрасше з цілого оточеня знав народну мову, а який в тім часі дає вже гімназіяльним ученикам теми з руської мови в виді отсих: „Описание лютой зимы“, „Утренныя мысли о величии Бога“, „Постоянность преодолеваетъ всякія препятствія“, „Житіе Владиміра Великого“,³⁾ так далекі від живого, народного слова. До кружка Зу-

¹⁾ Порівнай лист ч. 62. Віктор Добрянський закінчив житє в р. 1860 в приступі меланхолії самоубийством. Пор. лист ч. 365.

²⁾ Семейная библиотека за рік 1856, стр. 151. Сей вірш вийшов під анонімом „Іванъ Черноризецъ“, під яким крив ся Ів. Гушалевиц. Порівнай примітку до листу ч. 193.

³⁾ Порівнай ч. 3 між виданими нами листами.

брицького пристає також в першій половині 1851 р. Іван Гушалевиц.

Москвофільство Дениса Зубрицького для нас вповні зрозуміле. Хоть походив з руського роду, то житє зложило ся так, що він виростав серед польських, шляхоцьких верств і в р. 1809 ми бачимо його в польськїм таборі секретарем „временнаго войскового правительства подъ егидію Великого Наполеона“. ¹⁾ Сьому ми не дивуємо ся. В браку швршого, народного житя, а навіть в браку скристалізованя національного почутя між загалом галицьких Русинів, люди більше живі шукали ідеалу між польським народом не лише 1809 р., але і в пізнійших часах. Шукав за сим ідеалом також Зубрицький. Колиж найшов ся він між Русинами, то не пристає до сих змагань, до яких з такою горячою, щирою любовію віднесли ся Маркіян Пашкевич і його товариші. До чого они липли з таким запалом, за що так довгі літа терпіли всякі переслїдуваня, тим він гордував, те він уважав злочинною дитинячою іграшкою. Аристократ в цілїм сего слова значіню він глядїв на простий нарід, як на „пастуховъ“, „пасѣчникъ“, „Грицьковъ“, як на чернь, що не потребує просвїти і повинна на все зіставати в підданстві. На несповна 30 літ перед знесенєм панщини в Галичині, він заявляв вітверто, що панщина була вислїдом взаїмної потреби і порозуміня між дїдичом а робітником, що вона не ганьбить людського роду, не вяже природної свободи, не спиняє розвою моральних сил, науки і просвїти, що панщина не є лихвою, бо робітник за свою працю тягне належні зиски, що вона не є причиною бідноти і нужди і не стоїть на перешкодї в улїпшеню господарства і що її наємним робітником заступити годї. ²⁾ З довершеним вже знесенєм панщини не міг він погодити ся навіть в десять літ пізнійше, коли писав до Погодїна, що селян „не желавшихъ, не думавшихъ освободили на чужій коштъ, и... лишили ихъ попечителей, заступников и кормителей въ нуждѣ...“ ³⁾ З такою самою погордою, як до народа, відносив ся він і до народної мови. Для народа, для „простолюдина — писав Зубрицький — довольно молитвен-

¹⁾ Слово за рік 1862 ч. 9. в статії Якова Головацького п. з. „Денись Зубрицькій (некрологъ). Два цікаві документи сего польського ряду з підписом Зубрицького помістив я в праці п. з. „З кореспонденції Дениса Зубрицького“ стр. 62—6.

²⁾ Rozmaitości за рік 1819 (Львів) ч. 95—6 в статії Зубрицького: Rozprawa za pańszczyzną. Порівнай мою працю „З коресп. Д. Зубрицького“ стр. 23.

³⁾ Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880, ч. I і II, стр. 609. Лист писаний дня 21. IV. 1858 р.

ника, катехизиса и псалтыри“, а подаючи текст договору Ігоря з Греками (945 р.) він додавав в примітці: „Вотъ тебѣ галическій читатель образецъ древнерусскаго письменнаго языка десятого столѣтія. Ты убѣдился, что это не есть болтовня какаго либо простолюдина пасѣчника Грицка, ниже пастуха Панька, но ты вмѣстѣ убѣдился, что какъ въ нѣмецкомъ языкѣ невозможно уже подражать языку „Нибелунгенлида“ такоже невозможно подражать и древнему Русскому книжному языку“. В всякій живый языкъ измѣняется со временемъ, книжный языкъ различается всегда а вездѣ отъ языка черни“.¹) Про людей, що думали над відродженням руського народу на народній мові писав він в 13 примітці до II части своєї „Історіи древняго галичско-русскаго княжества: „Есть мрачные изступленники, или скорѣе низкіе невѣжды, въ лѣни доселѣ проживавшіе, пренебрегавшіе всякую науку собственнаго языка, употреблявшіе чуждое нарѣчіе, прислушавшіе ся только простонародному разговору своихъ слугъ и работниковъ, и желавшіе теперь, чтобъ мы писали свою Історію на областномъ нарѣчій Галичской черни. Странное и смѣшное требованіе! Історіи пишутся для образованнаго и образующаго ся класса народа....“

Наведені слова Зубрицького свідчать найліпше, куди зайшов був він, вирікши ся свого давнійшого ідеалу, яким жив серед Поляків. До останних він вже не вернув, а коли можна вірити його листам до Погодіна, їх ненавидів. З давного ідеалу лишили ся у него лише аристократичні погляди, які не дозволили йому пристати до свого народа, до його мови, якою він сам в дитячих літах говорив у родиннім домі і він почав шукати за новим ідеалом у великоруській мові, якої виучив (?) ся був ще в 1809 році. Знакомство з Погодіном, з яким він від р. 1839 стояв у живій кореспонденції, довершило рівнож в тім напрямі свого. Погодін був не лише його учителем в історії, археології, не лише підпомагав його наукові змагання присилкою книжок, але остаточно розвив також і укріпив його політичний світогляд. „І як у зеркалі, пише Остап Терлецький, відбили ся в його голові всі фантастичні гадки сего незвичайного пропагатора російського державного централізму. Гадки ті навіть у Росії не приймали ся; не приймив їх уряд, бо

¹) Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880, ч. I і II, стр. 579.

були противні принципам Сьвятого Союзу; не приймила їх мисляча публіка, бо вони шукали народного гаразду не в свободі народів, не в свободних, політичних інституціях, але в розширенню зверхного блиску і могутости держави і в боротьбі против поступових ідей західної Європи. Та коли в устах Погодіна гадки ті мали хоч які такі позори слухності і консеквенції, бо він бажав бачити в Росії одну офіціальну народність, і віру і літературу, а російську державу машиною, якою управляє рука одного царя, і через те в його устах ворогованє против иньших народностей могло мати змісл, — то в ворогованю Зубрицького, галицького Русина против народностей, автономії сеймів, уживаня рідної мови в урядах і школах — навіть позорів слухності доглянути ся годі. Коли Погодін могутости і слави Росії шукав у тім, щоби она, злучивши під собою славянські народности, стала до боротьби з „гниючим западом“, якого поступ та ідеї він ненавидів, а який довершив і увінчав розвиток людства — то який змісл був у тім, коли галицький Русин став ворогувати проти просьвіти, проти поступових ідей, без яких для руської народности в Галичині нема найменьшого ратунку?“

І доки руська інтелігенція жила гадками Маркіяна Шашкевича, доти Зубрицький був від неї зізольований, але від 1849 або 1850 стає він вже осередком, коло якого збирає ся нова громадка людей, яка учіпила ся імени велика Русь і вважала себе її частиною, атомом, хоч правда, частиною пощованою, скошлявілою, ополяченою, яку треба було очистити і яку лиш підневоленє під велику Русь могло правдиво відновити і відродити.¹⁾ Коло Зубрицького організує ся кружок по гадкам та ідеям Погодіна. Атаманом сего кружка підписує себе в листі до Погодіна Денис Зубрицький.²⁾ Кружок починає сьміло розвивати свою діяльність. Він опановує „Зорю Галицьку“ а редактор її Іван Гушатович містить в ній допись з Кошиць Віктора Добрянського, хоть она до друку не була призначена. Сам Зубрицький видає в р. 1852 два перші томи своєї „Исторії древняго галичско-русского княжества“ буцім то у великоруській мові. Богдан Дідицький печатає в тім самім році свою поему „Конюшій“, писаву з великим житєм і таланом в мові до великоруської

¹⁾ Порівнай знамениту оцінку діяльности Дениса Зубрицького в студії дра Остапа Терлецького: „Галицько-руське письменство (1848—65)“, стр. 51—62.

²⁾ Порівнай: Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II в листі з дня 19. червня 1856, стр. 597—598.

зближеній. Творам сим віщовано велику будучність.¹⁾ Оба останні твори мали викликати цілий переворот, та в дійсности сам Зубрицький зневолений був ствердити таки в р. 1852 в листі до Ганки „что мои соотчича по большой части не разумѣютъ еще теперь языка „Исторіи“,“²⁾ а Гушалевиц побоювався, щоби його (доси невидана) поема „Роксоляна“, викінчена на „общерусский“ лад, не потерпіла такої неудачі, як „Конюшій“ Дідицького³⁾ „Исторія“ Зубрицького не могла нікого одушевити ані мовою ані симпатіями для князівської і царської Руси з її боярами. „Конюшій“ Дідицького, хоть визначався справді цікавою темою і поетичним полетом, остав для галицьких Русинів твором мертвим задля мови, ненародної, далекої від живого слова. А як не прийняла його галицька Русь, так само чужими зістав він лише через свою мову для великоруського письменства.

¹⁾ Гляди хотьби мою статію: „З корреспонденції Дениса Зубрицького“ стр. 18 і 53. „Исторію“ Зубрицького зове тут Ів. Раковский „возсіявшимъ свѣтозарнымъ солнцемъ на небосклонѣ проясняющей ся утренней народности нашей“, „сокровеннымъ народнымъ“ і т. п. Порівнай також „Зорю Галицкую“ за рік 1852 ч. 30 і 39 в статіях Івана Кр. Здерковського п. з. „Извѣстіе изъ литературного свѣта“ і „Наше стремленіе при образованіи языка“. В останній читаємо про Исторію Зубрицького: „Еще къ радости нашей увѣщается въ скорости послѣднее оуспѣваніе знаменитымъ сочиненіемъ, которое безспорно полярною будетъ звѣздою для колеблющихся, а въ одно время свѣтлостію, изясняющее имъ путь и мѣру въ выдѣливаніи языка народного, безъ чего словесность наша въ мрачный и необятный хаосъ потонути грозитъ. А такое дѣло въ нашей разодранной литературѣ и мужъ такой чѣмъ оного сочинитель приобрьшій себѣ посреди русской Валгаллы напередъ неувижимый вѣнецъ... суть теперь ся наибольшимъ сокровеніемъ и защищеніемъ“. Сам Зубрицький надіявся в листі до Погодіна, що „если успѣемъ бросить въ народъ нѣсколько сотъ экз. Исторіи, тогда мы упрочимъ на всегда русскую стихію“. Чтенія за рік 1880, ч. I і II стр. 588. Порівнай також стр. 585 і 586. — Гляди також др. Остап Терлецький: „Галицько-руське письменство (1848—65)“ стр. 74—5. Про „Конюшого“ Дідицького писав Ів. Головацький: „Конюшій какъ мнѣ, такъ и всѣмъ, даже самымъ упрямымъ хахлакамъ понравился. Здѣсь показали Г. Богданъ, какія онъ имѣетъ драгоценнѣйшая дарованія; и кажется, ему суждено, цѣлый превратъ сдѣлать въ нашей литературѣ, особенно что касается, юнаго поколѣнія; старые скостенѣлые уже пропали. Пусть только поступаетъ на этомъ пути и да пишетъ много, онъ найдетъ публику въ всѣхъ Славянахъ Австрійскихъ... Слава пойдетъ какъ молнія, только да пишетъ много, онъ настоящій русскій поетъ...“ Порівнай Лист ч. 36 стр. 52.

²⁾ „З корреспонденції Ден. Зубрицького“ стр. 16 і 51.

³⁾ Гушалевиц писав: „Одно быль бы я забылъ. Роксолана уже готова, но треба еще передѣлки или хахлацкой, или Русской. — Самъ я еще не рѣшенъ. По русски, чисто по русски ни чувствую въ себѣ силы передѣлать. Боюсь, чтобы не встрѣтила сю судьба Конюшаго“. Порівнай лист ч. 180 стр. 260.

До ненародних стремлїнь Погодінового кружка пристають, побіч наведених, ще й иньші люди. Назвемо з поміж них на разі Михайла Малиновського. Малиновський, що в „Зорі Галицкій“ за рік 1852 розкинув ряд статей на ріжні теми, з обьому державно-політичних наук, історії руської церкви, астрономії¹⁾, і т. п., висказав також свої погляди і на літературну мову галицьких Русинів. В статії п. з. „Могуть ли Галицкіи Русины имѣти свою словесность?“ після панегірика, зложеного в честь ряду, за дозвіл ввести до шкіл руську мову, Малиновський зазначає:

„Не оутайнаемъ однако обстоятельства такого, которое ставится великимъ препятствіемъ, къ развитію нашей словесности. Сіе обстоятельство не есть чтось новое, оу насъ единственно возникшее. Съ такимже вреднымъ обстоятельствомъ бороли ся и борются также иніи народы. О немъ велся оуже споръ въ обоихъ часопсеяхъ нашихъ. Оно касается самого языка нашего и правописанія. Думаютъ пустити ся старославянского языка, пустити ся всей древной словесности нашей, всей помощи отъ иныхъ словянскихъ языковъ, пустити ся филологического и исторического правописанія и занурити ся въ простонародіе, въ языкъ простого народа, дабы такъ, якъ кажутъ, изъ самого источника, отъ самого корѣня почерпнути слова, и способъ писанія. Тутъ, кажутъ, все богатство, и вся достаточность. Но примѣчаемъ, что никто иный, а они дали причину, говорить на насъ, что мы хотимъ ввести *linguam plebeam*, тѣмъ самымъ недостаточну и опасную для высшей науки. Бели бы простонародный нашъ языкъ имѣлъ всю достаточность для наукъ, то понеже слова суть свидѣтельствомъ степени просвѣщенія, народъ нашъ стоялъ бы оуже на высочайшомъ степени просвѣщенія. Почто ему тогда наукъ? Не значить ли то превозносити нашъ народъ надъ все народы, когда и безъ наукъ вся знаетъ, и ничего оучити ся не имѣеть? И такъ по такому мнѣнію готова оуже вся словесность, готовы все книги науковыя, а однако никто изъ тѣхъ крикуновъ еще и не началъ ихъ писати! *Qui multum demonstrat, nihil demonstrat*“.

Заплакавши над сими людьми, що в літературній мові галицької Руси раді би „пустити ся“ церковно-славянщини, „древной

¹⁾ Схарактеризував сю многосторонню, літературну творчість Мих. Малиновського др. Остап Терлецький „Галицько-руське письменство“ (1848—65) стр. 70—71.

словесности“, а що найважнійше „Филологического и исторического правописанія“ а місто сего, „занурити ся въ простонародіє“, та виганьбивши сих божевільних, що Малиновському і його сторонникам сьміли дорікати, будь то би они *linguam plebeam* хотіли ввести в письменство, — Малиновскій пише:

„Боятся и кажутъ „Высокое правительство можетъ намъ поздрѣвати, если мы не ограничимся на самый языкъ простого нашего Галицко-русского народа и на его выговоръ“. Але чиж австрійські Німці обмежують ся лиш на австрійсько-німецьку літературу і на мову простого народа? Або чи ограничують ся галицькі Поляки лише на мову тутешного польсько-мазурського селянина та на письменство галицьких Поляків? Чи не сягають они до книжок з давних часів та до тих творів, що виходять в Познаньщині, Варшаві, Вільні? „А способъ писанія оу нихъ есть ли по простонародному выговору? Не соглашается ли онъ филологическому словопривзведенію?“ Колиж Русини, каже Малиновскій, йдуть тою самою дорогою, то „мы уповаемъ, что высокое правительство наше въ своей глубокой мудрости предметъ сей на справедливую вагу возметъ относительно и къ намъ Русинамъ“. — „Кажутъ: Словесность не пріймется между народомъ, когда не будетъ основаніемъ ей языкъ простого народа“. Алежъ кто оусуваєть сїє основаніє? И мы хотимъ созидати словесность нашу на нашомъ народномъ языкѣ. Однако не хотимъ опирати ся на томъ, что и между народомъ не есть общее. Также то, что есть между народомъ, хотимъ оперти на общія филологическія правила, дабы такъ составить согласіє выговора и писанія... Славянскій языкъ книгъ нашихъ церковныхъ есть къ нашему въ самомъ ближайшомъ сродствѣ и онъ въ теченіи вѣковъ оуже водворился оу насъ. Честніи Господинове! Потребно конче оучити ся и не оставати ся въ простонародіи. Дерево природное тешутъ и тогда оно гладкое. Оуже не видати по хатахъ столовъ и лавокъ изъ неотесанного дерева. *Generosos animos labor nutrit; laborem si recuses, parum esse potes. Non est viri, timere sudorem*“ — сказаль Сенека“. ¹⁾

Ненародні сремліня Малиновського пробивають ся з сеї статії дуже виразно. Він кладе на примір Поляків, що не обмежують ся в літературі на галицькі плоди, лише сягають за творами, вида-

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1852, ч. 17. Порівнай: др. Остап Терлецький: „Галицько-руське письменство“ (1848—65) стр. 66—7.

ними в Познані, Варшаві, Вільні, але галицьким Русинам він не велить шукати за чудовими первісними української літературної творчості, що явилися в Полтаві, Харкові, Києві, Петербурзі, але звертає їх очі на мову церковно-славянську, яка „водворила ся“ на Руси і на „общія филологическія правила“, до яких треба при-
норовити живе, народне слово. А що Погодіновому кружкові на церковно-славянській мові не залежало, тому можна підозрівати, що й Малиновський покликував ся на неї лише в сій цілі, щоб закрити дійсні стремління близьких йому по думкам людей. Компліменти і подяки австрійському рядови мали відвернути його увагу від сеї роботи. Малиновський „оуповалъ, что высокое правительство нашое въ своей глубокой мудрости предметъ сей на справедливую вагу возметъ“ і сим разом не завів ся, бо ряд, виходячи з становища, що „Зоря Галицкая“ має виходити в народній мові, вислав під її адресою в поч. 1852 р. офіціальне цензурне остереження, щоби „не употреблять Московскихъ словъ подъ опасеніемъ запрещенія“.¹⁾

Головним мотором сего остереження уважано відвічального редактора „Вѣстника“, Юліяна Вислобоцького (Василя Зборовського). Про Зборовського писав у тій справі Зубрицький до Раковського: „Вислобоцкій, или Псевдонимъ Вас. Зб. идаеъ Вѣстникъ, теперь уже на собственный счетъ. Ему хочется блистать и дѣстится какъ политическій писатель, какъ наставникъ народа, но онъ не умѣетъ языка, и маряетъ свои статьи на испорченномъ польско-мужицкомъ диалектѣ; его у насъ по той причинѣ мало читають, напротивъ Галицкая Зоря, съ дня на день стала исправлять свое нарѣчіе, имѣетъ больше пренумерантовъ и по этой причинѣ завидя и желая ее уничтожить, клеветаетъ Василь въ Вѣнѣ, что Зоря подражаетъ Московскому языку и симпатизуетъ съ Москалями... Онъ клеветаетъ и на мою Исторію, однакожь

¹⁾ Чтенія моск. общ. древн. за рік 1889 ч. I і II-стр. 587 в листі Зубрицького до Погодіна з дня 5 [17] V. 1852 р. При сій нагоді подає Зубрицький дуже цікавий факт з тодішніх, цензурних відносин: „Однажды написать Редакторъ (Зорі Галицкой) въ одной статьи русскими буквами «крещендо декрещендо»; вдругъ перечеркнула ихъ цензура какъ Московскую уродливость, на силу только успѣлъ бѣдный редакторъ доказать, что это не Московскія, а Итальянскія музыкальныя слова. Цензоръ не умѣетъ ничего русскаго, ниже церковнаго языка, только нѣчто мужицко-польско-русскаго нарѣчія, начальство строго повелѣваетъ ему смотрѣть за языкомъ, а кромѣ того есть у насъ много невѣждъ и плутовъ Галицескихъ Русиновъ, которые для своихъ личныхъ корыстей измѣняютъ народному благу — вотъ наше состояніе.“

какъ наукового сочиненія, еще они не смѣють тронуть ся, но бѣдная Зоря получила уже офіціальное упоминаніе не употреблять московскихъ словъ и я увѣренъ, что Василько столько будетъ клеветать, пока та не будетъ запрещеною, и онъ не станетъ единственнымъ журналистомъ для всѣхъ Австрійскихъ Русиновъ¹⁾

Щоби оберечи себе перед подібними „клеветами“, звертає ся один з членів „Погодинской колонія“, Яків Головацький листом з дня 16 (28) V. 1852 р. до Василя Ковалського, що в р. 1850 переніс ся до Відня і попри своїх урядових занятях став від р. 1851. ревним співробітником „Вѣстника“. Він мав впливати на Вислобоцького та здержувати його від подібних „клеветъ“. Листу Головацького в руках не маємо, але з відповіди Ковалського можемо відтворити його зміст.

На вступі заохочував Головацький Ковалського, щоби як найскорше викінчував свою читанку для гімназії. В мові радить Головацький наслідувати старо-руське письменство. Взірці мови повинні подавати твори Симеона Полоцького, Дмитра Туптала, українських літописців і Лодія, а не „хахлаччина“. Всякі язикові і правописні спори треба вирівнувати приватно, а не публично. При тій нагоді жалувє ся Головацький на цензурне остереженє, яке дістала „Зоря Галицкая“.

Що Головацькому не розходило ся тоді о мову старо-руську, се більше, як певно. Він пристав вже в р. 1851 всею душею до поглядів свого брата Івана та Зубрицького а клясичним доказом сего є між иньшим пересторога Івана в листі з р. 1852: „Не совѣтую никому изъ нашей родины, особенно же Тебѣ, Петру и Владимиру запускать ся въ горячую борбѣ — мыѣ уже ничего теряють, я бо все уже потерялъ, мыѣ все одно. По крайней мѣрѣ вы братья стремитесь къ лучшему; кажется, что ты уже получилъ подтвержденіе, когда таксы платишь. Это счастье Твое, хахлы на все готовы — ради народолюбія²⁾ Старорусскою мовою прикривав Головацький в листі до Ковалського цілком пиньші стремління.

¹⁾ Порівнай мою працю п. з. „З кореспонденції Дениса Зубрицького“, сторони 54—5, лист з дня 24. V. 1852 р. Що Зубрицький подавав невірні дати що до числа передплатників „Зорі“ і „Вѣстника“ про се свідчать нам листи Головацького. „Зоря“ стояла „такъ худо“, що Ів. Головацький не хотів сему повірити, а число передплатників „Вѣстника“ сягало в р. 1852 до 600. Порівнай лист ч. 25.

²⁾ Порівнай Лист ч. 25 стр. 41. В початку 1853 р. писав на ту саму тему Іван Головацький: „Что касается Твоего подтвержденія въ профессоры, то оно непремѣнно

На сей лист відповів Ковальський дуже щиро, вітверто і розумно. Він дякував за охоту до праці над „Читанкою“, з якою буде готов з кінцем місяця червня. В поглядах на мову він не в силі погодити ся з Головацьким. Староруська словесність має за мало соків до продовжування свого питомого життя, а за багато, щоби могла згинутися. Староруське письменство є деревом, похиленим, без галузь, без тіни, під яким не сяде ні Боян, ні бандурист і на яким не засьпіває райська птиця та хіба чорний ворон закроче. Коли Данте і Петрарка викидали з літератури мову стару, латинську, а вводили живі говори, ціла Італія виступила проти них, а вкінці прилипла до їх реформи, „як пчоло до меду“. Староруською мовою писати годі, бо мало людей знає її звук і голос. Її треба би вперід виучити ся. Але з її скарбів треба користати так само, як з мови церковно-славянської та інших славянських язиків. В „Вѣнку“ (ч. I. стр. 63), писав Ковальський Головацькому, заявили ви самі, що наша народна мова є спосібна до вираження найвищих понять, а нині велите йти за Полоцьким, Тупталом, Лодієм та українськими літописцями, які були світочами свого часу, але нині їх твори стали мертвими і нікого полонити не можуть. Перед 40 літами учено питомців духовної семінарії в мові подібній до церковно-славянської, бо їм потрібне було знання сеї мови, але нині коли маємо просвітити цілий нарід, мусимо признати ся до нашої „халаччини“, її обрабляти, вигладжувати і покостувати. З малими відмінами живе одна і та сама мова над Дністром, Дніпром і Сяном. Одна в них душа і взаємно собі галицька і українська посестри помагати можуть і повинні. Українська, задніпрова наша посестра підбила своєю ніжністю і красою навіть півдикі серця Татар, які нині нею, як своєю, питомою промовляють. Праця Маркіяна, Ваша та інших наших письменників, писав Ковальський, веліла нам полюбити нашу мову і з сеї дороги годі нам сходити. Правописне питання мало нас обходило, коли наше письменство почало розвивати ся і ми з однаковим вдоволенням читали і „Русалку“ і „Вѣнок“. Колиж нині розгоріла ся правописна боротьба, то і Ковальський не від сего, щоби ріжні в поглядах вирівнувати приватною дорогою. Вкінці жаліє Ковальський над цензурним остереженням,

наступить, нѣтъ этому никакихъ препятствій... Впрочемъ берегись всякаго сомнительнаго дѣйствованія какъ на каеедрѣ, такъ и въ частныхъ кругахъ; споровъ даже литературныхъ не починай, чтобы не давать причины къ клеветѣ и коварству...“ Пор. лист ч. 29 стр. 44.

яке стрінуло „Зорю Галицкую“, причім додає: „єъ часомъ выйде олива верхъ воды а темный и мерзеныи ворогъ буде ся стыдати — якъ оуже его и теперъ червь ѡсть.“¹⁾ Кого розумів Ковальський під сим „темнымъ и мерзенымъ ворогомъ“ — догадати ся тяжко. Зі слів „якъ оуже его и теперъ червь ѡсть“ виходило би, очевидно, що був се чоловік тяжко хорий, та що підозріня Зубрицького, будьто би Василь Зборовський подбав о цензурне остереженє против „Зорі Галицкої“ були безосновні.

Однак ані цензурне остереженє, ані сердечне письмо Василя Ковальського не опам'ятали членів „Погодинской колоніи“. Їх ненародні стремління озвали ся ще яснійше і виразнійше, як в статіі Малиновського, в дописи Івана Здерковського п. з. „Наше стремленіє при образованью языка“. „Щобъ вводити церковно-славянскій языкъ въ цѣломъ его объемѣ между народомъ яко литературный, писав Здерковский, о томъ ни мыслити болѣе. Днесъ бо неспособность совершенного оупотребленія помянутой мовы русскимъ оученымъ столь явная, що хоть бы якъ жаркою панегирикою кто за нею приговорюваль и самого Демостена криenorѣчивыми даже молніями ю захищаль, однако не воспалить онъ, ниже приклонить когда нибудь кого зъ нихъ къ своей мысли... Столько же мало видится полезнымъ оуспѣваніе нашихъ новомодныхъ писателей, задумавшихъ изъ нагой, такъ называемой повѣтовщины безъ пособія старославянщины языкъ народный оустроить. Не будетъ ли и сія крайность ровной судьбинѣ подверженная... куда и якъ далеко єя покровители при своемъ оупорномъ поступанію отъ прямого пути сбѣются, оуже теперъ не вельми къ розвязанью тяжелою проблемою. Но къ счастью розвивается на полянѣ родимой словесности просторнѣйшій, болѣе оумѣренный и отъ множайшого количества оученыхъ подкрѣпляемый оуспѣхъ, именно образованіе языка народного на основѣ старинной Славянщины. Рѣшивши ся къ сему концу не чуждаются, со всемъ церковного языка; ибо пребываютъ въ оудостоверенію, что чѣмъ онъ такъ народное нарѣчіє съ той самой крови и тѣла, и не полезно ихъ весьма отлучати; — они убѣждены, яко народное нарѣчіє єсть отросткомъ произшедшимъ изъ означенной Старославянщины и ради воздвиженія своего и возраста тояже

¹⁾ Порівнай Лист ч. 388.

соками должно кормитись — и что способъ образованья мовы простонародными оупотребляемый писателями, не въ силахъ оуспѣвати къ высшему воспоренію изяществу классицизма. Въ слѣдствіе чего единое ихъ стараніе въ томъ состоять, дабы племені своєму преждевременно въ семъ отношеніи постоянную и сообразну опредѣлити дорогу, а кромѣ сего не помышляютъ они больше ни о чѣмъ и сносятъ терпеливо негодованія незрѣлыхъ... и неуважныхъ самоуковъ наслаждаясь чистою совѣстію, по велику живутъ и пишуть токмо для пользы любимого народа.“ Змагане сихъ людей, що „сносятъ терпеливо негодованія незрѣлыхъ... и неуважныхъ самоуковъ“ і „наслаждають ся чистою совѣстію“ мали „увѣнчати ся сочинненіємъ, которое безспорно полярною будетъ звѣздою для колеблющихся“, „Исторією“ Зубрицького. Похвала для твору Зубрицького, виданя заповідженого у великоруській мові, свѣдчить найкрасше, о яку мову розходило ся Здерковському. І ся мова мала служити для „пользы любимого народа“...

До заміток Здерковського додала від себе кілька слів редакція „Зорі Галицької“. Она заявила, що її прихильники, приймаючи „всякія въ древно-славяно-руськихъ памятникахъ обрѣтаемыя слова“ хотять під руське письменство покласти „крѣпчайшее на историческомъ развитіи оутвержденное основаніе“, і що противники її, які „мечтають о созданіи новой оригинальной миним народной словесности безъ всякой исторической подставы“ вже самі пізнали, що при предметахъ вищої науки „запасъ ихъ словъ оказался весьма скуднымъ“ і в тій цілі почали ковати нові „на етимології неоснованныя, ни простонародію ниже оученымъ непонятныя слова“, або брати вислови з мов західно-славянських, віддалених від руської мови. Редакція не може похвалити сего „вредливого отъ древней нашей словесности насъ отчуждающего направленія“, однак вірить, що сї „незрѣлыи ...и неуважные самоуки“, які і так уживають багато слів взятих „изъ древней словесности“, а в народі затрачених, вже через те чим раз то більше зближають ся до правильних форм і остаточно небавом зійдуть ся з письменниками, що склонюють ся до поглядів редакції „Зорі Галицької“.¹⁾ Пишучи сї слова, редактори „Зорі Галицької“ ледви чи мали в тямці, що „древная словесность“, чи то церковно-славянська, чи староруська в пред-

¹⁾ Зоря Галицька за рік 1852, ч. 39.

метах вищої науки, а спеціально в термінології мала мінімальний, в цілм того слова значіню „вельми скудный“ засіб слів і що її в тім напрямі за взір ставити годі було. Колиж редактори здавали собі з сего справу, то в такім разі їх замітка обчислена була на баламученє несевідомих людей.

Численні статії приклонників обєдненія, розкинені по віденським „Вѣстнику“ та „Зорі Галицкій“, їх заходи, витворити „особую русскую литературу“ на мові в нїякім славянським народі неуживаній, стрівули ся з протестом Антона Могильницького, який в р. 1852 видав свою поему п. з. „Скитъ Манявскій“ з передмовою, писаною в обороні живого, народного слова. В ній зазначив поет, що свою поему, основану на народнім оповіданю старав ся писати на простонародній мові, якої загально в цілій, східній Галичині уживають. Де зайшла потреба ужити провінціалізмів, спеціально гуцульських слів, там поет дає в примітках поясненя. З церковно-славянщини, яка авторови не чужа, він уживає лише таких слів, які часто стрінемо в устах народа і які для него зрозумілі, однак він не наслідє її форм конетрукційних і синтактичних, бо се було би нині непрактичним і непожиточним, так само, як неумістним було би, промовляти язиком Гомера, Геродота до сойму в Атенах, до купців з Корвиту, до салямійських рибалок, або аркадійських пастухів. Слів і виговору великоруської мови поет уживати не думає, бо пише для малоруських читачів. Колиб автор хотів примішувати деякі великоруські слова: какъ, это, подлинникъ і т. д., як се роблять деякі з руських письменників, то мусїв би до своєї поеми додати граматику і російський словарець. Впрочім в великоруській мові наріччя фінське, чудеське, татарське, виклькали такі різкі переміни, що она стала для нашої мови так далекою, як далеко стоїть Ураль від Бєсєида. Рівнож старав ся автор омнати польонізма, а писати у своїм, ріднім язичі, хоть ще нині багато найдєсь таких людей, що готові з замилованєм учити ся кождої иньшої мови, коби лиш не своєї, власної. В праволиси держить ся автор, середної уміркованої дороги, якою в більшій часті письменники користують ся. Він не виступає як реформатор з новими помислами на поли граматики і правописи, бо таких реформаторів вже чимало в останних часах перейшло і не лишило по собі нїяких слїдів, однак як чоловік з питомим пересвідченєм не буде бити чолом перед указами деяких „диктаторовъ Грамматикальныхъ и Героѣвъ Азбучныхъ“ (Йос. Левицького), які свої „сновидѣнія“, або що гірше „присвоєни перелицьовани спадщини“

по покійних письменниках¹⁾ як неопрокінений закон і зеркало неомильности накинута силують ся, а людей, що їм покорити ся не хочать, самоуками називають. Могильницький гордиться сею назвою самоука, бо учив ся руської мови в тих часах, коли не було де і від кого і з чого її учити ся. Він присвоював собі її з любовю до праці і пильностию і тому справді можна його назвати самоуком. Вказуючи на значіне народної поезії для розвою рідного письменства, Могильницький жалів, що Русини так мало нею займають ся, коли другі Славяни з успіхом сею дорогою почали відбудовувати розвалений храм своєї словесности. Винні сему не лише обставини, але і деякі письменники, що в руські слова, в штучний, вимозолений і приладжений стих чужі почування, чужі образи, уподіблення, порівняння і приповідки приводили, або чужі гадки і почування словами з малоруських словарів вигребаними а для народа незрозумілими твердими дибами прозодії польської, німецької, або великоруської слутали і сей плід рабського наслідування дитиною свого малоруського ума назвати не соромили ся. В тій цілі видано недавно граматику, в якій накинено на взір до наслідування галицьким письменникам правила німецької та латинської прозодії і уривки творів „поетовъ штатскихъ, салоновыхъ и загравичныхъ“.²⁾ І по що, запитує Могильницький, шукати нам за чужим, коли в нашій народі находимо такі багаті засоби материялів до чудових народних поезій? Зрозуміли вагу народної поезії Маркіян Пашкевич, Вагилевич, Яків Головацький, Рудольф Мох. Завважали багатство

¹⁾ Могильницький мав тут на думці Йос. Левицького, якого посуджувано, що свою граматику опер на невиданій досі граматиці крилош. Ів. Могильницького, (Порівнай пасквіль Шеховича, виданий мною під ч. 56.) Вістку сю подав до відомости ширшої публіки також пос. Ол. Барвінський в „Огляді народної літер. укр. руської до 60-их років. Львів 1898“ стр. LVII, але її до недавня годі було перевірити, бо граматику Ів. Могильницького уважано затраченою. Доперва в останніх часах при порядкованню капітульної бібліотеки у Львові найшов її рукопись о. Павляк, а завдяки ввічливості Експ. о. Митрополита, гр. Шептицького, я дістав її до рук, та надіюсь ще в сім році подати про неї ширші вістки. При побіжнім навіть порівнянню впадає в очи, що Йос. Левицький справді користувався граматикою Могильницького. Чи і другий граматик, Йос. Лозинський, опирає на ній свою граматику, (як се говорить Шехович), про се ще не маю спрецизованого погляду.

²⁾ В р. 1850 видано другий наклад граматики Левицького, де автор в розділі про „Поезию“ (стихотворество) подав взірці з віршів Сумарокова, Державіна, Хемніцера та свої переклади з Кокановського і Шілера (стр. 173, 175, 177—8). Цитуючи відривок з балади Ант. Могильницького „Русинъ Воинъ“, Левицький каже: „Такими стихами пишуть самоуки, котрымъ не хоче ся привчити правилъ поезіи“ (стр. 177.)

нашої пісні Поляки, Вацлав з Олеська, Зорян Ходаковський, Вой-
ціцьквий, та польські поети, Богдан Залеський, Мих. Чайковський,
що руські почування і образи в польські слова прибрали. Інший
поет, Тимко Падуро і предмети і руську мову зробив „рабіннями
паньскои думности и ненародныхъ миѣній и желаній такъ зовимои
„Золотои Бороды“. Та самі названі поети вказали нам, що пред-
мети, взяті з народа, без народної мови обійти ся не можуть. Тому
накликую Могильницький співробітників на літературній ниві, щоби
не упадали на дусі, збирали і обробляли хотьби невеличкі відломки
народної творчости, а руська словесність, що вкорінилася в на-
роді, що пережила ворожі насилля монгольських мечів, кримського
ясира, їдъ релігійного фанатизму і політичного махіавелізму, пере-
жить також докори мудрагелів з чужого народа і своїх відступни-
ків а з часом двигне ся на ній величний храм народного відро-
дження.¹⁾

Різкі слова Ант. Могильницького, кинені під адресою народних
відступників, допекли до живого редакторам „Зорі Галицької“. Они
й покористували ся знов приватним письмом, присла-
ним до них з Пряшова, якого автором, на мою гадку
був Александер Духнович, і напечатали його в відривках.
„Кой то у Васъ нещастивикъ, писав Духнович, Ермака Хомякова на
только изорудоваль? Якій то языкъ? Якая грамматика? Не вый-
демъ ли мы никогда изъ експериментовъ найпаче столь соблазне-
тельныхъ? Оу насъ больше людей начали тоѣ дѣло читати, но я
самъ дошелъ до третяго дѣйствія, далѣй не было возможно. Намъ
надо такихъ стихотворцевъ, которые званіе свое и опредѣле-
ніе нашей литературы подобно стихотворцу „Цвѣтовъ“ (Гушале-
вичу) понимаютъ“. Ще більше, як фонетичною правописею виданий
переклад Ермака, споруджений Келестином Скоморівським, не при-
пав до вподоби Духновичеві „Скитъ Манявскій“ а спеціально його
передмова. Він озлоблював ся: „Предсловіе къ „Скиту“
являєть сочинителя его ужаснымъ финстерлин-
гомъ. Такъ то намъ салоны исключить въ образованіи нашего
языка? и трудамъ прочей русской словесности и жизни для насъ
мертвыми оставати ся? Онъ не чтобъ оучити народъ, живущій въ
оустахъ онаго матеріялъ языка выдѣливати, оутончати, оусовер-

¹⁾ Антоній Любичъ Могильницькій: „Скитъ Манявскій“. Пѣснотвореніе
эпическое, основане на повѣстехъ престонародныхъ русскихъ. Часть I, Перемышль
1852 р. Передмова писана в січні 1852 р. Порівн. стр. XIII—XXIX.

шати — онъ отъ народа оучится и въ снисхожденіи къ простонародному нарѣчію верхъ совершенства видить!? Такъ намъ изъ букваря и букварной литературы никогда не вытти! Кто же Нѣмецъ или Французъ или Англичанинъ такъ пишетъ, якъ простолюдинѣ говорятъ? Никто! Или Цицеронъ такъ писалъ якъ Арпинате, что больше простые болтали? Намъ двигати языкъ изъ порока сельской грубоности, не оутопати въ грязи фразеологій мужиковъ, такимъ образомъ намъ на всякія дѣять села особой грамматики и особаго словаря нужно.“

До слів Духновича додала від себе „Зоря Галицкая“ таку примітку: „Вся нужда въ томъ, что не различаютъ высшаго, школьнаго оученія отъ простонародныхъ книгъ. Первое оученіе требуетъ строгаго наблюденія правилъ етимологическихъ, и также помощи старославянскаго языка и писменной нашей литературы, именно древней. Лишати Русиновѣ себе сей помощи значить, отнимати себѣ возможность высшаго литературнаго житія.. Касательно простонародныхъ книгъ, то въ тѣхъ хотѣти писати по простонародному значить, никому не оугодити, понеже въ простонародіи каждая страна, каждая дѣсять села имѣютъ своя собственная, и равное право къ своему собственному. Тогда нѣсть литературы. Тогда также не много читателей, понеже не возможно такой книги всѣмъ читати, ниже мнимати можно, что всѣ простолюдины, когда будутъ письменными, дабы и своими помѣстными словами писанное читали. Якъ же можетъ каждае село требовати, дабы ему собственное, неправильное, необщое было общимъ? И такъ намъ или имѣти литературу по правиламъ етимологическимъ на основаній общаго оупотребленія, или не имѣти! Если же хотимъ имѣти литературу, потребно оучити ся языка, такъ якъ потребно обрабляти землю и полоти, дабы имѣти пшеницу. Если же не хотимъ оучити ся, то можемъ писати, но не будемъ имѣти литературы, хотяй будутъ многія книги, якъ и безъ труда есть самородная хопта, бодаче и тернина“.¹)

Яснійше хіба говорити годї було! Кружок „Погодинской колоніи“ кинув словами Духновича і редактора „Зорі Галицкої“, Гушалевица остаточно анатему на тих людей, що „утопали въ фразеологій мужиковъ“, що для письменства в Галичині хотіли класти питомі, народні основи, народну мову і народну поезію. Все те видавало ся „Погодинскій колоніі“ нісенітницею і по їх гадці, літера-

¹) Зоря Галицкая за рік 1852, ч. 50.

тура в Галичині не могла иначе розвинути ся як при „строгомъ наблюденіи правилъ етимологическихъ и помощи старославянскаго языка и письменной, древной литературы“. Письменство в народній мові було в їх очах „самородною хоптою, бодачемъ и терниною“. Ті самі гадки чули ми вже в статях Малиновського і Здерковського, та тон їх не був такий різкий і з них можна було винести вражінє, що они не сказали всего, що їм лежало на серці. Духнович і Гушалевиц говорили більше вітверто. Они, подібно, як Зубрицький у своїй „Исторіи“, виявляли погорду до народної мови і до самого народа. Они немовби переповідали слова Зубрицького про „Грицьковъ“, „пасъчникъ“, і чернь, для якої „довольно молитвослова, катехизиса і псалтыра“, де можна найти і „етимологическое правописание“ і „древнюю словесность“.

Допись з Пряшова і замітка редакції мусіли викликати обурєне серед людей, що жили ідеалами Маркіяна Шашкевича. І зложило ся так, що іменник останного, крилошанин і міністеріальний радник, о. Григорій Шашкевич рішив ся виступити в „Вѣстнику“, нап'ятувати публично поведєне членів „Погодинской колоніи“ і стати в обороні Ёрмака та передмови до „Скита Манявского“. Шашкевич написав статію, якої однак Іван Головацький не прийняв до „Вѣстника“, хоть Вислобоцький апробував її до друку. Про сю подію писав Іван Головацький братови Якову, що Шашкевич перед відїздом з Відня на відпустку (дня 1. серпня 1852 р.), „розсердився на меня, что я его статіи полемической противъ Зори не принялъ въ Вѣстникъ. Онъ хотѣлъ безъименно защищать Ёрмака и Могильницкаго противъ Пряшевскаго дописывателя (50 число Зори); но я отписалъ ему, указавъ бесполезность той полемики, особенно въ формѣ имъ употребленной — самой мѣлкой и простой надъ воображеніе. Долго я колебался, что дѣлать, но вконцѣ рѣшился противустануть и ему и Вислобоцкому. Подлинникъ есть у меня, и придетъ когда время, что я напечатаніемъ сей статіи съ моими примѣчаніями оправдаюсь. Словомъ, онъ сильно ожесточился на мою дерзость, и будетъ меня и Вѣстника вездѣ оклеветывать“.¹⁾ Полемічну статію Григ. Шашкевича переслав Іван Головацький на руки Гушалевица братови Якову, але її між паперами останного не найдено, так що зміст її для нас незвѣстний. Статія мала бути „жестокая“, а що

¹⁾ Порівняй Лист ч. 14 стр. 22 і ч. 15 стр. 24.

була звернена против москвофільської пропаганди, тож Іван Головацький називає її „дурачеством“. ¹⁾

Хоть сим разом Іван Головацький виграв справу з Шашкевичем і статті його не напечатав, то всеж таки мусів він констатувати, що допись з Пряшова і замітка редакції були крайно неполітичним кроком. Про се писав він Гушалевиичеві, перестерігаючи його перед подібними спорами на будуче, ²⁾ а і самі члени „Погодинской колонії“ ствердили, що Гушалевиич редактора не надавав ся, коли в р. 1853 з 15 числом звільнили його з сего становиска а дальше ведене „Зорі Галицької“ передали Богданови Дідицькому. Ненародні стремління, ведені Гушалевиичом цілком вітверто, і хаос, який пробивав ся в мові статей „Зорі Галицької“ відчувували від неї чим раз більше читачів. Іван Головацький не міг надивувати ся, що „Зоря Галицькая“ стояла в тім часі дуже лиху і вину сего бачив в її мові: „Едно только можно бы ей порицать, писалъ вѣн, что очень непостоянно есть въ своемъ языкѣ и правописи; но этого причина лежитъ въ многихъ сотрудникахъ, изъ которыхъ всякъ по своему толкуетъ а Г. редакторъ особенностямъ каждого смиренно повинуется. Таковое колебаніе есть слѣдствиемъ нашихъ силъ въ обще, а въ особенности выплывъ разширяющаго ся раздора; предъ двома или тремя годами было бы что то подобное на порѣ, ибо тогда еще всѣ писатели менѣ или болѣе шли можно сказать за слѣпымъ инстинктомъ, предоставивъ образованіе постоянныхъ правилъ въ слога и правописи самому времени. Днесъ же должно бы уже на чѣмъ постоянномъ остановиться ся, или по крайней мѣрѣ слѣды постапу указать. Но въ такомъ колебаніи я при всей доброй волѣ не вижу никакого постапу“. Редакторам „Зорі Галицької“ здавало ся, що они пишуть вже правильно „по русски“, а тимчасом їх великі сторонники з угорської Руси писали до Івана Головацького, що їм „по виду суть нѣкоторые ничтожные хахлакизмы несносны и ради нихъ они презирають Зорю“. ³⁾ В наслідок ненародних стремлїнь і хаосу в мові „Зоря Галицькая“ перестала дня 12. падолиста 1852 р. виходити, скінчивши на 89 числі. Хоть вина падення „Зорі Галицької“ була по стороні редакції, то се не спи-

¹⁾ Гляди лист ч. 16 стр. 26.

²⁾ Лист ч. 16. стр. 26.

³⁾ Порівняй Лист ч. 25. стр. 39.

няло Івана Головацького накинути ся на „хахловъ и скотопасовъ“, Юл. Вислобоцького та Григ. Пашкевича, про яких він писав до брата Якова: „Намъ же теперь сужденно, дѣйствовать приватно и болѣе страдательно. Закопали Зорю, ибо въ томъ кажется суть слѣды ихъ скрытаго дѣйствія; но придетъ время, что ихъ закопають“.¹)

Такий песимістичний настрій у Івана Головацького викликала ся обставина, що при кінці 1852 р. подякував йому Вислобоцький за співробітництво в „Вѣстнику“ і радив жадати в мнѣстерстві гроший на поворот до Галичини, але Головацький пішов до міністра Баха, вияснив своє положенє, а сей іменував його з початком 1853. року акцесистом при мнѣстерстві з платнею 400 злр., в рік.²) До звільненя Головацького від співробітництва причинило ся, без сумніву, і його крайно вороже для народної справи становище і счисня з Пашкевичем. Вислобоцький і Пашкевич рішились на рік 1853 зменьшити обєм „Вѣстника“, але додавати до него піваркушеву часопись, призначену для народних учителїв, в надії, що ряд передплатить 200 примірників сего додатку для сїльських шкіл.³) Додаток сей почав в дійсности являти ся під заг. „Отечественный Сборникъ“. До співробітництва у „Вѣстнику“ та його додатку почав Вислобоцький, по словам Івана Головацького, притягати „всякую возможную и даже самую незрѣлую силу“, як вислїд великої „бѣдности и глупости въ расположеніи его тактики“. Народний напрям взяв рішучо верх у „Вѣстнику“, тому жалував ся Головацький, що „хахлы и скотопасы на силу собираются и думаютъ, что теперь совершенна ихъ побѣда. Слѣпцы дай только!⁴) Хоть Головацький вирікав ся „Вѣстника“ і грозив, що в нїм ніякої участі брати не буде,⁵) то однак по трох місяцях павзи він вернув з днем 1-го цвѣтня 1853 р. до редакції, що правда, не на довго. „При Вѣстникѣ, писав він братови Якову, я чрезъ 3 первые мѣсяцы не имѣлъ участія; мнѣ жалко, что я съ публикой и не попрощался; хотѣлъ было въ послѣднемъ числѣ сказать что нибудь на кратцѣ; но плуть Вислоб. сказалъ, что онъ самъ напишетъ отъ себя какое похвальное о мнѣ слово; но собака

¹) Порівнай лист ч. 29 стр. 44.

²) Порівнай листи ч. 23, ч. 29, ч. 36 (стр. 54—5).

³) Порівнай листи ч. 21 і 25.

⁴) Гляди лист ч. 29.

⁵) Гляди листи ч. 23 і 29.

и этого не сдѣлалъ. Вѣстникъ уже имѣеть капиталъ на сей годъ; нашіе Русины добродушные люди, они смотрять больше на русскую букву, какъ на лице, это хорошо изъ ихъ стороны; пусть только чтобы они Зори не оскорбили, котора худо сдѣлала, что так долго медлила. Отъ 1. апрѣла я помагаю чото при Вѣстникъ за 10 г. ежемѣсячно, что дѣлать, бѣда претъ.¹⁾

V.

„Зоря Галицкая“ в р. 1853 справді „замедлила“ з виходом в свѣт. Перше її число появило ся доперва дня 2. л. марта. Видавництво, як видно, переживало тяжку кризу і його обмежено навіть під оглядом обѣму. Коли в р. 1852 виходила „Зоря Галицкая“ двічі на тиждень, в р. 1853 являла ся она раз в неділю з додатком „Поученій церковныхъ“. В плані видавництва пороблено рівнож замітні зміни. В р. 1852 містила „Зоря Галицкая“ також вісти політичні, в р. 1853 стала она журналом, присвяченим виключно „літературному, общеплезному и забавному чтенію“. Хоть редакцію підписував до 15. числа включно Іван Гушалевиц, то нема сумніву, що дійсним редактором був Богдан Дідицький. В кождім числі слідна його рука і праця. Гушалевиц був редактором pro foro externo і лише так довго, доки ряд не затвердив Дідицького на становищу редактора.²⁾ Зміст „Зорі Галицкої“ був р. 1853 дуже різнородний. Поезії, оповідання, повісти, бібліографічні вісти, літературні статті і кореспонденції так з руського, духового життя, як і інших славянських і не славянських народів, переплітано замітками з поля промислу і господарства. В редагованю „Зорі Галицкої“ видно було велику старанність. Дідицькому розходило ся о се, щоби поновно приєднати для неї публику, що, зневірена, від неї відчахнула ся. Крім дбалости треба приписати Богданови Дідицькому ще одну черту, якою була обережність. Він побачив, що різкі, ненародні погляди кружка „Погодинской колоніи“, висловлювані в „Історіи“ Зубрицького та в статтях „Вѣстника“ по кінець 1851 р. і „Зорі Галицкої“ від половини 1851 р. викликували у Русинів з одної сторони протести, з другої зневіру у власні сили; протести від тих, що жили ідеями Маркіяна, зневіру

¹⁾ Порівняй Лист ч. 36 стр. 55.

²⁾ Пор. „Зоря Галицкая“ за рік 1853, ч. 16 стр. 179 оповістку редакції.

у тих, в яких ще погляди на окремішне житє галицької Руси не скристалїзували ся. А сильною мусїла бути любов до народного слова у Лисяка, Глинського, Лозинського, Ковалського та Могильницького, коли їх виступи були такі вітверті і щирі, коли їх протести против ненародних стремлїнь виявили ся в такій рішучій формі. Як оглядний чоловік, Дїдицький завважав, що з їх народними пересвїдченнями треба числити ся, що всяке дражненє може лише скріпити завзятість полеміки і відбити ся в першім ряді на самій „Зорі Галицкій“. Він рішив ся йти иншою дорогою, як його попередник Гушалевиц. Пробуючи популяризувати гадки кружка „Погодинской колонїї“ між читачами „Зорі Галицкої“, Дїдицький дбав про те, щоби обережним і нїжним поведенем лагодити завзятість полеміки і приєднувати навіть противників до своїх пересвїдчень. „І о скілько сї пересвїдчення дозволяли, пише про Дїдицького др. Терлецький, він старав ся не дразнити противників, хвалив навіть часом те, що їм було дороге і миле, хвалив народні піснї і українських письменників. Розумієть ся, се було можливе лише до певної границї, бо оба стремлїня були такі противні собі, що й найтоньша дипломатия нїчого не могла помочи. Але й на тій границї, на якій конче треба було признати ся до свого переконання, він ще немовби жалувє, що не може стати по сторонї симпатичного йому зрештою противника, надїючи ся може, що коли потому висловить свої справдїшні погляди, противник порушений таким об'єктивним поведенем, стане приступнїйшим для його аргументів і перейде на його сторону“. На доказ сєї незвичайно вірної характеристики діяльности Богдана Дїдицького на становиску редактора, др. Терлецький подає виривки з його повісти п. з. „Отець Игнатїй“, печатаної в „Зорі Галицкій“ за рік 1853, які ми повторимо. „Я потвердилъ мнѣніе Пана Раевича касательно Маруса“, велить він говорити о. Игнатіевн, „которую всегда уважалъ за наилучшую повѣсть, яку доселѣ произвела не только Украина, но и вся Русь малая. Сожалѣлъ однакожь надъ тѣмъ, что вся новая украинская словесность заключается только въ сказкахъ, повѣстяхъ и пѣсняхъ; и не смотря на то, что въ Кіевѣ писалъ Несторъ и нѣкии славныи дѣлатели старинной нашей словесности; новѣйшіи украинскіи писатели не старались обогащать просторародный языкъ свой неизчерпаемымъ сокровищемъ старорусского, не тщались сдѣлать его соотвѣтнымъ вышнему требованію нынѣшняго просвѣщенного вѣка. И того ради не появилась на Украинѣ достоль ни одна вѣдомственная книга, ни одинъ вышестепенный учебникъ, съ той только, думаю, причины, понеже украинское нарѣчіе, переховано

лишь простолюдиномъ, испорчено къ тому вліяніемъ сосѣдного, не подасть уже нынѣ само собою словъ къ высшимъ понятіямъ“.

„І немовби на те, каже др. Терлецький, щоб о скільки можна злагодити той тяжкий засуд, на який, по його пересвѣдченню, історичні обставини засудили Україну й її малоруську мову, він велить героєви сеї повісти, галицькому письменникови, Раєвичеви вияснити причини сего конечного засуду, приложити ділющої води до рани і предложити їй свого рода літературний компроміс.“

„Хотай много правды въ томъ вашемъ замѣчаніи, достойный Отецъ“, — отрекъ Раєвичъ, — однакожь я, яко преданнѣйшій любовникъ всего, що касается Украинны, боронити ю долженъ передъ вами. Украина сдѣлала уже такъ много для словесности и общаго просвѣщенія, що желати отъ ней больше не можно. Въ старину былъ надѣпрянскій край средоточіемъ всего образованія и могущества Руси; къ сожалѣнію, благосіятельное свѣтло Кіева потухло вскорѣ подъ насиліемъ Монгольскихъ дикарей. Но въ другой половинѣ средовѣчія возсіяла Украина свѣжимъ блескомъ славы и просвѣщенія; ретивыи сердца Козаковъ защищаютъ милую отчину, отъ вліянія и нашествія Литовцевъ и Поляковъ, а меже тѣмъ Бурсаки Кіевскіи засѣвають широкое поле Руси сѣменами умѣнія и благочестія. Украина столь вѣковъ борющаяся за свой бытъ, за вѣру праотцевъ, истощилась наконецъ совершенно, и въ груди ей осталась только великая тоска и глубокой жалъ за погибшую свободу, которыи иногда вырывали ся изъ подъ сердца тяжкимъ вздохомъ, тужливою пѣнію. Къ тому выдала Украина довольно знаменитыхъ людей, заслужившихся въ повѣйшее время и у своихъ сосѣдовъ. Помяну только про Богдана Залеского, Гоцинского, Максимовича, Срезневского, Бодянского, а сколько еще прочихъ! Ото, великіи заслуги и подвиги Украинны, которая поле уметованія радо уступаетъ Галичанамъ, придерживая собѣ всегда пѣти на свой прекрасный ладъ и пѣніями своими восхощати племена сосѣдственныи. И такъ: да вѣчно поетъ Украина а разумуютъ Галичане!“

„Я ничѣмъ не могъ опровергнути рѣзкихъ доказательствъ приведенныхъ во оборону Украинны Паномъ Раєвичемъ, и призналъ ему неоспоримую правду“ — кінчить герой Дідицького повісти, Отець Ігнатій.¹⁾

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 5 стр. 52 і др. Остап Терлецький „Галицько-руське письменство 1848—65, стр. 69—70.

Застерігши для Галичан „поле уметуванія“, Дідицький ще раз вертає до мови, якою они повинні писати і в сїм напрямі робить знов уступку, бо коли кружок Погодіна зазначував вітверто, що навіть для народа годї писати простою мовою, хотьби тому, що булоби стілько граматик, що сїл, Дідицький велить промовляти о. Ігнатієви: „Я самъ признавалъ тое всегда, що книжечки, опредѣленніи безпосередно во пользу сельскаго народа, должны списанны быти въ его просторѣчїи; а только во высшемъ кружѣ, надолго въ кружѣ отвлеченныхъ знаній, употреблять надобно образованнѣйшій языкъ, такъ зовимый языкъ книжный. Тое дѣється у всѣхъ почти просвѣщенныхъ народовъ“.¹⁾

Те, що Дідицький сказав, не було нічим новим. Такі самі гадки висловлював вже Іван Головацький, а оба они мали за собою науковий авторитет славїста Добровеського, який підніс був гадку, повторювану деякими нашими нашими граматиками,²⁾ що є ріжниця межи простонародною мовою а книжною, що діалекти добрі як материял для словарів, а не для шкіл і для науки, причім подавав на примір книжну, німецьку мову, спільну для всіх Нїмців і німецькі діалекти, цікаві хіба для лінгвіста.³⁾ Ріжниця між Дідицьким і Іваном Головацьким була в сїм разі лише та, що перший не називав народної мови „подлѣйшимъ зерномъ“, не накидав ся на неї, а через те не зражував собі її приклонників.

І хвалили „Зорю Галицкую“ під редакцією Богдана Дідицького не лише його політичні сторонники, Духнович⁴⁾ та Іван Головацький,⁵⁾ які одушевляли ся нею, віщуючи Дідицькому побідоносний вінець, — на рівні хвалив її також Никола Устиянович, що через ненародні стремління „Погодинской колонїи“, висловлені в „Зорі Галицкій“ за рік 1852, усунув ся від її співробітництва. Він писав в листі з дня 24. мая 1853 р. Якову Головацькому отсі слова: „Мило ми естъ сказати Тебѣ, же Русь наша може ся повеличати одновъ часописью, теперѣшною Зорою. Не увѣришь, якую радость маю я, читаючи картыны того письма. Она насъ потрутила далеко на передѣ и має многихъ писателей за собою. И я уже безсиленъ гнати за нею“.⁶⁾

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853. ч. 1 стр. 10

²⁾ Порівнай: др. Осип Маковей: „Три галицькі граматики“ стр. 23.

³⁾ Тамже стр. 51.

⁴⁾ Порівнай листи ч. 60 стр. 90 і ч. 64 стр. 99.

⁵⁾ Гляди лист 77 стр. 116.

⁶⁾ Порівнай лист ч. 46 стр. 73.

Та не лише своєю обережністю тактом і пошанованем поглядів противника, еднав Дідицький для „Зорі Галицької“ приклонників навіть серед народного табору, — він умів також відчуті потреби тодішньої публіки, яка мимо ненародних стремлінь, голошень з різних сторін, линула все своїми симпатіями до минувшини українсько-руського народу, а спеціально до козащини, що віджила в творах українських письменників, а вслід за ними у Маркіяна Шашкевича, Устияновича і других наших поетів. А що між галицькими письменниками не було і так багато люднй, які моглиб заповнити „Зорю Галицьку“ своїми творами, то Дідицький покористував ся великоруськими писаннями Євгенія Гребінки, що робили велике вражінє своїм полетом і романтизмом, яким талановитий автор оповиав минушину і сучасне йому житє. З козацької минувшини перепечатує Дідицький знамениту повість Гребінки п. з. „Чайковскій“¹⁾, а з иньших творів сего автора два оповідання „Такъ иногда люди женятся“²⁾ та „Мачиха и Панночка“.³⁾ А хоть в сих творах Дідицький поробив лише незначні зміни в мові, приноворивши її декуда до форм та лексикальних відмін нашого языка⁴⁾ і в сей спосіб сильнійше, чим його попередники, промощував шлях для великоруської мови в галицькім письменстві, то мимо сего не виступали против Дідицького анї „хахли“, анї ряд, який в попереднім році видав остереженє против „Зорі Галицької“, щоби не уживала „московских словъ“. Дідицький був справді мистцем. Він умів ладити з обома сторонами. Прихильникам народної мови поробив він деякі уступки і тим з'єднав їх для себе, а в виду ряду

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 31—43.

²⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 23—4.

³⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 29—30. Замітне, що Дідицький, перепечатуючи твори Гребінки, не назвав автора повним іменем і прізвищем, лише подав початкові букви Е. Гр., як се впрочім робив і з творами иньших, російських письменників, яких поезії містив в „Зорі Галицькій“. Була в сім промовчуваню імен, очевидно, з одної сторони та ціль, щоби удержувати в добрій вірі, темну, галицьку публіку, що сі твори писані галицькими письменниками, а з другої, щоби рядови не наражувати ся.

⁴⁾ В поглядах на мову годив ся Дідицький з Петрушевичем, який твердив, що „языкъ, которымъ Москва пише, не есть языкомъ Москвы, але есть чистимъ образованымъ рускимъ языкомъ“ та з ухвалою „Матиці“ з р. 1849, що твори висшої науки треба писати „въ языкѣ письменномъ, который має начало своего развитія въ далекой минувшости, а который ошибочно чисто російскимъ называютъ, — всѣяко остерѣгаючи ся всѣхъ оныхъ выраженій и формъ, которые суть исключительно московского происхождения“. (Пор. передмови стр. XV). Подібно, як Іван Головацький знав Дідицький, що публіка „чуждается всякихъ крайностей“ (Пор. передм. стр. XL) і тому гнівало

придержував ся він вказівок Івана Головацького, який писав про Дідицького до брата Якова, „добро бы было, чтобы по време-

його се, коли Северин Шехович поправляв його мову в „Семейн-ій Вибліотеці“ на великоруський лад. Він писав тоді до Якова Головацького: „Перелистывая 2 Часть „Семейной Б.,“ я увѣрился, что именно въ „Запискахъ студента“ измѣнены нѣкоторые слова и выраженія, да ю всегда замѣнено еемъ; это грустно, это нелогически, по тому, что надо бы уже писать и -ать, — -ить и пр. однимъ шагомъ перепрыгнуть все. Не смотря на то, я посылаю нѣсколько любопытныхъ научныхъ извѣстій для „Сем. Б.“ съ тѣмъ, чтобы Г. Шеховичъ оставилъ, о сколько возможно, неизмѣнный слогъ...“ (Пор. лист ч. 141). Для приміру, як Дідицький оминав „онны выраженія и формы, которы суть исключно московского происхожденія“, я подам три зразки:

В оригіналі повісті Гребінки п. з. „Чайковский“ (Сочинения Е. П. Гребенки СПб. 1862 том II) стр. 287 читаємо:

Знаете ли Вы Пирятинъ?

— Пирятинъ, при рѣкѣ Удаѣ, уѣздный городъ Полтавской губерніи...; въ немъ 5700 жителей, 5 церквей, 28 вѣтряныхъ мельницъ и 4 ярмарки; на оныя приѣзжають купцы съ красивымъ товаромъ изъ соседственныхъ городовъ, а съ Дону привозять рыбу, говорятъ, съ печатнаго, школьникъ.

В оповіданю: „Такъ иногда люди женятся“ (Т. I. стр. 174.) початок звучить:

Ей было восемнадцать лѣтъ; она была очень хороша; я видѣлъ дѣвушекъ красивѣе, но милѣе, право не видывалъ.

У нея были быстрые каріе глаза, черныя, длинныя рѣсницы, свѣжее, веселое лицо, розовыя губки, бѣлые, ровные зубки, улыбка — прелесть! для нея нѣтъ прилагательнаго.

В оповіданю „Мачиха и панночка“ (Т. I. стр. 120.) читаємо:

Хороша бѣлая лебедь на синемъ лиманѣ, хороша яркая звѣздочка на свѣтломъ вечернемъ небѣ; но лучше ихъ была дочь старого пана; плавши лебеди выступала она, веселѣе Бо-

В „Зорі Галицкій“ перепечатав Дідицький сей уступ з такими змінами:

Знаете ли Вы Пирятинъ?

— „Пирятинъ, при рѣцѣ Удаѣ, уѣздный городъ Полтавской Губерніи; въ немъ 5700 жителей, 5 деревянныхъ церквей, 28 вѣтренныхъ мельницъ и 4 ярмарки, на которыя приѣзжають купцы со всякимъ товаромъ изъ соседнихъ городовъ, а съ Дону привозять рыбу. Такъ стоитъ въ которой-то школьной книжцѣ.“ (Ч. 31.)

Дідицький зміняє:

Ей было осемнадцать лѣтъ; она была дуже хороша; я видѣлъ красивѣйшіи, но милѣйшіи, ей Богу, не видывалъ.

У ней были быстрые, каріи очи, черныя, долгиі рѣсницы, свѣжее веселое лице, розовыя губки, бѣлыя, ровныя зубки, усмѣшка — прелесть! для ней нѣтъ прилагательнаго. (Ч. 23.)

Дідицький зміняє:

Хороша бѣлая лебедь на синемъ лиманѣ; хороша яркая звѣздочка на свѣтломъ вечернемъ небѣ: но красша отъ нихъ была дочь старого пана; плавши якъ лебедь выступала она, весе-

намъ и въ пользу правительства что написалъ, какъ уже разъ сдѣлавъ, чтобы оттуду не было враждованія¹⁾. І Дідицький писав вірші в честь членів пануючого дому та державних мужів,²⁾ через що відбирав рядови з рук оружє против себе і свого кружка.

жѣ ихъ звѣздочекъ смотрѣли глаза ея. Когда она пѣла — соловей умолкалъ въ рошѣ... Богъ наградила пана дочерью-красавицею. Видно по всему было, что это Божій даръ: чѣмъ больше смотришь на нее, тѣмъ больше хочется смотрѣти. Она была такая ненаглядная, какъ серебрястая луна, какъ море широкое, какъ высокое небо.

лѣйше якъ Божій звѣздочки смотрѣли ей очі. Когда она пѣла, соловѣй умолкалъ въ рошѣ... Богъ наградила пана дочерью-красавицею. Видно по всему было, что то Божій даръ: чѣмъ больше смотришь на ню, тѣмъ больше хочется смотрѣти. Она была такая ненаглядная, якъ серебрястая луна, якъ широкое море, якъ высокое небо.

Вибравши сю дорогу на языковім полі, Дідицький муєв виступити против погляду сторонників церковно-славянщини в нашім письменстві, який висказав ще в „Зорі Галицій“ за рік 1853 (ч. 4) невідомий нам автор „Послання о первомъ нашемъ письменномъ языкѣ“, підписаний буквою В. Останній твердив, що „розняти два языки: Словено-церковный и рускій, невозможно. Они сросли ся другъ съ другомъ во всей жизни нашего народа. Розняти ихъ значило бы самую жизнь нашу розорвати на двѣ половины“. Щоби виказати абсурдність таких стремлѣнь, а рівночасно не зразити собі сторонників церковно-славянщини, Дідицький з очевидною насмішкою вкладає в уста її прихильника таку промову серед приватних, літературних нарад 1848 р.: „Азъ состарѣлся над чтеніемъ церковныхъ и сицевыхъ книгъ, во нихъ же приобрѣтъ есмь не токмо правильность и лѣпоту языка, но такожде устроительность видовъ и правописанія, или орфографіи. И всеу премѣнивати нынѣ оныя, яже сотвориша старіи, древніи. Подвизанія же младыхъ суетны и ничтожны. Языкомъ церковнымъ убо глаголаху русскіи Словене, иже живяху во Галичинѣ, иже во Львѣградѣ, иже во Премыслѣ. Народъ же живущій извергнетъ многая словеса, акы ему безпотребная и повредише многіи виды; чесо ради просторѣтіе его отнюдь не требѣ нарицати правильнымъ; еже аще убо онъ сохранише нѣчто правильное, есть токмо „Отче нашъ“ и »Вѣрую«, какъ святая моленія вся и вси на Руси глаголють. Чесо ради мнѣніе мое сицево: водворити и воцарити древнесловенскій, сирѣчь церковный языкъ не токмо во книжѣхъ, но и во устѣхъ русскаго галическаго народа! Азъ рекохъ и рѣчь свою совершихъ“, (Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 13.) Порівнай: др. Остап Терлецький: »Галицько-руське письменство“ (1848—65) стр. 51.

¹⁾ Порівнай лист ч. 36, стр. 52.

²⁾ В »Зорі Галицій« за рік 1853 напечатав Дідицький: „Слава во вышнихъ Богу! Стихъ во память совершенного выздоровленія Его Величества нашего цѣсаря Францъ-Иосифа.“ (Ч. 6.), „Стихъ привѣтственный Его импер. Высоч. Вседост. Архикнязю Каролу Людвигу въ день прибытія Его до Галичины 23. Декабря 1853, (Ч. 43) і „Во память усопшаго Франца С. гр. Стадіона, бывшаго намѣстника Галичины“ (Ч. 16)-

Робота Богдана Дідицького принесла би була для „Погодинської колонії“ значні успіхи, колиб не помішав був їй Северин Шехович,¹⁾ чоловік без сумніву, не менше талановитий, як і безхарактерний, що в червні 1853 р. почав видавати „Ладу“, „письмо поучительное русскимъ дѣвцамъ и молодыцамъ въ забаву и поученіе“. Те, що Дідицький робив спокійно, без розголошу, Северин Шехович хотів повести иншою дорогою. Словарець російсько-польський, доданий на кінці кожного числа, мав вияснювати публіці мову „Лади“, а хочь ся мова, пестра від польонізмів мало нагадувала чисту великоруську мову, — то всеж таки Шехович вважав відповідним, хотьби лише самим словарцем заманіфестувати свої стремління. Виправді небавом Шехович, припертий до стіни, відпекував ся великоруської мови, зазначаючи, „что мы не вздумали были никогда въводить ни великорусщину“ ни польщину“.... і що лише... „предметы нашего письма досель необработываеміи у насъ требуютъ много словъ техническихъ, для Галиціи новыхъ, а тому страшныхъ.. а новіи слова сотворяти намъ не вольно и не возможно, однакъ старати ся будемъ усилиѣ, въ другомъ чвертьгодині писати, якъ можетъ быти, зрозумѣлымъ языкомъ“²⁾.. то в сім таки числі заперечив Шехович сам собі, коли про причину незгоди між „Вѣстникомъ“, „Зорею Галицкою“ і „Ладою“ написав таке: „Вѣстникъ“ уважаєть себе яко временописъ свойства Вѣнскаго... Зоря зновь отелаяєть признакъ свой только галицкій.. а Лада сама одна носить на себѣ характер русскій“³⁾

„Ладу“ — временописъ съ характеромъ русскимъ і з російсько-польським словарцем хотів Шехович в І кварталі видавати також латинськими черенками, про що свідчить виразно проспект, в яким читаємо:

³⁾ Зубрицький назвав Шеховича в листі до Погодіна «не надежнимъ человекомъ» і «вертопрахомъ» Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 Ч. I і II стр. 596. В „Зорі Галицій“ за р. 1850 і 51. писав Шехович поезій в доволі чистій мові та статій, в яких заохочував до любови свого народа, до праці над ним і т. п. В р. 1853 видавав в об'єднаних двох „Ладу“, опісля редагував недовгий час в 1854 „Зорю Галицкою“, а в 1855—6 році „Семейную бібліотеку“ за грошевою підмогою Качковського і Погодіна. В р. 1862 брав він участь в українофільських „Вечерницах“ і в тім самім двох видавав „Письмо до Громады“ (1863—8) і „Школу“ (1865 р.), був редактором „Русалки“ письма для красавиць (1868—70) і „Господаря“ (1869—72). При кінці 1871 р. і в 1872 р. почав Шехович видавати „Господаря“ латинськими черенками і додаток до него „Szkolnyj Lystok“ (1871 вийшло всего два числа).

¹⁾ „Лада“ ч. 11 на вступі.

²⁾ „Лада“ ч. 11. „Фелетонъ“.

„Плинного чтенія ради споспѣшествующаго латѣйшое и скорѣйшое вразумѣніе нѣкоторыхъ въ простонародію неупотребляемыхъ слѣвъ рускихъ, которыхъ незнаніе оное съ начала утрудняеть, думаемъ одной части В. П. Публичности выгоду едѣлати печатаніемъ нашего письма черенками латинскими цѣлый первій кварталъ. Умоляемъ протое сія В. Ч. Абоннентки, котры желали бы получати сіе письмо латинськими черенками, выразити свою волю... Впрочемъ будетъ печатати ся рускими черенками...“¹⁾

І „русскій характеръ Лады“ і російсько-польський словарець і намір видавати „Ладу“ латинськими черенками для „руськихъ дѣвиць и молодежи“, яких треба було поперед учити читати по руськи, — все те вказувало виразно на неприродність змагань Шеховича серед галицької суспільности, яка впрочім не дала зловити ся на шумну і в тодішніх обставинах неможливу до переведення програму²⁾ і враз з угорськими Русинами доставила „Ладі“ всего на всего 83 передплатників.³⁾ Непідпирта публікою, „Лада“ скінчила своє житє на 15 числі.

Сам спосіб, в який Шехович поставив в „Ладі“ жіноче питанє, не міг вже й тоді нікого вдоволити. Жінки, на його погляд, должны бути мудрыми, прозорливими, любви достойними сугругами, вѣрными, рачительными матерами, мудрыми, ошаджающими домо-строительницами... ибо благо дома, благо семейства даже і самого сугруга залежить отъ женщинъ...“⁴⁾ Затїсняючи в сей спосіб круг діланя жінки, він приновлявав до него статийки, міщені в „Ладі“, писані, що правда з таланом та на ріжнородні теми. І хоть слїдна була старанність в веденю „Лади“, то всеж таки годї не завважати в нїй хаотичности.⁵⁾ Навіть людей, що в поглядї на жіноче

¹⁾ Порівняй Вѣстникъ за рік 1853, ч. 68 „Листоношь Вѣстника“ і „Зорю Галицкую“ за рік 1853, ч. 11 стр. 124 „Извѣстія литературныя“. Ми привели нарочно сю частину проспекту, бо Ів. Ем. Левицький назвав вістку про намір видавати „Ладу“ латинськими черенками видумкою, причини опирав ся на свѣдѣннї людий, що стояли близько „Лады“ („Библиографія“ Т. І ч. 803 стр. 77.)

²⁾ Она поміщена в „Библиографію“ Левицького в Т. І ч. 834, стр. 80. На неможливість переведення програми „Лады“, в якій обіцуювано „изображенія модъ, взорковъ, картинъ географ. изображеній до физики“ і т. п., вказував вже Вѣстникъ за рік 1853, ч. 68.

³⁾ Они вичислені поіменно в „Ладі“ при кінци, починаючи з 4 числом. „Вѣстникъ“ (ч. 68) подав число передплатників „Лады“ на 56 осіб.

⁴⁾ Лада ч. 2 і 3 в статії „Призначеніе женского пола“.

⁵⁾ Статийки з фізики і наук природи переплітав Шехович гумористичними оповіданнями, перекладами драматичних творів, анекдотами, товаришескими забавами, вітками.

питанє стояли ще нисше від Шеховича, „Лада“ не вдоволила ані змістом, ані мовою.

Духнович писав на сю тему в листі до Якова Головацького: „Лада“ потребує ще не множок одобрень; и сли честный Редакторъ дружески пріяти изволить моего замѣчанія, то прошу ему сказать, чтобъ рѣдше употреблялъ польскія выраженія; такъ слово: стосовати, стосованье, допѣро и пр. у насъ гнусливо звучать, та-кожде и вытяги изъ театральныхъ игръ не много занимають; ему надобно больше веселыми заниматись предметами, нѣмѣя предъ очима, что для женщины пишеть, коимъ веселіе природою есть, такъ дасть Господь, что и она удворится.¹⁾ Инший сторонник „Ладѣ“, Виктор Добрянскій не мігъ рівнож погодити ся з її мовою, пишучи до Як. Головацького: „Лада“ нмѣла бы въ слогъ своемъ нѣчто по-правити; много тамъ варварскихъ, не понягныхъ словъ; только тамъ на каждомъ листѣ стосуються стосовно стосовныхъ стосовностей, что бою ся еще черепы себѣ разтоссятъ и въ такомъ нещастіи по сему кто будетъ виновать? — тамъ и мордѣ, рабунокъ и подобныя, наконецъ по русски со всѣмъ будетъ шрейбовати нѣмецкими вертерами.“²⁾ Та коли для Віктора Добрянського „содержаніе Ладѣ“ було „признанія достойно“, то Йосиф Левицький з Заболотова заявляв, що „Лада“ потребує оглядного редактора и полной науки, абы умѣлъ прилично покормити женського голодного духа.“³⁾ Крім сего післав Левицький свої замітки вирост на руки Шеховича, за що останній в „Ладѣ“ свладає йому подяку.“⁴⁾ Навіть „Зоря Галицкая“ віднесла ся до „Ладѣ“ скептично, на що жалував ся Шехович Качковському.⁵⁾

Не змовчали сьм разом також сторонники народної мови, яких вітверта пропаганда обєдинення, ведена Шеховичем в „Ладѣ“ подражнила до крайности. І почала ся широка полеміка, що найшла

про винаходи і сьвітові події, вказівками на тему вихованя дїтїй („О избраніи кормилицы“, „Воспитаніе дѣтей физическое“,) господарськими радами („Расплодъ дойныхъ коровъ“, „Употребленіе приправъ коренныхъ и глустостей до кушанъ“, „Робленіе повила зъ моркви“), лікарськими рецентами на біль зубів, голови і т. п. фізіологічними „разсужденіями“ на тему носа, а вкінці замітками, як поводити ся в товаристві (Правила благопристойности и тонкого благонравія“), як беречи красу („Красота женская“, „О наружномъ видѣ дѣвицы“), як одівати ся („Тоалета“, „Моды“, „Шитье“) і т. п.

¹⁾ Порівняй лист ч. 60.

²⁾ Гляди лист ч. 61 і 62.

³⁾ Порівняй лист ч. 63, стр. 97.

⁴⁾ „Лада“ ч. 7, стр. 58 „Переписка изъ всѣма про всѣхъ“.

⁵⁾ „Лада“ ч. 4 „Переписка изъ всѣма“.

відгомін ще в р. 1854. Сторонники народного напрямку містили свої полемічні статії у віденському „Вѣстнику“, противна сторона полемізувала в „Лады“ і „Зорі Галицькій“. Боротьба сих двох напрямів така цікава, що вважаємо відповідним, познакомити з нею читачів в ширшій начерку.

Полеміку против „Лады“ почав був дописователь „Зъ пѣдъ Соколѣвки“, підписаний „Не-литератъ“. Він умістив в віденському „Вѣстнику“ невеличку, з гумором написану статійку, яку подаємо в цілости. В ній читаємо:

„Недавно тому случилось ся намъ на оди́нмъ праздни́ку быти, на которѣмъ наша молодежь, якъ звичайно по праздни́кахъ, весело ся забавляла. Прибыла на той праздни́къ такожъ якась Паниа зъ пѣдъ самого Львова, котора яко пильна читателька Вѣстника, Зори и Лады много старыхъ новинъ оповѣдала. Оди́нь молодой Подолянинъ, чемный молодець просилъ тую Паниу въ танецъ; но она поважно ѳповѣла: „Нѣтъ менѣ плясати съ Вами Господинъ, бо я пообѣтовала моему Иванушкѣ Павловичу, который имѣетъ ся на менѣ женить, что только съ нѣмъ плясати буду“. Молодой Подолянинъ заткалъ губу, бо не мѣгъ повздержати ся ѳтъ смѣха — а ктось сказалъ въ голосъ: тая Паниа имѣетъ ся женить на Иванушкѣ — черезъ що побудилъ полну хату гостей до долгого смѣху. „Видно“, промовила по хвили оуражена Паниа, „что не читаете Лады и не изучиваете ся еще общерусскому языку“. — Многи́и повторили: „обще рускому языку“ и повиносили ся изъ хаты, абы не быти свѣдками мукъ „обще рускон буквоѣдницъ“.¹)

Зачіплений Шехович назвав допись „Зъ пѣдъ Соколѣвки“ анекдотомъ і „злосливимъ намекомъ на „Ладу“, заявив свій сумнів, чи взагалі таку допись до „Вѣстника“ прислано, „нбо не допускаемъ, дабы гостя бывшего на праздни́ку можна публично по газетахъ выставляти на смѣхъ общій“, запитував „годится ли карикатуровать первочи́ны Лады и вмѣсто народолюбного и щирого совѣта умѣщати въ такъ поважномъ письмѣ, якъ есть Вѣстникъ, сарказмы и шутки негодны́и“, а вкінці просив редакцію о „собственное ея мнѣніе въ дѣлахъ словесности и ВЧ. Публичности, за что будемъ искреннѣйше благодарити“.²)

¹) „Вѣстникъ“ за рік 1853, ч. 56.

²) „Лада“ ч. 11 „Переписка изъ всѣма про всѣхъ“.

Редакція віденського „Вѣстника“ відповіла, що сумнівати ся про автентичність дописи може кождий і на се она не не порадить, що в дописи не названо нікого по імені, а „недорѣчности на смѣхъ выставити, вѣльно кождому дописувателеви, рѣвно якъ сарказмы написані в цѣли запобѣження бѣльшому злу, може помѣстити в найповажнѣйше письмо“, а коли „Лада“ бажає знати гадку „Вѣстника“ в справах словесности, то редакція подає їх під розвагу „Лады“. Передовсім треба писати так, щоби нас кождий розумів, бо словар при часописи є крайною смѣшностію. „Лада“ зазначувала, що лише для технічних назв уживає чужих слів, а хибаж бошмакъ а після її словаря — trzewik, первоучины — pierwsze gróby, шаткій — chwiejasy, лягушка — żaba є технічними назвами? Проповідник і часопис повинні уживати такої мови, щоби слухачі, чи читачі її розуміли. „Лада“ назвала недавно „Вѣстникъ“ „миле-сказомъ“, що другому дорогу показує, а сам нею не йде — і справді „Вѣстникъ“ радби показати дорогу „Ладѣ“, але она залізла в таку гушавину, з якої білого сьвіта не побачить і чванить ся там своїм „общерускимъ языкомъ“ про якого винахід Европа що йно дізнала ся. Колиж редакція „Лады“ хвалить ся, що оудосто-пла ся похвалъ не тѣлько В. Ч. Публичности, но такожь єть изъ-ятіємъ рускихъ временописей, многихъ заграничныхъ га-зетъ“, то тим самим виставила собі сьвідѣцтво убожества, бо „Лада“ призначена для руської суспільности, а з заграниці ніхто її не передплатує, хибя що до заграничних передплатниць почислимо: Олімпію Михайловну Н., Өеклю Кириловну Н... і т. д. всі родом з Галичини.¹⁾

На замітки редакції „Вѣстника“ відповів Шехович аж 11 точками, в яких між иньшим жадав, щоби „Вѣстникъ“ виявив мі-сцевість і оеобу, описані в дописи з під Соколівки, сміяв ся з великого числа передплатників „Вѣстника“, яких хибя тому багато, бо „Вѣстникъ“ дешевий, тай половину примірників даром розсилає. В справі мови зазначив Шехович, що її не змінить, бо „Вѣстникъ“ яко „Volks blatt“ пишеть для простого народа, а Лада имѣеть честь писати для Интелигенціи.“²⁾

¹⁾ Вѣстникъ за рік 1853, ч 61, „Листоношь Вѣстника“.

²⁾ „Лада“ ч. 13. „Обьясненіе про всѣхъ въ особенности же про Вѣстника Вѣ-енского“. Против відповіді „Лады“ виступив „Вѣстникъ“ в 68 числі, зазначуючи між иньшим, що редакційна тайна не дозволяє йому зрадити її автора дописи з під Ссokolівки, ні імені особи, в ній описаної, ні місцевости. Редакція „Вѣстника“ глузує

Та коли дотеперішня полеміка не ставила справи на ширшім, поважнішій станювску, а через те обертала ся в загальниках і обопільних насміхах, то небавом напрям її змінив ся. В „Вѣстнику“ появилася допись Йосифа Лозинського „Зъ Яворова“, в якій автор з питомою йому рішучістю став в обороні народної мови, причім напаятував тих людей, що спияли перші почини відродження рідного письменства. Ся допись є одним з найкрасших писань Лозинського, які коли небудь вийшли з під його пера. Она була рівночасно найкрасшою апологією народної мови з посеред тих статей, що появили ся після „собору учених“, відбутого в р. 1848.

Лозинський зазначив на вступі, що біль здавив його серце, коли в переїзді через Львів місто руських книжок, які захвалювали часописи, побачив книжки чужі, писані якоюсь сумішкою з церковною, або великоруською мовою. І тяжкий жаль обгорнув його серце, коли побачив, що нива матерного языка лежить обломом, а невдячні сини народа чужу ниву управляють, а свою батьківщину покидають. Вже самі написи на деяких книжках, як Іванович, Гаврилович, Федорович, Онуфрієвич вказують на сьмішне наслідуванє чужих письменників, на сю пошесть, якою заразили ся були наші братя на Україні, що діпнявши канцелярийних урядів, окінчення своїх імен на овъ (Корчаковъ) по великоруськи переміняли, за що висьміяв їх Гоголь в оповіданю про старосьвітську шляхту. От до якого поступу дійшла наша словесність! Перед роком 1-48 писали Русини по польськи — була се епоха польська. В році 1848 пробудив ся нарід і горячково кинув ся до народної мови — але якіж переміни за сей час зайшли? Одні обернули ся просто до церковної мови, другі почали мішати церковщину з народною мовою, шукаючи за висловами і формами чужої граматики, як би не для живого народа, а для мертвих книг писали. В сей спосіб жертвували они живий нарід на услугу мертвих книжок, глядали сонця не на полудни, де нині сьвітить, але позирали за ранком, де його вже не ма, не вкопували ся в скарби живої мови, не черпали в живім жерелі, але шукали за мудростію в паперах та натворили чимало язикових дивоглядів. А ще нивьші покинули цілком народну мову і стали писати зіпсованим

тут також з 56 передплатників „Лады“, та подає число своїх передплатників. Так само відмовив виявлення особи і місця події сам дописователь з під Соколівки. Порівнай Вѣстникъ за рік 1853, ч. 70.

великоруським, ніби то „общеруським“ язиком, в якім самі що йно рачкують, а який хотіли би накинати народови та довести в нашій словесности до епохи московської. Але як переминула епоха польська, так не удержить ся епоха російсько-болгарська і прийде може час, що и „Зоря иначе свѣтити начне и модна Лада межи боги утѣкне и о иннихъ подобныхъ письмахъ слухъ загине“. Слава Міцкевича пішла звідси, що мимо ворожих критик, покинув клясицизм і завернув до народної поезії. Теперішні заходи і стремління до московщини грозять винародовленем, бо виростати будуть чим раз нові ряди перекінчиків. Поки нарід не буде писати своєю питомою мовою, поти буде в пониженю. А коли учені видирають йому мову, то убивають його і закопують в гріб. Просьвіта є цілию душевного життя кожного народа і її можна подавати народови лише в живій, народній мові. А тимчасом деякі наші учені, місто щоби знижати ся, зближати ся і ставати зрозумілими для народа, уживають слів для него незвісних, жадають, щоби покинув свою мову, а цілу його просьвіту замикають в трех книжках: молитвеннику, катехизисі і псалтирі. Сі письменники, що відступають від народної мови, творять собі що раз то вишні мови, опираючись, чи то на церковщині чи на великорущині, а коли би всі держали ся загальної, чисто-народної мови, то не було би таких ріжниць в письмах, а була би одна, одноцільна сильна мова, так як є один руський нарід в Австрії. Колиж є в нас люди, що нашу мову називають простою, хлопською, болтовнею пасічника Грицька, аба пастуха Панька і через те повіряють рідне гніздо — то нехай сі „зарозумѣлыи панички глядають ся языка тоненького, мягонького, пѣщеного, кусого, якій би имъ до смаку припалъ“, однак нехай не клеветуть на него, бо історія і більші від них учені инакше про неї судять. Нашою мовою говорили не лише на дворах руських князів, але й польських королів; ся проста мова була і на Литві і в Московщині мовою науковою, судовою і дипломатичною; нею збогачували ся і образували ся мова польська і великоруська; її красу, поетичність, музикальність, вишність над иньшими славянськими мовами признавали такі сьвіточі, як Бандтке, Міцкевич, Бодяньський, Коубек, Мацѣвський, Раковецький і Даль-Луганський; її ввів ряд до шкіл і урядових перекладів „а выродин сыни ругаются надъ тимъ языкомъ“. Лозинський знав, що слова Зубрицького, про „изступленниковъ и низкихъ невѣждъ, въ лѣни до нынѣ проживавшихъ, пренебрегавшихъ всякую науку собственного языка, прислушывавшихъ ся только простонародному разговору слугъ

и работников“ відносять ся до него і тому протестує він против сих висловів, зазначаючи, що великоруської і церковної мови вивчився двацять кілька літ тому, а хоче писати своєю, чисто народною мовою, а не великоруською, бо свій нарід високо поважав і не хоче бути прищипкою чужого, бо вірить в будуччину народної мови, бо має на ціли просвіту народа, якої не хоче замикає в молитвеннику, катехизисі і псалтирі, бо милійша йому своя мова, як чужа. Коли Дарий післав до Греків послів, які мали зажадати від них на знак підданьства землі і води, — в Афинах, на пораду молодого Темістокля покарано перекладчика смертю за те, що сьмів надужити грецької мови до перекладу такого варварського приказу. Так високо цінили Греки свою народну мову; а у нас сьміють ся над своєю матерною мовою. „А нині, кінчить Лозинський, простіть Господинове! не хочемо никого оуразити, але на-противъ безчельныхъ поруганій мусѣлисьмо выступити смѣло, око въ око. Тимъ бѣльше, бо обстаємо за правдою, же не боронимо справи нашої, але справи цѣлого народа, и поки духъ въ тѣлѣ нашѣмъ калатати буде, не дамо никому безкарно ругати нашъ народный языкъ, — тоє найдорожше сокровище народа!“¹⁾

Допись з під Соколівки і стаття Лозинського були грізним мemento для дальшого єstownая „Лады“. Они мусіли викликати сильне вражінє на кожного, в кого лише відзивала ся хотьби дрібка привазаня і пошанованя для народної мови. Они піддержували на душі людей, які серед зневіри в будучність народного слова, ширеної з ріжних сторін, стали тратити надію на успіх початого Маркіяном діла. Они кріпили тих, що жили ідеалами Маркіяна, а пробуджували зі сну сонних і апатичних. Грозу свого положеня відчув Шехович, а хоть надієв ся відсунути її від себе сарказмом і дотепками, то всеж таки небавом побачив він, що таке оруже в його руках буде за слабе против рішучости, безмежної любови до народного слова і против поваги, з якими виступив Лозинський до боротьби. Виходячи з становиска, що сарказм і повага все ходять в парі, Шехович ідентифікував дописователя з під Соколівки з Лозинським і вислав до него пасквіль, думаючи, що в сей спосіб зразить Лозинського до дальших виступів. Шехович не ждав навіть докінчення статті Лозинського, а пишучи пасквіль, глузував в ній з творів Лозинського „Весіля“ і „Граматики“, які „нікого мови не научили“, посуджував його і Левицького о літературну

¹⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1853, ч. 64—5.

крадіж граматичних дослідів крил. Івана Могильницького,¹⁾ називав його „безвистиднымъ челоѡкомъ“, що тягнув колись за Польщею а тепер завидує, що побіч него виростають люди, дивувався, що тоді, коли Славянщина хвалить Зорю і Ладу, Лозинський виступає против них, не зважаючи на те, що редактори Зорі і Лади по днях і по ночах працюють, бо їм не о якість, а о число книжок розходить ся. За те, що Лозинський сьмів виступити против московщини, назвав його Шехович „московскимъ дуракомъ“ „великимъ дописователемъ зъ подъ Соколѡвки,“ який дописує до такої Groschenzeitung, як „Вѣстникъ“ і т. п. Під пaskвїлем, писаним власною рукою Шеховича, находимо підпис „Оден Питомецъ р. Л. С.“

Лозинський відослав сей пaskвіль на руки Якова Головацького, який відчуваючи страшну погань мерзкого поступку Шеховича, дописав на пaskвїлю отсї слова: „Не питомецъ русской Львовской Семинаріи писалъ это писъмо грязное; анонимное, а редакторъ Лады и Семейной бібліотеки Северинъ Шеховичъ. Подлецъ!“²⁾

Полеміка не вмовкала. Дописователь з під Соколівки, що задраснув з початку саму „Ладу“, звернув також своє вістрє против „Зорі Галицкої“, просячи останну, щоби під великоруськими поезіями Крилова і Кольцова містила повні їх підписи, а не початкові букви та щоби місто великоруських оригіналів подавала їх переклади, які хотьби і слабше випали, все будуть Русинам милійші, як чужі твори.³⁾ Інший дописователь „Зъ підъ Львова“ дивувався, що руська публіка, дражнена каліченням народної мови, підпомагає подібні видавництва. Він глузував також, що в двох часописах, які появляють ся у Львові маємо чотири язики. Сама „Зоря Галицкая“ пише трема язиками: одним в повістках, другим в історичних статтях, а третим в церковних поученнях. „Лада“ пише четвертим язиком з російсько-польським словарцем, „лише на доказъ, же всть чисто рускій (!).“ Колиж до сих чотирох мов додамо п'яту,

¹⁾ Порівнай нашої передмови стр. LXII.

²⁾ Порівнай лист, ч. 56.

³⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1853, ч. 62. „Зоря Галицкая“ (ч. 28.) відповіла що ліпше класти початкові букви під чужими, для потреб галицької публіки переробленими поезіями, як подавати переклад твору Ватюшкова за оригінальний, що зроблено в додатку „Вѣстника“ „Отечественный Сборникъ“ за рік 1853, ч. 13, стр. 52. „Зоря Галицкая“, навела при сій нагоді оригінал поезії Ватюшкова: Надгробіє руському младенцу, умершему въ Неаполѣ та переклад, уміщений в „Отеч. Сборн.“ п. з. „Надгробное русской дитинѣ, умершей въ Вѣднѣ“ і заявила, що такий поступок годі назвати инакше, як літературною крадіжкою. Не конче імовірну оборону перекладчика поезії Ватюшкова подав „Вѣстникъ“ за рік 1853, ч. 67, п. з. „Отвѣтъ“.

народну, якою обі львівські часописи писати не хотять, а якою послугує ся „Вѣстникъ“, то хто знає, кільки ще язиків наша недбалість виплекає.¹⁾

„Зоря Галицкая“ держала ся зразу з далека від полеміки против дописователя з під Соколівки і Йосифа Лозинського. Колиж Дідицький, для піддержання своїх сторонників, рішив ся против них виступити, то вибрав знов дорогу, о скільки можна, найспокійнійшу. Йому не було тайним, що дописователем з під Соколівки був Василь Ковальський, а провірив остаточно сю вістку Іван Головацький, співробітник „Вѣстника“, коли писав братови Якову: „При томъ я долженъ примѣтить, что дописыватель „З подъ Соколовки“ никто иной, только солоденькій Васильцъ Ковальскій; онъ головной подуститель и виновникъ цѣлой распри. Случайно можно бы тое извѣстіе удѣлить „Зорѣ“ и „Ладѣ“.²⁾ Дідицький відповів Ковальському і Лозинському вершом п. з. „Оправданіє“, в яким вияснив ціли свого кружка, переповідаючи звісну нам вже язикову теорію Антонія Петрушевича. Дідицький писав:

Мы жили все во мирѣ, съ почтеніемъ для другихъ,
И не сварились съ братьями и все любили ихъ.

Однакожь загнивался за то на насъ одинъ:
Что мы не величаемъ его первоучинъ.

Но кто все величаетъ себе и у другихъ
Хваленій самъ желяетъ: тотъ недостоинъ ихъ.

Другій же подозрѣнье кидалъ на насъ оно:
Будьто мы съ Москалями понюхались давно.

И ктожь вмѣнитъ намъ въ злое, что черпаемъ
съ жерель,
Съ которыхъ Россіянинъ языкъ свой произвелъ?

Тѣжь жерела самыи, тотъ скарбъ словесъ живыхъ
Были по большей части лишь наши — а не ихъ.

И что заимствовали они тогда у насъ,
Мы право отбираемъ назадъ въ сей нужды часъ.

¹⁾ „Вѣстникъ“ за рік 1853, ч. 71.

²⁾ Порівняй лист ч. 396, стр. 534—5.

Такъ прочь всѣ подозрѣнья! и не боимся ихъ:
У насъ есть совѣсть чиста, и духъ смиренный, тихъ.

Сваритись же не хочемъ, мы дали лишъ отвѣтъ, —
А на угрызки съ братьми у насъ и мѣстца нѣтъ.¹⁾

Та хотъ Дідицький завірював, що „на угрызки съ братьми у насъ и мѣстца нѣтъ“, то всеж таки в найблизших майже двох числах „Галицкої Зорі“ він помістив полемічну статію з Угорщини Івана Раковського та свій верш п. з. „Да будетъ миръ“. Раковський почав саме тоді печатати в „Зорі Галицкій“ ряд „Довѣрительныхъ писемъ съ Будина“ і в четвертій з них порушив справу спору „Вѣстника“ з „Ладою“. Як один з найбільше завзя-тих сторонників чистої великорущини в руськім письменстві, Раковський не таїв ся з тим, що „нѣкоторыя объявленія Лады произвели въ насъ нѣкое недоумѣніе касательно употребляемаго нею впредь языка“, але попри се хвалив він „Ладу“, бо в ній „стрѣчае качества, ручающія ся за спѣхъ намѣренія ея“. Рівночасно жалував Раковський, що на „Ладу“ „нѣжной чувствительности молодицу“, яка що йно „стала распускати прелести своей юности“ — „устремилъ зоркіе очи „Вѣстникъ“, нападаючи на її мову і тому захоочував від себе „Ладу“, щоби видержала на занятім становиску, щоби не кувала нових слів, як се робить „Вѣстникъ“ а „пользовалась древними русскими словами, утвержденными и освященными общимъ употребленіемъ“ і не доводила до такої мовної галіматиї, в яку влюбив ся „Вѣстникъ“. Раковський виступив також в обороні слова „Лада“, бо в сей спосіб редакція „объясняетъ несвѣдомыя слова и такъ споспѣшествуетъ вразумленію ученыхъ предметовъ.“²⁾

Щоби загладити вражінє доволі різкої статії Раковського, Дідицький напечатав новий верш, п. з. „Да будетъ миръ“, в яким взивав до згоди, бо вже досить тих спорів, якими Русь славить ся від найдавніших часів, бо соромно сварити ся за букву і мову, коли не найшов ся ще (?) між Русинами письменник, про якого можна би сказати, що він наш і духом і словами. При сій нагоді став Дідицький ще раз в обороні своїх сторонників, кличучи:

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 27.

²⁾ Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 29.

Да будетъ миръ, бо ужь давно
 Мы въ дѣлѣ важномъ согласились:
 Приняти отъ Старыхъ оно
 Чѣмъ передъ свѣтомъ прославились,
 А именно тѣ слова,
 Въ которыхъ наша жизнь и сила, —
 Да не смотримъ: что и Москва
 Языкъ свой ними украсила.

Не бракло також в верші відозви, щоби кождий писав „по
 собственному розсужденню“ и „что и що, и якъ и какъ, по слуху,
 иль обыкновенню“, а в котрого з письменників будуть „чисто русски
 звуки,“ там всі до них приляжуть. Дідицький закінчив свій верш
 апострофою до Йосифа Лозинського:

Да будетъ миръ, — иль если кто
 Начнешь спорити за азбуку,
 Не сѣй же намъ сквозь решето
 Свое самую чорну муку;
 Не называй своихъ друзей,
 Занясихъ тѣми же трудами,
 Преданныхъ Матери своей:
 „Бѣ невдячными синами“. ¹

Дідицький бажав мира, але рівночасно визивав Лозинського на
 слово, містячи статію Раковського і свої верші. Тому й відповів
 Лозинський широкою, новою статією, в якій доторкнув ся також
 деяких питань, порушених в полеміці з противної сторони в попе-
 редних роках. Передовсім зазначив Лозинський, що кождий чоловік
 може мати свою гадку, але коли хоче з нею публично виступити,
 то повинен уміти її основно уарґументувати. Коли дописователь
 з Будина закидує „Вѣстникови“ уживане ново-кованих слів, то по-
 винен їх виказати. Лозинський стрічає в „Вѣстнику“ лише слова
 в народі уживані, а натомість бачить, що „Лада“ не пише „древ-
 ними рускими“, але „московскими“ словами. Впрочім против ко-
 вання слів годі виступати, бо кожда мова, яка образує ся, мусить
 відбувати переміни. Старі слова виходять з уживання, а нові вкорі-
 нюють ся. Побожованя деяких людей, що „будетъ у насъ столько

¹) Зоря Галицкая за рік 1853. ч. 30.

языковъ, сколько деревень⁴¹⁾ безосновні і недорічні, бо ми повинні писати так, як більшість народа говорить, а не як в однім, або другім селі бесіднують. Провінціоналізмів оминати також не годить ся, бо коли хто буде описувати житє верховинців, або козаків, сей мусить покористувати ся їх лексикальним засобом; хто схоче писати про корабель, його складові части та плавбу, сей мусить звернути ся до Русинів над Чорним морем. Через те збогачує ся письменна мова. Лозинський не перечить, що в деяких народів мова книжна ріжнить ся від простонародної, але з сего не виходить, щоби в нас така ріжниця бути мусіла. Впрочім не зашкодить приглянути, як иньші народи прийшли до книжної мови. В XVI. віці почали писати Поляки своєю мовою. Они писали так, як самі говорили і як нарід говорив. Рей, Хвальчевський, Кохановський, Оріховський, Гурніцький, Бельський не мали наміру творити мову книжну, ріжну від народної, бо писали для народа, але їх мова, вийшовши до книжок, ставала книжною і хоть була ріжною від мови на Шлеску і Великій Польщі, то її всеюди розуміли, бо она не ставала в оздушною. З часом ся книжна мова образувала ся і переміняла ся, однак нарід її розуміє. З сего виходить, що Русини повинні писати мовою, якою говорять загально нарід, що ся мова буде вправді ріжнити ся від мови волинських і українських мешканців, але мимо сего она буде для них зрозумілою і що мова книжна не повинна бути в оздушною, се є такою, якою жадна часть народа не говорить. Коли Німеччина приняла на книжну мову диялект горішно-саський, а Італія тосканський, то чому ж угорські, буковинські та подільські Русини мали би цурати ся нашої книжної мови, тим більше, що ріжниця між нами в мові невеликі? Літературний розвій йде повільним кроком і коли будемо держати ся народної мови, то і книжна мова і письменство розвинуть ся. Деякі люди думають, що до високих предметів мова народна не надає ся, а однак і Христос і апостоли голосили найвисшу мудрість простими словами. Руська, народна мова богата, лише треба її вичувати ся. Коли дехто каже, що ліпше уживати московських, чим польських слів, то на се відповідає Лозинський, що помиляють ся ті люди, які кожде слово, спільне з Поляками уважають польонізмом. Наш нарід уживає також слів, які можна би уважати церковно-славянськими. В таких разі треба бути обережним в осуді.

⁴¹⁾ Порівнай нашої передмови стр. XLVIII.

Першим і головним жерелом нашої письменної мови повинна бути народна мова, як се ухвалив „собор учених“ в 1848 році. На верш Дідицького:

Не называй своихъ друзей
Занятыхъ тѣмъ же трудами
Преданныхъ матери своей:
Ея невдячными сынами...

відповідає Лозинський, що кождий Русин, який покидає матерню мову і глузує з неї, заслугує на назву невдячника і такий не є тоді ані другом Руси, ані його самого. На замітку В. Добрянського з Угорщини, що Лозинський не уміє вести спорів „съ хладнокровіємъ и зъ разумнымъ разсужденіємъ“ і не в силі „воздержати своего пристрастія“, ¹⁾ останній признаєсь до сеї слабости, що „не має такого великодушія, абы съ „хладнокровіємъ“ мѣгъ позирати, якъ Русины своєму народному языкови ругають ся.“ ²⁾

Нова стаття Лозинського, украшена цитатами з Горация, не дорівнювала його попередній статті, про яку ми вше говорили. Брак в ній сего огню, що пробивав ся майже з кожного уступу чудової аполотії народної мови, напечатаної в 64 і 65 числі „Вѣстника“. Нового не сказав тут Лозинський майже нічого. Він переповів лише те, що ми читали давнїйше в иньших, чужих статтях, спеціально у Теофана Глинського. ³⁾ Она цікава лише як один документ більше для характеристики автора, його сердечної любови до народного слова, смілости і рішучости.

Перед дальшою полемікою перестерігали Дідицького Духнові і Віктор Добрянський. Перший з них рад був замирити обі сторони компліментами, признаючи „Вѣстникъ“ — „обшенароднымъ письмомъ для просвѣщенныхъ и просвѣщаемыхъ“, „Зорю Галицкую“ — „полезнѣйшимъ средствомъ для людей съ высшимъ понятіємъ“ а „Ладу“ — „любезною кормилицею невинныхъ нашихъ дѣвиць, будущихъ Матерей Народа“, які він однаково любить, хоть не всі відповідають його „вкусу“. ⁴⁾ Віктор Добрянський перевиджував, що боротьба може скінчити ся значними невдачами і зі своєї сто-

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 32 в дописи „Изъ Кошиць“.

²⁾ Вѣстникъ за рік 1853 ч. 78—81.

³⁾ Порівнай нашої передмови стр. XXXII—IV.

⁴⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 33 в дописи „Изъ Пришева“.

рони взивав рівнож до залишеня дальших спорів.¹⁾ Але Дідицький був иньшої гадки. Він бачив, що статії Лозинського, який мав значний авторитет між сучасними людьми, поволи, але основно нищили все те, що він для свого кружка виборював тяжким трудом, що они підривали його позицію і вплив на руську суспільність, відселювали дійсні цілі, до яких він стремів. Тому не послухав Дідицький голосу угорських Русинів та напечатав три статії „Съ Коломийского“, підписані: Андрей Иванович К. Автором їх був сам Богдан Дідицький,²⁾ який хіба тому скрив ся під анонімом, бо з його статей не віяв „духъ, смиренный, тихъ“, яким чванив ся автор „Конюшого“, бо цілю їх було за всяку ціну обнижити авторитет Лозинського, підорвати його значінє, звести його повагу до зєра. Анонім дозволяв також Дідицькому, висловлювати свої гадки яснійше, не наражуючи його при тім на страту слави „миротворця“.

В першій статії зазначував Дідицький, що вже в р. 1848 замітили Русини, що при помочи „оскудѣвшего, простонародного языка“ годі було висловити висші понятя і почуваня і тому забрав ся кождий просвѣчений Русин до образования руської мови на основі „хорошой бесѣды нашихъ предковъ“. І з того часу руська мова стала повійшою, богатійшою в вислови і нині можемо нею висловлювати те, що ми перше відчували і розуміли на мові латинській, німецькій або польській. Та на жаль, сї літературні подвиги висѣмїяв Лозинський в дописи „Вѣстника“ (ч. 64—5.) Його допись писана „по внушенію огорченного сердца, съ пристрастіемъ и неуваженіемъ для мнѣнія и чести другихъ“. За те, що Лозинський напаятував Зубрицького та його сторонників невдячними силами народа, перекінчиками і виродками, Дідицький називає Лозинського клеветником і робить його за сю клевету відвѣчалним перед судом нинішньої публики і потомства. Щоби висѣмїяти Лозинського, Дідицький ставить до него наконець такі два питання:

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 32 в дописи „Изъ Кошиць“. Гляди також листи ч. 61 і 62. В останнім листі писав В. Добрянський: „Что споры съ Вѣстникомъ“ съ нова розгорѣлись, я весьма жалѣю; въ томъ ни малѣйшей пользы нѣтъ; капацитация здѣсь мѣста не имѣетъ; на концѣ споровъ каждая сторона останется при своемъ мнѣніи, а все счастье въ томъ средоточится, что напрасно пролито только чернила не крови. Пусть пишетъ каждый, какъ умѣетъ, и общее признаніе да будетъ судією, передъ которымъ что добро не лишится своей убѣдительнои силы. Попросите Зорю прекратити уже на вѣки отвратительную драку, и Лозинскій думаю по слабому своему послѣдному отвѣту (роз. в „Вѣстнику“ за рік 1853 ч. 78—81 а не в „Зорі Галицкій“, як на стр. 93 при листах зазначено через помилку) „радъ будетъ покою“.

²⁾ Гляди нашої передмови стр. XLIII примітку 2.

Перше: звідки походить се, що з кожних 100 слів, наведених Лозинським в його дописи в „Вѣстнику“ „на посямленіє и истребленіє розширяющейся у насъ якої то московско-болгарской литературы“, Дідицький стрічає 90 слів в російськiм словари а 80 в Нестора та в иньших руських письменників старого і середного періода, яких, очевидно Лозинський вважає Болгарами? Друге: чи можна для того мову дописи Лозинського назвати „московско-болгарськимъ или чистымъ малорусскимъ языкомъ?“¹⁾

Лозинський відповів в найблизшiм числi „Зорі Галицкої. Він зазначив, що вважає дуже сумною сю прояву, що люди, які глузують з народної мови, находять ще оборонців, а люди, які стояли на сторожі народного слова, є наражені на різні напасти. Дописователь „сѣ Коломыйского“ місто того, щоби забрати ся до розбору його статії та опрокинення поміщених в ній гадок, воює словами і посуджує його о клевету. Против сего тяжкого заміту Лозинський застерігає ся рішучо. Він виступив против чоловіка, що посъмів назвати публично народну мову простою і грубою, языком черни, болтовнею простолюдина пасічника Грицька, або пастуха Панька, що накинув ся на людей, які займають ся просвѣтою народа, визиваючи їх „изступленниками и низкими невѣждами“, що просвѣту народа обмежив на молитвеник, псалтир і катехізіс. Чиж такі люди не заслугоють на імя перекінчиків і невдячних та виродних синів Руси? В такiм отже разі не Лозинський, але дописователь „сѣ Коломыйского“ допустив ся на нiм клевети. Впрочiм, пише Лозинський, можете мене каляти і клеветати, але сим не затроїте спокою моєї душі, бо будьте пересвѣдчені, що хто народну справу публично боронить, сей готов також за неї потерпіти наругу.

На поставлені Дідицьким питання Лозинський відповідає: 1) Коли се правда, що з ужитих мною 100 слів, 90 приходить в великоруськiм словари а 80 в Нестора, то повстало се звідси, що великоруська і руська мова є диялектами одного славянського языка, а такі самі слова найдемо також в иньших славянських наріччях в відмінній формі. Пнi будуть ті самі, лише вимова їх иньша; 2) Як французька мова, через те що має латинські слова (utile, juste, innocence, home і т. п.), які однак инакше вимовляє, не може назватись латинською, так і великоруська мова, хоть має спільні з нами слова, не може мати назви малоруської. Тому й моя мова не може називатись „московско-болгарскою“,

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 35.

лише малоруською, бо „я пишу и радбымъ такъ писати, якъ на-
рôдъ малорускій говорѣтъ“. Лозинський признає, що й він у своїй
мові бачить хиби, бо Галичани, що йно, свою словесність розвивати
почали, але його наміром є, писати чисто-народною мовою. Своїми
статтями він мав на цілі, перестерігати письменників, щоби не
уживали чужих слів і форм, доки маємо свої і накликувати їх,
щоби не кидали рідної мови і не управляли чужої, та щоби не
ганьбили народної мови і її письменників. Лозинський відсепає на
конець автора дописи „Съ Коломыйского“ до слів угорської драми:
„Съвяте є право, съвята є присяга“: „Нарôдъ, котрій не умѣ цѣ-
нити власного языка, самъ собѣ вѣчный грôбъ копає. Почитайте
ученихъ, котринъ въ батьковской бесѣдѣ перемавляють до своихъ
сожителей, въ нихъ жѣ мудрôсть народа, черезъ нихъ долина ну-
жды стаєся раѣмъ. Питомимъ языкомъ довжны говорѣти учитель
ôтчины. Учений, котрій въ чуждôй бесѣдѣ власный изьявляє мисли,
подôбный єсть до невдячного дерева, которое на нашôй земли
живиôсть тягне, а овощъ свôй въ сосѣдный городъ ронить“.¹)

Заки Дідицький поновно виступив против Лозинського, помі-
стив наперед „Слово къ нашимъ читателямъ“, в яким вияснив, що
„языкъ, котрымъ „Зоря Галицкая“ пишеть, єсть розвивающій
ся у насъ, книжный малорусскій“. Основу сій мові подає
язык нашого народа, а слова і форми, яких в народа не достає,
бере редакція з „священного языка нашихъ предковъ“. Такою мовою пишуть „Вѣстникъ“, „Лада“ і „Зоря Галицкая“, а рѣж-
ниця між сими трема часописями лежить лише в правописі і в
більшій, або меншій уживанню провінціалізмів та польонізмів.
Наш „книжный малорусскій языкъ“, писав далше Дідицький, „розли-
чається и будетъ всегда различатися отъ книжного великорусского
языка, и никогда не станется „московскимъ“ нарѣчіємъ“. Язык
„Зорі Галицкої“ призначений „для просвѣщенной части рус-
ского народа“, котра „имѣеть свои познанія въ нашемъ народномъ
и старорусскомъ, или церковномъ языкѣ“. Ціль „Зорі“ наукова
і тому редакція зневолена держати ся такого, а не иньшого спо-
собу писаня. Коли Лозинський писав, що „Зоря Галицкая“ з часом
иначе свѣтити буде, а під сим словом „иначе“ розумів лѣпше,
то редакція вповні з сим годить ся, бо від себе докладає она всяких
заходів, щоби „Зорю“ улѣпшити. Колиж иньший дописователь дорікав
„Зорі“, що она пише трема языками, то писав се хйба на жарт, хоть
сам Дідицький далше признає, що „Зоря“ містить статії „по

¹) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 36.

розличнимъ предметамъ, будь поезіи, повѣсти и всякіи короткіи донесенія, будь чисто-науковий и розсудженія и поважний бесѣды церковный — а кожда з тих галузій „вымагаєть своего особенного способу выраженія, т. е. особенно-соотвѣтной формы“.¹⁾

Ціле, наведене нами в начерку „Слово къ нашимъ читателямъ“ викликає дивне вражінє. Ще так недавно признавав ся Дідицький, що „черпаєть съ жерелъ, съ которыхъ Россіянинъ языкъ свой произвелъ“ — а тут вирікає ся великоруського языка, хоть бере з него і слова і форми цілими пригорщами. Не так давно ще, хоть дуже обережно, глузував Дідицький з сторонників церковно-славянщини, а тут нараз стає в обороні „священного языка нашихъ предковъ“. Перед кількома недѣлями містив Дідицький допись Раковського з Будина, в якій сей висьмівав „галіматию“ мови „Вѣстника“ та дорікав йому кованєм слів, а тут нараз зазначає він, що „Вѣстникъ“ і „Зоря Галицкая“ пишуть майже однаково і що ріжниця поміж ними лежить головно в правописи. Нам видає ся, що „Слово къ нашимъ читателямъ“ писав Дідицький не для читачів „Зорі Галицкої“, а для австрійського ряду, який почав знов звертати більшу увагу на роботу обединительного табору. Негацєю всего того, чим вперед Дідицький чванив ся, хотів він здержати новий удар, який грозив „Зорі Галицкій“ з сторони ряду. Але удару він не здержав а через „Слово къ... читателямъ“ дав лише один з доказів непостійности та трусливости кружка „Погодинской колоніи“.

„Слово къ нашимъ читателямъ“ було сумним документом, але ще сумнійшими мусимо назвати дві дальші статії Дідицького „Съ Коломыйского“, в яких він рішив ся висьміяти Лозинського. В них старав ся Дідицький навести цілий ряд мнених суперечностей, висловлених Лозинським в його статиях. Ледви чи найде ся в котрого письменника, писав Дідицький, стілько суперечностей, що в Лозинського. Раз заявляє він, що не противить ся, щоби в потребі удавати ся до старорущини, або церковно-славянської мови і сам користує з великорущини, а гніває ся на „Зорю Галицкую“, коли она те саме робить. То знов бажає він, щоби науковою мовою був виключно язык простого народа і не хоче бачити ніякої ріжниці між книжним, науковим а розговорним простонародним словом а на иньшій місци признає потребу книжного языка, окре-

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 37.

мого від простонародного. Раз сердить ся Лозинський на дописователя з Будина за те, що докорював „Вѣстниковъ“ кованем слів, а вслїд за тим признає потребу кованя слів. То знов дорїкає він „Ладї“, що уживає чужих слів, як „гофмейстерина, карманъ, жилетъ, жеманство, кофейный“, а рівночасно сам уживає незрозумілих в народї слів, як „манія, мелодія, тактъ, епока, дипломатичный“, не даючи навіть до них пояснень, як се „въ нѣкоторомъ отношеніи похвально“ робила „Лада“. Раз велить Лозинський удавати ся за словами до верховинців, козацьких земель та берегів Чорного моря а не каже „что для научныхъ предметовъ и въ сочиненіяхъ, опредѣленныхъ для просвѣщенныхъ людей, нужно употреблять слова, соотвѣтны такъ предмету, якъ и читателямъ.“ То знов радить Лозинський писати сею мовою, якою говорили на дворах руськихъ князїв та польських королїв, а сам не радби нею писати. Лозинський визнає рівнож Русинїв, щоби так писали, як пише „Вѣстникъ“, а сам не наслїдує, ані його стилю, ані правописи. Колиж Лозинський виступає як острый судия, то від него жадати можна більшого знання мови, меньшого числа противорічностей, точнїйшого примінюваня правописних правил і оминаня граматичних похибок, „якіи подчеркиваются въ письменныхъ заданіяхъ ученикамъ въ самыхъ низшихъ школахъ“.

Відмовивши Лозинському всякого, елементарного навіть знання мови, граматики і правописи, Дїдицький дивує ся, як можна писати простонародною мовою наукові, чи ненаукові, практичні, або абстрактні статії. Христос і апостоли проповідували вправдї найвишшу мудрість простими словами, але писали найбільше образованою грецкою мовою. Ми, каже Дїдицький а з нами і инші Славяни одушевляли ся мовою нашого народа і писали нею оповіданя, казки та складали пісні і тогдї народна мова достарчала нам досить висловів. Але про висші науки ми ще тодї не думали. Нас похваляв навіть за те Шафарїк, пишучи ще в р. 1842, що таке стремління „въ томъ своемъ обмеженіи, единству литературы не вредящее е, всегда свою хвалу имѣетъ“. І ми не розуміли слів Шафаріка „въ томъ обмеженіи“ ще в 1848 р. Колиж ми взяли ся до перекладів наукових творів, тодї пересвідчили ся, що нам недостає слів до висших понять, що в нашій мові брак наукових термінів, і тодї зрозуміли слова Шафаріка та кинули ся до науки церковної мови „познали близше тотъ драгоцѣнный скарбъ, влюбились цѣлымъ сердцемъ въ тую священную и единственную спадщину нашихъ любезныхъ Предковъ, и выбирая изъ того неисчерпаемого жерела прензобильныи, многорѣчивыи слова... мы

заполнили отъ части и безпрестанно заповняємъ наши недостатки, украшаємъ нашъ языкъ и возношаємъ его на ровную степень съ другими, дѣлаємъ его книжнимъ, и дѣлаємъ то со свѣдѣніємъ, съ намѣреніємъ“. Дідицький покликуює ся навіть на „высокое правительство, которое велѣвши преподавати въ вышихъ классахъ русскихъ гимназій св. Псалмы, Слово о полку Игоревѣ, Нестора, подпомагаєть тѣмже само розвитію такого наукового языка“. На сім кінчить Дідицький свою першу статію.¹⁾

Чи вірив Дідицький в те, що писав? На нашу гадку — ні. Він знав, що Лозинський належав до найбільше освічених, сучасних людей, без сумніву більше освічених, як сам автор „Съ Коломыйского“ — і лише злоба могла веліти Дідицькому накинути ся на него так несправедливо, закидати йому противорічності, яких він не допустив ся, відмовляти йому елементарного знання мови, граматики і правопису. Або чи міг вірити Дідицький в ролю церковно-славянської мови, яка мала достарчити галицьким Русинам навіть термінів до наукових перекладів з чужих мов, в ролю сеї мови, яку вкладав для насміху в уста одного з її прихильників?²⁾ Стаття була писана для неосвідомих читачів, для ратования ситуації, а Дідицькому совістно було виступити з нею під повним іменем і тому скрив ся під анонім.

В другій статії признає вправді Дідицький Лозинському, що він відповів йому вповні на два раніше поставлені питання, але за назву „московско болгарской епохи“ кличе: „Господи! прости ему, онъ не вѣдалъ что творилъ!“ Він признає також Лозинському, що Зубрицький „во истину не совсѣмъ прилично сказалъ вышеприведенныя слова (про чернь, пасічника Грицька і т. д.) въ поважномъ своемъ историческомъ сочиненіи“ — але всеж таки стає в обороні Зубрицького і зазначає, що не яло ся накидати ся на него словами: „нечувана безчельность, заслѣплена зарозумѣлость, перекинчикъ, невдячный сынъ народа“, бо він високо заслужений чоловік. Рівночасно пише Дідицький, кого Лозинський розумів під „паничками“, яким велів глядати собі „языка тоненького, мягонького, пѣщенного“...³⁾

Лозинський хотів ще дати відповідь на статію Дідицького, але „Зоря Галицкая“ заявила, що присланих ним заміток не помістить, бо деякі дописувателі і передплатники загрозили, що покинуть

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 38.

²⁾ Порівняй нашу передмову стр. LXIV.

³⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 39.

„Зорю“ і „Вѣстникъ“, коли лише піchnуть ся на ново язикові спори. Не напечатав також Дідицький полемічних статей своїх сторонників, Раковського з Будина та шістьох інших, незвісних нам по імені авторів.¹⁾ Лозинський звернув ся зі своєю відповіддю Дідицькому до „Вѣстника“, але і тут відмовлено йому місця.²⁾ Перед тим помістив ще був „Вѣстникъ“ мало цікаву полеміку против „Зорі Галицкої“ дописователя „Зъ пѣдъ Львова“, підписану буквою Ф.³⁾ і кореспонденцію „Отъ Перемышля.“⁴⁾ В останній замітив автор, що публіка стоїть в більшості за Лозинським і що противники його нинішою мовою пишуть, а нинішою говорять. В відповідь на се заявив Раковський, що „Зоря Галицкая“ „одержала совершенную побѣду надъ противоборствующимъ мнѣніемъ“ і що її подвиги „вѣнчались превосходными отзывами изъ Кошиць, Пряшева і повторительно изъ Коломыйскаго округа“. На замітку кореспондента „Отъ Перемышля“ в справі мови Раковський не реагує, щоби не продовжувати язикової боротьби.⁵⁾

Ми не перечимо, що Раковський у своїм засліпленю міг вірити в побіду Дідицького, хоть сумною мусіла би бути побіда, оперта на понівірці народної мови в дописах з Кошиць, Пряшева, та на легковаженю противної гадки в статях Дідицького п. з. „Съ Коломыйскаго“. А як виглядала в практиці ся „побіда“, про се свідчать так листи угорських Русинів як і їх статії. Під впливом ненародних змагань угорських Русинів, В. Добрянського, Духновича і Раковського та журналу Гушалеви́ча і Дідицького „Зоря Галицкая“ духове життя на Угорщині майже цілком завмерло. „Брате, писав Духнович до Якова Головацького, у нас читательство вельми слабое, книги куповати не обыкли еще наши, даже и саміи священники, найбільше даромъ, раздаваю, чтобъ привыкали помалу.“⁶⁾ „Наши люде, писав В. Добрянський, не чувствуютъ нужды читати, они читають календарь да Шематизмъ Епархіальный и ничего боль... такъ пусть иныи племена съ презрѣні-

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 3. »Переписка« стр. 36. Порівнай також примітку до статії Лозинського, поміщеної в „Зорі Галицкій“ за рік 1853, ч. 36 стор. 415.

²⁾ Вѣстникъ за р. 1853 ч. 95 »Листоношъ Вѣстника«.

³⁾ Вѣстникъ за р. 1853 ч. 85.

⁴⁾ Вѣстникъ за р. 1853 ч. 94.

⁵⁾ Зоря Галицкая за рік 1854 ч. 7 »Довѣрительныя письма изъ Будина«. V.

⁶⁾ Порівнай лист ч. 47.

емъ смотрять на насъ, мы много и не заслуживаемъ“.¹⁾ В цвѣтні 1854 р. писав знов Духнович до Якова Головацького: „Что касается Исторіи Зубрицкаго: Послали вы на меня нѣсколько записокъ, но не знаю, много ли могу я отдать, бо у насъ литература (всякая) дремлетъ, — книгу непотребно и бесплатно; и тутъ Республика: много словъ, мало разума, а охоты никакой, егоизмъ занялъ всѣхъ.“²⁾ Раковський мусів ствердити, що засноване в р. 1850 під покровом єпископа Йосифа Гаганця „Литературное пряшевское заведение“ вже від жовтня 1851 р. не давало про себе ніякої вістки і що оно „по крайней мѣрѣ яко организованное общество больше не существуетъ.“³⁾ Причину падення названого товариства тай взагалі застою житя на угорській Русі бачив Раковський „въ несогласіи“, въ „несединодушномъ соединеніи нашемъ“, — а не шукав за нею там, де можна було її дуже легко віднайти — в неприроднім заціплюваню в письменство мови мертвої (церковно-славянської) а опісля чужої для народа, великоруської. І хоть заснічувалося духове житє угорської Русі з вини її провідників, то они її в собі не бачили і відгрожували ся устами Духновича: „Я убезпечая васъ, что хотя Яворовъ весь державную Палицу воспріиметь, а Лозинскій и вѣнецъ татарскаго, или монгольскаго царства на голову пріиметь, хоть какъ малая угорскихъ Русиновъ часть на его волю не склонится.“⁴⁾

Так само завмирало духове житє на галицькій Русі. Дописователь „Изъ Жолковского“⁵⁾ (чи не Дідицький?) зневолений був зазначити на початку 1854 року, що „Галицко-руська Матиця“ „представляетъ намъ самое печальное явленіе“, що з року на рік зменьшує ся число її основателів (протягом трех літ убуло їх 104), що основний капітал збільшує ся дуже дрібними сумами, що від дня основаня її (4. червня 1848 р.) по кінець 1853 р. видала она всего на всего 15 книжочок, які враз з дарованими „Матиці“ виданнями мають ціну 4 злр. 54 кр. І знов шукає дописователь „Изъ Жолковского“ за жерелом сеї сумної прояви в роздробленю сил, в браку тіснійших зносин з угорською Русію, для якої

¹⁾ Гляди лист ч. 82.

²⁾ Порівнай лист ч. 85.

³⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 9. „Довѣрительныя письма изъ Будина“ (VI). Про основанє »Пряшевского, литературного Заведенія« гляди дописъ в віденськѣм »Вѣстнику« за р. 1851, ч. 145.

⁴⁾ Порівнай лист Ч. 64, стр. 100.

⁵⁾ Зоря Галицкая за рік 1854 ч. 1, 2, 8.

радить робити в мові уступки, яких жадав свого часу Духнович,¹⁾ а не в апатії, яку викликали ненародні стремління всяких пропагаторів чи то церковно-славянщини, чи великорущини, та понівірки живого народного слова і письменників, що за нею обстоювали. Могильницький, спонівіраний Духновичем за передмову до „Скита Манявського“, замовк. Данкевич, що в літах 1848—51 помістив в „Зорі Галицькій“, цілий ряд поезій, та статтю, писану в обороні народної мови,²⁾ скоро лише „Зоря Галицкая“ станула на ненароднім ґрунті, покинув її та печатав свої поезії в „Перемышлянъ“ (календарі) і в додатках до віденського „Вѣстника“ — „Отечественнім Сборнику“ і „Домові Школці“. Никола Устиянович почав рівнож печатати свої твори в додатках до віденського „Вѣстника“, кривчись при тій нагоді під аноніми. І доки Дідицький редагував „Зорю Галицкую“ обережно, не виступаючи против народної мови, Устиянович хвалив її, колиж розгоріла ся язикова боротьба, він заплакав в чудовім вершку п. з. „Новый рѣкъ 1854“, молячи в імені Руси Царицю сьвіта о мир:

„Царице сьвіта! небо засвітало,
А по під небо вражда вихри гонить
Рідний брат брату пісень гробову дзвонить,
Яр ниви гріє, а плугів так мало,
Жмінка при скибі, і тих двоять спори,
Храм мій в заснові, і зсизають нори —
Дай любов братню, дай мир для дітей!
Притни, Царице, вражді число дний!
Дай огонь охоти, дай до трудів сили!
Даруй дитя мні з орлиними крили,
І гуслъ Бояна зложи при єй боку! —
О се, небесна, прошу тя в тім року!³⁾

Колиж дописователь „Изъ Жолковского“ дивував ся, що на галицькій Руси замовкли письменники, Устиянович не стерпів і ви-

¹⁾ Порівнай нашої передмови стр. XXII і дописи „Изъ Жолковского“. Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 1, 2 і 8.

²⁾ Зоря Галицкая за рік 1850 ч. 33, Лука зъ Ракова: „Двѣ часописи народа руского“. Тут радив Данкевич писати в часі минулим окінчене **въ** а не **лъ**, як жадав Йосиф Левицький та бажав, щоби „Вѣстникъ“ місто: от, о томъ, онъ, только, колькохъ, уживав: вѣдъ, о томъ, вѣнъ, і т. д.

³⁾ Отечественный Сборникъ за рік 1854, ч. 1.

яснив під повним своїм іменем причину сего занепаду прегарним вершом п. з. „Отвѣтъ многимъ“, в яким під адресою об'єднаних кидав такі докори:

И вы спросите нас, чому замовкли ми?
 Про що утихла піснь тепла сьвятої яри?
 І ви спросите нас!... Чи не видите вы,
 Як коплять сквапно гріб, роздають братам сьвіщи
 З ереями чужих муз заводять похорон,
 Ліпять послідний зазов, розносять гласи віщі
 І се в очи живцю, щоб прискорити скон?

І ви спросите нас!... иль-ли незвісно вам,
 В як то сіре платє строять сьвяту невісту,
 Галича красну мат, провадять в рідний храм
 Прискорбну, як Марія, як Марія чисту,
 До широкої колоди, на жертву ідолам?
 Як серед сьвятих стін ведуть безладний спор,
 Глумлять ся їй в лице, соромять родиму красу,
 В сьятині мирних сердець, творять лихий роздор,
 Вредный „**владыкамъ имъ**“, зловѣщій „**скотопасу?**“

І ви спросите нас! - иль не слышал ваш слух
 За болізню і всю грязь, зроджену гидрою злуди,
 Що ісушає мозк, язвою убиває дух,
 Любов стинає в лід, гадом залягає груди? —
 Друзи! оставте нас! оставте зріти в гріб,
 В оний широкий гріб, ізкопан їх руками,
 Слїдя з грустію там за датком скорих діб:
 Чи ляжем в нем самі, чи лягуть они з нами...¹⁾

Та ані застій духового житя Руси, ані докори Устияновича не завернули кружка „Погодинской колоніи“ з вибраної дороги. Не отямило їх також нове цензурне остереженє, яке дістала „Зоря Галицкая“ в цвѣтніи 1854 року від австрійського ряду, а яке приписував Антоній Петрушевич „наущенію Вьенской Ругеніи“, „которая при своей безхарактерности осмѣлилась нынѣ уже терроризовать непослушную и худую Галиц-

¹⁾ Отечественный Сборникъ за рік 1854, ч. 3,

кую Рутенію.¹⁾ Хоть для „Погодинской колоніи“ цензурне остережене було тяжким ударом, то ще тяжшим нещастем для неї була недуга очий Богдана Дідицького. Вже в марті 1854 року замітив Віктор Добрянський, що „Зоря Галицкая“ редагована слабше, чим давнійше. „Прошу Васъ, писалъ він до Якова Головацького, засвидѣтельствуйте мое сердечное сожалѣніе нашему Дѣдицкому; онъ надежда нашей новорожденной Литературы, и ослабленіе его зрѣнія боюся омрачить значительную часть нашей будущности. Онъ глаза зачалъ лечити, и Зоря наша уже угасла, не изъ очей ли его одного она блескъ свой получала? — жалѣю, жалѣю, скажите мнѣ нѣтъ ли средства, ни способа спасти Зорю?“²⁾ Недуга Дідицького, як видно, поступала значним кроком на перед до гіршого, бо дня 4 (16) серпня 1854 р., мусів він покинути редакцію „Зорі Галицкої“ та передати її з 33 числом звисному вже нам Северинові Шеховичеві.³⁾ Сама особа скомпромітованого редактора „Лади“ не віщувала „Зорі Галицкій“ гарної будуччини. Спосіб редаговання її нагадував сильно хаотичність „Лади“. Значну часть кожного числа займали „Общепользныя свѣдѣнія“ з обсягу всіх можливих наук, а побіч них „гумористика“, „хозяйство“, „всячина“, лікарський поради, „шахматныя задачи“ і т. п. В „Изъясной словесности“, яку Шехович значно обмежив, пішов він в части слідом Дідицького та перепечатав з великоруських оповідань Євгенія Гребінки „Факторъ“ і „Полковникъ Золотаренко“⁴⁾ з подібними змінами в мові, які робив Дідицький. Подібно як в „Ладі“, почав також Шехович печатати драматичний твір з кавказького життя п. з. „Белла“ драм. фантазія в 3 дѣйствіяхъ“, якого однак не докінчив.⁵⁾ Так само перервав Шехович через переворот, який звершився в „Зорі Галицкій“, друк оповідання п. з. „Провинціалка“.⁶⁾ З угор-

¹⁾ Порівняй лист ч. 86.

²⁾ Гляди лист ч. 82.

³⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 32 „Объявленіе“ стр. 396.

⁴⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 36—7 і 42—4. Порівняй Сочиненія Е. Гребенки Т. V. стр. 147—59 і Т. II. стр. 63—89.

⁵⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 47.

⁶⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 45—7. „Зоря Галицкая“ хотіла докінчити друк сего оповідання і в тій цілі звертався Плятон Костецький до Шеховича. Про се писав Шехович Як. Головацькому: „Но колоссальное дураческое предложеніе вышло отъ Гресп. Костецкого; онъ хотѣлъ было, чтобы я ему сообщилъ содержаніе „Провинціалки“, и что онъ коротко усовершить и доведеть до конца сію повѣсть. Стоило бы увидѣти успѣхъ его. Но я къ тому готовъ, впрочемъ было бы мнѣ жалко, что я нарочно взялъ

ської Руси переслав Шеховичеви свої скучні „Довѣрительныя письма изъ Будина“ Іван Раковський. В останніх двох письмах здоровив Раковський Шеховича на становиску редактора і подавав плян програми „Зорі Галицької“.¹⁾

Раковський надіяв ся, що „опытность“ Шеховича дозволить „защитати сію единственную нашу литературную газету противъ всякой бури, угрожающей ей опасностію“, але на се Шехович не мав сили. Раньше вже перечував він, що над „Зорею Галицькою“ зависли удари, яких він очікує „съ чистою совѣстію“, надіючись, що она „не приведуть насъ къ унынію а съ другой стороны не будутъ достойны отуманити друзей Зори“.²⁾ Була навіть хвиля, коли Шеховичеви здавало ся, що грізні хмари перейшли, що концесію на „Зорю Галицькую“ відступить йому Ставропігія і він стане цілком самостійним редактором,³⁾ але надії завели його. З 47 числом усунено Шеховича з редакції і „Зорю Галицькую“ віддано в руки Николи Савчинського. Головним співробітником став на разі Плятон Костецький, який працював доси в „Nowin-ax“, а небагом вступив до редакції Євгеній Згарський. В р. 1855 бачимо між співробітниками „Зорі Галицької“ також Кеенофонта Климковича. Вже з 48 числом, яке появилось ся дня 24. падолиста 1854 року, „Зоря Галицкая“ змінила свій напрям, стаючи під оглядом мови і стремління на народнім ґрунті. Ставропігія рішилась на сей крок, імовірно, під натиском ряду.

Переворот, довершений в „Зорі Галицькій“, був страшним ударом для кружка „Погодинской колоніи“. „Ахъ! на милость Бога, скажите мнѣ, — писав дня 24. XI. 1854 р. з села Дідицький до Якова Головацького, — какъ и почему это случилось съ „Зорею“? Палъ ли Севастополь? повелся ли какій то мятежъ въ Варшавѣ? сошла ли вся Ставропігія съ ума? что предала любезнѣйшее дитя Руси, сердце нашего сердца въ измѣническія руки?! — Ахъ тожъ не было ли кому отвратить сію погибельную тучу, которая изъ мрачныхъ пещеръ

сію повесть писанную женщиною до Зори Гал., потому что на нашихъ поповствахъ также еще слишкомъ много сохраняется житія патріархального. Но такое стремление для Г. Костецкого, кажется, недостижимо. Порівняй лист ч. 114 стр. 162

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 45 і 47.

²⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 40 стр. 524 »Переписка съ вѣѣма про всѣхъ«.

³⁾ Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 45 стр. 604 »Объявление«.

лжерусскаго Собора легковѣрнимъ соотчичамъ нашимъ угрожала? Ахъ не было кому, не было, — и вотъ разбойники за-
гнѣздились въ Святинѣ избранныхъ! „Зоря“ съ 48
нумера служитъ переводчикомъ у польскихъ „Но-
винъ“, дѣйствуетъ съ самыми злопамятнѣйшими недругами за
одно. Повѣрьте, Милостивѣйшій Государь! мнѣ отъ жалости разри-
вается сердце! И нашъ Другъ, вѣрнѣйшій Соучастникъ нашихъ
многовойныхъ, Богомъ посвященныхъ предпріятій, Русью-дыша-
щій Михаилъ М[алиновскій] содѣйствуетъ нынѣ супостатемъ на-
шимъ въ „Поученіяхъ Церковныхъ!“ Не могу вѣрить, онъ ли об-
обмануть? не могу сказать Ему: Et tu Brute! потому, что навѣрно
Его поученія напечатаны недругами безъ Его же вѣдома, или Онъ
какъ рѣдкій русскій челоѣкъ, пособствуетъ всему, что ни есть
русская азбука? Сжальтесь надо мною, милостивѣйшій Государь,
разрѣшите мнѣ все эти неотгаданныя мною вопросы, разсѣйте эту
тьму, въ которую запутали меня 48 н. „Зори“ и 33 н. „Поученій
Церковныхъ“, извѣстите меня о поводахъ этихъ зловѣщихъ пере-
мѣнъ, или просто измѣнъ, да не пребываю въ несносномъ мучи-
тельномъ недоумѣнніи, которое почти сводить меня съ ума“¹⁾

Подібно як Дідицький, відчували сей тяжкий удар також
інші сторонники „Погодинской колоніи“.²⁾ А удар сей був
тим страшнїйшим, щовр. 1854 став Погодинський кру-
жок виключним паном ситуації, спеціально з того
часу, як „Вѣстникъ“ перервав дальшу полеміку
в справі народної мови і зістав чисто урядовою часо-
писею, яку руські справи майже не обходили.
Для характеристики „Вѣстника“ в 1854 році зазначу, що найціка-
війшою справою, яку в нїм порушено, була хіба оборона кирилвиці
перед гражданкою.³⁾ „Вѣстникъ“ не мовби беріг ся обговорювати
руські справи та висказувати про них свій погляд. А на се гарне
становиско, на яким станув був „Вѣстникъ“ в р. 1853, не здобув
ся він вже ніколи. Для доповнення образу додамо ще, що в жовтні
1853 р., в часі, коли Лозинський відновив спір про мову в статтях,
уміщених у „Вѣстнику“ (ч. 78—81), Іван Головацький добровільно

¹⁾ Порівняй лист ч. 112.

²⁾ Гляди хотьби листи ч. 120 (Ів. Головацького), ч. 121 (Ант. Духновича) ч.
169 (Йос. Сокульського).

³⁾ Вѣстникъ за рік 1854 ч. 48 „Допись изъ Тернопольского“.

уступив з редакції, зазначаючи в листі до редактора Вислобоцького, що єму „невозможно участвовать в письмѣ, которое живую на-рода нашего утробу грызеть.“¹⁾

Ми моглибн закінчити сей розділ, колиб не насувало ся нам питанє, яку ролю відгравав Яков Головацький від перших хвиль веденя москвофільської пропаганди в „Зорі Галицкій“? З численних асилок на листи, писані до Якова Головацького, виходить, що Зубрицький, тоді вже старець, давав лише фірму кружковн „Погодинской колоніи“, що однак дійсним провідником його був Яков Головацький. Останній навязав був широкі зносини не лише в Галичині і Відни, але також між угорськими Русинами. Він був немовби центром, серед якого розвивало ся житє „Погодинской колоніи“ і її сторонників. Више (стор. XLVIII) висловив я здогад, що автором статії з Кошиць, якою в „Зорі Галицкій“ заінавгуровано обєдinenє з Великоросією, був о. Віктор Добрянський. Мій здогад здійснив ся, бо в останних вже ча-чах віднайдено в бібліотеці „Народного Дому“ лист о. Віктора Добрянського, який в відривках уміщено в „Зорі Галицкій.“ Лист був адресований до Якова Головацького і ніхто иньший, лише він віддав його до печати а через те його треба вважати головним винувником зміни напряду „Зорі Галицкої, що від червня 1851 р. по кєнець майже падолиста 1854 р. була орґаною ширеня обєдinenя на Галицкій і угорській Руси. Хто знає, чи і друга допись з Угорщини, з Пряшева, в якій спонівіряно Могильницького,²⁾ не була приватним листом Ал. Духновича до Якова Головацького? На сей здогад наводить нас поміж иньшим ся обставина, що Яков Головацький перепечатував в виїмках також иньші листи угорських Русинів.³⁾ Ведучи пропаганду обєдinenя і то крайно необережно, Яков Головацький крив ся рівночасно поза плечима иньших людей, а як треба було замирити противників великорущини, там хитрив він і кривив душею, як прим. в листі до Василя Ковальського.⁴⁾ Зі своїх літературних праць містив Головацький за той час в „Зорі Галицкій“ дуже мало. Мова, якої він тут уживав була така неспрвродна, що годі не згодитись

¹⁾ Порівнай лист ч. 72, стр. 108.

²⁾ Гляди нашої передмови стр. LXIII.

³⁾ Порівнай примітки до листів ч. 61 і 62.

⁴⁾ Гляди нашої передмови стр. LVII.

з оseudом проф. Омеляна Огоновського, який про статтю Головацького „О митрополитѣ Руси Іларіонѣ“, поміщену в „Зорі Галицькій“ за рік 1851, писав так: „Мова Головацького була тоді вже така тверда, що в сій статті зявлялась подекуди похочною на мертву мову Іларіона, що жив в XI. віці“¹⁾ Маючи вплив на „Зорю Галицькую“, він виховував собі людей, про що писав до Духновича: Вѣ прочемѣ горжусь тѣмъ, что Б. А. Дѣдицкій и С. Шехович были тоже моими учениками.“²⁾

В парі з діяльністю Якова Головацького в „Зорі Галицькій“ йшла його робота на університеті, робота, що правда, крайню негативно, але через те користна для намірів „Погодинской колонії“. В університетських викладах, пише Огоновський, не сповнивши Головацький свої обітницї про плян лекцій, який розвинув у своїх вступних „преподаваніях“. Він говорив з катедри широко, на основі твору Шевирьова, про старинне письменство та доходив у своїх викладах понайбільше тільки до XV. віку, до митр. Григ. Цамвлага. Про письменників нового періоду не говорив він майже нічого. Дперва в літнім семестрі 1863 р. читав він виклади про літературні твори від р. 1772. Студенти філософичного факультету рідко коли вписували ся на його виклади і лише студентам богословія приказувала митрополича консисторія, слухати лекцій руської мови і письменства, але і они вдовольали ся тим, що на виклади Головацького висидали з поміж себе по черзі лише по кількох своїх відпоручників.³⁾ Лекції Головацького на університеті були крайню сухі, держані мовби від нехочу. До відродження письменства на рідній мові Головацький не закрів нікого, бо і сам дуже вчасно перестав до сеї цілі стреміти. Над писаннями новітших українських і галицьких письменників переходив він у своїх викладах до порядку дневного — а сею негативною роботою він учив молодіж легковажити перші літературні почини, на яких росло наше духове житє. В обєдинительнім напрямі Головацький на університеті не виступив отверто, слухаючи пересторог свого брата Івана Головацького.

За те почав Яков Головацький вести обєдинительну пропаганду по гімназіях через катехитів і учителів. За гроші Мих. Качковського куповано книжки і роздавано

¹⁾ Огоновскій: „Исторія литературы рускои“, часть IV. стр. 94.

²⁾ Порівняй лист ч. 124, стр. 175.

³⁾ Огоновскій: „Исторія литературы рускои“, часть IV. стр. 95.

їх „межи убогихъ школьныхъ юношей, отличающихъ ся прилѣжаніємъ и наклонностію къ руской словесности“. ¹⁾ Молодїж в Самборі і Тернополи, а мабуть також і по иньших гімназіях діставала в дарі переклад Богдана Дідицького п. з. „Змїи Нотайскій“ (повість Хохолушка з чеського) а катехити молитвослов, що мав якесь таємне значінє. ²⁾ Гімназіяльні учителі Евстахій Герасимович з Самбора і Клим. Мерунович з Тернополя та катехити з сих місцевостей, Ясєвицький і Маркил Попель були ревними помічниками Головацького в його агітації. І молодїж переймала ся їх наукою, про що свідчить цікава стаття „Зъ пѣдъ Балигорода,“ яка була свого рода протестом против обєднительної роботи по гімназіях. Згадана стаття поміщена в „Зорі Галицкій“ за рік 1855 і ми дозволимо собі вийняти з неї один уступ, який звучить:

„Прїѣхаль до мене на вакації сынъ мѡй ученикъ гімназіумъ са[мбѡр]ского. Знаючи рядъ въ дому, заведений еще черезъ небѡщку его бабунью, а женки моеи матеръ, ktorои родина ѡдъ первовѣкѡвъ была ереями рускими, — хотѣлъ ѡнъ бесѣдовати по руску. Но якже перелякнулъємъ ся, коли мѡй сынъ, на которого тѡлько маєтку, любви и надѣи ложу, почаль бесѣдовати, якбы деєь надъ Волговъ по руску оучиль ся. Якъ ворона, де ино мѡгъ, втручалъ а, аго, злато и пр., якъ осель, де ино мѡгъ, крычалъ їя; якъ-бы му все щось въ ротъ жмякало, втручалъ щ; и еще при денекотрыхъ оу насъ простыхъ, поєдынчихъ expresaхъ, якъ почаль ся ломати съ якимись дивотворными сложеньями, то всѣ ино очи выдивили, що то ѡнъ хоче сказати, ажъ ми жалъ ся зробило хлопця такъ ся мучачого, а до того еще всюди смѣяно ся зъ него. „Знаєшь що сыну, ту треба тому зарадити.“ И далъ ємъ го насампередъ на два тыжднѣ до дяка. Тамъ якось выломаль ся по трохи зъ того калѣцтва бесѣдного, и научиль ся денєщо спѣву церковного, абы въ церкви не сѣдѣлъ якъ на турецкѡмъ казанью. А по друге, заразъ по вакаціяхъ ѡддалъ ємъ го до Перемышля до

¹⁾ Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 12, »Кореспонденція Литературная« Б. А. Дідицького.

²⁾ Порівняй листи ч. 90 і 93. В останнім писав Мерунович: Благодарю за присланіє 6 екз. »Змія Нотайского« — тотъ часъ отданы были въ приличны руки; тоже и молитвословъ случайно еще при листоношу достался Преп. отцу катехетѣ, Маркелю Полю, оуразумѣвши прежде примѣчаніє Ваше сей книжки касающееся. В листах ч. 112 і 113 маємо згадку Дідицького про якесь невдоволенє Качковського в справі роздачі, чи виданя »Змія Нотайского«.

гимназіумъ, де той учить рускои бесѣды профессоръ, которій першій впалъ на мысль выдати іграматику рускои бесѣды (Йос. Левицький), и все, поминувши некоторіи давнїи сварки літератскїи, писалъ по чисто народному.“¹⁾

Так виглядала праця Якова Головацького від половини 1851 року по кнець 1854. Та чи лицювала она з становиском професора рускої мови на львівському університеті, про се лишаю осуд кождому безсторонному читачеві.

VI.

Заграй-же родинна мово! як воскресний дзвін:
»Тіло-порох, тож умерло, но душа і слово
Яко новим ранком сонце, віджикють на ново.«

(Зоря Галицкая за р. 1854, ч. 48.)

Отсим вершиком заінавгурував Плятон Костецький „Зорю Галицкую“, коли з неї усунено Северина Шеховича та змінено її напрям. Вершик мав на разі заступити програмову статню. А побіч вершика почала нова редакція містити дописъ п. з. „Скитъ Манявскій“ незвістного нам чоловіка, що підписав ся буквами: „.....нъій зъ пѣдъ Балигорода.“²⁾. Автор її мав, очевидно, на ціли, винагородити Ант. Могильницькому сю тяжку кривду, яка стрінула його в дописи Духновича з Пряшева, поміщений в р. 1852 в „Зорі Галицкій“ та візвати його до дальшої літературної праці. Він писав :

„Скитъ есть нашимъ, рускимъ, высокимъ утворомъ, который бесѣды нашої вороги такъ безъчельно опровергли, — а то опровергли въ часописи нашѣй единой літератскѣй, которой святовъ задачовъ есть, выказати красоту утворѣвъ рускихъ... Протое, Сочинителю скита! истинный и заслуженный Русинѣвъ, Любичу! зъ могили добуваючій батькѣвъ нашихъ славу Могильницькій! отчунуйся! Родимѣвъ руки опровергли ты возгордою; горькую, вмѣсто нектару подали Ти чашу! Въ вѣнецъ славы кольцѣ Ти въплѣли!

¹⁾ Зоря Галицка за р. 1855, ч. 7 „О образованью рускои Бесѣды“ — (Зъ пѣдъ Балигорода) стр. 98.

²⁾ Її поміщено в „Зорі Галицкій“ за р. 1854, ч. 48, 49, 50, 51.

Диви въ писаныи Спасителя нашого дѣяня, диви въ письмо исторіи, и потѣши ся. Ти що ударили въ генія Твого утвory, не ударили якъ яснѣсть соньця, що гасить блискъ мѣсяця и звѣздохъ дробныхъ. Ударъ ихъ булъ ударомъ цѣмы, которая ненавистною ёй свѣчки не загасила, но крыла собѣ осмалила. Погордою, которую Тебе, нашъ вѣстуне! опровергли, самы загыбнуть.¹⁾

Допись писана з великим одушевленем для твору Могильницького, та годі тайти, що се одушевлене було її слабою стороною. Автор ставить на рівні „Скитъ Манявскій“ Могильницького з творами Міцкевича, Віргілія, Данте, Вінкентія Поля, Гетого, Кльоппштока, а хоть подає при сій нагоді богато цѣкавих помічанъ над генезою поеми, то всеж таки підносить поетичний талан Могильницького за високо. Виправдати ентузіязм автора дописи „Зъ підъ Балигорода“ можна хіба лише тому, що поема Могильницького була на свій час незвичайною появою, а наруга, яку йому кинено в дописи з Пряшева, була тяжка і болюча. З тим самим одушевленем відніс ся автор дописи „Зъ підъ Балигорода“ до народної мови, причім пятаував її противників.

Переворот в „Зорі Галицкій“ довершив ся так ненадійно і скоро, що виглядав на огонь, який спалахкотить та пригасне. І вже в перших його хвилях пронесли ся вістки, що „Зоря Галицкая“ з кінцем 1854 р. перестане виходити. Їм заперечила редакція, пишучи: „Со всѣмъ безъзасадна есть чутка, якобы съ концомъ того року Зоря устати мала. Зоря зкене тільки шаты и пута чужіи, а побере ся, якъ повинна по руску. Мае ся притѣмъ форматъ еи переиначити, а въ надѣѣ, що число ч. ГГ. Предплатителѣвъ побѣлшитъ ся, низшая установить ся цѣна.“²⁾ Немовби доповненем сеї заяви редакції була статія, в якій зазначено, що через великі грошеві страти і брак передплатників, задумав був Ставропигійський Іститут завісити дальше видавництво „Зорі Галицкої“, але що се було би соромом для галицької еуспільности, тому рішив ся Іститут вести його дальше. Письменників, які моглиби його підперти, є чимало. Найдуть ся старші і молодші, і такі, яких імена здавна живють в наших серцях і такі, що працями останних заохочені, мимохитъ, туди гадками стремлять, куди їх попередники-орли полинули. Коли „Зоря Галицкая“ підупадала, то виною тут ся обставина, що „Русины ѳтъ кѣлька часѣвъ не пѣзнали въ нѣй дѣ-

¹⁾ Зоря Галицкая за р. 1854, ч. 51.

²⁾ Зоря Галицкая за р. 1854, ч. 49, стр. 660 »До ч. ГГ. Читателѣвъ Зорѣ.«

тини рускої. Потому, наро́дъ вѣрний и вдячний ѿверну́ль ся ѿ тихъ, котрыхъ обезъчелили ся, болотомъ обькидати писательо́въ, котрыхъ имена въ серци нашо́мъ и въ тямцѣ на вѣки будемъ, яко найцѣннѣйши́и вѣнця славы своєї бисери ховати. Тіи писателѣ всѣ восторгну́ли, цофну́ли ся ѿтъ соучастя въ Зо́рѣ, котрая за Збручъ небавкомъ со всѣмъ была бы вымандрувала, славивши єи проводчи́ко́въ, котрымъ за тоє най Бо́гъ простить, а Русини забудуть“. Редакція не таїть передъ собою, що же їй тяжка задача, однак она бере ся до праці, бо вірить, що небавом обізвуть ся на ново старші і молодші соловії, а „Зоря“ стане дійсною і загально народною часописною і зеркалом руського життя. Редакція надієсь, що й руська публіка підопре її, поможе відвалити сей камінь, що давить руське житє і дасть доказ, що Русини є дійсно живим народом.¹⁾

Надїї редакції на співучасть письменників в обновленій „Зорі Галицькій“ здійснили ся. Ми прийняли ся за дальше видавництво, писала редакція в початку 1855 р., лише тому, щоби „Зорі“ „красний рускій написъ могильный положить“, бо знали з досьвіду, що часописъ, яка вже раз в погорду, або в непамять попала, більше не подвигне ся, як се стало ся з польським „Dziennik-om literackim“. Один з неруських письменників Русинів обіцяв нам навіть прислати для „Зорі“ парастасовий вірш. Але Бог судив инакше. Зі всѣх сторін Галичини прислано нам, за приводом о. Теофіля Павликова з Бережан, дописи, в яких привитано теперішню „Зорю“ як день нового воскресеня. Згорнули ся до нас з ріжних сторін передплатники, а озвали ся до нас також письменники. Один з них, Никола Устиянович прислав нам вірш „Новый рѣкъ“, і просив, щоби не містити під ним його підпису, але ми не вволили його волі і поклали під поезією дві його букви (Н. У.), що „звѣздами єіяють въ давныхъ числахъ „Вѣстника“ і „Зорѣ“. Редакція надіє ся, що за ним озвуть ще иньші, старші письменники, бо ціль її: „розвѣй, оусовершенство литературы нашей руской“. Побіч літературних творів обіцює також редакція містити вісти з старини і гадівства.²⁾

Крім Устияновича приступив до співробітництва в обновленій „Зорі Галицькій“ — Йосиф Лозинський. Останний мав щастє до анонімних листів. Хоть боротьба за народну мову вже давно

1) Зоря Галицка за рік 1854, ч. 50 в статіі: „Родимці! Отці и Братя!“

2) Зоря Галицка за рік 1855, ч. 1 і 2. „О Зо́рѣ Галицько́й“.

замовкла, то мимо сего прихильники великорущини не лишили його в спокою. Один з них прислав йому ще в 1855 році лист з ложним підписом, в яким писав, „же Русь была, есть и буде едина, же то велика идея, абысьмо російській языкъ пріяли, же не маємо Меценасѡвъ, же нашъ языкъ хахольскій, пастухѡвъ и дѣвокъ ѡдѣ коровѣ и пр.“ Лозинський рішив ся на сей лист відповісти і подав в „Зорі Галицкій“ такі помічання:

Коли руський нарід пробудив ся з тяжкої і довговікової недолі, кинув ся, ведений природним чутем, до своєї занедбаной, але питомої мови, а ряд попер його в сїм стремлїню, дозволяючи плекати її та уживати публично, по школах і урядах. Давнїйші письменники, хоть держали ся правил церковно-славянської мови, старали ся зблизитись до народної мови і в тій цілі покидали незрозумілі слова і неуживані форми та заступали їх народними. Але теперішні, деякі письменники не зрозуміли духа давнїйших письменників і місто своїх, зрозумілих слів, як хосен, користь, пожиток, почали уживати слова полза „зъ чого лише той хосенъ быти може, же ся нарѡдъ, покинувши свій питомый языкъ, все ползати буде мусѣль, а николи до гори не воздвигне“. Побіч чужих слів уживають ті самі письменники ще й чужих форм, щоби „языкъ не въ такихъ былъ формахъ, въ якихъ го Бѡгъ сотворилъ“. Ще иньші письменники покидають народну мову а беруть ся до великоруської, а чиж потребує 14 мільоновий нарід покидати свою, питому мову, а бути прищипкою чужого народа? І якже давна великоруська література? Де була она на початку 18 віку? Для народа, що числить 14 мільонів, що має своє давнє письменство та історію, є дуже малою ідеєю, ставати прищипкою чужого народа, а за те великою ідеєю повинно бути в него стремлїне, щоби нарід під оглядом мови і письменства був самостійним. Нарід, що покидає свою мову, а иньшу приймає, мусить стати рабом чужого народа. Чимало людей глядить на нас нинї кривим оком, бо ми вибили ся з під чужої неволі а почали дбати про літературну самостійність. Сила мови велика і тому не вільно нам її покидати і топтати. Хто не відріжняє нашої мови від великоруської, длятого є „еденъ языкъ рускій и едина Русь“, але ріжнині поміж мовами і народами не дадуть ся затерти пером мудрагеїїв, коли великоруські і взагалі славянські учені відріжняють нашу мову від великоруської. Для успішнїшого розвою нашого письменства були би пожадані меценаси і сего ніхто не перечить, але їх брак не є ще непереборною перепорою, коли лише працювати схочемо. Лозинський взиває Русинів, щоби

не покидали народної мови, бо жде їх винародовлене і рабство, бо в сей спосіб убють цілу будучність народа: „Протое оуникаючи тои недолѣ и ганьбы, плекаймо нашъ народный языкъ, не приближаймо си власти творити новый языкъ, або яку сомѣшку словесну, не чипаймо ся инныхъ нарѣчій, при которыхъ лише прищипкою будемо, але працюймо неутомимо для хѣсна и славы нашего питомаго языка и народа. Потисѣмо лише Русинами, поки ся свого питомаго языка держимо, поти маємо надѣю на славнѣйшу будучнѣсть.“¹⁾

В тім самім дусі, що Лозинський, умістив в „Зорі Галицкій“ свої замітки „О образованью рускои бесѣды“ автор звістної нам апології „Скита Манявского“, дописователь „зъ пѣдъ Балигорода“. Він вийшов зі становища, що кожда мова спосібна до найповнішого виобразованя. Тому сьмішною є гадка про потребу на Руси двох мов, одної „хлопскої“, а другої „образованої“. Колиб навіть яка мова була убога, то геніяльний письменник утворить нові слова, що припадуть народови до вподоби і стануть його власністю. Колись ломили руки Німці і Поляки над біднотою своєї мови. Колиж они перестали цурати ся своєї народної мови і заглянули під стріхи простого, живого народа, їх мови розвинули ся дуже високо. Они не помітали провінціалізмами і ними рівнож виобразовували свої мови. Поляки вслухували ся також в руську мову і забрали собі з неї чимало виразів. Петрарка став славним не через свою латинську поему п. з. „Африка“, але через сонети і канцони, писані в простонародній, італійській мові. Славних латинських поетів, Сарбєвського і Шимоновича порівнувано свого часу з Овідієм і Горациєм, а нині переховують ся їх твори по бібліотеках як мумії. Руські псевдоучені, що хотіли би бачити в нашім письменстві дві мови, вводять до своєї, образованої мови слова цілком незрозумілі. Побіч слів руських, найдемо в ній, польські і великоруські, для народа чужі вислови. Може бути, що в нашій мові, в її теперішнім розвою, бракне деяких технічних виразів, але сим не треба зражати ся, бо на наукову термінологію у нас ще час не прийшов. В кожного народа починають літературний розвій поети, а після них виступають учені а враз з ними настає вік учености народа, вік наукової термінології. Через ввожджене великорущини до нашого письменства, через напасти її сторонників на народних письменників деякі з них замовкли. Велико-

¹⁾ Зоря Галицкая за р. 1855, ч. 9. „Гадки о руско-народномъ языкѣ.“

рущина в нашій письменстві грозить застоєм літературної праці, відчуженем від Австрії а зближенем до Росії, де нашим братам накинено насильно великоруську мову та викорінено унію. Коли наші псевдоруські письменники вводять великоруську мову, то роблять се з несьвідомости, з лїнивства, або з легкодушности. З несьвідомости, бо коли би знали, з яким почуванем нарід їх твори приймає, то певно завернули би до народної мови. З лїнивства, бо они волять вигідно глядати за словами по великоруських словарях, чым поміж народом. З легкодушности, бо они хотять своєю псевдоросійською мовою зискати собі славу в Росії, де їх не знають, не потребують, де з них насмівають ся. Їх дивоглядної мови, що не має ніяких основ, повинні Русини відречи ся, а образувати свою матірну мову. „Матиця“ задумує важне діло, коли забирає ся до збираня лексикального матеріалу між народом. Свою статію закінчив дописователь „зъ пѣдъ Балигорода“ словами: *Dixi! ceterum, що до бесѣды псевдорускои кѣнчу и безъпрестанно словами Катона казати буду: censeo, Carthaginem esse delendam*“.¹⁾

Немовби доповненем сих статей була відозва до передилатників „Зорі Галицької“, в якій між иньшим зазначено, що она своє відродженє завдячує народови, а не меценасам, бо „хахольская бесѣда“ меценасів не найде. Редакція радїє, що подала цілий ряд поезій і оповідань, може не викінчених артистично, та за те своїх, а не з англійських вікаріх перероблених Отців Ігнатіїв. Она й надїєсь, що з сих молодців, які пішли за голосом Пашкевича, Устияновича і Могильницького та взяли участь в „Зорі Галицькій“, буде з часом чималий хосен для розвою рідного письменства.²⁾

До письменників, що взяли участь своїми творами в обновленій „Зорі Галицькій“ віднесла ся редакція з великим пошанованєм. І Никола Устияновича, що дня 1. червня 1855 р. прибув до Львова, привитала „Зоря Галицкая“ привітним стихом, в яким поміж иньшим читаємо:

„Ей, сердечний наш вістуне!
Нині нам від Твого вида
Вітрець милий в серця дуне,
Як від полонин Бескида.

¹⁾ Зоря Галицкая за р. 1855, ч. 5, 6, 7.

²⁾ Зоря Галицкая за р. 1855, ч. 26.

Звук кристальний Твого слова,
 Що ти з кріпкой душі пліл
 Нїби струя Бескидова
 Лял жите до змлілих жил.¹⁾

Так само звеличала редакція Йосифа Лозинського, „одно изъ величавыхъ лицъ Славянщины“, містячи сонет Плятона Костецького, п. з. „Рускій литератъ“. Поет питав:

Що-же ты не понурий слїдителю Слова?
 В темні досель, загребшись его глубини?
 Шляхотний превозносиш рідні гомони,
 Хоть ворон-пава кличе: „То хахолеска мова?“

І Ти мішати сьмів ся до язичних сварок,
 З золотих не нюхавши чужих табачарок?!
 Й сьмієм тя звати вченим без диплому з Праги?!

Ах переверж ся! Річ то не малої ваги,
 Мати вінець лиш руський на чолї в день спраги
 Й же свій славить Тя нарід, а не чужих шварок.²⁾

Неменьше теплі згадки присвятив дописователъ „Зъ пѣдъ Ба-
 лигорода“ трем, молодим співробітникам „Зорі Галицкої“, Плято-
 нови Костецькому, Евг. Згареькому і Ксенофонтови Климовичеві
 в статії п. з. „Примінки“, в якій подав їх біографічні дані.³⁾

Вже з сих невеликих заміток про „Зорю Галицку“ з кінця
 1854 і 1855 р. можна завважати, що она в порівнянню з поперед-
 ними чотирма роками змінила основно свій напрям. Нова редак-
 ція рішилась стати в обороні народного слова і сих письменників,
 спеціяльно старших, як Могильницького, Устияновича і Лозин-
 ського, що не зважаючи на терор і наруги, уміли сьміло висказу-
 вати свої гадки, та з відкритим шоломом виступати против роботи
 обединителів. Навіть в заголовку змінила „Зоря Галицка“ за рік
 1855 свій вигляд, бо привернула давнійшу напись (з літ 1848—50):
 „Зоря Галицка“ місто написи „Зоря Галицкая“ з літ 1851—4, от-
 же з часів обединительної акції.

¹⁾ Зоря Галицка за рік 1855, ч. 23. „Николаеви Устияновичу, до Львова
 прибувшому.“

²⁾ Зоря Галицка за р. 1855, ч. 29.

³⁾ Зоря Галицка за р. 1855, ч. 26.

Що новий напрям „Зорі Галицкої“ не подобав ся обединителям, сему годі дивуватись. На сю тему писав в поч. 1855 р. Іван Головацький: „Новое редакторство Галицкой Зори произвело въ здѣшнихъ обществахъ одностороннее и громкое неудовольствие всѣхъ сторонъ и мнѣній, и послѣдніе покровители отказываются отъ нея, и какъ кажется, она рѣшительно клонится къ вѣчному паденію. Прошедшій годъ былъ самый блистательный ея сіянія, но похожій послѣднему воспламененію пригасающаго огня.“¹⁾ Та „Зоря Галицкая“ не „клонила ся къ вѣчному паденію“, еднаючи собі що раз то ширші круги читачів і коли дня 10 серпня 1855 р. зневолена була редакція завісити видавництво, то не з причини напряму „Зорі Галицкої“, а задля холери, що вибухла у Львові з жорстокою силою і забрала з собою понад три тисячі жертв в людях.²⁾

Переворот, довершений в „Зорі Галицкій“, як ми вже замітили, тяжким ударом для обединителів. З їх рук висунув ся орган, в яким они могли ширити свої погляди та єднати через него для себе сторонників. Дідицький і Яков Головацький завважали, що треба конче здобути ся на якесь нове видавництво, яке мало би на цілі задокументувати, що їх сторонництво не розбило ся. В сій цілі звернув ся Богдан Дідицький в першій ряді до Михайла Качковського, який мав достарчати фондів. „Вы вѣрно согласитесь со мною, писав Дідицький Якову Головацькому, что если когда нибудь прежде надо намъ было помочи того Человѣка, то чай всего болѣе нужно намъ ей нынче. И я увѣренъ, что Вы также поскорите съ письмомъ своимъ къ Нему, которое всѣхъ больше подѣйствуетъ на Его доброе сердце. Подаждь Господь чтобы по крайней мѣрѣ тотъ единый русскій Меценатъ былъ съ нами.“³⁾ Друге письмо вислав Дідицький до Раковського, в яким вияснював стремління партій в Галичині, признавав ся, що за час свого редагованя „Зорі Галицкої“ умів ладити „такъ съ твердору^сскими, какъ съ хахлами, избравъ среднія мѣры по слогу и по языку“, зазначував, що Шехович відступив по трохи від сеї одиноко розумної дороги і через те вороги найбільше „противъ насъ взбѣсили ся“. Трете вкінці письмо написав Дідицький до... редактора „Вѣстника“, Юл. Вислобоцького. „Къ Вислободескому, читаемо в листі Дідицького до Якова Головацького, писалъ я по двумъ причинамъ: разъ, понеже онъ —

¹⁾ Порівнай лист ч. 120.

²⁾ Гляди заяву „Зорі Галицкой“ за рік 1855 ч. 31 стр. 496 і лист ч. 402.

³⁾ Порівнай листи ч. 112 і 122.

точно со времени душегубительной измѣны, пополненной Зарею, -- сталъ мнѣ снова, послѣ долгаго междувременья, присылать свой „Вѣстникъ“ даромъ, въ чемъ я очевидно замѣтилъ знакъ возобновленнаго его ко мнѣ благорасположенія; во вторыхъ, понеже я, предвидя грозящія напасти изъ стороны „Зори Г.“ радъ былъ имѣть его другомъ въ случаѣ какого то спора, — помня именно на слова Наполеона ІІІ., сказанныя имъ 2 декабря м. г., что „полезно есть, во время непредвидимыхъ бѣдствій имѣть Австрію по своей сторонѣ.“ Я писалъ къ нему очень осторожно и кратко; поблагодарилъ за присылку „Вѣстника“, вспомнилъ нашу прежнюю дружбу, похвалилъ его теперѣшніе подвиги и прирекъ дописывать иногда въ его газетѣ. Онъ отписалъ мнѣ очень вѣжливо, просить у меня помочи и увѣряетъ, что дописи мои съ перемѣною только что на *що* — помѣщать будетъ дословно. И я на сихъ дняхъ написалъ уже нѣчто къ „Вѣстнику“... Это вѣдь не измѣна, а благо-разумное дѣло; съ тѣмъ чаю, согласитесь и Вы. Пока мы снова выступимъ на поприще, не надо просыпать ни одной минуты; въ противномъ бо случаѣ враги вырастутъ намъ выше головы. Впрочемъ „Вѣстникъ“ теперь уже лучше, и Выслободскій просить меня откровенно, чтобы я пособилъ къ его улучшенію моимъ со-вѣтомъ; вишь здѣсь поле для меня совѣтовать въ пользу нашихъ вѣчною правдою освященныхъ стремленій“.¹⁾

Листи Дідицького до Качковського і Вислобоцького вінчалися бажаним успіхом. Перший не відмовив, бодай на перші хвили, грошевої підмоги, другий, оголомшений хитрим листом Дідицького, не то що прислав йому в дарунку „хорошую табакерочку и юрид.-политическій Словарь хорватско-сербско-словѣнскаго языка“, але й не виступив протягом 1854 і 1855 року против видань Дідицького і Головацького. Один Раковський не годив ся з пляном Дідицького, щоби для дальших видавництв „избрать среднія мѣры по слогу и языку“ і взивав його та Головацького, чтобы учредили новую газету, издаваемую на чисто русскомъ языкѣ“, причім радив „открыть правительству, что она будетъ писана russisch а не ruthe-nisch... такъ какъ аксіома „halbe Massregeln, schlechte Massregeln“ полную имѣетъ правду и въ отношеніи къ нашей литературной дѣятельности“. Така відповідь не вдовoliла Дідицького, який про Раковського писав Якову Головацькому: „Вы видите изъ того, что онъ какъ прежде, такъ и теперь — мимо моихъ пространно

¹⁾ Гляди лист ч. 122.

о семъ толкующихъ писемъ — не хочеть понять нашего настоящего положенія, Жаль! но онъ твердъ и съ твердымъ не сладишь!“¹⁾

Обезпечивши собі грошеву поміч Качковського і неутральність Вислобоцького, Дідицький і Головацький рішилися на перший початок видати „Русскую Анеологію, или выборъ лучшихъ поезій подлинныхъ и переводныхъ“. Книжка явила ся в друку при кінці 1854 р. Укладом її заняв ся Дідицький, який долучив до неї свою статію „О русскомъ стихосложеніи“, писану головно в сій цілі, щоби „опровергнуть безправильную систему нашихъ силлабическихъ поетовъ.“²⁾ Друком „Анеологій“ заняв ся Яков Головацький.³⁾

В „Анеологій“ помістив Дідицький близько сто своїх і чужих поезій. Доволі значна їх частина була вже печатана в „Зорі Галицькій“; багато поезій передруковано з великоруських збірників, з невеликими змінами в мові. Ні при одній поезії не подано прізвиська автора, а на заголовку не зазначено, хто займав ся її редакцією.

Видане „Анеологій“ не зробило вражіння. Навіть найблизші сторонники Дідицького і Головацького не були нею вдоволені. Ще заздалегідь перед її виходом в світ, писав з Угорщини Віктор Добрянський: „Ваша Анеологія обѣщається бути прекраснымъ выборомъ съ тактомъ избранныхъ для юношества переводовъ и оригинальныхъ сочиненій. Жаль только, что русскіе переводчики древнихъ классическихъ сочиненій нужнымъ почитали и размѣръ классическій сохранить, который не годится на русскій языкъ. Русскіе Гексаметры естьли возможно еще хуже нѣмецкихъ, о коихъ Лессингъ сказалъ: „Ейнъ деутшеръ Гексаметеръ истъ гутъ цумъ цанбрехенъ...“ Италіане употребляли на переводъ Гомера размѣръ ямбическій, съ прекраснымъ успѣхомъ, которымъ достойно прославились Пиндемонте и другіе, гдѣ русскому Гексаметру и подъ руками Жуковскаго никакой не прибыло пріятности. Къ тому, размѣръ классическій мало читателямъ извѣстенъ, и для прочихъ остается одна только худая проза, которой насильную надменность и скачки не понимаютъ.“⁴⁾ Тай взагалі не лише гексаметри, але

¹⁾ Порівняй лист ч. 122.

²⁾ Гляди лист ч. 103 і Ів. Ем. Левицький: „Бібліографія“ Т. I. ч. 886, стор. 86.

³⁾ Порівняй листи ч. 103 і 113.

⁴⁾ Порівняй лист ч. 82.

й сам добір, по більшій частині скучних тай до того чужих задля мови поезій робив книжку дуже мало цікавою. Дуже влучну замітку про вартість „Анеології“ подала була урядова часопись „Slovenské Noviny“ (за рік 1855 ч. 26), що виходила у Відні. Замітка, як підозрівав Іван Головацький¹⁾ мала вийти з редакції віденського „Вістника законів державних“, а переклала її на руську мову „Зоря Галицька“. В ній читаємо: „Во Львові вийшли тискомъ ставропигіянськимъ перша часть Руской хрестоматіи (Руская Антологія), обнимаюча приклади поетичніи. Подѣлена е ведля розличія рядівъ поезіи. Жаловати треба, що нам дѣло тое не подає плодівъ Мало-русинівъ или Русинівъ; объемъ его майже исключительно черпанный зъ литературы великоруской, къ оббзнанью которои во истинно послужають новіишіи а доскональшіи сборники.“²⁾

Але кружкові „Погодинской колонії“ залежало дуже на тім, щоби она розходилася спеціально між молодіжню і то з поручення міністерства просвіти. В сій цілі зважив ся Яков Головацький на крок, що приспорив йому опісля чимало клопотів. Використуючи становишко професора університету, звернув ся Головацький до австрійського міністерства просвіти з просьбою, щоби оно ввело „Анеологію“ до шкіль як учебник. Против сеї пропозиції виступив був міністеріальний радник о. Григ. Шашкевич і її ударемнено. Немоżliвість переведення пропозиції Якова Головацького була хіба цілком зрозумілою і в сій справі писав Іван Головацький братови Якову:Не можно надѣяться, чтобъ подъ вліяніемъ Шашкевича призошло министерство „Анеологію“ какъ учебную книгу, особенно для того, что вообще въ цѣломъ изданіи никто неподписанъ: по сему было и для Тебя слишкомъ опасно, ходатайствовать за незнаннымъ авторомъ и издателемъ. Дай Богъ, чтобъ это не имѣло вредныхъ для Тебя послѣдствій. Я удивляюсь, почему Г. Богданъ самъ, какъ независимый человекъ не подалъ прошеніе о томъ; или по крайней мѣрѣ Институтъ Ставропигійскій — а Тебѣ слѣдовало тогда только какъ профессоръ дать безпристрастное и основанное добромнѣіе. Такъ думаю было бы лучше и благонадежнѣе. Правъ я или нѣтъ!³⁾ В иньшій листі писав в тій самій справі Іван Голо-

¹⁾ Порівняй лист ч. 136, стр. 197.

²⁾ Зоря Галицька за рік 1855 ч. 10, стр. 159—60.

³⁾ Гляди лист ч. 136, стр. 197.

ловацький: „Очень я сожалью и опасаюсь вредных послѣдствій по причинѣ предложенныхъ Тобою русскихъ учебниковъ в. Министерству просвѣщенія, именно Грамматики латинской и Анеологін — я думаю, что нельзя было отъ Министерства, въ которомъ участвуетъ „in ruthenicis partibus infidelium“ Шашкевичъ, ожидать иного рѣшенія; это кажется была вода на его млинъ, и онъ воспользовался нею „um Euch eine Schlappe beizubringen“. Відмова міністерства на пропозицію Якова Головацького мусѣла бути докірлива, коли він хотів взагалі виправдувати ся, про що й писав дальше Іван Головацький: „Что касается оправданія Твоего передъ Министерствомъ, то я думаю, что хотя бы оно было самое глубокоученное, то всегда будетъ оно неумѣстно, безуспѣшно, и какъ то похоже на полемику, въ которой грамматика должна сражаться съ государственной политикой, и въ ней Ты легко не состоишь ся, а очень легко можешь пасть жертвою! На что намъ того? Если есть у Тебя время, выработывать какое оправданіе, то хорошо; сдѣлай это по своему увѣренію, но и хорошенько спрятай, пусть оно когда то попадетъ въ достойнѣйшія руки, какъ здѣшняго загорѣлаго хаклака (Шашкевича).¹⁾ Чи Яков Головацький писав задумане виправдане, — не знаємо. Всеж ціла ся подія є знов одним сумним доказом, куди зайшов був Яков Головацький і в яких цілях використував він своє університетське становище.

Окрім „Анеологін“, задуманої впрочім ще в марті 1854 р., забажав Яков Головацький видавати з початком 1855 р. в тім самім дусі періодичне письмо п. з. „Семейная бібліотека“. На редактора вибрав він Северина Шеховича, чоловіка, яким в душі погорджував, якого сам бояв ся і перед яким перестерігав свого брата Івана.²⁾ Чому саме вибір упав на Северина Шеховича, се вияснюють нам листи Зубрицького до Погодіна. В однім з них писав Зубрицький: „Мы нуждаемся въ сего рода дерзкомъ смѣльчакѣ. Правительство не запрещаетъ откровенно издавать журналецъ на чистомъ, сколько намъ возможно, русскомъ языкѣ, но оно покровительствуетъ Кириллицу и хохладское нарѣчіе, желая внушить, что мы иный русскій народъ а не тотъ, который въ Россіи, и потому небрежно было бы человѣку, имѣющему состояніе или чинъ выставлать ся на неу-

¹⁾ Порівняй лист ч. 145.

²⁾ Порівняй листи ч. 160, стр. 228 і ч. 145 стр. 209. Що й Іван Головацький бояв ся Шеховича, про се свідчить лист ч. 139, в яким він просить останного, щоби його листи нищив, бо він „опасается сирѣчь и тѣни собственной, хотя я никогда не имѣлъ и не могу по внушенію имѣть злаго намѣренія“.

довольстває а можетъ быть и гоненіє, такому же какъ Шиховичъ вертопраху все равно — а намъ хочется имѣть журналецъ“,¹⁾

В успіх „Семейной бібліотеки“ не вірили, ще перед її виходом в світ, ані Я. Головацький, ані Дідицький. Коли з Угорщини прислав Духнович передплату на цілий рік, Головацький прийняв гроші лише за перший квартал, бо сумнівав ся, „чтобы тотъ журналъ въ такомъ видѣ, какъ есть, прожилъ до конца года“. ²⁾ Ще яснійше здавав собі справу з ситуаціі Богдан Дідицький, коли писав до Якова Головацького: „Не могу утаить предъ Вами моего непріятнаго предчувствія, что дѣло Шеховича вновь не поведется. Сохрани меня Господи, чтобы я вознамѣрилъ когда нибудь изъяслять это зловѣщее предчувствіє Публикѣ, или какимъ небудь образомъ вредить сему высокому и похвалительному предпріятію; но я открою едино предъ Вами, что вижу, будь-то надъ Шеховичемъ тяготитъ что-то трагическое! Онъ принялся за „Ладу“ — пошло худо; взялъ „Зарю“ — еще хуже; — да какъ будетъ съ „Бібліотекой“? Вотъ, видите, — на пр. уже въ самомъ „Воззваніи“ таковоеже (высшее силъ) пареніє и таковаже неопредѣлительность. Есть тамъ снова всѣ безъ исключенія науки, самая же „Бібліотека“ названа „письмомъ періодическимъ“, — а не означены даже никакъ періоды ея выпускамъ!³⁾ Тѣмъ ли пріскривать утраченное дважды довѣріє? Богъ помоги ему и всякій коренній русскій, — да и я никогда не откажу ему своего сотрудія, не смотря на тотъ жаль, который имѣю къ нему, причинившему мнѣ не малая скорби — вѣдь безвинно, бо безсознательно, — attamen причинившему!...“⁴⁾ Але хибя, чи не найважійшою причиною сподіваної неудачі було неприродне стремління, вводити до нашого письменства великоруську мову, до якої не дала ся нагнути ширша, руська публіка пробами у віденськім „Вѣстнику“, „Зорі Галицкій“, „Ладѣ“ і „Анеологій“. Тяжко повѣрити, щоби на сю обставину не звернули були уваги Яков Головацький і Богдан Дідицький, які мимо сего рішили ся плисти проти струї. Як неприхильно віднесла ся руська публіка до стремління „Сем. бібліотеки“ вказує нам спис її передплатників з р. 1855, вистачений рукою Якова Головацького. Найшло ся їх

¹⁾ Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II, стр. 596.

²⁾ Гляди лист ч. 125.

³⁾ На те звернули також увагу „Slovenské Noviny“ — гляди „Зорю Галицкую“ за рік 1855 ч. 10 стр. 160.

⁴⁾ Гляди лист ч. 122, стр. 172.

ледви 98. З сего числа зібрали на Угорщині Маркош, Шоош і Ду-хнович 36; у Відни придбали духовник семинарії о. Нодь і пи-томець Василь Богонос 27 передплатників На Галичину йшло всего на всего 35 примірників. Самі питомці духовних семинарій дали 27 передплатників (у Відни 18 у Львові 9), решту передплатників становили священники, кількох урядників і дві громади Копанка і Мостиска коло Калуща, заохочені до сего парохом о. Гнідковським. Ще гірше як з передплатниками стояла справа з передплатою, якої в р. 1855 зложено ледви 184 злр. 71 кр.¹⁾

Програма „Семейной бібліотеки“ грішила справді „пареніємъ“ понад сили і „неопредѣлительністю“. До неї мали входити: „беле-тристика“, „історія й матеріали ея, галицко-русская и иностран-ная, слѣдовательно вообще Русская“, „этнографическія статьи“, „науки естественныя“, „смѣсь“ и „Народныя дѣла.“²⁾ В „Семейной Бібліотец-ї“ хотів Шехович містити навіть статтю Вітошинського „О Пчеловодствѣ“ та свою „О Телеграфахъ“.³⁾ Подібно як до „Лады“ мав Шехович в пляні додавати до Семейной бібліотеки „великоруський словарець, бо по його гадці, „такій словарь легкими издержками составленный, сдѣлалъ бы важную эпоху въ нашей Литературѣ; посредствомъ него вся Публика понимала бы Русскія сочиненія; и общественный, разговорный языкъ усовершенся бы.“⁴⁾

Під оглядом мови зазначили ся в „Семейной Бібліотец-ї“ два стремління: одно, за яким обстоювали Іван Головацький⁵⁾ і Богдан Дідицький,⁶⁾ щоби „взбратъ среднія мѣры по слогу и языку“, друге, якого бажав Ів. Раковський з Угорщини,⁷⁾ щоби писати у велико-руській мові. Сам Шехович думав, що вистане, як буде „употреблять — аго (місто — ого)“, як „кой-гдѣ разъ бросить какъ (м. якъ), э місто е, ее місто ю і т. п.“⁸⁾ На чисту, великоруську мову у своїх статтях він рішити ся не міг, хотьби тому, що її не знав, коли дякував Як. Головацькому за позичку великоруських книжок, пишучи: „Позвольте мнѣ натѣшить ся ими и учить ся изъ

¹⁾ Порівняй спис передплатників, уміщ. під. ч. 170.

²⁾ Гляди лист ч. 401. Програми „Сем. библи.“, друкованої окремо на 2 стр. ми не нашли по бібліотеках.

³⁾ Порівняй лист ч. 125, стр. 176—7.

⁴⁾ Гляди лист ч. 401.

⁵⁾ Порівняй листи ч. 139 і 160. Іван Головацький „поправляв“ в сім напрямі мову поезій Хомякова.

⁶⁾ Гляди листи ч. 122, 127 і 142.

⁷⁾ Порівняй лист ч. 134.

⁸⁾ Гляди лист ч. 129, стр. 185.

нихъ Русской Азбукѣ¹⁾ За те догодив він Раковському передруками з великоруських авторів, так повістий, поезий, як і етнографічних статей та вісток про винаходи і т. п. В сім напрямі поводив ся Шехович без церемонії. „Отечественныя достопамятности“²⁾ „Очерки Россіи“³⁾ „Москвитянинъ“⁴⁾ „Утренняя Заря“⁵⁾ та иньші, великоруські видавництва були тими жерелами, з яких Шехович заповнив більше, як дві третини „Семейной бібліотеки“ за роки 1855 і 1856. Жерел, з яких редакция черпала, Шехович перед публікою не зраджував. Прізвища великоруських письменників, яких твори перероблювано, або перепечатувано, значено лише першими буквами. Двічі лише, в р. 1856, подано великоруські поезії Тютчева і Майкова під повним їх прізвищем. За те під великоруськими перекладами Основяненка подавано повне ім'я автора, немовби на показ, що й на Україні були визначні „хахли“, які писали по великоруськи.

З галицьких, згідно угорсько-руських письменників взяли в журналі Шеховича участь: Дідицький, Петрушевич, Зубрицький, Гушалеви́ч, Іван Головацький, Шехович, Янович, Дешко, Раковський і Духнович. Дідицький, Гушалеви́ч і Іван Головацький не виявляли своїх імен і писали під анонімами, або й не підписували ся під своїми творами. Не бракло також в „Семейній бібліотеці“ Якова Головацького, що був душею видавництва. Він цензуrowав прислані статті,⁶⁾ він обкroював, згідно розширяв програму видавництва,⁷⁾ він вів в часі частих виїздів Шеховича зі Львова коректу „Семейной бібліотеки“⁸⁾ в його руках находила ся адміністрация журналу,⁹⁾ він доставляв Шеховичеві великоруських видань, з яких перепечатувано всякого рода статті, він подавав йому вказівки на тему видання, він вкінці написав три безіменні статті в справі мови, про які будемо нязше говорити. З белетристики, спеціяльно оригінальної, внесли галицькі письменники до „Семейной

¹⁾ Порівнай лист ч. 125, стр. 178.

²⁾ Гляди лист ч. 125.

³⁾ Порівнай лист ч. 167.

⁴⁾ Гляди лист ч. 143.

⁵⁾ Звідси перепечатано в „Сем. библ.“ повість Основяненка „Божія дѣти“.

⁶⁾ Гляди лист ч. 401.

⁷⁾ Так прим. за порадою Дідицького (лист ч. 127) друковано в „Сем. библ.“ „Извѣстія Науковыя“ і „Литературная извѣстія“, писані, бодай в часті, чи не Дідицьким.

⁸⁾ Гляди лист ч. 132, стр. 190.

⁹⁾ Порівнай спис передплатників ч. 170.

бібліотеки“ дуже мало. Шехович помістив тут свою інтересну повість „Павлина Петровна“, Дідицький оповідає „Такъ нынѣ любятъ“, ¹⁾ Гушалевиц кілька віршів. Шехович дав крім сего кілька критичних, часто тенденційних заміток на літературні теми, ²⁾ побіч писаних з таланом сатиричних начерків на сучасних людей, часописи і події. ³⁾ Все иньше було перерібками, або перекладами. Петрушевич, Зубрицький, Янович, Дешко надрукували кілька історичних, згідно літературних статей, а Раковський ⁴⁾ і Духнович кілька дописий. Замітне, що побіч подвійних стремлінь в мові, находимо також в „Семейній бібліотеці“ два напрями в патріотизмі. Вістки про події в австрійськім цісарськім домі, привітні вірші в честь його членів переплітав Шехович статтями в роді „Жите и смерть російского царя Николая Павловича І“ ⁵⁾ та „Императоръ Николай и Марья Николаевна“. ⁶⁾

В оцінку літературних творів галицьких і угорсько-руських письменників не входимо, а за те задержимо ся хвильку над їх статтями про мову. Погляди їх можна легко схарактеризувати.

Шехович розрізнявав дві мови, простонародну і наукову, книжну. Простонародна мова, на його думку, не зміняє ся протягом цілих століть, а книжна мова повинна виобразовувати ся на протонародній, а ще більше на мові церковно-славянській, яка в силі подати навіть для наук в „строжайшемъ смыслѣ слова — классически сочиненнїи слова“ і на старинних рукописах та „живыхъ и мертвыхъ славянскихъ нарѣчіяхъ“, що „представляютъ также богатый рудникъ для обогащенія нашего языка“. ⁷⁾ Що ся книжна,

¹⁾ Раковський назвав се оповідане „сблзнительнымъ разсказомъ“ (гляди лист ч. 134). Зміст його — „звичайна історія“: панич зводить панночку, яка топить ся. Оповідане підписане буквою Э. Чи оно оригінальне, сего не мігби я твердити.

²⁾ Порівнай хотьби критику „Зорі Галицкої“ за рік 1855, (Семейная бібліотека за рік 1855 стр. 323—31), в якій автор з дотепом, але й несправедливо оцінив повість Евг. Згарського „Анна Смохівська“ і висміяв літературну творчість Костецького та Климковича.

³⁾ Порівнай „Оглавление III. книжкѣ за 1856 годъ — Гумористическія статьи“, які всі, без виїмки, вказують на перо Шеховича.

⁴⁾ Раковський містив продовжене своїх „Довѣрительныхъ писемъ изъ Будина“, в яких хвалив „Ладу“, „Зорю Галицку“, з часів редагованя Гушалевица, Дідицького та Шеховича і визнавав „Семейную бібліотеку“, щоби уживала „чистаго русскаго языка“.

⁵⁾ Семейная бібліотека за рік 1855, стр. 51—9.

⁶⁾ Семейная бібліотека за рік 1856, стр. 17—20.

⁷⁾ Семейная бібліотека за рік 1855, в статі Шеховича п. з. „Литературный расчетъ“, стр. 183—92.

наукова мова буде подібна до великоруської, письменної мови — в сїм Галичани не завинили, бо „языкъ, которымъ Москва пише, не есть языкомъ Москвы, але есть чистымъ, образованнымъ рускимъ языкомъ“, якого необразований Росіянин не зрозуміє, а який „тільки родовитый Русинъ при помочи грамматическихъ наукъ и докладно читати и порозумѣти може“. Таке сказав Ант. Петрушевич ще в р. 1849,¹⁾ а „Семейная бібліотека“ старає ся його твердження перевести на примірах. В сій цілі печатає Як. Головацький безіменно статійку п. з. „Задача“, в якій містить частину поеми Пушкіна „Евгеній Онегинъ“ з такою припискою: „Что бы возможно было достаточно убѣдiti ся, въ чемъ состоитъ различіе между Русскимъ и такъ званнымъ Россійскимъ (sic) языками, покорно просимъ нашихъ Галицко-Русскихъ Литераторовъ, для рѣшенія сего важнаго вопроса, о словный переводъ въ стихахъ на Русскій языкъ (не нарѣчіе) слѣдующаго отрывка изъ сочиненій Пушкіна“. ²⁾ Річ природна, що по гадці Як. Головацького, різниці між великоруською а нашою мовою невеликі, майже ніякі і в сій цілі подає він другу статійку п. з. „Развязка задачи“, в якій побіч великоруського оригіналу вірша Крилова „Парнасть“ друкує „подлинникъ въ видѣ Московскаго просторѣчія“ (з означенем виговору), „переводъ въ видѣ рутенскаго просторѣчія“ и „переводъ въ видѣ южно-русскаго (будьто) книжнаго языка.“ В сєй спосіб хоче автор виказати, що оригінал вірша Крилова більше подібний до „рутенскаго“, чи „южно рускаго (будьто) книжнаго языка“, чим до „московскаго просторѣчія“. ³⁾

Правда, автор забув додати, що і просьвічений Великорос так само виговорює слова, як і непросьвічений. А крім сего ужив автор таких слів і форм, яких ніхто ніколи в „рутенскомъ просторѣчїи“ не уживав, прим, „когда, тогда, прежде, здѣсь, смотрітеже, не унйвай, не надо, хір (місто: хор), коль, пріятство, різно-красиве піне, невіжда, весма, напомними“ і т. п. Статія Головацького була отже свого рода фальсифікатом, призначеним для баламученя несвѣдомих читачів. Небавом висупив Як. Головацький з третою статією. Привід до неї дали замітки Правдолюба (чи не Лозинського?) п. з. „Колька словъ о руцинѣ“, в яких автор виступав против обединителів, закидуючи їм, що „безстыдно чужій товаръ

¹⁾ Порівнай передмови стр. XV.

²⁾ Семейная бібліотека за рік 1856, стр. 68.

³⁾ Семейная бібліотека за рік 1856, стр. 100—105.

продають“ та взивав Русинів, щоби учили ся рідної мови.¹⁾ В відповідь на се видруковав Як. Головацький статію п. з. „Литературный споръ de lana carina“. В ній дивував ся професор руської мови, що люди „такъ задержливы, что не могутъ воздержати ся отъ гнѣва, если кто небудь... напишетъ... мѣсто якъ — какъ, или вмѣсто що — что и тѣмъ подобныя бездѣлицы или дурницы“. Він пересвідчений „что на Руси отъ найдавнѣйшихъ до байновѣйшихъ временъ служилъ церковный языкъ первымъ и единственнымъ руководствомъ и что простонародный выговоръ никогда, и даже нынѣ самому Г. Правдолюбу не служитъ руководствомъ“. Щоби виказати що книжний языкъ галицьких Русинів не рѣзнять ся від великоруського письменного языка, а за те далекий він від „московскаго просторѣчя“, Як. Головацький містить вірш Хомякова „Гордыня и смиреніе“ в „подлинникѣ по московскому просторѣчию“ і в „переводѣ на Галицко-русскій книжный языкъ“.²⁾ Хоть сею статією Як. Головацького одушевляв ся Іван Гушалевиц³⁾, та близькі йому люди,⁴⁾ то однак ми зневолені ствердити, що й она є фальсифікатом, негідним університетського професора. Головацький обіцявав дати переклад вірша Хомякова на „галицко-русскій книжный языкъ“, а в дійсности видрукував його в великоруськім оригіналі, змінивши одно-одніське слово: столбъ на столпъ.⁵⁾

Щоби в остаточности мати понятє, з якою погордою відносили ся редактори „Семейной бібліотеки“ до народної мови, ми наведемо виімок „изъ драгоцѣннаго письма Высокопреподобнаго каноника, одного изъ двухъ покровителей нашей словесности, гоеп. А. Духовича“ з Угорщини, поміщеного в „Сем. библ.“ за рік 1856. Там читаємо:

„Сердечно привѣтствую съ нова появившую ся пригоженькую Библиотеку; о коей разрушеніи, и конечной гибели пространная тутъ расширила ся поголоסקа... Я вздыхалъ надъ превременнымъ ея похорономъ, слезы окропили ей муравную могилу... но она

¹⁾ Отечественный Сборникъ за рік 1856, ч. 12—13.

²⁾ Семейная бібліотека за рік 1856, стр. 168—174.

³⁾ Гушалевиц писав (лист ч. 195): Споръ de lana carina превосходный, мнѣ кажется, что то изъ Вашего пера, инъ никто такъ не напишетъ, я вдругъ позналъ«. На основі сих слів я приписую також дві попередні статійки: „Задача“ і „Развязка задачи“ Як. Головацькому, бо они мусіли вийти з під одного пера.

⁴⁾ Гляди лист ч. 199, стр. 290.

⁵⁾ Вірш Хомякова видруковано в „Церк. Газетѣ“ за рік 1856 (ч. 8), звідки взяв його Як. Головацький. Звідси порівнали ми також мнимий »переводъ«.

вновь появила ся... Привѣтствую тебя, любезная, во восторгѣ крови, искренно желая тебѣ ненарушимой жизни“.

„Ты не погибашь; тебѣ нельзя погибнути, искусныхъ, и просвѣщенныхъ имѣющей лѣкарей, и множество друзей, защищающихъ и покрывающихъ отъ корысти злостныхъ людей, искающихъ тщетную славу на воздушномъ шарѣ, непомнившихъ однакже, что и у славы, какъ у фортуны, завязаны глаза“.

О друзья, братья! почему враждуете вы на безпорочную, правильного нрава сродницу, и не сродницу токмо, но и мамушку вашу? почему перехватаете отъ ней превосходительства, почему поставляете на ея мѣсто безнравную, простую служанку, безазбучну: валяющуюся по корчмамъ и по вольнымъ домамъ? оставте все: то вражда семейная, и жалко, что отъ роднаго племени возникаютъ непріятели.“

Ты же, любезная, появившаяся въ длинномъ отъ созданія тебѣ придворномъ украшеніи, здравствуй многолѣпная Библіотека, ходи правильнымъ путемъ, лети на крылахъ ненарушенной Грамматики, не страшись переваги необразованныхъ супостатовъ, ибо токмо трусь и во снѣ встрѣчаетъ гибель, повнувшись сыровой силѣ, знай, что не вспоя, не вскормя ненавистника ненасыщешь.“¹⁾

Чи здавав собі Духнович справу з сего, що писав? Чи не знав він того, що його „мамушка“, великоруська мова валяла ся частійше „по корчмамъ и по вольнымъ домамъ“, як наша рідна мова, ся „безнравная, простая служанка безазбучна“? Та вкінці при чім тут мова? Чи не чути було „по корчмамъ и вольнымъ домамъ“ частійше від нашої або й великоруської мови — мови французької та англійської? Ось, куди зайшов вже був Духнович! І ми не в силі назвати инакше сего його виступу против народної мови як — нікчемністю, безпримірною і неможливою в якім небудь иньшій народі. А співвинним у сій нікчемности мусимо уважати душу „Семейной бібліотеки“. Якова Головацького, без якого відомости, певно, сеї статийки Духновича не надруковано.

І ми не дивуємо ся, що „Семейная бібліотека“ тратила чим раз більше ґрунт під ногами, що її, як писали Зубрицький і Я. Головацький до Погодіна, „хахлаки“ не читали.²⁾ Не помогли грошеві

¹⁾ Семейная бібліотека за рік 1856, стр. 31—2.

²⁾ Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II стр. 660; гляди також стор. 661.

підмоги Качковського,¹⁾ ані вижебраний Шеховичем при помочи Як. Головацького і Зубрицького²⁾ гріш в Погодіна, — „Семейная библиотека“ перестала виходити дня 27. червня 1856 р. „Настоящихъ подписчиковъ, писав Шехович до Погодіна, было около 70. Жертва Ваша великодушна поставила меня въ возможности докончить I и предложить II четвертьгодіе. Всѣхъ пренумераціонныхъ денегъ за 1856 г. получилъ я отъ Публики 158 гульд., къ тому Ваша жертва 220 гульд. — вмѣстѣ 378 г., которая сумма шла въ изданіе двухъ кварталовъ за 1856 годъ на всѣ редакціонныя издержки и отчасти въ мое собственное содержаніе. Убѣдившись, что слѣдующіе кварталы не въ состояніи буду издавать безъ помочи, я заблагодарасудилъ прекратить изданіе“.³⁾ Не прийнятий поміж своїми, Шехович шукав за передплатниками в Росіі,⁴⁾ але „за границей, писав він в вересни 1857 року до Як. Головацького, начали за поздно занимать ся моимъ изданіемъ; въ мѣстѣ, будто я продолжаю издавать Сем. Библ., Дирекція Учебн. Окр. Новгородскаго и Лицея кн. Безбородко запотребовали отъ меня досыланіе ея. До Лицея я послалъ 2 эксемпляри, но денегъ досель не получилъ“.⁵⁾

До підірвання кредиту „Сем. библ.“ між галицькою публікою причинила ся також в часті полеміка, яку почала вести „Зоря Галицка“ в р. 1855, а яку продовжували в р. 1856 „Вѣстникъ“ та його додаток „Отечественный Сборникъ“. „Зоря Галицка“ глузувала, що в запрошенію до передилати редакция помістила побіч заголовка „Семейная библиотека“ польське пояснене „фамилійная“, немовби Русини не мали своїх власних слів, як: „родина, рідъ, рідня, свояцтво, свояки“.⁶⁾ В иньшій місці п'ятувала „Зоря Галицка“ „Семейную библиотеку“, сю „відорву“ руського організму за те, що „вопреки письмамъ нашимъ давнымъ, вопреки думамъ нашимъ народнымъ приверглася бесѣдовъ, душевъ и тѣломъ къ Россійщинѣ“⁷⁾.

¹⁾ Порівняй листи ч. 126, 132, 194, 211. Підмоги Качковського були невеликі.

²⁾ Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II, стр. 596 і 660.

³⁾ Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II, стр. 663.

⁴⁾ Гляди лист ч. 145, в яким Іван Головацький вказував на неможливість здійснення заходів Шеховича.

⁵⁾ Порівняй лист ч. 257. Про труднощі з посилкою „Сем. библиотеки“ до Росії писав Шехович в листі до Погодіна. Гляди Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II, стр. 683.

⁶⁾ Зоря Галицка за рік 1855 в дописі „Зъ подѣ Балигорода“ „Образованье рускои бесѣды“ ч. 7, стр. 100.

⁷⁾ Зоря Галицка за рік 1855 в статті „Зъ подѣ Балигорода“ п. з. „Примѣнки“ ч. 26, стр. 412.

„Зоря Галицка“ дивувала ся, що віденський „Вѣстникъ“ не відозвав ся ані одним слівцем против ширеня москвофілства в „Семейн. библиотеч-ї“,¹⁾ а дипломатичний крок Дідицького, що своїми дописями до „Вѣстника“ хотів позискати неутральність Вислсбодського, використала рівнож против „Семейной библиотеки“. ²⁾ Шкода лише, що „Зоря Галицка“ не видержала довго на сім становиску. З початком 1856 року стає она вже невиразною. Редакция то тішить ся, то сумує, що „Семейная библиотека“ почне на ново виходити, то признає ся до „легкодушныхъ погрѣшеній минувшого року“, то прощає Шеховичеви за неприхильні рецензії, то заповідає, що „въ литературки сварки запускати ся не думає, бо госп. Шеховичу не до литературскихъ сварокъ“. ³⁾ Небавом містить „Зоря Галицка“ поезії Івана Гушалеви́ча, який, що правда, сам їх прислав, „понеже, як писав, Зорю менѣ надіслали, но Зоря ненаходить никакаго соучастія“. ⁴⁾ Велід за тим захвалює редакция видавану на Угорщині в великоруській мові „Церковную Газету“ (Раковського⁵⁾) і передруковує з неї статі. ⁶⁾ а вкінци сама запрошує Раковського „къ продолженію довѣрительныхъ писемъ“, ⁷⁾ в яких останній пише про „Семейную библиотеку“, „что она по журнальному своему значенію занимала у насъ почетное мѣсто“, радить „Зорі Галицкій“, „чтобы избѣгая, сколько можно областныхъ выражений, пользовалась чистымъ ученымъ языкомъ“ при помочи виданих словарів, а при сій нагоді зазначає, що як колись дописував до „Вѣст-

¹⁾ Зоря Галицка за рік 1855 ч. 26, стр. 413.

²⁾ Зоря Галицкая за рік 1855 ч. 7 стр. 100. Дописователъ „зъ подъ Балиграда“ писав: Въ 5 числѣ (Вѣстника) зъ сего рока въ дописѣ сь подъ Жолквы, буквою Д. подѣсаномъ, стоятъ при коньци слѣдующіи важніи слова: »Если бо другіи идутъ къ сожалѣнію, якъ раки въ задь, то Вы Вѣстникъ рѣшительно ступаете нынѣ на передъ и за Вами послѣдуютъ всѣ добронамѣреніи Русины«. »Очевидно, писав дописователъ „зъ подъ Балиграда“, слова тіи вимѣреніи къ виходити маючому подъ редакцієвъ... одъ редагованья Зорѣ одступившого г. Шеховича писмъу „Библиотека Семейная (фамилійная)“. — Сею хитростию дописователя „зъ подъ Балиграда“ був Дідинський крайно озлоблений, коли писав: »Седмый Н-ерь „Зори“ огорчилъ мене до нельзя Это впрость подлость: мои слова противъ нейже, отнесъ П. К. къ Шеховичу, и поспилъ »Вѣстнику« изъ опасенія, чтобы не открылъ дописователъ Д. изъ Жолковского тѣхъ словъ значеніе.« (Порівн лист ч 127).

³⁾ Зоря Галицка за рік 1856 ч. 2, стр. 16.

⁴⁾ Гляди лист ч. 193.

⁵⁾ Зоря Галицка за рік 1856, ч. 25.

⁶⁾ Зоря Галицка за рік 1856, ч. 44.

⁷⁾ Гляди лист ч. 203.

нка" (1852 р.), „Зорі Галицкої" (в 1853 і 1854 р.) „Семейной библиотеки" (1855 - 6 р.), так тепер вибрав для своїх дописів знов „Зоря Галицку" „какъ соотвѣтствующую назначенію и цѣли моихъ литературныхъ стремленій".¹⁾

Ся нова переміна в стремліннях „Зорі Галицкій" відбила ся на ній самій фатально. З трудом здобула була для себе редакція в р. 1856 — 191 передплатників, які заплатили повну належність.²⁾ Крім них мала ще „Зоря Галицка" понад сто неточних передплатників, з яких половина грошей не зложила, так що загальне число платних абонентів виносило в р. 1856 близько 250 осіб. Поновне ввведення московіфільського напряму довело до сего, що число передплатників зменшило ся в р. 1857 на сто осіб. Редакція писала: „Ой! Зорѣ а чей свѣше присуждено погаснути, ибо со 100 предплатителями невозможно ей существовать".³⁾ Не помогли поновні зміни в напрямі редакції, яка почала накликувати, щоби Русини завернули до народної мови, оминали великоруські і церковнославянські слова та писали легкі твори для ужитку народа в його власній мові.⁴⁾ Така неконсеквентність в редагуваню „Зорі Галицкої" не могла нікому припасти до впадоби. „Зоря Галицкая", писав Раковський до Якова Головацького, опять измѣнила своему направленію. Комууж она будетъ нравить ся въ настоящемъ ея слогѣ".⁵⁾ Неконсеквентність, в дійсности, добила „Зоря Галицку", яка з 13 числом, виданим дня 19-го цвѣтня 1857 р., перестала виходити.

Коли „Зоря Галицка" в р. 1856 здержала ся від виступів против „Семейной библиотеки", а навіть похвалила її в дописи Раковського, віденський „Вѣстникъ", обурений напастями Шеховича на руські інституції, народну руську мову та немилих йому людей

¹⁾ Зоря Галицка за рік 1856 ч. 48 і 49.

²⁾ Они вичислені поіменно в „Зорі Галицкій" за рік 1856., від ч. 19 почавши.

³⁾ Зоря Галицка за рік 1857 ч. 12, стр. 96.

⁴⁾ Зоря Галицка за рік 1857, ч. 12 в дописи »Зѣ подѣ Львова«, підп. буквами Л. зѣ Л. Порівнай також другу допись »Зѣ подѣ Львова« підп. буквою К., а уміщену в ч. 11 і допись »зѣ подѣ Бескида« (ч. 10), в якій незвідний нам автор пише: „Каждый писатель долженъ зважати, що онъ пишетъ для народа ино що отродившого ся, що тутъ не нужно употреблять высокопарныхъ изреченій, которыхъ нуждается выписывать изъ російскаго Словаря, которыхъ такимъ дѣломъ онъ самъ не знаетъ, а которіи народъ долженъ разумѣти«. Останною дописію був Раковський обурений. (Гляди лист ч. 251).

⁵⁾ Гляди лист ч. 231.

помістив допис з під Львова, в якій автор дивувався, що Русини терплять, коли один „такъ зовмий литераторъ“ хулить і висміює все те, що Русинам дороге, коли він своїми напастями ширить герор та хоче відстрашити людей від співробітництва у „Вѣстнику“, коли він нарочно нарушує правила приличности, щоби заборонено його письмо а така заборона була би для него великою прислугою „ѣли фондъ редакційный выдало ся на нині потреби а для дальшого прокормленія ся радъ бы такім промисловцемъ гдѣсь изъ посбированныхъ на передплату грошей зашадити“.¹) В тій самій справі прислано до „Вѣстника“ ще чотири інші дописи, а між ними „отлично написану критику „Семейной библиотеки“, але ані одної з них „Вѣстникъ“ не помістив. Остання мала бути за довга і за остра.²) Окрім гарних статей, писаних в обороні народної мови у „Вѣстнику“³) видруковано також в його додатку „Отечественн-ім Сборнику“ статтю „Колька словъ о русинѣ“, яку ми вже обговорили.

Хто знає, чи з виступами віденського „Вѣстника“ не треба вважати цензурного остереження против „Семейной библиотеки“, виданого на приказ намісника Голуховського в цвітні 1856 р., але дорученого Шеховичеві доперва тоді, коли він вже завісив видавництво⁴). В остереженню звертав ряд увагу редакції, що она не придержує ся концесії і місто крайової мови уживає великоруської а надто стремить до сего, щоби інтелектуальне житє галицьких Русинів злило ся з духовим житєм Росії, через що Русини могли би відчужити ся від Австрії.⁵) Та сказати-б по правді, се цензурне остереження було вже безпредметове. Долю „Семейной библиотеки“ рішили самі Русини, не даючи їй грошового попертя.

В цілі заокруглення історії об'єднительного руху в Галичині за роки 1854 до 1856 додамо ще, що в р. 1855 задумував Яков

¹) Вѣстникъ за рік 1856 ч. 25. На сю статтю жалував ся Шехович в листі ч. 194.

²) Вѣстникъ за рік 1856 ч. 29 „Листоношъ Вѣстника“.

³) Порівняй хотьби дописи: „Изъ Верховинъ округа Станіславовского“ і „Отъ Ярославля“ (Вѣстникъ за рік 1856 ч. 3 і 35.)

⁴) Гляди лист ч. 257.

⁵) Цензурне остереження напечатане в Чтеніяхъ за рік 1880 ч. I і II, стор. 664—5. Шехович твердить, що ряд видав се остереження на основі доносів „нѣсколькихъ Рутеновъ въ Вѣнѣ, которые произведены въ чиновники, такъ безчестно сѣють вражду, и такъ ложные [?!] дѣлають доносы“.

Головацький видати календар. Про се писав до Головацького Богдан Дідицький: „Ваша мысль объ изданіи „Мѣсяцослова“ заполняетъ и мою голову. Надо сдѣлать что то выборное въ родѣ Моравской „Коляды“. Жаль, что я такъ далеко отъ Васъ. Мнѣ такъ и хочется говорить да говорить съ Вами же. У меня есть уже нѣчто къ сему „Мѣсяцослову“, именно статья „О новомъ году“, гдѣ много толковъ о русскомъ новомъ Году; къ тому „Кириллъ и Меѳодій“ и „Жигіе І. Добровекаго“ по Палацкому. Если Вамъ не крайне нужны два тома Сахарова (по новому изданію), пришлите ихъ мнѣ. Надо описать въ „Мѣсяцословѣ“ народные праздники да вѣрованія нашихъ предковъ. Этому дѣлу, какъ и всему, что только отъ насъ произойдетъ, быть всесловенскимъ! Торжествуи, Шафарикъ! солейтесь ручьи во русскомъ морѣ“...¹⁾ Задуманий календар, з невідомих нам причин, в друку не появив ся.

VII.

Коли в р. 1852 дістала „Зоря Галицкая“ перше цензурне остреженє, а кружок „Погодинской колоніи“ побоював ся, що дальше видавництво може ряд заборонити, Зубрицький звернув ся до Раковського на Угорщині з предложенєм, щоби він вистарав ся о дозвіл на видаванє „журнальця подъ заглавіємъ на примѣръ „Вѣздочка для Панонскихъ Русиновъ“, який мігби мати передплатників і кореспондентів не лише між угорськими, але й галицькими Русинами. Раковський відповів тоді, що він про таку роботу доси не думав, а крім того не радби брати ся за видаванє газети, коли і „Зорю Галицкую“ і „Вѣстникъ“ можна би „усовершивать“ і надавати їм відповідний напрям.²⁾

І справді угорські Русини докладали всяких заходів, щоби галицькі видання повести в дуєї інтенцій „Погодинской колоніи“. Сюди прислали они свої статті, а крім сего єднали для галицьких видань передплатників на угорській Руси. Коли однак з рук „Погодинской колоніи“ вирвано „Зорю Галицкую“, а крім сего заносило ся, що „Семейная бібліотека“ перестанє з кінцем 1855 р. виходити,

¹⁾ Гляди лист ч. 127.

²⁾ Порівнай мою працю п. з „З кореспонденції Дениса Зубрицького“ стр. 54—7.

Раковський рішив ся видавати на Угорщині журнал, присвячений головню справам церковним, п. з. „Церковная Газета“. Перше її число появило ся в Будині дня 1 (13) марта 1856 року.

Доси був Раковський перекладчиком „Вѣстника законѣвъ державныхъ“, призначеного для угорської Руси. Як завзятий сторонник обединення з Великоросією, він використував у „Вѣстнику“ свій вплив і видавав його (від р. 1850—58) в великоруській мові. Помагав йому в сїм напрямі російський, православний сьвященик, о. В. М. Войтковскій, що був духовником великої княжни Олександри Павлівної, жінки архикнязя Йосифа, угорського палатина і перемешкував в Кромі, віддаленім півтора милі від Пешту. Войтковський переглядав і поправляв переклади Раковського, який тоді ще не дуже довіряв своїм відомостям з великоруської мови. В тїм самім напрямі повів Раковський при помочи о. Войтківського „Церковную Газету“. Накликуючи других, спеціально галицьких Русинів, щоби писали великоруською мовою, бо „halbe Massregeln, schlechte Massregeln“, він цілком не таїв ся з тим, що робить. Значну часть статей передруковував він з великоруських видань „Твореній св. отцєвъ“, з „Воскреснаго Чтенія“ і „Христіянскаго чтєвія“, зазначаючи під кожною статією, звідки она взята. Так само передруковував він поезії великоруських письменників з повними їх підписами. Монах Терлецький писав про се виданє, що „изъ него вѣяло духомъ православія и благорасположенія къ Россіи“.¹⁾ „Церковная Газета“ була в дійсности свого рода скандальом, бо видавав її католицький сьвященик за гроші католицького мадярського товариства св. Стефана.

„Духъ православія и благорасположенія къ Россіи“ був так видний з самої програми „Церковної Газети“, що він затрівожив навіть сторонників Раковського. Іван Головацький писав до брата Якова: „Церковная Газета обѣщаєтъ много по своему главному редактору, человекъ во всякомъ взглядѣ отличному и характерному. Но мнѣ кажется, ексцентрическая форма его языка не привлечетъ ему много друзей — а враговъ пропасть! Не увѣришь, какъ здѣшніе хахлы озлоблены на него за довѣрительныя письма, а теперь снова за его программу, въ которой онъ изъ за плечей сильныхъ покровителей (если правда) вызываетъ ихъ смѣло на поле сраженія, а они скрежещуть зубами

¹⁾ Вл. Терлецькій: „Угорская Русь“ стр. 26. Пор. Василь Лукичъ „Угорська Русь“, Львів 1887, стр. 16.

и прикусывають отъ злости языки... Шашкевичь, Литвиновичь, Выслободскій и Ковальскій не хотѣли даже отъ Нодя принять программы Раковскаго, слѣдовательно и питомцы Семинаріи не смѣють подписыватысь. Бѣда, тай годѣ!¹⁾ Иван Гушалевиц просив Якова Головацького, щоби переказав Раковському, най він видає чим скорше і розсилав свою часопись. однак нехай береже ся притім „наступить на каѳоликовъ“, бо „теперь Отець Святѣйшій крѣпокъ и великій, а его рука досягнетъ и за русское“.²⁾ Яков Головацький, імовірно тому, що Раковський поправляв мову в присланих ним дописях,³⁾ був рівнож невдоволений з мови „Церковної Газети“ і радив Раковському, щоби, для оминення переслідовань з сторони уряду, уживав „въ неокончателномъ наклоненіи“ — *ти місто ть* (ходити м. ходить), а все инше могло би лишити ся на „чистомъ русскомъ языкѣ“. Але навіть з сею радою не погодив ся Раковський, відповідаючи Головацькому, що поліція напала на Дідицького, хотъ він в „Зорі Галицкій“ уживав окінчення — *ти, а віденські Русини не вдовольають ся рівнож сею уступкою і не перестануть ворогувати против „чистоты языка“*.⁴⁾ На точці мови Раковський був впертий. Він сам зазначував, що перед появою „Церковної Газети“ люди непримхильні його напрями перестерігали його „по причинѣ языка... и письменно объявили недовольствіє“,⁵⁾ однак він не уступив. Навіть тоді, коли з поважного числа 390 передплатників „Церковної Газети“ відпало в Галичині і на угорській Русі, зараз в другім кварталі 1856 р., задля мови,— 140

¹⁾ Порівнай лист ч. 176, стр. 255.

²⁾ Гляди лист ч. 180, стр. 260.

³⁾ Раковський, дякуючи Головацькому за дописи, писав: «Но покорно прошу не обижайтесь, что я взял себя смѣлость сдѣлать нѣкоторые перемѣны въ статьяхъ Вашихъ. Я признаюсь, что самъ совершенно не знаю русскаго языка, а потому и свои ошибки примѣчаю только почти отпечатанія, однако мнѣ казалось, что я въ Вашихъ статьяхъ могу гдѣ то яснѣе съ геніемъ русскаго языка выразить, потому и покусились сдѣлать мнимыя, можетъ быть поправки». (Гляди лист ч. 181.) З галицьких Русинів взяли в „Церк. Газетѣ“ участь окрім Я. Головацького його статії вичислили ми при листах ч. 181, 203 і 231) Иван Головацький (гляди лист ч. 189, Гушалевиц (гляди лист ч. 195 і дописи з Княжевска, друковані в органі Раковського, Теод. Білоус (гляди листи ч. 203, 212), Петрушевич, Ів. Гарасимович, Ем Левицький і инші. (Порівнай впрочім Ів. Ем. Лев. «Библиографія» Т. I, стр. 96—7, 103—4, 108—9.

⁴⁾ Гляди лист ч. 225.

⁵⁾ Порівнай лист ч. 189.

осіб,¹⁾ Раковський остав при своїй гадці. „Моя цѣль не иная, писав він до Якова Головацького, какъ ввести у насъ въ употребленіе русскій языкъ и упрочить оное въ народѣ нашемъ“. Він був пересвідчений, що хохольщиною не можна спасти русскій слогъ“, бо „враги наши, видя, что даже ни принятія латинскіи буквы не въ состояніи истребить у славянъ стремленія къ литературному соединенію, гнушаются не только хохольщиною, но они вообще именно въ настоящую пору преслѣдуютъ все, что имѣетъ видъ славянской литературы и поэтому, если должно противъ нихъ дѣйствовать, то надо взяться за оружіе поразительное“.²⁾ Раковський радив навіть Я. Головацькому, щоби „Галицко-руска Матиця“ взяла ся за таке „поразительное оружіе“ і „принялась за перепечатаніе и распространеніе російскихъ учебниковъ по всѣмъ отраслямъ наукъ; какъ то Физики, Механики, Хеміи пр., а перепечатываеми русскіе учебники могли бы сейчасъ битъ употреблени въ нашихъ народныхъ училищахъ, и такимъ образомъ дѣйствительно былобы водворено у насъ народное образованіе“. Він бачив вже навіть в уяві, що „люди наши, при помощи нинѣшнихъ средствъ, сообщеній, отправлялись би въ Россію и тамъ практически получили бы усовершенствованіе въ руководствіяхъ, заводахъ, машинахъ и во всѣхъ наукахъ“.³⁾

З иньшої причини, як обом Головацьким і Гушалевичеви, не подобала ся тактика Раковського Богданови Дідицькому. „Раковскій, писав Б. Дідицький до Я. Головацького, повредилъ себѣ уже въ началѣ своею безграничною откровенностію и правдорѣчіемъ. Почему говоритъ нашей Публикѣ: „я не стану жить до тѣхъ поръ, пока ты не рѣшишь, жить ли мнѣ, или нѣтъ.“ Доспѣла ли наша Публика къ такому разрѣшенію? Лучше сказать ей: „я живу; а ты не ротозѣйствуй, но питай живаго — такъ убо сподоби ся Богу“. Къ тому сознается нашъ необмеженно благородный Раковскій, что у него слишкомъ малое число пренумерантовъ, и отъ того не много надежды о его существованіи. То ли приманка для нашей Публики. Нашимъ ли людямъ спѣшить съ пренумератою,

¹⁾ Гляди лист ч. 198.

²⁾ Порівнай лист ч. 246, стр. 349.

³⁾ Гляди лист ч. 231.

туда, гдѣ существованіє столь шаткое? Лучше было о томъ и замолчать. Крайне сожалѣю о томъ промахѣ въ отбояхъ журналістическаго такта. Далѣ бы Богъ чтобы то вийшло на добро; но писати о томъ Раковському не буду, потому, что онъ своенравенъ и упрямъ въ своемъ безграничномъ правдорѣчїи¹⁾.

Раковський мав впрочім основу бути „своенравнимъ“ і „упримымъ“, бо за ним стояли значні покровителі в особах угорсько-руських єпископів, які поручали „Церковную Газету“ підвладним священикам.²⁾ Раковський робив навіть безуспішні заходи, щоби таке саме порученє для його часописи видали консисторїї у Львові і Перемишлі.³⁾ Побіч сего умів він з'єднати для себе „благорасположеніє Начальства гражданскаго“, яке протягом 1856 року не виступало против мови, ужитої в „Церковной Газетѣ“. В самім тористві св. Стефана найшов Раковський двох виділових, віцепрезидента і одного професора богословія, „которые объявили готовность поддерживать предприятие“. Інші члени виділу оказували вправді „не много доброжелательства къ русской Литературѣ“, але з ними поводився Раковський дуже обережно, щоби їх против себе не настроїти.⁴⁾ Релятивно значне число перзплатників, а крім сего факт, що вже в р. 1852 видав на Угорщині латинський священик, родом Словак, др. Андр. Радолинський великоруські проповіді з додатком граматики і словаря Шміда,⁵⁾ були віскими аргументами, які навіть у „недоброжелательныхъ“ виділових товариства св. Стефана заважити могли. Все те складалося так користо, що перший рік видаваня часописи проминув для Раковського загалом досить спокійно.

Доперва в мартї 1857 р., під впливом заходів віденських „хаклів“, Шашкевича і Вислобоцького,⁶⁾ запитала поліція в Будинї Раковського, чому він в „Церковной Газетѣ“ не уживає краєвого руського наріччя, лише великоруської мови. Раковський відповів довшим письмом, якого зміст передаємо.

На вступі зазначив він, що національна свідомість пробудила ся в австрійських Русинів в р. 1849, коли ряд наділив їх національними правами. З того часу почали являти ся в друку пе-

¹⁾ Гляди лист ч. 182.

²⁾ Порівнай листи ч. 189, 246, 252, 255.

³⁾ Гляди листи ч. 189, 246, 252.

⁴⁾ Порівнай лист ч. 189.

⁵⁾ Гляди листи ч. 20, 28, 40, 58,

⁶⁾ Порівнай листи ч. 246, 247, 256 (стр. 364), 265.

реклади „Вѣстника законѣвъ державныхъ“ урядова часопись „Вѣстникъ“ у Відни та кілька иньших часописей у Львові, в части наукового, в части белетристичного змісту. Однак зараз з початку повстали між Русинами три стороництва. Одно з них обстоювало за народною, друге за церковною, а третє за великоруською мовою в руськїм письменстві. До сего останного табору пристав також він, бо великоруська мова виобразувала ся на основі руського наріччя і церковно-славянської мови (auf Grundlage unserer ruthenischen Volksmundart und der Kirchensprache), а церковно-славянська мова є ідентична з великоруською, письменною мовою. Колиж Русини правлять богослуженє на церковній мові і уживають тих самих церковних книжок, що і Великороси і мову церковну розуміють, то він вважав відповідним, ужити в „Церковній Газетѣ“ великоруської мови, бо є она для них зрозумілою, а крім того лучить їх родове спорідненє з Великоросами. Навіть сї Русини, що замешкують в Росії не мають ніякої самостійної літератури, лише послуговують ся великоруською мовою. Тому друкував він доси переклади „Вѣстника законѣвъ державныхъ“ рівнож у великоруській мові, а ряд не то що не підносив против сего ніяких замітів, але й видав концесію на „Церковную Газету“. Лише завдяки тому, що „Церковная Газета“ почала виходити у великоруській мові, число передплатників її зросло вже при першїм числі до 400 осіб, між якими найшов ся цілий вищий клир і значна часть сьвящеників з пяти єпархій. На кінци своєї відповіді зазначив Раковський, що він готов завієнти дальше видавництво, колиб ряд не дозволив вести його у великоруській мові.¹⁾

Треба признати, що відповідь Раковського була дуже рішуча. Він зазначував вітверто перед рядом, що і „Вѣстникъ законѣвъ державныхъ“ і „Церковную Газету“ видає у великоруській мові. В сїм напрямі був Раковський цілком правдомовним. Так само щиро міг він вірити в теорію Петрушевича про генезу великоруської мови і повторяти за Погодїним, „что старославянскій языкъ не есть ни болгарскій, ни сербскій, ни словинскій, но есть Велико-русскій языкъ.“²⁾ Годї однак припускати, щоби Раковський не знав про твори Котляревського, Основяненка, Метлинського, Шевченка, які були дуже поважними пробами утвореня самостійного письменства

¹⁾ Гляди лист ч. 240.

²⁾ Порівнай „Церковный Вѣстникъ“ Раковського з р. 1858, ч. 1 стр. 5.

на народній мові. Неширою була рівнож заява Раковського, що лише завдяки великоруській мові первістне число передплатників було таке значне, коли в листі до Головацького сам стверджував, що лише через великоруську мову відпало від „Церковной Газеты“ 140 передплатників.

Але відповідь Раковського була писана зручно і, мабуть, через те, а ще більше через брак розуміння справи, поліція в Будині признала її „удовлетворительною“ і „основательною“ та заявила, що сама справи рішати не може, лише відосле її до висших властей.¹⁾ Цілком инакше, як поліція, почав глядіти на спосіб редагованя „Церковной Газеты“ виділ товариства св. Стефана, який в червні 1857 р. відмовив підмоги для дальшого видавництва. Але ся відмова не убила „Церковной Газеты“, бо Раковский найшов для неї покровителя в особі свого єпископа в Мункачі, Василя Поповича, якому „также сообщил свою декларацию“ а єпископ, „какъ мужъ крѣпкаго характера, ни мало не усомнился взять на себя поддержаніе Газеты, когда ...Общество св. Стефана отказало въ денежномъ пособіи“. ²⁾ Число передплатників виносило в р. 1857 — 263 осіб. З Галичини зголосило ся 90 передплатників, з Угорщини решта.³⁾ На Угорщині прибуло передплатників, в Галичині убуло.⁴⁾ Замітна річ, що з початком 1856 р., коли галицька публіка не здавала собі справи, що „Церковная Газета“ буде виходити в великоруській мові, зголосило ся з Галичини 200 передплатників.⁵⁾ Ще меньше абонентів, бо понад 60, доставила галицька Русь в р. 1858. Однак і сим не зражав ся Раковский пишучи: „я пока возможно будетъ, буду защищать Церковную Газету отъ нападеній. Удасть ся ли мнѣ сохранить жизнь ея, это окажется впредъ“. ⁶⁾ Але дня 10 (22) мая був зневолений Раковский застановити дальше видавництво „Церковной Газеты“. Причину, що повела його до сего кроку, подав він в листі з 1 (13) червня 1858 р., писавім до Якова Головацького. Там читаємо: „Декретомъ здѣшняго Генеральнаго Губернаторства, мною 9 (21) мая полученнымъ, мнѣ

¹⁾ Гляди лист ч. 246, стр. 348.

²⁾ Порівнай лист ч. 252.

³⁾ Гляди лист ч. 246.

⁴⁾ В лютім 1857 р. писав Раковский до Якова Головацького: »Въ Венгріи, видно оказывается сильное стремление къ російскому языку, ибо число подписчиковъ на Церковную Газету тутъ умножилось, между тѣмъ какъ въ Галиціи, какъ Вы замѣтили, по первѣйшности немножко убавилось.« (Гляди лист ч. 231.)

⁵⁾ Порівнай лист ч. 252.

⁶⁾ Гляди лист ч. 284.

приказано было пользоваться ся малорусскимъ, а не великорусскимъ языкомъ при изданіи ея подъ опасеніемъ немедленнаго прекращенія концессіи и конфискованія перваго нумера, котрый выйдетъ послѣ сего запрещенія на Великорусскомъ языкѣ. Получивъ это предписаніе, я вдругъ подалъ письмо въ полицію и отказался отъ редакціи Цер. Газеты, между тѣмъ, дабы чѣмъ скорѣе извѣстить Г. Г. подписчиковъ о прекращеніи Изданія Церк. Газеты, я далъ напечатать объявленіе для разсилки. Это объявленіе полиціею было отослано къ Генеральному Губернаторству. По истеченіи одной недѣли мнѣ приказано было явиться къ Секціонс.-Рату внутреннихъ дѣлъ, гдѣ при строгомъ выговорѣ мнѣ поставлено было въ обязанность постараться о средствахъ продолженія Церк. Газеты, иначе меня сочтутъ противникомъ высокому правительству. Въ слѣдствіе сего я принужденъ былъ взять назадъ отказъ отъ редакціи и принять ее опять на себя, неспросивъ однакожь себѣ дозволеніе окончить первый семестеръ на Великорусскомъ языкѣ. На что и получилъ я сего дня согласіе Высок. Ген. Губернаторства. И такъ 10 (22) сего мѣсяца выйдетъ 14 номеръ Церк. Газеты по прежнему. А съ (22) Юля будетъ подъ моей редакціей выходить Церковный Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы на нашемъ областномъ языкѣ¹⁾. Задача трудная, но нельзя не покоритися судьбѣ. Увидимъ какой успѣхъ его будетъ при употребленіи новаго нарѣчія. Въ запретительномъ декретѣ сказано, что употребленіе Великорусскаго языка опасно для Имперіи...“ Я достигъ цѣли своей и убѣдился на самомъ дѣлѣ, что нельзя пользоваться ся Великорусскимъ языкомъ...“¹⁾

Заява Раковського, що буде видавати „Церковный Вѣстникъ“ на „областномъ языкѣ“ зробила добре вражине поміж його сторонниками в Галичині і Відни. Іван Головацький писав до брата Якова: „Раковскій, какъ слышу, принужденъ былъ правительствомъ издавать Церковный Вѣстникъ въ новой формѣ его; если это правда, то эта мѣра честь дѣлаетъ правительству и мы должны благодарить его за то, что заставило человека во всякомъ взглядѣ ученаго и честнаго работать непрерывно въ виноградѣ Христовомъ. Иначе онъ бы можетъ быть совершенно потерялся

¹⁾ Гляди лист ч. 292.

для нашего клира, чрезъ свое неумѣстное упрямство¹⁾ „Церковный Вѣстникъ“, писав Ів. Головацький в иньшій листі, кажется, будетъ хорошій журналъ. Средней дорогой идти я ему уже съ самого начала совѣтовалъ, и теперь вышло на мое²⁾

Але хотъ Раковський був пересвѣдчений, що дотеперішною дорогою годі йому ходити і хотъ заявляв, що буде писати на „областномъ языкѣ“, то, в дійсности, мова „Церковнаго Вѣстника“ мало чим ріжнила ся від мови „Церковной Газеты“. Раковський зазначував в „Церковн-ім Вѣстник-у“, що в мові не можуть бути для него міродайними граматикки Левицького, Добрянського, Лучкая і иньших авторів, бо ні одна з них, до сеї пори, „не есть принята за руководство нашими писателями“. Він знає, що малоруська мова ріжнить ся від великоруської, але сї ріжницї, характеристичні для обох мов, доси „ни однимъ ученымъ не показаны опредѣлительно и отчетливо“ і тому буде він вводити до „Церк. Вѣстника“ „выраженія и названія вещей свойственныя народу нашему“, але й не стане „исключати изъ него тыхъ великорусскихъ словъ и выражений, которыя отчасти введены оуже въ употребленіе нашими писателями, отчасти же по единоплеменности извѣстны народу нашему“. На ділі, всі уступки Раковського в користь народної мови(?) містилися ось в чім: В 3. ос. один. числа уживає він: читає, пише, місто: читаєть, пишеть; дальше: дѣлаємъ, творимъ, дѣлалисьмы, творилисьмы місто угорьсько-руських форм: дѣлаємо, твориме, дѣлали смы, творили смы і галицько-руських: дѣлаємо, творимо, дѣлали смо, творили смо; вкінці пише Раковський: содѣловати, перечитовати місто: зараховувати, содѣлувати, перечитувати, уживаних в народі³⁾.) Весь прочий, так морфологічний, як і лексикальний матеріал в „Церк. Вѣстник-у“ взятий був з великоруської мови, про що впрочім сам Раковський писав до Як. Головацького.⁴⁾ Подібно як в „Церк. Газетѣ“ проявив ся також в „Церк. Вѣстнику“ „духъ православія“, бо „хотя и помѣщались въ немъ ультрамонтанскія статьи іезуита Мартинова, но къ нимъ прибавлялись

¹⁾ Порівнай лист ч. 298.

²⁾ Гляди лист ч. 299.

³⁾ Церковный Вѣстникъ за рік 1858, ч. 1 в статіі Раковського п. 3. „О правописаніи и грамматическихъ формахъ, оупотребляемыхъ нами в „Церковномъ Вѣстнику“ стр. 3—7.

⁴⁾ Гляди лист ч. 309.

всегда примѣчанія въ чисто-православномъ духѣ¹⁾ А однак Іван Головацький дивувався, що Шашкевич, який став „Ober-Inspector-ом“, чи „Ober-Rector-ом“ віденської, духовної семінарії зборив питомцям читати „Церковную Газету“, що „прекрасно дѣйствуетъ для обще-католической церкви“²⁾ та що сю заборону розширив також на „Церковный Вѣстникъ“. Не могло також помістити ся в голові Івана Головацького, що віденські „корифеи уже и на Церковный Вѣстникъ стали ругать по прежнему, и не видятъ слѣдцы никакой разницы между имъ и „Церковной Газетой“³⁾

Житє „Церковнаго Вѣстника“ було не довге. Заходом віденських Русинів, а спеціяльно Шашкевича, увільнено Раковського з становища перекладчика „Вѣстника законѣвъ державныхъ“, а тим самим рішено також долю „Церковнаго Вѣстника“, який перестав виходити з 10 числом, виданим дня 10 (22) жовтня 1858 р. Сам Раковський признавъ, що його звільнено від уряду „единственно на томъ основаніи, что я все еще продолжалъ писать по великорусски“⁴⁾ Раковський переніс ся небавом на парохію в Ізах, звідки від р. 1860-тих почав висилати кореспонденції до „Слова“, „Свѣта“, і „Карпата“, в яких пропагував дальше свої обєдинительні ідеї,⁵⁾ але сї статті не підходять вже в обєаг наших помічань.

Коли заносило ся на те, що „Церковная Газета“, зглядно „Церковный Вѣстникъ“ перестануть виходити, Раковський кілька разів накликував Як. Головацького, щоби подбав о таке саме виданє в Галичині,⁶⁾ але тут так дуже змінили ся обставини, що годї було про щось подібного мріти. Робота кружка „Погодинской колоніи“, ведена чим раз то агресивнїйше, а скріплювана обєдинительним рухом на Угорській Русі, почала звертати на себе що раз то більше очи уряду, а спеціяльно намісника графа Агенора Голу-

1) Вл. Терлецький: »Угорская Русь« стр. 26. Терлецький мав ся, коли думав, що статті Гагаріна в перекладі Мартинова міщено в »Церк. Газетѣ«. Їх видруковано в „Церк. Вѣстник-у“ (ч. 4—8 „Библиографія“ і „Мнѣніе Редакціи журнала сего о сочиненіи отца Гагарина подъ надписью: »О примиреніи русской церкви съ Римскою«, ч. 8, 9, 10).

2) Порівнай лист ч. 280.

3) Гляди лист ч. 298.

4) Гляди лист ч. 309. ⁴

5) Василь Лукичъ: »Угорська Русь« стр. 16.

6) Порівнай листи ч. 198 (стр. 285), ч. 252 і 292.

ховського. Не без його впливу¹⁾, виступив при кінці 1858 р. еп. Литвинович з курендою, в явій взивав руське духовенство, щоби оно уживало в церковних проповідях і при науці релігії виключно народної мови, а не церковно-славянської, яка для народа мало зрозуміла, яку насильно в останніх часах народови в літературних творах накидувано, а яка довела до сего, що вкінці почато вводити до письменства в Галичині великоруське наріччє. Стоячи на сїм становиску, що лише на народній мові розвинена література, може відповідати інтересам народа і бажанням держави та церкви, еп. Литвинович поручав духовенству, щоби ширило між народом віденський „Вѣстникъ“ і в народній мові писані, літературні твори.²⁾

Куренда еп. Литвиновича була в сїм часі незвичайною появою а рівночасно тяжким ударом для пропаганди кружка „Погодинской колоніи“. — Я може былъ бы не похопился еще къ Вамъ, Любезнѣйшій, писати, читаємо в листі Гушалевица до Якова Головацького, если бы не послѣднее окружное посланіе нашего ординарія, не пробудило мене. Кажется, що оноє Вамъ извѣстно такъ, якъ и намъ — относится оноє до нашей простонародной словесности и повелѣваетъ беречи ся въ проповѣдехъ и прочихъ поученіихъ церковнаго языка. Якъ громъ такъ оно поразило насъ всеѣхъ и всякій вопрошаетъ, що церковь св. за дѣло находитъ вмѣшивати ся въ вопросы литературы, языкословны и пр. и заключаетъ, що якъ всегда, такъ и теперь непріязна намъ партія польска, а впрочемъ може и ина подносить свою голову и принуждаетъ власть духовную въ дѣлѣ языкословномъ отозвати ся. Извольте Любезнѣйшій, изъяснити миѣ сїє для моего душевного супокоя.³⁾ Невдоволенє членів „Погодинской колоніи“ з сеї куренди для нас вповнї зрозуміле. ✓ Гушалевиц радби відмовити консисторії права мішати ся в язові справи, коли її рішенє, чи зарядженє мало би бути для його

¹⁾ Dr. Bronisław Łoziński: Agenor Hr. Gołuchowski w pierwszym okresie rządów swoich (1846—59) Lwów 1901, стр. 186.

²⁾ Куренду в німецькій мові передруковав Ів. Ем. Левицький: »Библиография« Т. I. ч. 1113, стр. 112—13. В руській перекладі подало її »Дѣло« за рік 1885, ч. 138—140.

³⁾ Гляди лист ч. 314.

сторонників некористне. Але коли чотирма літами раніше митрополит Мих. Левицький велів перекласти папську булю про догму Непорочного Зачаття „рѣчею благородною, книжною, но никакъ „мужиковскою“, чому супротивляється уже сама важність предмета“¹⁾ тоді анї Гушалевиц, анї Петрушевиц, анї Як. Головацький сему бажаню не противили ся, але були з него вдоволені. Ми навели сей цікавий примір, як нерівною мірою судили Гушалевиц і його товариші одну і ту саму справу.

Робота кружка „Погодинской колоніи“, захвалювана по велико-руських журналах,²⁾ почала також звертати увагу чужої преси. „Augsburger Allgemeine Zeitung“ (ч. 16.) опираючись на „Петербургскихъ Вѣдомостяхъ“ принесла в р. 1857 вість, що галицькі Русини симпатизують з Роснею і що придержують ся російської граматики.³⁾ В тім самім дусі писали про Русинів також инші часописи⁴⁾ і не дармо твердив „Вѣстникъ“, що Русинам більше шкодять свої, чим чужі. Спеціальний жалъ підносив „Вѣстникъ“ против „Юд-ів Іскаріот-ів“, що „межи своїми ходять и своего первого учителя „народный языкъ“ запродають“. Їх вважав він головними виновниками всяких неудач, які стрічають, або стрінуть Русинів.⁵⁾ Заінтересоване Русинами в чужій пресі не ворожило в сїм часі добра і оно принесло небавом Русинам несподіванку, в виді проекту введення латинської азбуки в руське письменство. Передвістником сего проекту були неудачні вірші Льва Венглинського, видані латинською азбукою п. з. „Łuczy“, „Oman“, „Rusalka“ — Nowy poezyi maloruski t. j. pisny, dumy,

¹⁾ Порівнай лист ч. 135.

²⁾ Гляди лист ч. 229 і „Церк. Газету“ за рік 1857 ч. 36—7.

³⁾ Вѣстникъ за рік 1857 ч. 7, стр. 27.

⁴⁾ Вѣстникъ за рік 1857 ч. 8 в статії Вислобоцького.

⁵⁾ Вѣстникъ за рік 1857 ч. 9 в статії Вислобоцького. Гляди також дописъ „отъ Тарнополя“ (ч. 20). Замітимо, що вже від р. 1856 почав „Вѣстникъ“ вести полеміку не лише против „Сем. бібліотеки“, але і против „Церковной Газеты“, з початку против невірних вісток, в ній подаваних (ч. 55 і 59) „Листоношъ Вѣстника“ а в році 1857 і 1858 також против мови (Вѣстникъ“ за рік 1857 ч. 39—40 „Дописъ зъ Жолквы“, ч. 82 дописъ з Перемишля) і „Вѣстникъ“ за рік 1858 (ч. 30 дописъ зі Львова підп. І. М. А.) Крім сего взивав „Вѣстникъ“ за рік 1858 до любови народної мови, що не є нарічем „якогось иншого языка“ (ч. 7 в дописі, підп. буквами М. съ Б.) і поручав уживане кирилиці місто гражданки, щоби усунути підозріне, кидане неприхильними людьми, будьто Русини гражданкою „показують якуюсь иносторонню склонність“ (гравітацію до Росії). Гляди ч. 97.

dumki, chory, tanci, ballady etc. в czystom jazyci Czerwonorusyniw...¹⁾ а в маю 1859 р. вніс ір. Голуховський проєкт, оброблений др. Черкавським і скликав в сій цілі спеціальну комісію, в якій з відмінними в дечім поглядами виступив міністерияльний урядник, др. Йосиф Іречек. Не входимо в історію боротьби за азбуку, в якій Русини, з вїймкою одного Ник. Устияновича²⁾ станули лавою против проєктів Голуховського та Іречка.³⁾ Члени комісії, Мих. Куземський, Йосиф Лозинський, Яков Головацький, др. Амврозий Яновський а крім них Богдан Дідицький,⁴⁾ Григ. Пашкевич та

¹⁾ Основну рецензію сих віршів подав був Богдан Дідицький в „Отечеств. Сборнику“ за рік 1859 ч. 3—8. Про иньші замітки на тему поезій Венгліньського гляди: Ів. Ем. Левицькій: „Библиография“ Т. I. ч. 1065, стр. 105.

²⁾ Никола Устиянович вислав був до віденського „Вѣстника“ статію за латинською азбукою, однак Вислобоцький не помістив її. (Гляди лист ч. 330).

³⁾ Порівнай: „Die ruthenische Sprach- und Schriftfrage in Galizien“ Lemberg 1861, де подаві ріжні меморанда.

⁴⁾ Крім брошур, виданих против латинської азбуки порівнай також його листи до Як. Головацького, що є цінними причинами до історії сеї боротьби (листи ч. 326, 330, 336, 338, 340, 341.) Гляди також листи Івана Головацького (ч. 319, 334, 347, 354). Про Дідицького зазначимо, що від вересня 1855 р. був він учителем руської мови в перемискій гімназії. (Гляди цікаві листи ч. 151, 152, 173). З сего іменования були дуже вдоволені його сторонники. (Порівнай листи 157 і 160). Як Дідицький учив, можемо мати понятє з його листу до Як. Головацького: „Моя дѣятельность въ школѣ ровняется дѣятельности учениковъ Меодія; моя евангелія — то Шевыревъ, который Вы, благорачительный Учитель мой, меня довременно снабдили. Иногда составляю въ пользу здѣшняго гимназійскаго юношества стишки для затверженія наизусть и посылаю ихъ къ Г-ну Инспектору; но не знаю, суть ли они по его вкусу, и придадутся ли къ чему нибудь. Онъ не писалъ сюда о нихъ ни слова; но можетъ быть, Вы тамо могли бы кое-какъ разузнать, что выше о нихъ думаютъ. Пусть бы я вѣдалъ, годится ли къ чему мой трудъ, или онъ напрасенъ? А изъ Читанки Ковальскаго я не отважусь извлекать ниже для III гимн. класса, бо уже и мальчишки въ парвѣ надъ нею смѣются“. (Лист ч. 182). В маю 1857 р. писав Дідицький до Як. Головацького з Перемишля: „Я дописываю и къ „Вѣстнику“, ибо я, какъ Вамъ можетъ извѣстно, желаю принятымъ быть въ филологическій семинаръ въ Вѣнѣ. Для достиженія моея цѣли это теперь мнѣ необходимо нужно; а вѣдь не доспѣю ея безъ помощи Выслобоц. Онъ это сдѣлалъ, что рѣшеніе В. Министерства, послѣдовавшее на мою просьбу, вызываетъ меня какъ то подать ся въ семинаръ въ Вѣну. Нечего дѣлать, я обязана буду долго еще ломать голову надъ латынію и грекою, которыя едва когда нибудь пособить мнѣ будуть къ разугаданію тысящлѣтняго духа Руси“. (Лист ч. 250). В падолисті 1857 р. був вже Дідицький у Відні (Лист ч. 265). „Отъ души желаю счастья этому бѣдному мученику. писав про него Іван Головацький, который такъ искуско выперся самъ себя“. (Лист ч. 256, стр. 364. Про його житє у Відні гляди листи ч. 275, 298, 326). У Відні перебув Д. по концѣ 1859 р. Іспиту не складав, бо як писав про него Ів. Головацький, був у него >сь одной стороны какой то недостатокъ упованія въ собственныя силы а съ другой опять

Юліян Вислобоцький¹⁾ виказали незвичайну енергію в обороні славянської азбуки. Поперли їх в сих змаганнях еп. Лявкович та митр. Яхимович, яких голоси, а спеціально жалоби, внесені останнім до Цісаря, заважили більше, чим наукова аргументація членів комісії. Заінтересоване між Русинами було велике; явились навіть на сю тему сатиричні поезії.²⁾

Проект введення латинської азбуки вніс Голуховський в свій ціли, щоби положити кінець дальшій пропаганді московільства в Галичині. Зазначив се виразно Голуховський в письмі до міністерства³⁾ і нема сумніву, що його проект був вислідом роботи „Погодинской колонії“⁴⁾. Так думали також сучасні Русини, з виїмкою Як. Головацького⁴⁾ і його сторонників. Григ. Шашкевич вказував виразно в листі до Як. Головацького, що привід до проекту дали самі Русини, „которі на нещастє тільки слабыхъ сторонъ своего табору объявили врагамъ послѣдними лѣти, малюючи московщинъ... котора оу насъ пѣдъ предводительствомъ Шеховича, Раковского и ин. розшалашила ся была...“⁵⁾ Ще основнійше писав на сю тему Шашкевич до Як. Головацького в письмі з дня 31. грудня 1860 р., яке не ввійшло в збірку наших листів, через те, що його доперва недавно віднайдено. Там читаємо між иньшим: „О състороненіи несчастной какографіи въ министерствѣ еще ничь не рѣшено. Вѣдомо але Вамъ, же Его Выс. Преосв. Митро-

жажда быть оригинальнымъ и популярнымъ на родынѣ. (Ч. 356). Працюючи в „Вѣстнику“ і його додатках, та стикаючись через те з Вислобоцьким, Дідицький переживав якісь душевні переміни навіть в поглядах на мову, що видно і з мови його листів, писаних в 1858—9 роках, і з такої замітки Івана Головацького: „На дняхъ уѣзжаетъ Дѣдицькій на ваканціи, но ему не радъ бы я никакихъ дѣлъ, ни посылокъ поручать; онъ вѣрно остановится въ Перемышлѣ, и захочетъ посѣтить знакомыхъ въ окрестности его. Онъ для меня ненадежный.“ (Ч. 299).

¹⁾ Порівняй „Вѣстникъ“ за рік 1859 ч. 43, 45, 47, 50, 60, 77. Рішучі виступи Юл. Вислобоцького против латинської азбуки, мало що не довели до того, що „Вѣстникъ“ мав бути застановлений з поч. 1860 року. (Листи ч. 354, 356, 364, 367). Грозило навіть те, що на місце Вислобоцького мав стати редактором ...Северин Шехович... (Лист ч. 368).

²⁾ Порівняй лист Гушалевича ч. 338 (с се, без сумніву, вірш Гушалевича). Гляди також його стихотвір п. з. „Сказка для дѣтей о томъ, якъ Лихій съ Б—омъ въ адъ достае ся“. (Слово за рік 1861, ч. 2—3).

³⁾ Dr. Bronisław Łoziński: „Agenor Hr. Golurowski“ стр. 182.

⁴⁾ Так прим. в листі до Куліша скидає Головацький всю вину на „Ляхівъ Перекинчиків и Недоляшківъ“. (Ч. 344).

⁵⁾ Гляди лист ч. 345, стр. 465.

полить подальще вѣ Септемв. Ёго Величеству о тѣмъ жалобу. Оже само изъ себе розумѣе ся, же изъ стороны Русинѣвъ — такъ поединокихъ якъ и всѣхъ загаломъ — ничъ не повинно ся дѣяти, щобы съ тимъ поданьемъ стояло въ противорѣчїи. Же Ъречки какографїю котора имъ особенно свѣй дивопотворный бытъ дяковати мае, ѡтримати бы рады, то рѣчь натурална: бо ради бы, абы свѣтъ не дѣзналъ ся, же ихъ експедиція азбукоборѣцка такъ русчинѣ была потребна, якъ середъ моста дѣрѣ. Но всѣ ихъ усїлія будутъ тщетнѣ, если Русинѣ однодушно скажутъ, якъ теперъ всюда Мадыры: „nem kell“ — не трѣба! Хотите ли по всемъ тѣмъ що и ѡуже о тѣмъ казалъ и писалъ, еще знати, ѣкого вѣроисповѣданья и єсмь теперъ о тѣмъ, то оно содержитсяъ въ слѣдующомъ канонѣ:

„Аще кто речеть, какографїю Ъречковскую или оную ѡтъ азбучныа коммїссїи, въ Львовѣ 1859 ѡзаконеную русчинѣ нашѣй быти на ползу, анаѣема да будетъ!“ Также: „Аще кто речеть, русчинѣ Галицїйскѣй трѣбѣ быти, къ своему оживотворенїю, образованїю и укрѣпленїю слѣпо шествовати по пути Москвы, и по сему прїяти законъ грамматики и писанїя Московскїй, сего ради же пренебрегати свое єй Богомъ даное сокровище лежащее въ книгахъ старорускихъ и въ жїющей бесѣдѣ народа, анаѣема да будетъ“.¹⁾

Слова перестороги Шашкевича, щоби Русини не робили нічого такого, що могло би стояти в противорѣчности з жалобою митрополита, зрозумѣли самі сторонники Як. Головацького, якї протягом 1859 і 1860 р. не виступили з нічим таким, що могло би зашкодити заходам Русинів в справі удержаня славянської азбуки. Виправді Плятон Костецький накинув ся був на „московщину“ в „Зорѣ Галицкой яко альбумъ на годъ 1860“, виданій Богданом Дідицьким, однак я з сим замітом не згодив би ся, хотъ признавъ його цілком оправданим Устиянович в своїй відповіди, поміщений в „Слові“ Дідицького за рік 1861.²⁾ Мова „Зорѣ Галицкой яко альбумъ“ була не гірша, як в иньших виданях, що явили ся в роках 1850—60 навіть в таборі людей прихильних для народної мови. Взірцeve в доборі матерїалу видане Дідицького ще й по нинї не стратило на вартости. А побіч „Зорѣ Галицкой яко альбумъ“

¹⁾ Листи Головацького в збірці „Народного Дому“ у Львові ч. 935.

²⁾ Порівнай передмови стр. XV.

видав також Дідицький в честь митрополита Яхимовича „Пѣсни привѣтственныя“, які незвичайно подобали ся навіть рішучим сторонникам народної мови. Один з них, Григ. Шашкевич писав про них: „Книжочку, въ которѣй составленъ суть повитальніи промовы и поезіи къ Преосв. Митрополиту читаль-емъ горючою душею. Прехорошо всё! Особливо дуже *дѣмно* и *дѣдачно* написане Г. Дѣдицкимъ въведеніе до того Сборника. Честь ему и всѣмъ къ тому дѣлу причинившимся!¹⁾“

VIII.

Так перейшли ми історію боротьби за і против народної мови від р. 1849—60. Ми зазначили були, що гарні почини галицьких письменників 1848 року почав від р. 1849 приголомшувати противний, обєдинительний напрям. Першим, що проголосив його, був Ант. Петрушевич, який однак, як спокійний, кабінетний учений, не мав талану до організації. Виручили його в сѣм дїлі инші люди, з початку Іван Головацький та Богдан Дідицький, що ширили сей напрям в р. 1850—1 в урядовім віденськѣм „Вѣстнику“. Оба они вийшли вже в часті з школи Дениса Зубрицького, а ще більший вплив мусїв мати, спеціяльно на першого, протоєрей Раєвський. До сего напрям, що проявив ся зразу в формі пропаганди церковно-славянщини, прилучили ся від перших хвиль угорські Русини. Та вже небавом приймає сей рух чим раз то виразнійший, обєдинительний вигляд. Зубрицький видає свою „Історію“, Дідицький поему п. з. „Конюшій“. В половині 1851 р. переносить ся сей напрям заходом „Погодинской колоніи“ до „Зорі Галицкої“ а живу участь в його пропаганді приймають знов угорські Русини. Крім „Зорі Галицкої“ повстає на галицкій Руси „Лада“. Коли при кінці 1854 р. вирвано „Зорю Галицку“ з рук обєдинителїв, яких ще раньше, бо в р. 1852 усунено з „Вѣстника“, видають они „Анеологію“ (1854). „Семейную бібліотеку“ (1855—1856) і здобувають поновно хвидево „Зорю Галицку“. І тут мають рівнож віскій голос угорські Русини. Колиж обєдинительна акція стрічала ся з різкими виступами її противників з поміж Русинів і зі значними

¹⁾ Листи Головацького в бібліотечі „Нар. Дому“ ч. 935.

перепонами з сторони уряду в Галичині, рух сей переносить ся на Угорщину. Зазначив ся він вже тут дуже сильно від р. 1850 під впливом православного священика, о. Войтковського в перекладах Раковського на великоруську мову „Вѣстника законѣвъ державныхъ, а оієсія в йогож „Церковной Газетѣ“ (1856—8) і „Церковнім Вѣстник-у“ (1858 р.). Живу участь приймають в нїм знов галицькі Русини дописями, а в части також передплатою. Вислїдом сеї обєднительної роботи був проєкт Голоуховського введеня латинської азбуки, який однак однодушність Русинів успїла усунути. Душею всіх обєднительних заходів на галицькій Руси був Яков Головацький. Боролись против сего напряду віденський „Вѣстникъ“ (1853 і 1856—9) і „Зоря Галицка“ (конець 1854 р., 1855 і 1857 р.) Отсе загальний вислїд наших студій.

Що повело Якова Головацького, члена „руської трійці“ до обєднительного табору, ми не можемо, на певно, сказати. Чи був се акт вдячності для Зубрицького, який, без відомости Головацького, вніс в його імени просьбу о професуру і в сей спосіб видвигнув його на се становище,¹⁾ чи відгрівав тут вплив Зубрицького, або Погодїна, чи склались на те політичні події, — все те для нас поки що невияснене.

За обєднительну роботу довело ся Головацькому переносити тяжкі хвилі. Довго зволїкав ряд з його стабілізацією на професурі,²⁾ не мало заходів та всїляких протекцій мусїв Головацький ужити, щоби підвищено йому платню та в сей спосіб зрівнано його з иньшими професорами.³⁾ Необережність його з „Анеологією“ та участь в „Семейной бібліотецї“, про яку ряд дізнав ся,⁴⁾ зготовили йому великі прикrostи. Він був зневолений оправдувати ся перед міністерством і заслонювати себе знов могучим впливом Мікльосїча, причім переживав тяжкі хвилі неспокою.⁵⁾ Але все те не зразило его. Тратячи ґрунт під ногами в Галичині, він переносив ся з своєю роботою на Угорщину, а за порадою і посередництвом так Раєвського⁶⁾, як і Ганки⁷⁾ почав друкувати свої статті також

¹⁾ Огоновскій: „История литературы рускои“ ч. IV, стр. 84.

²⁾ Порівнай листи ч. 30, 36, 43.

³⁾ Гляди листи ч. 174, 176, 183, 199, 201, 202, 218, 219.

⁴⁾ Dr. Bronisław Łoziński: „Agenor Hrabia Goluchowski“ стр. 180—1.

⁵⁾ Гляди листи ч. 268, 319, 347.

⁶⁾ Порівнай лист ч. 199 (стр. 288) і 256.

⁷⁾ Гляди листи ч. 186 і 187.

в Росії. Наділений заходом Раєвського¹⁾ достоїнством члена петербургської Академії наук, він не думав вже завернути з вибраної дороги, хоть намісник Голуховський жадав в р. 1859 його усунення з професури. Та і сям разом Головацький, заслонений сильними плечима, удержав ся на професурі, діставши лише нага-ну від міністерства.²⁾ Без впливу на Головацького лишило ся також накликуване Григ. Шашкевича, щоби „отложивъ нового человека, а облекъ ся въ ветхого, т. е. онѣго передъ 10 лѣтъ... а грома-носна хмара перейде понадъ головою“,³⁾ що щоби вирік ся „мо-сковщины“. ⁴⁾ Безслідно перейшла вкінці на нїм тривожна вість про урядове оголошене в р. 1860 стипендії для руського філльолага, яке було вимірене против него.⁵⁾ Хоть Як. Головацький був сам для себе найбільшим ворогом, то се не спиняло його брата Івана мало що не в кождім листі, від кидання підозрінъ на Шашкевича і Ковалського, що они „врутъ на него какъ собаки“,⁶⁾ та від заохот, щоби Яков гнув ся перед Шашкевичем, бо в него „мягенькое, благородное сердце“⁷⁾ і він певно умилосердить ся.⁸⁾ Сказати-б по правді, листи Івана Головацького, в яких він вітрить всюди за во-рогами, роблять вражінє сумної і поганої інтриги.

Переглядаючи листи, писані до Якова Головацького, ми по-дивляємо його енергію, з якою він наважував зносити поміж га-лицькими і угорськими Русинами та поміж иньшими Славянами. Він був духовим посередником, що енергичнійше, чим би се успіла зробити яка книгарня, розкидував всюди літературні придбання га-лицької Руси, познакомлював їх з ними, витворював свого рода взаємини, може ширші, якби ми нині ними похвалити ся могли. І подивляючи сю енергію, ми, мимоволі, боліємо, що она була звер-нена не на добро руської справи в Галичині. Кілько добра міг був зробити Як. Головацький, коли-б з катедри ширив був замиловане до народної мови, до рідного письменства, до студий і праці над ними? Не було би тоді компліментом се, що писав про него в р. 1855 Северин Шехович: „Наша Русь очень мало знаетъ Васъ изъ послѣднихъ годовъ (се правда!) и только

¹⁾ Порівнай лист ч. 174.

²⁾ Dr. Bronisław Łoziński: *Op. cit.* стр. 182—3 і 186.

³⁾ Гляди лист ч. 345.

⁴⁾ Листи Головацького в бібл. »Нар. Дому« ч. 935.

⁵⁾ Гляди лист ч. 364.

⁶⁾ Гляди прим. лист ч. 256.

⁷⁾ Порівнай лист ч. 36.

⁸⁾ Гляди лист ч. 136.

юношество, воспитываемое Вами, тихомолкомъ, по своимъ усторонямъ, проповѣдуєть Вашу славу, и только люди, которыхъ Вы удостоили Вашего сообщенія, возгарають пламенною любовію и преданностію къ Вашей личности¹⁾ Яков Головацький був, як на свій час, добрим знавцем народної мови. Коли би він йшов був сею дорогою, якою ступав по рік 1849, скільки зискав би був на тім розвій літературної мови, як значно могли були скристалізувати ся погляди на народну мову, як легко міг був він усунути се замішане в літературній мові, слідне мало що не в кожного письменника з літ 1850—60? Своім становищем і своєю повагою міг був він потягнути за собою всіх людей доброї волі. Рік 1848 заповідав для дальшого розвою нашого письменства гарні надії. Явились тоді талановиті поети, як Устиянович, Гушалевиц та инші. Треба було лише уміти їх піддержати, а з певністю, талан їх не пішов би був на марне. Вчинити се міг рівнож Головацький, а однак головно він, одних скорше, других пізнійше, перемінював з поетів на ремісників. Клясичні докази на се маємо в листах Гушалевица. „Роксолана“ (поема), писав він, уже готова, но потребуєть еще передѣлки или хахлацкой, или Русской. Самъ я еще не рѣшенъ. По русски, чисто по русски ни чувствую въ себѣ силы передѣлать. Боюсь, чтобы не встрѣтила ея судьба Конюшаго²⁾ В иньшій листі пересилає Гушалевиц Як. Головацькому свої поезії і просить, щоби він переробив їх „какъ Вашъ вкусъ и наше руское теперѣшное отношеніе оуказуєтъ — Вы убо лучше знаєте откуда вѣтръ повѣваєтъ — тоже и съ языкомъ и съ правописью дѣлайте какъ хочете.“³⁾ Се аж надто яркі приміри, на якого ремісника пускав ся Гушалевиц в своїх поезіях, коли і в змісті і в мові руководив ся вітром, що віяв, спеціяльно, з львівської консисторії. А слідом Гушалевица йшли вже після 1860 року і Никола Устиянович і Ант. Могильницький, та инші письменники. Завинив тут рівнож Яков Головацький. З'єднавши собі через Петрушевича, Малиновського, а спеціяльно через крилошан Куземського та Лотоцького вплив у львівській консисторії, Головацький протегував своїх сторонників, часто з кривдою для більше заслужених людей, а нищив і ломив людей, які противили ся його роботі.

¹⁾ Порівнай лист ч. 125.

²⁾ Гляди лист ч. 180 (стр. 260). Порівнай також лист ч. 193.

³⁾ Порівнай лист ч. 269.

Так прим. тішив ся спеціальною його протекцією Іван Гушалеви́ч, який в р. 1855 був зневолений покинути катехитур у Львові¹⁾ і перенести ся на парохію в Княжівськім. В початку 1857 р. писав він до Як. Головацького: „Извольте изяснить ся по чему Вы съ меня шутите, я готовъ Васъ на поединокъ вызвать и то на медку. Знаете про что? Вотъ Вы меня разъ Вице-Деканомъ, другой разъ Schuldistriks-Aufseher назвали. — Я ни первымъ ни вторымъ сановникомъ и не убігался о сіи чины, хотя онѣ бы предалися менѣ, ибо чаще ябы могъ свидатися съ священниками и поощратъ къ складкамъ на Народ. Домъ иль покупкѣ книгъ и всему русскому, Съ нашими хахлами нужно торговать ся о всемъ а иногда имъ да что отказать, иль чѣмъ то пострашить, пока не рѣшатъ ся въ коємъ будь дѣлѣ“.²⁾ І не довго мусів ждати Гушалеви́ч на уряд декана. Заходами Головацького усушено в р. 1857 дотеперішного декана, о. Мих. Одѣжинського, а на його місце поставлено Гушалеви́ча. Урадований Гушалеви́ч писав тоді до Головацького: „Теперь я получилъ Администрацію Деканата и долженъ заняться званіємъ этого чина. Найперве ознамѣрю сильно дѣйствовать на нашихъ хахловъ чтобы на Народный Домъ денегъ нагромадить, къ сему буду имѣть всегда случайность,.. Вы посмѣтесъ изъ меня что я ни зъ сего, ни зъ того, сановитый человекъ, но я отплачу все, скоро приѣду въ Лембергъ, на медку солодку...“³⁾ Колиж при кінці 1861 р. заіменовано поновно Гушалеви́ча катехитом у Львові,⁴⁾ він рішив ся передати деканат в „русскія“ руки і тому звернув ся до Як. Головацького з ось яким доносом: „Здѣ привоскупаю писемцо къ ВП. Гдну крылошанину Лотоцкому, извольте оное передать Ему. Дѣло о то: Я подалъ прошеніе в консисторію, чтобы меня освободили отъ обязательства Намѣстника и надзирателя школъ. На тѣ мѣста я захвалилъ Ружицкаго, а Кобрыньскаго въ Надзиратели. — Но чортъ и межъ нашею чистосердечною Русью иногда свои пакости дѣлать покушается. Нѣкоторые други Заіончковскаго приходника зъ Лоцянки составили прошеніе въ Консисторію

¹⁾ Гушалеви́ч упав був двічі при іспиті на катехита. Гляди лист ч. 357.

²⁾ Гляди лист ч. 227.

³⁾ Порівнай лист ч. 269.

⁴⁾ Гляди про його заходи через Головацького в справі катехитур листи ч. 227, 357 і 375.

опредѣленое и собрали во время соборчика, въ дому сего приходника сбывшаго ся, подписи, чтобы его Заѳончковска произвели въ Намѣстники. — Я и всѣ прочи, даже подписавши ся противны сему прошенію — ибо Заѳончковскій происхожденія Ляцкаго подѣ Руской личиной могъ бы много вреда нанести Руси. Мною захвалены священники по части Вамъ Любезнѣйшій извѣстны. Тверди Русски люди, я ихъ сквозъ и сквозъ знаю — на нихъ можъ положится, что будь Русскаго, книги и все и все — они розпространять даже поза предѣли своего деканата — противно Заѳончковскій всему воспрепятствуетъ. Въ общаго блага интересъ подѣйствуйте на нѣкоторыхъ съ Вами зажилыхъ членовъ нашей Консисторіи, чтобы правовѣрный деканатъ Перегиньскій не погубили, ибо грѣхъ будетъ непростительный! Я вѣдалъ моихъ, а мои меня — и все хорошенько по русски шло, но маловѣрцовъ еще вездѣ полно, надо твердыхъ и рѣшительныхъ людей, чтобы дѣло наше хорошо успѣвало. Но по что Вамъ говорить? Вы знаете. Ты вся вѣси! Впрочемъ Богъ знаетъ, какаго расположенія сегодня наша Консисторія — если только полублаговѣрна то пусть и таковыхъ намѣстниковъ поставляетъ, если благовѣрна русска, то предовсемъ нужно ей людей Русскихъ“.¹⁾

Нема сумніву, що Як. Головацький впливав на членів консисторії, яка рѣшила по волі Гушалеви́ча, а Заячківський не дїждав ся по ко́нець свого житя уряду декана. Цїлою його виною була національна свідомість, якій він не зневірив ся до глибокої старости, перетрївавши всякі невзгоди́ни і терор. Заячківський був чоловіком сильної волі і характеру.

Лекше було зломити Устияновича і Могильницького. Про рішучі виступи їх обох в справі народної мови против обєдниненя, ми мали вже нагоду подрїбно розказати.²⁾ За се стрїнули їх обох переслїдованя і нам зрозуміло, чому Устиянович, кинувши „Зорю Галицку“ в р. 1852 крив ся під анонімами у „Вѣстнику“ і чому він в р. 1855 просив „Зорю Галицку“, щоби не підписувала поезий його іменем. Члени „Погодинської колонії“ постарали ся о се

¹⁾ Гляди лист ч. 377.

²⁾ Гляди нашої передмови стр. LXI—III, XCVII—VIII.

в консисторії, що Устияновича поминано при обедах парохій, а що в него була численна родина і недоставало сильної волі, тому почав він шукати в р. 1859 своєю статією за латинською азбукою помочи у польської шляхти. Саме тоді старався він о парохію Розділ і в сій цілі поїхав до Відня до графа Агенора Голуховського і Лянцкоронського. У Відні стрівся Устиянович з Іваном Головацьким, який писав опісля до брата Якова, що Устиянович Розділ дістане на певно, коли лише консистория возьме його в терно, причім додав отсі знаменні слова: „Смотря на его численное семейство, надо бы желать, чтобъ Святюорцы помиловали и приняли его в пропозицію“.¹⁾ Та, відай, і сим разом „Святюорцы не помиловали“, бо Устиянович Роздолу не дістав. Здався, що се остаточно склонило Устияновича до переходу між сторонників Якова Головацького. В р. 1861 напечатав він відому вже нам статтю в „Слові“, в якій між иньшими сам про себе написав, що й він здавна, з початку, цілком несвідомо, йшов не до Київа а до московської Калуги.²⁾ Стаття Устияновича робила своєю вітвертостію таке мерзке вражінє, що не подобала ся навіть членови „Погодинской колонії“, Гушалевицеві, який писав про неї до Якова Головацького: „Мнѣ Устїяновича статїя въ нѣкоторыхъ уступакъ не понравилась. Намъ не надо свою слабую сторону высказывать такъ, какъ онъ — намъ нужно ободренїя сильнаго. Мы знаемъ всѣ, какъ сидимъ -- почто еще Ляхамъ и прочимъ подавать матерїалъ къ статїямъ противо намъ. Кромѣ того Устїяновичъ хотѣлбы, чтобы за каждый стишокъ русскій сыпались Червонцы — пусть пишетъ и по Ляcki и по Французки стишки, то не двинутся червонцы въ его и въ ничїй карманъ. Устїяновичъ желалъ бы имѣть и зрѣть Русь лучшу всѣхъ краевъ — хорошо! кобы средства, у насъ ихъ нѣтъ“.³⁾ В таборі обединительнім перебув вже Устиянович по кінєць свого житя.

Меньше, чим про Устияновича, можемо сказати про Могильняцького. Замітне лише се, що в р. 1865 друкує він другу часть своєї поеми п. з. „Скитъ Манявскій“, якою однак не вдоволь вже нікого ані під оглядом мови, ані під оглядом форми. Мова його неприродна, виказує вже домішку великоруських слів, а сам

¹⁾ Гляди лист ч. 356. Про його прикrostи з деканом Фортуню гляди лист ч. 362.

²⁾ „Слово“ за рік 1861 ч. 4—7. Порівнай нашої передмови стр. XIV—XV і Огоновскій: „Исторія литературы руской“ ч. II [2] стр. 409.

³⁾ Гляди лист ч. 375.

стихотвір визначає ся браком поезії.¹⁾ Відносини його до львівської консисторії, а спеціяльно до митр. Литвиновича були все напружені. Прибитий нуждою і родиною, забажав він в р. 1866 перейти до Росії і там прийняти православіє. В Росії не прийнято його лише через наліг до чарки.²⁾

Впливи Як. Головацького і його товаришів у львівській консисторії були взагалі дуже значні. Місця катехитів по гімназіях обсаджувано лише сторонниками Головацького. Крім Гушалеви́ча був катехитом гімназії пізнійший православний єпископ Маркил Попель, а побіч них другий емігрант до Росії і православний протосрей, Лука Цибик, не числячи иньших, менше звісних людей, як, прим. Ясенівський в Самборі. Надзір над виданєм учебників релігії перейняв був з рамени консисторії Мих. Малиновський і під його апробатою виходили підручники Попеля та Цибика, писані в страшний, макаронічний мові. Ними та агітацією самих катехитів ширено між молодіжню погорду до народної мови і пропатовано об'єднання.³⁾ Не без впливу консисторії⁴⁾ надавано місця учителів руської мови по гімназіях рівнож сторонникам об'єднання, Меруновичеві в Тернополі, Герасимовичеві в Самборі, Дідицькому в Перемишлі, Якову Головацькому в домініканській гімназії у Львові (в літах 1849—56.). Про посаду учителя руської мови в гімназіях мрів навіть та робив заходи через Як. Головацького такий безхарактерний „вертопрах“, як Северин Шехович.⁵⁾ Колиж в роках 1860-их повіяв між академічною молодіжню иньший вітер а на учителів руської мови назначувано укінчених богословів, свідомих під національним оглядом, Головацький приймав на них мерзкі доноси.⁶⁾

¹⁾ Порівнай впрочім Огоновській »Історія літератури рускої« ч. II (I) стр. 287.

²⁾ Гляди кореспонденцію Лебедінцева, поміщену в »Кіевской Старині« за рік 1898, Апріль стр. 75—6. Порівнай також мою розвідку п з. »Z za kulisów schizmatyckiej propagandy« Kraków 1899, стр. 31—4

³⁾ Порівнай нашої передмови стр. СШ—CV. Значний вплив на виданє підручників для руської мови мала також консисторія і Як. Головацький Гляди ч. 275, 250, 261, 326) а побіч них Шашкевич, про якого впрочім несправедливо писав Ів. Головацький, що він враз з Ковальським взяли на себе монополіє видавництва учебників (Гляди лист ч. 21).

⁴⁾ Гляди листи ч. 151, 152, 257.

⁵⁾ Порівнай листи ч. 228 і 257.

⁶⁾ Один з таких доносів без підпису переходує ся в »Нар. Домі« між паперами Головацького під ч. 648 і я вважаю відповідним подати його на сім місці в цілости. Він звучить: »Прибыль здѣсь въ Тернополь на учителя Русского языка уконченный богословъ Гудыкъ, зараженный Кулишівкой, которую неопытному юношеству навязыва-

Пропаганда обединенія вела за собою не лише „духъ благо-расположенія къ Россіи“, але й „духъ православія“. Щоби не по-судив нас ніхто о тенденційності, опremo ся на документах і фак-тах. Дня 13(25) січня 1857 умер суфраган, еп. Бохенський. З на-годи його смерті писав Гушалевиц до Як. Головацького: „Смерть Г. Епископа нашихъ священниковъ не тронула, всѣ розсуждають по русски: Онъ былъ Ляцкій Епископъ и Ляцкій Арцибискупъ по-гребалъ его по своему. Вы не увѣрите, какой православ-ной духъ межъ нашими, но русскій хитритъ. Что тамъ слышать объ наслѣдникѣ Епископа Бохенскаго? Кого Вы уже на медку поставили въ этотъ чинъ? Наше священничество очень хо-рошо расположено къ Кузьемскому...“¹⁾

Задержали ся крім сего листи Йос. Сокульського, пароха Луки і збаражського декана, великого приятеля Як. Головацького, перед яким він звірював ся зі своїми поглядами. Листи єї роблять дуже сумне вражінє. Сокульський интересував ся Росією і її спра-вами, більше може, як подїями в Галичині. До Росії відносив ся він не то з симпатією, але з адсрацією. Так само настроений був він до православія. Наведемо вїїмки з його листів. В однім з них радби він, щоби Русини через церковну-славянську мову зілляли ся „обильною рѣкою въ славянское море“²⁾ в иньших листах висказує

ваєть разнообразно; удивительно, что дерзнулъ даже кинуть анаѣму въ присутствіи учениковъ на всѣ учебники Русскіи, Министерію и Консисторію для гимназій удо-бренныи. Юношество, тѣмъ воспламененное, дерзаетъ отыгривати роль коректоровъ учебниковъ, и то во виду учителя въ училищѣ; перечиркивая и замѣняя наши слова выдуманныи словами Кулишевскими — обмазывая учебники правописью Кулишовекою. Для скрѣпленія и водворенія Кулишівки ссылается на Инспектора Яновского, будь-то бы инспекторъ не сопротивляется введенія Кулишівки въ высшей гимназій. Въ семъ скрѣпляетъ его и нашъ директоръ Ильницькій. — Помянутый учитель довелъ дѣло уже до крайности, произвелъ двѣ партіи межѣ учениками; кулишовека взяла верхъ и издѣ-вается изъ книжниковъ, такъ называемыхъ держащихъ ся етимол. правописи, ба даже самъ учитель потакиваетъ къ сему; надѣлывая лучшую нотою въ каталозѣ кулишове-цевъ — особенными выраженіями превознося такое стремленіе въ каталозѣ, въ чемъ можетъ увѣритися Яновскій въ VII и VIII классахъ. — Достопримѣчательно, что упо-мянутый учитель есть слѣпымъ служальцемъ самого загорѣлаго Поляка профессора польского языка при гимназій Нементовского, у котораго на соромъ Руси учить студен-товъ за кушанье и хату и проч. и проч. Тутъ въ Тернопольскомъ обводѣ образовалася особенная кулишовско-Галицкая партія, которая за все стремленіе Матицы позираєть яко на дѣло чисто Московское. Москализаторомъ особенно напяти Васъ. Качала соста-вить и въ томъ дусѣ рецензію на воззваніе Матицное и хотеть умѣстити въ Словѣ, о сколько возможно митиговаль его будучи у него въ праздникъ Рождественскій».

¹⁾ Гляди лист ч. 227.

²⁾ Гляди лист ч. 33.

він за Пушкіном бажане, щоби не лише Русини¹⁾, але й всі Слав'яни²⁾ потонули в „русскомъ морю“. З нагоди кримської війни взиває він Як. Головацького: „Не преставаймо православнымъ воинамъ въ помощь приходитъ молитвами нашими предъ престоломъ Бога Отца и Сына и С. Духа“.³⁾ Не перевиджуючи сумного вислідку війни, Сокульський писав: „Зъ новостей ино то къ вамъ пишу, что 29. м. м. (падолиста 1854 р.) 10-ти час: утра П(равославный) Ц(арь) велѣлъ указомъ запретъ кордонъ, и нѣ одного зернушка пускать хлѣбца — и по сему быть. Это здѣлалъ конфузiю всѣмъ своимъ друзьямъ, которiи отъ искренности, и любви сердца своего, немножко рѣзко шумѣли и всяку Ябедь, ложь во четыре болтали, а теперь голодное брюхо, немножко потиснене начнетъ шипѣть кажется мнѣ? (Ч(ерное) Море хорошъ играетъ. Кораблѣ трамблямъ полькѣ пляшутъ. Подруги бродятъ по лужи, и нѣмного что то закусить — худой балъ — что Еолъ дѣлаєтъ и куда митнулъ. Постой но ты Г. Еолъ. Зевесъ еще не всѣхъ своихъ боговъ созвалъ въ Олимпъ — еще не хорошо Ему е Туфли надуты. Когда но всѣ сойдутся — тотчасъ по Совѣту предадутъ ты анаемъ — а Махометъ станєтъ разомъ съ проч. въ Его царствѣ“.⁴⁾ Та неудачі военні спричинили смерть царя Николи I, за яким сумує Сокульський, пишучи: „День 6. т. м. (марта 1855 р.) трауромъ Сѣверный Небосклонъ покрилъ ся, но что дѣлать? — такъ велѣло провидѣніє“.⁵⁾ Війна настроїла на хвилю Сокульського песимістично. Він побоював ся, що настане побіда „Западу надъ православіємъ“.⁶⁾ Він запитував: „какъ скоро умолкнуть британо гало Еврею Лооло Мухаметаны? Клеветать, грозить православію? скоро ми будетъ конецъ этому обману, лжи, мошенничеству?“⁷⁾ Але нарешті радує ся Сокульський, що „Востокъ сіяєтъ а Западъ криками хриплєнь сталъ...“⁸⁾.

В руській церкві в Галичині вітрив Сокульський всюди руку Єзуїтів,⁹⁾ запитуючи, чи скоро „уничтожатъ мѣсяцесловъ и прикажутъ

¹⁾ Порівняй лист ч. 50.

²⁾ Гляди лист ч. 140.

³⁾ Порівняй лист ч. 81.

⁴⁾ Гляди лист ч. 115.

⁵⁾ Порівняй лист ч. 169.

⁶⁾ Гляди лист ч. 81.

⁷⁾ Порівняй лист ч. 106.

⁸⁾ Гляди лист ч. 279.

⁹⁾ Порівняй ч. 22.

служить С. Тайны на опрѣснокѣ¹⁾ повторяв видумку яку „трублять Латиняки, что шляпка (кардинальскій капелюх для митр. Левицького) дана въ дарѣ за соизволеніе, или согласіе, чтобы уничтожить мѣсяцословъ церковно-русскій?“²⁾ Він бояв ся то германізації, то латинізації,³⁾ але рівночасно, йому, уніятському священикови „воняла не мно жко папизмомъ історія церкви, написана угорським Русинном, Балудянськимъ, якого лише тому оправдував, „бо ему (Балудянському) нельзя, и нѣкакъ было, всю сущую правду матку излагать какъ священнику русско-римському доселѣ, бо могли бы обличенъ быти сизматикомъ.“⁴⁾ Він рад був дістати до рук „издане въ Варшавіі на польскомъ языкѣ хорошее (!) письмо объ уніи (за дозволом російської цензури!), котороое Г. противницы (уніати) по книжнымъ лавкамъ покупають, и предають огню, чтобы не разширалось“.⁵⁾ Як мало привязана до унії було в Сокульського, видимо вкінці хотьби з такого виїмку з його листу: „А какой то судъ постигнетъ когда-то святителей русс. отъ Михаила Первого (Рагози) Курилла (Терлецкого), Ипатія (Потія), Йосафата (Кунцевича) и проч. до кончины Митрополита Антонія (Ангеловича), этого премудрого Доктора“.⁶⁾

Читаючи отєї стрічки, ми розуміємо доперва, звідки в шістьдесятих роках минулого віку найшов ся цілий ряд священиків, які так радо кидали Галичину та йшли до Росії, щоби помагати російському рядови нищити унію та обєдинювати її ісповідників з великоруським народом. Не пішли туди вправді ані Гушалевиц, ані Сокульський, якими хибя унія в Галичині не мала причини гордити ся. Не дивуємо ся рівнож, що до сеї апотеозованої та захвалюваної Росії горнули ся також люди свѣтські, вербовані туди університетським професором і уніятським священиком, Як. Головацьким.⁷⁾ Як погано поводили ся там наші Галичани, про се пи-

1) Гляди лист ч. 197. Про проєкт зрівняння календарів гляди студию: Dr. Bronisław Łoziński „Agenor hr. Goluchowski“ стр. 193.

2) Гляди лист. ч. 197.

3) Порівнай лист ч. 317.

4) Гляди лист ч. 33.

5) Порівнай лист ч. 159.

6) Гляди лист ч. 140.

7) На се маємо докази в листах, пис. до Головацького, а перехованих в „Народнім Домі“. Через Головацького просив ся до Росії докторанд богословія, о. Юл. Никорович (ч. 681 лист з дня 27. І. 1866 Гляди про него наше видане Лист ч. 160); за його заходами перейшли до Росії Вол. Вислоцький і Вол. Бачинський, які дякують йому за труди і просять, щоби звертав увагу „на політичне вірноповіданіє“ переси-

сав очевидець, Корнило Устиянович: „Понижувались і інтригували копали ями друг під другом, і всі з виїмком Криницького, Лаврівського і двох професорів Фединського і Бачинського, гонячи за грошем і почеснями, маркувалися більше православними, чим православні, більше Москалями, чим Москалі самі“.¹⁾ А який хосен для руської справи вийшов з їх роботи — про се могла би багато сказати теперішність.

Для характеристики Якова Головацького зневодені ми піднести ще кілька фактів.

Висше згадували ми, що вже в 50-тих роках двічі прислала Росія грошеві підмоги, раз 550 рублів Денисови Зубрицькому за 50 примірників його Історії, закупленої заходом Раєвського, міністерством просвіти,²⁾ вдруге 220 злр., як дар Погодіна на видаване „Семейной бібліотеки“.³⁾ Факти ці безперечно сумні, але мимо сего їх можна бодай в часті оправдати нуждою Зубрицького та безхарактерністю Северина Шеховича. Зубрицький, тоді вже зверх 70-літний, немічний старець, жив з сего, що заробив пером. Сих 550 рублів і 100 рублів від Погодіна подано йому як милостиню. Шехович знов готов був брати і брав гроші, звідки попало. Але що можна виправдати в Зубрицького і Шеховича — се не дасться ніяким чином погодити з становиском професора університета, а однак Як. Головацький не то, що поручав Шеховича перед Погодіном, але й сам простягнув до Росії руку за жебраним грошем, правда, що не для себе, але для „успівання русскаго дѣла“ в Галичині. Факт сей безпримірно сумний і, на жаль, опертий на власноручнім начерку Головацького, який передруковуємо в цілости. Він звучить:

„Почтеннѣйшій Господинъ Теофілѣ Ивановичъ! Вы отправляетесь, слышу, на дняхъ въ Россію и я пользуюсь случаемъ припомнить Вамъ, чтобы Вы при Вашихъ офиціозныхъ дѣлахъ помни-

ленців, «чи онъ кацапъ, чи украинофилъ, ибо послѣднихъ принимать жалеть ся» (лист з дня 5. цвітня 1866 р. ч. 682), Задержав ся начерк письма Як. Головацького з дня 6(18) мая, в якім він поручає на учителя гімназії в Росії Івана Теофілевича Созанського (ч. 694). На руки Як. Головацького пересилає «попечитель виленскаго учебного округа» дня 7. жовтня 1866 р., вістки про платню учителів (ч. 683) і повідомляє його дня 7. грудня 1866 р., що Ник. Лісікевич і Амврозій Шанковський будуть прийняті на службу з платнею 900 рублів річно і зворотом контів подорожі в сумі 150 рублів (ч. 684). З Поляків робив в р. 1866 безуспішні заходи о посаду в Росії через Головацького Кароль Беноні (ч. 696).

¹⁾ Корнило Устиянович: »М. О. Раевскій« стр. 22.

²⁾ Гляди нашої передмови стр. XLII.

³⁾ Гляди нашої передмови стр. CXXIV.

ли на народныя потребности нашихъ бѣдныхъ земляковъ. Вамъ хорошо извѣстно, съ какими большими трудностями мы боролись и еще боремся въ воздвиженіи нашей удрученной народности и развитіи русской духовой жизни. Вы знаете какихъ усилій и посвященія самыхъ благородныхъ силъ нужно было, чтобы пробудить до самознанія долготѣннимъ сномъ заглохшій народъ. Вамъ извѣстно, съ какимъ жертволюбіемъ въ пользу народнаго дѣла приносили у насъ горько заработанный грошъ, и священники и мѣщанины и мужики почувствовавшіе достоинство народное. — Этими мелкими лептами, собранными отъ ревностѣйшихъ синовъ нашей несчастной Галицкой руси создали мы, безъ всякаго посторонняго пособія, Народный Домъ, учредили Галицко-русскую Матицу, Русскую Бесѣду, народный русскій театръ, учительскую семинарію и другія народныя институціи. — Пожертвованія влияли, хотя не изобильно, но и не оскудѣвали. — Но нынѣ требуемся мы еще подмогъ, больше чѣмъ когда нибудь — край терпитъ отъ голода — народъ обѣднѣлъ до крайности, голодъ и война истощаютъ послѣднія засобы — и самые ревнѣйшіе народолюбцы не въ состояніи жертвовать, когда сами страдаютъ отъ недостатка или же видятъ умирающихъ голодною смертію братій. Наши институціи приведенныя вм. приносить плоды, стануть упадать. — Нѣтъ силъ болѣе поддержать ихъ — пособія не откуду?

Представте почтеннѣйшій О. Ив. крайнюю нужду нашу братіи русской, и надѣюсь мы найдемъ сочувствіе — изъясните потребу людямъ вліятельнымъ и обществамъ благотвориющимъ другимъ Славянамъ. Да умиловятся Славянофилы, столь щедрою рукою поспособлющіе Болгарамъ, Сербамъ, Боснякамъ, и надъ Русскимъ тѣмъ племенемъ, котрому въ участъ пришлось страдать болѣе, чѣмъ онимъ. Мы тѣже русскіе отзываемся къ русскимъ благороднымъ сердцамъ. — Да помнятъ сѣверные братья наши, что мы межъ родными Славянами родимъ всѣхъ! — Упадающіе институты требуютъ пособія — а народу нужно еще новыхъ. — Мы желаемъ поддержать, театръ, Матицу и пр., а сверхъ того еще учредить воспитательный домъ для русскихъ дѣвицъ, въ родъ женской гимназіи, мы хлопочемъ объ изданіи пособій къ изученію русскаго языка, но не достаетъ средствъ. — На правительство въ нынѣшнихъ несчастныхъ временахъ никакъ не лзя надѣяться — оно не можетъ пособить хотябы наилучшую волю имѣло. — Мы оставлены сами себѣ — онемощены безсильны — намъ грозитъ упадокъ нашихъ дорогихъ намъ институцій народныхъ — и поруганіе и смѣхъ

враговъ нашихъ. — Спасайте потопающихъ. Примите то къ сердцу и дѣйствуйте“...¹⁾

Хто важив ся на такий крок, для сего народна справа в Галичині і її успіх були вже байдужними і чужими. Те, чим жив Як. Головацький у своїх молодечих літах, всі колишні мрії та ідеали „руської трійці“, він сам потоптав ногами і зненавидів їх цілим серцем. Але навіть в такому разі мали би ми право від него, як від чоловіка, жадати людяности та, на жаль, і за нею ми на дармо шукали би. Від 1860 років стояв Головацький в кореспонденції з Говорським, великим ворогом України, редактором київського „Вѣстника юго западной Россіи“. Свою акцію против народного руху на Україні в „Вѣстник-у“ старав ся Говорський перенести до Галичини. В сій цілі вислав він лист до Головацького, в яким між иньшими писав: „Вы не можете повѣрить, съ какимъ презрѣніемъ относятся теперь къ сепаративной шайкѣ послѣдователей гибельнаго для цѣлости Россіи ученія Костомаровыхъ, Кулишей, Основы, Шевченка и другихъ всѣ малороссійскіе помѣщики и духовенство. Имена ихъ произносятъ съ проклятіями съ тѣхъ поръ, когда узнали что эти выродки изъ русской семьи подъ благовиднымъ предлогомъ обученія народа на простолудинномъ его нарѣчій, которому вздумали было дать право гражданства подъ именемъ малороссійскаго языка, хотѣли приготовить народъ къ росторженію нерасторжимаго никакими человѣческими усиліями естественнаго союза съ Великороссами и къ слитію, во вредъ всего славянскаго міра, съ латинствующими Поляками. Народъ, руководимый здравымъ смысломъ и преданіями, съ негодованіемъ отвергъ всѣ ими придуманныя граматикки и книженки на мужицкомъ, малороссійскомъ жаргонѣ, не хотѣлъ и слышать о томъ, чтобы дѣтей ихъ учили по малороссійски, и изданныя книженки остались на жертву крысъ и мишей“... Дальше радів Говорський, що „нѣкоторыхъ хохломановъ схватили и посадили въ крѣпость; такъ въ Черниговѣ схватили оператора Носа и землемѣра Андрушенка да брата издателя покойной „Основы“ Бѣлозерскаго. У нихъ нашли переписку съ Поляками и около 1000 экз. прокламацій къ малороссійскому

¹⁾ Листи Головацького в бібліот. »Народ. Дому« Ч. 848. Лист писаний, як здасть, в 1866 році (здадка про війну), чи не до Гільфердінга (?).

народу, чтобы оставили москалей, а соединились съ Ляхами...“ Звіщаючи Головацького, що в Росії спокій, Говорський писав: „Дворянство Виленское, Ковенское, Минское и Гродненское подали всеподданнѣйшіе адреса. Спасибо Муравьеву, что энергическими мѣрами такъ скоро прекратилъ кровопролитіе и бѣдствія западной Россіи...“¹⁾

Як багато в сїм листі неправди, нелюдяности і звіврства! Але всего того не відчував Як. Головацький. В него не задрожала рука коли переписував сей лист, і хотів, як дописъ з Києва, видрукувати в „Слові“. Головацький звернув ся в сій справі до Дідвцького, але сей відмовив для дописи місця.²⁾ Як-же високо стояв Дідицький, що займав незavidне становище руського журналіста, в порівнянню з професором університета, Як. Головацьким. В першого відозвало ся серце, людяність і благородність, за якими в Головацького годі вже було шукати. Але Головацький не дав за виграшу і удав ся з статією Говорського до „Сербск-ого Дневника“ в Новім Саді, де рівнож одержав відмову. На рух молодіжи в Галичині і на Україні глядів Головацький як на польську інтригу і в сій цілі писав він до редакції „Сербск-ого Дневника“, між иньшим, оті слова: „Недавно появился во Львовѣ Литературно-политичный журнальчикъ „Мета“. Въ стремленіи своемъ различается онъ отъ всѣхъ по сю пору издаваемыхъ въ Галиціи журналовъ и газетъ. Языкъ и правоп. Кулишевскія тенденціи³⁾. Редакція ведеть прямо къ федераціи съ Поляками; нашлись соумышленники ея и между молодыми малороссами, которые мечтають о какойто новообразуемой малороссійской литературѣ и даже о утопической, свободной „хохландіи“⁴⁾. Гірше хіба не умів би написати навіть Говорський.

¹⁾ Листи Головацького в бібліотеці „Народ. Дому“ ч. 651.

²⁾ Листи Головацького в бібліотеці „Народ. Дому“ ч. 655.

³⁾ З сих слів можна вносити, як Головацький відносив ся до Куліша, з яким познакомив ся у Львові в р. 1858 (Листи ч. 289 і 290). Що Головацький не був щирий для Куліша, се не підляжить сумнівови. Хитрив він в листі, який ми надруковали ч. 314) хитрив, коли з нагоди основани „Руської Бесіди“ у Львові в р. 1862, писав в листі до Куліша „еще не умерла козацкая русская мати“ (Гляди Огоновскій: Исторія руской литературы“ ч. IV. стр. 97—8), хитрив і в пізнійших листах, писаних до него. На сю тему буду мав нагоду говорити на иньшій місяці. Нині зазначу лише, що Головацький зготовив Кулішеви багато дуже тяжких хвиль в життю.

⁴⁾ Листи Головацького в „Народ. Домі“ ч. 652.

В р. 1864 прислав Говорський на руки Головацького нову статтю, формальний пасквіль на рух молодіжи на Україні і в Галичині, в яким рівночасно захвалював відносини російського ряду до України.¹⁾ Головацький забажав знов помістити його в „Слові“, але Дідицький і сим разом на те не згодив ся. Тоді звернув ся Як. Головацький через свого кузина, Мик. Івановича (чи не Головацького?), студента університета у Відні, до редакції „Ost West“, яка прирекла була Раєвському, що містити ме „статій виглядомъ русскаго языка“, але і тут відмовлено дописи Говорського місця. Не помістив її рівнож Паляцький в „Narod-ї“, хоть старав ся про се протоґрей амбасади Раєвський.²⁾ Стаття Говорського лишила ся в рукописи.

Ми навели нарочно отсі факти, хоть они не вязуть ся вже з зачеркненою нами темою, як доказ, куди зайшов був Головацький з своїми національними пересвідченнями. Одно добре діло, хоть не без виглядів на особисті користи³⁾ зробив був Головацький в році 1867, коли покинув катедру і переніс ся до Росії. Але на сей крок повинен він був рішити ся вже в році 1851, а нема сумніву, що

¹⁾ Она переходує ся між листами Головацького ч. 657.

²⁾ Листи Головацького в бібліотеці „Нар. Дому“ ч. 666.

³⁾ Говорський і Селін обіювали йому катедру в Київі, але ся пропозиція розбила ся через те, що Головацький не знав добре великоруської мови. Лебединцев, своєю дорогою, радби був, якби Головацький посади не дістав (Кієвская Старина за рік 1898. Май стр. 170). Які хвилі неспокою переживав Головацький і його родина, коли російський ряд зволікав з наділенням його катедрою, про се свідчить лист його сина з дня 1 (13) грудня 1867, перехований в „Народнім Домі“, в яким читаємо: ... „А тым-часомъ наши запасы повыходили, а пенсію не дають, мовлять, онъ оуже тамъ мѣсце имѣть, не нужно ему нашихъ денегъ, и понеже пребываетъ за границею, то мы не можемъ дать“. Но Ярослав каже „какъ можетъ принять мѣсто, когда здѣсь процѣсъ не оконченъ. А онъ отвѣтилъ: Пусть самъ придетъ, то мы выдамо“. И такъ здѣсь мы потеряли, и тамъ не имѣемъ, зъ всѣхъ сторонъ бѣда, у кого денегъ нѣтъ. Мама радить, чтобъ Татко брали, что даютъ, чи Одессу, чи Вильно, чи что инного, чтобъ только жалованье получать, бо безъ денегъ ничего дѣлать, мы все ждемъ и ждемъ не можемъ дожидать ся. Вуйцѣ Николай писалъ, что ему добре ведется и Янѣо писалъ до Стрыяницъ, котра была вчера у насъ, что онъ пребываетъ въ Кіевѣ, въ какой то духовной академіи, хорошо живетъ, только мы бѣдны несчастливы, не можемъ ничево хорошего получить. Мы бы повинны тотъ часъ какъ наилучшее мѣсто имѣть, а мы ничъ не маемъ...“ (ч. 1039) Про час побуту Як. Головацького в Росії та про його заходи в справі одержання катедри писав Корнило Устигнович („Раевскій“ стр. 27.): „Яков Головацький, якого підчас московської вистави на руках носили, находив тепер всюди двері заперті — і всім їм кидано... сарказм в очі: Хиба-ж ви надіяли ся, що ми Вас поробимо міністрами?“

на сїм була би лише зискала народна справа в Галичині. Робота Головацького була нещастєм для галицької Руси. Серед його страшних промахів не лише ріс розетрій між руською суспільністю в Галичині, не лише знеохочували ся і деморалїзували ся люди, але й упадала руська справа, а галицька суспільність тратила права та привілеї, якими надїлено її в 1848 і пізнійших роках. Зручний політик і свідомий польський патріот, граф Голуховський умів використати кожний крок Головацького в користь свого народа.¹⁾

IX.

На закінчене нашої передмови подамо зразок руської цензури з р. 1856. Раньше вже видруковав дуже інтересний, а рівночасно комічний причинок на сю тему з р. 1852 др. Святицький,²⁾ хто знає однак, чи те, що ми подамо, не має ширшого значіння. В бібліотеці наукового товариства ім. Шевченка переховують ся два листи Василя Ковалського до поета Мих. Козановича, на які звернув ласкаво увагу нашу д. Павлик, а які ми умістили поміж листами Головацького (ч. 382 і 403). З першого з них довідуємо ся, з якими рожевими надїями відїздив Ковалський до Відня. Він обіцював, що на своїм урядовім становиську буде не лише „правымъ Австрій державляниномъ“ але й „Руси вѣрнымъ сыномъ“. І він не завів надїй Русинів в перших роках свого побуту у Відни. Йогого виступи в обороні народної мови, про які ми говорили³⁾ кожний з Русинів буде мусїв пошанувати.

Та часи поволи змінiali ся в некористь Русинів. Пропаганда москвофільства підривала їх позицію, а що рік 1848 застав Русинів взагалі неприготованих до ширшого політичного життя, через те шукали они опертя на рядї. А тимчасом і ряд не все однаковим оком дивив ся на Русинів. Як щиро пригорнув він Русинів до себе в 1848 р., так само міг в кожній хвилі обернути ся против них,

¹⁾ Порівнай хотьби студию: Dr. Bronisław Łoziński: „Agenor Hr. Gólu-chowski“ стр. 125—184.

²⁾ „Живая Мысль“ Львів 1904 випуски 18 і 19 (5—6) п. з. „Матеріали къ исторіи возрожденія Галицкой Руси“ стр. 337—44.

³⁾ Гляди нашої передмови стр. LVII—IX, LXVIII і LXXXIII—IV.

тим більше, що они на нарід числити майже не могли. Через те була позиція міністерияльних урядників, Русинів, дуже прикра і они улягали в дечім рядови, нераз против його волї, аж до сьмішности.

В р. 1856 написав Михайло Козанович вірш п. з. „Римъ“. Був се панетірик зложений в честь Папи Пія IX і цїсаря Франц Йосифа з нагоди іменованя митрополита Мих. Левицького кардиналом римської церкви. В віршу зображений Рим поганський, на яким виріс Рим християнський. Стихотвір Козановича не має ніякої поетичної вартости, а замітний він лише хиба тим, що автор велить летіти своїй піснї на Україну та донести їй про радість галицької землі. Козанович післав „Римъ“ до віденського „Отечественного Сборника“, де він мусїв перейти руську цензуру, про яку саме хочемо говорити.

Зложило ся так, що редактор „Отечественного Сборника“, Юл. Вислобоцький поїхав з кн. Естергазим, репрезентантом австрійського цїсаря на коронацію царя до Москви і в його заступстві обняв редакцію Василь Ковалський. Хоть вірш Козановича не містив в собі нічого небезпечного, то Ковалському деякі уступи таки не подобали ся. Тому просив він автора о зміни, на які однак не всюди автор згодив ся. Так прим. був в оригіналі уступ, який остаточно лишено в друку без зміни.¹⁾

Слухай, се дѣва Галицкого края
Славина дочерь Роксоляна,
Днесъ благодати отъ небесъ дѣзная
Вскрешенна зъ гроба поє пѣсень востанья.

Про сей уступ писав Ковалський: „Ябы гадалъ отмѣнити може такъ :

Слухай се дѣва зъ галицкого края
Колись княгиня імьомъ Роксоляна,
Нынѣ защиты австрійскій дѣзная
Вскрешенна зъ гроба поєтъ возкличання! — бо Вы не оувѣрите, якъ то осторожно треба быти съ кождымъ слѣвцемъ; слова „пѣсень востанья“ моглибы нашіи вороги намъ розлично толковати и закидовати“.

¹⁾ Вірш „Рим“ друкований в „Отечественнім Сборник-у“ за рік 1856, ч. 37—8.

„Дальше не могу въ оуступѣ, писав Ковалський, по-
збѣставити „Оукраини“, абы насѣ не посужано о пере-
моргованье съ Россією — оно дасть ся добре змѣнити на
„нашої Краины“. В дійсности змінено вірш:

Туда въ пространи нашої Оукраины
на:

Туда въ пространи жизнии краины.

Ковалський радив також оминати слово „Русь“, бо „тое
слово намъ всегда закидуютъ“ а місто него писати „мы“
или „Русины“, на що автор по части згодив ся, а крім сего велїв
Ковалський „Русь“ воскресла свободною“ перемінити на „нынѣ
щасливою“, на що автор рівнож пристав, коли змінено сей
вірш на „Рѣдня руска нынѣ щасливою“. Разили навіть Ковал-
ського такі „революційні“ оклики, як „громко загула“, „прошибъ
ся голосъ“ і він радив їх змінити на „громко рознеслась“ і „роз-
дался голосъ“.¹⁾ І в сїм напрямі Козанович також, бодай в части,
Ковалського послухав.

Відносячись з признанєм до виступів Ковалського в обороні
народної мови, в яких він виразно вказував на „українську посе-
стру“ і на потребу порозуміння з нею, ми зневолѣні ствердити, що
в листі до Козановича він помиляв ся і забував, що ще ні один
нарід не виріс на рабстві.

У Львові, в р. 1905.

Др. Кирило Студинський.

¹⁾ Гляди лист ч. 403.

Рік 1850.

Ч. 1.

*Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня
5(18)II 1850 р.*

Всечестнѣйшій и Любезнѣйшій Господине и Дрѣже нашъ Милый!

Въ скѣтокъ обвѣщенья Зорою намъ поданого, котрымъ скликаются всѣ просвѣщеніи Рѣсини на Соборъ до Лвова возбудило мене во согласенію зъ моими (!) моими Сосѣдами, До Васъ В. Ч. Господине въ томъ владѣ денешо написати! Мы въ нашомъ поксты надъ быстроскорномъ Прстѣ слободно обитающіи на поклыкъ выж помансты въ приятельскомъ колѣ слѣдущіи зваги постереглисьмо и такъ: — а) Що срокъ на $\frac{1}{13}$ -о Марта от оголошенія в Зоры дже есть короткомъ, абы числаники могли бѣти готовыми такъ змысловыми якъ матеріал'ними засобами до такъ славного Чина в Народѣ рѣскомъ. —

[2.] б) Же лѣпше бы выпало таковый Собор на Май скликати, абовѣмъ, до того часъ можна бѣло складки на Домъ народный сѣбрати!

в) Духовніи наши оказали ожиданье скликана Собора до Лвова, абы раз ровсѣдно в фондомъ вдѣвъ и сырѣтъ священническихъ щось сже сталого постановити и. т. д. — Ото сѣтъ рѣжни, щоденни поговорки, але я выджс, же теперъ не томъ часъ абы змѣнс зробити зможна! —

Не могъ що бѣльше писати бо Ч. Чайковскій готовый до отѣзды до Лвова сего рады маю собѣ за щирый обовязокъ Вамъ предложити мое глѣбчайшее почтеніе хотя въ коротенькихъ словахъ, але съ Серця походанихъ! — При томъ посилаю Вамъ до Пересмотра и розсужденія літературного тѣ залученную рѣкописъ, може ся на щось придасть! — В Декембрѣ 1849. нашъ Ч. Покѣтанинъ Г. Киселевскій Николай въ Хлѣбичинѣ пол'номъ за моею подмогою 10 Екземплярѣвъ Словаря [3.] Др Міклошица запренсмерсвалъ через Почту просто до Вѣдн до Дра Міклошица, при котромъ слѣчаю просилисьмо Его абы намъ тѣи книги, не через почту але безпечною Способностію рачилъ прислати! Ежелибы и тѣи Екземплари з Васъ сѣ находили промс дорѣчити Г. Чайковскому тыхъ 10 Екземплярѣвъ з додаткомъ одного — а затѣмъ разомъ всѣхъ 11.

Желаючи Вамъ здоров'я и вського блага цѣлю Васъ сердечне
Дръгъ и Сльга Юсинъ Левицк(ій).

Заболотѡвъ дня 5/18 лютого 1850.

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

Рік 1851.

Ч. 2.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 26. VI. 1851 р.

Любезний Брате!

Получилъ я Твое письмо много занимательне. Извиняешъ себе, що не можешъ часто писати: я се и самъ знаю; но извини и мя, же я пишу коротко, менѣ николи приѣсти, щобъ написати бѡльше. Г. совѣтникъ¹⁾ поклоняешъ Тобѣ и благодарить за многоважнии донесенія. Вѣсть така точна о приѣздѣ Е. В. була въ Тернополи перва, въ другій день пришла и къ намъ урядова, и увѣдомила, же изъ Буковины повертаючи будуть у насъ 15 ночевати. Повелѣвають намъ, щобъ прибрати царядъ празничный, но у насъ одинъ совѣтникъ має униформъ, щобъ пѡзнати, щосьмо не шевцѣ. Касательно креста нагробового и его посвященія я не знаю ничо отвѣчати, пиши, скажи Чепелѣвскимъ, а я отъ нихъ довѣдаюся, якъ буде установлено. Тарасомъ радуюсь дуже, кобъ его уже побачити! Гоголя²⁾ [2] прошу Тя пришли чемъ скорѣйше, я съ великою радостью доручу мому другу. Касательно математики я боюся становительно сказати. Славный нашъ математикъ Добрянскій во все не буде нею заиматься, а Ильевичъ не має досель ниякой работы готовои, кромѣ кѡлькохъ болонъ, котри ще втогѡдъ, преподавая науку по руски, пригатовилъ безъ ладу и исправы; ѡтъ тогоже времени ни кивнулъ рукою. А однако и зновъ обѣщае онъ, же скоро достане чистую математику, то до кѡнца Жолтня приготуе учебникъ для низшей гимназиі; просить также о яку геометрію. Суть то слова, воплотятся ли они, ѡтъ того не знаю.

Нашъ Бѣлинскій сѣпнувся на переводъ Бургера географіи для 1. кл. и передалъ [3] протоколомъ сессіи выше для одобренія; лихый то плодъ, бо онъ языкомъ и тѡлько не владѣе, що я, а граматики ничо не знае, но не велике то чудо, можно бы поправляючи пѣбы, написати

¹⁾ Евстафій Прокопчиц, шкільний радник і директор гімназії в Тернополи, звисний патріот, автор вершика: „До люду руского“ („Зоря Галицка“ 1848 ч. 9, стр. 38) ур. 1806 р. † в жовтні 1856 р. Некролог і опис пам'ятника на гробі поміщені в „Церковн-ій Газет-і“ Ів. Раковського за рік 1857 ч. 5 і 42.

²⁾ Гоголя „Тарасъ Бульба“ переклав П. Д. Ф. Г(оловацкій) Львів 1850 р.

другу. Кобь лишь позволили на безрѣкъ почати по руски учити. Для тои класи присособилбы (!) я уже стару исторію до другої, и слѣдующій части для 3. и 4. кл. Но годѣ Русинамъ ни нащо поважитись, чужому лекше помогати Рушинѣ, бо не посуджаютъ. Касательно физической географіи я также незнаю що сказати. Кромѣ мене у насъ нема кому тымъ предметомъ займатись; яже не отрицаюсь робити къ общей пользѣ, котрої якъ доси, такъ всегда мою собственну пожертвовати готовъ есмь; но же общая польза по моемъ мнѣнію всякую пре-[4.]-восходитъ, про то почитаючи себе за слабое орудіе, причинюсь по моей силѣ, не займаючи однако первенства никому, кто тѣй пользѣ наилучше угодить. Така то нужда намъ далекимъ за свѣтомъ ѳдаленымъ, ни съ кимъ порадитись, ни ѳтъ кого понуки дѳстати, ниякъ розобрати роботу, ни собѣ опредѣлити частъ на труды ни що. Щожъ скажу о средствахъ? Мене гонять до испыта, а я бы радъ попытати о средствахъ, въ котрыхъ менѣ готовитись треба. Менѣ треба було бути въ Львовѣ, та поговорити съ экзаминаторомъ, попросити о его порадѣ, але щожъ, коли ниякъ поѣхати. Такъ кобъ дознатись, якій дѣла онъ думаетъ бути необходимо потребными до приготѳвленія, котри полезніи, щобъ не блукатись по полю такъ широкимъ за якою обманю. Не штука пѳти до экзамену, але его зробити, ани то хибанъ анте удостѳверитись, чи може бути що въ мене?

Пращай любезный Брате Твоѣй щирый

26/6 51

П. Головацкій.

Лист писаний на 4 сторонах малої 4⁰.

Ч. 3.

Теми задач руської мови, завдані Я. Головацьким в домініканський гімназій в р. 1851.¹⁾

Einige Themata

welche den Schülern der VII und VIII Klasse des Dominicaner Ober-gymnasiums im Schuljahre 1851 in ruthenischer Sprache zur Ausarbeitung aufgegeben wurden:

1. Описаніє лютой зимы.
2. Утренняя мысли о величинъ Бога.
3. Постоянность преодолѣваетъ всякія препятствія.
4. Житіе Владиміра Великого.

¹⁾ Від р. 1849 до 1856 учив також Головацький провізорично руської мови в VII і VIII класѣ гімназії академічної і домініканської. Пор. Огоновскій: „Исторія литературы рускоя“ Часть IV. Львів 1894 стор. 94. Теми писані рукою Я. Головацького.

Писане на одній стороні картки 4^о.

На другій стороні списані книжки, а по при них ціна.

Ч. 4.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, писаний
перед 21. XII. 1851 р.¹⁾*

Любезнѣйшій Брате Ярославе!

Послѣднее письмо Твое съ 170 гульденами получилъ я, и располагаю ними по Твоей орудѣ. — Не знаю, будутъ ли Господа Кобринскіе довольны тѣмъ, что я сдѣлаю. Я вправдѣ еще ничего не купилъ, но развѣдываясь по различнымъ лавкамъ городскимъ и предмѣстскимъ, и вижу что цѣна серебра вездѣ очень дорога; безъ сомнѣнія я куплю порученныя вещи тамъ, гдѣ Ты менѣ переказывалъ, понеже въ цѣнѣ различіе невеликое, но тѣмъ больше въ работѣ. Цѣна сребра простой работы лутъ по 1 гульд. 36 к. ср. — лучшей работы лутъ по 1 гульд. и 40 кр. ср. не къ тому придается еще ажю текущее, днесъ уже на 28^{1/4} стоящее, что совокупно очень много вынесетъ, такъ н. пр. 12 стол. ложокъ выйдутъ непременно на 80 гульд. 6 отъ кавы на 19—20 гульд. разливи. ложка на 23—24 г. — а большая ложка (Ragout-Löffl.) на 10 гульд. — Считаю все не лишится на колѣю золотую и 30 гульд.(1) что если Они желаютъ колѣю съ колточками сообразно, какъ здѣсь обыкновенно продается, то почти невозможно будетъ за все столько купить, не придавъ еще нѣсколько десятковъ. — Для того посоветуйся еще съ любезнѣйшею Твоею Мариною²⁾, а можетъ бы пужно и Кобринскимъ написать — и напиши мнѣ чѣмъ скорѣе крайнее слово, чтобы потому не было никакой вереды отъ куду нибудь. За злишнія Твои деньги посылаю Тебѣ лише „Супрасльскую Рукопись“ — Миклошпча, стоящую 5 гульд. ср. — Г. Петрушевичъ уже прежде получилъ ее отъ меня. — Изъ желаемыхъ Тобою чешскихъ и краинскихъ читанокъ я не могъ еще получить ничего, по книжнымъ лавкамъ нѣтъ никакой — впервъ нужно выписать отъ главной дирекціи (Schulbucher-Direction), котора выдаетъ ихъ только въ большемъ числу (en gros). — Я недавно хотѣлъ для Духновича въ Пряшевѣ что нибудь послать, и не получилъ токмо въ Венедикта чешск. читанку Дра Чупра, два тома, довольно дорого!

¹⁾ Порівнай ч. 7.

²⁾ Женою Я. Головацького.

[2] Когда получу эти книги, то pošлю Тебѣ, но надо подождать нѣсколько недѣль, тако то бѣда — въ славянскихъ востребованіяхъ бесчисленныя дѣлаются препяствія.

Объ Твоей драгоценной Хрестоматіи я еще ничего не слышалъ; самому мнѣ идти къ совѣтнику¹⁾ ради извѣдыванія объ томъ, вовсе неприлично — я просилъ Г. Константиновича, и онъ сдѣлаетъ то непременно, о чѣмъ Тебѣ позже напишу. Я бы Тебѣ напередъ сказалъ мнѣніе его, когда бы я рукопись увидѣлъ — онъ слѣпо держится своихъ безъ-правиль гримасныхъ, и будь увѣренъ, что онъ все лучшее испортитъ. Не увѣришь, какая бѣда съ тѣмъ человѣкомъ — это парочитая упрямая русская с.... Терминологическій русскій Словарь²⁾ уже готовъ — развѣ они опредѣляютъ въ 1 эксемпл. для Тебя бесплатно! я его не куплю! и никому не совѣтую, изъ него не научится человѣкъ ничего кромѣ полонисмовъ, которыхъ у насъ и такъ болѣе пужднаго; а ихъ законническаго Вѣстника и такъ никто не читаетъ, и не будетъ читать этой глупой германской русчины.

Нашіе Русины изъ Угорщины и Сербіи убиваются за русскими книгами, учебными или какія бы не были — пишутъ мнѣ и допытуются — я разсылаю что только имѣю — по бѣда всего мало и не все есть у меня и въ мало эксемпл. — я уже столько разъ вспоминалъ объ томъ, что бы мнѣ изъ каждаго сочиненія у Васъ издаваемого присланы были по крайней мѣрѣ по 10 эксемпл. на мой счетъ, чортъ бери, чтобы только между людьми расходилось — нашимъ людямъ можно безопасно кредитовать, они чесвы и вѣрно хотя позже заплатятъ. — „Тарасъ Бульба“ и Привѣтствованія уже разошлись — и грошей хотя нѣтъ, то прійдутъ; у меня есть еще 3 эксемпл. Грамматики Іоанновича, и не задолго получу посылку 30 эксемпл. Пряшевскаго „Литургическаго Катихиса“³⁾ — изъ котораго Г. Павликовъ въ Бережанахъ 10 экс. выписалъ отъ меня; если могу кому служить, такъ располагайте мною.

Между прочими новоиздаваемыми книгами, яко Мѣсяцослова и упомянутой Тобою „Родословной картины“⁴⁾ (хотя по 20 экс.) — прошу

¹⁾ раз. Григ. Шашкевич.

²⁾ Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs. Von der Commission für slavische juridisch politische Terminologie. Deutsch-ruthenische Separat Ausgabe. Wien 1851. В укладі брали участь Як. Головацький, Григ. Шашкевич і Юл. Вислобоцький.

³⁾ Автором його був Ал. Духнович. Гляди Ів. Ем. Левицького „Библіографія“ Т. I. ч. 686.

⁴⁾ Зубрицький Денис Івановичъ: „Родословная картина русскіхъ царей и князей Рюрикова рода вообще и галичскихъ въ особенности“ Львів 1851 окремо і як додаток до його „Історіи древняго галичско-русскаго княжества“ Львів 1852 р.

Тебе пришли менѣ на расчетъ: 1) Грамматики церковнаго языка [3] Антон. Добрянскаго, новаго изданія съ 10 екземп. 2) Библийной исторіи ветхаго и новаго завіта съ 10 екземп. и то я думаю, сочиненіе покойнаго Бени¹⁾ будетъ лучше чѣмъ Добрянскаго²⁾, особенно для нашихъ твердыхъ Русиновъ сербскихъ, которыхъ епархія токмо изъ 15 селъ состоящая, однакожь предплатила готовыми грошми на 35 екземп. Исторіи Церковной³⁾ (ото ревность!!) — не балакають много, а дѣлають. — 3) Поученія недѣльная и праздничныя, наилучшаго и полного сочиненія, въ языкѣ по возможности къ церковному сближающемся, изданныя какимъ Галичаниномъ, ибо угорскихъ и такъ они имѣють (и того сочиненія съ 10 екземп.) 4) Моего Вѣника I и II части по 10 экс. 5) Твоихъ вступительныхъ 3 преподаваній принайми⁴⁾ 20 ексемп. 6) Твоего Очерка историческаго Галицко-Русской Матицы съ 10 екземп. 7) Моха Клементинской Справы съ 10 ексемп. 8) Богогласника Ставропигійскаго съ 10 ексемп. — и прочихъ якія токмо суть благополезныя книги. 9) Молебника маленькаго, новѣйшаго изданія съ 30 ексемп. 10) Може, что изъ сочиненій Г. Малиновскаго, Ильницкаго, Гуркевича, покойнаго Маркіяна читанку⁴⁾ (съ 20 ексемп.) и пр. и пр. Всѣ тѣ книги пришли менѣ якъ наискорѣйше почтовымъ путемъ. —

Такожде я уже нѣсколько разъ совѣтовалъ, чтобы наша вседостойная Матица вступила въ близшія сношенія съ угорскими братіями, особенно съ Унгарскими; и оттуду имѣю множество спрашиваній объ цѣнѣ и способѣ полученія книжокъ зъ Галиціи — а я не знаю какой отвѣтъ имъ дати! Пришли менѣ такожъ списъ всѣхъ книжокъ съ цѣнами ихже, обрѣтающихся въ Ставропигійской книжной лавкѣ, такожде хоть въ 10 екземп. Если хочете сношенія начать съ Угварскими, то пишите къ Г. Петру Гвоздовичу духовнику (спиритуальному) Унгарской семинаріи, или къ Г. Михаилу Маркошъ нотарію Унгарск. консисторіи (обидва въ Унгарѣ).

Теперь бы еще нѣчто сказать объ Исторіи Балудянскаго: предплата отъ Васъ правду речъ худо стоитъ. Прежде получилъ я еще

¹⁾ Др. Венедикт Левицький. Його „Библийна гисторія ветхого завіта“ вийшла в Перемишлі 1844 і 1847 р. (старий завіт) і 1845 р. (новий завіт).

²⁾ Д(обрянський) Ант. „Повѣсти зъ письма святого старого завіта написаль... парохъ Валявскій. Перемишль 1848, 1851 і 1854 (старий завіт), 1851 і 1853 (новий завіт) і 1859 Відень (оба завіти).

³⁾ Балудянскій Андрей: „Исторія церк. новаго завіта“ Ч. I і II. Відень 1851 Часть III 1852 р. (заходом Ів. Головацького).

⁴⁾ Маркіяна Шашкевича „Читанка“ вийшла 1850 і 1853 р.

лѣтною порою 36 гульденовъ, кажется на 12 эксемп. если полную предплату, а теперь 6 злат. ср. на 2 эксемп. отъ Г. Ильницкаго, разомъ 14 эксемпл. (но имено тѣхъ 14 мнѣ неизвѣстны, [4] а я бы ихъ радъ не премѣнно напечатать на концѣ III. части, котора такожде довершается, и съ концемъ этого мѣсяца будетъ готова, для того пришли тотъ имено-списъ чѣмъ скорѣе тѣмъ лучше). — Окромѣнно прислалъ мнѣ въ Львова предплату слѣдующая лица: 1) Куземскій; 2) Лотоцкій; 3) Телиховскій; 4) Ижакъ; 5) Биркевичъ; 6) Хоминскій; 7) Малиновскій; 8) Сосновскій; 9) Катериножка; всего съ прежними неизвѣстными поименно 23 лицъ; изъ тѣхъ заплатилъ Г. Биркевичъ только 1 fr. 30 kr. а Г. Катериножка еще ничего.

На то послалъ я Г. Ильницкому 110 эксемпл. I. части въ полнѣ и 10 или 12 эксемп. Тебѣ токмо по 6 первыхъ листовъ на указку. — Теперь же посылаю Тебѣ 11 эксемп. дополнительныхъ отъ 7-аго листа до конца I. части съ обертками; поотбирай тамтии и прикажи связать въ полную книжку, а имѣ дай полныя новыя: Кромѣ того посылаю Тебѣ II части Исторіи 30 эксемп. тымчасомъ, дабы не принуждены были далше ожидать. Прошу Тебя, раздай ихъ всѣмъ 23 лицамъ, и потребуй отъ тѣхъ деньги, которы еще не виплатили всего. Позже при новой способности пошлю Тебѣ зновъ болѣе, чтобъ число II части сравнялось I части. — Отъ Г. Кобринскаго получившаго отъ меня 20 эксемпл. Исторіи, и отъ Г. Билинскаго и Петра Далибора въ Тернополѣ получившаго 10 эксемп. не имѣю никакого извѣстія; развѣ Братецъ любезнѣйшій гнѣвается на меня, что я такъ рѣдко пишу къ нему; кобъ онъ зналъ, въ какой я кожѣ, онъ бы вѣрно простилъ меня. И ты объ дражайшей родинѣ ничего не пишешь, что Вамъ Богъ далъ, можетъ быть и позабыли меня; а мнѣ трудно часто припоминяться Заботъ много а издержекъ, въ предпріятіяхъ моихъ еще болѣе, и чѣмъ далѣе въ лѣсъ, тѣмъ больше дровъ. Вѣстникъ худо стоитъ — отъ новаго года будетъ нашимъ счетомъ издаваться, Богъ знаетъ какъ дѣло пойдетъ; Ой помогите любезнѣйшіе Братцы и словомъ и дѣломъ — а все прочее пустите на страну — сирава народаа выше всего! Отъ Г. Раевского получилъ я довольно давно послѣднюю дополнительную посылку, здѣсь прибавленную — по первому Тебѣ посланному спису книгъ выписанныхъ изъ Питера удостовѣришься, что они суть всѣ. — Изъ 100 гульденовъ лишилось у меня 17 fr. думаю съ половиной. Извини Брате, что я посылаю Тебѣ всѣ эти книги разомъ и то почтовымъ путемъ на Твой счетъ — уже долше ждать не могу — а спедитерскій путь теперь опасный и продолжительный. Цѣлую Васъ всѣхъ сердечно Вашъ Иванъ Θ. Г.

(Лист писаний на цѣлихъ чотирохъ сторонахъ великого 4^о).

Ч. 5.

Записка Якова Головацького в справі висланих ним книжок на руки Івана Головацького при кінці 1851 р.

Списокъ книгамъ высылаемымъ въ Вѣну.

а) Взятія отъ Матицы за рабато́мъ 10 отъ ста.

1а) Росправа о языцѣ русскомъ à 10 кг. КМ.	10 ех.
16) Библііной Исторіи Ветхаго Завѣта à 20 кг. КМ.	10 ех.
2) d-to d-to Новаго Завѣта à 12 кг. КМ.	10 ех.
3) Три вступительныя Преподаванія à 10 кг. КМ.	10 ех.
4) Уставы Матицы à 3 кг.	10 ех.
5) Молитвословець à 5 кг. КМ.	30 ех.
6) Читанка Шашкевича à 12 кг. КМ.	20 ех.
7) О обрядѣ греческ. Церкви à 4 кг. КМ.	20 ех.
8) Два Слова къ питомцамъ à 6 кг. КМ.	20 ех.
9) Извѣстіе Заряда Матицы à 3 кг. КМ.	10 ех.
10) Розговори Русско-нѣмецк. à 20 кг. КМ.	10 ех.
11) Мудрыя изреченія à 10 кг.	10 ех.
12) Слово Дра Яновскаго à 5 кг.	10 ех.
13) Слово о полку Игоря à 10 кг. КМ.	10 ех.
13в) Геть! Геть! Геть! à 20 кг. КМ.	10 ех.

б) Изъ Ставропигійскаго Института за рабато́мъ десяти отъ ста.

14) Богогласникъ à 2 фр. КМ.	10 ех.
15) Житіе Іоанна Снѣгурскаго à 12 фр. КМ.	10 ех.
16) Изъясненіе Литургіи à по 30 кг.	10 ех.
17) Устава громадскаго изъясн. à 25 кг.	10 ех.
18) Козакъ и охотникъ à по 10 кг. КМ.	10 ех.
19) Любомудріе правоучительное à 20 кг. КМ.	3 ех.
20) Миръ вамъ братья (Пѣсни) à 4 кг. КМ.	8 ех.
21) Правопись Словенская à по 3 кг. КМ.	10 ех.
[2] 22) Пѣснь народна à 1 кг. КМ.	10 ех.
23) Размышленія благовѣйныя à 12 кг. КМ.	10 ех.
24) Росправа Урицкаго à по 6 кг. КМ.	10 ех.
25) Ермакъ трагедія à 48 кг. КМ.	5 ех.
26) Село Липовица à 3 кг. КМ.	10 ех.
27) Способъ борзо выучити чит. à 8 кг. КМ.	10 ех.
28) Мѣсяцесловъ 1852 à 20 кг. КМ.	20 ех.
286) Тарасъ Бульба à по 45 кг. КМ.	5 ех.

в) Отъ Гна Ильницкого.

29) Перемышляиинъ 1852 à 20 kr.	20 ex
30) Граматика Слав. Добрянскаго à по 30 kr.	10 ex.
31) Судъ або що Иванъ видѣтъ à 4 kr. КМ.	30 ex.
32) Повѣсти благонравныя à 20 kr.	17 ex.
33) Слово Р. Моха à по 6 kr. КМ.	20 ex.
34) Слова изречены 3-го Мая 1849 à по 5 kr.	10 ex.

г) отъ мене.

35) Гной душа въ господарствѣ à по 10 kr. КМ.	20 ex.
36) Очеркъ Матицѣ à по 40 kr. КМ.	17 ex.
37) Маруся à по 45 kr. КМ.	10 ex.
38) Русалка Дябѣстровая à по 20 kr. КМ.	10 ex.
39) Привѣтствованія à по 15 kr. КМ.	15 ex.
40) Вѣнокъ ч. I. à по 45 kr. КМ.	4 ex.
41) Вѣнокъ ч. II. à по 1 fr. КМ.	10 ex.

[3] д) Изъ Консисторіи на фондъ Вдовицъ.

42) Науки парохіальныя изданы О. Витвицкимъ I. II. Т. цѣна 2 fr. КМ.	10 ex.
43) е) Науки на вѣдѣли цѣлого року Ю. Ганкевича I. II. ч. 2 fr. КМ.	5 ex.
44) ж) Справа Клекотинска à 20 kr.	12 ex.
45) Dabczanskich Ruthen. Frage à 30 kr.	10 ex.
46) Gränzen	20 ex.
47) Slow kılka	10 ex.
48) An die Russinen	20 ex.
49) Darstellung	20 ex.
50) Denkschrift	20 ex.
51) Hohe Reichsvers.	20 ex.
52) Projekt	8 ex.

Писано на трех сторонах fol.

Ч. 6.

*Листъ Івана Головацького до брата Якова, без дати, пис. по
21. XII. 1851 р.¹⁾*

Любезнѣйшій Брате Ярославе!

Не ожидая Твоего отвѣта на послѣдній мой листъ, поспѣшался
я съ купномъ серебра и злата для Господъ Кобринскихъ, понеже ажю

¹⁾ Порівняй ч. 7.

тими днями значительно т. е. по 2¹/₂ упало — а въ будущемъ кто знаетъ, чи не поднесется вновь еще выше. Какъ я Тебѣ уже прежде писалъ, стоять эти вещи далеко выше, чѣмъ Вы рассчитывали-я. Я ходилъ по всѣмъ городскимъ золотникамъ, но дешевлѣ не можно было достать. Съ начала я хотѣлъ уже купить у Маера по Твоему порученію хорошіи 4 лутовые ложки, но когда я увидѣлъ, что денегъ не станетъ на колѣю, рѣшился я покупить у Накеній (въ Базарѣ), если помнишь. Серебро хорошо выдѣлано, но не множко легче, особенно столовыя ложки. По приложенному счету стоитъ серебро 132 гульд. 16 крайц. ср. За злишныя деньги 28 гульд. я не могъ достать хорошей колѣи, ниже 36 гульд. не было никакой, и тѣмъ худы, и я рѣшился добавить изъ моихъ денегъ еще 14 гульд. чтобъ тѣмъ лучше прислужиться Г. Кобринской, и я уповаю, что они довольны будутъ, хотя имъ прійдетъ еще въ мою часть возвратить помянутыхъ 14 гульденовъ.

Изъ здѣшнихъ новинъ не могу Тебѣ ничего утѣшительнаго донести — наша справа повсюду хуже стоитъ, и съ каждымъ почти днемъ упадаетъ. Не хочу говорить объ Вѣстникѣ, хотя онъ меня обходитъ ближе всего. Правительство лишило насъ почти всей помощи, и какъ Тебѣ уже извѣстно изъ программы нашей, въ будущій годъ будемъ издавать его только два раза въ недѣлю по значительно униженной цѣнѣ. Богъ знаетъ какій будетъ успѣхъ, пойдутъ ли наши люди за дешевымъ мясомъ, или нѣтъ? Я очень сомнѣваюсь, бо знаю какій духъ противу насъ объявляется, или паче противу правительственныхъ мѣръ. Границы начертаны суть такія узкія, что и пошевеливаться трудно. Вислобцкій взялъ на себя отвѣчательность [2] которую прежде дѣлилъ съ Константиновичемъ. Я совсѣмъ зависелъ отъ него, не имѣю никакого опредѣленнаго платѣжа, но все полагается на успѣхъ, если полъ этими обстоятельствами возможно таковаго пріобрѣсть. Онъ отнялъ мнѣ и правую руку мою, Г. Дѣинкаго, который отъ новаго года лишенъ своей посады, и на весну возвратится домой. — Вислоб. просто сказавше выгрызъ его полъ предложомъ нужнаго ошаденія издержекъ — разумѣется чтобы въ случаѣ перевышки самъ больше удержъ. — Мое состояніе будетъ очень утрудительно, и почти ограничено самымъ дѣйствованіемъ на корреспондентовъ, во мнѣ великое довѣреніе полагающихъ такъ въ Галичинѣ, какъ еще болѣе въ Угорщинѣ — и я знаю, когда бы мнѣ случилось днесь приняться за какое другое дѣло, то я увѣренъ, что всѣ лучшіе наши корреспонденты и великая часть читателей рѣшились бы пойти за мной, хотя я именуемъ моимъ въ Вѣстникѣ не хвастаюсь, какъ другіе, оклеветакшіе меня, что я задаромъ деньги беру и ничего для Вѣстника не пишу — но эти самые псы не помнятъ, что они сами мнѣ съ самаго начала преградили дорогу, что мнѣ запрещено было отъ

назирательства, никаких не писать взыскательных статей для Вѣстника, такъ что я часто принужденъ былъ подъ чужимъ знаменіемъ выдумывать корреспонденціи, чтобы только подкрѣстися когда нибудь. Впрочемъ правду сказать, не было и коли писать — я слѣдовалъ ночами дома, никто этого не видѣлъ, и не хотѣлъ вѣрить — но тутъ въ груди моей есть чистая совѣсть исполненной должности — когда бы эти дураки знали, сколько я написалъ до корреспондентовъ, и какое имѣю вліяніе на нихъ, они бы меня въ ложкѣ воды утопили; такова зависть у тѣхъ людей! Я объ всемъ молчалъ предъ Тобѣй и предъ всѣми, бо я зналъ что это не позожетъ. Но думаю придетъ когда время, и я рѣшусь удостоить каждаго линемѣра тѣмъ имъ и мѣмъ котораго онъ предъ свѣтомъ заслужилъ! — На теперь я доволенъ тѣмъ, что нашъ Вѣстникъ какъ будто худой, а много подѣйствовалъ — куда посмотрю вижу слѣды — жалко мнѣ — что въ публикѣ нѣтъ довольной подпоры, и ему не льзя о власныхъ остояхъ силать!

[3] По моему разсужденію ему не существовать далѣе, какъ до половины будущаго года — по крайней мѣрѣ подъ моимъ редакторствомъ — я радъ тому, что не отвѣчаю ни за содержаніе ни за печатныя издержки — но по той самой причинѣ не въ моихъ силахъ поставить его на ноги — онъ клонится къ паденію, и непременно погибнетъ — можетъ быть, что это уже съ выше напередъ опредѣлена судьба его? Что думаешь Брате, не возможно ли достать ся какомъ бразомъ къ Зорѣ Галицкой? особенно въ случаѣ, если Вѣстникъ упадетъ. Я имѣю сношенія разширенныя въ Угорщинѣ, и даже Сербы благочестивые rado читають Вѣстника, не такъ содержанія какъ языкословнаго духа ради и стремленія въ немя провѣвшаго; кругъ Зори тѣсный и только на Галичину ограниченъ, нужно бы его немножко побольшить и къ высшей цѣли направить, что не такъ трудно бы было, если бы соперникъ ея престался. Развѣдывайся, но очень осторожно, и бережись тѣни Твоей, бо и между нашими не всякому духу вѣрить! — Этого Тебѣ довольно! На хитраго врага нужно хитрѣйшаго борца! — а въ томъ я получилъ здѣсь хорошее поученіе.

Изъ прочихъ новинъ здѣшнихъ мало добраго! главная задача владѣнія есть теперь утѣснять всѣхъ Славянъ вообще — а восточныхъ болѣе т. е. Русиновъ, Румыновъ и Сербовъ. Ужасно и помянуть, что возмнѣряется противу нихъ! Враги не дали намъ ничего, и ни пособствуютъ въ ничемъ. Нашъ языкъ не остоится въ жадныхъ училищахъ по части изъ нерадѣнія нашихъ, по части изъ прямой и скрытой перепоны враговъ. Минувшихъ годовъ, какъ Тебѣ извѣстно, дѣлали наше Преосвященные предложеніе объ русскомъ языкѣ въ богословскихъ училищахъ, и были согласны. — Позднѣе намыслился Митрополитъ, и написалъ папскому нунцію, что онъ не наста-

иваетъ на тое, и что онъ согласится на латинское, какъ прежде бывало. Яхимовичъ объ ничемъ не зная, приѣхалъ сюда, и хотѣлъ это важное дѣло у министерства заступать; ажъ тутъ ему сказано, что Митрополитъ не хочетъ. — Подумай себѣ положеніе его! Дѣлано много конференцій объ томъ и у министра Туна и у нунція теперь — не знаю, какій усиѣхъ — по вѣроятію лишится все при старомъ т. е. латинскомъ; бо Яхимовичу весьма опасно ставать въ оппозицію съ всѣми!

[4] Не знаю, кто такъ вредливо поѣйствовалъ на Митрополита? Какъ я догадываюсь, то вѣрно или Бохенскій¹⁾ изъ Львова чрезъ сношенія своя съ Голуховскимъ и Баранецкимъ²⁾ — или хитрый лисъ Литвиновичъ³⁾ оттуду чрезъ сношенія своя съ нунціемъ? Одинъ изъ нихъ непременно, и то вѣрно послѣдній, изъ коварства и быстротумія своего славный! — И то знаю добре, что духъ Голуховскаго вездѣ пребывается, и что здѣсь какъ отъ никого правды дознаться, такъ никому изъ нашихъ не лъзя правды сказать. Въ послѣднихъ дняхъ дознался я еще одну важную рѣчь. Отъ Голуховскаго пришло донесеніе и ужалѣніе, что празднованіемъ русскихъ святъ теряется въ Галичинѣ много времени въ школахъ, урядахъ и въ земледѣльствѣ (!). Не возможно ли, чтобы Русины пріяли латинскій мѣсяцесловъ, и показали эту марную жертву ради униі святой! — Что то подобное извѣстіе было полуофициально въ Львовской газетѣ умѣщено; что Бохенскій (alter Baraniecki) согласенъ, этому и сомнѣнія нѣтъ; Литвиновичъ бросился на эту мысль, какъ бы хотѣлъ полу свѣта завоевать, и оборонить ее какъ односпасительную — Шамкевичъ потакуеть (бо митра прелестно блищить) — что Яхимовичъ на то? не знаю; вѣрно молчитъ, но самъ не опрется; угорскіе епископы пойдутъ какъ телята за примасомъ своимъ! Боже! и тотъ столбъ православія нашего можетъ быть скорѣе подорвется, какъ мы опасываемся! — А что же нашъ низшій клиръ и народъ скажутъ на тое? Будутъ ли и они молчать; пріймутъ ли и они равнодушно измѣну святителей своихъ? Въ высшихъ сферахъ нашего священства превладѣтъ духъ езуитскаго коварства и самолюбія; останется ли и низшая сфера безъ дѣла. Если когда то теперь пора обдумывать о будущемъ ударѣ, пораумѣваться приватно, что бы готовымъ быть на борьбу за жизнь или смерть! Прошу Тебе Брате, распиши о томъ всѣмъ друзьямъ, дабы скрыто обдумывали о сретствахъ, сильную произвести оппозицію, когда время придетъ; а оно можетъ быть недалеко! — Если же и протянется, то вѣрные имѣемъ слѣды, куда насъ униа заведетъ! — Какъ чую, Гау-

1) Иван Бохенскій еп. суфраган.

2) Латинскій архиепископ у Львові.

3) тоді ще ректор віденської, духовної семінарії, пізнійше митрополит.

нты вернуться въ Галичину, и займутъ гимназію Тернопольскую; а въ Золочевѣ имѣють учредить нову! — Подобное стремленіе появляется и въ Угорщинѣ, на дняхъ писали мнѣ, что Герингеръ пыгался, не возможно ли краевый Вѣстникъ угорско русскій издавать латинскими буквами? и пр. и пр.

Объ Твоей Хрестоматіи я еще ничего не слышалъ — кажется по важности нныхъ дѣлъ (!) вѣтъ времени о русчинѣ промышлять.

Прошу Тебя, пиши мнѣ скоро а много объ всемъ, что я Тебя прежде и теперь спрашивалъ — помни объ Исторіи Балудянского.

Цѣлую Васъ всѣхъ любезнѣйшіе брата и сродники и желаю благополучныхъ святъ и лучшаго новаго года. Прощайте Вашъ Иванъ Ө. (Головацкій).

Лист писаний на 4 сторонах великої 4^о.

Рік 1852.

Ч. 7.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 22. XII. 1851 р.
(3. січня 1852 р.).*

Любезнѣйшій Брате!

Поспѣшаю съ отвѣтомъ на послѣдній Твой листъ объ цѣнахъ здѣшнихъ бумаги. Они теперь весьма высоко стоятъ. Въ окрестной перевязцѣ посылаю Тебѣ два рода бумаги, а третій видишь самъ на Балудянского Исторіи. Цѣны имъ такіа:

I. Бумага Исторіи Балудянского стоитъ риза по 12 золот. сер. слѣдовательно баля одна 120 зол. сер.

II. Бумага бѣлѣйша стоитъ риза 17 зол. 30 кг. сер. — баля 115 з. ср.

III. Бумага темнѣйша, якъ на указкѣ, стоитъ риза 10 з. 30 кг. ср. — баля 105 зол. ср. То суть цѣны сихъ бумагъ, которы суть всѣ одной величины. — Если платится готовыми деньгами (Comptant), то отпушаютъ толко 2 зол. отъ ста, или во обще 2 зл. отъ одной балѣ

Пересылка спедитерскииъ путемъ стоитъ вобще отъ четвара 4 зол. ср. до Львова — одна риза важить 18 ж а съ скринію 20 ж ; скринію Emballage платить ливерантъ; но пересылку купующій.

[2] Торговаться здѣсь ничего, бо не купить одинъ, то куплять десять нныхъ. При томъ долженъ я замѣтить, что этихъ бумагъ теперь не великій здѣсь запасъ, нужно бы скоро рѣшиться до купна; такъ бумаги № II есть только 6 балей въ запасѣ; № III около 20 балѣ;

купецъ мой обѣщалъ ожидать на Ваше рѣшеніе 12 до 14 дней отъ днесъ, и то только по знакомости моей. — Сего ради не медлите, но рѣшайте поскорѣе, и подайте мнѣ отвѣтъ.

Дня 21 декабр. я послалъ Тебѣ уже серебро и золото для Г. Кобринскихъ — дивно мнѣ, что еще дня 27 дек. въ Твоихъ рукахъ не было, какъ изъ Твоего писма догадуюсь. Я поспѣшилъ съ купномъ потому, же ажю тогда значительно упало.

Благодарю Тебя за присылку предлатителей; ихъ въ истину не много, но что же дѣлать? Между ними я не вижу нѣсколько именъ, которые Г. Балякомъ мнѣ доставлены были, сирѣчь:

[3] 1) Г. Ижакъ Никита запла. 3 fr. ср.

2) Г. Биркевичъ чиновникъ 1 fr. 30 kr.

3) Г. Телиховскій крылоша.... 3 fr.

4) Г. Катериношка чиновн... не заплатилъ.

Прошу Тебя, удовлетвори и тѣмъ Господамъ, и упомяни о излишніи деньги.

Е. Преосв. Іоаннъ Бохенскій получилъ отъ меня 2 полныхъ ексемп. но еще денегъ не прислалъ. Развѣ то будетъ въ поклонѣ за присланную мнѣ Ноту Консисторскую? —

У тебя нѣмъ уже запасу II части Исторіи? Я Тебѣ скоро pošлю, и прибавлю може еще якихъ Тобою желаемыхъ книгъ. — Тѣмъ часомъ дабы не премедлить, посылаю Тебѣ 50 ексем. Новаго Алманаха „Повражденіе (sic.) Русиновъ на 1852 годъ“¹⁾ — который я вчера въ 150 экс. получилъ — цѣна ему 30 kr. ср. какъ прежняго. — Распродавай чѣмъ скорѣе и разсылай, бо то идетъ на мой счетъ, и мнѣ пужы (!) деньги чѣмъ скорѣе. — Если угодно Вамъ больше, то pošлю позднѣе.

[4] Прощайте всѣмъ домоу и градомъ сродники и родимцы

Вашъ другъ и Братъ

Иванъ Ѳ. Головацкій(ій)

Вѣна 3 Января 852

22 Декабр. 851.

Лист писаний на 3 сторонахъ малої 8^о.

Ч. 8

Лист Юліана (?) Лавровського, до Якова Головацького, без дати, нис. 1852 р. (?)

Всечестнѣйшій Господине!

На допись Вашу передъ двома тижнями получену, не могъ емъ борше ѳдписати, понежемъ ся мусѣлъ зъ братомъ моимъ въ томъ взглядѣ порозумѣти.

¹⁾ вид. в Пряшеві. Автором „Повражденія“ був Ал. Духнович.

Соглашаю ся со всімъ въ мнѣніемъ Вашимъ, щобысте кронѣку Беловскому [Бѣлѣвскому] за 20 р. ср. одступили. Гроши тѣи прошу моему братаньцеву (sic) Лукіянну Лавровскому вручити.

Даруйте, що такъ мало и ино въ интересѣ до Васъ пишу, понеже въ власнѣ теперь на ѳѣдѣ.

Съ моимъ почтеніемъ остаю униженнымъ
слуговъ

[Юліанъ(?)] Лавровскій.

Лист пис. на одній стороні картки 4°. Слова взяті в клямри [] пис. чужою рукою. На 4. стор. адреса: Всечестіишому Господину Головацкому профессору руского языка на гимназій Бернадинской въ Львовѣ.

Ч. 9.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. І. 1852 р.

Любезнѣйшій Брате!

Понеже много по томъ залежить, абы нашія книжки якъ найскорѣе распространялися, и поддерживали упадающаго духа, сего ради не премедляю съ рассылкою тѣхъ, которы у меня суть при руцѣ.

Ты сдѣлай все возможное изъ Твоей стороны. Днесь посылаю:

1) Балудянскаго II части 30 эксемп. дабысь удовлетворилъ всѣхъ заблаговременно, и запасъ имѣлъ.

2) Поздравленія Русиновъ на г. 1852. 50 эксемп. цѣна по 30 кр. ср. есть еще у меня сей книжки около 50 эксемп. До Перемышля я уже послалъ 30 эксемп.

3) Литургическій Катихисъ, весьма поучительна и любопытна [2] книжица 18 эксемп. цѣна по 40 кр. ср. У меня есть еще запасъ около 20 экс. но могу еще больше выписать, если нужно будетъ. Распространяи еѣ какъ возможно только по селамъ. Павликовъ уже получилъ отъ меня 10 эксемп.

4) Память изъ Отпуста, набожныя пѣсны для сельскихъ дѣтей Н. Нодя¹⁾ — 100 эксемп. цѣна по 3 кр. ср. Доходъ чистый опредѣленъ въ Галичинѣ на Домъ Народный. Запасу у меня довольно. Полъ втора тысяща эксемп. сей книжочки я уже разослалъ — но деньги очень скудно возвращаются.

Пращайте Братя и Друзя Вашъ Братъ Иванъ Ѳ. Головацкій
Вѣна 4/1 852.

Лист писаний на 2 сторонах 8°.

¹⁾ Нодъ Николай: Память изъ отпуста добрымъ дѣтемъ. Вѣдень 1851. Ся книжочка містить в собі 14 віршів, взятих під ноти.

Ч. 10.

Поквітованє Головацького на взяті книжки з 12. січня 1852 р. і Ів. Ступницького, пізн. єпископа в Перемишлі за побрані гроші, дня 5. вересня 1857 р.

Подписавшій ся бере десять екземплярей „Наукъ парохіальныхъ Витвицкаго Т. I. и II. бесплатно на выплатъ належности за тое дѣло по 2 fr. КМ. за одинъ екземпляръ на познѣйшее время.

Львовѣ 12-го Сѣчня 1852.

Я. Головацкій.

20 fr. v. zwanzig Gulden Conv. Münze habe ich am heutigen baar und richtig erhalten.

Lemberg am 5-ten September 1857.

Joh. Stupnicki

Kanzler

(теперъ перемышльскій єпископъ).

Поквітованє пис. на одній стор. картки 4^о. Слова, взяті в (), писані чужою рукою.

Ч. 11.

Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 12. (24) січня 1852 р.

Вѣдень 12/24 Января 852 Josephstadt № 201.

Любезнѣйшій Брате!

Вчера тыждень минулъ, когда я отъ Тебя получилъ деньги въ сумѣ 460 гульденовъ серебр. съ порученіємъ, 7 бали бумаги купить. — Вы хорошо сдержали слово, а я скоро и коротко справился, что бы Вамъ удовлетить. Готовыми деньгами наилучше орудовать; днесъ тыждень что бумага послана, сирѣчь двѣ ризы почтовымиъ путемъ, а прочее въ 3 сандукахъ спедитеромъ на имя Г. Barthelmus въ Львовѣ. Не такъ легко прійшло мнѣ до того засѣсть, что бы Тебѣ о томъ извѣстіе и счетъ переслать.

Прибавленный здѣсь Квитъ показуетъ, что отсчетавъ за наличныя деньги по 2 гульдена отъ бали, заплачено мною за 4 бали или 40 ризъ (въ цѣнѣ 11 fr. 30 kr.) 452 fr. сер. всего. — Въ моихъ рукахъ лишилось еще 8 fr. ср. на дальшій счетъ, или когда хочете, сей часъ отошлю Вамъ. Клеймо на квитъ 2 fr. СМ. заплатилъ купецъ, тоже и за три сандуки думаю 4 fr. СМ — и этого не пужно ему возвращать. —

Посылку сдѣлалъ купецъ самъ отъ себя на Твое имя черезъ Спедитера Barthelmus. — За двѣ ризы принужденъ онъ былъ здѣсь почту 12 fr. CM (!) платить, что Вы ему на руки Г. Barthelmus вѣстѣ съ спедитерскою посылкою возвратите.

Прошу Тебя Любезный Брате, извѣсти меня случайно, тая ли самая бумага и хорошо ли Вамъ доставлена, и довольны ли Господа Ставропигійцы? —

[2] Что касается будущаго требованія Вашего на другой томъ, заручалъ меня продавецъ, что она будетъ на тотъ часъ готова въ томъ самомъ сортѣ и цѣнѣ на его складѣ. — Господамъ Членамъ Ставропигіи извѣсти, что я всегда готовъ на ихъ услуги.

Книги мною посланныя, за которыхъ посылку Ты такъ много заплатилъ, нужно будетъ не множко дороже продавать, а потомъ мы рассчитаемся. Я ихъ послалъ почтою потому, что поскорѣе дѣло идетъ при дешевой худой погодѣ и дорогѣ. —

Прошу Тебя передавай Исторію Балудянскаго вѣмъ, которы у Тебя деньги зложили. — Г. Крылошанинъ Н. И ж а к ъ жалуется, что пославши мнѣ предплату въ лѣтѣ чрезъ Г. Баляка, еще до сихъ поръ не получилъ ни одной части. Прошу Тебя предложи и ему и вѣмъ, о которыхъ я Тебѣ уже писалъ. — Съ предплатою Вѣстника приходятъ еще нѣкоторые изъ сель, и желаютъ Исторію — а тутъ бѣда — у меня нѣтъ первой части, все разослано кромѣ того, что будетъ вязано въ одинъ томъ. Я имъ отпишю и поручаю, чтобъ мое письмо послали Тебѣ, и требовали доставленія отъ Тебя; между прочими надѣйся получить такіи листъ отъ Г. намѣстника Михаила Кириловича въ Войславичахъ чрезъ почту Сокаль — за почту пусть онъ самъ платитъ; я уже довольно наплатился за поодинокія части. — Что касается числа предплателей на Исторію — то я долженъ признать, ихъ больше нежели я надѣялся — выше 300 уже теперь имѣю — и еще прихоятъ.

[3] По части съ той причины, по части же при многихъ трудахъ моихъ я немножко премедлилъ съ заключеніемъ печати, и кажется добро сдѣлалъ. Удивляюся, что не приходитъ никакого извѣстіе отъ Львовской и Перемышльской Консисторіи — и даже отъ Г. Кобринскаго не узналъ я до сихъ поръ ничего — а послалъ ему 20 эксемп., а Ты передалъ молодому тоже если помню 10 эксемп. — Когда прійдетъ извѣстіе изъ тѣхъ 3 мѣстъ, тогда заключу дѣло, котораго только послѣдній листъ еще не печатанъ. — Прошу Тебя, походи коло консисторіи, можетъ быть уже собралось что нибудь; та они отволѣкаютъ, какъ прежде съ возваніемъ. Г. Кобринскому тоже напиши, доволенъ ли купленнымъ мною серебромъ, и сдѣлалъ ли что во мою пользу. Надѣюсь скорого отвѣта.

Книжекъ мною желанныхъ я всегда еще выглядаю, а ихъ нѣтъ --- и Перемышлянина я желалъ получить съ 50 эксемп. а Г. Досковский написалъ мнѣ, что я ихъ отъ Тебя могу получить! — Эти Господа не знаютъ своего дѣла. Пришли что можешь и чѣмъ скорѣе! —

„Поздравленія Русиновъ 1852“ — есть у меня еще 40 эксемпляр. Литургическій катехисисъ уже минулся — но могу по желанію сей часть выписать изъ Пряшева. Покупъ есть на все, но Богъ знаетъ, куда деньги расходятся. Когда бы мнѣ только за Исторію все уже прмсланно было, что бы я могъ этое время свалить!

Изъ здѣшнихъ извѣстій доношу Тебѣ, что Вѣстникъ довольно хорошо стоитъ, прибыло уже до сихъ поръ выше 150 новыхъ предплатителей, когда бы только старые лишились при насъ, то дѣло на сей годъ добро пойдетъ.

[4] Подъ тайною кажу Тебѣ, что мы отъ правительства получили 1000 гульд. ср. субвенціи на цѣлый годъ, и почтовые марки имѣемъ бесплатно — помощь это велика въ теперѣшнихъ обстоятельствахъ ошадности статскихъ издержекъ. Предъ свѣтомъ мы независимы — то ничего не вредить, я хлопчусь сколько могу, и Вислоб. дѣлаетъ свое сколько можетъ — дописей довольно — приклонность въ Угорщинѣ къ намъ необыкновенна, въ Галичинѣ не такъ, развѣ обидились нѣкоторые моею полемикою противъ О. Г... Но что дѣлать, пора была самая горячая, и я долженъ былъ себя бороться какимъ либо оружіемъ. — Скажи мнѣ Братчику по совѣсти и правдѣ, что кажется въ твоей окрестности о Вѣстникѣ новомъ? особенно о перемѣнахъ въ правописи мною сдѣланныхъ (относительно буквъ *у* и *я*) — которыя по примѣру Вагилевича (въ Дневникѣ) я ради улегшенія въ коректѣ слилъ въ одну форму? — ибо здѣшніе Русины нападаютъ на меня, что я отъ общаго употребленія отступилъ — и скажи мнѣ, нужно ли будетъ возвратиться къ прежнему? — Но напиши такъ, чтобы я могъ имъ перечитать — Твоимъ мнѣніемъ я сильно защищусь, они все полагаютъ на Тебя и цѣркаютъ мнѣ въ очи. — Г. Ковальскій враждуетъ на меня и на Вѣстникъ; а Хоминскій и Литвиновичъ слухаютъ его!!! Прежнія извѣстія моя объ урщинѣ были за скорыя — Яхимовичъ въ послѣдней хвилѣ пересадилъ все — русскій языкъ можетъ заводиться въ богословіи, и Яхимовичъ уже изрекль, что Исторію Балудянскаго прійметъ яко учебную книжку — объ латинскомъ мѣсяцословѣ утихло все на время — угорскимъ храни Богъ, и не говори объ томъ, сей часъ перейдутъ на благочестъ — а наше? Не извѣстно ли Тебѣ, какой человекъ есть „Михаилъ Козановичъ“ — приход. въ Ольшаницѣ коло Тысменицы? Пращай Любезный Твой Иванъ О. Голо(вацкій).

На боці: Днесь рано 12/24 януарія о $\frac{1}{2}$ шестаго часа померъ Нашъ Отець славный проф. Іоаннъ Коляръ по короткой слабости! Великой души его вѣчный упокой!!!

Лист писаний на цѣлих чотирох сторонах 8°.

Ч. 12.

*Лист Антонія Петрушевича до Якова Головацького,
пис. дня 18. V. 1852 р.*

Милостивый Государь!

Я имѣю честь прислати Вамъ 3 флореновъ серебромъ на пренумерату трехъ экземплярей русскихъ проповѣдей издаваемыхъ Госп. Радолинскимъ — Ёго Превосходительство Высокопреосвященный Митрополитъ повелѣли для себя запренумеровати 2 экземплярей а пречест. Крилошанъ Іоаннъ Коланковскій комиссаръ Ёго Превосходительства желаетъ такожъ получить оденъ экземпляръ — Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Благородія покорнѣйшимъ слугою А. Петрушевичъ.
18 мая 1852- въ Уневѣ.

Лист писаний на 1 стороні малої 8°.

На четвертій стороні: Уневъ Достопочтенному Господину Головацкому Профессору русскаго языка и его словесности въ Львовѣ.

Ч. 13.

*Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького,
пис. дня 10. VI. 1852 р.*

Ваше Благородіе Милостивый Государь!

Извините меня что опоздалъ съ отвѣтомъ. Я желалъ къ Вамъ послать также нѣсколько экземпляровъ Челяковского II части Хрестом. но ему умерла жена и онъ выѣхалъ: теперь воротился и я съ нимъ объ этомъ говорилъ, и видѣлъ что онъ никакой охоты непоказалъ. Что касается пересылки, то я говорилъ съ книгопродавцемъ и онъ сказалъ, что все должно ити черезъ Вѣнну и что онъ поручить за то, что Вы то получите скорѣе двухъ мѣсяцевъ, то я рѣшился послать почтой.

Посылаю.

10. Сазаво-Еммаузское Еѣліе à 2 f. с. m.

15. Начала священ. языка на чесск. я à 10 kr. на русс. все разошлось.

20. Начала русскаго языка. Часть практич. à 10 kr.

10. Русско-чешское правописание à 8 kr.

3. Pravopis česky 6 kr.
20. Рукопись краледворская 12 kr.
2. Полиглатта 2 fr.
5. Денница часть VI. 5 kr.
2. Krakoviaky 15 kr.
1. Hankovy písně 0
- [2] 1. Starobyly malba 0
1. Čelakov. Хрестоматія.
2. Шафарика Památky 2 f. 30 kr.
1. — O pismenech Chrabra 8 kr.
1. Csupr Praktischer Lehrgang 14 kr.
1. — Böhmisches sprachlehre 31 kr.
1. — Přehled Literatury česke 10 kr.
1. Correspondenz 0
2. Словянски mluvoveda для Васъ 0 и для Діонисія Андреевича Зубрицка.

1. Полни экз. Начала русск. языка для Васъ 0 Такимъ знакомъ 0 все для Васъ даромъ извольте принять милостиво.

Начала русск. языка части практич. въ самой низайшей цѣнѣ, думаю годятся для Вашихъ слушателей. Когда я началъ преподавать русскій языкъ, я началъ печатать сія начала, какъ была напечатана теоретическая часть, и дожидаясь практической, я продавалъ ее своимъ слушателямъ, коихъ было 300, правда не было „Kollegiengelder“, послѣ министерство учедило (sic!) этѣ осудныя или остудныя Kollegiengelder и слушателей осталось 30 и такимъ образомъ есть у меня [3] купя практической части.

Г. Шумавскій работаетъ, онъ выпустилъ первую тетрадь, но онъ самъ недоволенъ ортографіей, и лучше будетъ подождать, на выпускъ другій съ которымъ и первый исправленный будетъ.

У насъ въ прочемъ все очень плохо идетъ и мы ждемъ лучшаго времени для нашей славянской жизни.

Денги 9 fl. с. т. я порядочно получилъ.

Мой низайшій поклонъ Діонисію Андреевичу и вообще вѣмъ кто только знаетъ и помнитъ еще меня. Будьте здоровы, благополучный и забывайте преданнѣйшаго Вамъ

Вячеслава Гайку.

Прага 10 юнія 1852 н. с.

Лист писаний на 3 стор. 8⁰.

Ч. 14.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
10. (22,) VIII. 1852 р.

Вѣна 10/22 августа 852.

Любезнѣйшій Братъ!

Бумага для Ставропігії уже выслана три недѣли тому назадъ, и должна бы на дняхъ въ Львовъ прибыть — прямо на Твое имя. Тѣмъ разомъ посылка не множокъ премедлилась — прежній купецъ рѣшился отказать мнѣ потому, что я не взялъ всего лишка — $2\frac{1}{2}$ балей, и я принужденъ былъ посредствомъ Мехитаристовъ вновь выписывать отъ иной фабрики бумагу въ большемъ количествѣ, изъ которой они мнѣ отступили требуемыхъ Вами 12 ризъ. Эта бумага не множокъ толстѣе прежней, но бѣла и въ величинѣ тойже; цѣна какъ и прежде по 11 fr. и 30 kg. сер. риза, а не какъ Ты извѣщалъ меня 10 fr. см.

Здѣсь прилагаю расписку заплаченныхъ денегъ;

Я получилъ отъ Тебя	132 fr. сер.	
изъ прежнихъ лишни	8 — —	
И того	140 fr. сер.	
Бумага стоитъ	138 fr.	135 — —
отпускъ	3 fr.	заш. 5 fr. CM.
заплачено	135 fr. ср.	

А такъ лишилось у меня въ пользу Ставропігії еще 5 fr. сер. — которыя я поздиѣ отошлю, или при случаѣ рассчитаюсь. [2] Изъ адѣшнихъ новинъ очень мало. Я не сообщаюсь много съ нашими, понеже имѣю отъ нихъ больше укоризнъ и грызи, какъ ихъ сообщеніе новинъ достойно. Работаю свое — по дома, впрочемъ и досуга нѣтъ.

Зоологія Воляна¹⁾ уже напечатана — хорошо — и авторъ поѣхалъ на родину; крутымъ путемъ онъ пересадилъ и гражданку и многія особенности, сопротивляющіяся Шашкевичевой правописи; даже коректу ажъ до 13 листа велъ самъ авторъ, а Шашкевичъ и не зналъ объ ничѣмъ — при концѣ хотѣлъ еще препятствовать, но уже не удалось. — Грамматика Тобою присланна кажется уже одобрена отъ министеріи, и Твой будетъ вѣнецъ. Хрестоматію Твою и читанку Ковальскаго взялъ

¹⁾ Василій А. Волянъ: „Начальное основаніе вѣрословія для оупотребленія гимназіяльныхъ и высшихъ городскихъ шкѣлъ написалъ по нѣмецки дръ Германъ Бурмайстеръ, перевелъ на рускій языкъ и по обстоятельствамъ пѣся наилучшихъ авторѣвъ оумножилъ В. В... Львів 1852 р.

Пашкевичъ съ собой на отпускъ, и не извѣстно что намѣряеть съ Хрестоматіею дѣлать; кажутъ что хочетъ се переработать и примѣрить нашему юношеству! Богъ знаетъ, что онъ замышляетъ?! — Можетъ быть, что увидишься самъ съ нимъ — хотя онъ угрожалъ, что нашихъ не посятитъ, но прямо изъ Перемышля до Угринова удастся. О когда бы тамъ на всегда лишился. Предъ отъѣздомъ (1 августа) онъ разсердился на меня, что я его статіи полемической противъ Зори не принялъ въ Вѣстникъ. Онъ хотѣлъ безъименно защищать Ермака и Могилицкаго противъ Пряшевскаго дописывателя (50 числ. Зори)¹⁾; но я [3] отписалъ ему, указавъ бесполезность той полемики, особенно въ формѣ имъ употребленной — самой мѣлкой и простой надъ воображеніе. Долго я колебался, что дѣлать, но вконцѣ рѣшился противустануть и ему и Вислобоцк Подлинникъ есть у меня, и придетъ когда время, что я напечатаніемъ сей статіи съ моими примѣчаніями оправдаюсь. — Словомъ онъ сильно ожесточился на мою дерзость, и будетъ меня и Вѣстника вездѣ оклеветывать.

Енциклопедія Владиміра братчика еще не началась печатать — вишьетъ соотвѣтныхъ нѣтъ у Мехитаристовъ, нужно будетъ купить гдѣ нибудь за готовыя деньги. Егоже грамматику Дюнебіера наилучше прямо послать до министеріи, или я ее предложу самъ лично секретарю барону Häufler референту, и буду просить, что бы скоро рѣшили; онъ пошлетъ ее въ Львовъ съ порученіемъ, что бы скорѣе возвратили; такъ сдѣлалъ Волянъ; но! Пашкевичевыхъ рукъ она не минетъ, по крайней мѣрѣ я сомнѣваюсь.

Исторія Зубрицкаго вѣзмъ очень понравилась, хотя мало кто изъ нашихъ право ее осудить въ состояніи.

На дняхъ прибылъ изъ Рима молодой священникъ, тамошній воспитаникъ Института de propaganda fide — хочетъ здѣсь докторизовать — умный человекъ и добрый Русинъ, какъ утверждаютъ.

[4] Книгъ Тобою желаемыхъ я еще не получилъ, мы писали въ Варшаву — и тамъ ихъ нѣтъ, нужно выписывать изъ Питера — за готовыя деньги, а тѣхъ у меня Богъ дастъ. IV часть Догматики Макарія еще не издана — прочія же стоятъ выше, какъ Ты писалъ, всего 8 рублей сер. — но у меня и тѣхъ нѣтъ. На всѣ стороны имѣю долги и непріятности — многіе за Исторію Балуд. еще не полатили, и въ общѣ все идетъ опоромъ. Мое жалованіе 125 fr. на три мѣсяца — подумай откуда жить и долги платить — раздираюсь на всѣ стороны, но одолѣть мнѣ непріятности почти не возможно. Трудяюсь, мучу, и все кажется тщетно для меня и для стремленія въ общѣ.

¹⁾ Гляди вступну статью.

Вѣстникъ, Богъ вѣдаетъ, что съ нимъ будетъ на 1853 годъ? Вислоб. даетъ уже залогъ, но что публика сдѣлаетъ? До тѣхъ поръ едва 650 отбирателей, и между тѣми много не поспатили точно.

Что же съ Вашею Зорею? не возможно ли бы въ пользу ея пожертвовать Вѣстникомъ? Я сей часъ готовъ, и ручаю за успѣхъ; Здѣсь уже мнѣ такъ надоѣло, что я не вижу — только мой гробъ предъ собою. Сдѣлай милость, посовѣтуйся у людей, отъ которыхъ это зависитъ. Но напередъ кажу, что кромѣ кавціи должна Ставропігія на обновленіе ея изъ вѣн пожертвовать не множко — а въ содержаніи уже бы я ее исправилъ и распространилъ въ всѣ стороны; мы угорскихъ читателей имѣемъ почти половину.

Пращай любезный Братъ Иванъ Ѳ. Гол(овацкій).

Лист писаний на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 15.

Листъ Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. дня 12(24) VIII. 1852 р.

Вѣна 12/24 Августа 852.

Любезнѣйшій Братъ и Вся дражайшая родина!

Я очень радуюсь, что слышу Васъ всѣхъ здоровыхъ, въ веселомъ родинномъ кругѣ веселящихся — поминайте при случаѣ и меня отдаленнаго и близко половину своей жизни на безродіи пребывающаго — вотъ така то уже судьба моя — можетъ быть наказаніе за грѣхи молодости; какъ нибудь, всегда оно наказаніе самое жесточайшее. — Ты счастливъ Брате, имѣешь и свою родину собственно, и теперь наслаждаешься всѣми прочими родственниками — у Тебя есть днесь и ма-тушка любезная, и сестра, и братья, и все чего только душа запрагнетъ — а у меня только мечта на думкѣ, и жажда, пустое желаніе въ сердцѣ. Богъ да благословитъ Васъ всѣхъ, радуйтеся и гараздуйте въ счастья и здоровья, а мнѣ пожалуйте хотя одно воспоминаніе. Уцѣлуй Брате и маму и Юльцю и Мариню и всѣхъ братьевъ и сестръ отъ меня, да будутъ здоровы и любить свой родъ и народъ, какъ я ихъ всѣхъ люблю, хотя уже три года ихъ не видалъ и ничего не писалъ — но бѣда, не можно! Ты знаешь мое дѣло! [2] Извини меня у всѣхъ — Ты знаешь для кого я живу. Для нихъ всѣхъ, но и еще для кого нибудь.

Твое письмо вышло изъ Скалата 20 августа, а днесь 24 я уже отвѣчаю. Не знаю, получаютъ ли братья Григорій въ Скалатѣ, и Николай въ Чепеляхъ, и Димитрій въ Ластковцахъ моего Вѣстника, который сего года точно высылается. —

Упомяни братчика Петра, что бы поскорѣе дѣлалъ испытъ, и Владиміръ наилучше сдѣлаетъ, если будетъ стараться о гимназіальную профессуру. Въ томъ поприщѣ еще самая большая польза для народа, а почти больша какъ священникомъ быть.

Жалко что Ты меня не извѣстилъ объ отъѣздѣ Твоемъ изъ Львова — я этого непременно надѣялся, и полагая что Ты еще тамъ, писалъ я Тебѣ въ Львовъ довольно прилѣжное писемцо, и приложилъ счетоводную расписъ заплаченныхъ за бумагу денегъ — поручи кому нибудь, можетъ быть и Г. Сосновскому, чтобы отобрали и Тебѣ послали. Бумага вислала отсюда 2 августа — все въ порядкѣ, только не множко опознилась посылка потому, что прежній купецъ никакимъ образомъ не хотѣлъ выдать излишка своего вчаси, только весь — и я принужденъ былъ выписать особо изъ [3] иной фабрики, по тойже цѣнѣ. Я Г. Сосновскому тѣми порами уже два раза писалъ, и о всемъ извинялся.

Г. Шашк. отъѣхалъ изъ Вѣны 1. августа, и вѣрно уже агитуетъ по всемъ сторонамъ и лицамъ — оружіе его какъ и равныхъ ему извѣстно Тебѣ: подозрѣвать і высмѣивать, по временамъ и оклеветать немножко — онъ вѣрно повредить много и Вѣстнику и Зорѣ — надо бы по случаю контрамину подложить. Если Ты съ нимъ случайно встрѣтишься, увидишь что онъ теперь самый лютѣйшій сдѣлался фанатикъ; потребно бы его въ томъ фанатизмѣ мало поджечь, а онъ его самага подрѣжетъ, какъ того змѣя, который въ ярости самъ хвостъ свой смертоносно ужалилъ. Для Ш. нѣтъ лѣкарства, онъ пропалъ въ своемъ заслѣденіи. Предъ отъѣздомъ онъ не мало розсердился на меня, что я дерзнулъ его статью до Вѣстника не принять, и смѣлъ откровенно сказать ему причину того. — Но сему должно было быть. —

Воляна Зоологія уже уздана, хорошо; въ Львовѣ получишь отъ автора ексемп. если Тебя застанетъ, и онъ имѣлъ довольно годованій съ Ш... Твоя граматика уже пріята отъ министеріи — хрестоматію же взялъ Ш... съ собою, Богъ знаетъ [4] что придумалъ сдѣлать съ ней.

Изъ Рима пришелъ сюда Г. Черлунчакевичъ, молодой богословъ — умный человекъ — рассказывалъ что въ Римѣ приспѣли вѣсти, якобы Угорскіе Русины готовы на латинскій обрядъ перейти — пусть попробуютъ, а увидятъ какъ имъ ототнудъ, что и свящ. водою не омоются.

Первой части Исторіи Бадудянского у меня только есть 17 ексемп. обходится иными какъ можешь, а ни, то я и тѣ пошлю Тебѣ. Епископъ Бохенскій получилъ отъ меня особо все части по 2 ексемп, какъ и особо предплату мнѣ подаль. Дополненіе первыхъ 6 листовъ для 2 ексемп. I части я Тебѣ повдѣе пришлю — только припомни мнѣ. Надѣюсь, что Ты только тѣмъ пренумерантамъ раздаешь, которы у Тебя предплатили; прочимъ же я самъ по малу рассылаю.

Сочиненіе Владиміра еще не начало печататься, но будетъ все лучше — у меня мало времени, а еще меньше денегъ; на всѣ страны выплачивайся, а доходы малы и непостоянны, многіе даже предплатители Исторіи еще не заплатили. Отъ бѣда тай годъ! О библии Славянской извѣщаю Тебѣ, что ее можно получить, если не здѣсь, то изъ Будиша выпишу. — Уцѣлуй сердечно всю нашу родину въ тѣхъ сторонахъ отъ меня и поздорови друзей русскихъ. — Пращай

Твій Братъ Иванъ Ѳ. (Головацкій).

Лист писаний на 4 сторонах 8^о.

Ч. 16.

*Лист Ивана Головацкаго до Ів. Гушалевица, пис.
дня 1. IX. 1852 р.*

Вѣна дня 1/13 сентября 1852.

Всепочтенный Господинъ! Любезнѣйшій мой Другъ!

Мнѣ очень пріятно было получить отъ Васъ писемце, и хотя мы рѣдко между собою переписываемся, то я долженъ признать, что при всякомъ числѣ Зори я памятаю на Васъ, и люблюсь Вашими трудами, ибо вижу, что отъ времени Вашего предстоительства сей любимой газетѣ чѣмъ разъ больше развивается между нами согласіе, и я увѣренъ, что только утрудительныя обстоятельства, владѣющія надъ нами обома, препятствуютъ нашему совершенному единомыслію. — Вирочемъ я утѣшаюсь надеждою, что это все съ временемъ загладится, когда бы только въ публикѣ мы большого достигли соучастія. Но это самая большая бѣда! и Зоря и Вѣстникъ не утѣшаются доселѣ тѣми успѣхами, которыхъ бы наша взаимная трудолюбивость достойна была. —

Вы спрашиваете меня, Любезнѣйшій, объ изданіи Г. Величкова Мѣсяцеслова. Хорошее дѣло, я готовъ на все приняться, но не знаю, [2] какое объятіе его; я видѣлъ еще въ 1850 году составленный нимъ мѣсяцесловъ, но тотъ былъ большого размѣра, что много стоитъ, и не лѣзя дешево пустить; а то у насъ самое главнѣйшее дѣло, если кто желаетъ успѣть. — Кромѣ того я не знаю, намѣривается ли Ставропігія или Г. Съемашь и на сей годъ издавать мѣсяцесловъ? Это важный вопросъ, потому что у насъ много мѣсяцеслововъ не разоидется въ одномъ году; а въ Перемышлѣ и такъ непремѣнно издаваться будетъ Перемышлянинъ и на будущій годъ. — Я теперь долженъ расцѣлившее поступать при издаваніи дѣлъ, потому что уже довольно попарился. —

Сего ради прошу Любезнѣйшій Другъ, пришлите мнѣ поскорѣе Рукопись Величкова Мѣсяцеслова, а я разглянувъ его извѣщу Васъ

рѣшительно о моемъ расположеніи, возможно ли мнѣ или нѣтъ. — Но это должно поспѣшно дѣлаться, потому что время улетываетъ, чтобъ не опоздать. — Напишите мнѣ также близшія извѣщенія касательно моихъ выше помянутыхъ вопросовъ, дабы я зновъ на какую мѣлу не занустился. [3] Теперь я долженъ къ статѣ поговорить немножко о нашихъ вѣстникарскихъ справахъ. Въ 67 числѣ Зори вы изволили помѣстить допись изъ Коломыйскаго округа, въ которой говорится о оглашеніи Вѣстника на 1853 годъ, ессылаясь на §§ закона о тиску¹⁾. Я очень хорошо понимаю, откуда этотъ ударъ — кажется вѣтъ за вѣтъ В. Зборовскому за прежнее; но развѣ Вы не понимаете, что при томъ и добра справа много теряетъ. Вѣстнику сдѣлается великая укоризна, но Зоря при томъ не успѣетъ, о томъ будьте увѣрены, и для того сужду, что не нужно было. Правительство имѣетъ довольно органовъ, обязанныхъ наблюдать исполненіе законовъ, не нужно что бы и мы ему еще прислуживались въ томъ; теперь оно должно явно воспретить собираніе подписчиковъ; а кромѣ вашего извѣстія оно бы можетъ быть все молчкомъ пропустило; а такъ бы и Вы и мы тѣмъ могли воспользоваться. Теперь же все пропало. Думаю, что въ томъ Вы не хорошо поняли нашу взаимную пользу; — Я здѣсь прибавляю Вамъ подлинную рукопись совѣтника Шашкевича противъ Зори, именно противъ дописователя Пряшевскаго въ 50 Числѣ Зори. Эта жестокая статья опредѣлена была для Вѣстника, и имѣла уже *Impriatur* отъ Издателя. — Я же прочитавъ это дурачество, подблалъ мои примѣчанія, и вмѣстѣ съ извинительнымъ писмомъ [4] отослалъ Г. Шашкевичу, и не принялъ въ Вѣстникъ.²⁾ Это было предъ самымъ отъѣздомъ совѣтника изъ Вѣны, онъ сильно разгорячился на меня, но я волѣлъ поссориться съ нимъ, какъ бесполезную и обидительную начинать полемику съ писмомъ, на котораго существованіи мнѣ толико же залежить, какъ на моемъ собственномъ; и я увѣренъ, что обидва наши письма далеко болѣе бы успѣли напередъ, если бы изъ самаго начала были руководствовались единомысліемъ взаимною любовію, подпорою и ревнованіемъ въ совершенствованіи самаго

¹⁾ В числі 62 віденського „Вѣстника“ за рік 1852 поміщено „Оголошеніе взглядамъ дальшого существованія „Вѣстника“ на р. 1853“, якимъ редакція просить деканів, щоби виповнили прислані нею списи іменами тихъ съвященників, що схотять передплачувати „Вѣстникъ“ в р. 1853. На се відповів в „Зорі Галицкій“ автор дописи „Зъ Коломыйскаго округа“, що з одной стороны радує его, що „Вѣстникъ“ в р. 1853 виходити буде, з другої заявляє, що § 7. нового закона о печаті зборююк збирати абонентів безъ виразного дозволу ряду. Тому й радить, щоби редакція вперед о такий дозвіл постарала ся. Авторомъ сеї дописи, якъ видно зъ дальшихъ слівъ листу, бувъ Богданъ Дідинький. Гл. вступну статію.

²⁾ Гляди вступну статію і порівнай лист Ч. 14.

себя. — Но все минулось, теперь обидва чувствуемъ вредительныя стѣдствія первоначальнаго раздора, и кажется что сія заключатся совершеннымъ разореніемъ и паденіемъ обоихъ писмъ. — Туда ведетъ раздоръ и несогласіе!

Извините, что я Вамъ откровенно какъ я рѣчь понимаю, сказалъ, и будьте увѣрены, что я въ Вѣстникъ совсемъ о томъ замолчу. Но увидимъ, что скажетъ на то Вас. Зборовскій, который и касательное оглашеніе сочинилъ и меня какъ редактора подписалъ.

Подлинную допись Шашкевичу (sic) прошу покорно бережите до приѣзда моего Брата Якова, и передайте ему, потому что она мнѣ еще когда нибудь придастся. Поклонитесь хорошенько всеѣмъ вѣрнымъ Друзьямъ русской sprawy. Прощайте Вашъ Другъ и слуга

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Ч. 17.

Листъ Івана Головацкаго до брата Якова, пис. 1852.

Любезнѣйшій Братъ!

Въ послѣдній разъ я Тебѣ писалъ до Скалата; развѣ Ты моего письма не получилъ, хотя я съ отвѣтомъ поспорялъ, какъ возможно было. — Здѣсь новинъ мало кромѣ той, что нашъ цѣсаръ развязалъ редакцію законовъ державныхъ — этого дослужились наши хахлы! Богъ имъ прости!

Шашкевичъ уже возвратился, и рассказываетъ, какъ враждуютъ Галицкіе Русины на Вѣстника и Зорю, и жалуются на языкъ, которымъ они издаются. Кажеть что партія его очень сильна — справедливо по тому, что онъ только у своихъ бывалъ, и хочетъ ихъ помощію пользоваться. — Онъ теперь черезъ В. Зборов. намѣряеть по своему глазу и на Вѣстникъ 1853 вліять, и окажется снаружи очень благосклоннымъ; но я не вѣрю всему, и въ ничемъ повиноваться не замышляю; я моихъ читателей и сотрудниковъ лучше знаю. Впрочемъ я все еще сомнѣваюсь, что бы Вѣстникъ на будущій годъ [2] существовалъ — безъ помощи правительства, какъ Тебѣ извѣстно, въ чемъ она состоитъ, ему не возможно быть — а точно эта помощь очень сомнѣтельна; меня Зборовскій уводитъ, кажется самъ еще не знаетъ, или можетъ быть крыется до послѣдняго.

Если оно изъяснится въ нѣсколько недѣляхъ, и я буду знать, что нельзя Вѣстника издавать въ будущемъ году, потому что подписчиковъ очень мало, помощь сомнительна, а кавція еще не приготовлена: — то я бы хотѣлъ еще попробовать, безъ кавціи о собственной силѣ и безъ зависимости отъ здѣшнихъ дураковъ, издавать часописъ литературную, соключающую въ себѣ, кромѣ политики все, что касается просвѣщенія

и поученія нашего народа въ господарствѣ, школахъ, въ литературѣ, беллетристикѣ и всякой всячинѣ, по образу „Пчелы“ — какъ она въ Львовѣ издавалась, одинъ разъ въ недѣлю по одному листу, гражданкою, вкусно и искусно, какъ только здѣсь возможно. [3] Можетъ быть, что нашли бысь вспомогатели и читатели. Ибо мнѣ жалко здѣшняго моего станковиска опускать безуспѣшно. — Напиши мнѣ подробно, что думаешь о томъ моемъ намѣреніи; Енциклопедіи Владимировой я еще не печаталъ, и отлагаю, може бы можно ее частями тогда въ моемъ писмѣ печатать, и по томъ въ особенной книжечкѣ издать; это бы было дешевлѣ, и сугубая польза. — Иъ Будина мнѣ пишутъ, что если бы Вѣстникъ издавался чистѣйшимъ языкомъ, я бы изъ самаго Будина имѣлъ болѣе 50 читателей — но такъ едва 10 — какъ и вообще угорскихъ подписчиковъ на Вѣстника больше приглашается, какъ изъ Галиціи.

Я получилъ Болгарскую Грамматику отъ сочинителя; здѣсь Тебѣ посылаю, она Тебѣ лучше придастся. Здѣсь въ Вѣнѣ живетъ теперь Г. Озаркевичъ изъ Коломыи; его Консисторія очень оскорбила и кажется онъ много здѣсь успѣетъ.

На дняхъ выписали чрезъ Липскую [4] Комиссію у меня 30 экз. Исторіи Церковной для Москвы и для Россіи въ обще; когда бы только и скоро и деньги прислали, этихъ мнѣ весьма потребно. — Какія извѣстія Ты привезъ изъ путешествія Твоего? — Что думаешь о Вѣстникѣ? Какъ бы это хорошо было, когда бы у насъ нашелся Меценъ, который бы за меня положилъ 5000 кавціи, а увидѣлъ бы какую газету бы я издавалъ безъ зависимости здѣшнихъ слѣпцовъ!

Цѣлую Васъ всѣхъ дражайшія Братя и Друзя

Вашъ Братъ Иванъ Ѳ. Головацкій.

Когда бы кто рѣшился кто на кавцію, то правительство даетъ 3 проценты; а я бы еще додалъ по 5, разомъ 8 — это хорошая бы польза для такого Мецен. — Пращай.

Нашіе Русины въ Славоніи, угнетаемы отъ Крижевской Консисторіи въ русскомъ языкѣ, рѣшаются въ случаѣ продолжительнаго оскорбленія языка отступить отъ уни.

Лист писаний на 4 сторонахъ 8^о.

Ч. 18.

*Листъ Изидора Шараневича до Якова Головацкаго, пис.
дня 24. IX. 1852 р.*

Високопочтенный Господине Профессоръ Благодѣтелю!

Еще минувшаго года воспоминали мнѣ Всесвѣтлый Кривошанинъ Схилиарха, що 1853 года мѣстце на учителя рускаго языка при одномъ гимназіумъ въ Львовѣ опорожненное бѣдетъ. Есть-либы въ истинѣ такъ

было, тогда старал-бымса о тое-же изъ слѣдующей причины. Въ теченіи года 1852 приготовлялся а до испитъ на гимназіального профессора изъ общей гісторіи, котормъ въ протаженіи 1853 года подвести-ся замышляю. Однакожь мнѣ жившемъ на сельскомъ уединеніи [2] недостаесть средствъ книжныхъ, которыми бы а мой замысль удѣйствовати могль. — Въ Львовѣ мнѣ потребно есть быти — но тамже достаточного утриманія имѣти не могъ, естли кто отъ Рсциновъ своимъ ходатайствомъ не возпоможетъ ма. Въ надѣи оагнсти нѣкогда поприще, на котормъ полезнѣйше свои сили для Возлюбленного Намъ рсского Народа употребити возможно прошъ Васъ Высокопочтенный Господине Профессоръ о задержанье вижпоманутой ссплентсри для мене. Первого Октоврія прибѣдъ до Львова и Вамъ [3] Высокопочтенный Господине Профессоръ лично мое глѣбокое сложъ почтеніе, которое днесъ письменно засилаю

Вашей Всечестности смиренный слѣга

Ісідоръ Шарапьевичъ уконченный Богословець.

Козара дня 24. Септембрія 1852.

Лист писаний на 3 сторонах малої 4°.

Ч. 19.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 7. X.
1852 р.*

Милый Брате!

Послалъ я уже мои елабораты, на якіи вборзѣ можно было здобутись. Брате! Малъ я причину розчитиватись, роздумоватись долго забираясь до работы, бо мнѣ казалось, же где не хотѣли пріймти за домашнюю работу переводъ вольный, або лучше обробленіе цѣлой исторіи, обнимающе до 60 аркушей, тамъ нужно было поставити що людяного; зналъ я тое и забирался на великое; но „parturiunt montes, nascitur ridiculus mus“: не стало часу робити, ни списати того, що предначерталось. Мнѣ стыдно, но [2] не было ниякого способа, отклонити отъ себя горькой чаши.

Съ такою я не знаю, что мнѣ належитъ дѣлати? Я зробилъ черезъ здѣшний почтовый урядъ реквизицію до Львовского уряда, и львовскій докажетъ подписомъ отбирателя, же доручилъ; но чтоже тогда будетъ? Я таки уже не буду долженъ платити, но ктоже еи заложитъ? не будетли то должностію Вахолца, что не отбиралъ самъ, а завѣрилъ писарю только? Когда [3] бы онъ не возмогъ своего заступника въ томъ дѣлѣ принудити до отданія затичныхъ 10 зл. то волѣю уже я стягнутись на нихъ, но нехай онъ будетъ свободенъ.

Донеси мнѣ тое.

Зубрицкого исторіи уже, чую и другое отдѣленіе вышло, и сглаголаются одни, други допытуются. Грошей колька зр. я присбиралъ, но ще много первыхъ частей лежитъ у мене, про то пошлю ажъ будетъ що посылати. [4] Но надѣюсь, що Ставропігія 2. отдѣленіе мнѣ пришлетъ когда будетъ возможно. Емилій¹⁾ нашъ испита не перебулъ. Онъ зачалъ зрана, але не зная Математики и Физики не пришель зполудня. Онъ еще и курсового испита не отбулъ, еще и трехъ предметовъ не здавалъ. Стипендіи не достанеть, а долговъ наробилъ на всю стипендію. Бѣда — тай годъ — незнать що съ нимъ чинити? Василь испита съ своими хлопцами поздавалъ и поѣдетъ сими днями въ Львовъ.

Прощай Твой ширый

7/10 1852.

Петро.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 20.

Лист дра А. Радоминського до Якова Головацького, пис. дня 21. X. 1852 р.

Ваше Высокоблагородіе!

Истинно сознаюсь одолжать ся точнымъ изъясненіемъ по представленному мнѣ допросу оносительно русскихъ Проповѣдей мною издаваемыхъ. Самая большая причина опозженія изданія упомянутыхъ Проповѣдей состоитъ въ томъ: что Типографъ воспринявшій на себя печатаніе Проповѣдей за симъ токмо случаемъ рѣшившій ся снабдить типографію свою Кирилловскими буквами не имѣлъ съ начала довольнаго припаса ихъ, и для того дѣлу очень медленно поступать должно было. Кромѣ сего я принужденъ былъ предпринять путешествіе къ моей роднѣ, также не могъ я въ отсутствіи моемъ споспѣшествовать ускоренію дѣла. — По возвращеніи моемъ изъ путешествія гадалъ я, что по объявленному Вамъ моему намѣренію хоть первые листы пошлю (!) касательнымъ подписчикамъ, для упокоенія ихъ, между тѣмъ же паданному бывшему новому закону о тисненіи, долженъ былъ я прекратить исполненіе этого моего намѣренія потому, что Полиція по частямъ не хочетъ принять въ разсмотрѣніе, но требуетъ цѣлаго оконченнаго дѣла для представленія себѣ; и въ слѣдствіе сего и въ слѣдствіе строгаго закона, ни типографъ не хочетъ отдать мнѣ требуемые первые листы, токмо нѣсколько мнѣ отдалъ для архіереевъ для ценсуры церковной. — По симъ причинамъ тоже молю Ваше Высокоблагородіе, извинить меня въ неисполненіи обѣщанія моего. — Однакожь чтобъ каждый убѣдился въ томъ: что я за-

¹⁾ Головацький.

нимаюсь дѣломъ изданія объявленныхъ Проповѣдей, вѣсь имѣю честь [2] Вамъ прислать 5. выпечатанныхъ листовъ въ 10 Экземпляр. съ тѣмъ смиреннымъ прошеніемъ: чтобъ изволили Вы показать допрошающимъ о нихъ, и увѣрить каждого въ томъ: что я стараюсь удовлетворить обязанности моей. Вмѣстѣ прошу Васъ объявить, что подписка по одному золотому и (10 кг. за посылку) будетъ держать до конца сего года, по которое время надѣюсь также и дѣло окончить; послѣ этого времени же наступитъ лавочная цѣна 1 зол. 30 кр.

За присланные мнѣ деньги въ суммѣ 26 зол. сер. со стороны подписчиковъ и за сообщенныя мнѣ вновь имена 7 подписчиковъ благодарю Вашему Высокоблагородію. — Съ искренною благодарностію признаю труды и ревность Вашу въ собираніи подписчиковъ на упомянутое дѣло мое осмѣлюсь и на далѣе молить о Вашей благосклонности, и покорно просить содѣствованія въ умноженіи числа подписчиковъ. — Половину денегъ слѣдующихъ по подпискѣ въ Галиціи доставленной по 30 кр. сер. при каждомъ эксемпл. сообразно обѣщанію моему жертвуя на домъ народный сямъ уполномочиваю Васъ слѣдующее количество, то есть по каждому подписчику Галицкому 30 кр. сер. тотчасъ вычитать, и за мнѣ присилаемую Квитанцію на домъ народной отдать. Съ присланныхъ мнѣ доселѣ изъ Галиціи подписанныхъ денегъ тотчасъ по уконченіи дѣла пришло (!) прямо къ Вашему Высокоблагородію. — Я забылъ при первомъ обѣщаніи упомянутыхъ проповѣдей выше подписной цѣны 10 кр. сер. для покрытія экспедиціональн. издержекъ назначить: которые слѣдовательно уже свое денги сложили (только по 1 зол. сер.), должны будутъ этотъ убытокъ вознаградить, когда получатъ 1-ый свя-[3]-зокъ; но сіи которые еще незаплатили, должны будутъ вмѣстѣ 1 зол. 10 кр. заплатить. По сему я получу по 40 кр. со стороны галицкихъ подписчиковъ. Это прошу также и пречаст. (!) Редакціи Зори Галицкой и „Przyjaciela domowego“ съ отличнымъ отъ меня почтеніемъ сообщить, и съ тѣмъ искреннымъ прошеніемъ: чтобъ изволили почт. Публікѣ извѣстить, что печатается уже 6. листъ съ русскихъ мною выдаваемыхъ Проповѣдей, и же целое дѣло выпечатано будетъ концемъ сего года¹⁾, притомъ же можна предплатить на эти проповѣди по 1 зол. вмѣстѣ съ 10 кр. сер. за посылку еще до конца сего года. Сими днями ожидаю

¹⁾ „Собраніе русскихъ проповѣдей, издаваемыхъ др. Андреемъ Андреевичемъ Радолинскимъ [Радлинскимъ], священникомъ остригомскаго архіепископства лат. обряду, редакторомъ земскаго свода законовъ текста словенскаго [словацкаго]. Томъ первый. Съ приложеніемъ русской грамматики и русско-всеславянскаго словаря. Съ иконою [образомъ] св. Кирилла и Меѳодія, славянскихъ апостоловъ. Буда 1852 р.

я дозволенія собирать подписчиковъ отъ Галиціи; которы какъ скоро получу, пришлю тотчасъ новое объявленіе до Зори Галицкой и Przyjaciela domowego.

Впрочемъ имѣю честь препоручать себя Вашей благосклонности и писать ся

Вашимъ покорнымъ слугою

Др. А. Radlinsky

Въ Будѣ дня 21/10 1852.

Редакторъ земскаго свода законовъ.

NB. Наслѣдующее листы тотчасъ, какъ выпечатаны будутъ, пришлю (!) Вамъ, одинъ за другимъ, почтою.

Здѣсь приключенныя связки прошу надлежащимъ (!) доручить.

Лист писаний на 3. стор. вел. 4^о. На четвертій сторонѣ така записка Я. Головацького :

Ех. 26. заплачено. 26 fr. КМ.

Ех. 7. } Подписчиковъ послалъ безъ денегъ

Ех. 2. } подпичика (!) 2 еще прибыло.

35 Екс.

Слѣдовательно я послалъ Г. Радолинскому :

26 fr. КМ.

Считая по 40 кр. сер. для Г. Радл. ему надлежитъ отдать :

23 fr. 20 kr. СМ.

На народный Домъ пришлобы по 30 kr. КМ. за екс. : 17 fr. 30 kr. КМ.

15/3 Апр. 1853. отдалъ комиссіи предсѣдат. Гну. Лотоцкому.

Всей суммы за 35 екс. прійти должно : 40 fr. 50 kr. КМ.

Остается за Вами.... 2 fr. 40 kr. КМ.

1/1 853 н. ч.

Ч. 21.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. XI. 1852 р.

Любезнѣйшій Братъ!

Случаемъ посылки до Г. Богдана Андр.¹⁾ посылаю и Тебѣ желанныя книги: Видословіе Шлейхера, звукословіе Миклошича и Колара путешествіе по Италіи.

Касательно рукописей, о которыхъ спрашиваешь, то я Тебѣ точнаго отвѣта дать не могу — обыкновенно сія sprawy odbyваюся тайкомъ, и суть извѣстны токмо совѣт. Ш. и его заушникамъ. Сколько я изъ боку слышалъ, то Твоя грамматика уже въ лѣтѣ была одобрена — а съ хрестоматією Ш. возился и по Галиціи, um Studien zu machen.

¹⁾ Дідицького.

Что съ нею сдѣлать намѣреетъ этого можетъ быть самъ еще не знаетъ. О ариѳметикѣ Мочника я уже предъ нѣсколькими мѣсяцами слышалъ, что Ш. ее исправляетъ и вѣдай печатаетъ, подобно какъ и читанку покойнаго Блонскаго или чію. Читанка Ковальскаго печатается уже, будетъ довольно великая книжка, по крайней мѣрѣ 20 листовъ — но что касается матеріаловъ и системы его, то я знаю, что будетъ сумѣшки всякой всячины безъ малѣйшаго разбора, все прикроено на Ш. копыто. Коректурныхъ листовъ не имѣлъ случая получить, впрочемъ она недостойна, чтобы уже теперь заботиться нею. — Но что важнѣе всего, Ш. вмѣстѣ съ Ковальскимъ завязали какой то союзъ, (ради кумовства безсомнительно), и намѣреваются присвоить себѣ монополію въ произведеніи училищныхъ книгъ; разумѣется съ оскорбленіемъ всѣхъ, которыя рукописи сюда [2] къ одобренію присылаютъ. Въ томъ намѣреніи составляетъ Ковальскій уже второй томъ читанки, и говоритъ уже о третьемъ!!! Время укажетъ, если мое подозрѣніе основано или нѣтъ; на всякій случай многіе писатели будутъ при томъ терпѣть, какъ не менѣе и словесность самая.

Я впрочемъ утѣшаюсь, что праведная сторона скорѣе или позже побѣдитъ коварство — и въ томъ полагаю надежду между прочими на людей, какъ Преч. Петрушевичъ и Богданъ нашъ сладкопѣвный, когда бы только средствъ произвести къ объявленію ихъ сочиненій, и всѣхъ прочихъ право рѣчь понимающихъ.

Я Энциклопедію и Конюшаго хотѣлъ здѣсь печатать, но Мехитаристы по долгому отвлеканіи отказали мнѣ, потому что еще Исторія Балуд. не выплачено; это меня глубоко тронуло, и я убѣдился, что эти Армяне горшѣ евреевъ — я толико годовъ работаю въ ихъ пользу и они мнѣ теперь отказываютъ въ кредитѣ. Я объ рукописи послалъ въ Прагу до Гааза — здѣсь прилагаю Тебѣ взорецъ тамошней печати и нѣсколько образковъ, какихъ они наскоро мнѣ прислать могли — но на ихъ складѣ въ Вѣнѣ можна бы еще лучшихъ выбрать. Все хорошо — токмо денегъ нужно, и они требуютъ какого то ручательства, потому что меня не знаютъ. А цѣна довольно высоко высока — около 30 до 32 зол. сер. на 1000 экс. изданія. А у меня денегъ вовсе нѣтъ — а долговъ безъ числа на всѣ боки, что незнаю, куда обернуться.

Г. Радолинскаго Проповѣдей я первый выпускъ (4 листы) уже предъ 2 недѣлями получилъ, но [3] не имѣю уже при рукѣ. Тими днями я напишу ему, почему Тебѣ не посылаетъ требуемыхъ екземплярей. — Его мысль достойна всякой помощи, но я сомнѣваюсь объ успѣхѣ, особенно по той причинѣ, что Славяне еще по большой части слѣпцы.

Вручителя Твоей послѣдней посылки, вѣроятно молодой Бачинскій, о которомъ въ Вѣстникѣ споминалось, я еще не видѣлъ, а посылку

Твою приставлено мнѣ отъ Литвиновича. Вѣроятно онъ прямо до него адресовался, и это лучше понеже Литвиновичъ будетъ лучшимъ покровителемъ чѣмъ я — у меня нѣтъ времени, заботиться, а у Литвиновича полно молодыхъ людей, которымъ онъ приказывать можетъ. Впрочемъ въ Вѣнернайштадѣ есть офицеръ уланъ Бачинскій, можетъ быть сродникъ молодцу, тотъ безсомнительно уже вѣдаетъ о немъ, и можетъ ему наилучшее дать наставленіе, и будетъ его всегда имѣть подъ глазами. Что касается Вѣстника, то его судьба хотя чиновственно еще нерѣшена, но предвидѣть можно; правительство не дастъ никакой помощи ни въ чѣмъ — и онъ въ нынѣшнемъ видѣ непременно падетъ. Зборовскій хочетъ такожь вступить въ какой то союзъ съ Шашкевичемъ, и намѣряетъ продолжать его одинъ разъ въ недѣлю, съ прилогою поучительною для народныхъ школъ, издаваемою и редагованою Шашкевичемъ; и надѣется, что министеръ Оунъ возьметъ 200 эксемп. для народныхъ учителей. — Но я въ томъ рѣшительно отказуюсь всякаго участія, ибо не было бы чѣмъ существовать. Мнѣ пишутъ изъ Будина, что бы я вступилъ въ содружество съ Радолинскимъ; онъ снабдитъ меня и [4] кавціею и соотвѣтнымъ жалованіемъ, чтобы только съ нимъ издавать литературный или политическій журналъ, на чисторусскомъ языкѣ. Но я опасуюсь враждованія здѣшнихъ падлецовъ; и только въ крайней нуждѣ рѣшусь на то. — Мнѣ бы всего лучше было, здѣсь пріобрѣсть кавцію, и на мой счетъ независимо издавать политическую газету — бо для литератур. газеты у меня мало матеріаловъ, и впрочемъ легко могла бы какова непріятная показать ся тенденція, котора бы все направленіе могла испортить. Я стараюсь здѣсь получить кавцію, и имѣю хотя слабую надежду. Концессию такожде мнѣ пріобѣщано. Сего ради я бы хотѣлъ такъ издавать:

Одинъ разъ въ недѣлю одинъ листъ въ квартѣ, большій какъ Вѣстника, гражданкою, языкомъ чистымъ но слишкомъ не московскимъ, вразумительнымъ — и къ тому беллетристическая прилога „Пчелка“ — полъ листа въ октавѣ въ цѣнѣ по 4 зол. сер. иначе я не могу выйти на свое — ани съ издержками печатными, ани съ потребнымъ къ тому матеріаломъ, ибо тогда все на мою голову придетъ; тогда уже не станетъ „Stoph Material“ какъ законъ карный или Рысь Исторіи — но все должно будетъ пространно о политическихъ событіяхъ; Подписка на Вѣстникъ очень слаба, до сихъ поръ едва 300 пригласилось — но при томъ есть уже около 100 совершенно новыхъ — это бодритъ еще моего духа — а отъ всюду является желаніе, вѣдѣнную иностранную политику пространнѣе подавать.

Працай Любезный Братъ и всѣ друзья. Вашъ Братъ

Вѣдень 1 ноября н. ч. 1852.

Иванъ Ѳ. Головац(кій).

Лист писаний на чотирох сторонах 8°.

Ч. 22.

*Лист Йос. В. Сокулського до Якова Головацького, пис.
1. XI. 1852.*

Любезный во Х-тѣ Братъ, другъ Я. Федор.!

Диво - чудо читаю по газетахъ что заводится на западѣ въ вѣро-исповѣданіи, и кажеца мнѣ что Езуиты увесь западъ превратили или подвергли въ свое рабство, или всѣ обезумѣли, и стались для будищности (sic) дур: и много мене неспокоитъ пребытіе Нунціи до Львова, іедно что уведеть утвердитъ Е.(зуитовъ) въ чинъ подвергнетъ всю молодежь ихъ воспитанію, та и нахъ солоно прийдеться боліе всего нашему стратилату драхлему Его превозх. Архіерею. на него нападутъ какъ коршуни чтобы согласился на уничтоженія нашего православно каѳол: уставу церковного — братъ! кажеца намъ должно еще одну чашу горку испить — да чтожъ — возлегать печаль на Господа, той насъ препитаеть — воздають намъ злая възблагая. и лгутъ на насъ, и вертаеця на насъ мимошедшій часъ 17-ого 18 столѣт: Если тотъ уже былъ Прелатъ, или будетъ, не позабудь Братъ любезный къ мнѣ написать, какова участь васъ лучить аки Сѣрдце галицкое, то мы члены прочіи тѣла, съ вами страдать желаемо и должни — и прошенія къ всевишнему о крѣпость и помощь и мужество дабы укрѣпилъ сердца наша въ такой скорбы непрестанемо ежедневно. --

[2] Прошу васъ мой искренной другъ и братъ може получилисье каковы новіи книги, то перешлѣтъ мнѣ чрезъ благор. Г. Козловѣцкого которій вамъ мое письмо вручить. та идарѣтъ (sic) мня вашимъ отвѣтомъ а всяко слово отъ Васъ къ менѣ писано будетъ балсамомъ на израненное сердце страждущого Галиц. русина. — Имѣлбымъ мно(го) къ вамъ писать, но жаль сердца не валить (!) та и рука перомъ водить не всилахъ — Горе русину сущу надежди неимущу — якъ писалъ Кіевской студентъ — Руска догматика пасторална. Катехетека — (Русской вопросъ) какъ стрѣла прошила сердце противниковъ. и теперъ сбираются вкупѣ уничтожити, и стерти съ лица землѣ русское племя. а съ нимъ и вѣру — и недаромъ пишетъ Епис: Леванту, какъ читаемъ въ Газетахъ зъ 2 Августа т. г. Часъ число 174. Каково ихъ намѣреніе куда желяють вергнуть Славянъ — ино Господь утверженіе наше и пребѣжище — Прошу васъ братъ поклонъ отъ мене отдайте П:П: О.О. Крилош. Кузѣмскому, Лотоцкому, О. Кульчицкому, иль прочтѣтъ имъ мое письмо а Онѣ мои всѣ мысли отгаднуть — Не позабудьте отъ мене отдать поклонъ и благород: [3] Господину Зубрицкому — а если увидите (sic) съ Трещаковскимъ вспомиѣтъ Ему на мене. —

Больше не знаю, и не могу писать къ вамъ ино желаю вамъ
зъ Вашею Семією всякого блага — а сѣдующей зими вознамѣренъ есмь
васъ всѣхъ посѣтить — Еще повтараю мое прошеніе не забывайте на
мене пишѣть и подавайте книгъ побольше и то всякихъ славянскихъ —
и може уже изданъ новой мѣсяцесловъ то перешлѣтъ — Отъ Рожнова
нѣкакого письма дожидаться. Пишѣть много про всяку всячину, и если вы не
всилахъ то прекажѣтъ вашему Брату родному и Г. Шурину, то тѣ гос-
пода напишутъ — Мы поздравляемо васъ братъ Яковъ съ вашею
Марією Андреіевною, и семією и пребываемо на всегда вашими чисто-
сердечными дружбами

Лука 1-ого/11 852.

Іосифъ Вас: С.

Дальше писано рукою Якова Головацького:

(4) 26 Окт./7 Ноябрь. 1852 я послалъ:

Радол. Проп.	. . .	1 fr. 10 kr.
Покореніе Новгор. ¹⁾	. . .	16
Сѣверн. Любовь ²⁾	. . .	20
Литург. катех.	. . .	40
Поздр. Рус.	. . .	30
Ročalky osw. Jaz.	. . .	10
Слово церк. Ми.	. . .	6
Prawop. česk.	. . .	6
Formenlehre	. . .	40

3 fr. 58 kr. CM.

21/3 1853. получилъ я за эти книги 6 fr. 40 kr. сер.

24/12 Іюня послалъ я Ему:

Конюшій 1 екс.	. . .	15 kr. KM.
Библиотеки ч. I.	. . .	20 kr. CM.

16/4 Апрелья 855 прислалъ гнѣ Сокульскій 2 fr. 50 kr. или за
посланиця ему новѣйшія книжки по одному екс.

Лист писаний на 3 сторонах великої 4^о.

¹⁾ Климентій Меруновичъ: Покореніе Новгорода. Повѣсть историческая [Изъ Карамзина.] Львів 1852 р.

²⁾ Сѣверная любовь. Повѣсть списана послѣ Клаврена. Львів 1852. Авторъ еѣ був Теодор Вілоус. (Пор. Левицкій „Библио-графія“ Т. I. Ч. 773).

Ч. 23.

*Лист Івана Головацького до видавця Зубрицького „Історіи“,
пис. дня 1/13 XI. 1852 р.*

Ваше Высокоблагородіє! Милостивый Государь!

Благодарю покорно за присланныя мнѣ екземпл. Історіи Галичской Г. Зубрицкаго, въ 30 полныхъ ексеми. Изъ собранныхъ мною дальшихъ подписныхъ денегъ имѣю честь днесь препослати „Пятнадцать золотыхъ серебромъ“ — которы прошу до общаго счета належитости на мене припадающей принять.

Ваше Высокоблагородіє изволяете примѣчати въ послѣднемъ писаніи Вашемъ, что надъ 30 ексемп. Історіи не можете мнѣ больше для запаса дати, и отсылаете меня къ самому Всеч. Институту. Но я уже не припоминаю себѣ, что бы коли большаго запаса и требовалъ; мнѣ ходило только о томъ, чтобы удовлетворити тѣмъ, которы отъ меня получить желали, а тѣхъ было близко 30; и я теперь всемъ передалъ, что имѣлъ. Жалко мнѣ однакожь, что для 5 екземплярей не стало у меня заглавныхъ листовъ съ предисловіемъ, и не помню уже, куда я ихъ разослалъ; съ временемъ я о томъ дознаюсь, но мнѣ бы теперь уже нужно было для удовлетворенія [2] тѣхъ которы у меня уже цѣлое сочиненіе получили, и не могутъ его переплести дати. Не возможно ли получить хотя нѣсколько таковыхъ заглавныхъ листовъ съ предисловіемъ для первой части; я думаю, что на всякъ случай должно было напечатанныхъ быть больше ексемп. какъ самыхъ книжекъ, ибо таковой листъ легко потеряться можетъ, при наилучшей осторожности.

Сдѣлайте милость, если возможно, благоизвольте прислати мнѣ какимъ либо путемъ, и на мой счетъ — а когда я потерянные листы отыскаю, то ихъ съ благодареніемъ возвращу. Заключительно пріймите долгъ моего отличнаго почитанія, съ коимъ пребывать честь имѣю.

Вашего Высокоблагородія покорнѣйшій слуга

Иванъ Ѳ. Головацкій

Вѣна 1/13 Ноябр. 1852.

[3] Всеми ревнителямъ Русскимъ мое покорнѣйшее поклоненіе прошу засвидѣтельствовать, съ тѣмъ же поручаю ся благосклонности всехъ вѣрныхъ сыновъ матери Руси, и прошу смиренно милостиваго пособія въ будущихъ подвигахъ моихъ, которы въ будущемъ году уже при Вѣстнику участвовать не будутъ. Что и какъ именно самъ пачну, о томъ еще точно не вѣдаю. Можетъ быть сдобудусь на какое литера-

турное письмо, если всеч. публика удостоитъ помощи. Промышляю я различно, но чи поблагословить Всевышній мысли моя?!
 Поклоняю ся покорно Всѣмъ. Иванъ Ѡ. Головацкій.

Лист писаний на 3 сторонах 8^о.

Ч. 24.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, без дати, пис. після 15. XI. 1852 року.

Милостивый Государь!

Посылаю исправленіе важнѣйшихъ опечатокъ моей статьи¹⁾, чтобы она уже по напечатаніи ихъ при концѣ перваго выпуска могла поступить въ книжную лавку. Подобало бы такожъ прибавить до ней и лиоографованный видъ и планъ церкви Рождества Христова въ Галичѣ, чтобы онъ со временемъ не согниль гдѣ то въ магазинѣ типографіи Ставропигіальной. Въ такомъ случаѣ, нужно бы на оберткѣ 1-го выпуска примѣтить:

„Съ приложеніемъ вида и плана нынѣшней Галицкой церкви Рождества Христова, какъ единственнаго памятника византійскаго стиля изъ XII вѣка на Галицкой Руси.“

Если бы кромѣ напечатанныхъ листовъ моей статьѣ до 146 страны для полнѣйшаго окончанія ея допечатано еще оденъ листъ то прошу Васъ ласкаво скориговать его и опечатки дописать до выставленныхъ адѣсь мною на 3 странѣ моего письма.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашимъ почитателемъ

А. Петрушевичъ.

Лист писаний на 1-ій сторонѣ звич. 4^о.

Ч. 25.

Лист Івана Головацького до брата Якова пис. 1852 р.

Любезнѣйшій Брате!

Послѣднимъ писаніемъ Твоимъ, привелъ Ты меня въ немалое удивленіе, особенно для того, что Зоря Гал. такъ худо стоитъ. Я того

¹⁾ Під сею статією треба розуміти Петрушевича розвідку п. з. „О соборной Богородичной Церкви и Святителяхъ въ Галичи, съ приложеніемъ вида и плана нынѣшней Галицкой Церкви Рождества Христова, яко единственнаго помянника византійскаго стиля изъ XII вѣка на Галицкой Руси“. Львів 1852 р. Розвідка була печатана в „Зорі Галицкій“ за р. 1852 Ч. 78 – 80, 82, 84 – 90. Число 90 „Зорі Галицкой“ вийшло дня 15. XI. 1852 року. Було се останнє число за рік 1852.

не могу понять; отъ двухъ или больше мѣсяцевъ она такъ любопытно и тщательно учреждается, и толикимъ изобиліемъ отличается предметовъ, что и лучшаго трудно желать. Едно только можно бы ей порицать, что очень непостоянна есть въ своемъ языкѣ и правописи; но этого причина вѣрно лежитъ въ многихъ сотрудникахъ, изъ которыхъ всякъ по своему толкуетъ, а Г. редакторъ особенностямъ каждого смиренно повинуется. — Таковое колебаніе есть слѣдствіемъ нашихъ силъ въ обще, а въ особенности выплывъ разширяющагося раздора; предъ двома или тремя годами было бы что то подобное на порѣ, ибо тогда еще всѣ писатели менѣе или болѣе ишли можно сказать за слѣпымъ инстинктомъ, предоставивъ образованіе постоянныхъ правилъ въ слоги и правописи самому времени. — Днесъ же должно бы уже на чѣмъ постоянномъ остановиться, или по крайней мѣрѣ слѣды постапу указать. Но въ такомъ колебаніи я при всей доброй волѣ не вижу никакого постапу. Днесъ даже самые угорскіе братья перевозношають Зорю по содержанію надъ Вѣстникъ — и справедливо; однакожь по виду суть имъ нѣкоторые ничтожныя халлакизмы несносны, и ради нихъ они презирають Зорю. Вѣстника они такожъ не люблять по нужденности содержанія, но при томъ извиняють его, видя туже скудость и въ иныхъ газетахъ. — До сихъ поръ получилъ я выше 400 подписчиковъ, между ними около 160 совершенно новыхъ, и всегда еще пребываютъ; Галицкихъ считается едва половина, когда прежде бывали выше двухъ третинъ; по вѣроятности Вѣстникъ снова до 600 подписчиковъ; [2] но выше нѣтъ; при такомъ состояніи онъ никакъ безъ посторонней помощи не въ состояніи удержать ся. Зборовскій однакожь намѣреваетъ продолжать его, и принявъ сотрудничество Шашк. который будетъ еженедѣльно редаговать поллистовую прилогу для сельскихъ учителей, поучительнаго содержанія, а Зборовскій одивъ политическій листъ еженедѣльно, при тойже цѣнѣ, какъ прежде. Онъ надѣется, что министерство просвѣщенія запрепнумеруетъ 200 экс. прилоги для сельскихъ училищъ — но на долго ли? Зборовскій кажетъ, что если въ трехъ мѣсяцахъ укажется, что не можно существовать, то онъ перепишетъ свою концессию на нѣмецкій журналъ, и хочетъ Русинамъ по нѣмецки служить. Какое хорошее намѣреніе, сообразно вышнѣйшей политикѣ! Впрочемъ выразился предъ мною, и увѣрялъ меня, что если Вѣстникъ упадетъ, то Зорю немедленно закажутъ; слѣдовательно онъ готовъ, и на то дорогу найги. Какъ ни будь, то опасность потерять все, что имѣемъ, довольно великая, хотя и не всему такъ быть, какъ Зборовскій прикажетъ. — Онъ видитъ, что мое состояніе очень жалостное, и я всегда говорю предъ нимъ, что иду въ войсковую службу опять; какъ и въ истину я намѣренъ, если всѣ нитки порвутся. Но хотѣвъ меня еще употребить на далѣе, приманиваетъ онъ меня остаться

здѣсь, и общаетъ ходатайствовать за какинъ то чиновъ при бухгалтеріи, но сомнѣваюсь объ успѣхѣ. Однакоже я принужденъ былъ, прошеніе подать, и увижу что будетъ. — Для моего независимаго дѣйствования здѣсь въ Вѣнѣ надежда малая, хотя я имѣю увѣреніе, что бы я здѣсь наилучше успѣлъ. Кавціи на политическій журналъ трудно мнѣ получить — Зборовскій самъ рѣшился платить 7 процентовъ изъ редакціоннаго фонда. А на литературное письмо такожъ слабы силы, что бы всегда любопытство удержать, и не попасться въ какую колизію съ закономъ о печати.

[3] Впрочемъ меня въ Вѣнѣ ничто не вяжетъ, чѣмъ бы я въ случаѣ не могъ пожертвовать. Сего ради я совершенно рѣшенъ йти за Твоимъ совѣтомъ, какъ редакторъ Зоря, но желалъ бы какого то писемнаго обеспеченія на какое либо время, ибо что чрезъ нѣсколько годовъ испортилось, это не лзя за мѣсяць, за два, ани даже за полъ года исправить; многіе останутся при Вѣстникѣ, думая что и я при немъ останусь, и тѣмъ трудно уже будетъ пренумеровать на другое хотя бы самое лучшее письмо; иные снова противны будутъ моему способу писанія, особливо Галичане. Впрочемъ я буду стараться усильно объ распространеніи, особенно въ Угорщинѣ, но изъ моей стороны надо бы, что бы мой трудъ по крайней мѣрѣ въ первомъ году, какъ самое утрудительное, былъ вознагражденъ. — Такожъ какъ я уже прежде вспоминалъ, надо бы постараться о лучшую бумагу, лучшія письмена, что бы Зоря и на око была приманчивѣе. Я бы совѣтовалъ, что бы Институтъ выписалъ себѣ хорошихъ гражданскихъ писменъ, и чтобы Зоря ими цѣлая печаталась. Для ошаденія почтовыхъ маркъ совѣтно было бы издавать Зорю одинъ разъ въ недѣлю, но отдѣльно въ двохъ листахъ: одинъ въ четверицѣ политическій, а одинъ въ осмерицѣ литературно забавный. Тѣмъ произвела бысь разнообразность предметовъ, лучший выборъ матеріаловъ, менѣе труда при коректѣ и печати — а нашимъ сельскимъ читателямъ, которы и такъ по большей части только однажды въ недѣлю на почту посылаютъ, было бы все одно. Пренумераты отдѣльно на каждый листъ не нужно бы расписывать, понеже и въ томъ немалое утрудненіе.

Сдѣлай же Брате милость, и предлагай Господамъ, отъ коихъ это дѣло зависить, и извѣсти мнѣ, что скажутъ. Мнѣ бы пріятно было, что бы это предвременно не разнеслось, особенно сюда, что очень легко [4] могло бы стать ся чрезъ Г. Хоминскаго или Ковальск(аго) ибо тѣ Господа здѣсь тайны не удержатъ. Впрочемъ я ничего злаго не намѣряю, и не такъ дуже боюсь. — Не зле бы такожъ было, когда бы Институтъ не множокъ отъ теперѣшней цѣны отступилъ, но это кажется трудно. — Если бы я получилъ обиталище, то бы я доволенъ былъ 500 fr. сер.

а къ помощи нужно бы мнѣ экспедитора и корректора вмѣстѣ. Что касается сотрудниковъ, то я бы совѣтовалъ платить отъ штуки за добрыя статьи, нежели постоянно, ибо тѣ обыкновенно работаютъ какъ за нацѣну. Но какъ кажу, для радикальной реформы нужно непременно улучшить и ви́шній ея видъ, т. е. бумагу и писмена. —

Конюшаго¹⁾ едва ли я буду издавать при нынѣшнихъ обстоятельствахъ, а тѣмъ менѣе Энциклопедію Владиміра, ибо мнѣ не возможно принимать что нибудь на голову, чему я конца довершить бы не могъ. Пренумераціи расписывать не хочу, потому что дѣльце не величкое, и предварительной цѣны не лзя опредѣлить, особенно если 500 или 400 экземплярами придетъ издержки покрыть. На цѣну нашихъ сочиненій и такъ жалуются, что неимоვნно высока.

Нашіе здѣшніе корифеи всегда еще горойкаются на Москализмъ; но не далекое кажется время, то можетъ быть, что Германизація и послѣднюю хахлацкую букву истребитъ.

Не совѣтую никому изъ нашей родины, особенно же Тебѣ, Петру и Владиміру запускаться въ горячую борбу — мнѣ уже ничего терять, я бо все уже потерялъ, мнѣ все одно. По крайней мѣрѣ Вы братья стремитесь къ лучшему; кажется что Ты уже получилъ подтвержденіе, когда таксы платишь. Это счастье Твое, хахлы на все готовы — ради народолобія.

Пращай Твой Братъ Иванъ Г(оловацкій).

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 26.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. 1852 р.

Любезный Брате!

Знатъ забулъ Ты за свидѣтельство Дейницкаго изъ 7 кл. онъ крутится и я про тое пригадую. У насъ кажутъ, що въ Львовѣ уже заведено классовый системъ; правда ли тое? Чудно намъ, що нашіи учителя не приходятъ. Насъ ледви 8, подѣлилисьмо классы, и кождый работаетъ въ своей классѣ, такъ и менѣ годъ ослободитись, бо совѣтникъ занедужалъ и лежить на постелѣ. Я про тое съ одною работою поступаю по-воли а другая не ткена; и измогуся трудомъ и несовершу. Щось великихъ змѣнъ въ науковыхъ рѣчахъ надѣются всѣ; що о томъ у Васъ чувати?

Пращай и пиши борзо Твоѣй щирый братъ П. Головацк(ій).

¹⁾ „Конюшій“, повѣсть въ двохъ пѣсняхъ, сочиненная Богданомъ А. Д(ідицькимъ) вышла у Львові 1853 р.

Четвергъ.

Одинъ родной Гречинъ образованный есть здѣ, былъ учителемъ гр. яз. у дѣдича Бромирского, привозитъ Тебѣ поздравленіе (sic) отъ Козловецкого, желаетъ поѣхать въ Львовъ, и хочетъ въ Львовѣ удѣляти науку въ стар. и новомъ греч. языцѣ; Можели надѣяться чего?

Лист писаний на 1 стор. 8^о.

Ч. 27.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. без дати мабуть, 1852 р.

Любезный Брате!

Книгарь здѣшний Г. Розенгеймъ тѣхась розпространити свой крамъ, удовлетворити желаніе всякого сословія, и остережись опроверженій, же не стараєсь имѣти запасъ русскихъ книгъ вошелъ въ укладъ съ Матицею, и обязался ей книги продавати за $\frac{15}{100}$. Но однако Матыца и Ставропигія не поручаютъ ему ниякихъ книгъ ни учебныхъ, ни иныхъ. Прошу Тебя про тоє, учини предложеніе, же жителство здѣшной окрестности тѣмъ вельми неудоволене, же желая книгъ въ книгопродавлѣ ихъ получить не можетъ и склони помянутіи общества, щобы такъ малый рабать про выгоду купователей отпустили книгареву здѣшнему

Прощай Твой Голов(ацкій).

Пятница.

Лист писаний на 1 стр. 8^о.

На 4. стороні листа:

S-er Wohlgeboren Herrn k. k. Universitäts Professor von Glowacki in Lemberg.

Pik 1853.

Ч. 28.

Начерк листу Якова Головацького до дра Радолинського, пис. дня 1. I. 1853 р.

Достопочтенѣйшій Государь!

Письмо Ваше отъ 21/10 мин. года¹⁾ и пакетъ съ десятью екземплярами издаваемыхъ Вами Проповѣдей Русскихъ я исправно получилъ. Въ ожиданіи полученія еще больше Подписчиковъ я сдержался по сю пору съ отвѣтомъ, — но теперь когда сближилось, думаю, оконченіе

¹⁾ Порівнай лист Ч. 20.

печати Вашего сочиненія, чувствуюсь быть обязаннымъ рассчитать ся съ Вами. Отъ послѣдней моей посылки Счета пренумерантовъ не прибыло только два новыхъ. Вотъ имена ихъ: 1) Гнѣ Іосифъ Васильевичъ Сокольскій, греч. каѳ. парохъ въ Лукѣ Великой 1 fr. 10 kg. 2) Иванъ Грегорьевичъ Наумовичъ гр. каѳ. приходскій сотрудникъ и катихитъ главн. училища въ Городку 1 fr. 10 kg. Слѣдственно счетъ нашъ есть слѣдующій: Напередъ послать я Вамъ Списокъ 26 экс. и купно 26 fr. КМ. — Во вторыхъ посланъ мною списокъ 7 экс. безъ денегъ — Нынѣ высылаю имена двухъ. — Итого всего 35 экс. за которыя належитъ выручить [2] считая одинъ экс. по 1 fr. 10 kg. см. Сумму 40 fr. 50 kg. КМ.

Изъ того по благородному пожертвованію Вашему припадеть на Нар. Д. 17 f. 30 kg. Вамъ же надлежалобы 23 f. 20 kg. Въ случаѣ когда бы не прибыло болѣе предплатит. отимавъ отъ полученныхъ Вами 26 fr.... останется за Вами 2 fr. 40 kg. КМ. Но понеже я еще не отобралъ отъ подписчиковъ требуемой Вами прибавки на пересылку 10 kg. ср. — слѣдственно я еще не могу ни подаренной Вами Суммы отдать комиссіи Народн. Дома — ни Вамъ квітанціи послать, но все это должно стать съ послѣ отданія предплатителямъ экземплярей — Съ извинит...

1/1 853 н. ч.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 29.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 21. XII 1852 р. (2 сѣчня 1853 р.)

Любезнѣйшій Братъ! и Сродники дражайшіе!

Не беспокойтесь, что я Вамъ рѣдко пишу; я ничего дурного не сдѣлаю, хотя мое положеніе самое отчаянное. Я Тебѣ писалъ въ послѣднемъ письмѣ, что Зборовскій обѣщался ходатайствовать за мною у бухгалтеріи¹⁾; это разбилось на ничѣмъ, и онъ совѣтовалъ мнѣ, что бы я требовалъ денегъ на возвратное путешествіе. Тутъ я рѣшился пойти къ самому министру Баху, и предложилъ ему мое крайнее состояніе, которому я въ все не виноватъ. — Онъ выслухалъ меня благосклонно, узналъ свою несправедливость, и пріялъ прошеніе, обѣщая мнѣ какую либо посаду. Не знаю, что то будетъ изъ того, гдѣ они меня опредѣлятъ, но надѣюсь что это скоро будетъ рѣшено. Совѣтникъ Саксе, у котораго есть этотъ рефератъ, тоже благосклоненъ мнѣ показуется; надо

¹⁾ Порівняй лист Ч. 25.

только еще не множко подождать. Теперь въ томъ главное дѣло, чтобъ я имѣлъ пропитаніе, а о прочемъ подумаемъ позднѣе.

[2] Буду ли имѣть толико времени, чтобъ къ докторату готовить себя, хорошо я и это сдѣлаю, хотя оно требуетъ и прилежной науки и денегъ; а я уже на фреквентации самы выдалъ выше 100 fl. сер.

Что касается Твоего подтвержденія въ профессоры, то оно непременно наступитъ, нѣтъ этому никакихъ препятствій, только все подобныя обсажденія очень премедляются, и сего ради надо Тебѣ терпѣливо под- жидать; впрочемъ берегись всякаго сомнительнаго дѣйствованія какъ на кафедрѣ, такъ и въ частныхъ кругахъ; споровъ даже литератур- ныхъ не починай, чтобы не давать причины къ клеветѣ и коварству. Твою хрестоматію и грамматику, какъ я слышу, намѣренъ Шашкевичъ уже издавать, съ небольшими перемѣнами, но извиняется тѣмъ, что мало времени у него для корректуры и надзирательства, понеже близкій есть у него кумъ. Если придетъ до того, и мнѣ поручатъ корректу, то я радъ прийму. — Волянъ уже предложилъ свою минералогію¹⁾, которую ему поручено. Пиши къ Шашкевичу частѣе, онъ теперь кажется въ [3] смиреннѣйшемъ расположеніи, и можетъ быть приклонится скорѣе, отъ него всегда еще много зависить.

Я Вѣстника совершенно отрицаюся, какъ и въ обще всякаго ли- тературнаго дѣйствованія; не будетъ къ тому времени, какъ и пользы для меня нѣтъ. Зборовскій притягиваетъ къ себѣ всякую возможную и даже самую незрѣлую силу, но я вижу очень великую бѣдность и глу- пость въ расположеніи его тактики. Пусть дѣлаетъ себѣ, что хочетъ; я буду хладнокровно ожидать успѣховъ; хахлы и скотопасы на силу собираются и думаютъ, что теперь совершенна ихъ побѣда. Слѣпцы дай только! —

Намъ же теперь сужденно, дѣйствовать приватно и болѣе стра- дательно. — Закопали Зорю, ибо и въ томъ кажется суть слѣды ихъ скрытаго дѣйствія; но придетъ время, что и ихъ закопаютъ. Прошу Тебя братецъ, пожалуйста и пришли скорѣе 4—5 эксемп. Пѣсни Игоря изд. Гушалевица²⁾ для проф. Миклошича, онъ меня уже давно о тое просилъ, но я всегда забывалъ писать Тебѣ. Также нѣсколько заглав- ныхъ листовъ и предисловія для I. част. Зубрицкаго.

[4] У меня теперь великая нужда денегъ; и для того не купилъ я для Тебя еще Миклошичевой Грамматики. Прошу пиши мнѣ частѣе, что дѣлается къ книгами Балудянскаго; мнѣ еще многіе не заплатили;

¹⁾ „Первіи понятія о царствѣ ископаемыхъ, или минералогія для низшихъ гѣмназій и реальныхъ шкѣлъ... сочинилъ Василій Волянъ, докторандъ на всеучилищи вѣденскѣмъ. Відень 1854 р.

²⁾ вид. у Львові в р. 1850.

и у Львовской Консистеріи осталось еще за нѣсколько екземп. и не продано ся ли что изъ нихъ? Что думаете съ Зорею сдѣлать? Что дѣлають братцы? Родичи? и все Твои любезны? По чему Петро еще экзаменовъ не дѣлаеть? Бѣда, Поляки уже много подѣлали, а нашіе отягиваются. Ужасно!

При случаю Новаго Года желаю Вамъ всего блага, здравія и долго-
дѣствія на многая лѣта, веселитесь здоровы при всѣхъ праздникахъ
и помните Вашего снова уединеннаго Васъ любящаго Брата

Ивана Ѡ. Головацкаго.

Вѣна 21. дек. 852 2 январ. 853.

Всѣмъ друзьямъ и пріятелямъ вѣрнымъ Руси мое почтеніе и поклонъ.

Лист писаний на цѣлихъ 4-ох стор. 8^о.

Ч. 30.

*Лист Йосифа Левицького до Якова Головацкаго, пис.
дня 2. III. 1853 р.*

Всечестнѣйшій и Всемилоствившій Господине!

Давно́ вже мы анѣ видѣлись, анѣ писали до себе, тому́ не знаю
кто виновать? Я не хочу бути виновникомъ нашего молчанія. Якъ по-
казує сѧ хотять дакі своєю въ Галиціи воскресити писменность — на
власныхъ стоа́ти ногахъ — такъ бо сѧ выражаютъ Скільки недѣль
тому́ попалась въ руки мой Русскаѧ Читанка для Гимназій¹⁾, дяківскои
работы, въ котрой выписаныи поезіи доказують, же компіляторъ най-
меньшого понатіѧ о поезіи немає. Всюди́ка толкъ Нѣмецкій. Прошу́
дла́ того менѣ свое обѣавити мнѣніє, о той не ведла́ етимологіи сотво-
ренной Читанцѣ (спѣванка, писанка, Гуланка, и т. д.) Чому́ Полаки
не пріали того выраженія? Прошу́ ще разъ свое обѣавити въ томъ
предметѣ мнѣніє, щобы́мъ зналъ, якъ собѣ поступити, [2] а то тимъ
ббльше, що Вы мали Христоматію русскую уложити, а дла́ вышней Гим-
назій вже и уложили; а котру невѣжа малъ опрекнути съ обыкновен-
ными дакашъ лаанами. — Зора́ Галицкаѧ якъ вижу загрилась, нѣтъ
усердіѧ русскаго — а до того привели насъ русскіи несогласія гдѣжъ
Чело русске дѣлось? — Arg mit Moskau — Kaluga & & слѣдовательно
arg mit der Зора́ — що о томъ тамъ межи Вами чувати? — прошу́ та-
кожъ менѣ довести.

¹⁾ Руска Читанка для низшой гимназій. Часть I. Составилъ В. Ко-
вальскій, міністеріальный конципистъ при міністерствѣ правосудія
и редакторъ Вѣстника законѣвъ державныхъ и правительства. Відень
1852 р.

Вѣстникъ прибавши видъ *платка*, колотить свѣтомъ, вразъ со своимъ сборникомъ, немощъ русскую подтверждающимъ. — Такъ Гаврило¹⁾, кобы многа лѣта жити! — предсказалъ що о русскихъ подвигахъ забудутъ — и вже забувають — [3] *Полѣки* высылають Депутацию, Русины заспали — пропало — а же не взяли межи себе Русина, доказують, же Русины повинны были окреме выслати своихъ Депутованыхъ.

Присовокушала выраженіа высокого почитеніа, (sic) маю честь писатись Вашимъ правдивымъ слугою Јосифъ Лѣвицкій Профессоръ Богословія Душъ Пастырства.

Перемышль дня 2. Марца 1853.

Лист пис. на 3 стор. вел. 4⁰.

Ч. 31.

Лист Николи Соневицького до Якова Головацького, пис. дня 4. III. 1853 р.

Всечествѣйшій Господине!

Въ первыхъ дняхъ м. м. получилъ емъ ѓтъ выдѣла галичо рускои Матицѣ возваніе до оуложенія програму на письмо часовое нею издаваемо. Про всякіи препятствія замешкалый (sic) отвѣтъ въ Вашего Преподобія честнѣи руки складаючи молю, въ потребнѣмъ случаю, на мѣстце опридѣленія ѓтдати.

Сочиненіе програма належить до редактора которій порадившись своей такъ зовимой текѣ (або записника) и оглянувшись добре [2] въ кружѣ дописователей, може своему письму вытичити межи, дорогу, и впередначетати стремленіе и объемъ. Сего ради мои въ тѣмъ взлядѣ покушенія, при наилучшѣи волѣ, оуничтожились, особенно коли не було ми извѣстно, коего рода має бити тая часопись: господарска, литературна, богословска або политическа? Дотычно послѣднего рода, т. е. политической часописи, я мѣняю, що она нѣякого оуспѣха имѣти не може для премногихъ причинъ, которыхъ прибавленіе але за далеко ѓтвелобы ѓтъ вопроса подлежащего. Званію матицѣ, расположевію оумѣвъ читательства и временъ обстоятельствомъ соотвѣтнѣйше видится бити письмо литературное, хотѣбы оно, не кажу ежемѣсячно, [3] въ четверть або пѣдрочныхъ оутленькихъ вязкахъ выходило. Тогда соединеніе вступилобы дѣйствительно въ жизнь свою, сочленѣвъ число значительно

¹⁾ Розум. Гаврило Русинъ (псевд. Якова Головацького): „Zustände der Russinen in Galizien“, Ein Wort zur Zeit von einem Russinen. Leipzig, Keil 1846.

помножилось и возстановилось загалное довѣріе, особенно, слибы на причолку предпріятія сіяло имя дома и поза предѣлы извѣстное зъ оучености. Подъ симъ лишь условіемъ речене письмо найде соучастіе и по-величае ся оуспѣхомъ.

Отвѣтъ и миѣніе, може ошибочне або за дерзке, бо изъ сѣльскаго затворничества проноходяще, да изволить Ваше Преподобіе выдѣловити соединенія при случайности изъяснити и вразъ пріймти заповорученіе истинного почитанія съ которымъ имѣю честь оставатись

Вашего Преподобія нижайшимъ слугою Soniewicki.

Старо-Гвоздець 4. марта по григ. мѣс. 853.

[Отвѣтъ 17/5 Апр. 853].

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

Слова, взаті в [] писані рукою Я. Головацького.

Ч. 32.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня
6. III. 1853 р.*

Любезный Брате !

Будемъ черезъ тыждень въ Скалатѣ на прогульцѣ. 5. поверну-лемъ въ надѣѣ, що уже застану не одну веселу вѣсть и новину изъ Львова; но годѣ, ни отъ Ставропигіи книжокъ. ни отъ комиссіи свидѣ-тельства. Чудна то рѣчь, за що я трачу веремя, за що меня В. на тую утрату приводитъ; на що онъ проволѣкаетъ, когда тая справа однако ще другими дорогами не мало набукается, зачѣмъ якого конца дождет-ся. Изъ Скалата передаетъ Юльця для Васъ [2] 2 шинцѣ купленыхъ, бо своихъ во все не масть, стоятъ они 1 зр. также передаетъ она за браселетку належныхъ 4 fr. 30 kg. На фарбованье сукнѣ ажъ коло ве-ликодня будетъ мати, бо еще индикѣвъ не продала, а инаго источника приходовъ не масть. Юльця просить, абысьте дали въ Львовѣ красити сукню тымчасомъ на своеkonto, бо рада тую сукню мати ще на свята. Моя прогулька не такъ была весела, бо засталимъ Маму нездорову. Они зъ тѣла очевидно спадають, покахикують, и вже будетъ 6 недѣль, як породила ся [3] имъ якась болячка на шіѣ, на самой гортанцѣ, ро-сте тай росте червона, безъ верху, голосъ слабый хрыпливый, а ще головою не можно повернути, та не про болячку, но якесь хрупотанье въ хребтѣ, въ костехъ: не знати, що изъ того будетъ, може минется чиракомъ, але може кобы що горшого не було. И теперь пригодна спо-собность Тобѣ прислати для мене Зубрицкого. Прошу Тебя о нѣсколько экземплярей, а гроши пошлю получивъ только за каллиграфію. Донеси

менѣ, точноли отобралесь, що посылаю и ще где [4] що будетъ Тебѣ извѣстно.

Прощай Твой братъ

6/3 853.

П. Головацк(ій).

Книжки що ино отобралемъ 15 экз. и пр.

Лист писаный на 4 стор. 8°.

Ч. 33.

*Лист Йосифа і Домінікїї Сокулських до Якова Головацького,
пис. дня 16. ІІІ. 1853 р.*

Лука мала 16/3 853.

Милостивый Господ: О. Якѡвъ Ѳеодоровичъ!

За книги мною полученіи отъ Васъ чрезъ благ: Помѣщика Г. Козлов:(ецкаго) много Вамъ на всегда благодаренъ есть — Грамат: О. Іоан: Іоанов: изрядное, прекрасное изданіе, истенно словенорусское, тоже проповѣды О. Радол:(инскаго) — Історія О. Балуд:(янскаго) тоже, немножко воняетъ папизмомъ, но Онъ долженъ быти извиненъ, бо ему нельзя, и нѣкакъ было, всю сущую правду матку излагать какъ священнику русекоримскому доселѣ, бо могли бы обличенъ быти сизматикомъ!! — въ время слѣдующее всякъ Славянинъ долженъ чтить непрестанно вет: и нов: Завѣтъ, яко источникъ правды и помнить что Ёго Богъ дарилъ умомъ, и когда онъ отъ Создателя своего таковымъ сокровищемъ одаренъ, то Онъ уже силенъ есть при чтеніи С. Книгъ узнавать правду, какъ изъ источника своимъ умомъ — Съ книгъ собратіи нашихъ Слов: Южныхъ мы должни брать примѣръ, и начинать писать въ этихъ двохъ диалектахъ т. е. церк: слав: и общимъ славено русскимъ, а хахлащину ложить вбокъ, бо ино всеобщимъ слав: русек: письмомъ вондемъ в составъ литерат: прочихъ собратіи нашихъ Славянъ, сольемся обильною рѣкою въ слав: море и во то время возсіяетъ солнце правды — т. е. любви и согласія — начнетъ согрѣваться правды лучами — — — а противники правды сами собою распадутся и увергнутся во западную тьму вѣчную навсегда. — [2]

Шесть П. (?) 6. р. и 40 к. серебромъ по вашему щоту за книгъ пересилаю и о больше прошу — и разумѣете вы О. Я. Ѳ. книгъ чисторусскіи. не пестратіи. — Вамъ може дивовиною казатися буде что къ вамъ мой Сударъ на Лоскуткѣ бумаги пишу? но прошу о извиненіе, бо у насъ бумага дорого платится теперъ и писать много нѣ о чемъ. а еще къ мужу русскому — у васъ вашии глаза да и умъ. Вы видите все да и понимаете во время настоящее — т. е. что нужда всѣхъ нуждъ воцарилась — та есть и довольна

собою — а прочіи всѣ стали полосатіи и шутіи. отъ превышей нужди угнетеніи и то такъ, что ино тонкимъ своимъ умомъ и глазами какъ въ зеркалѣ достигъ можно — а на явѣ кажеця все въ избытїи пребываетъ. — Патріарху нашему, благодѣтелю, благ: Господ: Діонісіу Зубрицкому, за Его Исторію русск: галич: мое почтеніе: и поздоров: Чтобы того Г. всевишній дарилъ еще на многіи лѣта жизнью, и здравіемъ. Тотъ Г. у моимъ Сердци въ большомъ почитаніи. Какъ всѣ пинтухачурбони, щеголы Господа Доктори-то наши народніи враги, наемникѣ. хрістопродавцы. чрезъ 100. год: славятся почестями — ба за кое благо? чрезъ нихъ нашъ народъ нынѣ сталъ подобенъ дереву здоровому, сочистому, сильному въ коренѣ но безъ вѣтвъ, и листьвѣ — кто его обрубилъ? уніа —!!.

Всѣмъ О.О. Господ: русскомыслящимъ и дѣлающимъ отъ мене воздайте поклонъ, и поздравленіе. а Г. Зубр: моими усты лобызайте руку Его. Онъ у насъ Руссиновъ уже теперь сталъ бесмертенъ, и пребудеть у руссовъ памяти имя его вѣкъ — А васъ О. Я. Θ. з вашею Марією Андреев: и Семією Мы цѣлуемо по сотъ разъ —

Іосиф Васи. Домникія

(Сокольскіе)

Госпожа Марія Андреевна може отъ русск: баловъ, Театр: и асамблеевъ устала, и для ней постное время, время отдыха есть?

Лист писаний на 2 сторонах малої 4^о.

Прізвище, взяте в () клямру, пис. чужою рукою.

Ч. 34.

*Лист Кульчицького до Якова Головацького, пис. дня
20. III. 1853 р.*

Всечестнѣйшій Господине!

Рѣчь о читанцѣ для школъ повторительныхъ, требуетъ ближшого еще снесенія ся: Сего ради просимъ вашу всечестность на коротенькое засѣданіе завтра сполудня въ канцеляріи Господина Юркевича: ащитое по вашихъ обстоятельствахъ о годниѣ 4. або 5. возможно будетъ благоволишь оувѣдомити, и Гдна Гошальевича до присовокупленія ся запросити. Съ почитаніемъ достодожнымъ и приданостою радъ служитель.

Кульчицкій.

Поклонитесь прошу отъ мене всечестнымъ Господамъ и скажите все хорошее.

20. марта 853.

На 4-ій стор.: Его Благородію Всечестнѣйшему Господину Професору Головацкому ту.

Лист пис. на 1-ій стор. 8^о.

Ч. 35.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 22. III. 1853 р.*

Ваше Преподобіє Милостивый Государь!

Его Превосходительство Высокопреосвященный Митрополитъ и При-
мась¹⁾ вызываетъ Ваше Преподобіє благосклонно принять веденіе коррек-
туры Архіерейскаго Посланія Ихъ Святительской Милости отъ
9/21 Марта с. г.²⁾ Это Посланіе должно печатано быть въ 8-ю долю
кирилицею подобно другимъ посланіямъ Высокопреосвященнаго Нашего
Митрополита.

Надѣюсь что Ваше Преподобіє не схочетъ отказать искреннему же-
ланію Нашего Первосвятителя удовольствовавшаго уже оденкратъ хоро-
шой корректурою Своего Посланія предпринятой Вашимъ Преподобіемъ.

Прошу принять увѣреніе высокопочтенія съ которымъ остаюсь
Вашего Преподобія покорнымъ Слугою

А. Петрушевичъ.

22 Марта 1853.

Въ Уневѣ.

На 4-й стор.

Уневѣ

Его Преподобію Милостивому Государю Якову Головацкому Про-
фессору Галицко-русскаго нарѣчія и Его Словесности въ Львовѣ.

Лист писаний на одной сторонѣ звичайной 4^о.

Ч. 36.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
4. IV. 1853 р.*

Вѣна дня 4 апрѣля нов. числ. 853.

Прелюбезный мой Братъ Ярославъ!

Я Тебѣ уже нѣсколько долженъ отвѣтовъ, и не знаю откуда на-
чать? Ты требуешь чего то благополучнаго, а въ томъ здѣсь самая

¹⁾ Мих. Левицкий.

²⁾ Архіерейское посланіе къ чесному пресвитерству и всѣмъ вѣр-
нымъ митрополитальной архіепархіи, возывающее къ благодѣтельнымъ
складкамъ для сооруженія Храма Господня въ престольномъ городѣ
Вієннѣ, яко памятника благодарности чуднаго сохраненія жизни Его
п. к. Апостольскаго Величества, Царя Францишка Іосифа I. дня 18
Февраля н. с. 1853 р. Львів 1853. Послане видане в Уневѣ дня 21.
марта 1853. р. (Левицкій „Библиографія“ Т. I. Ч. 778).

большая нужда. Начнемъ отъ Твоего дѣла — оно важнѣе всѣхъ, не только ради Тебя, но и всѣхъ благожелательновъ (sic) соотчичей. Я о подтвержденіи Твоемъ извѣдывался, гдѣ могъ, и прямо и черезъ людей — и могу только сказать въ обще, что Тебѣ ничего опасаться, а только надо большей терпѣливости. Въ министерствѣ просвѣщенія я былъ у совѣтника минист. Томашка; какъ у чиновниковъ особенно высшаго степени это водится, онъ ничего точнаго не сказалъ, а только вообще меня потѣшилъ, что онъ Тебя лично знаетъ, и всегда доброе имѣетъ мнѣніе. Потомъ былъ я у совѣтника секційнаго Моцарта, какъ референта въ этомъ дѣлѣ, и тутъ узналъ истинную причину продолжительнаго премедленія. Твое прошеніе, не зная по чѣмъ приказу, отослано въ Львовъ къ гр. Голуховскому, что бы онъ о Тебѣ свое мнѣніе прислалъ, и что до сихъ поръ еще отвѣта отъ него нѣтъ. По тому и дальшихъ шаговъ здѣсь дѣлать не можно. Ты бы хорошо сдѣлалъ, когда бы Ты представился Е. П. Господину Намѣстнику въ аудіенціи и попросилъ его самъ, или чрезъ сильнаго [2] какого ходатая; а при томъ и референту доброе слово сказалъ; когда мнѣніе президіи-возвратно отослано будетъ въ Вѣну, то донеси мнѣ сей часъ, а я тогда пойду къ аудіенціи къ Г. министру, или самъ или можетъ быть Г. Миклошичъ что нибудь сдѣлаетъ. Я былъ у Г. Миклошича, и рассказывалъ ему Твое положеніе; онъ тоже обезпечаетъ Тебя, что дѣло будетъ непремѣнно рѣшено въ Твою пользу. — При томъ замѣтилъ онъ, что Ты здѣсь въ министерствѣ долженъ имѣть какого противника, потому что подобны вопросы рѣшаются здѣсь безъ вѣдома намѣстниковъ; чтобы премедлить, отослано Твое прошеніе въ Львовъ, зная что гр. Голуховскій не скорый рѣшать что нибудъ въ пользу Русина. Непремѣнно этотъ противникъ кажется быть г. Ш.¹⁾ хотя онъ можетъ быть не смѣетъ, Тебѣ прямо вредить, — такъ вознамѣрилъ посредственно, умывая свои Пилатовыя руки! — Я такъ разсуждаю; и по тому пиши ему часто, а ласково и смиренно, у него какъ кажутъ мягенькое и благородное сердце!! — Касательно хрестоматіи Твоей и грамматики, различныя ходятъ слухи, но правды не лзя отыскать; и Зоря писала, что уже одобрены; а этими днями Вислобоцкій казалъ, что уже и декретъ на Хрестоматію Тебѣ посланъ; но пока онъ не въ Твоихъ рукахъ, я этому не вѣрю, потому что здѣсь есть Ковальскій, главнѣйшій претендентъ и кумцъ въ [3] всѣхъ вознагражденіяхъ; этому солоденькому гадюкѣ не вѣрь, ибо онъ пошлся въ Вислобоцк.(аго) кожу, и можетъ быть еще и того превысить въ коварствѣ. Бѣда, что такіе здѣсь наши люди, никому не лзя вѣрить, и отъ никого

¹⁾ Григ. Шашкевич.

правды не извѣдаешь. Онъ погубилъ мою долю, Богъ вѣсть, чи не чигаеъ онъ и на Твою; за деньги и достоинство онъ до всего способенъ, и хотя дитина померла, то кажется кумство съ Ш. не пропало. — Впрочемъ это только мои догадки, дай Богъ, что бы я не былъ вѣщуномъ этого лиха. И такъ о Хрестоматіи какъ и грамматикѣ Твоей я не могъ ничего извѣдаться, потому что это прямо отъ министра зависитъ, а тамъ трудный приступъ, и предъ временемъ нельзя узнать. — Если бы истинно подтвержденіе наступило, то что касается исправки можешь числить на меня, какъ на себя самого, но я боюсь, что и это возметъ Ковальскій, потому что отъ печатаннаго листа платять за коректу по 3 fr. сер. — Г. Миклошичъ, навѣщая частіе Г. министра, общался торжественно, что при случаю будетъ съ нимъ говорить въ Твою пользу, когда бы только прошеніе Твое изъ Галиціи возвратилось, о чемъ Ты мнѣ долженъ немедленно донести. — На Твои давнѣйшія порученія я Тебѣ отвѣчаю, что алманаха „Vesta“ изъ годовъ 32—36 я въ цѣлой Вѣнѣ и даже у самого издателя Рикерта не нашелъ, а въ иныхъ рочникахъ о Роксоланѣ нѣтъ спомину. — Миклошичеву „Lautlehre“ (за 4 fr. сер.) и Ковальскаго читанку здѣсь Тебѣ посылаю; больше литературныхъ новостей здѣсь нѣтъ. [4] Эти 4 зол. сер. заплаты Г. Богдану А. за Конюшаго на счотъ присланныхъ 30 экс. Конюшій какъ мнѣ, такъ и всѣмъ, даже самымъ упрямымъ хахлакамъ въ семинаріи понравился. Здѣсь показаль Г. Богданъ, какія онъ имѣетъ драгоцѣннѣйшія дарованія; и кажется ему суждено, цѣлый превратъ сдѣлать въ нашей литературѣ, особенно что касается, юнаго поколѣнія (sic); старые скостенѣлые уже пропали. Пусть только поступаетъ на этомъ пути, и да пишетъ много, онъ найдетъ публику въ всѣхъ Славянахъ Австрійскихъ. Изъ присланныхъ Тобою 30. экс. Конюшаго я распродалъ уже выше 20; а изъ нашихъ Русиновъ получилъ только одинъ Нодъ¹⁾ въ семинаріи; прочіе ексемпл. забрали иные Славяне, и наслаждаются всѣ, и въ Прагѣ имѣетъ уже Ганка. Слава пойдетъ какъ молнія, только да пишетъ много, онъ настоящій будетъ русскій поетъ. Его „Где домъ есть мой“ переписуютъ здѣшніе друзья, и учатся на изустъ — и прочи стихи его въ Зорѣ всѣмъ нашимъ нравятся; даже хахлы не могутъ своего почитанія отрицать. — Добро бы было, что бы по временамъ и въ пользу правительства что написалъ, какъ уже разъ сдѣлалъ, что бы оттуду не было враждованія. — Прибавленное здѣсь писемце передай моему другу Г. Богдану, любезнѣйшей моей надеждѣ. — Ты писалъ мнѣ когда то о библии Будинской — я писалъ въ Будинъ, но мнѣ еще не отвѣчали — не

¹⁾ Никола Нодъ, духовникъ гр. кат. духовной семинаріи у Відни,

знаю, нужно ли Вамъ ея? Теперь Г. Раевскій¹⁾ ѣздитъ частѣе въ Варшаву, онъ спрашивалъ, не нужно ли какихъ книгъ? [5] но я не требовалъ ничего, потому что у меня нѣтъ наличныхъ денегъ къ покупкѣ. На лѣто онъ можетъ быть выберется на нѣсколько времени съ родиною до самаго Питера. Можетъ быть у Тебя нашлись бы какія порученія? Догматики Макарія уже вышелъ пятый томъ. Чего Тебѣ нужно, пиши заблаговременно, но вмѣстѣ присылай и нужныя деньги. Но не требуй много книгъ, что бы и онъ не имѣлъ затрудненій. — За исторію г. Зубрицкаго спрашивали здѣсь отъ посольства, и я передалъ мой экземпляръ — но теперь лишилась у меня только вторая часть изъ послѣдняго экsemп. Не возможно бы еще къ ней получить и первую, хотя бы и безъ заглавія; изъ посланныхъ Тобою 5 заглавій лишилось у меня еще 1. —

Сколько помню, я Тебѣ предъ новымъ годомъ писалъ между прочимъ и о Братіи нашей, особенно о любезнѣйшемъ Петрѣ. Но вдругъ мои желанія исполнились; въ Твоихъ писмахъ Ты мнѣ извѣстилъ, что онъ экзаменъ сдѣлалъ хорошо — и уже теперь почти цѣлый человѣкъ; надѣяться что и подтвержденіе отъ министерства скоро прійдетъ. Тоже и Владиміръ и Емилианъ ступаютъ благоусиѣнно впередъ; и вся родина, какъ пишешь, здорова! Это самое нѣжнѣйшее наслажденіе для меня! — Что Богъ даетъ, это все добро — а впрочемъ есть надежда! Съ депутаціей русской я не видался, только одинъ разъ въ церкви — у меня много [6] занятій ради пропитанія собственнаго; я хотѣлъ было по крайней мѣрѣ поблагодарить епископа за его усердіе и помощь при изданіи Исторіи Балудянскаго; но не заставши ихъ дома разъ другій — прошло время. Впрочемъ нехорошія вещи говорятъ здѣсь о епископѣ Іоаннѣ²⁾ — будучи у министра Баха, спрашивалъ тотъ, по чему они не взяли съ собою и Преосв. Григорія³⁾. На то отвѣчалъ Бохенскій, что будто Яхим. не принялъ его возванія; министеръ увѣрилъ этой ложі, и очень сердился; на дняхъ выглядываютъ Преосв. Григорія, онъ придетъ оправдаться; но что подумаетъ министеръ о нашихъ Святителяхъ, одинъ изъ нихъ долженъ остаться лгуномъ. — А то какъ слышу, Ляхи не хотѣли съ Яхимовичемъ ѣхать. По чему же не было правды сказать, особенно при личной аудіенціи. — Шашкевичъ позднѣе при аудіенціи извинялъ Яхимовича, но Бахъ очень былъ огорченъ. — Что касается

¹⁾ Мих. О. Раевскій, протокрей російської амбасаді у Відні. Про него гляди дуже цінну розвідку пок. Корнила Устияновича п. з.: „М. О. Раевскій и російскій панславизмъ. Споминки зъ пережитого и передуманого списавъ... Львів 1884 р.

²⁾ Бохенскій.

³⁾ Яхимовича.

нашихъ расчетовъ, то я знаю, что я за Зубрицкаго Исторію долженъ Ставропигіи еще 50 и нѣсколько гульд. Ты добро сдѣлалъ, что отсчиталъ 36 fr. моихъ за Истор. Балудянск. а излишнихъ 17 fr. оставилъ на дальшій счетъ, ибо у меня нѣтъ чѣмъ платить. Мои первые долги суть здѣшніе, чтобъ какъ очиститься. Мнѣ еще изъ пренумераціи должны около 200 fr. сер. и не присылають, особенно Г. Кобринскій прислалъ 20 пренумерантовъ, но денегъ очень мало — я уже нѣсколько разъ писалъ ему, и нѣтъ отвѣта. Изъ иныхъ сторонъ тоже такъ — а я терплю, и тяжело страдаю. Изъ Венгріи мнѣ пишутъ, что бы я [7] уже возвратно принималъ излишніе экс. Исторіи Балудянскаго, потому что уже нѣтъ покупки — если Вамъ придадутся, то я прикажу прямо Вамъ въ Львовъ отослать, ибо у меня такожь еще довольно количество. Г. Авторъ¹⁾ упокоился въ Бозѣ, послѣ продолжительной болѣзни, праведная то была душа, якихъ у насъ мало! Современники не умѣли его почитать, онъ много страдалъ, и можно сказать, что палъ жертвою горести и трудовъ. Дабы по крайней мѣрѣ будущность узнала его заслуги, и глубоко приняла къ сердцу надгробные стихи нашего Богдана²⁾. — Не возможно ли получать Зорю Галицкую на мое имя? Я не въ состояніи предплатить, а такъ усердно бы желалъ, нею наслаждаться! —

Раллинскаго проповѣди я давно получилъ, но только въ одномъ экземп.; я писалъ имъ о Тебѣ, и непременно они Тебѣ уже послали — посылка тоже требуетъ времени, я то знаю изъ собственнаго опыта. — При случаю спроси въ Консисторіи Львовской, что тамъ еще за 3—4. эксмп. Исторіи Балудянскаго не заплачено — какъ это было сказано въ списѣ мнѣ присланномъ. Можетъ быть уже пришли деньги? — если не надобно и тамъ рабату платить. —

Что касается меня самаго, то я очень худо живу — терплю за грѣхи. Какъ я Тебѣ писалъ при концѣ мин. года была у меня роковая доба, или быть, или пропадать. При Вѣстникѣ никакого пристановища — и я рѣшился прямо идти къ самому министру Баху, не сказавъ никому ничего — я предложилъ ему положеніе [8] мое, и что я теперь безъ вины лишаюсь безъ хлѣба; онъ былъ очень благосклоненъ, и повелѣлъ себѣ предложить прошеніе. Вислобоцкій хотѣлъ уже было совѣтовать мнѣ, чтобъ я требовалъ денегъ для возвратнаго пути — но когда узналъ, что я былъ у министра, удивился моей дерзости, и началъ бѣгать и будто молить о мнѣ — но дѣло было уже почти рѣшено прежде. На самый новый годъ латинскій именовать Бахъ меня акцесистою при

¹⁾ Андрей Балудянскій умер в поч. 1853 р.

²⁾ Б. А. Дідицький: „На смерть Андрея Балудянскаго, сочинителя „Церк. Истор. Новаго Завѣта“. Зоря Галицкая за рік 1853. Ч. 2.

министерствѣ — 4 януар. я присягалъ, а 5. на самый русскій святой вечеръ я началъ новую службу, — будучи опредѣленнымъ къ министерской библіотекѣ, подѣ Др. Вурибахомъ, вмѣстѣ съ Косакомъ — и теперь живу бѣдно, но спокойно. Служба не закладна, свои часы (отъ 9—3) отсидишь, сколько возможно сдѣлаешь и впрочемъ свободенъ. Но жалованье очень маленькое (300 fr. сер. и 100 квартира) и малая надежда на скорый авансъ. Косакъ имѣетъ уже 400 fr. и близокъ къ 600 fr. — Подумай теперь, какъ сдѣсь въ Вѣнѣ жить съ 25 fr. въ мѣсяцъ! а къ тому еще весь тягаръ затягнутыхъ долговъ! — Ужасно и помнить; если бѣ человекъ только сухимъ хлѣбомъ и водою жилъ, то требуетъ болѣе. Сего ради я попріймалъ лекціи, какія попадутся, чтобы только ежевременно получить и заработать что нибудь — я теперь долженъ заботиться только о повседневномъ хлѣбѣ, а о будущности и мыслить теперь не могу; и потому то я прервалъ всякія мои сношенія и переписку, бо при ежедневныхъ занятіяхъ нѣтъ времени ни досуга, и потому то я такъ долго молчалъ. При Вѣстникѣ я чрезъ 3 первые мѣсяцы не имѣлъ участія; мнѣ жалко, что я съ публикой и не попрощался; хотѣлъ было въ послѣднемъ числѣ сказать чтонибудь на кратцѣ; но плутъ Ви-слоб. сказалъ, что онъ самъ напишетъ отъ себя какое похвальное о мнѣ слово; но собака и этого не сдѣлалъ. Вѣстникъ уже имѣетъ капиталъ на сей годъ; наши Русины добродушные люди, они смотрятъ больше на русскую букву, какъ на лице, это хорошо изъ ихъ стороны; пусть только чтобы они Зори не оскорбили, котора худо сдѣлала, что такъ долго медлила. Отъ 1. апрѣля я помогаю чтото при Вѣстникѣ за 10 fr. ежемѣсячно, что дѣлать, бѣда преть!

Цѣлую Васъ сердечно Вашъ

Иванъ (Θ. Головацкій).

Лист писаний на 8 сторонахъ звичайной 8°.

Ч. 37.

*Лист Петра Головацкаго до брата Якова, пис. дня
4. IV. 1853 р.*

Любезный Братъ!

Я, думаю, уже Тебѣ писалъ, что мнѣ никакимъ образомъ не было возможно, на лаякіе святки прогуляться въ Скалатъ: дорога была, какой никто непамятаетъ. Уже тогда, когда я изъ праздничныхъ поверталъ, было чудесно. Я въ Скалатѣ былъ заѣхалъ парой лошадей въ 4 часа, а изъ Скалата, выѣхавъ 3 лошадьми въ 10 часъ утромъ, заѣхалъ на 3 часъ въ Ходачковъ, а взявъ еще четвертую лошадь былъ въ Дычковъ уже вечеромъ а на ночлегъ сталъ въ корчмѣ подѣ Тернополею и уже въ

другой день заволекся въ 8 часовъ въ Тернополь. Но это еще ничто, шутки: на святки отъ 6 лошадей ни мужикъ не рушилъ изъ мѣста. Не знаю, писалъ ли я Тебѣ объ болѣзни нашей любезной мамы. Когда я еще былъ въ Скалатѣ, имѣла она уже 3 недѣли какойто вредъ на образъ чирака на гортанѣ, на самой адамовой кости. Былъ онъ багряный и великъ, какъ яйцо гуси; при томъ малый, сухой кашель, хрипливый голосъ и какоето хрупотанье въ шиѣ, когда только повернула головой. Ми думали, что это скончится чиракомъ, но видь, уже больше 2 мѣсяца а чиракъ чиракомъ, но растетъ, хрыпка и кашель поболшаеся, а хрупотанье никакъ не даетъ головой повертатъ. Врачи не кажутъ ничего точного, но помощь ихъ нужна. Мама жалится дуже, что не имѣеть своихъ денегъ. [2] Жалованье за 2 года должное не платятъ, какое припадало за послѣдній годъ, велѣла мама Пракседѣ, отобрать, и возвратитъ Графинѣ за Ивана, что она была дала для него въ Вѣну, и не зная, дала ли она ей или нѣтъ, и возвратили онъ тѣ деньги кому, или нѣтъ, или когда бы ему теперь пригадать, сдѣлалъ бы великую милость мамѣ. Казала мнѣ мама, чтобъ писать Тебѣ, не возможно ли бы получить отъ вдовичей комиссіи должное жалованье за помянутое 2 года. Сдѣлай, Братецъ, что въ этомъ возможно. Но покажьеть это будетъ я не въ состояніи дать довольную помощь. Когда есть случай я даю нѣсколько денегъ, но это мало, про тое дѣлай поскорѣе.

Мое прошеніе о воздвиженіе въ дѣйствительные учителя я уже подалъ, теперь, Любезный Братъ, время подмухать въ шульбегердѣ, сколько довольно: помоги Братъ, сколь можешъ, чтобъ достаться въ Лембергъ. Подкади самъ инспекторамъ, пошли Кузьемскаго, Мохнацкаго и кого знаешъ къ Е. Превосходительству, но лучше всѣхъ Рачиньскаго а надъ всѣхъ Чайковского адвоката. Будь что будь, но не лишать никакого средства.

Ты пригадуешъ себѣ, въ какомъ новомъ состояніи я лишилъ нашего Василя, отѣзжая изъ Лемберга. Но Ты мнѣ досель объ немъ ничего не споминалъ. Мнѣ хочется знать, какъ онъ ведется, что я вѣдалъ какъ ему ведется. Тоже мнѣ хочется знать; сдѣлалъ ли Вашъ маленький [3]кій Ясъ статскій испытъ и борзали онъ и Марыня съ дѣтушками поѣдутъ въ горы? За чѣмъ она отѣдетъ, проситъ Юльця, чтобъ она ей сдѣлала прислугу съ сукней. Проситъ она, чтобы докупить 2½ локтя той матеріи, дать окрасить на прессе черно и велитъ дать мору, какая въ модѣ. На святки, можетъ быть, я бы ей завезъ въ Скалатъ. Деньги она возвратитъ, какъ только продастъ вебрика, а Вѣны искать не нужно. — Объ исторіи, какая сдѣлалась съ честнымъ нашимъ совѣтникомъ, Ты, можетъ быть, что слышалъ. Я бы Тебѣ розсказалъ, но не слободно объ этомъ говорить. Вотъ послушай бабы, да не будь бабою, не кажи бабѣ. Еще въ Сильвестровъ вечеръ былъ на вечерней забавѣ у одного изъ

первыхъ адѣшныхъ урядниковъ и нашъ совѣтникъ.¹⁾ Не играя въ карты познакомился съ однимъ капитаномъ, тоже не играющимъ, и розговаривался съ немъ о всякомъ. Капитанъ, родомъ Италіанъ, говорилъ объ отношеніяхъ правительства и народовъ другъ къ другу такія вещи, которыя тогда только общее значеніе имѣя, казались не быти вредными. Но, когда сбились происшествія въ Миланѣ тогда оказались они предвѣстными, подозрѣтельными. Совѣтникъ, какъ присяглый урядникъ вѣрный, не могъ молчать, но требовалъ повѣрника и розказалъ основу помяну-[4]-той бесѣды майору, начальнику залогы, въ томъ намѣреніи, чтобъ тойже капитана къ осторожности упомянулъ, а когда нужно бы было на него уважалъ, или чтобъ, какъ предстоятелю нужно знать, какихъ имѣть подвладныхъ, къ чему нибудь употребилъ. Майоръ, выслушавъ его требовалъ, заклиная на присягу и урядъ, чтобъ онъ ему далъ справу объ томъ на письмѣ, а получивъ ея, донесъ къ военному начальству. Слѣдовало позваніе капитана въ Львовъ, изтязаніе егоже, а современно изслѣдованіе въ Тернополѣ тыхъ, которіе были на ономъ вечерѣ, порученное ротмистру жандармеріи. Но ротмистръ съ дописью военачальства пошелъ къ офицерамъ адѣшнымъ и прочиталъ имъ ее. Тіе, познавъ (sic) Совѣтника доносчикомъ, а думая, что онъ прямо военачальству донесъ, съ бранью выступили въ касинѣ, и требовали, чтобъ его выключити, или они саміе вылучать отъ собранія. Первой хвилѣ весь Тернополь ропталъ на совѣт. но узнавъ истину утихомирися, однако памфлеты были на улицахъ поприбиваніи. Совѣтнику не было что дѣлать, но удался въ Львовъ къ обоимъ начальникамъ. Прислано Комиссію, одного генерала и майоръ-авдителя. Днесъ вечеромъ соидутся всѣ офицеры въ касинѣ по приказу генерала и будетъ торжественное введеніе Сов. въ касино и поеднаніе. Пишу Тебѣ тое, чтобъ Тебя избавить изъ можливого блуда, по прошу не розповѣдай сего.

Пращай Твой братъ

4/4 853.

П. Гол(овацкій).

Лист писаний на 4 сторонах великої 4^о.

Ч. 38.

*Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис.
дня 18. IV. 1853 р.*

Хр̑с в̑скр̑се!

Ваше Благородіе, Милостивый Государь!

Сп̑шшу извѣстити Васъ о полученіи письма Вашего съ деньгами 20 гульд. и благодарю сердечно.

¹⁾ Евстафій Прокопчиц.

Желаемая Вами книжки посылаю здѣсь при семъ. Прошу принять благосклонно мое новое изданіе Далимиловой Лѣтописи и прежнее прошу покорнѣйше отдать при случаѣ нашему прилѣжному Ветерану Гну Зубрицкому. Богдана Дѣдицкаго Конюшій у меня есть. Впрочемъ будетъ мнѣ очень пріятно, если Вы изволите повремененно извѣщать меня о новыхъ произведеніяхъ на червоной Руси, и лучшія прошу посылать ко мнѣ на мой счетъ случайно и черезъ книгопродавцевъ.

У насъ печатается нынче иждивеніемъ Матицы чешской Челаковскаго сравнительная грамматика славянскихъ нарѣчій.

Изборъ глагольскихъ древностей Шафарика стоитъ 3 гульдина и Изборъ югославянскихъ достопамятностей совсѣмъ разобранъ. Въ продажу пришло только 50 экземпляровъ, и это здѣлало еще непріятно-[2]сти и почти процестъ издателю. Я совсѣмъ не знаю сюда относящихся обстоятельствъ.

Если этого сборника у Васъ, или у Зубрицкаго вѣтъ, то я бы хотяжъ не радъ уступилъ свой экземпляръ, ибо я бы могъ пользоваться экземпляромъ нашего Музея, но для незанимающагося изслѣдованіемъ древностей вѣтъ. Прощайте Драгоцѣнный Другъ и будьте здоровы!

Вашъ преданнѣйшій

Вячеславъ Ганка.

Прага 18/30 Апрѣля 1853.

[Духновичу

4 экс.	10 экз. Остромирова Евангелія лавочная цѣна 1 гульд.	
	но мнѣ послѣ продажи прошу только 2 терти т. е. 40 кр.	
4 экс.	10 экз. Краледворской Рукописи	} извѣстны
4 экс.	10 — Руско-чешскаго Правописанія	
2 экс.]	5 — Далимиловой лѣтописи. цѣна лавоч. 24 кр. по у меня 15 кр.	

дальше писал Ганка оловцем :

5 — Królodwor(s)ki Rękopis цѣна 15 кр.

Святѣйшему патріарху Іосифу правится очень изданіе Остромирова Евангелія, писалъ ко мнѣ о 50 экз. его.

Лист писаний на двохъ сторонахъ мал. 4^о.

Зачеркнені [] слова писані оловцемъ, рукою Я. Головацького.

Ч. 39.

*Лист Анатоля Вітошинського до Якова Головацького,
пис. дня 20. IV. 1853 р.*

Всечестнѣйшій Государь мой!

Я получилъ листъ отъ всепочтеннѣйшаго брата Вашего съ Віенны 6/18 Марта 853, которому приключительно прибавилъ онъ поетическое сочиненіе Г. Богдана Андреевича Дѣдницкаго на рускомъ языкѣ съ возваніємъ позаботитись о роспространеніи сего дѣла, при чѣмъ посылая онъ менѣ лише одинъ екземпляръ изъясилъ, что у него излишнихъ екземплярвъ нѣтъ, но слибъ нужно казалось менѣ чтобъ я прямо къ Вамъ звернулъ ся а Вы постараете ся объ томъ чтобъ авторъ съ посылкою поспѣшилъ ся.

Я сему возванію менѣ всегда милому отвѣчая потщаюсь настоящими моими чертами въ сей цѣли звернути ся до Васъ. Въ мѣстѣ самомъ въ которомъ менѣ судьба теперь поселеннымъ быти опредѣлила не имѣю надежды много екземплярвъ сего дѣла роспродати, ибо въ городѣ въ которомъ живу какъ во обще для словесности словянской не дуже благопріятная земля такъ особливо для русской словесности зернь твердою опокою являеть ся. Кромѣ многихъ иннихъ винъ, меже которыми себѣ противоположныя стремленія и себѣ навзаемъ враждебныя стихіи въ чудесномъ однакже согласіи на уничтоженіе осуществленія божеблагословенной величественной идеи одной на основѣ одного зъ словянскихъ нарѣчій и то на непоколебимой скалѣ живущаго славнаго русскаго языка созидати ся имѣющей всеславянской литературы себѣ руки и помочь подавати мнѣть ся, самобольшимъ препятствіємъ роспространенія русскаго языка меже латинскими Словянами являеть ся быти незнакомство буквъ словянскихъ, которые изучати ся въ доспѣломъ вѣцѣ лише ревные труда достойнымъ быти уважають. Сему самобольшему меже латинскими Словянами существующему лиху на будучность зарадити бы лише могли народныя училища и гімназіяльныя, въ которыхъ бы младежъ племени славянской кромѣ читанія на латинскихъ буквахъ наставлялась и упражнялась въ читаніи и словянскими. Но ктоже меже латинскими Словянами подаетъ руку помощную чтобъ на училищахъ такое дѣялось? Такожде роспространенію русскаго языка дуже пособствовать бы могло гдибы по латинскихъ семінаріяхъ духовныхъ учили принайменѣ читати словянскими буквами — но тяжко чтобъ тое когда статись могло ибо ультрамонтанизмъ може ничему такъ ненавистенъ не есть какъ тѣмъ буквамъ словянскимъ которыми священныя книги и богослужебныя нашего святаго восточнаго апостольскаго обряда списанны суть. Сказанныхъ винъ ради созиданіе одного великолѣпнаго храма все-

олавянской литературы ревности и слабымъ силамъ одинокихъ племенелюбителей позоставленное лише желвымъ шагомъ на передъ поступовати можетъ.

Относительно явившаго ся на симъ всехвальномъ поли словесности въ Галиччинѣ новаго цвѣта „Конюшій“ зоваемаго заровно честію какъ и щастіемъ полагаю, себѣ роспространеніемъ сея поѣмы молодому талантову о много тое въ моей силѣ быти можетъ ободрительную помощь до дальшихъ всѣми благонамѣренными безопасно искренно пожелаемыхъ подобныхъ подвиговъ подати. Но размѣривъ обстоятельства и силы мой жалко менѣ дуже что не такъ какъ есть къ тому добра воля моя буду могъ пособствовать роспространенію дѣла сего. Здѣсь въ Кошицахъ не имѣю надежды приобрѣсти много отбирателей. Але я поѣду по случаю великодной сповѣди до инныхъ стацій полковыхъ, може по дорогѣ встрѣнусь будьто съ русскими священниками, може и съ инными ревнителя-[2]-ми словянской литературы, и може дастъ ся мало по малу нѣкое количество екземпляровъ роспродати. Много обѣщати себѣ не можъ. Однакожде при увзглядненій дешевой цены сего дѣла думаю что бы могли Вы або и самъ авторъ на продажъ переслати 50 екземпляровъ. Но сія пересылка должнася осуществлѣти до ниже начертанного речинца и застосовати ся до извѣстія которое нижше дати Вамъ честь имѣю. Я на третій день свѣтлаго воскресенія Христова съ полудне отправляюсь съ Кошиць въ путь до „Leutschau, Kés mark, Igló и Rosenau“ (Рожнавы) послѣ чего верну опять въ Кошицы, гдѣ найдалѣе одинъ день забавлюсь и снова въ дальшій путь отправляюсь въ „Unghvár, Munkacs и Berekszár“ при послѣдномъ моемъ путешествіи какъ видите буду ся крутилъ въ предѣлахъ Мункачевской русской епархіи, въ которой може бы ся менѣ удало нѣкое количество екземпляровъ поѣмы „Конюшій“ полишити. Такожде могу въ епархіальный оттуда четири лише часа отстоящій городъ Пряшовъ до роспродажи дальшой послати сіе дѣло на руки котораго нибудь крилошанина.

Сего ради присланіе сего дѣла въ количество екземпляровъ вижъ вспомянутомъ да осуществѣти ся найдалѣе до 10-го Мая по лат. мѣсяцословѣ такъ абы передъ симъ днемъ екземпляры продажные были уже въ моихъ рукахъ, абы я ихъ уже могъ имѣти при собѣ когда отправлюсь въ дальшій путь въ „Unghvár“ etc.

Когдабъ болѣе попитателей за симъ дѣломъ я приобрѣлъ, то не залишу Васъ або самаго автора о симъ извѣстити.

Не запомнитеже чтобъ, аще до роспроданія сего дѣла въ нашихъ сторонахъ менѣ каковое препорученіе данно быти имѣло, надсилка сего сочиненія въ начертанномъ времени осуществилась.

Слибы кромѣ того Вы еще каковія инніе препорученія менѣ дати имѣли, а менѣ въ „Unghvári“ престольномъ епархіальномъ городѣ лично явити ся имѣющему тѣмъ пособствовать случайность была, благоохотно Вамъ услужу. Думаю такожде что когдабъ авторъ свое сочиненіе переслалъ въ Будинъ должно сему въ нѣкихъ количествѣ воспроизданному быти тамъ же меже тамошними Словянами. Въ Будинѣ (Ofen) звернути бы ся авторъ могъ або до Г. Раковского переводчика при краеначальствіи Венгерскомъ на русскій языкъ або до Г. Радлинскаго переводчика на словацкій языкъ або до Г. Полярика кооператора при Терезіенштадтской Церквѣ въ Пенопѣ. Я могу и написать до Будина чтобъ Г. Ференцъ профессоръ всеславянской литературы на всеучилищи Пештенскомъ пособствовалъ распространенію сего сочиненія меже своими учнями.

При сей случайности извольте принять благимъ русскимъ сердцемъ искренные мой братныя чувства съ каковыми препоручаюсь Вашей благосклонности и много пожеланной вседрагой мнѣ приязни Вашей Вашъ искренный служитель

Анатоль Витошычскій.

Кошицы дня 20-го Цвѣтня 1853.

Желаю радостныхъ дней свѣтлаго Праздника воскресенія Христова. Моё здравствіе и многолѣтствіе всѣмъ православнымъ боголюбивымъ Русинамъ.

Адресъ мой есть: An S^e etc. Anatol Witoszyński k. k. Feldkaplan beim löbl. Herzog Nassau 15 C. Inf. Rgt. zu Kaschau.

Лист писаний на двохъ сторонахъ вел. 4°.

Ч. 40.

*Лист Андрея Радомиського до Якова Головацького,
пис. дня 29. IV. 1853 р.*

Ваше Преподобіе; Милостивый Государь!

Поелику я по совѣтованіи многихъ сообразившимъ съ цѣлью почиталъ вмѣсто обвѣщаннаго мною, хотя всеславянскаго, но одностороннаго и токмо первому тому Собранія русскихъ Проповѣдей приспособленнаго Лексика, Г.Г. Пренумерантамъ на русскія проповѣди поклонить полный и какъ такий при какомъ нибудь русскомъ сочиненіи употребляемый Словарь русско нѣмецкій, Шмидомъ въ Липскѣ стереотипомъ изданный и съ его короткою Грамматикою русскою; такъ я хотя уже былъ сочинилъ упомянутый Лексиконъ, заказалъ въ Липскѣ количество экземплярей Словаря Шмидова и съ грамматикою соотвѣтствующее числу дотеперешнихъ Подписчиковъ, и для того я такъ опоздиль присилку экземплярей 1-го тома Собранія русскихъ Проповѣдей, у Вашего

Преподобія пренумерованныхъ; понеже я доселѣ ожидалъ оный Словарь въ Липскѣ печатающійся съ которымъ вмѣстѣ я хотѣлъ Вашему Преподобію и Проповѣди послать, дабы берегать издержки экспедиціональныя. Но это до селѣ тщетно ожидавши, чтобы г.г. Пренумеранты теперь по крайней мѣрѣ отчасти успокоились, послать я железною дорогою въ Львовъ къ Вашему Преподобію большее число екземплярей 1-го тома Собранія, какъ оно требовалось, именно:

35	экземплярей пренумерованныхъ — между которыми 10 отъ 6. листа, къ дополненію прежде посланныхъ 5. начальныхъ листовъ;
65	„ для дальней пренумераціи;
10	„ какъ обыкновеную процентуацію 10 отъ ста, Вашему Преподобію за понесенные [2] труды мною поклоненную;
1	„ Вашему Преподобію поклоненный;
1	„ Его Превосходительству и Высокопреосвященству Митрополиту и Архіепископи (sic) Львовскому подъ собственною конвертою смиренно поклоненный;
1	„ отъ 6. листа dto dto dto dto
1	„ отъ 6. листа Редакціи Зоры Галицкой поклоненный;
1	„ отъ 6. листа dto Przyjacieli Domowy dto.

115 екземплярей

63

52 Относясь къ расчету:

За 35 екземпл. пренумерованныхъ, считая екземпляръ по 1 зол. 10 коп. среб., принадлежало мнѣ:

40 зол. 50 коп. ср.

Съ этой суммы получилъ я отъ Вашего Преподобія 26 зол. —

На народный русскій Домъ въ Львовѣ я жертвовалъ я 17 „ 30 к. ср.
43 „ 30 „ „

Для сего расчету я долженъ Вашему Преподобію 2. зол. 40 коп. сер. Этотъ остальной долгъ вмѣстѣ съ иждивеніемъ на присылку изволите Себѣ отразить съ продажи прочихъ екземплярей.

Г. Редакторъ „Przyjaciela Domowego“ мнѣ писалъ, что въ Львовской русской лавкѣ на 14 екземпля. 1-го тома пренумеровано; длятого молю Ваше Препод. изволите ей эти требованные екземпляри тотчасъ

отдать съ тѣмъ примѣчаніемъ; чтобъ я и деньги пренумераціональныя и имена Пренумерантовъ отдута (sic) чѣмъ скорѣе получилъ.

Я надѣялся, что въ Львовѣ и цѣлой Галиціи будетъ само большее число по крайней мѣрѣ 300 Пренумерантовъ на мною издаваемое Собраніе русскихъ Проповѣдей, но надеюсь, что, когда увидятъ какъ Священники такъ и мірскіе люди, что эти проповѣди превосходныя, по истиннѣ образцовыя въ настоящемъ велко-русскомъ языкѣ, славнѣйшими славянскими краспорѣчниками сочинены, и когда они [3] убѣдятся о моемъ безкорыстномъ, благородномъ и для Восточной Церкви обряду славянскаго какъ и для Литературы всеславянской весьма полезномъ вознамѣреніи умножится ихъ число такъ, что я буду въ состояніи продолжать издаваніе этого Собранія и послѣ сего, предпринять издаваніе самыхъ лучшихъ славянскихъ преимущественно російскихъ Классиковъ.

По этому видить Ваше Преподобіе, что я при моихъ жертвахъ издаваніемъ упомянутого Собранія неискаю никакой собственной корысти, но токмо благо Церкви и расцвѣтеніе одной всеславянской литературы, и для того благоволите мнѣ въ семъ дѣлѣ и съ другими тамошними ревнительными Славянами споспѣшествовать и съ Вашимъ могущественнымъ препоручаніемъ чѣмъ большее число постоянныхъ Пренумерантовъ прѣобрѣсть Собранію русскихъ Проповѣдей, которымъ я вознамѣряю истощить всѣ славнѣйшими славянскими красорѣчниками въ католическомъ духу Восточной Церкви сочиненныя проповѣди, и тотчасъ возвать къ пренумеруванію на второй томъ, котораго цѣна та сама, которая и перваго 1. зол. Экспедиціональныя издержки я самъ при второмъ и прочихъ томахъ понесу.

Дотепершніе Пренумеранти 35. получаютъ Шмидовъ Словарь и съ Грамматикою безплатно, а прочіе будущіе Пренумеранти, хотятъ ли они получить этотъ Словарь съ Грамматикою, должны за этотъ Словарь заплатить 1 зол. 20 коп. сер. но чѣмъ скорѣе, чтобъ я опредѣленно зналъ, сколько экземплярей съ него мнѣ надобно дать печатать, и подъ тѣмъ условіемъ, что пригласится ихъ много; понеже я токмо при великомъ количествѣ заказанныхъ экземплярей получу печатанные экземпляры отъ Липскаго типографа по такъ дешевой цѣнѣ, по какой я хочу ихъ давать моимъ Пренумерантамъ; иначе цѣна по одному экземплярю въ книжныхъ лавкахъ 3 зол. сер. безъ грамматики. Это будетъ великая польза и выгода [4] для каждого Пренумеранта.

Если, какъ надѣюсь, будетъ требоваться большее число эксмпл. съ 1-го тома, тотчасъ пошлу Вашему Преподобію. — Съ втораго тома даю печатать токмо только, колько пригласится Пренумерантовъ, и для того изволите пренумерацію ускорять, чтобъ издаваніе замедленія неутерпѣло. — Имена гг. Пренумерантовъ выпечатаются при второмъ томѣ.

Понеже я не въ состояніи и при продажѣ прочихъ экземплярей и томовъ нечто, какъ доселѣ, на Домъ Народный жертвовать, извините меня, что я молю мнѣ по сему все пренумераціональные деньги присылать. Но когда я буду въ лучшемъ состояніи, за честь буду почитать себѣ повторить мою жертву.

Здѣсь прибавленные письма изволите касательнымъ Господамъ приобщить, молю Васъ искренно.

Къ издаванію Собранія путемъ пренумераціи и его разпродаванія и чрезъ частныя лица я имѣю позволеніе отъ ц. к. полицейной Дирекціи Пешанской, какъ то видно на оберткѣ перваго тома; по чему неимѣте ничего опасаться распространять издаваемое мною Собраніе. Хотятъ ли Львовскіе книгопродавцы до комиссіи принять экземпляры за пристойную процентуацію и при точномъ платѣжѣ пренумераціональныхъ денегъ? Цѣна экземпляря въ книжныхъ лавкахъ 1. зл. 40 коп. сер.

Въ ожиданіи всего лучшаго имѣю честь себя препоручать Вашей любви и прязни (sic) и пребывать Вашего Преподобія искреннымъ другомъ
Андрей Радлинскій.

Въ Будниѣ дня 29 Априля 1853.

Здѣшніи Славяни, какъ г.г. Добрянскій, Раковскій, Палярикъ поздравляютъ Васъ со всею почитаніемъ.

Лист писаний на чотирох стор. 4^о.

Ч. 41.

*Записка Якова Головацького в справі виставки дня
1. (13.) V. 1853 р. книжок.*

Терлецкому 1/13 Мая 853.

5	екс. Балудянского . . .	à 1 fr.	
15	екс. Библиотеки для дѣтей . . .	à	20 kr.
1	Покореніе Новгорода . . .		16 kr.
1	Конюшій . . .		15 kr.

Татови.

Звѣрословіе . . .	29 kr. сер.
Поздр. русиновъ . . .	30 —
Краледвор. рук. . .	15 —
Конюшій . . .	15 —
Покореніе Новгор. . .	16 —
Русско-чешк. право. . .	8 —
Сѣверная Любовь . . .	20 —
15 экс. Библ. для дѣтей . . .	20 —

Кобринському.

60 екс. Библ. для дѣт.	.	.	а 20 кр.
10 екс. Сѣверная Любовь	.	.	à 20 кр.
10 екс. Конюшій	.	.	à 15 кр.
2 екс. Поздр. Русин.	.	.	à 30 кр.
1 Краледв. Рукоп.	.	.	à 15 кр.
1 екс. Русско-чешк. прав.	.	.	à 8 кр.
10 екс. Покореніе Новгор.	.	.	à 16 кр.
6 екс. Весны	.	.	à 30 кр.

Записка на 1 стор. картки 8^о. На другій стороні дописав пізнійше Головацький: Ник. Устіяновичъ купилъ 24/12 Сент. 854 1 екс. Радолинск. Проп. съ Словаремъ за 1 fr. КМ и 10 kr.

Ч. 42.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня
14. V. 1853 р.*

Любезный Брате!

Письмо Твое восхитило мене необикновенною радостью. Потверженіе Твое въ чинѣ професорскій а сдѣланна мнѣ надежда тогоже счастья вотъ чего мы такъ бажали; къ тому же еще надежда, что я станусь въ Львовѣ, такъ уже ничего и бажати. Касательно таксы мною двинажди заплаченной я жалую г. директора, что онъ худо извинялся, ибо подаровати ее канцелярскому было можно, але преступленіе замолчати не слободно. Что то сдѣлалось, что Юльцена сукна (sic) не чорна, какъ она желала а я писалъ, но зелено украшена: незнаю, какъ ей понравится. Мамина недуга вѣрно суть гемороиды, тѣже стражданія, что были у меня. Но я себѣ изображаю, какъ тяжело имъ въ [2] въ ихъ лѣтахъ, при ихъ уломностахъ а недостаткѣ силъ и журбахъ ихъ зносити. Писалъ и менѣ Иванъ довольно о своей бѣдѣ и прислалъ для Мамы аkonto долгу для него затыагненного у графинѣ 5 fl. Доручу ихъ самъ Мамѣ вмѣстѣ съ Твоею жертвою, и что самъ змогу прибавлю, щобъ могли по ординаціи лѣкаря пити минеральную воду, но вѣрь менѣ Ивановихъ 5 fl. сердечно менѣ жалъ: онъ себе оскорбилъ. Касательно „библіотеки чтенія“ я не былъ еще у Ондерка, ибо цѣна ей мнѣ неизвѣстна; але я показалъ ей нашему книгарю и онъ просить Тебя, щобъ Ты ему прислалъ сей часъ чрезъ Каленбаха на его адресу 50 екс. въ продажъ съ опущеніемъ рабата.

Выпало на мене до сего рочного програма выробити якую росправу. Не имѣя ничего готового ни часу что выробити одна менѣ была [3]

надежда на мой писемный домашний елаборать, что я до испыта подаль. Но щожъ? нѣтъ у мене ни словца изъ него не лишилось: богъ вѣсть, куда пошло. Але приходитъ менѣ на гадку, просити г. Вахольца чтобъ менѣ пожичилъ на короткое время до переписаня, я неотмѣнно возвращу. Брате сдѣлай тоѣ, та спаси меня отъ журбы.

Ставропигія я еще 40 fl. долженъ заплатити за Зубрицкого исторію. Я думалъ ихъ сейчасъ сложити, скоро получу за краснописаніе; но чтожъ? заплативъ книгарю за мои книжки, антикарю за себе и за маму — тай едва еще вертятся зъ десятокъ гульденовъ на якіи лѣтніи штаны либо что иного необходимаго. Мушу складати ежемѣсячно, либо падѣятись, что въ Червни получу за суплентуру за Май и пенсію профессора за Червень разомъ, тогда же вѣрно пошлю. Но нѣсколько экземплярей придалобся менѣ еще теперь, и ставропигія моглабы менѣ прислати, ибо, получивъ 16 экз. т. е. 1. для себе а 15 для предплатителей, маю точно 40 fl. [4] собрати за 30 экз., которіи еще ставропигія не прислала. Надѣюсь про тоѣ, что ставропигія схочетъ ихъ прислати.

Касательно моего подтвержденія еще въ великодній святки, когда я былъ въ Скалатѣ пришелъ отъ министерства вопросъ до здѣшняго окружного уряда, какъ я держусь въ политическомъ отношеніи и по святкахъ я былъ у старости, который меня очень пріятно удостовѣрилъ, что всяка полезная о мнѣ написалъ; такъ я думаю, что съ концемъ Мая будетъ и ожидаемое подтвержденіе. Тогда возрадуется душа моя. А теперь прашай Любезный Брате

14/5 853.

Твой П. Головацкій.

Лист писаний на 4 стор. 4⁰.

Ч. 43.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
3(15) V. 1853 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

За многими заботами я не множко опоздался съ отвѣтомъ на послѣднее Твое письмо. Вотъ на кратцѣ отвѣчаю на всѣ вопросы:

Касательно Твоего подтвержденія въ постоянные дѣйствительные профессеры надо намъ теперь только усередно радоваться, и въ будущности быть осторожниѣе и не всякому духу вѣритъ. Какія произошли сплетни, здѣсь или гдѣ нибудь, этого дойти трудно и почти невозможно. Можетъ быть время откроетъ истину. Мое подозрѣніе можетъ быть безосновно; я уже точно не помню, когда я былъ въ послѣдній разъ

за Твоими дѣлами въ министерствѣ просвѣщенія; я думаю это это было при концѣ мѣсяца февраля или началѣ марта, на всякой случай передъ самымъ возвратомъ Твоего прошенія въ Вѣну. Г. Миклошичъ только догадывался, что долженъ быть какойто противникъ, потому что подобныя подтвержденія всегда въ Вѣнѣ рѣшались безъ спроса намѣстниковъ. Г. Ш.¹⁾ можетъ быть не дерзнулъ Тебѣ самъ лично и прямо повредить, но умылъ руцѣ какъ ондѣ Пилать, передавая Тебя неминуемой судьбѣ родовыхъ враговъ. Но какъ будто, все уже миновалось, и какъ я уже вспомнилъ, теперь надо намъ радоваться, и осторожно пользоваться.

[2] Получивъ Твое письмо, я сей часъ постилъ Г. Миклошича, и благодарилъ его за ходатайствованіе въ Твоемъ дѣлѣ; онъ принялъ это благодареніе, возражая, что онъ пособствовалъ и пособствовать будетъ мужамъ этого достойнымъ; я полагаю изъ всего, что точно онъ наиболѣе причинился до скорѣйшаго рѣшенія въ министерствѣ. — Впрочемъ какъ неблагоразумно поступалъ съ Тобою Г. Ш., оклеветавъ Тебя безъ причины за откровенность Твою, а потомъ раскаиваясь въ своемъ дурномъ и позорномъ поступкѣ — предъ самымъ Тобою — изъ того можно довольно заключить, до чего онъ способенъ. —

Что касается Хрестоматіи, и то хорошо, что она рѣшена въ Твою пользу, и Ты имѣешь въ рукахъ декретъ и не множко денегъ; я спрашивалъ въ администраціи школьныхъ книгъ, и мнѣ сказали, что она вкратцѣ передана будетъ въ печать; но теперь вошла администрація въ какіе то переговоры съ одною изъ здѣшнихъ печатней, (развѣ Мехитаристовъ?), и намѣреваетъ заключить контрактъ съ нею ради скорѣйшаго издаванія школьныхъ иноязычныхъ книгъ; какъ это дѣло будетъ готово, тогда начнется печать Хрестоматіи Твоей, и иныхъ рукописныхъ уже подтвержденныхъ сочиненій. Касательно корректуры мнѣ сказали, что по рѣшенію министерства авторъ самъ долженъ ее заплатить, и что Г. Ш. обѣщался принять на себя всю корректуру одной т. е. меньшей части [3] на большую же опредѣлитъ Ш. корректора, потому что онъ всегда еще будетъ суперревидентомъ. Если желаешь, чтобъ я эту часть обнялъ, такъ проси еще разъ или припомнись Г. Ш. — дабы онъ мнѣ препоручилъ, бо мнѣ самому какъ то не годится — онъ еще всегда сердить на меня. —

Обѣщанныя Тобою книги, именно Зубрицкаго, Конюшаго, Библиотеку чтеній пришли скорѣй — здѣшніе питомцы попытаются; такожь „Покоренія Новагорода“ желали отъ меня, и писали уже въ редакцію Зори.

¹⁾ Шашкевич Григорій.

Касательно вопроса Твоего, можетъ ли Ставропигійскій институтъ продавать школьныя книги? вотъ Тебѣ отвѣтъ: здѣсь приложенный Verlagskatalog, можете выбирать, что Вамъ угодно и ничего не нужно, только отъ Предстоятельства Института прямо написать „an die löb. kk. Schulbücher-Verschleiss-Administration“ — и покликаться на давнѣйшія сношенія и рѣшенія. Пересылку книгъ требуемыхъ сама администрація обстараеть, но институтъ долженъ порто (безсомнительно спедитерскимъ путемъ) заплатить, и вмѣстѣ тѣ деньги записать въ общій расчетъ. — За аппаратами я тоже спрашивалъ, прекрасные суть здѣсь, и по различнымъ цѣнамъ; на самой длинной точно греческій, нужно 10 локоть, за не множко короче 9 — въ цѣнѣ локоть по 2 f. 20 kr. до 3 fr. серебр. довольно хорошіе — но это отъ совершенно отъ Тебя зависить, по какой цѣнѣ Ты желаешь? Матерія эта сама стоитъ будетъ 25—30 fr. сер. — прочія же издержки [4] идутъ въ счетъ портнаго а именно:

8 Ellen Steifläwa	a 15 kr.	= 2 fr.
9 dto Futter	a 24 „	= 3 „ 36 kr.
6 fr. Macherlohn		= 6 „
Papierdeckel Seide u Zugehör		= 2 „
20 Ellen Borten	a 15 kr.	5 „

Всего 17 fr. 36 kr. серебр.

Будучи у Г. Миклошича, я спросилъ о нову нимъ изданую книгу „Апостолъ“ и здѣсь Тебѣ посылаю въ цѣнѣ 2 fr. сер. Хотя только голый въ ней текстъ, но ради чести нельзя было ему возвращать; впрочемъ для испытывателя языка и она придастся. Возьми ее на счетъ присланнаго Г. Дѣдицкимъ Конюшаго; я получилъ 30 эксемп. въ цѣнѣ по 15 kr. сер. за всё слѣдуетъ 7 fr. 30 kr. Прежде я послалъ Тебѣ Lautlehre Миклошича на тотъ счетъ à 4 fr. теперь за Апостолъ 2 „ а готовыми деньгами прилагаю 1 — 30

7 fr. 30

Выплати его со всѣмъ и благодари, что намъ такое сдѣлалъ наслажденіе — и да продолжаетъ его! —

Теперь святками писалъ мнѣ Петро, что дражайшая Мама больна — отъ отвѣчалъ ему — и въ Скалатъ писалъ — но не имѣю дальшаго извѣстія — ради Бога донеси какъ тамъ водится, я очень беспокоюсь, а помощь не могу. Терпѣніе кажется тяжелое и опасно. — Всепочтенный батюшка¹⁾ уже не поѣдетъ теперь въ В... но лѣтомъ онъ хочетъ посѣтить Почаевскій монастырь, и желалъ бы вмѣстѣ съ Тобой, тамтуда проѣхаться — я думаю у Тебя вакаціи начинаются съ 1. Августа —

¹⁾ Раевскій.

напиши согласенъ ли ты, и возможно ли безъ опасенія — ради какихъ то научныхъ изслѣдованій. — Зорю Галицку я получаю и благодарю хорошо почтеннѣйшаго Г. редактора, что помнить о мнѣ — но 7-го числа я не получилъ, а и 10-ое очень долго премедляетъ — не знаю по какой причинѣ. Я бы радъ по (дальше на особній малій картці)¹⁾ возванію любезнѣйшаго Богдана чтото содѣйствовать письменно для Зори — но нѣтъ на то времени у меня — если нѣтъ могу служить многочисленными адресами Вѣстника изъ прежнихъ лѣтъ, то я пошлю Тебѣ — это бы можетъ быть причинилось къ побольшенію читателей, потому, что многіе и не вѣдаютъ о ней особливо въ Венгріи, и не могутъ ее сравнить съ Вѣстникомъ. Она теперь очень любопытно и тщательно издается, и въ всякомъ отношеніи достойна помочи. — Твои извѣстія о Нунцію и питомцахъ въ Римѣ посылаемыхъ и здѣсь подтверждаются но еще не рѣшительно — и честный Доръ Мельникъ не поѣхалъ бы никогда съ ними. Г. Балякъ кажется отъѣдетъ на дняхъ въ Львовъ, я стараюсь о его мѣсто — но незнаю, получу ли? Съ Госп. Хоминскимъ старайся въ усерднѣйшемъ поживать согласія, онъ можетъ теперь много помочь или повредить; — Г. Коссакъ²⁾ выбирается на долгую отпустку въ Креховскій монастырь, ради болѣзни глазъ, но не знаю рѣшительно получить позволеніе? Онъ очень сердился, когда я сказалъ, что я на Зорю запреуниверовалъ! Ужасно тотъ человекъ уѣдаетъ на всѣхъ насъ, что только Русиномъ именуется. — Онъ пишетъ для Wiener Literat. Zeitung польскія извѣстія. Г. Ковальскій уже кончитъ второй томъ читанки, въ Г. Лотушкѣ (впрочемъ способномъ по заслѣпленномъ юношѣ) нашелъ онъ усерднѣйшаго сотрудника. — Поклонися хорошенько всѣмъ сродникамъ, Друзьямъ — и пиши частію Здравствуй(и) Твой Братъ

Вѣна 15/3 мая 1853.

Иванъ О. Г.

Лист писаний на 4 стор. малої 8^о і на окремії картці.

Ч. 44.

*Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 7(19) V. 1853 р.*

Прашовъ 7/19 Травня 853.

Любезный Другъ!

Присланна мнѣ книжечка Евстахій³⁾ весьма повеселила меня и урадовала; то уже давно было моимъ намѣреніемъ чтобъ для воспи-

¹⁾ Ся картка записана в бібліотеці „Нар. Дому“ окремо під ч. 148 в переписці Головацького.

²⁾ Коссак Михайло.

³⁾ Житіє святаго великомученика Евстаеія, сочиненное Михаиломъ Бородайкевичемъ, учителемъ школы тривіальныя въ селѣ

таїя сердца такія издавалися книжечки, и сегоради така и у насъ первая издалася, кою нинѣ здѣ приключаю¹⁾.

Она мною послана уже была до Перемышля, где я желалъ, чтобъ на половину издержки выпечаталась т. е. чтобъ половину Печатаніа я, а половину сама Печатна выплатила, а по сему чтобъ съ оттисками мы раздѣлились; но по полгодиюмъ времени миѣ ю послано вспать, бо Г. Крилошани не согласили на тое.

[2] Теперъ посылаю ю до Васъ, моля о томже самомъ, т. е. если одобрите дѣлце, то извольте ю выпечатать если можно на полъ издержки: я прійму 300 оттисковъ, выже сколько Вамъ любитися будетъ; а если Вы не изволите врученый мною способъ пріяти, то на мой счетъ прошу выпечатать въ 300 экземплярахъ. —

Печатаніе имѣетъ быти на $\frac{1}{16}$ на шестнадцатой формѣ, бо для приручныхъ книжокъ та есть найздобѣйша форма, естетичнаго вкуса; — буквами Гражданскими, на паперѣ простомъ; бо то брате я знаю, что все токмо даромъ роздамъ уношеству, чтобъ ихъ [3] мало по малу вабити до рускаго чтенія.

Намѣряю я и дальше Шмидовыхъ Исторій повременно выдавать, если и Вы изволите, то предназначеннымъ способомъ можемъ сполу дѣлати.

Гроши я Вамъ точно зажену, но теперъ не могу, бо выдалъ сей часъ на ния дѣла, — — Прошу извольте меня увѣдомить о етомъ, и здравствуйте. —

Цѣлую Васъ, и всѣхъ вашихъ нашихъ

другъ Духнович.

Изданія сего и та вина есть; чтобъ молодому Литератору даку, и острогу задати.

Долучена до сього листу картка, на якій ось що написано:

Засылаю такожде 6. Букварей по цѣнѣ 10 крайцарей ср.

Духнович.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

На четвертій стороні така адреса:

Любезну Другу Якову Головацкому Профессору въ Львовѣ.

Красномъ, намѣстничества калушского [Изданіе Галицко-русской Матицы, ч. 17]. Львів 1852 р.

¹⁾ Мабуть, треба тут розуміти А. Л. Духновича: „Хлѣбъ души или набожныя молитвы и пѣсны для восточныя церкви православныхъ хрістіанъ“. Будин 1851 р. Книжочка видана коштомъ „Литературного заведенія“ в Пришеві. (Пор. Левицкій: „Библиографія“ Т. I. Ч. 677.

*Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, писаного
дня 7/19 мая (травня) 853 р.*

Прашовъ 7/19 Травня 853.

Почтеннѣйшій Другъ!

Сердечно благодарю Васъ за память, кою мене утѣшаете, и такоже памятью одоужаете себѣ всего мене. Вы извиняете себе говорите, что вы мнѣ непознаны, но не по истинѣ, бо я васъ позналъ, и добръ позналъ еще нагло по повосозданіи новаго русскаго міра, мы тоже древній друзья, и тѣ будемъ надѣюсь до гроба; люблю я каждого кто русинъ, но доброхотнаго, и занимательнаго еще и почитаю. Я васъ въ любезномъ вашемъ братѣ лично смотрю, а дѣла ваша суть мнѣ чистымъ зеркаломъ.

Вы послали къ мнѣ книжечки въ счетъ 37. золотыхъ 36 крайц. Я тѣ пріимъ радостно, и буду я усилovati ихъ разпространяти, и за тѣ [2] сей часъ посылаю вамъ 15 золотыхъ серебромъ, знаю бо что вамъ надобно братамъ Чехамъ посылати грошей какъ наискорей¹⁾. — Чехи утѣшаютъ больную мою душу не мало своими созданіями, но и опечалюсь, видя, что отдаленныи стремлять развивати рускій свѣтъ, когда у насъ что дальше, то темнѣйшій мракъ; наши бо не многихъ изъемиши еще и днесъ посмѣваются изъ рускаго слова, и протомъ паче всѣхъ бѣдаковъ бѣднѣйшій есть рускій Литераторъ. то знаю я, знаетъ, бо вкусилъ того любезный вашъ братъ Иванъ!

И если вы изволите любезнѣйшій другъ, пожалуйста, пріймите въ замѣну на оставшійся счетъ мои книжечки, онѣ можно у васъ, въ великомъ рускомъ свѣтѣ разидутся, и вы скорей можете получить вашихъ денегъ, какъ я тутъ, [3] гдѣ царствуетъ скудость какъ естественна, такъ и душевна; Однакожь любезный брате! если вы тѣмъ не можете быть довольны, то безъ всякаго извѣстія напишѣте мнѣ, и я постараюся о посланіи денегъ.

Брату Ивану до Видна писалъ я уже два разы, но онъ отвѣта не далъ мнѣ, и не знаю где онъ и что дѣлаетъ; Я съ нимъ счелатись желалъ о Исторіи Балудянскаго, изъ коей я не много продалъ, и теперь лежатъ у мене оттиски многи, и незнаю, что съ ними дѣлать? одинъ оттискъ сими днями продалъ, и се посылаю 3. золоты, прошу васъ Ему ихъ отослать, бо не знаю гдѣ есть, хотя не тайно предо мной, что требуетъ денегъ, какъ всякъ русинъ! Какъ и я самъ. [4] Состояніе наше,

¹⁾ Порівняй лист Ч. 38.

познаете изъ письма даннаго къ брату Гушалевицу, и не множко потѣшитесь.

Крылошанъ Добрѣнскій¹⁾ нынѣ въ Кошицахъ при Управительной комиссiи есть, позванъ Настоателемъ Г. Барономъ Коцомъ, и надѣется, что тамъ такожде и останеть, какъ Representant изъ стороны Русиновъ, и то радостно.

В прочемже брате любезный будьте здоровеньки, дѣляйте на полѣ, которое вамъ судьба опредѣлила и помните Вашего Друга Духновича.

Г. Головацкому.

В серединѣ 2 картки; на одной написано на першій сторонѣ:

Счетъ книжкокъ посланныхъ до Львова Г. Акову Головацкому.

4 Молитвенники позолочены по 1 f. 20 k. = 5 f. 20.

2 d-o въ полпереплетѣ по 30 k. = 1 „

30 d-o простопереплетены по 20 k. = 10 „

6 Катихисы Литургически по 40 k. 4 „

10 Театры по 12 kr. = 2 „

10 Пѣсни по 2 kr. = — — 20

разомъ 22 f. 40

на другій сторонѣ:

Нота:

Мнѣ здается: что Молитвенники мои въ Львевѣ разберутся, бо и тутъ весьма расходятся. Духнович.

Друга картка по одной сторонѣ мѣстить:

Гушалевицу

15 Молитв.

5 Катихисы.

Головацкому.

а на другій сторонѣ по серединѣ:

Г. Ивану Головацкому за 1 экземпляръ Исторiи Балудянскаго 3 в. ср. посылаетъ. Духнович.

Лист писаний на 4 стор. 4⁰.

Ч. 46.

*Лист Николи Устияновича до Якова Головацкаго,
пис. дня 24. V. 1853 р.*

Брате Высокопочтенный!

Есть у мене сусѣдъ, яковыхъ мало — може Тобѣ знакомый — Федоръ Рудницкій. Сей подавъ ся на Волю Задеревацку. Я напѣравъ

¹⁾ Виктор Добрянскій.

симы днями поїхати до Львова, и зобов'язавъ ся ему довѣдати ся въ Консисторіи за дѣло его — но не возможно менѣ было лишити хату и гасдѣство въ яровап'ю, и я рѣшивъ ся послати бабу мою саму. — Баба моя буде сидѣти у сестры коло дѣтей, стяжка где выйде, и не знайде безъсомнѣнно нѣякои случайности довѣдати ся за тую рѣчь, а менѣ бы дуже мило было, еслибы я заспокоилъ желаніе мого сусѣда. Про тое припадаю къ Твоей приклонности и прошу довѣдай ся и напиши ми, хто єсть положенъ на первое мѣсце въ препозиціи на Волю Задеревацку [2] а еслибы пропозиція еще не выдѣлана, чи не знаходить ся для Рудницкого яка перешкода, которую бы ще ухилити можна, щобы прійшовъ *ad l. locum*; ибо не звѣстно намъ, чи грамота такъ звана *approbata* дойшла до Консисторіи, которую онъ не залучивъ въ реченци, тѣлько ажъ по́звѣйше, черезъ мои дѣти. — И се одно. — Другое о що Тя маю просити єсть, щобысь былъ ласкавъ донести менѣ, яка єсть парафія Красна въ Намѣстничествѣ Надвѣрнянскомъ. Ты ачейжъ пробувавъ въ тыхъ сторонахъ, а если нѣтъ, то Тобѣ не буде невозможнымъ заглянути въ Табелю въ Консисторіи и выслѣдити где-нещо. Я хотѣвбымъ куситись на парафію сію, а не маю въ знакомыхъ нѣкого въ тыхъ сторонахъ, котройбы схотѣвъ менѣ щось рѣшительного о ней донести. Еслижбы не много стояло труда, то изъволи и о тѣмъ щось менѣ написати, ажъ Тобѣ буде ся лучити заглянути въ Табелю.

[3] Но не вспоминай передъ цѣкавыми за причину Твоего пошукованя въ таблицяхъ еслибысь благоволили самъ трудитись около моихъ требованій. — Не знаю чисьте всѣ здоровіи, всепочтениѣйшая Твоя супруга и дѣточки Твои — я починаю похилати ся надъ могилу — и щось дочуваю въ собѣ, же довго не потягну. — Мило ми єсть сказати Тобѣ, же Русь наша може ся повеличати одновъ часописью, теперѣшною Зо-рою. — Не увѣришь якую радость маю я читаючи картыны того письма. — Она насъ потрутила далеко на передъ, и має многихъ писателей за собою. И я уже безсиленъ гнати за нею. — Бывай здоровъ братцю — если маєте тамъ що нового, возвѣсти; Мы ту въ горахъ якъ въ вовчѣй ямы, (*sic*) где кромъ голоду лютого ничъ нема. — Мой поклѣнъ Твойи подрузѣ засылаю

24/5 853.

Никола (Устияновичъ).

Прізвище, взяте в (), дописане иншою рукою.

Лист писаний на трехъ сторонахъ 4°. На четвертій стороні адреса:

Славско

Высокопочтенному Господину Іакову Головацкому профессору Всеучил. въ Львовѣ.

На печатці з ляку виразно заховала ся емблема: „Н. У.“

Ч. 47.

*Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького. пис.
дня 25. V. (6. VI.) 1853 р.*

Пряшовъ 25. Травня (6. Червня) 853.

Любезный другъ!

Я на все соглашаюся, дѣлайте, что вамъ лутше видится, я прійму 400 оттисковъ, и на сѣи передомъ посылаю 20. золотыхъ, бо больше и не имѣю теперь. По моему мнѣнію подобныи книжки читальныи лутше было бы на $\frac{1}{16}$ выдавати, бо то вкуснѣйшій форматъ, прото и Нѣмцы, и Французы такъ выдавають; но понеже вы уже такъ зачали, то чинить и далей якъ вамъ любится; только молю васъ, чтобъ идіотисмы галичански, якъ то: що, певнѣе, стосовати, допѣро и пр. оставити, бо тѣ у нашихъ великую [2] производить антипатію; тѣми наполненную книжку нашъ русинъ не будетъ читати, а на *що* такъ сердятся наши, что и слухати не хочеть.

Изъ Весны¹⁾ пришлеть мнѣ 12. оттисковъ, — дай Боже чтобъ они подобны не были Лѣрваку,²⁾ идіотисмами полному, — такожде и изъ Евстаѳіа такожде 12. оттисковъ, и на тое посылаю вамъ 5 золотыхъ, что больше будетъ, то прошу на мой счетъ вписати.

Брате! у насъ читательство вельми слабое, книги куповати не обыкли еще наши, даже и саміи священники, наибольше даромъ, раздаваю, чтобъ привыкали помалу; грошей нѣтъ, а дорого все, худоба несповѣдима у насъ, и голодъ великій, словомъ всѣ русины жебраки, имъ непоможеть ничто, кромѣ [3] школы, а людей нѣтъ на тое способныхъ, и хотяй были бы про скудость не могутъ содержатися. Я (не хвалюся, и не берите за легкомысленность) уже все издалъ свое на просвѣщеніе народа, но никто непомогаеть ни однимъ крайцаромъ, и такъ уже и я долго не могу содержатися, а якъ я поущу, то все пропадетъ. — Книги отбирають, но не платять, и я уже оскудѣлъ, бо множество жебраковъ не можно издержати.

Нашъ Намѣсникъ Коць для русиновъ по руски выдаваетъ разположенія, тоже и самъ по руски подписуется, можно тое подкрѣпити нашихъ, но нѣтъ надѣи, бо дуже смалярщилися, все руское имъ простое видится, и читати не хотять, бо незнають, а учитися не будетъ. Свя-

1) „Весна, сборникъ различныхъ сочиненій стихомъ и прозою“. Львів 1852—3.

2) „Лѣрвакъ зъ падъ Сяна издавъ Семинаристами Перемыскими въ ползу Дому Народного“ вийшовъ головою заходами Павла Леонтовича в Перемишли 1852 р.

щенники дома съ женами, и дѣтми по мадярски мондикають, бо то ихъ просвѣщеніе есть, съ Бетярисмомъ. — [4] Моя школа такожде ничего не стоитъ, многи до днѣсь еще и читати не знаютъ; годѣ и бѣда! не помыслили бы вы, якъ унылымъ есть у насъ рускій языкъ, а литература чужда! Подумайте: Мѣсяцословъ на 280. оттискахъ издалъ я, но и тѣ не спродались, бо тутъ мадярскій календаръ у священника, а простой человѣкъ и незнаетъ о календарѣ, ему не потребный есть; — Такъ брате стою я, жалѣйте надо мною!

Моя надѣя въ молодежѣ, и въ рускихъ свѣтскихъ чиновникахъ, оны ревныи суть, бо лише тѣмъ способомъ удержатися могутъ; — Увидимъ что принесетъ намъ будущность. —

Брате здравствуйте, и помните Васъ почитающаго друга

Духновича.

Лист писаний на цѣлихъ чотирохъ сторонахъ звичайноі 4°.

Ч. 48.

*Лист Фр. Павличка до Якова Головацького, пис. дня
15. VI. 1853 р.*

Mnohovážený Pane!

Neračte míti nížepsanému za zlé, že se opovažuje Vašnosti osobně neznaje listem obtěžovati; avšak nečiní to ze své vlastní vůle, nýbrž ve jménu Vašnostina přítele p. Karla Vl. Zapa c. k. profesora v Praze, k němuž se byl v té samé zaležitosti o radu obrátil, od něho však na Vašnosti co v té věci zkušenějšího odkázán byl.

Nížepsaný, absolvovaný gymnasiasta, římský katolík z Holomúcké arcidiecese v Moravě, žádal totiž od p. Zapa, který co úředník v Haliči se zdržoval, zvědět, zdálíž jest latinskému katolíkovu volno, k řecko-katolické unitské církvi přestoupiti a jejím knězem se státi a zdálíž v tom shledu povolení od svého ordinariátu zapotřebí má. Pročež Vašnosti uctivě žádám, by jste mně v té věci na místě Vašeho přítele upřímnou radou přispěli, s polu pak hlav-[2]-ní rozdíl mezi latinským a řeckým obřadem (ritem), jakož i občanské a domácí (materialní) poměry tamějších popů nakresliti spolu pak udati ráčili, do které diecese či Lvovské či Přemyslské bych se hlásiti měl a zdálíž bych do semináře ruského zdarma přijat byl. Příčina, kteráž mne ponouká k řecko-slovanské církvi přestoupiti, jest náklonnost ku staroslovanštině, v níž slovanští apoštolové Cyrill a Methud církevní obřady konali a v pravoslavné církvi po dnes v té řeči se konají. Konečně prosím Vašnosti mně laskavě odělití, v jakém jazyku se theologické vědy

пřednášejí a jakých pomůcek bych k naučení se rusínskému jazyku použití mohl a jaké Noviny v též řeči vycházejí, bych se od 1. Julia předplatiti mohl. Račtež tedy Vašnosti v té věci potřebnou radou mně přispěti a mně po obdržení toho listu laskave odpověditi, zdálíž bych [3] se o přijmutí do ruského semináře ucházeti a mé vysvědčení (attesty) zaslati měl.

V naději, že mů poníženu prosbu ve jméně Vašeho přítele vyslyšíte zůstávám s úctou Vašnosti ponížený služebník

V Lukově 15. června 1853.

Frant. Pavlíček studující.

Adressa: Fr. Pavlíček studující v Lukově (Lukov in Mähren, letzte Post Holleschau).

Примітка Я. Голов.: отп. 30/18 Червня 853.

Лист писаний на трех сторонах великої 4⁰.

Ч. 49.

*Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня
2. VII. 1853 р.*

Любезный Братъ!

Благодарю Тебя за привѣтъ за благожеланіе. Мнѣ никакъ было просить отпустки, такъ говорилъ г. Инспекторъ: Но я взгляда на мои страданія постановилъ въ вакаціи купать ся въ Трускавцѣ иль въ Пѣстынѣ иль просто въ Черемошѣ. Ты братецъ любезный дай совѣтъ куда пуститься. На Трускавецъ надо еще задолжиться, на Пѣстынь думаю сталобы, но не знаю сколько будетъ стоять: можетъ быть Тебѣ извѣстно донеси скорѣе. Денги за Исторію я хотѣлбы прислать, но я только 16 предплатителямъ роздалъ совершенные экземпляры, а 13 еще и 1-ой части не брали. Я думаю, что добре было, возвать ихъ Зорою, чтобъ отбирали, но вѣроятно что холодные Русины самойже Зоры не видятъ никогда. [2] Но скоро думаешь, то вмѣсти нѣсколько словецъ моимъ именемъ въ Зорѣ, но не про деньги, а про ихъ самыхъ интересъ. Историю, какъ она мною предначертана къ новому обдѣланію, а какъ есть готова я не могу пустить въ свѣтъ, пока не исправлю, не дополню не передѣлаю совѣшь. Я думаю, что географія для низшихъ класъ и для народныхъ училищъ придатна, болѣе нужна и тою я занималъ ся; но теперь я не способенъ продолжать. Здравіе мамы все однакож. Она много страдаетъ на геморойды, но вѣкъ не дозволяетъ такъ вносить, какъ я вношу. Мама ужасно на умѣ страдаютъ, немѣя слуха и съ кимъ розговориться. Я прига-[3]-далъ себѣ что имъ придалабыся такая ложка, какою слухаютъ глухіе. У Васъ ее продають у Немировскаго, иль у Димета. Помилуй братъ, купи ей, а Богъ вѣсть, какъ великую сдѣлаешь прислугу.

Надѣюсь что мы увидимся или въ проѣздѣ моемъ въ Трускавецъ, или въ Пѣстинь, бо даже въ Пѣстинь лучше чрезъ Львовъ, чѣмъ изъ Тернополя ѣхать. Прощай Твой братъ

2/7 853.

П. Головацкій.

Какіе то новости могутъ быть, о которыхъ Ты упоминаешь?! —

Лист писаний на 3-х сторонах 8°.

Ч. 50.

*Лист I. В. Сокульского до Якова Головацкаго, пис.
дня 10. VII. 1853 р.*

Любезный братъ и Другъ Як: О.!

Книгѣ ваши Миѣ присланныя по почтѣ получилимъ. за которіи хорошо благодарю но въ будущность, прошу присилати на рукѣ брата вашего Г. Петра въ Тернополь а оттуда могу завсегда одержать безъ всякаго издивенія денежнаго. Ваша Мар: Андреевна къ своимъ родителямъ отѣхала, да благословить ю Богъ съ ѣи дѣточками, та и вамъ поможетъ тудажъ отправится. Но я въ подобномъ вамъ наслажденію участвовать не могу, и сравнаться, бо моя Доминкія отъ 27 мая тяжелой болѣзнію изложена, и до сей поры не вижу можости, ино Виному Творцу вѣдомо много терплю Самъ будучи свѣдителемъ Ей терпѣнія. Когда явитесь въ Горы поздоровете всѣхъ знаемыхъ и Подруговъ моихъ отъ Мене [2] было моимъ желаніемъ ихъ м: лѣта посѣтить, да чтожъ завистный рокъ, судилъ миѣ противно, я долженъ бытъ свѣдителемъ терпѣнія моей Доминкіи той самой болѣзны каковой изложена была въ Хомчинѣ. Когда помните, вы тогда были въ Миритенцяхъ и надежда на Ей жизнь не велика есть до сего часа. — Братъ Яковъ тяжело миѣ смотреть на страдающую, но еще тяжелѣе подумать о будущемъ своемъ состояніи въ вдовствѣ — — Зъ новостей Книгъ на которіи послалъ былъ денги въ Киевъ некуплено, бо тѣ книгѣ ино продаются духовенству православному, и мірскимъ покупать запрѣщено правительствомъ, да и книгопродавцамъ продавать — мірскій ино за Шедю можетъ купить. Но надѣюсь что я [3] ихъ получу поздиѣе. — По части радуюсь что словесность чисто русска въ лѣтературѣ самой Галицкой шагъ за шагомъ поступаетъ скорѣй и надѣюсь что въ короткое время все пойдетъ хорошо такъ какъ нашъ Дѣйстръ плыветъ в р. море — да и наша лит: г. р. сольется. Всѣмъ Г. въ Львовѣ мой поклонъ. — А когда заѣдете до Рожнова поздоровете О. Іоанна Антопѣевича съ Его женою, да дѣтьми, да и прочихъ прич: священниковъ съ ихъ женами. Да оттуди пишитко дачто ко миѣ, а Іосаф: Кобр: этого лѣтая что на меня позабылъ не-

множко кулакомъ почивѣть. — Преп: Отцу Верещинскому мой поклонъ. Коло насъ непрестанно дождь да дождь съ градами, да много дѣлаетъ шкоди въ поляхъ, кажется будетъ хлѣбъ въ высокой цѣнѣ, а сѣна скудно.

[4] Такъ кончу мое письмо, и желаю Вамъ всякого добра и щастливой дороги за вашею семіею.

Лука мала 10 Іунія 853.

Іосифъ Василь. Сокульскій.

А прошу не позабыть обѣщанной вами мнѣ окружное письмо Митроп: Филарета въ копіи переслать не позабыть.

Неизвѣстно вамъ гдѣ живетъ Елинь Константинъ Наумидесь, чи въ Львовѣ — а може у Виспѣ? — что отъ него не получаю никакихъ вѣстей?

Лист писаний на чотирох сторонах 4^о.

Ч. 51.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. для
13. (25.) VII. 1853 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ Ярославъ Федоровичъ!

Я Тебѣ давно уже не писалъ — нѣтъ времени у меня къ частой перепискѣ — на сихъ дняхъ дѣло шло о улучшеніи моего состоянія, и я много имѣлъ заботъ пока ажъ сіе получилъ. Отъ 1. Іюля я уже не при министерствѣ, а при Hofkriegsbuchhaltung какъ Ingrossist, занялъ я довременное и теперь опраздненное мѣсто по Г. Баляку — хвалить Бога, текущій годъ счастливый для насъ трехъ Братій; мы теперь какъ такъ забеспечены; для Тебя и Петра Г. проф. Миклошичъ очень много сдѣлалъ, какъ я о томъ чѣмъ разъ то болѣе увѣряюсь; ибо трудно полагать, чтобы по моему прошеніи о Васѣ такъ скоро наступили рѣшенія безъ его содѣйствія и только случайно. — Я имѣю теперь 500 fl. сер. жалованья и 120 fl. квартир. Мало по малу человекъ выгромоздится изъ той пропасти, въ какую при наилучшей волѣ и многихъ трудахъ попался, когда бы только здоровье доспѣвало — но его у меня уже не лзя столько ожидать — истощилось и не возможно придти до силъ мнѣ, какъ бывало. —

[2] Мой духъ и система первовъ очень много утерѣли, и надо бы сельскаго уединенія безъ труда и заботъ къ совершенному возстановленію; а того не возможно сдѣсь. Мнѣ писалъ и Петръ, что мамунѣ любезнѣйшей уже не множко полекшало, надежда въ Богѣ, что эта опасность совершенно минется.

Здѣсь новостей очень мало, и я за ними не тужу. — Съ Твоей хрестоматіей, Богъ знаетъ что еще сдѣлается; какъ я Тебѣ уже писалъ, то она уже передана была вскорѣ по одобреніи къ печатанію; но книгопечатники сдѣлали какое то препятствіе, ибо не моглись согласить на тую цѣну, которая имъ отъ министерства предложена была — а такъ министерство въ мѣсяцѣ Іюнѣ рѣшили (sic), чтобы до дальшаго расположенія застановлено было ея печатаніе, по причинѣ контрактowychъ какихъ то отношеній; у администраціи говорили мнѣ, что безъ сомнѣнія Мехитаристы будутъ ее печатать, потому что они и къ дешевей цѣнѣ приклонны.

[3] Книги Тобою присланныя очень слабо теперь распродаются, ибо я не могу за тѣмъ ходить — а Литвиновичъ въ своей семинаріи запретилъ Конюшаго, будто тамъ писано чтото противъ Езуитовъ. Вотъ Тебѣ родолюбивый и многозаслуженный мужъ! —

В. Рай:¹⁾ не поѣдетъ уже въ Почаевъ, а прямо въ глубокую Россію; — Я теперь перевожу російскія грамоты изъ венгерской войны, кванціи, требованія и различныя бумаги. Какъ Русь не любить, когда человѣкъ изъ русскаго хлѣба дождался!

Г. проф. Миклошичъ Тебѣ хорошо кланяется. —

Поклонися хорошо всѣмъ Друзьямъ и покровителямъ нашимъ, а особенно Г. Хоминскому, Баляку, Гушалевичу, Малиновскому и проч. Мое поздравленіе и почтеніе всѣмъ сродникамъ, братьямъ и сестрамъ — если скоро увидишь ихъ на деревнѣ. — Пращай Твой Братъ

Вѣна 13/25 Іюля 853.

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Лист писаний на трехъ ст. 8^о.

Ч. 52.

*Листъ Емил. Головацкаго до брата Якова пис. дня
30. VII. 1853 р.*

Прилюбезный Братъ!

Отколи отрималемъ вѣдомость, о томъ, что Ректоратъ нашъ на Твое широе вставленіе ся за мною отповѣлъ, не позостало менѣ ничто иного якъ только въ Семинаріи лишиться тай кѣнца ждати, або со всѣмъ покинути, тай впропасть вергнутись. На каждый однако случай выбралымъ первое; но тое совершити много перепонъ побѣдити нужно, а межинними есть одна еюже отдалити безъ помочи Твоей невозмогу. Того бымъ отъ Тебе нѣколи ни жадалъ не будучи до послѣднаго приведенъ; (бо знаю занадто добри якъ Тебе борзо зъиритувати и здоровлю пошкодити могу.) —

¹⁾ Раевскій.

Ще на початку сего года передъ вступленіємъ до Симинища бул-
 емъ дуже потрібный, но не смѣлѣмъ Тебе о шо просити, бо много уже
 и надъ мѣру свѣтчилися менѣ, тогда, то перетримуваньемъ у Себе, то
 вставленьемъ ся до Консистора, кѣнцемъ такъ былѣмъ приужденъ шо
 у чужого зажити мусѣлѣмъ. Теперъ коли менѣ щастье не послужило
 и навѣтъ надѣи не маю щобъ коли полѣвшилось, (бо уже три рази пи-
 салѣмъ въ тѣмъ взглядѣ до Николая, а анѣ чутки не дае менѣ, якъ бытъ
 не годенъ) прислѣдують мене кредитори такъ шо и дихати не даютъ,
 знаючи, тамъ добри треба потискати, где трудно шо вытиснути; врештѣ
 Василь найяснѣйши Тебѣ тое оповѣсть, коли можи не выразно пишу.
 [2] Благаю Тебе про тое, будь такъ добрый, позичъ менѣ зъ 6 фл. и увольни
 мя ѿтъ печали яку довжникъ терпѣти муситъ; бо сли Ты ми не помо-
 жишь на всегда зганьбленъ валятися буду. Працай Твой жичливый
 братъ
 Емилиянъ.

Львѣвъ 30. Липня 853.

Не ганьби мене про тое мое несп(р)аведливе жаданье, бо уже и такъ
 до 6 фл. долженъ Тебѣ. —

На 4-ій стор.: S. Hochwürden HH. Glowacki k. k. ordt. Univer-
 sitäts-Professor u. Mitglied der Gymnasial-Prüfungs Comision in loco.

Лист писаний на двох стор. м. 8^о.

Ч. 53.

*Лист Петра Головацького до незвісної особи пис. дня
 16. VIII. 1853 р.*

[Къ И. Антоневичу(?)]

Вашоѣ Преподобіе!

Отъ вечера 15. с. м. перебуваю у Г. Берначека и имѣю честь
 съ тѣмъ письмомъ Г. Губеровой изъ Тернополя переслати мой нижайшій
 поклонъ. Поклоню ся лично, когда только снадобится случай. — Прошу
 о благовременное посѣщеніе, да сколь возможно въ слѣдующій Четвергъ:
 сегоже дня дается у насъ великій балъ ради праздника рожества Его
 Величества. Съ глубочайшимъ почитаніемъ нижайшій слуга

Головацкій, ц. к. учитель гимназ. изъ Тернополя.

16/8 853.

Прошу залученное писемце скорѣйше переслати въ Криворовню.

Лист писаний на 1-ій стороні м. 8^о. Слова, зазначені [], писані
 чужою рукою.

Ч. 54.

*Лист проф. Лобажевского до Якова Головацького, пис. дня
18. VIII. 1853 р.*

Szanowny Panie Kolego!

Od tygodnia iestem w Kossowie u moich krewnych, i mimo wielostronnego rozpytywania dowiedziałem się dopiero dziś na pewne że Xiadz Kolega iestes już od przeszłego tygodnia w Krzyworowni — więc oto stosownie do umowy naszej udaję się do Was z zapytaniem czyli podług projektow naszych zrobimy sobie exkurzyjkę botaniczną i czyli Kolega iestes zawsze w chęci towarzyszyć mi w takiej exkursyi — na wypadek affirmatywy przyjedziemy do Was do Krzyworowni na wyznaczyć się maiący dzień, a z tamtąd pojechalibyśmy [2] dalej zbierać rośliny — Jeżeli tedy Kolega iestes łaskaw towarzyszyć mi, tak że ja napewniaka na Wasze towarzystwo liczyć mogę, natenczas upraszam jak najmocn(i)ej odpisać mi z detailami na niniejsze moje zapytanie, a listu oczekuię jutro, bo bez Waszego odpisu nie wyruszam z miejsca — Kończę wyrazami szczerzego poważania Wasz Kolega Professor Botaniki i Mineralogii Ł(obarzewski).

Kossów dnia 18 August(a) 853.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 55.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня
24. VIII. (5. IX) 1853 р.*

Прямовъ 24 Серпня, 5 Вресня 853.

Любезнѣйшій братъ!

Письмо ваше получилъ я въ Щавницкой купели, и разжалился нимъ на худомъ нашемъ состоянїи; я колико возможно возбуждать неперестану нашихъ къ подкрѣпленїю вашему, и уже началъ дѣйствовать, можно загжу огня до холодныхъ грудей, о власной доли лекущихся, на общее же ничего не внимающихъ. Посылаю на брата Головацького 60 оттисковъ Грамматики¹⁾, грошей не желаю на замѣнку, одинъ оттискъ тутъ стоитъ 16 кр. ср., какъ [2] можно да потеряеть, я прїиму что нибудь въ замѣну. —

Брате! я нездоровъ, и къ тому и работи много.

¹⁾ Сокращенная грамматика письменнаго русскаго языка, паданная Александромъ Духновичемъ. Буда 1853 р.

Здрастуйте братья и прійміте мое сердечное поздравленіе всѣхъ вкупѣ.
Цѣлуеъ васъ братъ и другъ Духновичъ.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Під Ч. 157 переписки Я. Головацького в „Нар. Домі“ переховує
ся така записка, писана его рукою:

Гну Духновичу посылаю 25/13 сент. 853 въ замѣну
за 60 екс. Грамматики по 16 кр. слѣдующія книги:

1. Весна 2 екс. à 30 кр.	—	1 fr.
2. Гной 6 екс. à 10 кр.	—	1 —
3. Пок. Нов. 15 екс. à 16 кр.	—	4 —
4. Маруся 4 екс. à 45 кр.	—	3 —
5. Библ. I ч. 10 екс. à 20 кр.	—	3 — 20
6. Осп. Мат. 3 екс. à 40 кр.	—	2 — „
7. Сѣверн. Люб. 2 екс. à 20 кр.	—	— — 40
8. Псалтырь безъ перепл.	—	— — 40

Итого 16 fr. КМ.

Ч. 56.

*Анонімний пасквіль Северина Шеховича висланий під адресою
Йосифа Лозинського дня 13. IX. 1853 р.*

Молчи язычку,
Будешъ вѣсти кашку.

Господине! Прочитавши 64 Ч. Вѣстника¹⁾ розсердивъ емъ ся
вели, бо знайшовъ емъ тамъ дописъ, которую бы Вы писали, заста-
новляло мя — есть то дивна рѣчь, що много такихъ есть що правила
приписують, а самыя перше щось подобнаго на примѣръ иннымъ не
здѣлають; отъ и Вы до нихъ належите, вы премудрый прошу издайте
якую хочете книжку, а мы Вамъ послѣдуемо; бо мы вѣ истинѣ зъ ва-
шою Граматики и Вѣсѣля много русскаго языка навчити ся не можемо,
и тое не есть ваше — красныя лѣтерати рус: были бы, сли бы за
вами шли, треба бы чужую працю красти и нею потомъ величатись.
Отъ по небощеку Могѣлицкимъ Вы и Левѣцкій дѣстали наказъ пере-
глянути книги, при той способності оба далисьте собѣ ради? и тое не
ужили на доброе, на Граматицѣ зачалась и скѣнчила ся вѣдомость
русскаго языка, отъ маешь одного лѣтерата, най Богъ боронитъ; мала
бы ся чимъ гордити Русь? — Пишете що были вѣ Львовѣ и прочь:
що запусѣла русска нива словесности, що невдячныя сыны суть тому

¹⁾ 64 число „Вѣстника“ вийшло дня (26 VIII) 7. IX. 1853 року.
Тут поміщена перша часть дописи Йосифа Лозинського „Зъ Яворова“.
Друга часть напечатана в 65 числі. Про неї гляди у вступній статіі.

виною — О бесвѣстный Человѣче! Вы смѣли тоє писати, вы то Герой Азбучный, ви то бороли ся о Зоры, Вы то славный поета рус: перше тягнулись за польщею а теперь коли видите що всіо пошло въ гору то завидуете намъ [2] Вы хотѣли щобы всіое пошло спати а вы тогда были ся величали „що то я оденъ Ловѣньскій вѣрю русскій языкъ“. Нѣтъ брате, суть и будутъ инныи, мы на васъ и подобныи вамъ спустити ся не можемо, бо вы волкъ въ овчой шкурѣ. Пишете на Зорю и Ладу о Господине вы Священникъ виступуете съ такою злосливою гадкою — Писателѣ Зоры и Лады працують день и ночь пѣмъ що годного въ свѣтѣ пустать, — а вы що дѣлаете — они до школы ходять и учать ся еще инныи предмета що суть задачею ихъ званія — а Ты що? Читалъ емъ много Газетъ Славянскихъ они досить красно пишутъ о Зорѣ и Ладѣ, но що скажутъ ели довѣдають ся що мы меже собою такъ деремо ся, будутъ смѣяться... и буде же тоє для насъ пристойно. Не ходитъ бо теперь о тоє щобы взглянути якимъ языкомъ (якъ вы пишете) маемъ писати бо скажутъ що мы собѣ допѣро якогось искаемо, критика теперь на бѣкъ, ту ходитъ якъ найскорше о Число книжокъ. Зора дуже красно пише то (може не знаете) есть языкъ русскій, и съ нимъ обзнаймлена есть докладно наша молодѣжь по Гимназіяхъ, бо такъ вчитъ ся [3] Богочестіе и Словеснѣсть, — а вамъ бы хѣба въ пропаганду пѣти по мѣстахъ и вчити на ново якого инного вашего якъ розумѣте языка. Далѣй пишете Московчину впроваджують; прошу Васъ толко добре тоє пѣдъ росвагу возьте, намъ бо треба барсь много слѣвъ но где ихъ шукати не лѣпше есть взяти зъ Великорусского або Церковного якъ зъ полского, бо ели зъ послѣдного, то пропавъ нашъ языкъ прошу васъ огидите називаючи московчину, о вы цѣлый московскій дуракъ, та чи годить ся той нарѣдъ бесчестити съ такою невдякую къ нему писати, Россіяне нашѣи братья рѣдныи одного исповѣданія Словене а вы зовете москалями о где едукація у васъ (простакъ). Вы то великій дописователь вѣстника зъ подѣ Соколѣвки¹⁾, та чи могъ Вѣстникъ тоє печатати, онъ намъ встудъ робить, та чи ино хлопы читають Вѣстникъ? незадолго почислють Вѣстникъ до Groschen Zeitung бо таное мясо пси ѣдятъ, но що менѣ до того я молодой еще часъ маю о одѣ руцини и Громы пушокъ не отстрашуть мя.

Читайте Зоры 27. ч. Стихъ. то не Парашка!²⁾.

П. дня 13/8-го³⁾ Оденъ Питомецъ р. Л. С.

¹⁾ Гляди вступну статью.

²⁾ Ё тут мова про верш В. А. Дідицького п. з. „Признаніе“. Про него гляди у вступній статті.

³⁾ Дата хибна. Місто 13. VIII має бути, 13. IX. 1853 р.

Дописано: (Не питомецъ русской Львовской Семинаріи писалъ это письмо грязное анонимное, а редакторъ Лады и Семейной бібліотеки Северинъ Шеховичъ. Подлецъ!) Я. Головацкій).

Лист пис. на 3 стор. 4^о. На четвертій адреса:

An Seine Hochwürden Herrn Herrn Łoziński ruthenischen Pfarrer Wohlgeborenen in I a w o r ó w.

Ч. 57.

Два списи передплатників на I том проповідий д-ра Радлинського, вистачені рукою Якова Головацького в р. 1853.

I.

Розписъ

Предплатителямъ на Русскія проповѣди, издаваемыя въ Будинѣ Дромъ Андреемъ Андреевичемъ Радлинскимъ:

1) Его Высокопреподобіе Г—нъ Михаилъ Онуфріевичъ Кузьемскій Кривошанинъ, Схоліархъ при церквѣ Архипрестольной гр. каѳ. св. Великомученика Георгія, Совѣтникъ Консисторіи Митрополитальной Львовской, предстоящій училищъ народныхъ Надзиратель, Головной Радъ народной русской бывшій Предсѣдатель, командеръ ц. к. Ордена Францъ Іосифа 1 екс.

2) Его Высокоблагор. Г—нъ Климентій Рачинскій, Дръ обоихъ правъ, адвокатъ краевый, первый подстарійшина Института Ставропигійскаго 2 екс.

Гнъ Яковъ Оеодоровичъ Головацкій священникъ гр. каѳ. Архіепархіи Львовской, ц. к. публ. орд. профессоръ русскаго языка и словесности русской въ университетѣ Львовскомъ, членъ Корреспондентъ Корол. Чешскаго Общества Наукъ въ Прагѣ 1 екс.

4) Библіотека русскаго народнаго Дома 1 екс.

5) Его Бл. Левъ Оеодоровичъ Сосновскій, Столоначальникъ экспедитуръ при ц. кор. Галицкой Палатѣ гражданскаго и уголовнаго суда въ Львовѣ, Переводчикъ русскій общесудебныхъ дѣлъ, дѣйствующій членъ представителей русскаго Народа, выслуженный Старѣйшина Института Ставропигійскаго 1 екс.

6) Г—нъ Стефанъ Сіемашъ, ц. к. урядникъ при главномъ областномъ счетоводномъ урядѣ 1 екс.

[2] 7) Михаилъ Ивановичъ Малиновскій, мірскій священникъ гр. к. Архіепархіи, первый проповѣдникъ при Архикатедральной, Митропо-

личей гр. к. Святогеоргіевской Львовской церквѣ, катехетъ при ц. к. академической русской высшей гимназіи во Львовѣ 1 экс.

8) Иванъ Николаевичъ Гушалевиць, мірскій священникъ гр. к. Архіепархіи Митрополичей Львовской учитель русскаго языка и словесности при ц. к. нѣмецкой высшей Гимназіи и катехетъ въ лицейскихъ классахъ тойже гимназіи 1 экс.

9) Г—нъ Димитрій Ивановичъ Гузаръ священникъ-викарій при гр. к. городской церкви Успенія пресв. Богородицы, и катихетъ при главномъ городскомъ училищѣ 1 экс:

10) Его Бл. Г—нъ Иванъ Васильевичъ Товарицкій помѣщикъ и обыватель Львовскій, первый Старѣйшина Института Ставронигійскаго, членъ выдѣла городск. Львовскаго 1 экс.

11) Его Высокопреп. Гнѣ Іоанъ Ильицкій Дръ св. богословія вицеректоръ Семинаріи, пров. профессоръ церковныхъ законовъ при унив. Львовск. епархіальный экзаминаторъ 1 экс.

12) Его Впреп. Гнѣ Іосифъ Ѳеодосіевичъ Сембратовиць Дръ св. Богословія проф. суплентъ библейскаго ученія новаго Завѣта и префектъ гр. к. сем. 1 экс.

13) Іоаннъ Лавровскій г. к. парохъ въ Одреховѣ 1 экс.

14) Его преп. Гнѣ Антоній Степановиць Петрушевиць, мірскій свящ. Митроп. епархіи Львовской Его Прев. Высокопреосв. Митроп. и Примааса Нотарій и Совѣтникъ Митроп. Консистерскій Львовскій 1 экс.

15) Его Преп. Яковъ Ивановичъ Цѣпановскій, мірскій свящ. епархіи гр. к. Перемыской пров. профессоръ богословія догматическаго въ русскомъ языкѣ въ имп. кор. Университетѣ Львовскомъ, префектъ греч. к. семинаріи Львовской 1 экс.

16) Его Высокопреп. Гнѣ Іоаннъ Логоцкій дѣйствительный крилошанинъ гр. к. Митрополичаго Львовск. собора, совѣтникъ и референтъ консисторскій, управитель дома пресвитеровъ 1 экс.

17) Его превосх. Преосвященнѣйшій Гнѣ Михаилъ Левицкій Руси соедин. и пр. Митр. 2 экс.

18) Его преп. пречест. Гнѣ Іоаннъ Колянковскій почестн. крилошанинъ епарх. гр. к. парохъ въ Залуквѣ, выслуженный деканъ 1 экс.

19) Его Преп. пречест. Гнѣ Кириль Дембицкій крилошанинъ Митр. Капитулы Львовской референтъ Консист. — блюститель библиот. Архикатедр. 1 экс.

20) Его Преп. Гнѣ Николай Ивановичъ Заневиць-Терлецкій гр. кат. приходскій священникъ въ Хоцемірѣ окр. Колом. 1 экс. 1 fr. КМ.

21) Его Пр. Яковъ Михайловичъ Тиховиць гр. кат. свящ. въ Гост. 1 экс. 1 fr. КМ.

22) 23) 24) Гнѣ Бѣлоусъ Ѳеодоръ — Лоевскій Петръ и Юл. Никоровичъ питомцы 3 екс. 3 fr.

25) Іоаннъ Андреевичъ Черлунчакевичъ свящ. прих. въ Яжовѣ 1 fr. КМ.

26) Гнѣ Рачинскій 1 екс.

27) Кульм.

28) Нагорн.

29) Наумов.

30) Сокольск.

31) Левицк.

32) Давидов.

33) Боцюрк.

Писано на 2 стор. fol.

II.

Списокъ Предплатителямъ на І Радолинскаго Проповѣдей.

Отъ Гна Зубковича.

1) Козловскій Мих. гр. кат. парохъ въ Утишковѣ	1 fr.
2) Ванчицкій Онуфр. пар. въ Баринѣ	1 — 10
3) Сабатовичъ Матѣ. пар. въ Мужиловѣ	1 — 10
4) Качковскій Мих. ц. к. Совѣтн. уголовного Суда въ Вишницѣ	1 —
5) Павликовъ Ѳеод. Михайловичъ гр. кат. пар. въ Бережанахъ	1 — 10
6) Полевый Левъ деканъ береж. пар. въ Козловѣ	1 —
7) Рафачъ Іоаннъ пар. обр. лат. въ Бережанахъ	1 —
8) Урбановичъ Филеонъ гвардіянтъ орд. св. Франциска въ Бережанахъ	1 — 10
9) Голинятый Пилипъ гр. кат. парохъ въ Коцюбницяхъ	1 — 10
10) Семиновичъ Мих. пар. въ Монастерицахъ	1 — —
До перен.	
10 — 50	
[2] 11) Грабянка Іоаннъ гр. к. пар. въ Лѣску	1 — 10
12) Комарницкій Іюл. гр. к. пар. въ Вербѣжѣ	1 — 10

У меня предплатили.

13) Левицкій Лука Павловичъ гр. к. пар. в Белзѣ	1 — 10
14) Сорока Левъ богословъ уконч.	1 — 10
15) Сѣнгалевичъ Мих. гр. к. пар. въ Росохачѣ	
16) Романовскій Евдоксій Дмитр. гр. кат. пар. въ Соповѣ	1 — 10

17) Кобринскій Іоаннъ Николаевичъ гр. кат. пар. въ Яворовѣ	1 — 10
18) Верещинскій Ник. Михайловичъ упр. школ.	1 — 10
	И того 20 — 10

Посылаю 21/9 сент. 853.

19) Николай Іосиповичъ Синеvodскій гр. кат. пар. въ Старомъ Гвозд.	1 — 10
20) Шмериковскій деканъ отъ Гна Гушалеvича	

Писано на 2 стор. 4^о.

Сей самый спис пис. в польскій мові рукою М. Зубковича, а від точки 13. рукою Головацького в рускій мові містить ся також в бібл. „Нар. Дому“ під ч. 146.

Ч. 58.

*Начерк листу Якова Головацького до дра Радолинського, пис.
дня 9(21) IX. 1853 р.*

Достопочтенийшій Господинь!

Присланные Вами 115 экс. I Т. издаваемых Вами проповѣдей я порядочно получилъ и распорядилъ ими какъ слѣдуетъ:

35 экс. отдалъ я Г—амъ пренумерантамъ предплатившимъ у меня.

5 экс. предалъ я въ кантору Ставропигійскую для раздачи подписчикамъ предплатившимъ тамже, (коихъ было 12 не 14 какъ писалъ Вамъ Гнъ Редакторъ Przujaścieła Dom).

Списокъ именамъ прибавляю ниже.

1 экс. заблагоразсудилъ я дать канторщику Ставропигійскому Гну Михаилу Зубковичу.

10 экс. осталось у меня на счетъ недоимки оставшейся за Вами и издержекъ и пр.

Оставшіеся экс. въ числѣ 52 я отдалъ въ книжную лавки (sic) Ставропигійскую въ Львовѣ съ раббатою 15 отъ ста. — Въ кн. лавки въ Тарнополь, Перемышль, Станиславовъ съ раббатою 20 отъ ста. Объ успѣхѣхъ свѣдаюсь позже [2] [Всѣ общаются предплатить. На второй Томъ я еще не много собралъ предплатителей всѣ общаются предплатить при отбираніи словаря]. Списокъ имъ прибавляю.

У насъ былобы больше предплатителей когда бы Вы печатали правописаніемъ и по грамматикѣ наблюдаемой въ Зорѣ, потому что у насъ подобное ревнованіе противъ тѣмъ формамъ, какъ между Словаками противъ чисточешскому книжному языку существуетъ.

а) Отъ Зубковича за 12 екс.	13 fr. 10 кр.
б) 8 екс. на II Том. à 1 fr. 10	10 — 30 кр.
И того	23 fr. 40 кр.
в) Отъ ново прибывшихъ 6 предплатителей	7
Итого	30 — 40

Посылаю Вамъ 30 fr. КМ.

Нѣкоторые предплатители какъ меня такъ и у Зубковича недоплатили 10 кр.

21/9 сентябр. 853.

Лист писаний на 2 стор. малої 4⁰.

Під Ч. 326 переписки Я. Головацького в „Нар. Домі“ маємо таку записку, пис. его рукою на fol. папері:

На второй Томъ Радолинскаго Проповѣдей предплатили¹⁾:

1. Левъ (перечерки.) Леонъ Леонтьевичъ Сосновскій богослов	1 fr. 10 kr.
2. Козловскій Михайль гр. к. парохъ въ Утишк...	1 — 10
3. Боцюрко Іосифъ богословъ IV года въ Льв.	1 — 10
4. Давидовичъ Іюліанъ	1 — 10
5. Сорока Левъ уконченный Богословъ	1 — 10
6. Сѣнгалевичъ Михайль гр. к. парохъ въ Росохачѣ	1 — 10
7. Николай Михайловичъ Верещинскій, управитель ц. к. главнаго училища въ Коломыжѣ, отличенъ золотымъ крестомъ имп. Австр. ордена Франца Іосифа	1 — 10
на Словарь	1 — 10
	9 — 20
8. Бурачинскій Титъ Андр. гр. к. кооп. въ Березовѣ	1 — 10
	10 — 30
9. Николай Іосиповичъ Синоводскій, гр. кат. парохъ въ Старомъ Гвоздцѣ	1 — 10
10. Рудницкій Левъ коопер. въ Коссовѣ	1 — 10
11. Грабянка, гр. кат. Парохъ въ Новоселкахъ (отъ Гна Дѣдицкаго)	1 — 10

¹⁾ Замітимо, що II том проповідій Радолинського не появив ся, та що візване до передплати було уміщене в 16 ч. „Зорі Галицької“ з дня 10(22) червня 1853 р.

Ч. 59.

*Лист Йос. В. Сокульского до Якова Головацького, пис. дня
28. IX. 1853 р.*

Любезный мой Другъ П. Яковъ Θεодоровичъ!

Вы съ своею Подрижкою (sic!) Марією Андреевной и милыми вашими Дѣтьми чрезъ время вакаціи бавили у вашихъ Родителей и Своячниковъ въ Горахъ, од куда надѣялемся отъ васъ получить письмо, о чемъ спрашивалемъ въ моемъ письмѣ усиленно Г. О. Іоанна Антоѣевича, чтобы вамъ припомнилъ мое желаніе, но моя надежда не исполнилась. — Моя Домникія намѣтривалась тоже на сее лѣто переѣхать въ Горы чтобы тамъ съ вами увидѣться — но судьба противно нашему желанію опредѣлила, бо моя Домникія 27-го Мая при приготовленіи въ дорогу въ Горы тяжело занемогла на запаленіе мозга, та губительная немощь лѣкаромъ прорвана, но къ моему большому несчастію, за той слѣдовала другая болѣзнь Золтаници, а за тѣмъ консумпція, и истокъ таковыхъ болѣзней мою любезнѣйшую во всей жизни моей жену Домникію 11-о С. М. 7-го часа ночи ввергли въ Гробъ, а 13/1-го С. М. погребенною есть. Я теперь мой любезный Другъ Як: Θεодоров: сталъ сыротой самъ а самъ безъ Семіи, безъ родственниковъ, ино между четырьмя стѣнами — похожъ на одшелника. — О Рокъ мой! страшный рокъ — да чтожъ дѣлать въ томъ воля всевышняго, да будетъ иня Его благословенно отъ нынѣ и до вѣка. — Прощу васъ П. О: Я. Θ. не позабыть имя Домникіи помнитъ ввашихъ молитвахъ — тоже и къ мнѣ чаще писывать, а ваши Письма будутъ для меня какой отрадой въ моемъ усоединеніи, тоже что ино въ вашей мощи передавать мнѣ книгъ къ чтенію, прямо чрезъ руки вашего брата, Г. Петра Θ. въ Тарнополь, бо по Почтѣ не добро мнѣ получать. — Теперь отъ насъ на конкурсѣ есть тамъ въ Львовѣ О. Домбчевскій съ Кокошинець — если по вамъ угодно кажется то чрезъ Него подайте что небудь з книгъ. Надѣюсь что вы на Мене не позабудете, а може и я зимовой порой къ вамъ приѣду если по здоровѣе соизволить — а теперь предаюсъ вашей памяти, вашему доброму Сердцу — васъ съ Вашею Марією Андр: и семѣю поздравляю и цѣлую по сотъ разъ люб: О. Як: Θεодоров: и съ почитаніемъ нарецаюсъ вашимъ другомъ, и во Хрістѣ братомъ

Іосифъ Василь: Сокуль(скій).

Лука мала 28 Септемвр. 853.

У меня кромѣ Зоры и Лады больше нѣчего нѣтъ къ чтенію — а безвѣстнаго вѣстника и въ Руки брать не стоить, нашъ врагъ и подлой наемникъ — !!! и всѣ Его помочникъ.

На лівім березі 1-ої стор.

Преп. О. Іосифу Кульчицкому, П.П. Іоан: Лотоцкому, благород: Г. Зубрицкому и всѣмъ моимъ Знаемимъ мой поклонъ, и почитаніе. А Г. Л. Трещаковскому когда Его увидите прикажѣть, щобъ къ мнѣ писалъ. —

На лівім березі другої сторони:

Спрашиваю покорно о извиненіе что къ вамъ мой Другъ на такой лоскуткѣ бумаги пишу, но что дѣлать, когда больш бумаги нѣтъ въ моемъ дому. —

Лист писаний на обох сторонах четвертки.

Ч. 60.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. IX. (4. X.) 1853 р.

Пряшовъ 22. Вересня (4 Паздерн.) 853.

Любезнѣйшій другъ!

Получивъ въ замѣну книжечки, срадовался духомъ новой Веснѣ; она бо благовонно цвѣтетъ по моимъ желаніямъ, и молю васъ: откажите мою любовь сотрудникамъ ея многонадежднымъ; мы токмо симъ способомъ одно быть можемъ тѣло и одна душа; бо не понимаєте на koliko наши страхаются вашей просто-народной литературы! вотъ Лѣрвакъ хорошими предметами славится, но прото у нашихъ уныло пріятъ былъ Грамматики ради.

Мой почтеннѣйшій Архіерей вручаетъ окружнымъ письмомъ Зорю и Ладу¹⁾; Зора восхищаетъ всѣхъ, и своимъ временемъ вознесется, Лада же требуетъ еще не множко одобренія; и если честный Редакторъ дружески [2] пріяти изволигъ моего замѣчанія, то прошу ему сказать, чтобъ рѣдше употреблалъ польскія выраженія; такъ слово: стосовати, стосованье, допѣро, и пр. у насъ гнусливо звучать, такожде и вытѣги изъ театральныхъ игръ не много занимають; ему надобно больше веселыми заниматись предметами, имѣя предъ очима, что для женщинъ пишеть, коиимъ веселіе природою есть, такъ дастъ Господь что и она удвоится²⁾.

¹⁾ В дописи Ал. Духновича: „Изъ Пряшева“, помѣщ. в „Зорі Галицкій“ за рік 1853 Ч 32. стр. 368 читаємо: „Нашъ почтеннѣйшій Архіерей читаєть съ удовольствіємъ „Зорю Галицкую“ и препоручаетъ окружнымъ письмомъ „Поученія церковныя“ (додаток до „Зорі Гал.“).

²⁾ Порівняй щойно наведену допись „Изъ Пряшева“, де читаємо майже дословно те саме.

У насъ брате неизреченное убожество, и прото всѣ литература стогнетъ, старшіи же еще не понимаютъ науковаго духа, надежда въ молодыхъ, кои нынѣ еще скучаютъ недостаткомъ.

Цвѣтовой кошичекъ есть по моей воли, и ѿжелаю отъ васъ 400. оттисковъ, но брате любезный, понеже ѿнынѣ убогій, то потерпите мало, гроши не скорей зажену вамъ акъ 27-го Октовра (по Латинскому) бо тогда получу мое жалованіе, и сей часъ отдамъ на почту, вы же 1-ваго или 2-го Ноемвра получите свое. —

[3] Вы прото посылите мнѣ желаемыхъ оттисковъ, почтеннаѣ Ставропѣѣ будетъ милостива то малое время потерпѣти, бо сей часъ и копейки не имѣю, но во истину 27-го отдамъ; вы учините мнѣ счетъ и посылите дѣлице, кое ѿ токмо даромъ роздамъ между юношествомъ.

Прашовска Гимнасіѣ снесена была но право днесъ пришли Премонстратенсы и они вселѣтсѣ сѣмо, да и отберуть ю бесплатно, но сего года не много учениковъ надѣлѣтисѣ, а русиновъ дуже мало, бо идутъ до Левочъ ради Нѣмецкаго азыка. ѿ не знаю будетли рускій азыкъ преподаватисѣ или нѣтъ; если будетъ, ѿ прійму той трудъ бесплатно¹⁾.

Цѣлую васъ братьѣ сердечно молаѣсь чтобъ Господь поспѣшилъ трудамъ Вашимъ, здравствуйте, и прашайте, и помните Вашего искреннаго друга

Духновича.

Лист писаний на 3 стор. звич. 4⁰.

Ч. 61.

*Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького пис.
в поч. жовтня 1853 року.*

Милый другъ!

Пріймите сердечное мое благодареніе за сообщеніе прекраснаго Вашего сочиненія о словѣ о полку Игоревомъ. Оно есть на славу нашу и нашей древней литературы, и заслуживаетъ общее признаніе всѣхъ Русиновъ. Но пошлите прошу также екземпляры оноу на кошицкую, ужгородскую, и Леоцкую (Leutshau in der Zips in Ungarn) Гимназію; также естли Вамъ возможно зашлите еще и мнѣ нѣсколько екземплярей для роздаванія между знатнѣйшихъ особъ. Какъ я изъ того сочиненія вижу, Вы званъ заняти знатное мѣсто въ славянской литературѣ, и молю Васъ не ограничивайте своей дѣятельности разбираниємъ

¹⁾ Порівняй наведену допись „Изъ Пряшева“. Можлива річ, що ся допись є виїмком з листу Духновича до Головацького, в дечім, особливо у вступі зміненім редакцією, або й самим Головацьким.

чужихъ сочиненій, но обрадуйте насъ также и плодами собственнаго Вашего таланта.

[2] Я просилъ нашего Малиновскаго о спискѣ тѣхъ книжокъ, которыя употребляются въ Вашихъ препарандіяхъ, но опасаясь у него нѣтъ только времени, чтобъ исполнити мое желаніе; пожалуйста той справѣ только труда, напаятуйте Малиновскаго о томъ дѣлѣ, или естли Вамъ станетъ времени, опишите мнѣ самы, ибо я ето хочу употреблять въ пользу нашей ужгородской препарандіи.

Зоря мнѣ перестала засылати свои числа: не знаю разгнѣвала ся ли на мене? — только попросите и Зорю и Ладу прервати совѣщъ ети бесполезные отвратительные споры съ Вѣстникомъ; вѣрѣте мнѣ ето не стоитъ труда, и того никто радъ не читаетъ. Лада также имѣла бы въ слогѣ своемъ нѣчто поправити; много тамъ варварскихъ, не понятныхъ словъ; только тамъ на каждомъ листѣ стосуются стосовно стосовныхъ стосовностей что боюся еще черепы себѣ разстоссятъ, и [3] въ такомъ несчастіи по сему кто будетъ виновать? — такъ и мордѣ, рабунокъ и подобныя, на конецъ по русски со всѣмъ будетъ шрейбовати нѣмецкими вертерами. Такъ тамъ „Вашое наше“, не знаю отъ куду взято, такъ сколько я знаю, нигдѣ не говорятъ, но и не читалъ я подобнаго нигдѣ. Въ прочемъ содержаніе обѣихъ часописей признанія достойно, и онѣ приобрѣтутъ ихъ желаніямъ соотвѣтствующій кругъ читателей; только что насъ касается, до того еще времени надо: ибо неодолимый у насъ дѣйствуетъ врагъ литературы, нужда, уже осмылѣтныи неурожай. Его Преосвященство Епископъ Кошицкій соизволилъ намъ соупотребленіе церкви латинской какъ званной академичкой или Езуитской пока наша выставится; такъ предпринятая 1851 годомъ будовля обращена вѣмѣсто каплицы въ домъ парохіальный, который уже сей зимы будетъ обитаемъ. Книжокъ церковныхъ слава Богу и Галицкимъ братьямъ довольно!

Здравствуйте и любите Вашего

Виктора Добрян(скаго) ¹⁾.

На четвертій сторонѣ в слѣдующа адреса:

An Seine des Herrn k. k. v. öff. Profesors der ruth. Sprache und Literatur an der Lemberger Universitet Jacob Glovacki Höchwürden zu Lemberg.

Лист писаний на трех сторонах малої 8°.

¹⁾ Виїмки сего листу помінені в „Зорі Галицкій“ за р. 1853 Ч. 32. стр. 368—9 п. з. „Изъ Кошиць“ під буквами В. Д.

Ч. 62.

*Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, без дати,
пис. після 11. X. 1853 року.*

Милый другъ!

Искренно сожалью Вашей великой потерѣ, она потеря и наша, нашей словесности и народности. Но полезность составляетъ цѣну живота, не вѣкъ, и такъ въ разсужденіи достойнѣшаго, жаль Богу! уже покойнаго брата Вашего¹⁾ надгробное съ нимъ прощаніе „вѣчная память“ не останется пустымъ словомъ. Желаніе Ваше о споминаніи Его при св. литургіи я радъ хоть жалостно исполняю.

Лада можно уже угасла²⁾, ибо отъ безпамятнаго времени никакого числа не получаю. Не знаю, естли она еще существуетъ — и не приличенъ столь сильной богинѣ такъ коротенькой вѣкъ — какіе стосунки не стосовнымъ ей творять, до нашихъ сторонъ застосоватись; не роспукали Вѣстника, котораго сей часъ въ сторону кидая, какъ только примѣчаю въ немъ или споры Лозинского, которые уже и Зорю своею благодатію озаряють, или помянутое дурное слово (въ распуцѣ; разпукатися у насъ значить лопнути).

Зоря мене бы весьма обязала, кобъ мнѣ послала числа 2. 3. 25 и 28 которыхъ я или не получилъ, или потерялъ. Цѣну зашлю какъ узнаю. [2] Что споры съ Вѣстникомъ съ нова разгорѣлись я весьма жалью; въ томъ ни малѣйшей пользы нѣтъ; капацитація здѣсь мѣста не имѣетъ; на концѣ споровъ каждая сторона останется при своемъ мнѣніи, и все счастье въ томъ средоточится, что напрасно пролито только чернила не крови. Пусть пишетъ каждый какъ умѣетъ, и общее признаніе да будетъ судією, передъ которымъ что добро не лишится своей убѣдительною силой. Попросите Зорю прекратить уже на вѣки отвратительную драку, и Лозинскій думаю, по слабому своему послѣдному отвѣту³⁾ радъ будетъ покою. То пріятельскій мой совѣтъ; но самъ между сражающимися ся выступити, какъ уже разъ мимо моей воли случилось, не хочу, чѣмъ больше бо разъединеніе сіе ненавижу, тѣмъ менѣй хочу въ немъ участвовати.

Домъ Вашъ народный славу! только жаль что наши стороны въ созиданіи его части и заслуги не имѣють. Стисла насъ ужасная

¹⁾ Додано чужою рукою: [Петра Θεодоровича Головацкаго], який умер дня 26. IX. 1853. в Пістии. („Зоря галицкая“ за рік 1853 Ч. 32. стр. 370, з дати 11. жовтня де поміщений короткий житєпис Покійного.)

²⁾ „Лада“ перестала виходити 15. жовтня 1853 р.

³⁾ Гляди „Зоря Галицкая“ 1853. Числа 78—81.

8-лѣтная бѣда, и народа великая часть погибла, или кинула отеческій край.

Чего Вамъ еще писати? поболтаю нѣчто по моему звичаю. Пришелъ на пса мразъ. Правительство положило секѣру на корень нашихъ здѣшнихъ злоупотребленій, послало намъ председателя апеллаціоннаго суда съ Оломуца, изящнаго мужа, котораго ревнѣйшій, разумѣйшій, и по славіи своей честнѣйшій и выбраннымъ быти не могъ.

[3] Мадярско - таблабировское само - власто - и корыстолюбіе въ защиту послѣднаго своего Палладіюма воспыало — но что думаете Вы при выславленномъ велекодушїи сего народа? — слышите и судите — на одинъ безчестный дурной пасквилль! — вотъ послѣднее напряженіе силъ замирающей коварной но безсилой оппозиціи! такъ мы о короткое время будемъ въ порядкѣ, и если еще и не со всѣмъ на равнѣ съ прочими провинціями, ибо для того больше десятилѣтїй надо — но вѣрно на прямой пути къ равности. Намъ въ школахъ всегда учили, что большее счастье было для Угорщины, что она подъ Леополдомъ Вел. не была порабощена нѣмцами; по слѣдствію, и дурное наше состояніе во всѣмъ что полезно, оказываютъ, что то само было самымъ большимъ для насъ несчастьемъ; въ какомъ бы народѣ нашъ было состояніи кобъ Австрія отъ 1686 года нами правила! — Но можно и у Васъ находятся патріоты, которые за несчастье Вамъ представляютъ, что II. Юсифъ по своей, не по волѣ польской Шляхты поступовалъ! такіе и наши Таблабирове, если у Васъ знаемо, какой то звѣръ? — но то нивый разъ Вамъ опишу; они мало по малу рѣдѣютъ, и красно было кобъ нисколько добрыхъ сохранимыхъ ексемплярей можно было искусно выпуханыхъ для Вашей народной музей получить. Здравствуйте, и примите искренное благодареніе за сообщенные мною по части уже ра(з)данные ексемпляры Вашего Про[4]грамма. О препарандїи ничего? — Здравствуйте еще разъ и любите Вамъ съ отличнымъ почтеніемъ приданнаго

В. Добр(янского).

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 63.

*Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис.
дня 30. X. 1853 р.*

Высокодостойній и Всечестнѣйшій Господине! Прелюбезній
Брате и Друзе нашъ!

Ваше подъ 11/10 1853 искренное посланіе пребѣдило мене въ господарскихъ трудахъ ко отуѣтѣ, въ котримъ хота поздно Вамъ посылаю, мене благоволите извинити, ибо, ми при исполненію священническихъ

обов'язковъ ради пропитанія себе и родины земледѣл'честомъ надѣлени, ледво одиѣ хвилюку имѣемъ для спочинку! Ми живемъ во времени и пространіи, сего ради и изъ всѣхъ сторонъ домагательства — и къ сему вѣрное исполненіе всѣхъ нашихъ задачей! — Кто не увѣритъ найзмѣрять! — Але лишѣ прочіе нашої пѣжденности.

Не маю словесъ выразити сѣ, акъ бы менѣ и всѣмъ намъ было радо, аще бысте насъ были посѣтили! Не усомнѣваю сѣ, же Вы о томъ искренно пресвѣдченѣ, но а еще бымъ былъ счасливимъ, аще бымъ со Вами по давномъ имѣлъ слѣчайность побесѣдсвати, та, вспомнѣти на Тихъ, ихже нинѣ нѣсть меже живими! — Вѣчна имъ памѣть! Имъ сѣ тогда и не снило, що ми нинѣ видимо! Ихъ дѣси однакъ живѣтъ въ насъ — а памѣть ихъ отъ рода и въ родѣ! —

[2] Теперъ пристѣпаю ко отвѣтѣ на Ваши желанія: Первою часть Актовъ западной Россіи имѣю у себе належашю до общества Коломыйского читател'ства, Вамъ пошлю, бо у себе маю — IV-у часть не посѣдаю, здаемисѣ, же бѣде у Г. Николая Соньевницкого — и одинъ III-ій томъ маю поезіи Пушкина — котрій также пошлю! — Но не знаю акъ Вамъ послати, почта много бѣде коштсвати! — Надѣю сѣ, же Кобринскій бѣде ѣхати на кѣрсѣ филологічній, и тогда Вамъ передамъ! — Бѣдѣтъ такожде ѣхати на Пресбитерізмъ и черезъ тихъ латвѣйше бы было! — Менѣ бы было надобѣйше йбо постановилъемъ до домъ Народного важѣйши дѣла ко вѣчному сохраненію въ пол'зѣ народиѣ на вѣки вѣчній даровати: и такъ а) Жизне-описаніе Печерскихъ богоугодниковъ — Несторомъ начатое и послѣдними времени продолжаемое — такъ аваній Патерикъ напечатаній въ Кіевѣ 1777. — изданіе прекрасное и добре сохраненное. —

b) Проповѣди Іоаннікія Галаховского — Предмова въ Генеалогіи нашей руской Шляхти многоважна. (Тин два дѣла in folio).

c) Молитвословъ кіевскій безъ титла, дѣже добре сохраненній, котрій къ утворенію молитвослова для мірскихъ людей великѣ може заслугъ принести!

d) Мѣсяцесловъ всеобщій кіевского изданія на одномъ листѣ, изъ минувшого столѣтія — (безъ дати). И прочіи еще много у мене снаходящихся дѣлъ неомѣшкаю порѣчити народной пол'зѣ при найблизшей способности! — Жію въ мѣстѣ меже поганимъ Жидовствомъ! Всѣкого чловѣка жизнь коротка —! скѣлькожъ то пламень уничтожила нашихъ памѣтниковъ?! —! —

[3] Сего ради Всечѣстній Господине! прошъ о отвѣтъ, аще дѣже скоро требѣете жилаемыхъ дѣлъ, увѣдомѣтъ мене, а а Вамъ пошлю — и почтою!

Высокопочтенный сѣдоглавый исторіографъ ВЧ. Г. Зѣбрицкій изда-
ніемъ древняго галичско-русскаго княжества толь-ко насъ раздѣлилъ —
лишилъ насъ середѣ дороги — чей Богъ удѣлитъ Емѣ многолѣтняго
прожитіа и изволитъ насъ ударовати продолженіемъ дороговѣрныхъ на-
родныхъ дѣланій. Въ II-ой части стр. 106. подѣ г. 1164. упоминаетъ
о „Выковомъ болотѣ и солеваритѣ Удеча. — „Гдѣ было Выково болото
и Удечскаа солдовариа, мы не въ состояніи ни опредѣлить, ниже отга-
дать“. На тѣхъ задачѣхъ отгадательныѣ могѣ увѣрять, же во Галицкихъ
мѣщанскихъ границахъ, такъ званій „Быковъ, быкове болото“ до нынѣ
называется сѣ, и становится въ посаженіе нынѣшняго Магістрата, которымъ
галицкіи мѣщане подарили за владѣніа Австріи. — Тое поле быковъ
(bykowe pole, bykowe jezioro) сѣнжать и выпасъ пребогатіи для хѣ-
добы, — де быки выпасовано, могло дати причинѣ названіа: Быковъ,
быкове поле, быкове болото. Чи въ лѣтосахъ переписчики не дали оши-
бочнаго названіа Б. на В. переписуючи, причинѣ цѣлой загадки. — Маю
у себе оригинальныѣ Візію урядоваго съ 1633. въ справѣ спорной со Га-
личанами и Старостою Тлумацкимъ Адамомъ Казановскимъ, въ которой
възніи границѣ „bykowego pola и bykowego blota“ докладне суть опи-
саны. — Аще въ дѣлѣ ВЧ. Г. Зѣбрицкаго Быкове болото есть тое самое
що Быкове. Кто знае чи несправно сѣ, же Градъ Галичъ лежалъ подѣ
самою крѣпостію? гадаю, же на поляхъ Залѣскою рѣкою припирающе сѣ
къ берегамъ Ломниці, ко Устью въ Днѣстеръ уже „Чевъ“ тамъ называ-
емого. [4] Быкове болото лежитъ на лѣвомъ березѣ Днѣстра, на сопро-
тиномъ березѣ, лежитъ Монастирь О.О. Францискановъ подѣ титуломъ
С. Станислава. — ! Преданіе мовитъ, же то была Церковь С. Панталей-
мона 27-го Юліа що рокѣхъ отъ тѣсейшихъ жителей во окрестности до
нынѣ торжественно обходженное свѣто! Во Великомъ Олтари выже С.
Станислава есть образъ С. Панталеймона до нынѣ умѣщенный. Простій
народъ называетъ той день С. Панталеймона „громове свѣто!“ — Соимъ
генералній Варшавскій 1641. на предложеніе Іоанна Деметріа Архіепис-
копа Львовскаго надающе той Костелъ О.О. Францисканамъ такъ сѣ вы-
ражае „ut Ecclesiam S. Stanislai non procul a Civitate Haliciensi in
colle montis positam a multis annis desertam ac derelictam quem-
admodum Circumferentia fossa ac valetis illam complexa est eam prae-
nominatis fratribus Ordinis S. Francisci conferrimus. — Годомъ передѣ
тѣмъ наданіемъ Татары сожегли Галичъ. — Въ простой лѣнии отъ пол-
ничи ѣдѣчи ко югѣ, отъ костела нынѣшняго (sic) С. Станислава, на Ерекціо-
нальныхъ залукѣвскихъ Грѣситахъ снаходать сѣ мѣровани фундамента
величавыхъ зданій. — чи не бѣдѣтъ то Свѣтний, за котримъ ВЧ. Г.
Ант. Петрушевичъ слѣдитъ. — Аще такъ пространни были зданіа
въ отлеглости на $\frac{1}{2}$ и $\frac{3}{4}$ милѣ отъ нынѣшняго Галича, допѣстити нежно!

же населеніє Галича ажъ тѣда протѣгалось. Нинѣшне село Подгородье, котре лежить у стопѣ високой Горы, на котрой Церковъ С. Успеніа Пр. Вгддци и село Крилось опочиває, со выжъ помѣстивши (sic) фундаменти здають сѣ быто (sic) во тѣсной свѣзи! — Маючи оригінал'ни Акта при рудѣ покортѣло мене щось въ моихъ догадокъ умѣстити! Если Вч. Г. Збрицкій благовольтъ свою увагу на нихъ зверишти, охочо могу удѣлити. —

[5] Не знаю якъ рѣчь погудити? обѣцалъ я ВЧГ. Антонію Петрушевичу удѣлити, но не малъ емъ способности съ Немъ выдѣтисѣ! — Аще ми Богъ позволитъ мѣсцеве положеніє давняго Галича идучи за его географическомъ розположеніємъ Идеал'ною Мапною можѣ начерпшти. — Егдамъ сѣ надъ давниною розписалъ, дано менѣ вѣданье, же 3-ое коней въ стайнѣ украджено, въ сей часъ когда Челадь вечерала! Ту уриваю и треба гонити за ворожѣ проклатимъ. — За Удечу щось я чувалъ — але то позпѣйшѣ часъ выявити, скоро кому на тоє стане отечественнимъ дѣламъ изслѣдувати! —

Простѣтъ мене, жемъ ся запустилъ на тоє поле, котре студіознаго тѣда требѣ и необыкновенныхъ вѣдомостей! — Волѣю при своемъ остатисѣ и хапати сѣ смичка, якъ нашъ Луцъ Делѣвскій каже, сего ради залѣчаючи мою пренѣмератъ на нашъ возлюбленію Зорю на польсочѣ З. Г. См. — котру, простѣтъ мене, же смѣю Васъ утѣжати, рачите до-ручити до ВЧ. Редакціи. Вразъ и приключаю мое сочиненіє касающее ся музыки, — котре Зоря благовольтъ помѣстити! — Въ сопротивномъ слѣчаю прошѣ до Вѣстника надослати, и маю надежду, же тѣю статію охочо прийме! — Во прочемъ сіє мое сочиненіє благоволите прочитати и розсудити по своему предсѣдченію здѣлати, що Вамъ надобно да будетъ! —

[6] Тѣдежъ еще прилѣчаю коротенькій начеркъ Каменца подольского — такъже до Зорѣ ко умѣщенію¹⁾.

Що тамъ сѣ дѣє съ „Ладомъ“ — ми тѣтъ одно Чверть рочѣ имѣлисьмо тую честь ю огладати — але цисѣмо читали? — отъ пролетомъ! — Шкода изданіє красне и листъ удатній — але со всемъ якомъ недоварене! Лада потребує огладного редактора и полной нашки, абы умѣлъ прилично покормити жен'ского голодного дѣха. — Богу дакъсемъ, же наша Зоря дѣже умѣрковано собѣ постѣпала въ пересваркахъ газетарскихъ, касаючи сѣ нашего материн'ского языка! — Пишѣмъ, якъ кто умѣе и розсмѣе — а со временемъ, всею ся утвердитъ.

¹⁾ Він напечатаний в „Зорі Галицькій“ за рік 1854 ч. 2 і 3 під анонімом Іосифъ изъ Покутья: „Каменецъ Подольскій, историческое описаніє“.

Сердечно Вамъ дякую на надосланій Програмъ п. к. академічного Гімназіумъ¹⁾, — цѣлое критическое изслѣдованіе Пѣсни Игоревої, пригадало менѣ бл. п. Маркіана, котрій день и ночь заглѣбати ся звикъ на тѣмъ високопарномъ твореніи! —

Мѣсяцословець, о котрѣмъ выжше поманулъ емъ залучаю ту. — Можебы сѧ хотѣ такий мѣсяцословець къ изданію далъ бы ся привести! Якось ВЧ. Ставропігіѧ не радо приклонѧе сѧ, абысьмо имѣли свой каллендаръ — и хотѧ появитеѧ какое дѣлце, то до насъ николи не зачитае — и такъ Каллендара изъ прежнихъ годовъ ани выдѣлисьмо! —

Простѣтъ мене, жемъ сѧ дже широко розписалъ, — отъ пише сѧ — якъ бымъ з Вами ВЧ. Господине собѣ бесѣдывалъ, сего рады и мои ошибочки милостиво презрѣтъ! —

[7] Желаячи Вамъ милого здоровѧ, цѣлю Васъ найсердечнѣй и порочую сѧ Вашей всещедрой памѧти, со выраженіемъ искреннего почтеніе (sic) Вашей Пречестностій истинній Дрѣгъ Братъ и Слѣга Іосифъ Левицкій, Приходникъ Забол.

Заболотоу днѧ 30/10 1853.

Вашей Всепочтеннѣйшій Сопрузъ залучемо (sic) наше почтеніе.

Лист писаний на 7 стр. велик. 4⁰.

Ч. 64.

*Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 28 жовтня (9 надол.) 1853 р.*

Пряшовъ 28 Паздери. 9 листопада 853.

Любезной братъ и другъ!

За оттискъ Яновичевой книжицы²⁾ посылаю вамъ
приходящихъ еще 30 ф. 10 кр.
а на полотно, и шпагать кой всегда на мой счетъ печатня давати не одолається, (для обвязки Раск:) посылаю 30 кр.

¹⁾ Головацкій Яковъ: Ueber Ihors Heereszug gegen die Polowcer. Viertes Programm des k. k. akademischen Staats Gymnasiums in Lemberg am Schlusse des Schuljahres 1853. Львів 1853.

²⁾ Яновичъ Петръ: Цѣтний кониюкъ, правоучительная повѣсть для молодыхъ Русиновъ — написана по Христофору Шмиду, Петромъ Яновичемъ, епархіи Прашевскій св. Богословія слушателемъ (Библіотека благополезнаго чтенія для дѣтей. Часть II. Львів 1853 р.).

къ сему на 50 оттисковъ 1-го тома Библіотеки¹⁾ . 8 — 20 кр.
разомъ . 39 — —

золотихъ сребромъ; при томъ благодаря вамъ, прошу мнѣ связокъ Почтою послать, инои бо прилежитости не знаю тая же певная прилежитость не такъ много стоитъ, я тутъ на мѣстѣ выплачу.

Братъ любезной! моя то власная жертва для народа, бо ни копейки не получу отъ нашихъ, то все даромъ раздати должно, вы не имѣете понятія о нашихъ на толико студеныхъ что еслибъ цѣлый Трифолой въ цѣнѣ одной [2] копейки купить можно, и то былабы отъ нихъ жертва несмѣрна; лучше чтоибудь покунуютъ, нежели книгу, а хотя бѣ и купилъ кто, то читать nebudeтъ ю. — о горе! уже и мнѣ не за долго упражняться литературоу!

Брате! Литургическаго катихисиса не имѣю, онъ тутъ по Церквямъ разѣишолся, наибольше же по Галичинѣ даже и Банатѣ Сербскомъ; — Еслибъ я зналъ, что у васъ хоть 200 оттисковъ отдатися могло, то я бы присталъ на второе изданіе, и то у вашей Ставропигіи, вы подогваряйтесь о томъ дѣлѣ съ вашими, и я склоню ся на новое изданіе. —

Молитвенникъ мой Хлѣбъ Души такожде дваразъ печатанъ, цѣлкомъ разѣишолся, теперь подѣ Тискомъ есть новый мой чисто рускаго духа молитвенникъ съ Тропарями и пѣснями въ Будинѣ, и по двохъ, трехъ мѣсяцей сготовится, коего вамъ въ замѣну сообщу своимъ временемъ.

[3] Прошу васъ увѣдомите мене о Ладѣ, она видится, перестала, и скончала молодую жизнь, или хороше сказать сталася жертвою проклятой ворохобни, коя, о жалю! у насъ появилась; такъ пропала она, и истинно пропадетъ и самъ врагъ ей, а то все на нашу великую шкоду; дай Боже чтобъ еще Зоря осталась, она есть совершенное письмо, *pes portae inferi adversus eam*; но врагъ, дѣволъ не починетъ пока и ей не пресѣчетъ гортанъ, и тогда самъ пореветъ пустыми скалами, съ помощію Яворова! — Вѣруйте братья, наши всѣ озлобленны на рускую часопись, и радиѣ ничего читать небудутъ нежели пустыми распрями оскорбляться, они и Зорѣ уже не вѣрують, (которые ю не читають) думая, что руское письмо безъ распрѣ, и оскорбленій быть и не можетъ, и такъ не буду лжепророкъ, предвидя паденіе всѣхъ, на конецъ и народа!!! —

[4] Цѣлую васъ братья, цѣлую Богдана моего Любезнѣйшаго друга, и прошу подпериайте его на колико можно, бо съ утратою его, стратимъ

¹⁾ Владиміръ Федоровичъ: Начала главнѣйшихъ свидѣній человѣческихъ (Библ. благополезн. чт. для дѣтей Ч. I. Львів 1853 р.

ся всё во вѣки; Цѣлую Гушалевица, и всѣхъ васъ братья, друзья, и столпы народа, и я убещаю васъ, что хотя Яворовъ весь державную Палицу воспріиметь, а Лозинскій и вѣнецъ татарскаго или монгольскаго царства на голову прійметъ, хоть какъ малая угорскихъ русиновъ часть, на его волю не склонится.

Цѣлую васъ еще разъ и съ нову цѣлую васъ, оставаясь Вашимъ искреннимъ другомъ
Духновичъ.

НБ. Въ Пряшовской Гимназіи рускаго языка Профессоромъ есть: Петро Яновичъ, уже Священникъ, такжеже многонадеждной молодець.

Лист писаний на 4 стор. 4^о.

Ч. 65.

*Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 29. XI (11. XII) 1853 р.*

Пряшовъ 29 Листопада 11 Студня 853.

Любезнѣйшій Другъ!

Касательно Литургическаго Катихиса я о всемъ соглашаюсь вашимъ благимъ намѣреніямъ, и готовъ пожертвовать будущности той накладъ, хотя знаю, что у насъ въ томъ времени не великій сдѣлается чрезъ новое изданіе плодъ, но останется можно на слѣдующее порожденіе. Узнаю я и то, что больше изъясненій требовало бы ся до совершенства книжицы, которыя я оставилъ изъ причины, что для простаго народа издалъ оную книжицу, (бо у насъ Учителямъ Народа не суть книги потребны бо они и безъ тѣхъ знаютъ добръ свое званіе, сирѣчь Похоронъ съ Панехидою, и подякованіемъ, такъ и то, колько за трудъ имъ приходитъ). Изданіе тое было на счетъ Церквей, но прото многи Церкви не пріяли тое до днесь; ибо многи думаютъ у насъ, что страшно есть просвѣщать Народъ!!! —

Я однако соглашуся на новое изданіе, — будущности ради — такъ и на то, [2] чтобъ неутомимый, и безсмертный братъ Малиновскій, котораго я имѣю честь и лично, и духомъ познати, своя примѣчанія, и изъясненія доложилъ, одно молю, чтобъ взирая на то, что для простаго Народа та книжица будетъ употребляема, не латинскими цитаціями, но рускими изъясненіями побольшити изволялъ; — Познаю я изданіе Г. Малиновскаго, его книжица превосходна есть но для Учителей, и Священниковъ, таже и для просвѣщеннаго ряда, бѣдному же чело-вѣку, и Дякови притяжестнымъ есть, къ сему много пошкодилъ тому прекрасному изданію и Типографъ, употребляя лихое чернило, и типъ

тяжестный на толико, что я самъ читаючи гнѣвался на типографа, и съ досажденіемъ перечиталь.

Что тычется спора въ вопросѣ Освященія, я извѣляю, что при моетъ остаю мнѣніи; но не перечу и Римскому обряду, не гадаю да будетъ по Г. Малиновскаго, смыслу, но о то едино молю, чтобъ вопросъ той, безъ доводовъ кратко изъяснился и можно такъ: Освященіе бываетъ, наченше отъ словъ Хсвыхъ: Пріймите, ядите до предложенія с. крестомъ: И сотвори etc. мои Профессоры такъ учили, и наши [3] по большей части такъ суть увѣрены, — въ прочемъ, я покорюсь Г. Малиновскому, токмо молю, чтобъ о томъ дѣлѣ не разводился на долго, онъ увѣренъ по своему, я по моему смыслу, бо онъ у Ляхскомъ, а я въ рускомъ сѣменищи воспитался¹⁾.

¹⁾ Друге видане Ал. Духновича „Літургическ. катехиз-а“ вийшло у Львові 1854 р. Яков Головацький пише в „Дополненіи къ очерку славяно-русской Библіографіи В. М. Ундольскаго“, СПб. 1874 стр. 64 прим. до №. 443, що повні екземплярі I виданя дуже рідкі, причім додає, що „Послѣ изданія этой книжечки (I вид.) каноникъ Львовской епархіи, бывшій настоятель ун. церкви и ректоръ духовной семинаріи въ Вѣнѣ, дрѣ Спиридонъ Литвиниовичъ, заподоздрилъ въ ея статьѣ подъ заглавіемъ „Когда и какъ совершается освященіе даровъ?“ слова: „Многіе, по ученію Латиновъ, въ той вѣрѣ бывають, что св. дары перемѣняются на изреченіи словъ Христовыхъ: „Пріймите, ядите и пийте отъ нея вси“; мы же въ смыслѣ св. Отцевъ вѣруемъ и исповѣдуемъ, что преображеніе даровъ бываетъ, по призваніи св. Духа, чрезъ слова: „И сотвори убо хлѣбъ сей честное Тѣло Христа Твоего, преложивъ Духомъ Твоимъ святымъ“ и проч. Нашедши въ этихъ словахъ ересь противъ догматовъ римской церкви, онъ Литвиниовичъ и канон. и министеріальный совѣтникъ Григорій Шашкевичъ сдѣлали доносъ римскому нунцію въ Вѣнѣ: вотъ, молъ, какія ереси распространяются канониками Пряшевской епархіи и съ разрѣшенія епархіального начальства. Нунцій вошелъ въ объясненія съ авторомъ катехизиса, Александромъ Духновичемъ, и въ переписку съ епископомъ Іосифомъ Гаганецъ; но Духновичъ смѣло и рѣшительно отвергнулъ всѣ требованія, увѣщанія и угрозы нунція и твердо стоялъ на своемъ: „Пускай латинствующіе Вѣнскіе каноники вѣрують какъ хотять; я же — Духновичъ — такъ вѣрую и исповѣдую и ни за что не отступлю отъ преданій св. Отцевъ и ученія св. восточной церкви, такъ бо вѣрують и исповѣдуютъ вся Угорская Русь и всѣ Румыны, даже уніаты“. Нунцій, видя такую рѣшимость каноника Духновича и поддержку этого дѣла угорско-русскимъ клиромъ и народомъ, оставилъ вопросъ нерѣшеннымъ и, не трогая его больше, упросилъ автора, если онъ не хочетъ перемѣнить текста, то пусть позволитъ вырѣзать въ книгѣ нѣскольکو листовъ. Духновичъ согласился, и вотъ причина почему полные екземплярѣ літургического катехизиса весьма рѣдки. Во второмъ изданіи его, во Львовѣ, въ 1854 г., каноникъ Духновичъ приказалъ выпустить эту статью“. (Порівнай Ів. Левицького: „Бібліографію“ Ч. I. Ч. 686).

По сему: Служба Архіерейска такожде простому народу не извѣстна, ученый же имѣетъ Гоага, и Скрыжалъ, попользуется если хочетъ тѣмъ.

Я цѣлю брата Малиновскаго и вручаю ему дѣло и со всѣмъ ввѣряю его великой учености, и ревности. — Что тычется Титула, понеже наше Заведеніе не есть одобренное правительствомъ, не можно его употреблять больше, по изволѣте или на мое или на Малиновскаго, или обоимъ насъ имя выдати, и: и: изданъ А. Духовичемъ, изъясненъ М. Малиновскимъ, или какъ вамъ видится, я на все соизволяю, только чтобъ Народу полезно было. —

Со взоромъ числа; я думалъ бы не много издавать оттисковъ; уже доселѣ разбились 800. — такъ довлѣли бы можно еще 600 экземпляръ, т. е. 300 вамъ а 300 мнѣ, и заплатили бы мы на полѣ, [4] я мою половину когда нибудь выплачу, и отберу свое, но прошу нынѣ не посылаю денегъ, вы Печатиѣ на передѣ дайте; —

Молю еще разъ, да будетъ письмо (книга) для Народа — Обычаи нашей Епархіи, на концѣ, по желанію Его Преосвященства моего Архіерея додались, они не будутъ вредить и новому изданію, съ изъясненіемъ: Въ Пряшовской Епархіи бываетъ etc. etc.

Мой новый молитвенникъ ачей коло водокшъ изготовится, по моему мнѣнію онъ будетъ лакомый, сей часъ пришлю вамъ нѣсколько оттисковъ.

Я теперь долженъ буду заниматься изданіемъ новаго катихиса для дѣтей, — Читалъ я въ Зорѣ, что у васъ издался Катихисъ и Библична Исторія, молю васъ Брате сдѣлайте милость сей часъ на мой счетъ по одному прислать оттиску, можно, что когда моему Архіерею полюбится, то и употребленнымъ будетъ въ Его Епархіи коль, [5] прото прошу и цѣну объявить.

Брате! не погонѣвайтесь, и не судите мене скупакомъ о дѣлѣ, кое вамъ предлагаю, а сице: Мы всегда считали ся о книжкахъ въ заимъ себѣ посланныхъ, по видится, что перво посланный связокъ на руки Г. Боглана Дѣдицаго, вами не былъ отчетанъ; если такъ, то извольте о томъ поглядати въ своихъ запискахъ, въ прочемъ я не вымагаю на васъ, нѣтъ, сохрани мя Господи — але если истинно такъ будетъ, извольте чѣмъ нибудь замѣнити. —

Но брате молю о семъ извиненія, да будетъ тое безъ оскорбленія.

Надѣюсь что наши будутъ и Зорю по малы подкрѣпяти, небога Лада ачей еще воскреснетъ нѣкогда, но Вѣстникъ незнаю, не скончаются ли съ тѣмъ годомъ, бо повсюду недовольны нимъ наши, и то великою будетъ утратою для Русиновъ, коль перестанетъ намъ престолный гласъ. —

[6] Еще молю прислать мнѣ изъ всѣхъ новѣйшихъ изданій, по одному оттиску, таже и одинъ оттискъ Весны, бо уже и самъ не содержалъ для себе и одного, — то совершенно прекрасное дѣло.

Цѣлую васъ братья любезны цѣлую Кузьмевскаго, Малиновскаго, Дѣдицкаго, Гушалевица и зармушеннаго (sic) Вдовца бывшей Лады, Богъ съ вами, будьте здоровы, и помните Вашего искренняго друга
Духовича.

Сей часъ получилъ я Плачъ Вдовицы. Еще не перечиталъ, но видится по Малорускому красное дѣльце.

На 8 сторони є адреса :

Admodum Reverendo, ac Clarissimo Domino Iacobo Golovacky. ad C. K. Universitatem Leopoliensem Litteraturae ruth. Professori Lemberg in Universitate.

Лист писаний на 6 стор. 4°.

Ч. 66.

*Лист Ант. Петрушевича до Михайла Малиновського, пис.
дня 12. XII. 1853 р.*

Достопочтенный Жерею!

Я писалъ въ Львовъ два письма чрезъ почту до Вашего Пренюдобія съ 21 листомъ моей статьи и до Госп. Головацкаго съ исправними ошибокъ листовъ особо напечатанныхъ моей статьи¹⁾.

Извѣстѣте мене ласкаво дошли они или нѣтъ! 22 листъ пришлю почтою въ слѣдующій вторникъ. —

Я читалъ Statuta русскаго народнаго Дома — составлены съ большою отчетливостію — но жаль что къ такъ великому дѣлу нѣтъ соотвѣтныхъ капиталовъ. —

Русская Лвовская учъ (sic) пишетъ кажется стихи римованою прозою на встрѣченіе ѣдущаго въ Львовъ Архикнязя²⁾.

¹⁾ Спис друкарських помилок переходує ся в „Нар. Домі“ між перепискою Головацького Ч. 33. Ми їх не вважаємо відповідним друкувати. Під статією треба розуміти: „Обзоръ важѣйшихъ политическихъ и церковныхъ происшествій на Галицкомъ княжествѣ съ половины XII. до конца XIII вѣка“ „Зоря Галицкая“ за рік 1853. Ч. 12—19, 21, 24, 37—41, за р. 1854 Ч. 2—9 і 12—14.

²⁾ Замітимо, що „Зоря Галицкая“ помістила в числі 43 (з дня 16(28) грудня „Стихъ привѣтственный Его Императорскому Высочеству, Вседостойнѣйшему Архикнязю, Каролу Людвику, въ день прибытія Его до Галичины, 23 декабря 1853 р. Автором сего вершика був Б. А. Д(ідницький).

Если у Вашего Преподобія будетъ досугъ прошу о нѣскольکو строкъ въ отвѣтъ на мое нисьмо.

Вашъ Почитатель

А. Петрушевичъ.

12 Декабря 1853.

Лист писаний на 1 стор. 4⁰.

Ч. 67.

*Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновскаго, пис.
дня 14. XII. 1853 р.*

Достопочтенный Јерею!

Я получилъ нисьмо Вашего Преподобія вчера мнѣ порученное и опечалился я вѣдомостью и болѣзнию Преосв. Владики Перемышскаго Григорія, ревнительнаго поборника Руси.

Пишите мнѣ что моя статья издается выпусками — я о томъ знаю хорошо, но я желалъ бы увѣдати вышелъ ли уже первый выпускъ (sic) ея? — котораго желалбы такожь получить нѣскольکو эксемплярей какъ гонораръ моихъ трудовъ и издержокъ, ибо куповать мое сочиненіе не имѣю я охоты. — Пишете мнѣ что у Госп. Головацкаго есть какая то сравнительная Грамматика, чтобъ я того ради пріѣхалъ въ Львовъ — я немогу скорѣе быть въ Львовъ какъ по праздникъ Богоявленія — почему естли бы нѣчто мнѣ прислано изъ книгъ выписанныхъ мною то прошу ласкаво долучити таковія Катедральному пѣвчику Г. Петрашу а онъ при способности пришлетъ мнѣ этѣ книги въ Уневъ. Посылаю 22 листъ.

Вашъ почитатель

А. Петрушевичъ.

Въ Уневѣ 14 Декабря 1853.

Лист писаний на 1 стор. 4⁰.

Ч. 68.

*Лист Модеста Маціевскаго до Якова Головацкаго пис.
дня 8(20) XII. 1852 р.*

Благородный и Высокопочтенный Господине!

Путешествуя з' Монастыря Бучацкаго до малой Лавры Задаровской чрезъ Манастирыщи, тутъ на почтѣ получилимъ пачку съ книжками з' Львова, ѿ вознамѣрилъ я въ сей часъ з' помянутой Лавры Вашему Благородію отписать; з' перваго надосланія книгъ собралъ я съ великимъ трудомъ до сей поры токмо 10 f. КМ. ибо одніи любители литературы Руской взяли книжки, а пѣнязей йще незложили, другіи

неиждѣютъ охоты взяти, а книги лежать до взятія. — Понеже, якъ Ваше Благородіе въ посланію къ мнѣ извѣстили, имѣете съ концемъ сего Года розсчитъ съ различными лицами дѣлати, отождѣ въ надеждѣ раздѣленія между любителей (если возможно будетъ) помянутіи книги й полученія пѣнязей. — Посилаю Вамъ посредствомъ почты въ залученію ту 30f. К. М. — послалбымъ охочо й бол'ше, но обстоятелства пѣняжніи препятствуютъ й наилучшимъ намѣреніямъ моймъ, ибо занимаючися предъ двома годами разпространеніемъ надосланныхъ мнѣ з' Львова ексемпл: Исторіи княжества въ Галичинѣ я з' мойхъ грошей учинилемъ закладъ бол'ше [2] якъ 50f. К. М. а до сей поры отъ любителей литературы Руской мойхъ грошей йще съ всѣмъ неполучилемъ. — Того рода упрашаю о истинномъ полученію помянутыхъ 30f. К. М. мене ласкаво увѣдомити, при томъ обучити, якъ въ случаю, когда всѣ надосланіи книги любителей, не розберуть, собѣ поступити маю. —

Остаюся съ высокимъ почитаніемъ Вашего Благородія препокорный слуга

Г. Мод. Мацьевскій Ч. С. В. В.
Ігумень Бучацк. Мон. —

писалъ въ Лаврѣ Задоровской од 8/20 Грудня 853.

Лист писаний на двох стор. 4^о.

Ч. 69.

*Лист Клим. Меруновича до „Зорѣ Галицкои“, пис. дня
11/23. Грудня 1853 р.*

Тарнополь 11/23 Декабря 1853.

Честная редакціе!

Отъ року продаются въ книжной лавцѣ Института Ставропѣгійскаго Ежемпларики моемъ иждивеніемъ печатаной истор. повѣсти „Покореніе Новгорода“, и до сего дне съ Институтомъ, именно-же съ Гмъ Профессоромъ Головацкимъ, настоятелемъ печатнѣ, не росчитался. Тѣмъ образомъ нѣтъ нынѣ оу Института денежное требованіе въ суммѣ нѣскольконадесять з. р. серебромъ.

Желаю отъ новаго року получати одинъ ежемпларь „Зори гал.“; сего ради прошу записати належитость за оную на мой счетъ выше выказаного требованія въ книжной лавцѣ института и преслать мнѣ числа часописи Вашей на мой адрессъ въ Тарнополь. Не думаю даже, чтобы отъ кого-либо изъ членовъ института въ томъ мнѣ препятствіе ставилось.

Въ ожиданіи желаемого оуспѣха пишу съ въ смиреніи
 Меруновичъ
 оучитель при гимназій Тарнопольській.

Лист писаний на двох сторонах 4°.

На четвертій стороні заадресовано: Die löbliche Redaction der Zeitschrift „Zoria halicka“ zu Lemberg.

Ч. 70.

*Лист Н. Сабата до Якова Головацького, пис. дня
 30. XII. 1853 р.*

Товмачикъ д. 30/12 853.

Ваше Преподобѣ!

Книжки, котри менѣ до спроданя Ваше Преподобѣ припоручити ласкаво изволили въ большой части уже спроданы, только грамматика¹⁾ ненайшла купцевъ, — колько книжокъ тихъ менѣ повѣрено? незнаю, понеже списъ страчена, прото извольте Всечестнѣйшій Господине, черезъ моего сина дати миѣ списъ колко, и якихъ я тихъ книжокъ отрималъ? дабимъ моглъ щотъ здѣлати и такъ позостали книжки якъ и гроши за продани Вашему Преподобѣю послати. —

Простѣтъ Всечестнѣйшій Господине что будучи въ Л'вовѣ въ Жовтню не моглѣмъ мое, почтение Вашему Преподобѣю вложить. — Притомъ имѣю честь припоручитися Вашему Преподобѣю яко всегда желаємій и низайшій слуга

Сабат.

Лист писаний на одній стороні 8°.

На третій стороні написано рукою Я. Головацького:

Гну Сабату въ Толмачику далъ я 10-го Червня 852 вмѣстѣ съ Матичными книгами 10 екс. Мигалича Пронов. а 6 кр.
 суммы 1 фл.
 и Память изъ Отп(уста) 10 екс. а 5 к. 50 кр.
 Итого . 1 фл. 50 кр.

Записки касательно Граматики я не могъ найти.

¹⁾ Яковъ Головацкій „Грамматика руского языка“. Львів 1849 р.

Ч. 71.

*Лист Антонія Пашковського до Я. Головацького, без дати,
пис. в р. 1853(?).*

Всечестивішій Господине Благодѣтелю !

Зъ взгляду на видочно упадающее мое здоровье и полагаячи на радѣ Дра Черняньского же чрезъ дальшее продолженіе канцелярійного затрудненія латво якои хвори дочекати ся могу, и притомъ си вѣкъ окоротити — а же не лѣки медичніи, токмо сельске житье и повѣтре мнѣ бодай въ части мои давниіи сили повернути могутъ; — обмысливъше обовязокъ по Господину Василю на себе принять. Понеже на 15-о с. м. на мѣсци быти мушу, протое пріѣмѣтъ Всечестивішій Господине Благодѣтелю въ сихъ короткихъ словахъ за всѣ мнѣ свѣдченіи благодѣтельства пайщиршу подяку нижайшего слуги Вашего

Антонія Пашк(овскаго).

Лист писаний на 1 стороні малої 4^о.

Рік 1854.

Ч. 72.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня
20. XII. 1853 р. (1. I. 1854).*

Христось родися!

Любезнѣйшій мой Братъ !

Ты меня укорялъ въ послѣднемъ писмѣ, что я очень рѣдко къ Вамъ пишу; это правда, и никакъ извинить ся мнѣ, развѣ тѣмъ, что я пекусь собственнымъ существованіемъ столько, что и времени отпочинку мало; адѣсь очень дорога жизнь теперь, и я свободное отъ чиновственной службы время принужденъ посвящать урокамъ и инымъ занятіямъ, приносящимъ мнѣ помощь съ дня на день, при чемъ невозможно мнѣ никакой предпринять мысли или подвига, котораго успѣхъ или сомнительный или бесполезный. — Г. Андреевичу Богдану я вдругъ отписалъ послѣ Твоего упомненія, и послалъ что у меня было готово ради пособствованія „Зори Галицкой“ — я и моимъ прежнимъ корреспондентамъ писывалъ, чтобы не лишали ее помощи своей; не знаю какой будетъ успѣхъ Зори на сей новой Годъ — на всякій случай онъ рѣшительно, кажется, подѣйствуетъ на ея существованіе; но какъ? это другой вопросъ, котораго рѣшеніе ближе Вамъ. — Жалостное состояніе нашего читательства и упадающій духъ не много подаетъ надежды — но если во истину съ того придетъ, что

Зоря принуждена будетъ своего свѣтла лишиться, тогда можна рѣшительно сказать: Тотъ народъ не достоинъ [2] существовать, который самъ себя гробъ копае; — и съжался Боже всѣхъ трудовъ и жертвъ ему до сихъ поръ посвященныхъ. Надѣюсь, что тотъ приговоръ еще не сбудется. —

Я Тебя Братъ усердно благодарю, что Ты приславъ мнѣ изображеніе покойнаго Брата Петра, сдѣлавъ неописанное наслажденіе — я сдѣлавъ фотографированный снимокъ, непременно Тебѣ одинъ возвращу. Касательно издаванія рукописей по немъ оставшихъ, я сообщаю Тебѣ, что я всегда готовъ посвятить все, что только въ моихъ силахъ будетъ — присылай только бумаги, и располагай мною. — Не знаю, какимъ образомъ попалъ Г. Шашкевичъ на тотъ упрекъ, будто я уклоняюсь отъ участія въ издаваніи т. е. корректуръ Твоей Хрестоматіи — я никакого повода не далъ ему къ тому. Не имѣя вправдѣ никакого сношенія съ нимъ, по причинѣ Тебѣ извѣстной, а однакожь предъ никѣмъ неупотреблялъ враждебныхъ противъ его лица выраженій — и кажется эта мысль произошла отъ Вислоб., которому я по причинѣ возобновленнаго спора съ Зорею и Ладюю отписалъ, что не возможно мнѣ участвовать въ писмѣ, которое „живую народа нашего утробу грызетъ“ — и отказался всякаго соучастія. — Можетъ быть, что онъ мое письмо показалъ Шашк. и придалъ [3] не множко своего чернаго соуса! — Это все одно, я Шашк. уже извѣстилъ, что всегда готовъ занять ся корректурой Твоей хрестоматіи. — Но разсуждая по солодкимъ и вѣжливымъ словамъ его къ Тебѣ писаннымъ, сомнѣваюсь, чтобы печатаніе ей уже такъ скоро послѣдовать имѣло. — Дай Богъ, чтобы я ошибался! —

Теперь перейти время къ моему дѣлу — сегодня латинскій Новый Годъ — и сегодня голосилась первая заповѣдь моей сватьбы. — Такъ Любезнѣйшій Братъ, я рѣшился на мои старыя лѣта жениться — полно скитать ся одному по семь свѣтъ — надо промышлять о старости. — Богъ вѣдаетъ, найду ли отраду, которой такъ долго ищу? Но я надѣюсь на все доброе — дѣвица моя избранная, хотя бѣдна и не высокаго рода, однакоже имѣетъ вѣжное чувствительное сердце, почитаетъ меня, есть прилѣжна и господарна — и тѣмъ я доволенъ. — Уже четыре года живу я въ домѣ ея матери вдовы, и такъ привыкъ, что безъ нихъ не было бы счастья для меня. — Г. Богданъ Андреевичъ знаетъ ее, и хотя она не была тогда по его вкусу — то я много требовать не могу; я доволенъ тѣмъ, что нашелъ хорошаго въ ей душѣ, и благоразумномъ обхожденіи. По имени Анна Леопольдина Игнатьевна, дочь вдовы Тересы Рихтеръ, по Игнатію Рихтеръ уже давно упокоившемся портномъ мастерѣ; [4] ей 18 лѣтъ отъ роду — слишкомъ молода для меня — но такъ Богомъ суждено, да будетъ воля Его! — Я долго не могъ рѣшить ся,

а теперъ уже такъ поскорился, что даже и некогда возвѣстити Вамъ. — Въ наши рождественныя Святки будутъ заповѣди такожь и въ Св. Варвары, а дня 12. Января т. е. на Св. Меланіи надѣюсь принять вѣнчаніе. Г. Константиновичъ и Отець Н. Нодь суть мои старосты — сватъба отбудется смиренно безъ шуму въ родинномъ кругу! — Отпиши мнѣ Любезнѣйшій Братъ, поскорѣе и пришли Твое благословеніе — оно будетъ для меня спутникомъ жизни моей! — Сегодня пишу такожь до нашей Любезнѣйшей Матушки, прося о благословеніи материнскомъ, безъ котораго нѣтъ блага на землѣ.

Мы желаемъ Вамъ и старымъ и малымъ всякого блага на Новый Годъ, и веселыхъ благополучныхъ святъ, примите и насъ въ смиренныя молитвы Ваша — и поминайте добрымъ словомъ. — Кланяйся всеѣмъ друзьямъ и покровителямъ нашимъ Твой вѣрный Братъ

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 1. январія 854 (20 декабр. 853).

Ч. 73.

*Лист Климента Меруновича до Якова Головацкаго,
пис. дня (21. XII. 1853) 2. I. 1854.*

Высокопреподобіе!

Писаніе изъ дня 28/16 Дек. я получилъ: За предплату на Зорю благодарю. Съ намѣреніемъ Вашего Высокопреподобія, употребити остальный мой грошъ (10 зл. 45 кр.) на изданіе выписокъ изъ древней нашей словесности, простите ми, теперь не могу согласиться. Имѣю ибо долгъ моему брату Евстафію, парохви въ Тошовѣ, коло Л'вова, заплатити; и для того прошу, егда тотже зголосится до Вашего Высокопреподобія, десять ЗР. сер. ему доручити. Прочее останется до дальшого. —

Передъ мѣсяцемъ я писалъ прч. отцу Трещаковскому, чтобы отнесся до Вашего Высокопреподобія взглядомъ даровизны моей во пользу Дома Народного: Сто пятьдесятъ экземплярей Покоренія Новгорода да воспрійметъ ч. Коміссія строительна отъ мене въ жертву и розшлетъ ихъ по Перемышской Дієцезіи для продажи.

[2] Пособите мнѣ, Ваше Высокопреподобіе, въ томъ безкорыстномъ дѣлѣ — я лично оусердѣйше за все попеченія мене ради имѣвшія по благодарю. —

Гдѣнажъ Прокопчицу и Дремалику¹⁾ тотъ часъ занесъ я Вашего Высокопреподобія поздоровленія, а взглядомъ книгъ оставшихъ ся по

¹⁾ Посадник міста Тернополя.

оусоншомъ Проф. брату Петру доношу: а) Переводъ Пица можетъ всякого часу Магистратъ выдати Вашему Высокопреподобию, только, чтобы прочіи наслѣдницы отъ оураду сего о томъ ничъ больше не требовали. б) Балудіаньского осталось 3 тома и $\frac{1}{3}$ а не знати, чи кто по нихъ съ картою предплатною зголосится. — с) Исторіи Зубрицкого есть I ч. 2. еѣмпл., II части 5 еѣмпл.; но знаємо предплатителей, которіи ту о нихъ оупоминалися, не оказавши карты; если окажутъ выдасться. — d) Марусъ осталось 14 еѣмпл. Прочіи книги втягнены до инвентаря, должны перейти цензуру вышихъ оурадовъ и не могутъ теперъ быти выданы.

За мебели собрано на лицитаціи [3] вышъ 60 зр. сер. — О пистыньскомъ оурядѣ, о его дѣланіи въ справѣ спадковой не знаю, кромъ того, же прислалъ списъ книжокъ тамъ знаходящихся, по большей части бібліотекальны.

Тѣмъ заключаю нынѣшнее письмо мое; а въ ожиданіи дальшихъ инструкціи взглядомъ оупомянутыхъ книжокъ остаюсь Вашего Высокопреподобія преданнымъ и смиреннымъ слугою

Меруновичъ.

Тарнополь 2 Іануар. (21 Декабр.) 1854/3.

Лист писанный на 3 сторонахъ малої 8°.

Ч. 74.

*Начеркъ листу Якова Головацького до Ів. Трещаковського
пис. дня 4. (16.) І. 1854 р.*

Ваше Вѣсокопреподобіе!

Гнъ Климентій Меруновичъ, профессоръ при ц. к. высшей Гимназіи посланиємъ своимъ 2 Января 854 (21 Декабря 853) подарилъ Сто пятьдесятъ экс. сочиненія имже изданного подъ надписью: „Покореніе Новгорода“ въ цѣнѣ экс. по 16 кр. сер. въ пользу Народного Дома русскаго во Львовѣ, желая, чтобы Комиссія разпроспранила тое сочиненіе особенно въ Перемышльскоѣ Діецезіи, въ которой менѣе знакома есть та книжка. Пересылая тѣ 150 экс. на руки Вашего Виреп. прошу покорнѣе о росписку на полученіе оныхъ, при чемъ имѣю честь съ глуб. Высокопочит. быти В. Виреп. усердѣйшій почит.

Я. Г. (оловацкій).

16/4 Января 854.

Лист писанный на 1 сторонѣ малої 4°.

*Лист Йосифа Лезицького, писаний до Якова Головацького,
дня 28. І. 1854 р.*

Высокодостойний и Всечестивийшій Господине!

Прощ мене навинити, же ажъ теперъ маю певнѣ способность Вашей Пречестности пожаданій книжки надослати. Ото І. Томъ Актѣвъ западной Россіи и ІІІ. Томъ Поевіи Пушкіна, котора то остатна есть Вашею власностію, — мае доручити Ч. Р. Любичъ, который теперъ до Перемышлѣ завоуванъ есть на посадѣ Директора Хорѣ пѣвучого въ Архіерейской свѣтинѣ — приналъ на себе той милій трудъ безпечно дополнити по моему желанію. — При семъ залѣчаю книгѣ на великомъ листѣ напечатанѣ: Патирикѣ печерскихъ Свѣтихъ Божиыхъ, яко даръ до книгохранилѣ Дома народного. — Прочіи книги, котри мають займыти мѣсце тамже, понеже еще неоправий належито подѣлѣти надослю. — Прощ Вашѣ Пречестности, рачте тѣю книгѣ призначеномѣ мѣстѣс отдади, и простѣтъ [2] моей смѣлости, же Вашѣ Пречестность дерзаю затрѣдиати. —

За помѣщеніе моей статіи о Музыцѣ¹⁾ благодарю Вамъ сердечно; таа статіа чей тронетъ нашихъ Всечестивийшихъ Предстоателей, же усердѣйше бѣдѣтъ томѣ прилѣжати, абы таа надобна вѣтѣва музѣ хорошо въ нашей Отчинѣ процѣтала! (sic). Видимо же Перемышлѣне арозумѣли цѣлу рѣчь, а отвѣтъ г. Лавровского²⁾ яснѣйше розсвѣтилъ сей вопросъ. —

Жизнеописаніе І. Гайдена Зорѣ³⁾ въ прилѣжаніи зарѣчила, же буде въ особенной книжки печатане, — не маю ничъ противъ семѣ, — Ваше высокое розсѣжденіе тое самое одобритъ, где бѣде имѣти мѣсце опредѣлене. —

Зѣ повинѣ въ нашихъ сторонахъ ани чѣтки о якой повинѣ, хіба тое что намѣ Вѣстники доносѣтъ. Вѣсти изъ близкой нашей Заграници найменшой, хотѣ на довозъ и перевозъ оттамъ збожа отверта границѣ,

1) Ёї помѣщено в „Зорі Галицкій“ за рік 1853 ч. 40—42 п. з. „Изъ Покутъя“, а псевдонімом Іосифѣ съ Болшова.

2) Лавровскій Іоаннъ: „Къ исторіи церковного пѣнія въ Галичинѣ“ у віденськѣм „Вѣстнику“ за рік 1854. ч. 1—4.

3) Порівняй: „Зоря Гал.“ 1853 р. ч. 40 стр. 463: де редакция в примітці до висше наведеної статіи про музику подала від себе: „Сіе хорошо составленное „Жизнеописаніе І. Гайдена“, понеже обѣекомъ своимъ больше заняло бы мѣстѣа, нежели якъ мы въ состояніи на тую цѣль уступити, напечатается стараніемъ пѣкоторыхъ Ревнителѣй русской литературы въ особенной книжцѣ.“ Статия однак, о скілько мені відомо, печатана не була.

а подводи ладованій кукурузами непрестанно день и ночь протѣгають текѣще во западную Галичинѣ. —

[3] Ч. Г. Любичъ мае Вамъ доставити также полкорца меленныхъ кукурузѣвъ, котри Вашъ ч. Шуринъ Антоновичъ до мене доставивше, просилъ мене, абымъ черезъ певнѣ оказію надославъ до Васъ. Може быти, же мой листъ уже тое все въ Вашемъ ч. Домѣ застане, але всегда незабываю хоць подробно Васъ затруднити моимъ писаніемъ. — При отѣздѣ г. Любича не могъ емъ писати, бо мѣ поребѣвъ тяжкій нападъ движенія крове къ головѣ. — Упущеніе крове и піанки уратовали мене, и нинѣ весьма естемъ здоровъ. —

Передъ учора былъ у насъ Вашъ В. Ч. Пан-Отецъ зъ Криворѣвнѣ и ч. Шуринъ Антоновичъ, повиталисьмо Ихъ при добромъ здоровю, повертали зъ окрѣжного посѣщенія ч. сватовъ и добрыхъ приѣтелей. Желаячи Вамъ милого и многолѣтно (sic) здоровѣа и благоденствія остаюся зъ глѣбочайшимъ почитаніемъ Вашей Пречестности прилѣжній дрѣгъ и Слѣга

Заболотовъ дня 28-го Сѣчня (10-го Лютна) 1854.

[4] Всечестной Сопрузѣ залѣчаемъ почтеніе.

Іос. Левинскій.

Лист писаний на 4 сторонахъ 8^о.

Ч. 76.

*Листъ Ант. Петрушевича до Мих. Малиновскаго, пис.
дня 31. I. 1854 р.*

Всечестнѣйшій Іерею!

Посылаю Вашему Преподобію мой 26 листъ. Я уже въ послѣднемъ моемъ письмѣ жаловался на плохую корректуру Редакціи Зор. Гал. и произвольныя исправленія ея нѣкоторыхъ словъ — но Таяже позволила себѣ и въ послѣднемъ Нрѣ З. Гал. 4 стр. 38 исправку¹⁾ должно быть — „гдѣ собирають бояре Владимірскіе и жители города (мѣстичи), я положилъ въ скобкахъ слово мѣстичи изъ Волынской лѣтописи, которое она употребляетъ вмѣсто слова „граждане“. — Чтоже дѣлаетъ корректоръ Зори Галицкой? Вотъ онъ по своему благоразумію (ибо ему не хотѣлось посмотреть въ мою рукопись), исправляетъ мѣстичи на мѣстечка, и такъ кажетъ мнѣ называть самой большой городъ Владиміръ мѣстечкомъ въ XIII вѣкѣ! Подобныя грубыя исправки, которыхъ никакимъ образомъ назвать не можна опечатками встрѣчаю въ каждомъ Нумерѣ З. Г. въ которомъ моя статья напечатана безъ всякихъ исправленій

¹⁾ На березі: вм: купъ — купъ, вм. ко — по.

въ слѣдующихъ NNрахъ, хотя я о томъ чрезъ Ваше Преподобіе увѣдомлялъ Редакцію З. Галицкой. Признаюсь откровенно, что огорченіе было бы мнѣ видѣть въ каждомъ отрывкѣ моей статьи 50 буквальныхъ ошибокъ какъ одно подобное слово исправленіе по догадкѣ корректора З. Галицкой — *der macht mir böses Blut* — когда [2] я нежалѣю съ моей стороны ни труда, ни моихъ слабыхъ очей, ни денегъ для покупки нужныхъ книгъ для составленія моей статьи, и даю отъ нѣсколькихъ годовъ бесплатно мои сочиненія для Зорѣ Галицкой; то послѣдняя не хочетъ пожертвовать ежеседмично часочекъ малого труда дабы порядочно сличить напечатанный небольшой отрывокъ моей статьи съ моею рукописью, но ведетъ на угадъ корректуру и дѣлаетъ такимъ образомъ анахронизмы и другія нелѣпости подъ моею именемъ которое прилѣжно выставлетъ (sic) всегда подъ каждымъ отрывкомъ. Въ прочемъ я обовязался давать мои статьи для Зори Гал. подъ условіемъ, точнаго и неизмѣннаго печатанія моей статьи, и присыланія мнѣ этихъ Nровъ З. Галицкой въ которой моя статья печатана чтется; слѣдователь(но) естли Зоря Галицка будетъ впередъ дозвлять себѣ подобныя исправленія, тогда я рѣшенъ не посылать дальшихъ листовъ — тѣмъ болѣе, что мою статью печатаетъ уже Галицко-русская Матица и я самъ принимаюсь для ней быть корректоромъ моихъ сочиненій. —

Съ оконченіемъ 27 листа начну я новый параграфъ 9-тый Объ отъ отношеніяхъ грекорусской Галицкой Церкви къ Римской съ временъ введенія Христіанства на Руси даже до конца XIII вѣка.

Печатаетъ ли Матица Галицк. другой Выпускъ моей статьи? который будетъ обнимать конецъ 7 и цѣлый 8 § состоящій изъ 6-ти печатанныхъ листовъ. — Третій Выпускъ можетъ начатся съ § 9-тымъ [3] и быть печатаный вмѣстѣ съ Зорью Галицкой для уменьшенія издержекъ Русской Матицы. —

Я имѣю еще одно важное прошеніе и надѣюсь по извѣстному мнѣ добросердью Вашего Преподобія что получу потребную помощь. — Вотъ какое дѣло! Предъ нѣсколькими днями пишетъ мнѣ Братъ мой, что его жена и дѣты слабы, и онъ не можетъ отъѣхать въ Львовъ въ интересъ своего сына Теофіля, ученика Вашего Преподобія, а моего братаица, для того просить мене письменно мой братъ, чтобъ я мѣсто него отправился въ Львовъ, и посѣтилъ профессора Чернянскаго и просилъ тогоже быть свисходительнымъ для Теофіля, который неимѣетъ великіе дѣлать успѣхи въ натуральной исторіи. Я съ моей стороны не могу теперь отъѣхать въ Львовъ для недуга Преосвящ. Митрополита, и въ интересъ Теофіля пишу только письмо мое, къ Госп. Чернянскому. Ваше Преподобіе не откажутъ сдѣлать мнѣ эту милость и повелѣть

доручить письмо мое Госп. Чернянскому и при способности изволятъ ласкаво сказать хорошее слово за Теофиломъ Госп. Чернянскому — особенно теперь когда наступаетъ время семестральныхъ испытанийъ. О результатѣ прошу-меня при способности извѣстить благосклонно, за что я останусь Вашему Благородію навсегда [4] навсегда одолженнымъ.

Прошу мнѣ написать, что стоятъ присланныя книги?, и спросить при способности записалъ-ли Госп. Головацкій прочія книги для мене? —

Пришли-ли Отечественныя Записки почтою?

Ожидая ласкаваго отвѣта — и остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія истиннымъ почитателемъ

А. Петрушевичъ.

31. Января 1854. Въ Уневѣ.

Лист писаний на 4 сторонахъ звич. 4^о.

Ч. 77.

*Листъ Івана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
9. II. 1854 р.*

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Благодарю въ имени здѣшней моей семьи Тебя и Любезнѣйшую Твою супругу за тѣ благословія и доброжеланія, которы Ты мнѣ въ послѣднемъ письмѣ прислалъ. Хотя я никогда не сомнѣвался о Твоемъ усердіи и любви къ мнѣ, однакоже намъ было весьма пріятно, увидѣть какой либо знакъ Твоей къ намъ благонаклонности; въ тотъ же самъ день получилъ я письмо съ материнскимъ и братскимъ благословіемъ изъ Скалата, писанное собственной рукою нашей дражайшей Матушки. — Жалуются Скалатскіе, что худо имъ ведется теперѣшними годами, нѣтъ чѣмъ дѣтей воспитывать. — Мама очень ослаблена, всегда еще на эти скрефулы болѣетъ, и мала надежда къ изцѣленію.

Предъ нѣсколькими днями я послалъ Тебѣ корректуру 4 листовъ Хрестоматіи; сдѣлай милость и переглянь самъ еще разъ — можетъ быть узришь какую ошибку, то исправимъ по крайней мѣрѣ на концѣ. — Я и такъ боюсь, что изданіе не будетъ довольно критическое, особенно [2] по причинѣ толикихъ рукъ, чрезъ которыя она идетъ; потому нужно непременно, что бы ты самъ надзиралъ. Я при исправкѣ держусь рукописи съ всею точностью, но и въ ней къ сожалѣнію я нашелъ нѣкія несообразности; а тутъ бѣда, что мнѣ некогда ходить въ бібліотеку придворную и сравнивать, или наприкрать ся Г. Миклошичу.

Что я замѣтилъ: Подѣлъ въ Твоей рукописи сдѣланъ на иной ладъ, и какъ вижу всюду рука Сов. Шашкевича. — Нѣкоторые памятники старинные совершенно истреблены, какъ н. пр. Еванг. Іоанна гл. I. изъ Остромир. Еванг. потомъ отъ Луки гл. XXIV. изъ Еванг. серб. семьи 1372 тоже перемазано. — Различныя мѣста изъ Библии, Шашк.... прибавилъ (Будимскаго изданія etc.) и исправлялъ кажется по этому изданію, но какъ? Богъ прости ему, — можетъ теперь передъ печатаніемъ на ново исправлять, ибо *Imprimatur* зависитъ отъ него! —

Кромѣ того я замѣтилъ, особенно въ старинныхъ памятникахъ какое то несогласіе въ употребленіи нѣкоторыхъ самогласныхъ н. пр. **ы** и **ѣ**, **оу** и **ѹ** (въ серединѣ), **є** и **іє** (въ началѣ слоговъ); я держался [3] рукописи и исправокъ, но и тѣ не вездѣ точны. — Первое отдѣленіе I. Тома уже, какъ видишь, кончено; при заглавіяхъ ссылается къ какимъ то примѣчаніямъ изъясняющимъ — но я тѣхъ еще нигдѣ до сихъ поръ не видѣлъ — безъ сомнѣнія Твоя редакція Шашкевичу не понравилась, и онъ намѣревался самъ изъясненія прибавить; — безъ которыхъ трудно будетъ обойтись. — Касательно корректуры Шашкевичъ мнѣ писалъ очень вѣжливо, и извинялся что имѣлъ сомнѣніе о моей готовности; но я не могу у него бывать, ни лично сообщать ся съ нимъ; и тѣмъ только могу избѣгнуть какой новой распри. --

Тебѣ уже извѣстно, что Г. Мелникъ утекъ изъ Рима — не могъ выдержать — рассказываетъ ужасныя вещи, какъ съ нимъ обходено! — Семь недѣль не припускали его къ Богослуженію, идаже самъ Литвиновичъ говорилъ, что въ Спѣбургѣ съ каюликами свободѣе обходятся, нежъ съ нимъ въ Римѣ. —

Я вчера былъ у Г. Раевского, и получилъ отъ него нѣсколько любопытныхъ брошюръ изданныхъ русскими обществами ученыхъ; когда ихъ перегляну, то пошлю всѣ Тебѣ. Г. Раевскій желаетъ нѣсколько книгъ [4] нашихъ получить, именно:

1) Петрушевича сочиненіе, изданное теперь Матицею	1 f.	15
2) Малиновскаго, Обзоръніе исторіи Церкви русской	—	15
3) Перемышлянина 1854	1	—
853	—	36
4) Мѣсяцослова Духновича 1854	—	10
5) Лѣрвакъ	3	—

Понеже тѣхъ сочиненій и у меня нѣтъ, то пришли по 3 экзempl.

6) Зорю Галицкую изъ 1853, безъ Проповѣдей — но полную	2	30

На тѣ книги я получилъ отъ Г. Р. только на Зорю 2 fr. 30 kr. сер. которыя здѣсь прилагаю. — Пришли эти книги чѣмъ скорѣе на мое имя. —

Изъ здѣшнихъ новостей мало — кажутъ, что непременно будетъ война — Зоря Галицкая всѣмъ очень нравится, утѣшай Богдана, чтобъ устоялъ твердо, а побѣдоносный вѣнецъ не минуетъ его! Графъ Орловъ отѣхалъ вчера, и какъ догадываются, не много успѣлъ у здѣшнихъ Нѣмцовъ — серебро уже стоитъ на 30 — дорожня ужасная грозить. — Я вѣнчался 2/14 Января, и живу смиренно и благополучно. —

Наши кланяются Вашимъ и цѣлуютъ Васъ — Прощайте Вашъ Братъ

Иванъ Г.(оловацкій).

Вѣна 9/2 н. ч. 854.

Лист писаний на чотирох сторонах 8^о.

Ч. 78.

*Лист Антонія Петрушевича до Мих. Малиновського,
пис. дня 21. II. 1854 р.*

Достопочтеннѣйшій Іерею!

Искренно благодарю за ласкавое покровительство моего братаца Теофила. —

Посилаю 29 получастъ моей статьи и мой отвѣтъ безъименному моему критику въ Вѣстнику Вѣнскомъ¹⁾ — нѣкто хахолъ показаль мнѣ свою нелѣпость — на что надо было мнѣ написать нѣсколько словъ въ мое оправданіе предъ достопочт. Публику. —

Весьма хорошо было бы естли бы мой отвѣтъ могль напечатанъ быти въ слѣдующемъ Нрѣ Зорѣ Галицкой. —

Остаюсь съ большимъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

21. Февраля 1854 Въ Уневѣ.

Письмо мое съ денгами прошу ласкаво повелить доручить Г. Головацкому.

Лист писаний на одній стороні 4^о.

¹⁾ В додатку до віденського „Вѣстника“ п. з. „Отечественный Сборникъ“ ч. 1—4. явила ся статья „Скала надъ Бубнищами“ підписана буквою ъ, против якої полемізує Петрушевич в 10 числѣ „Зорі Галицкой“ в розвідці п. з. „Каменные развалины близъ села Урѣчья стрыйскаго округа суть остатки древняго русскаго города Тустань. (Отвѣтъ моему безъименному Критику)“.

Ч. 79.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького,
пис. дня 21. II. 1854 р.*

Милостивѣйшій Государь!

Я получилъ Гонораръ состоящій изъ восьми Экземплярей „Историческаго Сборника“ и выписаны мною двѣ книжки изъ Россіи т. е. Граматику Востокова и Корнесловъ Шмиковича. Что стоятъ послѣдніи книги прошу извѣстить меня ласкаво о томъ дабы я могъ прислать Вашему Преподобію стоимость ихъ нашими бумажками.

Прошу такожъ при способности увѣдомить меня печатается ли моя статья Русскою Матицею, ибо я желалбы сего года ужъ окончить мое сочиненіе; слѣдовательно Русской Матицы естли она печалится русскою Словесностью и нехочетъ стать Русскою Мачехицею (sic) надо спѣшить съ печатью. — О чемъ однако сомнѣваюсь ибо наша Типографія съ однимъ гарчиномъ гражданскаго шрифта неусиѣтъ вмѣстѣ печатать: Зорю Галицк. Сочиненіе Зубрицкаго и мою Статью отдѣльно.

Я получилъ такожъ присланное мнѣ благосклонно Вашемъ Приподобіемъ Ксилографическое любопытное изображеніе Креховской обители. — Я обѣщаваюсь написать хорошую статью объ упомянутой обители подъ этимъ условіемъ: естли мнѣ Креховской [2] Обители Настоятель посредствомъ Вашего Преподобія на дву седмичное время сообщить а) Древнія Креховскія Памятки б) какую то записку о началѣ тойже обители и в) и Записную книгу Монастыря (Liber Memorabilium) — ибо безъ историческихъ данныхъ писать исторіи не возможно.

За Посланіе православной церкви когда оно доидетъ въ Уневъ Его Высокопреосвященство возвратитъ Вашему Преподобію денги. —

На Отечественныя Записки посылаю здѣсь 7 флор. цванцигерами нужную часть въ банкнотахъ прошу себѣ вычестъ изъ моихъ 10 флор. сереб. банк. оставающихся у Вашего Преподобія.

Нѣкто хахолъ побравилъ меня въ Вѣстникѣ Вѣискомъ для того посылаю мой отвѣтъ для напечатанія его въ Зорѣ Галицкой въ моемъ письмѣ къ Госп. Малиновскому¹⁾ —

Надѣюсь еще сего мѣсяца или съ началомъ слѣдующаго быть во Львовѣ. —

Поручаюсь ласкавой памяти Вашего Преподобія покорный слуга
А. Петрушев(ичь).

21 Февраля 1854 Въ Уневѣ.

¹⁾ Порівнай лист ч. 78.

На першій стороні при самім долі дописано рукою Головацького:
 NB. Писадъ къ гну Коссаку управителю типогр.? 20 Февр. (4
 Марта) 854.

Лист писаный на двох сторонах 4^о.

Ч. 80.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня
 2. (14.) III. 1854 р.*

Праяшовъ 2/14 марта 854.

Любезный братъ!

Се посылаю вамъ 500 оттисковъ Новаго Молитвослова, хотя не мало печатныхъ ошибокъ въ немъ, однакожь думаю для нашихъ дѣтей полезнымъ будетъ; Мене одинъ оттискъ стоитъ 16 кр. ср. — Я думаю что съ этимъ выплатити можно Литургическій катихисъ, и если онъ (Лит. катихисъ) не много больше бумаги вынесетъ, то можно оттискъ за оттискъ вымѣнить, а при томъ сдѣлайте какъ вамъ видится, бо брате у насъ денегъ скудно. —

[2] Мы досель считались совершенно кромѣ першаго транспорта, и о той считаемя книгами.

Не могу больше писать. Цѣлую васъ и остаюсь братомъ другомъ
 Духновичъ.

Дальше писано рукою Я. Головацького:

Послано 29 Марта (10 Апр.) 854 10 экс. Змѣя Not.

Лист писаный на двох сторонах 4^о.

Ч. 81.

*Лист I. В. Сокулського до Якова Головацького, пис.
 дня 2. (14.) марта 1854 р.*

Слава Богу Іисусу Хрісту. О: Яковъ Теоодоровичъ!

Святой памяти Ник. Гоголь чрезъ уста Ивана Ивановича, къ Ивану Нѣкифоровичу прорекъ — что три короля оголосили войну нашему царю — за что? чтобы мы пріяняли турецкую вѣру — ну! и прореченіе это исполнилось, въ настоящее время - видимо, и по Газетамъ читаемо, что увесь Западъ доброохотно пріянялъ турецкую вѣру, оббисурманился, и грозитъ насиліемъ православную вѣру подвергнуть бисурменству. — Но моя надежда въ Провидѣвіи всевышняго лежитъ. Какъ насъ увѣряетъ Прор. Исаія, аще возможете, паки побѣждены будете яко с нами Богъ.

Противникъ православія начинаютъ головушкѣ свои высувать, и м(н)ого обѣщаютъ корысти Западу изъ побѣды надъ православіемъ — а Я свое тверджу, Вышній на Небесѣхъ посмѣется и поругается имъ — а Русинъ такъ говоритъ. Не дѣвъ вводу неспробувавши броду, чтобы не напѣшилъ народъ, а лжепророкамъ отвѣтъ даю, упередъ въ Сакъ подивися, а такъ рыбой хвалися. — [2] Что въ 1812 г. русскіи православной народъ отъ нашествія иноплеменихъ терпѣлъ, былисьми свѣдителями — но лукавство, хищность, Грабленіе, неустояло — бо и Богъ православнымъ въ помощь — послѣшилъ — и хищницы аки Фараонъ въ черномъ морѣ предъ крестнымъ Знаменіемъ Мойсеевымъ пропалъ, уповаю что и тѣ враги православія пропадутъ въ Понтъ отъ силы Всевишняго. — и по Мы непреставимо православнымъ воинамъ въ помощь приходитъ молитвами нашими предъ престоловъ Бога Отца и Сына и С. Духа. —

Каково препятствіе Вамъ Ч. О. Я. Ѳеодоръ: несоизволяетъ писать къ Миѣ, уже такъ долгое время не получилимъ отъ васъ нѣ одного письма! Вы живете въ Городѣ столичномъ много полезнаго читаете по книгамъ, слышите отъ другѣхъ персонъ немаловажныхъ новости, а къ миѣ нѣ словца не напишете, это не хорошо дѣлаете. — Желаю вамъ исправиться, та начинѣтъ поступать по давнему, если помните. Когда то мы ѣздили верхомъ разомъ на лошадяхъ, разга-[3]-варивали по дружески, читали книгѣ, хохотали, это была жизнь чисторусская — а теперь та жизнь проминула какъ сонъ. — Я лишился моей прелюбезной Жены, а вы брата Петра и Матушкѣ, вы къ миѣ нѣчего не пишете, а я къ вамъ не смѣю счаста писывать, чтобы вамъ не мѣшать въ трудѣ — и отъ того стало миѣ скучно — ино когда то получу отъ Господъ Баръ Газеты, прочту, та изреку мать ваша растакана чортовіи бисурмены — и тѣмъ развлеку мою душу. —

Писалемъ къ Іоанну Антонъ: и той недалъ отвѣта — писалемъ и къ другимъ Господамъ, молчать, — думаю загиѣвились на меня эти Господа, какъ Западъ на Сѣвѣръ, но что дѣлать, нѣкому ненавязавшеся дружествомъ, такое время насѣло, что одинъ о другомъ знаемымъ думать пересталъ. —

Прошу хорошо васъ О. Я. Ѳ. пишѣтъ къ миѣ чаще какъ вамъ живется зъ вашей Семей, сколько пребыло а може прибудетъ еще семіи, — Что думаютъ — и дѣлаютъ Господа Заступницы Народа Русскогалицкаго, [4] что тамъ и много благаго, для всеобщей пользы на ихъ радѣ, усовѣтовано? а что тамъ хорошаго Господа Литераторы русскогалицкіи издали ихъ властного творенія про памятники Галицкіи. — Чи хорошо живутъ Львовскіи Ерихонцы, которіи не сѣютъ лишъ жнуть въ Галичинѣ червонцы, и ихъ денегъ куры не клюютъ — по словамъ Державина. а увесь народъ русскогал. сталъ полосатой и шутъ — а ажю взносятся

выше и выше, что ко крамамъ и не пристунай для дороговизны — а что больше, то и не думай — лишъ пропадай отъ щастя — охъ! охъ! — охъ! — словомъ доля. —

Еще разъ повторяю мое прошеніе къ вамъ Ч. О. Θ пишѣтъ — ино много много а чего хорошего, и на время свободное приѣжайте къ мнѣ — а хлѣба и солѣ непожалѣю вамъ — веѣмъ. С. Отцямъ, Господамъ Знаемимъ моимъ мое поздравленіе и почтеніе перескажѣтъ. — А васъ съ вашею Марією Андреев: и вашей молодой Семією цѣлую сотнями, вашъ Другъ —

І. В. С. (Сокольскій).

Л. м. 14/2 Марта 854. г.

15-го 8-го часа утра благород: Господ: Козловѣцкій Іосифъ скончался а 17. предано тѣло Землѣ.

На боцї четвертой стороны: Я вамъ долженъ 35. к. за книгѣ, при надобной порѣ перешлю.

Прізвище в () додане чужою рукою.

Лист писаний на чотирох сторонах звич. 4^о.

Ч. 82.

*Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького,
пис. дня 15. III. 1854 р.*

Милый другъ!

Прошу Васъ засвидѣтельствовать мое сердечное сожалѣніе нашему Дѣдицкому; онъ надежда нашей новорожденной Литературы, и ослабленіе его зрѣнія боюся омрачить значительную часть нашей будущности. Онъ глава зачалъ лечити¹⁾, и Зоря наша уже угасла, не изъ очей ли его одного она блескъ свой получала? — жалѣю, жалѣю, скажите мнѣ нѣтъ ли средства ни способа спасти Зорю? — у насъ правда она слабо была подпирема; ибо правду сказати наши люде не чувствуютъ нужды читати, они читають календарь да Шематизмъ Епархіяльный и ничего болѣ; однако и Зоря теперь уже больше имѣетъ предплатителей у насъ, какъ [2] прежде, и съ часомъ, найпаче у молодшихъ священниковъ была бы нашла участія. Но такъ уже закопати насъ, мы не достойны жити, послѣ содержаніе одной часописи намъ невозможно, или не нужно: такъ пусть иный племена, какъ Вашъ братъ мнѣ писалъ съ презрѣніемъ смотрять на насъ, ми много и не заслуживаемъ. —

¹⁾ В наслідок недуги очей Дідицький в день 4. (16.) серпня перестав підписувати „Зорю Галицьку“, так що 32 число вийшло вже під редакцією Северина Шеховича.

За сообщенныя мнѣ вѣсти, и посланныи оттиски „Хеіротоніа“¹⁾ благодарю; и прошу мнѣ заслати также и два экземпляра Анеологіи, какъ она будетъ напечатана. Цѣну Вамъ сей часъ какъ узнаю зашлю. Здравствуйте; съ почтеніемъ и любовью Вашъ покорнѣйшій слуга

В. Добрянскій.

Кошице дня 15 марта 1854.

[3] Ваша Анеологія обѣщается быти прекраснымъ выборомъ съ тактомъ избранныхъ для юношества переводовъ и оригинальныхъ сочиненій. Жаль только что русскіе переводчики древнихъ классическихъ сочиненій нужнымъ почитали и развѣръ классическій сохранить, который не годится на русскій языкъ. Русскіе Гексаметры естли возможно еще хуже нѣмецкихъ, о коихъ Лессингъ сказалъ: „Ейнъ деутшеръ Гексаметеръ истъ гутъ цунъ цанбрехенъ“. Русскій языкъ состоитъ по большости изъ долгихъ словъ, съ однимъ только долгимъ слогомъ, на которомъ удареніе; такъ несчастные Геѣаметры волочатъ слухъ по самимъ негладкимъ дактилямъ коихъ множества рады слоговъ весьма тяжко на развѣръ честь, и мучительно для слуха привыкшаго латинской или греческой гармоніи. Италіяне употребляли на переводъ Гомера развѣръ ямбическій, съ прекраснымъ успѣхомъ [4] которымъ достойно прославились Пиндемонте и другіе, гдѣ русскому Гексаметру и подъ руками Жуковского никакой не прибыло пріятности. Къ тому, развѣръ классическій мало читателямъ извѣстенъ, и для прочихъ остается одна только худая проза, которой насильную надменность и скачки не понимаютъ. Между тѣмъ и то что до теперъ сдѣлано, всякаго благодаренія достойно, и счастливою назвать нашу молодежь, которой средства до усовершенія себе подаются, о какихъ намъ до школъ ходящимъ и не снивалось.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 83.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
19. ІІІ. (1. ІV) 1854 р.*

Любезнѣйшій Мой Братъ Ярославъ Теоодоровичъ!

Предъ вѣнчаніемъ моимъ я писалъ въ Скалатъ, прося материнскаго благословенія. Дражайшая наша Матушка собственной рукою написала отвѣтъ усердный; я неимоვნю возрадовался, и не подозрѣвалъ

¹⁾ Хеіротонія, или поученіе новопоставленному іерею, Сильвестромъ, митрополитомъ Кіевскимъ, Галицкимъ и всея Руси 1652 года мѣсяца Декабря 15 дня данное [отпечатано изъ „Зори Галицкой“ 1854 Прибавл. Ч. 4]. Львів 1854 р.

тоlikой опасности въ жизни ея, хотя грусть по упокоившемся Петрѣ глубоко вкопалась въ чувствительную ея грудь; Мама очень жалѣла по немъ, онъ былъ ей единственной отрадой въ послѣднихъ дняхъ жизни. —

Но моя радость скоро прекратилась, ибо въ двѣ недѣли по моемъ вѣнчаніи нашей Матушки уже не стало быть въ живыхъ¹⁾; пошла, какъ примѣтилъ братъ Григорій, свидаться и поживать неразлучно съ мужемъ и сыномъ своимъ! Ахъ ужасная потеря для нашей родины въ такъ короткомъ времени! Святый упокой и вѣчно неуываемаѣ память ихъ беспорочнымъ душамъ! —

Но вотъ! Любезнѣйшій Братъ мой! по печали Богъ посылаетъ людямъ радость и утѣшеніе. И меня Онъ не позабылъ!

Въ понедѣльникъ дня 15/27 Марта подарила меня моя любезная жена сыномъ, здоровымъ [2] и крѣпкимъ — вотъ и радость моя, если Богъ поблагословитъ его и насъ здравіемъ и долгоденствіемъ. — Моя Ганя очень страдала; какъ это при первородительныхъ обыкновенно бываетъ — но слава Богу, она съ каждымъ днемъ покрѣпляется. Завтра въ недѣлю дня 20 марта 2 апрѣля отправимъ крестины нашему „Ивану Николушкѣ“ въ кружѣ маленькомъ но усердномъ, какъ и вѣнчаніе я праздновалъ.

Съ посылкою обѣщанныхъ брошюръ я немножко промедлилъ, по немнѣннѣ времени ихъ непрерывно читать. Сегодня посылаю Тебѣ ихъ, хотя еще со всѣмъ не успѣлъ переглянуть; они для меня очень любопытны, но Тебѣ можетъ быть уже извѣстны, особенно изъ прежнихъ годовъ. Я ихъ получилъ бесплатно съ тѣмъ, чтобъ ихъ сообщать людямъ, хотящимъ поучиться истинѣ христіанской и исторической! — Дѣлай съ ними какъ Тебѣ угодно, но брошюра „Православіе у Чеховъ, Новикова“ — драгоценнѣе всѣхъ прочихъ, ибо изданіе ея на цѣлю Русію состояло только въ 50 экзмп. — Потому совѣтую Тебѣ, ее вовсе изъ рукъ не пускать, ибо ей нельзя получить за никакія деньги. — Кромѣ вышепомянутой посылаю Тебѣ еще:

„Взглядъ на исторію Западной Руси“. —

„Воспоминаніе о М. И. Крашенинниковѣ“.

„Описаніе Римскаго-Корсакова въ Швейцаріи“.

„Слово Каѳолическ. православія римск. католичеству“ — (очень важная книжечка, на которую уже въ италіанск. языкѣ критика написана:

[3] „О различіи ученія протестантскаго отъ истинъ Православія“ — (весьма поучитель:).

¹⁾ Мати Головацкихъ умерла дня 3. II. 1854 р.

„Опытъ словаря къ Ипатьевской Лѣтописи Н. Чернышевскаго“. —

„Древняя чешская пѣсня о Судѣ Любуши“ —

„Бѣлорусскія пословицы и поговорки“ — всѣ три любопытны собственно для языкослововъ. —

По важности предмета для Твоихъ работъ прибавляю сдѣсь еще I-ий выпускъ: „Zvukoslovj jazyka staro- i novo česk. Martina Hattaly“. — Можетъ быть Ты получишь ее изъ иной стороны — она стоитъ 45 kr. сер. Если Тебѣ не нужно ей, то я не стану уже продолжать посылки дальшихъ выпусковъ. Здѣсь между книгами найдешь Ты и дагеротипный портретъ нашего покойнаго Петра; я велѣлъ сдѣлать фотографію, но не со всѣмъ удачно повелась; возвеличена въ трое, но черты не такъ вѣрныя, какъ сдѣсь, хотя въ маломъ размѣрѣ. Благодарю Тебя, что Ты сдѣлалъ мнѣ эту радость и памятку.

Потомъ посылаю Тебѣ 9. первыхъ листовъ Хрестоматіи, которы уже выпечатаны — изданіе какъ мнѣ у Мехитаристовъ сказано, состоитъ въ 2000 эксемп. Ты увидишь многія перемѣны, которы подѣланы Ш... послѣ моей послѣдней корректуры, хотя я вѣрно рукописи держался. Теперь печатается 10-й листъ, а 11-ий уже исправленный мною. — Всѣхъ будетъ около 18. въ цѣломъ томѣ, который одну только будетъ составлять книжку, а не особо по отдѣленіямъ; такъ распорядилъ Ш. — впрочемъ это не вредить. — При корректурѣ я вѣрно держусь рукописи, и тѣхъ исправокъ, которы уже въ ней подѣланы, [4] будто Твоей или Ш. рукой. — Руководствоваться здѣсь чѣмъ нибудь инымъ, было бы со всѣмъ бесполезно, потому что мои корректуры еще разъ идутъ чрезъ Ш. ревизію, и онъ бы зновъ сталъ гнѣвать ся, и таки бы сдѣлалъ, что ему угодно, дабы показать: ось то я! — Мнѣ не разъ хочеть смѣяться, если вижу упрямство и глупость до того степени возвышенну! Въ цѣлой Твоей рукописи какъ бы нарочно искалъ только за самыми s (зѣло) — въ всемъ кажется уступилъ бы, но эта буква важиѣ всѣхъ, и нею писали (по его мнѣнію!) Русскіе во всѣ времена, отъ Кирилла и Меѳодія даже до — Шашкевича — прямой и непрерывной линіей! —

Господ, Р.¹⁾ благодарить Тебя за книжки; я видѣлъ у него новый русскій переводъ: „Слова о Полку Игоревѣ“ — прекрасное и величѣнное изданіе съ чудесными политіями. — Изъ присланныхъ Тобою книгъ взялъ онъ:

1) Петрушевича Обзоръ	.	.	3 экс. = 1 fr. 15 kr.
2) Лѣрвакъ	.	.	3 экс. = 3 —

¹⁾ Раевскій.

3) Перемышлян. 1854	.	.	3 экс. = 1 —	
4) dto 1854	.	.	2 экс. = —	24 kr.
5) Малиновскаго истор. ц.	.	.	1 экс. = —	5 kr.
6) Хейротоніи	.	.	3 экс. = —	9 kr.
Всего = 5 fr. 53 kr.				

Кромѣ того желаетъ Г. Раевскій запре-
меров. на 2 экс. 3-й части Исторіи Г. Зу-
брицкаго

7 fr. 40 kr.

Всего 12 fr. 33 kr.

пошлага Тебѣ отъ Госп. Раевскаго. —

Кромѣ того запремеровалъ у меня нѣкій купецъ Сербинъ, име-
немъ Несторъ Деметровицъ
цѣлую исторію Зубрицкаго = 7 fr. 20 kr.
а на Зорю Галицкую до конца 1854 = 4 fr. 30 kr.

Всего 11 fr. 50 kr.

[5] Сего ради всѣхъ денегъ принадлежащихъ Тебѣ = 24 fr. 23 kr. См.
отсчитавъ отъ оныхъ 45 kr.
за Zvukoslovj Hattaly останется 23 fr. 38 kr.

которыя здѣсь Тебѣ посылаю. Сдѣлай милость, потрудишься въ Редакцію
Зори, и въ Ставропигійскую лавку, чтобы такъ Зорю Галицкую какъ
и Зубрицкаго Исторію съ картиною немедленно послали этому Госпо-
дину подъ адресомъ:

S-r Wohlgeb. Herrn Nestor Demetrovics Zu Gross-
Beckskerek Wojwodschafft Serbien и я бы совѣтовалъ, чтобы Зорю Га-
лицкую рады заочоченія не отъ 1. апрѣля но съ начала текущаго года
1854 послать — въ такихъ случаяхъ надо сдѣлать жертву. —

Г. Кобринскій въ Мышинѣ прислалъ мнѣ за книги 50 fr. и очень
меня одолжилъ; теперь жизнь очень подорожала — мои труды непо-
стоянны и не оплачиваются. — Въ мѣсяцъ Маѣ мы переносимся на иное
жилище, за линію (погачку) Вѣны „Herrnals bei Wien, Veronica-gasse
N. 261 1-ten Stock. Но я надѣюсь еще получить отъ Тебя письмо
предъ Маемо. — Въ адресѣ пиши мнѣ „Ingrossist“ — а не Accessist.
Еще одно важное дѣло: У меня есть около 200 эксеп. Исторіи Балу-
дянскаго, я бы радъ ихъ позбыться и за сниженную цѣну, если бы
только за готовыя деньги. Сдѣлай милость, спроси въ Ставропигіи, не
возможно ли чтобъ [6] она взяла какую партію или все во свою лавку,
у ней больше средствъ и дорогъ къ продажѣ, и она можетъ пождать.
Для меня была бы великая помочъ. — Я бы ихъ пустилъ въ случаю
нужды даже по цѣнѣ 2 fr. сер. за эксеп. Сдѣлай милость, и пособ-
ствуй въ этомъ дѣлѣ, и еслибъ удачно пошло, тобъ я не множо изъ
давнихъ подвинулся долговъ. — Прошу Тебя, отпиши мнѣ скоро, и уцѣ-

луй Твою Мариню и дѣтишекъ любезныхъ, и Владимира и Еміліяна и Богдана и всѣхъ прочихъ друзей. —

Желаю Вамъ всёмъ съ моей родиной благополучныхъ святъ Свѣтлаго Воскресенія — можетъ быть дождемся какой рѣшительной побѣды нашихъ надунайскихъ братьей

Пращайте Вашъ братъ

Иванъ Головацк(ій).

19 Марта 1 Апрѣля 854.

Лист писаний на 6 стор. 8^о.

Ч. 84.

Расхунки за печатанє катехізиса Ал. Духновича, пис. рукою Я. Головацького 29. III (10. IV) 1854 р.

Расчеты за Катихизисъ Літургическій.

бумага стояла fr. 24+9+1 =	.	.	.	.	34 fr.
за печатаніе 11 листовъ	.	.	.	.	66 fr.
					100 fr.

Половина припадаетъ на Гна Духновича т. е. 50 fr. КМ. за 300 эксемп. катихизиса.

Пошлется Вамъ Исторія Зубрицкаго III Т. и 6 экс. Анеологін 6 экс. Отца Игнатія.

Съ концемъ года 1854 пришло за проданные Молитвенники (см.) 23 fr. 32 (въ которые вчислены 8 fr. КМ. отъ Гушалевица за книги полученные) къ чему прибавивъ 2 fr. 36 kr. изъ посланныхъ Вами прежде на книги денегъ (т. е. Евангеліе Служебникъ etc.) 2 fr. 30 kr. — Всего у меня Вашихъ 26 fr. 2 kr. КМ. Слѣдовательно останется за Вами должку 24 fr. безъ 2 kr. КМ. причемъ прибавляю, что еще расчеты за Молитвословы отъ книгопродавцевъ изъ провинціи не получены мною и сдѣсь не приложены. —

Надо послати Духновичу

6 экс. Анеол.	4 fr. 30 kr.
6 экс. Отца Игнат.	3 — —
Сборникъ Галицкій	— 25
Хрестоматія	1 — 15
	9 — 70

Писано на одній стор. малої 4^о.

Ч. 85.

*Аист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 8(20) IV.
1854 р. (з допискою Віктора Добрянського).*

Пряшовъ 8/20 Цвѣтня 854.

Любезнѣйшій братъ!

Посылаю изъ моей стороны предплату на 3-тій томъ	
Исторіи Зубрицкаго	3 fr. 20
За 10 оттиски Змѣя Нотайскаго	1 —
Къ сему прошу мнѣ прислать Лейтургиконъ великій 1780	
котораго цѣна зменьшина на	3 —
Службеникъ малый св. Иоанна 1842 — зменьшина цѣна	30

въ Суммѣ 7 fr. 50 кр.

Что касается Исторіи Зубрицкаго: Послали вы на меня нѣсколько Записокъ, но незнаю, много ли могу я отдать, бо у насъ Литература (всякая) дремлетъ, — книгу непотребно и бесплатно; и тутъ Република, много словъ, мало разума, а охоты никакой, егоизмъ занялъ всѣхъ. —

[2] И я долженъ перестати, бо тутъ колько головъ, только кри-
тиковъ, а помочи не есть. — Брате я много оскорбленъ, терплю не-
сносныи муки, и поруганія; — прочее воображайте собѣ. —

Я согласился на катихисъ Литургическій, хотя, хотя знаю, что ни
одинъ оттискъ не продамъ, но я прото выплачу мой счетъ, вы, если
вамъ угодно, можете и больше содержать, если думаете распродати, но
только можете, я на васъ не силю, и свою половину готовъ выплатить,
можно нѣчто придесть за Молитвенники, прочее выплачу. — Что каса-
ется вопроса на 105—108 листъ; я про той много оскорбленъ былъ
вашимъ Шашкевичемъ, явно сисматикомъ названъ, и поруганъ; хотя я
отъ своего мнѣнія не отступаю, и наши всѣ такъ вѣруютъ, и думаютъ;
однакожъ, чтобъ вашихъ ревнителѣй успокоити, можно ачей тѣ пагины
со всѣмъ оставить, и лучше ничего не сказать, [3] боюсь бо, чтобъ
ревнителѣи ваши злобою тамъ не удались, чтобъ книгу по Галичинѣ за-
казать. — Вѣнчиковъ вашихъ ревность и моего Еппа туда привела, что
онъ тѣ пагины вырѣзатъ далъ изъ моей книги, бо напудили го съ Нун-
ціусомъ етс. такъ вы брате сдѣлайте, чтобъ тѣ пагины вылишились со
всѣмъ¹⁾. — Еще одна ошибка есть на Святый Боже: тамъ кажется
что началось сіе въ Іерусалимѣ, истинно же тое случилось въ Констан-
тинополь; коли еще то не печатано, прошу, исправте; и какъ вамъ
видится, можете и вы свои доложить для Галичанъ обряды.

¹⁾ Порівняй лист Ч. 65 прим. 101 стор.

Какъ выпечатаются новы изданія то пришлите мнѣ изъ всѣхъ по 6 оттисковъ, я сей часъ гроши пошлю. Изъ Исторіи Зубрицкаго 1. и 2. томъ послалъ Иванъ вашъ братъ 5 оттисковъ, я ему выплатилъ, но родословную картину не получилъ ни одну, [4] если можно, двѣ пошлите. —

Рубій Антоній изъ Галицкои Зорѣ не получилъ число 10-тое, и изъ Поученій Церковныхъ число 2-ое и 10-ое, прошу то Богдану сказать, и ему препослать.

Здравствуйте и помните друга

Духновича.

Примите цѣлованіе и отъ мене, и поздравляйте всѣхъ нашихъ общихъ пріятелей отъ

Вашего

Виктора Добрянскій (sic)

Мое почтеніе Дѣдицкому, Гушалевицу и всѣмъ вамъ друзьямъ

Духновичъ.

Лист писаний на 4 стор. 4^о.

Ч. 86.

*Листъ Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 31. IV 1854 р.*

Ваше Преподобіе!

Сожалѣю о несчастномъ состояніи нашего многонадежнаго Редактора Зори Галицкой, тѣмъ болѣе, что онъ снова (Богу благодареніе не для моей провинны) получилъ цензурной выговоръ — разумѣется наущеніемъ Вѣнской Рутеніи. По моему мнѣнію (не въ гнѣвъ будь сказано) суть то только дальшія послѣдствія во время нашего народнаго отрожденія, на плохомъ и шаткомъ основаніи, совершенной организаціи нашихъ моральныхъ силъ.

Львовская Рутенія опершись о политизующее Правительство, самкнувшись въ весьма тѣсныхъ границахъ своего дѣйствія, похватила нечаянно за бразды правленія русскимъ народнымъ движеніемъ: но такимъ счастливымъ приобрѣтеніемъ недовольная, захотѣлось ей въ самомъ престолномъ городѣ австрійскаго государства имѣть своихъ постоянныхъ репрезентантовъ. Обстоятельства споспѣшествовали ихъ намѣреніямъ и желаніе къ несчастю исполнилось. Отрасль [2] Галицкой Рутеніи переселилась въ Вѣну, съ начала какъ каждая колонія, покарялась она своей Матери Львовской Рутеніи сообщалась съ нею, но окрѣпнувъ и поразумѣвъ свой собственный интересъ стала она, самозвательно предписывать правила даже своей родителцѣ; что болѣе, занявъ значительно мѣсто въ самомъ Правительствѣ, получивъ большее жалованіе, Вѣнская

Рутенія при своей безхарактерности осмѣлилась нынѣ уже терроризовать непослушную и худую Галицкую Рутенію! Вотъ причина настоящаго нашего сожалѣнія достойнаго состоянія! Чтожъ намъ нынѣ дѣлать? — калять ся, и биться въ грудь говоря: mea culpa mea maxima culpa. Ваше Преподобіе простятъ мнѣ мою откровенность, ибо у мене что въ умѣ то и на языкѣ вотъ и на письмѣ. Впрочемъ и мнѣ тимъ тяжело страждущему, подъ жестокими ударами нанесенными Вѣстникомъ, славнымъ Органомъ Вѣнскаго царствующей надъ нами Рутеніи, трудно закусивъ губы молчать когда конито Шевчинскаго и зубъ Броваркевича глубоко вѣдается [3] въ мое слабое, чувствительное тѣло! Вотъ какихъ имѣю я критиковъ! —

Вѣстникъ при всемъ своемъ хахолскомъ безсчитительскомъ вкусѣ называетъ меня простакомъ и недоукомъ, однако не доказавъ мнѣ, явно и по имени, малѣйшей погрѣшности въ моей статіи. —

Отвѣчать на грубости его недумаю я ничего дабы такимъ образомъ не быть поводомъ большей еще соблазна.

Быть можетъ что съ слѣдующею седмицею пріѣду я въ Львовъ — ибо къ продолженіи моей статіи нужны мнѣ нѣкоторыя книги, которыя въ Львовѣ надѣюсь получить. Остаюсь съ почтеніемъ Вашего Преподобія искреннымъ слугою.

31 Апрѣля 1854.

Статута народ. дома уже давно въ Перемышляхъ.

Лист писаний на 3 стор. мал. 8^о.

Ч. 87.

*Листъ Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
6. V. 1854 р.*

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Послѣднее Твое письмо засмутило меня не мало, видя что успѣхи нашей словесности и какъ вообще народности такъ неутѣшительны. Но что дѣлать! народъ нашъ терпѣлъ изъ давна, и уже на то навѣкъ; впрочемъ можно сказать, что для нашего народа необходима есть какая нибудь возбуждательная сила или вліяніе изъ виѣ его — онъ самъ изъ себя ничего не произведетъ; и для того я вижу въ бѣдствіяхъ нашего народа благотворительную руку Всевышняго, которая его хотя терновой дорогою до цѣли доведетъ.

За присланныя Тобою книги я Тебе благодарю, но я не надѣюсь, чтобы здѣсь можно много позбыть — я такъ по крайней мѣрѣ изъ прежняго заключаю, ибо изъ „Библіотеки для дѣтей I и II части очень мало распродалось

Изъ здѣшнихъ новостей очень мало могу Тебѣ сообщить, хотя огромная со всѣхъ странъ нагромождается политическая туча — нашъ Австрійскій Кабинетъ очень рѣшительно выступаетъ, и можетъ быть мы доживемъ и того, что наши будутъ съ Русскими биться; Богъ сохрани насъ отъ того, мы тогда вовсе пропали. Вчера напечатано въ Вѣнской газетѣ самыя строгія [2] мѣры, которыхъ направленіе прямо смотритъ на предѣлы Россіи. Ужасно и подумать, что будетъ съ того! —

Въ великодныя свята здѣсь было много нашихъ Архіереевъ, и торжественно славилось Свѣтлое Воскресеніе, и не менѣе бракосочетаніе Нашего Милостивѣйшаго Императора. Любопытно было для меня, когда, бывши у Епископа Пряшевскаго, гдѣ вмѣстѣ и Мукачевскій былъ, пришелъ нашъ Мелникъ и сталъ рассказывать, какъ его въ Римѣ почитали; я увѣрился во обще, что наши Архіереи никакъ не готовы уступить что изъ своихъ правъ или обыкновений греческой церкви, обезпеченныхъ первоначальной униєю. Изъ рассказовъ Г. Мельника, видно того, что насъ въ Римѣ держать за еретиковъ или Богъ знаетъ какую нечесть, и вообще что тамъ владѣть ужасное застѣпленіе въ дѣлахъ внѣшнихъ даже самой кавол. церкви. Теперь пребываетъ здѣсь только Архіерей Григорій, ради окончательныхъ переговоровъ Римскаго конкордата. Увидимъ что намъ этотъ конкордатъ принесетъ спасительнаго! —

Въ приложеніи посылаю Тебѣ нѣсколько [3] мѣлкихъ сочиненій, но онѣ важны для насъ,

1) Сербскія народныя Приповѣдки отъ Г. Вука Ст. Караджича.

2) Извѣстія Императ. Академіи Наукъ, 3 первые листы.

3) Матеріялы для сравнительнаго и объяснительнаго Словаря и Грамматики 2 листы. (Эти два сочиненія я получилъ отъ здѣшняго Батюшки¹⁾, именемъ Академіи, для Львовскаго Народнаго Дома и Батюшка въ время своего пребыванія въ Вѣнѣ будетъ продолженія тѣхъ дѣлъ тоже посылать, но съ тѣмъ условіемъ, чтобъ изъ Львова присылали Вы въ замѣну всѣ сочиненія, и то на мое имя; я думаю, что Вы согласитесь съ этимъ предложеніемъ).

4) Твоей Хрестоматіи посылаю 6 листовъ, т. е. отъ 10 до 15, что до сихъ поръ готово. Я для корректуры уже получилъ и 19-тый листъ, и надѣюсь что съ 20 или 21-ымъ будетъ дѣлу конецъ. — Твое другое сочиненіе; т. е. дополненіе или изъясненіе къ I. тому Хрестоматіи, есть въ рукахъ совѣт. Шашкевича — він поправляє и перероблюе!!! — Кажется, что и это дѣло поступитъ немедленно въ печатню.

¹⁾ Раевскаго.

5) Прочія брошюрки „Написаніе Вдоваго попа Георгія Скрипины и „Урра!“ [4] посылаю ради наслажденія и развеселенія друзей! Сдѣлай съ ними, что Тебѣ угодно! —

Зори мѣ не посылають — развѣ забыли на своего друга — числа 16, 17 и 18 не достигли рукъ моихъ, хотя инымъ исправно поприходили. Спроси Братецъ въ редакціи, и поклонися нашему любезнѣйшему Пѣвцу Богдану! — Какъ его драгоцѣнное здоровье? и что онъ дѣлаеть? Раковскій, котораго я въ Вѣнѣ позналъ, превосходная душа — кланяеться Тебѣ и Богдану!

На „Исторію Г. Зубрицкаго“ запреномеровали именно:

1) Г. Добрянскій Владиміръ, Богословъ питомецъ Вѣн- ской Семинаріи на 3-ій томъ	3 f. 20
2) „ Крыницкій Ипполитъ, Богословъ питомецъ Вѣнской Семинаріи на 1, 2, 3-ій томъ	7 „ 20
Итого	10 f. 40 к.

которыя наличныя деньги здѣсь приложены пересылаю. — Если какія есть у Васъ новыя сочиненія, такъ присылайте всегда и поскорѣе; когда Исторія Зубрицкаго будетъ готова то пришли Вѣнскіе екземпл. на мое имя, но только тѣ, которыя выписалъ.

Мы всѣ домоужь здоровы, и желая Вамъ тогоже поведенія цѣлуемъ Васъ усердно Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Голов.

Вѣна 6/18 Мая 54.

Лист писанный на чотирох сторонах вел. 8^о.

Ч. 88.

*Лист І. Досковського до Якова Головацького,
пис. дня 8. V. 1854 р.*

Ваше Высокопреподобіе, Всеучениѣйшій Господине!

Настоящемъ имѣю честь донести Вашему Высокопреподобію, чтомъ 26 билетовъ пренумераційныхъ на III Т. Исторіи Зубрицкаго, 20 экз. Змѣя Нотаньского и 20 р. ср. на два Служебники получили. Собираніемъ предплати займуся, сли Гдѣ здоровья дасть. — Цѣна же одного экз. Змѣя Нотаньского не извѣстна ми; для того прошу ми случайно о томъ донести. Что ся касаетъ Служебниковъ, то извольте Ваше Высокопреподобіе удати ся по нихъ до Гдна Зубковича до Ставропѣііиной Лавки, я тамъ впростъ послалъ, и далъ ему препорученіе ихъ бесплатно Вашей Всечестности выдати. — При семъ случаю молю [2] Ваше Высокопреподобіе,

въ своемъ часѣ возвѣстити мя, чи бы не можна чрезъ кого записати Новую Скрыжаль зъ Москвы для мене потребную.

Съ высокимъ почтеніемъ пребываю Вашего Высокопреподобія правдивый слуга

Досковский
Викарій.

Перемышль 8 Мая 854.

Лист писаний на двох сторонах вел. 4^о.

Ч. 89.

*Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького,
пис. в маю 1854 р.¹⁾*

Милый другъ !

Извѣдаемый Вами предъ годомъ жаль, и мене постигъ; одинъ изъ братьевъ моихъ Рудолфъ, ц. к. повѣтовый адюнктъ въ Мукачевѣ, и не давно опредѣленно жалованный ц. к. Актуаръ до Уйгеля, полежавъ у мене за три мѣсяцы, на чахотку, дня 3 мая преставился, и 6-аго былъ похороненъ. Раку усопшаго спровоженія своего удостоили два военныя Генерала, и всѣ здѣшныя приказы. Мы похоронили честного чловѣка, вѣрнаго слугу Его Величества, и доброго Руссина. Извольте его въ молитвахъ Вашихъ споминати²⁾. —

Ваша Антологія еще не вышла! — пошлите мнѣ одинъ или хотъ два экземпляра, также одинъ [2] Молитвенникъ, но хорошо печатанный, не етимъ Богу противнымъ древнимъ ставропигіянскимъ типою, содержащій обыкновеннѣйшія молебны; они у насъ не въ употребленіи, однакже хочу имѣти книшку для своего назыданія. —

Зоря перестала ко мнѣ ходити, можно мнѣ вышла передплата; попросите Редакцію, пусть мнѣ далѣй посылаетъ оную отъ конца Априля, я гроши зажену съ концемъ Юлія на цѣлый годъ, и разомъ за выше-помянутыя книжки, теперь не имѣю ни одного крейцера. Здѣсь носится слухъ, что въ Галичинѣ, именно въ Премышлянской Епархіи 20 нашихъ Священниковъ заперли, за то, что народу проповѣдали что руссійское правосла-[3]-віе есть единственною спасительною вѣрою, и будто они за Царя Николая молились, своими вѣрными обличенныи. Я многимъ лучше знаю нашъ высоко-достойный Клиръ, какъ чтобъ вѣровати могъ столь

¹⁾ Як видно з поштової печатки, уміщ. на 4 стор., лист прийшов до Львова дня 20. V.

²⁾ Некрольоґ поміщений в „Зорі Галицк.“ за рік 1854 Ч. 22. стр. 276. майже дословно так само.

дурной клеветѣ; однакожь мило мнѣ будетъ, если и Вашимъ свидѣтельствомъ утвердуся въ томъ моемъ убѣжденіи.

У насъ долговременная сухота много хлѣба сказала, только теперь настали дожди, еще большая намъ угрожаетъ дороговизна; какъ у Васъ? Здравствуйте и потѣшите письмомъ Васъ всѣмъ сердцемъ преданнаго

Виктора Добр(янского).

Мое почтеніе всѣмъ вѣрнымъ Руссинамъ, и именно бывшимъ моимъ покровителямъ.

На 4 стороні: An Seine des Herrn Professors der ruthenischen Sprache und Literatur an der Lemberger Universität Jacob von Holo-vacky Hochwürden Lemberg.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 90.

*Лист Евстахія Герасимовича до Якова Головацького,
пис. дня 8. (20.) V. 1854 р.*

Высокопочтенный Господинъ!

Простите мнѣ прежде всего, что я уже давно получивъ Ваше благосклонное посланіе не въ скорѣ отвѣстилъ на оное, какъ приличность и благопристойность оное требовало — но я пеналъ различныхъ обстоятельствъ рады съ отвѣтомъ не пеналъ а ниже часочка въ дѣланіи; но Всѣ по Вашему желанію исполнилъ чѣмъ скорѣ звертаю въ моихъ глаголахъ и дѣлѣхъ туда — куда стремить греческо-славенска православна церковъ наша и наша Славяно-русска Народность. — Враговъ много и много — гоненіе лютое и великое — но духъ крѣпокъ и силенъ болѣе и болѣе крѣпить сѣ. —

Ученики, между которыхъ я дорученыя мнѣ книги подъ заглавіемъ З. Н.¹⁾ раздалъ суть слѣдующіи:

Игнатъ Карпѣвскій поповъ сынъ и ревный Русъ, которого, какъ надѣюсь по праздникахъ будете имѣть. [2] случай съ собою познакомить первой въ осьмомъ классѣ. — Бачинскій Иларіонъ сынъ свѣщ. и первый въ семомъ классѣ. — Въ шестомъ классѣ есть такожде поповъ сынъ первымъ нѣкій Маѣ. Искрицкіи имѣла брата первымъ въ четвертомъ гимн. кл. но я не имѣла къ нему догѣра по тому, что онъ съ Дѣдиц-

¹⁾ „Змѣй Нотайскій“ повѣсть П. Хохолушка, изъ чешскаго“, переклад Б. А. Дідицкій.

кими отъ колибели развращенными сыновѣми спашаесть сѧ и даже обы-
таесть, которые (какъ говорятъ) суть сродници Вашего Львовскаго не
надѣлилъ его книгою но сирого (sic) по священнику Теофила Лопушанскаго
(Стипендісту Головинскаго) который по различнымъ классамъ имѣетъ
пять братьей. — Изъ четверт. кл. получилъ книгу Львовскій попъ
сынъ вторый въ классѣ. — Изъ третей кл. двоихъ учениковъ Петръ
Товарицкій вторый въ классѣ — и Амурсіи Ганкевичъ — поповые
сынове — — Прошу и молю Вы Высокопочтенный Господине! изъвите
именемъ моимъ и упомянутыхъ учениковъ [3] благодѣтельному дателю
Г. М. К. искренное благодареніе. — Я доручилъ такожъ того же дие
и молитвенникъ Г. Катехиту Гимнасіи Ясѣницкому изъвивъ вдругъ
и Ваше желаніе по отнесъ ли сѧ онъ къ Вамъ и поблагодарилъ ли
онъ — — не стѣмѣю сказать. — Въ такомъ отношеніи больше возможно
дѣлать съ Свѣщ. Иваномъ Скобыльскимъ сотрудникомъ престольной церкви
и возстановителемъ пѣнія музикійскаго въ Самборѣ какимъ то нашъ Сам-
боръ послѣ Львовской Семінарской церкви искони не утѣшалъ сѧ — —
пѣніе громкое — согласное — иѣжно — изѣщное — сходное съ Величїемъ
Божества съ славѧно русскимъ духомъ и съ греческо славенскимъ пра-
вославнымъ нашимъ образомъ — — ибо въ насъ нѣкоторые кромѣ Ца-
ревича (се неклевета) суть заняты по шамшурами — вечерками — гость-
бами и баришомъ игри харатами — се ежедневное упражненіе (an der
Tagesordnung) а мы уже цѣркали до очей: „Już Pana nie zadługo
do Lwowa powieźą“?! — — a Xiądz ma ręce do góry związane!! — —
но я съ посмѣшкою спросилъ а много ужесьте завезли? — и подумалъ
себѣ — Иамѣнники — Перекинчики — ой палки, палки на Васъ — —!!
и ей Богу кобымъ не попъ ударилъ бымъ былъ въ мухоѣду по козацкѣ,
[4] но что дѣлать — малчи и держи руку и языкъ съ собой — у насъ
говорки тыѧ самыѧ аки у Васъ. — но очи даже юнѣйшіи удивляють сѧ
къ какому концу 95,000 чадъ — въ чію пользу хрестіанъ ли, или бѣ-
сурманъ?? — — Данило І. Черногогорскій князь да живѣть съ своею
одовою! — умѣстилъ ю краковской Часъ — кобы и Вѣстникъ не ду-
ракъ и такожъ умѣстилъ — но кажетъсѧ что онъ тхѣрь. — Тѣмъ оконча
мое письмо и здравствуѧ Васъ и Гумалевица остаю съ почтенїемъ всегда
преданный слуга

Евстахій І. Гарасимовичъ.

Самборъ д. 8/20 5. 1854.

Лист писаний на 4. сторонах великої 4^о.

Ч. 91.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) V. 1854 р.

Пряшовъ 8/20 Травня 854.

Любезной Братъ!

Прошу мнѣ послать Одноє Евангеліє и на тое посылаю 10 fl. ср.

Передъ четырьми седмицами послать я кѣ (sic) денги на предплату на Исторію Зубрицкаго, и на Служебникъ великій и малый, такожде и за Змѣя Нотайскаго заплатилъ вамъ; но Служебника до селѣ не получилъ, про тое роздумую, получили ли вы мой денежный листъ?

Я прошу о изъясненіи. —

У насъ бѣда! дождю еще не бывало той весны, а где нибудь былъ, то градомъ побилъ все — по большимъ сторонамъ Угорщины вырывается зимущная сѣйба, и сѣется повторый разъ. —

[2] Въ Банатѣ Угорскомъ Раю, такожде вырывается озимина, а ярина непосходила. У насъ по горамъ снѣгъ и студѣнь несповѣдима, — росады капустной за дукатъ ненайти, одна непосходила, друга муха поѣла; и такъ мы всѣ in cullo bovis. — Мы ждаемъ голоду якого еще не бывало, десятя часть людей (русиновъ) неостанется¹⁾.

Здравствуйте всѣ, и помните друга

Духновича.

Прошу сей часъ подати на почту Евангеліє, и прошенный Служебникъ.

Лист писаний на двох сторонах вел. 4^о.

Ч. 92.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) V. 1854 р.

Ваше Преподобіє, Милостивый Государь!

За неполученіємъ ожидааннаго мною отъ Вашего Преподобія извѣстія объ исходотайствованіи требуемаго дозволенія высочайшаго Правительства кѣ собиранію пренумераціонныхъ денегъ на изданіє третьей части Исторіи Княжества Галичскаго, я принужденъ отнестись кѣ Вашему Преподобію съ просьбою, увѣдомить меня о томъ: испосредствовано ли уже упомянутое дозволеніє или [2] или нѣтъ. Ежели оно еще не получено,

¹⁾ Від слів „У насъ бѣда“ поміщений сей лист в малими змінами в „Зорі Галицк.“ за рік 1854 ч. 22 стр. 273 яко „Допись изъ Пряшева“, підп. буквами А. Д.

то я стану только у тѣхъ лицъ просить о подпискѣ, которыя мнѣ покороче знакомы, и потому не лѣзя мнѣ предполагать о нихъ чтобъ оставались на недоказаніи упомянутого дозволенія, а если оно на самомъ дѣлѣ получено, то тогда обращусь съ просьбою моею за ссыланіемъ на непосредственное дозволеніе, и къ такимъ лицамъ, которыя мнѣ менѣе знакомы, чтобъ такимъ образомъ споспѣшествовать распространенію превосходнаго дѣла какъ возможно въ самомъ большемъ кругу. Впрочемъ [3] само собою разумѣется, что упомянутое дозволеніе тѣмъ болѣе желательно, чѣмъ склоннѣе люди предполагать препятствія въ развиваніи нашей Литературы.

Объявивъ всеусердѣйшую готовность мою къ услугамъ относящимся къ пособствованію успѣху порученнаго мнѣ дѣла, имѣю честь быть Вашего Преподобія покорнѣйшимъ слугою

Иванъ Раковский.

Будинъ 11/23 Мая 1854.

На долі під підписом є дописка Я. Головацького олівцем :

Отписано 27/15 Мая 854.

Лист писаний на трѣх стор. вел. 8⁰.

Ч. 93.

*Лист Клим. Меруновича до Якова Головацького, пис.
дня 13. (25.) V. 1854 р.*

Тарнополь 13/25 Мая 1854.

Ваше Преподобіе, Милостивый Господине!

Се отвѣтъ мой на ласкавое писаніе въ дня 21 апр./3 мая, нимже Ваше Преподобіе здѣлали мнѣ велію честь, оудостоявая мене довѣреніемъ въ имени и въ справѣ Института Ставропигійскаго. Охотно принимаюсь собирать предплату на III. томъ сочиненія Д. Зубрицкаго; но по нынѣшній день я еще съ никимъ въ тѣмъ дѣлѣ не сообщился, ожидаю бо отъ Вашего Преподобія оудостовѣренія, яко Институтъ Ставр. получилъ оуже ц. к. правительства къ сему произволеніе.

Благодарю за присланіе 6 экс. „Змія Нотайскаго“ — тотъ часъ отданы были въ приличны руки; тоже й молитвословъ случайно еще при листоношу достался Преп. отцу катехетѣ, Маркеллю Попѣлю, оуразумѣвши прежде примѣчаніе Ваше сей книжки касающееся.

[2] Гну Дремалику оуже тогда неможна было поклонитися — страждалъ оубо; а прилучена здѣ допись (некрологъ) свидѣтельствуеть

о прочимъ: Ч. Редакція Зори да изволятъ ласкаво вмѣстити сее извѣстіе въ письмѣ своемъ¹⁾).

Переводъ Исторіи покойнаго Проф. Петра, тоже кореспонденціи, свидѣтельства школьни и т. п. дробны письма, обрѣтающіеся предъ нѣковмъ временемъ оу Госп. Дремалика отъбралъ Преподобный отецъ Аўдыковичъ 21 марта г. т. — на что имѣю реверсъ. Въ прочихъ дѣлахъ по покойномъ проф. Петрѣ справа съ Магистратомъ, которого тѣмчасовымъ настоятелемъ Г. Щуровскій. О моей справѣ, именно взглядомъ „Покоренія Новгорода“ не были Ваше Благородіе ласкавы что нибудь въ писаніи своемъ оупоманути. Изъ обвертокъ зъ корректуры догадуюсь, же Хрестоматія для вишней Гимназіи — трудомъ Вашего Благородія составлена — печатается. Хвала Б(о)гу!

[3] Тѣмъ разомъ окончиваю мое посланіе въ оупованіи на благосклонность Вашего Преподобія, которого въ смиренности почитаю — а дерзаю писатись Ёго оусерднымъ другомъ.

Меруновичъ.

Лист писаний на трох сторонах 8°.

Ч. 94.

Лист Анатоля Вітошинського до Якова Головацького, пис. дня 27. V. 1854 р., до якого долучений лист Мих. Маркоша до Анат. Вітошинського, пис. дня 2. III. 1854 р.

Милостивый Государь!

Какъ на отвратной сторонѣ Вамъ читати будетъ довольно прислалъ Г. Маркошъ нотаріушъ епископскій съ Унгвара менѣ за книги 5 ар. серебр. — Я сій деньги совокупно съ листомъ получилъ по монѣ прибытіи съ путешествія. Я сій деньги хотѣлъ уже передъ мѣсяцемъ Вамъ отослати, но я ждалъ, чи Г. Маркошъ болѣе не пришлетъ — но онъ ничего болѣе не присилаетъ и не присилаетъ. Рахунокъ взглядомъ сихъ книжокъ имѣете у себя, по чему знати будете, которыхъ и много будетъ книжокъ у Г. Маркоша. Извольте теперь до него звернути ся, дабы сей Государь либо книги либо деньги Вамъ отослалъ. Менѣ не возможно болѣе сими вещами потруджати ся.

Я иду въ походъ. Скитающая безустанно змѣнчивая жизнь, которая теперь изърядиѣе ждетъ меня, не дозволяетъ менѣ уже съ Г. Маркошомъ подъ тѣмъ взглядомъ сношати ся.

¹⁾ Сей некрольогъ Сильвестра Дрималика, посадника міста Тернополя, що умер дня 23. V. 1854 р. в 47 році життя, поміщений в „Зорі Галиць.“ ч. 22.

Всѣхъ деньговъ, которые менѣ Г. Маркошъ прислалъ за книги, дѣлаеть въ количествѣ 5 ф. СМ. и тѣ посылаю Вамъ. Я у себя не имѣю уже книжокъ Вашихъ, токмо всѣ имѣеть Г. Маркошъ. Ему есть должно по чести и совѣсти либо Вамъ деньги либо книжки опять послати. Извольте же до него ся звернути и на доказъ сіе мое къ Вамъ письмо приключити.

Можетъ быти что обачимъся въ Львовѣ, если полкъ пойдетъ тамъ-туди. Извольте сказати въ Редакціи Зори, дабы не послано менѣ Зорю, ажбы я снова на постоянное мѣстце пришель.

Прощайте — Цѣлую всѣхъ Вашъ всегда непремѣнный служитель
и другъ Anatol Witoszyński.

Кошицы дня 27 Мая 1854.

Лист писаний на 1 стор. fol.

З другої стороны містить ся лист Михайла Маркоша такого змісту :

Ваше Преподобіє, Господине и Брате во Христвъ всепочтенный!

Прощайте мнѣ, что на почтенное Вашего Преподобія тек. года мѣсяца Януарія изъ 5-го дне ко мнѣ препосланное воззательное Начертаніє токмо теперь, и такъ мало что запоздительно Отписъ ее симъ преподаваю; причина сего, оная надѣя, силою которой пѣтался есмь за книжки для продажи мнѣ преповѣренныя больше пѣнязей собрати, жаль бо мнѣ что изъ тѣхже токмо за 5 зол. серебр. распродати возмолгъ есмь; сія таже пѣнязи здѣ $\frac{1}{2}$ прибавляюще со тѣмъ объявленіємъ се симъ отсылаю: что изъ моея страны тицаніє и нужное попеченіє хыбити nebudeтъ во ежебы вопросныя книжицы чимъ скорѣе распродали ся; — моимъ убо мнѣніємъ тая здѣ еще за нѣкое время останися могутъ, и колько изъ нихъ распродадутся, азъ неотмѣнно тѣхже пѣну Преподобію Вашему препослати не пропущу — такъ такожде книжки, еяже не разберутся на которое либуть время — еже назначите Вашему Преподобію со почтеніємъ вспять отслати за повинность себѣ почитати буду.

Прочее со почтеніємъ и сердечнымъ всѣхъ благъ душевныхъ и тѣлесныхъ желаніємъ любви дружеской вручаяся позостаю во Уингогр. 2. Марта 1854.

Вашему Преподобію всеусердный почитатель и другъ

Михайлъ Маркошъ

Епархіи Мукачев. консист. Письмоводитель.

Сей листъ нисанный отъ Г. Маркоша до ниже подписаннаго

А. Витошыньскій.

Ч. 95.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня
2. VI. 1854 р.*

Достопочтенийшій Профессоръ Русскаго языка!

Извините ласкаво что еще не могу съ слѣдующей седмицею прислать Вашему Преподобію: Извѣстія Импер. Акад. Наукъ N. 1. 2. 3 ибо прїѣхавъ съ Львова въ Уневъ въ Четвертокъ, съ разсвѣтомъ Суботы мнѣ нужно сопровождать Высокопреосвященнаго Митрополиту въ Перегинскъ — но скоро перечитавъ самую вѣрнѣйшую способностею (оказіею) пришлю я упомянутія Извѣстія въ Львовъ.

Послание... предложилъ я Его превосходительству В. П. Митрополиту вмѣстѣ съ письмомъ отъ Госп. Радлинского — въ которомъ былъ только словарецъ къ проповѣдямъ его. — Высокопреосвященный Митрополитъ поручилъ мнѣ при первой встрѣчѣ съ Вашимъ Преподобіемъ возвратить [2] Вашему Преподобію означенную Стоимость упомянутого сочиненія.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорной
слуга А. Петрушевичъ.

Уневъ 2 Юнія 1854.

Лист писаний на 2 стор. мал. 8^о.

Ч. 96.

*Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 22. V (3. VI) 1854 р.*

Пряшовъ 22 Травня, 3 Червня 854.

Любезнѣйшій Братъ!

Къ посланной суммѣ на 1. Оттискъ Евангелія се посылаю еще 5. ренск. и прошу мнѣ скорей послать ее. —

Лейтургиконы я завѣщаль въ Перемышлѣ, но прото, малый вами уже купленный прїиму, излишние денги да останутся на счетъ Катихисиса.

Изъ Исторіи Зубрицкаго получилъ 5. книгъ съ Воведеніемъ, токмо [2] картины родословныи не получилъ, если еще суть, прошу ихъ прислать, бо желаютъ покупившіи Исторію.

Усилуйте Брате Молитвенники разпродати на счетъ Печатанія Катихисиса, бо я грошей не много имѣю. У насъ пшеница уже по 34 рск.

жито по 29—32. — овесъ 6—7, ячминъ 8 зол. валютальныхъ [3] а грошей невидати! Бѣда, голодомъ умераютъ люди, а русине всё выгинуть.

Здравствуйте, любите друга

Духновича.

Дальше писано (на 4. стороні) рукою Головацького :

Я получилъ

8/20 Цвѣтня 854	.	.	.	7 fl. 50 кр.
8/20 Травня	.	.	.	10 „ —
21 Травня 3 Червня	.	.	.	5 „ —
Итого				22 „ 50 кр.

Изъ того выдалъ

Истор. Зуб. III. Т.	.	.	.	3 fl. 20 кр.
За Змѣя Not.	.	.	.	1 „ —
Служебникъ малый	.	.	.	1 „ —
Евангеліе	.	.	.	15 „ —
				20 fl. 20 кр.

Слѣдовательно остается за мною 2 fl. 30 кр. КМ.

24/12 Червня 854.

Опісля слѣдуютъ перечеркненіе слова : „кот. употребляю на переплетъ Молитвенника, (см.).

Лист писанный на 3 стор. мал. 8°.

Ч. 97.

Лист Іос. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 21. VI 1854 р.

Любезный Кумъ, Другъ Я. Оеодоровичъ!

Ваше письмо получилъ я и съ задоволеніемъ болшимъ прочелъ — но въ томъ удивляюсь что вы скудно выражаетесь во всемъ — но какъ знаете — что русска голова большой толкъ да и сама добьетъ — Коло насъ новостей тма носится а все ложніи похожи 48-й г. къ оскорбленію нашихъ, и насъ — но чтожъ дѣлать, надо терпѣть, какъ говоритъ пословица конецъ дѣло хвалить. О. І. Ант. писалъ къ мнѣ и увѣдомляетъ что Ваша Марія Андреевна съ ребятешками тамъ, куда и вамъ должно, къ своимъ такъ судьба уже велить. — Езуиты начинаютъ разсѣвать свои вѣсточки по давнему ихъ праву, и много предсказуютъ надеждного во благо будущему царству — это всю (sic) читаютъ съ предсказаніи Анд(?): бо коли, что надо востать царству изъ пепла, а дираки (!) суевѣрніи всему вѣру даютъ, какъ сущей истинѣ [2] но что дѣлать, дуракъ во вѣкъ пребудетъ дуракомъ... Книгѣ о которыхъ вспо-

минаете мнѣ ненадобниі — Но вы обѣщали мнѣ прислать всенародное посланіе Митроп: Моск: которое въ подлинникѣ имѣете. если милости вашей угодно велѣтъ кому тамъ переписать, та при надобной способности перешлете. у васъ тамъ есть списъ или каталогъ книгъ русскихъ богословскихъ выпишитъ мнѣ которіи по вамъ казалибысь лутшіи и многоважніи быти — а я моглбымъ ихъ получить а перешлете по мнѣ письмо чрезъ Питомца Семинар: Г. Подсоньского. Онъ приѣдетъ къ своему Дѣду О. Зарицкому въ Ивановку моему Сосѣдошкѣ то прив(е)злбы о чемъ можете поговорить съ Іос: Кульч: та и книгъ, чтобы въ вашей возможности было, ино хорошихъ спрашиваю васъ, русскихъ книгъ а Львовской литературы не желаю читать — бо у васъ въ Львовѣ что не издастся [3] да все воняетъ нѣ симъ нѣ тимъ а я какъ вамъ извѣстно что небудь читать нелюблю. Извольте написать не позабыть, что тамъ по новому регламенту случится съ науками богословскими удержатся ли при своемъ состояніи? а може по прежнему случать? и отдадутъ Езунтамъ — Что въ народнымъ Домомъ, удержится, а може тоже туда? и проч. и прочая...

У насъ засуша да морозъ все въ полѣ и огородахъ уничтожила. скудность во всемъ дается чуть дороговизна всего что по нужно въ домъ наветъ и припасы сѣстніи говядины ѿ 4 К. на тотъ мѣсяць а на слѣдующіи по 5 будетъ цѣна кор. Ржи. 8 р. Пшеницѣ 9 — Ячмень 6. Овесъ 6. Гречуха 6. а вкрамахъ нѣчто и говорить — и то все былобы нѣчто когдабы было денегъ вдоволь — а этихъ нѣтъ, и нѣчто продать — а издивеній ежедневныхъ на работниковъ тма — словомъ — худо дѣется съ нами сельскими хозяинами — а отъ всюди получаемъ вѣсти что сегогодніи урожай скудный кажется.

[4] Минувшего мѣсяца имѣлемъ гости. О. Константинъ Бородайкiewiczъ съ женою вамъ знаеми зять О. Петр. вашимъ(?) въ Врустуръ. Мои Шурины оденъ съ Ростокъ а другой съ Живачова — Когда поедете къ вашимъ, спрашиваю п(о)здоровить всѣхъ хорошенъко и отъ туди ко мнѣ писать не позабыть. — Тоже О. Ч. Верещиньскому мое почтение — а Пистрыка въ Мишинѣ не множокъ моею рукою пригрозить кулакомъ или лутше палкою. Чему той лѣнтай никогда къ мнѣ нѣ словца не напишетъ — всѣмъ господамъ мнѣ знакомымъ у васъ, мое почитаніе и поздравленіе — А вамъ мой любезный кумъ Другъ О. Я. О. желаю всего лутшаго во вашихъ хорошихъ успѣхахъ и желаніяхъ притомъ здравія и долгоденствія на многіи лѣта что пишу отъ щирости сердца

Л. 21/6 854.

І. В. Сок(ульскій).

На Газету Oestreichischer Zuscha(u)er предплату послалъ.

Лист писаний на 4 стор. 4^о.

Ч. 98.

*Лист Михайла Бешикта до Якова Головацького пис.
дня 1. VII. 1854 р.*

Высокопочтенный Господине !

На письмо мое, дня 22-ого Априла г. т. данное; изъ Львова въ польномъ челоуколюбїи, отвѣтъ 27-ого Маа г. т. удѣленный, чрезъ послѣднюю Ц. К. почту „Rimanov“ отъ Васъ въ началѣ Мѣсяца Юніа радостно прїялъ есмь и рѣшенію до Преосвященнаго Архїереа Прашовскаго, дня 5-ого Юніа г. т. препослалъ. — Откуда дня 12-аго Юніа, г. т. подъ числомъ 927 не токмо отпускаа изъ собственной Дїецезїи Грамота удѣленная, но и Его Преосвященство власною рукою, даннымъ речинцемъ, Преосвященному Архи-Ерею Г. Іоанну Bochenszky, Еписку Розенскому, Его Превозходительства Высокопреосвященнѣйшаго Г. Архї-Еписпа и Митрополита Галиціи Подчиненному, а Славной Митрополитичной Консистоїи Львовской Предсѣдателю особенно о прїатїю а вчисленію выше реченнаго сына моего дѣ всеч. Кліра Архї-Епархїи Львовской причинитиса ласкавый былъ. — О чомъ тогда, якъ и о томъ Высокопочтенность Вашу симъ начертанїемъ обучити желалъ есмь, что и прочая сирѣчь: Свѣдѣтельство Испыта Зрѣлости — Урожденїя, обычаюности, — съ даннымъ до Преосвященнаго и Преподобнѣйшаго Засѣдательства Архї-Епархїи Митрополитской Львовской прошенїемъ, приключенна суть. Откуда: — До всѣхъ сѣхъ ничтоже хыбить, токмо да Ласка [2] Ваша, сіа получивше, у Мужей, имѣющихъ влѣніе и дѣйствованїе въ Епархїальныхъ дѣлахъ своего почтенїа достойныхъ, о данной къ прїатїю сына моего надѣи памать учинити, — а запечатаннаа писанїа славной Консистоїи отъдати, а въ свое время рѣшенїе получивши, на мои експенса, какъ скорѣе чрезъ послѣдну ц. к. почту „Rimanov“ или „Komárnyik“ препослать усердна была. — И что про спознаїе лица, которое позераючи сына моего душею а тѣломъ на всѣ стороны адатнаго сужду, — ні я, ни Ласка Ваша нестыдитса. — Которїи по вчисленїю его, до честнаго Архї-Епархїи Львовской Кліра, въ акое время ему до Львова въ особѣ поставитиса должно будетъ, неоткладно предъ образъ Преосвященныхъ и Преподобнѣйшихъ Засѣдателей поставитса. — Нынѣ але едине про путешествующую грамоту, котору изъ Града Ujhelya токмо въ свой часъ добыть возможно — а про великую драготу господствующую дѣ Львова напрасно поставиты са не было возможно. —

Прочее о благоуспѣшномъ рѣшенїи духомъ спокойнымъ оставши, а о томъ еще Васъ усердно моливши, — кїими импедиментами

т. е. цѣли изъ билѣзномъ, одромъ, и чоботами Родителіе старатысь бы мали, дружеское поученіе смѣренно искавше, съ принадлежанымъ поч- [3] теніемъ заставаю въ Чертианѣмъ дня 1-аго Юліа 1854-аго года.

Высокопоч. Господина: покорный слуга:

Михайль Бешкидтъ в. р.

Приходникъ Чертискій иногда руководитель Собора Лаборскаго.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 99.

*Лист Ивана Головацького до брата Якова, пис. дня
5. VII. 1854 р.*

Вѣна 5 и. ч. Іюля 854.

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Господину Денису Ивановичу засвидѣтельствуй мое глубокое почтеніе и скажи, что Венедиктъ совершенно согласенъ съ предложеніемъ его касательно замѣна книгъ; сегодня въ пересылкѣ прилагаю каталогъ этого мѣлкаго книгопродавца — но увы! у него нѣтъ ни одной русской книги! — онъ теперь больше занимается нѣмецкими бездѣлицами, и вовсе недостойнъ имени Славянскаго книгопродавца; я сомнѣваюсь, чтобы Г. Денисъ Ивановичъ нашелъ что нибудь приличнаго для своей бібліотеки. —

Меня и Вислобощаго призывали до здѣшней полиціи, и спрашивали, желаемъ ли получить призоленіе къ разношенію и собиранію пренумераты для Ставропигіи? или може только мы распространяемъ Исторію Г. Дениса въ кругѣ нашихъ друзей и знакомыхъ? Отъ перваго вопроса разумѣется какъ чиновники отказались, а на второе не нужно по закону никакого призоленія; по тому я увидѣлъ, что Ставропигія прибавила себѣ хлопотъ вовсе излишнихъ, а намъ непріятностей. Съ тѣхъ поръ всякое наше книжное сношеніе должно пичитывать (sic) какъ приватное, ограниченное въ тѣсномъ кругу нашихъ друзей. —

Сегодня посылаю Тебѣ: Продолженіе Литературныхъ Извѣстій С. Петерб. Академіи N. 4, 5, 6, 7, 8 и 9 вмѣстѣ съ продолженіемъ Словаря. Мнѣ кажется что это будетъ уже послѣдняя посылка для нашего Народнаго Дома, по причинамъ ниже слѣдующимъ. —

[2] Кромѣ прежде посланныхъ подписчиковъ на 3-ю часть Исторіи Г. Дениса Ивановича я собралъ еще слѣдующихъ:

1) Цыбикъ Лука богословъ на 3-ю часть	3 fr. 20 kr.
2) Дячанъ Филиппъ dto dto dto dto	3 — 20 —
3) Габла Андрей dto dto dto dto	3 — 20 —

4) Добрянскій Владиміръ богословъ, пред- платившій прежде на 3-ю ч. теперь еще желаетъ и 1 й 2 часть	4 fr. —
5) Стражницкій Антоній богословъ, 1, 2 й 3 ч.	7 fr. 20 kr.
6) Сембратовичъ Іосифъ Вицекторъ 3 ч.	3 — 20 —
7) Нодъ Николай, Спиритуальный 3 ч.	3 — 20 —
8) Делькевичъ Іосифъ Доръ богословъ 3 ч.	3 — 20 —
9) Никоровичъ Докторандъ 3 ч.	3 — 20 —
10) Раевскій Мих. еще одинъ полный экс.	7 — 20 —
Итого	42 fr. —

На тотъ счетъ посылаю теперь 20 fr. серебр. по части потому, что еще не получилъ всѣхъ денегъ, по части же въ крайней нуждѣ я употребилъ нѣсколько гульденовъ на собственныя издержки. А такъ остается у меня долгомъ на Исторію Зубрицкаго 3 част. 22 fr. сер. которыя я частями позже пошлю. Но сдѣлай милость, доплати изъ своихъ денегъ, чтобъ не было препятствія, въ посылкѣ и доставленіи книжки, кому слѣдуетъ.

Коректура Твоей Хрестоматіи почти уже кончена изъ моихъ рукъ, но печатаніе еще не совершилось; надѣюсь однакоже что до 15—20 Іюля все будетъ готово. Всего есть 22 съ половиною листовъ изъ которыхъ сегодня [3] прилагаю 16, 17, 18 и 19, — прочіе же, какъ будутъ кончены.

Твое „Начертаніе Исторіи Словесности“ — о которой Ты вспомнилъ — уже дошло какъ вижу возвратно рукъ Твоихъ. Мнѣ разказывалъ одинъ хитрый человѣкъ (Г. Ковальскій) и увѣрилъ, что Шашкевичъ этой рукописи и въ глаза не видалъ — будто министерство прямо послало ее къ Г. Миклошичу, и тотъ далъ такое мнѣніе, чтобъ Санскритъ и Мисеологию опустить. —

Теперь касательно Исторіи Зубрицкаго я долженъ нѣчто примѣтить: вопервыхъ не знаю, когда будетъ готова? Нѣкоторые Семинаристы выбираютъ на родину, и не премѣнно 1. числа Августа лишать Вѣну — для тѣхъ не нужно бы сюда посылать, и напрасно посылку оплачивать. —

Но кромѣ того и Г. Мих. Раевскій получилъ порученіе, чтобы распорядился всякъ часъ къ отъѣзду изъ Вѣны, онъ опасается, что какъ наступитъ объявленіе войны противъ Австріи, то прекратятся всѣ сношенія, и ему не будетъ возможно получить больше Зубрицкаго. Для того сдѣлай милость, и какъ только дѣло будетъ кончено, такъ сей часъ пришли его для Раевского 1. полный экземпл. и 2 экс. 3-ей части. — Онъ мнѣ далъ сроку найдалѣй 4 недѣли, больше онъ не надѣется здѣсь оставаться. Если же печатаніе промедлится, такъ по крайней мѣрѣ при-

шли 2 первыя части съ картиною, а прочее позже. — Для семинаристовъ не нужно до изданія 3-й части [4] присылать 2 первыя части. —

Г. Раевскій продаетъ уже цѣлую свою русскую бібліотеку, она состоитъ въ книгахъ священныхъ и мірскихъ. — Хорошо бы было, если бы нѣчто и въ наши руки могло попасться, ибо такого случая трудно надѣяться. — Я его просилъ сегодня, чтобъ онъ мнѣ сдѣлалъ списъ этимъ книгамъ; я Тебѣ ее пошлю за нѣсколько дней¹⁾. А Ты изъ своей стороны посоветуйся съ добрыми друзьями, и приготовься съ деньгами — жалко бы было этой надобности пропустить; — мы и такъ нуждаемся въ добрыхъ русскихъ книгахъ, и жаждемъ какъ каня дождю. —

Мнѣ жалко, что Г. Богданъ Андреевичъ лишаетъ Зорю — такого редактора у насъ не найти! — подъ его руководствомъ и прекрасны развиваются таланты. Но съ другой стороны и его мнѣ жалко, и нельзя требовать отъ него, чтобъ онъ пожертвовалъ собою; ему лучше бы заниматься серіозными науками, какъ журналистикою — поклонися хорошенько ему, я ему желаю всякаго блага — и скажи, что вчера 4 Іюля слагалъ его братъ медикъ Антоній первое ригорозумъ — и безъ сомнѣнія хорошо, но я еще не видѣлъ его! Отвѣчай мнѣ скоро — здѣшнія новости политическія очень грозныя, въ русскомъ посольствѣ всѣ готовы къ отъѣзду, и говорятъ, что страшныя наступляютъ для Австріи послѣдствія! Мы всѣ домою здоровы живемъ! —

Если будешь писать къ мнѣ или что нибудь посылать, то прошу подъ адрессомъ: Stadt, Laurenzi-Gebäude Thür N. 112. это моя канцелярія близъ почты, и я здѣсь большое время дня препровождаю — здѣсь лучше и для пересылки. Прощайте и сдравствуйте

Вашъ Братъ Иванъ Ѳ. Г.

На горішнімъ березі 2-ої й третої сторони:

NB. Я очень радуюсь, что Братъ Ноколай (sic) получилъ удобнѣйшій приходъ, я скоро буду ему писать. —

Листъ писаний на 4 стор. 8^о.

¹⁾ Каталогъ бібліотеки Раевського, писаний рукою Ів. Головацького (порівняй лист ч. 100) переходує ся в бібл. „Нар. Дому“ між перепискою Якова Г. ч. 119. Писаний він на 5 картках 8^о. При кождім творі подана його ціна.

Ч. 100.

*Лист Ів. Головацького до брата Якова, пис. дня
15. (27.) Липня 1854 р.*

Любезный Мой Братъ!

Я обѣщался Тебѣ поскорѣе писать, и не сдержалъ слова. Но я именно вчера получилъ каталогъ извѣстный Тебѣ изъ прежняго письма и переписавъ его посылаю Тебѣ къ дальшему распоряженію; это истинно драгоценное собраніе книгъ и мнѣ очень жалко, что не могу приобрѣсть желанныхъ мною всѣхъ. Я надѣюсь, что Ты ждешь въ Львовѣ нынѣшняго письма, и ужъ потомъ уѣдешь въ деревню; но я прошу Тебѣ распорядись прежде съ этимъ каталогомъ и дай мнѣ какой нибудь, но скорый отвѣтъ — я жду до 15 августа — ибо потомъ Богъ знаетъ, какъ дѣла обернутся — это бы жалко было, если бъ эти книги попались въ какія негодныя антикварскія руки. При томъ я напередъ замѣчаю, что книги краскою почерченныя желаю я для себя взять — а кромѣ того можетъ еще кто нибудь изъ знакомыхъ купить; но впрочемъ ихъ довольно, есть въ чемъ выбирать. — Твоей Хрестоматіи посылаю Тебѣ сегодня 20, 21 и 22 листъ, послѣдній 23 поллиста еще мнѣ не доставленъ. Здѣшніе Семинаристы большею частію разѣзжаются, и я не знаю, что дѣлать съ Исторіей Г. Дениса Ивановича? Продолжается печать, или уже готова? Ты мнѣ ничего не пишешь! Особенно я бы желалъ Г. Раевского обеспечатъ такъ присылай, скорѣе, если готово. — [2] На счетъ подписки Г. Зубрицкаго, уже Тебѣ предложенной, посылаю сегодня 5 fr. сер. такъ остаю долженъ еще 17 fr. сер. — Изъ здѣшнихъ новостей очень мало — мы домохъ всѣ здоровы — тяжело пропитываемся, ужасное теперь время — и Богъ вѣсть, какая еще невзгода прійдетъ на насъ — война съ Россіей кажется неминуема; а такъ нашимъ Галичанамъ впервыхъ достанется. Въ прочемъ на Бога упованіе! —

Совѣтникъ Ш. уже поѣхалъ черезъ Венгрію (Мукачево) въ Галицію — я радъ бы въ первыхъ дняхъ посѣтить Семерингскую желѣзную дорогу — но 8 августа уже буду здѣсь. Пиши мнѣ поскорѣе, и на всякій случай подь Адресомъ:

Stadt, Laurenzi Gebäude Thür Nr. 112.

Уцѣлуй отъ насъ Твою любезную Мариню и дорогихъ дѣтей, а если будешь на Опѣлю и въ Ратицахъ, такъ поклонись всѣмъ — здѣшніе друзья тоже всѣ Тебѣ кланяются.

Всѣмъ Г.Г. Львовскимъ мое глубокое почтеніе. —

Пращай Любезный — Твой Братъ

Вѣна 15/27 Іюля 854.

Иванъ Ѡ. Голов(ацкій).

Лист писаний на двох стор. 8⁰.

Ч. 101.

*Лист С. Громеки до Якова Головацького, пис. дня
22. IX. 1854 р.*

Милостивый Государь Яковъ Оедоровичъ!

Я не забылъ своего обѣщанія писать къ Вамъ, но разныя заботы и дѣла не позволили мнѣ до сего времени побесѣдовать съ Вами, хотя впечатлѣніе, произведенное на меня бесѣдою съ Вами въ Лембергѣ и знакомствомъ, постоянно подсказывало мнѣ о моемъ общаніи.

Пріѣхавши домой въ Кіевъ, я тотчасъ поднесъ по одному экземпляру всѣхъ книгъ, купленныхъ въ Лембергѣ, Попечителю здѣшняго Учебнаго Округа, Князю Васильчикову при запискѣ, въ которой упрекая нашихъ ученыхъ въ равнодушіи къ Вашимъ, просилъ обратить на это особенное вниманіе и содѣйствовать къ размѣнѣ между университетами Нашимъ и Вашимъ ученыхъ книгъ. — Но до сихъ [2] поръ не могъ узнать о ходѣ этого дѣла. Попечитель принялъ мою записку съ удовольствіемъ и общалъ свое содѣйствіе, признаваясь впрочемъ что при нынѣшнемъ положеніи политики, нельзя этого сдѣлать безъ предварительнаго соглашенія между обѣими правительствами. Я впрочемъ не понимаю почему политика можетъ мѣшать чисто ученымъ дѣламъ. А мнѣ очень хотѣлось напомнить Вамъ обо мнѣ самымъ пріятнымъ для Васъ образомъ! — У насъ въ Литературѣ совершенный застой: война поглотила общественное вниманіе. Въ настоящую минуту всѣ взоры обращены на Крымъ и Севастополь и вся Россія молится за успѣхъ нашего дѣла. Богу одному извѣсно — что изъ этого выйдетъ, — но мы не унываемъ. — Во ожиданіи великихъ событій даже поэты наши замолчали...

Что подѣлываютъ товарищи нашей бесѣды? Я никогда не забуду минутъ проведенныхъ въ Вашемъ любезномъ обществѣ. Здорово ли Ваше семейство?

[3] Послѣ возвращенія моего въ Кіевъ, я не довго посидѣлъ дома. Дѣла до сихъ поръ разлучали меня съ семействомъ, и только недавно я воротился домой что бы присутствовать при рожденіи моей дочери. — Теперь у меня четверо дѣтей: 3 сына и одна дочь.

Прощайте достойнѣйшій профессоръ! Не знаю сведетъ ли насъ опять когда нибудь судьба, но знаю, что сердце мое никогда не забудетъ Васъ.

Съ истиннымъ почтеніемъ и совершенною преданностію имѣю честь быть Вашимъ покорнѣйшимъ слугою

22 Сентября 1854 Кіевъ.

С. Громека.

Лист писаний на 3 сторонах великої 4^о.

Ч. 102.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 11. (23.) ІХ. 1854 р.*

Ваше Преподобіє, Милостивый Государь!

Препровождаю при семъ подписныя деньги на третій Томъ Исторіи древняго Княжества Галичскаго, долженъ я съ жалѣніемъ объявить, что всѣмъ моимъ усиліямъ не удалось собрать большую сумму, нежели состоящую изъ 16 гульденовъ 40 кр. серебр. которую присоединивъ къ сему письму посылаю отъ имени слѣдующихъ, какъ то [2]

1. Г. Василя Войтковскаго	.	.	3f 20
2. Г. Антонія Чопея	.	.	3. 20
3. Г. Андрея Радолинскаго	.	.	3. 20
4. Г. Івана Полярика	.	.	3. 20
5. съ своей стороны	.	.	3. 20

Совсемъ 16f. 40 кр. серебр.

Здѣшная Полиція на прошеніе мое дала отказный отвѣтъ слѣдующаго содержанія:

№. 23908/3272 I.

Dem vorliegenden Einschreiten, kann in solange eine Folge nicht gegeben werden, bis der dritte Band des fraglichen Werkes im Drucke erschienen, und den Vorschriften der Pressordnung entsprochen sein wird. Pest am 10-en Juli 1854. Der k. k. Hofrath und Polizei-Direktor Protman mr.

[3] И такъ не могъ я свободно дѣйствовать по дѣлу сему. Къ сему должно еще прибавить, что у многихъ Славянъ охладѣла ревность къ своей литературѣ, между тѣмъ же многіе изъ нихъ находятся въ такомъ положеніи, что нуждаясь въ средствахъ самаго потребнаго обихода, не въ состояніи жертвовать для литературы... Обратился я съ объявленіемъ также и къ Его Святѣйшеству Патріарху Раяичу, вмѣстѣ прославъ ему первые два Тома упомянутаго сочиненія, но даже ни до сихъ поръ не получилъ я никакого отвѣта.

Надежда наша на одного Бога, имѣющаго времена въ своей власти.

[4] Симъ случаемъ прошу Ваше Преподобіє, извольте въ свое время прислать на счетъ выше сказанныхъ лицъ пять №. 5 экземпляровъ упомянутаго сочиненія.

Присланные стихи еще не распроданы; ожидаю для нихъ благопріятнаго случая.

Примите выраженіе особеннаго моего почтенія, съ коимъ имѣю честь пребывать.

Вашего Преподобія всепокорнѣйшій слуга

Будинъ 11/23 Сентября 1854.

Иванъ Раковский.

Лист писаний на чотирох сторонах 8^о.

Ч. 103.

Лист Богдана Дѣдицького до Якова Головацького, без дати, пис. перед днем 1. жовтня 1854 р.

Милостивѣйшій Государь! Благосклоннѣйшій Покровитель мой!

Пересылая для „русской Анеалогіи“⁽¹⁾ статью: „О русскомъ стихотвореніи“⁽²⁾, замѣчаю касательно ней во первыхъ; что ее непремѣнно помѣстить бы надо, потому что, какъ извѣстно, практическимъ примѣромъ необходимо теоретическое изъясненіе и что такимъ только дѣломъ рѣшительно опровергнется безправильная система нашихъ силлабическихъ поэтовъ; во вторыхъ: если бы на опредѣленномъ для этой статьи печатномъ полулистѣ, не стало мѣста быть всей помѣщенной, то можно и перенести всѣ прибавленныя къ ней „Примѣры стиховъ однородныхъ и однодѣрныхъ“; нако-[2]-нецъ я совѣтовалъ бы, съ чѣмъ и Вы безсомненно согласитесь, печатать статью эту тѣмъ шрифтомъ, которымъ печатается „Всячина“ въ „Зорѣ Г.“, потому что къ сему шрифту въ типографіи есть курсивъ съ гласными, отмѣченными удареніемъ.

Что касается моего собственнаго дѣла, именно денегъ изъ казны ставропигійской, — послѣ Вашего выѣзда въ деревню мнѣ въ нихъ рѣшительно отказали; говорятъ, будь-то денегъ нѣту, иль когда-бъ и были, тѣ Господа меня ими никакъ не обязаны!

Надѣясь 1 ч. Октября увидѣться съ Вами на лицѣ въ Львовѣ и поговорить о сихъ [3] и о прочихъ пространствахъ у Васъ же Самыхъ — покажѣсть пребываю съ глубочайшимъ почтеніемъ нижайшій слуга Вашъ

Богданъ А. Дѣдицкій.

Лист писаний на трех сторонах 4^о.

Ч. 104.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 24. IX. (6. X.) 1854 р.

Пряшовъ 24 Вресня / 6 Паздерн. 854.

Любезный Другъ!

Что дѣется съ Катихисомъ, доселѣ незнаю; — думаю однакожь что онъ уже и для вашей пользы готовъ будетъ; — я не вѣрю, чтобъ до

20. оттисковъ у насъ продати можно было, бо тутъ книгу непотребно никому, по понеже я согласился, то долженъ и выплатить.

— Вы таже любезный другъ имѣйте милость считать мой долгъ; — на колико продалось Молитвенниковъ, и иныхъ еще предъ двома годами па руки Г. Дедицкого посланныхъ книжкохъ, то можно и задовлѣтворюлю моему долгу; вы братикъ сдѣлайте какъ лучше думаете, и если готово дѣло пришлите мнѣ хоть 200 оттисковъ, или меньше.

Мы дуже бѣдуемъ, уже теперъ [2] наставаеъ голодъ, и нужда у Русиневъ, и не за долго пустыи будутъ Бескиды, люди голодуютъ, скотъ сдыхаетъ на порядку, бѣда така, какая еще не бывала.

Я ожидаю ваше письмо, и лобзаю васъ сердечно, остаясь Вашимъ другомъ

Духновичъ.

На третій стороні написано рукою Я. Головацького:

Отписано 14/2 Окт. 854.

На четвертій стороні є адреса:

Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino Jakobo Golowacky
ad C. R. Univers: Leopoliensem Linguae ac Litteraturae Ruth: Professori.
Lemberg.

Лист писаний на двох сторонах 4^о.

Ч. 105.

*Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис.
дня 8. X. 1854 р.*

Ваше Благородіе Милостивый Государь!

Я имѣлъ удовольствіе получить письмо Ваше съ деньгами 14 гульд. К. М. для себя и 6 гульд. на три экземп. а(р)хеологическихъ памятокъ и на Lehrbuch der Geometrie съ чешкою терминологіей, которая стоитъ 36 kr. Вы прибавили 36 kr. на пересылку, но это не достаеъ на всѣ три экземп. ибо въсомъ выходитъ на одинъ только экземпляръ столькоже, потому посылаю Вамъ ихъ съ дилижансомъ. Гну Гривначу я отдалъ записочку про книги изъ чешской Матицы, и Вы ихъ тепериче будете получать черезъ книгопродавца Каленбаха. Помѣха здѣлалась тѣмъ что прежній книгопродавецъ обанкротѣлъ.

Извѣстіе о печатаніи третьяго тома Истории Дениса (у насъ Diviš) Ивановича Зубрицкаго, о русской Анеології и литургической катехисии будетъ напечатано въ Люмирѣ, откуда во всѣ славянскіе журналы перейдетъ. Денису Ивановичу мое усерднѣйшее почтеніе прошу засвидѣтельствовать.

[2] Посылаю Вамъ 12 экз. Остромирова Евангелія.

12 „ Перевода крал. рукописи русск.

20 „ — Kroledw. rękop. polskiego.

и прошу покорнѣйше послать ко мнѣ черезъ книгопродавца ко Гривначу

1) Grammatykę języka starosłowiańskiego przez K. A. D. Przemysł 1837.

2) Lewicki Grammatik der ruthenischen Sprache. Przem. 1844.

3) Czelakowskiego Odgłos pieśni ruskich. Poznań 1849. (wydanie 1844 mamy).

4) Żółkiewskiego historia wojny moskiewskiej Lwów 1838.

5) Waclawa z Oleska Pieśni polskie i ruskie Lwów 1833.

6) Wagilewicz Grammatyka języka malorossyjskiego Lwów 1842.

Pośle Вы бы меня очень одолжили еслибъ Вамъ удалось найти:

1) Balugyansky Ode ad Alexandrum Russor. Imp. 1804.

2) Bohoriz Arcticae horulae successivae de Latino Carniolica literatura Wittebergae 1584.

3) Herberstein Die Moscovit. Kronica Prag 1567. Прагское издание.

4) Kopiewicz Manuductio in grammaticam slavono Rossianam. Stolzenberg 1706.

5) Nagy Taedae nuptiales serenitis Josephi et Alexandronj 1800.

6) Wypsanij hystori kievak (?) — Weliké K. w Moskewskych [3] zemijch Kralowstwij sweho... w Praze 1606.

7) Zeitung — wie die Tataren dem Grossfürsten aus der Mossgau in seine Landschaft gefallen. Prag 1606.

8) List odpowiedny G. M. Krále Polského Moskowi mozutemu nepřijeteli w Praze 1580.

Proszu кланять ся всѣмъ знакомымъ и сохранить въ ласкавой памяти преданиѣйшаго своего

Вячеслава Ганку.

Прага 8/20 Окт. 1854.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

Ч. 106.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис.
дня 19. X. 1854 р.*

Честный Отче Яковъ Θεодоровичъ.

Словарь Радолинского получилемъ, зачто вамъ много благодарю. Такъ Васъ яко и Вашего Ч. Шурина О. Іоанна зъ Рожнова въ моихъ письмахъ умоляемъ чтобы ко мнѣ во время вакаціи писали, а не узналисте меня быть достойнымъ вашего отвѣта, таковой поступокъ непра-

вится мнѣ — но когда то и я вамъ отдарюсь. — Я отъ 11-го Августа жилъ до 30-го Сентябр: лутше самого Турского Султана, въ почестяхъ, а то слѣдующимъ порядкомъ. У меня въ кватырѣ, въ предѣнной всегда караурилъ солдатъ Юргота, въ Гостной Ч. Официръ, а я всамою спаль-ной комнатѣ, какъ баринъ, и хозяйинъ, и всегда за столомъ при обѣдѣ всегда велъ хорошей разговоръ, а иногда Г. Капитанъ съ прапорчикомъ, являлись къ ужину на чашечку чаю, да откушать блюдо вкусныхъ съ мундиромъ картофель, и этѣ господа съ радостью читали Zuschauera — но 30 Сентябр: отправились входить въ Ярославъ — Радимно, и Краковецъ въ округъ Перемиской — это былъ пѣшой Полкъ Н. Александра I. № 2. Словены съ Прешбурга хорошии люди, а Г. Поручикъ Италианецъ по фамилии Ляврини [2] уконченный Юрыстъ Надуенскій — Теперь у насъ постою нѣтъ, но на зимови кватери общають — а въ которыхъ деревняхъ и городышкахъ стоятъ Усары, то тамъ худо водится, много утѣшенія хозяинамъ отъ этихъ Господъ, а боліе худо нашимъ О. Священ: и Богъ вѣдаетъ зачто такъ нашихъ Р. гонять, а жаловаться нигдѣ нельзя. — Извѣсно мнѣ, что вы Ч. О. много имѣете труда во вашемъ чину, и може неимѣете времени писать къ мнѣ, то я къ вамъ осмѣлываюсь писать, и спрашиваю принять письмо ласкаво, а при свободномъ времени нѣсколько словцами отвѣтъ дать. -- Что слыхать нового, хорошего, намъ полезнаго, такъ отъ нашего духовного правлен: какъ и отъ всевышого Правительства? можно надѣяться на будущность лутшую? Какъ скоро умолкнуть британо гало Еврею Лооло Мухаметаны? Клеветать, грозить православію? скороли будетъ конецъ этому обману, лжи, мошенничеству — бо мнѣ кажется Ч. О. Я. О. что или самъ старой Махометъ изъ ада Чорту съ подхвоста улизулъ, что такъ мутитъ въ [3] Западѣ, или западнии Збродѣ лавою провалился въ адъ та самого чорта отъ туда вигналъ, да Онъ въ гнѣвѣ увесъ Западъ метитъ въ бисурменовъ превращаетъ, чтобы новое адекое Царство свое могль создать, и самъ въ новомъ своемъ царствѣ начать правленіе — бо иного толку моимъ думамъ не могу дать — но васъ Г. О. Я. О. прошу о совѣтъ дать толкъ. —

Хлѣбомъ Богъ насъ сего Году миловалъ, и всего былобы было впродоволъ, но Господа Постояльцы гдѣ не была курица, уточка, молоко, масло, то то всею скушали, да и хлѣбца не позабыли что вслѣдующи г. надѣяться великой скудости, в прокормленіи будетъ, а до этого худо, еще и другое горшее насъ пугаетъ худо, страшная язва скотовая, такъ на Р. землѣ, какъ и у насъ въ сосѣднихъ деревняхъ много пропадаетъ скота — это зло и меня Г. О. Я. О. немножко по корѣ подираетъ. — Много тамъ Вы — вашъ Шур. I. Р. (?) жертвовали взаими Правит: ? бо я ино 100 р. а нѣкотори наши и по 1000. но я имъ то не хвалю —

а то по слѣдующимъ моему мнѣнію. Его превосх: нашъ милост: Архіер: отъ 30 Годовъ труд: о полутшеніе состоянія С. а этѣ Г. С. всказали, что ненадо. С. имѣють впродовль, а непомнуть что и онѣ имѣють Семію, и немалое издвєніе. —

Непозабудьте Ч. О. Я. о вашемъ, вашей Маріи Андрев: и вашей Семіи что то ко мнѣ словцами намекнуть въ вашемъ письмѣ — та и спрашиваю отъ меня всѣмъ Господ. О.О. Іосифу Н. Духовнику, и прочимъ проч: мой поклонъ и поздравленіе изсловить, та если что вамъ извѣстно хорошее ко мнѣ выразить, а то меня урадуетъ. — А теперъ ввѣраю васъ Ч. О. Я. Ѳ. съ вашею дражайшею Подруг: и Семіею попеченію Всевышнему Отцу, — и пребываю до послѣднихъ дней жизни моеи на всегда чистосердечный другъ и братъ во Х-тѣ

Л. 19/10 854 четвертокъ.

І. В. Скій.

Благород. Г. Зубрицкому мое почтеніе.

Лист писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 107.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
14. (26.) X. 1854 року.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Не опасай ся, Любезнѣйшій, я еще живъ и здоровъ. Двѣ недѣли тому назадъ, я былъ не множокъ захворалъ на желудокъ, и опасался уже попасть въ холеру, которая здѣсь жестоко свирѣпствовала — но слава Богу, уже подужалъ и надѣюсь лучшаго. Чрезъ вакаціи и теперъ я приготавлиюсь къ статскому испыту изъ Staatsrechnungswissenschaft, который здѣсь довольно тяжкій; съ концемъ мѣсяца Ноября я буду съ помощью Божіей готовъ съ этимъ необходимымъ предметомъ — и потому теперъ у меня кромѣ службы очень много работы и заботы, и трудно до пера забратъ было. —

Присланныя Тобою 50 f. СМ. на покупку книгъ сложены въ депозитъ у извѣстнаго Тебѣ лица¹⁾; на счетъ подписки Г. Зубрицкаго осталось у меня 15 fr. такъ всего Ты долженъ получить книгъ за 65 fr. СМ. я съ нетерпѣніемъ уже выжидалъ, когда сей Господ. станетъ мнѣ эти книги выдавать; но онъ отлагалъ съ дня на день, въ надеждѣ что еще останется въ Вѣнѣ. Сегодня я снова говорилъ съ нимъ, и видя, что опасность войны почти ежедневно увеличивается, рѣшился онъ мнѣ по малу книги свои выдавать, и выбралъ уже партію тѣхъ, которыя ему

¹⁾ З. дальшого тексту виходить, що у Раевського.

менѣ нужны, и какъ я рассуждаю, уступилъ въ цѣнѣ значительно къ прежнему положенію. Когда выберу отъ него большое количество книгъ, то сей часъ пошлю Тебѣ чрезъ [2] спедитера; до сихъ поръ еще слишкомъ малый пакетъ въ моихъ рукахъ. До сихъ поръ онъ еще очень мало книгъ распродалъ, кромѣ нѣкоторыхъ богослужебныхъ, купленныхъ Г. Нодьемъ, почти всѣ еще у него, потому что онъ и съ другими покупателями точно какъ и со мною поступаетъ, надѣясь всегда сохраненія мира; и по тому бы теперь самая лучшая и рѣшительная пора покупки, когда бы только довольно денегъ — у него есть еще и Собраніе лѣтописей и Карамзинъ и Пушкинъ цѣлый, и многія нныя драгоценнѣйшія сочиненія — мнѣ ажъ сердце крается, что не возможно приобрести откуду значительнаго Капитала. Книги Тобою выписанны будутъ стоить по расчёту Госп. и по униженнымъ цѣнамъ около 100 fr. СМ. потому что между ними много есть большихъ и драгоценныхъ. Я совѣтую Тебѣ, сообщить и съ нными Львовскими друзьями, чтобъ не лишались столь удобнаго случая. —

Ты мнѣ не писалъ, получилъ ли Ты изъ Твоей Хрестоматіи нѣсколько *Gratis exemplare*. — Я было просилъ Г. Мехитаритовъ, чтобъ на моей бумагѣ отпечатали 24 экземп. — но я ихъ еще не имѣю въ рукахъ, и прійдётся прежде за бумагу заплатить около 12 fr. СМ. — Если Ты желаешь, чтобъ я изъ тѣхъ нѣкоторые экзем. поднесъ кому нибудь въ подарокъ отъ Тебя, [3] то напиши мнѣ скорѣе, кому?

Первыя двѣ части Зубрицкаго Исторіи, которыя назначены были для Г. Криницкаго или Р... я до сихъ поръ отъ Г. Черлчуака еще не получилъ — онъ отъѣзжая поспѣшно изъ Львова, оставилъ ихъ вмѣстѣ съ другими своими вещами у своего Брата, и просилъ чтобъ ихъ позже послалъ — И странно, до сихъ поръ ни онъ своихъ вещей ни я книгъ не получилъ.

Изъ здѣшнихъ новостей очень мало — самая важнѣйшая, что Г. Дръ Литвиновичъ приклонился, на сей годъ позволить своимъ питомцамъ посѣщать преподаванія Г. Миклошича, и то хотѣлъ еще тайкомъ сдѣлать, будто ни онъ ни прочіе богословскіе профессоры отомъ не знаютъ, и тѣмъ очень оскорбилъ Г. Миклошича. Такой сумазбродъ въ головахъ нашихъ матадоровъ! — Теперь посѣщаютъ 14 питомцевъ, Г. вице-ректоръ Сембратъ и Духовникъ Нодъ лекціи Г. Миклошича. Мнѣ кажется что идетъ къ тому, чтобъ даже у Св. Варвары воспретить отправу славянскаго богослуженія, по крайней мѣрѣ всенародно при отверзтыхъ дверяхъ! — Впрочемъ Франкфуртисты, Поляки и Венгерцы и прочіе, мовлявъ той, ворохобники, ликуютъ и плещутъ въ руки! Объ чемъ, вѣстимо дѣло! — Боже прости имъ!

[4] Еще одно — ты просилъ, чтобъ подать Тебѣ скорѣе адресу какаго лучшаго Гофагента — извини, я совершенно забылъ прежде о томъ написать. — Я Вамъ предлагаю двухъ здѣшнихъ знатныхъ людей, впрочемъ мнѣ лично знакомыхъ. Одинъ: D-or J. U. Dvoraček k. k. Hof und Gerichtsadvokat, Stadt, Untere Bräunerstrasse N. 1127 -- 3 Stock — человекъ знающій свое дѣло, родомъ Моравянинъ, добрый Славянинъ (прекрасно знающій по русски и по польски). —

Второй же: D-or J. U. Dobrán, k. k. Hofagent, Stadt, Hohe Brücke N. 353 — 3 Stk. Агентъ патріарха Раячича, православный, родомъ Румыно-Сербинъ изъ Баната. — Выбирайте по Вашему собственному внушенію — по моему они оба лучшіе! — Я здѣсь живу довольно худо, по причинѣ ужасно возвеличающейся дороговизны, и опасаясь еще тяжшей зимы и бѣдственной весны! Приготавливается война на пропалую. —

Мы теперь всѣмъ родомъ здоровы, и кланяются Вамъ всѣ родныя и друзья --- Поживайте здоровы и не забывайте

Вашего Брата

Ивана Ѳ. Гол.

Вѣна 14/16 Октябр. 854.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 108.

*Лист Ант. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 15(27) X. 1854 р.*

Пряшовъ 15/27 Паздерн. 854.

Любезнѣйшій Братъ!

Вы неусомнѣвайтесь о моемъ согласіи въ коемъ нибудь дѣлѣ, бо я во всемъ согласенъ съ вами, и на все; вы положите какую хотите цѣну моимъ молитвенникамъ, бо а не ищу корысти, токмо польза душевная бываетъ мнѣ прибылью; таже сдѣлайте какъ вамъ здается, и я доволенъ. Эслибъ славная консисторія сдѣлала милость принять въ реальные школы тую книжку, то былобы много полезнымъ, и моя цѣль тѣмъ одобрилась; если вамъ не будетъ тяжело, то сдѣлайте милость, пожалуйста написать прошеніе ради того.

Братъ мой! У насъ съ нову бѣда, и той годъ скудый былъ, картоfli погибли уже со всѣмъ, нужда [2] несповѣдима; а збоже берутъ до Галичины, толпами приходятъ ваши по зерно, и платятъ жито по 28 fl. пшеницу по 35 золотыхъ вал:

По Шариской, Спишской и Земанской Столицамъ зараза на скотъ жестока, суть села гдѣ вся скотина пропала — по нѣкоторымъ мѣстамъ и кони падаютъ. Люди еще здоровы.

У Гимназій Пряшовской токмо 47 рускихъ учениковъ; Литературы русской Профессоръ бесплатный есть Іосифъ Шаламонъ священникъ, — школа тая есть стебломъ въ глазахъ. Въ прочемъ любезный братъ, Господь да поддержитъ васъ съ вашими вкупно, и я цѣлую васъ сердечно, остаюсь

Другомъ

Духновичъ.

На 4 стороні:

Admodum Reverendo ac Clmo. Domino Iacobo Gołowackij ad s. k. Univ. Leopoliensem Literaturae ruthenicae Professori Lemberg in Universitate.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 109.

Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. перед днем 4(16) XI. 1854 р.

Милый другъ!

Я намѣренъ Препарандіи нашей Ужгородской нѣкоторыя книжки подарити, и по обыкновенному обращаюсь къ Вамъ, грѣша на терпѣніе Ваше, которымъ Вы до теперь толико уже трудовъ для мене подняли. Прошу Васъ изберите у Ставропигіи и индѣ въ Львовѣ лучшія для Препарандовъ понятныя книжки, найпаче нѣмецкую грамматику Левицкого, русскую Вашу, церковно-славянскую съ словаремъ Добрянского, библійную Гисторію тогоже, пѣсны церковныя на солькахъ не знаю кого, Типикъ Перемышлянскій, Коменіюса въ 6 екземплярахъ, библіо-оку для малыхъ дѣтей 2 экс. и подобныя естли еще нѣкакыхъ знаете, до суммы 15 зол. сер. или и до 20 зол. Извольте мнѣ послати conto, я деньги съ концемъ Октября Вамъ зажену скорѣй мнѣ не возможно, [2] однакоже я бы радъ, чтобы препаранды тоты книжки съ началомъ года школьнаго получили. — Также и Ганкевича „Науки на недѣлѣ цѣлого року, Перемышль 1848, и науки парохіяльныя Вѣтвѣцкаго въ Черновцахъ 1847 въ 2 екземплярахъ прямо на мене до Кошиць извольте послати, за тоты Вамъ гроши, какъ о цѣнѣ дознаю ся, сей часъ зажену ибо то Попы которы ети книжки у мене видѣли немедленно заплатятъ. Книжки для Препарандіи прошу прямо заслати въ Ужгородъ (Unghvar) на Дирекцію гр. каѳ. Препарандіи. — Книжки ц. к. книго-продажной администраціею издаваемыя я здѣсь въ Кошицахъ куплю, и самъ въ Ужгородъ зажену.

Мое почтеніе всѣмъ моимъ Ангеламъ Хранителямъ въ Львовѣ и окрестностяхъ. Живутъ ли еще Малиновскій и Трещаковскій? [3]

Я уже за полуторой вѣчности про нихъ не слыхивалъ. — Первый думаю издать руководство до вѣры Х-кой для Гимназіяльныхъ училищъ? — естли знаете такую книшку, на русскомъ языкѣ, сдѣлайте милость и зашлите, ибо здѣсь, и въ Ужгородѣ великая въ такой нужда. Я уже думалъ и самъ о составленіи такой, однакоже теперь при чиновственныхъ моихъ должностяхъ времени не станеть.

Здравствуйте и любите Вашего

Виктора Добрянскій (sic).

Лист писаний на 3 стор. 4⁰.

На 4 стороні:

An Seine des Herrn Professors der ruth. Sprache und Literatur an der Lemberger Universität Iacob Ritter von Glovacki Hochwürden zu Lemberg.

Ч. 110.

Записка Як. Головацького в справі висланих книжок до В. Добрянського дня 4(16) XI 1854 р

Посылаю на руки Гна Добрянского 16/4 Ноябрь. 854.

1) Русск. Анеологія 1 екс.	.	—	40	кг.
2) Отець Игнатій екс.	.	.	—	30
3) Нѣм.-руск. Грам. Лев.	.	1	—	
4) Русск. Грам. Головацк.	.	—	36	
5) Грамшат. церк. Слав.	.	.	—	30
6) Словарь церк. А. Д.	.	.	—	20
7) 8) Библейная Истор. I и II.	.	—	24	
9) Коменіусъ 6 екс.	.	.	—	46
10) 11) Библіот. для дѣт. I и II 2 екс.	1	.	20	
12) Пѣсни благогов.	.	2	—	
13) dto Перемышль	.	.	—	15
14) Евангеліе и Апостоли	.	.	—	30
15) Псалтырь вел.	.	2	—	
16) dto малый	.	.	—	50
17) Богъ Ода	.	.	—	4
18) Руководство къ садовнич.	.	—	20	
19) Слово о полку Игоря	.	.	—	10
20) Зоря Гал. 1853	.	2	30	
21) Поученія церк.	.	1	30	
22) Историческій сборникъ	.	—	25	
23) Весна	.	.	—	30

24) Цвѣты	—	20
25) Гной душа	—	10
26) Геть, геть	—	20

До перен. 18 fr.

[2] 27) Парастась	—	15 кр.
28) Сборникъ привѣтств.	—	15
29) Остромирово Евангеліе	1	
30) Краледворская рукоп.	—	15
31) Покореніе Новгорода	—	20

Итого 20 fr. 5 kr. См.

1) Ганкевича Проп. 2 экс. III ч.	6 fr.	
2) Витвицкаго dto dto II т.	2	
3) Остромирово Евангеліе	1	
4) Краледворская рукоп.	—	15
5) Русская Анеологія	—	40
6) Отецъ Игнатій	—	30
	10	25

Всего долженъ мнѣ 30 fr. 30 kr. См.

Пізнійше дописав Я. Головацький:

Писалъ письмо къ Добр. 3 февр. 22 янв. 855 прислалъ деньги.

Писано на 2 стор. малої 4^о.

Ч. 111.

*Лист І. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня
22. XI. 1854 р.*

Любезный Другъ, Кумъ Я: О:

Господинъ Куцій до кончины своей лишится куцимъ, та тяжело зловить что у него нѣтъ хвоста, машеть туда отъ кудова вѣтръ вѣеть. — За пересылку спису книгъ благодарю, но покупать не имѣю нужди, да сили денежной, во теперишнее время — Если Проведѣнію угодно, чтобы мы стались достойными Его милости, то кажется мнѣ что сами книги к намъ наплювуть и можно буде дешево получать, и читать впро- доволь безъ всякой общої критики, или лучше сказать безъ всякой бо- язны — Простѣтъ чтомъ тотъ часъ не далъ отвѣту на ваше письмо, и не множокъ промедлилъ, но втомъ была немало важная причина бо ваше письмо застало меня больного, а теперь немножко оправился, отвѣ- чаю и прошу о ласкаво извиненіе. На подписку III-го Том: Руско га- личкой Исторіи Г. Д. З. 4 р. пересылаю изволите на имя мое подпи- сать, а за лишнее отторгнуть свой должокъ, за пересланныи мнѣ книжочки м. г. 853 вами 36 к. —

[2] Всѣмъ знаемымъ мнѣ Господамъ поклонъ да поздравленіе. И вамъ мой дражайшій Другъ и кумъ — не забыть тоже и Мар. Андр. съ доложеніемъ, что Мы такъ какъ и вы, терпимо скудность хотяиъ всяко збоже иміемъ, да что намъ по томъ, когда всѣ мелницы загроможденіи магазиномъ подрядчиковъ, что и намъ нѣкакъ измолоть для пропитанія — а также смуть насъ трапить, что у насъ и около насъ, язва скотная наспѣла, и много рогатого скота пропадаетъ, и мы живемо въ контумаціи. —

Я держу Zischaeга да и другіи Газети получаю отъ Господъ Со-сѣдъ, читаю, думаю, а крайне сказать время марно пропадаетъ, отъ — спорожного, впусе Господ: Редактори пересыпаютъ — а оно так бу-детъ какъ Господъ извелить — а доселѣ между читателями, разгово-ровъ, умствованія, лжи и дурачества что и мѣры нѣтъ — Прощайте (sic!) и прошу меня въ вашей памяти на всегда имѣть — пишегъ вашъ чисто-сердечный другъ — I. B. C:

Л. 22/11 54 г.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Ч. 112.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького без дати,
пис. після дня 24. XI. 1854 р.*

Милостивѣйшій Государь, Любезнѣйшій Покровитель мой!

Ахъ! на милость Бога, скажите мнѣ: какъ и почему это случи-лось съ „Зарею“? — Палъ ли Севастополь? повелся ли какій-то мя-тежъ въ Варшавѣ? сошла ли вся Ставропігія съ ума? что предала любезнѣйшее дитя Руси, сердце нашего сердца въ измѣническія руки?! — Ахъ тожъ не было ли кому отвратить сію погибельную тучу, которая изъ мрачныхъ пещеръ лжерусскаго Собора легковѣрнымъ соотчицамъ нашимъ угрожала? Ахъ, не было кому, не было, — и вотъ разбойники загігздили въ Святыні избранныхъ! „Заря“ съ 48 Нумера служитъ переводчикомъ у польскихъ „Новинъ“, дѣйствуетъ съ самыми злопаят-нѣйшими недругами за одно!¹⁾ Повѣрьте, Мило- [2] стивѣйшій Госу-дарь! мнѣ отъ жалости разрывается сердце! И нашъ Другъ, вѣрнѣйшій

¹⁾ Число 48 „Зорі Галицкої“ вийшло вже під редакцією Николи Савчинського. Попереднього редактора, Северина Шеховича усунула Ставропігія з редакції, а разом з ним і „об'єднителний“ напрям. „Зорю Галицку“ почала Ставропігія видавати в душі чисто народній. Співробітником її став зразу Плятон Костецкий, співробітник „Nowin“, опісля Евген Згарський а від р. 1855 також Ксен. Климкович.

Соучастникъ нашихъ многознойныхъ, Богомъ посвященныхъ предпріятій, Русью-дышашій Михаилъ М. содѣйствуетъ нынѣ супостатемъ нашимъ въ „Поученіяхъ Церковныхъ!“ Не могу вѣрить, онъ ли обмануть? не могу сказать Ему: *Et tu Brute!* потому, что навѣрно Его поученія напечатаны недругами безъ Его же вѣдома, или Онъ какъ рѣдкій русскій человѣкъ, пособствуетъ всему, что ни есть русская азбука?

Сжальтесь надо мной, милостивѣйшій Государь, разрѣшите мнѣ всѣ эти неотгаданныя мною вопросы, разсѣйте эту тьму, въ которую запутали меня 48 Н. „Зари“ и 33 Н. „Поученій Церковныхъ“, извѣстите меня о поводахъ этихъ зловѣщихъ перемѣнъ или просто измѣнъ — да не пребываю въ несносномъ, мучительномъ недоумѣніи, которое почти сводитъ меня съ [3] ума.

Въ моемъ послѣднемъ письмѣ къ Вамъ просилъ я Васъ вторично о сообщеніи извѣстій по предмету нашей литературы и сегодня — не получивъ отъ Васъ никакой вѣсти — молю еще разъ преусердно, извольте писать мнѣ — въ то время ужасныхъ преворотовъ — почтою прямо въ моѣ жилище, въ Мосты Великіе. — Я намѣренъ писать онамедни (*sic*) въ Г. М. Качковскому и принужденъ отлагать эту переписку до тѣхъ поръ, пока не узнаю что-то отъ Васъ. Вы вѣрно согласитесь со мною, что если когда нибудь прежде надо намъ было помочи того Человѣка, то чай всего болѣе нужно намъ ей нынче. И я увѣренъ, что Вы также поскорите съ письмомъ своимъ къ Нему, которое всѣхъ больше подѣйствуетъ на Его доброе сердце. Подаждь Господь, чтобы по крайней мѣрѣ тотъ единый русскій Меценатъ былъ съ нами. — Не знаю, какъ стоитъ дѣло [4] до со „Землемъ Нотайскимъ“, и много ли ради него возмущенъ Г. Качковский; если это ненастье (*sic*) счастливо перешло, я выступилъ бы передъ Нимъ съ предложеніемъ касательно извѣстнаго на все-словенскомъ стремленіи созидаемаго Альбула. Намъ надо нынче говорить къ Русскимъ; молчаніе убьетъ малочисленный полкъ защитниковъ твердой Руси — и я съ каждымъ днемъ надѣюсь услышать лжерусскій но громкій голосъ Лозинскаго. — Прикажете мнѣ что нибудь написать, будь „Слово во время“ будь „Обозрѣніе литературной дѣлательности Русскихъ съ 1848 г.“ и увѣрьте меня что это будетъ напечатано, а я мимо великаго недостатка времени, мито нездоровыхъ очей, готовъ приняться за мечъ и выступить къ борбѣ съ измѣнниками. Или не было бы лучше, привлечь къ себѣ оипинію русскихъ интереснымъ романомъ? Я и къ роману готовъ, но пусть бы онъ былъ печатанъ. Ожидая Вашего отвѣта и благоразумныхъ совѣтовъ пребываю Вашъ преданнѣйшій другъ и воспитанникъ

Богданъ А. Дѣдицкій.

Ч. 113.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, писаний
дня 28. XI. 1854 р.*

Милостивѣйшій Государь, Благосклоннѣйшій Покровитель мой!

28. 9-бр. 854.

Посылая на Ваши руки писемцо мое къ Г. Малиновскому, прошу передать Ему оно при доброй способности. Пишу къ Нему касательно „Статутовъ Народнаго Дома“, которые миѣ, при составленіи извѣстной статьи о „Народномъ Домѣ“ необходимо нужны. Хотя увѣренъ, что въ нынѣшне время дѣльцо того рода не подѣйствуетъ съ желаеымъ успѣхомъ, но взявъ на себя обязанность писать по [2] сему предмету, хотѣлъ бы я довершить трудъ свой добросовѣстно и на основаніи самыхъ вѣрнѣйшихъ источниковъ, именно Статутовъ. Какъ оно ни будетъ, — а по крайней мѣрѣ прирастетъ къ бѣдняжкѣ нашей литературѣ одна брошюра.

Недавно писалъ я къ Вамъ, чтобы изволили прислать миѣ нѣкоторыя книги — и теперь повторяю мою просьбу, именно прошу о нѣсколько экземплярей „Отца Игнатія“ о экземпляръ „Анеологіи“ и наконецъ, если возможно, о экс. Вашей „Хрестоматіи“. О сей послѣдней хотѣлъ бы сказать нѣчто въ „Зарѣ“ — а вѣдь, — не такую правды, — нѣтъ у меня денегъ, что бы драгоценнѣйшую книгу эту купить! — Къ тому, если есть у Васъ что нибудь новаго къ чтенію, — сжальтесь надомной — пришлите миѣ пришлите! Все это можете передать малюткѣ, которой вручить Вамъ сіе письмецо.

Да еще одна просьба: если у Васъ останеть часочекъ досужнаго времени, — если Вы намѣренъ отодхнутъ отъ тяжелыхъ Вашихъ трудовъ, возьмите на нѣсколько минутъ перо, да возрадуйте какимъ-то листочкомъ Вашего преданнѣйшаго друга, который унываетъ нынче въ скучномъ сельскомъ [4] уединеніи и сгараеть отъ тоски за неимѣніемъ никакихъ извѣстій о дѣлахъ Руси — къ сожалѣнію — снова дремлющей. Въ „Зарѣ“ и въ „Вѣстникѣ“ Русскихъ какъ бы не было нынѣ! — Сдѣлайте милость, извѣстите миѣ нѣчто о дѣлѣ, касающемся Васъ и Г. Качковского по поводу раздачи „Змія Нотійскаго“. Что дѣлаеть Петрушевичъ, Малиновскій, Вашъ Братецъ — что намѣряете печатать по оконченіи „Анеологіи“? — Есть ли надежда, что Качковской помоществоват(ь) намъ будетъ и дальше, что напечатаетъ вознагражденный нами Альбумъ. и. пр... Сжальтесь надо мной напишите объ этомъ всемъ хотя нѣсколькими словы — а приметъ письмо Ваше съ восторгомъ.

Вашъ преданнѣйшій другъ и воспитаникъ

Богданъ А. Дѣд(ицкій).

Лист писаний на 4 стор. мал. 8^о.

Ч. 114.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис.
дня 6. XII. 1854 року.*

Почтеннѣйшій Милостивый Государь!

Пользовавшись счастливымъ случаемъ, свидатись съ Вами, Милостивый Государь при моемъ отъѣздѣ, я не могъ изъяснитись по нѣкоторымъ обстоятельствамъ, и поспѣшаю теперь потрудити Васъ моимъ писаніемъ.

Программъ Семейной Библіотеки извольте Милостивый Государь сообщить Почт. Госп. Петрушевичу и другимъ ревностнымъ писателямъ въ цѣли чтобы они не взирая на личность Редактора, не обавляли ся и не презрѣли моимъ издательствомъ. Если одарятъ мене концессією, то я хочу принятись за дѣло со всемъ усердіемъ и безъ всякой нагорды и пользы. Ибо я перенять мыслію, что если бы мы лишились органа, то хотя судьба Русской народности была бы очень жалка предъ лицомъ Правительства, однакъ еще хуже было бы съ духомъ Публики, и то, что съ такимъ трудомъ создавано на нивѣ литературы и языка, все розрушило ся бы. Увѣряю Васъ, Господинъ Профессоръ, торжественно, что моя охота происходить отъ чистаго побужденія. [2] Если бы не было другого затрудненія отъ Правительства, то изъ моей стороны нѣтъ ніякого, кромѣ средствъ пропитанія. Если бы у мене была лекція или діурна, то я не имѣлъ бы нужды имѣти дѣло ни съ якимъ нибудь Институтомъ, ни съ другимъ Издателемъ, ни даже съ собственнымъ Издательствомъ, ибо деньги предплатные не влияли бы до моихъ рукъ и потому не было бы ніякихъ недоразумѣній между сторонами. Мои отношенія семейныя не дозволяютъ мнѣ пропитаніе собственными средствами. Ибо фамилія моего отчима умѣла такъ коварствовать, что я, оставивъ всѣ вещи дома, отъѣхалъ даже не попрощавшись; и до сихъ поръ не сношусь съ домомъ отчима, который деньгами, оставшимися по моему отцу и цѣлымъ приданымъ моей матери оплатилъ былъ свои и своего отца долги.

Явно что особенно въ началѣ мнѣ не возможно будетъ устоятись противъ недостатку, тѣмъ болѣе, что Редакція Зори Галицкой не дозволила мнѣ щадничати.

Тому прошу Васъ, Милостивый Государь, по Своей Милости, стискати для мене діурну у Госп. Сосновского или якую-то лекцію. Притомъ было бы для мене весьма полезно, если бы Матица или Домъ Народный [3] дали мнѣ въ займы нѣскольконадцать Гульденовъ, и жилище въ Домѣ Народномъ, ибо для составленія и разосланія Программа, и для

составленія первой тетрады за Январь мѣсяцъ, мнѣ конечно слѣдуетъ быть въ Львовѣ, а безъ того мнѣ будетъ невозможно. Я за то сдѣлалъ бы порядокъ въ библіотецѣ Дома Нар. а Матицѣ отдалъ бы до диспозиціи одно сочиненіе о Физицѣ для простолюдинства, писаное тѣмъ способомъ якъ статьи въ Ладѣ о явленіяхъ воздушныхъ, и другое сочиненіе касающееся хозяйства. Оба сочиненія готовы уже отъ году. — При томъ я принялся бы, дѣйствовать въ Библіотецѣ, и привлечь юношей хоть тайкомъ къ содѣйствию.

Если бы Госп. Качковскій не пожертвовалъ ничего въ началѣ, то я, если бы мнѣ было чѣмъ пребывать въ Львовѣ, привелъ бы Госп. Порембу до того, что онъ напечаталъ бы первую тетрадь или по крайней мѣрѣ Програмъ своимъ иждивеніемъ; ибо давно еще, когда я еще обманывался надеждою, что Зоря перейдетъ въ мои руки, обѣщалъ мнѣ Поремба, что съ охотою возьметъ ея издательство совсѣмъ на себе.

Тѣхъ причинъ ради прошу Васъ усиленно Милостивый Государь, съискати для мене якое нибудь мѣсто; у мене нѣтъ много претенсій.

Я хотѣлъ оставить для Госп. Леонтовича дальшіи рукописи, не взирая на то, [4] что умѣстили уже другую повѣсть. Но колосальное дураческое предложеніе вышло отъ Госп. Костецкого; онъ хотѣлъ было чтобы я ему сообщилъ содержаніе Провинціялки, и что онъ коротко усовершитъ и доведетъ до конца сію повѣсть. Стоило бы увидѣти успѣхъ его. Но я къ тому готовъ, впрочемъ было бы мнѣ жалко, что я нарочно взялъ сію повѣсть писанную женщиною до Зори Гал., потому что на нашихъ поповствахъ также еще слишкомъ много сохраняется житія патріархальнаго. Но такое стремленіе для Г. Костецкого, кажется недостижимо.

Умоляю Васъ Милостивый Государь, что бы въ случаѣ прикасающагося „журнала Семейной Библіотеки“ Вы изволили приказати кому-нибудь, извѣстити мене подъ ниже выраженною адрессою.

Простите, Милостивый Государь что я осмѣливаюсь обезпокоити Васъ моимъ писаніемъ, и что такъ непорядочно пишу и примите увѣреніе моего глубочайшаго почитанія

Вашего Высокопреподобія Милостиваго Государя моего нижайшій слуга

Жолковъ 6. Дек. 1854.

Сев. Гавр. Шеховичъ.

Адрессъ: Sev. Szechowicz in Kunin per Żółkiew. Im Pfarr-hause.

Лист писаний на чотирох сторонах 8°.

Ч. 115.

*Лист Пис. Вас. Сокулскаго до Якова Головацкаго, пис.
дня 7. БП. 1854 г.*

Любезный Другъ Кумъ Я. О.

Бѣдная моя Головушка, что я здѣлалъ, что позабылъ, каталогъ книгъ къ Вамъ послать — а это все виноватѣи Ч. Н. сидятъ вдеревнѣ и менѣ мѣшаютъ, да въ хату валятся какъ и. С. давай, закуску, давай чаю надо имъ, имъ скучается въ деревнѣ, пришли свизитой, чортъ бы ихъ побралъ, прескверный Еврею Лоолевой народъ, ввалится въ хату, сидитъ та какіи то новости лжетъ, и думаетъ всю вселенну уже гнуть — а я лишь пливу за политекой въ отвѣтомъ — что это все можетъ быть — а дуракъ такъ и надимається, какъ лягушка — —

[2] Но что дѣлать, такова пора наспѣла, что должно намъ звать, дураковъ, мудраками, мошенниковъ, хорошими людьми, воровъ, разбойниковъ, добродѣтел: и Святими. да что дѣлать — велятъ, какъ когда то Евреамъ предъ Ц. Навуходоров: — Но Богъ милостивъ, кажется непредастъ насъ до конца, въ радость, и посрамленіе врагамъ бисурменамъ. —

Зъ новостей ино то къ вамъ пишу что 29. м. м. 10-и час: утра П. Ц. велѣлъ указомъ запретъ кордонъ, и нѣ одного зернушка пускать хлѣбца — и по сему быть. — Это здѣлалъ конфузю всѣмъ своимъ друзьямъ которіи отъ искренности, и любви [3] сердца своего, немножко рѣзко шумѣли и всяку Ябедь, ложъ во четиры болтали а теперь голодное брюхо, немножко потисне начнетъ шипѣть кажется миѣ? Ч. Море хорошо играетъ. Кораблѣ трамблямъ полѣкѣ пляшутъ. Подруги бродятъ по лужи, и нѣмного что то закусить — худой балъ — что Болъ дѣлаетъ, и куда митнулъ. — Постой но ты Г. Болъ. Зевесъ еще не всѣхъ своихъ боговъ созвалъ въ Олимпъ — еще не хорошо Ему е Туфли надуты. Когда по всѣ соидутся — тотчасъ по Совѣту, предадутъ тя анаемѣ — а Махометъ станетъ разомъ съ проч. въ Его царствѣ. —

По одержаніи этого письма спрашиваю васъ Г. Н. Я. О. о отвѣтъ. — Поживайте хорошенько съ вашею Подр. да семейкой, о миѣ не забывайте писать вашъ другъ

І. В. С.

7/12 54. 9. ч. ночи.

Лист писаний на трох сторонах 4^о.

Ч. 116.

*Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького,
без дати, нис. 1854 р.*

Милый Другъ!

Только теперъ мнѣ возможно Вамъ послати 6 зол. ср. для Зори; имѣйте милость, отдайте на Редакцію. — Ваша Хрестоматія русская можно также уже вышла, такъ прошу мнѣ ее перепослати. — Подъ мольбѣмъ я не разумѣю обыкновенного молитвослова, изъ какого отправляется вечерня, повечеріе, полунощница, утрена, часы и пр. такого я имѣю давно, въ Будинѣ печатаются прекрасный; но прямо мольбенъ или мольбенословъ я хочу, гдѣ находятся мольбены Святымъ, на пр. С. Николаю, с. Барбарѣ и пр. и пр. Если возможно такую книшку получити, сдѣлайте милость ю при-[2]-шите, я деньги 1. Октобрія зашлю. Я такую книшку видѣлъ въ Галичинѣ, но уже не помню гдѣ.

У насъ ничего новаго: у Васъ собираются громы военныхъ тучъ; дай Боже ихъ разганяти лучамъ солнца мира! —

Здравствуйте и кланяйтеся всѣмъ честнымъ Руссинамъ отъ Вашего покорнаго слуги

Виктора Добрянскаго.

А пророс: Вышла ли третья часть Гисторіи Зубрицкого, и какимъ путѣмъ бы достати цѣлое дѣло.

Лист писаний на 2 стор. 8^о.

Ч. 117.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати,
нис. 1854 р.*

Милостивѣйшій Государь!

При добромъ случаѣ, когда сестра моя ѣдетъ въ Львовъ, беру за перо, чтобы написать къ Вамъ одну просьбу, именно: если экземпляры „Отца Игнатія“¹⁾ уже переплетены и у Васъ находятся, то извольте переслать мнѣ чрезъ вручителя сего письма 10—20 книгъ этой повѣсти, да я распродалъ бы ихъ по сосѣднимъ деревнямъ; если же не переплетены, то пришлите мнѣ тѣмъ же путѣмъ хоть одинъ экземпляръ: пусть бы я — въ [2] сегодняшней кручинѣ возрадовался имъ.

Касательно продажи этихъ книгъ, прибавляю еще можетъ быть не излишнее замѣчаніе: чтобы изволили Вы посовѣтовать Еленю да другимъ

¹⁾ Ся повість Б. А. Дідицького вид. 1854 р.

книгопродавцамъ, которымъ передадите „Отца Игнатія“ въ продажу: извѣстили бы де они объ „Отцѣ Игнатіи“ въ своихъ расписяхъ, разсилаемыхъ ими путемъ Пр. Консисторій по Намѣстничествамъ. Для рекомендаціи этой повѣсти читателямъ, изволили бы Вы къ тому сообщить имъ извлеченіе изъ статьи, посланной мною онамедни (sic) по сему [3] предмету къ Г. Шеховичу и опредѣленной для умѣстки въ „Зори Галицкой“¹⁾. Какъ извѣстно, прибавляютъ тѣ книгопродавцы въ своихъ росписяхъ таковыя рекомендаціи, и это видѣлъ я въ послѣднемъ „Bücher Verzeich(n)iss“ Елены, разосланномъ недавно куррендою. Прошу извиненія, что я столько смѣлъ и можетъ многовыскателенъ съ своими предложеніями — но я увѣренъ, что Вы принимаете въ дѣлѣ литературнаго нашего подвига большое участіе.

Поручаясь Вашей памяти [4] и оказываемой мнѣ доселѣ великой Вашей милости пребываю съ глубочайшимъ почитаніемъ покорнѣйшій слуга и воспитанникъ Вашъ

Богданъ А. Дѣдицкій.

Лист писаний на чотирох стор. мал. 8°.

Ч. 118.

*Лист Богдана Дѣдицького до Якова Головацького,
без дати, 1854 (?).*

Милостивѣйшій Государь!

Ваше письмо вмѣстѣ съ 40 экз. Мѣсяцеслова и чешск. Читанкою получилъ я вчера, — и при всей радости, какую имѣлъ при томъ благопріятномъ случаѣ, запечаловался я не мало, узнавъ изъ Вашего письма, что Вы „Очерка русской литературы“, пересланнаго мною къ Вамъ на руки Г. Шараневича еще въ прошломъ мѣсяцѣ, доселѣ не получили! Извольте допросить объ ономъ Очеркѣ Г. Шараневича, которому я, при выѣздѣ его изъ Перемышля, собственноручно передалъ тѣ Ваши книги, которыя заимствуя у Васъ въ вакансии прирекъ непременно доставить послѣ вакансовъ, — а въ числѣ этихъ были: Очеркъ русской литературы, О врем. изобр. писм. кир. Бодянского, Синтаксисъ Перевлѣскаго, Письма изъ Варшавы и Филологическія замѣтки Паплонскаго — всего пять. Такъ очеркъ, съ котораго я все мнѣ потребное [2] выписалъ, есть у Г. Шараневича. Мимо того, я весьма беспокоенъ; ибо могло бы и стать ся, что эта книга въ пересилкѣ гдѣ нибудь потерялась. Но все удивительно мнѣ, какъ это могло было стать ся, если я, какъ живо помню, тѣ книги обвинулъ бумагою и перевязалъ тесмою. Прошу Васъ покор-

¹⁾ Она напечат. в 46 ч. „Зорі Гал.“ за р. 1854 (з дня 10 (22) XI).

нѣйше, по свиданіи съ Г. Шар... увѣдомить меня поскорѣй о настоящемъ состояніи этого дѣла, ибо я все таки беспокоюсь. — Препорученіе школьной Комиссіи о составленіи русской Читанки для II. норм. класса¹⁾ принимаю съ искреннѣйшею благодарностью, и надѣюсь составить ее еще передъ истеченіемъ наложеннаго срока. Я увѣренъ, что этою милостію необыкновенною, для меня очень лстящею, я обязанъ прежде всѣхъ Вамъ, милостивѣйшій Покровитель мой! Вашему предсѣдательскому голосу и Вашей столькратно доказанной ко [3] мнѣ благосклонности. Спасибогъ Вамъ за то и всѣ неизчисленныя благодѣтели. Но я прошу Васъ еще, въ пользу удобнѣйшаго и скорѣйшаго составленія реченной Читанки прислать мнѣ изъ ц. к. гимназіейской акад. библіотеки нѣмецкій Lesebuch, непомню какого автора, но который я у Васъ передъ двумя годами видѣлъ, и въ которомъ есть самыя короткія повѣсти, расположенныя на три отдѣленія: Богъ, человѣкъ и природа. Думаю, Вы будете знать эту книгу и увѣритесь въ пользѣ, какую она принесетъ русск. Читанкѣ. Присылая се, извольте добавить 2 экз. Отца Игнатія, о котораго просилъ меня онамедни Духновичъ. Львовскіе Мѣсяцесловы я кое-какъ разонхаю, а только вредить мнѣ вскорѣ выйти имѣющій Перемышляиницъ. — Да, еще одно къ Вамъ дѣло: можетъ не нужна Вамъ теперь „Исторія Кіевской Академіи“? Съ помощію ей я составилъ бы какій либо очеркъ самой запутанной эпохи нашей [4] литературы. Можетъ у Васъ еще кое-что изъ книгъ-интереснаго; извольте, не позабывайте о моей ненасытимой книгоалчности. — Я началъ составлять одну юмористически-сентиментальную повѣсть, еяже героемъ есть русскій Дякъ; много тамъ хочу сказать всѣмъ правды, и повѣствованіе вести въ слогѣ Отца Игнатія. Но куда мнѣ теперь съ нею; такъ всѣ мои едва начатыя дѣла отлагаю.

Пересылая сердечнѣйшія поздравленія Вашей многопочт. Родинѣ и Г. Шарапевичу пребываю съ глубочайшимъ почтеніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Б. А. Дѣдицкій.

NB. Просьбу о сложеніи учительскаго испытанія я не могу еще подавать къ комиссіи, ибо недостаетъ мнѣ одно важное приложеніе: свидѣтельство отъ Вашего Брата, на которое уже отъ 7 недѣль пренетерпѣливо выглядаю.

Лист писанный на 4 сторонахъ 8⁰.

¹⁾ вийшла у Відни 1859 р. п. з. „Руска друга читанка для третього ѣтрада шкѣль народнихъ и городскихъ въ цѣсарствѣ Австрій“.

Ч. 119.

*Лист К. Яромира Ербена до Якова Головацького, пис.
дня 26. XII. 1854 р.*

V Praze dne 26. Ledna 1854.

Veledůstojný, vysoce vážený pane!

Umínil jsem si, tiskem vydati sbírku, neb raději výbor národních pohádek slovanských, jimž Rusové říkají *skazki* a Poláci *kłechdy*, v jazyku původním, s jistými poznemenánými; a mám nyní již takové pohádky všech slovanských odvětví pohromadě, jenom maloruských nedostává mi se. Zním sice, co vyšlo ve Větku (*Вѣнокъ*), ale jest tu malý výbor, a z mythologických, které nejvíce na zřeteli mám, není tu žádné. Hlavní účel toho spisu má býti ten, aby se objasnila zatmělá potud mythologie slovanská z takových pohádek. Z té příčiny obracím se k Vašnosti s prosbou, nebylo-liby Vám možné, buď sám sepsati (neb vím, že se s takovými věcmi též obíráte), anebo od někoho mi objednati jednu nebo dvě takové skazky, jako Vojcicki pod jmenem Klechdy vydal. Sepsány by musely býti v čisté prostonárodní prose maloruské, právě tak, jak se vypravují; [2] neb ve verši, jako jsou „*Три сказки*“ od Bodjanského, jich potřebovati nemohu, ač obsah těchto skazek Bodjanského velmi dobře mi se hodí.

Zavážete mne sobě velice díkami, neoslyšíte-li prosby mé, a budu-li komu jakým honorárem povinen, zvláště kdybyste ty skazky od někoho sepsati dali, kdoby takovým honorárem uražen nebyl, račte mi to, prosím, oznámiti, a bez meškání to zapravím.

S hlubokou úctou Vašnosti oddaný

K. Jaromír Erben
archivar města Prahy.

Byt můj: Kornthorgasse N. 6. 566/II.

На 4-ій стороні: Jeho Blahorodi Panu Holovackému c. k. Professoru.

Лист пис. на двох стор. 8^о.

Рік 1855.

Ч. 120.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня
(22. XII.) 3. I. 1855 р.*

Любезный Мой Братъ!

Послѣ испытѣ, который я еще 29 ноября благополучно отбылъ, я думалъ, что не множокъ отдохну — но не такъ сему быть, одно кон-

чилося, а другое настало, хотя мнѣ теперь легче и отраднѣе работать, сбивъ съ головы то, чему не миновать. Кромѣ обыкновенныхъ моихъ должностей, я теперь очень прилежно занимаюсь чтеніемъ русскихъ книгъ, которыхъ я у Г. Р. выбралъ уже около 35 гудьденовъ на счетъ денегъ Тобою присланныхъ. Есть между ними довольно много любопытныхъ и важныхъ по предмету, и потому я не хотя лишиться этой надобности, перечитываю и разсматриваю ихъ прежде, пока Тебѣ пошлю. Прочія деньги сложены у тогоже Господ. и ждутъ своего назначенія, когда настанетъ роковая доба, хотя теперь обстоятельства политическія дають и всего надѣяться и опасаться всего. Но съ наступающею весною Богъ знаетъ, что намъ судьбина принесетъ? — Твою Хрестоматію я отобравъ отъ Мехитаристовъ 24 экзем. и велѣвъ переплести, сдѣлалъ по Твоему распоряженію, и на дняхъ пошлю еще 3 экземп. въ Прагу — здѣсь я уже все раздалъ, и получилъ въ замѣнъ отъ Г. пр. Миклошича его послѣднее сочиненіе, а отъ [2] Батюшки того очень важную книгу для Тебя. Кромѣ Тобою означенныхъ лицъ я съ моей стороны поднесъ 1 экз. Г. Дору Дворачку, а 1. уступилъ Г. Нодю, и такъ для Тебя лишилось 10 экземп. которые вмѣстѣ съ прочими книгами своевременно Тебѣ черезъ Спедитера пошлю. — Бумагу Мехитаристамъ еще я не заплатилъ, не имѣвъ наличныхъ денегъ; впрочемъ бумага истинно самая лучшая, но при томъ всемъ я ужаснулся, когда мнѣ Конто прислали на 18 fr. сер. когда я не выше 12 fr. предполагалъ, какъ и Тебѣ въ послѣднемъ письмѣ вспомнулъ — и я думаю, по такой высокой цѣнѣ они могутъ немножко пождать. — Вчера я получилъ такожь однажды отъ Г. Черлунч. Исторіи Зубрицкаго 1 й 2 часть, и передалъ кому слѣдовало — мнѣ замѣчено, что съ нетерпѣніемъ ожидаютъ 3 части!! Но я слышу изъ другой стороны, что печатаніе ея очень туго идетъ, а подписка еще тупѣе! Ужасно и подумать если правду кажутъ, что этой подпиской не возможно даже покрыть издержекъ бумаги! Какая же участь предстоить нашей литературѣ при толикомъ равнодушіи! —

Изъ здѣшнихъ новостей очень мало благополучныхъ — вчера читалъ я въ газетахъ, что любезнѣйшій проф. въ Прагѣ І. Прав. Коубекъ упокоился вѣчнымъ сномъ! — Новое редакторство Галицкой Зори произвело въ здѣшнихъ обществахъ одногласное и громкое неудовольеніе всѣхъ сторонъ и мнѣній, и послѣдніе покровители отказываются [3] отъ нея, и какъ кажется, она рѣшительно клонится къ вѣчному паденію. Прошедшій годъ былъ самый блистательный ея сіянія, но похожій послѣднему воспламененію пригасающаго огня! Все гаснетъ и настанетъ скоро совершенная темнота!

Мы слава Богу все здоровы — только мой малютка Вань по временамъ беспокойный, по случаю зубовъ, которымъ бы уже время

было прокаливаться — ему уже 9 мѣсяць минуль, а еще ни одного зубка не видно. —

Надѣясь, что это письмо застанеть Васъ въ покойномъ семейномъ кругу, желаю Вамъ отъ себя и отъ имени моей родины всего благополучія, здравія, долгоденствія и удовольствія, и чтобы Васъ Всевышній поблагословилъ въ будущемъ Новомъ Году большимъ счастьемъ, какъ въ прежнихъ лѣтахъ — на многая и благая Лѣта!

Пращайте и любите Вашего Брата какъ онъ любитъ Васъ Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 22 декабря 1854, 3 января 1855.

Я давно ожидаю отъ Тебя присылки рукописи покойнаго Брата Петра вмѣстѣ съ анеологією и Перемышляниномъ — Г. Вислобоцкій получилъ очень дружелюбное письмо отъ Богдана, и чрезвѣрно тѣмъ возрадовался. Дай Боже всего добраго.

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

Ч. 121.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацкаго, пис. дня 21. I. 1855 р.

Пряшовъ 21 Сѣчня 855.

Любезный Другъ!

Вчера послалъ къ Вамъ письмо, и забылъ заплатить Почтовое; молю извините мою ошибку, и примите належитость почтовую которую за мой Листъ платили вы. Прощайте другъ

Духнович.

Прошу передать предплату на Зорю Галицку, хотя не правится, однакожь есть русская.

На другой сторонѣ листу така дописка Як. Головацкаго:

1 fr. 10 предлатилъ на $\frac{1}{4}$ года.

16/4 Февр. 855 послалъ я Г. Духновичу съ 100 экс. катихизиса.

8 эк. Отца Игнатія 4 fr.

8 эк. Анеологiи 6

10 fr. на будущій расчесть.

Лист писаний на 1 стор. мал. 8^о.

Ч. 122.

Лист Богдана Дідицькаго до Якова Головацкаго, пис. дня 14(26) I. 1855 р.

Милостивѣйшій Государь!

Отъ трехъ недѣль — почти всякій день собирався я ѣхать въ Львовъ, да надѣялся говорить съ Вами на лицѣ о многихъ, слишкомъ

многихъ дѣлахъ; но, къ сожалѣнію, непогоды и другія обстоятельства воспретили мнѣ повидаться съ Вами и оставили вновь это одно общительное средство: переписку. — Въ продолженіи того междувременья моего молчанія случилось у меня очень много интереснаго; расскажу Вамъ тутъ кое-что поочерно: я получилъ Ваше письмо по почтѣ — думаю — въ половинѣ Декабря м. г.; въ другій день послѣ того писалъ я къ Г. Г. Качковскому, Раковскому и повѣрите ль? — къ Выслободскому. Въ самъ Праздникъ же рождества Христова получилъ я въ хорошо заѣланной пачкѣ два письмаца, Статуты Н. Д. и книги отъ Васъ, — къ тому по почтѣ письма отъ Раковского и Выслободскаго. Первое Ваше драгоценнѣйшее письмо выволо (sic) меня изъ совершеннаго унынія, изцѣлило мою разтерзанную душу и ободрило къ рѣшительному дѣйствованію. Сейчасъ принялся я описать въ вѣрныхъ чертахъ причины перемѣнъ, случившихся недавно съ „Зарею“. Г. Г. К. и Р—му¹⁾, и открылъ передъ Ними цѣль и намѣренія существующихъ у насъ партій. Между прочими писалъ я также, что за моей редакціи поживалъ я такъ съ твердорускими какъ и съ хохлами — по крайней мѣрѣ Львовскими — въ согласіи, и что избравъ среднія мѣры по слогу и по языку снискалъ и убоихъ партій нѣкоторое-то [2] удовольствіе — это вѣдь не самохвалство, а чистая правда; что отъ того и не посмѣлъ тогда никто въ Ставропгійи выступать съ предложеніемъ какого-то польско-русскаго редактора; что-де Шеховичъ не былъ такъ счастливъ, чай потому, что мимо доброй своей воли и отличныхъ дарованій сбился немножко изъ сего единственно для насъ спасительнаго пути точно въ то время, когда непріязныя обстоятельства и раздраженные враги наибольше противъ насъ взбѣсились. — На то отписалъ мнѣ Раковский, что онъ-де извѣдалъ уже обо всемъ и отъ Шеховича, что приписываетъ все несчастье „нерадѣію и равнодушію къ нашей національности людей нашихъ“ къ тому прибавляетъ онъ что „отъ Вѣстника и отъ Зари Г. въ нынѣшнемъ видѣ ихъ отказывается на вѣки, — не хочетъ ихъ ни видѣть ни читать“; наконецъ вызываетъ насъ, чтобы мы учредили новую газету, издаваемую на чистомъ русскомъ языкѣ, совѣтуетъ даже „открыть Правительству, что она будетъ писана russisch а не ruthenisch“, и утверждаетъ, что аксіома „halbe Massregeln, schlechte Massregeln“ полную имѣетъ правду и въ отношеніи къ нашей литературной дѣятельности. — Вы видите изъ того, что онъ какъ прежде такъ и теперь — мимо моихъ пространно о семъ толкующимъ писемъ — не хочетъ понять нашего настоящаго положенія. Жаль! — но онъ твердъ, и съ твердымъ не сладишь! — Къ Выслободскому писалъ я по двумъ причинамъ;

¹⁾ Мих. Качковскому і Ів. Раковскому.

разъ, понеже онъ — точно со времени душегубительной измѣны, по-
полненной Зарею, — сталъ мнѣ снова, послѣ долгаго междувременья,
присылать свой „Вѣстникъ“ даромъ, въ чемъ я очевидно замѣтилъ знакъ
возобнов- [3] леннаго его ко мнѣ благорасположенія; во вторыхъ, по-
неже я, предвидя грозящія напасти изъ стороны „Зари Г.“, радъ былъ
имѣть его другомъ въ случаѣ какого-то спора, — помня именно на
слова Наполеона III, сказанныя имъ 2 декабря м. г., что „полезно есть,
во время непредвидимыхъ бѣдствій имѣть Австрію по своей сторонѣ“: —
Я писалъ къ нему очень осторожно и кратко; поблагодарилъ за при-
сылку „Вѣстника“, вспомнилъ нашу прежнюю дружбу, похвалилъ Его
теперѣшніе подвиги и прирекъ дописывать иногда въ его газетѣ. Онъ
отписалъ мнѣ очень вѣжливо, просить у меня помощи и увѣряетъ, что
даниси мои съ перемѣною только что на що — помѣщать будетъ до-
словно. И я на сихъ дняхъ написалъ уже нѣчто къ „Вѣстнику...“ Это
вѣдь не измѣна, а благоразумное дѣло; съ тѣмъ чаю, согласитесь и Вы.
Пока мы снова выступимъ на поприще, не надо просыпать ни одной
минуты; въ противномъ бо случаѣ враги вырастутъ намъ выше головы!
Впрочемъ „Вѣстникъ“ теперь уже лучше, и Выслободскій просить меня
откровенно, чтобы я пособилъ къ его улучшенію моимъ совѣтомъ; —
вишь здѣсь поле для меня совѣтовать въ пользу нашихъ вѣчную прав-
дою освященныхъ стремлений. Но всежъ это надо дѣлать благоразумно
и по взаимному совѣщенію съ Вами. Послѣ 1-го Февраля буду у Васъ
и поговорю „о сихъ и прочіихъ“ пространно. — Вчера получилъ я по
почтѣ хорошую табакерочку и „юрид.-политическій Словарь хорватско-
сербско-словѣнскаго языка“ — въ даръ отъ — угадали ль — отъ
Выслободскаго!... Къ тому же два письма: отъ Я. Гѣровскаго и отъ
Шеховича. Первое изъ сихъ писемъ возрадовало меня очень, какъ про-
исходящее отъ благочувствительнаго юнаго Друга; но вмѣстѣ съ тѣмъ
поразило меня сообщенное нимъ [4] извѣстіе о злонамѣренныхъ силет-
няхъ Костецкаго, который рѣшительно дѣйствуетъ на неопытные умы
въ Львовской семинаріи. Вы можете обо всемъ этомъ извѣдать у Гѣ-
ровскаго же. Шеховичъ прислалъ мнѣ „Воззваніе къ предплатѣ на
„Семейную Библіотеку“ и письменно просить у меня о содѣй-
ствіе. Хотя радуюсь сему предпріятію инемедля поспѣшаю помочь ему,
— пересылая на Ваши руки въ тойже Библіотекѣ переводные стихи
мои изъ Гете¹⁾; — хотя беру на себя написать еще для нейже свое
Quousque tandem, Catilina!...“ изъ Коломійскаго, и перевести
все Штурово сочиненіе „о всесловенскихъ Пѣсняхъ“; то однакожъ

¹⁾ „Пѣсня Миноны“ і „Рыбакъ“ пом. в „Сем. библ.“ 1855 р.
стор. 36—7.

не могу утаить предъ Вами моего непріятнаго предчувствія, что дѣло Шеховича вновь не поведется. Сохрани меня Господи, чтобы я вознамѣрялъ когда нибудь изъяслять это зловѣщее предчувствіе Публикѣ, или какимъ нибудь образомъ вредить сему высокому и похвалительному предпріятію; но я открою едино предъ Вами, что вижу, будь-то надъ Шеховичемъ тяготитъ что-то трагическое! Онъ принялся за „Ладу“ — пошло худо; взялъ „Зарю“ — еще хуже; — да какъ будетъ съ „Библиотекой“? Вотъ, видите, — на пр. уже въ самомъ „Воззваніи“ таковоеже (высшее силъ) пареніе и таковоеже неопредѣлительность. Есть тамъ снова все безъ исключенія науки, самая же „Библиотека“ названа „письмомъ періодическимъ“, — а не означены даже никакъ періоды ея выпускамъ! Тѣмъ ли прискивать утраченное дважды довѣріе? — Богъ помощи ему и всякій коренный русскій, — да и я никогда не откажу ему своего сотрудія, не смотря на тогъ жаль, который имѣю къ нему, причинившему мнѣ не малыя скорби — вѣдь безвинно, бо безсознательно — attamen причинившему!... Что до моей статьи о „Народ. Домѣ“ поговорю съ Вами лично, — покажѣть же пишу съ Вашимъ искреннѣйшимъ почитателемъ

Богданъ А. Дѣдыцкій.

14/26 Лив. 1855.

Лист писанный на 4 стор. 4⁰.

Ч. 123.

*Лист Виктора Добрянскаго до Якова Головацкаго, пис.
дня 14. II. 1855 р.*

Любезный Другъ!

Извините что я заставилъ Васъ не множко пождати за деньгами, не было возможно иначе, по сего мѣсяца и безъ напоминанья я бы былъ Вамъ должное заслалъ, ибо получилъ большую, то есть трѣхмѣсячную часть жалованья. Прилагаю сего ради 30 зл. 30 кр. сер. за доставленныя книги, и 1 зл. сер. на 3 часть проповѣдей Ганкевича, которой у мене недостаетъ. Если проповѣди по моему мнѣнію о короткое время большее получатъ распространеніе, только пока Попы познакомятся съ ними. — Но мнѣ теперь за большее время надобно будетъ воздержати ся отъ покупки книгъ, ибо времена тяжелы, [2] и будущее неизвѣстно. Прилагаю 32 зол. такъ чтобы пошту Вы заплатили, ибо у мене недостаетъ случайно меньшихъ бумажекъ, еслии изживите болѣ, тогда сдѣлайте милость, съ проповѣдами мнѣ его oznamiti, и съ благодареніемъ прислужу остальное. — Съ сердечнымъ благодареніемъ за поднятыя для мене, и препарандіи нашей труды, также съ прошеніемъ о засви-

дѣтельствующаго моего почтенія и поздравленія общимъ нашимъ друзьямъ, и моимъ иногда покровителямъ именно Г. Г. Кузіемскому, Лотоцкому, Малиновскому, Гуркевичу, Трещаковскому и пр. и пр. честь имѣю быти Вашимъ истиннымъ другомъ и почитателемъ

Викторъ Добра(нскій).

Кошице дня 14 Февр. 1855.

[3] Предплату на новую временонисъ послалъ для мене Духновичъ; Зоря перестала мнѣ ходити, можно вышла передплата, и новыя Редакторы мнѣ не знакомы. Я буду держати ету часонисъ и далѣй, только теперь нуждаюсь въ деньгахъ, и передплаты заслати не могу. Между тѣмъ отложено не отвержено, такъ получу на разъ громаду Кирилчины.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

Ч. 124.

*Лист Г. Я. Сокулського до Якова Головацького пис.
дня 15. II. 1855 р.*

Любезнѣйшій Мой Другъ Я. Θ.!

Имѣю честь къ Вамъ писать, что еще въ живихъ пребываю, читаю, думаю, толкую, и изъумляюсь — что во вселенной за диво творится, небо съ адомъ бурится — а чимъ кончится, лишъ Всевышнему вѣдомо есть — Вы ко мнѣ Л. Д. не пишете, и кажется неимѣете свобод(од)ного времени вестъ переписку, одно Чинъ, семейніе дѣла, а боліе всего занятіи литературой въ издаванію новыхъ Тургалобританскихъ Азбучниковъ, чтобы за благовременно своихъ Земляковъ приучить новыхъ нарѣчей, чтобы были способніи разгаваривать съ званными гостями, а може еще приидется повиноватся и ихъ Законамъ. Здѣлайте мой Л. Д. милость и почтѣтъ своимъ отвѣтомъ, чи хорошо проводили пласки тихъ какъ кажутъ запустъ? много разъ лучалось Вамъ съ Мар. Андр: на маскарадныхъ балахъ веселится? та и всѣмъ Господамъ, какъ нашимъ всенароднымъ р. предводителямъ [2] и предстателямъ въ столичномъ вашемъ Городѣ? Какъ идутъ вашіи дѣла, да здорвье? — а прочее, прочее какъ кажутъ авось, то и Мы сами въ Сылахъ, отгадать. — Я когда до сыта всякихъ газетъ начитаюся начинаю пѣтъ Тропаря а-й Час: Скоро предвари да не постидимся: —

Извольте донести скоро ли нашего Р. Г. Патр(іарха) Г. Д. З(убрицкаго) III. Томъ Истории явится? и больше книгъ намъ нужныхъ...

Больше къ Вамъ писать Мой Л. Д. Я. Θ. пѣтъ мочи у меня, и рука моя неимѣетъ силы водить перомъ, чернило худе, да и перо — хорошо былобы съ вами на единіи поговорить по нашему — и воспоминаю часто на минувшій нашъ ра(в)говоръ когда то-то во время еще оно-оно под

березами — теперь и такъ исполняется — но тогда то былъ сонъ мечтанія — а теперь и на явь приходѣтъ — жалко что [3] нѣтъ въ живыхъ нашего друга Кирилла — (Блонскаго).

Всѣмъ Г. Г. мнѣ знаемымъ поздравленіе, и поклонъ отдаю — и предаю ихъ памяти и дружеству — а Васъ мой Л. Д. Ю. Θ. съ вашею Мар. Андр. и предрагою Семіею, лобизаю по сотъ а сотъ разъ — и предаю ихъ памяти. Съ почтеніе(м)ъ пише вашъ Другъ да Землякъ І. В. С: (Іосифъ Васил. Сокольскій).

15/2 55.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Слова, взяті в (), пис. чужою рукою.

Ч. 125.

*Начерк листу Якова Голозацького до А. Духновича, пис.
дня 4(16) II. 1855 р.*

Любезнѣйшій Другъ!

Посылаю Вамъ изъ Вашей половины екс. Литургическаго Катихизиса 100 екс. непереплетенныхъ. Излишние 200 екс. отданы будутъ Гну Шеховичу издавателю и редактору „Семейной Библіотеки“ за который великодушный даръ я Васъ сердечно благодарю¹⁾. — У насъ экземпляръ катихизиса продаваться будетъ по 25 кр. К. М. При томъ случаѣ посылаю Вамъ 8 екс. Апологій á 45 кр. 6 гр. — 8 екс. Отца Игнат. á 30 кр. 4 гр. — Итого 10 гр. К. М. за которыя книги Мы позже рассчитаеся. —

[2] Деньги предплатны на Семейную бібліотеку 45 гр. КМ. я получилъ порядочно. — Издаваніе того журнала промедлилось на нѣсколько времени, потому что бумага по причинѣ худыхъ дорогъ не надолго, но будетъ печататься непремѣнно. — Получивъ Ваше второе письмо и въ немъ 5 гр. 20 кр. я не пренеумеровалъ только на $\frac{1}{4}$ года 1 гр. 10 кр. потому что я сомнѣваюсь, чтобы тотъ журналъ въ такомъ видѣ какъ есть прожилъ до конца года, прочая сумма останется у меня. [3] На сихъ дняхъ писалъ я ко всѣмъ книжнымъ конторщикамъ, которые приняли Вашъ Молитвенникъ въ продажъ, и недолго свѣдаюсъ сколько они выручили за это сочиненіе и надѣюсь что Ваша часть заплачена будетъ въ типографіи. —

Вы упрекаете издателя вынѣшней Зори въ ея худомъ стремленіи и въ языкѣ и грамматикѣ. — И Вы совсѣмъ правы. — Но что

¹⁾ Яко дар „въ пользу литературы“. Пор. „Сем. библ.“ 1855 р. стор. 138.

дѣлать съ безтолковыми полуграмотѣями — они не дадутъ ни научить-ся, ни убѣдиться. — Не учителя въ томъ виноваты ибо теперешніи писатели Зори не вынесли изъ школы ни одной буквы — а какой Грамматикѣ учать у насъ въ школахъ (начавъ только съ 849 года) [4] пусть будетъ Вамъ свидѣтельствомъ приложенный стихъ одного изъ семинаристовъ, моего ученика. Въ прочемъ горжусь тѣмъ, что Б. А. Дѣдицкій и С. Шеховичъ были тоже моими учениками. — Не вѣстите мнѣ во зло, что я пользуясь случаемъ прибавляю къ посылкѣ по 10 экс. Отца Игнатія и по 10 экс. Анеологій къ Гдамъ И. Раковскому въ Будимѣ и къ Мих. Маркошу Епархіи Мукачевскія конс. Письмоводителю¹⁾. Вы найдете безъ сомнѣнія скорѣе случайность переслать оныя на мѣсто свое. Катихизиса не посылаю имъ, можетъ быть Вы прибавите по нѣскольку экс. отъ Себя. — Цѣлю Васъ сердечно и препоручаюсь Вашей приязни Вашъ другъ и почитатель Я. Головацкій.

Львовъ 16/4 Февраль. 855.

На другій стороні листу, в горі є ще слідуєча дописка:

Р. С. Історіи Зубрицкаго III т. уже готовъ — на сихъ дняхъ разошлются экземпляри. —

Лист писаний на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 125.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 7. (20) II 1855 р.

Благородной Господинъ Профессоръ Милостивый Государь!

Неизреченное восхищеніе унесло мною, получивъ писаніе Ваше, Милостивый Государь! именно, по этому побужденію, что Вы изволили писать мнѣ о дѣлахъ, которымъ предстоятъ въ сію пору дѣйствительно, къ моему сожалѣнію, мнѣ не суждено. Но Вашей милости я отнюдь не удивляюсь; Ваше внутреннее существо исполнено великодушія и оно неспособно къ этого противоположности; наша Русь очень мало знаетъ Васъ изъ послѣднихъ годовъ, и только юношество, воспитываемое Вами, тихомолкомъ, по своимъ усторонямъ, проповѣдуетъ Вашу славу, и только люди, которыхъ Вы удостоили Вашего сообщенія, возгораютъ пламенною любовью и преданностью къ Вашей Личности; Ваше становище и на журнальномъ поприщѣ запрещаетъ играть личностями и подвер-

¹⁾ Окремі записки Я. Головацького в справі висилки книжок до Раковського і Маркоша містять ся в бібл. „Нар. Дому“ під ч. 42. Ми їх не відпечатуємо.

гать ихъ крайнимъ опасностямъ... А однакоже, на Руси нашей югозападной, Вы одинъ ревнитель, благоуспѣшно дѣйствующій со благоразуміемъ и хладнокровіемъ, тѣми двумя условіями, которыхъ лишены прочіе ревнители. И для того-то я удивляюсь Вашему пожертвованію, хотъ въ состояніи принести Вамъ только простыми словами искреннѣйшее мое благодареніе

Во вторыхъ : мнѣ слѣдуетъ извиниться касательно поступанія въ моей должности. За нѣсколько дней до моего отъѣзда я препоручилъ нѣкому Гну Сокульскому, чтобы онъ заступалъ меня вовремя моего отсутствія, на канунъ же моего отъѣзда былъ я у Васъ, Милостивый Государь, но не засталъ Васъ у себя. Я отправился [2] въ деревню такъ нечаянно потому, что въ оное время совсѣмъ не случилось никакихъ Самборскихъ окказій, и одна, нарочно нѣсколькими людьми нанятая, случилась внезапно; въ тотъ же день случилась также оттепель; а по-неже я, страдавъ катаромъ и кашлемъ, могъ былъ опасаться двухъ крайностей: стужи или совершеннаго растаянія снѣговъ и въ обоихъ случаяхъ, въ первомъ для недостатка лучшей одежды зимней, во второмъ, для распутія, не былъ бы былъ въ состояніи, добратся домой, потому принужденъ я былъ отправиться изъ Львова нечаянно, неразрѣшивъ даже моихъ собственно-личныхъ, частныхъ дѣлъ. Эти обстоятельства навелъ я нарочно къ тому, чтобы убѣдить Васъ, Милостивый Государь, что я не ради пренебреженія правилъ общественной конвенціи лишень былъ почести, отдать Вамъ, на моемъ прашаніи, лично мое почтеніе.

Касательно литературнаго предпріятія я думалъ бы, что, предупредивъ Публику путемъ „Вѣстника“, лучше было бы издать полную книжку за Январь, Февраль и Мартъ мѣсяцы вмѣстѣ. Тѣмъ образомъ было бы возможно избѣгнуть роздробленіе дѣла издаваніемъ мѣсячныхъ тетрадей, кое-что въ началѣ предпріятія становится затруднительнымъ; тѣмъ болѣе, что о благонадежной будущности какого бы то ни было Журнала нельзя судить скорѣй какъ по прошествіи втораго квартала; взявъ въ соображеніе и то, что въ книгѣ большого объема будетъ возможно разнороднымъ содержаніемъ статей привлечь Публику, а на конецъ нѣкоторыя статьи еще неизготовлены, именно не переписаны, какъ напримѣръ: статьи прикасающагося III отдѣленія. Къ этому отдѣленію я приготовилъ статью о Телеграфахъ, статья, изложена вразумительно и пособствующая тѣмъ свѣденіямъ, которыхъ нынче еще нѣтъ у нашихъ Священниковъ, желающихъ вѣрно узнать что-нибудь объ томъ, о чемъ парни [3] двѣнадцати лѣтъ въ школахъ знаютъ. По этому мое мнѣніе таково, что, въ случаѣ, если бы книжка четвертьгодовая должна была состоять изъ двѣнадцати листовъ, стоило бы пожертвовать издержки

двѣнадцатаго листа на вирізаніє приложенихъ здѣсь рисунковъ Телеграфическихъ снарядовъ, и умѣстить ихъ въ статьи прикасающейся, которую немедленно надолго, скоро-лишь спешу ее начисто.

Другую статью относящуюся къ сему отдѣленію надолго переводъ путешествій Коля по Руси¹⁾. Третью оригинальную отъ Свящ. Витшинскаго о Пчеловодствѣ. Четвертую короткую гумористическую. Пятую о Дѣлахъ Народныхъ, статья въ одинъ листъ, которая однаже, равно какъ и всѣ прочія, ожидаютъ Вашего одобренія. Для „Всячины“, которую должно переименовать соотвѣтнѣе „Смѣсью“ выпишу статейки изъ „Отечественныхъ Достопамятностей“, сколько будетъ нужно. Жаль что у меня нѣтъ ни одного Журнала, даже и „Русской Зори“, чтобы выписать что-нибудь изъ замѣчательныхъ и важныхъ явленійхъ современныхъ; особенно, что касается до современной Литературы обще-Славянской; сей конечной необходимости удовлетворилъ бы нашъ любезный Богданъ, если бѣ изволилъ посѣтить Львовъ и воспользоваться Журналами Славянскими которыя получаетъ Редакція „Зори“. (?) Касательно Польской литературы я сдѣлалъ бы то самъ, еслибѣ имѣлъ у себя хоть „Nowiny“. А особенно нужно мнѣ одно число новѣйшихъ „Nowin“, въ которомъ описуютъ моды; это мнѣ нужно до статьи гумористической, списанной въ родѣ разсказочки; въ ней немного текста Польскаго о модахъ; но къ тому лучше бы текстъ свѣжій.

Еслибѣ было нужно болѣе статей, не замедлю надослать тотчасъ. Статья Почтеннаго нашего Историка²⁾ достойна перваго мѣста. Но, кажется мнѣ, порядокъ не будетъ правильный, если, при изданіи цѣлаго чвертьгодія, будетъ нужно прибавить какія-то статьи, относящіяся къ Исторіи и пр. Впрочемъ это не во вредъ, въ первой книгѣ каждаго Журнала болѣй или менѣй предметы разбросаны.

Междувременно прилагаю здѣсь статейку принадлежащую къ отдѣленію Литературы, оставшуюся мнѣ еще съ временъ издаванія мною „Зори Галицкой“: о „Библіотекѣ для чтенія“.³⁾ Необходимо также написать статьи о „Хрестоматіи“, „Ан-[4]-тологіи“, о „Вожомъ мірѣ“

¹⁾ „Южно-русскія Степы“. Составилъ Северинъ Гавр. Ш. изъ Нѣмецкаго (Reisen in Süd-Russland von J. G. Kohl. Dresden und Leipzig 1841) помѣщ. в „Сем. Библіотец-ї“ за рік 1855. стр. 73—82.

²⁾ Розуміти треба статію А. Петрушевича: „Словене, ихъ древнія жилища и образованіе между ними первыхъ словенскихъ государствъ“, поміщену в першій випуску „Сем. библ.“ за рік 1855. стр. 1—10.

³⁾ поміщ. в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 128—30 під буквами С. Г. III.

и прочая. Мнѣ кажется, что въ такихъ статейкахъ надлежитъ изложить предметъ 1) вообще, 2) примѣнить къ подлежащему, и во-третьихъ, что всего нужнѣе для нашей Публики, поощрить ее насильно къ покупкѣ. Къ сожалѣнію, мое перо боязливо, особенно въ первой книгѣ, а при томъ я безъ матеріаловъ вспомогательныхъ. У меня одно дарованіе: составлять (compiler) статьи. Къ несчастью, нѣтъ пособій. Боже мой! еслибъ у меня была въ Львовѣ горенка поддашная, и мнѣ суждено было жить вмѣстѣ съ милѣйшою мнѣ въ жизни подругою, Вашею Библіотекою. — Но, право, мнѣ пришло на мысль, что я, не допрашаясь Вашего дозволенія, осмѣлился забрать съ собой изъ Львова Ваши книги. Простите мнѣ, Милостивый Государь! позвольте мнѣ натѣшиться ими и учиться изъ нихъ Русской Азбукѣ; я доставлю ихъ вскорѣ неповрежденными.

Упоминаю еще разъ о Рисункахъ, если это придетъ въ дѣйство. Я не свѣдущъ этого искусства, будетъ ли возможно, вырѣзать ихъ исправно на деревѣ, но, нечего дѣлать, когда состояніе улучшится, будемъ покупать готовые въ Ксилографическомъ Заводѣ въ Липску. — Если бы было возможно, то потреба была бы еще и третій, но маленькій рисунокъ, вырѣзать, которого я надослалъ бы. Поремба знаетъ такого рѣзщика, онъ вырѣзываетъ и для Ступницкаго. Поремба самъ договорился бы съ нимъ и на будущее.

Касательно денегъ предплатныхъ, не знаю что дѣлать. Дѣло само премного выиграло бы оттого, еслибъ они находились въ Вашихъ рукахъ, но я не смѣю просить Васъ о томъ, взирая на соотношенія.... но въ крайнемъ случаѣ, можетъ-быть, принявъ бы ихъ на себя ГГ. Гушалевичы или Малиновскихъ (sic). Знаю только, что у Г. Порембы они не безпечны по разнымъ причинамъ. Удивительно, какимъ образомъ деньги предплатныя доходятъ рукъ его? Развѣ у него есть полномочіе? Покорно прошу Васъ, Милостивый Государь, приложенную здѣсь допись отъ почтовой Дирекціи вручить тому, кому будетъ надобно, для отбѣра денегъ предплатныхъ, приспѣвающихъ по почтѣ. Эта почтовая допись послужитъ и для закупыванія марокъ. Принужденъ еще разъ возвратиться къ рисункамъ особенно къ фигурамъ 4, 5, 6. Рѣзщикъ долженъ ихъ вырѣзать чрезвычайно точно. Въ 4 и 6 фигурахъ раздѣленъ циферблатъ на 34 поля, именно вверхъ и внизъ по одной звѣздочкѣ, къ тому 22 поля для 22 буквъ и [5] и 9 поля для 9 буквъ, всего 34 поля. 4 фигура представляетъ кромѣ 34 отдѣльныхъ полей кругомъ также лучеобразное изображеніе; рѣзщикъ долженъ сообразить что напротивъ каждаго отдѣленія буквъ находится чистый промежутокъ въ лучеобразномъ изображеніи, которое для того имѣетъ всѣхъ полей 68. — Надлежалобы латинскія буквы замѣнить Русскими, но дѣло становилось бы затруднительнѣй; лучше оставить латинскія, а я въ текстѣ наведу при-

чину. Буквъ Русскихъ было бы нужно — вмѣстѣ съ 10 цифрами и двумя звѣздочками — всѣхъ 41 поль, это премного, развѣ если рѣзщикъ былъ бы въ состояніи расчитаться съ собою. Напротивъ означеніе фигуръ 1 и 3 можетъ стать вмѣсто буквъ лат., А и В, находящихся на выдвигныхъ ящикахъ настоевъ, буквами Русскими А и Б, а означеніе лат. буквою nach C въ фиг. 3 вверху, можно замѣнить по Русски: въ станцію В.

Для отдѣленія литературы, если бѣ нужно было какъ будто бы введеніе: Русская словесность¹⁾. До стиховъ, если будутъ нужны и удачны: Печаль²⁾ и Выборъ жены³⁾.

Приложенную здѣсь записочку до Г. Сокульскаго (который вмѣстѣ со мной имѣлъ счастье быть въ VII классѣ Вашимъ слушателемъ и преданнѣйшимъ почитателемъ) прикажите, Милостивый Государь, бросить въ какой-либо уличный почтовый ящикъ. А когда онъ явится къ Вамъ, извольте, Милостивый Государь, препоручить ему, быть исполнителемъ Вашей воли и моимъ посредникомъ у Порембы. Дозвольте ему, чтобы онъ часто являлся у Васъ, извѣщать Васъ о всемъ собившемся относительно этого предпріятія литературнаго, просилъ Васъ въ моемъ имени о совѣты, и что бы Вы изволили давать ему всякія нужнія препорученія. Онъ новичекъ въ томъ отношеніи, но простодушенъ. Я долженъ былъ, вмѣсто трудить Васъ моимъ писаніемъ, отнестись прямо съ исполненіемъ дѣлъ къ П. Сокульскому; но Вы, надѣюсь, не уличите меня меня въ неучтивствѣ, [6] ибо уповаю, что благосклонно примете мое, хотя такъ длинное писаніе; во-вторыхъ я смѣю полагать, что Вы одобрили мое допрашаніе, чтобъ все было доставлено до Вашего вѣдѣнія. Добродушіе Ваше мнѣ порукою, что Вы, Милостивый Государь, исключая личные труды, изволите распорядить этимъ предпріятіемъ посредствомъ дѣйствующаго, посредствующаго лица Г. Сокульскаго. Онъ также будетъ заниматься первою корректурою, вторую обѣщаль мнѣ любезный Геровскій принять на себя. Для Сокульскаго, можетъ быть, останется нѣсколько гульденовъ.

У меня есть нужда, поставить нѣсколько притязанія на фондъ „Семейной Библіотеки“. Именно, чтобы мнѣ вольно было посылать и принимать писанія безденежно, не оплачивая почты; для того я и это писаніе не оплачаю; извольте, Милостивый Государь, отобрать издержки сей оплаты изъ фонда; но поелику онъ находится въ рукахъ Гна По-

¹⁾ помѣщ. в „Сем. Библ.“ за рік 1855 стр. 59—63.

²⁾ Е. Г.... „Печаль“, помѣщ. в „Сем. библ.“ за р. 1855 ст. 82—3. Е се верш Е. Гребінки, пис. в великоруській мові. Пор. „Сочиненія“ т. V. ст. 94—6.

³⁾ Т. и м. „Выборъ жены“ Русская пѣсня помѣщ. в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 118.

рембы, я прибавлять буду къ каждому посылаемому и принимаемому писанію расписку для Г. Порембы, что бы онъ былъ въ состояніи послѣ расчитаться совѣстно. Потому я также требовалъ бы, чтобы Г. Сокульскій списалъ мнѣ всѣ листы и ихъ содержаніе поочередно, а важные писанія, неменѣе Ревизію, чтобы порядочно мнѣ присылалъ на счетъ фонда.

Другое мое требованіе, чтобы въ случаѣ, если бы состояніе фонда было цвѣтущее, мнѣ доставили нѣсколько гульденовъ на предплату двухъ белеетристическихъ журналовъ.

„Литургическій Катехизисъ“¹⁾ не знаю, какимъ образомъ возможно будетъ распродать его. Думаю, что наилучше умѣститъ въ первой книгѣ умѣтку, что онъ посвященъ для литературнаго предпріятія, приглашая Публику, чтобы при пересланіи предплаты за второе чвертьгодіе, надослали бездѣлицу и за Катехизисъ, но надобно хотъ 1 Крейцаръ подвысшить за пересылку почтовую, а если нѣтъ, то лучше уменьшить цѣну его на 20 кр. Еслибъ было возможно, я просилъ бы переслать мнѣ хотъ 50 экземпляровъ Катехизиса, хотя въ моей окрестности нѣтъ ни одиного хонькаго ревни-[7]-теля, но я, быть-можетъ, успѣлъ бы разослать ихъ въ другія окрестности.

Еслибъ надлежало издать первую книгу за цѣлое чвертьгодіе, то пужно, чтобъ Сокульскій написалъ въ Редакцію Вѣстника и Зори умѣтку объ томъ. Вѣстникъ, кажется мнѣ не приложилъ къ своему Журналу программа Семейной Библіотеки. Касательно статьи „Рождественскія святки“ я вполне убѣжденъ Вашимъ мнѣніемъ; а я только для того измѣнилъ текстъ понеже Вы намекнули были нѣчто о примѣненіи этой статьи къ здѣшней мѣстности Югозападной Руси. Теперь прилагаю подлинный текстъ, извольте передать его Корректору²⁾.

Къ Редакціямъ Славянскихъ Журналовъ надобно будетъ послать Программъ и писаніе за 3 недѣли до изданія первой книги съ тѣмъ что бы онъ также за цѣлое чвертьгодіе прислали свои Журналы.

Долженъ еще написать чтѣнибудъ обо мнѣ самомъ. Обстоятельства мнѣ дозволяютъ пріѣхать въ Львовъ, ибо путь въ Самборъ, путь въ Львовъ, пребываніе въ Львовѣ и возвратный путь стоило бы мене очень дорого. Изъ денегъ отъ ВВ. Г. Качковскаго осталось еще на одну поѣзду (sic), которую надобно отложить на время, когда мнѣ будетъ большая нужда быть въ Львовѣ, именно при подписаніи, ибо тогда можетъ и Полиція потребовать моего присутствія. Мнѣ казалось, что мнѣ будетъ возможно пріѣзжать часто въ Львовъ, для того, понеже мой отчимъ ста-

¹⁾ Замітка про „Литургическій катехизисъ“ поміщ. в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 138.

²⁾ Печат. п. з. „Малорускіи Святки“ в „Сем. Библ.“ 1855 р. стр. 11—35 під буквами П. Р. Є се, очевидно, статія писана в великоруській мові.

рается получить парохію въ Перемышельскомъ, съ одного мѣста поѣзда удобнѣе. Какъ дѣло скончится, не знаю. Оно зависить отъ Б. Г. Дра Рачинскаго который есть полномощникомъ Князя Любомірскаго. Я былъ у Рачинскаго, но послѣдствія мнѣ неизвѣстны. Я съ охотою былъ въ Львовѣ лишился, еслибъ я былъ получилъ якія лекціи на столъ и деньги. Но въ томъ я не былъ счастливъ. И я въ каждое время пріѣхалъ бы въ Львовъ, жить постоянно, еслибъ только былъ забезпеченъ. Литература мнѣ не дастъ пропитанія, а она потребуетъ времени. Но еслибъ я былъ счастливъ получить въ Львовѣ какую нибудь лекцію, притомъ жилище въ Домѣ Народномъ, притомъ должность писа-[8]-нія нѣсколько-часнаго въ Консисторѣ, тогда бы я успѣлъ всему, даже успѣлъ бы учиться училищнымъ предметамъ, ибо опытъ убѣдилъ меня, что, безъ общественнаго становища, мои дѣйствования будутъ всегда безуспѣшны, и безъ такого становища литература ссорить меня съ людьми, съ фамиліей и дѣлаетъ всякія непріятности, взявъ въ соображеніе и то, что у меня суть зародыши тѣлесныхъ страданій, именно чахотка неизбѣжное зло, которому я подверженъ. Изъ этого убѣдитесь, Милостивый Государь, что желая пребывать въ Львовѣ, мнѣ необходимо вышеупомянутое забезпеченіе.

Въ концѣ молю Васъ, Милостивый Государь, прикажите Г. Сокульскому частехонко писать мнѣ о всякой всячинѣ.

Простите, Милостивый Государь, что я осмѣлился такъ длинно расписать и примите мое глубочайшее почтеніе.

Благороднаго Господина Профессора Милостиваго Государя низайшій и преданнѣйшій слуга

Северинъ Гавр. Шеховичъ.

Кропивникъ стар. 20/4 (sic) Февраль 1855.

Адресъ in Stary Kropiwnik per Drohobycz.

Рисунки я желаю послѣ употребленія получить назадъ.

Дописано рукою Я. Головацького: Довѣрительныя письма.

Лист писаний на 8 сторонах 4⁰.

Ч. 127.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
в лютім 1855 р.*

Милостивѣйшій Государь!

Вѣрный данному слову, я пересылаю окончаніе повѣсти „Такъ нынѣ любять“¹⁾, и прошу еще разъ убѣдить Шеховича, что помѣщеніе

¹⁾ Ся повістка Б. Дідицького поміщена в „Сем. библ.“ за р. 1855. стр. 38—50, під буквою Э.

этой или какой нибудь другой повѣсти, въ первой же тетради „Семейной Библіотеки“ — необходимо. Извините моей смѣлости, если прибавлю прошеніе, чтобы Вы изволили — самъ — если возможно, занять ся корректурую какъ прежде присланныхъ стиховъ моихъ, такъ и реченной повѣсти; пусть имѣлъ бы я такимъ дѣломъ поруку, что присылаемы мною статьи не будутъ по слогу измѣняемы. Вѣдь Вы наилучше знаете мое направленіе; оно — не утаю — ваше дѣло. — Седмый Н-ерь „Зари“ огорчилъ меня до цѣльза. Это просто подлость: мои слова противъ [2] нейже, отнесъ П. К. къ Шеховичу, и польстилъ „Вѣстнику“ изъ опасенія, чтобы не открылъ дописыватель Д. изъ Жолковского истинное тѣхъ словъ значеніе¹⁾. Но я брошу свою перчатку во второй тетради „Сем. Библіотеки“. — Ваша мысль объ изданіи „Мѣсяцослова“ заполняетъ и мою голову. Надо сдѣлать что то выборное, въ родѣ Моравской „Коляды“. Жаль, что я такъ далеко отъ Васъ. Миѣ такъ и хочется говорить да говорить съ Вами же. У меня есть уже нѣчто къ сему „Мѣсяцослову“, именно статья „О новомъ Году“, гдѣ много толковъ о рускомъ новомъ Году; къ тому „Кириллъ и Меѳодій“ и „Житіе І. Добровскаго“ по Палацкому. Если Вамъ не крайне нужны два тома Сахарова (по новому изданію), пришлите ихъ миѣ. Надо описать въ „Мѣсяцословѣ“ народные Праздники да [3] вѣрованія нашихъ предковъ. Этому дѣлу, какъ и всему, что только отъ насъ произойдетъ, быть все-словенскимъ! Торжествуй, Шафарикъ! солейтесь ручьи во рускомъ Морѣ! — Къ Выслободскому я уже писалъ, но не упоминалъ еще ничего о Самборскихъ гоненіяхъ. Однакожь онамедни сдѣлаю все по Вашему совѣту. — Съ Хрестоматіей для 4 класса, о которой Вы миѣ упоминали, — не знаю что дѣлать? Я радо принялъ бы ся за сей трудъ, но опасаясь, чтобы онъ не былъ предпринятъ по напрасиу. Миѣ времышко дорого, а здѣсь вѣдь какъ-то успѣхъ невѣрный. Лучше было бы, кабы Вы прямо открыли сов. Ша., что-де у васъ есть уже выготовленна реченная Хрестоматія, и что-де Вы спрашиваете его: принялъ ли бы онъ её для училищъ? Когда бы онъ отвѣтствовалъ: да, хорошо, принимается; тогда я составилъ бы её въ продолженіи одного мѣсяца, вовсе не жалѣя труда. Сдѣлай-[4]-те милость, пишите къ нему, и возвѣстите объ этомъ меня. — Штурово сочиненіе пришлите миѣ какъ скорѣе, посмотрите и за Хохолушковыми повѣстками, которыя обѣщался дать Е. Пихлеръ. — Я совѣтовалъ бы Шеховичу, чтобы онъ помѣщалъ въ „Сем. Библіотекѣ“ также научовыя извѣстія, какъ я ихъ сообщаю въ „От. Сборникѣ“. У меня есть пребогатый источникъ для такихъ извѣстій въ „Словенскихъ Новинахъ“ и я согласилъ бы ся составлять того рода статьи

¹⁾ Гляди вступну статью.

и для его „Библіотеки“. — Не писалъ ли Вамъ что-то М. Качковскій? или Вашъ братецъ? или Раковскій? — Пишите мнѣ, ради Бога, пишите! Что дѣлается въ святой Руси? — отъ Васъ только узнаеть

Вашъ преданнѣйшій Почитатель и воспитанникъ

Богданъ А. Дѣд(ицкій).

Лист писаний на 4 сторонах малої 8^о.

Ч. 128.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького
пис. 1855 року.*

Милостивѣйшій Государь!

Извините, что статьи мои посилаю только отрывками; это отъ того, что наша пѣшая почта принимаетъ только обыкновенные однолотные листы. — Современно пишу „Записки Студента“¹⁾, и два листа уже готовы; я привезу всю эту повѣсть чай послѣ праздниковъ. — Въ слѣдствіе продолжительныхъ трудовъ надъ письмами, глаза мои начинаютъ по временамъ судорожно трепетать, отъ чего я, опасаясь повторенія прежней великой болѣзни, долженъ буду нѣкое время отдыхать отъ работы. Пусть бы по крайней мѣрѣ, еще здоровъ окончилъ записки Студента. — Пишите мнѣ, что у Васъ новаго. — Глаза мѣшаютъ мнѣ писать болѣе.

Пребываю съ глубочайшимъ почтеніемъ

Богданъ А. Дѣд(ицкій).

Лист писаний на одній стороні малої 8^о.

Ч. 129.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис.
дня 11 (27) II. 1855 р.*

Благородной Господинъ Профессоръ Милостивый Государь мой!

Посомнѣваясь о постоянномъ мѣстопробываніи Г. Сокульскаго, я вторично беру смѣлость: адресоваться къ Вамъ, Милостивый Государь мой! Соотношенія мои съ Львовомъ становятся гораздо затруднительнѣй, нежели я сначала воображалъ себѣ. Добраться въ Львовъ, ни-

¹⁾ Они напеч. в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 89—118 під буквами Э. Г. „Записки студента“ є перерібною повістю Евгенія Гребінки під тим самим заголовком в р. 1840 писаної, яку Б. Дідицький припоровив до галицького житя. Порівнай: „Сочиненія Гребенки“ СІВ. 1862. Том I. стр. 296—372. В однім з дальших листів до Головацького признає ся Дідицький, що се перерібка.

какъ нельзя; природа Самборско-Конюшенскихъ долинъ ужъ така, что съ года на годъ наводняетъ всѣ тамошнія окрестности; на большей каменной дорогѣ есть подѣ Конюшками застава, нарочно построенія къ тому, что бы преградить путешественникамъ дорогу, которая на протяженіи почти 2—3 верстѣ покрывается водою. — Письма меня не доходятъ; посылалъ нарочно до Самбора за письмомъ *poste rest.* но пришелъ ни-съ-чемъ. Отъ Г. Порембы, и отъ Г. Сокульскаго тоже не получилъ ничего. Если бы у меня были въ Львовѣ какіе-то сродники, или друзья, я конечно добрался бы до него; но я опасуюсь пребыванія въ Львовѣ, взирая единственно на обстоятельства вещественныя.

Если Богъ поблагословитъ успѣхамъ первой книжки Сем. Библ., надлежало бы заблаговременно приготовить рукописи для второй. Къ сожалѣнію, здѣсь у меня нѣтъ источниковъ, какъ напр: „Очерки Руси“ изъ которыхъ должно выписать хоть „Веснянки“ и другія статьи.

[2] При сей случайности прилагаю къ тому писанію слѣдующія статьи:

а) Путешествія Коля: Южно-Русскія степи.

б) Изобрѣтеніе Телеграфовъ.

в) Смѣсь: 1) Парадло. 2) Кронштатъ. 3) Курганы и городища, по преданіямъ народнымъ. 4) Нѣкоторыя повѣря Гинновъ. 5) Кавказскій Прометей. 6) О переселеніи животныхъ. 7) Мало-Русскія Розмывки или повѣря при ражденіи младенца. 8) Дѣти Самоядовъ. 9) Симметрическое свойство ока. 10) Искусственные рубины¹⁾.

Съ недели пришло: „о Народныхъ Дѣлахъ“ къ разсужденію.

ad а) У „Коля“ стоитъ, что чумаки варятъ борщъ и *Hirsebrei*, что это такое? смукъ ли или пшено на молокѣ? На X стр. въ рукописи я положилъ слово „пшено“, еслибъ то должно быть иначе, прошу исправить. — Далѣе говоритъ „Kohl“ что-то о какихъ-то „Пересыпахъ“ на Лимапахъ: не понимая, что это такое, я исправилъ пересыпъ на Переступъ *Uibergang, Furth*. Мнѣ кажется, что это такъ быть должно, (см. Рукопись стр. XIV.). Далѣе говоритъ онъ о Гирляхъ. Въ моемъ словарѣ нѣтъ этого выраженія, и я [3] не знаю что сдѣлать съ нимъ. Я его оставилъ въ рукописи на стр. XV. — Въ концѣ (въ рукописи на стр. XVII) упоминаетъ онъ о „Дусле-лиманѣ“. Такъ ли тотъ лиманъ называется?

ad б) Въ статьи о Телеграфахъ мнѣ случались слова, съ которыми ни мой умъ, ни мой маленькій словарекъ не могли хорошенько справиться: потому я перевелъ ихъ на-обумъ; на приложенной карточкѣ я выписалъ всѣ эти слова, означенія ихъ цифрами, подѣ которыми

¹⁾ Дещо з того напечатано в „Сем. библ.“ стр. 130—138.

находятся въ рукописи. Желательно, чтобъ Госп. Бѣлоусъ (Жоанисская улица 421^{1/4} въ домѣ Дра Иѣу'а, нижнее жилье, налѣво) принялся за Редакцію этой статьи; потому что онъ долженъ нуждаться въ статьяхъ такого содержанія — по своему званію; а изъ сей статьи онъ можетъ извлечь пользу для себя самаго. Миѣ досель еще не случалось читать книжки физическаго содержанія на Русской языкѣ.

Долженъ еще предложить Вашему разсужденію вопросъ о правописи. Миѣ кажется, что лучше съ самаго начала употреблять а го (ого), кой-гдѣ разъ бросано какъ (якъ), а вмѣсто е, ее вмѣсто ю и проч. и проч. Но еслибъ Вамъ то показалось несоотвѣтнымъ, извольте по — Своей — милости приказать исправщику, что и какъ слѣдуетъ. —

Любопытенъ, не удовлетворилъ бы Г. Поремба одной моей претензіи, именно den Redactions-Pauschalen: бумагѣ, перамѣ, чернилу? Така уступка стоитъ и въ Программѣ; Г. Поремба сдѣлалъ бы миѣ учтивство, еслибъ на то прислалъ миѣ нужное по почтѣ.

Надлежалобы конечно, чтобы Г. Сокульскій на- [4] писалъ въ моемъ имени до Редакціи Вѣстника, для чего не рассылаютъ повсюду Программовъ?

Послѣднее письмо съ рукописями я замарковалъ, на сіе письмо прилагаю здѣсь записочку для Г. Порембы.

Въ концѣ молю Васъ, Милостивый Государь мой, не отказывайте Вашего покровительства этому предпріятію и Вашихъ совѣтовъ Гну Сокульскому, который долженъ бы заступитъ меня.

Съ глубочайшимъ почтеніемъ

Вашъ Благородный Господинъ Профессоръ Милостивый Государь мой нижайшій слуга

Сев. Гавр. Шеховичъ.

Кропивникъ 27/11 Февраля 1855.

Лист писаний на 4 стор. 4^о.

Ч. 130.

*Листъ Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
3. III. 1855 р.*

Вѣна 3 н. ч. Марта 1855.

Прелюбезный Мой Братъ!

Грустныя только вѣсти приношу Тебѣ сегодня. Изъ Берлина при-
слала телеграфическая депеша „что вчера (2. Марта) въ полдень скон-
чался Императоръ всея Россіи, Великій Николай I“! Подробныхъ извѣ-
стій еще никакихъ нѣтъ; днемъ прежде писали, что покойный заболѣлъ
воспаленіемъ легкихъ, и причащался Св. Тайнъ; и вдругъ потомъ по-

слѣдовала кончина! Ужасное это извѣстіе тронуло глубоко всѣхъ почитающихъ высокій его характеръ. Богъ вѣсть, какія будутъ послѣдствія?

Изъ Галиціи тоже пишутъ сюда, что по русскимъ селеніямъ, гдѣ нѣсколько обрѣтается исповѣдниковъ латинскихъ, сооружаются теперь экспозитуры езуитскія, и по приказу нашей Русской Консисторіи (!) должны русскіе священники въ своихъ церквахъ уступать нѣкое мѣсто для сооруженія латинскихъ алтарей, при которыхъ Езуиты будутъ богослуженіе и свои миссіи исполнять. До того довела насъ св. Уніа! —

Объщанныя Тебѣ русскія книги высланы мною уже 5 Февраля, и можетъ быть Ты ихъ уже имѣешь подъ руками, прежде нежели я успѣлъ Тебѣ дать о томъ извѣстіе. У меня мало времени, а много заботъ. И вотъ и теперь я только краткѣ пишу Тебѣ, а подробнѣе извѣстіе о посланныхъ книгахъ и расчетъ я позже пошлю. —

[2] Благодарю Тебя за книги Анеологію, Катихизисъ и Отца Игнатія — я ихъ вчера точно получилъ, и распоряжусь по Твоему желанію.

Прежняя посылка 4 экз. Исторіи Зубрицкаго III томъ, предложены въ извѣстное мѣсто, и посланы 25 Февраля куріеромъ. Батюшка¹⁾ кланяется Тебѣ и Г. Зубрицкому, и готовъ на всѣ Ваши услуги. Посылки Исторіи Зубр. прочихъ экземп. здѣшніе подписчики выжидаютъ съ нетерпѣніемъ.

Рукопись покойнаго возлюбленнаго нашего Брата Петра я перегляну, и перепису если будетъ въ томъ нужда и надежда; но я очень сомнѣваюсь, потому что Г. Ш... какъ прежде неприступный и упрямый. Изъ тойже причины нельзя извѣдаться у него, что онъ думаетъ о Твоей грамматикѣ и Анеологіи Г. Дѣдицкаго. Онъ даже Читанку II часть своего Кума Ковальскаго держитъ въ рукописи почти 2 года, и не выпускаетъ изъ рукъ своихъ. Тожъ надо и Тебѣ поджидать; и прошу Тебя, будь въ своихъ къ нему письмахъ сколь возможно, вѣжливымъ, чтобы его ничѣмъ не огорчить. —

Г. Шеховичъ извѣстилъ меня, что издаетъ Семейную Библіотеку — но я не успѣлъ еще ему отвѣчать. Кланяйся почтенному, и увѣрь его что я больше тружусь на дѣлѣ, чѣмъ на словахъ для его пользы.

[3] Сколько возможно было, собралось подписчиковъ въ Семинаріи, и наибольше въ томъ пособствовалъ Г. Нодъ, которому надлежало бы посылать экз. даромъ. При томъ если угодно Г. Шеховичу, пусть подъ именемъ Г. Нодя посылаетъ одинъ экз. и для меня. Для Батюшки тоже прошу о 1 экзempl. Желанные манифесты и нѣкоторыя грамоты выписанныя изъ Сѣверной Пчелы пошлю Тебѣ позже.

¹⁾ Развѣскій.

Мы всё здоровы — и кланяемся и цѣлуемъ Васъ и Вашихъ усердно.

Прощайте и не забывайте о Вашемъ Братѣ

Иванъ Ѳ. Головацкій).

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

Ч. 131.

*Спис книжок, виланих Як. Головацьким Н. Сабатови для
12 (24) III. 1855 р.*

Гну Сабату 24/12 Марта 853 посылаю

Списокъ книгамъ :

8 эк. Русской Анеологии	8 экс. à 45 kr.	KM.	6 fr.
8 эк. Отца Игнатія	8 экс. à 30 kr.		4 —
10 эк. Литургическій Катихизисъ	10 экс. à 25 k.		4 — 10 k.
15 эк. Молитвенника	15 экс. à 20 kr.		5 —
10 эк. Библіотеки для дѣтей I ч.	à 20 k.		3 — 20
10 эк. dto dto dto II ч.	à 20 k.		3 — 20
10 эк. Змѣя Нотяиск.	à 6 k.		1 —

Итого 26 — 50 k.

[2] Прибавляю по одному экс. изъ всѣхъ вышнреч. книгъ Гну Сабату и по одному Гну Верещинскому сверхъ того экс. Хрестоматіи Т. I.

Лист писаний на 2 стор. 8^о.

Ч. 132.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис.
для 13 (25) III. 1855 року.*

Благородный Господинъ Профессоръ Милостивый Государь!

Числа 8/20 Марта т. г. я получилъ письмо отъ Гна Дѣдицкаго; оно было столь назидательно для меня, что я тотъ же часъ рѣшился, непременно на дняхъ отправиться въ Львовъ; срокъ моего отъѣзда изъ деревни назначенъ былъ до 13/25 Марта; между тѣмъ получилъ я 12/24 Марта утромъ пакетъ, посланный мнѣ Вашимъ Благородіемъ; того же 12/24 Марта вечеромъ въ 11 часовъ получилъ я второе письмо изъ 9/21 Марта (пакетъ запоздался длятого, что прежде мнѣ надослано изъ почтамту рецензія къ подписанію). Второе письмо очень поразило меня; да, я виноватъ, и самъ незнаю, какимъ образомъ просити Вашей снисходительности, и разрѣшенія меня отъ провины, которую причинили

только неблагопріятныя обстоятельства а отнюдь не моя беззаботность, моя неблагонамѣренность.

Въ программѣ Сем. Библ., конечно, срокъ неопредѣленъ, и я не могъ иначе сдѣлать, ибо я не могъ навѣрно надѣяться лучшихъ успѣховъ. Деньги отъ ВВ. Г. Качковского не соответствовали издивенію литер. предпріятія, тѣмъ болѣе что я ихъ употребилъ въ части на почтовые издержки, вчасти же немножко заплатилъ за программа печатаніе; а поелику я побывалъ въ Львовѣ долшее время, нежели мнѣ надлежало, [2] ради разосланія программа, то конечно, я принужденъ былъ, пользоваться тѣми деньгами; прочее я задержалъ, что бы въ случаѣ печатанія Журнала отдать Гну Порембѣ, или употребити для моей поездки въ Львовъ; впрочемъ какъ бы то ни было, сей долгъ Б. Г. Качковскому принимаю вполнѣ на себя, ибо если бы не это вспомошествованіе, я неотмѣнно былъ бы отправился на лекцію въ Решовскій уѣздъ, гдѣ уже и условился; но какъ раскрылась мнѣ возможность отклониться отъ необходимости такого случая я отправился домой, ибо, еслибы я былъ отѣхалъ въ Решовскій уѣздъ, я не былъ бы отнюдь въ состояніи издавати журналъ.

Для веденія предпріятія я надѣялся, что Г. Сокульскій, мой знакомецъ, при помочи Гна Порембы, пріобрѣтетъ нѣсколько опытности; Г. Геровскій торжественно и весьма охотно пріобѣщаль мнѣ, принять на себя корректуру. А понеже Журналъ долженъ былъ издаваться не еженедѣльно, но ежемѣсячно, или также первое четвертьгодіе вмѣстѣ, для того думалъ, что дѣло можетъ обойтись навремя безъ моего присутствія; тѣмъ болѣе что мое присутствіе могло бы статись вреднымъ для самаго предпріятія, именно по причинѣ недостатка пропитанія. Вовремя моего издаванія „Лады“ и „Зори“ я ограничивался только на собственную личность, и у меня не было никакихъ сношеній ни съ кѣмъ, по недостатку времени и даже людей. Даже мой сродникъ Бачинскій съ Полиціи, и другой сродникъ, равно якъ иные юноши, какъ [3] напримѣръ, Г. Бѣлоусъ, чрезъ свое становище принуждены избѣгать меня, какъ будто проскрибованнаго, или лучше: скомпромитованнаго (schlecht angeschrieben). Такимъ образомъ у меня нѣтъ друзей, не только для душевной моей потребности и для литературной помочи, но и для того нѣтъ, что бы я, съ ихъ помочію, познакомился съ городомъ и съискалъ себѣ какую лекцію, или другой способъ пропитаніе. Судя по этому, мнѣ, взирая на мое здоровье, опасно замѣнити всякія выгоды домовыя на голодъ и бѣдствія въ городѣ. Вторая причина мое(го) удаленія въ деревню была та, что я на покой вздумалъ немножко посвятитись наукамъ училищнымъ, и съискать себѣ чрезъ то какое становище общественное; ибо недостатокъ такого становища причиною, что мои

литературныя дѣйствія кажутся многимъ только странными похождениями; онъ не отразилъ нападенія ГГ. Вѣнк. и Леонт. при издаваніи Зори, тотъ недостатокъ надѣлалъ мнѣ много зла, много ущерба, а мои литературныя дѣйствія, хотя бы онѣ были и благонамѣренны, остаются безъ существенной пользы. Вы, Милостивый Государь, изволите растолковати то, чего не считаю нужнымъ, здѣсь наводить.

Для того, помилуйте меня, Милостивѣйшій Государь, простите, если я былъ причиною хотьбы [4] малѣйшей для Васъ непріятности, и не осуждайте меня! напротивъ примите мое увѣреніе, что меня менѣе опечалилбы худый успѣхъ предпріятія, нежели одно Ваше неудовольствіе, ужъ только потому, что Ваша достойная личность способствуетъ болѣе просвѣщенію, нежели нѣсколько годовъ изданія Сем. Библ., хотя, правду сказать, я и не достоинъ этого изданія.

Но зло не кончилось тѣмъ. За пакетомъ посылалъ я въ Дрогобычъ нарочно посланца, онъ принесъ его, якъ уже сказалъ я, 12/24 Марта утромъ, а ночью того же числа одинъ здѣшній шляхтичъ, возвращавшійся изъ Львова, вступилъ на почту въ Дрогобычъ и принесъ мнѣ послѣднее письмо; отъ него я узналъ, что ѣхати не лзя на Самборъ, ибо вода покрыла всю дорогу, а болота вездѣ непроходимыя, потому онъ отправился пѣшки (это ходачковой) на Наварію, но въ Колодубахъ чуть-ли не утонулъ. На другой день я посылалъ въ сосѣднюю деревню до одного Священника, который былъ въ Самборѣ, отъ него я узналъ, что по дорогѣ изъ Самбора въ Львовъ никто не ѣдетъ; окружатьже на Перемышль или Стрый, очень далеко. Къ тому же слѣдующія обстоятельства; въ цѣлой нашей горской деревни только одна пара лошадей, до Самбора 5½ миль, распутица великая, а весна близка. Такимъ образомъ на дняхъ нельзя никакъ выдобраться отсюда. Но въ слѣдующей недѣлѣ случаются свята Жидовскія и Жиды не ѣдутъ будками. Для того вѣрно не могу сказать, буду ли я въ состояніи быти скорше въ Львовъ, какъ за время до двухъ недѣль. Повѣрьте мнѣ, Милости- [5] вѣйшій Государь, что я неотмѣнно отправился даже пѣшкомъ, если бы не одно обстоятельство, а если бы при томъ и не грязь и не воды такія. Но въ продолженіи двухъ недѣль я неотмѣнно появлюсь въ Львовъ.

Потому осмѣляюсь еще разъ просити Вашего помилованья! дозвольте, чтобъ Г. Геровскій, какъ то мнѣ общалъ, занялся корректурой, а за то отобралъ себѣ нѣсколько экземпляровъ Сем. Библ. Уже все равно теперь, если разсылка опоздается до 1 Русскаго Апрѣля; но какъ статей довольно есть, то, по моему мнѣнію, можно бы издати первую тетрадь въ 5 листовъ, а другія двѣ о одинъ листъ меньше, еслибы то

могло совершиться до 1 Апрѣля Русскаго, какъ это изволили написать въ письмѣ изъ 26 F. 10 M. с. г.

Какъ — скоро приѣду въ Львовъ, буду заниматься всѣмъ бездѣльно, если только Г. Поремба въ самомъ дѣлѣ выдумаетъ для меня какое пропитаніе. Я всего охотѣе, для споспѣшествованія изданію, принялъ бы на себя требуемую нимъ должность и исполнялъ бы ее по совѣсти, если только я сѣумѣлъ бы. Однакоже если бы я не имѣлъ никакого пропитанія въ Львовѣ, такъ и не могъ бы долго пребывать тамъ, во время такой дороговизны. Я полагаю что нынѣшнее мое письмо припѣтѣ въ Львовъ во Втор- [6] никъ 27 ч. Марта, если же того самого дня Г. Поремба выслалъ бы мнѣ письмо и изъяснилъ подробности налагаемыхъ на меня обязанности, то я не замедлил бы отправиться въ Львовъ mit Sack und Pack. Письмо отъ Порембы я должный отобрать въ понедѣльникъ 2 Апрѣля по лат. Ибо почтайтѣ въ Дрогобычѣ, на разстояніи трехъ миль, при томъ онъ положенъ на „долахъ“, за такъ называемымъ „Дѣломъ“. „Дѣлъ“ есть то входъ въ горы, но онъ и самъ горою, на которую нужно взбираться, длиною въ добрыя тричверти мили. Онъ непаречно болотистъ, и тонкій. Почта кажется мнѣ отправляется изъ Львова въ Четверъ или пятницу.

Прилагаю здѣсь „Извиненіе“; покорно прошу исправить оное, ибо я не зналъ сообразоваться къ простору порожняго мѣста. —

Душевно болѣю, что Вы, Милостивѣйшій Государь, изволили сами приложить руку собственну къ корректурѣ (развѣ Г. Геровскій боленъ?) Это ужъ не благодѣяніе для меня, но просто наказаніе. Примите мое пожизненное одолженіе и чувства благодарнаго сердца.

Вашъ Благороднаго Господина Профессора Милостиваго Государя
нижайшій слуга

Сев. Гавр. Шеховичъ.

Стар. Кропивникъ 13/25 Марта 1855.

Лист писаний на 6 стор. 4^о.

Ч. 133.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, писаний
дня 1. IV. 1855 р.*

Милостивѣйшій Государь!

Ваше письмо съ 29 марта получилъ я сегодня и поспѣшаю кое-что отписать. Первая тетрадь „Сем. Библ.“ составлена хорошо, одно только жалко, что изъ Наукowychъ извѣстій отброшена вторая ихъ половина и что „Слово къ Читателямъ“ печатается особо. Не лучше ли было бы прибавить къ первой тетради еще два листочка, ко-

торые составлялибъ съ книгою одну цѣлость, да помѣстить въ нихъ все извѣстія наук. и упомянутое Слово? Если это еще возможно сдѣлать, извольте распорядить тако. Къ второй бо тетради найдутся другія повѣйшія извѣстія наук. а Слово касается преимущественно первой же тетради Сем. Библ., такъ въ ней же и буди помѣщено. Что до второй тетради, думаю, состоятъ бы ей изъ 5—7 листовъ, чтобы такимъ дѣломъ чѣмъ скорѣе указать Читателямъ, что редація сдерживаетъ [2] данное въ „Словѣ“ своею слово, что именно въ продолженіи т. г. выдастъ 48 листовъ. Матеріаловъ нашлобысь. Въ ту же II тетрадь могъ бы войти „Народный праздникъ Купалы“, который уже весь готовъ и котораго одну третью часть Вамъ нынѣ пересылаю. Съ Вашимъ замѣчаніемъ, что вѣдь не къ статьи бы говорить все объ обычаяхъ нар., я согласенъ, но у меня нѣтъ подъ рукою ничего другого, да и какъ заполнить 6—7 листовъ, да въ прочемъ способъ изложенія въ Купалѣ есть другой, какъ въ „Пѣсняхъ и пр.“ Для II тетради я пришлю еще: „Послѣднія дни жизни царя Николая“¹⁾ по русск. Инвалиду, статью не большую, и какъ скоро возмогу написать, довольно хорошую повѣсть „Записки Студента“ по Евг. Гр.; она будетъ въ два или 3 раза длиннѣе повѣсти „Такъ нынѣ любятъ“. Такъ Вы видите, что найдутся матеріалы и на 7 листовъ. — Съ моею поѣздкою въ Львовъ не знаю, что и будетъ; о томъ лишь знаю, что не [3] свидѣюсь съ Вами передъ Праздниками Воскресенія. Послѣ сихъ привезу Вамъ прочую часть Купалы и вышереченныя двѣ статьи, или можетъ быть пошлю Вамъ почтой. — Для составленія статей о Вашей Хрестоматіи и объ рускомъ языкѣ мнѣ надобно пространнѣе говорить съ Вами, да у Васъ же заимствовать необходимо нужные матеріалы. — Повѣритель? „Вѣстникъ“ дерзнулъ выступить противъ стрѣбующей „Зорѣ“; онъ помѣстилъ въ ч. 11 „Сборн.“ статью „То старое“²⁾, — начнутся драки; если что „Зоря“ напишетъ, извольте увѣдомить меня, или прислать даже касающіеся

¹⁾ Сеі статіі не напечатано в „Сем. библ.“ за р. 1855, бо в першій ёї зошиті появилa ся вже була на сю тему нинѣшня статійка: „Життє и смерть російського царя, Николая Павловича I“ (по „Словенскимъ Новинамъ“) стор. 51—9.

²⁾ Авторъ статійки п. з. „То старое“! підписаний анонімомъ Старолюбъ, заявляє, що старими є сонце, земля, зьвізди, церква, сад, отець, яких треба любити і шанувати і виступає противъ статіі „Зорі Галицкої“, де „якійсь молодикъ насмѣвався изъ читанія старихъ слівъ, священнихъ народу и говорить съ презрѣніємъ: „О жалкіи люди! ищите общеполезного въ читаніи старорускихъ книгъ, „а не зыскуете и не стрѣбуєте загально-хосенного въ читаню Мицкевича!“ Порівняй: Сборникъ отечественный р. 1855 ч. 11.

два-три листочки изъ ней въ листъ. Я увѣренъ, что то будетъ интересно! —

Покаместъ кончу и пребываю съ глубочайшимъ почтеніемъ

Богданъ А. Дѣдицкій).

1/4 1855.

Лист писаний на 3 стор. мал. 8^о.

Ч. 134.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького пис.
в цѣвѣтні 1855 р.*

Благородный Господи́нь Профессоръ!

Кризисъ въ изданіи Сем. Биб. надошла.

Вчера еще вечеромъ госп. Поремба объявилъ неудовлетвореніе. Однакожъ все то еще не угрожаетъ изданію паденіемъ, напротивъ, надежда есть по многимъ причинамъ. Только нужно удержаться.

Касательно мене не знаю что сдѣлаю съ собой. Продовольствія у мене нѣтъ, а на діурну отъ Г. Сосновскаго потреба должо (sic) ожидать. Потому кажется что буду принужденъ въ тѣхъ дняхъ отправитись домой, хотя и къ такой поѣздкѣ у меня нѣтъ нужныхъ средствъ. —

На всякій случай, думаю, если въ слѣдующихъ дняхъ не окажутся успѣхи въ предплатѣ, надобно, хоть на время, заключити изданіе Сем. Б. третьею Частью, состоящею только изъ 3 листовъ. Въ этой III части я помѣстилъ Златые Врата¹⁾, Одесса²⁾, Стихотворенія, Гумористическу статью, а теперь слѣдуетъ конечно статью изъ области Белетристики, а если сія часть имѣетъ предназначеніе быть послѣдней, потреба конечно статьи лучшей, [2] содержаніе которой сколько возможно заимствовано изъ народной жизни. — Тѣмъ убо образомъ, распро- даніе этой части имѣло бы лучшіе успѣхи и послѣ прекращенія изданія. Потому осмѣляюсь просити Васъ, Благородной Господи́нь Профессоръ о статью Веснянки³⁾. Хотя я не долженъ бы просити о книгу, потому что имѣлъ несчастье измарати черниломъ Очерки Россіи, но

¹⁾ П....къ В. „Кіевскія златія врата“ „Сем. библи.“ 1855 р. стр. 145—52.

²⁾ Северинъ Шеховичъ: „Одесса“ (з німецького Reisen in Süd-Russland von I. G. Kohl, Dresden und Leipzig 1841.) стр. 154—166.

³⁾ В „Сем. библи.“ за рік 1855 стр. 174—181 поміщена стаття „Веснянки“, підписана буквою П. — Як з тексту видно, в се передрук великоруської розвідки, до якої, як здаєсь, Головацький додав своє: „Примѣчаніе“ стр. 181—2.

взираю на наглость времени (наборщикъ отъ вчера ждетъ рукописи и не дѣлаеть ничего), и обѣщаясь беречь ее, осмѣляюсь просити о Очерки Р. которые отошлю завтра утромъ.

При томъ я просилъ бы также о позволеніе мнѣ на нѣсколько часовъ Зори Галицкой изъ 1854 года (моей Редакціи), ибо у мене нѣтъ ни одного экземпляра. Я нуждаюсь въ первой половинѣ статьи Г. Раковскаго¹⁾).

Г. Раковскій прислалъ нынче предплату 5 п. мк. — Негодуешь на языкъ, и Сем. Библи. его не удовлетворяетъ. Повѣстку „Такъ нынѣ любятъ“²⁾ называетъ соблазнительнымъ рассказомъ.

Болѣе всего наступаетъ на испорченный слогъ, и я съ нимъ согласенъ въ томъ отношеніи, и думаю что надобно съ начала [3] приучити писателей молодыхъ къ лучшему слогу, сочиненному по духу языка, а послѣ уже, когда при томъ будетъ надежда на предплатителей Россійскихъ, посвятити С. Б. исключительно сочиненіямъ нашихъ писателей, т. е. я говорю не о писателяхъ, которые у насъ приобрѣли опытность, но о такихъ, которые еще начинаютъ: Для того мнѣ кажется, что статья „Веснянки“ не повредятъ Сем. Библіотекѣ.

Г. Раковскій обѣщаетъ надослати якую-то статью, непрежде пока сообщенная нимъ статья о Географіи не будетъ напечатанной.

Имѣю честь пребывать съ глубокимъ почтеніемъ нижайшій слуга
Сев. Гав. Шеховичъ.

Лист писаний на трех сторонах 4^о.

На 4. стор. адреса: An S-e Hochwürden Herrn v. Glowacki, k. k. Univers. Professor Wolgeboren in loco.

Ч. 135.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 3. IV. 1855 р.*

Милостивый Государь!

Письмо Вашего Преподобія получилъ я не скорѣе какъ вчера и спѣшусь сообщить желаемя изъясненія. До сихъ поръ не зналъ я

¹⁾ Раковскій Иванъ: „Довѣрительныя письма изъ Будина“ напеч. в „Сем. библи.“ стр. 184—9. Замѣтимъ, що початок сеї статії писаної в об'єднательнѣмъ дусѣ напечатано в „Зорі Галицькій“ за рік 1854 Ч. 47. а що з 48 числомъ змѣнено редакцію і напрям „Зорі Галицької“ на чисто народний, тому не докінчено єї печатати. Впрочімъ гляди нашу вступну статію.

²⁾ Є се оповіданє Богдана Дідицького. Гляди лист Ч. 127.

о томъ что извѣстная Булла имѣетъ быть переведена на рускомъ языкѣ¹⁾, посему спросилъ я Высокопреосвященнаго Митрополита должна ли быть Булла переведена русскимъ словомъ и что надобно разумѣть о свободномъ переводѣ ея на рускомъ языкѣ? Я получилъ слѣдующій отвѣтъ: Булла имѣетъ быть переведена нашею рѣчью, т. е. благородною, книжною, но никакъ „*мужиковскою*“; чему сопротивляется уже сама важность предмета; подъ свободнымъ переводомъ надо понимать приличное соблюденіе отличительныхъ свойствъ русскаго языка и его словосочитанія, для избѣженія латинизмовъ. — Извѣщая о томъ письменно Высокопреосвященный Митрополитъ Преосвященнаго Суфрагана, замѣтилъ Его Святительская Милость, что русской переводъ Буллы нужно поручить знатоку русскаго языка какимъ [2] напримѣръ есть Ваше Преподобіе. — Въ такомъ порученіи и избраніи Вашего Преподобія быть переводчикомъ Буллы не имѣлъ я ни малѣйшаго участія, тѣмъ болѣе что мнѣ хорошо извѣстно о томъ, какъ немного у Вашего Преподобія остается свободного времени для упражненія въ подобномъ неблагодарномъ Переводѣ римской Буллы изобилующей различными выраженіями римской куріи, къ чему русской языкъ съ трудомъ приноровить приходится. —

Желая Вашему Преподобію и Гос. Малиновскому здраваго и веселаго Праздника Пасхы остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

3 Априля 1855 Въ Уневѣ.

Лист писаний на двохъ сторонахъ 4⁰.

Ч. 136.

Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 4. IV. 1855 р.

4/4 855.

Прелюбезный Мой Братъ!

Я вижу, что уже долженъ Тебя привѣтствовать Свѣтлымъ Воскресеніемъ „Христосъ воскресъ“. Слава Богу, что мы того снова дождались.

Я Тебѣ уже накоротко писалъ, что книги русскія отъ Г. Р. посланы мною еще 5 Февраля черезъ здѣшняго Спидитера Сабинскаго, какъ при-

¹⁾ Під сею булею треба розуміти „Апостольское посланіе святѣйшаго архіерея папы римскаго Пія IX о догматическомъ опредѣленіи непорочнаго зачатія Богородицы Дѣвы“. Львів 1855. Як видно з листу, ві переклав Як. Головацький.

ложенная здѣсь записка свидѣтельствуешь. Надѣюсь, что книги уже въ Твоихъ рукахъ; а если же нѣтъ, чему причиною испортившіяся дороги, то спрашивай у Львовскихъ Спедитеровъ „Werner“ или „Bräuner“, — или Barthelmus.

А) Посланныя книги и ихъ цѣны слѣдующія :

	fl.	kr.
1. Лѣтописецъ Переяслав. Сузд. — даръ отъ Батюшки	—	—
2. Соборн. грамота духовен. 1561. — даръ отъ Батюшки	—	—
3. Chrestom. palaeoslov. — даръ отъ Миклошича	—	—
4. Formenlehre 2. Auflage — даръ отъ Миклошича	—	—
5. Извѣстія Импер. Акад. отъ 10—23 лис. для Нар. Дом.	—	—
6. Твоей Хрестоматіи русск. на веленовой бум. 10 экз.	—	—
7. Библіот. для дѣтей II. части 19 экзем. лишившихся	—	—
8. Раут. Историч. Сборникъ 1854	4	—
9. Рѣчь къ офицерамъ	—	20
10. Слово Архіеписк. Іосифа Литовскаго и Виленс.	—	20
11. Ростиславъ Михайловичъ князь на Дунаѣ	—	40
12. Истор. Критич. обзорѣніе Погодина 1846	3	—
13. Русская Старина Мартынова 1848	3	30
14. Стефанъ Яворскій 1844	2	—
15. Исторія о Козакахъ Запорожскихъ 1847	1	20
16. Повѣсть о Хмѣльницкомъ и Украинѣ 1848	—	50
17. Кирилъ и Меѳодій. Филарета 1846	—	40
18. Збручскій Истуканъ	—	30
19. Славянскій элементъ въ Греціи	1	40
20. Слѣды знакомости въ южной Азіи	—	20
21. Чинъ Львовскаго Братства etc.	—	30
22. Взглядъ на граммат. изслѣдованія Давыдова	—	20
23. Боспорское царство. 3 тома	14	—

Цѣна всѣмъ книгамъ fl. . 34 —

У батюшки сложено Твоихъ денегъ . 50 —

1) Такъ осталось у бат. еще . 16 —

[2] Хрестоматіи Твоей осталось у меня 10 экз. и тѣ я послалъ Тебѣ — прочіе же 13 я раздалъ и послалъ по Твоему желанію, и двумъ моимъ знакомымъ.

Какъ ящикъ на книги былъ слишкомъ великъ, то я пополнилъ его оставшимися у меня 19. экз. библіотеки для дѣтей II. части, которой здѣсь мало разошлось, и почти никто больше не спрашивалъ — прочее мѣсто я загромоздилъ бѣдой бумагою.

В) *Исторія Г. Зубрицкаго:*

У меня предплачено:

5) Полныхъ экземпляровъ, всѣхъ 3 частей à 7 фл. 20	36 фл. 40 кр.
9) экземпляровъ третей части à 3 фл. 20	30 фл. —

 Итого 66 фл. 40.

 На сей счетъ я послалъ Тебѣ всего . . . 50 фл. 20

2) Такъ я еще долженъ Тебѣ 16 фл. 20.

Изъ тѣхъ получать полные экзем. Добрянскій 3 части и Деметровичъ 2 перв. части. Отъ меня получилъ Г. Раевскій полный экз. — Но остались еще 2 полные: Крыницкій и Стражницкій, получившіе отъ меня только третью часть. Посему надо прислать для нихъ по 2 первыхъ части. Прочіе здѣшніе подписчики уже удовлетворены и Деметровичу послано.

Кромѣ того просилъ меня Г. Крыницкій, не можно бы получить *Исторіи Зубрицкаго* полной для нѣкоихъ семинаристовъ на ежемѣсячный выплата; до сихъ поръ согласилось 6. семинаристовъ а позже можетъ быть еще нѣкто прибудетъ. Я сказалъ что напишу Тебѣ, и если возможно, то пришли кромѣ вышеупомянутыхъ 2. экз. двухъ первыхъ частей, также полныхъ 8 или 10 экземп.

Г. Крыницкій просилъ также для себя иныхъ сочиненій Зубрицкаго: „*Rys Historii Hierarchii*“ — „*O Ruskich Drukar-niach*“ — и „*Kronika M. Lwowa*“. —

С) *Счетъ послѣдней посылки въ итогѣ 25 фл. серебр. именно: Анеологія, Отецъ Игнатій и Катихизисъ.*

Эта посылка чрезвычайно благополучно повелась; дня за два или три не стало у меня ни одного даже собственнаго экземпляра. Все разобрали съ жадностью Семинаристы, и заплатили уже на 1. Апрѣля; и многимъ еще спрашивавшимъ [3] я не былъ въ состояніи удовлетворить.

Изъ вырученныхъ 25 фл. я заплачу за бумагу Хрестоматіи Мехитаристамъ . . . 18 фл. —

 За посылку по почтѣ заплачено . . . 4 фл. 30

Итого . . . 22 фл. 30

 По сему изъ 25 фл. остаюсь долженъ Тебѣ 3) . . . 2 фл. 30.

Усмотрѣвъ благородное рвеніе въ Семинаристовъ, я спросилъ ихъ, сколько экземп. какого сочиненія требуютъ? И по врученной мнѣ запискѣ надо бы вмѣстѣ съ прежними чѣмъ скорѣе прислать:

1) Анеологіи по кр. мѣрѣ	. . .	15 экз.
2) Катихизиса	„ „	12 —
3) Отца Игнатія	dto dto	10 —

4) Покореніе Новагорода	4 —	
5) Граматики Духовича	2 —	
6) Скитъ Манявскій	1 —	
7) Цвѣты зъ надѣст. Ливады	2 —	
8) Лѣрвака	2 —	} (нѣтъ
у меня ¹⁾)
9) Богъ — Ода Державина	3 —	
10) Вѣнка I и II част. по	3 —	
11) Пастырское Посланіе о непорочномъ
начатіи нѣсколько экземпляръ.		

Хотя впрочемъ почтовая посылка много стоитъ, совѣтую однакоже посылать тѣмъ путемъ — потому что скоро прійдетъ и меньше заходу. Наконецъ надо бы духъ Семинаристовъ поддерживать.

Съ послѣдней посылкою пришла и рукопись покойнаго нашего Брата Петра вмѣстѣ съ его автобіографіей и Исторіей Смарагдова. Я имѣю неисповѣдимое хотя и горестное наслажденіе, перечитывать трудолюбивыя Его черты. Дай Богъ, чтобъ я успѣлъ воздвигнуть ему этотъ памятникъ, но какимъ образомъ, то пока еще не могу рѣшительно сказать. — Дай Богъ здоровья и досуга! —

За „Библіотекой Семейной“ спрашиваютъ со всѣхъ сторонъ — я утѣшаю какъ могу — и надѣюсь что она скоро узрѣтъ бѣлый свѣтъ. Надо бы поскорѣть, чтобъ люди не унывали долго. — Что касается [4] меня, то я непремѣнно соберусь когда то что нибудь написать или перевести для ней — но прежде всего я бы радъ узрѣть ее, и увѣриться, какъ міръ будетъ судить о ней. Будьте при томъ увѣрены, что какъ Зоря Галицкая, такъ и Вѣстникъ et consortes съ ужасною завистью смотрятъ на это періодическое письмо, прежде нежели они (sic) свѣтъ Божій узрѣло. Что сказали „Slovenské Noviny“ а Зоря перепечатала, то слово слово произошло изъ Редакціи Вѣстника Законовъ державныхъ etc. Для того не можно надѣяться, чтобъ подъ вліяніемъ Шашкевича призошло министерство „Анеологію“ какъ учебную книгу, особенно для того, что вообще въ цѣломъ изданіи никто неподписанъ; по сему было и для Тебя слишкомъ опасно, ходатайствовать за незнаннымъ авторомъ и издателемъ. Дай Богъ чтобъ это не имѣло вредныхъ для Тебя послѣдствій. Я удивляюсь, почему Г. Богданъ самъ какъ независимый человѣкъ не подалъ прошеніе о томъ, или по крайней мѣрѣ Институтъ Ставропигійскій — а Тебѣ слѣдовало тогда только какъ профессоръ дать безпристрастное и основанное добромѣніе. Такъ думаю, было бы лучше и благонадежнѣе. Правъ я или нѣтъ!

Относительно Твоей Грамматики, то о ней и слыху нѣтъ! невозможно мнѣ извѣдаться о чемъ положительномъ. Ковальскаго Читанки II

¹⁾ Слова, взяті в [], пис. рукою Я. Головацкаго.

часть уже 2 года лежит у Ш... и хотя они покумались, то все таки не пускаетъ изъ рукъ. Потерпы и пиши частіе Ш... самому, можетъ быть, попадетъ когда Твое письмо въ добрый часъ, и онъ умиласердится. —

Я уже упомянулъ Тебѣ прежде, что 4 экз. Исторіи Зубрицкаго посланы батюшкой Археологич. и Историч. Обществамъ.

Сегодня посылаю Тебѣ „Извѣстій Импер. Акад. Наукъ“ 24 и 25 Листъ, гдѣ сновъ упоминается о Твоей Христоматіи, и прекрасныя есть Стихотворенія Майкова. Также прилагаю 12. кусковъ любопытныхъ грамотъ, Манифестовъ и пѣсни новѣйшаго времени...

На сѣм уривае ся лист. Згадані маніфести і грамоти находятъ ся в бібл. „Нар. Дому“ між перепискою Головацького Ч. 111. Маніфести виписані Ів. Головацьким з „Сѣверной Пчелы“ за рік 1854 і 1855. Предметом їх війна з р. 1854 і 1855 та смерть царя Николи І. Подаємо їх в порядку, уложенім Як. Головацьким:

а) маніфест царя Николи з дня 9. II. 1854, в яким подає до відомости народа, що Франція і Англія виступили в обороні Турків против Росії;

б) маніфест царя Николи з дня 11. IV. 1854, в яким вказує, що Англія і Франція хотять обезсилити Росію, яка повинна стати в обороні християнства против Турків та їм покровителів;

в) маніфест царя Николи з дня 14. XII. 1854 р., яким взиває Росіян до оборони вітчизни;

г) маніфест царя Николи з дня 29. I. 1855 р. в справі війни (пор. „Сѣверная Пчела“ з р. 1855. Ч. 25);

д) „Рѣчь, произнесенная предъ выступленіемъ въ походъ Гренадерскаго Фельдмаршала Графа Румянцова-Задунайскаго Полка, Полковымъ Священникомъ, Стефаномъ Соловьѣвымъ, 8. марта 1854. года;

з) замітка про перепечатанє „Первыя русскія Вѣдомости“ в Москві 1855 р. („Сѣверная Пчела“ Январь 1855);

и) „Высочайшая Грамота Нашему Императорскому Московскому Университету“ з дня 2. XII. 1854 р.;

і) Высочайшіе Рескрипты, данныя на имя Наказнаго Атамана Войска Донскаго, Генераль-Адъютанта, Генерала отъ Кавалеріи, Хомутова 1-го. з дня 14. I. 1855 („Сѣверная Пчела“ 1855 Ч. 16);

к) верш Николи Арбузова п. з. Къ Россіи, по прочтеніи Высочайшаго Манифеста 29-го Января 1855 г. Посвящено имени Его Императорскаго Высочества Государа Наслѣдника Цесаревича („Сѣверная Пчела“ 1855 ч. 30);

л) верш О. И. Тютчева „Разсвѣтъ“ (пис. в 1850 р.), в яким предсказана війна Росії з Туреччиною;

м) маніфест царя Александра II. з дня 18. II., виданий з нагоди смерті царя Николи I.

Ч. 137.

Лист І. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) IV. 1855 р.

Христось воскресє!

Любезнїйшій Другъ Іак. Ө.!

Книгъ Вамъ мнѣ по почтѣ пересланїи, получилимъ, и вѣ правлятєся, а больше этѣ брошюры которїи перепишу, а подлинникъ ворочу съ благодаренїемъ Вамъ — Новостей нїкакїхъ, и кажется что прїйдеся комусь горячо, или парно какъ въ банѣ, — да чтожъ дѣлать, такъ судьба велить. Должокъ 2. р. 46 к. отдаю, а при надобной способности подайте и больше книгъ — по изволите Вы подписать въ пересылкѣ по почтѣ на руки Г. Катехеты въ Тарнополи О. Попѣля, а отъ Него лутше мнѣ получать, какъ въ Трембовлю нарочитого посылать за книгами. — Письмо получите съ рукъ моего брата родного Антонїя С. С. въ прочемъ вручаюсь вашему дружеству навсегда, и желаю вамъ съ вашею Семїею всякаго благополучїя — съ чистосердечїемъ пишетъ Вашъ Другъ

І. В. Сокольскій.

Лука 13 (1) 4. 855.

Лист писаний на 1 сторонї малої 4^о.

Ч. 138.

Лист Ів. Раковського, до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) IV. 1855 р.

Будинь 2/14 Апрѣля 1855.

Милостивый Государь!

Симъ случаемъ имѣя честь послать Вамъ по почтѣ подѣ крестообразною перевязкою два екземпляра Архипастырскаго Посланїя, Святѣйшаго Папы Пія IX. о нескверномъ Зачатїи Богородицы Дѣвы;¹⁾ пе-

¹⁾ Апостольское посланїе святѣйшаго архїерея Пія IX, Божїимъ промысломъ папы нашего, еже есть ѿ догматическомъ ѿпредѣленїи несквернаго Зачатїя Богородицы Дѣвы въ Римѣ 1854 года. Съ оутвержденїя Его Преосвященства Іосифа Архїерея Пряшевскаго ѿдано Обществомъ св. Стефана, и напечатано.... Въ градѣ Буда 1855. Як се вже зазначив Ів. Ем. Левицький (Библиографїя Т. I. Ч. 905) переклав єї Ів. Раковскій. Ту саму булю переклав в Галичинї Яків Головацький. Порівнай лист Ч. 136.

реведеннаго мною изъ латинскаго на церковно-Славянскій языкъ, извѣщаю Васъ, что я получилъ всѣ Вами присланныя мнѣ книги, какъ то : Шестъ экземпляровъ третіяго Тома Исторіи Княжества Галицко-Русскаго, и изъ Пряшева доставленные экземпляры Анеологіи и Отца Игнатія. Сколько будетъ возможно я постараюсь о распродажѣ ихъ, и вырученныя деньги разомъ пошлю Вамъ. — О семъ самомъ покорно прошу извѣстить также и Его Высокоблагородіе Г. Зубрицкаго, что [2] слѣдующія за присланные мнѣ Имъ экземпляры своего сочиненія деньги доставлю, какъ скоро удастся мнѣ продать полученные экземпляры. — Положеніе Славянъ въ нынѣшнихъ обстоятельствахъ не множко затруднительно, однако за то не должно упивать намъ, но ободряя себя надеждою въ лучшемъ и долгомъ любви къ народу своему мы должны дѣлать что возможно въ пользу его. — Что дѣется съ Семейною Библіотекою? Я охотно буду споспѣшествовать ей своимъ содѣйствіемъ, лишь бы выходила она порядочно, но до сихъ поръ не видалъ я еще ни вида ея. — Если въ Галиціи находится нѣкій русскій переводъ упомянутаго Архипастырскаго Посланія Папы нашего, прошу мнѣ сообщить экземпляръ онаго. Съ совершеннымъ почтеніемъ пребываю

Вашъ, Милостивый Государь, покорный слуга

Иванъ Раковскій.

Лист писаний на 2 сторонах малої 8°.

Ч. 139.

*Лист Івана Головацького до Северина Шеховича, пис.
дня 7 (19) IV. 1855 р.*

Ваше Благородіе Милостивый Государь!

Надѣюсь, что Вы извините меня въ томъ, что я на Ваше почтенное письмо такъ долго письмомъ не отвѣтовалъ. Не вѣняйте мнѣ то во зло, что отъ зла не произошло; я бы всегда радиѣ былъ, отвѣтовати Вамъ дѣлами, нежели самыми словами, и будьте увѣрены, что я сколь возможности моей здѣсь между Русинами и ихъ друзьями для распространенія Вашей драгоценной „Семейной Библіотеки“ пособствовалъ и пособствовать не перестану. Слава Богу, мой трудъ не былъ безуспѣшенъ; и можно надѣяться, что какъ здѣшніе Русины такъ и Венгерскіе и Галицкіе съ временемъ оцѣнятъ и полюбятъ Вашу Библіотеку. Первая тетрадь ея мнѣ, и сколько я слышалъ, всѣмъ понравилась: статьи въ ней занимательны, поучительны и вообще благонамѣренны такъ касательно содержанія какъ и внѣшней формы. Изъ всего видно, что пользуетесь очень трудолюбивыми и способными сотрудниками. Я изъ моей стороны

хотѣлъ бы сдѣлать только одно примѣчаніе, что бы Вы хорошо сдѣлали, если бы побольше перемѣшиваючи помежду серіозныя долги статьи также маленькія, короткія, а именно поэзіи, особенно потому, что для многихъ читате-[2]-лей, особенно молодыхъ или неопытныхъ могли бы долги ученыя, впрочемъ превосходныя статьи, казаться немножко скучными. Сего ради для развлеченія и разнообразности могли бы лучшія поэзіи пособствовать, которыя не трудно Вамъ будетъ выбирать изъ поэзій славянскихъ, именно російскихъ. Последними особенно совѣтую Вамъ пользоваться, во-первыхъ потому, что для перевода очень мало потеряете времени и труда — а во-вторыхъ, что онѣ изъ между прочихъ славянскихъ самыя лучшія. — Вообще тѣмъ путемъ, присвоивая себѣ хорошія стихотворенія черезъ удачныя переводы, успѣють наши читатели въ наукѣ русскому языку, и увѣрятъ, что на нашемъ языкѣ можно писать самыя совершенныя поэзіи по содержанію и формѣ, не прибѣгая къ испорченнымъ провинціализмамъ. —

По той самой причинѣ, именно ради обученія русскому языку, особенно молодыхъ читателей, надо бы въ такихъ стихотвореніяхъ, которыя изъ російскаго переведены, и гдѣ гласоудареніе сохранено настоящее какъ слѣдуетъ, обозначать это гласоудареніе какимъ нибудь знакомъ (` или ') — въ прочихъ же поэзіяхъ и прозаическихъ статьяхъ этого не нужно. Тѣмъ способомъ могли бы юноши хорошо произносить и декламировать эти поэзіи, и привыкали [3] бы къ постоянному, въ нашей Руси столь разнообразному гласоударенію! Въ томъ намѣреніи и посылаю Вамъ сегодня одно изъ лучшихъ стихотвореній Хомякова, въ которомъ я избѣгая прямыхъ Россіянизмовъ сохранилъ довольно вѣрно красоту подлинника и обозначилъ гласоудареніе его¹⁾. Прошу только о томъ, чтобъ Вы мое письмо уничтожили, и вообще о моемъ пособствованіи никому не вспоминали. Вы знаете, чего я опасаясь — сирѣчь и тѣни собственной, хотя я никогда не имѣлъ и не могу по внушенію имѣть злаго намѣренія! —

Благодарю Васъ, Милостивый Государь, за присланный мнѣ экземпляръ, я его перечитавъ, предложилъ въ одной изъ славянскихъ кофейныхъ домовъ — оно бы не повредило, если бы Вы кромѣ моего экземпляра еще хотѣли на время пожертвовать особенными двумя экземплярами для кофейни сербской и чешской („Kiener's Kaffehhaus, Stadt, Bischof-gasse“ и „Löw's Kaffehhaus, Stadt, Bauernmarkt“) или пришлите на

¹⁾ Під сим вершом треба розуміти „На сонъ грядущій“, підпис. буквами П. С. Х. який враз із наголосами напечатано в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 153—4.

мое имя 3 экзмп. Надѣюсь, что это бы было съ Вашей пользою, по крайней мѣрѣ въ послѣдствіи.

Также и Г. протопрезвитеру М. Раевскому очень понравилась „Библиотека“, и онъ проситъ Васъ, что бысте посылали ему [4] по два экзмп. какъ во время оно Галицкую Зорю, которой онъ въ теперѣшней ея формѣ и въ глаза видѣть не хочетъ, хотя на силу ему посылають. Денги Г. Раевскій, если еще не послалъ на 2 экз. то вскорѣ непременно пошлетъ. Можете надѣяться, что Ваша Библиотека изъ его рукъ и Петербургскій свѣтъ большой узритъ. —

Сказавъ Вамъ мое мнѣніе откровенное, желаю Вамъ въ неуспѣшныхъ трудахъ благополучнаго успѣха, и имѣю честь пребывать Вашимъ Милостивый Государь покорнѣйшимъ слугою

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 7/19 Апрѣля 1855.

Р. S. Кланяйтесь всѣмъ знакомымъ и незнакомымъ друзьямъ, а именно моему любезнѣйшему Брату профессору, и перекажите, что я уже давно выжидаю отъ него письма.

Тотже.

Лист писаний на чотирох сторонах 8°.

Ч. 140.

*Лист Й. В. Сокульского до Якова Головацкаго, пис.
дня 11. V. 1855 р.*

Любезный мой Другъ Я. Ѳ.!

Господинъ Д. Зубрыцкій издастъ IV-й Томъ Исторіи галичско-русской, подъ Титломъ Анонимъ Гнезненскій и Іоанъ Длугошъ. Молю Васъ Мой Л. Другъ, чтобы чрезъ ваши руки могъ я и на мою долю оденъ Экземпляръ получить, спрашиваю Васъ хорошенько не позабыть. — Чрезъ моего родного брата Антона, который былъ у меня на праздникъ воскресенія Х-ва писалемъ къ вамъ Мой Другъ и въ письмѣ послаемъ должни за книгъ денежки, а н(е)извѣстно мнѣ, чи вашихъ рукъ письмо Мое дошло? спрашиваю васъ о Отвѣтъ? Я мой Л. Другъ: Цушауера, Часъ да и прочіи Газети читаю, наблюдаю, думаю, но не могу нѣкакого толку добиться — а коротко заключаю — что этѣ всѣ Штаты въ которыхъ инолоолюбобойѣты ушалашились и во свои коктѣ правленіе добрали, въ этихъ штат: неистовство и адское ожесточеніе, противъ слав: русс: кишеть но надѣмось, что Всевышній во свѣтъ каковую изготавляютъ невиннымъ — этихъ враговъ Бога, міролюбія ввалить. — Дивно мнѣ кажется, что народъ запад, [2] югозападный, не помнитъ преданій и исторіи бытія, сталъ

безсилень, безуменъ, а обманщикъ игрушками, та святотатствомъ, лжюю, ведуть Его ко беззаконнымъ дѣламъ, лить невинную братско хрістіанскую кровь за Чалму!!! —

И нѣтъ уже въ югозападѣ нѣ пророка въ церкви, нѣ истинны и правды въ народѣ — имѣють во правдѣ уста, та молчатъ, глаза та невидятъ, а сердце окаменѣло, которого и слова С. Евангелія тронуть не всостояниіи. — Небо, Море, Земля, морь, Голодъ невелихъ освободить ихъ сердца, отъ цѣпъ обманщиковъ, — то диво. —

Семейная библиотека для чтенія нравится миѣ, и благодарю Бога что нашъ русс: гал: народъ, а лучше сказать писатели поняли мысль, с. п. Коляра über die S. Wechselfeit: и кажется что слова Стихотворца р. Пуш: исполнятся со временемъ, что славенскіи рѣки сольются во русское море и изсякнутъ — а тогда врагамъ вопросъ. —

А что тамъ дѣлають и думаютъ господа Докторы богослов: любо-мудр: Іуриспруденціи — нѣтъ нѣкакой [3] надежды для общаго блага отъ этихъ мудрыхъ головъ, какъ и отъ ихъ попредниковъ? горе намъ прости — прости и безкижними учениками Х-ъ Милость, вѣру, и надежды разсыялъ на сердца всего міра, чему премудріи и разумніи Фарисеи противились упорно прости и безкижніи Козаки приняли, правду и истину вѣры, и отъ заглади оборонылы какъ мученикѣ — простой и безкижній рус: гал: народъ стоитъ во вѣри и правахъ своихъ праотцовъ, и не отступилъ отъ этѣхъ — а премудріи превосход: предательски отдавали зго на мученіе — для земныхъ почестей — тако и нынѣ мой Л. Другъ дѣется, премудріи, препочтеніи въ носъ себѣ дують, косо смотрять на безкижнихъ труженниковъ, которіи всеобщаго ради просвѣщенія трудятся, чтобы отеческія преданія, исторію, нравы, языкъ, освободить, охранить, и воскресить всю покойную правду матку русской Земли; и словенского роду этотъ святой землѣ нашей залогъ — и во исполненіе приходятъ слова Спасителя — утайхъ ессы отъ премудрыхъ и разумныхъ а открылъ ессы я младенцемъ — а какой то судъ постигнетъ когда въ Исторіи святителей русс. отъ Михаила первого, Кирилла, Ипатія, Іосафата¹⁾ и проч. до кончины Митрополита Антонія этого премудрого Доктора!!

[4] Мой Другъ! что до селѣ еще во русскослов: языкѣ бога чтемо во церквахъ, во семьяхъ разговариваемо а теперь началисьмо писать, до (sic) что то издавать, но доктори наши этому оградой, но нашъ простой русской твердой народъ — или лутше сказать сила вышняго этиахъ владаеть,

¹⁾ Михайла Рагози, Кирила Терлецкого, Ипатія Потія, Йосафата Кунцевича, що ввели, або розширювали унію при кінці 16 і в поч. 17 віку.

бо кагдабысьмо хотѣлы отовзваться къ нашимъ премудрымъ, и почтеннымъ, этѣ роды уже давно чортовскими сѣтями одторгнути отъ насъ во адъ, и духъ ихъ невоныаетъ больше во русскомъ племени.

Мое мой Л. Другъ таково заключеніе — Слов: племя должно освободить такъ церковь какъ и міръ отъ тенетъ діавольскихъ — упрочить чисто православ: вѣру — по словамъ Спасителя. — Его учениковъ С. Евангел: С. Отцовъ — и Соборовъ и отродить новую чистую, истинную Церковь соборную, и Апостолъ: во которой Духъ С: премудрости, разума и страха божія правити будетъ, во истенной вѣри любви, и надеждѣ одержанія царства вѣчнаго. — На словенахъ будущій долгъ лежитъ — и надежда. — Эта моя вѣра, и удостовѣреніе, мой Л. Другъ. — Пребывай мой Л. Другъ со своей Подруг: да Семейей во здравіи, носы меня во твоей памяти, какъ я тебя до послѣднаго моего вздоха. Поздоровъ Г. Д. Зуб: та отвѣтомъ твоимъ въ нѣсколько строкахъ дары.

Твой искренній Другъ и братъ во Х-ѣ пишетъ

І. В. Сок.

Л. 11/5 855.

На лѣвѣмъ березѣ 3-ої стор.:

А на время вакаціи изволите мой Л. Другъ ко Миѣ зъ Вашею Семейю заѣхать, а радо угощу Васъ моимъ хлѣбомъ, солью, и при томъ, и одарю васъ хлѣбомъ и въ Львовъ, а наговоримось про всяку всячину до сыта. —

Листъ писанный на 4 стор. 4°.

Ч. 141.

*Листъ І. В. Сокулскаго до Якова Головацкаго, пис. дня
27. мая 1855 р.*

Любезнѣйшій Другъ Іа. О.

Ваше письмо съ 22. т. м. получилъ 25. Я очень радъ этому что вы мой Л. Д. немедленно съ отвѣтомъ. — По желанію Вашему извѣщу вашихъ родственниковъ, что Вамъ никакъ ихъ посѣтитъ т. г. Вамъ книжочкѣ по почтѣ перешлю, но вы мой Л. Д. немножко пождете еще доколь не перепишу — кажется что запутаное дѣло кончится хорошо. Да и Мы возрадуемся да возиграемъ, лукавій супостатъ неустойтъ истиннѣ да правдѣ Крестъ Христовъ побѣдитъ. — — 3. р. На Аннонимъ Длугоша даю, только спрашиваю Васъ М. Л. Д. отдать въ почту прямо къ миѣ. — Нашии р. Свящ: сущіи Чурбаны неимѣють нѣкаковаго вкуса — чортъ ихъ знаетъ что они таково, и къ какой партіи прилѣпаются, а боліе всего кажется что похожіи на доолитскіи хвосты!! —

Господ: Зубр: взаимно отъ имени Моего [2] отдайте поклонъ, да и О. Иосифу Кульчицкому. Пребывайте мой Л. Д. Їа. О. во здравіи и долгоденствіи, на многіи лѣта, та и ваша семья, да и меня не лишайте во вашей памяти. — Вашъ другъ искренный пишетъ

Иосифъ Василь. Сок.

853 г. 27. дня мая.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Ч. 142.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
дня 12. мая 1855.*

Почтеннѣйшій Государь!

Пріѣхавъ домой, я нашелъ уже 7 дальнѣйшихъ чиселъ „Зори Г.“, присланныхъ почтою подъ одной оберткою; такимъ дѣломъ есть у меня вся „Зоря“ съ изытіемъ 2. ч. — Перелистывая 2 Часть „Семейной Б.“, я увѣрился, что именно въ „Запискахъ Студента“ измѣнены нѣкоторыя слова и выраженія, да яю всегда замѣнено ее-мъ; это грустно, это нелогически, потому, что надо бы уже писать и -ать, -ить и пр. и однимъ шагомъ перепрыгнуть все. — Не смотря на то, я посылаю дѣсколько любопытныхъ науковыхъ [2] извѣстій для „Сем. Б.“ съ тѣмъ, чтобы Г. Шеховичъ оставилъ, о сколько возможно, неизмѣнный слогъ. — Не понимаю, какимъ образомъ вкрались въ „Сем. Б-у“ ошибки: „тяшій, найдорозшій“ (Зап. Студ.); развѣ это принадлежить къ исправкамъ? — Очень жалѣю, что не въ состояніи заняться теперь надъ составленіемъ другихъ статей; я долженъ со всѣмъ усиліемъ приготовляться къ испытанъ. Справлюсь ли съ ними, тогда пойдетъ дѣло на прежній ладъ. — Изъ „Извѣстій Акад. Наукъ“ я многое узналъ, и радъ бы все Н-ры якіе ни есть у Васъ перечитать; тамъ пространно толкуется о языкѣ. — Хохолушкова повѣсть „Айдуни“ неудачна, тоже изъ Лю-[3]-мира нечего извлечь; я только вѣдаю изъ него, что есть въ Чехахъ польско-либеральная или подобная ей партія, къ которой пригласился въ великой части „Люмиръ“; у него есть переводы патриотическихъ польскихъ статей, да воспоминки о польской литературѣ стоятъ всюду на первомъ ряду. О русскихъ, о насъ очень мало и даже неприязненно. Теперь угадалъ я, отъ чего „Люмиръ“ не хотѣлъ мѣняться съ нами (съ Зарю 1852—53) своимъ экземпляромъ, мимо того, что мы посылали ему „Зарю“ больше полугода даромъ; — и то жалко! Я намѣренъ прислать къ „Сем. Б.“ извлеченія изъ рукописной „Исторіи угорской Руси“ А. Духновича, которую онъ мнѣ пожертвовалъ.

[4] Надѣясь увидѣться съ Вами въ началѣ Юнія — пишу съ пока-
мѣсть съ глубочайшимъ почитаньемъ слуга и воспитанникъ Вашъ

Богданъ А. (ндреевичъ Дѣдицкій).

Мосты В. 12/V. 855.

„(ндреевичъ Дѣдицкій)“ писано пьюшою рукою.

Лист писаний на чотирох стор. мал. 8°.

Ч. 143.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, без дати
пис. перед черенем 1855 року.*

Благородный Господинъ Профессоръ!

Въ послѣдній день моего нечаяннаго отъѣзда, не имѣвъ возмож-
ности, быть лично у Васъ, Милостивый Государь, переслалъ, вмѣстѣ
съ благодареніемъ, двѣ книжки: Сборникъ Историческій и Pieśni Żegota
Pauli.

Нынче осмѣляюсь переслати Вамъ переводъ Госп. Луки Цыбыка,
съ тѣмъ прошеніемъ, чтобы изволили пересмотрѣти и оцѣнити его. На
всякій случай, кажется мнѣ, надобно умѣстити сію статію; статей по-
добнаго рода отъ того же Господина есть еще до шести листовъ.

Я написалъ Гну Порембѣ двѣ альтернативы, не знаю какъ онъ рѣ-
шится. Къ счастью я смогъ выдобытись изъ Львова и то на счетъ фонда
Сем. Библи. получивъ предплату отъ Госп. Малиновскаго; но что жъ мнѣ
было дѣлать, когда пребываніе въ Львовѣ мнѣ надоѣло; Поремба дастъ
харчъ худой, а за то потребуетъ большой вознаграды. Я самъ лишень
всякихъ необходимыхъ выгодъ и надлежностей [2] жизни, чахнувъ надъ
маленькимъ низкимъ столикомъ и между сырыми бумагами и безпрестан-
нымъ шумомъ Печати и безпокойный Публикою, имѣвшею требованія
до печати и проч. и проч. — не могъ болѣе выдержати, хотя я, по-
дышавъ не множко свѣжимъ воздухомъ, готовъ буду возвратиться назадъ
и заниматься изданіемъ, если бы только сыскалъ діурну или лекцію.

Я прошу Васъ, Милостивый Государь, помогите мнѣ въ томъ
отношеніи — я буду Вамъ очень благодаренъ. Быть можетъ, случится
что нибудь въ бюрѣ Госп. Сосновскаго — если бы онъ могъ ждати съ
діурной на мене, я тотчасъ пріѣхалъ бы. Хотя бы и не издавалась Сем.
Библи., такъ мнѣ не за чѣмъ сидѣти напусто дома.

Я поручилъ Гну Зарембѣ сыскати Г. Ковалю, который заступилъ
бы мое мѣсто.

Приходить миѣ на мысль статья Дешка сообщенная Госп. Зубрицкимъ, прибавившимъ къ ней нѣсколько собственныхъ примѣчаній¹⁾. Въ самой статьи Дешка есть нѣкоторыя мѣста, нынче уже [3] неумѣстныя, якъ то: о безбородности Преосв. Поповича, предплатителя Сем. Библ. и проч. и проч. относящіяся къ соціальнымъ измѣненіямъ, послѣдовавшимъ въ новѣйшее время. Потому я просилъ бы Васъ, Милостивый Государь, заглянути въ статью, ибо Госп. Зубрицкій, на мои замѣчанія былъ недовольный.

Притомъ имѣю еще прошеніе до Г. Зубрицкаго, чтобъ извинилъ мене, что я забралъ съ собою і томъ Москвитянина; я хотѣлъ было оставить его Г. Ковалю, чтобъ укончилъ переписать статью Сердешная Оксана²⁾; но понеже Г. Зубрицкій обавлялся ея поврежденія, я взялъ съ собою чтобы самому переписать.

Статью Яновича³⁾ надобно умѣстити гармондомъ. Надѣюсь что Г. Дѣдицкій быти можетъ пришлетъ продолженіе сочиненія Штурова⁴⁾.

Съ тѣмъ имѣю честь пребывать съ глубочайшимъ почтеніемъ Вашъ
Благородный Господинъ Профессоръ нижайшій слуга

Сев. Гавр. Шеховичъ.

Лист писаний на трехъ сторонахъ 4⁰.

Ч. 144.

*Лист Я. Досковського до Якова Головацького, пис. дня
4 (16) червня 1855 р.*

Всечестнѣйшій и Всеученичѣйшій Господине!

Посылаю Вамъ по желанію Вашему въ замѣну за 12 экземпляровъ Катехизиса литургическаго по 25 кр. 4 Тѣпики по 30 кр. ср.

¹⁾ Дешко Андрей Н. Статья „О карпатской Руси“ (съ примѣчаніями Дениса Зубрицкого) помещена в „Семейной библіотекѣ“ за рік 1855 стр. 210—224.

²⁾ Ё се повість Основяненка, яку в р. 1842 напечатано в великоруськѣмъ перекладѣ в „Москвитянинѣ“. Гляди: Огоновскій: „Ист. руск. лит.“ Т. III. (1) стр. 38. Звідси перепечатав вѣ Северин Шехович в „Семейн-ій библіотекѣ“ за рік 1855 стр. 235—75.

³⁾ Яновичъ Петръ Ивановичъ „Короткій очеркъ литературной исторіи старословенскаго языка“ напечат. в „Семейн-ій библіотекѣ“ за рік 1855 стр. 224—34.

⁴⁾ Початокъ перекладу статіі Людевита Штура, „О народныхъ пѣсняхъ и повѣстьяхъ племенъ Словенскихъ“, споруженого Богд. Дѣдицкимъ, напеч. в „Сем. библ.“ за рік 1855. стр. 65—73.

и 30 экз. Молитвенника по 6 кр. ср. Непереплетехыхъ (sic) больше не маю.

Поручаю ся Вашего Благородія благосклонности

Я. Досковский
парохъ Болоховецкій.

Болохѡвцѣ 4/16 Чер. 855.

Лист писаний на одной стор. звич. 4°.

Ч. 145.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
6. (18.) червня 1855 р.*

Вѣна 6/18 Іюня 1855.

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Третьяго дня послалъ я Тебѣ первый выпускъ IV тома „Извѣстій Императорской Академіи Наукъ“, — есть тамъ очень много любопытныхъ статей, между иными „Отчетъ дѣйствованія Академіи за 1854 годъ“ — „Малорусскій Словарь“ Аѳанасіева-Чужбинскаго — и три превосходныя стихотворенія Майкова, достойны большаго вниманія. Ты мнѣ не извѣстилъ, получили ли Ты посланные мною послѣдніе листы Извѣстій изъ 1854 года вмѣстѣ съ заглавнымъ листомъ? было тамъ также нѣсколько любопытнѣйшихъ стихотвореній, выписанныхъ изъ Сѣверной Пчелы. Теперь же прибавилъ я еще одну брошюру Г. Срезневскаго „Повѣсть о Царѣградѣ“. Когда будешь писать, извѣсти меня, получено ли Тобою все въ точности?

Въ послѣднемъ письмѣ Ты жаловался, что коммисіонеръ за посылку книгъ удралъ Тебя слишкомъ немилосердно — и во истину я удивляюсь, какъ это возможно? Я до сихъ поръ за пакеты полъ центнара вѣсомъ платилъ не болѣе 4—5 fr.; а тотъ мною посланный кажется не былъ тяжелѣе. Впрочемъ и я согласенъ, что лучше и удобнѣе посылать книги по почтѣ; я за послѣдніе Твои пакеты заплатилъ близко 8 fr. ср. — и принужденъ былъ возвысить соразмѣрно цѣну — не смотря на то, книги почти всѣ разошлись, исключая нѣсколько экз. Зубрицкаго, Игнатія О. и другихъ мелкихъ; большею частію разобрали здѣшніе питомцы — но къ сожалѣнію сего [2] мѣсяца мало осталось у нихъ наличныхъ денегъ, и потому просили, чтобъ пождать до 1-го Іюля — тогда можетъ быть больше сберется.

Очень я сожалѣю и опасаясь вредныхъ послѣдствій по причинѣ предложенныхъ Тобою русскихъ учебниковъ в. Министерству просвѣщенія, именно Грамматики латинской и Анеодогіи — я думаю, что нельзя

было отъ Министерства, въ которомъ участвуетъ „in ruthenicis partibus infidelium“ Шашкевичъ, ожидать инаго рѣшенія; это кажется была вода на его млинъ, и онъ воспользовался нею „um Euch eine Schlappe beizubringen“. — Что касается оправданія Твоего передъ Министерствомъ, то я думаю, что хотя бы оно было самое глубоководное, то всегда будетъ оно неумѣстно, безуспѣшно, и какъ то похоже на полемику, въ которой грамматика должна сражаться съ государственной политикой, и въ ней Ты легко не сстоишься, а очень легко можешь пасть жертвою! На что намъ того? Если есть у Тебя время, выработывать какое оправданіе, то хорошо; сдѣлай это по своему увѣренію, но и хорошенько спрятай, пусть оно когда то попадетъ въ достойнѣйшія руки, какъ здѣшняго загорѣлаго хахлака.

Что касается изданія рукописной Исторіи покойнаго брата Петра на вживеніи министерства, то кажется, малая надежда — мнѣ рассказывали, что по предписаніямъ существующимъ географія и исторія должна на всѣхъ гимназіяхъ преподаваться исключительно на нѣмецкомъ языкѣ, такъ и самъ не знаю теперь, какъ эту рукопись передѣлывать. —

[3] Семейной Библіотеки получилъ я уже 3 тетради — и вообще она всѣмъ моимъ знакомымъ нравится; матеріаловъ очень много у Г. издателя — я писалъ было Г. редактору мое мнѣніе и нѣкоторые совѣщанія ради улучшенія или по крайней мѣрѣ разнообразія; онъ довольно хорошо и занимательно издаетъ, но нѣкоторыя ученныя статьи слишкомъ длинны и скучны; по этого трудно избѣгнуть. На дняхъ получилъ я отъ Г. редактора письмо изъ деревни Кропивника въ Самборскомъ округѣ; — и онъ жалуется, что у него только 120 подписчиковъ, изъ тѣхъ же въ Вѣнѣ одной 37! — Жалко мнѣ того ревнаго мужа, и ему приходится какъ бы по очереди пожертвовать всѣмъ и даже здоровьемъ для общей пользы; для него слишкомъ много работы, дѣйствительныхъ лицъ при редакціи мало, и все изданіе тяготѣетъ на его головѣ; для развлеченія и подкрѣпленія здоровья уѣхалъ онъ въ деревню, и оттуду намѣренъ управлять изданіемъ — слишкомъ невыгодно, но что дѣлать, когда иначе невозможно! — Между прочими вздумалъ онъ, свой журналъ пустить въ Россію, и хочеть или по крайней мѣрѣ хотѣлъ писать до Министерства просвѣщенія въ С. Петербургѣ! — я ему на дняхъ напишу, чтобъ этого не дѣлалъ, потому что теперь такія вещи нельзя официальнымъ путемъ, т. е. чрезъ австрійское министерство посылать. Онъ можетъ въ крайней нуждѣ послать нѣсколько экзempl. для редакцій любыхъ російскихъ журналовъ; [4] пока они доставлены будутъ редакціямъ, должны перебыть цензуру, и можетъ быть нѣкоторая редакція обвѣститъ въ своемъ журналѣ подписку. Но все же зависить отъ цензуры „дѣйствующей въ имени правительства“. Если Ты въ перепискѣ съ Г. Шеховичемъ, то

утѣши и покрѣпи его въ уныніи, пусть онъ потерпитъ еще нѣкое время; а тогда то можетъ быть инымъ путемъ прійдетъ какое то пособіе. Впрочемъ и я самъ ему буду писать о томъ. —

Г. Зубрицкаго Исторіи IV. часть получилъ я отъ Г. автора, и извѣстилъ о томъ изданіи всѣхъ моихъ знакомыхъ. Прошу Тебя сдѣлай милость, отдай приложенное писемцо Г. Денису Ивановичу, и проси, чтобъ изволилъ прислать этой послѣдней части, по скорѣйшимъ путемъ, для ниже слѣдующихъ лицъ, или лучше пришли Ты всѣ вмѣстѣ на мое имя:

Именно:

Г. Раевскому 1) Зубрицк. четвертой части 4 экземпляра 855 [26/6 за- платилъ] 12 fr.

dto 2) Семейной библіотеки посылаетъ онъ подписку на 3 экз. за $\frac{1}{2}$ года 7 fr. 30 (надо ему послать по 1 экземп. первой, второй и третьей части и 3 экземп. четверт. части — понеже онъ до сихъ поръ получилъ только по 2 экз. трехъ первыхъ частей) —

dto 3) Зори Галицкой по одному экз. изъ 1853 и 1854, постарайся если возможно получить, просить Бодянскій въ М. цѣна думаю по 3 fr. . . . 6 fr.

Итого 25 fr. 30

которые здѣсь отъ его имени прилагаю, и прошу эти книги, чѣмъ скорѣе прислать, по тому что онъ при концѣ Іюля уѣдетъ на 2—3 мѣсяца въ С. Петербургъ. —

[5] Кромѣ того просятъ или желаютъ получить четвертую часть Исторіи Г. Зубрицкаго слѣдующія лица, которые однакоже не передали мнѣ еще надлежащихъ денегъ, и просятъ, чтобъ Г. Авторъ изволилъ подождать до будущаго мѣсяца, или у нѣкоторыхъ питомцевъ на выплатъ:

Именно:

Г. Сембратовичъ	1 экз.
„ Ноль	1 „
„ Крыницкій	1 „
„ Др. Делькевичъ	1 „
„ „ Никоровичъ	1 „
„ Сѣнкевичъ	1 „
„ Дячанъ	1 „
„ Хотинецкій	1 „
„ Стражницкій	1 „
„ Колянковскій	1 „
„ Габла	1 „
„ Гойнацкій	1 „

на пожьедъ или
на выплатъ

Всего 12 экз.

Если Г. Авторъ согласится, уступить на выплатъ эти выписанные экземпляры, то присылай ихъ въ мѣстѣ съ прежними — а если нѣтъ, то по крайней мѣрѣ проси Его, чтобъ оставилъ для тѣхъ подписчиковъ готовые экземпляры, потому что они опасаются разхваченія цѣлаго изданія, и жалко бы имъ, если бы позже не могли получить четвертой части. —

Г. Крыницкій желалъ бы получить „Пчелу“ издаванную Г. Гушалевицемъ въ 1848 году. Сдѣлай милость и постарайся о нее для того ревнительнаго и очень благожелательнаго мужа. Также желалъ бы онъ имѣть: „Rys hystorii Hierarchii“ — „O drukarniach ruskich“ — i „Kronika M. Lwowa“ — сочин. Г. Зубрицкаго; — [6] Если возможно эти сочиненія получить, то пришли ихъ для Г. Крыницкаго, а онъ деньги позже пришлетъ. —

Изъ здѣшнихъ новостей очень мало: Грамматика Г. Гушалевица одобрена министерствомъ¹⁾ — Г. Вислобоцкій получилъ золотую медаль за свою Исторію Австріи²⁾ — Ковальскій приготовляетъ Русскій Словарь — etc. Косакъ написалъ какую то географію для реальныхъ училищъ, и предложилъ министерству. —

Здѣсь прилагаю Тебѣ двѣ пѣсни Тютчева, довольно занимательны, и въ нѣкомъ отношеніи пророческія³⁾. — Здѣшніе Русины кланяются Тебѣ, а я и моя жена съ прочимъ семействомъ цѣлуемъ Васъ и просимъ забывать о насъ

Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Лист писаний на 6 стор. 8^о.

Ч. 146.

*Лист Іос. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня
21. VI 1855 р.*

Любезный Мой Другъ Я. Ѳ.

Анонима получилъ я, прекрасное изданіе, Богъ да даритъ издателя, на многія лѣта здравіемъ и долгоденствіемъ. Онъ истиненъ воскреситель уже давно до гробу низложенной боболитами нашей галичской руссы — Боже! дай намъ еще таковыхъ труженниковъ! —

¹⁾ Видана у Відни 1855 р. п. з. „Практическа грамматика нѣмецкого языка для другого и третёго отряда городскихъ и головныхъ школъ“. Порівн. Ів. Ем. Левицького: „Вибліографія“ Ч. I. Число 935.

²⁾ Вислобоцкій Юліянъ А. „Короткій очеркъ Історіи австрійскої держави“ Відень 1853. Сей твір був відбиткою з віденського „Вѣстника“ за р. 1852, і з „Отечественного Сборника“ за рік 1853 та 1854.

³⁾ Порівнай лист Ч. 137 стр. 198 під л).

Брошюры Ваши отправляю вспять къ Вамъ, съ вниманіемъ и наслажденіемъ читалемъ, и на послѣди вписалъ въ мою книгу всячинъ. —

29 Мая туча съ градомъ навѣстила насъ, и я въ 30 Моргахъ поспѣви утерпѣлъ много вреда. —

Вы мой Другъ Я. О. не позабудете въ день вашего отъѣзду на вакаціи, нѣсколько строчекъ къ мнѣ написать, въ которѣи стороны отъдете? и якъ долго общаетесь пребывать: и гдѣ? то желаю вѣдать — може что случится къ вамъ написать — Съ прибытіемъ Его Импер: Апостоль: Величества торжествуйте хорошо¹⁾, а може какою либо милостью дарить русс: то пишите о томъ и къ намъ!!! Какъ хахли говорить нездурншъ. —

Съ почтеніемъ пишу — Вашъ Другъ да братъ

І. В. Сок.

Лист писаний на 1 стор. 4⁰.

Ч. 147.

*Лист Івана Головацького до брата Якова пис.
дня 17(29) VI. 1855 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Посланіе Папы ІХ и каталогъ книгъ Ставропігійскихъ я получилъ, но за записку Твою, которая была на оберткѣ я долженъ былъ заплатить Strafe 1 fr. сер. и 44 kr. porto. Не дѣлай того впредь, лучше написать порядочное письмо, чѣмъ подвергать ся подозрѣнію и излишнимъ издержкамъ. Записка Твоя была: „ожидаю отъ Тебя письма съ успѣхомъ“, — съ успѣхомъ сталъ я раздумывать — и вдругъ переглянувъ Твое послѣднее письмо, припомнилъ я, что Ты спрашивалъ меня объ Іовановичѣ, искусномъ сербскомъ иконописцѣ. Предполагая, что Ты въ томъ отношеніи ожидаешь успѣха, пошелъ я къ нему; у него есть бездна иконъ раскрашенныхъ на бумагѣ, на полотнѣ, на деревѣ и на бляхѣ; а все прекрасныя въ слогѣ византійскомъ; такихъ же какъ Ты спрашивалъ, есть у него 12 штукъ на камени рытыхъ, между прочими Пр. Богородица, Иусъ Хрсъ, св. Николай, св. Георгій и пр. но эти икончики еще не напечатаны, и что къ тому требуется не менѣе какъ 3—4 недѣли. Онъ

¹⁾ Цісар Франц Йосиф прибув до Львова дни 9/21 1855 р. В честь Цісаря помістила „Сем. бібліотека“ (стр. 209—10) привітний верш п. з. „Стихъ Радостный“. — „Зоря Галицка“ (ч. 25) випечатала рівнож з сеї нагоди верш п. з. „Его Апостольському Величеству, Францъ-Йосифу І въ торжественный и щастливый намъ прїѣздъ Его до Львова, дня 21 червня 1855“.

миѣ рассказывалъ, что за такими икончиками спрашивали у него уже и Перемышльскіе и Львовскіе Русины и Дальматинцы, и что Г. Ковальскій послалъ было въ Львовъ нѣсколько экземпляровъ, такъ слѣдовательно онѣ Вамъ уже извѣстны. У него подъ рукою была только одна икона Пр. Богородицы, которую я здѣсь Тебѣ, какъ образецъ прилагаю; таковы и всѣ прочія, такой величины и вкуса. Сотня будетъ у него стоить около 2 фр. 30 кр. серебр. Работа какъ видишь превосходна, особенно если будутъ раскрашены, какъ слѣдуетъ. [2] Третьяго дня я говорилъ съ Г. Раевскимъ, онъ безпокоится, что книги мною для него выписанныя, еще не пришли — онъ торопится, къ отъѣзду въ Петербургъ уже все у него готово — вчера онъ уѣхалъ въ Варшаву, откуда за 8 день возвратится, и найдалѣе 3/15 Іюля уѣдетъ на 3 мѣсяца съ всѣмъ семействомъ. — Потому прошу Тебя умиленно, поспори чѣмъ возможно скорѣе съ посылкою книгъ, о которыя я Тебя въ послѣднемъ письмѣ просилъ, по крайней мѣрѣ тѣхъ, которыя, выписанны на имя Г. Р... я думаю, что 10 Іюля уже книги могутъ быть у меня, если Ты ихъ уже прежде не выслалъ. —

Въ ожиданіи благополучнаго отвѣта, цѣлуемъ Васъ сердечно со всѣмъ семействомъ и остаюсь Твоимъ Братомъ

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 17/29 Іюля 855.

Изъ здѣшнихъ новостей почти ничего.

Лист писаний на 2 стор. мал. 8^о.

Ч. 148.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацкаго, пис. дня
23. VI (5. VII) 1855 р.*

Благородный Господинъ Профессоръ Милостивый Государь!

Получивъ Ваши драгоцѣнныя извѣстія, въ сію минуту отправляю къ Вамъ письмо, прося Васъ, Милостивый Государь, чтобъ Вы извинили непрестанное мое безпокоеніе, а вмѣстѣ съ тѣмъ благодаря Васъ стократно за Вашу снисходительность въ отправленіи къ миѣ писемъ.

Отъ почтеннѣйшаго Вашего Брата Г. Ивана Ѳеодоровича, получилъ я также письмецо: Ему я очень благодаренъ за состраданіе, за извѣщанія и совѣты: воспользуюсь ими непремѣнно, если только не прекратится поприще моего дѣйствованія.

Касательно статьи Г. Цыбыка я распорядилъ уже давно въ письмѣ къ Г. Порембѣ, не понимаю, отчего мои письма такъ поздно всегда доходятъ, хотя я ихъ сейчасть отправляю на почту нарочнымъ посланцемъ. Но онъ такъ очень медлитъ, незнаю получилъ-ли [2] онъ якія

пособія отъ публики? Можетъ быть узнаю что нибудь изъ писемъ которыя есть на почтѣ, имѣющія вѣсомъ 26 лотовъ; но мнѣ прислано прежде Abgabs Recesipisse къ подписанію. Потому не знаю теперь ничего.

Прилагаю здѣсь XVII Довѣрит. писемъ¹⁾ съ просьбою, чтобы Вы изволили переслати сію допись наборщику. Прямо Г. Порембѣ не посылаю, во первыхъ, чтобы не причинити ему напрасно издержекъ, ибо послѣ полученія его письма въ недѣлю отправлю просто къ нему, воторыхъ понеже незнаю что онъ пришлетъ мнѣ въ томъ письмѣ, котораго ожидаюсь изъ почты.

Мнѣ кажется что сіи письма не очень опасны. Въ первомъ изъ нихъ ничего противнаго законамъ; во второмъ слѣдуетъ только замѣнить нѣкоторыя выраженія. Впрочемъ для другаго письма остается довольно времени и переписатись съ Авторомъ.

Однакоже мнѣ не множко было грустно, вычитавъ искреннія Ваши слова; „самъ возрастъ имать, и пр.“ Я признаюсь, и визнаваю что [3] люди совершенно ошибаются въ мнѣніи о моихъ дарованіяхъ: мнѣ выпалъ печальный жребій, и будто семейныя отношенія, будто занятія мои по части Редакторской не дозволяли мнѣ совершенствоватись въ какомъ нибудь направленіи, и потому то я и не успѣваю въ теперѣшномъ изданіи Сем. Библіотеки, которое требуетъ издателя въ чловѣкѣ ученомъ или по крайней мѣрѣ хоть просвѣщенномъ. Простите, милостивый Государь, что я нарочно самъ считаю Ваши искреннія слова упрекомъ противъ меня, ибо я виноватъ и молчать долженъ противъ такого справедливаго упрека, за который воздаю Вамъ спасибо отъ души и не замедлю воспользоватись имъ. Притомъ же я не обинуюсь, что Вы не откажете мнѣ и на будущее своихъ совѣтовъ и своей благосклонности.

Я писалъ Гну Порембѣ, что экспедиція Сем. Библ. именно 4 Тетради потребуеъ [4] моего присутствія и я просилъ его чтобъ онъ прислалъ мнѣ напутныя деньги въ количествѣ 10 гульд. Но какъ онъ до сихъ поръ не присылаетъ, то прошу эти деньги, которыя находятся въ Вашихъ рукахъ, прислати мнѣ, отнявъ отъ нихъ надлежащее за пересылку послѣдняго и будущаго письма. Г. Поремба не долженъ узнати объ томъ, чтобы не предполагалъ не бывое, потому что онъ посылалъ большое количество экземпляровъ въ книжныя лавки въ Перемышли Станиславѣ, Тернополѣ, и проч. безъ моего вѣдома, на свой счетъ и полагаю навѣрное, что онъ непремѣнно получилъ предплату если немного отъ ииогородныхъ, то вѣрно отъ Львовичей. Въ такомъ случаѣ я пріѣхалъ бы въ Львовъ на время изданія четвертой тетрады, именно

¹⁾ Оно напечатане доперва в „Сем. библ.“ за р. 1856 стр. 5—6 і 21—2.

чтобъ приспѣшити печатаніе, и приготовить матеріаловъ для „Литературныхъ извѣстій“¹⁾.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія Вашъ Благородный Господинъ профессоръ нижайшій слуга

Северинъ Шеховичъ.

Кропивникъ 23 Іюн. 5 Іюль. 1855.

Если бы не препятствовало ничего въ отосланіи мнѣ денегъ, то прошу покорно, не напisyвати на адрессной сторонѣ *Beschwert*, а только *Recommandirt*. Предосторожность для отбирателей изъ почты.

Лист писаний на 4 стор. 4^о.

Ч. 149.

Лист Якова Досковскаго до Якова Головацкаго, пис. дня 26. VI (8. VII) 1855 р.

Ваше Высокопреподобіе, Всеученнѣйшій Господине!

Уже давно получилъ я чрезъ Намѣстника нашего Господина Гапоновича книги. Второе изданіе Катехизма литургическаго, Антологію и проч. даромъ ми Вашемъ Благородіемъ переданіи, и давно уже долженъ я былъ Васъ о полученіи сихъ яко и Исторіи Зубрицкаго двоухъ III Частей возвѣстити и хотяй писменно свое искренное благодареніе за дарованная мнѣ сложити, однакожь не прійшло до того. Извините мя ласкаво, що частію про лѣньность, а больше застрашенъ частими огнями, котри въ моемъ селѣ правѣ ежедневно являются, даже днесъ при свободнѣйшемъ времени должность мою исполняю и Вашему Высокопреподобію [2] мое благодареніе за ласкавую прысылку усердно складаю. — Вѣдую на селѣ горко, уединенъ воздыхаю за моими друзьями, за обществомъ; имѣхъ довольно хлѣба, а нынѣ гладомъ гиблю пустивши ся на парафію съ многими трудами полученую и невдячную. —

Хотѣлъ бы я и тутъ руское слово розпространити, по годѣ, нѣтъ любителей літературы вообще, а тытъ меньше рускои: Ляшныя — въ священническихъ домахъ, кромѣ Всечест. нашего ревного Русина Намѣстника Гапоновича, по руски рѣдко где дасться услышати, повѣдають що не въ модѣ. Школи трівіяльны, то страшила на писмѣ, а истинной школы съ добрымъ учителемъ нема въ сей окрестности. — Всюди пекутся о тѣхъ, яже земная.

[3] Возвѣщеніе о изданіи III ч. Исторіи Зубрицкаго сообщаю веѣмъ. — Книжки: Звѣй Нотянскій и пр. поручени ми колисьтамъ Вашей Все-

¹⁾ Они помѣщеніи в „Сем. библ.“ за р. 1855 стр. 335—9.

честностію оставилъ я въ Перемышли у Гдна Парыловича, и напишу, до него скоро, що ся съ ними дѣе. Я взялъ только Библіотеку для чтенія съ собою, но трудно где яку намѣстити. — Если буде яка способность до Дрогобича, то пріялъ бымъ, если бы Ваше Высокопреподобіе дати изволили ми 10 Катихизмовъ литургическихъ въ замѣну за мои Тѹпики та малыи молитвеннички мого изданія, котрыхъ съ собою не много маю. — Больше ничъ взяти не могу, бо въ сей окрестности трудно що зъ литературы збути. — Найлучше, если согласитеся, сіи книги послати до урядника, Ассистента при головной Касѣ, Господина [4] Вамъ знаемого, а мого друга Ольшаньского Міхаила, а онъ миѣ ихъ чрезъ мого брата передать, котрый въ короткомъ времеѣнѣ зъ подо Львова къ миѣ прѣѣде. О Исторію Зубрицкого еще никто не пыталъ, хотяи вже обвѣщеніе я роздалъ.

Остаюсь съ высокиѣмъ почитаніемъ Вашего Высокопреподобія искренный почитатель

Яковъ Досковскій
Парохъ Болоховець.

Болохѡвцѣ въ Недѣлю о Разслабленномъ 1855.

Лист писаний на 4 стор. 4^о.

Ч. 150.

*Лист А. Парыловича до Якова Головацького пис.
дня 18 (30) VII. 1855 р.*

Пречестный Гдне Пропесоре!

Получивши съ дописею Вашей Пречестности изъ дня 26 Лют. 10 Март. т. г. присланыи на мои руки 5 примѣрникѡвъ III ч. Исторіи Галичско-русского княжества для вскажанныхъ Предплатилевъ, межи котрыми и для Чиновника Г. Олшанского, котрый въ передъ того переселился до Львова, тая остала у мене. — Кромѣ тыхъ ще въ продажъ: Литургического катех. 10 прим. Ангилотіи русской одинъ и Отца Ігнатія 6 зъ которыхъ 3 ще суть у мене; за проданыи посилаю 7 рен: и 30 кр. ср. позосталыи при случайи-й способности одошлю [2] Въ прочиѣмъ перепрашаю, що такъ пѡздно отписую — Въ появленію Мого должного почитанія яко бувшаго слушателя Вашей Пречестности въ искренной преданности Вашей Пречестности

нижайшій слуга

А. Парыловичъ.

Перемышль 18/30 Іюлія 855.

Р. S. За постпорто заплачено на позосталыи книжки.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Ч. 151.

Лист Теодора Білоуса до Богдана Дідицького, пис. дня
30. VIII. 1855 р.

Почтенный Господине!

Сими днями виписаний єсть въ газетѣ Львовской урядовой конкурсъ на мѣсто учителя языка рускаго при второй гимназїи Львовской, которое то мѣсто черезъ отходъ Гушальевича упразднено єсть. Речищець поданїя означенъ до 15 Септеврїя, платня 700 р. ср. — Всечест. О. Кузьемскій радить, дабы Вы якъ найскорѣй о тое мѣсто подались, понеже годъ училищный 17 Септеврїя начинается, протое скоро мусять мѣсто реченное яковымъ то человекѣмъ обсадити, а Вамъ оное най-скорше моглобысь достати. Вы кромѣ свидуелствъ (sic) о студїяхъ наибольше можете полагати на славѣ Вашей литературной (такъ онъ Кузь. кажетъ и я такъ думаю) и на тое Вы бы мусѣлись откликати, на ред. Зори, О. Игн. и проч. стихи Императ., Епископамъ и проч. Я додаю, что при сношенїю тогожъ му- [2] жа съ значительными сановниками Вы моглибъ оную цѣль постигнути, а при томъ додаю и тое, что въ Гимназїи години отбываются отъ 8—11 часа, на университетѣ же отъ 11—1. или 2. суть ежедневно отчити изъ филологїи и физикально-природныхъ вѣдѣній. Протое побувши черезъ два а хотябы и тры года при платнѣ 700 р. моглибысье слухати на Университетѣ преподаванїя, якъ то я доселѣ и многїи инїи дѣлають, сдѣлати въ 2 или 3 годахъ испытъ и потомъ получить платню при тойже самой или другой гимназїи 900 или 1000 р. ср. Не пропустѣть способности, умѣть корыстатн изъ ней, може только еще сей разъ Вамъ усмѣхается счастье въ томъ отношенїи. Оное Вамъ звѣстно: „*Fronte capillata post hoc occasio calva*“. —

Молю Васъ, внимайте совѣту безинтересовныхъ, Вамъ благоволящихъ людей. Поданїе до Statthaltereı — по наилучше было бы, дабы Вы самы здѣсь явились.

Бѣлоусъ.

Львовъ 30 Августа 1855.

На 4 сторонї адреса:

An Herrn Herrn Theodosius Dziedzicki Wohlgeboren in Mosty wielkie äusserst dringend i витиск почтової печатки: Gross-Mosty 2/9.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Ч. 152.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати,
пис. в перших днях вересня 1855 р.*

Милостиві́йшій Господине, Ревні́йшій Покровителю мой!

Хотя вельми недуженъ, однакожъ пишу къ Вамъ по важному дѣлу, касающемуся судьбы моеѣ. Вѣдь то въ надеждѣ, что Богъ дастъ мнѣ еще пожити и подѣйствовати для блага Отечества.

Сегодня получилъ я письмо отъ Г. Бѣлоуса, который извѣщаетъ мене, что розписанъ конкурсъ на учителя руск. языка при Доминик. гимназiи. Речинець до 15 Септ. Бѣлоусъ пишетъ, что ВПр. Г. Куземскій совѣтовалъ и уговоривалъ, чтобы я о мѣсто то добивался. Вы знаете якъ стоятъ мои дѣла. У меня нѣтъ испита доспѣянія, но если учитель руск. языка крайне нуженъ, а къ тому походатайствовали бы за мною Вы, ВПр. Г. Куземскій, ВП. Г. Іох. Хоминскій и другіе Почт. Савовники, то можетъ быти, менѣ дали бы сіе мѣсто подъ титуломъ прови-вора, и съ тѣмъ условіемъ, чтобы я совершилъ испитъ до с.п. до Марта 1856., къ чему я, если Богъ дастъ здоровье, охотно принялъ бы ся. Я посылаю вѣсь свои свидѣтельства къ другу моему Гарбовскому, который напишетъ и подастъ прошеніе къ Намѣстничеству. Къ тому прошенію надлежало бы однакожъ [2] прибавити еще доброе свидѣтельство отъ Васъ же самыхъ, того содержанія: что вѣдь я упражняясъ отъ 1848 г. и прежде въ русской литературѣ, успѣлъ въ томъ отношеніи много, и упомянути про дѣлательность при Зорѣ, въ пользу возвышенія австр. Дома такъ въ стихахъ яко и въ прозѣ и пр. и пр. При томъ прошу Васъ усердно поговорити въ томъ дѣлѣ съ ГГ. Куземскимъ, Хоминскимъ и другими, чтобы Они походатайствовали у Г. Намѣстника и пр. за мною. — Розумѣется, что мнѣ самому не пришла бы была и мысль о подобномъ намѣреніи, но прибавленный тутъ листъ Бѣлоуса возжегъ во мнѣ таковыя мечты, тѣмъ больше, что ВПр. Г. Куземскій мене къ тому ободраетъ. —

Надѣясъ, что Вы все сдѣлаете по Вашимъ силамъ и по рѣдкой благосклонности ко мнѣ, ожидаю Вашего отвѣта — а теперъ прерываю, бо уже истощило мене писаніе сіе такъ, что долженъ ложитись снова въ постель. Мимо то въ Богу надежда, что я отъ той болѣзни выйду

Пребываю съ глубочайшимъ почитаніемъ Вашъ на всегда

Богданъ А. Дѣд.

Лист писаний на двох стор. 8^о.

Ч. 153.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
без дати 1855 р.*

Милостивѣйшій Господине!

Завтра їду вѣ Перемишль и еще буду у Васъ — а сегодня отсылаю Ваши книги:

6. Томовъ Пушкина.
2. Тома Маркевича.
3. Тома Очерковъ Россіи.
2. Тома Герм. Хрест. Магера.
2. Тома русск. Хрест. „Книгъ для чтенія“.
1. Томъ Чешск. Хрест. Юнгмана.
1. Томъ Пѣсень слов. Л. Штура.
1. Кіевъ Сементовскаго.
1. Раутъ.
- Часть извѣстій Имп. Академіи.
2. тома русск. Зоологій.
- Зоологію Воляна.
- [2] руск. нѣм. терминологію Ш....
- Organisation der Gymnasien.

Остало у меня и беру — если соизволите — съ собою — 2 тома чешск. Читанки, кромѣ того попрошу у Васъ завтра можетъ книгъ больше — именно Шевырева.

Б. Дѣдицкій.

Лист писаний на 2 стор. маленької картки.

Ч. 154.

*Лист Й. В. Сокулського до Якова Головацького, пис.
дня 8. IX. 1855 р.*

Любезный Мой Другъ Іаковъ Феодоровичъ!

Съ Рожнова отъ Васъ письмо къ мнѣ писано одержалъ я 7. т. м. Богу да будетъ честь и хвала что нашъ другъ О. І. свою дочь Іулію сосватилъ — Богъ Ему да поможетъ чтобы и прочіи туда при своей жизни довелъ. — Писалъ къ мнѣ Г. Зубрыцкій чтобы нашихъ къ покупкѣ Его изданной Исторіи Галицкой подстрекать! Я это при всякомъ срѣщенію творилемъ, и творю, но съ нашими Троянцями нѣкакъ добить толку — тому то и въ моихъ письмѣхъ изразилемъ къ (!) въ Рожновъ, и прозвалъ ихъ Амфибіями — этихъ Господъ, по волокитствѣ, въ картошкѣ,

въ модѣ, хвастовствѣ, лжи, перекидаться чортомъ та бѣсомъ, то неудержитъ ихъ и сотня орудіемъ или гарматъ — а что касается ихъ народной Исторіи и народности, то чистой пепелъ и прахъ. — Холѣра Богу да будетъ хвала миловала насъ до той поры — но язва на скотъ домашной начала. — [2] Этѣ двѣ пятки кого Богъ въ живыхъ лишитъ будутъ памятникъ, и кажется что во всякомъ столѣтій годъ 55 или время означеніи знаменаніями, ино взглянутъ назадъ въ днѣнія историческія а самы удостовѣритесь. —

Если Ви что имѣете хорошее къ чтенію — а у Васъ должно быть — спрашиваю Васъ мой Л. Другъ, прикажитъ какому тамъ Г. Писцу переписать, а отъ Сердца денежки пошлю за труды, ино чтобы и я могъ мой духъ напоить. — Прочее все по давному у насъ а може у Васъ что то по новому заводятъ то прошу тѣми новинкаму (sic) дарить. —

Васъ Мой Л. Д. Вашу М. А. да Семю отъ Сердца по сотъ разъ лобизаю поздравляю и всякаго а всякаго благополучія здравія, долгоденствія желаю — и о скорой отвѣтъ хотянъ нѣсколько строкъ спрашиваю — Вашъ Другъ да Землякъ

I. B. C.

въ день Рождеств. П. Б. 855.

[3] Зоря галицка начала сѣять Ерихонцамъ да и ихъ братіямъ хорошенько да надежно. —

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 155.

*Лист Михайла Маркоша до Якова Головацького, пис.
дня 16. IX. 1855 р.*

Достопочтенный Господине Учителю!

Извиненіе прошу что на драгоцѣнный и мнѣ совсѣмъ пріятный листъ Вашъ еще мѣсяца Априліа 22. дне начертанный и ко мнѣ — во сопроводѣ желанныхъ Русескихъ книжицъ, и Каталога книгъ во Львовѣ находящихся — присланный отписъ подати до сихъ поръ замедлилъ есмь, случися бо тое изъ части про задуженіе мое, изчасти же про ожиданіе собранія деньговъ ко Вамъ препослатися имущихъ. — Хотя азъ дотеперь ни половину полученныхъ книжицъ не распродалъ есмь, однакожъ во надѣи распродаю суще се препосылаю Вамъ всю тѣхже цѣну во 34. вол. сребр. и 30 кр. здѣ прибавительно по желанію Вашему; благодарю смиренно за Списокъ книгъ, и каталогъ, такъ таже и печатанное Апостолское Посланіе. — Се здѣ прибавляю еще 3. вол. сребр. со тѣмъ прошеніемъ, усердствуйте тыи деньги передати Редакціи Зорѣ Галиціи

и во имени моемъ объявити ей, что азъ ю посему прїимати нехошу понеже чисто русскаго языка лишилася; уже предъ 7. мѣсяцами азъ нѣсколько числа вспять отслалъ, — пбо мы ю прото отнюдъ любити не можемъ, однако ко мнѣ присылается, того ради токмо про честь оныя деньги на часть ея отсылаю.

Попеченіе имѣти буду о томъ, да изъ Института Ставропигійскаго книги сѣмо перыпливають, и во Епархіи нашей дѣйствовати буду, чтобы нашіи здѣ сущіи Священн., и иніи отъ туду — тамо находящіяся книги — покупиваютъ. —

Впрочемъ поручаясь Вашей благосклонности со особливимъ почтеніемъ пребываю во Унгоградѣ 16-го Сентемвр. 1855.

Достопочт. Г. Вашего покорный слуга и почититель

Михаилъ Маркошъ

Епархіи Мукачевскія Священникъ и конс. Письмоводит.

На другій сторонѣ е адреса:

An den Herrn Herrn Jakow Holovaczki, ord. öff. Professor der ruthenischen Spra. und Literatur an dem (sic) k. k. Lemberger Universität in Lemberg.

mit 37 fl. 30 kr. c. m.

Лист писаний на одній сторонѣ fol.

Ч. 156.

*Лист Ванька до Якова Головацького, писаний дня
9. X. 1855 р.*

Vaše Blahorodi!

Již davno jsem sobě přede vzal stranu nás takou jakou správu podati, ale nepřítomnost Vaše v tom zabraňovala; — teď ale doufám se Vám zavděčit zprávou, kterou přímo z pramene mám: — kněhkupec Řivnác na můj list odpověděl, že veškeré knihy matiční již Kallenbachovi do Lvova zaslal, a an poslední zaslíka stala se dne 20-ho července, tedy zajisté ve Lvově budau, kdežto je prosím vyzvihnout, a i p. Jachniovi a p. Bervidovi po příležitosti (tomuto po poště) laskavě zaslat.

Krakov se nám vůbec ještě dostí líbí, a opravdu skoro přičiny nemám, sobě zde stýskat, an ne Lvově drahota v porovnání převelká, — zato ale jest Krakov bohužel jak v estetickém tak i literárním smyslu ohromnm zanedbán, nevím z jaké přčiny, — bez pochyby jest to výsledek bývalé volnosti! — která jak vesměš pozorujem, zdejší obyva-

telstvo skoro od Ěvropy oddělila — netečnost [2] jest skoro báječná, cit pro zachování památních věcí nelze naleznouti, což hlavně o kněžstvu především vyřknout musím, které se na cestu materialismu obrátilo, a skoro bych myslel, ani nepozoruje jak dalece se proti vlasti prohřešuje — naprav jich Bůh! —

Nyní ale o tom dost, an Vam bez toho skoro vše velmi dobře vědomo jest, a k čemu jinému: Jak Vaše Blahorodi znáno, byl můj cíl při odjezdu, v Krakově státní účtovědu (Staatsrechnungswissenschaft čili comptabilitaet) přednášet, — a opravdu teď se velká příležitost k tomu naskytla: náš dvorní úřád (Oberste Rechnungs - Central-Behörde) se rozhodnul, tento zastoj zde zavízt, a ptal se v tomto ohledu, vzdalíť kdo z dejších účtarníků k tomu schopnosti má. — Rozumí se že tato náhoda byla vodou na můj mlýn, zakročil jsem tedy bez prodlení o docenturu. — An toto místo bez pochyby od ministerstva veřejního vyučování obsazeno bude, tedy skládám na Vaše Blahorodí prosbu, by jste (jestli ostatně možno) pána ministerialního rady pl. t. Szaškeviče, který ve Vidní mnoho znáčí, požádal o laskavou přimluvu, doufaje že Vaše [3] slovo mnoho prorazí, a to tím více an z Krakova mimo mne jiného kompetenta neznám — ze Lvova zakročil arci jeden úředník od účtárny, který ale mnoho asi neprorazí, an v dekretu stojí vyhradné, toto místo, že se zdejším úředníkem obsazeno býti má, ostatně jest tento kompetent chomý, což i v jeho qualifikaci vyznačeno jest, myslím že tato okolnost mnoho přívětivě, by na celou záležitost neoučinkovala, kdyby referent na tento punkt nezapomněl, — jak vůbec známo, není snad professora uversitního, který by na berly chodil. Že tuto prosbu jsa pamětliv naši známosti dle možnosti vyplníte, doufám skoro zajistě — Vaše slova jsou jediné, neb nemám ani známého tím méně přítele, ve Vidní, který by se mne ujal. — Dej Bože že by tento rok trochu příznivější pro nás byl; — neb jak docenturu dostanu, tak i jedenkrátě přec na professora se snad doškrabu, což že mne nemine, skorol s jistotou udat lze, — vše závisí teď od dosáhnutí této docentury! —

Jak jste prázdniny užil, bez pochyby zdráv [4] štěstí ze ste ve Lvově nebyl, kde cholera zle hospodařila, snad pro mne to stěsti bylo, že sem ještě před velkým vybuchu Lvov opustil, — jak Vaše rodina se má. — Broniu se častej na Jaroslava pamatuje, a chce bych mu takovou šavly, jak on má, koupil.

Od mojí ženy jak na Vás tak i na Vaši paní vše dobré. — Opakujíc mou prosbu a prosím o laskavu odpověď Vas srdečně libaje zůstávám vždy ochotným přítelem

v Krakově dne 9-ho září 1855.

Vaněk.

Ode mne prosím Vaší laskavé paní moji úctu a uklon.

Vzdalíž možno bude mne se ujsmout, to bych jenom prosil by se to spěšně stalo, an čas jest vrchonaný.

Лист писаний на 4 сторонах 8^о.

Ч. 157.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 27. IX. (9. X.) 1855 р.

Пряшовъ 27 Вересня / 9 Жолтня 855.

Почтенно любезнѣйшій братъ и другъ!

Я запедужалъ на Гемороиды, прочитавъ Ваше письмо, гденибудь потерялъ его, но распамятаюсь, что вы писали мнѣ о изданіи Молитвенника. — Братъ мой! я издавать не могу, прото, бо у насъ напрасно дѣло трудиться издаваніемъ книгъ, ону не желаетъ никто, и не читаетъ, наше мадарское прежнее воспитаніе ничего не поминало, и не понимало о чтеніи книгъ; геній той запалилъ духъ молодежи суетою, и неограниченную пыхою; у насъ кто по мадарски говорити знаетъ, онъ не требуетъ письма, бо онъ уже все знаетъ: въ томъ геніи ученики наши, никакой не требуютъ книги. Школы народны на паперы, а въ дѣлѣ ничего — прото не должно мнѣ больше трудиться; я доселѣ потерялъ свои деньги, раздавалъ книги, подвергся строгой критикѣ, а пользы нѣтъ! [2] Суть у меня больше рукописи, но тѣмъ еще не пора, пожду чтобъ бури — поволновать своевольно — упокоились, и тогда будетъ время моему любезному ученику Петру Іановичу упражнять ся издаваніями. —

Вы же братъ мой издайте по вашей воли новій Молитвенникъ, — оставивъ мое имя:) переменяйте что излишно, и добавайте, что нужнѣе; Мы если нужно будетъ для нашихъ, поберемъ отъ Васъ; бо мой молитвенникъ въ томъ виду, какъ нинѣ есть не нравится нашимъ. Ставропитія можетъ издать на свой счетъ, и такожде по богатой вашей Руесѣ съ пользой продавать.

За гроши которые можно мнѣ прислужили бы, прошу васъ послите мнѣ — теперь нѣкоторые новые вами изданныи книги, а за остатокъ изъ новоизданнаго Молитвослова; и такъ между нами не будетъ [3] никогда распрія, бо мнѣ больше стоитъ о добрѣ народа, нежели о грошахъ. —

Еще одно молю васъ: мнѣ на вторую часть Семейной Библіотеки никто доселѣ грошей не послалъ, токмо за Stephano Dudlak, et Theodoro Barankovics извѣстную надпись, они заплатили 2 f. 30 kr.

Я сей часъ ихъ посылать не могу, но вы братъ мой изъ моей стороны выплатите Г. Редактору, я если больше соберу, пошлю самъ.

Если вы требовали бы и до тѣхъ поръ Молитвенниковъ, пока новыи издадутся, то напишите мнѣ, и я пошлю вамъ коло 150 оттисковъ.

Немогу больше писать, бо я больенъ и недуженъ, цѣлуя васъ всѣхъ остаюсь другомъ

Духнович.

Цѣлую любезнаго друга Богдана Дѣдицкаго; Я радуюсь душою и сердцемъ о его произведеніи. [4] Номожете понять, какъ возрадовали ся наши письмолюбцы о произведеніи Дѣдицкаго; я въ недугѣ моей нѣчто поздоровилъ на тую вѣсть. — Господи дай ему здоровья, знаю что онъ закоренить въ новые молодые сердца любовь народную! Цѣлую его сердечно, и молюсь о его благополучіи.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 158.

Лист І. Антоневича до Якова Головацького, пис. дня 15. XI. 1855.

Всечестніи Ёче Шваґре!

Подлуг вашои рахуби належалоби вамъ 136 р. 22 кр. ср. але зести не вписали 10 р. ср. що я вамъ на одѣздѣ зъ Рознова а затимъ приходить вамъ 126 р. 22 кр. ср. але незнаю що коштowała фѣра за Юлцю для того посилаю рѣвно 130 р. ср. а що буде бѣльше то коли непомремъ а ме ся порахуемо. — Оу нас бѣда холера ґрасуе уже умерло 45 — дѣти на завалки хорують — а Мартинка на розволненѣе — Юлця также на горло и кровоток незнати зчого то пришло. — Повидла для вас' пославемъ до Тиховича може буде фхати до Лвова та возме — здраствуите ваш друг —

І. Антоневич.

15. Новембрѣя 855.

Лист писаний на одній стороні 4°.

Ч. 159.

Лист ІІ. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 22. XI. 1855 р.

Любезный Другъ Іаковъ Ѳеодоровичъ!

Что за диво, что такъ долгое время не могу дождать ся отъ Васъ нѣсколька строкъ? иль Вы на меня позабыли уже? иль нежелаете

съ мною перепесиваться — може быть что Вамъ недостаеѣт времени на длиннѣи кореспонденціи, но къ мнѣ можете нѣсколькома строками изразитись о Вашемъ, та и Вашей Семіи здоровю та повоженіи, особ живущихъ въ столичномъ Городѣ. — Что касается новостей то обойдется, вездѣ тѣ саміе, бо такъ Вы въ городѣ какъ и въ деревняхъ читаемо съ однихъ Газетъ, которѣи черпаютъ нашѣи Г. кореспонденты изъ Западныхъ ложныхъ вѣстей. — Мнѣ ино надо вѣдать какъ Вы живете? мой г. Знаеміи, какъ идутъ дѣла литераторныя — а прочее все пойдетъ такъ какъ провидѣніе изволитъ — въ благо намъ русскимъ. —

Іа намѣриваюсь къ Вамъ мой Другъ послать съ будущимъ М. Декабр: по почтѣ [2] что то в денегъ, чтобы Вы на мое имя послали предплату въ Пешть или Будинъ на Церковный Вѣстникъ — тоже на слѣд: г. 856. Библіотека Семейная, и спрашиваю Васъ хорошенъко потрудитись при свободномъ времени въ Заводъ въ которомъ можно готовый купить поминъ желѣзной крестъ съ распятіемъ Спасителя, бо той желалбымъ на каменномъ педестали поставить на могилѣ покойной моей жены Доминикіи, а Г. Заводчика спросите какова цѣна, а денежки послалбымъ, и на издивеніе извошниковъ чтобы мнѣ перевезли въ Тарнополь въ магазинъ купца Г. Моравца, иль каково другого надежного купца, къ которому я изволю. — Въ началѣ 6. г. 856 заплачу послѣднюю рату краевой взаими — а облѣгацію когда одержи (sic) думаю даромъ дать иль въ фондъ Матицы р. г. иль Народного Дому — въ томъ Вы дасъте мнѣ совѣтъ! — [3] О чемъ больше писать къ Вамъ мой Л. Д. невѣдаю — ино былемъ въ Станисловѣ, (sic) и говорилъ мнѣ О. Петръ Шанковской что въ Варшавіи издалъ кто тамъ на польскомъ языкѣ хорошее письмо объ уніи, котореѣ Г. противницы по книжнимъ лавкамъ покупаютъ, и предають огню чтобы не разширалось — если истинно такъ есть то Вамъ кажется мнѣ извѣстна должна быть эта книга, и Вы не позабудете и для меня оденъ экземпляръ купить — въ прочемъ спрашиваю Васъ мой Л. Другъ поздравить моихъ Г. Г. Друговъ, да знаемыхъ отъ имени моего — а Васъ съ Вашею Семіею — поздравляю хорошо, искренно желаю всякого блага, и цѣлую по сотъ разъ — Вашъ чистосердечный Другъ

Іосифъ.

22/11 55.

О скорой отвѣтъ спрашиваю хорошо.

Лист писаний на 3 стор. 4⁰.

Ч. 160.

*Лист Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
8. XII. 1855 г.*

Любезный Мой Братъ!

Я слишкомъ выше мѣры испытывалъ Твое и друзей долготерпѣ-
ніе. — Последнее Твое письмо я получилъ въ ту самую почти минуту,
когда у нашей дирекціи вручено мнѣ декретъ именования въ офиціалы
(Rechnungsoffizial) — Большое счастье для меня, какъ вообще здѣсь
говорится, но жалованья съ квартирными деньгами всего о 180 fr.
больше какъ прежде, т. е. 600 жалованья а 200 квартиры = 800 fr. —
Отъ сердца сожалью, что у Тебя вмѣсто подвышенія, содержаніе о столь
значительную сумму уменьшилось. — Я познакомился на дняхъ съ
однимъ чиновникомъ министерства просвѣщенія, какимъ то Бургерштей-
номъ. Онъ родомъ и духомъ Чехъ, и я съ нимъ довольно откровенно
могъ говорить о дѣлѣ Твоемъ; онъ мнѣ сказалъ, что въ Твоемъ дѣлѣ
могутъ случиться препятствія, потому, что на университетахъ почти
ездѣ учителя языковъ меньшее имѣютъ жалованье, и не пользуются
даже характеромъ профессоровъ, но только учительскимъ чиномъ.

Противъ того возразилъ я ему: что Ты именно принадлежишь къ
философскому факультету, подобно какъ Г. Миклошичъ и покойный Ко-
ляръ, и что Ты съ самого начала пользовался чиномъ и характеромъ
профессора. — [2] Если такъ, то главное дѣло въ томъ, чтобъ эти два
стихи, университетскую и философскую, поставить в ясную противопо-
ложность; т. е. выходить на то, что если схотятъ, то подвышаютъ, если
же нѣтъ, то все напрасно. Изъ всего этого вижу я, что почти всё за-
виситъ отъ референта при министерствѣ, потомъ отъ Львовской губер-
ніи, а наконецъ отъ Львовскаго философскаго факультета; эти два по-
слѣднія мѣста Ты считаешь благопріятными себѣ; такъ ходитъ только
о здѣшняго референта: по словамъ Г. Бургерштейна будетъ референ-
томъ мин. совѣтникъ Томашекъ, если твое дѣло будетъ трактовано
какъ вообще университетское (о чемъ я сомнѣваюсь) — въ противномъ
же случаѣ, если будетъ почитаться какъ дѣло философ. факультета,
будетъ референтомъ Г. секц. совѣтникъ Моцартъ. Чтобъ еще точнѣе
узнать, отъ чьихъ рукъ зависѣтъ будетъ судьба Твоего прошенія, надо
непремѣнно, чтобъ Ты сей часъ извѣстилъ меня, когда Твоя просьба
выслана будетъ изъ Львова въ министерство — тогда я сообщусь съ
Г. Бургерштейномъ, и извѣщу Тебѣ точно кто будетъ референ-
томъ; чтобъ Ты могъ благовременно просить Г. Стройновскаго и Хо-
минскаго. — Я съ моей стороны посоветуюсь еще съ Г. Миклошичемъ
и попрошу Его ходатайствованія, въ чемъ надѣюсь онъ не откажетъ;

и если покажется полезнымъ, то и самъ пойду съ аудіенціей къ министру или къ Ф. Гельферту, и разумѣется къ Г. Томашку [3] или Г. Моцарту — и соображая это все, я надѣюсь, что дѣло пойдетъ благоуспѣшно. — Вотъ по чему я такъ долго не писалъ: Я надѣялся, что Г. Р. возвратится въ половинѣ Октября, какъ онъ самъ писалъ. — Но октябрь минулъ, и не прежде какъ послѣднихъ дней Ноября получили мы извѣстіе, что онъ въ короткомъ времени возвратится; но его и до сегодня нѣтъ, и можетъ быть зайдутъ еще какія нибудь препятствія. — Мнѣ хотѣлось и Г. Денису Ивановичу точныя подать извѣстія — но какъ видишь, до сихъ поръ невозможно; впрочемъ пакетъ его съ книжками посланъ куда слѣдовало чрезъ куріера; но письмо къ батюшкѣ, въ ожиданіи его скорого возвращенія, осталось здѣсь, и ждетъ какъ и мы всеждемъ его. —

Ты писалъ мнѣ о иконкахъ, и большихъ иконахъ на холстѣ; первыхъ выслалъ Г. Іоанновичъ на счетъ Матицы 12000 — такъ слишкомъ и Твоимъ знакомымъ достанется изъ нихъ. Г. Іоанновичъ былъ долгое время въ Парижѣ; по возвратѣ его говорилъ онъ мнѣ, что онъ изготovitъ желаемыя Тобою иконы на холстѣ, и пошлетъ ихъ Тебѣ, но прежде долженъ ѣхать въ Сербію по своимъ дѣламъ, откуда за 2—3 недѣли возвратится. Онъ говорилъ, что Ты будешь совершенно доволенъ и его работой и цѣною. На дняхъ я его ожидаю и условлюсь потомъ точнѣе. —

Касательно рукописи покойнаго Петра, извѣщаю Тебя, что я въ ней до сихъ поръ не [4] дѣлалъ никакихъ исправленій — я ее перечиталъ, и думаю что она очень полезна была бы для нашего юношества. Ходить только о форму, въ какой бы еѣ издать. По законамъ, кажется мнѣ, исторія и географія должна по всемъ гимназіямъ преподаваться на нѣмецкомъ языкѣ — слѣдовательно не можно отъ министерства въ пользу ее ничего надѣяться, и не остается, какъ исправить, переписать и хорошимъ русскимъ языкомъ издать. — Но все это требуетъ свободнаго времени, котораго у меня очень мало. — Я очень радуюсь, что нашъ Богданъ получилъ какую нибудь казенную должность; первый шагъ сдѣланъ, такъ и прочая прійдутъ, если только будетъ здоровье. Его братъ Антоній Доръ модницы былъ лѣтомъ высланъ на холеру, съ діетами по 5 fr. въ сутки — возвратился въ началѣ ноября, и получилъ теперь мѣсто платнаго практиканта при здѣшней больницѣ, имѣетъ квартиру, опалъ, свѣтло, и 20 fr. ежемѣсячно — при той службѣ будетъ продолжать прочія ригороза на докторатъ хирургіи; на счетъ діетъ онъ выбралъ форшусами 300 fr. сер. теперь же подаль свое партикуларе, и ожидаетъ отъ казны еще около 400 fr. — Вообще хорошій и благоразумный молодецъ, какихъ между Галичанами мало —

и вовсе достойный братъ нашего Богдана Андреевича. Кромѣ того онъ еще лѣтомъ перевелъ былъ какую то лекарскую инструкцію на галицко-русскій языкъ, и надѣялся какого то гонорара; но ужъ не помню сколько.

До Г. Северина Гавриловича¹⁾ я писывалъ только по той причинѣ, что позналъ въ немъ большія дарованія, могущія послужить нашей литературѣ. [5] Онъ писалъ къ мнѣ довольно учтиво, жаловался на скудное положеніе свое и Семейной Библіотеки. Нельзя же было, не отвѣтить одинъ и другой разъ, я его утѣшалъ, покрѣплялъ, уговаривалъ, чтобъ онъ не предавался напраснымъ мечтамъ и надеждамъ, и не искалъ тамъ помощи, откуда она невозможна — а именно я всегда совѣтовалъ ему, чтобъ онъ болѣе держался языка нашего народнаго, потому что наша публика рѣшительно чуждается всякихъ крайностей. — Впрочемъ, я думаю, что онъ, хотя въ юношеской пылкости и высокомеріи и обидѣлъ кого нибудь, то ради нашей литературы надо бы простить прегрѣшенія его — а столь даровитаго юношу подобало бы пооществовать всѣми силами, и не дать ему попасть въ отчаяніе, или въ смертоносное уныніе — ибо какъ вижу, онъ твердой русинъ, и готовъ на все, даже жертвою пасть своей твердости. Какъ Ты самъ выражаешься, онъ достоинъ сожалѣнія, а а прибавлю, вмѣстѣ и помощи!...

Касательно Твоихъ рукописей, именно: 1) „Изъясненіе“ къ Хрестоматіи — я еще не могъ ничего положительнаго узнать — оно прежде было предложено къ разсужденію Г. Миклошичу, какъ я Тебѣ уже писалъ однажды. Можно надѣяться, что это и теперь послѣдуетъ, такъ надо мнѣ будетъ зайти къ нему, о чемъ позднѣе напишу. — 2) „Грамматика русская“ Твоя не одобрена, но только Гумалевица; 3) „Геометрію“ кажется та сама участь постигла. Г. Бургерштейнъ мнѣ казалъ, что Ш... не можетъ эти двѣ рукописи [6] Тебѣ отъ своего лица возвратить, потому что онъ ихъ не отъ Твоего лица досталъ. Можетъ быть, что мнѣ удастся, добыть ихъ изъ министерства; а если же нѣтъ, то придется Тебѣ самому прошеніе предлагать, и возвращенія отъ министерства требовать, какъ и Ты самъ рукописи министерству предлагалъ. Впрочемъ позднѣе о томъ больше напишу.

Г. Денису Ивановичу засвидѣтельствуй мое глубокое почтеніе — и передай ему приложенное здѣсь письмо. Извини меня, что я такъ долго не писалъ — я желалъ былъ чтото положительное узнать и извѣстить ему — надѣялся съ дня на день — съ недѣли на недѣлю — и какъ видишь до сихъ поръ не узналъ ничего — я съ моей стороны

¹⁾ Шеховича.

отослалъ на имя Г. министра книги и письмо — а письмо къ батюшкѣ лежитъ здѣсь въ ожиданіи возврата его.

Еще предъ отъѣздомъ батюшки получилъ я отъ него нѣсколько книгъ для Тебя, которыя также сегодня Тебѣ посылаю, именно:

1) Бодянскаго „О времени происхожденія славянскихъ писемъ“ и снимки къ тому — я ему въ замѣнъ передалъ чрезъ батюшку Твою хрестоматію, которой еще одинъ у меня экз. лишился. —

2) Извѣстія Императорской Академіи Наукъ. Томъ четвертый, выпускъ второй (листы 4—7) — прекрасныя и самыя важныя статьи въ нихъ обрѣтаются. Къ тому еще:

а) Матеріалы для сравнительн. словаря и грамматики, два листа;

б) Малороссійскаго словаря 2 листа;

в) Памятники и образцы народнаго языка и словесности, 1 листъ.

[7] Изъ путешествія прислалъ батюшка желаемыя Тобою¹⁾:

3) Польская исторія Павличева въ цѣнѣ 75 коп.

4) Славянска Хрестоматія въ цѣнѣ 1 рубль. —

5) Срезневскаго курсъ славянской филологіи — и кромѣ того еще осталась у меня: „Учебная русская грамматика Николая Греча (для учащихся) — которая на нѣкое время мнѣ очень нужна — такъ Тебѣ позднѣе пошлю (цѣна ея 1 рубль.).

Что же касается моей собственной и семейственной жизни, то слава Богу мы здоровы всѣ; мой Иванъо цѣлый день бѣгаетъ по комнатѣ, и щебечетъ кое какъ доставляя намъ единственную радость и отраду — впрочемъ мы страдаемъ отъ ужасной и съ каждымъ мѣсяцемъ возвышающейся дороговизны — кажу тебѣ, что изъ (sic) моего жалованья никакъ

¹⁾ Під ч. 126 переписки Якова Головацького переходує ся его власноручна записка з дня 3/VII 1855 р. такого змісту:

„Изъ Вѣны выписую:

Исторія польская, въ видѣ учебника соч. Н. И. Павличева. Варш. 843, 1 р. 50 к.

Практическій курсъ Русскаго языка составленный по(дъ) руководствомъ Греча, Востокова, Пласина etc. Спб. 1847.

Грамматика учебная русская Н. Греча (для учащихся) Спб. 852 (Егоже руководство для учащихся есть у меня).

Лѣтоп. вел. кн. Лит. изд. А. Н. Поповъ. Спб. 1853.

Народныя южно-русскія пѣсни, изд. Амвр. Метлинскаго. Кіевъ 1852.

Украина отъ початку Вкраины до Б. Хмельницкаго. Кіевъ 1843.

Учебникъ русск. яз. сост. А. Смирновымъ. Моск. 1853, кн. III.

Справочный енциклопед. Словарь.

Практическая русская грамматика П. Перевлѣскаго. Спб. 1854.

Славянская хрестоматія или избранныя мѣста изъ произведеній древняго отечеств. нарѣчія. Спб. 840.

невозможно выжить — я принужденъ почти ежемѣсячно дѣлать гдѣ нибудь заемъ — и потомъ латать и сбывать бѣду съ одного дня на другой. — Хотя я теперь и возвышенъ по чину, но для нашихъ домашнихъ издержекъ и теперешнее жалованье недостаточно — прежними годами я имѣлъ 2—3 лекціи; такъ собиралось въ мѣсяцъ по нѣскольку десятковъ — теперь же нѣтъ у меня ни одной; по французски и англійски цѣлый городъ учится, но по русски или по польски почти никто, ни изъ Славянъ ни изъ Нѣмцевъ. По той причинѣ я и Г. Денису Ивановичу не могъ послать тѣхъ денегъ, которыя я здѣсь по малу близко 50 fr. собралъ — по малу собиралось, [8] но скоро и расходовалось, понеже по временамъ крайняя нужда притѣсняла меня. — Я извиняюсь предъ нимъ какъ могу, но всегда Твое собственное слово много подѣйствуетъ, такъ проси его, чтобъ пождалъ и потерпѣлъ, пока мнѣ возможно будетъ. —

Вотъ и только всего, что у меня на сердцѣ и на умѣ. Если только батюшка приѣдетъ, то сей часъ напишу Тебѣ, а можетъ быть и книги какія пошлю, если привезетъ. —

Кланяйся всѣмъ добрымъ знакомымъ и друзьямъ, и ущѣлуй ручку Твоей любезной супругѣ и миленькихъ ребенковъ, и помните въ сердцѣ Вашего Брата

Ивана Ѳ. Головац(кого).

Вѣна 8 декабря н. ч. 1855.

При случаѣ напиши мнѣ, что Ты думаешь о Г. Никоровичѣ, докторандѣ богословія — онъ мнѣ кажется очень уменъ, прилеженъ и полонъ надежды для Русиновъ — ему случилось несчастье, что чрезъ ненависть настоятеля и клевету принужденъ былъ оставить Фринтанеумъ, и живетъ теперь на собственныхъ издержкахъ — не возможно ли узнать отъ Г. Петрушевича, что о немъ думаетъ нашъ Митрополитъ? — Г. Никоровичъ сдѣлалъ уже одно ригорозумъ, и продолжаетъ учиться. Великая škoda была бы, если бы ему хотѣли вредить по той причинѣ, что онъ до сихъ поръ ни оженился, ни безженно не посвятился.

На 8 сторонѣ на самій горѣ е ще слѣдующа дописка: Мой адресъ просто: J. G. Rechnungsoffiz. bei der Hofkrgsbuchhaltg. Stadt Laurenzi Gebäude — безъ прочихъ чиселъ, потому что моя прежняя служба уже кончена.

Лист писаний на 8 стор. 8^о.

Ч. 161.

*Лист Н. Сабата до Якова Головацького, писаний дня
11. XII. 1855 р.*

Толмачикъ д. 11-го Студня 855.

Ваше Преподобіє!

На весѣлю въ Рожноуѣ де ипѣлемъ честь съ Вами Всечестнѣйшій Отче бачитися, не было только часу чтобы о книжкахъ менѣ до роз-
проданя порученихъ побесѣдовати про то виненемъ писмомъ счетъ дати:

Въ Вашомъ писаніи до мене съ 12/24 Марта 855, изволилисте ви-
казати что слѣдующіи книжки Вами менѣ въ Львовѣ до розпроданя
дани были:

100 ек.	Букваровъ оправнихъ по 10 к.	16 f. 40 k.
---------	------------------------------	-------------

10 „	Библійной истор. ветх. Зав. а 20 к.	3 f. 20 k.
------	-------------------------------------	------------

Ви поставили 6 f.

10 „	d. d. нового Зав. а 12 к.	2 f. —
------	---------------------------	--------

10 „	Очерковъ Матици 40 к.	6 f. 40 k.
------	-----------------------	------------

10 „	Розправъ Головацького 10 к.	1 f. 40 k.
------	-----------------------------	------------

20 „	Читанокъ Шашкевича а 12 к.	4 f. —
------	----------------------------	--------

10 „	Розговоровъ Нѣмецкорускихъ а 20 к.	3 f. 20 k.
------	------------------------------------	------------

20 „	Два слова Малиновск. а 6 к.	2 f. —
------	-----------------------------	--------

10 „	Слова Яновского а 5 к.	— 50 k.
------	------------------------	---------

30 „	Молебниковъ а 5 к.	2 f. 30 k.
------	--------------------	------------

10 „	Слова о полку Игоря а 10 к.	1 f. 40 k.
------	-----------------------------	------------

10 „	Розправъ Урицкого а 6 к.	1 f. —
------	--------------------------	--------

20 „	Слова о брядѣ (sic) а 4 к.	1 f. 20 k.
------	----------------------------	------------

10 „	Уставовъ соединенія а 10 к.	1 f. 40 k.
------	-----------------------------	------------

Того всего	48 f. 40 k.
------------	-------------

Вы ошибочно указали сумму	50 f. 10 k.
---------------------------	-------------

На тоє послалъ я разъ	16 f. 40 k.
-----------------------	-------------

потому черезъ сына	15 f. —
--------------------	---------

Букваровъ 19	3 f. 10 k.
--------------	------------

Читанокъ 2	— 24 k.
------------	---------

	35 f. 14 k.
--	-------------

[2] по тому сочету Вашему, од суми	48 f. 40 k.
------------------------------------	-------------

вычетавши изъ того присланихъ	35 f. 14 k.
-------------------------------	-------------

Мало би ся од мене належати	12 f. 26 k.
-----------------------------	-------------

8 эк. Грамматики Вашои одослалемъ, на щотъ Вашъ приняли изволили-
сте, а 2 эк. у мене zostалыхъ предназначилисте на порто за познѣйше
прислани книжки. —

Подъ днемъ 1-го Марта 855 доставлемъ одъ Матици списъ что одъ мене належится

за 100 букваровъ а 16 к.	16 f. 40 k.
„ 10 Грамматикъ Вашихъ а 36 к.	6 f. —
„ 10 Читанокъ Шашк: а 12 к.	2 f. —
„ 50 Молебниковъ малихъ а 5 к.	4 f. 10 k.
Сумма	28 f. 50 k.

Одъ Матичного заряда прямо небралемъ книжокъ только одъ Васъ, тое знаю съ певностию что тѣи одъ Матичного Заряду указании взялемъ, что больше далисте немогу съ певностевъ сказати, понеже списъ Вами начертанъ и менѣ съ книжками данъ неможется одискати — съ певностевъ сказати такожъ могу что тихъ Вами указанихъ червоно подчертанихъ мнои недосталемъ — прот. количество грошей мноу присланныхъ най стоитъ за все: се е 31 f. 40 k. и непродани книжки. —

[3] Что ся касаетъ познѣйше на Вашъ щотъ до розпродана присланныхъ за 26 зл. 50 к. ср. тѣи въ большой части продани, только библиотеки для дѣт. и руска Антология не востали вси розпродани; — что зможу ще помѣстити, — буду ся старати о тое аби все спродати а тогда разомъ гроши при надобной способности пришло. — Якби зарядъ Матици жедаль одъ Васъ что болше грошей якъ я послалъ за книжки менѣ до розпродана почѣрени, въ такомъ случаю ци виненъ ци не виненъ, немаючи чимъ указати заплатити буду слушенъ и нехочу даби Ви съ моеи причини якую понесли шкоду, — въ томъ стоитъ вина моя что спису не маю. —

При томъ осмѣляюсь просити Ваше Преподобѣ, якби мои сини либо братъ въ Пресбитериумъ зостючій (sic) помочи потребовали моральной? — може съ причини же спѣвати небудуть добре умѣти? — не одмовляйте имъ тои ласки — бо кто добримъ спѣвакомъ неуродился, то тяжко научитися такому, — что до священника належить умѣти будуть, але что до дяка, не дуже. —

При томъ такожъ извольти прѣймити изречение правдивого почтения съ котримъ застаю Вашего Преподобия нижайшимъ слугою

Н. Сабат.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

На четвертій сторонѣ адреса:

Snen Hochwürden Herrn v. Glowacki k. k. Professor der Ruthenischen Sprache an d. k. k. Universität Wohlgehor. in Lemberg.

Ч. 162.

*Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис.
дня 20. XII. 1855 р.*

Ваше Преподобіє!

Письмо Ваше съ дня 30. Септемвріа 1855. получилъ я черезъ почту, — и вычиталь-емъ съ нѣго, что Вы Преподобный Отче! мой другъ и почитатель; но извергъ челоѣчества погрузившій ма во отчаянное бѣдствіе, что до состоанія и нравственного окруженія моихъ сосѣдъ или такъ зовемыхъ прихожанъ, — котре-то чудовище по Грамотамъ именуютъ Епископомъ Христіанскимъ, котрому зеркаломъ любви и улегченія бѣдствій быти подобае, по примѣру Христа и святыхъ апостолъ, тотъ, яко сынъ жи т. е. діавола попраля мои заслуги о Словесности русскую ногами злодѣйскими; не признае того, что я достоинъ быти другомъ и почитаемымъ отъ людей честныхъ. Сей, якъ Вамъ извѣстно нежмѣющий прежде своего поѣдписати имени, хота исправилъ свои ореографическіи ошибки ничего не во состоанію произвести ко утверженію языка и писменности русскои, вредить ѣй; тому не хотѣлъ соизволити чтобы дуже лиха парафіа Нагуевичи была заступленна во ползу мою на яковсь время другимъ якимъ Священникомъ, домагаль сѧ отъ поѣдписавшогося формального отреченія отъ Парафіи Нагуевичъ. Я не давши приреченія такого отреченія [2] не получилъ Декрету на Профессора языка русскаго въ Перемышли; рѣшилъ сѧ ити на село, и теперь стражду розличнымъ бѣдствіа будучи окруженъ численными сиротами, на котрыхъ Деспота не хотѣлъ мати жадного взгляду, а ставитъ сѧ ихъ покровителемъ. Дієцезіа познала Лиса — и нехоче пріймати прозку отъ него поѣдписаного, щобы каждый Священникъ давалъ щорѣкъ 12 fr. SM. на вдовы. Тотъ способъ поступованя, привелъ ма къ тому что два Ексемплари вспомянутой Грамматитики бѣльше въ рукахъ русскихъ не будутъ; кромѣ сли Ваше Преподобіє пожалуете пойти до Отецъ Василианъ Обители Онуфріа во Львовѣ, и тамъ сѣщете Реверсъ Іоанна Могильницкаго Крылошанина Пережыскаго, котрый еденъ Ексемпларъ наганутой Грамматитики изъ Бібліотеки Онуфріа получилъ, розумѣ сѧ лишь ко употребленію. О томъ вѣдае такожъ Отецъ Орестъ Хомчинскій Авва въ Жолкви. — Втогды-то я буду мѣгъ допомочи, что Бібліотека Онуфріа приобрѣте свой Ексемпларъ по всакому праву честныхъ людей. Въ противнѣмъ случаѣ Славный Григорій Ях.¹⁾ вразъ съ Гинелевичемъ и Вѣтошинскимъ крылошанами во своихъ добродѣтелей знакомыми, причинились до уничтоженія рѣдшихъ сочиненій русскихъ Львовскихъ, о котрыхъ лишь

¹⁾ Яхимович.

зо Зорѣ мною написаного артыкула довѣдатись можь. — Такъ ловлять коротковидящїи раки! Мїръ русскїй и заграничный призналъ мои заслуги одиноко на поли словесности русскои въ Галиціи дѣйствующи; — Ваше Преподобїе после вступили на се поприще и признали всенародно яко членъ комиссіи Испытовъ. Іахимовъ сынъ лжи попралъ ихъ своимъ клеветнымъ языкомъ и злобивымъ сердцемъ; бо люди не въ даръ кажутъ — У Владыки, два языки. [3] — вытиснулъ мѧ въ пустыню зъ помежи людей. — Онъ най Вамъ причинитъ сѧ до возраста вашихъ дѣйствїй словесныхъ. — Чудно! что наслѣдникъ апостолъ столькоразъ въ моѣмъ присутствїю отважалъ сѧ по просто брехати. Гдѣжь теперь у мене длѧ егѠ лицѧ почтенїе и высокопочитанье? — Добродѣтель лишь на таковое заслуге. — А онъ стремлящїй ко престолу метрополїчему (одного разу сказалъ до мене: Что-то Метрополїа! — такъ акъ Лисъ до гроздей — кваснї —), манитъ народъ, что онъ таки отечестволюбецъ и усердный покровитель обрада русскаго — но тотъ во неладѣ и презрѣнїи. Посѣщаючи канонно лишь единъ за сѣмъ лѣтъ деканатъ Мокрѧнскїй, не лишилъ по собѣ въ нѣмъ слѣдовъ возвышенїѧ обрада и нашки; Ворожбицтво и невѣжество, то черты Характера и релїгїи ему подчиненныхъ вѣрныхъ. Переступниковъ помилюють неразъ. — Но онъ выдержши ми прихѠдъ — Грушову — 500 ренскихъ серебромъ лишь зъ приходу доносящїй, а рѣшта бѠльше нижели 400 fr. CM. за постоянныхъ земель и зъ кассы; томѹ 900 fr. серебромъ. ПрихѠдъ Нагуевскїй и до 500 fr. серебромъ недонесе, а що грызоты и труда? — Допоминаль-емъ сѧ теперь въ Ноемврїю о ПрихѠдъ Грушову, бо Парохъ вмеръ — анѣ отвѣта, на мое прошенїе, и дае го далеко молодшому. — Отъ такъ идутъ у насъ дѣла русскїи! — Остасъ для мене само отчаїнїе. — Всюдыка стыдъ слѣдуе егѠ чинамъ. — Недавно тому Міністерїсѣмъ [4] Просвѣщенїѧ приказало зо Шематизму Дїецеазального Перемыскаго вымазати Ивана Гарасевича яко Самозваньца Senior Факултета богословскаго во Вѣдни. ПѠдъ чїпмъ окомъ печатае сѧ Шематизмъ? — Гарасевичъ николи Seniorомъ факултета богословскаго во Вѣдни не булъ, ни правомъ, ни на дѣлѣ. —

Малъ бымъ много ще до написанѧ, но жаль сердца моего недовалае ми ще о иныхъ мерзакыхъ дѣлахъ Деспоты моего писати, такъ якъ Вы написали дѣла Вашего Михаила, котрый естъ завадою и соромомъ землѣ русскои. —

Прощайте и вѣщайте сѧ дѣла окаїниного похитителя владычюго престола и другимъ любующимъ велику матѣрь русскую. —

дня 20. Декаврія 1855.

Іос. Лѣвицкїй.

Лист писаний на 4 стор. fol.

Ч. 163.

*Лист Михаила Косака до Якова Головацького, пис.
дня 22. XII. 1855 р.*

Всечестный Господине!

Отъ 1. т. м. началъ тутъ выходить „Biographisches Lexikon des Kaiserstaates“ ¹⁾. Lexikon тои обьимати буде всѣхъ мужей якожъ и женщины, которіи собѣ будьто черезъ розширанье умѣтностей будьто черезъ искусства индустрію, успѣхи въ господарцѣ и т. п. на вдячность и память своихъ родимцѣвъ заслужили, а то почавши отъ 1750 р. ажъ по нынѣшний день.

И мы Русины маемъ мужей, о котрыхъ только съ гордостію вспомянати можемъ, маемъ такожъ мужей, которіи еще жіють, и до славы народа своего много ся уже причинили; а однакожъ имена ихъ идуть въ непамять, а то зъ причины, понеже не маемъ письма, котре бы ся тымъ предметомъ заняты хотѣло. Повышій Lexikon може протое быти хранищемъ дорогихъ намъ именъ, [2] а то тымъ больше, же животописи Славянѣвъ поручено менѣ. —

Алежъ тутъ єдному челоуѣкови годѣ выстарчити, до того треба помочи, порады. Отожъ знаючи Ваше народолубіє, знаючи такожъ, же никому бѣльше свѣдоміи небути (sic) якъ Вамъ шкідцы зъ житя нашихъ свѣтыль — удаю ся до Васъ съ прошеніємъ, абысте были ласкавіи вєспирати мене въ томъ дѣлѣ, коротенькими начерками житя: Левѣцкого, архієп. Яхимовича, Кришѣцкого, Кузьемского, Гинѣлевича, Устіяновича, Могильницкого, Моха Малиновского, Илькевича, Савчиньского зъ Виспы — Давровско (sic) Могильницко (sic) Селецкого (крилошанѣвъ) Лодя — Долинсько (sic) и Бѣлавского (маларѣвъ), коло св. Юра малъ якієсь Шуйскій маляръ русинъ мешкати и пр. и пр. — коротко всѣхъ заслужившихъ собѣ на память родимцѣвъ — передалибyste затымленыхъ Русинѣвъ вѣчности. Въ начеркахъ тыхъ [3] треба павести день, рѣкъ и мѣстце рожденія и смерти — що писали, чимъ ся вславили — де ся дѣла ихъ друковали, де ся находятъ — ихъ подобія если якіи и де вышли, якожъ и жерела если уже животописи ихъ де помѣщено. Понеже Лексиконъ тотъ выходитъ альфавѣтично, про тоє нетреба ся буде и спѣшити — однакожъ буквы В С et D суть уже теперъ потрібными.

Же прошенію моему не ѡгѣмовите, запоручає ми Ваше народолубіє, и преданность ко всему що єсть руске, запоручає такожъ неутомима ревность славу руского народа поставити въ такомъ свѣтлѣ яке му приналежитъ.

¹⁾ Під редакцією Вурцбаха. Вийшло єго 60 томів.

Въ надѣи пожаданого успѣха остаюсь съ Високопочтеніемъ

М. Косакъ.

Вѣдень 22/12 855.

Мой адресъ:

An k. k. Offic. in der Bibliothek des Minist. des Inner. in Wien.

Животопись Метроп. Ангеловича уже даль емъ до друку.¹⁾ —

Лист писаний на 4 стор. вел. 4⁰.

Ч. 164.

*Лист Ант Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 26. XII. 1855 р.*

Ваше Благодіе!

Его Превосходительство ВПреосящ. Митрополить за присланіе русской Христоматіи составленной Вашемъ Преподобіемъ поручилъ мнѣ засвидѣтельствовать (sic) Вашему Преподобію, Свое благодареніе съ изъявленіемъ благовеленія и удовольствія, которое Его Святительская Милость чувствуютъ и радуются успѣхомъ русскаго Слова при содѣйствіи Вашего Преподобія. —

Простіте мнѣ, что осмѣляюсь въ пользу русскаго Слова и Исторіи одолжить Ваше Преподобіе (еслии ето можетъ быть безъ всякой трудности) слѣдующими дѣлами:

а) Какъ Вашему Преподобію извѣстно, что Геронимъ Лабэнцкій авторъ Минералогіи и Исторіи Горнозаводства въ Польщѣ — издалъ Горный Словарь польско - русско - французско - нѣмецкій, это сочиненіе есть очень важное для Славянской Лексикографіи; слѣдовательно, я очень радъ былъ что оно стоитъ, и находится ли въ какой книжной лавцѣ въ Львовѣ на примѣръ у Калленбаха.

б) не въ состояніи ли Ваше Преподобіе подать мнѣ ближшее извѣстіе о Параллельныхъ Словаряхъ Рейфа, изъ которыхъ изданъ уже 1854 г. томъ IV. — какая ихъ цѣль содержаніе и важность?

в) Войцѣцкій издалъ Biblioteka starożytnych pism polskich въ этомъ сочиненіи Томъ VI. помѣщена быть можетъ [2] важная лѣтопись подъ заглавіемъ: „Spisane kroniki o ziemi wołoskiej i gospodarach jej od r. 1352 — w Jasach w 1566.“ Эта кроника имѣла находится между бумагами полекаго историка Нарушевича, откуда перепечалъ ее Войцѣцкій. Ваше Преподобіе весьма (sic) удобно получили бы эту книгу отъ Г. Бѣлѣвскаго.

¹⁾ Она помѣщена в лексиконѣ Вурцбаха ч. I. стр. 39—40. Авторомъ еѣ, якъ видно, бувъ Як. Головацький.

Я надѣюсь въ этой лѣтописи увѣдать что небудь подробнаго объ основаніи Митрополіи Сучавской; предметъ для меня очень важенъ, ибо я занимаюсь теперь продолженіемъ моей статіи объ Епископахъ Галицкихъ и въ слѣдующемъ параграфѣ толкую о мнимыхъ Галицкихъ Митрополитахъ.

г) выпечатана ли уже вторая тетрадь моей статьи?

Я бы желалъ скоро по напечатаніи ея, получить ее для прочтенія чтобъ исправить ошибки печати, и такъ возможно было бы эти опечатки вмѣстѣ съ прибавками моими напечатать при концѣ сей тетради. — На послѣдней сторонѣ моего письма изъяснилъ я важнѣйшія опечатки сдѣланы въ Зоры Галицкой 1853.

д) по всей вѣроятности въ писали меня въ членіи Чешской Матери на годъ 1856.

[3] Что новаго появилось на поли Словесности?

Я бы очень желалъ получить отъ Вашего Преподобія нѣсколько строкъ въ отвѣтъ на мои дерзкія вопросы.

Остаюсь съ большимъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петруш.

26 Декабря 1855 н. с.

Въ Уневѣ.

Лист писаний на трех сторонах 4^о.

На четвертій сторонѣ е „опечатки“, які пропускаемо. На шестій сторонѣ адреса:

Uniow.

An Sue des Herrn Glowacki Professor der ruthenischen Sprache und Literatur Hochwürden zu Lemberg.

Ч. 165.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. в 1855 р. (?)

Любезный Батюшка!

Найперве я долженъ у Васъ просить извиненія, что такъ долго неписалъ ничего. Отъ времени моего отъѣзда изъ Львова я былъ межъ млатомъ и коваломъ. Того самаго дня, котораго въ дорогу я былъ пустился на мой приходъ схватила мою супругу ужасная холера. Что было дѣлать? Я перекрестився отъѣхалъ. Эта рѣшительность моя изцѣлила за помощью Божію мою жену; вдругъ за городомъ стало ей легче на чистомъ воздухѣ и чѣмъ далѣе ото Львова тѣмъ безопаснѣе было намъ. То одна была причина, по коей я Вамъ ничего такъ долго немогъ пи-

сать. Болѣзнь оставила была еще долго свои слѣды и я былъ понужденъ то заведеніемъ новаго хозяйства то изцѣленіемъ супруги заботить ся. Послѣ того постигло меня другое несчастіе, опять двое дѣтей одно за другимъ [2] попались въ болѣзнь, одно застудило ся, второму прорѣзались зубы. Последнее наймолодше померло¹⁾. Вѣчный покой его невинной душѣ. Вотъ Любезный Батюшка причины по коимъ Вы изволите меня извинить. Я вкушалъ уже терпѣній съ дѣтьми, которыя Вы уже пережили.

Теперь Вы може пожелаете увѣдать, какъ впрочемъ менѣ ведется? На деревушкѣ въ вещественномъ отношеніи лучше какъ въ великомъ городѣ. Хлѣба до волѣ, лѣса тоже, есть и денегъ немного по на необходимые розходы довольно. Одна бѣда, образованныхъ людей нѣтъ, а добрыхъ христіянъ больше какъ въ вашемъ престольномъ городѣ. Доселѣ я ничего недѣлалъ, кромѣ нѣкоторыя помѣстныя слова собиралъ; къ чему Вы меня поощрали такъ часто. Теперь хочу да что подумать и Васъ Дорогій спросить что тамъ наваго между нашими, что наваго на поприщѣ нашей словестности, что съ [3] нашей Библіотекой семейной? что думаетъ Матица? что нашъ св. Юрь? кто изъ русскихъ въ Львовѣ теперь при училищахъ? гдѣ Гузаръ и проч. проч. что для меня занимательнаго судите извольте благосклонно написать.

Еще одно — извольте написать какъ живетъ нашъ миленькій и добрый старикъ Зубрицкій? — Боже какъ бы я хотѣлъ съ Вами Прелюбезныи быть — Васъ я всегда и въ отдаленіи поминаю — забывайте о мнѣ какъ о Васъ Вашъ искренній другъ

І. Гушалевиць.

Петрушевиць желаетъ получить приходъ Струтинъ нижній, близко моего прихода — кажежется (sic) онъ одержить. Струтинъ пойдеть на конкурсъ сими днями. Уцѣлуйте отъ насъ Вашу Всепочтенну супругу и дѣти и вѣсьмъ Вамъ желаемъ счастливыхъ святъ. Малиновскому и прочимъ друзьямъ мой поклонъ.

Лист писаний на 3 сторонах 4^о.

¹⁾ Між рукописними стихотворами Гушалеви́ча є один, присвячений покійній дитині з датою март 1856. Можлива річ, що і сей лист треба віднести до р. 1856. Рукопис непечатаних віршів передала родина п. Яр. Гординському, який пише про Гушалеви́ча окрему студію.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького,
без дати, пис. в р. 1565.*

Благородный Господинъ Профессоръ!

Осмѣляюсь просити Вашего Благородія объ изъясненіи словъ Чешскихъ, подчерченныхъ краснымъ карандашемъ.

БГ. Зубрицкій совѣтовалъ мнѣ, чтобы я взялъ діурну, и обѣщался, что будетъ просити Г. Сосновскаго о нее.

Еслибъ это не причинило ніякихъ неудовольствій, я просилъ бы Васъ Милостивѣйшій Государь, чтобы при случаѣ изволили сказать словечко Вп. Г. Кумзѣмскому, чтобъ мнѣ отступили жилище въ Домѣ Народномъ и дали Библіотеку не въ управленіе и держаніе, а только чтобы я привелъ ее въ порядокъ и пользовался ею. Предлогомъ моего обитанія было бы смотреніе за порядкомъ, чтобъ не выталкивали оконъ. Если пожелаютъ, я сложу присягу, что Библіотека ни въ малѣйшемъ [2] не будетъ поврежденной. Если будетъ нужно, заплачу чиншъ. Кромѣ того, доставлю Матицѣ нѣсколько изъ популярныхъ сочиненій моихъ, если приметъ. Славянскія Журналы, которыя получать буду въ замѣну Сем. Библ. доставлю до Библ. дома Народн. Къ тому еще послѣ уконченія года доставлю даромъ Библіотекѣ Дома Народн. нѣскольконадцать экземпляровъ Сем. Библ. — Въ концѣ еслибъ оказались полезными, я доставилъ бы этой Библіотекѣ больше число книжонокъ, оставшихся по моемъ отпу, но содержанія религіознаго и философическаго.

Хотя жилище въ Домѣ Нар. было бы для меня очень печальное, потому, что я жилъ бы тамъ безпрестанно на-единѣ, однакоже я пожелалъ бы его тѣмъ болѣе, понеже жилище у г. Порембы не доставляетъ мнѣ ни одной минуты спокойной, [3] и, конечно, литературой заниматься нельзя. При томъ живу между сырыми бумагами и сплю въ ихъ атмосферѣ, а то весьма вредитъ моему здоровью и приводитъ меня въ худое расположеніе. Не взирая на все то, Г. Поремба не только не думаетъ расчитываться, но, какъ я имѣлъ случай замѣтити, онъ положить значительну цѣну за харчъ, состоящій утромъ изъ кавы изъ цыкоріи, и изъ обѣда, но очень жалкаго обѣда. Даже чернила и бумагу не хотѣлъ купити мнѣ. При моемъ присутствіи пришло 8 предплатъ (предплаты беретъ Г. Поремба). Изъ тѣхъ я взялъ отъ Г. Порембы 2 fl. ст. чтобъ купити свѣтла, ибо только ночью могу работати. Принимая въ уваженіе эти обстоятельства, Сем. Библ. успѣла бы, еслибъ я получилъ діурну и жилище въ Домѣ Народномъ.

[4] Потому, еслибъ мое прошеніе не встрѣтило ни какихъ препятствія, я молилъ бы Васъ Милостивый Государь, чтобы изволили сдѣлати мнѣ, какимъ бы то ни было образомъ, надежду, съ которой мнѣ надобно бу-

детъ препоручитись ВГ. Кузьемскому, къ которому не могу удаваться бесполезно, ибо онъ еще никогда не исполнилъ никакого моего прошенія.

Съ глубочайшимъ почитаніемъ Благороднаго Господина Профессора
нижайшій слуга

С. Г. Шехов.

Не былобъ ли надобно перевести о концертѣ Станковича изъ обоихъ чиселъ Свитовида побольше? ¹⁾

Лист писаний на 4 стор. малої 4°.

Ч. 167.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького,
пис. 1855 р. (?)*

Благородный Господинъ Профессоръ!

Принося мое искреннѣйшее благодареніе за книги, пересылаю ихъ вмѣстѣ съ расписью Подписчикамъ Сем. Библ. Остается у меня еще 1) Путешествія von Kohl. 2) Pieśni Ruskie. 3) Достопамятности отечественныя, которыми буду еще пользоваться, если бы онѣ не были тотчасъ нужны.

Съ большимъ прискорбіемъ отдаю книгу „Очерки Россіи“. Еще ввремя прежняго моего пребыванія въ Львовѣ въ жилищѣ на Арменской улицѣ, я имѣлъ нещастье, что, самъ не знаю, какимъ образомъ, измаралъ ее черниломъ. Я непремѣнно былъ бы не осмѣлился отдавати въ такомъ состояніи, если бы ее тутъ продавали. Но въ томъ неблагополучномъ случаѣ прошу Вашего помилованья.

Напротивъ, если бы я имѣлъ счастье, сыскати [2] вновь довѣріе въ томъ отношеніи, я покорно просилъ бы, что бы Вы, Милостивый Государь, изволили ласкаво надѣлти мя еще какими-то книгами, особенно продолженіемъ Москвитянина и Очерковъ Россіи.

Обѣщаюсь хранить ихъ въ лучшемъ состояніи.

Прошу также приложенную здѣсь статью, ласкаво взяти подъ Свое разсмотрѣніе.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія Благороднаго Господина Профессора покорный слуга

Сев. Г. Шехов.

Лист писаний на одной картці мал. 4°.

¹⁾ Коротка вістка про концертъ хору Г. К. Станковича, взята зі „Световида“ поміщена в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 141—2.

Ч. 168.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького,
пис. в р. 1855.*

Благородный Господишъ Профессоръ!

Неизбѣжныя обстоятельства заставляютъ меня, преступить всѣ правила общественныхъ условленій, и просить Васъ, Милостивѣйшій Государь, о три гульдена въ займы. Буду стараться, возвратить ихъ на дняхъ съ благодарностью.

Нетолько что я долженъ былъ отступить отъ притязаній къ моимъ собственнымъ деньгамъ, присвоеннымъ Порембою, но до того общалъ мнѣ Г. Бѣлоусъ какимъ-то образомъ заплатить за жилище отъ 15 Ноября до 1 Января. Однакожъ не сдержалъ слово.

Къ тому еще, кажется, Г. Бѣлоусъ похлопоталъ у Г. Юркевича, чтобъ мнѣ помѣшать въ полученіи лекціи у Пивовцаго въ Тернополь. Я, полагая на обѣщанія Г. Бѣлоуса, еще предъ 15 Ноября рѣшился остаться въ Львовѣ: однакъ, если не обманываюсь въ моемъ предположеніи то Г. Бѣлоусъ [2] поступилъ себѣ очень печестно. Въ 1848 г., за причиненіемъ Поляковъ и Полячекъ, таскали уже меня Aufseher-ы, подъ заряженнымъ ружьемъ до цыркулу Самборскаго. Также позднѣе въ Перемышлѣ случилось, что пѣкій Русскій (теперѣшній чиновникъ въ здѣшней Бухгалтеріи) предалъ меня въ руки Полицѣ-ревизора, чтобы взять меня въ рекруты. Но тутъ поступокъ Г. Бѣлоуса является въ другомъ свѣтѣ. До того еще поступилъ онъ лукаво, ибо предъ десятью днями сказалъ онъ мнѣ, будто Поляки нарочно отвлекаютъ меня отъ редакціи и даютъ лекцію на провинцію, и снова, будто одинъ изъ его знакомыхъ перебиваетъ меня у Юркевича...

Въ самомъ дѣлѣ, я достоинъ сожалѣнія!

Если бы выше упомянутое мое прошеніе могло быть осуществленнымъ, то покорно прошу передать мнѣ подъ печатью чрезъ сію служанку. Понимая неприличіе [3] моего прошенія, не смѣю явиться лично: и Вы сами, Милостивѣйшій Государь поймете, что только крайняя нужда заставила меня къ тому.

Имѣю честь пребывать съ глубочайшимъ почтеніемъ Вашъ Благородной Господ. Профессоръ нижайшій слуга

Сев. Г. Шехов. —

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

На 4 стор. адреса: An Seine Hochwürden Herrn v. Glowacki k. k. Universitäts Professor Wolgeboren in loco.

Ч. 169.

*Лист І. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня
28. II. (12. III) 1855 р.¹⁾*

Любезнѣйшіи Другъ Кумъ Я. О.!

Возваніе на новой журналъ подѣ титломъ Семей: Библіотека отъ Васѣ получилимъ и на подписку 5 р. даю, изволите по почтѣ Грималовской въ Луку малу посылать. — Что касается Исторіи Г. Д. З. тую задержѣтъ у Себя, то или Сами миѣ привезете или мой родной братъ Антоніи, которій обѣщався быть у Меня на праздничніи днѣ воскресенія Х-ва їдучи зъ Нижанковичъ чрезъ вашъ столичный Городъ васѣ посѣтитъ и Вы Ему вручите, то онъ привезетъ — День 6-го т. м. трауромъ Сѣверный Небосклонъ покрилъ — но что дѣлать, такъ велѣло Провидѣніе²⁾. — Мы мой Люб. Д. К. Я. О. во всѣхъ нашихъ думахъ соглашаемся, и писать къ Вамъ что небудь изъ новостей, нестоитъ труда, бо читаемъ въ однихъ письмахъ, вѣдаемо одно и то само — а что у васѣ тамъ всѣ припасы сѣстніи продаются вѣсомъ, это само и у насѣ — водится еще отъ Сентября да чтожъ дѣлать [2] Зеленой Олимпъ (додано чужою рукою на горі: правительство) велитъ, а намъ повиноватися должно, да молчать — такова уже судьба р. г.

При томъ спрашиваю васѣ мой Л. Д. Я. О, не забывайте ко миѣ писывать. — Прощайте, поживайте хорошенько съ вашей люб: семією, во всякомъ благополучій — Вашъ Другъ искренніи пишетъ

І. В. Сокольскій.

12/3. (28/2).

Селяны то теперъ молитви свои шлють, що ажъ Цибеля на печи перевертаєця, поминають родини и хрестыны, и увесь родъ Олимпискій кобынятъ та и ще декотрихъ поросятъ а у все (?) зъ 48. 49 — и 50 — Зорю вспоминають — западняя туча засунула и нынѣ мірскимъ горе стало — Купидиночку, поцюрыночку бодай ты бувъ малымъ пропавъ — Турнъ*) [значок зроблений чужою рукою, а пояснене до того також чужою рукою: *) Голуховскій (?)] вередує якъ лихій въ болотѣ и прочихъ дробныхъ на передъ себе гонитъ якъ свинарь череду въ калѣ. —

Лист писаний на 2 стор. мал. 4^о.

¹⁾ Через недогляд пропустили ми раньше сей лист і тому містимо его між останними листами з 1855 р.

²⁾ Є се натак на смерть царя Николи І, що умер дня 18 лютого, 3 марта 1855 р.

№.	Имя крестное и родовое и достоинство	Последняя почта	Предплатилъ на кварталь				Сумму КМ.		
			I.	II.	III.	IV.	зр	кр	
18	Превелебн. Г. Михаилу Легозови (Legeza Michael) Съменища Унгвар. Подъ-Управителю	Unghvár	1	1			2		Прислалъ М. Маркошъ, Писмо- водитель Конс. въ Унгварь.
19	Превел. Р. Василию Ляховичу (Lyachovits Basilius) Гимназiальному учи- телю	Unghvár	1	1			2		
20	Превелебнѣйшему и Высокопочтен. Гну Юанну Поповичу (Popovits Ioannes) Епарх. Мук. Хранителю, Канонику и пр.	Unghvár	1	1			2		
21	Hchw. Skopczyński Julian gk. Dechant u. Pfarrer in Filipkowce	Krzywcze	1	1	1	1	5		
22	Hchw. Grabowicz grk. Pfarrer zu Ko- wałówka	Monasterzy- ska	1				1	15	Прислалъ нар. Габдковскій.
23	Hrrn Dobrzanski Wladimir grk. Theo- log im Seminar	Przemysl	1				1	20	
24	Hchw. Glinski Theophan gk. Pfarrer in Horodnica	Horodenka	1				1	16	
25	Hchw. Gnidkowski Michael gk. Pfarr in Mościska u. Kopanka	Kalusz	1	1			2		
26	Gemeinde Mościska	Kalusz	1	1			2		Прислалъ Николай Ношъ (Nagy) Духовникъ въ Вискомъ съменищъ и сотрудникъ при св. Варварь.
27	Gemeinde Kopanka	Kalusz	1	1			2		
28	Hchw. Kobrzynski Ioseph gk. Pfarrer in Rakowicz	Horodenka	1				1	15	
29	Wohlgeb. Hrr. Czerlunczakiewicz Emil kk. Concipist beim Ministerium des Innern, Schönlater-Gasse N. 750	Wien	1				1	15	
30	Hochw. Dr. Czerlunczakiewicz Ioseph Studien-Präfect im gk. Semin. Schön- latern-G. 750	Wien	1				1	15	
31	Hochw. Dr. Delkiewicz Ioseph im Insti- tute beim St. Augustin	Wien	1				1	15	
32	Hochw. Dr. Nikorowicz Iulian in höh. Inst. bei St. Augustin	Wien	1				1	15	
33	Hochw. Dr. Krynicki Studienpräfect im grk. Semin. Schönlatern-Gasse N. 750.	Wien	1				1	15	
34	Hochw. Janowicz Peter Schönlatern- Gasse 750	Wien	1				1	15	
35	Hrrn. Petryk Iohann Schönlatern-Gasse 750	Wien	1				1	15	
36	Hrrn. v. Nagy Michael Hörer der Theo- logie Schönlatern-Gasse 750	Wien	1						
37	Hrrn Déak Bernard Theolog IV. J. im gk. Seminar	Unghvár	1	1			2	30	
38	Hrr Michalovits Iohann Theolog IV. J. im gk. Semin.	Unghvár	1	1			2	30	

Nr.	Имя крестное и родовое и достоинство	Посадная почта	Предплатилъ на кварталь				Сумму КМ.		
			I.	II	III	IV.	зр	кр	
39	Hochw. Soos Georg Vice-Archidiacon u. Pfarrer zu Kutzura in d. Voivodina	Neu-Verbasz	1	1	1	1	5		Прислалъ Георгій Шоошъ Вице- Архидіак. и гр. к. пар. Кукурскій
40	Löbl. Gemeinde Kutzura in der Voivodina	Neu-Verbasz	1	1	1	1	5		
41	Hochw. Soos Dionis Cooperator d. gk. Pfarre Kutzura	Neu-Verbasz	1	1	1	1	5		
42	Hrr Szabados Iohann Kirchensänger in Kutzura	Neu-Verbasz	1	1	1	1	5		
43	Hrr Gvozdzyak Iohann gk. Pfarrer in Keresztura in der Woiwodina	Kula	1	1	1	1	5		
44	Löbl. Gemeinde Keresztur in der Woiwodina	Kula	1	1	1	1	5		Прислалъ Георгій Шоошъ Вице- Архидіак. и гр. к. пар. Кукурскій
45	Hchw. Stanics Marko gr. Pfarr. in Neu- satz	Neusatz	1	1	1	1	5		
46	Почтени. Госп. Константинъ Матезон- скому (Matezonszky Konstant) Ре- генту Хора Унгорадск.	Unghvár	1	1	1	1	5		
47	Hrr. Sławinski Anton Grundbuchsführer beim Magistrate	Kołomyja	1				1	15	
48	Hochw. Pasławski Gabriel gk. Pfarrer in Rawa Ruska	Rawa Ruska	1				1	15	
49	Hochw. Kuszczak Theodor gk. Pfarrer in Siechow	Stryj	1	1			2	30	Прислалъ расписку Богонось Вас. богословъ въ Семинъ Львовск.
50	Hochw. Naumowicz Iohann gk. Pfarr- Admin. in Laszki królewskie	Gliniany	1	1	1	1			
51	Hochw. Zderkowski Anton gk. Pfarrer in Touste	Grzymałow	1	1	1	1			
52	Hochw. Cybyk Lucas kk. Gymnasial- lehrer in	Buczacz		1	1	1			
53	Sne Hochw. Hochwohlg. Dr. litwino- wicz Spiridion Rector im gk. Semin Schönlaterng. 750	Wien	1	1	1	1			
54	Hb. Gabla Andreas	Theologen in grk Seminar Schönlatern-Gasse in Wien	1	1	1	1			Прислалъ расписку Богонось Вас. богословъ въ Семинъ Львовск.
55	Hb. Hojnacki Makar		1	1	1	1			
56	Hb. Lewicki Paul		1	1	1	1			
57	Hb. Kaliński Julian		1	1	1	1			
58	Hb. Sienkiewicz Clem.		1	1	1	1			
59	Hb. Mikuleso Georg		1	1	1	1			
60	Hb. Kolankowski Nicol.		1	1	1	1			
61	Hb. Viravetz Ioseph		1	1	1	1			
62	Hb. Strażnicki Ant.		1	1	1	1			
63	Hb. Sabat Dyonis		1	1	1	1			
64	Hb. Rojkovics Alex.		1	1	1	1			
65	Hb. Sarnicki Clem.		1	1	1	1			
66	Hb. Waszko August		1	1	1	1			
67	Hb. Lisiewicz Theod.		1	1	1	1			
68	Hb. Firesak Julian		1	1	1	1			
69	Hb. Gerbery Alex.		1	1	1	1			
70	Hb. Dyaesan Philipp.		1	1	1	1			
71	Hb. Bilous Theodor kk. Gymnasial-Sup- plent	N. 101 Lemberg	1				1	15	Сложилъ у меня

№г.	Имя крестное и родовое и достоинство	Послѣдняя почта	Предплатилъ на кварталь				Сумма КМ.		
			I.	II.	III.	IV.	зр.	кр.	
72	Hochw. Błonski Kapellan Sner Ex. des Hchwd. Metropolitén in Uniow	Przemyslany	1				1	15	Прислать Блонскій капеланъ — пѣнныи у меня.
73	Wohl. Curkowski Andreas Dominic. Repres. in Uniow	Przemyslany	1				1	15	
74	Hochw. Lewicki Ios. gk. Pfarr. in Iach- torow	Przemyslany	1				1	15	
75	Hochw. Piasecki grk. Dechant u. Pfar- rer in Skwarzawa	Olszanica	1				1 6	15 15	
76	Hochw. Czwartacki grk. Pfarrer in Pe- czenija	Podhajczyki	1				1	15	Сложено у меня
77	Illmo D. Iosepho Gaganecz Episcopo Eperjessiensis etc.	Eperies	1	1	1	1	5		
78	Rndssmo D. Alexandro Duchnovics Ca- nonico Eperjessiensis	Eperies	1	1	1	1	5		
79	Spectabili D. Antonio Ruby C. R. Ad- juncto Tribunalis Comitatus	Eperies	1	1	1	1	5		
80	A. R. D. Alexandro Paulovics Parocho Belovessensi	per Bartfa in Belovezsa	1	1			2	30	Прислать Гнѣ Алекс. Духновичъ, пѣнныи у меня.
81	A. R. D. Andreo Artim Vice-Archidia- cono Makoviczensi	per Dukla Orlich in Dubova	1	1			2	30	
82	A. R. D. Stephano Dudlak et Theodoro Barankovics Parochis	per Eperies Hanusfalva Remenye	1	1			2	30	
83	A. R. D. Michaëli Szmoligovics Parocho Czigelkensi in Czigelka	Bartfeld	1	1			2	30	
84	A. R. D. Petro Robiczki Parocho Ket- tyensi	pr. Forró in Ketty	1	1			2	30	
85	A. R. D. Andreae Kovaliczky Parocho Izbugya Belensi	pr. Homonna Izbugya Bela	1	1			2	30	
86	A. R. D. Georgio Hodobay et Ioanni Lásár	pr. Leutschau Toriszka	1	1			2	30	
87	Rssmo. D. Iosepho Soltész, Equiti Cano- nico Eperiessiensis	Eperies	1	1	1	1	5		
88	A. R. D. Ioanni Andrejczó et Ant. Lip- csey Parochis	pr. Eperies Peklen	1	1			2	30	
89	Rdssmo D. Victori Dobranszky Cano- nico et Consiliario Scholari	Kaschau	1	1	1	1	5		
90	Hochw. Theophil Noszak ewang. Pfar- rer per Eperies	Zeben	1	1	1	1	grat	tis	
91	Wohl. Herr Sosnowski Expedit. Direct. bei d. kk. Appel.	N. 103 Lemberg	1						
92	Hochw. Iac. Głowacki Universitätsprof.	Lemberg	1	1			2	30	

№.	Имя крестное и родовое и достоинство	Последняя почта	Предплатилъ на кварталъ				Сумма КМ.		
			I.	II.	III.	IV.	зр	кр	
93	Das gr. kath. Krajnyaer Dekanat in Dragabartfalva	Munkacs	1	1	1	1	5		
94	Herrn Hamor Iohann Kirchensänger in Bocsco	Szigeth	1	1	1	1	5		
95	Wgb. Trochanowski Lehrer an der kk. Unterrealsch.	N. 102 Lemberg	1				1	15	Сложилъ у мене
96	Wgb. Kaczkowski Michael kk. Kriminal- rath in	Wiśnicz	1	1	1	1			
97	Hw. Sokulski Ioseph gr. k. Pfarrer in Łuka Mała	Grzym(a)łow	1	1	1	1	5		Сложилъ у мене
98	Buraczynski Andreas grk. Pfarrer in Krzywor.	Kossow							

Слѣдовательно у меня 58 fr. 45 kr. КМ.

Порембѣ далъ я 50 fr. 52 — 47

На почту выдано 2 — 47 kr.

То есть 5 fr. 58 Пять зр. и 58 kr. я
долженъ Гну Шеховичу.

Списе уложений на 6 стор. fol. На 1 стр. до ч. 17, на 2 стр. до
ч. 33, на 3 стр. до ч. 49, на 4 стр. до ч. 75, на 5 стр. до ч. 92, на
6 стр. до ч. 98 включно.

Ч. 171.

*Записка Якова Головацкаго в справѣ передплати на „Исторію
Гал. Руси“ Дениса Зубрицкаго в лѣтах 1852—5.*

Пришло пренумераты*) екс. 129.

Отъ Головацкаго въ Вѣднѣ 14 = 46 fr. 40 kr.

Гна Мацѣвскаго въ Бучачѣ 7 = 23 — 20

Гна Раковскаго въ Будинѣ 5 = 16 — 40

Гна Досковскаго въ Перем. 7 = 23 — 20

Гна Шанковскаго въ Стан. 9 = 30 —

Гна Максимовича въ Черн. 3 = 10 —

Гнѣ Величко въ Угрии. 4 = 13 — 20

У меня 8 = 26 — 40

Замітка писана на 1 стор. 8⁰.

*) На Исторію Галицкой Руси Д. Зубрицкаго 1852—1855.

Рік 1856.

Ч. 172.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис.
з поч. 1856 року.*

Благородной Господинъ Профессоръ!

Смѣю просити Васъ, Господинъ Профессоръ, прочитати приложенную статейку, можно ли умѣстити ее въ Сем. Библ.? Мнѣ не извѣстно, какое становище занимаетъ Ви. Г. Духновичъ относительно публичнаго выступанія. —

Прилагаю здѣсь Программу Церковной Газеты.

Я просилъ бы Васъ, Милостивѣйшій Государь, чтобъ изволили пособити мнѣ къ собранію нѣсколькихъ предплатъ, я долженъ отблагодарствовать Гну Раковскому, который въ мин. году, сыскалъ мнѣ 4 подписчиковъ.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія

С. Г. Шехов.

Лист писаний на 1 стор. 8^о.

Ч. 173.

*Лист Изидора Шараневича до Якова Головацького,
пис. для 19. I. 1856 р.*

Высокопочтенный Господине!

Радовало мя Всечестивѣйшій Господине Профессор въ письмѣ Вашемъ до Господина Дѣдицкого читати мое имя воспоминаемое отъ Вас. Чувствую-ся обовязаннымъ отвѣтити на Ваше поздравленіе. Прошу мнѣ отписать на тѣхъ вопросахъ: чи весели, чи здоровы, чи задоволенныи и радушныи Вы Всечестивѣйшій профессоръ и Вашая Сеймія? Що тамъ моя госпоса Ольдзя порабляєть? Чи виросла? Що тамъ въ Львовѣ люди знаемыи порабляютъ, що думаютъ, чимъ трудять и заботят-ся? Гдѣ Русь больша чи въ великомъ государствѣ, чи въ Турціи, чи въ Львовѣ, чи въ Перемышлі? Мы здѣсь крѣпко держемо-ся, хотя нема за що, якъ можемъ такъ такъ наше становище попереаемо, а есть насъ 7 Русиноу профессороу на здѣшномъ гімназіѣ, се диво, николи въ Перемышлі не бывало. Дѣдицки языкословець словянскій, азъ гісторикъ, Танякевичъ грекъ и прочи, ажъ стогнаеть Перемышль подъ нашими ногами, или на оборотъ ажъ мы стогнаемо подъ Перемышлемъ. Длячего впросите Всечестивѣйшій профессоръ, бо дорожня, робота неустанная, и заботаніе, въ школѣ зъ учнями, въ [2] дома съ пенсами, и такъ въ затрѣдненіи

сходять дни и ночи, а человекъ времени не имѣеть для себе, що нибудь причитати или зроби́ти, естли только хочеть совѣстно всѣ свои обязанности исполнити. До того зъ моихъ 420 реньскихъ, которые побираю заледва добре вижити могъ. Обыталъ-емъ чрезъ мѣсяць въ ринку, ходилъ-емъ ѣсти до трактирнѣ, давалъ-емъ прати до доброй прачки, казалъ-емъ себѣ услуговати мужикови, и якіи слѣдствія, 50 реньскихъ серебромъ видадкѣ (sic) мѣсячного, отже абы не быти въ опасности банкротѣ, випровадил ем-ся въ маленкѣ, незначнѣ хатчинѣ на далекое передмѣстье, нанялъ-емъ себѣ обиталище, харчъ, услугу и проч. за 25 р. — такъ же мнѣ теперъ на подробныи видатки що мѣсяца гдѣ що лишает-ся, за то ѣмъ скудно, и толочѣ болото передмѣсткое. По приѣмъ всемъ живу веселый, — робю що могъ, — и утромъ не пеку ся.

Вамъ Всечестѣйшій Господине профессоръ вѣдомо естъ, що на кафедрѣ гісторіи и географіи въ Львовѣ розписанный конкурсъ до 15 сего мѣсяца. Я на тоє мѣстце подал-емся просящи оразъ о увольненіе отъ практики. [3] Въ случаи, естлибы годнѣйшіи кандидати о тоє мѣстце старали-ся просилъ-емъ о подтвержденіе въ Перемышли. Естли бы Вамъ Всечестѣйшій Профессоръ не робило то много трудъ, то прошу довѣдатись, якъ, стоитъ мой интересъ въ статгалтеріи, и мнѣ написати; отъ первой инстанціи залежитъ дуже много, особливо отъ мнѣнія, которое въ тѣмъ отношеніи далъ Г. инспекторъ. Я ту працюю вѣрно, и тѣшу-сь успѣхомъ, который въ протяженіи трехъ мѣсяцевъ молодежь зробила, давшише въ предметахъ гісторіи и географіи подъ моимъ предшественникомъ майже съ всемъ залишенная. —

При конци того мѣсяца отъѣжджає тутейшій рѣскій Владика до Львова, на якіеся обрады, и забавитъ тамъ часъ довшій. Вчера одбили мы торжественное водосвятіе Іорданское.

Тѣмъ кончѣ мое писаніе, посылаючи Високопочтенный Госпожѣ Женѣ, и цѣлой сеймѣи мое щирожичливое поздоровленіе, Вамъ же Високопочтенный профессоръ мое неувидаемое (sic) [4] глубокое почтеніе. —

Господинѣ профессорѣ университетскому Вахользу прошѣ извѣстити Високопочтенный профессоръ мое нижайшіе почтеніе, при случаи встрѣчи съ Нимъ. Я не могу долгъ за Кантѣ гісторію Всеобщую книгареви оддати, понеже пѣтъ съ чего. Такожъ немогъ быти лично въ Львовѣ, щобъ добрати книги зъ книгариѣ, которые ВЧ. Профессоръ Вахолъз для мене запрунумеровалъ, — отже прошу о терпеливость даже до святъ Великоднихъ.

Остаю Вашъ Високопочтенный Профессоръ щиро-жичливый слуга
Ісидоръ Шарапьевичъ.

Дня 19 Сѣчня 856.

Лист писаний на 4 сторонах вел. 4^о.

Ч. 174.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
8. II. 1856 р.*

Любезный мой Братъ!

Благодарю Тебя и Твою дражайшую супругу за усердныя желанія Ваши, по случаю моего возвышенія въ чинахъ; и желаю отъ души, чтобъ и Твои усилія въ томъ же отношеніи, чѣмъ скорѣе увѣичались благимъ успѣхомъ. Какъ радъ бы я перенестись во Львовъ между Васъ, Любезнѣйшіе, но кажется, это желаніе еще не такъ скоро исполнится.

Посылаю Тебѣ полученныя мною изъ казны 50 fr. серебромъ, которыя министерство назначило Тебѣ въ вознагражденіе за геометрическую русскую терминологию. Да будетъ этотъ успѣхъ Твоего подвизанія на литературномъ поприщѣ новымъ благовѣстителемъ примиренія и любви между нашими Русинами.

Въ надеждѣ, что Твое „Изъясненіе къ Хрестоматіи“ опять будетъ предложено къ разсужденію Г. Миклошичу, я спрашивалъ его; но ему ничего не было извѣстно ни о той, ни о прочихъ Твоихъ рукописяхъ. — Онъ кланяется Тебѣ хорошенько, и проситъ, чтобъ Ты чѣмъ скорѣе почтовымъ путемъ изволилъ прислать ему шесть экземпляровъ польскаго сочиненія „Wypisy polskie“ — а именно только первой тетради, въ которой находятся извлеченія изъ старинной польской словесности, какъ то „Psalterz Malgorzaty“ — „Pieśń Bogarodzicy“ — и пр. пришли этой тетради 6 экзempl. на мое имя, или прямо ему въ придворную бібліотеку. — [2] Я при случаѣ говорилъ съ нимъ тоже о Твоемъ положеніи, и онъ всяку надежду полагаетъ, что Ты въ полномъ правѣ требовать подвышенія жалованья, и что министерство по всему вѣроятію Тебѣ не откажетъ. Однакоже я думаю, что здѣсь никто Твоего личнаго представленія, какъ у министра, такъ и статсекретаря Гельферта и прочихъ савонниковъ, не можетъ заступитъ; я уже въ послѣднемъ было письмѣ хотѣлъ намекнуть, чтобъ оно хорошо было, еслибъ Ты самъ лично пріѣхалъ сюда; но боясь впасть въ подозрѣніе, будто я не хочу радѣть въ Твоемъ дѣлѣ, я премолчалъ. Но когда Ты самъ теперь познакомился съ этой мыслью, и Твои друзья тоже Тебѣ совѣтуютъ, то и я думаю, что Тебѣ нельзя жалѣть ни издержекъ ни трудовъ путешествія, чтобъ тѣмъ вѣрнѣе столь важное дѣло привести къ благополучному концу. Впрочемъ я думаю, присутствіе Твое въ Вѣнѣ будетъ не безъ вліянія на иныя отношенія такъ Твои собственныя, какъ и вообще литературныя къ здѣшнимъ Русинамъ; разумѣется, что въ томъ отношеніи надо Тебѣ соблюдать всякую возможную осторожность и благоразуміе.

А такъ я Тебя ожидаю съ трепущимъ сердцемъ — и если успѣешь вовремя, то приглашаю Тебя въ моихъ кумовей, ибо въ концѣ сего или въ началѣ мѣсяца Марта моя жена разрѣшится по волѣ Божіей отъ бремени — и тогда Ты увидишь всю мою — долю, то есть радость а вмѣстѣ съ симъ и горе! — —

Я рассказывалъ Г. декану Миклошичу и о ссорахъ, случившихся при Вашей учительской комиссіи. Онъ и въ томъ отношеніи, кажется, не былъ освѣдомленъ; но сказалъ мнѣ рѣшительно, что проф. Кергель правъ и противъ его приговора въ своемъ предмѣтѣ [3] никто не можетъ возставать, разумѣется если онъ къ этому имѣетъ доводы; его голосъ рѣшаетъ судьбу кандидата, такъ что даже ни министерство, а тѣмъ менѣе предсѣдатель Вахгольцъ или Бѣлевскій не могутъ прекословить. Впрочемъ онъ сказалъ, что не надо опасаться ни развязанія комиссіи относительно низшей гимназіи, а тѣмъ менѣе развязанія философскаго факультета. Для высшей же гимназіи, кажется, всѣ кандидаты принуждены будутъ пріѣзжать въ Вѣну.

Батюшка¹⁾ пріѣхалъ уже благополучно; но какъ я отъ него получилъ нѣсколько любопытныхъ книжекъ, и радъ бы воспользоваться, и сдѣлать нѣкоторые выписки для себя, а нѣчто удѣлилъ и Г. Миклошичу — то и задержался съ посылкою ихъ же, а вмѣстѣ съ симъ премедлилъ я и съ извѣщеніемъ его возврата. Поклонись хорошенько Г. Денису Зубрицкому, и отдай ему приложенное здѣсь письмецо — успокой его, что книги всѣ и письма всѣ и пакеты благополучно доставлены, кому слѣдовало. — Но касательно денегъ, еще до отъѣзда Батюшки не было рѣшенія, будутъ ли прямо посланы во Львовъ на имя Г. сочинителя, или чрезъ Вѣнское посольство; о чемъ позже извѣдаемся. —

Впрочемъ Батюшка изъявилъ желаніе, предложить Тебя, Г. Зубрицкаго и можетъ еще кого, (Г. Петрушевича) въ члены Импер. Академіи Наукъ, но къ этому нужно, чтобъ вы прислали по одному экзмп. изъ всякихъ Вашихъ сочиненій, до сихъ поръ напечатанныхъ. А такъ если бы Ты премедлилъ съ Твоимъ отъѣздомъ во Вѣну, то можешь вмѣстѣ съ Миклошичевыми [4] Тетрадами прислать и Твои и Г. Зубрицкаго сочиненія, и еще чѣи нибудь, какъ Ты уже самъ рассудишь. Господина же Зубрицкаго прошу покорно, чтобъ немедленно написалъ письмо благодарительное къ Батюшкѣ, но такъ, чтобъ отъ него и отвѣтъ могъ получить; и тѣмъ способомъ можетъ быть точнѣе извѣдается о ходѣ дѣла, конечно уже теперь для меня чуждаго; — ибо я боюсь ему наскучить частыми допросами въ дѣлѣ, которое уже моего посредничества не касается.

¹⁾ Раевскій.

Ты знаешь, какіе дорогіе друзья были для меня оба брата близнецы Андреевича¹⁾; какъ мнѣ было не радовать ся ихъ счастіемъ, ихъ хорошему поведенію, ихъ наукамъ, и надеждѣ въ нихъ полагаемой? Но тѣмъ грустиѣ и тяжелѣе приходитъ разлучаться съ такими задушевными друзьями. И такъ Божьему Провѣдѣнію любилося, призвать къ себѣ Богданова Брата Антонія, который будучи въ цвѣту лѣтъ, столь отлично началъ дѣйствованіе свое на полѣ медицины. Юноша, совсѣмъ сердцемъ посвященъ своей наукѣ, человѣкъ, отличнаго прямодушнаго характера, какихъ рѣдко, заболѣлъ на тифозную горячку; и палъ жертвою должности своей, занимаемой въ здѣшней больницѣ. Литвиновичъ отправилъ прекрасныя похороны со всѣмъ семинарійскимъ причетомъ — но жаль нашъ всё же былъ неутолимъ, и между присутствовавшими многочисленными лицами мало было такихъ, которые не заливались горькими состраданія слезами! Если увидишь брата въ Перемышлѣ, то утѣшай его и отъ моего имени. Я ихъ люблю какъ родныхъ братьевъ! Да будетъ вѣчная память незабвенному Антонію! —

На дняхъ вышлю Тебѣ пакетъ съ книгами и Извѣстіями И. Академіи и недостающими числами Вѣстника. — Цѣлую Васъ отъ сердца всѣхъ всѣмъ домою. Пращай Любезный Братъ до счастливаго свиданія Твоего

Иванъ Ѳ. Г.

Вѣна 8. Февраля н. ч. 1856.

На долѣшнімъ березѣ другої стороны:

Днемъ или двумя днями предъ Твоимъ выѣздомъ или скорѣе напиши мнѣ нѣсколько строкъ, а въ Вѣнѣ зайди прямо ко мнѣ въ канцелярію, или въ сусѣдство до Семинаріи. —

Лист писаний на 4 сторонахъ 8^о.

Ч. 175.

*Листъ Ізидора Шараневича до Якова Головацького,
пис. дня 13. II. 1856 р.*

Всечестивѣйшій и Высокопочтенный Господине профессоръ!

Писалъ я до Васъ Высокопочтенный Господине профессоръ еще въ половинѣ мѣсяца Януарія, и просилъ я Васъ, чтобы Вы мнѣ, если возможно донесли, есть ли якая надѣя, чтобы я досталъ въ Львовѣ одно изъ опорожненныхъ мѣстъ профессуръ гімназіальныхъ, или пѣтъ, но Вы мнѣ Высокопочтенный Господине профессоръ ничего не отписали. Можетъ

¹⁾ Дідицькі.

быти, что еще мое прошеніе о наданіе актуальной профессуры въ Львовѣ не рѣшено, или можетъ быть что Вы Високопочтенный Господине профессоръ въ томъ обстоятельствѣ ничего не свѣдали-сь или може какая иная причина припятствовала Вамъ успокоити мою нетерпимость. Будь что нибудь ни интереса ради, который оставляю натуральному развитію и справедливному разсужденію и съ привязанности и благодарности къ Вамъ Господине про-[2]-фессоръ рѣшил-я-ся озвати-ся снова писаніемъ теперѣшнымъ и поздоровити Васъ Всечестѣйшую Госпожѣ Ейность и цѣ(л)ую сеймѣю. Былъ я предъ нѣскольکو часами у Господина Дѣдицкого, онъ мнѣ припорѣчилъ поздоровити Високопочтенного Господина профессора въ своимъ имене. Онъ занятъ корректурою пенсовъ, не имѣетъ времени, ниже нѣскольکو словъ написать.

Тѣмъ окончаю мое теперѣшное писаніе и прошу о ласкавый отнись
Исідоръ Шараньев.

Д. 13. лютого 856.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 176.

*Лист Ивана Головацького до брата Якова, писаний
для З. (15.) II. 1856 р.*

Любезный мой Братъ!

Вчера я получилъ Твое послѣднее письмо — а мое вѣрно уже въ Твоихъ рукахъ. Я писалъ Тебѣ прежде уже, чтобъ Ты сейчасъ по высланіи Твоего прошенія изъ президіи увѣдомилъ меня о томъ и подѣ которымъ числомъ? Въ послѣднемъ моемъ писмѣ я рѣшительно сказалъ, что Тебя здѣсь никакое ходатайство не въ состояніи заступитъ; такъ и есть. Но прошеніе Твое уже здѣсь отъ 29. Января 856, о чемъ ни я ни Бургерштейнъ не зналъ, ибо онъ есть въ Экспедитѣ, а не въ протоколѣ, впрочемъ мы условились такъ, чтобъ первое извѣстіе вышло отъ Тебя къ мнѣ, а отъ меня къ нему — а не на оборотъ. Ты теперь извѣстилъ меня, но слишкомъ поздно т. е. 14 дней нашего дѣйствованія прошло, — и пропало.

Прошеніе пришло 29. Января 856 подѣ числомъ 1467 — и передано къ реферату Г. совѣтнику Моцарту; слѣдовательно поторопись, и проси кого имѣешь въ Львовѣ объ ходатайствѣ письменномъ къ Шашкевичу, Моцарту и пр. совѣтникамъ, чѣмъ больше тѣмъ лучше, ибо на засѣданіи они все могутъ имѣть нѣкое вліяніе по голосамъ своимъ. Я съ своей стороны пойду завтра къ Моцарту, и буду просить какъ уже однажды въ дѣлѣ твоемъ и покойнаго Петра просилъ; онъ знаетъ и помнитъ Тебя лично, и какъ казалось, хорошо расположенъ къ Тебѣ.

[2] Кромѣ того и Деканъ Миклошичъ непременно зайдетъ къ какому совѣтнику или можетъ быть и выше; если покажется нужда, то я пойду и къ Гельферту или даже самому министру; слѣдовательно изъ моей стороны сдѣлается все возможное, о томъ будь увѣренъ.

Я узналъ также, что Твое прошеніе, если не покажется нужда послать его обратно для нѣкихъ распросовъ, въ кратчайшемъ времени т. е. до конца Февраля а можетъ быть и скорѣе будетъ рѣшено. Слѣдовательно заходить вопросъ, ѣхать ли Тебѣ въ Вѣну, или нѣтъ? Если Твое прошеніе не пойдетъ во Львовъ, какъ я полагаю и надѣюсь, то Ты уже не можешь послѣтъ на время — а если пойдетъ, то Тебѣ и не торопиться сюда.

Мой совѣтъ такой; приготовься на всякій случай къ путешествію, да будетъ у Тебя все на готовѣ; — но никакъ не отъѣзжай изъ Львова прежде, какъ я Тебѣ напишу; я увижу, что скажетъ референтъ и другіе. Пишу Тебѣ наскоро и на горячѣ, чтобъ Ты не выѣзжалъ предвременно или послѣвременно въ Вѣну; а на дняхъ напишу Тебѣ крайнее слово. — Ты между тѣмъ походи по своимъ Львовскимъ покровителямъ.

Вообще успокойся, я имѣю надежду, что Твое дѣло хорошо пойдетъ; но если даже и дѣло Твое увѣличается хорошимъ успѣхомъ, то я думаю, и тогда именно слѣдовало бы Тебѣ пріѣхать сюда, и поблагодарить здѣшнихъ сановниковъ, разумѣется избравъ къ тому удобное время.

[3] Я писалъ Тебѣ вмѣстѣ и Г. Зубрицкому, и кромѣ того позже отдѣльно, къ сему достойному Господину, посовѣтуйтесь между собою, и сдѣлайте по моему предложенію а Батюшки желанію.

Книгъ Тебѣ еще я не выслалъ, ибо можетъ быть, придется Тебѣ самому изъ (sic) везти во Львовъ, то на что платить почту! — Семейной Библ. я получилъ 2 числа — и всегда остаюсь при моемъ мнѣніи: человекъ даровитый, острякъ какихъ у насъ рѣдко, легко и занимательно пишетъ — слѣдовательно, каковъ бы онъ ни былъ по личному темпераменту — то характеръ его твердъ и рѣшителенъ, и потому нельзя его отвергать, — пока правительство или полиція не дѣлаетъ никакихъ препятствій въ его изданіи, то мы должны его издашемъ радоваться, хотя бы онъ насъ самыхъ задернулъ во своихъ наивныхъ и вовсе незлобныхъ шуткахъ. Увѣряю Тебя, что на насъ Русиновъ непременно нужно такой моральной плетни, которой бы всѣ и боялись и вмѣстѣ съ тѣмъ и любили ее. Такой веселый, забавный юмористическій журналъ вводитъ жизнь и хорошее расположеніе въ цѣлыя общества, что производитъ и добрый успѣхъ не только для редактора, но и для sprawy нимъ заступаемой. — А намъ этого и нужно; впрочемъ я увѣренъ, что Шеховичъ не откажется ни отъ серіозныхъ статей — если кто будетъ къ нему

такъ снисходителенъ, и поссудить ему! — Я Тебя увѣряю, его характеръ крутой, настоящій русскій, какъ и насъ всѣхъ — мы терпѣли и онъ терпѣть, и многіе по насъ будутъ терпѣть — но мы знаемъ изъ опыта, [4] какъ обходить ся съ крутымъ правомъ. —

Церковная Газета общается много по своему главному редактору, человѣку во всякомъ взглядѣ отличному и характерному. Но мнѣ кажется, эксцентрическая форма его языка не привлечетъ ему много друзей — а враговъ пропасть! Не увѣришь, какъ здѣшніе хахлы озлоблены на него за довѣрительныя письма, а теперь снова за его программу, въ которой онъ пѣзза плечей сильныхъ покровителей (если правда) вызываетъ ихъ смѣло на поле сраженія, а они скрежещутъ зубами и прикусываютъ отъ злости языки — ужасно угрожаютъ изъ далека, по кажется ничего ему не сдѣлаютъ. Прочіе же здѣшніе Русины радуются всему новому литературному появленію — Семейной Библиот. не менѣе какъ и Церковн. Газетѣ и проч. — Но Шашк. Литвин. Выслоб. и Ковальскій не хотѣли даже одѣ Нодя принять программы Раковского, слѣдовательно и питомцы Семинаріи не смѣютъ подписываться. Бѣда тай годѣ! — Цѣлую Васъ сердечно со всѣмъ домоу и остаюсь Вашимъ вѣрнымъ Братомъ

Вѣна 3/15 Февр. 1856.

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Лист писанный на 4 сторонах 4°.

Ч. 177.

*Лист Івана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
7. (19.) II. 1856 р.*

Любезный мой Братъ!

Въ пятницу 15/2 писалъ я Тебѣ — въ субботу былъ у референта секційнаго совѣтника Моцарта. Сначала принялъ онъ меня холодно, и примѣтилъ, что Твой предметъ не принадлежитъ къ главнымъ (Haupt-sach) какъ это нѣмецкій, латинскій и греческій языкъ — потомъ каедрa, которой Ты пользуешься, системизована позже, и мы должны довольствоваться, что она системизована; и по той причинѣ Твое прошеніе составляетъ изъятіе или уклоненіе отъ системы, за которое никто кромѣ самого министра отвѣчать не можетъ. Окнчательно на мои усердныя представленія, возразилъ онъ, что онъ самъ не противенъ тому (er ist nicht abgeneigt) и что будетъ о томъ съ министрами говорить.

Изъ этого я узналъ, что изъ этой точки зрѣнія покажутся большія препятствія, потому сейчасъ я замельдовался къ аудіенціи у Министра; теперь что но я возвратился отъ него; я объяснилъ ему дѣло довольно пространно, онъ выслушалъ меня, и сказалъ дипломатически коротко: увижу, что будетъ возможно сдѣлать. —

Кромѣ того узналъ я, что Твое и подобныя ему дѣла не идутъ на сессію, и не рѣшаются голосами минист. совѣтниковъ — но референтъ самъ сдѣлаетъ предложеніе, которое прямо идетъ къ ревизіи или подтвержденію самого министра, и въ благополучномъ случаѣ онъ дѣлаетъ докладъ [2] къ министерству финансовъ, и дѣло кончено — или если оно касается уклоненія отъ системы, тогда идетъ еще докладъ къ Его Величества подтвержденію.

Теперь главное въ томъ, чтобъ имѣть кого, кто бы могъ и хотѣлъ сильно подѣйствовать на Моцарта, или даже министра. Прочіе же совѣтники по ничемъ.

Для того если есть у Тебя нѣкто, чтобы могъ написать особенно къ Моцарту или послать кого, то хорошо — но я самъ теперь увѣренъ, что Твое присутствіе вовсе здѣсь излишно, и Ты самъ не можешь бы значительнаго сдѣлать вліянія, и въ худомъ случаѣ истратилъ бысь издержки по напрасу. Потому хотя какъ радъ бы я самъ свидѣться съ Тобой, Любезный Братъ, но не могу совѣтовать, чтобъ Ты пріѣзжалъ сюда по дѣломъ, которыхъ успѣяніе сомнительно, и которыя зависятъ почти отъ расположенія единственнаго человѣка, могущаго узнать или отвергнуть важность и справедливость Твоихъ доводовъ и сопроводительнаго мнѣнія Вашего факультета и сената, которыя, какъ слышу, сдѣлали докладъ во Твою пользу на 1000 fr.

Впрочемъ не безпокойся, я еще не теряю всей надежды — на дняхъ зайду я къ Миклошиччу, онъ мнѣ кажется, много значить у Министра и Моцарта — онъ могъ бы отсюда помочь, т. е. положеніе Твое какъ университетскаго профессора точно опредѣлить, [3] и объяснить, и надѣюсь, что онъ это сдѣлаетъ. —

Впрочемъ я буду слѣдить за дѣломъ, которое какъ кажется теперь болѣе продлится, чѣмъ я сначала предполагалъ. Если что нибудь узнаю, хорошаго или сохрани Богъ худаго, непременно Тебя о томъ извѣщу.

Уцѣлуй ручку Твоей супруги и Твоихъ любезныхъ ребенковъ, кланяйся друзьямъ, отвѣщай скорѣе на мои прежнія письма и проси Г. Зубрицкаго, чтобъ скорѣе послѣдовалъ моему совѣту, въ письмѣ моемъ изъясленному.

Працай и люби меня и моихъ какъ я Тебя и Твоихъ Твой Братъ
Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 19/7 Февраля 1856.

По части Г. Ванека, о которомъ Ты спрашивалъ, узналъ я, что какойто чиновникъ, жившій въ Прагѣ, родомъ Полякъ, но имени не помню, получилъ доцентуру в Краковѣ.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 178.

*Лист І. Яновича до Якова Головацького, пис. дня
24. II. 1856 р.*

Всечестныиши Господине!

Даруйте всеблага Всечестныише, що такъ довгоє время претримаваше грошѣ, навадѣ ихъ звернути приниждень (sic!) есмѣ, ибо мои Парохіяни которіи зпровадженіємъ книжокъ Почаевскихъ труднили ся, одъ року правѣ осѣли и боятся тамже удатися и премицтвомъ заниматься, а при томъ єсть родзая Лудей горшѣ Іевреювъ, уже собѣ цѣну поднесли за свои труди, бо теперъ въ Россіи дуже остро берутъ; въ стичности будучи зъ Надзирателями мусять Імѣ много платити, и такъ жадеи не хочеть затруднити ся, аби спровадити желаємии книжки, зъ которыхъ тилку, Минею оправну можна бы достати, але потому билоби велика трудность доставити Ю до Льова, Акатфистника не можна въ цалѣ достати; Що до Миней чи не можна бы уъ (sic!) Високомъ Ц. кр. Правительствѣ (Statthaltereі) постарати ся, аби позволено було тую книгу зпровадити даже до Льова то въ такомъ злучаю и конечности мусѣло би ся тут зпровадити и дальше послату (sic); Поручаючи ся всеблагон памяти и просячи прощенія вини въ неодосланію такъ довгомъ грошей застаюсь Всечестного и Високодостоинного Господина и Добродѣтеля всеунижаишимъ Слугою

І. Іановичъ.

Броды дня 24. Лѣтого 1856.

Лист писаний на одній стороні 8⁰.

Ч. 179.

*Лист Михайла Маркоша до Якова Головацького, пис.
дня 24. II. 1856 р.*

Унгоградъ 24. Фебруаріа 856.

Всепочтенный Господине!

Еще прошлаго года мѣсяца Декемврія препослалъ я прошеніе и деньги во 39. зол. 40. кр. сребр. до Льова подъ титуломъ: „Venerabili Directioni Instituti Staupropiensi Leopolitani“ — получилъ я Retour Recépisse еще мѣсяца Іануарія 13. дне со подписомъ „Михаила Дзиговъ = Michael Dzihow“ но ожидаемыя книги ни доселѣ сѣмо не суть присланны отъ куду близь есмь неприємнаго замѣшательства, — изъ

причины убо отстраненія безспокойства принуждаюсь со доверностію сесимъ уклоно умолихъ Васъ: во ежебы есте усердствовали почтенный Институтъ Ставропигійскій на неоткладное мною прошенное книгъ сѣмо присланіе воззвати, или что во дѣлѣ есть упознавше меня о состояніи увѣдомити! — Далѣе смиренно прошу Васъ здѣлайте милость и по списку адѣ /. (на березѣ: на оборотѣ) прибавленному путемъ почты припослите мнѣ вопросныя книги которыхъ цѣну со благодареніемъ потому доставлю Вамъ неоткладно и не отнѣно. —

Прочее прашайте, что сице Вамъ докучати досмѣляюсь — но взаимно расположите со мною и азъ всеохотно послужити готовъ, здравствуйте! примѣте искреное мое почт.

Михаилъ Маркошъ,
Еп. Мукачев. кон. письм.

[2] 1. Ирмологіонъ сіестъ пѣснословъ во Львовѣ изданъ 1757 4. оттиски.

2. Богогласникъ пѣсни благоговѣйныя въ Львовѣ изданъ 1808. 4. оттис.

3. Тупікіонъ — Уставъ Церковнаго Пѣнія во Перемышли 1852. 24. Оттис.

4. Мѣсяцословъ большихъ Львовскихъ если еще достати возможно на 1856 сочиненныхъ также 24. отт.

Прошу сѣмо прислать, а на другой странѣ сущее мое прошеніе ласкаво чимъ скорѣе исполнить!

Маркошъ.

На 3-ій сторонѣ в серединѣ адреса:

Unghvarino.

Multum Venerando ac Clarissimo Domino Jacobo Holovaczky penes C. R. Universitatem Leopoltanam Linguae Ruth. et Litteraturae Professori P. O. — Dao aestimatissimo. a Lemberg Leopoli erga Retour Recepisse.

На лѣвѣмъ березѣ:

A Michaële Markosz Dioecesis Munkácsiensis Jurato Notario Consistoriali.

На горішнімъ березѣ дописка Головацького: Gebräuche dem muss. (sic) Kirche von Ring Leipzig.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 180.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис.
дня 26. II. (9. III.) 1856 р.*

Сыропустная недѣля 1856.

Дражайшій Другъ!

Когда я думалъ, что Вы о менѣ селянинѣ забыли уже, вотъ получилъ я Ваше письмо, которое я какъ изгнанникъ отъ своихъ со слезами радости повиталъ. Вы еще можете не знаете этой муки быть въ изгнаніи, гдѣ только шумъ вѣтра и ревъ скота отбивается объ уши. Здѣсь у насъ такъ глухо такъ печально будто могильная воцарилась тишина. Вы уже испытали всего, чего я теперь испытываю; нынѣ понимаю про что Вы такъ боялись села. Вы право думали! Чтожъ дѣлать, така судьба и воля Провидѣнія!

Вы пишете отецъ, что я получилъ письмо отъ нашего любезнаго старика Г-дна Деписа и отъ Г-дна Ильницкаго. Я изъумленъ. До сихъ поръ этихъ для меня ожидаемыхъ писемъ не получилъ. Самъ не понимаю что было бы причиною. Можетъ быть почту послѣдню ошибочно подали. Я очень неспокоинъ. Я бы имъ былъ вдругъ съ великою готовостью отвѣтить. Здѣлайте добрый батюшка милость и при первой встрѣчи поговорите съ ними; засылая мое глубочайше почтеніе извиняюсь предъ ними черезъ Васъ. Что себѣ они подумаютъ. Ска-[2]-жутъ я нерадивъ теперь чоловѣкъ.

Посмотрите куда правительство заграло нашимъ Г-намъ профессорамъ. Съ Черкавскимъ пѣтъ шутки. А однакожъ онъ честный, что не препятствовалъ доброму Яновскому къ директорству. Теперь то прелесть служить подъ окомъ такого настоятеля какъ Яновскій. Шашкевичъ отвѣчалъ на мое письмо, которымъ я ему возвѣстилъ о перемѣнѣ моего занятія. Любопытнаго въ немъ ничего, все одно и вѣчно одно о ереси языкословной. Г-динъ Сов. повторяетъ точъ это само чинъ такъ часто намучился насъ, о московщинѣ, о какицизмахъ (его слово) — но ихъ самъ много уже пріять. Кажется, что если Вашъ второй Томъ Хрестоматіи издастъ, то опять здѣластъ нѣсколько шаговъ на передъ. Въ личности не запускается онъ. Подобнаго содержанія письмо получилъ тоже и Г. Лука изъ Ракова. Наша Вѣна пріяла на себя многоважное дѣло, всѣмъ хочетъ вѣснудъ то, что въ еи головѣ уродилось. Пусть подождутъ немножко, пока не подростутъ наши ученики.

Я собираю пѣсни и уже близько 50 непечатанныхъ еще [3] есть у меня. Словъ тоже есть но немножко. Я ихъ Вамъ надошлю, кобы лишъ больше ихъ собрать. Собраніемъ пѣсней горячо вознамярю заняться.

Лѣтної порой даже въ сосѣдство пушусь. Тожъ желалбы я точно познакомиться съ всѣми обрядами и суевѣріями нашего народа здѣшняго. Замѣчательны суть и рассказы народны, но ту задачу не легко рѣшить. Что бы Вы объ этомъ предметѣ думали извольте меня обучить, я буду ученикомъ послушливымъ.

Ахъ отецъ отецъ Яковъ, что бы я ни далъ неразъ, кобы съ Вами и съ нашими дорогимъ старикомъ при медку солодку порозсуждалъ. У насъ есть тоже медокъ солодокъ, но Вы солодши его. Моихъ наилучшихъ сивановъ воловъ далъ бы за медокъ съ Вами иль хорошу лошадь, котора какъ Лермонтова Карагѣзъ летитъ со мной по долинамъ по долинамъ черезъ потоки и холмы.

У насъ новостей нѣтъ. Ми отдалены отъ телеграфовъ а наши дороги вюга забила, что нельзя ни телѣгою ни верхомъ ни пѣшкомъ перепродить.

Одно былъ бы я забылъ. Роксолана уже готова, но требуетъ еще передѣлки или хахлацкой или Русской. — Самъ я еще нерѣшенъ. По русски чисто по русски ни чувствую въ себѣ силъ передѣлать. Боюсь, чтобы не встрѣтила ея судьба Конюшаго. — На газету церковную посылаю на ваши руки деньги. Извольте отослать Раковскому, досель неизвѣстно межъ нами о его газетѣ. Боже послѣ-[4]-шествуй ему. Я буду стараться моими силами тожъ ему помощи, я недолго зажену больше пренумерантовъ. Изъявите благосклонно Господину Раковскому, кобы скоро издавалъ и разсылалъ, но пусть бережется на каѳоликовъ наступить. Теперь Отецъ Святѣйшій крѣпокъ и великій, а его рука посягнетъ и за русское. На Семейную Библіотеку надолго тоже деньги, какъ соберу я еще до сихъ поръ живу чисто зъ прихода. — Зъ касы еще ни дали Anweisunga. Но я купилъ и воли и кони и вещественно хорошо буду стоять кобы засѣять уже. Не слышали Вы Отецъ да что о русскихъ катехитахъ, что правительство думаетъ? Кажется, что хотѣли бы удавить ихъ.

Въ концѣ молю Васъ всѣмъ русскимъ отъ меня низько поклониться. Вашей Всепочтенной супругѣ засылаемъ сердечное цѣлованіе; тожъ и дѣтюшкамъ. Володимирко Вашъ уже студентъ, а Мѣлько хорошенько плясаетъ. Боже ихъ благослови на Вашу потѣху! Я теперь потерявъ дѣтя ежедневно молюсь при Богослуженіи о возрастѣ для всѣхъ дѣтей. Такъ мы надѣла эта потеря. Но оно и добре — я теперь побожнѣйшій. Простѣтъ простите отецъ, что такъ пишу безсвязно и много, мнѣ кажется, что я съ Вами при медки болтаю, а я когда розгорячусь то болталивъ. Цѣлю Васъ сердечно Вашъ искренній другъ

Гушал.

2 fr. CM. на газету церковну.

На другій стороні з гори: пошта до мене послѣдня Rozniatow in Kniażowskie.

Лист писаний на 4 стор. 4^о.

Ч. 181.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 1. (13.) III. 1856 р.*

Будинь 1/13 Марта 1856.

Милостивий Государь!

Присланныя Вами статьи дошли до меня въ самую лучшую пору. Я ими воспользовался радостно и помѣстилъ ихъ въ первомъ номерѣ¹⁾. Но покорно прошу не обижайтесь, что я взялъ себѣ смѣлость сдѣлать нѣкоторыя перемѣны въ статьяхъ Вашихъ. Я признаюсь что самъ совершенно не знаю русскаго языка, а потому и свои ошибки примѣчаю только почти отпечатанія, однако мнѣ казалось что я въ вашихъ статьяхъ могу гдѣ то яснѣе и сходиѣе съ геніемъ русскаго языка выразить, а потому и попысился сдѣлать минимы, можетъ быть, поправки. Я надѣюсь, что Вы Мил. Государь не пріймете этого [2] поступка моего въ худую сторону, и хотя не удалось мнѣ, можетъ быть сказать нѣчто лучше, но по крайней мѣрѣ не откажете мнѣ въ благонамѣренности, и стараніи выразить гдѣ что можно получше. Милостивый Государь! Ви меня очень обяжете если и впредь будете удостоивать меня своей корреспонденціи. Я въ доказательство моей къ Вамъ благодарности осмѣливаюсь Вамъ предлагать одинъ почетный экземпляръ, слѣдующій Вамъ какъ корреспонденту. Прошу принять это мое приношеніе благосклонно, и подавать мнѣ помощную руку въ предпріятіи моемъ. [3] Судьба моей газеты еще не упрочена, — число пренумерантовъ очень незначительно; нѣтъ больше какъ 200, — но я надѣюсь, что послѣ изданія перваго нумера, умножится число подписчиковъ и газета устоитъ ежели будетъ ей спосибѣ шествовать воля Божья! —

¹⁾ Можемо на певно ствердити, що Раковський має тут на думці дві певеличкі дописи із Львова, поміщ. в рубриці „Корреспонденція“ (Ч. 1 стр. 4—5) і третю, випечатану в „Некрології“, а підписані трема зьвіздками (* * *). В першій з них описує Головацький інсталяцію крилошанина Куземського на кустоса, в другій згадує про дар питомців в сумі 10 злр. на вдовичий фонд по священниках. В третій подає Головацький некролог львівського горожанина, адвоката Михайла Когановича Туряньського, який завіщав ціле своє недвижиме майно, вартости 10—12.000 злр. на бурсу Ставропигійського Інститута.

Симъ случаемъ имѣю честь препроводить къ Вамъ одинъ экземпляръ Исторіи Библіи въ изображеніяхъ. Экземпляры ея могутъ быть получаеми въ Пришовѣ у Его Высок. Препод. Духновича.

Съ отличныиъ почтеніемъ пребываю Милост. Государь Вашъ покорный слуга

Іоанъ Рак.

На лѣвѣмъ березѣ третьей стороны:

Прошу отдать письмо съ деньгами Г. Шеховичу.

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

Ч. 182.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
дня 18. III. 1856 р.*

Милостивѣйшій Государь!

Минуеть Апрѣль, — а будетъ полъ года съ того времени, какъ мы другъ съ другомъ прашались. Въ прожежуткѣ того, Вы уже писали разъ ко мнѣ, — да я не отвѣтилъ Вамъ ни словомъ. На то были у меня свои поводы: школьныя занятія и потомъ частыя переписки съ родиною по смерти моего любезнѣйшаго брата въ Вѣнѣ. — Едва сегодня нахожу удобный случай извѣстить Васъ о себѣ, и кое-что о другихъ дѣлахъ.

Такъ что до меня: живу тутъ подѣ Запкомъ, откуда вѣетъ русскій духъ тяжелый, влажный, тюремный, котораго не профильтрируешь въ благовонную стихію и за полъ вѣка. Къ счастью есть здѣсь Шараневичъ и Желеховскій, съ которыми жить любо. Насъ трѣхъ составляемъ нераздѣльную троицу, которая вся звучитъ однимъ аккордомъ. — Моя дѣятельность въ школѣ ровняется дѣятельности учениковъ Меѳодія; моя евангелія — то Шевыревъ, которымъ Вы, благорачительный Учитель мой, меня до времени снабдили. Иногда составляю въ пользу здѣшняго гимназійскаго юношества стишки для затверженія наизусть, и посылаю ихъ къ Г-ну Инспектору; но не знаю, суть ли они по [2] его вкусу, и придадутся ли къ чему нибудь. Онъ не писалъ сюда о нихъ ни слова; но можетъ быть, Вы тамо могли бы кое-какъ разузнать, что выше о нихъ думаютъ. Пусть бы я вѣдалъ, годится ли къ чему мой трудъ, или онъ напрасенъ? А изъ Читанки Ковальскаго я не отважусь извлекать ниже для III. гимн. класа, бо уже и мальчишки въ парвѣ надъ нею смѣются. —

Онамедни читалъ я № 1. „Церковной Газеты“; Раковскій, думаю, повредилъ себѣ уже въ началѣ своею безграничною откровенностію и правдорѣчіемъ. Почему говорить нашей Публикѣ: „я не стану жить до тѣхъ поръ, пока ты не рѣшишь, жить ли мнѣ, или нѣтъ“. Доспѣла ли

наша Публика къ такому разрѣшенію? Лучше сказать ей: „я живу; а ты не ротозѣйствуй, но питай живаго — такъ убо сподобися Богу“. Къ тому сознается нашъ необмеженно благородный Раковскій, что у него слишкомъ малое число пренумерантовъ, и отъ того не много надежды о его существованіи. То ли приманка для нашей Публики? Нашимъ ли людямъ спѣшить съ пренумератою, туда, гдѣ существованіе столь шаткое? Лучше было о томъ и замолчать. Крайне сожалѣю о томъ [3] промахѣ въ отбояхъ журналистическаго такта. Далъ бы Богъ, чтобы то вышло на добро; но писать о томъ Раковскому не буду, потому, что онъ своеправенъ и упрямъ въ своемъ безграничномъ правдорѣчии. — Съ Г. А. Добрянскимъ сговариваюсь выдать на г. 1857 Перемышлянина, и то въ пользу фонда для вдовъ и сиротъ священническихъ. Объ этомъ дѣлѣ поговоримъ еще въ вакансии, на которыя я въ родину поѣду. Стоило бы тру(д)а, опять вѣчто дѣйствовать. Эта дремота въ нашей литературѣ мнѣ уже наскучила. — Въ короткомъ времени надѣюсь найти снова досуга чтобы Вамъ писать, — покажеть же поздравляю искренно Вашу почт. Семью, всѣхъ моихъ знакомыхъ русскихъ и пишу съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій ученикъ Вашъ

Богданъ А. Дѣд.

Перемышль 18/3 856.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 183.

*Лист Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
26. III. 1856 р.*

[26/3 856.]¹⁾

Любезный мой Братъ!

Въ дѣлѣ Твоемъ не произошла никакая рѣшительная перемѣна. — Получивъ послѣднее Твое письмо я сейчасъ пошелъ къ Г. Д-ору Литвиновичу, въ намѣреніи просить его о ходатайствованіи; онъ былъ очень радушенъ — пространно говорилъ о всякой всячинѣ; днемъ прежде онъ уже былъ у госпд. референта Моцарта въ Твоемъ дѣлѣ, и тотъ ему сказалъ, что мотива и доводы Твои совершенно справедливы, и что ихъ непремѣнно приметъ въ свой докладъ Г. Министру; — но какъ это дѣло касается денегъ, то кажетъ, все будетъ зависѣть отъ г. Министра. — Мы говорили съ Д. Литвиновичемъ долго о нашей современной литера-

¹⁾ Дата, взята в клямри, писана рукою Якова Головацкаго.

турѣ; онъ изъявилъ свое презрѣніе ко всѣмъ молодымъ литераторамъ, дѣйствующимъ при изданіи Галицкой Зори и Семейной Библіотеки, и ему кажется, что эти люди будто подкуплены Поляками или Москалями, чтобъ только вовести нашу литературу въ мискредитъ; — онъ удивлялся, почему Львовскіе Русины, именно отъ Св. Іюра каноники и пр. сановники, не препятствуютъ распространенію подобныхъ крайностей въ литературѣ, оно кажется, какъ бы они совсѣмъ соглашались съ этими злоупотребленіями. По той причинѣ, казалъ онъ, прислано будто отъ Львовской президіи какое донесеніе къ министерству просвѣщенія, что литература наша прибираетъ въ новѣйшемъ времени совершенно ложное и кривое направленіе, и что между Русинами есть признаки симпатіи къ польской революціонной, и россійской партіи (!?!) — [2] Я возражалъ мое сомнѣніе во всѣхъ этихъ донесеніяхъ, а именно о стремленіи въ литературѣ и еще болѣе въ политикѣ. Наши Русины всегда и вездѣ добрыми и вѣрными Австріяками, и такими пребудутъ, пока Австрія сама захочетъ. А что въ литературѣ, то въ такомъ переходѣ, въ какомъ мы живемъ, нельзя сказать рѣшительно, къ чему кто стремится, ибо никто самъ не знаетъ, чего держаться, и въ какихъ предѣлахъ грамматическихъ или другихъ напередъ двигаться; — слѣдовательно всѣ пробуютъ, упражняются, учатся, какъ Вѣнскіе законодатели, такъ и Львовскіе школьники. —

Къ концу поблагодарилъ я его за трудъ, и просилъ, чтобъ случайно еще гдѣнибудь постучался — и онъ обѣщалъ, говорить съ Г. совѣт. Шашкевичемъ, и еще разъ съ Моцартомъ. До министра самого идти не могъ я его приклонить, особенно потому, какъ онъ выразился, что въ слѣдствіе помянутаго донесенія онъ боится показываться Г. министру — ибо говоръ непременно сошелъ бы на нашу литературу; а онъ сказавши правду, могъ бы больше повредить, нежели помочь.

Позже я былъ у Г. Миклошича; и тотъ уже по послѣ Литвинovichа, говорилъ въ Твоемъ дѣлѣ съ Г. Моцартомъ — и предъ нимъ тотъ почти тоже сказалъ, что и тамтому, т. е. узналъ справедливость полную Твоего требованія, и обѣщалъ принять твои доводы и предложеніе коллегіи профессоровъ въ свой докладъ. [3] Изъ всего можешь увѣриться, что здѣсь сдѣлано все почти возможное, именно Г. референта можно почитать нашимъ покровителемъ, а то главное дѣло! Если докладъ его представленъ будетъ въ Твою пользу, такъ уже не знаю, какую причину нашель бы Г. Министръ, чтобъ Тебѣ отказать. Развѣ какія таинственныя, политическія или религіозныя, или инныя мотива *ex principio*, о которыхъ мы ни вѣдаемъ, ни догадаться можемъ. — Если есть что такое, о чемъ я сомнѣваюсь, и чего Богъ сохрани (— но кто можетъ защитить отъ клеветы? —) тогда ничто не поможетъ, хотя бы мы Богъ знаетъ

кого къ Г. Министру послали! — Слѣдовательно будь спокоенъ и долго-терпѣливъ, — я всегда надѣюсь лучшаго, и увѣренъ, что не минетъ Тебя, хотя и можетъ быть премедлится. — Что касается Львовскаго университета, то Г. Д-оръ Литвиновичъ, надѣется или опасается большихъ переменъ, именно что онъ будетъ уничтоженъ, и на его мѣстѣ возникнетъ какая то духовная академія, и если пойдетъ дѣло по его memorandum, нимъ Его емин. Нунцію предложенному, то будетъ академія для грекокаволиковъ (!?) — Но я спрашивалъ Миклошича, и онъ рѣшительно сказалъ, что все эти мечтанія ничтожны и не имѣютъ никакого основанія, и что такъ пространной провинціи нельзя и подумать безъ университета, котораго не нужно сооружать, но онъ уже готовъ, хотя и не полонъ. —

Вчера послалъ я Тебѣ нѣсколько книгъ, у меня собравшихся, а именно:

1) Извѣстій П. Акад. наук. отъ листа 12 до 21 и прибавле- [4] ній къ извѣстіямъ листовъ всего 14. — Мнѣ кажется, что у Тебя не достаётъ одного выпуска Извѣстій отъ 8—11 листа, которыхъ и я еще не получилъ.

2) Учебникъ русскаго языка Смирнова — М. 854.

3) Украина отъ Кулѣша. Думы. Кіевъ 1843.

4) Народныя южнорусск. пѣсни Амврос. Метлинскаго Кіевъ 1854 — Сочиненіе богатое предметомъ, и странное формою своею.

5) Практическій курсъ русск. язык. Спб. 1847.

6) Учебная русск. грам. Н. Греча. Спб. 1851, о которой я уже прежде упоминалъ.

7) Вѣстника 1855 года 13 чиселъ. — У меня осталась еще грамматика Перевлѣскаго, и двѣ любопытныя брошюры Паплонскаго, которыя позже пошлю. —

Въ первый день русскаго поста, т. е. 10 марта въ 4^{1/2} часовъ утра моя жена родила сына; обою слава Богу здоровы, хотя мать довольно крѣпко страдала — въ воскресенье т. е. дня 16 марта въ латинскую пальмовую недѣлю Отецъ Николай Нодъ окрестилъ младенца моего Владиміромъ Іосифомъ — а воспріемниками были: Г. Выслобоцкій и жена его Іосифа, кромѣ нихъ, Нодъ и Крыницкаго у насъ никого не было и не могло быть на крестинахъ. На дняхъ ожидаемъ здѣсь свѣзда епископовъ, которые кажется, останутся въ Вѣнѣ и на свѣтлое воскресенье русское. Будутъ рѣшать о судьбѣ нашего греко-каволич. обряда, Богъ вѣсть, что этотъ конкордатъ намъ добраго принесетъ; нѣкоторые надѣются, другіе же опасаются. Увидимъ, если доживемъ.

Кланяйся Г. Денису Ивановичу, если что услышу по части его сочиненія, то извѣщу. — Жалко братья, я отъ любезнаго нашего Вуйка

получилъ уже два письма, и не есмь въ состояніи, удовлетворить ни моему желанію, ни улегчить его терпѣніи. — Можетъ быть позже успѣю! — Уцѣлуй отъ насъ всѣхъ Твою любезную супругу, дѣточекъ и сродныхъ и забывай твоего брата

Ивана (Θ. Головацкаго).

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 184.

*Лист Йос. Васил. Сокулського до Якова Головацького пис.
дня 31/III 1856 р.*

Любезный Другъ Іаковъ Θεодоровичъ!

Обѣщалъ я мою облігацію на фондъ Народнаго русскаго Дома то и чрезъ Ваши руки складаю почтенной комиссіи. Вы мой Другъ изволите отдать, квитанцію отобрать и менѣ по слѣдующей почтѣ прислать — Не писалъ къ Вамъ мой Другъ уже долгое время, по этому была причина чтомъ былъ боленъ, и тяжело. — Письмъ всякіи какіио попадутся подъ руки наши Гал: рус: читаю, думаю, наблюдаю, но нѣчего хорошаго для блага нашего дотечъ не могу, а болѣе всего огорчаетъ меня какой то раздоръ — ту являются двѣ партіи, одна чисто рутенская, мѣ (sic) неизвѣстна, и непонятна и кажется быть сильная вредна, и имѣетъ свои плеча въ горѣ — а другая слабша чисто русско-галицкая — что это за диво? Вы мой другъ изволите [2] меня въ этомъ подробно если не достерегаете самы — объяснить — бо моемъ мнѣніи всякъ раздоръ-расколъ бываетъ вредливъ — Надѣюсь что Вы мой Другъ скоро поспѣшите ко мнѣ съ отвѣтомъ и изясненіи. — 1 N. Церков: Газ. съ Будина получилъ ино заглавіе иль титло этой Газеты неправится мнѣ — оно похоже на лисицу — изволите мой Другъ благ: Госп: Дионис: Зубрицкому мое почт(е)ніе Вами изложить. и прочіимъ всѣмъ моимъ Знаемимъ. — а Васъ съ Вашей подругой и Семіей по сотъ разъ цѣлую и поздравляю — и пребываю на всегда съ почтеніемъ

Іосифъ Вас. Сокулскій.

Лука мала 31/3 856.

Нръ облігацій 4187 съ купонами отъ 1-го Октовр. до 1-го Априля 1871.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 185.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького пис.
дня 9. IV. 1856 р.*

Ваше Преподобіє!

Я получилъ почтенное письмо Вашего Преподобія вмѣстѣ съ напечатанными послѣдними листами моего сочиненія — за что пскорно благодарю и по желанію посылаю замѣчены мною болшіе недосмотры й опечатки, для напечатанія ихъ при концѣ II Выпуска, вмѣстѣ съ Дополненіями къ I и II. Выпускамъ.

Моя рукопись къ напечатанію въ III. Выпускѣ почти совсѣмъ готова, но ее нужно еще на чисто переписать то е. до 20 листовъ. Когда я теперъ занятъ составленіемъ статьи о Толковыхъ Псалтыряхъ (в нотці: можетъ быти она уже прекратилась) на Руси для Церковной Газеты¹⁾ и сочиненіемъ статьи о Галицкихъ Святителяхъ) вкратцѣ для Семейной Библіотеки, то я не могу скорѣе, кжкъ слѣдующимъ мѣсяцемъ привести съ собою мою статью въ Львовъ, отправляясь въ Перемышль, для осмотра тамошнихъ рукописей собранныхъ покойнымъ Лавровскимъ.

[2] По напечатаніи втораго Выпуска прошу о ласкавое присланіе мнѣ послѣднихъ его листовъ, чтобъ имѣть полной екземпляръ. —

Бывъ когда у Госп. Бѣловскаго засвидѣтельствуйте Ему мое почтеніе въ моемъ имени, и увѣдомите его отъ мене что Статя о Галицкихъ Митрополитахъ гдѣ находится грамота Казимира В. къ Патріярхи Филооею (управл. 1354—1376) находится напечатана въ Журн. М. Нар. Просвѣщ. 1847 кн. 6 ибо онъ желаетъ наскоро выписать ее изъ Петербурга у Волфа, и тогда бы и мы нѣчто болѣе увѣдали о Галицкой Митрополіи.

Каленбахъ ошибается, Лабенцкаго сочиненіе ужъ давно напечатано и я читаль его рецензію!

Если II Выпускъ будетъ напечатанъ прошу о два или три екземплари съ I Выпускомъ, естли Матица дастъ бесплатно — и доручите ихъ Госп. Малиновскому, а Онъ отдасть ихъ Петрашу въ Митрополией Палатѣ и я получи (sic) ихъ. —

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

Уневъ 9 Априля 1856.

Лист писаний на 2 стор. 8^о.

¹⁾ Печ. в „Церк. Газетѣ“ за р. 1856 ч. 8--10.

Ч. 186.

*Лист Вячеслава Гапки до Якова Головацького, пис.
дня 9/IV. 1856 р.*

Милостивый Государь Почтеннѣйшій благопріятель!

Пользуясь случаемъ отъѣзда въ Россію черезъ Львовъ Г-на Квѣха чтобъ написать Вамъ хочъ нѣсколько словъ и прежде всего поблагодарить Васъ за Ваши милія книжки, которыя я правда ужъ давно порядочно получилъ и ждалъ только способности извѣстить Васъ объ этомъ. Письмо Ваше къ Запу напечатано въ Русской Бесѣдѣ я его послалъ въ Питеръ къ молодому Гильфердингу и онъ уже постарался сообщить его редакторамъ сего новаго журнала въ Москву.

Посылаю Вамъ опять нѣсколько экземпляровъ практической части моихъ началъ русскаго языка для раздачи студентамъ. Я печатаю другое помноженное изданіе и такимъ образомъ страницы несходны съ новою печатію.

Прошу покорнѣйше засвидѣтельствовать мое почтеніе нашему Нестору Зубрицкому: дай Богъ ему и Вамъ вождеденнаго здравія Вашъ преданнѣйшій
Вячеславъ Гапка.

Прага 9/21 юня 1856.

На 4. стор.: Wielmożnemu Jego Mci Panu Jakobu Holowskiemu Professoru pl. lit. ve Lwowie.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

Ч. 187.

*Лист Карла Владислава Запа до Якова Головацького,
пис. дня 12. III. 1856 р.*

V Praze dne 12 března 1856.

Milý Příteli!

Priznávám se k veliké své vině, že jsem Tě po tolik let zanedbal a ani jednoho listu Ti nenapsal, až jsi mne zahanbil, a sám počátek nového dopisování učinil. A jsem ještě Tvým dlužníkem: mám se totiž poděkovati za Tvé přičinění při vypravení toho balíku s perím ze Lvova do Prahy, a odprositi Tě místo mé nebožky ženy, že Ti tou věcí k obtíži byla. Činím to tedy teď, a za všecko dohromady Tebe za odpustění žádám.

Divné změny se s námi staly, jak o životě veřejném tak domácím. O mém neštěstí již víš, totiž že mně 4. ledna t. r. manželka

umřela, objem toho neštěstí však nebudeš vědět. Tedy věz : Nebožka ujala se myšlenky, založiti v Praze pensionat pro děvčata. Přípravy trvaly celý rok ; napřed musela podstoupiti zkoušku z pedagogiky a methodiky, musela dosáhnouti povolení k té zkoušce, zkoušku odbyla v jazyku Českém s výtečným výsledkem, pak byla starost o politické dovolení k založení ústavu, což mnoho [2] stálo prošení o přimluvu, vyjasňování, ospravedlňování stranu politické neúhonnosti atd. Dosáhnuťto konečně i povolení. Nyní nastala starost o vynalezení příhodného bytu a největší o peníze. Mezi tím vším učila se celý rok úsilně německy i francouzsky, což také mnoho peněz slálo ; vydal se program, ohlašování se rozeslala a ve mnohých novinách tiskla ; byt najat za 1000 f. str. učitelův a učitelek dohromady 14, nábytek zjednan, učební prostrředky atd. atd. Zdraví její však klesalo vždy víc a víc proti naději, že až jednou ústav zřízen bude, i zdraví se navrátí : ono však bylo již tak podryto, že se vždy jen k horšimu klonilo. Dne 1. října 1855 měl se ústav otevřiti, ale 14 dní před tím již ji slabost položila na lůžko, z něhož více nevstala. Ustav se otevřel bez ní, já sám jej vedl a řídil celé tři měsíce ; začátky byly sice slabé ale mnoho slibovaly, začínala již celá věc jistý charakter nabývati a důvěra obecnstva rosla.

Již velmi slabá trávila vánoční svátky ještě s námi k stolu se dávajíc sázeti, ale tu již věděla, že to jest její poslední s námi obcování. Předzvídala svůj konec, leč nikomu [3] nic neříkala, až tu najednou dva dni před koncem roku dala si koupiti bílou látku na umrlčí rubáš a odemne určitě žádala, abych v ústavu oznámil, že se koncem roku rozpouští ; ona nemohouc ho sama vésti odpovědnost za jeho vedení v budoucnosti s sebou do hrobu bráti nemůže. To byla pro nás rána neočekávaná. Ja jí v tom musel udělati po vůli. Od té chvíle se jí vždy víc a víc horšilo, paměť měla vždy živou až do poslední chvíle, ale nenaříkala ani netoužila po ničem, ani děti k sobě nevolala ani rodičův nevzývala, kněz Štulc ji zaopatřil, při čemž se chovala s neobyčejnou pokojnou myslí, aspoň nebylo hnutí vnitřního poznání, v hodinu později nebylo jí více, 4. ledna. Nemoc její bylo úbytí (konsumpcya), kašlala silně, ale tepro v posledních třech měsících ; lékaři ji těšili, že z jara pojedje do Italie, kde prý úplného zdraví nabude, k čemuž také uchopivši se té myšlenky, tři neděle před smrtí skutečně přípravy činila. O tom, co potom bylo nebudu Ti psáti, můžeš si mysliti, že jsem se octnul v položení neobyčejně kritickém, že ku strátě ženy tak výtěčné přidružila se i ohromná ztráta materialní. Všechnen náklad na ústav vedený jest ztracen, a mně zbylo jen zplácení dluhův, na kterých nyní po mnohá leta těžce hrýzti budu. Dal

jsem ji pochovati pode zdi starožit- [4] něho kostela bizantinského sv. Václava ve vsi Proseka 1 hod. od Prahy k východu; nyní se dělá pomník ve slohu bizantinském, a bude ještě před Velkonocí postaven. Chtěl jsem dáti k nápisu staroslovanský text pisma v kyrilštině, ale přátelé mne z toho zrazují.

Tvůj poslední list s penězi jsem řádně obdržel, a vše zařídil. Kněze Pětruševiče dal jsem zapsati mezi údy matice ještě k roku 1855, tak že také již loňské knihy dostane. Zapomněl jsi ale udati jeho charakter a byt. Tvou zprávu o literární činnosti maloruské v Rakousku vyžádal si Hanka k přeložení do musejníka; musím k tomu dohlednouti, aby se tam to nešťastné **g** místo **h** nevloudilo, na které Hanka stůně. První letošní svazek Památek se opozdil, vyjde tepro k velikonoci. Tomkova historie Prahy bude Tě zajímati; jedná v ní důkladně y společenských poměrech městských čili hradských a župních u Staročechův. Erben chystá se k kritickému vydání slovanských pověstí, však nic bližšího o tom nevím. Jiného bohužel nic nevychází, co by za řeč stálo. Matějko v Krakově a Bartoševič v Varšavě chystají se vydati přehled Palackého českých dějin, k čemuž jim jsem pomůcek poslal. Náš život jest ostatně smuten a jednotváren, vše jako by bylo zžehnuto jedovatým dechem panujících okolností. Plaménky českého vyučování na veřejných ústavech jakoby dohořovaly — a však marno o tom psáti.

Měj se dobře a potěš mne brzy milým listem od sebe

Tvůj vždy pamětlivý přítel

K. VI. Zap.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 188.

*Лист Ивана Головацького до брата Якова, пис. дня
2(14) мая 1856 р.*

Любезный мой Братъ!

Давно собираюсь Тебѣ писать, и не могу найти удобнаго времени. Надѣюсь однакъже въ короткомъ времени писать Тебѣ и о фелонѣ, и о книгахъ высылки ожидающихъ и о всемъ прочемъ. —

Сегодня только вкратцѣ скажу, что Твое дѣло въ министерствѣ еще не рѣшено — оно въ какомъ то застоѣ — будто выжидаютъ оконченія совѣщаній епископскихъ; дѣло брата Владимира хорошо стоитъ, какъ нельзя лучше желать. А Господина Дениса Ивановича успокой, и скажи что онъ грѣшитъ передъ Богомъ, если обвиняетъ кого бы то

ни было въ затаеніи или обманѣ. Впрочемъ я ему и Вамъ скоро про-
страннѣ напишу.

А теперь вотъ дѣло въ чемъ:

Г. Р—му нужно было купить словарь польскій Линде, новое изда-
ніе въ 4-охъ томахъ — на всякомъ томѣ напечатана цѣна 6 fr. 40 kr.
— а здѣшній книгопродавецъ перемазавъ, и написалъ 10 fr. за томъ —
это слишкомъ высока цѣна. Такъ прошу Тебя, спроси въ [2] Львовѣ,
по какой цѣнѣ тамъ на мѣстѣ продается это изданіе, и напиши мнѣ
сей часъ по оборотной почтѣ. Прошу, сдѣлай мнѣ эту милость. — Книги
Аделфочи здѣсь въ Вѣнѣ нѣтъ — но постараемся если возможно о тре-
буемое Тобою. — Семейной Б. я получилъ 7 число — но здѣшніе про-
чіе земляки не получили; по какой это причинѣ? Мы все здоровы,
и цѣлуемъ Васъ усердно, прашайте въ здоровьи и не забывайте насъ.

Твой Братъ

Иванъ (Θ. Головацкій).

14/2 мая 856.

Лист писаний на 2 стор. 8^о.

Ч. 189.

*Лист Ивана Раковського до Якова Головацького, пис. дня
5(17) IV. 1856 р.*

Будинъ 5/17 Апрѣля 856.

Милостивый Государь!

Вы столь обязали меня своею благосклонностію къ мнѣ, что мнѣ
не остается иное, какъ всегда благодарить за Ваши труды и за все-
сторонное споспѣшествованіе предпріятію моему. — Сознаюсь, что при
изданіи перваго нумера я немножко сомнѣвался въ успѣхѣ газеты моей
не только потому, что не было довольнаго числа подписчиковъ, но осо-
бенно по тому, что до появленія перваго нумера самыя важныя лица
а притомъ ревнующія [2] о процвѣтаніи нашей Литературы по причинѣ
языка сопротивились моему предпріятію, и письменно объявили недо-
вольствіе свое къ нему. — Но послѣ изданія перваго нумера, слава
Богу, многіе уже иначе стали разсуждать, и съ тѣхъ поръ приумножи-
лось число подписчиковъ до трехъ сотъ. Я не далъ больше экзempla-
ровъ печатать какъ 500 для пренумерантовъ, и очень доволенъ былъ
бы, если бы это число пополнилось. Ибо должно замѣтить, что какъ
вездѣ между людьми такъ и въ обществѣ св. Стефана есть разногласіе
миръный. Я [3] въ немъ не болѣе имѣю какъ двухъ человекъ, особо
Вице-президента и одного Профессора Богословія, которые объявили готов-

ность поддерживать підприєміє мое, но прочіє не много доброжелательства оказываютъ къ русской Литературѣ, а потому мнѣ должно очень осторожно и снисходительно поступать, чтобъ не раздражить враждующихъ противъ меня и не возбудить негодованія ихъ противъ Вице-президента. — И дѣйствительно, чтобъ газета наша могла утвердиться, кромѣ благорасположенія Начальства гражданскаго, необходимо нужно, чтобъ было довольное число подписчиковъ, чтобы такимъ образомъ не было повода враждовать противъ [4] газеты попричинѣ бремени ея Фонда Общества. — Иначе мы находясь не въ своемъ но въ чужемъ домѣ, можемъ быть во всякій часъ изгнаны изъ него. Въ прочемъ я въ настоящую пору надѣюсь на самый лучший успѣхъ газеты, такъ какъ до сихъ поръ не было никакого замѣчанія или возраженія со стороны начальства гражданскаго между тѣмъ же Общество помалу убѣждается, что между нами есть число читателей, сверхъ сего какъ въ Пряшовѣ такъ и въ Премислѣ знатнѣйшія лица объявили свое одобреніе къ підприємію моему и принялись за поддержаніе его. — Благодарю Васъ, что Ви извѣстили меня о пребываніи Г. Дѣдицкаго въ Премислѣ; я сего дня отнесся къ нему письменно. Вашъ достойнѣйшій братъ въ Вѣнѣ уже долго предъ симъ объявилъ свою готовность къ споспѣшествованію підприємію моему. Онъ прислалъ мнѣ одинъ нравственный рассказъ, который чѣмъ можно скорѣе будетъ помѣщенъ въ газетѣ. — Ваша корреспонденція будетъ сообщена въ 3 номерѣ¹⁾. Покорно прошу извѣстить о содержаніи сего письма Г. Шеховича, и объявить ему, что я начиная съ 2-а нумера не могу высылать экземпляровъ газеты до тѣхъ поръ, пока не будутъ присланы подписныя деньги. Онъ много разъ писалъ мнѣ, что Львовская Консисторія намѣреваетъ препоручать газету клиру; — это бы много пособило успѣху ея; — до сихъ поръ она только Мукачевскимъ Еппомъ публикована была въ Епархіи. Я просилъ Вице-президента, чтобъ онъ отнесся къ Архіереямъ съ просьбою о публикованіи и препорученіи газеты, — онъ обѣщался сдѣлать, — но до сихъ поръ еще исполнено обѣщаніе. Посылаю желаемую Библію Духовича — Прощайте. —

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

¹⁾ Тут треба розуміти дві кореспонденції зі Львова, значені * * про великий дар дра Іполита Терлецького для бібліотеки „Нар. Дому“ і про будову церкви в Ужові, жовківського деканата на кошт одного з міщан-шеців.

Ч. 190.

*Лист Іполита Терлецького до Якова Головацького, пис. дня
7(19) V. 1856 р.*

Баїрст 7/19 мая 1856 г.

Предостойный Господине!

Сердешное Ваше письмо з 14 Февраля питало десь довго за мною по свити, бо нема більше 15 днів як воно постыгло мене в монастири греко-католическом св. Спаса де за мылостію Божою перебуем святыи лист та празник Пасхи и присуствовавем выбороти патриарха. — Думаемъ вже так довго не получаи ниякого отвита щосьте там презрили и мошны дописымы и допытательем то и не думаемъ вже о приготавленій новых дописи — тим більше що просывем немедлинного отвита. Одже треба було взятъся до дила та наїхутше як лыш адужавем приготавывем дописы довгсю описаниа чесного Храма Божого гроба котрѣ Вамъ посылаю. — Стане она Вамъ на кильки разив а тим часом приготавлю инши котри бѣдѣ Вамъ инди по дрѣгихъ посылаты¹⁾. — Присовокупляю образы плѣан св: храма Божого гроба — созданиа або каплицю над самымъ Божиимъ гробомъ и входъ во св. Храмъ — Но дилайте якъ се роблятъ на чужыни, изваяния на деревѣ и видѣсныте на стосовныхъ мѣсцѣхъ дописы. — Якъ просывемъ с Г. Костецкаго такъ и с Васъ прошѣ дати мени немедлинный отвѣтъ на се мое письмо. — Дѣлаю бо не довго оставаты ся тѣтки но адѣлавшы ще индну лышъ вѣльзкѣ до Захлы - Бальбека де суть наїбѣльши по пирамидахъ старыни останки таї до Дамашка и двоихъ монастиривъ нашего обряда вернѣвшисѣ похаты в Цареградъ, та послѣи де воля Божа пожене. —

Просывемъ Г. Костецкаго прислаты мени — мѣсяцословъ священническій на сеї рѣкъ та кильки нѣмеривъ Зори слы не більше то хотя ти де суть мои дописы — одже ще и Васъ прошѣ — якъ ино сѣлѣчыте се письмо мое вышлѣите такїи заразъ черезъ почту пидъ (бандою) звязкою якъ се обычно дѣлається изъ предмѣты мени тѣст, до Баїрста пидъ наднысею: A' Monsieur Monsieur Schultz chancelier du Consulat d'Autriche à Beyrouth en Syrie par Trieste — pour remettre à M-r l'Abbé Terlecki chez M-r le Docteur Dobrowolski. — Прошѣ васъ о се сѣрдиу и за те

¹⁾ Згадані дописи Терлецького поміщені в „Зорі Галицкій“ за рік 1856. під такими заголовками: „Где нешто съ записокъ второго путешествія зѣ Рима въ Ерусалимъ“ (Ч. 2—7); „Другая выписъ изъ записокъ второго путешествія зѣ Рима въ Ерусалимъ... (Ночь въ Божомъ гробѣ)“ Ч. 25—30; „Третья выписъ съ записокъ второго путешествія съ Рима въ Ерусалимъ (Одинъ день въ Ерусалимѣ)“ Ч. 35—7.

б8д8 Вам гарненьки досылаты допыси. — Не пишете мени також ничего про думки Залеського котрых перевод пиславем ще из Рыма почтою Г. Костецкому. — Виш обидьовав ся що их продасть якому книгарови видтысн8ти польскими буквами та що за те дистанется килькасот франкив — р8копысь н8сыв 8л8чыты — щож з нею здилалося? Колыб истинно як се пысав можна ю так продаты то б8доб за що видтысн8ты послыдование Ис8с8с Хрыст8 та ще лышывбы ся якї гриш и для мене а се д8же мени тепер нужне. — Дайтеж мени висть о сим — жаль бы мени б8ло тильки ось моіого тр8да д8рно запропастыты¹⁾. —

Я б8свем со всим певный щосьте пол8чылы обидьани мени грошы на видтыснение перевода послыдование Христ8 та все дожыдаем ся вже и самої кныжочки та се ось бач8 не так сем8 дил8 совершыты ся яком хотив — то щож дилаты воля Бога — можеб там вид кого заняты можна на се крышки грошы, котриб ся звернули з наїпершої продажи бо ждаты як вы д8смаете то за довго — но як неможна инакше то и так добре. —

Пром8 Вас ще пишльте н8мера Зори в котрых замистыте сю послидню мою допысь цареві всей Россій, та св. Синодови, та яким знатныйшым владыкам московским [2] також Патриарси Сербскому на 8грах и Митрополити княжества сербского в Билогради. Може за мылостію Божою д8мки мои при Божом8 гроби яке доброе вльняние здилают на чыим8 серци а и для вашого дневника се також добре бо знакомость іого розпространят ся. —

Кажете мени що в Галиции вси и Преосв: Владыка и Каноныки и Отцы Васыльяне прынялыб8 мя з видвертыми р8ками. Вир8ю та пром8 Вас всим за то сердешно подяковаты по розкаж8 вам8 іидн8 сказочк8 — ч8свем ю вид старых людеї та грамотни каж8т що вона є десь и напечатана: Був соби в іидным льиси молоденькїй заяць та таки мыленькїй, такїй сердешный що вси с8сиды любылы го мов свого ридного — Волы та телята, та бараны, та цаны, та кони вси ем8 б8лы сердешни др8ги, та все ем8 казали, все охотно для тебе пожертв8емо хотяб прышло ся и тилом пострадаты. — Бо також и заяць б8в им всим 8сл8жный, ком8

¹⁾ Чотири переклади думок Залеського, вистачені Ін. Терлецьким були печатані в „Зорі Галицькій“ за рік 1856 під анонімом „Русин із Рима“. Заголовки їх: „Думка атамана Косинського“ (Ч. 8), „Люлянє лѣтинѣ Івовѣ“ (Ч. 14), „На чайцѣ“ (Ч. 21), „Що миѣ сѣ того“ (Ч. 32). Ціла збірка перекладів, в числі 31. вийшла в Перемишлі 1861 р. п. з. „Думи та думки Іосыпа Богдана Залеського переведени з полского на родимый рускій языкъ, издани же др. Владиміромъ Терлецькимъ“. Видано їх гражданкою, що дуже обидило Залеського, який заявив, що вірикає ся своїх творів, печатаних кирилицею, хоть Терлецький присвячував свої переклади Залеському „въ память непоколебимаго дружелства и сердешно пережитыхъ разомъ дни“.

лыш нѣжда бѣла гонѣца та и на край свита — в дѣх заяць бижит та
 так що храни Боже и найлучшій козак не сѣние го догнаты, и моторно
 ся справыт, та все дѣрно — жарного гроша на подякъ не хоче пры-
 няти. — Щасливо, безопасно прожив соби так довги льита наш заяць. —
 Аж ось якось пид осень якесь лихо загнало до сього льиса собаки —
 от вѣдѣх и зноухалы зайця — та нѣж брехаты, гавкаты та впавшы на
 троп нѣж гнаты ся за зайцьом — сердешный дралав як здѣжав, скаче,
 завертає, водыт собаки и сюды и туды, облыняв ся потом та аж цюрком
 вода з нього тече, мов взяв московс(к)ую баню. — Та щож колы собаки
 все добигают та мало и за хвист не сѣхоплят. — Часом видбижит бид-
 ненькый та стане крышки виддохнуты — но прокляти собаки не дадут
 довго почывати. — Вже сердешнымъ и дѣха и сыл не стає, но на
 щастие надыбав сердешного дрѣга — бижит теля задѣрши хвист — по-
 стий постий мій голѣбонькѣ мое серденько вскыкнѣв наш заяць —
 поглянь на мое нещастие — возьми мене на хребет свій та спаси мене“
 а йому теля видрече „ты знаєш як тя люблю яб з серця тоби помигбы
 но я слабе теля не здѣжаю в-тикты но чуєш бижы ще крышки и гень на
 долини пасѣтся волы воны тебе спасѣт“. Не бѣло що говорыты бижит
 дальше и се ось и рогатый вил. Вже здалека крычыт заяць „любой мій
 дрѣже спасы мене, возьми мене на хребет бо се лыхы собаки роздерѣт
 мене“. Но вил отвѣщає „я готовый все для тебе здѣлаты но бач мени
 инше дѣло се лыхый господар жене ораты то и не могѣ тоби сѣлѣжыты,
 но недалечко є дрѣг баран, бижы до нього та ще на ным лѣчше тоби
 бѣде сидыты бо и хребет має грѣбововняный бѣвай здоров бижы небоже
 а хѣтко бо се ось бачѣ собаки“ — затѣжыв, засѣмыв, ся заяць, та скокнѣв
 до барана та просыт помочи но сей йому „колы ты сильниѣши не спаслы
 як хочеш щоб я спас тебе собаки лыхы то й тебе и мене зплыб в купи,
 но се бачѣ на горбѣхъ бородатого цапа бижы до нього вин сильниѣшый
 вид мене та крипки роги має, собак не боится и их виджене“ — кинѣлы ся
 вже и слѣозы з жалѣа сердешному зайцьови, добѣває послѣдних сыл,
 скокнув раз, два тры та вже на горби — „ой батенькѣ мій, найсердеш-
 нийшій мій, спасы мене, вже ось нездѣжаю, стоимывемся и погыбаю“ на
 се озвав ся бородатый „яб хотив тоби сѣлѣжыты но се ось занедужавем
 та врачы запретылы бигаты та якисъ лѣйки гирки и мерзкы мени дає —
 радебы серцьє та не могѣ“ и видвернѣвся та пишов соби потрасая бо-
 родою. — Та вже для бидняки и надий нема но се заглянѣв ще коня
 швыдкого поскочыв до нього та нѣж молыты „мій ангеле, мій спасы-
 телю! моя ідна послѣдна надію спасы мене“. — Я тя на себе не могѣ
 взяты не сдержавбысь ся на мени но дам тоби совит — добудь послѣд-
 ных сыл та втикай, то оставыш, далеко собаки и спасеш ся“ и завернѣв

ся та побиг — а се ось и собаки доскочылы та меж сердешными др҃с-
дами зылы собаки заїця. —

Прыйміте запевненіє моїого для Вас почтения — Вашого Пред-
стоинств смиренный брат и слуга в Г. Н. И. Х.

Пип Терлецьки.

Лист писаний на 2 сторонах 4^о.

Ч. 191.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 27. V. 1856 р.*

Ваше Преподобіє Достопочтенный Профессоръ!

Когда Ваше Преподобіє посѣщали меня въ моемъ сельскомъ уеди-
неніи, не соглашался я, чтобъ получать почтою чesкія книги издаваемыя
обществомъ чesкой Матери. Но миѣ Госп. Іоакимъ разтолковать, о что
рѣчь идетъ; слѣдовательно я совершенно соглашаюсь теперь съ миѣніемъ
Вашего Преподобія, и естли уже не поздно, готовъ всегда сплатить мою
пайку, для оплаченія транспорта упомянутыхъ книгъ. — За слѣдующій
годъ должную вкладку, съ полученіемъ моего пенсіона, неомедлю я при-
слать для отправленія ее въ чesкую Прагу. Госп. Іоакимъ на сихъ дняхъ
отправляется уже въ Стрый.

Куда дѣвается моя статья: „Краткое извѣстіе о Галицкихъ Епис-
копахъ и Митрополитахъ“¹⁾. — Естли бы она не правилась Редактору
Семейн. Библ. то пусть, доставить ее Церковной Газетѣ: надо, чтобъ
она скоро печаталась; ибо сообразно моимъ изслѣдованіямъ исправилась
бы чрезмѣрные ошибки, печатаемы въ нашемъ Шематизмѣ. [2] При спо-
собности, увѣдомѣте ласкаво Госп. Шеховича, что Іер. Блонскій бывшій
нѣкогда въ Уневѣ и приходникъ настоящій деревни Чехъ одно и тоже
лице: слѣдственно пусть только оденъ экземпляръ отправляетъ на его
имя въ Чехи, а другаго не нужно присылать въ Уневъ. Экземпляръ
присылаемый въ Уневъ, возвратитъ Госп. Редактору — Блонскій съ воз-
вращеніемъ пошторта.

Словаръ Лабенцкаго имѣетъ уже быть въ Львовѣ у Вилда, я же-
лалъ бы увѣдать что онъ стоитъ. —

Я занятъ теперь переписываніемъ § 9 моей статьи на чисто, пере-
писка весьма идетъ медленно, при другихъ занятіяхъ. —

¹⁾ Напеч. в „Семейн. Библиотец-ї“ за рік 1856 стр. 129—31,
145—8, 161—4.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою.

А. Петрушев.

27 мая 1856 Въ Уневѣ.

На 4 сторонѣ:

An S-ne des Herrn Jacob Glowacki Professor der ruthenischen Sprache und ihrer Litteratur Hochwürden in Lemberg. franco.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Ч. 192.

*Лист Карла Владислава Запа до Якова Головацького,
пис. дня 3. VI. 1856 р.*

V Praze dne 3. července 1856.

Milý Příteli!

Odevzdáváje letošní druhý svazek Památek archeologických knihkupci Řivnáčovi, aby ho ku knihám pro Tebe do Lvova určeným přiložil, dověděl jsem se od něho, že první letošní zasílka matičních knih byla z Vídně jemu nazpět poslána, proto že prý se Komissionář Kallenbacha Lvovského zdráhal, ie přijmouti. Řivnáč povídá, že Kallenbach bezpochyby bude špatný kredit ve Vídni msti, a že mu proto nic zasílati nechť. Abyste se tedy obrátili na jiného knihkupce ve Lvově, snad na Milikovského, bude li chtít to objednávat. Konečně myslím, žeby bylo Vám nejlépe poslouženo, kdyby ste se obrátili k prostředku tomu, jež matice sama navrhuje. Totiž každý zakladatel pošle sem 1) základní listek, 2) ročně 20 kr. pro expeditora, 3) nějakou peněžitou zálohu na listovní marky, neboť expeditor zasílá každou knihu čtvrtletně s musejníkem zároveň, a má-li to býti levněji, posílá jednotlivé knihy pod [2] křížovou obálkou. Podrobné ohlášení toho zařízení stojí o posledních dvou svazcích musejníka, snad je někdo již ve Lvově má, aby se poučiti mohl, jak to jest.

Mně se vede nyní dost smutně, ztrátu své Hcnoraty nemohu oželeť, v domě v každém koutě její přítomnosti pohřešuji, i stávám se melancholickým, děti potřebují jiného opatření, než jakí nyní mají.

V prvním svazku v Moskvě vycházející Русске беседы vytištěna jest Tvá zpráva o literatuře Rusův v Haliči a Uhrích, kterou jsi mně zaslal. Dal jsem ji totiž Hankovi, aby ji do Musejníka přeložil, on ale

zaroven ji také poslal tak jak z Tvého péra vyšla panu Hilferdingovi, i ten nemeškal ji dát do Besedy s úvodem, že jest původně spřisovným jazykem rossyjským „pánu Hankovi“ od Tebe psaná. Hanka se tam dvakrát velebí co veliký patriarcha k němuž se všecko uchyluje, a kterýž všecko soustrěduje! Řekl jsem to Hankovi, a dal jsem mu pocítit, že se dopustil maličké lži k rozmnožení své slávy. On to rád dělává.

Naše literatura jest nyní velmi prázdná. Rittensberg vydává nyní svou ruskou historii, kterou zpracoval [3] podle Ustrjalova, jinaž nedaří se pranič při těch nynějších poměrech, o kterých ti zbytečno mluvit. Myslím žes můj poslední list w březnu t r. obdržel.

Erben tě pozdravuje, nyní začne vydávati své slovanské národní pověsti. Buď s Bohem, a napiš mně brzo čo s těmi zásilkami zamýšlíš. Tvůj oddaný přítel

K. Vl. Zap.

На 4-й стороні:

Prag.

S-e Ehrwürden Herrn Jakob Głowacki k. k. Professor der ruthenischen Sprache u. Litteratur an der Universität in Lemberg.

Лист писаний на 3 сторонах 4^о.

Ч. 193.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. перед 31. V. (12. VI.) 1856 р.

Сердечный другъ!

Окончивъ теперь весны труды хозяйственные спѣшу къ Вамъ Любезнѣйшій да что написать. Найперве возвѣщаю Вамъ, что я теперь совершенный хозяинъ, сѣю, орю и насаждаю дерева. Доселѣ ведется хорошо. Одно только недостаѣтъ добрыхъ и сердечныхъ друзей, тому то менѣ за Львовомъ истинно жаль и очень жаль. Шагая за плугомъ сложилъ я стихи во честь нашему старику Денису. Я хотѣлъ ихъ прямо послать въ Редакцію, но подумалъ собѣ, что лучше при этой случайности, и къ Вамъ написать, я бо всегда Васъ помну. Извольте дорогій другъ эти стихи подать въ Семейной Библіотеки редакцію¹⁾ — если

¹⁾ В „Семейной библіотекѣ“ напечатав Ів. Гушалевиц в р. 1855 під псевдоніом „Иванъ Черноризецъ“ двѣ поезіи „Гошевскій монастырь“ стр. 88 і „Отчій край“ стр. 321, а в році 1856 „Чудныя очи“, Записка въ альбумъ Н. стр. 37; „Ночная тишина“ стр. 55 і посьвятний верш „Денису Зубрицкому, сочинителю Истории галицко-русскаго княжества. Въ имени его друзей и почитателей“, стр. 151—2. (Ч. 10 з датою 31. мая (12. Юнія) 1856).

да что узнаете исправленія достойно, исправте самы какъ Вамъ лучше покажется. Я буду Вамъ благодаренъ. Еще одно прошеніе. Вамъ извѣстно, что я перевелъ Практическу германску грамматику по требованіи министерства и комисіи вашей. За тотъ трудъ получилъ уже 300 гульденовъ. Теперь тая грамматика выпечатана¹⁾. Я получилъ извѣстіе изъ курсоріи консисторской. Извольте другъ спросить [2] и попросить нашего Настоятеля комисіи, что думаетъ министерство съ наградою дальшею или непрійшло къ нему что?, ибо я надѣюсь что еще менѣ да что припадетъ. Если бы уже была эта Грамматика въ Ставропигіи или въ какой иной книжной лавкѣ, то здѣлали Вы бы великую милость если бы менѣ почтою прислали — я издержки заплачу здѣсь на мѣстѣ. Тоже прошу Васъ другъ донесите менѣ, или неслышали Вы что о нашихъ катехитахъ, чей уже теперь окончится этотъ вопросъ. При томъ благодарю Васъ, что Вы предплатили для меня Газету церковную. То хороша временопись. Я przygotowляю теперь нѣсколько листовъ стиховъ къ печатанью, но еще самъ съ собой я несогласенъ какое лице имъ дать.

Пожалуйте Батюшка и напишите, что новаго изъ нашего русскаго міра. Я просилъ Васъ якъ найскорше, понеже я хотѣлбы небавомъ приѣхать въ Львовъ, кобы только еще деньги получилъ за сѣно чтобы свидатся съ Вами на медку солодку. Что дѣлаетъ нашъ Денисъ, что прочіе наши други!?

Въ заключеніи цѣлюю Васъ сердечно и Ваше цѣло семейство Вашъ вѣрный другъ

Гушалевиц.

Моя супруга цѣлуетъ Вашу супругу и кланяется Вамъ.

[3] На посланныхъ стихкахъ неподписуйте меня. — Я просилъ и Редакцію Зори чтобы безименно помѣстили мои стихи къ Богу²⁾ а они подписали меня. Тому я имъ послалъ, понеже Зорю менѣ надсылали. — Но Зора не находитъ никакого соучастія. — Прощайте другъ

Гуш.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

¹⁾ Практическа грамматика нѣмецкого языка для другого и третёго отряда городскихъ и головныхъ школъ" Відень 1855 р. („Библиографія“ Левицкаго Т. I. ч. 935).

²⁾ Они напечатані в „Зорі Галицкій“ за рік 1856 Ч. 15. Крім верша „Къ Богу во время грозы“ напечатано тут поезії Гушалевица: „Къ отчизнѣ. Пѣснь“ Ч. 39 і „Отвѣтъ на пѣснь къ отчизнѣ“ Ч. 46.

Ч. 194.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня
20. VI (2. VII.) 1856 р.*

Благородной Господинъ Профессоръ!

Я долженъ былъ внезапно отправиться въ деревню и по этому не имѣлъ случая свидѣться съ Гномъ Качковскимъ и поговорить съ нимъ окончательно о моемъ предпріятіи. Предполагая что Онъ, быть можетъ въ послѣднее время своего присутствія въ Львовѣ изъяснилъ что нибудь въ томъ отношеніи, то покорно прошу Васъ, Благородной Господинъ Профессоръ, чтобъ изволили увѣдомить меня о томъ двумя словами. Отъ того зависить мой пріѣздъ въ Львовъ и мои приготовленія къ дальшему изданію Семейной Библіотеки. Имѣю планъ, который не только удовлетворить дотеперѣшней задачѣ Сем. Библ., но также сдѣлаетъ ее полезной, чѣмъ она досель никакъ не могла повеличаться. [2] Пособіе Гна Качковского было бы единое условіе къ продолживанію этого изданія и если онъ выразился какъ нибудь надежно для Сем. Библ. то я тотчасъ отправился бы въ Львовъ, вступивъ по дорогѣ къ Гну Качковскому. —

Я издавалъ бы Семейную Библіотеку въ такомъ характерѣ какъ она теперь представляется, только по крайней нуждѣ и въ такомъ случаѣ, если сама газета и я будутъ обезпечены.

Человѣкъ, въ званіи Журналиста теперѣшней Сем. Библ. задирается съ многими, а друзей не пріобрѣтаетъ. Я убѣжденъ, что еслибы мнѣ пришло въ Львовѣ погибать изъ голоду никто и не спросилбы о томъ. Для того я рѣшился предоставить критическое дѣло людямъ дѣльнымъ и истиннымъ критикамъ, самъ же желалбы, издавая Семейную Библ. быть полезнымъ.

Я совсѣмъ не знакомъ съ Русинами живущими въ Львовѣ и даже не имѣю случая входить въ Русскія общества, [3] а таки писали въ Вѣстникъ, что я фондъ С. Б. выдалъ на другія potreбы; и если обстоятельства принуждаютъ меня купить себѣ новый сюртукъ, то они считаютъ это на счетъ фонда, а не хотятъ увѣриться, что я сюртукъ и прочая на вексель бралъ у портника и то отъ нужды моей личной. Такое ничтожное обстоятельство навожу здѣсь чтобъ и Вы Благородной Господинъ Профессоръ не хотѣли осуждать меня по видимымъ обстоятельствамъ, а только увѣрилися что число моихъ подписчиковъ никакъ не

въ состояніи поддерживать журналъ. Еслибъ не пособіе изъ М...¹⁾ я бы не возмогъ былъ издать 8 число, и заплатить за минувшій и текущій годъ.

Покорно прошу, Милостивѣйшій Государь, чтобъ изволили увѣдомить меня о рѣшеніи Гна Качковского, ибо я ни откуду не могу добыть никакого извѣстія по этому дѣлу. Осмѣляюсь еще съ одною просьбою: если бы случилось что какъ иногда бываетъ кто прислалъ бы на руки [4] Господина Профессора какія предплатныя деньги, но понеже я быть можетъ не застаю Васъ въ Львовѣ, то покорно прошу, отослать ихъ къ сторожу въ этомъ домѣ гдѣ обитаю. Какъ приѣду въ Львовъ, то было бы случайно по крайней мѣрѣ чѣмъ начать дѣло. Прося Васъ, Милостивѣйшій Государь о прощеніи за мою смѣлость, имѣю честь оставаться

Благороднаго Господина Профессора покорнѣйшій слуга

Сев. Г. Шехович.

Кропивникъ 20 Іюн. 2 Іюл. 1856.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 195.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 2 (14) VII. 1856 р.

Любезнѣйшій другъ!

Я очень благодаренъ Вамъ за Вашъ отвѣтъ. Вдругъ взялся за дѣло по Вашему требованію и вотъ составилъ Knittelode²⁾ которую Вамъ посылаю, что Вамъ угодно здѣлайте, или помѣстите въ какомъ то журналѣ, или если не будетъ пнаго стиха, чей выпечатается особно. Слова Вамъ не ошибно пришло тоже, только пожауйте пусть ихъ спешу по буквамъ. Шеховичъ писалъ ко мнѣ, что онъ хочетъ въ Петербургскую Академію по воззванію ея отослать тоже Словарець и возывалъ меня къ надсыланію словъ помѣст. но я отказался ему надѣлать — Вамъ Любезнѣйшій пришло вѣрно пришло только подождите

¹⁾ З Москви від Погодіна в сумі 220 злр. Порівнай переписку Погодіна поміщ. в Чтеніяхъ моск. общ. древностей за рік 1880 стр. 663.

²⁾ Під сею Knittel-ode треба, мабуть, розуміти вірш Гушалевича, печ. в „Церковной Газетѣ“ Раковського (ч. 22) п. з. „Стихотвореніє въ память торжественнаго дня дѣйствительнаго произведенія куръ Михаила Левицкаго митроп. Галицкаго въ чинъ кардинала св. римской церкви, поднесенное сочинителемъ отъ имени австрійскаго русскаго духовенства“.

немножко. Мнѣ худо, дѣти болѣзнують. — Я и жена здоровы. — По-
здоровляемъ Вашу Любезну супругу съ новорожденной дочерью да ро-
стетъ во Вашу утѣху. Споръ *de lana carina*¹⁾ превосходный, мнѣ
кажется, что то изъ Вашего пера, инѣ никто такъ не напишетъ, я вдругъ
позналъ — Тоже Роксолану и прочи стишки обдѣлаю и пришлю, но
еще теперъ нѣтъ времячка досуга. Если бы пришла Граматика нѣмецко-
русска извольте прислать на мой счетъ — я деньги Вамъ вдругъ отдамъ.
Простите Любезный другъ, что такъ пишу поскоренько ибо почта отхо-
дить — цѣлюю Васъ всѣхъ сердечно.

Вашъ другъ

І. Гушалева.

2/14 Іулія 1856.

Лист писаний на 1 стор. 4⁰.

Ч. 196.

*Записка Я. Головацького в справі висилки книжок і рахунків
з Н. Сабатом з датами 10/VI 1852 і 6(18) VII. 1856 р.²⁾*

Гнъ Сабатъ взялъ 10/6 852.

Книгъ Матичныхъ за 50 fr. КМ. (10)

Прислалъ 16 fr. 40 k.

Черезъ мене 15 —

Итого 31 fr. 40 k.

книжокъ отослалъ*) 3 — 34

И того 35 — 14

Вычетавъ эту сумму изъ

50 fr. (10)

35 — 14

Г. Сабатъ остается долженъ

14 f. 46 k.

въ Матицу.

*) т. е. 19 букварей и 2 читанки — 8 экс. Грамматики идутъ на
мой счетъ. —

Дня 18/6 Іюля 856 пишу Notу въ Матичное Управительство, что
книжки Сабату приимѣнены содержатся въ моемъ приѣмѣ — слѣдова-
тельно Сабатъ заплатилъ 35 fr. — 14 kr. изъ вычетаніемъ изъ суммы,
кою я долженъ т. е. 48 fr. 40 kr. остается за мною долгъ 13 fr.
26 kr. КМ. —

¹⁾ Поміщ. в „Сем. библ.“ за рік 1856 стр. 168—74.

²⁾ Порівняй лист ч. 161 стр. 231.

— Прочія несообразности въ числахъ должны почитаться за ошибки. —

[2] Гнѣ Сабатъ признаетъ что получилъ

100 букваровъ по 10 kg. = 16 — 40

20 Читанокъ по 12 = 4 —

20 Молебниковъ по 5 = 2 — 30

23 — 10

10/6 852 Гнѣ Сабату:

10 экс. Проп. Мигалича à 6 k. = 1 fr.

10 экс. Памят. изъ Отп. à 5 k. = — 50 k.

Итого 1 f. 50

Писано на 2 стор. 4^о.

Ч. 197.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис.
дня 24. VII. 1856 р.*

Любезный Мой Другъ Іаковъ Θεодоровичъ!

Письмо Ваше чрезъ О. Мих. Куницкого одержалемъ, за что много благодаренъ пребываю. — Вы мой Другъ пишете что всѣ радуются и торжествуютъ даромъ Шляпи Его Превозходителству нашему Архіерею и Митропол. Мы желаемо Вамъ хорошей радости и торжества, радуйтесь за Себя та и за насъ — Вамъ подобаетъ торжест(в)о, а намъ слезы лишь отъ даней, повиновенія, гоненія и грабежи — Если Вы читали хорошо Исторію Енгля о Галиціи, то вспомнѣтъ на слова — Man muss von Vornen Zucker geben und von Hinten батоги — истенно и теперь дѣлають да поступаютъ такъ снамы, какъ и снашими прихожанами — Вамъ должно быть еще впамяти фервалтерія Коссовска та и ей правленіе, но это было когда то въ Коссовѣ, но теперь во всей Р. Гал: Землѣ на тотъ ладъ фервалтеріи утворено. Высокопрепод: Крилошан: Кузѣмскій пишетъ къ намъ чтобы промишлять о складахъ на домъ народ: — но у насъ уже силъ нѣтъ къ тому, уже Езуити довѣреніе нашихъ узыскали, а мы лишь стались орудіями чужими и творимо вредъ, такъ нашимъ, какъ и сами себѣ а Езуитъ хохочетъ та приплескиваетъ въ ладони. — Нашъ путь уже оденъ тотъ, которымъ пошли Познанцы — [2] Ей Мой Другъ Іа: Θ. какъ вспомню минувшее а сравню съ настоящимъ, то въ жилахъ кровь стигнетъ — а всему виновати наши самы. — И что тамъ съ конкордат: слышитъ дается? скоро нашъ церк. мѣсяцословъ уничтожатъ? скоро намъ прикажутъ служить С. Тайны на опрѣснокъ? —

Вы думаете, что намъ невѣдомо о чемъ было прѣнїе мы все хорошо вѣдали, и вѣдаемо, что дѣлала и дѣлаеть тайно наша Мачиль къ нашей загибели. —

Нашу надежду и печаль возлагаемъ, что Тотъ непопуститъ езуитизму да Евреизму взять верхъ надъ вѣрою Х-вой желаю Вамъ да вашей Марїи съ семейкой всякаго блага, спрашиваю меня поминать да когда то при свободномъ времени писать къ мнѣ. —

НВ. У нашихъ сосѣдъ приказано заводить деревеньски школы, но приказано и сдѣлано, не на бумаги, но на дѣлѣ, и втрехъ годахъ больше здѣлано будетъ какъ у насъ, отъ 818 бо русски учиться начнутъ ли по русску и вкороткое время стануть на ровни съ Западомъ [3] а нашими до конца жизни быть фибликами. —

Вашъ чистосердечный другъ пишетъ и по сотъ разъ цѣлуеть Васъ — 24 Іул. 856.

Іосифъ В. С.

Латиняки трублять что шляпка дана въ даръ за соизволеніе или согласіе чтобы уничтожить мѣсяцесловъ церковно-русскій — а наши блорукіи дурачки твердятъ будто Его Превозход: С. Епископъ Григорій успѣлъ удостовѣрить соборъ о фондѣ церковномъ, и о мѣсяцесловѣ — но я старой уже выжилъ нѣ однимъ нѣ другимъ не вѣру — и мое тверджу что пора приближается къ пѣнію руссогалицамъ вѣчная Вамъ память. — Я нѣвѣрной Оома доколь не одержу вѣсты что Римъ отдаеть восточно исповѣдникамъ, Моравлянамъ, полабянамъ и всѣмъ словен: [4] ихъ первобытія, этого самого блеску да шѣпія каково одержали во время С. Апост. Кирилла и Меод. — такъ долго вѣрить не буду — и всю лукавство и хитрость Лооло еврейскую презираю, и презирать буду — а ктои нашей скорби мы самы причиной да с. п. царь N(иколай).

Лист писаний на 4 стор. мал. 4^о.

Слово, взятъ в (), пис. чужою рукою.

Ч. 198.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня

14 (26) VII. 1856 р.

Будинъ 14 (26) Іюля 856.

Милостивый Государь!

Благодаря Васъ за присланныя подписныя деньги и корреспонденціи, изъявляю, что я совершенно согласенъ со всѣми Вашими разсужденіями на счетъ содержанія Церковной Газеты и помѣщаемыхъ въ ней статей. Я не премину соображаться съ Вашими совѣтами и восполь-

зоваться вашими замѣчаніями. Только далъ бы Богъ, помощниковъ и поддержателей нашихъ усилій. Но до сихъ поръ къ прискорбію ми испытываемъ одно равнодушіе и нерадѣніе къ усиліямъ нашимъ. Не только наши учение не принимаютъ участія въ упомянутой Газетѣ трудами своими, но даже и самая большая часть подписчиковъ какъ въ Венгріи такъ и въ Галиціи перестала поддерживать ее. Изъ тѣхъ, которые пренумеровали за прошлое четырехъсячное [2] изданіе по 1 гульдону, только нѣкоторые очень незначительнымъ числомъ повторили подписку. Въ слѣдствіе сего изъ бывшихъ 390 подписчиковъ, въ сію пору нѣтъ болѣе 250-ти пренумерантовъ. Впрочемъ это не должно насъ ни мало смущать, мы сколько возможно будемъ продолжать дѣятельность нашу. Успѣхъ усилій нашихъ зависитъ не отъ насъ а отъ воли Божіей. Думаю главная причина сему равнодушію и охлажденію къ предпріятію моему состоитъ въ томъ, что ни одинъ изъ нашихъ Архіереевъ не рѣшился дать гласности издаваемой Газетѣ, между тѣмъ какъ нашъ клиръ обыкновенно руководствуется авторитетомъ Архіереевъ. — При столь незначительномъ числѣ подписчиковъ едва возможно будетъ склонить Общество къ тому, чтобъ оно поддерживало изданіе газеты въ слѣдующемъ году. А потому я [3] заблаговременно увѣдомляю Васъ о семъ состояніи Церковной Газеты съ тою цѣлію, чтобъ Вы безъ лишняго шума постарались упредить что-то дѣльное въ Львовѣ, если не по лучшему, то по крайней мѣрѣ по направленію, мною наблюдаемому. — Меня не будетъ ни мало беспокоить, что я принужденъ буду отказаться отъ редакцій, только далъ бы Богъ, чтобъ въ Львовѣ основалось нѣчто прочное и спасительное. Иначе восторжествуютъ наши враги и мы не смотря на многочисленность народа нашего, совершенно поправы будемъ въ Имперіи. На тотъ случай, если въ Львовѣ вовсе нѣтъ надежды на учрежденіе подобной или лучшей Церковной Газеты, то я постараюсь защищать издаваніе ея. Мнѣ бы нужно было чѣмъ скорѣе узнать о семъ обстоятельствѣ, ибо 2 Сентября по нов. ст. будетъ происходить Общее Собраніе Общества, въ которомъ рѣшаются [4] подобные предметы. Я прошу Васъ сообщить это дѣло кому слѣдуетъ и снести (sic) съ поборниками предпріятія нашего и меня увѣдомить, естьли надежда на поддержаніе нашего направленія въ Львовѣ или нѣтъ? чтобъ я зналъ какъ соображаться съ настоящимъ положеніемъ дѣлъ.

Желая получить изъ Вѣны замѣчательныя русскія сочиненія, я обратился съ просьбою къ Вашему любимому брату для достиженія цѣли своей. Онъ благоволилъ предложить мнѣ чтобъ книги назначенныя для Васъ были сообщаемы мнѣ и послѣ прочтенія отправляемы мною къ Вамъ. Я съ благодареніемъ согласившись на это предложеніе получилъ отъ него здѣсь приложенныя четыре брошюрки, изъ которыхъ

прочиталъ три, къ четвертой же не нуждаясь, имѣя ее у себя оставилъ ее безъ разрѣзivanja листовъ. Сямъ случаемъ препровожу ихъ къ Вамъ.

На счетъ критики издаваемыхъ у насъ сочиненій долженъ я замѣтить что она у насъ еще неможетъ имѣть мѣста, такъ какъ нѣтъ еще ни опредѣленнаго направленія, ни писателей, а потому въ строгомъ смыслѣ она могла бы вредить нашему литературному подвизанію. Но упоминать о нихъ и гдѣ что замѣчать, само собою разумѣется, полезно и нужно. Равнымъ образомъ требовать чтобъ писатели и издатели посылали ихъ ко мнѣ, я считаю крайнею нескромностію. Если кто самовольно сообщить мнѣ ихъ, я прійму ихъ охотно, и что можно будетъ сказать въ пользу ихъ, скажу. Къ стати прошу Васъ прислать мнѣ Полицейскій Доноситель съ 1854 года, о которомъ упоминаете въ письмѣ Вашемъ къ Ганкѣ, далѣе сочиненія Піетрушевича именно Галичскій историческій Сборникъ и Г. Малиновскаго. Эти сочиненія мнѣ неизвѣстны и я желалъ бы ихъ читать. Извольте означить также и цѣну ихъ, я доставлю Вамъ ее точно. — Жаль что Г. Билусъ не подписался подъ своими статьями, я бы ихъ уже давно сообщилъ по безименнымъ и неизвѣстнымъ не хочу пользоваться. Ваши статьи также очень годились бы въ 15 номеръ, если бы приспѣли скорѣе ко мнѣ. Впрочемъ постараюсь воспользоваться всемъ. — Отецъ Малиновскій долженъ прибавить къ подпискѣ еще 30 кр. сереб. Поздравляю Васъ почтеннаго съ притащеніемъ (sic) семейства Вашего. Прощайте.

Лист писаний на 4 стор. мал. 8°.

Ч. 199.

*Лист Івана Головацького до брата Якова пис.
дня 22—31. VII. 1856 р.*

22/7 856.

Любезный мой Братъ!

Извини любезный мой Братъ, что я столь разъ обѣщанныхъ отвѣтовъ все еще не далъ. Признаюсь Тебѣ откровенно, что съ нѣкотораго времени я очень несчастливымъ себя считаю, почти ежедневныя огорченія и заботы довели до того, что я часто уже бывалъ близокъ къ отчаянію.

Именно мой маленькій новорожденный Владиміръ, хотя и совершенно здоровъ родился, но въ слѣдствіе неизвѣстныхъ причинъ сталъ вдругъ послѣ рожденія нынѣ и изъ силъ упадать, и такъ почти уже 4 мѣсяцы находится въ постоянной опасности; употребляемъ всякія средства, пользуемся лекарскими совѣтами — и все кажется по напра-

сну — день два три кажется ему получше — а тамъ опять начнетъ упадать — и такъ мы беспокоимся днемъ и ночью и Богъ не насылаетъ намъ ни помощи ни разрѣшенія, и мы принуждены смотрѣть на бѣднаго ребенка, изсохшаго какъ щипка, и все же намъ милого! который кажется всякой часъ готовъ глаза замкнуть на вѣки! — Старшій Ваня тоже съ времени привитія оспы часто хвораетъ, и дѣлаетъ великое безпокойствіе. Вовторыхъ служба моя очень тягостна, и до неимоверности скучна — настоятели требуютъ, чтобъ при многочисленности работы приходить въ канцелярію и по вечерамъ, и чтобъ рестанціи переработывать. Но такъ какъ я живу довольно далеко, и мнѣ почти [2] невозможно дважды на день идти въ городъ, то я отъ 8 до 5 часовъ остаюсь почти ежедневно въ должности, и работаю безпрестанно — и такъ иду вмѣстѣ и обѣдать и вечерять, и потомъ опять на урокъ; придетъ ночь, человекъ совершенно усталъ, не способенъ къ ничему. На вѣрно говорю, что у меня нѣтъ времени, даже дѣтей приглубить и налюбоваться ими; все работа и забота по жизненной части. Въ тотъ способъ проходятъ дни, недѣли и мѣсяцы, и я хотя бы самое важное предпринялъ дѣло, не въ состояніи исполнить его въ свое время. Поэтому и не удивляй ся, что я уже нѣсколько разъ общался писать Тебѣ и другимъ лицамъ, и до сегодня не успѣлъ. Восемь дней прошло уже тому, какъ я Тебѣ книги выслалъ, а самъ не успѣлъ Тебѣ написать объяснительнаго писемца, кому книги слѣдуетъ отдать или какъ. —

Но всего того мало! Мнѣ случился припадокъ и съ деньгами, которыя Ты на фелонъ прислалъ. — Получивъ ихъ, я намѣрялъ просить Г. Нодя, чтобъ онъ мнѣ въ томъ дѣлѣ былъ на руку — хорошо, онъ общался, но сказалъ, что нужно пождать заключенія конференціи епископовъ, ибо пока они здѣсь, то онъ долженъ имъ быть постояннымъ проводникомъ и товарищемъ; между тѣмъ нашелся у меня другъ, который заболѣвъ намѣренъ былъ уѣзжать на родину, въ Хорватію, и просилъ у меня денегъ въ займы на издержки путешествія, съ тѣмъ, чтобъ ихъ чѣмъ скорѣе возвратить. Зная его изъ давнихъ лѣтъ, и бывъ съ нимъ въ задумешной дружеской связи, я не могъ отказаться, и далъ ему изъ Твоихъ денегъ 30 фг. которыя къ сожалѣнію онъ мнѣ еще до сихъ поръ не отослалъ. —

[3] На конецъ заключилась конференція, и я надѣялся, что мнѣ Г. Нодъ поможетъ въ этомъ дѣлѣ; но Пряшевскій Архіерей Гаганецъ, пребывавшій цѣлое время въ Нодевомъ жилищѣ, уперся по своей благодарной душѣ, и почти силою взялъ Нодя съ собою въ деревню, гдѣ онъ и теперь еще пребываетъ. — И такъ я вовсе остался на льду — издержекъ имѣю домашнихъ и семейственныхъ бездну, и не имѣю надежду пополнить Твои деньги прежде, какъ на 1. сентября, когда получу квар-

тирные деньги; и потому любезный Братъ извини, что я и въ этомъ дѣлѣ сплосалъ. — Кромѣ того я долженъ признать, что и Г. Денисъ не мало причинилъ мнѣ и другимъ лицамъ огорченія, а все несправедливо и безъ малѣйшаго основанія; увидѣвъ письмо, которое онъ сюда писалъ, я крайне и оскорбился и сожалѣлъ моему исконному благодѣтелю, который за свою добрую волю дождался подобныхъ упрековъ и подозрѣній, а все чрезъ меня, вѣшавшагося въ это дѣло. — 31/7 856.

Ты вспомнилъ, любезный Братъ, что дражайшая Твоя супруга разрѣшилась отъ бремени, но не сказалъ кого она родила и какъ? Я радъ бы Тебя поздравить, да не знаю чѣмъ. Надѣюсь, что ребенокъ здоровъ, и дай Богъ ему здоровья въ славу нашего рода! —

Очень благодарю Тебя за присланный Тобою фотографическій портретъ; Ты доставилъ намъ большое удовольствіе, и мы его будемъ сохранять какъ лучшую драгоценность. Радъ бы я Тебѣ и свой послать, но у меня еще Богъ дастъ! Кажется бездѣлица, да и того не можно было до сихъ поръ приобрести ни себѣ ни другимъ. —

[4] По части Твоего важнѣйшаго дѣла, т. е. подвышенія жалованія, я очень часто захоживаю въ министерство для распросовъ; но какъ то дѣло это въ совершенномъ застоѣ, бывалъ я еще въ мѣсяцѣ Іюнь у Г. референта, и припоминался его памяти; но какъ онъ мнѣ ничего рѣшительнаго не сказалъ, то не было и о чемъ Тебя извѣщать. Г. Сембратовичъ былъ тоже у референта, и узналъ только что и я и что Г. Литвиновичъ, изъ всего видно, что отказать рѣшительно не могутъ, но и удовлетворить не хотятъ, по крайней мѣрѣ еще не такъ скоро, — прошеніе Твое еще не было предложено Г. Министру; но это зависитъ отъ него самого; когда захочетъ, то вдругъ и предложить ему; но какъ бы его склонить къ тому? Въ томъ и дѣло, да нѣтъ средства. Г. Сембратовичъ общалъ Тебѣ самъ писать.

Ты вѣрно можешь заключить, что я при моихъ должностныхъ и домашнихъ занятіяхъ вовсе не въ состояніи, успѣшно занять ся обработкой рукописи покойнаго брата Петра; радъ бы я сдѣлать этотъ долгъ дорогой его памяти, да нельзя, не въ силахъ человекъ. Я ее отошлю Тебѣ вмѣстѣ съ исторіей Смарагдова и прибавлю требуемое Тобою число экз. Исторіи Балудянскаго.

Кажется Ты намѣренъ издавать мѣсяцословъ, и потребуешь картинокъ и какихъ нибудь статей. Я боюсь, что я у Тебя и съ тѣмъ опоздаюсь, потому что у Мехитаристовъ я не нашелъ годныхъ, одни очень малыя и скверной работы, другія же по предмету не соотвѣт(н)ы. — Зайду еще къ другимъ типографамъ и увижу, что найду. — Статеекъ у меня готовыхъ и годныхъ нѣтъ никакихъ, и старые матеріалы безъ порядка и въ пыли лежатъ гдѣто на подѣ. — [5] У меня водворился теперь такой

безпорядокъ во всемъ, что я кажется не способенъ къ никакому литературному предпринятію. Почти годъ тому назадъ, какъ одинъ изъ здѣшнихъ книгопродавцевъ желалъ, чтобъ я составилъ какую нибудь маленькую хрестоматію съ переводомъ и объясненіемъ нѣмецкимъ для учащихся руссійскому языку; и не нашелъ до сихъ поръ досуга, чтобъ присѣсть и составить что въ этомъ родѣ. Мысли снуются, и матеріаловъ присбиралось немножко; а въ цѣлое составить, нѣтъ времени. —

Въ прежнихъ Твоихъ письмахъ Ты спрашивалъ о русской старинной книгѣ „*Αδελφότης*“¹⁾ — и я кажется извѣстилъ Тебѣ, что ея здѣсь въ Вѣнѣ нѣтъ. — Я просилъ было Батюшку, чтобъ онъ написалъ объ этомъ кому знакомому въ Петербѣ и приказалъ сдѣлать Тебѣ нужныя выписки. Но онъ до сихъ поръ не получилъ ни какого извѣстія о томъ; и я рѣшился просить Г. Вислобоцкаго который 23 уѣхалъ съ княземъ Эстергазіемъ въ Петербургъ и Москву на коронацію, чтобъ онъ поиски сдѣлалъ по тамошнихъ библіотекахъ. —

Книги посланныя Тебѣ отдай кому слѣдуетъ по роспискѣ. Я ихъ получилъ даромъ, съ тѣмъ порученіемъ, чтобъ всѣ лица и общества приняли ихъ въ знакъ уваженія не только русскихъ литераторовъ, но въ особенности и его собственнаго. При томъ же просить онъ (т. е. Батюшка), чтобъ Вы изволили лежащія у Васъ (т. е. у Тебя и Г. Петрушевича) статьи по ученымъ предметамъ, особенно по части языкословія, исторіи, этнографіи, родового быта нашей Галиціи, доставлять ему для по-[6]-мѣщенія въ Извѣстіяхъ Академіи, или и въ другихъ русскихъ журналахъ. Жалко, говоритъ онъ, что столь даровитые литераторы не имѣютъ у насъ достойной для себя публики; надо бы этимъ письменнымъ сокровищамъ направить путь въ Россію, и познакомить тамошнюю публику съ лицами, ея уваженія вполнѣ достойныхъ. Впрочемъ онъ совѣтуетъ, чтобъ вмѣсто ломать себѣ языкъ и писать для нечитающихъ Галичанъ, лучше бы было, если бы наши ученые писали для Русскихъ, гдѣ могутъ и пользу принести, и воспользоваться вознагражденіемъ публики. —

Г. Миклошича я просилъ о „*Formenlehre*“ для Тебя и Петрушевича; но у него не было уже ни одного экзempl. онъ всѣ полученные отъ издателя раздалъ и распродалъ. Куповать же ихъ у издателя Braumüllera по 7 fr. сер. я не могъ безъ Вашего соизволенія.

При томъ случаѣ далъ П. Миклошичъ одинъ экз. „*Apostolus Monasterii Siſatovac*“ безденежно для Тебя. —

¹⁾ Граматика вид. у Львові 1591 р. Гляди про неї мою розвідку, поміщену в „Запискахъ“ Наук. Тов. ім. Шевченка. Т. VII.

Напиши мнѣ любезный Братъ, о нашемъ Дядѣ Дмитріи; я получилъ отъ него нѣсколько писемъ, въ которыхъ требовалъ помощи; я отвѣчалъ ему и послалъ нѣсколько fr. но ему было этого мало, онъ видно оскорбился и началъ жаловаться на кузиновъ. Мнѣ очень жалко, что не могу вознаградить давнихъ благодѣяній. Въ послѣднее время онъ выбирался изъ Голубицы куда то на Подолье. —

„Парнасъ“¹⁾ и споръ „de lana caprina“²⁾ кажется глубоко тронулъ нѣкоторые лица, о которыхъ сочинитель можетъ быть и не думалъ. Впрочемъ я совѣтовалъ этимъ лицамъ, чтобъ не вызывали Сем. Библ. на полемику, бо имъ часа утресть. Такъ и случилось. Теперь молчать и носы опускали; но уже поздно, публика разочарованна. Въ концѣ должно все же признаться, что подобный споръ есть только [8] явнымъ доказательствомъ безнадежности нашего народа, и его литературы. Въстѣ наставанія на нѣкоторые жѣлкія черты нашего нарѣчія, и напряженія силъ для созидація новой народной литературы, не лучше ли было, еслибъ наши молодые люди занимались усердно истинно народною изустною литературою, и изслѣдывали съ любовью какъ въ наши времена бывало. Тѣмъ сохранили бы не одно слово не одну форму, которой грозитъ забвеніе. Увѣщавай Братъ въ томъ смыслѣ молодыхъ людей, тѣмъ сдѣлають они услугу не только любимому народу, но еще больше истинной литературѣ, и просвѣщенію.

Уцѣлуй, Братъ, дражайшей супругѣ Твоей ручки и дѣтей Твоихъ, кланяйся Г. Денису и брату Владиміру; я собираюсь имъ писать и поздравлять счастьемъ, котораго достигли, кланяйся и всѣмъ друзьямъ и знакомымъ; Г. Пашкевичъ недавно уѣхалъ на отпускъ въ Галицію, и казалъ что будетъ и въ Львовѣ; можетъ быть, Вы свидаетесь, и тогда возможно Тебѣ будетъ сказать словцо въ томъ смыслѣ, что непостоянность, и нерѣшимость *Ego et consortes* какъ правительственныхъ лицъ, принуждаетъ нашихъ молодыхъ людей, прибѣгать къ крайности, т. е. къ Москвитизму, и что надо въ томъ отношеніи быть немножко снисходительнымъ къ иномыслящимъ.

Прощай и не забывай

Твоего Ивана.

31/7 856.

[7] Книги посланныя мною 21/7 слѣдуетъ отдать:

Г. Зубрицкому:

- 1) Исторія Балтійскихъ Славянъ I. томъ.
- 2) Отчетъ Имп. русск. географ. общества Спб. 856.

¹⁾ Перівнай: „Сем. библ.“ за рік 1856 стр. 100—105.

²⁾ Порівнай лист ч. 196.

Для Тебя:

- 1) Болгарскія пѣсни Безсонова, два тома.
- 2) Исторія Балтійскихъ славянъ.
- 3) Литерат. извѣстія изъ Варшавы.
- 4) Филологич. замѣтки Паплонскаго.
- 5) Apostolus e codice Monasterii Sisatovac.
- 6) Письма объ исторіи Сербовъ и Болгаръ.
- 7) Неизданное свидѣтельство о Владимирѣ св.
- 8) Народное возрожденіе Сербовъ и Лужичанъ.
- 9) Воспоминаніе о Н. И. Надеждинѣ.

Четыри послѣднія брошюры Ты получишь посредствомъ Г. Раковского изъ Будина.

Для Нар. Дома:

- 1) Извѣстія Акад. Наукъ тома четвертаго выпуска III.
 dto dto dto dto dto dto VII.
 dto dto dto dto dto dto VIII.
 dto dto dto dto пятаго dto I.
- 2) Исслѣдованія о древнихъ памятникахъ старосл. литературы.

Для Г. Петрушевича:

- 1) Исторія Балтійскихъ Славянъ ut supra.
- 2) Исслѣдованія о древнихъ памятникахъ.
- 3) Письма объ исторіи Сербовъ и Болгаръ.
- 4) Литерат. извѣстія изъ Варшавы.
- 5) Филолог. замѣтки Паплонскаго.
- 6) Слѣды давняго знакомства русскихъ съ Азіей.

Лист писаний на 8 сторонах 8°.

Ч. 200.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
1. сернія 1856 р.*

Любезный мой Братъ!

Сію минуту я вышелъ изъ министерства просвѣщенія, съ тѣмъ извѣстіемъ, что Твое прошеніе уже разрѣшено, и лежитъ въ рукахъ переписчиковъ въ экспедитѣ министерства. Сегодня не могъ я еще извѣдать, какой успѣхъ этого рѣшенія; но при томъ же я не въ силахъ удержаться, чтобъ покрайней мѣрѣ тѣмъ извѣстіемъ съ Тобой, любезный, не подѣлиться. Завтра узнаю обо всемъ точно, и опять напишу Тебѣ писемцо или поздравительное, или чего Богъ сохрани, сожалительное.

Слѣдовательно пожди еще эти сутки, помолись искренно Всевышнему, и тогда судьба Твоя будетъ уже въ рукахъ Твоихъ. Какое то глубокое предчувствіе въ душѣ моей говоритъ мнѣ, что дѣло рѣшено по Твоему желанію.

Дай Богъ, чтобъ мое предчувствіе исполнилось! Прощай любезнѣйшій Братъ и не забывай Твоего искреннаго

Ивана О. Голов.

Вѣна 1. Августа н. стilia 1856.

Лист писаний на 1 сторонѣ 8°.

На 3 сторонѣ: S-r. Hochwürden Herrn Jacob Glowacki ord. öffentl. Professor an der k. k. Universität zu Lemberg Nr. 634 $\frac{2}{4}$.

Ч. 201.

*Листъ Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
2. VIII. 1856 р.*

Любвиный мой Братъ!

Слава Богу въ вышнихъ! Предчувствіе мое и тотъ разъ не обмануло меня: дѣло Твоего (sic) рѣшено въ министерствѣ просвѣщенія какъ нельзя лучше; если тотъ докладъ, который отсюду вышелъ, въ министерствѣ финансовъ состоится, куда дѣло для окончательнаго рѣшенія пошло, то Ты получишь не только полное жалованье 1200 fl. слѣдующее Тебѣ какъ ординарному профессору, но кромѣ того еще и добавку за миновшій годъ, въ томъ по крайней мѣрѣ смыслъ рѣшилъ и доложилъ Г. Министръ просвѣщенія.

Въ понедѣльникъ т. е. 4-ого Августа будетъ уже дѣло Твое въ министерствѣ финансовъ, куда я немедленно зайду, и опять буду просить тамошняго референта и министра. Министръ Бар. Брукъ не множко скупъ, но и это извѣстно, что онъ человѣкъ благороденъ и справедливъ; то и полагають здѣсь, что онъ никакимъ образомъ не откажетъ, хотя можетъ быть, немножко подорветъ. А такъ въ имя Божье надо всего лучшаго ожидать и Бога молить. На дняхъ я стану раскланиваться и благодарить отъ имени Твоего всѣ лица, которыя столь великодушными для Тебя показались, а именно Г. референтъ Моцартъ и Министръ гр. Тунъ.

Впрочемъ совѣтую Тебѣ, не ликуй преждевременно, [2] и не разглашивай только самымъ откровеннымъ лицамъ; потому что есть въ свѣтѣ завистныя лица, которыя даже въ послѣднюю минуту могли бы чѣмъ нибудь повредить. Показывай надежду и радуйся въ душѣ, но не возбуждай зависти.

Завтра или въ понедѣльникъ отъѣзжаетъ изъ Вѣны Дръ Литвиновичъ какъ куріеръ кардинала Пражскаго кн. Шварценберга, который отъ имени Императора опредѣленъ вложить нашему сѣдоглавому Митрополиту кардинальскій баретъ.

Ожидайте большого торжества въ Львовѣ, невиданнаго ни на Червонной ни на Всей Руси!

Совѣтникъ Шашкевичъ есть теперь на водахъ въ Стиріи, въ Рогичѣ; 5-го будетъ черезъ Вѣну проѣзжать, и поѣдетъ также въ Львовъ.

Уцѣлуй всѣхъ Твоихъ любезныхъ, надѣйся всего лучшаго, и не забывай Твоего Брата

Ивана Ѡ. Головац.

Вѣна 2-го Августа 1856 н. ст.

Лист писаний на 2 сторонах вел. 4^о.

Ч. 202.

*Лист Ивана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
2. (14.) IX. 1856 р.*

Любезный мой Братъ!

Извѣщаю Тебя на кратцѣ о дѣлѣ Твоемъ. Какъ Тебѣ извѣстно изъ прежняго, прошеніе Твое пошло съ концемъ Іюля (sic) въ министерство финансовъ. Въ половинѣ Іюля я былъ у референта Г. совѣтника надворнаго „Vesteneck“ — который казался мнѣ очень ласковымъ, и сказалъ, что „сдѣлаетъ все, что только возможно въ предѣлахъ законовъ, впрочемъ увидитъ, что скажетъ Г. Министръ“; однакоже примѣтилъ, что прошеніе недавно что пришло, и что въ немъ дѣло идетъ о равнопоставленіи Твоемъ съ прочими профессорами“. Кажется, что въ томъ смыслѣ доложена и сопровождена была Твоя просьба изъ стороны министерства просвѣщенія. — Я подумалъ сразу, что пожалуй надо будетъ подождать, пока будетъ рѣшено. Однакоже вдругъ пошелъ я и къ самому министру Бруку, и щастливо попался въ день воскресный, когда онъ давалъ аудіенцію. Меня сейчасъ пустили. Я бывалъ уже у многихъ высокихъ Господъ на послушаніи; но говорю откровенно, что мнѣ никакой такъ не понравился, [2] какъ министръ Брукъ. Уже спаружи видно, что геніальный человѣкъ; въ его лицѣ какое то выраженіе непреклоннаго характера, справедливости, и при томъ нѣжиѣйшаго великодушія. Выслушавъ меня, отпустилъ онъ меня, и милостиво внушилъ полное довѣріе въ успѣхъ. И такъ уже 30 августа рѣшило министерство финансовъ Твое прошеніе, и отослало опять въ мин. просвѣщенія, гдѣ оно и сегодня еще остается; я не успѣлъ еще говорить съ Г. Моцартомъ,

но надѣюсь что до 1. октября уже все будетъ кончено. Пока молитесь Богу, чтобъ Васъ помиловалъ; я надѣюсь, что дѣло будетъ вѣнчано благимъ успѣхомъ, и что Ты получишь полное жалованье въ 1200 fr. какъ Тебѣ по чину слѣдуетъ.

На дняхъ именованъ Доръ Малецкій, кажется священникъ, бывшій профессоръ въ Краковѣ, а нынче въ Инсбрукѣ классическихъ языковъ, въ профессора польскаго языка и литературъ на Львовскомъ университетѣ.

Не задолго пошлю Тебѣ нѣкія книги.

Пирай любезный и уцѣлуй Твоихъ — Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Гол.

Вѣна 14/2 Сентябр. 856.

Лист писаний на 2 сторонах 8^о.

Ч. 203.

*Лист І. Раковського до Якова Головацького, пис. дня
19. (IX.) (1. X.) 1856 р.*

Будинъ 19. Сентября (1 Октябр.) 856.

Милостивый Государь!

Долговременное молчаніе Ваше беспокоитъ меня несповѣдно. Именно волнуетъ меня мысль, не больны ли Вы или не приключилось ли Вамъ нѣкое злополучіе? Прошу, если возможно, извѣстить меня о причинѣ молчанія Вашего. Я надѣялся получить отъ Васъ описаніе торжествъ происходившихъ по поводу интронизаціи Его Еминенціи Кардинала, равнымъ образомъ ожидалъ извѣстій объ иныхъ достозамѣчательныхъ событіяхъ, но къ прискорбію не сбились мои надежды. Я приписываю это нѣкому неожиданному, [2] не дай Богъ, злополучному произшествію. Прошу вывести меня изъ сихъ недоумѣній и благосклонно принимать участіе трудами Вашими въ Журналъ, жизнь котораго вовсе не упрочена, а сомнительна и требующая поддержанія со стороны поборниковъ его. — Корреспонденція, помѣщенная въ 17 номеръ и означенная І. К. навѣрно происходитъ отъ Билуса; ибо иной безыменной и отдѣльной корреспонденціи я не получилъ изъ Львова. — Я не понимаю, что могло его побудить написать вздоръ и сплетни въ газету. Впрочемъ дѣло маловажное и не стоитъ беспокоиться по причинѣ его¹⁾. Я желая согласно

¹⁾ В сій статіі, присланої зі Львова, автор І. К. висказує радість з нагоди іменування кардиналом митр. Мих. Левицького, одушевляясь его заслугами, яких однак не спеціалізує, бо „высочайшій санъ его уже самъ

об'явленію моему, помѣщенному въ 19 Нумерѣ, дасть изъясненіе о ней, осмѣлююся покорно просить Васъ увѣдомитъ меня, что именно [3] истина, и что ложь въ ней? Особенно правда ли то что сказано въ ней о фондѣ священническихъ вдовиць. Ибо зтотъ пунктъ всего болѣе касается Публики.

Издаваніе Семейной Библіотеки повидимому совершенно прекратилось. Редакція Зорі Галицкой писала мнѣ что она не будетъ больше виходить и приглашаетъ меня къ продолженію довѣрительныхъ писемъ. Въ приложеніомъ здѣсь писмѣ, адресованномъ къ Кобринскому я соглашаюся на предложеніе подъ тѣмъ условіемъ, чтобы не измѣняли въ слогѣ ни буквы предоставляя ей впрочемъ дѣлать измѣненія въ смыслѣ статей по усмотренію ея. —

Не знаю, изволили ли Вы отдать Г. Шеховичу письмо мое съ вложенными въ него 10 гульд. сербр. какъ подписаною цѣною на 4 экземпляра Семейной Библіотеки. [4] Я не получилъ отъ него никакого отвѣта, а потому не знаю, намѣревається ли онъ нѣчто издать или нѣтъ. Если не намѣревається издать ничего и не имѣетъ на мнѣ никакихъ претензій, то прошу его въ присоединенномъ здѣсь писмѣ отдать вамъ эти книги (sic),

по себѣ свидѣльствуетъ о нихъ“. Епископа-суфрагана, І. Бохенського називає автор „сильнѣйшею подпорою нашей Архиепископіи“. Далше говорить автор про жертву кардинала Левицького в сумі 55 тисяч злр. і про жертву львівської капітули в сумі 10 тисяч злр. на обнову церкви св. Юра. Вкінці згадує І. К. про вдовичий фонд, на який навіть крилошани зобов'язали ся платити і про стан будови Народного Дому. Панегіричний тон, в якому автор веде цілу допись мусів неподобати ся Головацькому, хоть з другої сторони сам Головацький в тім самім числі помістив не менше панегіричну вістку, підписану **, про іменуванє Левицького кардиналом. (Порівнай Церк. Газета 1856. ч. 17. стр. 134—6). Замітимо далше, що в 19 ч. „Церк. Газеты“ поміщені знов дві дописи Я. Головацького, значені **. В одній з них говорить він про величавий дар Іп. Терлецького в користь бібліотеки і музея „Нар. Дому“, в другій про сподіванє торжество вложеня кардинальського бірета Мих. Левицькому. В ч. 20 подав Головацький коротку історію Ставропигійського Інститута і згадав про дар кард. Мих. Левицького для інститута в виді срібної медалі, вичеканеної Пісм ІХ в пам'ять проголошеня догми про непорочне зачатє Пресв. Діви. В ч. 30. поміщена нова допись Я. Г. про видавничий рух в Галичині, про іменуванє схоліярхом крил. Лотоцького, про можливість креованя руської катехитурі у львівській візрцевій школі, про німецьке виданє підручника церковної історії Феелера, про друк руських підручників для шкіл Попеля і Малиновського і про проєкт підвищення платні руським сьвященникам, зладжений перемиским єпископом, Яхимовичем. О скільки можна догадувати ся, то Головацький прислав також переклади грамот в справі іменуваня М. Левицького кардиналом, які поміщено в 32 числі „Церк. Газеты“. Порівнай лист ч. 212.

и Вы извольте принять ихъ на счетъ тѣхъ книгъ, которыя я получилъ отъ Васъ и поныѣ еще не расплатился съ Вами. Эти книги, какъ извѣстно Вамъ, суть слѣдующія: Антологія, Отецъ Игнатій, Змѣй Нотайскій. Нѣчто денегъ на счетъ ихъ послалъ я въ прошломъ году — прошу равсчитаться со мною и увѣдомить меня. Равнимъ образомъ, если будетъ доставать, прошу вычесть цѣну за сочиненіе Малиновскаго и Петрушевича, и отдать деньги, кому слѣдуетъ. Если же бы вы не получили отъ Г. Шеховича денегъ обратно, то покорно прошу прислать мнѣ счетъ о всемъ, — и я не замедлю уплатить весь долгъ со всею готовностію. Имѣю честь быти съ истин. почт.

И. Р.

Лист писаний на 4 сторонах малої 8°.

Ч. 204.

*Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня
3. X. 1856 р.*

Ваше Высокопреподобіе, Милостивый Государь!

Тотчасъ послѣ отъѣзда В. Высокопреподобія я послалъ письмо къ нашему высокопочтенному покровителю¹⁾ въ Самборъ и получилъ весьма ласкавый, поощрающій отвѣтъ, изъ котораго только привожу нѣсколько словъ, подавающихъ мнѣ поводъ (sic) къ В. Высокопреподобію писать. Тѣ слова суть: „Съ желаніемъ Вашимъ, дабы плеканныи Вами цвѣты нашої словесности моимъ иждивеніемъ печатаны были, соглашаюсь и поручаю В. Г. Головацкому, дабы ся цвѣтамъ, о которыхъ ту мова, критическимъ окомъ приемотрилъ, и ихъ, если критику выдержатъ, моимъ коштомъ печатати велѣлъ. Взглядомъ словаря порозумѣтся съ В. Г. Головацкимъ, бо онъ работаетъ такожь надъ такимъ дѣломъ“. —

Теперь посылаю продолженіе „рукописи“ для критическаго пересмотра. Початокъ находится въ Зорѣ ч. 10, 18, 19, 29, 30, 33, 34, 35, и 36.²⁾ Конецъ пришлю такожь въ свою пору. Ежели рукопись выдержитъ критику, прошу вселаскаво меня извѣстити прежде нежели подастся къ печатанію; въ печатанной бо части втиснулись по нерадѣніи печатающаго ошибки, которыя необходимо прежде исправить подобаетъ. Ежелибы рукопись не удостоилась печатанья въ особой книжечцѣ, прошу продолженіе передать редакціи къ дальшему печатанію въ Зорѣ. Въ случаѣ

¹⁾ Качковському.

²⁾ Є тут мова про переклади краледворської рукописи, які М. Попель печатав під іменем М. Онуфрієвичъ. Ів. Левицкій: „Бібліографія“ ч. I. ч. 964. I. Порівнай впрочім Лист Ч. 206.

первомъ просилбы я *що* исправить повсюду на *что*; но *ого* на *аго* измѣнять не думалбы я [2] по тому, что слогу рукописи больше народный. Впрочемъ полагаюсь на благоразуміе В. Высокопреподобія и молю только струны критики не весьма высоко натягивать. Всегда однако будетъ моя святѣйшая должность совѣтатъ В. Высокопреподобія повиноваться. —

Ученики мои изъ семаго класса просятъ меня скрипта „Моральна“ для ихъ употребленія печатать, и обязуются третью часть издивенья поносить. Такъ посылаю нѣсколько листовъ ими написанныхъ, мною же уже исправленныхъ. Тутъ употребляется въ род. *ого*, *его*; въ имен. множ. въ всѣхъ родахъ *ymi*, *im*. Іаково мнѣніе В. Высокопреподобія? Оставить ли то или измѣнить на *аго*, *его*, *ymi*, *im* и *ym*, *im*? Бумагу для печатанья моральной желалбы я бѣлу, буквы кирилица мала, форматъ осмерицы, въ 500 экземпляровъ. Цѣлая книга можетъ содержать не болѣе якъ 9 листовъ печатанныхъ. Что въ скриптахъ разъ подчеркнено, означаетъ: что буквы такія самы, якъ книга печатается, имѣють другъ отъ друга далѣе отстоять; два раза подчеркнутое означаетъ большія буквы, а три разы еще большія. Завдатку пошлю 50 р. ср., скоро мнѣ вселаскаво изволите прислать пробу печатанья и бумаги, и напишете, сколько одинъ аркушъ печатанный совсѣмъ будетъ стоить¹⁾. — Что съ словаремъ дѣлать?

Ожидая скорого отвѣта пребываю съ совершеннымъ почтеніемъ В. Высокопреподобія

покорный слуга

Попель.

(Нынѣ прав. еписк. Витебскій).

Тернополь 3/10 855.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Слова, взяті в (), пис. чужою рукою.

¹⁾ Під ч. 189 переписки Я. Головацького маємо чвертку тонкого паперу, на яким його рукою написано „Дѣло о печатаніи Правоученія М. Попеля“, почім додано чужою рукою: „Auf dem Papier werden 500 Exemplare kosten für den Satz, Druck und Papier 11 fr. CM. für Einen Bogen. — Sollten 1000 Exemplare gedruckt werden, so kommt der Druck auf 17 fr. 30 kr. Cmze pr. Bogen“.

Ч. 205.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
11 (23) X. 1856 р.*

Любезный Мой Братъ!

Я надѣялся, что до 1 Октября т. г. Твое дѣло совершенно будетъ кончено. Но сему такъ еще не быть. Человѣкъ разсуждающій по наружности, часто ошибается; я полагалъ большую довѣренность на министра Брука, какъ я Тебя уже прежде извѣщалъ; но вдругъ по возвращеніи Твоей просьбы въ министерство просвѣщенія, рассказывалъ мнѣ минист. секретарь Feil, что референтъ духовныхъ дѣлъ при министерствѣ финансовъ, совѣтникъ Festenekъ во всемъ гдѣ только можетъ, противится предложенію министра Туна; и въ слѣдствіе того далъ министръ Брукъ отказъ на Твое прошеніе. При томъ же замѣтилъ Г. секретарь Feil, что это не мѣшаетъ, и что министръ Тунъ самъ отъ себя сдѣлаетъ докладъ Его Величеству о Твоей [2] просьбѣ, и что нѣтъ сомнѣнія въ благополучномъ рѣшеніи. И такъ сегодня дознался я истинно, что докладъ Г. Министра Туна касательно Твоей просьбы отосланъ 21 октября къ Высочайшему рѣшенію Его И. Величества; въ докладѣ сказано, чтобъ Тебѣ на первое начало опредѣлено 1200 fr. — какъ и слѣдуетъ по Твоему характеру, но касательно 10 лѣтнихъ додавокъ, это еще предѣоставлено дальшему разсмотрѣнію.

Дай Богъ, чтобъ это сбылось по нашему желанію; я теперь рѣшительно надѣюсь хорошаго успѣха.

Прощай любезный

Братъ.

Вѣна 23/11 Октяб. 856.

Лист писаний на 2 стор. 8^о.

Ч. 206.

*Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня
25. X. 1856 р.*

Тернополь 25 октобрія 856.

Ваше Высокопреподобіе!

Посылаю продолженіе правоученія, дальшее придетъ также въ свою пору. Съ теперѣшнею присылкою кончится одна часть правоученія, именно: правоученіе общее. Изъ желаю бумагу меншаго формата, для лучшаго свѣдѣнія посылаю самую пробку N. 1. Мы сличали тую бу-

магу съ другими, на которыхъ нѣмецкія и нныя сочиненія печатаны, и намъ кажется она довольно хорошею быти. Прочее объявилъ я уже въ письмѣ предъидушемъ. Для типографщика могу теперь только еще 10 р. ср. послати. И онъ даже не будетъ столько потребовати на бумагу, ибо цѣлое сочиненіе видится будетъ не болѣе 8 листовъ обнимати, а я желаю только въ 500 экземплярей. Для послѣдней исправки прошу вселаскаво сочиненіе къ мнѣ листами печатаанными unter Kreuzband присылати. Пробку бумаги [2] прошу у себе задержать чтобъ ее можно съ купленною бумагою сличити. Впрочемъ прошу о якъ скорѣйшее печатаніе, ибо я обѣщалъ моимъ ученикамъ, что будутъ сего года изъ печатаннаго правоученіе учиться, а хотѣлбы слова сдержати потому, что въ 7 классѣ имѣю въ текущемъ году 22 учениковъ, которые покупкою моему предпріятію помочествовати могутъ. Не можноли цензурѣ по большимъ одинокимъ частямъ сочиненіе предлагати? Впрочемъ я еще предъ тремя годами цѣлое то сочиненіе В. консисторіи для одобренія предложилъ. Ежелибы можно оное отъ Консисторіи опять получить, то былобъ мнѣ весьма улекшительно, ибо не требовалбы уже болѣе давати переписывать, но тамтое только гдѣникуда исправилъши къ печатанію отдать. Что съ катихитами нашими? Іа весьма желалбы быть въ Львовѣ для моихъ сочиненій. Ежели Ваше Высокопреподобіе благоволите не отказать моему прошенію, то прошу за мной у В. Г. Куземскаго ходатайствовать. Мѣсяцословы получилъ, но мое мнѣніе, что при самомъ усиленномъ стараніи, [3] оныи разпространяти, мнѣ едва удастся 20 экс. продати. Однакожъ еще не лишаясь надежды; узрю, на сколько вліянія имѣю на тѣхъ священниковъ или и мірскихъ русскихъ, съ которыми придетъ мнѣ срѣтितись.

Съ совершеннымъ почтеніемъ Вашего Высокопр. покорный слуга
Попель.

Прошу вселаскаво извѣстить В. Г. Куземскаго, что латинская консисторія востребовала отъ здѣшняго катихита о. л. наполнить табеллу свою, когда осталъ катихитомъ, чтобы предложить В. Министерріи для стабилизованья. Что намѣряетъ наша консистирія? Мои свидѣтельства находятся въ канцеляріи консисторской. Прошу позволить Г. Згарскому мою рукопись Крал. для печатанія въ Зорѣ, и приложенное письмо ему черезъ кого предать.

Лист писаний на 3 стор. мал. 8^о.

Ч. 207.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис.
дня 25. X. 1856 року.*

Княжовске 25-го Окт. 1856.

Всепочтенный Господинъ Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Я недавно тому назадъ былъ въ Лембергѣ и желалъ искренно съ Вами Любезнѣйшій свидаться, но Васъ къ сожалѣнію не засталъ. Какъ много были бы мы поболтали. Теперь обращаюсь къ Вамъ съ слѣдующими вопросами: Иль Вамъ надослать Слова — иль Вы тоже вспомоществуете Г. Петрушевича въ Изданіи его областного Словаря, если бы такъ было то онъ бывъ въ сей окрестности собралъ що можъ было собрать. Я неотказуюсь въ противномъ случаѣ Вамъ надсылать, что мнѣ попалось подъ руки. Роксолану съ прочими еще непечатанными стихами приготовлю къ печатанію — и принимаю въ исправленіи Вашъ щирой совѣтъ. Мнѣ кажется, что лучше намъ теперь держаться середины. При томъ есть и [2] прошеніе къ Вамъ. Вы теперь предѣдаете комисіи занимающей ся обработкою книгъ для училищъ народныхъ. Моя Грамматика руско-нѣмецкая издана. Деньги я не получилъ, но могу получить, если Вы мнѣ издасте розпорядженіе Намѣстничества изъ актовъ Вашихъ. Здѣлайте милость Любезнѣйшій Другъ и какъ Вамъ поправится вручите менѣ реченое розпорядженіе или in Form einer Verständigung или einer Abschrift или въ самомъ подлинникѣ. Вы лучше познаете, чего бы мнѣ нужно, чтобъ деньги получить, сего ради здѣсь прибавляю извлеченіе изъ писемца Г. Мин. Сов. Шашкевича къ которому я въ семь дѣлѣ писалъ. Онъ отвѣчаетъ такъ: „Дотычно сочиненои Вами руско-нѣмецкои Грамматики вышло отъ Министерства подѣ 18 Марта 1854 ч. 19237 до Львовского Намѣстничества роспоряженіе: Die k. k. Schulbücher [3] Verschleiss Administr. (теперь подѣ назвою Schulbücher-Verlags Direction) wird dem Bearbeiter dieses Werkes Johann Guszalewicz... den Druckbogen... mit dreissig Gulden honoriren und ihm sofort einen Vorschuss für zehn Druckbogen erfolgen. Diese Beträge hat er gegen entsprechend gestämpelte Quittung und Einsendung des ihm von k. k. Statthaltereie darüber ausgefertigten Erlasses zu beheben“. Оже треба писать Г. Совѣтникъ интиматъ Намѣстничества силою которого уже получилисте напереддатоку Vorschuss надѣслати до Дирекціи накладу школьныхъ книгъ въ Вѣднн съ квитомъ на остальную еще квоту, котру вырахуете собѣ самы. — Я интиматъ отъ комисіи еще минувшаго года отослалъ въ Вѣну съ квитомъ, когда отбиралъ Vorschuss — теперь нужно мнѣ другаго; Вы

какъ предсѣдатель комисіи можете мнѣ его опять дать. Что дѣлаетъ теперь комисія, иль много книгъ уже выпечатано, что съ книгою дѣется für Wiederholungsschulen? Извольте благосклонно подать вѣсть иль на руки моего Тестя иль почтою на мой счетъ. Уповаю на Ваше широе расположеніе къ мнѣ ожидаю отвѣта и остаюсь

Вашимъ ширымъ другомъ

Гушалевиць.

Всепочт. супругѣ отъ насъ глуб. почтеніе.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

На 4 стр. дописав Голов.: „Отписаль и послаль 20 екс. Мѣсяце-слова 857 — 10 (22) Ноября 856.

Ч. 208.

*Лист Марк. Попеля до Якова Головацького пис. дня
3. XI. 1856 р.*

Ваше Высокопреподобіе!

Іа по совѣту Вашему сдѣлалъ перемѣны въ моей моральной и теперь пересылаю нѣсколько листовъ печатанныхъ. За 4 дни пришло больше и мое стараніе будетъ все въ свою пору присылать. Іа просилбы тое тотчасъ отдать типографіи Стаурупігійской, ибо хотѣлбы, чтобы мои ученики изъ печатаннаго учились, для того прошу, скоро будетъ первый листъ готовъ, въ 24 эксемилярахъ черезъ Packetpost немедленно надослати. Просилбы также, чтобы меже печатанными строками такой несоразмѣрности не было, какъ въ „Покореніи Новгорода“. Іа усиленно желалбы корректуру самъ заниматься, и по тому прошу, скоро будетъ одинъ листъ уже набранный, unter Kreuzband къ мнѣ поштою прислати. [2] Ежелиже такая пересылка много стоилабъ то прошу корректуру отдать опытному; ибо надосланныя двѣ страницы весьма мня беспокоятъ: надпись 1 § должна быть напечатана буквами стисненными, какъ самъ текстъ; надпись 2 § есть безъ отстоянія и „тическаго“ должно быть на серединѣ; сверхъ того столько ошибокъ, что очень трудно принадлежно все исправить.

Бумагу избираю, по Вашему совѣту, N. 1; которой листъ въ 500 екс. печ(та)нный совсемъ стоитъ 11 р. ср. Завдатку посылаю 24 р. ср. Прошу прости моей смѣлости и не отказати прошенію съ совершеннымъ почтеніемъ къ

Вашему Высокопреподобію
пребывающаго слуги

Попель.

Тернополь 3/11 856.

На 3 сторони дописка Я Головацького :

20/8 Ноября 856

прислалъ а conto 24 fr. КМ.

27/11 н. ч. dto 10 fr. КМ.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 209.

*Лист Бурачиньского до Якова Головацького, писаний
дня 14. XI. 1856 р.*

Wielce Szanowny ks: Szwagrze i Najlaskawszy Dobrodzieju!

W dokonacie Bohorodezańskim, a mianowicie w Parafii Jablónka i w Parafii Horocholina przy matrycznej Cyrkwi pod tytułem S-go Michała zaprenumerowała gromada po jednemu exemplarzu Mszala, podług najnowszego układu — pieniędzy prenumeracyjne to jest 24 R. CM. — załączam w liście i o nadesłanie rewersu dla zaspokojenia [2] gromad prenumerujących się upraszam, ażebym mógł im takowe wręczyć. —

Na Iazłowiec nie przeszedłem w terno, a cała moja nadzieja na niczem zpełzła, teraz podaję się na Uhrynów w Stanisławowskim Dekanacie, chociaż nie wiem pewnie czy otrzymam prezenty. —

O najrychlejsze nadesłanie rewersu wyż wspomianego bardzo upraszam i przy tej sposobności łącząc wyrazy najgłębszego uszanowania kryślię się

jako najżyczliwszy brat

Buraczynski.

Lesiówka dnia 14-go 9-bra 856.

Ostatnia poczta do mnie w Bohorodeczanach.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

На другій стороні з боку дописка Головацького: Парохія Яблошка N. 8. 21/11 856. Пар. Горохолина N. 9. 21/11 856 запреnumerовано мною.

Ч. 210.

*Лист Емил. Головацького до брата Якова, пис. дня
15. XI. 1856 р.*

Любезнѣйшій Брате!

Не винуйте мя, щомъ доси нічого о собѣ чути не давалъ — нічого бо рѣшительного и певного не могли я Вамъ довести; все я ко-

либался, все миѣ отваги бракувало. Но днесъ рѣшилось — Ваша порада менѣ найлудша пусто не пошла — я женюся въ Криворѣвни — 25-го сего мѣсяца ѡтбудеся весѣля, сли Богъ такъ далѣ допоможе. — Прошу Васъ приѣдте на оное, нѣхто зъ нашихъ въ такъ далеку дорогу не хоче пуститись, — а колибъ Вы [2] змогли приѣхати, надѣ все щастлившимъ почталбымься.

Бувайте здорови и пращайте
всегда жичливого

Емилиянъ.

Рѣзнѡвъ 15 Ноембрия 856.

На другій сторонѣ: Всепочтеннѣйшии и Всечестнѣйшій Гнѣ Головацкій проф. Унѣверситской въ Львовѣ.

Листе писаний на 2 стор. 8^о.

Ч. 211.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацкого, пис.
дня 16. XI. 1856 р.*

Благородный Господинъ Профессоръ Милостивѣйшій Государь!

Доручитель этого письма, Гнѣ Михонскій, кандидатъ Гимназической профессуры, сочтетъ себѣ во честь, представиться лично Вашему Благородію: это одинъ изъ рѣдкихъ Полу-Поляковъ, которые по возможности берутъ соучастіе въ Русской и прочихъ Славянскихъ словесностяхъ. Понеже онъ принялся исправить прочія мои дѣла, то покорно прошу Васъ, Милостивѣйшій Государь, передать ему брошкеры отъ Погодина. Мое ожиданіе нетерпѣливо.

Съ большей радостью я получилъ Ваше письмо; но меня возрадовало бы въ большей степени, еслибъ узналъ, что Вы, Милостивѣйшій Государь, въ самомъ дѣлѣ не измѣнили милостивое къ миѣ расположеніе, ибо отправляясь изъ Львова, миѣ случилось замѣтить Ваше [2] неудовольство.

Однакъ оно и не было бы не справедливо: Конечно, я не родился ни талантливымъ ни богатымъ человѣкомъ, и для того всѣ мои литературныя попытки должны были испытать всегда только неудачу. Кромѣ моего благонамѣренія и сознанія о моихъ подвигахъ, не было у меня ничего болѣе, и такъ я всегда приходилъ въ непріязненное соприкосновеніе съ людьми, мнѣніями и обстоятельствами, наибольше же съ матеріальною частью жизни человѣческой. Никто не хотѣлъ помочь миѣ. Эти 40 Гульд. отъ Госп. Качкобскаго (которые, кажется, судя по запискѣ, я долженъ отдать)

и жертва Г. Погодина, не могли помочь моимъ предпріятіямъ въ такомъ случаѣ, гдѣ изъ Подписчиковъ была такъ ничтожная польза.

Не взирая на все огорченія, у меня остались таки порывы на литературныя занятія, однакъ мнѣ слѣдуетъ приняться къ этимъ дѣламъ разборчиво, и посвятиться одному предмету.

Теперешнія мои занятія ограничуются только наблюденіями надъ языкомъ Волошскимъ alias Румунскій, который [3] представляется мнѣ очень любопытнымъ: въ немъ одна четвертая часть или больше словъ Русскихъ (не мало-Русскихъ). Замѣчательно что Волохи, находившіеся въ отношеніяхъ съ Польщею, не приняли отъ нихъ ни одного слова, крайней мѣрѣ досель я ни одного не узналъ. Я желалъ бы очень получить къ чтенію чіи нибудь мнѣнія по этой части, кажется за границей должны были разбискивать этотъ языкъ, хотя онъ вездѣ иначе измѣняется; въ Молдавіи, я слышалъ, не употребляютъ здѣшнихъ выраженій.

Усиленно прошу Васъ, Милостивѣйшій Государь, если возможно, чрезъ Гна Михонскаго, надѣлать меня какою книгою о Славянской или о Русской словесности въ особенности, я обѣцаю отдать ея неповрежденной въ назначенное время, дорогою почтой. —

Вп. Гнъ Раковскій въ своемъ письмѣ сдѣлалъ меня должникомъ Вашимъ, однакъ самъ дозволилъ мнѣ продолжить время, если я не въ состояннн отплатить его долгъ. Я принужденъ въ настоящее время пользоваться его дозволеніемъ. На дняхъ буду ему писать, досель не могъ и этого сдѣлать за неимѣніемъ денегъ.

Теперь у меня ни Церковной Газеты, ни Зори, ни даже Вѣстника. Не знаю даже [4] дѣлають эти, которыхъ я любилъ всемъ сердцемъ, а которые презрѣли мною. Я думалъ что буду достоинъ служить по какой нибудь части моимъ Родимцамъ, однакъ ошибся а время сдѣлало меня бесполезнымъ.

По желанію Гна Кобринскаго я послалъ ему статью, и просилъ чтобъ присылалъ мнѣ свою газету, однакъ не присылаетъ.

Вы, Милостивѣйшій Государь, изволите спрашивать, какъ мнѣ ведется? Очень худо, но это было бы хорошо, еслибъ я имѣлъ какую надежду на будущее. Я началъ на дѣлѣ лишаться всякой надежды. Что будетъ сомной? Въ этомъ году я не получилъ въ Львовѣ лекціи, долженъ былъ прочь уѣхать, а такъ пропалъ снова одинъ годъ! Я конечно хотѣлъ бы сдѣлаться „человѣкомъ порядочнымъ“ ибо безъ этого мои подвиги, какъ ни славны были бы, будутъ безъ всякаго значенія. —

Понеже я долженъ писать Гну Погодину, то я просилъ бы о извѣстіе, кому онъ писалъ и что такое? — О мѣсяцослорахъ теперь рѣшительно не могу ничего сказать, но не замедлю написать на дняхъ.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія Вашъ Благородный Господинъ Профессоръ покорнѣйшій слуга

Сев. Г. Шеховичъ.

Сучава 16/28 Ноября 856.

Не могъ ли бы я посредствомъ Вашего Благородія рукописи Гна Лавровского, какъ онъ самъ желалъ?

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 212.

*Лист Івана Раковского до Якова Головацького, пис.
дня 11. (23.) XI. 1856.*

Будинъ 11/23 Ноября 1856.

Милостивый Государь!

Усердно благодаря Васъ за все присланное миѣ въ пользу Церковной Газеты, изъявляю, что Вы вполне благоволили исправить упущенное. Думаю, теперѣ нѣтъ никакого пропуска на счетъ достославнаго событія, происшедшаго на нашей австрійской Руси. Сознаюсь, что я нарочно не хотѣлъ воспользоваться Вѣстникомъ, а ожидалъ Вашей помощи въ отношеніи семъ. Прошу покорно не оставлять меня и впредь Вашею благосклонностію и помощью. Миѣ жаль, что не могу засвидѣтельствовать къ Вамъ моей благодарности инымъ образомъ, какъ выраженіемъ ея искреннѣйшими словами. — Увидимъ, удастся ли намъ перейти съ Газетою роковой порогъ новаго года благополучно. Въ случаѣ убавленія числа подписчиковъ, не надѣюсь поддержать ее болѣе какъ до истеченія полгода. — Для дополненія свѣдѣній сообщенныхъ Вами касательно корреспонденціи І. К. осмѣливаюсь еще просить Васъ увѣдомить меня о томъ: что именно Его Еминенція нынѣшній Кардиналъ сдѣлалъ въ пользу фонда вдовьяго? За что Его прославляли въ отношеніи семъ не только І. К. но и иные писатели въ стихахъ и сочиненіяхъ своихъ? Какое положеніе упомянутаго [2] фонда въ Архидіецезіи Львовской? Это интересуетъ меня знать не только для поясненія вопросной корреспонденціи І. К., но еще и для того, чтобы освѣдомившись о немъ, я могъ нѣчто сообщить о томъ же въ Газетѣ, такъ какъ вопросъ касающійся упомянутаго фонда довольно запутанъ также и въ нашей Епархіи. А потому можетъ быть нашлась бы какая изводная нить для приведенія его въ порядокъ. — Я удивляюсь, что Г. Вилусъ, не признаетъ упомянутой корреспонденціи своею. Пусть скажетъ же онъ, о чемъ написалъ свою статью? Я въ свое время могу Вамъ ее сообщить въ подлинникъ, не для того будто бы этотъ предметъ имѣлъ нѣкую важность, но только

для того, чтобы дать знать Г. Билусу, чтобы онъ впредь не писалъ небылицъ хотя впрочемъ было бы то и по благому намѣренію.

Денежный счетъ нашъ, сколько помню, стоитъ такъ:

а) 8 экземпляровъ Анеологіи, назначенныхъ для про- дажи, по 45 кр.	6 гульд.
б) 10 экземпляровъ Отца Игнатія, по 30 кр.	5 "
в) 12 экземпляровъ Змѣя по 6 кр.	1 " 12 кр.
г) Сочиненіе Петрушевича	50 "
д) Сочиненіе Малиповскаго	1 "
Совсѣмъ	14 fr. 62 кр.
На счетъ сей уплачено	3 " 12 "
остается	10 fr. 50 кр.

[3] Эту сумму, именно 10 гульденовъ и 50 кр. серебр. здѣсь имѣю честь препроводить къ Вамъ для уравниенія счетовъ нашихъ. — Упомянутыя сочиненія отчасти проданы, отчасти разданы мною между молодежи. — Анеологія, если бы можно было ее напечатать безъ перемѣнъ русскаго слога, былабъ неоцѣнимымъ сочиненіемъ, такъ какъ выборъ стихотвореній въ ней вполне соответствуетъ юной фантазіи. — За Г. Ильницкаго уплачено на цѣлое десяти тысячъ а потому по подпискѣ не слѣдуетъ мнѣ ничего.

Имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ — Вашъ покорный слуга

Іоаннъ Раковскій.

Прошу здѣсь приложенное письмо отдать въ надлежащія руки. —

Лист писаний на 3 сторонах 4^о.

Ч. 213.

*Лист Йосифа Шафарика до Якова Головацького, пис.
дня 30. XI. 1856 р.*

Důstojný, Vysoce ctěný Pane!

V tom okamžení, když péro namáám, abych k Vám psal, nemohu se dobře rozpamatováti, zdalíž jsem Vám za vzácný dar: Chrestomatija Česk.-slov. (V Vědňi, 1854. 8°) již poděkování učinil, čili nie. Nestaloli se, přijmětež je teď, ač opozdění, nenelibě; staloli se, přijmětež je potvrzení, a však vždy upřímné a vřelé. Knihu tu pro dobrý výbor a bohatství vzorných článkův, jak zasluhuje, vysoce cením, a velice rád ve své sbírce mám.

Dnes mi dovoliti račtež, abych se s obzvláštní prosbou k Váší vládosti obrátil. Pracuji v historii staré církevní literatury slovanské.

U Vás ve Lvově v klášteře Sv. Onufrija náchází se rukopis Staroslovanské Bibli, psaný r. 1576, o němž bych, sobě přál dostati bližší zprávy, anobíž i některé výpisy a ukázky z něho. Račtež mi k tomu býti nápomocen, a někoho zjednati, kterýž by za slušné zaplacení vyznačené ty články, s povolením představenstva kláštera, pro mne přepsal. Budeli možné, abyste sám se své strany kratičkou zprávu o tom rukopisu pro mne připojil, učinil byste věc velmi milou nejen mně, ale i zdejší učené společnosti, o níž se naději, že sapsání mé v jejich Aklách bude vytištěno.

Jsouť pak články tyto, zaněž prosím:

Genes. 30, 25—43. Smlouva Jákobova s Lábanem v mzdu.

Exod. 8, 1—23. O posláni žab a stěnic.

1. Reg. 8, 1—22. O bezbožnosti synův Samuele, a žádání krále od Izraela.

4 Reg. 25, 1—30. Sedekiáš s lidem zajeti do Babylna atd. —

Tyto články mám již z jiné staré Bibli přepsané, a potřebuji těch ze Lvovské pro porovnání překladu. Jestli by snad jeden nebo druhý, pro vytržení listův z rukopisu, nemohl přepsán býti, račtež nějaký jiný místo něho přepsati dáti. Takěť by mi bylo milé, kdyby se z Judicum Cap. 6 & 7 vytáhly ty průpovědi (phrases) v nichž stojí slova полтана (campus), колномогъ (tentorium) a коморогъ (hydria, vodoros).

Mé sepsání o hlaholských Zlomcích v Praze nalezených již se tiskne. Budou při tom čtyry snímky a jeden obraz. Podíváte se starobylosti písma. Po novém létě přijde jiné mé Sepsání podobného dosahu do tisku.

Strany Času, bude byti brzo, když ty výpisy třebaš jen o Novém roce dostanu. Peníze na to vynaložené s poděkováním navrátím.

Do vzácně přízně a lásky co nejuctivěji poručena se čině zůstávám Vaší Důstojnosti vždy upřímně oddaný čtitel

Pav. Jos. Šafařík.

V Praze 30 Listop. 1856.

Лист писаний на одній стороні fol.

Ч. 214.

Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис.
дня 3. XII. 1856 р.

Ваше Преподобіє!

За присланиє книгъ покорно благодарю. Девятой § о Галицкихъ Митрополитахъ почти уже на оконченіи недостаетъ еще только 5 листовъ. 12 л. ужъ написалъ я на чисто, но мене теперъ препятствуютъ:

1) моя статья для церковной Газеты: Обзорѣніе древнѣйшихъ Евангельскихъ списковъ на старословенскомъ языкѣ — которую я долженъ съ началомъ сего мѣсяца отправить въ Будинь¹⁾.

2) Отвѣты на Адресы поздравительныя къ высокому достоинству кардинальства для Его Высокопреосвященства Митрополита, я долженъ 48 писемъ сочинить написать и отправить къ всѣмъ Намѣстникамъ. —

3) Уневъ ежедневно постѣщаютъ лица различнаго сословія въ интересахъ или для любопытства, такимъ образомъ я весь день занятъ, остается только свободная ночь, но очи мои недозвѣляютъ много читать еще менѣе писать. — Вотъ препятствія. — Какъ извѣстно [2] Вашему Преподобію я оденъ остаюсь въ Уневѣ и при всемъ томъ ежедневно литургисаю, постѣжаю нѣсколько разъ въ день Его Емпиенцію, для изготовленія разныхъ дѣлъ — словомъ у меня нѣтъ свободного времени въ день для прогулки. — Тимъ только покрѣпляюсь и тѣшусь, что съ весною оставлю на всегда Уневъ и буду свободенъ нескорѣе какъ по 16 лѣтахъ прожитыхъ въ школахъ а 10 въ капелянствѣ особеннаго рода! —

Поклониться отъ меня Госп. Головацкому и примѣте увѣреніе о моемъ почтеніи съ которымъ остаюсь — Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

3 Декабря 1856

Въ Уневѣ.

На 4 стороні:

Его Преподобію Михаилу Малиновскому Проповиднику слова Божаго въ Львовѣ.

Лист писанный на 2 сторонахъ 4^о.

Ч. 215.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацкаго, пис.
дня 8. XII. 1856 р.*

Ваше Преподобіе!

Сердечно благодарю за присланныя мнѣ книги. — Посылаю также переводъ Скоринного библии — не имѣя теперь свободного времени заняться составленіемъ требуемыхъ выписокъ, рукопись прошу задержать у себя до моего пріѣзда въ Львовъ, ибо она мнѣ еще нужна для по-

¹⁾ Печатана в „Церк. Газетѣ“ Раковського за рік 1857 Ч. 2—5.

дробнаго описанія ея: до сихъ поръ перечиталъ я ее совершенно и подчеркнулъ досто (сто) примѣчательныя слова. —

Сочиняя теперь или лучше сказать переписую на чисто большую статью для Газеты церковной: т. е. Обзорѣніе древнѣйшихъ Евангельскихъ списковъ на старомъ словянскомъ языкѣ которую надо сего мѣсяца къ печати отправить Госп. Раковскому. —

Окончиваю притомъ § 9 о Галицкихъ Митрополитовъ (sic) ужъ на писалъ я 13 листовъ, остается еще [2] нѣсколько листовъ.

Гости и дѣла моего званія оставляютъ мнѣ весьма мало свободного времени для моихъ научныхъ упражненій.

Цѣлуя сердечно остаюсь (съ) должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

8 Декабря 1856

Въ Уневѣ.

Лист писаний на двухъ сторонах 4^о.

Ч. 216.

*Лист I. Ванѣка до Якова Головацького, пис. для
17. XII. 1856 р.*

Vaše Blahorodí!

Vím předobře že mne s nevděcnosti již ne jedenkrát jste pokaral, a to skoro v šim právem, — pročez prosím následující vysvětlení za pravdivou vmluvu laskavě přijmouti.

Predsevezetí „dříve nepsati až výsledek mé prosby vědom bude“ nemohu nyní splniti, an čas po času mine, a ja z Vídně ničehož domakat se nemohu, — pročez soudit musím že onen rozsudek pro mne asi skvělí nebude, bez pochyby někdo se o docenturu se vši moci uchází. — Psalo se arci že od nejvyššího účetního úřadu jediné ja do návrhu přijat sem, an kvalifikace v kazdem ohledu mne podporovala, ale což to vše pomůže, když Buh ví kdo a pomoci jaké snad božské protekci veškeré nesnáze u ministerstva prorazí a ja dlouhým nosem pole přec stratím. [2] Ježeli Vaší Blahorodí na prosbu pro mne konanou jaké vědomosti dosavad máte, očekavam, že je oznamfti sobě obtěžovat nebudete. — Co se mne, a mé ženy i dětí týče, mohu aspon tu potěšitelnou správu podat, že jsme vůbec zdraví, a i spokojenost by

neschazela kdyby jenom žena trochu více přátelského hovoru požit mohla, kterého zde bohužel všickni pohřešujem; neb Krakovčan na všeckni cizynce, především ale na uradnictvo ohromně jest nevrlý, nepřístupný, všady se vyhyba, a jak jen může trpkost svého smýšlení vyzrazuje. Veřejní stav a počínání zdejšího lidu jest k politování, třída chydiny se co den množí, — bohatci za to v nadherných městech hejřejí, a o stav chudiny se starati a neb jí napomocniti jím ani ve snu nenapadne, mimo uspokojení tělesných potřeb nezná Krakus jiného účelu svého žití, národnost cíli cit a duch po [3] duševním vzdělání ani Diogenes by nenaleznu, kdyby i tři lucerny v polední rozhál, kam tato netečnost skoro baječna tento již dosti upadlý národ zavede, to jenom Svrchovanému známo. — pozorlivý skoumatel musí se vyjádřit, že národ kracejic na udané dráze více skřisit se nemůže, a jej pružnost ducha úplně opustila! — Za zvečnelého Mickiewicza se konaly i zde veřejně modlitby, — co by jste asi soudil, kdo je nejvíce navštívil? — chudina a několik venkovanův (nepolakův) — úkaz to smutný! —

Jak se Vám daří, bez pochyby dobře i doufám že i zdraví Vám přeje, — drahota myslím ze Lvóvu o něco polehčila, zde cd počátku drahota na tom samém stupni stojí, jenom maso tohoto měsíce na 8 kr. vstoupilo, za to ale jest převyborne a zřídka kdy podobné ve Lvove pokusit lze, to samé i o chlebu řícti musím. [4] Matiční hněhy dostavam zde velmi poradně, jak Vy? — jenom soudím že snad ještě nejake pro mne snad u Kallenbacha vězeji, což prosím se laskavě přepatí. V ouřádním ohledu sobě zde velmi libuji, a skora jak v rodině žijem, a spomoci comptability značné pomucky mám, an cvičencu ještě nechybělo. —

Pozdravte vše známe a celé Rusiňsko, které snad nikdy více neočím, zejtra máme slavnost Jordana, a stranu jaké přípravy ani politiky, ačkoliu cerkiew i tu jest, jsem zadostiv jak asi ceremonie zde se odbyvat budou.

Ted přemilý příteli vřelé díky za prokazanou laskavost stranu mé předesle vyplnění prozby a doufám že castej na Vašého vřelého příteli pamatujete. Vás srdecně líbaje

J. Vaněk.

Moji uklonu na Vaši přemilou pani i ditky jak ode mne tak i od ženy a i Bronia, který vždy na Vás vše pamatuje.

Kraków dne 17-ho ledna 1856.

Лист писаний на 4 сторонах 8^о.

Ч. 217.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 6. (18.) XII. 1856 р.*

Любезный Мой Братъ!

Пользуясь случаемъ отъѣзда Преп. Госп. Дейницкаго, возвращающаго ся во свояси изъ Рима, посылаю на Твои руки нѣсколько книгъ, именно :

1. Церемоніяль и объявленіе коронаціи въ Москвѣ, привезъ Г. Вислобоцкій.

2. Три экз. Русской Бесѣды II. книжку, для Тебя, Г. Зубрицкаго и Г. Петрушевича, всякому по книжкѣ. Отъ М. Р.

3. О сродствѣ языка славянскаго съ санскритскимъ, отъ — Г. Гильфердинга.

(1. Отъ сего послѣдняго Г. получилъ я еще 1 экз. Стихотвореній Кольцова, но по любопытству этихъ поэзій задержу пока у себя).

(2. Извѣстія Академіи Ты вѣрно уже получилъ отъ Г. Раковскаго).

Любезный Братъ, прошу Тебя искренниѣ, будь другомъ и покровителемъ этого юнаго многонадежнаго Господина, ибо для насъ столь желательно было бы, чтобъ мы другъ друга любили, и на правую путь напутствовали.

Прощай любезный мой Братъ

Иванъ Θ. Г.

Вѣна 18/6 Декабря 1856.

Лист писаний на одній стор. 8⁰.

Ч. 218.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 9. (21.) XII. 1856 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Спустя нѣсколько дней послалъ я Тебѣ писемцо чрезъ Г. Дейницкаго, приложивъ къ нему нѣсколько книжекъ. Но я не упомянулъ Тебѣ ничего о дѣлѣ, касающемся Твоей судьбы, а то именно потому, что изъ полученныхъ въ послѣднія времена свѣдѣній я заключилъ, что оно будетъ рѣшено не прежде возврата Его Величества изъ Италіи, т. е. около конца мѣсяца Января.

Однакже я не замедлилъ все извѣдываться по крайней мѣрѣ разъ въ недѣлю, и на счастье сегодня получилъ я извѣстіе въ протоколѣ, что рѣшеніе пришло подѣ числомъ 19437/ex 1856. — Слава Богу! подумалъ я. Въ экспедитѣ сказали мнѣ, что есть въ президіумѣ, и за 2—3 дня будетъ экспедіовано. —

Больше извѣдать ся я не могъ, потому что самыя чуждыя были лица, и потому еще не знаю, счастливо ли рѣшено, откуда датовано — и пр. Но и въ этой рѣшительной минутѣ я не теряю надежды, потому что и подумать не могу, по какой причинѣ могъ бы Его Величество на докладъ самого министра отрицательное дать рѣшеніе, въ минуту, въ которую Онъ изливаетъ благодаренія несконченныя своимъ лицемірнымъ подданнымъ другого племени. —

Теперь наступаютъ святки — и я надѣюсь, что на святой вечеръ латинскій я буду знать вполнѣ, и не премедлю тотчасъ извѣстить Тебя. — [2] Послѣ завтра (23 дек.) я буду у Дра Литвиновича съ поздравленіемъ тезоименія, и можетъ быть съ благодареніемъ отъ Твоего имени за ходатайство, котораго онъ какъ мнѣ кажется — не сдѣлалъ. Впрочемъ и онъ и Г. Сембратовичъ были или бывали у Г. референта минувшаго года, и можетъ быть также подѣйствовали въ пользу Твою. Но мнѣ кажется, что больше всѣхъ мы должны будемъ благодарить проф. Миклошича, и Г. мин. секретаря Фейль, который составлялъ рефератъ и докладъ. Впрочемъ я сдѣлаю визиты у всѣхъ, начавъ съ Его Превосход. Г. Министра, чтобъ никому не улизнуть. —

Я такъ счастливымъ почитаю себя въ этой минутѣ, что о противномъ и мысли допустить не могу — и поздравляю Тебя отъ души какъ веселыми святками, такъ и счастливымъ Новымъ Годомъ! Такъ дай Богъ, Тебѣ Любезнѣйшій и неогнѣнный Братъ, прожить въ здравіи и счастіи въ полномъ смыслѣ многая и благая лѣта на славу нашей Церкви, на честь русскаго Народа, и на счастье всего Семейства, котораго Ты былъ, еси и да пребудешь честною Главою!

Цѣлую Тебя и Твоихъ искреннимъ сердцемъ, и прошу любите меня и моихъ, и не забывайте Вашего Брата

Ивана О. Голов.

Вѣна 21/9 Декабря 1856.

[3] Кланяйся Г. Денису, и проси его долготерпѣнія — отъ души бы радъ, да теперь еще не могу.

Лист писаний на 3 сторонахъ 8°.

Ч. 219.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 16. (28.) XII. 1856 р.*

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Слава Богу! Дѣло кончено! Наши мольбы и желанія Богъ исполнилъ. Сегодня 28/12 узналъ я въ министерствѣ, что рѣшеніе пришло уже до Експедиту, и на дняхъ, можетъ быть еще предъ лат. Новымъ Годомъ выслано будетъ въ Львовъ. Его Импер. Величество изволилъ Тебя именовать или подтвердить профессоромъ университетскимъ съ жалованьемъ въ 1200 fr. и съ полнымъ правомъ поступать по 10-лѣтіямъ въ 1400—1600 fr. Вотъ какъ Богъ поблагословилъ! свѣше всѣхъ ожиданій нашихъ! Дай же теперь Боже Тебѣ пожить и насладиться счастьемъ на многія и благая лѣта съ наступающимъ Новымъ Годомъ! Я счастливъ, что предчувствіе и предвѣщаніе мое не обмануло насъ! —

Не знаю еще, съ котораго времени начнется новое жалованье — можетъ быть получишь и за прошлый годъ! —

Я теперь начну коекакъ откланиваться и благодарить друзей и покровителей отъ имени Твоего. — Здравствуй Мой Любезнѣйшій и уцѣлуй всѣхъ дорогихъ. — Твой

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 28/16 Декаб. 856.

Лист писаний на одній стороні 8^о.

Ч. 220.

*Лист Івана Наумовича до Якова Головацького, без дати,
пис. 1856 р.*

Милостивый Государь!

Я записалъ изъ Вѣны 340 штукъ книжокъ школьныхъ съ тѣмъ, чтобы они прислати на Ваши руки; понеже до Львога они имѣютъ своихъ отставчиковъ, а до Перемышлянъ тяжкобы было прямо получить. Извольте выручить мя, и сколько нужно будетъ заплатить, я буду съ братомъ моимъ не за долго въ Львовѣ, и съ благодареніемъ Вамъ отдамъ. До сихъ поръ я еще не былъ ни разу во Львовѣ, хозяйственные дѣла не изволили менѣ насладиться общеніемъ съ Вами и иными честными родимцами. Узнавъ отъ Богдана Бѣлоуса, что Ваша родина помножилася одной головою, мило мнѣ при сей способности пожелать

Вамъ, чтобы Всемогущій Отецъ излилъ на ню богатую струю благословенія, изволилъ Вамъ еще вѣнчати чада чадъ. Съ тѣмъ остаюсь всегда неизмѣнный

И. Наумович.

Скажите по милости Шеховичу, что я памятую о моей должности, но теперь мои финансы, какъ вѣрнаго подданнаго Австрійскаго, стоятъ не очень потѣшительно. —

Лист писаний на 1 стороні 8⁰.

Ч. 221.

Три списи передплатників „Церковної Газети“ в р. 1856, зладжені рукою Я. Головацького.

Подписный листъ на Церковную Газету.

Имя, Прозваніе и Чинъ Подписчика	Мѣсто- пребываніе Подписчика	Названіе последняго Почтамта	Подписная цѣна		Сумма подпис- ныхъ денегъ		
			Полу- годовая	годо- вая			
			гульд.	кр.	гульд.	гульд.	кр.
1. Яковъ Ѳеодоровичъ Головацкій	Львовъ	Львовъ	„	„	III	3	—
2. Димитрій Гузаръ	Заваловъ	Podhajce	„	„	III	3	—
3. ЕВП. Модестъ Ма- цѣвскій	Львовъ	Львовъ	„	„	III	3	—
4. Е. Пр. Михаилъ Козановичъ Деканъ	Ольшаница	Тисьме- ница	„	„	III	3	—
12/12 1856							
5. Его Пр. Іоаннъ Иль- ницкій Вицеректоръ	Львовъ	Львовъ	„	„	III	3	—
6. Е. ВПр. Михаилъ Кузьемскій Кустосъ гр. к.	Львовъ	Львовъ	„	„	III	3	—
7. Михаилъ Малинов- скій проповѣдникъ	Львовъ	Львовъ	I ¹ / ₂	20		1	30
за прошедшій годъ . .	—	—	—	—	—	—	20
						19	50

Тиховичъ	1 — "
Ильницкій	2 — 30
	13 — 30
Жегестовскій	

Жегестовскій Викторъ гр. к. парохъ деканъ Криница посл. почта
Н. Сандецъ.

Рік 1857.

Ч. 222.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
2. I. 1857 р.

Любезнѣйшій мой Братъ!

Я опять уже къ Тебѣ прихожу, но въ дѣлѣ не своемъ, а въ чужемъ. —

Мы слышали адѣсь, что теперь, когда Пр. Слимаковскій именованъ въ дѣйствительные Ректоры Львовской Семинаріи, наступила пора, чтобъ обсадить также мѣсто втораго Вицеректора. Хорошо и желательно было бы, если это мѣсто могъ получить человѣкъ благонадежный и характерный. —

Такимъ именно я считаю Г. Доктора римскаго Іосифа Черлунчакевича, брата Г. Секретаря нашего друга. Хотя онъ въ дѣлахъ касающихся Римской курии слишкомъ одностороненъ, а можетъ быть и пристрастенъ; но все же его глубокое нравственно-религіозное убѣжденіе, его строгая послѣдовательность во всякомъ отношеніи, его энергія и трудолюбіе, его глубокая начитанность богословская, и наконецъ его привязанность къ нашему церковнорусскому языку и восточному обряду — словомъ весь его личный характеръ ручается въ полезномъ вліянніи на воспитаніе нашихъ юныхъ богослововъ. —

[2] Къ несчастью пріобрѣлъ онъ себѣ здѣсь между нашими враговъ, кажется именно потому, что имъ слишкомъ рѣзко правду въ очи говорилъ, или можетъ быть по своему еще непытному и пылкому обхожденію. Можно заключить, что и въ Львовѣ не многіе будутъ ему блажелать, именно потому, что и Пр. Кузьемскій въ время послѣдняго пребыванія въ Вѣнѣ не совсѣмъ благосклонно разстался съ нимъ. Всѣ говорятъ, что онъ римскій фанатикъ; я имѣлъ случай его ближе познать, и могу по совѣсти сказать, что намъ именно такихъ людей надо. —

Онъ намѣренъ подаваться на Вицеректора, и не смотря на его молодые лѣта, онъ достойно могъ бы занимать это мѣсто, или также

какую префектуры (sic), если бы съ сей послѣдней совокуплена была должность преподаванія какого предмета. —

Желая ему всякого успѣха, прошу Тебя покорно, извѣдайся случайно и донеси мнѣ поскорѣе, разписанъ ли конкурсъ? какой срокъ его? къ кому слѣдуетъ подавать прошеніе? къ консисторіи? Митрополиту или къ министерству? потомъ: кто будетъ именовать? и проч. Но прошу сдѣлай это такъ, чтобъ никто не узналъ и не могъ подозрѣвать преждевременно, что Г. [3] Черлунчакевичъ намѣренъ подаваться, Ты уже догадаешься: почему? Я истинно не понимаю по какой причинѣ у насъ люди пошлые и глупые въ большемъ почитаніи, а умные и характерные въ презираіи. —

Впрочемъ можетъ быть, что Ты зная лично всѣхъ Львовскихъ богослововъ, найдешь кого нибудь достойнѣйшимъ и старшимъ — но пусть и тотъ попробуетъ счастья на поприщѣ состязанія прямого — а изъ успѣха увидимъ, имѣетъ ли Римъ истинно такую власть у насъ, какъ это вообще полагается, или осталась еще въ нашихъ архіереяхъ какая оппозиція? Между нами да будетъ сказано, Г. Черлунчакевича рекомендовалъ Кардиналь Нуницій такъ здѣсь въ министерствѣ, какъ и предъ нашимъ Кард. Митрополитомъ, который вмѣстѣ съ Яхимовичемъ общалъ ему дать какую соотвѣтную посаду. Но до сихъ поръ никто для него ничего не сдѣлалъ; такъ пусть попробуетъ опять счастья, ибо жалко смотрѣть на человѣка, полного жизни и умственныхъ дарованій, почти безъ всякаго публичнаго дѣйствія.

Наконецъ я долженъ прибавить, что Г. Черлун. есть въ прямыхъ сношеніяхъ съ римскою пропагандою; онъ въ перепискѣ съ кардин. Барнабо, его слово тамъ много стоитъ — а какъ говорятъ, [4] то всѣ наши уніятскія епархіи прійдутъ подъ непосредственную власть этой Римской пропаганды, что для насъ восточныхъ исповѣдниковъ было бы самымъ большимъ счастіемъ, особенно потому, чтобъ мы тогда освободились изъ подъ моральнаго ига латинскихъ епископовъ, — а вмѣстѣ съ тѣмъ изъ подъ дѣйствіи латинизующей политики; ибо Римъ не требуетъ пониженія и униженія нашего обряда и языка, а только просто повиновенія власти св. Отца. —

Изъ всего Ты, Любезнѣйшій Братъ, можешь заключить, какъ важныя интересы и начала сопряжены иногда бываютъ съ однимъ, на первый взглядъ, малозначущимъ лицемъ. И вообще римская курія никогда не можетъ намъ столько вредить, какъ превратная политика польскихъ и нѣмецкихъ священниковъ и лицемѣровъ. —

На дняхъ отъѣзжаетъ отсюда иѣкій Г. Настышинъ, техникъ, получившій мѣсто при Галицкой желѣзной дорогѣ — честный Русинъ

и способный человекъ; онъ обѣщалъ взять для Тебя нѣсколько экзем. Исторіи Балудянского. —

Прошу Тебя, напиши мнѣ поскорѣе въ этомъ дѣлѣ и донеси о Твоемъ поведеніи, и о здоровьѣ Твоихъ любезныхъ. Пращай, мы желаемъ Вамъ счастливыхъ и веселыхъ святъ, и благополучнаго новаго Года, Пращайте и любите Вашего Брата

Ивана Ѳ. Голо.

Вѣна 2/1 857 и. ст.

Лист писаний на 4 сторонах 8^о.

Ч. 223.

Лист Ал. Заклинського до Якова Головацького, пис. дня 29. XII. 1856 (10. I. 1857) р.

Ваше Благородіе Всепочтеннѣйшій Господине!

Писаніе Ваше зъ дня 3 Декабря минувш. года, въ которомъ Его ВПриподобію нашему крилошанину для продажи засланіи книги за Его желаніемъ на мене переносите и для дальшого распорядженя поручаете, получивемъ радостно, и охотно пріймаю на себе по предложенію Вашему дальшее ими зараженіе. — Дякуючи дуже красно за даніи ми гдекотры екземплари даромъ, стараюся решта въ найспособнѣйшой и скорѣйшой роспродати дорозѣ; що сдѣлавши, безъ проволоки одошлю гроши. Половина вже суть продани. —

Дуже жалю, же народнѣсть и словестнѣсть наша на Буковинѣ такъ дуже заумерає. Причини шукати треба въ недостатку школъ народныхъ по селахъ, а особливо въ томъ, же въ головиномъ или краєвомъ мѣстѣ т. е. въ Чернівцехъ такъ при нѣмецкихъ якъ при латиньскихъ школахъ священники наши жадного вліянія анѣ дѣлательности не мають.

[2] Дармо жадаю вже 3 годи оучреденія катехетури рускон. Принадлежникамъ школьнымъ оудалося оунитожити консистора нашего ревное оусилуванье, и внесокъ ихъ, абы при Гимназій тутейшой лишъ екскорты и выкладанія гдекотрыхъ церемоній нашихъ по руски преподавалися, перейшовъ въ міністерствѣ. Недавно выслало тутейше Правительство тоє міністеріальне рѣшенье до нашего Консистора съ завозваньемъ, означити одного зъ тутейшихъ Священникѣвъ къ обнятію тои посады. Але и за тоє дякувати Богу и нашему Консистою! Кобы лишъ скоро въ дѣйствіе вступило. Есть бо способнѣсть, возбудити оусилияющую молодѣжь руску на Буковинѣ, загрѣти сердца ихъ чувствительній къ вѣрѣ, побожности, нашимъ краснымъ обрядкамъ, словесности и народности. Радувабомься, еслибы Пресвѣтлѣйшій Консисторъ менѣ тую посаду по-

ручити изволивъ; познавши бо чрез три годы [3] все обстоятельства нашего Воеводства и школьное разположеніе, мѡгдбымъ изъ того становища виліку для хвалы Божой и нашей словесности сдѣлать преслугу. И книги наши руски великій бы понесли отбытъ. — Дятого оупрашаю Васъ Всепочтеннѣйшій Господине, потрудити ся благосклонно до нашего Всев. Консисторія и великоможнымъ Вашемъ посредствованьемъ причинити ся за мною къ оудѣленію менѣ той посады. Тогда бымъ радо моему ново пришедшему спѡлработнику Озаркѣвичу (которого пришествіемъ дуже ся радую) транслятуру при тутейшомъ Правительствѣ отступивъ. Надѣюся, же и Совѣтникъ нашъ школьный Г. Черкавскій небудетъ сему противный. —

Оуповаючи на Ваше въ симъ прошеніи благосклоннѡсть, и ожидаючи ласкавѣйшаго и скорѣйшаго Вашего о слѣдствіи отвѣта — имѣю честь, Вашей Всечесности [4] и Благородной Сопрузѣ глубокое мое прилучити почтеніе всегда жичливый и послушный слуга

Алеѣей Заклѣньскій.

Черниѡвцѣ 29 Декабрія 856 / 10 Сѣчня 857.

Изколько малыхъ катехізмовъ, оденъ великій служебникъ а кѡлька малыхъ Перемислкого типу, требникъ, и акафистникъ прошу ми дослати. — До Люгошь на Оугри хошу гдешо посылати. —

Лист писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 224.

*Лист Николи Рігелямана до Якова Головацького, пис.
дня 10. I. 1857 р.*

Вѣна 10. Генв. 857.

Почтениѣйшій Господинъ Профессоръ!

Съ удовольствіемъ вспоминая о пребываніи моемъ въ Львовѣ, я давно уже собирался исполнить свое обѣщаніе — написать Вамъ отсюда нѣсколько строчекъ и поблагодарить за вашу любезность и привѣтливость, съ которыми Вы меня встрѣтили какъ земляка.

Теперь къ выраженію моей душевной благодарности, я присоединяю усердное поздравленіе съ Новымъ Годомъ. Дай Богъ, чтобы онъ принесъ Вамъ и всемъ Русинамъ новое счастье, и дай Богъ, чтобы обогатилъ Русинскую литературу свѣжими и сочными плодами. [2] Здѣсь въ Вѣнѣ я веду жизнь какъ большая часть жителей, то есть довольно пустую, пользуюсь столичными удовольствіями, посѣщаю театры и концерты. Между прочимъ была у насъ и Славянская Бесѣда на Нѣмецкій

ладѣ. Въ ней много игралось и пѣлось, но къ сожалѣнію всё было пропитано до такой степени Нѣмецкимъ духомъ что „свои своихъ не познаша“. Признаюсь мнѣ было грустно видѣть, что между столькими музыкантами не нашлось никого кто-бы понималъ истинный смыслъ народной нашей музыки, и умѣлъ бы воспроизвести ее въ ея привлекательной задушевной чистотѣ не втискивая ее въ Нѣмецкія рамки. Въ этомъ высказалось для меня самое настроеніе духа здѣшнихъ. [3] Изъ Русскихъ здѣсь кромѣ служащихъ при Посольствѣ почти никого нѣтъ.

Въ скоромъ времени думаю ѣхать отсюда въ Прагу; и такъ какъ по видимому мнѣ придется воротиться ранѣе, нежели я предполагалъ, то надѣюсь застать Васъ еще въ Лембергѣ. По этой же причинѣ покорнѣйше прошу Васъ побывать у каретника Кулинскаго (за комо(рой на) улицѣ Лычаковской, въ домѣ подѣ N..... и сказать ему отъ меня, чтобы онъ послѣшилъ съ окончаніемъ исправленія моей коляски. Надо чтобы она была непремѣнно готова къ 15 Февраля.

Сдѣлайте одолженіе напишите мнѣ безъ отлагательства нѣсколько строчекъ въ Вѣну (poste restante) о томъ началъ ли онъ уже работу и много ли сдѣлано, и когда надѣится кончить? — Также очень буду благодаренъ если уведомите — какъ вы поживаете и что подѣлываете. Вамъ искренно преданный

Николай Ригельманъ.

На 4-й сторонѣ по серединѣ:

Dem Herrn Professor Glowatzky in Lemberg, Jesuiten Strasse
N°. 634.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 225.

*Лист Пос. Вас. Сокульского до Якова Головацького,
пис. дня 14. I. 1857 р.*

Любезный Другъ Іаковъ Θεодоровъ!

Письма Вашии получилъ, прочелъ, испряталъ, а когда получу за Мѣсяцесловы денежки то къ Вамъ отправлю писемце съ деньгами.*)¹⁾ Вы пишете чтобы прислать деньги на письмо Вами захваленее, хороше письмо и стоплобы, но въ настоящее критическое время нѣтъ мочи. Предъ Вами (ка)къ Другомъ नेताюсь, а щиро признаю что еще не

1) Під *) нотатка писана рукою Я. Головацького: Потому что денежное письмо подѣ 5-ю печатами нераспечатаетъ зоркая полиція: Я. Г.

помню такого недостатку денегъ, какое теперь наспѣло, если такъ далѣе будетъ то всё Мы отъ нужды пропадемъ нѣ за что. — У Священниковъ дѣти сыдять по домахъ въ Школы не посылають бо неимѣють отъ коля — а нѣкоторіи съ Школъ отбирають, нѣоткуда платить по крамахъ, ремесленики слуги, наемники все дорого, а на тѣ potrzeby брать ниоткуда — а при томъ и дань и п. словомъ мой Другъ общее парѣканіе, на настоящую недолю во всѣхъ классахъ жизни мірской. — Священ. по болшей части уже лишили земледѣліе, и отдаются провѣдѣнію, [2] что и я намѣренъ отъ слѣдущаго Яра здѣлать бо вести хозяйство нѣтъ уже сили и фонду запасного, при такомъ ходу, насъ всѣхъ рутеновъ ожидаетъ общее зло — а участь наша эта сама насѣветъ какова поспѣла западныхъ мазуровъ. — Вы мой Другъ съ Вашею Зорой, Вѣстникомъ болтайте что Вамъ угодно кажется по Мы грѣшніи уже нѣкакимъ Письмамъ періодическимъ, какъ книгамъ вѣры педамо, уже довольно насъ обманивать ми не фибрики ино настоящіи практики. Уже Вы сами Ваши творенія читайте и наслаждайтесь — а мы удостовѣрили ся въ этомъ довольно что Олинскіи насъ осудили своимъ судомъ. Какъ нагін родили ся и нагимъ намъ въ матеръ Землю ити. — Я мой Другъ еще живъ но едва живъ, и моя жизнь уже наскучае, при непрестанномъ неудовольствіи и смятеніи, а нѣкто намъ въ нашомъ терпѣніи и вѣры недасть, [3] ино Друзія наши радуются, и въ справедливое наказаніе почитуютъ — истинная любовь р. к. —

Ословъ наряды въ золото и осипъ звѣздами... — то хороше сказ.

Мой Другъ Я. О. поздоровъ всѣхъ моихъ Знаемыхъ — А Марю А. съ ей Семейкой моими устами лобизай по еотъ разъ.

Твой другъ

І. В. С.

14/1 57.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

Ч. 226.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького пис.
дня 16. І. 1857 р.*

Ваше Преподобіе!

Я уже окончилъ мое разсужденіе о Галицкихъ Митрополитахъ т. е. 9 § на 19 листахъ моего письма, и занимаюсь теперь перечитываніемъ и исправленіемъ написаннаго, и скоро доставлю Вашему Преподобію мою рукопись, какъ единственный списокъ, къ напечатанію, переписывать ее у меня нѣтъ досуга.

Посылаю Вашему Преподобію 5 флор. серб. для благосклоннаго отправления въ Матеръ Ческую 1 флор. сер. на издержки опакovanja книгъ присылаемыхъ упомянутымъ обществомъ для основателей Ческой Матери — Я желалбы и на сей годъ подѣ моею адрессою получить книги въ Уневѣ per Przemyslanу, когда оставлю Уневѣ, тогда извѣщу объ етомъ упомянутое общество.

Надѣюсь, въ короткомъ времени быти въ Львовѣ [2] и привезу ссуженныя (sic) мнѣ книги.

Я занимаюсь теперь съ моимъ отходомъ изъ Унева составленіемъ или лучше сказать дополненіемъ уже сочиненной мною Исторіи Уневской Успенско Богородичной Архимандріи — и здѣшной типографіи.

Желая Вашему Преподобію здраваго и веселаго праздника Богоявленія Г. Н. И. Х. остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія истиннымъ почитателемъ

А. Петрушевичъ.

16. Января 1857

Въ Уневѣ.

Лист писанный на 2 стор. 4^о.

На 4-й стор. в серединѣ:

Unio w

An Hochwürdigen Herrn Głowacki Professor der Ruthenischen Sprache und Litteratur an der Lemberger Universität zu Lemberg.
beschwert mit 6 fl. CM.

Ч. 227.

*Листъ Івана Гушалевица до Якова Головацького, безъ дати
пис. після 13 (25) І. 1857 р.*

Любезнѣйшій Другъ!

Простить, что я опоздился съ моихъ писаніемъ, и съ посылкою денегъ за Мѣсяцесловы. Вся причина, что я теперь былъ очень занятъ и долго нимогъ еще розчетаться съ моими сосѣдами. Всего я продалъ 12 екземплярей изъ которыхъ самъ 3 заплатилъ для трехъ церквей — за тые посылаю Вамъ 6 гульденовъ имѣю бо надежду, что еще нѣсколько продамъ, если бы все повелоса роздать за деньги то все деньги важениу Вамъ. При той случайности благодарю Васъ Любезнѣйшій за декретъ на деньги, которые я изъ Вѣени получилъ и прошу Васъ опять о новое пособіе въ слѣдующемъ: Вы вспомнили однажды, что бы я мои Стихотворенія исправилъ и къ печатанію иждевеніемъ Г. Качк. на Ваши руки надослалъ. Долго не могъ я рѣшиться, но теперь совершенно рѣ-

шенъ въ пользу Народнаго Дома мои стихи отдать если бы иль на счетъ Народнаго Дома иль иждевеніємъ Г. К. выпечатались. Всѣхъ стиховъ станетъ на 8 иль 10 листовъ печатаныхъ. По этой причинѣ что мои стихи на Н. Д. опредѣляю составилъ я Стихъ къ Народ. Дому¹⁾, [2] который Вамъ къ разсужденію посылаю. Сей стихъ займъ бы мѣсто посвященія.

Впрочемъ побесѣдуйте съ Всч. Г. Кузьмскимъ, иль схочетъ комисія на свой счетъ печатанье пріять иль ни. Извольте Любезный въ концѣ сей стихъ отдать иль въ Редакцію Зори иль если перепысываетесь съ Газетою Церковною туда отослать только исправте хахлацизма — но я думаю, что лучше въ Зорю отдать, она бо занимается больше Галицко Народными дѣлами.

Смерть Г. Епископа²⁾ нашихъ священниковъ не тронула, всѣ разсуждаютъ по русски: Онъ былъ Ляцкій Епископъ и Ляцкій Арцибискупъ погребалъ его по своему. Вы не увѣрите, какой православной духъ межъ нашими, но русскій хитритъ. Что тамъ слышать объ наслѣдникѣ Епископа Бохеньскаго? Кого Вы уже на медку поставили въ этотъ чинъ? Наше священничество очень хорошо разположено къ Кузьм: но что то поможетъ, кобы только Кардиналъ былъ такъ разположенъ. Миѣ однакожъ кажется, что Епископа Суфр. больше не будетъ но Еписк. Перемыш. поставить Метр. въ Администр. а Консисторія будетъ какъ теперь. Я разболтался ни о моемъ дѣлѣ много, простить.

[3] У меня есть три рукописи: Свят. Евангелія изъ 16 столѣт. Фалтирь великій изъ половины 16 а Октоихъ кажется миѣ изъ нихъ древнѣйшій. Ни на одной нѣтъ года. Напишите миѣ иль могутъ онѣ какую литературную рѣдкость становить. Если бы къ чему могли придаться я бы ихъ забралъ положивъ новыя книги на ихъ мѣсто, ибо неупотребляются въ Богослуженіи. — Словарецъ я собираю, но напередъ очень трудно. Извольте тоже изясниться по чему Вы съ меня шутите, я готовъ Васъ на поединокъ вызвать и то на медку. Знаете про что? Вотъ Вы меня разъ Вице-Деканомъ, другой разъ Schul-distrikts-Aufseher назвали. — Я ни первымъ ни вторымъ сановникомъ и неубѣгался о сіи чины, хотя онѣ бы предались менѣ, ибо чаще я бы могъ свидаться съ священниками и поощратъ къ складкамъ на Народ. Домъ иль поукнѣ книгъ и всему русскому. Съ нашими хахлами нужно торговаться о всемъ а иногда имъ да что отказать иль чѣмъ то по-

¹⁾ Печатаний в „Зорі Галицк.“ за рік 1857 ч. 5 під анонімом: „Черноризецъ Іоанникій“ п. з. „Къ Народному Дому“.

²⁾ Треба розуміти еп. суфрагана Івана Бохеньського, що умер дня 13 (25) І. 1857 в 74 році життя.

страшить, пока нерѣшаться къ коемѣбудь дѣлѣ. Теперь большой интересъ къ Вамъ Любезный. Вы знаете что я бы хотѣлъ опять возвратиться въ Лембергъ, а я знаю что Вы мой вѣрный другъ менѣ желаете это. Извольте извольте прошу Васъ точно развѣдаться о катехитахъ гимназіальныхъ. [4] Мнѣ кажется, что когда большій непріятель русскихъ катехитовъ Епис. померъ и ничего вредливаго до сихъ поръ еще нездѣлалъ, то моглибы наши разъ уже дачто рѣшительнаго здѣлать или можетъ быть уже рѣшили что. Извольте мнѣ написать — я буду Вамъ очень благодаренъ. — Въ концѣ прошу Васъ немедлите долго съ отвѣтомъ у будьте увѣрены, что я Вамъ искренно всегда придамъ Вашъ другъ Гусалевич.

Всепочтенной супругѣ отъ насъ всѣхъ глубочайшее почтеніе, — Мы надѣемся умноженія нашего семейства. Гуш.

Г. Зубрицкаго уцѣлуйте отъ меня сердечно.

Къ Малиновскому пишу объ одномъ интересѣ, которой мнѣ былъ въ сихъ сторонахъ къ одному богачу врученъ — онъ предложилъ Всеч. Г. Кузь. — Отдайте ему благосклонно сіе письмо.

Лист писаний на 4 стор. 4^о.

Ч. 228.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис.
дня 20. I. (1. II. 1857 р.*

Благороднѣйшій Господинъ Профессоръ
Милостивѣйшій Государь!

Въ отвѣтсвіе Вашему многоцѣннѣйшему письму извѣщаю Васъ, Благороднѣйшій Господинъ Профессоръ, что Сучава не мѣсто къ продажѣ Мѣсяцослова. Изъ Русскихъ здѣсь только Священникъ и одинъ Учитель училища народнаго, которые не нуждаются въ мѣсяцословѣ, прочіе прихожане Уніятскіе — сами бѣдняжки. Сучава — одна изъ трехъ парохій Буковиньской провинціи, и я слышалъ много прекраснаго о средствахъ, которыми принимались къ учрежденію здѣсь уни. — Досель собираю только матеріалы, но мнѣ нужно было бы заглянуть въ акты Львовской Консисторіи, а тамъ кажется, не дозволяютъ. Жаль что [2] Добрянскій въ Перемышлянинахъ не пользовался эпизодомъ о введенію Уни на Буковинѣ. —

Чувствительно благодарю Васъ Милостивѣйшій Государь, что изволили надѣлать меня книгами къ чтенію; давно то, какъ я еще занимался только Польскою рѣчью, были у меня порывы на драматическую поэзію, и право, она достойна занятія: она была преемницей эпо-

пей, но ее самую никакій родъ поэзіи не заступитъ, она будетъ вѣчна, какъ долго жить будетъ родъ человѣческой. Однако у меня теперь крылья слабы: наиболѣе исторію не очень хорошо знаю, чтобъ испытать мои силы. Говорятъ что гений къ этому развивается на 30 омъ году; буду ждать, что такое будетъ со мною. Вообще сказать, у меня застила поэтическая жила съ времени, какъ я поближе познакомился съ азбукою, а поэзія лирическая мнѣ стала даже противна. Для того я не очень пользовался этими книгами, [3] и здѣсь смѣю повторить мою просьбу изъ послѣдняго письма моего, чтобъ Вы, Милостивѣйшій Государь, изволили сообщить мнѣ какія книги филологическаго содержанія, хотя бы они были на Нѣмецкомъ языкѣ. Дозвольте мнѣ также попросить Вашихъ совѣтовъ что до моей будущности. — Я вздумалъ-было посвятиться Физикѣ, ибо такимъ образомъ я надѣялся, что, взирая на тотъ индифферентный предметъ, дадутъ мнѣ какое нибудь мѣстечко Гимназ. Учителя. Но какъ мои средства ничтожны, и понеже мнѣ предстоитъ по крайней мѣрѣ еще 4 года ученія, такъ я желалъ бы извѣдаться, можно ли мнѣ будетъ дѣлать испытъ изъ Русскаго языка и при томъ также и изъ Нѣмецкаго, и не буду ли я долженъ притомъ подвергнуться вмѣстѣ испытъ изъ классической Филологіи, ибо по теперѣшнему [4] систему надобно выдержать испытъ изъ двухъ предметовъ. Если бы не было нужно, такъ я въ этомъ году подвергнулся бы испытъ дозрѣлости, и пребывая на всеучилищѣ одинъ годъ, попросился бы въ Учителя Русскаго языка. Бѣда только, мнѣ кажется, что по правилу, учитель Русскаго языка всегда только въ качествѣ супплента (400 fr.). Покорнѣйше прошу Васъ, Милостивѣйшій Государь обучить меня, будетъ ли возможно какимъ нибудь образомъ сладить дѣло съ Г. Черкавскимъ, чтобъ я заблаговременно принялъ надлежащія мѣры. Покорно прошу Васъ, Милостивѣйшій Государь, при случайномъ свиданіи съ ГГ. Наумовичемъ и Гузаромъ, отобрать отъ нихъ fl. 2 — 30 кр. какъ должную послѣплату. Я къ нимъ буду писалъ. Примите это на счетъ долга принадлежащаго Гну Раковскому. Живетъ ли еще Церк. Газета. Писалъ къ нему, но не получилъ отвѣта.

Съ отличнымъ почтеніемъ и искреннѣйшею благодарностью пребуду на всегда Вашъ Милостивѣйшій Государь

покорнѣйшій слуга

Сев. Г. Шеховичъ.

Сучава 20 Янв. 1 Фев. 857.

24 кр. за мѣсяцесловъ приложено. — Благодарствую.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
7/2 1857 р.*

Любезный мой Братъ!

Покорно благодарю Тебя за присланный надгробный стихъ и призываніе къ складкамъ на Народный Домъ, и за прочія извѣстія относящіяся къ моимъ друзьямъ. -- Я недавно былъ у Г. професс. Миклошича, и благодарилъ его за ходатайство въ Твоемъ дѣлѣ; онъ кланяется Тебѣ и душевно радуется о хорошемъ успѣхѣ Твоего прошенія; издавая второй томъ своей „Slavische Bibliothek“ — проситъ Тебя Г. Миклошичъ, чтобъ Ты прислалъ ему для этого сочиненія какую короткую статейку, именно какой старинный памятникъ нашей литературы, досель еще непечатанный, или какую старинную народную пѣсню, любопытную по части исторіи, міеологіи, правовъ и обычаевъ народныхъ, или нѣсколько пословицъ (приповѣдокъ) или сказокъ занимательныхъ по содержанію и неизвѣстныхъ еще въ литературѣ. — Я надѣюсь, что у Тебя всегда найдется чтото подобное такъ сдѣлай милость и пошли ему прямо, или чрезъ меня, и напиши тоже отъ себя благодарительное письмо къ нему, ибо я увѣренъ что онъ много подѣйствовалъ. — Также хорошо бы Ты сдѣлалъ, если бы написалъ благодарительное письмо Г. Дру Сембратовичу, и онъ дѣльно заставлялъ Твою справу. —

Я вспоминалъ Тебѣ, что нѣкій техникъ Г. Настыошинъ возьметъ для Тебя нѣсколько экз. Исторіи Балудянского — по этотъ Господинъ остается пока еще здѣсь, и можетъ быть, останется навсегда при центральномъ бюрѣ Галицкой желѣзной дороги. Въ подобномъ случаѣ я пошлю Тебѣ [2] эти книги другимъ путемъ. Отъ Г. Раковского я сегодня получилъ письмо, гдѣ онъ извиняетъ что Твоихъ книгъ не могъ еще до сихъ поръ отослать по неимѣнію времени; но обѣщаетъ поскорѣе это сдѣлать. — Вънезапная кончина преосвященнаго Іоанна, кажется, сильно взволновала умами нашихъ прелатовъ, а можетъ быть и латинскихъ и нѣмецкихъ; изъ Львова пишутъ, будто гр. Голуховскій покровительствуетъ Г. Слимаковского, какъ молодаго и смиреннаго человека, котораго бы въ случаѣ смерти Еминенціи можно вдругъ возвысить на митрополію; — другіе же говорили, что будто Яхимовичъ будетъ пока завѣдывать митрополіей, а свою епархію отдастъ генералъ-викарію, чтобъ тѣмъ образомъ не ускользнула ему митра Митрополитальная. — Впрочемъ можетъ быть. Ты уже и вѣрную истину знаешь, будучи такъ близко источника и имѣя дружественныя сношенія съ Г. Пе-

трушевичемъ. Если же нѣтъ, то я Тебѣ скажу истину, которую я вчера узналъ изъ вѣрнаго источника, но прошу Тебя задержать ее пока въ секретѣ хотя на короткое время, ибо она и такъ скоро разнесется. — Вотъ нашъ сѣдой кардиналъ пріосанился, и сдѣлалъ „un coup d'etat“ — онъ написалъ прямо въ министерство, и запропоновалъ единственнаго нашего Спиридона Литвиновича — и больше никого — и просить чтобъ его немедленно подтвердили; и посему быть, Министерство согласилось, и отослало эту пропозицію гр. Голуховскому съ тѣмъ, чтобъ онъ немедленно предложилъ ее офиціальнымъ путемъ къ подтвержденію Императора. Вмѣстѣ съ тѣмъ здѣшная нунціатура извѣстила теле- [3] графомъ кардинала Антонелли въ Римѣ, чтобъ тамъ сдѣланы были всѣ мѣры, какія нужны для подтвержденія скорѣйшаго, такъ что 1. апрѣля Литвиновичъ уже будетъ преконизованъ. — Вотъ какой Staatsstreich произвелъ нашъ умной старикъ. Впрочемъ я душевно тому радуюсь, ибо не оскорбляя никого должно признать, что въ нынѣшнихъ трудныхъ обстоятельствахъ нѣтъ достойнѣйшаго и умнѣйшаго мужа въ нашемъ клирѣ. Сотвори Господи многія лѣта Преосвященному Спиридону! — Я увѣренъ, что онъ приведетъ нашъ обрядъ къ неслыханному блеску и почтенію. —

Сдѣлай милость, братъ мой, на имя Г. Настѣшина есть нѣсколько чиселъ Церковной Газеты на Львовской почтѣ — прикажи ихъ отослать сюда ins ruthen. Seminar bei St. Barbara Stadt N. 750 — гдѣ тотъ Г. живетъ. —

Въ числѣ 283 Санктъ Петерб. Вѣдомостей напечатанна любопытная статья о литературѣ въ Галиціи, именно же о Семейной библіотекѣ и ея редакторѣ¹⁾. Можетъ быть мнѣ удастся позже доставить Тебѣ это число на короткое время, чтобъ подѣлиться впечатлѣніемъ ея. Въ Augsburg. Alg. Ztg. N. 16 сего года было короткое но довольно неудачное извлеченіе изъ этой статьи — ее надо цѣлую прочитать, чтобъ понять значеніе ея. —

По новѣйшему рескрипту Его Величества изъ Милана 25 января 857 будетъ наше присутственное мѣсто „Hofkriegsbuchhaltung“ развязано, и распущено по всѣмъ провинціямъ, именно по главнымъ городамъ. [4] Для людей здѣшнихъ особенно для семейственныхъ это довольно досадно — ибо подобныя переносины очень дорого стоятъ, а вознагражденія отъ военнаго начальства, которому мы отнюдь подвластны будемъ, не можно много надѣяться. —

Впрочемъ судьбы Божія неисповѣдимы, я готовъ на все, и по крайней мѣрѣ радуюсь тому, что увижу Васъ дорогихъ сердцу моему

¹⁾ Ёі перепечатала „Церк. Газета“ в ч. 36 і 37 за рік 1857.

скорѣе, нежели я могъ предполагать. — Если Ты получилъ уже Твой декретъ, то извѣсти меня на кратцѣ о содержаніи его, чтобъ можно помѣстить его въ Вѣстникъ. —

Пращай любезный братъ, уцѣлуй всѣхъ Твоихъ любезныхъ отъ насъ здоровыхъ, и кланяйся всѣмъ друзьямъ и знакомымъ, и не забывай и люби Твоего Брата

Ивана Ѳ. Голов.

Вѣна 7 Февраля п. н. ст. 1857.

Р. С. Отецъ Протоіерей¹⁾ уѣхалъ на 2 мѣсяца въ Италію, Францію и Германію, вѣрно чтобъ посѣтить своихъ зятевъ, изъ которыхъ одинъ въ Флоренціи, а другой въ Парижѣ при посольствѣ. —

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 230.

*Листъ Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис.
дня 7. II. 1857 р.*

Высокодостойный Государь!

Отъ когда я удалился изъ Львова засумовался мой горизонтъ. Я 23—25 годинами отягощенъ, нѣтъ и времени достойно розглянутись, нѣтъ когда и о общихъ дѣлахъ подумати. До того мы здѣсь отъ великаго образованнаго свѣта совсемъ отлучены. Я не вѣдаю, чи мои изреченія печатаются. Не вѣдаю, чи ГГ. Макаръ, Наумовичъ и Шеховичъ на руки Вашего Благородія по пять реньскихъ мѣ должныхъ поприслали, дабы ними хотя первыи издержки печатанія покрыти возможно. Препокорнѣйше молю Вашу [2] Высокодостойность, написати мѣ въ томъ отношеніи хотя двѣ строчки въ отвѣтъ, бо вѣдаю, якъ Высокодостойный Господинъ изъ всѣхъ сторонъ занятый. Я по всегда буду за тое благодаренъ.

Бѣлоусъ.

Тернополь 10/2 1857.

Лист писаний на 2 стор. 16^о.

¹⁾ Раевскій.

Ч. 231.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня
1. (13) II. 1857 р.*

Милостивий Государь!

Искренно благодаря Васъ за присланныя ко мнѣ подписны деньги и за статьи, объявляю, что я не замедлю воспользоваться ся драгоценнымъ трудомъ Вашимъ¹⁾. — Очень опечалило меня извѣстіе Ваше о томъ, что Львовской Матицѣ запрещено пользоваться гражданскою печатью. Въ семъ отношеніи могла бы быть полезною энергія, если бы сдѣлано было представленіе, что при полагаемыхъ препятствіяхъ сего рода не можетъ успѣвать народное просвѣщеніе. Конечно, если мы не вступимся за свое дѣло, то ревность наша на бумагѣ останется одними пустыми [2] фразами. Я было уже хотѣлъ писать Вамъ чтобы Матица принялась за перепечатаніе и распространеніе російскихъ учебниковъ по всѣмъ отраслямъ наукъ; какъ то: Физики, Механики, Химіи и пр. но вотъ, пошло все на оборотъ. Зоря Галицкая опять памѣнила своему направленію. Комужъ она будетъ нравиться въ настоящемъ ея слогѣ? Въ Венгріи, видно оказывается сильное стремленіе къ російскому языку, ибо число подписчиковъ на Церковную Газету тутъ умножилось, между тѣмъ какъ въ Галиціи, какъ Вы замѣтили, по нерѣшимости немножко убавилось. Не смотря на то, что Церковная Газета до сихъ поръ не была покровитель-

¹⁾ В 5. ч. „Церк. Газеты“ поміщені дві кореспонденції Я. Головацького, значені трема зв'язками * * *. В першій з них висказує він радість, що „Церк. Газета“ виходить і в 1857 р., радить редакторови, Ів. Раковському, щоби просив о поручені сеї часописи з сторони руських єпископів, а сам обіцяє бути ревним співробітником. В другій поминає померших давніше Я. Геровського, дра Вен. Левицького, Андрея Валуцянського, Івана Матинкевича, Петра Головацького, Евст. Прокончица і подає життєпис та описує похорони Георгія Волощака. В 6. числі подає Я. Г. вісти про іменоване надзв. проф. польської літератури у Львові Антон. Малецького, про літературний рух, про іменоване ректором дух. семин. у Львові Ів. Слімаковського і про іменини кард. Левицького. В ч. 9. подає вість про вдовичий фонд по священниках, яко спростоване дописи зі Львова, поміщ. в 17 ч. „Церк. Газети“ за рік 1856, а підпис. буквами І. К. Порівняй лист Ч. 212. В ч. 17. за рік 1857. помістив Я. Г. допись про молитвослов Матиці і про письменні теми конкурсних іспитів священників у Львові. В ч. 20. подав Головацький допись про св. Божого Тіла у Львові, про відзначеніє дра Он. Криницького, про іменованіє головою вдовичого фонду крил. Лотоцького та про дальший дар Іп. Терлецького.

ствуема [3] никакимъ авторитетомъ, однако имѣть около 300 подписчиковъ, состоящихъ въ разныхъ провинціяхъ Монархіи. Перепечатаваемы русскіе учебники могли бы сей часъ быть употреблены въ нашихъ народныхъ училищахъ, и такимъ образомъ дѣйствительно билобы водворено у насъ народное образованіе. Люди наши, при помощи нинѣшнихъ средствъ, сообщеній, отправлялись бы въ Россію и тамъ практически получили бы усовершенствованіе въ рукодѣліяхъ, заводахъ, машинахъ и во всѣхъ наукахъ. Повѣрьте мнѣ, что пока мы не возьмемся за это единственное средство нашего [4] народнаго образованія, разумѣю Русскую Литературу, то ми не сдѣлаемъ нѣ въ чемъ никакого успѣха, будемъ попрани, презрѣни, и не обратитъ никто на насъ никакого вниманія. — Выходитъ ли Вѣстникъ? Я до сихъ поръ не получилъ ни одного нумера его, не смотря на то, что я порядочно посылаю ему нумера Церковной Газеты.

Препровождая при семъ полученныя мною изъ Вѣны книги, совѣмъ 9 тетрадей, и одинъ гульденъ серебр., какъ цѣну пяти экземпляровъ рисунка Дома Народнаго въ пользу его, имѣю честь быть съ глубочайшимъ почтеніемъ, Вамъ преданнѣйшій

Іоаннъ Раковскій.

Будниъ 1 (13) Февраля 1857.

Лист писаний на 4 сторонахъ 8°.

Ч. 232.

*Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновскаго, пис.
дня 15. II. 1857 р.*

[Къ Мих. Малиновскому.]

Ваше Преподобіе!

Я прочиталъ достопоч. письмо Вашего Преподобія съ большимъ удовольствіемъ — но какъ Пессимистъ не подѣляю я всѣхъ надеждъ питаемыхъ Вашимъ Преподобіемъ. Прошу письмо мое съ дополненіями изъ Бизантійцевъ о русскихъ Митрополитахъ доручить Г. Головацкому. —

Я желалъ бы напечатаны листы моего сочиненія чрезъ руки Петраша получать, для дополненія и послѣдняго исправленія ихъ.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ — Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

15 Февраля 1857

Въ Уневѣ.

Лист писаний на 1 сторонѣ 8°.

Слова, взяті в [], писані чужою рукою.

Ч. 233.

*Лист А. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 15. II. 1857 р.*

Ваше Преподобіє!

Посылаю мое дополненіе, къ моей статьи (о) Галицко Русскихъ Митрополитахъ для помѣщенія его на своемъ мѣстѣ въ рукописи, гдѣ прошу эти листы приклеить.

Мои 15 фл. серб. кажется уже дошли до Ческой Матицы ибо я вчера получилъ IV. тетр. Музейника за 1856 и Гелферта Гуса изъ Праги за сей годъ. —

Если мое сочиненіе будетъ листами печатанное желалъ бы я получать ихъ какъ прежде для перечитыванія и конечнаго дополнванія и исправленія.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

15 Февраля 1857.

Въ Уневѣ.

Лист писаний на одной стор. 4°.

Ч. 234.

*Лист Лезицького з Глустого до Якова Головацького,
пис. дня 28. II. 1857 р.*

Всечесвишій Господине и Дриже (sic)!

З драгоцѣннаго листа Вашего вичитую, же я засѣдѣлъ ся, и жадноѣ поголоски о собѣ не даю — не дивниця то естъ, старѣсть не радѣсть. — Очи не видять, рукѣ трасуть ся, а ноги и цѣлое тѣло ослабленне — и та то естъ причина, же до Васъ не одзиваю емъ ся. Я бимъ, здаіе ми ся, жаднои почти не опустилъ, що бимъ до Васъ дещо ненаписалъ — а може и кѣлка рази Лувѣвъ звѣдалъ — хотяже не пѣдъ сходки, але щеголне, бимъ Васъ принаимѣ передъ моєи смертевъ моглъ зобачити, и утѣшитися, вправдѣ нема прави жаднои хуйлки при каждѣ оказиѣ, де бисмо о Васъ не успѣмнули, але то для насъ мило естъ, мѣлѣшше намъ би було, зобачити Васъ — и утѣшити ся — —

З великовъ несмѣлостевъ одзиваю ся зъ прошеніемъ, би сте мя ушасливили кѣлкома словами — а такъ що ся дѣіе въ свѣтѣ — велика то для мене буде Ласка мое наипцише почтение для Вашей Гпже засилаю

а Дѣточки сердечне поздравляю, даи Господи аби здоровѣ росли, и дочекалисте ся утѣхи. —

[2] Мѣсяцослови отримавемъ од Васъ, и заразъ порозсилавимъ — але надаремне, ієдиѣ тлумачать ся, же одъ Василянѣвъ приобрѣли, а другѣ, жадноѣ вѣдомости не дають, длячого я такъ зпѣзнивимъ ся з вѣдпѣсомъ (Вѣдъ Голови риба смердитъ) бо наветѣ и Намѣстникъ нѣчого не одповѣдає — може ще намислять ся, и пришлють — але хто знає коли, я теперъ одсилаю 7 fr. МС. при тѣмъ засилаю Вамъ мое правдиве почтение зѣстаючи разъ на заувше правдивимъ и жичливимъ слугою и Другомъ —

Левчицкій.

Тлустѣ дня 28 Лютя 857.

Лист писаний на 2 сторонах 4^о.

Ч. 235.

*Лист К. Вл. Запа до Якова Головацького, пис. дня
16. II. 1857 р.*

V Praze dne 16. února 1857.

Milý Příteli!

Zařídil jsem všecko, jak si to v posledním svém listu od 3. února žádáš, totiž předplacení na zásilky za Tebe, kn. Petruševiče a Jachyma, potom vklady kn. Petr. do Matice a předplacení Tvoje na Památky. Tvoje stížnost na nedbalé zasílání snad z pouhého omylu pochází. Zasílky činí se čtyřikrát do roka, hned po vyjití Musejníka. Vloni dostali jste tři zasílky, letos na začátku února čtvrtou, proto že čtvrtý svazek Musejníka teprv nyní vyšel. S nejbližší zasilkou dostaneš také knihy, jež sobě žádáš.

Nyní Ti musím oznámiti, že jsem svůj stav proměnil, oženiv se podruhekrát s vdovou z města Benešova z rodu Wolfovou po prvním muži Grimovou, doufám byti spokojen s volbou, neboť hlavně mně šlo o opatření dětí. Jinak se v posavadním mém způsobu života nic neměnilo. Vydávám své Památky archeologické dál, a těší mne to. Stálo by předce za to, aby se u Vás i na Rusi někdo vyskytl, který by chtěl Vaše církevní stavby zpytovat, dříve ale s tím vším se seznámiti, co Němci o svých tak zvaných romanských stavbách píší. Dříve to zvali všecko [2] bizantynským slohem; ale že jim všechno bizantynské (proto že to je také ruské) nevoní, tedy spatřují nyní ve svých stav-

bách zvláštní rozdíl, jichž bizantismus prý nemá, a zovou je romanskými. A mně se předce zdá, že předce podstatného rozdílu není; potřebá jen z Vaší strany ukázati, v jakém slohu Vaše církve stavěny jsou, aby se mohlo dokonale porovnání a rozeznání učiniti. Rozumí se, že co možná nejvíc vyobrazených příkladů sebrati se musí, dříve nežby se o tom mluvilo a psalo. My své staré stavby nyní také musíme romanskými zvali, pokud nemůžeme zdání Němcův zvrátiti.

Od času, co Palacký dobu husitskou probral, stala se tato důležitá část naší historie polem mnohého zpytování a rozumování. Jeden plod toho dostal jsi s posledním musejníkem do ruky, totiž Helfertův spis: Jan Hus. Palacký četl nedávno kus z další doby po-husitské, mluvě o sektách a o vojenských rotách českých, jichž pokračování na Dněpře v Zaporoží se zjevilo. Čtení to vzbudilo všeobecnou pozornost. Můj kollega, dr. Gindely (prof. na realce) vydal první díl německy [3] psané historie Českých bratří, a prof. Höfler (Bavorák) pustil se do vydávání latinských pramerů z historie Husitův. Jak to vydal, dočteš se v 1. sv. letošních Památek. Myšlenky se začínají u nás zase třít, a to snad jsou začátky nového literárního života.

Včera představováno na našem divadle: Taras Bulba, ataman kozácký, podle mého překladu Gogolovy pověsti sepsáno od Josefa Friče. Vypadlo to dosti slušně, i byl jsem spokojen, že kozáci měli brady a kroj ne zcela kozácký. Bezpochyby vyjde ten kus tiskem. Končí se katastrofou, kde Bulba zastřelil svého syna Andreje, sám ale přepaden od Polakův s Maryní o čele klesá i s Ostapem. Spisovatel vetkal do toho kozácký tanec a zpěvy dosti štátně.

Obrázek Vašeho národního domu jsem dostal, a ptám se, je-li již skutečně tak vystaven, či pomocí, a co s ním teď počnete? Vede se nám strašně bídne s našimi národními ústavy, jak pak asi Vám?

Náš Erben nemůže dostati nakladatele na své národní pověsti Slovanské, a již na druhý rok to za sebou chová. Nemůžeme nikam se hnout. Buď zdrav, a piš mi, zdali již teď pořádně své věci do-
stáváte.

Tvůj upřímný přítel

K. VI. Zap.

Ч. 236.

*Лист І. Острожинського до Якова Головацького, пис.
дня 3. III. 1857 р.*

Ясенювъ 3-го Марта 857.

Найми́лѣйшій Друже!

Съ радостію всегда припоминаю собі дорогу приємною зъ Тобову въ окрузѣ Тарнопѣльскѣмъ, бо Дружество Твое, зъ котрымъ вся моя Чувства и наименѣш гадкі цѣлкомъ зливають и соєдиняются, есть для мене по Божѣ потѣшаніємъ для моєго житія, а сердце токмо тогда тужить егда собі пригадаю, що насъ обстоятельства такъ далеко разлучили. Наш Александръ... не дуже потѣшно поступаєть, але Господь крѣпость людемъ своимъ дастъ. Потѣшную вѣстъ получилъ отъ Твоихъ Родителей, о Твоємъ супружїи и о Чадахъ твоихъ здоровю. Ми также здоровѣ, уклѣнно и усердно Васъ всѣхъ цюлюемо. Господина Ляховѣчка принесла на сєи Свѣтъ сына Еигенія безъ пропусткі, и вознесла мене на достоєнство страшне, Дѣда. Въ Ясєнові отзиває ся давнее гонєніє Штрассєрѣвское, писарь громадскѣй Штрекеръ Кароль Тобѣ извѣстный наказавъ черезъ Вѣнта оу Церквѣ поставленіє поручі голоситы, бачте куда намѣреють. Подавѣмъ за то желобу до Всечестивѣйшѣй Консистерїи, довѣдаи ся якто приято и яка надежда обороны, треба зъ мужествомъ бороты и боронити ся. Въ Лютѣмъ черезъ Намѣстничество подано, посолыхъ и надмѣннихъ зъ далека словеса отъ Его Свѣтлости Кардинальского Метрополѣти изреченні. Прочитаѣте, и не даѣте Насъ побѣдити отъ зухвалства. Черезъ тоѣ неустанное гонєніє радбыхъ вже усунути ся зъ Ясєнова, прошу Тебе, довѣдаи ся, чи и якъ быхъ мѣгъ получить освобожденіє отъ конкурсу, чи ѣзрадніє [2] и полезнѣйше бу (sic) въ Чернѣвцехъ пле в Лвові писаты, бо радбыхъ и зъ Тобов видѣтися і побесѣдовати. Але поговори щирє і дружеско зъ Г. Ілиѣцкімъ Цѣпановскѣмъ и прочіими Испитниками, чибы хотѣли и могли Диханіємъ помощи мнѣ и Своею Благодатію дополнити моѣ Недужество, бо въ Мозговницѣ много вѣвѣтрѣло а здоровья і грошѣи мало до такѣй дороги. За календарями русскими много допытуются, але всегда треба скорѣйше присилати, абы нинѣхъ впередъ не закуповали, найполезнѣйше бы було, черезъ Консистерію и Намѣстничества для каждого Священника и Церкви зъ Шематѣзмами насилаты и хосєнъ для Вдовиць или на дѣмъ народны жертвовати абы ся въ пѣзднѣйшѣй порєдѣк на всегда утѣгло и узвичаѣло. За календар нашъ присѣвма въ Бучачи одинъ Велможа, чи въ нашихъ того не ма, чого лѣпшого въ русскіхъ шукаєте, чи тепєрь лѣпші чєси, откогда рисскі (sic) пишут календари. Такъ намъ и того завидятъ. Евреи у насъ множествомъ грошѣи

и звинности свої бѣдныхъ Христіанъ въ глубину нужди затопили. У нашихъ хлѣборобѣвъ свобода от панщини, але и от просвѣщенія а въ малымъ просвѣщеніємъ вкрадається и пиха. На Насъ Священникѣвъ гавкають и враждуют а мы ледве дыхаємъ. Робы що кажуть, а все не довѣряют, и огуду кедають що ми не доста каеоліческі, абы и римскыи устав приняли, то ще будут голосити, що то удают а за давнымъ потіегають. Опаміятай фхъ Боже, бо не знаютъ, що чинют а Мозаїзмови розширити ся не перешкаджаютъ. На Діека и Учителя въ Ясенові не ма, а для Писара и Вѣста по 100 левѣвъ срібрныхъ зараз дати изволили и наказали. Ваше желаніе, бытъ оповѣдалъ въ Криворѣвни нашу Тарнопільскої дорогу не мѣгемъ исполниты, бо егда Брат Еміліанъ не бувъ бы ся въ Криворѣвни оженивъ, булобы зновъ нарѣканіе [3] на мя а такъ теперь Богу дяковати совершилося, и обое здорові и весели и щасливы, Брата Еміліяна, носящего истинныи Ваш образъ во всѣмъ, люблю усердно аки и Васъ. Какъ то всегда потѣшныи Вѣсти и Достоинства для насъ Руссиновъ, не давно нашего любого, дорогого Митрополѣту почтили Достоїнствомъ Кардиналскѣмъ, Урядъ супружескыи нашѣи Консистеріи порученіи и вижныи урядъ (Инстанція) абы безъ множайшыхъ трудностей а въ скорымъ успѣхомъ було, сусѣдиому Архѣпастрѣ Бараніецкому отданы, якъ Вѣстникъ доносить. Чимъ разъ бѣлша благодат на Руссиновъ сливається. — До того много Учителѣвъ въ Училищахъ помѣщенні. Тужии над упокѣнымъ Бохенскѣмъ, за то зновъ тѣшию и радуемо ся же наше Сѣятелство Кардинал Метрополѣта жиіе. Многая ему лѣта да удержитъ го Богъ! Цюлуйте отъ Насъ Г. Лаховича, Ілиѣцкого, и Г. Цѣпановского, Г. Цѣпановского питайте, чи бы не мѣгъ ще однои Евангелю въ Почаѣва для Парафіи Бѣлоберезки постараты. Г. Лаховичъ писавъ о Бригдзу для себе и Г. Цѣпановского, але що добре, вже давно продали, а пусте не хотѣвѣмъ куповати и посылати. Г. Сокульского цюлуйте от мене и дайте миѣ отвѣтъ какъ наискорше черезъ почту. Бувайте здоровѣ и Насъ потѣшайте — Вашъ Другъ

І. Острожиньск.

На лѣвѣмъ боці 1 стороны написано:

Чути що такожде Всечестіишоми (sic) Господину Бараніецкому во всѣмъ попеченіе надъ Руссинами повѣренно и що Г. Баронъ Яхѣмовъчъ въ недугѣ зостає. Вашу супруги (sic) и Чада и Братя усердно цюлуемо.

На лѣвѣмъ боці 2 стороны:

Ще не заплатыхъ Зорю въ года 856, просѣтъ бы трѣшкі почекали але разомъ просѣтъ о Числа 8 до 20, котрѣхъ не получихъ. Чути знову щос нового о полученію календарѣвъ и о новѣмъ Владиці.

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

На 4 сторонѣ адреса:

Jasinow.

S. Hoch- und Ehrwürden Herrn Herrn v. Glowacki Professor der ruthenischen Sprache und Literatur an der Universität — g. k. Weltpriester Hoch und Ehrwürden zu Lemberg.

franco.

Erga Recepisse.

Ч. 237.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис.
дня 23. II. (7. III.) 1857 р.*

Благородный Господинъ Профессоръ Милостивѣйшій Государь!

Изъ за границы спрашиваютъ меня какіи Журналы Русскіе являются въ Австріи, кто ихъ Редакторы, какая ихъ цѣна и проч. Не видѣвъ чрезъ нѣсколько мѣсяцовъ никакой Русской Газеты, не могу ничего удовлетворительнаго сказать. Гнъ Раковский самъ обѣщалъ мнѣ присылать свою Газету: выжидаю ее всякой день.

Касательно Зори не знаю даже, является ли она или нѣтъ, узналъ только отъ Г. Раковского, что онъ корреспондентомъ ея. — Въ минувшемъ году я послалъ Г. Кобринскому статью и просилъ чтобы прислалъ мнѣ Зорю. Однако этого не сдѣлалъ.

Полагая, что онъ часто встрѣчается [2] съ Вами, Милостивѣйшій Государь, то покорнѣйше прошу поручить ему, чтобъ немедленно мнѣ прислалъ Зорю, по крайней мѣрѣ сегогодишнюю, а если быть можетъ отъ Сентября 1856. года.

Надѣюсь что сдѣлаю услугу Зори если ее порекомендую хоть такой кто какъ я. Кажется что за границей узнали что Сем. Библиотека не издается, ибо спрашиваютъ меня, издаю ли теперь что иное вмѣсто Сем. Библ. Къ М. Погодину я еще не писалъ. Изъ Нѣмецкихъ газетъ узналъ я афферу Шевырева.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія Благороднаго Господина Профессора покорнѣйшій слуга

Сев. Г. Шеховичъ.

Сучава 23 Февр./7 Март. 1857.

[3] Пр. Покорѣйше прошу извѣстить меня, могу ли я послать Матицѣ статьи о Физикѣ къ печатанію, и могу ли я надѣяться что Матица будетъ ихъ печатать?

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 238.

*Лист Йосифа Скоморовскаго до Якова Головацкаго,
пис. дня 17. III. 1857 р.*

Всечестный Господине!

Ваше писаніе дуже мене утѣшило — но то менѣ дуже жаль, жесте не ласкаві були мене одвѣдати, будучи такъ близко мене. Для того Васъ теперь насампередъ о томъ прошу, абысте тоє злоє направили, и въ слѣдующіи вакаціи, в котрій певне в нашихъ сторонахъ будете, абысте конечно до мене приѣхали, а знайде ся не о единомъ поговорити.

Желасте знати, якъ далеко я поступившемъ въ моемъ дѣлѣ и якихъ правилъ держуся въ составленію словаря. — Отожь Вамъ посылаю вденъ Томъ его, то есть первый — а окромъ того ище есть четири но все спорѣйшій одъ того першого — и такъ направду уже цѣлый словарь есть списанный тымъ способомъ якъ той першый Томъ; есть всего 215 аркушовъ — но тѣи рѣшта томы ище не суть такъ совсѣмъ совершенни якъ той першый, бо я переписуючи съ первотвора, абы хутше цѣле дѣло переписати (въ той мысли, же дамъ напечатати) не дописовавшемъ значеній при словахъ знаіомыхъ [2] но теперь, коли маю часъ на тоє, то собѣ дописую. — Щоже ся тычитъ способу якимъ той словарь составленный, то обачите тоє въ того першого тому. — Але нынѣ — елибы до того прийшло, жебымъ го мавъ выдати на свѣтъ — тобымъ мусѣлъ совсѣмъ одмѣнити писовню — а на правду потреба бы цѣлый словарь инакше укладати — не малый то правда трудъ, але уже бы то меншый бувъ трудъ укладати, якъ бы було все готове. — Но Богъ знає коли то буде. — Я черезъ тыхъ кѣлька ostatnichъ лѣтъ не мавъ емъ часу коло него працювати, бо мѣ мусѣвъ моихъ двоихъ Сынѣвъ самъ учити — Теперь тротка бѣльше маю часу, то буду мѣгль и словаромъ бѣльше затрудитися но все то не може хутко бути — и кѣлька лѣтъ муситъ минути, нѣмбы то я самъ его мѣгль докончити. — Пишете менѣ „же истинно жаль що дѣло доспѣвшее до якоисъ дозрѣлости лежитъ замкнуто въ шафѣ сочинителя“ — и менѣ самому жаль, же то такъ — але дайтежъ ми якій [3] совѣтъ, якбы тоє дѣло можна хутше выдати на свѣтъ (если оно на тоє заслуге). Не давно тому сообщалъ емъ все пять томы

мого словаря Всечестному Господину Петрусьевичу до Унева на Его желаніе — и Онъ въ своимъ листѣ выразилъ, же очень жаль, же я тоє дѣло не продолжаю. — Я радбымъ со всехъ моихъ силъ совершити той словарь — и теперь працюю коло него кѣлько могу — але то все за мало. — Еслиже бысте могли мнѣ дати якіи совѣты абы той Словарь могъ борше выйти на свѣтъ — то съ благодареніємъ прийму. —

Поручаю ся Вашей пріязни Вашъ другъ и почитатель

Іосифъ Скомороускій.

Березовиця велика дня 17-го Марта 857.

[4] В середині:

An S-e Hochwürden Herrn Herrn Jacob Glowacki o: ö. Professor an der k. k. Universität zu Lemberg.

Лист писаний на 3. стор. 4°.

Ч. 239.

Лист Теофіля Павликова до Якова Головацького, пис. дня 9 (21) III. 1857 р.

Многопочтенный Господине!

За Мѣсяцослова г. 1857 примѣр. 10, посилаю симъ належну квоту 4 р. 10 кр. ср. Вмѣстѣ же изволитъ Преподобіе Ваше при розсчетѣ кассательно „Бібліотеки для дѣтей“, сочиненія которого двома разами получилъ емъ с. в. ч. I прим. 15 и ч. II прим. 15 — а розпродавъ ч. I. примѣр. всѣ ч. II-го же прим. 9 — у себе лишаю еще II-ои ч. прим. 6, приняти спродажи сумму

8 р. ср.

купно съ попереднею 12 р. 10 кр.

о заквитованіе которой умильно упрощаю.

Мнѣ нужно будетъ счетатися еще о полученной Історіи Галичи Русского Княжества и картахъ пренумераційныхъ дотычныхъ — тожъ освѣдомитися взглядомъ Історіи Балудянского и пр. посредствомъ Г. Руссманъ ѡдъ Г. Жоанна Головацького съ Вѣдния ѡдъ пару лѣтъ отриманной. За першое по Святахъ изготовлю все нужное. [2] За второе изпрашаю, или неможъ бы къ Вашъ Почтеннѣйшій! переслати, коли у мене зѡстаетъ дѣло се не находяще за барѡвку желаемого покупу. Ожидая умоленного отвѣта, имѣю честь пребывать съ глубокѡмъ почтеніємъ Вашъ во Христѣ Братъ и унижайшій слуга

Павликов.

Бережаны 9/21 Марта 1857.

Грошѣ вышшереченныи вручитель сего білета упрошенъ ѡддати. II.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

На четвертій стороні адреса:

Его Преподобію Гну Іакову Головацкому Всеучилищному Профессору русского языка и словесности, Членови кор. Пражского общества наукъ, всепочтениѣйшему Господину въ Львовѣ.

Ч. 240.

Виправданє Івана Раковського перед властями в справі велико-руської мови, ужив. в „Церковн. Газетѣ“ з дня 21 марта 1857 р.¹⁾

Erklärung.

Auf die an den erfurchtsvoll Gefertigten höheren Orts gestellte Frage: warum er sich bei der Redigirung der Kirchenzeitung nicht der landesüblichen ruthenischen Mundart, sondern vielmehr der russischen Schriftsprache bedient, findet sich Derselbe verpflichtet folgende Erklärung ergebenst abzugeben:

Es ist Thatsache, dass bei der in Österreich lebenden Ruthenen das Nazionalitätsgefühl erst mit der Allerhöchst gewährleisteten Gleichberechtigung aller Nazionalitäten im Jahre 1849 rege geworden und in Folge der thätigen Entwicklung zu einiger Reife gekommen ist. Von der benannten Epoche, und insbesondere unter der Herrschaft der lateinischen Sprache waren bei ihnen kaum einige Spuren der Nazionalbestrebungen zu bemerken. Später als sich bei mehreren Nazionen der Monarchie, namentlich bei Magyaren und Pohlen das Nazionalbewusstsein völlig geltend gemacht hat, wurden die Ruthenen in Österreich als in unmittelbarer Berührung mit den obgenannten Nazionen stehend, und zu keiner selbstständigen Nazionalbildung herangelangt, von den genannten Nazionalitäten überflügelt und fast gänzlich absorbiert. Nach siegreicher Bekämpfung der verhängnissvollen Revolution hat die hohe Regierung im Jahre 1849 sammt den übrigen Nazionen auch das ruthenische Volk mit den Nazionalitätsrechten huldreichst bedacht. So geschah es, dass nebst dem Reichs-Gesetzblatte und in den betreffenden Kronländern den Landes-Gesetz und Regierungsblättern, in Wien eine ruthenische Zeitschrift politischen, in Lemberg aber mehrere [2] theils wissenschaftlichen, theils belletristischen Inhaltes erschienen.

¹⁾ Порівн. лист ч. 246.

Bei der vernachlässigten Nazionalbildung und den verwickelten Sprachverhältnissen dürfte es am Allerwenigsten als auffallend betrachtet werden, dass bei uns sich mehrere und gegenwärtig auch noch bestehende Sprachpartheien bildeten, die jedoch mit Vermeidung aller Leidenschaftlichkeit und Nazionalspannung sich gegenseitig mittelst ihrer literarischen Organe aufzuklären suchen. Insbesondere will man bei uns zwei oder wie manche dünken drei Sprachpatheien unterscheiden. Die eine sollte sich für die Volkssprache, die zweite für die Kirchensprache und die dritte für die russische Sprache erklärt haben. Der Unterfertigte hat entschieden die letzte Partei ergriffen. Die ihn dazu bestimmten Beweggründe beruhen auf der Grundlage der tieferen Forschung des Sprachstudiums. Hiernach hat er sich überzeugt, dass je mehr man in die Kenntniss der obangeführten drei Sprachen eingeweiht ist, desto mehr leuchtet es ihm ein, dass die russische Schriftsprache auf Grundlage unserer ruthenischen Volksmundart und der Kirchensprache gebildet worden, es folglich am Geeigneste ist sich derselben zum Behufe unserer Nazionalbildung zu bedienen. Für diese meine Ansicht sprechen seit der Zeit der Auflebung der Nazionalbestrebung alle Leistungen sowohl auf dem Gebiete der [3] Journalistik, als auch jenem der Wissenschaft, von denen der Gefertigte keinen Anstand nimmt zu erklären, dass sie in der russischen Sprache geschrieben sind mit dem allenfalls Unterschiede, dass dieselben nach Massgabe der Sprachkenntnisse und willkürlicher Abweichungen der betreffenden Verfasser mehr oder weniger den Erfordernissen entsprechen, die man in Bezug auf die Reinheit und Regelmässigkeit zu stellen hätte. Aber nach Überzeugung des Gefertigten ist es auch den Ruthenen unmöglich sich einer anderen Nazionalschriftsprache zu bedienen, als der russischen. Denn wer die Sprachverhältnisse kennt und insbesondere der altslawischen Kirchensprache kundig ist, der muss zugeben, dass die Kirchensprache, abgesehen von den veralteten grammatikalischen Formen eine und dieselbe mit der russischen Schriftsprache ist.

Nachdem nun bei uns Ruthenen bei dem Gottesdienste und allen religiösen Handlungen dieselben Kirchenbücher gebraucht werden, deren sich die Russen bedienen, und somit die Geistlichkeit, für welche die von dem Gefertigten redigirte Kirchenzeitung insbesondere bestimmt ist, der Kirchensprache kundig und mächtig ist, so glaubte Derselbe sich bei der Redigirung der obbenannten Zeitung der russischen Schriftsprache bedienen zu sollen nicht nur aus dem Grunde, dass dieselbe der oberwähnten Kirchensprache den Lesern derselben

recht verständlich, sondern auch aus Rücksicht der Stammesgenossenschaft, welche insgesamt alle Ruthenen und Russen vereinigt, keineswegs als fremde erscheinen dürfte. Hiedurch lässt es sich auch erklären, dass die in Russland selbst lebenden mehrere Millionen Kleinrussen oder sogenannten Ruthenen keine selbstständige Literatur besitzen, sondern sich der allgemeinen russischen [4] Schriftsprache bedienen. Diese Schriftsprache dürfte unsere Aufmerksamkeit auch desswegen schon in Anspruch nehmen, weil sie als lebende Sprache bei dem Zustande der durch die Eisenbahnen und Dampfboote erleichterten Volkskommunikation ein wichtiges Verkehrsmittel bilden und unser Streben sich derselben zu bedienen rechtfertigen dürfte.

Von diesen Ansichten geleitet hat sich der Gefertigte sowohl bei den Übersetzungen der Regierungsblätter als bei seiner Betheiligung an der ruthenischen Tagespresse fortwährend der russischen Sprache bedient ohne dass bis jetzt die mindeste Bemerkung gegen seine Schriftart erhoben wurde, sogar ihm im Anfange des verflossenen Jahres ohne Rücksicht hierauf die Bewilligung zur Redaction der hier in Frage stehenden Kirchenzeitung gnädigst ertheilt wurde.

Endlich glaubt der Gefertigte anführen zu dürfen dass er eben dem Umstande der Anwendung der russischen Schriftsprache zu verdanken habe, dass die von ihm in derselben redigirte Kirchenzeitung bei dem Publikum Beifall fand und zwar mit dem Erfolge, dass nach dem Erscheinen der 1-ten Nummer die Anzahl der Abonnenten sich beiläufig auf 400 belief, unter denen die ganze hohe Geistlichkeit und der grösste Theil des Pfarrklerus der fünf Diözesen sich befand. Gegenwärtig wird sie auch von denselben Abonnenten unterstützt obgleich in minderer Anzahl, die jedoch sich von Tag zu Tag vermehrt.

Obgleich seit dem Bestande der obbezeichneten Kirchenzeitung im Verlaufe eines Jahres kein Anlass zu einer Bemerkung gegen den Inhalt derselben gegeben wurde, so würde sie selbst verständlich falls für die Sistirung derselben die Russische Schriftsprache Anlass bietet, zu erscheinen aufhören.

J. R.

verantwortlicher Redacteur.

Ofen den 21 März 1857.

Лист писаний на 4 стор. fol.

Ч. 241.

*Лист Теод. Білоуса до Якова Головацького, пис.
дня 21. III. 1856 р.*

Ваше Благородіє Высокодостойный Государь!

Насампередъ поспѣшаю пожелать Вамъ всякаго благополучія въ новодостиженномъ чинѣ полного майорства, а еще больше пожелать счастливаго расчета и расположенія назначенныхъ Вамъ милостивимъ Правительствомъ 1.200 гульденовъ ренскихъ серебромъ а за рочокъ за полтора 1.400. Мы вычитавъ и вѣстіе о томъ въ газетѣ собравшись совокупно громкое многолѣтствіе загремѣли вопервыхъ по- [2] дающему всякая благая, потомъ туземскому царю нашему и Вашему Благородію сподобившемуся такого возвышенія. Всевышній да покрѣпитъ силы Вашія въ пользу роду людскаго а особенно русскаго.

Смиренно униженный дерзаюсъ такожде приблизитись къ Вашей благосклонности и испросить дачто и для меня. Я еще передъ моимъ отъѣздомъ изъяснилъ Г. Вахольцу, что есть моимъ желаніемъ сдѣлати ригорозный испытъ изъ исторіи, но нужно мнѣ было скоро удалити ся изъ Львова. Теперъ облянувшись (sic) черезъ 5 [3] мѣсяца да что лучше въ историческомъ океанѣ, имѣю твердую волю подтягнутись такому въ время праздницъ воскресеньскихъ и протое я бы просилъ Ваше Высокоблагородье, побесѣдовать въ томъ отношеніи съ Г. Вахольцомъ и деканомъ Г. Лемохомъ. Такожде дерзаю послать прошеніе на Вашія благотворительныя руки, понеже можетъ быть не соотвѣтно адресовано или стилизовано. Въ такомъ разѣ смиренно прошу, не презрити мольбу раба Вашего [4] иную выготовать и въ университетъ послать. Бо я едва 5 или 6 возмогу приѣхать въ Львовъ а такъ можетъ быть, что бы уже я не могъ бы въ время сихъ праздницъ принуценъ быть къ испиту. Менѣ на томъ много зависитъ, бо на несчастье я мое намѣреніе передъ людьми выговорилъ, а еслибъ съ ничимъ возвращалъ въ Тарнополь, срамотою окрылъ бы руское слово. Прошу о тайну передъ Всѣми, даже и нашими. Великую радость и ободреніе справилобъ мнѣ, еслибы я прибавши въ Львовъ, хотя полъ листа моихъ Изреченій увидѣти могъ; я привезу съ собой требуемая деньги. Остаюсъ съ глубокимъ почтеніемъ Бѣлоусъ.

Тернополь 21/3 1857.

На лѣвѣмъ березѣ 3-ої стороны:

Еслибы то не належало до коллегіи проф. — то просилъ бы я смиренно, дабы Всеч. благосклонно измѣнили прошеніе.

На правім бер. з гори 4-ої сторони:

Найлучше для мене былобъ въ нашу велику Середу или еще лучше четверть, бо я скорше не буду могъ прибути.

Лист писаний на 4 стор. мал. 8^о.

Ч. 242.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 23. Ів. 1857 р.*

Милостивѣйшій Государь!

Покорно благодарю за присланное мнѣ сочиненіе Погодина о древнѣмъ русск. языкѣ, о за два полулиста напечатанныя изъ моего разсужденія о Галицко-русскихъ Митрополитахъ).

Я домаю (sic) что надо еще пождать на выписанный греческій шрифтъ изъ Праги, дабы не печатая погречески кириллицею и не стидить Общества русской Матери и типографіи Ставропігійанской, т. е. первое грубою неразборчивостью, второю же крайнымъ убожествомъ ея типовъ. Когда уже трудно будетъ дожидаться выписанныхъ греческихъ типовъ, тогда нужно будетъ покориться послѣдней крайности и печатать погречески кириллицею. — Но типографія Института Оссолинскаго имѣетъ хорошій греческій шрифтъ, что явствуетъ изъ сочиненія Bielowskiego *Wstęp do dziejów Polski* печатанного въ тойже типографіи.

Впрочемъ печатая погречески кириллицею надо будетъ вм. греч. η употреблять и (которое есть весьма похоже на буквы и (нашъ) и будетъ мѣшать чтенію; изъ надстрочныхъ знаковъ нужно будетъ сохранять (˘) и [˘] для устраніе (sic) двусмыслія нѣкоторыхъ греч. словъ.

Матеріали для сравнит. русск. Словаря и грам. благосклонно ссуженныя мнѣ, возвращаю съ большимъ благодареніемъ и *прошу о недостающихъ I томъ сего Словаря и Церковно-Словенскій Словарь Востокова*, для подобнаго же употребленія его къ моему Корнеслову русскаго языка, по всѣмъ его нарѣчьямъ, составленнаго на основаніи старословенскаго языка съ помощью всѣхъ прочихъ словенскихъ нарѣчій. —

[2] Касательно Госп. Діонисія Бурачинскаго, чтобъ возможно было получить Ему какой приходъ, совѣтовалъ бы я, дабы онъ на польскомъ языкѣ сочинилъ на гербовой бумагѣ свое прошеніе, изображая въ немъ свое жалкое состояніе и всю трудность въ полученіи каковаго прихода, и подалъ это прошеніе почтою къ Его Еминенціи, въ это самое время, когда подать свое другое прошеніе съ прилогами въ Ми-

трополичую консисторію, компетую о какой-то приходъ. Естли-бы Госп. Бурачинскій старался о нѣкой приходъ приватной коллаціи, хорошо было бы имѣть рекомендаціонное письмо коллатора, желающаго Его имѣть въ тернѣ къ презентаціи. Впрочемъ теперь высокопреподобный Кривошанинъ Куземскій какъ Предсѣдатель консисторской думы, могъ бы въ томъ дѣлѣ быть весьма помощнымъ. Хорошой приходъ Императорской коллаціи теперь очень трудно получить, ибо на такой приходъ компетуетъ старыхъ священниковъ — цѣлый легіонъ, которые уже имѣють хорошіе приходы.

Быть можетъ что новому Суфрагану¹⁾ удастся прекратить это спекулаціонное странствованіе Стариковъ-Жереевъ! Уже прошелъ цѣлый, какъ спрашивалъ Митрополитъ Свою Консисторскую думу, какимъ бы образомъ прекратить это злоупотребленіе въ нашей Епархіи, но до сихъ поръ, Консисторія въ томъ предметѣ ничего не рѣшила, и зло умножается... о Кабакъ компетуетъ 23 Священниковъ и 5 Декановъ а оденъ только получить этотъ приходъ, розумѣется этотъ, которой есть уже въ посѣданіи богатаго прихода, но желаетъ получить еще лучшей.

[3] Естли бы Вашему Преподобію угодно было настоящею способностью сообщить мнѣ прочіе листы Матеріаловъ для сравн. Граматики о Словаръ русск. языка то прошу опечатанный пакетъ съ этими книгами доручить Госп. Малиповскому, для переданія Петрашу къ Отправленіи благосохранному въ Уневъ.

Сборникъ простонародныхъ Словъ Г. Кобрынского, еще прошедшаго года возвратилъ я тому же чрезъ руки Г. Гущалевича — нашелъ (sic) въ немъ ничего мнѣ неизвѣстнаго. —

Рукопись моего печатаемого прошу твердо сберечь, чтобъ не потерялись лѣсти ея, ибо у меня нѣтъ другаго списка. —

Цѣлуя сердечно остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

23 Марта 1857.

Въ Уневѣ.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

¹⁾ Литвиновичев.

Ч. 243.

*Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського
пис. дня 24. III. 1857 р.*

Ваше Преподобіє!

Съ моею отшествіємъ изъ Унева нѣтъ нужды опасати ся, чтобы я оставилъ на всегда мои историческія и филологиче(с)кія упражненія, или былъ въ томъ пренятствованъ дѣлами моего прихода; ибо я вознамѣрилъ, пока не получу систематическаго сотрудника теперь удерживати приватнаго, чтобы мнѣ возможно было посѣщати часто Львовъ и Перемышель (sic!) и Василианскіе Монастыри въ Галиціи и Буковинѣ, для осмотра и употребленія письменныхъ памятниковъ въ пользу моихъ упражненій. Мнѣ жаль что я потерялъ десять лучшихъ годовъ жизни моей въ Уневѣ, а Ваше Преподобіє опечалается этимъ, что приходитъ часъ моего освобожденія изъ здѣшней плѣни!

Пауку нужно сплести паутину до конца жизни, мнѣ же черниличать бумагу до послѣдняго лишенія зрѣнія моихъ слабыхъ глазъ.

Бывъ у Госп. Головацкаго благоизволите просить его о ссужденіи мнѣ остал'ныхъ листовъ Матеріаловъ къ сравнительному Словарю и Грамматикѣ русскаго языка, особенно же Церковно словенскаго Словаря Востокова. — Получивъ эти книги, милости прошу доручите ихъ Петрашу для доставленія тихъ же въ Уневъ естли быть можетъ настоящей способностью. Теперь возвращаю Госп. Головацкому, сообщенну мнѣ часть упомянутыхъ Матеріаловъ съ большимъ благодареніемъ. —

При [2] досугахъ занимаюсь составленіемъ 10 § моего сочиненія о Галицко-русскихъ Митрополичихъ Намѣстникахъ. Впрочемъ упражняюсь сочиненіемъ моего Корнеслова русскаго языка; число корней восходитъ до 2500, весь матеріалъ моего Корнеслова, составленнаго на основаніи старословенскаго языка, и съ помощью всѣхъ прочихъ словенскихъ нарѣчей, помѣщенъ на болѣе какъ 100.000 получвертилистахъ. — Но онъ ежедневно умножаетъ ся новыми корнями и сравненіями съ иностранными языками. —

Ожидая желаемыхъ книгъ остаюсь съ должнымъ почтеніемъ — Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

24. Марта 1857.

На 4 сторони:

Его Преподобію Малиновскому Проповѣднику и учителю Слова Божьяго въ Львовѣ.

Лист писаний на 2 сторонахъ 4^о.

Ч. 244.

*Лист І. Гавришкевича з Боброўдів до Якова Головацького,
пис. дня 30. ІІІ. 1857 р.*

Вашое Благородіє!

Отвѣтствующи почитательному возванію Вашего Благородія маю честь предложити желаемыя названія рослинъ, перепрашаючи, же съ тымъ такъ сподвижнемся, чему причиною тоє обстоятельство, же почитательное писаніє Вашего Благородія доперва по за вчера до мене дошло, сробивши межи Каменкою струмиловою и волоскою четирикратную дорогу. Для того про-[2] силбымъ, чтобы Вашое Благородіє, если бы менѣ писаніємъ своимъ честь сдѣлати вознамѣрили, тоеже не до Каменки лѣсною анѣ водоской, но до Боброўдѣ, мого урочиска адрессовати благоволили.

При томъ маю честь писати ся Ихъ Благородія всегда ревнѣйшимъ почитателемъ и нижайшимъ слугою

І. Гавришкевич.

Боброўды дня 30 Марта 857.

Лист писаний на двох сторонах 8°.

Ч. 245.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
2. ІV. 1857 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Ты видишь, что мои извѣстія касательно нашего суфрагана были точны — и исполнились, какъ не лзя лучше. — Др. Литвиновичъ ожидаетъ только еще папскихъ буллъ, чтобы чѣмъ скорѣе посвятиться въ чинъ архіерейскій; надѣмся, что они приспѣютъ еще до нашего свѣтлаго Воскресенія, а тогда пріѣдетъ Преосвященный Гаганецъ изъ Пряшева, и посвятитъ его тутъ въ Вѣнѣ.

Будучи въ послѣдній разъ у Литвиновича для поздравленія и откланиванья, общалъ онъ въ будущемъ своемъ званіи, любить и почитать весь родъ Головацкихъ какъ честныхъ и трудолюбивыхъ мужей. Но что касается судьбы нашего народа, то онъ предварительно упоминалъ, чтобы мы не слишкомъ великими прельщались надеждами, потому что отъ него мало еще теперь будетъ зависѣть, ибо Митрополитъ очень своенравный, и ему надо будетъ еще долго покоряться.

[2] Я Тебѣ уже прежде вспоминалъ, чтобы годилось написать благодарительное писемцо къ Литвиновичу, Шашкевичу, Сембратовичу — и Профъ Миклошичу, который еще особое имѣлъ до Тебя прошеніе,

о доставленіи какой нибудь статейки для его Slavische Bibliothek; — не знаю какъ Ты исполнилъ эти вѣжливости — но Дръ Литвинovich мнѣ говорилъ, что не получилъ отъ Тебя ни какого письма. Я думаю, что пора бы поскорѣть, чтобъ не было слишкомъ поздно.

Отъ вчерашняго дня 1. апрѣля я подвластенъ уже военному начальству — пока останусь еще въ Вѣнѣ, потому что еще нуждаются въ моемъ знаніи русскаго языка — не знаю точно на какъ долго? —

Къ сожалѣнію моему я при этой новой организаціи не только что ничего не выигралъ въ денежномъ содержаніи, но будучи втѣленъ къ огромному корпусу военныхъ счетоводныхъ чиновниковъ, потерялъ почти всю надежду на авансъ. Старшіе и младшіе чины получили какое нибудь пособіе денежное или въ жалованіи или въ квар-[3]-тирныхъ деньгахъ; только насъ середнѣшнихъ съ жалованіемъ въ 600 и 700 fr. жестокая судьба мимо прошла. Пожалуй напиши мнѣ, какъ поживаешь и здоровы ли всѣ — что дѣлаетъ Г. Денисъ Ивановичъ? Года минаютъ и я всегда не могу выйти изъ долговъ, ни у него ни у Тебя!

Что слышать о обсаженіи Вицеректора въ Львовѣ? Можетъ ли Черлунчакевичъ надѣяться? Теперь онъ готовится къ конкурсу Догматики; можетъ будетъ писать — но точно еще неизвѣстно, у него недостаетъ много бумагъ — которыхъ онъ выжидаетъ съ нетерпѣніемъ. Г. Настышинъ еще въ Вѣнѣ.

Желаю Вамъ, Любезнѣйшіи, щастливыхъ и благополучныхъ святъ — дай Богъ когда дожждаться дружелюбно вкусить священнаго яичка, — а теперь пока прашайте и благоденствуйте въ мирѣ и любви — Вашъ Братъ

Иванъ Ѳ. Гол.

Вѣна 2 Апрѣля 857 п. нов. ст.

Мой адресъ: k. k. Milit. Rechnungs Offizial Stadt Laurenzi Gebäude.

Лист писаний на 3 сторонах 8^о.

Ч. 246.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 23. III. (4. IV.) 1857 р.*

Будинъ 23 марта (4 апрѣля) 857.

Милостивый Государь!

Я не въ состояніи достойно возблагодарить Васъ за столь ревностное содѣйствіе Ваше успѣху Церковной Газети, какое Вы оказываете въ ней постоянно съ самаго начала изданія ея. Вы, не довольствуясь

писать въ нее очень заинтересованные и важные корреспонденции, но сверхъ сего благоволите снабжать меня еще матеріалами, по значенію своему также весьма важными и общепользовными для публики. Конечно эта неопредѣлимая ревность Ваша должна поощрять также и меня и усугублять въ мнѣ духъ дѣятельности и мужества, чтобы сколько бы то ни было способствовать общему народному дѣлу. — Примите, по крайней мѣрѣ выраженіе моей искренней благодарности за ревностное приниманіе Вами участіе (sic) въ предпріятіи моемъ. —

Кромѣ содержащихся въ письмѣ Вашемъ нѣмецкихъ выписокъ, весьма поразило меня извѣстіе Ваше о распространившемся уже слухѣ о прекращеніи изданія Церковной Газеты. Это злонамѣренное распространеніе вѣсти о ней [2] о ней на самомъ дѣлѣ опровергается непрерывнымъ изданіемъ ея до сихъ поръ. Вѣроятно вѣнскіе газетчики думаютъ, что Церковная Газета существуетъ на такъ шаткомъ основаніи, что она тотчасъ должна упасть, какъ скоро правительство спрашиваетъ редакцію о подаеніи поясненія по какому бы то ни было предмету. Миѣ, подлинно, 8(го) марта, предложенъ былъ вопросъ, почему я пользуюсь русскимъ языкомъ? Я на этотъ вопросъ, сколько по обстоятельствамъ времени, было возможно, отвѣчалъ обширно. Здѣшняя полиція, признавъ отвѣтъ удовлетворительнымъ и основательнымъ, объявила, что она не можетъ рѣшить вопроса сего, а должна переслать отвѣтъ мой къ высшему началству. До сихъ поръ не получилъ я еще никакого рѣшенія и въ изданіи Церковной Газеты не препятствовалъ меня никто. Когда будетъ у меня болѣе времени, то я сообщу вамъ данный мною отвѣтъ по всему содержанію, но теперь такъ, какъ онъ объемомъ въ одинъ листъ, нѣтъ у меня времени переписывать его. — Самая большая неприятность моя по части редакціи Церковной Газеты, именно отъ того происходитъ что нѣтъ достаточнаго числа подписчиковъ для поддержанія ея. А потому Общество, будучи обременено-[3]-нено изданіемъ упомянутой Церковной Газеты, когда нибудь можетъ отказать въ продолженіи его.

Всѣхъ подписчиковъ нѣтъ болѣе какъ 263, сколько было съ началомъ мѣсяца Февраля. Около конца прошедшаго мѣсяца я отнесся къ всѣмъ нашимъ Преосвященнымъ Архіереямъ съ просьбою о рекомендаціи клиру своему Церковной Газеты. О венгерскихъ не сомнѣваюсь въ томъ, что они будутъ публиковать и рекомендовать ее духовенству, но сдѣлаютъ ли это Галичскіе Іерархи, не знаю. Если бы, авось, это прошеніе мое было исполнено со стороны львовскаго епархіальнаго правительства, то прошу васъ немедленно сообщить мнѣ текстъ циркуляра для напечатанія его въ Церковной Газетѣ. — Я ни мало не жалѣлъ бы, еслибы правительствомъ запрещено было изданіе ея, ибо знаемъ, что власти

должно покоряться, но весьма больно было бы мнѣ, если бы она отъ собственнаго нерадѣнія и недостатка въ подписчикахъ перестала выходить. На всякій случай, будетъ ли послѣдовать отвѣтъ отъ полицейскаго начальства или нѣтъ, она съ окончаніемъ половины года, а въ случаѣ запрещенія скорѣе, перестанетъ выходить, если еще въ продолженіе сихъ мѣсяцевъ, какъ то: апрѣля, [4] мая и іюня значительно не увеличится число подписчиковъ. Я увѣренъ, что еслибы замѣчательная публика поддерживала ее, то правительство не легко рѣшилось бы безъ законныхъ причинъ запретить изданіе ея, по крайней мѣрѣ изъ уваженія къ Обществу Св. Стефана. Моя цѣль не иная, какъ ввести у насъ въ употребленіе русскій языкъ и упрочить оное въ народѣ нашемъ. Этой цѣли же нельзя иначе достигнуть какъ поддержаніемъ Газеты публикою. Я увѣряю и обезпечиваю cadaго, что деньги ни одного подписчика не пропадутъ, ибо онѣ въ случаѣ прекращенія изданія Газеты будутъ возвращены Обществу. Дѣйствительно не лъзя выразить, сколь гибельное равнодушіе вкоренилось въ народѣ нашемъ къ собственнымъ интересамъ своимъ. —

Другіе народы искупаютъ кровію права и преимущества народныя, а у насъ нѣтъ 500 людей готовыхъ пожертвовать для поддержанія данныхъ намъ законныхъ правъ три гульд. серебр. если эти должно назвать жертвою. Большую часть настоящихъ подписчиковъ составляютъ такіе, которые и пишутъ въ нее и трудятся надъ ней и вмѣстѣ платятъ за нее! Вотъ все, что симъ случаемъ могу сообщить Вамъ по части положенія Церковной Газеты. —

Сообщенное Вами разсужденіе тѣхъ, которые думаютъ, что хоть подъ хохольщиною можно спасти русскій слогъ, повѣрьте мнѣ вовсе безъ основанія. Враги наши, видя что даже ни принятія латинскіи буквы не въ состояніи истребить у славянъ стремленія къ литературному соединенію, гнушаются не только хохольщиною, но они вообще именно въ настоящую пору преслѣдуютъ все, что имѣетъ видъ славянской литературы. Поэтому если должно противъ нихъ дѣйствовать, то надо взяться за оружіе самое поразительное. Это единственно можетъ спасти жизнь нашу. — Отъ Дѣдицкаго я не ожидаю ничего, можетъ быть онъ сердится на меня по какой нибудь причинѣ. Я прошедшаго года написалъ къ нему письмо, въ которомъ просилъ его быть моимъ корреспондентомъ, и посылалъ ему въ продолженіе цѣлаго года экземпляры газеты, но онъ даже ни отвѣта не удостоилъ письма моего. А потому я сего года прекратилъ посылку экземпляровъ Газеты моей.

Какъ поживаетъ нашъ первоподвижникъ Г. Зубрицкій? Прошу кланяться ему отъ меня. Мнѣ жаль, что я не могу сослаться на русское сочиненіе его, ибо по полученіи концессіи сейчасть объявили мнѣ въ по-

лиціи, щобъ не ссылатся на Исторію княж. Галичско - Рускаго. Я по-
нялъ, молчалъ, и думалъ про себя.

Прощайте.

(Підпису нема).

Лист писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 247.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
26. IV. 1857 р.*

Вѣва 26 Апрѣля н. числ. 857.

Любезнѣйшій мой Братъ!

На латинскія Свята я былъ у Г. Миклошича, и передалъ ему
письмо Твое. Онъ Тебѣ кланяется, и проситъ, чтобъ Ты чѣмъ скорѣе
присылалъ ему матеріалы для слав. бібліотеки; надѣюсь, что статья
Тобою обѣщанная о Св. Онуфрейской бібліи уже готова, такъ присылай
поскорѣй, и можетъ быть еще нѣсколько нѣсеней обрядныхъ, о которыхъ
Ты вспоминалъ. — Спросивъ Г. Миклошича, на какомъ языкѣ должна
быть писана эта статья, онъ сказалъ, что лучше всего на рутенскомъ —
такъ видишь повинуйся, чтобъ можно въ случаѣ сослать ся на нее, будто
Ты и теперь еще на рутенскомъ языкѣ пишешь. Если же есть у Тебя
и рукопись въ чисторусскомъ языкѣ, то пожалуй и пришли ее для Рус-
ской Бесѣды, чтобъ по крайней мѣрѣ добрую волю Твою показать; ибо
къ сожалѣнію до сихъ поръ изъ нашихъ литераторовъ еще никто не
прислалъ, хотя и обѣщались — кромѣ одне Духновича, по его пѣсенки
или что такое, не пригодились для журнала. —

Извѣстій Академіи я получилъ продолженіе — и пошлю Тебѣ чрезъ
извѣстныя руки — онѣ очень любопытны — есть въ нихъ извѣстіе
и о присланномъ Тобою словарѣ; по докладу Г. Востокова Академія рѣ-
шила печатать его особо отъ словаря Аеанасіева. Видишь какъ Тебя
почитаютъ. [2] (Это извѣстіе напечатано въ V или VI выпускѣ (тетради)
Извѣстій). Второй же выпускъ, котораго у Тебя недостаетъ, есть еще
у меня, онъ любопытенъ особенно по одной статѣ Погодина, въ которой
тотъ Москвичъ въ своемъ высокоуміи дерзнулъ утверждать, будто до
пришествія Татаръ не было Малороссіянъ въ Кіевѣ, и что нѣтъ слѣдовъ
малорусскаго нарѣчія въ Несторовой и проч. лѣтописяхъ!! —

Но зато нашъ старикъ Максимовичъ разписался въ „Русской Бе-
сѣдѣ“ III кн. — и рѣшительно опровергнулъ это литературное заблуж-
деніе. На дилъхъ пошлю я этого журнала III и IV книги для Тебя

и Г. Зубрицкаго. — Досталось тамъ Г. Погодину хорошо на его долю, за его Ultraпатріотизмъ.

Касательно Твоего жалованья за минувшія лѣта я спрашивалъ, и мнѣ сказали, что очень трудно того домогаться; — впервыхъ, что Е. Величество изволилъ выдавать Тебѣ отъ 1-го Декабря 1856; слѣдовательно должно бы Г. Министру опять дѣлать новый докладъ къ Е. Величеству — на это опять трудно рѣшится; во вторыхъ надо опасаться, чтобъ не сочли Твоей просьбы притязательною; — впрочемъ только въ томъ случаѣ, если есть у Васъ какой профессоръ, который бы былъ въ совершенно подобномъ положеніи, и ему удовлетворено, тогда бы ссылаясь на него можно бы счастья попробовать, имѣя предъ собою нѣкій примѣръ.

Прошеніе Г. Діонисія Бурачинскаго еще не рѣшено, и едва ли такъ скоро будетъ исполнено — впрочемъ я намѣренъ слѣдить за тѣмъ, и извѣщать Тебя своевременно. —

[3] Г. Миклошичъ теперь тоже членомъ корреспонд. Академіи С. П. ему кажется досадно, что Русскіе въ литературу мѣшаютъ и политику, какъ это видно изъ позій въ Извѣстіяхъ печатаемыхъ. —

Враждованія противъ Церковной Газеты и Семейной и Зори происходятъ все отъ здѣшнихъ хахловъ — и они не успокоятся, пока монополія полная не будетъ въ ихъ рукахъ. Потому берегись во всякомъ отношеніи, чтобъ не оскорбить никого ничѣмъ — ибо нашу литературу можетъ вылѣчить только одно время и духъ его — смотри больше за тѣмъ, чтобъ молодые люди глубоко вникали въ науку, а сужденіе пусть сами себѣ дѣлаютъ, кому это дано. — Смотри больше за предметомъ науки, нежели за формою его предлаганія. — Въ этомъ сами русскіе литераторы могутъ служить лучшимъ примѣромъ, они анализируютъ русскую рѣчь основательно, и разбираютъ на атомы. — Пусть враги оставляютъ насъ развѣ въ покоѣ. —

„Собраніе сочиненій Студентовъ Акад. духовной Кіевской“ изъ 1824 и 1839 годовъ трудно будетъ получить — ибо она слишкомъ старыя книги и не находятъ ся развѣ по антикварямъ. — Впрочемъ я постараюсь, если возможно. — Недавно пріѣхалъ сюда Отецъ Ипполитъ Терлецкій, смѣсь польскаго Украинца въ наружной православной или лучше греческой формѣ. Я познакомился съ нимъ, и могу сказать, что онъ уже свой вѣкъ пережилъ, и не [4] годится больше ни для какой пропаганды — онъ совершенно безвредно могъ бы поживать между нашимъ клиромъ или по крайней мѣрѣ въ какомъ монастырѣ, чего онъ именно и желаетъ для упокоенія старости своей. Онъ читалъ намъ какимъ то сентиментальнымъ образомъ думки украинскія переведены изъ Богдана Залескаго — на видъ хороши — но разсмотришь, — то пустяки! —

Не знаемъ, какъ рѣшить гр. Буоль о судьбѣ его? Опасаются что Россія будетъ протестовать противъ его пребыванія въ Галиціи — но кажется, если бѣ, познала его, тобы вовсе не протестовала. Такъ отошлютъ его можетъ быть между Венгерскую братію — тамъ люди сердечные, какъ и онъ самъ Терлецкій. —

Тебѣ говорилъ Г. Черлунчакевичъ, будто мнѣ не хочется въ Львовъ! — страшно же было ему это говорить! — Я хочу и единственно того и желаю — но вѣдь жену трудно убѣдить, будто гдѣ нибудь можетъ быть лучше какъ здѣсь! — Впрочемъ я до сихъ поръ не вѣдаю, куда мнѣ суждено идти! надѣюсь на дняхъ покрайней найдатьше 15 мая узнать рѣшительно, что со мною сдѣлаетъ высшее начальство. —

Г. Черлунчакевичъ писалъ въ наши свята конкурсъ изъ догматики — и кажется превосходно но у Пельца есть многолѣтнія заслуги — то и надежда для него очень мала. —

Архіерей Спиридонъ получилъ уже буллу папскую и будетъ въ половинѣ Мая святить ся, и на Зеленяя Свята уже у Васъ. —

Ирачайте — Вашъ Братъ

Иванъ.

Лист писанный на 4 сторонах 8°.

Ч. 248.

*Лист Ал. Заклинського до Якова Головацького, пис.
дня 27. IV. 1857 р.*

Ваше Благородіє! Всепочтениѣйшій Господине!

Прилучени тутъ гроши отсилаю за поручени ми къ продажи книги; т. 6.:

17 екземплярѣй мѣсяцослова, пересѣчно по 22 кр. ср.	6 f. 14 кр.
3 екземпл. Отца Игнатія по 30 кр. ср.	1 „ 30 „
1 екс. Анѳологін (45 kr.)	„ 45 „
Summa	8 f. 29 „

Перепрашаючи оусердно, же скорѣйше немоглемъ розпродати, мило ми єсть, тымже хотъ маленьку прислугу словесности русской сдѣлати.

При сей способности благодарю покорнѣйше за посредствованье Ваше оу Консистеріи взглядомъ експортатуры при тутейшой Гимназії; письмомъ Вашемъ зъ дня 28/16 Януарія менѣ завѣдомлене. Современно оупрашаю Благородія Вашего, довѣдатися ласкавѣйше оу Консистеріи, о содержанію отвѣта нашего крилошанина зъ дня 10-го с. м. на вопрошеніє консисторское; „котрому священникови бы Онъ тую должность

повѣриги разсудиль? — Оtvѣтъ бо той менѣ въ тайнѣ держить, хотя выразно Ему извѣстилемъ, же къ обнятію тои посады склоненъ и готовъ есмь. — Оурядово не могу консисторіи отповѣсти, бо мѣ о тое небыль пытанъ. Домѣвваюся, же мой Крилошанинъ, нехотячи мене до чести и впливу при Гімназій допустити, [2] написалъ до Консисторіи, же я не хочу або не могу ради транслятуры тую посаду принять. Сего ради прошу извѣстити, же елибы Пресвѣтлѣйша Консисторія достойнымъ мя почитала, повѣрити менѣ тую посаду, къ обнятію тоижъ склоненъ и готовъ есмь; маючи въ собѣ оувѣренъе, же по желанію Пресв. Консисторіи и въ способъ, въ писанію Вашомъ до мене начеркненый, скорѣ оудовлѣю дорогу къ совершенной катихетурѣ при здѣшней гімназій оуторувати, а тымъ способомъ и для себе заслуги сдѣлати; немаючи и такъ надѣѣ на парафію Босепры, на котруея подавъ; понежи патронъ А ль стъ писавъ ми, же вже словомъ, давнѣйше кому иншому данымъ, связанный естъ. — И Бурачинскій здаеся, хотъ въ терно прійдетъ, небудетъ зъ тои парафіи ползувати. —

Молящи оусердно Ваше Благородіе о посредствованъе въ Консисторіи взглядомъ выжше помянутой експортатуры и завѣдомленъе мя ласкавѣйше о состоянію того дѣла, имѣю честь въ глубокомъ почтенію Вашего Благородія и Всечестивѣйшой Сопруги поѣднисатися пріязнѣйше послушнымъ другомъ и слугою

Алеѣей Заклѣнскій
сотрудникъ.

Чернівцѣ дня 27 Цвѣтня 1857.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Ч. 249.

*Лист Івана Головацького до брата Якова пис.
дня 4. V. 1857 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Ежедневно ожидаю отъ Тебя письма, съ посылкою извѣстной статьи для Миклошичевой Библіотеки въ рутенскомъ, и для Русской Бесѣды въ русскомъ нарѣччіи. Пожалуй, поскори коль возможно. —

Сегодня узналъ я въ министерствѣ просвѣщенія, что прошеніе Г. Діонісія Бурачинскаго о подвышеніи конгрѣи подъ числомъ 5776 послано дня 9 Апрѣля 1857, для справки или повѣрки до Львовскаго Намѣстничества. Теперь слѣдуетъ Тебѣ на мѣстѣ извѣдываться, и своимъ временемъ меня о возвратной посылкѣ извѣстити.

Г. Дра Сембратовича хочетъ министерство сдѣлать Ректоромъ здѣшней Семинаріи.

Съ 1 Мая обнялъ Г. Нодъ чинъ довременнаго пароха у Св. Варвары, а Г. Крыницкій коопературу.

Г. Черлунчакевичъ малую имѣть надежду устоять противъ соперника Пельца, за которыхъ здѣшній факультетъ и безсომнѣнно Г. Баранецкій сильно поборываютъ. —

Г. Настышинъ уѣзжаетъ на дняхъ въ Галицію, такъ возьметъ разъ уже Исторію Церковную, залежавшую у него такъ долго. —

[2] Г. Оица Терлецкаго не принялъ графъ Голуховскій подъ предлогомъ, чтобъ Россіи не дѣлать никакихъ непріятностей.

Онъ рѣшилъ ся теперь ѣхать къ Венгерской нашей братіи — но онъ тамъ мало найдетъ сочувствія съ своими мѣлкими началами. Кардиналъ Остригомскій очень его благосклонно принялъ, и вовсе не противится его пребыванію въ Венгріи, если только наши Архіереи его примутъ.

Въ короткомъ времени пошлю Тебѣ русской Бесѣды III и IV книги; споръ о малороссійское нарѣчіе между Максимовичемъ и Погодиномъ очень любопытно (sic); Погодинъ написалъ въ IV книгѣ реплику — но такъ слабо и ничтожно доводить свою догадку, что невольно вспомнишь пословицу: Не мавъ волкъ чимъ, та лыкомъ.

Моя будущность еще не рѣшена. Надѣюсь до конца мая узнать, оставаться ли мнѣ здѣсь, или ѣхать въ Львовъ. Пращай любезный Братъ и уцѣлуй всѣхъ любезныхъ отъ Твоего Брата

Ивана Ѳ. Голов.

Вѣна 4/5 857.

[3] P. S.

Протоіерій М. Р. желалъ бы получить для Русской Бесѣды статью Г. Мустіановича: О Русинахъ въ Венгріи и Галиціи и предлагаетъ 50 эксемп. отдѣльныхъ оттисковъ и соотвѣтное денежное вознагражденіе за трудъ. Изъ Церковной Газеты я узналъ, что эта статья уже въ Львовѣ. Если Тебѣ извѣстно что нибудь поближе о ея содержаніи и цѣнѣ, то напиши мнѣ скорѣе, или можетъ быть пришли статью самую; ее здѣсь переведутъ, и подлинникъ возвратятъ къ расположенію Г. Автора. Какъ думаешь, что нужно бы написать къ нему самому, то напиши поскорѣе, и проси его согласія, котораго онъ вѣрно не откажетъ. —

Г. Шашкевичъ уже возвратился изъ Угринава — малушку свою всталъ онъ и оставилъ въ совершенно безнадежномъ состояніи болѣзни. Онъ былъ только у Г. Кузьмскаго и Хоминскаго. —

Пращай Любезный.

P. S.

Г. Крыницкій требовалъ у меня нѣсколько эксемп. „Мірскаго Молитвослова“ — надо бы удовлетворить.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 250.

*Лист Богдана Дідицького до кова Головацького, пис. дня
8. V. 1857 р.*

Высокопочтенный Государь!

Вамъ извѣстно, что во время Великодныхъ Праддниковъ я два раза былъ въ Вашемъ домѣ, но къ моему крайнему сожалѣнію, ни разу Васъ не засталъ! Вы уѣхали въ деревню, и я лишился самого желаннѣйшаго случая поговорить съ Вами о многомъ важномъ, къ чему на письмѣ ни свободы, ни мѣста нѣту. Въ крайней мѣрѣ пишу Вамъ нынче о нѣкоторомъ, хотя это никакъ не заступитъ живой бесѣды, и намеки мои не будутъ сейже частъ рѣшены Вашими многозначущими словами. Такъ во первыхъ — отъ своихъ же дѣлъ: Съ „Чиганкою“ я буду готовъ съ концемъ т. мѣсяца; недостаетъ мнѣ лишь часть грамматическая, которую составлю точь въ точь по Вѣнской системѣ. Затруднительное дѣло лишь въ томъ, что не знаю, можно ли сочиненіе мое послать въ макулатурѣ, которая вся довольно чиста и вся читательна, или же наложить переписать ее на чисто? Въ случаѣ того послѣдняго дѣло продѣлалось бы до вакансовъ; ибо при недостатку добрыхъ пѣсцовъ у насъ я самъ только долженъ бы выше 40 листовъ не [2] реписывать! А вѣдь мою макулатуру прочелъ бы и самъ неловкій наборщикъ; почеркъ мой весь таковъ, какъ настоящій, а только въ рѣдкихъ мѣстахъ есть перемазки или малыя вставки. Рукопись свою возилъ я Вамъ на указаніе, но не встрѣтився съ Вами, взялъ ее назадъ съ собою для выконченія, пересмотра и переплета. Извольтежь, по милости Вашей, написать мнѣ, что мнѣ съ нею по оконченіи дѣлать? — Во вторыхъ, выписки изъ Шевыревой Исторіи пошлю въ продолженіи текущаго мѣсяца; я опоздалъ съ ними по причинѣ, что принужденъ все дѣлать собственной рукою! А вѣдь у меня свободнаго времени ни на копѣйку. Я дописываю и къ „Вѣстнику“, ибо я, какъ Вамъ можетъ извѣстно, желаю принятымъ быть въ филологическій семинарь въ Вѣнѣ. Для достиженія моей цѣли это теперь мнѣ необходимо нужно; а вѣдь не доспѣю ее безъ помощи Выслобоц. Онъ это сдѣлалъ, что рѣшеніе В. Министерства, послѣдовавшее на мою просьбу, вызываетъ меня какъ-то податься въ семинарь въ Вѣну. Нечего дѣлать, я обязавъ буду долго еще ломать голову надъ ла- [3] тынью и грекою, которыя едва когда нибудь пособить мнѣ будутъ къ разтугаданію тысящлѣтняго духа Руси! Лучше вышлетъ Г. Цыбикъ, который еще заблаговременно именованъ „прибчнымъ учителемъ“, для коихъ по закону новому уже при гимназіяхъ нѣтъ мѣста. Мы прибчные учителя зависимъ только отъ Школьнаго Совѣта, по благо Цыбику и Котлярчику, что они настоящіе; — я только довре-

менный, и отъ того долженъ искать прибѣжища въ дальнѣйшей цѣли, въ настоящей гимназіейской профессурѣ, до которой, ей Богу! мнѣ очень еще далеко! Если бы Школьный Совѣтъ имѣлъ власть нареди меня настоящимъ прибѣчнымъ учителемъ для Перемышля съ 500 г. ср. жалованья, я и тѣмъ былъ бы доволенъ можетъ больше, нежели двухгодичнымъ пребываніемъ въ Вѣнской семинаріи; ибо какъ настоящій прибѣчный учитель я могъ бы когда нибудь, на пр. въ возможномъ случаѣ отшествія Г. Котлярчика на приходъ, достаться во Львовъ на 700 г. а то была бы для меня уже цѣль желанная. Я прошу Васъ искренно, извѣдайтесь у ГГ. Вахольца [4] и Черкавскаго, возможно ли Школьному Совѣту именовать меня настоящимъ пр. уч. даже безъ сложенія испытанія съ русины? Вѣдь въ министерскомъ рѣшеніи сказали мнѣ, dass Sie einer Prüfung als Nebenlehrer, die nach der definitiven Prüfungsvorschrift unzulässig ist, nicht bedürfen, indem Ihre ausnahmsweise Verwendung als Nebenlehrer dem Ermessen der betreffenden Gymnasial-Direction u. des Schulrathes überlassen ist. Если Schulrath въ правѣ удерживать провизоричныхъ Nebenlehrerow, то чей можетъ онъ и именовать ихъ настоящими — по свободной волѣ. Такъ мы тутъ толкуемъ. Въ томъ же предметѣ писалъ я и къ Г. Шараневичу, но онъ мнѣ ничего не доноситъ. О томъ же твержу и Вамъ, ибо невозможно не говорить, если сапогъ натискается, какъ молвятъ Нѣмцы.

Засылая искреннѣйшія поздравленія достойной Вашей Семьи пишу съ глубочайшимъ почтеніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Богданъ А. Дѣд.

Перемышль 8/5 857.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 251.

*Лист I. Раковського до Якова Головацького пис. дня
3 (15) V. 1857 р.*

Милостивый Государь!

Въ спѣху послалъ я Вамъ нумера Газеты съ текущаго года, между тѣмъ какъ позже замѣтилъ, что Вы требуете экземпляры ея за прошлый годъ. Поэтому препровождаю его при семъ, изъясняя, что я намѣренъ посылать къ Вамъ также и нумера экземпляра третьяго съ тѣмъ, что можетъ быть удастся Вамъ кому нибудь уступить его. —

Согласно обѣщанію моему здѣсь препровождаю къ Вамъ декларацию, данную мною полицейскому начальству по предмету російскаго языка. — Я увѣренъ, что если бы мы всѣ единодушно такъ чувство-

вали, и говорили, то наше народное дѣло пошло бы лучше. До сихъ поръ я не испыталъ никакихъ препятствій по части изданія Газеты. Судьба ея единственно будетъ зависѣть отъ числа подписчиковъ. Наши угорскіе Епископы уже рекомендовали ее клиру своему, увидимъ какой успѣхъ будетъ ихъ архипастырскаго [2] попеченія. Я со своей стороны не премину сдѣлать все, что будетъ возможно, для поддержанія ея. Жаль, что нѣтъ у насъ согласія. — Вотъ Зоря Галицкая N. 10 опять возстаетъ противъ словаря Россійскаго, между тѣмъ какъ пользуется богатствомъ его. Мнѣ вовсе непонятна эта непоследовательность писателей нашихъ. —

Изъ Вѣны я не получилъ еще никакихъ книгъ для Васъ. —

Настоятельно и покорно прошу Васъ послать мнѣ, какъ можно скорѣе, тѣ нумера польской Газеты, выходящей въ Львовѣ подъ надписью: „Literarny Dziennik“ въ которыхъ содержится рецензія мадярскаго сочиненія „Columbus“ изданнаго каноникомъ Давіеликомъ. Я нуждаюсь въ упомянутой рецензіи, а потому прошу Васъ, какии бы то ни было образомъ доставить мнѣ ее. Эта рецензія находится въ нумерахъ настоящаго года.

Имѣю честь быть съ искреннымъ почтеніемъ —

Вашъ преданнѣйшій

Іоаннъ Раков.

Будинъ 3/15 мая 857.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Ч. 252.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 12 (24) черзня 1856 р.*

Милостивый Государь!

Препровождая при семъ три Тетради Извѣстій Императорской Академіи наукъ и одинъ экземпляръ требованныхъ Вами Изясненій св. евангелія на дни недѣльные, благодарю Васъ за корреспонденцію, помѣщенную въ послѣднемъ 23 номерѣ Ц. Газети и за прочія въ ней прибавки, которыми также не премину воспользоваться въ столбцахъ журнала моего. Въ отвѣтъ на замѣчаніе Ваше по предмету деклараціи моей, долженъ я сказать что въ семъ отношеніи одна только твердая воля и неуклонная рѣшимость можетъ споспѣшествовать намъ. —

Что Ангелъ сказалъ Эрмѣ на возраженіе его, что заповѣди Божія [2] тяжки, отвѣчай, ты не исполнишь ихъ потому что думаешь, что не сможешь исполнить ихъ, то само можемъ ми сказать и о себѣ. Если

будемъ думать, что не можно у насъ ввести въ употребленіе русскаго языка, то онъ и не будетъ введенъ во время наше, но какъ мы иначе станемъ разсуждать то онъ можетъ быть утверждёнъ у насъ въ настоящее время. Намъ никогда не должно дѣлать различія между русскими церковнымъ и народнымъ языкомъ, а всегда говорить, что то одно и тоже въ литературномъ отношеніи. Вотъ мой Преосвящ. Архіерей, кому я также сообщилъ свою декларацію, какъ мужъ крѣпкаго характера, ни мало не усомнился взять [3] на себя поддержаніе Газети, когда я извѣстилъ его, что Общество св. Стефана отказало въ денежномъ пособіи. Конечно единодушное согласіе было бы непреодолимо. Но такъ какъ этого у насъ недостаетъ то и нѣтъ никакого успѣха. — Галичскіе Архіереи до сихъ поръ еще и не объявляли о ней, а потому и мало подписчиковъ въ Галиціи. Въ настоящую пору нѣтъ болѣе въ цѣлой Галиціи какъ 90, тебду тѣмъ какъ съ самаго перваго начала было болѣе 200. Впрочемъ будь воля Божія! — Я въ семъ году буду еще продолжать редакцію Церк. Газети, но въ будущемъ году, что стается съ нею, теперь нельзя еще сказать. Я прошедшаго года предлагалъ Вамъ, чтобъ Вы постарались въ Львовѣ о продолженіи ея, сего года повторю тоже самое. Вы писали мнѣ въ отвѣтъ, что у Васъ нѣтъ тѣхъ источни- [4] ковъ, которыми я пользуюсь при редакціи, то я обязываюсь, пока буду въ Будинѣ, доставлять тѣ самыя статьи и отрывки изъ нихъ, какъ то въ настоящую пору помѣщаются въ Церк. Газетѣ, подѣ тѣмъ условіемъ, что редакторъ будетъ пользоваться чистымъ русскимъ сло-гомъ. Сверхъ сего же буду писать корреспонденціи и нынѣ статьи. Мнѣ едва возможно будетъ болѣе продолжать ее настоящаго года, потому что я здѣсь только одинъ, не имѣю никакого помощника, если случится мнѣ захворать, то нѣтъ человѣка занять мѣсто мое. Сверхъ сего Типографія ужасно дорога. Платится по 22 гульд. серебр. каждый номеръ. Если бы и всѣ 500 экземпляровъ разошлись, то всѣ издержки не могутъ быть награждены при вышеишей цѣнѣ. Лишится намъ органа церковнаго и не имѣть никакого другаго журнала, конечно стыдно будетъ для насъ. За благовременно постарайтесь сдѣлать (на боцѣ): надлежащія мѣры въ учрежденіи церковнаго журнала во Львовѣ. Петрушевичъ, Вы и другіе безсмыслино могли бы помочь общей нуждѣ нашей. Имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ.

Будинъ 12 (24) Іюня 854. ИР.

Лист писанный на 4 стор. 8^о.

Ч. 253.

*Запрошенє на вечер Як. Головацького від сенїора Ставропиг.
Института дня 28. VI. 1857 р.¹⁾*

JOHANN Ritter v. TOWARNICKI

SENIOR

des gr. kath. Staupigianischen Instituts

gibt sich die Ehre,

S. Hochwürden den H. Jakob Glowacki

Prof. der ruth. Sprache u. Lit. an der Universität

zu dem, am 28 ten Juny 1857 Statt finden

Abendthee um 7 Uhr einzuladen.

Ч. 254.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
29. VII. 1857 р.*

Любезный Мой Братъ!

Я думалъ, что до Вакацій успѣю сдѣлать изъ опредѣленнаго для Тебя журнала нужныя выписки — но къ сожалѣнію не могъ — и потому прошу Тебя опять подождать. Не зная, застанеть ли Тебя это письмо еще во Львовѣ, не могу подробнѣе писать Тебѣ о пѣкоторыхъ и для Тебя любопытныхъ дѣлахъ, и отлагаю точный отвѣтъ на Твои послѣднія письма до будущаго. Напиши мнѣ передъ отъѣздомъ Твоимъ, куда отъѣзжаешь, и куда бы можно Тебѣ писать или какую посылку отправлять?

Мы имѣемъ здѣсь ужасно жаркое лѣто, какого я не запомню съ времени моего здѣшняго пребыванія, и хотя общее состояніе здоровья здѣшняго жительства какъ нельзя лучше желать, все же суждено нашимъ землякамъ отъ этого страдать. Такъ именно Г. Ковальскій потерялъ своего старшаго сына Владиміра мальчика 4 лѣтъ, прелюбезное и умное дитя. Также нашъ Отецъ Николай Нодь сильно заболѣлъ грудью, и страдаетъ еще постоянно отъ 10 дней — я надѣюсь, что онъ оправится на теперь, но боюсь чтобъ она опять не возобновлялася —

¹⁾ Запрошенє писанє на друкованім блянеті. Слова вписані зазначаємо меньшими буквами.

потому что по моему [2] мнѣнію, у него развивается ужасная чахотка или tuberculosis — дай Богъ, чтобъ я ошибся — мнѣ очень жаль этого добраго и во всякомъ отношеніи праведнаго мужа! —

Твоими статьями я распорядился, какъ думалъ лучше — и надѣюсь, что будешь доволенъ, но о томъ и всякомъ другомъ позже. —

Экземпляръ Р. Б. опредѣленный для Г. Зубрицкаго, я отсылаю еще сегодня, чтобъ по крайней мѣрѣ онъ не былъ принужденъ еще долѣе дожидаться, а при томъ можешь и Ты пока воспользоваться. Мнѣ хотѣлось было, послать всѣ книги вмѣстѣ въ одномъ пакетѣ — а то выпало теперь худо — буду стараться, чтобъ въ будущемъ все посылать безъ остановки. —

Прощай, Любезный Братъ, и не беспокойся никакими посторонними бездѣлицами — работай на поприщѣ литературы, какъ велитъ наука и добрая совѣсть, и впрочемъ не бойся. —

Мы слава Богу всѣ здоровы — поцѣлуй отъ насъ цѣлое Твое семейство, и люби Твоего Брата

Ивана Ѳ. Гол.

Вѣна 29 Юля 1857.

[3] NB. Я уже былъ опредѣленъ на службу во Львовѣ, и ожидалъ только декрета, но вдругъ припомнили себѣ Нѣмцы, что имъ еще нельзя обойтись безъ дешеваго русскаго переводчика, и задержали меня здѣсь — какъ долго здѣсь останавлиюсь еще, не знаю; кажется слишкомъ годокъ пройдетъ, а можетъ быть и скорѣе. На всякій случай я во Львовѣ возвращусь, и радъ бы чѣмъ скорѣе.

Прощайте Вашъ

Иванъ Ѳ. Гол.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

Ч. 255.

*Листъ Ивана Раковскаго до Якова Головацкаго пис.
дня 5/VIII 1857 р.*

Милостивый Государь!

Имѣю честь при семъ препроводить къ Вамъ вмѣстѣ съ VII выпускомъ Извѣстій Императорской Академіи оставшуюся по ошибкѣ здѣсь въ Типографіи часть изъясненій св. Евангелія. Цѣна этого сочиненія 36 кр. серебр. — Извините, что я до сихъ поръ даже ни словомъ не поблагодарилъ Васъ за полученное мною сочиненіе подъ за-

главѣмъ: Історія Христіанства до временъ равноапостольнаго Князя Владимира. Это случилось отчасти отъ опрометчивости, отчасти же оттого, что до сихъ поръ не успѣлъ прочитати оное. Нынѣ узнавъ цѣнность содержанія его, я вознамѣренъ повременамъ кое-что извлекать изъ него для сообщенія въ Церковной Газетѣ. А потому покорно прошу Васъ или уступить мнѣ оное на всегда за слѣдующую цѣну, или по крайней мѣрѣ потерпѣть, пока воспользовавшись имъ, возмогу возвратити Вамъ его. Равнымъ образомъ намѣреваюсь воспользоваться также и сочиненіемъ: *Die ruthenische Frage in Galizien*. Въ немъ содержится многое заслуживающее вниманія. — О языкѣ спорить, повѣрьте, мнѣ уже тошно. О немъ было писано и говорено довольно. Вы пишете что оставивъ, неокончательное наклоненіе въ *ти*, можете писать на чистомъ рускомъ языкѣ, между тѣмъ какъ сами испытали на дѣлѣ, что полицейскіе чиновники справляются со Словаремъ [2] Шмида? Прошу, какъ уже избѣгая Словаря Шмида, возможно писать на чистомъ рускомъ языкѣ? Почему полиція нападала на Зорю Галицкую во время редакціи ея Дѣдицкимъ, не смотря на то, что онъ придерживался окончанія *ти*? Развѣ Вѣнскіе перестанутъ уже враждовать противъ чистоты языка и будутъ довольны окончаніемъ *ти*? Конечно, по моему мнѣнію, не остается иное, какъ или соображаться со Зборовскимъ¹⁾, принявъ его за образцоваго писателя, старающагося поискручивать головы каждому русскому слову, или всенародно объявить, что будемъ и должны писать на россійскомъ (*russische*) языкѣ, какъ я сдѣлалъ. — Такъ какъ наши венгерскіе епископы совершенно одобряютъ мой поступокъ, то всего лучше было бы, ежели бы хотя одинъ изъ Галицкихъ епископовъ поручалъ мою газету клиру своему. Этимъ и кончилось бы все и водворилось бы между нами единообразный слогъ писаніе или литературное согласіе. Но въ Галиціи, повидимому, епископы дѣйствуютъ въ иномъ духѣ, о которомъ судить не мое дѣло. Я пока будетъ возможно, буду продолжать редакцію Церковной Газеты, а какъ нѣтъ, то прощай! — Въ семь полугодіи почти всѣ венгерскіе преуниверовались на нее, между тѣмъ какъ изъ Галиціи за исключеніемъ тѣхъ, которые сначала подписались на цѣлой годъ, едва два три пополняли свою полугодовую подписку. Новаго подписчика же нѣтъ ни одного. Судя по настоящимъ обстоятельствамъ, я долженъ заключить, что на будущій годъ изъ Галиціи, можетъ быть, не [3] будетъ ни одного подписчика! Будь воля Божія, мы должны ее благословить, какъ бы то ни было. — Кланяется Вамъ О. Войтковскій. Онъ здравствуетъ и живетъ

¹⁾ анонімъ Вислобоцького.

въ Ирмѣ. — Цѣна славянской Библии состоящей изъ 5 томовъ, 6 т. е. шесть гульд. серебр.

Имѣю честь быть съ достодожнымъ почтеніемъ Вамъ преданнѣйшій другъ

Іоаннъ Раковский.

Будинъ 5 (17) Августа 1857.

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 256.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
11. VIII. 1857 р.*

Вѣна 11. Августа 1857.

Любезный мой Другъ!

Сердечно благодарю Тебя за письмецо, которое Ты мнѣ изъ Ратищъ писалъ; благодарю и Васъ всѣхъ любезныхъ сродниковъ одъ мала до велика, которые въ уютномъ своемъ житѣ - бытѣ и насъ не забываете. Очень радуюсь, что Васъ Богъ сохраняетъ коекакъ при здравіи и счастіи. Мы тоже всѣ здоровы, и цѣлуемъ Васъ сердечно. Переселеніе мое въ этомъ году, кажется, уже не возможно; въ мѣсяцъ Іюнь с. г. я былъ уже опредѣленъ во Львовъ, и готовился въ дорогу, ожидалъ только писемнаго приказа. Но вдругъ запротестовалъ одинъ Совѣтникъ, который безъ русскаго и польскаго переводчика не можетъ еще обойтись, и я остановился здѣсь слишкомъ на годокъ. Какъ счастливымъ считалъ бы я себя, еслибъ уже былъ на мѣстѣ, между Вами! Моя жена не имѣетъ понятія о томъ, какъ дружественно и любезно у насъ живутъ; но я увѣренъ, что и она въ 2—3 мѣсяца совершенно бы свыклась, и была вполнѣ довольна. Надѣмся, что Богъ насъ не оставитъ на чужбинѣ, хотя бы какъ хорошей и прелестной!...

На Твое письмо изъ Львова я хотѣлъ съ отвѣтомъ и нѣсколько книгъ послать но не успѣвъ нужныя мнѣ выписки сдѣлать, я написалъ вкратцѣ при концѣ Іюля къ Тебѣ, надѣясь что письмо застанетъ Тебя еще въ Львовѣ. Вмѣстѣ съ тѣмъ я послалъ одновременно экзempl. Р. Бесѣды III и IV кн. Г. Денису Ивановичу, съ тѣмъ чтобъ и Ты предъ отъѣздомъ еще возмогъ заглянуть въ нихъ. Но вышло иначе. — Сегодня отсылаю Тебѣ III. книгу этого журнала въ Залозцы, надѣясь что Ты ее еще получишь до отъѣзда въ Скалатъ и будешь могъ по [2] вечерамъ наслаждаться русскимъ словомъ. Изъ Скалата напиши мнѣ, какъ долго тамъ останешься, то я Тебѣ можетъ быть успѣю еще послать и IV изъ 1856 и I изъ того года, которыя тоже въ моихъ рукахъ.

Касательно статей Тобою присланныхъ, я такъ распорядился: Для Миклошича уже было слишкомъ поздно, и не стало мѣста только для одной статьи, именно для пѣсней народныхъ, которыя я ему и передалъ. Они непременно напечатаны, но съ тѣхъ поръ я не видалъ Профессора — теперь же у него тоже вакансии. Когда получу отъ него книгу, то пошлю Тебѣ. — Вторую же статью я рѣшился передать для помѣщенія въ Р. Б. и онъ¹⁾ уже отослалъ, куда слѣдуетъ. Записка Твоя также тѣмъ путемъ пойдетъ. Увидимъ какой будетъ успѣхъ. Я просилъ печатать безименно. — Статья Мустяновича досталась также въ такія руки, которыя не хотѣли ее выпустить — но я увѣренъ, что редакція ее не приметъ, какъ по содержанію такъ и по формѣ. Она по моему мнѣнію годится только въ какой филологическій журналъ, для котораго любопытны больше всего образцы нарѣчій и памятники языкословные. Мы ее непременно получимъ назадъ и отдадимъ кому слѣдуетъ. Пока же не говори никому о томъ — дѣлай, какъ бы она находилась въ моихъ рукахъ. Мы по крайней мѣрѣ покажемъ добрую волю, что хотѣли быть полезны и автору и редакціи. —

При случаѣ я рассказывалъ Г. Миклошичу, который приказалъ Тебя сердечно поблагодарить за статью и просилъ въ будущемъ не забывать, о аферѣ происходившей у васъ на счетъ прѣдѣлительнаго стиха Е. П. Спиридону²⁾. Онъ душевно смѣялся надъ нелѣпностью этого чиновника, который кажется совершенно не понималъ приказовъ своего [3] начальства. Но совѣтовалъ, что на подобныя выходы лучшее средство молчать, и плечами пожать; а послѣ не долгаго времени опять свое продолжать, какъ бы ни въ чемъ не бывало. Такъ дѣлаютъ всѣ практическіи люди.

На счетъ этого чиновника Бачинскаго я услышалъ нѣчто, что меня заставляетъ подозрѣвать какую личную обиду, которой онъ Е. П. Спиридону изъ прежнихъ временъ не могъ забыть. Онъ же тотъ самъ, который былъ но не выбылъ до конца въ Римѣ Возвращаясь оттуда, ему Спиридонъ дѣлалъ сильные упреки; также его брата, здѣшняго питомца онъ переслѣдовалъ, такъ что лишь годъ могъ здѣсь выдержать. Кажется „hinc inde irae“; и онъ хотѣлъ можетъ быть воспользоваться прѣздомъ, и коекакъ отомстить давнюю обиду!... Впрочемъ и Вислоб. очень интересовался этою аферою; ему донесли, и онъ увидя меня, просилъ ради Бога дать ему этотъ стихъ — ну чертъ бери! я ему далъ всѣ три. Но все не знаю, на что ему пужно?

¹⁾ Раевскій.

²⁾ Литвиновичевъ.

Ты знаешь, старый Гарасьевичъ какая душа! Хотя ему не много можно вѣрить, но онъ мнѣ откровенно сказалъ, что Шашкевичъ твой противникъ, и счастье Твое, что онъ не былъ референтомъ въ Твоемъ дѣлѣ. Также Вислоб. и Ковальск. собаки врутъ на Тебя, гдѣ могутъ, какъ онъ выражался. Я сказалъ, что „вовсе не понимаю причину подобнаго неблагорасположенія къ Тебѣ“. Впрочемъ и подлая зависть бываетъ часто поводомъ другихъ страстей и подлостей! Для того во всякомъ отношеніи Твоемъ будь остороженъ, чтобъ по крайней мѣрѣ въ сердцѣ быть спокойнымъ.

Ты писалъ мнѣ, что Настѣшинъ у Тебя не являлся, слѣдовательно и книгъ церковной Исторіи (я думаю 10 эк.) тебѣ не отдалъ. Удивительно; онъ здѣсь много оставилъ друзей, почитавшихъ его; но до сихъ поръ ни одного не удостоилъ хотя бы строкою — не то то письмомъ! и не пи-[4]шетъ, и не отвѣчаетъ. Правда, онъ человѣкъ слабовитый, и при томъ страстно отданъ своему предмету — можетъ быть заболѣлъ, или сидитъ гдѣ въ уголку своей стаци, въ деревенькѣ какой, и работаетъ надъ планами. — На его народолубіе я не много полагалъ, но считаю всегда добрымъ человѣкомъ. — Недавно рассказывалъ мнѣ Вислоб., что на будущій годъ пріѣдетъ нашъ Ѳеодозій Андреевичъ Д. въ Вѣну какъ кандидатъ гимназ. профессуры. Хорошо, если правда; и если ходатайствованіе его увѣнчано будетъ такимъ успѣхомъ, то мы очень должны быть благодарны Вислоб., хотя онъ это больше для своихъ собственныхъ выгодъ дѣлаетъ. Дай Богъ чтобъ это сбылось! Отъ души желаю счастья этому бѣдному мученику, который такъ искусно выперся самъ себя.

О церковной Газетѣ пишутъ мнѣ, что на текущее полгодіе подписчиковъ убавилось много изъ Галиціи, за то изъ Венгріи прибыло выше ожиданіе. Есть всѣхъ около 500. — Дай Богъ и тамъ хорошихъ успѣховъ! — Но хохлы не спятъ. Ш... будто ради болѣзни матушки своей, опять выманилъ отпускъ на нѣсколько мѣсяцевъ, и уѣхалъ... черезъ Венгрію... въ Галицію... хочетъ дѣлать свои наблюденія грамматическія (?!!) и сойдется непременно съ одномысленнымъ Отцемъ Владиміромъ (Иполитомъ Терлецкимъ) въ Чернецкомъ монастырѣ подъ Мукачевомъ. Слышу, что ему тамъ какъ-то тѣсно, скучно, т. е. не находитъ одномыслящихъ между Венгерскою братіею! —

Пращайте Любезные, цѣлую Васъ по очереди всѣхъ а всѣхъ, любите насъ какъ мы Васъ — и уцѣлуйте Скалатскихъ и Тернопольскихъ — и помолитесь за усопшихъ незабвенныхъ родителей и проч. Вашъ братъ

Иванъ Ѳ. Голов,

Ч. 257.

*Лист Северина Шеховича до Якова Головацького,
пис. дня 3. IX. 1857 р.*

Ваше Высокопреподобіе Милостивый Государь!

Съ времени послѣдняго моего письма изъ первой половины тек. года я не удостоился драгоцнѣйшаго Вашего отвѣта: для того извините, Высокопочтеннѣйшій Господинъ Профессоръ, что въ подлежащемъ случаѣ смѣю обезпokoитъ Васъ моими дѣлами.

Прежде всего я долженъ извѣстить Васъ, Высокопочтеннѣйшій, что послѣ уконченія моей обязанности въ Сучавѣ, я вздумалъ было отправиться за границу, искать, сказавъ истинно, счастья. Однако политическое волненіе въ Молдавіи заставило меня, отстать отъ моего намѣренія. Итакъ, мнѣ слѣдовало, возвратиться въ Львовъ. Однако нѣсколькихъ годовыхъ испытанія научили меня что и теперь встрѣчу тамъ только хладнокровныхъ для меня людей, и хотя я въ Черновцахъ не имѣю ни одного знакома, таки я поселился здѣсь и надѣюся получить содержаніе.

Между тѣмъ здѣшній Кооператоръ, Гнъ Заклинскій предложилъ мнѣ, стараться о сунпентуру Русскаго языка при Черневенкой Гимназіи. Понеже здѣсь, кажется, должны будутъ учредить параллельныя классы, то изъ того произойдетъ большій недостатокъ учителей и по этому моглобъ статься, что междувременно не требовали бы съ меня испытъ доспѣлости. Понеже здѣсь однако съ преподаваніемъ Русскаго языка совокуплены [2] національные интересы, то Е. П. Э. Спиридіонъ обѣщалъ Гну Заклинскому приняться за дѣло и, чтобъ эта сунпентура не попала въ руки Волошскія, дать ее, или стараться ото чтобы она досталась Русскому человѣку. Дѣло теперь въ томъ, въ какомъ я мнѣніи у Е. П. Э. Спиридіона, если въ непріязненномъ, не могъ бы я какимъ нибудь образомъ сыскать себѣ Его благоволеніе? Если бы это было возможно, то не сомнѣваюсь что онъ въ состояніи будетъ выхлопотать у Гна Черкавскаго благосклонное для меня рѣшеніе. — Быть можетъ что и ВВ. Гнъ Хоминскій пособилъ бы въ мою пользу.

Я случайно узналъ что Вы, Ваше Высокопреподобіе въ большей почести у Е. П. Спиридіона, поэтому ничьихъ совѣтовъ не могу просить съ надеждой на большіе успѣхи, какъ Вашихъ. Для того покорнѣе прошу Васъ, Милостивѣйшій Государь, чтобъ изволили благосклонно извѣстить меня, что мнѣ слѣдуетъ дѣлать, и могу ли чего нибудь надѣяться?

При этомъ случаѣ не могу пропустить это извѣстіе, что я въ Сучавѣ еще получилъ eine angemessene Verwarnung изъ стороны Львовской

Полиціи. Если содержаніе того предостереженія Вамъ не извѣстно, то я при другой [3] случайности выпишу его¹⁾.

За границей начали за поздно заниматься моимъ изданіемъ; въ мѣнѣи, будто я продолжаю издавать Сем. Библ., Дирекція Учебн. Окр. Новгородскаго и Лицея князя Безбородко, запотребовали отъ меня до-сыланіе ея. До Лицея я послалъ 2 эксемплярѣ, но денегъ досель не получилъ. —

Мои книги, которыя послалъ въ продажу къ Исакову, для меня пропали. Онъ не хочетъ ихъ принять, но предлагаетъ мнѣ, обратиться къ контору „Отечеств. Записокъ“ или „Современника“. Не знаю что дѣлать?

Ожидая нетерпѣливо благосклоннаго отвѣта имѣю честь оставаться съ чувствительной благодарностью и глубочайшимъ почтеніемъ Вашего Высокопреподобія Милостиваго Государя покорнѣйшій слуга

Сев. Г. Шеховичъ.

Чернеуцъ 3. Сент. по н. ст. 1857.

Адресъ: in Czernowitz post. rest.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

Ч. 258.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького,
пис. дня 6. IX. 1857 р.*

Любезный Другъ Я. Ѳ.

Сосѣдъ мой и Приходникъ съ Краснаго О. Іулянъ Ганкіевичъ, по взованіи ц. к. чину фискальнаго ѣдетъ въ Вашъ столичный городъ, то чрезъ этого О. пишу къ Вамъ мой любезный Другъ съ вопросомъ, чи хорошо и благополучно съ вояжировки воротѣли домой? что тамъ нового застали, спрашиваю Васъ, о длинной отвѣтъ про всяку всячину, и о всѣхъ интересахъ Вамъ мною врученныхъ. — А може книги нѣкоторіи имѣете у себе, изволите передать. —

Поклонъ отъ Мене всѣмъ моимъ знаемымъ отдасте, а паче ПП. О. Кульничкому новопоставленому крилошанину, о чемъ много радуюсь. [2] У насъ новостей нѣкакихъ, ино одна важнѣша, что все подешевѣло, нѣкто хлѣба не беретъ, та денежокъ скудно. — Ляшонки уже не своимъ голосомъ мемечуть а наши охаютъ, та неодкуду брать на воспитаніе ребятешокъ — давай сидѣть дома. — Какъ тамъ Ваша Мар. Андреевна свое хозяйство застала, а семейка что дѣлае? весело гулае съ Вами?

¹⁾ Оно перепечатане з листів Шеховича до Погодина в „Зорі“ за р. 1880. Ч. 11. стр. 147—8.

Я лишь читаю эту книжицу О фукситахъ та думаю что Вы вспоминали за вашего фукситу, что соблазнилъ мальчиковъ. Еще повтараю мое желаніе, и просьбу, отвѣчайте, ино длиннымъ [3] предлиннымъ отвѣтомъ. — Прилучаю 2. р. изволите въ книжной лавкѣ купить для какой то г. Д. съ русской стороны молитословецъ польской подѣ титломъ К. Biskupa Dunina — и передать тотъ часъ а это тому чтобымъ содержалъ мое слово — дочери Г. Помочника котора къ мнѣ писала. — Въ прочемъ прощайте — здравствуйте, во всей милости Всевышняго изобилуйте, меня любить какъ я Васъ, часто поминайте и пишѣтъ — Вашъ чисто-сердечный Другъ и во Христѣ Братъ пишеть

Іосифъ Вас.

Воскрес. 6/9 857.

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 259.

Лист з Академіи Наукъ в Петербургѣ до Як. Головацького, пис. для 26. IX. 1857 р.

Милостивый Государь!

По порученію Второго Отдѣленія Императорской Академіи Наукъ, имѣю честь увѣдомить на письмо Ваше къ Академику И. И. Срезневскому, отъ 21-го Іюня сего года, что Отдѣленіе не можетъ не желать продолженія составленія дополненій къ Малороссійскому Словарю Г. Аванасьева и приметъ трудъ Вашъ съ особенною признательностію.

Примите увѣреніе въ совершенномъ моемъ почтеніи и преданности.

Иванъ Давидовъ.

На долѣ в правої стороны: Г. Головацкому.

Лист писаний на 1 сторонѣ блякета (4°), з друкованою надписею: „М. Н. П. Императорская Академія Наукъ. Отдѣленіе русскаго языка и словесности“. 26. Сентября 1857 года. № 102.

Ч. 260.

Записка Н. Маркевича до Якова Головацького, пис. для 8. X. 1857 р.

Миколай Андр. Маркевичъ, сочынитель Исторіи Малороссіи, рекомендуетъ себе Панови Головацькому; Ставъ квартирою въ Отели de Russie первый Нумеръ на право въ прыходу; Завтра їду до Видни, и до Не-

аполя, у снмъ часовъ вечора. Чи не вгодно буде Панови побачити або у мене сіюгодня або у Себе завтра.

М. Маркев.

8 окт. 1857.

Ч. 261.

*Лист Богд. Дідицького до Якова Головацького, пис.
дня 23. X. 1857 р.*

Милостивѣйшій Государь, Покровитель мой!

Окончивъ „Другую языкоучебную Читанку“, пересылаю ее на Ваши руки съ тѣмъ, чтобы Вы благоизволили сдѣлать съ нею поскорѣе то, что въ пользу школъ и мою за благо разсудите. Правда, я опоздалъ съ нею; но вѣдь и Вамъ извѣстно, каковъ большій трудъ представился мнѣ при составленіи Грамматики. При составленіи этого дѣла я совѣстно избиралъ изъ различнаго рода книгъ и учебниковъ, что только нашелъ наилучшее; и взявъ въ уваженіе это, какъ и эстетическій вкусъ мой природный (да не величаюсь), то едва найдется въ моей Читанкѣ статья, которую бы можно съ совѣстію выбросить. Я читалъ ихъ здѣсь нѣсколькимъ опытнымъ педагогамъ, они все похваляли. Думаю, строжайше не осудятъ и выше. Другое дѣло языкъ и виѣшняя форма. Но и томъ отношеніи сдѣлалъ я всякую возможную уступку; прочее да дѣлаетъ Ш. — [2] Что до объема моей Читанки, этотъ едва ли будетъ шире чешской, не смотря даже на то, что въ ней 15-ю статьями больше нежели въ чешской. За то и стихковъ у меня есть выше 30, гдѣ напротивъ въ чешской всего только 20; — а стихи вѣдь любятъ дѣти, особенно русскія. Прошу Васъ лишь еще о то, чтобы Вы изволили представить у вышшаго мѣста, дабы статьи второй Читанки печатаемы были большими черенками и немного попространнѣе, нежели какъ печатаны статьи первой. Ибо то ужасно читать дѣтямъ столь маленькія и сжатія буквы, какъ въ I. Читанкѣ Добрянскаго. Негодованіе противу тому слышалъ я отъ многихъ учителей. Этого не найти уже ни въ какой иноязычной Читанкѣ. Эта скупость или глупость тутъ вовсе не у мѣста. Тоже само сказать можно о бумагѣ. Что до латинскихъ буквъ, о которыхъ Вы поминали мнѣ въ вакаціи, я вовсе не знаю, каково тамъ есть или будетъ рѣшеніе въ министерства; но думаю, это не мѣшаетъ [3] дѣла, и въ случаѣ, если бы намъ необходимо было покориться латинѣ, могу или я самъ добавить нѣсколько латино-русскихъ статей позже, или, если желанія въ томъ отношеніи не будутъ преувеличены, изволите Вы по милости Вашей трудъ этотъ взять на себя.

Въ теченіи сего или будущаго Мѣсяца надѣюсь я ѣхать во Вѣну на курсъ пригготовительный, какъ то уже Вамъ извѣстилъ въ часъ свиданія. Всѣ Ваши книги перешлю Вамъ передъ отъѣздомъ черезъ моего брата, который отъ родины сюда пріѣдетъ. Но я прошу Васъ прежде того написать мнѣ, какъ дѣла пойдутъ съ моею Читанкою, чтобы я зналъ какія мѣры предпринять въ нужномъ случаѣ у Г. Ш., до рукъ котораго, чаю, достанется эта книга. Если будутъ ее печатать во Вѣнѣ, то радъ бы я тамъ принять на себя ея корректуру, отъ веденія которой много зависло. Можетъ въ томъ случаѣ удалось бы мнѣ выработать въ крайней мѣрѣ то, что удалось Волянцу. [4] Покамѣстъ я принужденъ буду на нѣкоторое время отказаться отъ любезнѣйшаго идеала жизни моей, — отъ русской литературы! Но за то, какъ скоро доспѣю конечной цѣны, первое Спасибогъ воскликну ей, моей Богданкѣ!

Пересылая достойнѣйшей родинѣ Вашей искреннѣйше поздравленіе пишу съ глубочайшимъ почтеніемъ преданнѣйшій слуга и воспитанникъ Вашъ

Богданъ А. Дѣд.

Перемышль 23/30 857.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 262.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 22. X. (3. XI) 1857 р.*

Пряшовъ 22 Жолт./3 Листоп. 857.

Любезный Братъ!

За Педагогію днесъ полученную во одномъ оттискѣ, здѣсь посылаю 25 п. и прошу доплатить 12 кр. 60 почтою крайцари непосылаются.

Я вамъ много счастья желаю до новой работы, и жалѣю, что я тѣлыми дѣлами занятый вамъ немогати не могу, бо у меня одна только рука пишетъ, а она уже не довлѣетъ; Богъ видаетъ ночью и днемъ труждаюсь про неблагодарныхъ и нѣтъ да нѣтъ радости!!!

Зборникъ пѣсней увѣселяетъ меня, и прошу этимъ дѣломъ поспѣшить, то будетъ поощреніемъ народа къ народности, скорѣе скорѣе братъ мой постарайтесь [2] о томъ спискѣ, той нецѣннымъ трудъ. Знаете, я хотѣлъ издать пѣсни, и писалъ, просилъ всѣхъ, но тщетно, одинъ мнѣ Г. Талапковичъ послалъ списокъ, и я той вамъ преподаю, бо у насъ замерло все, егоизмъ, и мадяризмъ господствуетъ по всюду, и годъ по-радити.

Цѣлую васъ всѣхъ, прашайте и любите Брата

Духновича.

Г. Добрянскій въ Греггенбергу. Гдину Кузьемскому и Малиновскому мое почтеніе пишу сказать.

Лист писаний на 2 сторонах 4°. — На 3 сторонѣ дописка Як. Головацького :

		42
14/11 857	25 fr. и 25 fr. купономъ	= 50 давъ Дѣковскому
11/1 858	доплатилъ я подлинное	17 — 30 kr.
		fr. 109 — 30 kr. — КМ.

Отписалъ 11/1 858 н. ч.

Ч. 263.

*Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис.
дня 16. XI. 1857 р.*

Всечестнѣйшій Высокodостойный Господине!

Господь ниспослалъ намъ новую радость, когда можемъ Вашей Всечестнѣйшости вновь новаго достоинства сирѣчь Деканства философическаго факультета пожелать. Здѣшніи Русини съ искренною радостію воспріяли вѣсть о томъ воздвиженіи, которое при финансовомъ возвышеніи не презрѣтельнымъ но насупротивъ достопочитаемымъ и важнымъ. Послѣднее для этого, понеже можетъ [2] быть что Господь вже мнѣ первому соизволить подѣ скипетромъ Вашей Всечестности по разѣ второй подвернуть ся метанію жребій академическихъ. Ибо я теперь приготавлиюсь изъ математики и физики. Простѣте, Всечестнѣйшій, что я снова, уповаю въ Ваше человеколюбіе, дерзаю по низложеніи моихъ доброжелательныхъ словъ, Вашу Всечестность обременять дѣломъ для мене очень важнымъ. Благоволѣте, Высокodостойный попытать ГГ. Профессоровъ Льемоха и Урбаньского о *minimum* ихъ требованій изъ Математики и Физики до испыта рыгорознаго. Кажу *minimum*, [3] понеже уже и старѣ, и памяти не совсемъ свѣжой, впрочемъ ненамѣряющій вдераться въ число Профессоровъ университетскихъ, ибо звѣстны мнѣ мои сили душевніи и плотскіи, я доволенъ чиномъ учителя гимназическаго. — Извольте, Всечестнѣйшій, каковымъ то способомъ увѣдаться мнѣ о онихъ требованіяхъ; я надѣюсь въ онихъ двухъ Господахъ имѣть какъ и въ Васъ доброжелающихъ мнѣ учителей и покровителей. Слово Вашей Всечестности покрѣпитъ мою плоть и возбудитъ моего духа, Ваше руководство

приукажетъ мнѣ путь къ дальшимъ подвигамъ. Съ трепетомъ протое и съ нетерпѣливостію выглядаю протое Вашего высокопочитаемого отвѣта. Вамъ преданнѣйшій

Бѣлоусъ.

Тарнополь 16/11 1857.

Мы здѣсь получили сими днями печатію. Я вже сдѣлалъ уговоръ съ печатщикомъ относительно печатанія двухъ дурницъ. Меруновичъ готовитьъ поетическую повѣсть о послѣдней княжѣ изъ Острожскихъ.

На 4 стороні:

An den Hochwohlgebornen Hochwürdigen Herrn Jacob Holowacki k. k. öff. ord. Universitätsprofessor Dekan der philos. Fakultät in Lemberg.

Лист писаний на 3 сторонах 4^о.

Ч. 264.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького,
пис. дня 26. XI. 1857 р.*

Любезнѣйшій мой Другъ Я. О.!

Письмо Ваше одержалъ, за Вашъ трудъ много благодаренъ. О извиненіи Васъ спрашиваю что тотъ часъ немогу переслать за работу 80 р. бо тяжело сколотить въ нынѣшнее время, половину уже имѣю и есть что продать, но купца нѣтъ. —

Зновостей то Вамъ пишу — когда денегъ нѣтъ, и купцы нѣчего непокупаютъ то всѣ вообще стали дураками, всякъ убить, трауромъ покрить, молчить думаетъ, и на вопросъ отвѣта недаетъ. — Всѣ мои сили напругу чтобы предъ Праздникомъ рождества Х-ва по почтѣ денги къ Вамъ отправить, а Васъ мой Люб. Другъ спрашиваю о терпѣніи.

Прощайте, здравствуйте, поминайт(е) насъ грѣшныхъ во вашихъ молитвахъ а мы взаимно Васъ — Вашъ другъ пишетъ

Иосифъ Васил.

26/11 857.

Ино мужики съ отчаянія на смерть водку кружатъ.

Лист писаний на 1 стороні 8^о.

Ч. 265.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 6. XII. 1857 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Посылаю Тебѣ нѣсколько томовъ Русской Бесѣды — именно 4-тую книгу изъ 1856, потомъ I и II книги изъ 1857 года. — Посылка Академическихкихъ Извѣстій прервалась по какимъ то мнѣ неизвѣстнымъ причинамъ — изъ VI тома не пришла сюда еще ни одна тетрадь; одинъ изъ моихъ знакомыхъ выписавшій себѣ пятый томъ, ни за наличныя деньги не получилъ его до сихъ поръ. Тутъ прибавляю также желанную Тобою нѣмецкую брошюру.

Въ послѣднихъ дняхъ Октября пріѣхалъ сюда съ супругою славный малоросс. историкъ Николай Маркевичъ, и вдругъ заболѣлъ крѣпко, но воспользовавшись здѣшнимъ Дромъ Розвадовскимъ, выздоровѣлъ до того, что могъ ѣхать въ дальнѣйшій путь. Въ болѣзни какъ то припомнилъ онъ себѣ, что у него есть карта Твоя на мое имя, и вдругъ онъ послалъ за мною что мнѣ великое доставило удовольствіе ибо иначе бы я не узналъ о его пріѣздѣ и не познакомился бы съ нимъ. —

[2] Я провелъ у него нѣсколько очень пріятныхъ вечеровъ и позналъ въ немъ истинно малороссійскаго добродушнаго, сердечнаго, веселаго и очень умнаго, начитаннаго человѣка. 7-го Ноября онъ уѣхалъ въ Триестъ, и какъ слышу живетъ здоровъ въ Венеціи, а позже уѣдетъ въ Неаполь, гдѣ намѣренъ зимовать. Весною же поѣдетъ въ Францію, Швейцарію, Германію, и общался еще разъ пріѣхать въ Вѣну около мѣсяца Іюня, именно для лекарскихъ совѣщаній. Но меня, кажется, онъ уже не застанетъ въ Вѣнѣ.

Двѣ недѣли тому назадъ пріѣхалъ нашъ давно ожидаемый Богданъ Андреевичъ — я очень радъ былъ, что увидѣлъ его добраго и здороваго — слава Богу, онъ теперь на хорошемъ пути — и не потеряется уже для насъ. Онъ живетъ въ семинаріи св. Варвары — но ему предстоитъ большая работа — при испытахъ ужасно много требуютъ. — Дай Богъ, чтобъ онъ слишкомъ не увлекался лестными обѣщаніями Вислобоцкаго, который вербуетъ его въ сотрудники своего возрождающагося [3] журнала. Онъ выхлопоталъ у правительства на столько, что „Вѣстникъ“ съ новаго года будетъ считаться офиціальною газетою. Вотъ какой мастеръ! Кому бы это удалось при нынѣшнихъ обстоятельствахъ? Видно что причины побуждающія къ тому должны быть очень важны. Кромѣ того намѣренъ онъ издавать какое то приложение къ газетѣ подъ именемъ

„Сіонъ*), школа и церковь“ гдѣ бы печатались церковныя статьи, проповѣди и пр. Кажется онъ церковную газету довольно уже подкопалъ, и надѣясь ея близкаго паденія, приготовляетъ новое изданіе на ея развалинахъ. И къ этимъ затѣямъ нужно ему сотрудниковъ, какъ Дѣдицкій et cetera. — Миѣ же все кажется, что это будетъ послѣдній годъ его безславнаго литературнаго дѣйствованія; журналъ его ринетъ въ пропасть имъ самымъ выкопанную! Но послѣ жалко будетъ наше состояніе! —

Я, было, получилъ для Тебя важное сочиненіе: „Исторія Сербскаго Языка“ какъ пода-[4]-рокъ отъ сочинителя А. Майкова въ Москвѣ. Но желая такожъ послужить Раковскому имъ, послалъ я сію книгу ему, и отъ него надо Тебѣ дожидать ся. Это капитальное дѣло, особенно для филологовъ и историковъ славянскихъ, должно быть весьма важно — объемъ его въ выше 100 листовъ, большого формата, 8°, и очень мелкаго шрифта — все въ одномъ томѣ. Вообще изслѣдованіе исторіи и языка славянскаго принимаетъ самые великанскіе размѣры въ Россіи.

Рукопись Мустіановича уже, кажется, на возвратномъ пути и я немедленно отошлю ее Тебѣ. Попалась слишкомъ далеко. — Миклошичевой бібліотеки я еще не получилъ — она какъ то опоздалась!

Конкурсы на догматику уже возвратились изъ Львова, очень любопытно, какъ разрѣшить министерство этотъ вопросъ? Др. Черлунчакевичъ несравненно лучше отписалъ — это призналъ Литвиновичъ и даже Баранецкій — которому даже стыдно стало! — Увидимъ, что будетъ!

Прошу Тебя, напиши миѣ скорѣе, гдѣ живетъ и чѣмъ занимается теперь Г. Северинъ Шехов. Миѣ бы хотѣлось узнать. Прощайте и любите насъ какъ мы Васъ

Твой Братъ.

6/12 1857.

Лист писанный на 4 сторонах 8°.

Ч. 266.

*Лист Івана Головацького, до брата Якова, пис. дня
7. XII. 1857 р.*

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Вчера я послалъ Тебѣ одно, а сегодня неожиданно принужденъ опять другое послать письмо. —

*) По чему же не Парнасѣ?

Судьба прслѣдуетъ меня жестоко — не могу никакъ привести въ порядокъ мои финансовыя отношенія. — Кажется, живу съ семействомъ очень бережливо, удовлетворяемся только самыми необходимыми потребностями; я самъ лично даже по временамъ терплю чувствительный недостатокъ; и никакъ не можно выйти на чисто изъ получаемыхъ мною доходовъ. Стараюсь всякимъ честнымъ способомъ выработать что нибудь между людьми — по все какъ то не дается. — И теперь приближается для меня съ концомъ года роковая кризисъ. Долговъ, хотя мелкихъ, но изъ различныхъ сторонъ накопилось столько, что истинно могу всего худаго опасаться.

Любезнѣйшій Братъ, помилуй, Ты уже столько разъ помагалъ мнѣ въ отчаяніи, [2] сдѣлай милость, и помоги теперь! Спаси меня отъ этой ежедневной тревоги, подковывающей мое спокойствіе, здоровье. Если Тебѣ возможно, пришли мнѣ, пожалуй, хотя сто гульденовъ, въ которыхъ я теперь необходимо нуждаюсь, чтобъ можно еще предъ святками привести въ порядокъ мой отъ давно продолжающійся дефицитъ. Богъ Тебя благословилъ до сихъ поръ счастьемъ, онъ Тебя и въ будущемъ не оставитъ. Весной или лѣтомъ надѣюсь возвратиться на всегда въ Львовъ (sic); жизнь станетъ многимъ подешевле; и тогда непремѣнно начну сроками спланивать Тебѣ сей и прежніе долги.

Помилуй, любезный Братъ — и не оставляй меня въ скорби и нуждѣ! — жена моя тоже страдаетъ — у нея приближаются роды — не можетъ уже столько работать — смотреть она за мною, и не видитъ въ моемъ расположеніи ни помощи ни отрады!...

[3] Пращай, любезнѣйшій Братъ! Желаю Тебѣ счастливыхъ и веселыхъ святъ, и благополучнаго новаго года! У меня ихъ на сей годъ не будетъ; въ жизни самое только огорченіе и никакъ незаслуженное страданіе! Впрочемъ за себя страдать я уже издавна привыкъ; по теперь приходитъ въ десятеро тяжелѣе, страдать за себя и за семейство, которое люблю и желалъ бы всею душою сдѣлать счастливымъ кое какъ довольнымъ.

Пращай любезный Братъ и пожалуй меня надежнымъ отвѣтомъ —
Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Голов.

Вѣна 7 н. ст. Декаб. 1857.

Лист писаний на 3 сторонах 8⁰.

Ч. 267.

*Лист І. Скоморовського до Якова Головацького, пис.
дня 14. XII. 1857.*

Березовиця велика дня 14. Студня 1857.

Всечестний Господине!

Не знаю, где ся обертає мой Словарь, который — будучи у мене — взялисте були, абы го переглянути — чи го маєте у себе у Л'вовѣ, чи може заставилисте у кого, абы го менѣ доручилъ?¹⁾ —

Длятого ся до Васъ теперѣ догѣдую, бо радбымъ го якъ найскорѣйше у себе мати, абы могчи коло него часомъ попрацювати. — Отъ уже маємо друкарню въ Тернополи — може бы то Господь допомогль его выдруковати. — Хотѣлбымъ протое взяти ся до него, абы го, такъ якъ буду мѣгль и розумѣль, совершити.

Про тоє Васъ прошу, абысте були ласкави той Словарь, если у Васъ есть, — а я мыслю, [2] же у Васъ мусить бути — абысте були ласкави якъ найхутше менѣ прислати — но не присылайте черезъ почту, бо то дорого коштує — пришлѣть, такъ якъ перше, черезъ яку певну спосѣбнѣсть до Вашего брата въ Тернополю. — Я уже кѣлька разы у Вашего брата догѣдывалъ ся, чи не ма у него много Словаря, но до тыхчасъ не було. — Присылаючи менѣ словарь напишѣть ми зъ ласки своєї, чи не маєте для мене якої рады доброї, дуже буду удячный. — Даруйте, же Вамъ такъ коротко пишу — кваплю ся — и тимъ кѣнчу. — Пріймѣть отъ мене запевненіє правдивой чести и искренной любви — достойной Вашей Супругѣ наше почтеніє засылаємо — дѣточки своѣ уцѣлуйте. — Може Богъ дастъ, же зновъ колись до насъ загостите, що намъ буде мило и о що просить Вашъ другъ

І. Скоморовскій.

14 Студня 1857.

На 3 сторони дописано рукою Я. Головацького олівцем:

Отписано 21/9 Дек. 857.

¹⁾ Під ч. 297 переписки Головацького міститься така записка: „Словарь Г. Скоморовского, иконы и 20 экз. Педагогича получили. Попель. 25/12 857.“ Як видно з сего, Головацький віддав Попелеви в Тернополя словар Скоморовського, пароха сусіднього села Березовиці великої, для передачі авторови.

Послано 6 ек. Педагогiи à 20 к. 2 f.

1 екс. Пѣсень Набожныхъ

1 ек. Перемышлянина 857.

5 ек. Львов. Мѣсяцесл. 857.

На четвертiй сторонѣ:

An S. Hochwürden den Herrn Herrn Jacob Głowacki o. ö. Professor an der k. k. Universität in Lemberg.

Лист писаний на 2 сторонах 4^о.

Ч. 268.

*Лист Ивана Раковскаго до Якова Головацкаго, пис.
дня 18. (30.) XII. 1857 р.*

Будниъ 18 (30) Декабря 857.

Милостивый Государь!

Сердечно благодаря Васъ за теплое сочувствiе предпрiятiю моему и дражайшую ко мнѣ благосклонность, въ которой я никогда не сомнѣвался и не буду сомнѣвать ся, извѣщаю Васъ, что все Вами требуемое будетъ исполнено точно. Именно сочиненiе Майково и Правительственный Вѣстникъ будутъ доставлены Вамъ какъ скоро будетъ возможно. Однако я впередъ долженъ замѣтить, что такъ какъ Майково сочиненiе огромно, а упомянутый Вѣстникъ только съ концемъ Января будетъ заключенъ, то упомянутыя сочиненiя не скорѣе будутъ присланы къ Вамъ, какъ въ Февралѣ мѣсяцѣ. — Кромѣ молитвенной книжицы „Хлѣбъ души“ изданной Г. Духновичемъ здѣсь не было напечатано ничего [2] больше русскаго. За симъ сочиненiемъ, ежели желаете его получить, должны Вы обратиться къ самому Г. Духновичу въ Пряшовъ, потому что у меня нѣтъ болѣе одного экземпляра. Касательно Русской Анеологiи покорно прошу Васъ еще разъ извѣстить меня рѣшительно требуете ли Вы исполненiя желанiя своего или нѣтъ Въ случаѣ Вашей неотклонной волѣ и оно тотъ часъ будетъ исполнено. Предположивъ, что упомянутое сочиненiе издано Вами, я рѣшился выставить Ваше имя при немъ въ Газетѣ, желая дать гласность сочиненiю и споспѣшествовать распродажѣ его. Поэтому ежели оно дѣйствительно происходитъ отъ Васъ, то, по моему мнѣнiю Вы вовсе не должны отказываться отъ него, тѣмъ болѣе, что правительство, узнавъ истину, можетъ ввести Васъ въ большое замѣшательство. Я лкбопытенъ [3] читать Вашъ отвѣтъ. Думаю, что Вы въ немъ раскрыли тѣже мысли которыя я изложилъ въ моей декларацiи. Намъ прежде всего должно говорить и писать согласно, иначе, само

собою розумѣется, дѣло не будетъ имѣть никакого успѣха. Пряמודушіе всего лучше, хотя оно иногда терпко но не преборимо. При семъ случаѣ посылаю Вамъ по почтѣ 19 нумеръ Ц Газ. за текущій годъ. Если случится Вамъ посылать подписныя деньги, то, прошу, вычестъ изъ нихъ цѣну за III-ій выпускъ сочиненія Петрушевича и доставить мнѣ оный, равнымъ образомъ и находящійся у меня излишекъ со стороны Г. Малиновскаго, составляющій 20 кр. серебр. отдавъ оный ему.

Желая Вамъ многого благополучія въ будущемъ году на многія лѣта остаюсь Вашимъ вѣрнымъ другомъ

Іоаннъ Раковскій.

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

Ч. 269.

*Лист Івана Гушалевица до Якова Головацького, без дати,
пис. 1857 р.*

Высокопочтенный Господинъ Профессоръ
Мой Любезнѣйшій Другъ!

Посылая одну часть моихъ стишковъ благодарствую Любезнѣйшій Другъ, что Вы изволили позаботитися предложеніемъ Его Преп. Кузьмскому и писаніемъ къ Г. Качковскому. По Вашему наставленію посылаю эти стишки, здѣлайте съ ними какъ Вамъ угодно. Нѣкоторые еще непечатанные, но больша часть печатана въ нашихъ журналахъ. Если Вы благорозсудите нѣкоторые опустить, здѣлайте какъ Вашъ вкусъ и нашо руское теперѣшное отношеніе указываетъ — Вы убо лучше знаете откуда вѣтръ повѣваетъ — Тоже и съ языкомъ и съ правописью здѣлайте какъ хотите. — Мнѣ кажется что слогъ можетъ соблюдаться тотъ, который я пріялъ. — Если бы Вы комисіи предложили [2] изъясните имъ, что безъ всякаго условія мои стишки собственностью Народнаго Дома — Втору часть пришло недолго позже въ ней помѣщу Роксолану Вамъ извѣстну. Она уже готова, только требуетъ чисто отписаться, но теперь я получивъ Администрацію Деканата¹⁾, долженъ заняться званіемъ этого чина. Найперве вознамѣряю сильно дѣйствовать на нашихъ хахловъ чтобы на Народный Домъ денегъ нагромадить, къ сему буду имѣть всегда случайность; тоже въ Деканальной библіо-

¹⁾ Адміністраторомъ перегінського деканата названий в шематизмі за р. 1857 Михайло Одіжинський, парох Сваричева, а вже за рік 1858 Іван Гушалевиц.

текѣ есть много книгъ отъ комисіи народнаго Дома — нужно розпространить — а кромѣ этого всегдашніи корреспонденціи съ различными чинами. — Вы посмѣйтесь изъ меня, что я ни зъ сего ни зъ того савоытый человекъ, но я отплачу все, скоро приѣду въ Лембергъ на медку солодку. — Пробу словарца посылаю Вамъ, не смѣйтесь изъ меня, я понимаю какъ бы нужно Словарецъ сей собирать, лише нѣтъ досуга. Г. Зубрицкому я былъ послалъ овсяной муки на джуръ не знаю получилъ ли онъ ее иль нѣтъ. Поклонѣтся Любезному старику. Всѣмъ нашимъ русскимъ зашлѣте поздравленіе. Вашу Всепочтенну Госпожу Супругу и всѣ дѣти уцѣлкуюте отъ насъ всѣхъ которые Васъ любятъ и почитаютъ.

Гушал.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Ч. 270.

Уривок лист Ів. Головацкаго до брата Якова, без дати, пис. 1857 р.(?)

Еще дѣло до Тебя.

Приложенная здѣсь записка прислана Отцу Протѣ М. Р. вмѣстѣ съ пакетомъ св. ризъ изъ Берлина, какъ богоугодное приношеніе для православной церкви въ Львовѣ.

Ты вѣрно знаешь православнаго приходскаго священника, и можетъ быть, одного или другаго ктитора сей церкви; такъ отдай имъ эту записку, и скажи, чтобъ они т. е. ктиторы и священникъ написали вмѣстѣ письмо къ здѣшнему посольскому священнику Протоіерею Михаилу Θεодоровичу Раевскому, и предложили ему какой адресъ въ Львовѣ, чтобъ онъ зналъ на чье имя послать этотъ пакетъ.

Пращай и любя насъ

Иванъ Θ. Головацкій.

Для Г. Дениса Ивановича я забылъ послать I-кн. Р. Б. — то посылаю теперь съ Твоими книгами, но уже въ двухъ пакетахъ.

Уривок листу пис. на 1 стор. 8^о.

Рік 1858.

Ч. 271.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
2. I. 1858 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Получивъ опять Русской Бесѣды III книгу 1857 посылаю Тебѣ вмѣстѣ съ маленькой брошюркой Г. Срезневскаго о Глаголическихъ памятникахъ. Рукопись Г. Мустіановича еще не прислана вспять — однакже надѣюсь ее при слѣдующей посылкѣ.

Твоя статья о Св. Онуфрейской библии, по извѣщенію, не можетъ быть прежде печатана, какъ въ II или III книжкѣ Р. Б. 1858 года, именно для того, что въ Редакціи много накопилось матеріаловъ.

Есть надежда, что Дрѣ Черлючакевичъ будетъ профессоромъ догматики въ Львовѣ; по крайней мѣрѣ, самъ проф. Швець при здѣшнемъ университетѣ, хотя прежде главнымъ былъ противникомъ Черлючакевича, теперъ же на дняхъ восхвалялъ его конкурсъ, будто гораздо лучше описанъ какъ Пельцовъ, и сказалъ, что за 4—5 недѣли будетъ его именованіе опубликовано. Держи это еще въ секретѣ. —

Кромѣ кашлю дѣтей мы, слава Богу, здоровы, цѣлуемъ Васъ всѣхъ поочередно, и желаемъ здравія, счастія и долгоденствія

Твой Братъ

Иванъ Ѡ. Головацк.

2 Января 1858

н. ст.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

Ч. 272.

*Спис передплатників „Церковнои Газеты“ в р. 1858, вистачений
рукою Я. Головацького.*

1858 Церк. Газ.

Gregor Czwartacki gr. kath. Kapelan zu Peczenija auf die halbjährige
ruthenische Kirchenzeitung 1 fl. 30 kr. C. M. Post Gaje за годъ 1858,

Послано 18/12 858 н. ч.

Вмѣстѣ за Малиновскаго съ 857 года $\frac{1}{2}$ года . . . 1 fr. 30
dto Шараньевна за $\frac{1}{2}$ года . . . 1 — 30

Новые подписчики 12/1 858.

1. S-em Hochw, Modest Maciejewski Protohegumen des Basianer (sic) Ordens in Lemberg	3 fr.
2. Hochw. Michael Kozanowicz grk. Pfarrer u. Landdechant in Olszanica lezte Post Tysmienitz	3 fr.
3. Hochw. Iakob Glowacki o. ö. Universitätsprof. Lemberg	3 fr.
4. Hochw. Lucas Cybyk gk. Weltpr. u. Gymnasiallehrer Lemberg	3 fr.
5. Hochw. Michael Kuziemski Domeustos d. gr. k. Domcapitels Lemberg	3 fr.
7. Hochw. Titus Buraczynski gr. k. Pfarr Cooperator u. Normalschul-Katechet in Sniatyn	3 fr.
7. Hochw. Emil Glowacki Coadjutor der gk. Pfarre in Krzyworownia lezte Post Kossow	3 fr.
	fr. 21 CM.
29 Дек. 857 (11 Янв. 858) посылаю	20 fr.
Остается у меня для Малиновского 20 k.	
На III. Вып. Петруш.	40 k.
	1 fr.

Ч. 273.

*Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 4 (16) I. 1858 р.*

Пряшовъ 4/16 сѣчня 1858.

Любезнѣйшій братъ!

О два дни по сему отправлю на Ваши руки, для печатанія одну книжечку: Правила Чина С. Васи́лія Великаго во Угорщинѣ, или Венгріи¹⁾. Правила тѣ Архіереємъ нашимъ, какъ то препорученнымъ Апостольскимъ Чина Посѣщателемъ изданны, и уже высочае одобренны должно обнародоваться сей часъ; и для того то публикованья, тойже Архіерей по С. Воскресеніи поидетъ съ нову до Мукачова; по до сего времени дѣло должно быть выпечатаннымъ — прото и я самъ, да и объ имени Архіерея моего молю васъ, сдѣлайте [2]

¹⁾ Правила Чина С. Васи́лія Великаго въ Угорщинѣ по наставленію святаго основателя и законодавца Св. Васи́лія, во кратцѣ списанная и апостольскимъ посѣщателемъ метрополитомъ архіепископомъ Острохолмскимъ кардиналомъ Іоанномъ Сцитевскимъ отъ великаго кира подтвержденная. — Львів 1858. Книжку сю уложив Духнович, а видав прашівський єпископ, Йосиф Гаганець. Пор. Левицкій, Библиографія Ч. I. число 1097.

милость поговорить съ Печатни Надзирателемъ, чтобъ онъ все лишивъ, и что скорѣе печаталь тое дѣло, дабы оно до Пасхи тутъ уже было, бо по Пасхѣ Архїерей долженъ итти, и терминъ уже положенъ, тогда и книжицу принесемъ со собою Монахамъ...

Печатать должно 400 оттисковъ буквами церковными, въ форматѣ 8-во на подобіе книжечки, котора переплетется; а кромѣ того 5 экземплярей на велинѣ для Его святости Римскаго Отца и Кардинала Сцитовскаго.

Мнѣ здается, что тое дѣло по двомѣсячїю выпечататися можетъ, когда Наборщикъ усилюется... Я былъ бы послалъ оно до Будина, или до Пешту, [3] но по ревности къ русскому, не хочу Мадяровъ богатити, и лучше русинамъ заработать дати нѣчто. — О то молю васъ поспѣшите, и корректуру прїимите, да и ошибки вкравшіеся въ письмо, которое я и прочитатъ не успѣлъ, поправте, и то ради бѣдныхъ Монаховъ. Рукопись о два дни позднѣе получите, но еще прежде прошу поговорить съ Печатникомъ.

Талапковича адресъ есть:

Admodum Reverendo Domino Ioanni Talapkovics. Parocho Bilkensi, Assessori Consistoriali, per Munkács Beregszáz in Bilke. Онъ ревный Русинъ, да и пѣвецъ. — прежде былъ во Италїи въ Лукъ дякомъ...

Но вы еще напишите Старецкому, онъ есть такожде великій пѣвецъ, адресъ его: Admodum Reverendo Domino Michaeli Sztareczky, Parocho Sztakesinensi, et V. A. Diacono Hosztoviczensi [4] S. Sedis Consistorialis Assessori. per Munkács. Homonnu. in Sztakesin. Отъ того получите хорошїе пѣсни...

Я такожде съ Рукописею пошлю Вамъ нѣсколько. Токмо беритесь за Дѣло.

Еще о едно прошу: послите мнѣ одинъ Перемышляньскій воскресный О кт о и х ъ. изданъ по Архїерея Яхимовича повелѣнїю, онъ стоитъ думаю 1 f. 30 kr. ср. и то на мой счетъ возьмите съ контора, и небавомъ пришлите, и я вамъ Молитвословы въ тойже цѣнѣ пошлю.

Дѣлъ у насъ новыхъ нѣтъ, и не будетъ, бо у насъ ни читателей, ни писателей русскихъ.

Цѣлую васъ и остаюсь Вашимъ братомъ и другомъ

Духнович.

Слїдую дописка рукою Головацького:

10 fr. CM. изъ 50 fr. на правила чина Вас. 5/2 858 6 fr. взялъ я на бумагу на Літ.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

*Лист Йос. Кобринського до Якова Головацького, пис.
дня 17. І. 1858 року.*

Почтенийшій Брате!

Оногда былъ у мене въ Мышинѣ Госп. Іасинскій, инженеръ, обводоваго Уряда въ Коломыи съ парохомъ тамошнемъ Госп. Данкевичемъ. Оба мужи извѣстны съ своей дѣятельности изъ давнихъ временъ. Іасинскій былъ прежде въ Сончу инженеромъ, и влѣянiемъ своимъ на окружность много причинился ко воздвигненію сельскаго хозяйства. Минувши як пріязнуеть онъ нашему духовенству, хотя самъ лат. обр. при строенію церквей и домовъ приходскихъ, которые запутаны прежде различными препятствіями нынѣ создаются, занялся онъ яко истинный народолюбець препорученымъ ему отъ правительства надзираніемъ и веденіемъ овощныхъ школокъ минувшаго лѣта у насъ всюда въ Коломыйщинѣ учрежденныхъ. Садоводство въ сихъ сторонахъ успѣетъ хорошо въ нѣсколько лѣтахъ, ибо Госп. Іасинскій [2] не лишь ведетъ рефератъ по искренной приклонности ко дѣлу, но имѣетъ довѣреніе и привязанность у духовныхъ, съ которыми по большей части лично знакомы. Не мину и то что по его влiянiю на мѣсто особливо на Бурмистра Госп. Курцвея надѣмся и въ Коломыи гимназiи.

Чего былъ онъ у мене съ О. Данкевичемъ?

Предложили мнѣ перевести книжку: *Iaś Sadowski, mały założyciel sadów*. Книжка прѣстонародная и занимательна, вышла въ нѣсколько изданіяхъ. Она препоручена Правительствомъ въ руководство при овощныхъ школахъ и разпространена по селахъ черезъ уряды повѣтовые. Объ издержкахъ обѣщался самъ печалитися Іасинскій. Гавришкевича садоводство ему извѣстно, однако Іася Садовскаго садоводство есть полийшее и украшено многими древорытными образцами, которые довольно изъясняютъ науку.

Іа же схашлатился совершенно, токмо умѣю гной возити и ѣхати въ лѣсъ. Теперь бы за хахлатства уже въ панство лѣзти, а може и в литераты; ибо поля мои хорошій хлѣбъ произдають а доми три чинши несутъ. Правда по семилѣтнихъ тяжкихъ трудахъ, но о томъ не вспомню. Но як удовлетворити [3] желанію Госп. Іасинскаго, когда у мене Шмiда затринули дѣти, а и хорошей русской книжки о садоводство не видалъ. Терминологию бы задержати обще русскую хотя без провинціальныхъ выраженій не обойтись. Не увѣришь брате як мнѣ милы были тѣ гости и ихъ предложенія. Впали до мене въ саму пору колы я имѣлъ переходити въ мой пространтѣйшій домикъ, гдѣ надѣюся супокою отъ крыков и галасовъ дѣточок. У (sic) пора сновъ служити селянамъ, ибо за

ныхъ мы живемъ, хотя легкою причинитись къ улучшенію ихъ блага. Минувшего лѣта я завелъ тутъ хорошую школку садовничію, гдѣ находится 3000 деревъ овощныхъ. На веснѣ будутъ щепити.

Положеніе садку того прекрасное коло дороги цѣсарской противъ церкви. —

Прошу тебе почтеннѣйшій Брате винайди у кого у Львовѣ рускую книжку о Садоводствѣ бы я научился той терминологіи, и перевелъ польскаго Іася Садовскаго хотя въ полуруское. Хотя оно на сей разъ можетъ быть безъ какъ, однако техническія и духу рускому свойственныя выраженія не минати. Раздробленіе ко ничему доброму не ведетъ.

[4] Чада Ваши здоровы растутъ. Людмила незабавомъ запроситъ насъ на весѣлье. Сынъ твой мабудъ цѣлый письмакъ. — У мене самы дочки, есть ихъ 7. Любина старша на вышемъ воспитанію у отставленаго профессора гимназiальнаго Стрiйка Николая въ Ценявѣ коло Рожнятова. Книжку московскую о Садовоствѣ пришли мнѣ на почту. Прошу сдѣлай мнѣ тую услугу, безъ того не знаю якъ взятися до дѣла. Госпожи Твоей заслаемъ обои уклоны наши сердечны. Цѣлю Васъ всѣхъ брат и слуга

Кобринск.

Мышинъ 17 Іануар. 858.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 275.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
дня 26. І. 1858 р.*

Милостивѣйшій Государь Рачитель мой!

Прибывъ во Вѣну я на другій же день сошелся съ Вашимъ любезнымъ Братомъ, Иваномъ Ѳедоровичемъ. Тотъ же вечеръ посвятили мы взаимъ себѣ и дружескимъ разговорамъ. Онъ какъ-то съ обыкновеннымъ умиленіемъ прислухивался разсказамъ моимъ о Галиціи, и много-де спрашивалъ про все, что лишь могло быть ему любопытнаго. Не смотря не этотъ оживленный дискурсъ, я замѣчалъ уже тогда, какъ и при всякой встрѣчѣ съ нимъ все теперь замѣчаю, видимую грусть и необыкновенное уныніе духа. Я допрашивалъ его нѣсколькократно о причину этой чудной перемѣны, но онъ сбиваетъ меня коротко тѣмъ, что де былъ бы счастливѣе въ Галиціи, что даже могъ бы туда легко достаться, но какъ-то жена прогивится этому переселенію. И друзья его говорили мнѣ иногда объ его теперѣшней грусти, и даютъ мнимую [2] причину тому давныя долги а можетъ и каковъ-ка настоящій недостатокъ. Словомъ всѣхъ поражаетъ его неразгаданное душевное горе, но никто не въ состояніи развѣдывать настоящей сему причины. Я радъ

былъ зайти когда нибудь къ нему въ домъ, но онъ все таки извиняется, что цѣлые дни не сидитъ дома а только въ поздный вечеръ къ нему заходить. Такъ вотъ лишень я способности ближе развѣдать о дѣлахъ его. Это меня тѣмъ болѣе поражаетъ, что вѣдь знаю, было-де время, когда онъ довѣрялъ мнѣ всею. А теперька онъ во всемъ сталъ какъ-то скрытъ и недоувѣрчивъ. Пишу Вамъ объ этомъ, по тому что Вы Братъ, а я Другъ ему неизмѣнный.

Недавно встрѣтилъ онъ меня и передавъ отъ Васъ поздравленіе немекнулъ тоже о Вашемъ недоумѣніи касательно судьбы книгъ, которыми Вы благоволили меня сослать. Эти [3] книги есть въ рукахъ у моего молодшаго Брата, который взялъ ихъ отъ меня изъ Перемышля и, какъ писалъ мнѣ 15/1, привезетъ Вамъ ихъ вскорѣ лично во Львовъ. Не гнѣвайтесь тому замедленію; передавая бо книги Ваши на руки брата, я думалъ, что онъ по дорогѣ отдастъ ихъ скорѣй, нежели бы дошли до Васъ по почтѣ. Но между тѣмъ онъ не ѣхалъ тогда мимо Львовъ и даже до той поры не имѣлъ случая быть во Львовѣ. Мимо того будьте увѣрены, что оны переданы Вамъ будутъ все поскорѣе, ибо я писалъ объ этомъ брату спустя тому дней нѣсколько. — Позавчера былъ я у Г. Сов. Шашкевича, въ намѣреніи побесѣдовать съ нимъ о моей „Читанкѣ“, — но какъ изъумился, когда онъ сказалъ мнѣ, что объ этой Читанкѣ здѣсь еще ни слыху! Такъ по его доумѣнію она залеживается или въ Львовской консисторіи, или въ пресидіи. Онъ рачъ былъ самъ ее чѣмъ скорѣй увидѣть, и чѣмъ скорѣй печатать и того ради отослалъ меня къ Вамъ, чтобы Вы де какимъ способомъ ускорили ея присылку. [4] Да и прошу я Васъ усиленно, извольте развѣдать, гдѣ она почиваетъ, и постарайтесь своимъ посредничествомъ о то, чтобы ее не придерживали какъ контрабанду. Така ли всегда будетъ судьба нашей Руси, что ей на собственно нѣмѣне велятъ ждаты до позднихъ сумерковъ!

Еще словъ нѣсколько о себѣ. Я живу здѣсь всеже удовольнѣн; учусь много, и наука идетъ мнѣ легче, нежели могъ надѣяться. Подъ часъ напишу въ „Вѣстнику“ стишокъ, который постоянно исковеркивается, подъ часъ иду въ театръ или сойду съ добрыми друзьями - Русью. Молодые семинаристы часто заходятъ ко мнѣ, и что весьма утѣшительно, любятъ слушать повѣстей моихъ о литературѣ и старинѣ святой Руси.

Пересылая искреннія поздравленія Вашей благороднѣйшей семьи пишу съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга

Богданъ А. Дѣд.

Вѣна 26/1 858.

Лист пис. на 4 сторонах 8°.

Ч. 276.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня
25. I. (6. II.) 1858 р.*

Пряшовъ 23 Сѣчня / 6 Лют. 856.

Любезнѣйшій братъ!

Его Преосвященство любезно соизволяетъ оттиснуть Г. Прото Игуменомъ сколько нибудь желаетъ про себя Екземплярей Правиль Чина С. Васілія В. Ему то и очень понравилось, что Всечестнѣйшій Отецъ уже тѣмъ самымъ желаніемъ одобряетъ оное дѣлце.

Васъ же проситъ Его Преосвященство о понужденіи Типографа, чтобъ дѣло до Пасхи готовое уже въ Пряшовѣ было. Не нужно Типографчику ожидать впередъ денегъ, только оно да пошлетъ дѣло сюда, со счетомъ, и сей часъ, еще той самъ день я передамъ гроши на Почту. [2] Мы тутъ бѣдно живемъ, безъ духа, наша жизнь есть токмо вегетація, и я уже унѣлъ духомъ, бо успѣха не вижу, и прото буду отпочивать, чему бо силитися противу вѣхра?

Я еще разъ молю Васъ о принятіи корректуры, бо и времени не было мнѣ прочесть рукопись, толикими запятому дѣлами; вы исправте ошибки, тоже и Грамматику, токмо чтобъ переведенный текстъ осталъ. Я оное дѣло какъ въ латинскомъ такъ и рускомъ языкахъ написалъ, но много мнѣ съ подлиннаго вылишено, и прото дѣло безъ союза осталось.

Цѣлую васъ, и всѣхъ васъ, сраднуюся сердечно Г. Малиновскому, и цѣлую его, остаюсь другомъ

Духнович.

На 3 стороні дописка Головацького:

За напечатаніе Правиль Чина св. Васілія требуетъ г. Дѣковский:

за 10 листовъ à 13 fr. 36 kr. км. . . . 136 fr.

за $\frac{1}{4}$ листа 5 „ 54 kr.

Итого 141 fr. 54 kr.

за накованье 1 „ — „

Итого всего 142 fr. 54 kr.

На тоє я далъ 40 fr. + 10 = 50 „

Остается 92 fr. 54 kr. CM.

23/3 858.

На 4 стороні: Admodum Reverendo Clarissimo Domino Jacobo Golowacky in C. R. Universitate Leopoliensi Professori — Lemberg.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Ч. 277.

*Лист Йос. Вас. Сокульского до Якова Головацького, пис.
дня 19. II. 1858 р.*

Любезный Мой Другъ Яковъ Θεодоровичъ!

За чепчикъ моя сестрица Маріи Андреевній посылаетъ въ мѣшки зашитомъ два окорочка, испросите Марію принять ласкаво. А Вы въ этотъ мѣшокъ навалите что либо изъ припасовъ книжныхъ или письменныхъ въ подкрѣпленіе алчущей мой души, и развлеченія ума, прикажете зашить, и опечатаете, да вручите О. Іосифу Лавровскому приходнику Грималовскому. — Тоже что либо нового чего може и сами иѣ въдаете — то напишѣтъ — а и это будетъ таки новость. —

У насъ все хорошо идутъ дѣла, ино одной милочи, денегъ нѣтъ — такъ и нѣтъ. — Ляшонки охаютъ, чтожъ дѣлать это все (sic) дѣлается ad maiorem gloriam Jesuitar(um). [2] А въ познанскомъ Ляшонки дури отъ испуга таки совсемъ пропали, wieczny odpoczynek racz im dać Panie, a Światłość jesiucka niechaj im swici w żydowskim patynku, amen — bo tendy i nasi spieszą!! —

Моиѣ Знаемиѣ Г. мое почтеніе отдасте. — Мой Другъ Яковъ съ вашею Семіею здравствуйте благоденствуйте, и меня въ вашей памяти держать навсегда. Вашъ чистосердечный Другъ

Іосифъ Василь:

19/2 858.

На 4 стороні:

S-er Hochwürden Herrn Herrn Głowacki Jakob Professor an der k. k. Universität Wohlgeb. zu Lemberg.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Ч. 278.

*Лист Вячеслава Дундера до Якова Головацького,
пис. дня 20. II. 1858 р.*

Krakov 20 února 1858.

Velebný Pane!

Velice potěšil mě Vašnostin list a to tím více, že psaný jest od pobratřence, jenž tak pěkně jazykem naším vládnouti se byl naučil. Měl bych na zásadě vzájemnosti slovanské odpověditi Vašnostem po rusku, leč bojím se, abych příliš mnoho nenadělal chyb a naposledy

snad i nesrozumitelným se nestal. — Nebude Vašnostem nemile slyšeti, že národnost ruská v Krakově dosti čteně zastoupená jest, neb líčí, jak mne Vel. p. Lavrovskij jistil, do tisíce duší — a slovo ruské — zvláště když se vznáší na perutích tklivého nápěvu všude nachází srdečného sluchu. Několik dumek ruských stalo se zde v salonech písněmi oblíbenými (U susída chata bílá — Jedna hora vysoká — Každá lžude, ščem šťastlivij — Oj tam na hory...) a žvavá Kolomyjka i Krakoviankám velice se líbí. [2] A což mám teprv říci o vznešeném zpěvu církevním?! — Lonského roku byl jsem účasten při slavnosti Воскресения, zpívali jsme několik zboru a poněvadž dobře vykonany byly, velice se líbily — a tak onehdá, když se roznesla po Krakově zpráva, že v ruské církvi bude žalobne náboženstvo za kardinala Levického a že amatorowie budou zpívati při tom ruské zpěvy, byl kostelíček u Sv. Norberta přeplněn a s unešením chválili Krakované vznešený sbor: Вѣчная память, jehož tklivými zvuky až k slzom pohnutí byli. —

Co do písní, o kterých píšete, mile rád posloužil bych Vašnostem, leč Bohu žel! jest moje sbírka, zvláště co se týčí písní ruských z úplna vyčerpaná. Roku 1851 vycházela v Brně „Sbírka písní slovanských“ a já poslal jsem tam velmi mnoho polských a ruských písní — leč vyšlo všeho všudy jen 30 písní slovanských a mezi těmi jenom čtyry ruske [1. Kozak koňa napajal, 2. I šumit i hudyt, 3. Мноразібра! i 4. Daj nam Bože добрый час] ostatní zůstaly u vydavatelův. V letě minulého roku [3] poznal jsem se s p. Oskarem Kolbergem z Varšavy, jenž vraceje s Tater, kde též národní písně sbíral, v Krakově bavit, a jemu to odevzdal jsem ostatky mé sbírky písní všeslovanských a mezi tím i onych 30 v Brně otištěných. Co se ještě u mně našlo, to Vašnostem ochotně odstupuji. Pamatuji se, že jsem jeden vytisk „Sbírky slov. p.“ obětoval veleb. p. Гусакевичови — který jej Vašnostem zajisté rád propůjčí. Ostatně odporučuji Vašnostem žijícího ve Lvově učitele hudby pána Fialu, který zná velmi mnoho písní ruských a zvláště co do jich nápěvu i radou i skutkem Vašnostem nejlepe přispěje.

Těší mne to velice, že Rusinům opět jedné a to zajisté důkladné sbírky písní národních přibude — i dejž Bůh, aby dle Vašnostina příkladu u všech kmenů slovanských štarali se — pokud čas — sebrati krásné květy národního básnictví poslechnuvše hlas volajícího vlastence Nikoli Tommasea, jenž napomíná: [4] „Pokupimo, bratjo, pokupimo naše blago, prie nego ga vietar vriemenah nepogubi!“

Zůstávám Vašnostem k službám ochotný

Václav Dunder.

Pánove: Vaněk, Pichler i Zeman skládají Vašnostem na vzájem svou úctu. Čermaka není v Krakově — jest v Niepołomicach důchodním.

P. s. Od velebn. p. Lavrovského přátelské pozdravení.

Лист писаний на 4 сторонах 8^о.

Ч. 279.

*Лист Иос. Вас. Сокулського до Якова Головацького,
пис. дня 16. III. 1858 р.*

Любезнѣйшій Мой Другъ Яковъ Θεодоровичъ!

Книги Вами мнѣ передани Г. Лавровскимъ, получимъ, за которіи много благо(ла)ренъ, и алчущій мой духъ немножко наслажденъ, и подкрѣпленъ сталъ, а по пречтеніи этѣхъ книгъ да 5 N-ра Ц. Газеты и ободренъ нем(н)ожко. — Видно наши какъ наши корреспонденту дали отвѣтъ точно по нашему — Богъ ихъ благослови. — Въ 3. N. Ц. Г. о Россіи пишетъ что за благосл. С. Синода Семинарія на т. Г. 1858 начала издавать Церковныя Бесѣды а може Вы, или кто другой съ Львова подписалъ предплату на этой духовный журналъ (если не выше не запрещено) то просилбымъ Васъ помнить и на мою Особу подписать — а можебы чрезъ Прагу какъ Вамъ казатися буде?

Получила ли Ваша Марія Андреевна окорочки? бо Г. Лавр. говорилъ что за вторичнымъ бытомъ своимъ въ Львовѣ точно отдалъ — и чи хорошии, може не столичному вкусу здѣланіи[2] о томъ спрашиваю о извиненіе, бо я тому не мастеръ, а сестрица тоже, какъ стара баба хрипчовка. —

На западѣ похоже на бурю съ Вьюгой — но богу благодареніе Востокъ сіяетъ и по словамъ Псалмопѣвца, Господь крѣпость Людѣмъ своимъ дастъ, и благословитъ миромъ. Противницы клеветчуть да скрежещуть зубами, но уже ихъ крикъ хрипленъ сталъ. Милость и истина сръѣтостася, а правда и миръ облобызастася. — Тамъ все дѣлается, безъ радъ, сеймовъ, райхстаговъ, бомбардировки, гвардіи народной, безъ пролитія крови, ино по духу любви христовой. Рабъ и Владика купно совѣтуютъ о общемъ благѣ царства и Церкви а сыла выше духомъ премудрости наставляетъ Правителя и правленіе. Господи воздвигни силу Твою и прииди во еже спасти.

[3] У насъ все хорошо водится, лишь одного недостае: того что хорошо може сдѣлать — денегъ нѣтъ, какъ нѣтъ, а бѣда, бѣда, бѣда, — лишь одно и то само пѣютъ, дай та и дай, дай, дай, дай —

Если Богъ даритъ насъ грѣшныхъ жизнью то Вашей Маріи Андреевней пристараюсь всякихъ припасовъ для ей ребятишекъ, лишь мѣ-

шочки чтобы были изготовленіи, бо холоста не дамъ на мѣшки — а то тому что Ваша Людмила не была у мене, та приказница, пуста! — —

Васѣ мой Другъ Л. спрашиваю къ мнѣ хотянъ нѣсколько строчками почтить, да такъ по буквамъ — а рускій когда увидить азъ, то прочее самъ прочтеть и V. — На домъ Народ. и Церковь милостинию собираемо, ино худо идетъ, неоткуда брать. — [4] Я уже самъ съ своего намѣренъ нѣсколько корцовъ продать та жертвовать — чтожъ нѣхто не вопрошаетъ о купели — куда эти купцы дѣвались — намъ самимъ дивно, что на это скажите, т. г. ещемъ нѣ за копѣйку непродавъ, нѣчего, кромѣ тыхъ кабановъ что Вы выдѣли и то еще м. осени — а вдобавку къ нашему горе еще какой то новый гость долженъ насъ посѣтить Г. Гейзеръ цу-шусъ, уже есть въ гостяхъ въ Чортковскомъ округѣ, которій гость всѣхъ какъ громомъ убиваетъ. —

Боже милостивъ буди намъ грѣшнымъ. — Отъ Мой люб. Д. воз-лягаймо нашу печаль на Господа, мужаймось, крѣпимся молитвою какъ Спаситель велить молиться безъ перестанку — желаю Вамъ мои Друзя Всѣмъ благополучнаго X-съ воскресе, пѣйте да воскреснетъ богъ, разыидутся всѣ враи Его. — —

Пребывайте въ Любви X-вой здравіи всѣ — Вашъ Другъ пише

16/3 858.

ИВС.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

На осібній карточці:

Отколь Андрій Боболя при отземной Апбасадурѣ помѣщенъ сталъ — отъ того времени къ своимъ телеграфуетъ непрестанно смуть въ міръ то м. г. что земля сгорить — то т. м. 15 ч. что сонце затьмится, то прочую ложъ къ маловѣрнымъ сѣютъ, а дураки охаютъ, и по амвонамъ своихъ пугаютъ, въ надеждѣ что и русинъ испугается, по русскій твердъ по словамъ С. Пис. Страха Вашего не имамъ убояться, каже со-блазнитель — яко снани Богъ.

Ч. 280.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
4. (16.) III. 1858 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Post nubila Phoebus! По долгомъ страданіи и мнѣ сужденно, разъ хотя на мгновеніе утѣшиться. Съ трепечущимъ отъ радости сердцемъ принимаюсь за перо. 14/2 Марта утромъ въ 9 часовъ родила мнѣ жена третьяго сына — все прошло счастливо, и обою до сихъ поръ здоровы, или

по крайней мѣрѣ обстоятельствамъ соотвѣтны. Г. Ковальскій общался въ кумы, и въ субботу 20/6 если будемъ здоровы, окрестимъ ребенка на имя Св. Θεодора, во память нашего незабвеннаго и возлюбленнаго Родителя! —

Вторая радость — я поступилъ въ семь Мѣсяцѣ въ высшее жалованье т. е. 700 fr. Не много, особенно на 1-ый годъ, гдѣ нужно платить таксы; а долженъ человѣкъ и тому радоваться, смотря на то, что передо мною было еще 140 человѣкъ, которыхъ я при одномъ обсаженіи всѣхъ перешелъ. Но такихъ обсаженій не будетъ больше; теперь случилось у нѣкоторыхъ, что изъ 500 прямо перешли до 700, перешелъ больше какъ 170 мѣстъ!

[2] Отже *trinum perfectum*! Вотъ и третья радость, Дръ Черлюнчакевичъ, мой другъ, какъ Тебѣ уже извѣстно, именованъ въ профессору догматики при Львовскомъ университетѣ, чему я почти столько же радуюсь, какъ бы моему родному брату. — Неслыханное торжество для насъ Русиновъ должны мы праздновать въ этомъ произведеніи. Вопреки толикимъ препятствіямъ, напротивъ обыкновенія, не смотря на заслуги соперника Пельца, на враждованія здѣшняго факультета, который даже оспаривалъ ему докторство — на недоброжелательство даже нѣкоторыхъ земляковъ — все побѣдилъ Черлюнчакевичъ своимъ умомъ, характеромъ и по части счастьемъ. Дай Богъ ему здравіе и долгоденствіе, а я увѣренъ, что онъ многимъ причинится къ возвеличенію нашего клира и обряда. —

Кажется по великодныхъ святахъ онъ уѣдетъ отсюду, чтобъ начать преподаванія съ началомъ новаго курса. Сдѣлай милость, любезнѣйшій Братъ, принимай его какъ искренняго друга, который по глубокой наукѣ своей и по благородству души и стремленія своего достоинъ всякого пособія; особенно Твой опытный и [3] зрѣлый совѣтъ будетъ для него неоцѣнимый. Я знаю, онъ молодъ, горячъ, неопытенъ, и нуждается особенно въ добромъ совѣтѣ.

Слава Богу! все было бы хорошо, еслибъ только здоровье человѣку служило! Но бѣда, я кашляю почти цѣлую зиму и маршю при томъ очевидно — боюсь, чтобъ не досталъ чахотки, а беречься невозможно: въ службу ежедневно, по 7—8 часовъ въ смрадѣ и прахѣ! — Этой зимы мы всѣ болѣли, именно кашлемъ — но у меня гораздо сильнѣе, и не уступаетъ днемъ ни ночью. Дай Богъ, чтобъ это миновалось безъ послѣдствій. Горе, даже подумать да взглянуть на ребятшекъ! —

Любезный Братъ! Ты послалъ мнѣ предъ новымъ годомъ облигацію національную въ суммѣ 50 fr. сер. Я Тебя сердечно благодарю, дай Богъ, чтобъ я былъ въ состояніи, Тебѣ когда отплатить этотъ какъ и прежніе долги! Я продалъ эту облигацію и получилъ здѣсь по курсу

не больше какъ 43 fr. 11 кр. серебр. — и эта сумма мнѣ очень много помогла; я по крайней мѣрѣ возстановилъ мой кредитъ у тѣхъ людей, безъ которыхъ обойтись не возможно! —

[4] Съ времени смерти с. п. Кардинала произошли здѣсь нѣкоторыя перемѣны: именно сов. Шашкевичъ произведенъ въ какіе то Ober Inspector или Ober Rector здѣшней семинаріи, и стѣсняетъ права Отца Николая Нодя неимовѣрно — жалко смотрѣть на это; — кажется, онъ намѣренъ произвести какую то радикальную курацію, но не знаю какой болѣзни; грозитъ именно всему вліянію такъ названному руссійскому, котораго главнымъ органомъ считаетъ онъ Церковную Газету. Какой вздоръ! я точно знаю, что Церк. Г. прекрасно дѣйствуетъ для общекатолической церкви, а онъ боится какого то фантома! — Не беспокойся ничѣмъ, дѣйствуй по Твоему увѣренію профессорскому, не запускайся съ учениками глубже, какъ ихъ понятіе въ состояніи уразумѣть; впрочемъ точное изслѣдованіе нашего народнаго діалекта никогда не можетъ быть противно наукѣ филологіи. —

Здѣшнихъ изданій русскихъ за 1857 годъ мнѣ до сихъ поръ не посчастливилось получить — самому какъ то не дается просить Вислобоцкаго — а Дѣдицкій тоже еще не успѣлъ упросить его — надѣюсь однакоже еще получить. — О книгахъ у Тебя взаимствованныхъ Дѣдицкій уже самъ писалъ. — Прощайте, желаю Вамъ всѣмъ счастливыхъ и веселыхъ святъ свѣтлаго воскресенія — и помните тоже о Вашемъ Братѣ и его фамиліи.

16/4 Марта 858.

На долині, на першій стороні:

Прошу Тебя, напиши куда бы писать или послать наилучшимъ путемъ Г. Канонику Петрушевичу. — Говорятъ, что Шашкевичъ старается прійти на Метрополию — не знаю, на какомъ основаніи.

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 281.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) III. 1858 р.

Пряшовъ 11/23 Березня 858.

Любезнѣйшій братъ!

Я боленъ, лежу на одрѣ, терпя въ несносныхъ Еморидахъ, ничто мнѣ не мило, но еще вамъ пишу, памятая всегда о васъ любезныхъ друзьяхъ. — Законы ииоческіи на цвѣтну ю недѣлю должны печатаны

быти, по общанію типографа, и я вѣрую, да и надѣюсь сего, ибо мой Архіерей, по Пасхѣ желаетъ публиковать тѣ въ Мукачевскомъ монастырѣ, и для того, Братецъ мой! попеченіе ваше будетъ о понуденіи Типографа. —

[2] Братецъ мой любезный! Имѣю къ вамъ просьбу: — Мой Литургиконъ подарилъ я Лютеранамъ, кои желали его, и я не имѣю; прошу васъ послите мнѣ два Литургиконы Златоустаго кой цѣнится по 1 fr. ср. мнѣ нужно того когда иду на села, гроши пошлю вамъ съ грошьями за Законы посылаемы ми.

Гроши сей часъ какъ получу оттиски пошлю на ваше имя. Здравствуйте братецъ, и всѣ братья занимавшіеся человѣко, и народолюбіемъ.

Духнов.

2. Литургиконы.

Лист писаний на 2 сторонах 8⁰.

Ч. 282.

*Лист Алекс. Духноеича до Якова Головацького, пис.
дня 17. (29.) III. 1858 р.*

Прашовъ 17/29 Березня 858.

Любезнѣйшій Братъ!

Письмо ваше получивъ, хотя и непріалъ еще печатанные книги, сей часъ Г. Типографчику отсылаю 92 f. 54 kg. за печатаніе Законовъ Мо-нашескихъ, сѣтуя что послѣднее мое къ вамъ письмо, о просимыхъ мною двухъ Литургиконахъ не скорѣе досиѣло; но вы то мнѣ хотя позднѣе слѣдуете, на мой счетъ. — Октоихъ я отъ Васъ въ замѣну получилъ, и благодарю васъ о присланіи. — Ирмологія не требую, бо я не церковный пѣвецъ, и стыжусь, что до того не много разумѣю, а теперь учиться поздно. [2] Я уже поздоровѣлъ, и отправляю нынѣ страстную седмицу. Добрянскій съ Греффербергу пришло, и здоровъ, токмо что долженъ всегда мочить ся въ студеной водѣ какъ жаба. Иные здоровы всѣ. Будьте и вы здоровы, и не забывайте о насъ, и любите друга вашего

Духновича.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Ч. 283.

Лист Едв. Грона до Якова Головацького з дня 29. III. 1858 р.

An S-e des k. k. Professor Herrn Jakob Glowacki Wohlgeboren!

Mit dem verehrten Schreiben vom 19-ten d. M. haben Euere Wohlgeboren S-er Eminenz meinem gnädigsten Herrn Ein Exemplar Ihrer Uibersetzung der Liturgie des hl. Chrisostomus zugeschickt. Ich bin beauftragt Euer Wohlgeboren für Ihre gütige Aufmerksamkeit zu danken und als einen kleinen Beitrag zu dem mit der Herausgabe Ihres Werkes verbundenen wohlthätigen Zwecke Zehn Gulden C. M. beizuschliessen. In Vollzug dieses Auftrages zeichne ich mich hochachtungsvoll

Euer Wohlgeboren dienstwilliger

Edw. Hron
Kzl Dirctr.

Prag den 29 März 858.

Лист писаний на 1 сторонах 4⁰.

Ч. 284.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 2 (14) IV. 1858 р.*

Милостивый Государь!

Препровождая при семъ сочиненіе Майкова и Тетради Правительственнаго Вѣстника за минувшій 1857 г. прошу Васъ извинить меня въ опозданіи исполненія даннаго Вамъ обѣщанія моего. Многія хлопоти и занятія препятствовали меня скорѣе доставить Вамъ требуемое Вами. — На сихъ дняхъ я получилъ отъ Вашего любезнѣйшаго брата письмо, въ которомъ онъ извѣщаетъ меня, что заклятые враги наши ужасно воюють противъ насъ, особенно же стараются уничтожить Церковную Газету. Я не понимаю, что побуждаетъ ихъ къ такой дьявольской враждѣ. Развѣ Вѣстникъ не можетъ существовать при изданіи Церковной Газеты? Если [2] въ Галиціи всѣ тѣ пренумеровались на Вѣстникъ, которые не предплатили на Церковную Газету, то онъ имѣетъ черезъ чуръ довольно подписчиковъ. Въ семъ году я не имѣю въ Галиціи болѣе подписчиковъ 60-ти. — Но да простить имъ Господь ихъ невѣжество. — Я пока возможно будетъ, буду защищать Церковную Газету отъ нападеній. Удастся ли мнѣ сохранить жизнь ея, это окажется впредь. —

Увѣряя Васъ въ искренней моей преданности Вамъ, имѣю честь
быть Вашимъ истиннымъ другомъ

Іоаннъ Раковскій.

Будить 2 (14) Апрѣля 1858.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 285.

*Посвѣдченє Якова Савчиньского на одержані від Якова Голо-
вацького гроші, з дня 14/4 1858 р.*

Всечестѣйшый Господине!

Посвѣдчаю симъ, что Сто два злр. М. К. и такъ за напечатанье
„Правила Чина С. В. В. девяностъ и два (92) а десять злр. (10) за
паперъ отрималемъ. —

Съ глубочайшимъ почтеніемъ остаю ся Вашего Высокопреподобія
нижайшимъ слугою

Іаковъ Савчиньскій.

Львовъ д. 14/4 1858.

Лист писаний на 1 стор. 4°.

Ч. 286

*Лист Мих. Куземьского до Якова Головацького, пис. дня
4 (16) IV. 1858 р*

Всечестѣйшый Господине!

Отсылаю Вамъ концептъ одозви относител'но розсилъки „Чинъ
священныя и божественныя Літургїи“. Я положилъ на нимъ число 93.
нашого протокола, потреба тол'ко поставити цѣну, по якой еѣмпларъ
масться продавати. Единъ ре: ср: не буде дорого. Еслибы можна было
уже теперь менѣ переслати еѣмплари на Унеуковское, Золочевское, Олв-
ское, Бродское, Нараевское, Станиславуковское а може еще какое намѣ-
стничество, то я пороздавалъ бымъ; а еслибы тяжко было, то прошу
съ всечестѣйшимъ Крилошаниномъ Дуткевичомъ условитися. Есть тамъ
у Лвовъ теперь и намѣстникъ Надворнянскій — то- [2] му можна бы
различныхъ книгъ и молитвослововъ надати; если бы у Лвовъ тымъ
кто порядочно заняться хотѣлъ.

Прошу Вашей Всечестности менѣ донести, чи стѣхи ч: 2: На-
умовича поступили къ печати; що тамъ дѣлае исторія біблійна; та чи
всеч: Г: Малиновскій приготуовалъ малый молитвословець къ печатаню.

Якъ Ваша Всечестность стане менѣ писати, то знайдеться и мѣсце на коротеньку статіюку о домѣ народномъ, чи и якіи работи при немъ распочалися.

Съ должнимъ почитаніемъ остаюсь Всечестности Вашей слугою
Куз'емскій.

Уневъ дня 4/16 цвѣтня 1858.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 287.

*Лист Мих. Куземского до Якова Головацького, пис.
дня 25. IV. (7. V) 1858 р.*

Всечестнѣйшій Господине!

На предложеніе Ваше менѣ подѣ днемъ 5/17 цвѣтня т. р. извѣ-
щенное относительно изданія: „Чинъ св: божественныя Літургїи“ цѣлкомъ
соглашаюсь; — слѣдственно упрашаю ВВ. крилошанъ Дуткевича и Ил'-
ницкого, дабы благоволили по мысли Вашей Всечестности заняться роз-
сылкою жертвованныхъ еѣмпляровъ, а половину узысканой продажи Ва-
шой Всечестности удѣлили.

Не усомнѣваюся, що продажъ рекомого дѣла пойдетъ щастливо,
и кромѣ того добра, що такъ вел'ми желаемая книжка распространить ся,
узыскае наша новая перкоуъ до 500 а може и бол'ше рс: ср: Да будетъ
и за тое благодареніе [2] Богу и добрымъ людямъ. Я надѣюсь зъ не-
дели прибити на день до Лвова, и, если еѣмпляри будутъ готовы,
воз'му съ собою на кол'ка Намѣстничества.

О прочихъ предметахъ, именное о стѣхахъ Ч. Г. Наумовича по-
говоримъ изустно.

Выс. Мѣнѣстерія приказала книжочку: Gallerie N. Bilder zur
Erleichterung des Unterrichtes in den Schulen, Kirchen und Häusern
перевести на нашъ языкъ; дѣлце тое будетъ занимати теѣту съ образ-
камы до 4 аркуши. —

Икону Матери Божой прошу послати для направи до Вѣдня на
руки Ковал'ского; издержки посылки заступитъ каса дому Народного;
чимъ скорше тымъ лучше.

Съ должнимъ почитаніемъ остаюсь Всечестности Вашей слуга
Куз'емскій.

Уневъ дня 25 цвѣтня 7 мая 1858.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 288.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
1. VI. 1858 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Душевно благодарю Тебя за то, что доставилъ мнѣ честь и удовольствіе, познакомиться съ высокоученымъ Историкомъ Малої Россіи, Его В. Р. Господиномъ Николаемъ Андреевичемъ Маркевичемъ, и Его Достойнѣйшей Супругой.

Время слишкомъ короткое провелъ я въ ихъ обществѣ, но всеже считаю его счастливѣйшимъ въ жизни моей; жаль только, что столь высокоумный мужъ всегда еще страдаетъ своею долговременною болѣзнію. Можно однакже надѣяться, что лѣтней порою онъ опять поправится и до того покрѣпнетъ, что возможно будетъ Ему заняться новымъ изданіемъ Исторіи Малої Россіи, въ которой мы очень нуждаемся. —

Я жду отдавна писемъ отъ Тебя и отъ Проф. Черлунчакевича, а Вы все молчите. Уцѣлуй всѣхъ родныхъ и Его Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Голов.

Вѣна 1 Іюня 858.

н. ст.

Лист писаний на 1 сторонах 8°.

На четвертій сторонѣ написано рукою Якова Головацького:

14/2 Іюня 858 отписаль.

Ч. 289.

*Лист Авг. Вельовського до Якова Головацького, без дати,
пис. 1858 р.*

Szanowny Jakubie!

Odwiedź mię dziś o godzinie 6-tej wieczorem lub troche później, poznasz znakomitego literata Małorosyjskiego P. Kuliśza który u mnie będzie, i przyniesь Cztienija ktorem ci pożyczył, bo on pragnie je widzieć.

Poniedziałek.

Do widzenia
Bielowski.

На 4 стор. адреса:

Wielmożnemu Jakubowi Głowackiemu Profesorowi w miejscu.

Лист писаний на 1 сторонах 4°.

Ч. 290.

*Лист П. Куліша до Якова Головацького. пис. дня
8. VI. 1858 р.*

Добродію ласкавий!

Оддавъ я книгареві, що коло Волоської церкви 35 граматокъ [24 к.] 2 Чорні Ради, [2 fr. 30 к.] 1 Зап. о Ю. Русі [3 fr. СМ.], 1-го и 2-го тому и 1 Проповіді [1 fr.]. Зложіте їмъ ціну и виручку, яка буде, оберніте на потреби Народнѣго Дому Руського.

Оставляю Вамъ у того жъ книгаря 1-й т. Соч. Гоголя, 2 экз. Народніх Оповіданій, Літопись Самовидця и польську книжечку.

Щирѣрихильний слуга Вашъ

П. Куліш.

1858, іюня 8

Львов.

На четвертій стороні:

Пану Профессору Головацькому.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

Числа, взяті в [] клямру, писані рукою Я. Головацького.

Ч. 291.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис.
дня 10. VI. 1858 р.*

Любезнѣйшій Другъ Я. О.

Письмо Ваше моїхъ рукъ дошло немного внутреїи язви излѣчило, но несовершенно. — Лукавій клеветать неперестаетъ, въ силѣ взмагаєть, малоумніи малодушніи, маловѣрніи, всяку ложъ за сущую правду приймають — и тѣмъ лукави торжествують, въ чемъ, лихимъ всѣхъ паче Ерихонцы помощь дають — Изволите мой Другъ прежде вашего отъѣзда къ мнѣ писать, куда думаєта вашъ путь направитъ? а може бысьмо могли увидѣтись? во время вакаціи — о чемъ всемъ хорошо, длинно напишете. Я еще кое какъ перебуваю, искучаю, нѣтъ пищи душѣ моеї, и не откуду брать а это потому что нѣзачто купитъ. О чемъ больше писать нестойтъ труда, и Вы [2] мой Другъ возмужали, молодца жизнь миновала, своими глазами много видѣли, думали, и толковали на всякъ ладъ да и до сей поры еще вашъ умъ бодръ, то кажется прочее и сами догадаєтесь. — Всѣмъ моїмъ Г. друзіямъ мое почтєніє и поклоны изъ-

вите — Васъ мой Вы Другъ и вашу любезну семью поздравляю и цалую по сотъ разовъ —

I. B.

10/6 858.

во мирное время гуляю по полямъ, читю статійки о Агрономи, велѣзныхъ дорогахъ, и прочее касающе общаго блага Господь — да пою пѣсоньку — Вѣчный отпочинокъ рачъ даць Паномъ, Панѣ — а Святлосць Езуицка нѣхай имъ свѣцѣ, нѣхъ отпочиваю въ патынку жидовскимъ — амень а. а. —

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 292.

*Лист Івана Раковскаго до Якова Головацькаго пис.
дня 1 (13) VI. 1858 р.*

Любезный другъ мой!

Что только получивъ изъ Пряшова экземпляры сочиненія Вашего, назначенные для распродажи въ пользу Дома Народнаго, спѣшу при семъ случаѣ извѣстить Васъ о положеніи Церковной Газеты, изданіе которой съ 10 (22) мая приостановилось. Вотъ вкратцѣ исторія сей приостановки. Декретомъ здѣшняго Генеральнаго Губернаторства, мною 9 (21) мая полученнымъ, мнѣ приказано было пользоваться малорусскимъ, а не великорусскимъ языкомъ при изданіи ея подъ опасеніемъ немедленнаго прекращенія концессіи и конфискованія перваго нумера, который выйдетъ послѣ сего запрещенія на Великорусскомъ языкѣ. Получивъ это предписаніе, я вдругъ подалъ письмо въ полицію и отказался отъ редакціи Цер. Газеты, между тѣмъ дабы чѣмъ скорѣе извѣстить Г. Г. подписчиковъ о прекращеніи изданія Церк. Газеты, я далъ напечатать объявленіе для разсылки. Это объявленіе полиціею было отослано къ [2] Генеральному Губернаторству. По истеченіи одной недѣли мнѣ приказано было явиться къ Секціонс.-Рату внутреннихъ дѣлъ, гдѣ при строгомъ вигворѣ мнѣ поставлено было въ обязанность постараться о средствахъ продолженія Церк. Газеты, иначе меня сочтутъ сопротивникомъ высокому правительству. Въ слѣдствіе сего я принужденъ былъ взять назадъ отказъ отъ редакціи и принять ее опять на себя, испросивъ однакожь себѣ дозволеніе окончить первый семестеръ на Великорусскомъ языкѣ. На что и получилъ я сего дня согласіе Высок. Ген. Губернаторства. Итакъ 10 (22) сего мѣсяца выйдетъ 14 ый нумеръ Церк. Газеты по прежнему. А съ 10 (22) Іюля будетъ подъ моею редакціей выходить Церковный Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы на нашемъ областномъ языкѣ. — Задача трудная, но нельзя не

покориться судьбѣ. Увидимъ какой успѣхъ его будетъ при употребленіи новаго нарѣчія. Въ запретительномъ декретѣ сказано, что употребленіе Великорусскаго языка опасно для Имперіи, вѣроятно потому, что Церк. Газета имѣла читателей во всѣхъ владѣніяхъ Монархіи и даже за границую. — Видно не дозволяютъ намъ быть въ литературномъ сношеніи съ [3] прочими Славянами. —

Ваши книги будутъ распроданы на всякій случай и деньги своевременно Вамъ доставлены. — По поводу перемѣны судьбы Церк. Газеты я опять прошу Васъ, какимъ бы то ни было образомъ постараться объ изданіи Церковнаго журнала въ Львовѣ. Повѣрьте мнѣ что я только при большомъ напряженіи силъ до сихъ поръ успѣвалъ заниматься редакціею его. Ни одной души нѣтъ при мнѣ, чтобы замѣнить мѣсто мое въ случаѣ препятствія напр. болѣзни или какого нибудь несчастья, равнымъ образомъ не имѣю ни помощниковъ раздѣляющихъ труды редакціи. Я достигъ цѣли своей и убѣдился на самомъ дѣлѣ, что нельзя пользоваться Великорусскимъ языкомъ, и такъ теперь не остается иного, какъ сколько возможно обратить предоставленное намъ, хотя весьма ограниченное, литературное дѣйствованіе въ пользу народа и церкви нашей. Прощайте.

Вашъ искренній другъ

Іоаннъ Раков.

Будинъ 1 (13) Іюня 1858.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

Ч. 293.

*Лист Николи Макарова до Якова Головацького, пис. дня
16 (28) VI. 1858 р.*

16/28 Juni 1857 StPetersbourg.

Monsieur

M. P. Koulish, me fuisant part de la générosité avec la quelle Vous lui avez prêté secours pendant sac téjour à Lemberg, m'a chargé de Vous envoyer de sapart 500 roubles argent ci inclus et qui fent en Votre monnaie d'après le cours existant 757 guld. 36 kr. Je me presse avec plaisir de m'acquitter de ce devoir et Vous pree, Monsieur, de vouloir bien me faire savoir d'après l'adresse ci jointe si la somme dite fait le montant de la dette de M. Koulish. En cas s'il manquait a cette somme encore quelque chose je Vous enverrai le restant aussitot après la réception de Votre honorée mission.

Je Vous prie de vouloir bien agréer l'assurance de ma parfaite considération et des sentiments les plus distingués avec lesquels j'ai l'honneur d'être, Monsieur,

Votre très dévoué serviteur

N. Makaroff.

L'adresse: à St. Petersbourg, au coin des deux rues de Poste, maison Fédoroff, N-о 6/12 Nicolas Makaroff.

Лист писаний на 2 стор. 8^о.

Ч. 294.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького,
пис. дня 20. VI. 1858 р.*

20 Іюня 1858 Перемишль.

Ваше Высокопреподобіє!

Не скорѣе какъ теперь удалось мнѣ пересмотрѣть большую и важнѣйшую часть собранія книгъ Перемишельскаго Епископскаго Собора — но до сихъ поръ не нашель я ничего удостающаго ся особеннаго вниманія. Между древнословенскими рукописями (которыхъ описаль я уже 66 кодексовъ), обрѣтается только оденъ пергаменный кодексъ, именно Четвероевангеліе русскаго разряда, писанное уставомъ изъ конца XIV вѣка въ листъ: изъ бумажныхъ рукописей древнѣйшій кодексъ есть открытой мною списокъ, Сборника Святослава Ярославича съ 1073 года, сдѣланный Русскимъ на толстой лощеной бумагѣ полууставомъ съ конца XV вѣка, но лишень нѣтъ заглавнаго и послѣднихъ листовъ.

Между древнопечатанными словенорусскими книгами сберегается здѣсь:

а) неполное Пятикнижіе Мойсеевого перевода Франциска Скорины печати пражской,

б) новый завѣтъ съ Псалтырью печатанный въ Острогѣ 1580 года въ 12-ю долю листа,

в) Евангелія и Апостолы печатаны = въ Угорцахъ въ друкарни Јеромонаха Павла Дѣмжива Мотковича року 1688 = безъ заглавнаго листа.

г) Служебникъ печатанъ въ Букарештѣ 1680 г., въ которомъ самъ текстъ напечатанъ на старословенскомъ, все прочее на ромунскомъ языцѣ.

Между польскими рукописями нѣтъ древнѣйшей, какъ одна изъ конца XV вѣка т. е. апокрифическое жизнеописаніе Іисуса

Христа, отличающееся древностью [2] польского слога: не менѣе любопытна есть другая рукопись съ начала XVI вѣка мѣстная въ себѣ между латинскими статьями, такъ названные *Ortele* (*Urtheile*) по магдебургскому закону, тѣ же ли они сами съ Ортелями напечатанными въ Исторіи польской Литературы Вишневекаго, или нѣтъ, невозможно мнѣ рѣшить, за неимѣніемъ здѣсь сочиненій послѣдняго; посему въ этомъ предметѣ и другихъ недоумѣніяхъ касательно польской литературы буду письменно спрашивать Госп. Бѣлевскаго о нужныхъ изъясненіяхъ.

Между многочисленными пергаменными латинскими рукописями, богословскаго содержанія, относятся нѣкоторыя изъ нихъ къ XII или XIII вѣку были писаны въ Италіи и Германіи, и печатію обнародованы. Древнѣйшая здѣшняя нѣмецкая рукопись т. е. Легенда „о трехъ Волхвахъ“ посѣщающихъ при рождествѣ Христа, была напечатана въ Перемышльскомъ гимназіальномъ Шульберихтѣ за прошедшій годъ.

Пересмотривъ всѣ книги здѣшней капитульной библіотеки, займусь потомъ описаніемъ древнихъ грамотъ и актовъ Капитульнаго Архива. Начиная съ XVI вѣка собирается здѣсь богатый матеріалъ для исторіи нашего отечества и церкви, съ которыми по возможности ознакомлюсь, ибо можетъ быть, что мнѣ когда то удастся употребить оный, для составленія полной исторіи нашего отечества подъ владѣніемъ Польскимъ. По той причинѣ упражняюсь ежедневно 10—12 часовъ въ здѣшней библіотекѣ, осматриваю книгу за книгой, листъ за листомъ (ибо настоящіе книжные каталоги неполны, много сочиненій находящихся въ одномъ и томъ же переплетѣ незамѣчено, или для недостатка заглавнаго листа ихъ плохо обозначено), пагиную рукописи, сравниваю списки, всматриваюсь въ почерки письма разныхъ временъ и мѣстъ, дѣлаю выписки изъ записокъ историческихъ [3] по полямъ книгъ помѣщенныхъ, читаю важныя мѣста и цѣлыя книги — словомъ рыюсь прилѣжно въ здѣшней Архивской пыли, и утомляюсь какъ рудокопъ, чтобы только донестись какого золотого зерночка.

Древнѣйшія словенскія рукописи были собраны покойнымъ Епископомъ Снѣгурскимъ, ибо на нихъ видится всегда печать его, напротивъ тому печать покойнаго крыломанина Лавровскаго встрѣчается на большей части латинскихъ и польскихъ рукописей. Въ собраніи книгъ послѣдняго, древнѣйшимъ словенскимъ письменнымъ памятникомъ есть Четвероевангеліе Монастыря Лавровскаго Чину С. В. В. — съ конца XV или начала XVI вѣка, изъ котораго покойный Лавровскій повелѣлъ сдѣлать полный и вѣрный списокъ, или такъ сказать *fac simile*, когда снова это Четвероевангеліе есть самымъ вѣрнѣйшимъ спискомъ, выше упомянутаго мною пергаменнаго Евангелія съ конца XIV вѣка. Кажется, что покойный Лавровскій обманулся подложною запискою будто

бы изъ 1292 года происходящую, на Лавровскомъ Четвероевангеліи Василиянами не скорѣ какъ въ XVII вѣкѣ вписанною, въ доказательство, что описанная тамъ пашня тому же Монастырю, еще 1292 г. княземъ Василиемъ Любартовичемъ воеводою Перемышельскимъ (!) придана была. На томъ же году основывается и шаткій толкъ, будто это Евангеліе принадлежало князю Льву Даниловичу и проч.

Впрочемъ собраніе книгъ и рукописей покойнаго Лавровскаго, судя по запискамъ находящимся на книгахъ, рукописяхъ и содержаніи ихъ, кажется составлять нѣкій родъ универсальнаго Архива, въ которой Епископскіи Соборы всѣхъ трехъ обрядовъ и всѣ почти монашескіи Ордена нашего Отечества, изъ своихъ Архивовъ и библіотекъ, будто бы для вѣрнѣйшаго сбереганія, доставили свои древнѣйшіе рукописи и книги, куда даже и общество Львовскихъ Іезуитовъ отступило древнія записки [4] и инвентари своихъ Маріанскихъ содалисовъ.

Между тѣмъ, немножко утомленъ, для отдыха, провелъ я нѣсколько дней въ Валявѣ, Епископской деревни, купался здѣсь уже въ Сянѣ и разглядывалъ по равномъ и пространномъ порѣчьи Сяна, умаенаго многими хорошими поселеніями. Но за всѣ этѣ доставленныя мнѣ удовольствія да будетъ благодареніе нашимъ возлюбленнымъ Преосвященнымъ Архіереямъ, благосклонно споспѣшествующимъ моимъ желаніямъ, потрудиться въ области отечественной исторіи и филологіи, хотя правду сказать, съ пренебреженіемъ моего Новицкаго прихода и Сиротъ вѣрренныхъ моему попеченію.

Здѣшній Преосвященный Архіерей Киръ Григорій отѣхали прошедшей пятницы на каноническій осмотръ въ Деканатъ Ярославскій, и возвратятся предъ 20 числомъ Іюлія въ Перемышель. Ихъ Святительская Милость отѣжая изъ Перемышля оставили меня одного какъ резидента въ своей палатѣ, по сему я не скорѣ какъ 20 Іюлія возвращусь въ Львовъ; теперь буду чрезъ все это время въ Перемышли непрерывно упражняться въ здѣшней капитульной библіотекѣ и Архивѣ. Я думалъ посѣтить Сѣняву и Даѣковъ, то есть многочисленныя библіотеки Графа Тарновскаго и князя Чарторійскаго, но мои грошевыя весьма скудные средства, недозволяютъ мнѣ осуществить мое намѣреніе.

Вотъ мое письмо, чрезъ мѣру продолжилось, по сему прошу извиненія и остаюсь съ должнымъ высокопочтеніемъ — Вашего Высокопреподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

Р. S. По окончаніи моего письма получилъ я весьма непріятное письмо отъ Моего Сотрудника Іерея Онишкевича изъ Новицы, съ нарочнымъ увѣдомленіемъ, что онъ думаетъ скоро оставить Новицу, по-

сему я долженъ сей часъ возвра(ти)тись въ Новицу, чтобъ обнять мой Приходъ; Іерей Опишкевичъ подалъ въ семь дѣлъ свое прошеніе въ Львовскую Консисторію, о полученіе прося инаго Прихода, и просить меня, дабы я былъ поспѣшникомъ его желанія въ Консисторіи, на что я соглашаюсь и прошу за нимъ, ибо онъ того удостоится; но я снова Ваше Высокопреподобіе покорно прошу, чтобы это перенесеніе Іерея Опишкевича, не скорѣе послѣдовало, какъ во время моего приѣзда въ Новицу, т. е. 1-го Августа с. г., ибо теперь мнѣ совсѣмъ не возможно оставить Перемышль, когда нѣтъ здѣшняго Архіерея.

А. Петр.

Лист писанный на 4 сторонах 4°.

Ч. 295.

*Лист кардинала Ставліка до Якова Головацького, пис.
дня 30. червня 1858 р.*

Euer Hochwürden!

Für das mit dem Schreiben vom 11-ten dieses mir zugestellte Werk, über die H. Liturgie der griechisch katholischen Kirche, danke ich Euer Hochwürden verbindlichst; und schliesse zur Unterstützung des damit verbundenen frommen Zweckes den Betrag von 20 fl. MC. bei.

Agram den 30. Juni 1858.

Ihr wohlwollendster

Georg Card. Staulik Erzb.

20 f. CM.

У споду:

S. Hochwürden Herrn Jakob Glowacki Weltpriester und o. öf. Professor an der Universität in Lemberg.

Лист писанный на 1 сторонѣ 4°.

Ч. 296.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького,
пис. дня 1. липня 1858 р.*

Любезнѣйшій Другъ Я. О.

Зоря Г. закатилась за Бескиди западніи гдѣ и восіяла была. — Пчела пропала отъ темноты нѣгдѣ ей было кормится, Лада съ библиотекой семейной исчезли. Сословіе литераторовъ умолкло, и слѣду нѣтъ. —

Газета Церковна заперта. — Какова этому ма(н)ьера быть кажется — на эти мои вопросы ожидаю я отъ Васъ какого то изясненія, если по, и Вы можете сильно изяснить мнѣ? или мнѣ въ моимъ усумнѣваніи оставаться на всегда по старинному, и пѣть вѣчная вамъ память — пропало — понеже вами теперь не требуютъ, вы не годитесь нѣкому. —

Съ новостей то Вамъ доношу, что плохо, та бѣда — а что бѣда отъ этого плохо! — Я мой другъ, уже другую пѣдѣлю тяжело [2] боленъ — дѣлѣ тма на моей головѣ, а мочи нѣтъ, ино Богу вѣдомо что со мной случитись можетъ, то есть въ жизнь. —

Жена Попа съ Чернихова Степана Билиньского въ тюрьмѣ держится — до того довела мода товаришество съ Ляхами, да гордость глупа. Ей розгами, да розгами поповъ щеголовъ и ихъ женъ волоки-токъ. —

На сіи мои строки надѣюся отъ Васъ получить отвѣтъ, прежде Вашего отъѣзда съ города. Желая съ Вами лицомъ увидѣться. — Моихъ поздоровте по и строчки имъ прочтѣтъ — писалбымъ много по васъ надѣюся — впрочемъ неуниваю, уповаю, и надежду имѣю на милость Выш. [3] Прощайте — здравствуйте, при изобили всякого блага съ Вашей семьей, и меня въ Вашей памяти держитъ.

ИВС.

1/7 858.

Носятся слухи что по маньеру Угорскому, нашимъ метропол. лат. Примасъ галиц. будетъ управлять, вѣсть истекла изъ ихъ жерела кажется — чему не даю вѣры. —

Лист писаний на 3 сторонах 4^о.

Ч. 297.

*Начерк листу Якова Головацького до Ник. Макарова,
пис. 5. (17.) VII. 1858 р.*

Милостивый Государь Николай Н....ичъ!

Письмо Ваше отъ ч. 16/28 Іюня 858 вмѣстѣ съ векселемъ выданнымъ на 757 гульд. 36 кр. получилъ я въ Львовѣ м. Іюля 3/15 дия т. г. — Но такъ какъ вексель данъ былъ не на кого изъ сдѣшнихъ или же Вѣнскихъ банкировъ, то сдѣлало мнѣ не большія хлопоты. Наконецъ долженъ я былъ за провизіи при передачѣ векселя сдѣлать уступку 7 гульд. 30 кр. какъ свидѣтельствуеъ прибавл. расписка. Взысканную сумму 750 гульд. 6 кр. КМ. отдалъ я сейже часть векселедержателю. — [2] Изъ векселя явствуеъ, что онъ данъ Гномъ Кулишомъ не на 500 руб. но на 780 гульд. конв. Мон. а векселедержатель

Г. Іоанъ Штроменгеръ неуступчиво держится при своемъ требованіи (стоящій курсъ рублей 1 гульд. 34 кр. КМ.). — Слѣдовательно остается еще за Гномъ Пантелеймономъ Александровичемъ долгъ въ суммѣ 29 гульд. 54 кр. — Благоизволите эту сумму переслать опять по почтѣ векселемъ, на который изъ здѣшнихъ домовъ купеческихъ или если фирма Штиглица не имѣетъ сношеній съ здѣшними купцами, на которой либо извѣстный bankersкій [3] Домъ въ Вѣнѣ. Въ послѣднихъ дняхъ т. м. я выѣзжаю въ деревню, такъ адресуйте прямо къ векселедержателю подъ адрессой: A. Monsieur Jean Stromenger Nr. 585³/₄ à Leopol.

Съ принадлежащимъ Почтеніемъ Вашего Благородія покорный слуга

Я. Гол.

5/17 Іюля 858 г.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

Під Ч. 309. перениски Головацького в „Нар. Домі“ містить ся таке поквітованє Штроменгера:

Herrn Professor Jakob Glowacki in Lemberg.

Ich bestätige Ihnen den Empfang von Siebenhundert fünfzig Gulden 6 kr. in Conv. Münze a Conto meiner Forderung von 780 f. CM. de Dato des Akzeptes von Herrn Pantaleon Kulisz in Petersburg vom 10 Juni 858 zahlbar hier am 30 Juli 858.

Es bleibt also mir noch ein schuldiger Restbetrag von Gulden Zwanzig neun et 54 kr. Conv. Münze.

Mit aller Achtung

Joh. Stromenger
in Lemberg Nr. 585³/₄.

Lemberg den 16. Juli 858.

Поквітованє писанє на 1 стороні 8⁰.

Ч. 298.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати,
пис. перед дн. 28. VII. 1858 р.*

Любезный мой Братъ!

Пользуясь случаемъ отъѣзда Господина Ваніорекъ (Waniorek), офіціала изъ нашего департамента, имѣю честь представить Тебѣ въ немъ моего добраго по службѣ товарища, который бывши прежде при Львовской статской бухгалтеріи, прожилъ многія лѣта въ Львовѣ, и теперь опять туда возвращается. Я Тебѣ уже минувшаго года писалъ, что я желаю и надѣюсь возвратити ся въ Львовъ, чтобъ при-старости лѣтъ

немножко отжить, и въ спокойствіи дѣтей по закону Божію воспитывать. Сего мѣсяца опять опредѣлила Главная Коменда 35 чиновниковъ перевести въ провинціи, между ними пришла очередь и на Г. Ваніорка, но меня еще все не трогаютъ, стало быть, еще нуждаются въ моей работѣ. Въ началѣ будущаго мѣсяца опять переведутся выше 40 чиновниковъ въ провинціи; буду ли я между ними, сомнѣваюсь, и такъ можетъ быть на сей годъ уже не увидимся. Я предполагаю, что моя работа до весны будущаго года будетъ кончена; между тѣмъ дасть Богъ дѣтямъ немножко подрости, и тогда уже возврату моему кажется не будетъ никакого препятствія.

Господинъ Ваніорекъ, родомъ изъ Моравіи или Чехъ, человѣкъ простодушный и добрый. — Онъ подтвердитъ Тебѣ, какъ я завидую участъ его, изволившую ему возвращаться въ мои родныя страны, но вмѣстѣ онъ знаетъ, по какой причинѣ меня еще не пускаютъ туда. —

[2] Изъ здѣшнихъ новостей очень мало утѣшительныхъ; совѣтникъ Шашкевичъ запретилъ Церковную Газету или Вѣстникъ въ здѣшней семинаріи читать; Раковскій какъ слышу, принужденъ былъ правительствомъ издавать Церковный Вѣстникъ въ новой формѣ его; если это правда, то эта мѣра истинну честь дѣлаетъ правительству и мы должны благодарить его за то, что заставило человѣка во всякомъ ~~взглядѣ~~ <sup>уче-
заго и честнаго</sup> работать непрерывно въ виноградѣ Христовомъ. Иначе онъ бы можетъ быть совершенно потерялся для нашего клира, чрезъ свое неумѣстное упрямство.

Между тѣмъ я слышалъ, что здѣшніе корифеи уже и на Церковный Вѣстникъ стали ругать по прежнему, и не видятъ слѣдцы нѣкакой разницы между имъ и Церковной Газетой!!! Шашкевичъ очень строго обходится въ семинаріи, а особенно безчеловѣчно оскорбляетъ бѣднаго Отца Николая Нодя, не щадя ни его здоровья ни благой души! Беспрестаннымъ тревоженіемъ подкапываетъ его и такъ утлое здоровье. Мерзкій человѣкъ въ полномъ смыслѣ слова! —

А все же говорятъ здѣсь довольно гласно, что онъ будетъ нашимъ Митрополитомъ!! Ужасно и подумать, чтобъ человѣкъ простой, даже грубый, безъ заслугъ и науки, безъ малѣйшей искры христіанской любви въ сердцѣ, могъ вознестись на престолъ покойнаго Кардинала! — Яхимовичъ, говорятъ, отказывается; Литвиновича слышу оклеветали у Папы за какія то езуитскія продѣлки и миссіи. Увидимъ. —

[3] Твои зловѣщія акты я перечитывалъ съ большимъ вниманіемъ, и увѣрился, что Ты отлично защищался отъ подлой на Тебя верженной клеветы, и если есть искра справедливости у референта Моцарта, то Ты стоишь чистъ передъ нимъ. Давалъ я и друзьямъ читать, и всѣ единогласно похваляли Твою енциклику. — Микл. говорилъ, что кажется пока

дѣло отложено ad acta, и можно на время успокоиться; но со всѣмъ оно еще не кончено. Добро говорить было бы, если бы Русины оставили свою дотеперѣшнюю ортографію, а принялибъ что-то въ родѣ Вука Караджичевой; а что касается Тебя, то лучше въ преподаваніяхъ ограничаться самыми сухими грамматическими формами, нежели увлекаться слишкомъ горячей любовію къ народности, какъ это онъ самъ дѣлаетъ! — Впрочемъ примѣтилъ онъ, что эта гроза по всему вѣроятію не прямо отъ министерства, но кажется въ слѣдствіе какого донесенія изъ Львова произведена.

Литургіи получилъ я 20 экзempl. и раздалъ нѣсколько, прочіе же разобрали семинаристы, которые съ концемъ сего мѣсяца разтѣзжаются. Я считаю это дѣло очень полезнымъ, и надѣюсь большой поупки между латинцами, особенно священниками; примѣчаютъ однакоже нѣкоторые, почему не просилъ Ты одобренія надлежащаго архіерея, именно потому что есть въ ней одно мѣсто „И сотвори (?) хлѣбъ сей“ &, которое латинцы иначе толкуютъ; я спрашивалъ Г. Микл. и онъ подтвердилъ, что слова подлинника не можно иначе толковать, — или паче переводить. Для Тебя того довольно, ибо Ты только переводчикъ; пусть постараются о другую [4] редакцію подлиннаго текста.

Требуемыя Тобою книги пошлю Тебѣ еще въ теченіи сего мѣсяца; надѣюсь, что Ты останешься въ Львовѣ по крайней мѣрѣ до 1 Августа, именно ради должности факультетскаго декана, если уѣдешь прежде, то извѣсти меня поскорѣе, и на всякій случай скажи, куда ѣдешь. Пошлю Тебѣ рукопись покойнаго Братца и Смарагдова, нѣчто изъ Русск. Бесѣды и Извѣстій Академіи. Четвертой книги Р. Б. я еще не видалъ. Вѣстника 24 число съ Сборникомъ тоже прибавлю, но учебниковъ русскихъ здѣсь никакъ не можно получить; ихъ надо покупать только за соизволеніемъ en gros, а не поодиночкѣ. Мустіановича еще не возвратили мнѣ; большая глупость сдѣлалась съ этой рукописей, что ее послали, куда и не стоило, а теперь можетъ быть и пропала. —

Ковальскій здѣсь, и не думалъ ѣхать въ Римъ. Косакъ несчастный почти совершенно ослѣпъ; ѣдетъ на дняхъ на безсрочный отпускъ, не въ силахъ уже ни читать ни писать; ужасно и подумать, если посмотреть на его лѣта и крѣпкое тѣлосложеніе.

Дѣдицкій ѣдетъ на вакаціи, кажется очень недоволенъ зависимо-стью отъ Выслобощаго, какъ это можно было предвидѣть. — Кланяйся Г. Черлюнкаевичу, и скажи ему, что хотя онъ и не пишетъ мнѣ ничего, но я все же его люблю и высоко почитаю; удивительно какъ человѣкъ мимовольно увлекается чувствами.

У меня бѣда — дѣти всѣ трое большы — хотя кажется и не опасно, но мнѣ очень непріятно. Грусть ужасная приступаетъ къ мнѣ — нѣтъ

счастья ни доли! — Цѣлую Васъ всѣхъ по очереди отъ себя и отъ моихъ. — Прощайте Вашъ Братъ

Иванъ.

3 гори на 4 стороні маємо дописку :

(NB. Гр. Голуховскій здѣсь, кажется по важнымъ дѣламъ).

Лист писаний на 4 сторонах 8^о.

Ч. 299.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
28. липня 1858 р.*

Любезный мой Братъ!

Мои дѣла, кажется, возмутъ иной оборотъ. Срокъ окончательнаго распушенія нашего Rückstands Departement сближается. По этому случаю опять насъ спрашивало начальство, кто и куда хочетъ идти. Я рѣшительно произнесъ, что желаю только въ Львовъ перенестись. Настоятели вправдѣ не хотятъ согласиться, но дѣло теперь зависить отъ Главной Комманды, и я надѣюсь узнать о рѣшеніи моей судьбы найдалѣе до 15 августа т. г., а можетъ быть еще на сей недѣль до конца Іюля, о чемъ радъ бы Тебя чѣмъ скорѣе извѣстить. — Книгъ уже Тебѣ не посылаю, потому что можетъ быть самъ ихъ привезу. — Въ прочемъ я не хочу Тебя сдерживать въ Львовѣ, если Ты намѣренъ уѣзжать куда нибудь на ваканціи; но въ случаѣ моего отъѣзда я радъ бы къ кому надежному адресоваться въ Львовъ, чтобъ по крайней мѣрѣ для меня квартиру приготовилъ; не знаешь ли кого нибудь, кто бы не обидѣлъ ся этой комиссіей? При отъѣздѣ въ деревню напиши мнѣ.

На дняхъ уѣзжаетъ Дѣдицкій на ваканціи, но ему не радъ бы я никакихъ дѣлъ ни посылокъ поручать; онъ вѣрно остановится въ Перемышлѣ, и захочетъ посѣтить знакомыхъ въ окрестности его. Онъ для меня ненадежный.

[2] Не давно былъ здѣсь Гр. Голуховскій переѣздомъ въ минеральныя воды. Также Г. Павенцкій съ супругой былъ здѣсь, но я не видался съ нимъ, потому что поздно узналъ о пріѣздѣ его; онъ уѣхалъ въ Карлсбадъ. Говорятъ, что Голуховскій proponovalъ на Митрополию 1. Яхимовича, 2. Крыницкаго, 3. Литвиновича. Если это правда, то и желать ничего. При томъ утверждаютъ, что прежде рѣшенія Митрополіи отдѣлена и обсажена будетъ епархія Станиславовская, что и очень вѣроятно, чтобъ дѣло окончить безъ оскорбленія Митрополита. — Но кто будетъ этимъ новымъ святителемъ? вотъ главный вопросъ: если Шашка,

то вѣрно можетъ статься, что онъ будетъ и Митрополитомъ. Впрочемъ судьбы Божія неисповѣдимы. —

Около 1 Августа съѣдутся въ Вѣнѣ всѣ католическіе архіереи, чтобъ крестить будущаго принца или принцессу. Надѣемъ ся опять большихъ торжествъ.

Ты вѣрно получилъ письмо мое отъ Г. Ваніорка. Какъ Тебѣ понравились новости здѣшнія?

Церковный Вѣстникъ, кажется, будетъ хорошій журналъ. Средней дорогой идти я ему уже съ самого начала совѣтовалъ, и теперь вышло на мое. Надо бы распространять его и пособлять [3] содѣйствіемъ. Своимъ новымъ видомъ, кажется, онъ долженъ усмирить партіи противоположныя между нашими священниками и литераторами?!

Желая Вамъ всѣмъ здравія и благополучія, цѣлуемъ Васъ сердечно. Дѣти наши все какъ то нездоровы.

Прощайте Вашъ Братъ

Иванъ Ѳ. Г.

Вѣна 28 Іюля 1858.

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

Ч. 300.

Лист кардинала Івана Сциговського (?) до Якова Головацького, пис. дня 2. VIII. 1858 р.

№. 3217.

Adum Rende Dne Professor!

Exemplar libri lithurgici, abs te edito, quod D. Vra ARenda sub 11-o Iunii anni curr. mihi presentaverat, gratanter accepi. Velit Eadem pro testata mihi taliter observantia sinceram meam gratias et pro tegendis typi expensis (adjacentes) 10 fl. CM. recipere.

Caetera piis precibus commendatus

Die 2-o Augusti 1858.

ARDVrae

addictus

Ioannes Card. AEpp.

На противній стороні:

ARD. Iacobo Glovacki, Professori P. O. penes C. R. Universitatem Leopoliensem (Lemberg).

Лист писаний на 1 стор. fol.

Ч. 301.

*Лист Георг. Тордінача до Якова Головацького, пис.
дня 8. VIII. 1858 р.*

Euer Hochwürden!

Nebst Danksagung von Seiten Seiner Excellenz meines Hochwürdigsten Dioecesan Bischofs, für das Hochihm übersendete Buch „die heilige göttliche Liturgie, wie sie in der gr. kath. Kirche gefeiert wird“, habe ich die Ehre in Hochdessens Auftrage Eurer Wohlgeboren für eben dieses Buch 10 f. CM. hiemit zu überschicken, indem ich mit ausgezeichnete Hochachtung verharre Eu. Wohlgeboren

Diakovo am 8 August 1858.

10 fl. CM.

gehorsamer Diener
Georg Tordinac
Director der Diözes. Kanzlei
und Consist. Rath.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 302.

*Лист Василя Потурічіча до Якова Головацького, пис.
дня 11. VIII. 1858 р.*

Admodum Reverende ac Clarissime Domine!

Pro exemplari operis: Lyturgiae s. Patris Chrysostomi in lingvas germanicam et polonicam opera et studio Cl. D. Vrae sane erudite tracto, gvali Illustrissimo D. meo Episcopo mediantibus humanissimis suis d.d. 30 Maii 11 Iunii a. c. gratificari dignabatur, ex parte et nomine Praefatae Suae Illustritatis nonnihil adversa valetudine affecto summas gratias Eidem refferendas habeo, et una humanissime requiro, qvatenus Claritas Vestra, in casum eum, qvo praeclarissimi dicti operis plura exemplaria adhuc superessent, ad Consistorium seu ad Illum D. Eppum talis 15 exemplaria qvo prius transmittere, et simul super pretio edocere velit.

Ego in reliquo peculiari Venerationis cum cultu maneo

Crisii die 11 Augusti 1858.

Obsequentissimus servus
Basilius Poturicić
Can. a. Lat.

На 4 сторони:

Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino Iacobo F. Golovaczky In Inclyta Universitate Leopoliensi Professori P. O. p. t. über Vien.

Krzyworownia

Kossow.

Лист писаний на 1 стор. fol.

Ч. 303.

*Лист Карла Гінца до Якова Головацького, пис.
дня 9. IX. 1858 р.*

Neusatz (Woiwodina) 9 ten September 1858.

Wohlgeborner Herr!!

Für die in der Nebenlage mitfolgenden 1 fr. 20 k. CMze bitte ich mir mit umgehender Post 1 Ex. des Werkes Sv. Zlatoustog na slav. polyskom i nyemačkom jeziku gef. zukommen lassen zu wollen, und empfehle mich, in Erwartung desselben.

Eur. Wohlgeboren hochachtungsvollst ergebener

Carl Hintz

(bürg Buchhändler in Neusatz in
dem Woiwodina) per Wien.

Лист писаний на 1 стор. 4°.

Слова, взяті в (), писані Я Головацьким.

Ч. 304.

*Лист Фр. Мікльосіча до Якова Головацького, пис. дня
10. IX. 1858 р.*

Hochwürdiger Herr!

Ich habe seiner Zeit Ihr werthes Schreiben richtig erhalten und hätte Ihnen allsogleich geantwortet, wenn mich nicht die zeitraubenden Vorbereitungen zur Philologenversammlung daran gehindert hätten. Von dem Inhalte Ihres Schreibens werde ich vorkommenden Falles gewiss Gebrauch machen: ich darf Ihnen jedoch nicht verhehlen, dass die entscheidenden Personen amtlich so vortrefflich berathen zu sein glauben, dass ihnen wol nicht in den Sinn kommen wird, mich [2] um meine Ansicht anzugehen. Das Unglück in dieser Sache ist, dass jeder, der eine Sprache redet, eo ipso auf das Epitheton eines Sprach-

forschers Anspruch zu haben glaubt, und eine gewisse Unklarheit, in welche die ganze Affaire eingehüllt ist. Insoferne ist zu bedauern, dass darüber so gar nichts gedruckt, sondern bloss geschrieben wird. Die Gegner könnten durch Druckschriften gezwungen werden an die Stelle vager Verdächtigungen specielle Anklagen zu setzen, gegen die man sich [3] wehren könnte, was jetzt unmöglich ist.

Sie gedenken in Ihrem Briefe Kopitar's, und ich erinnere mich sehr gut, dass er öfters in den letzten Jahren seines Lebens Ihrer erwähnte: Sie haben, wenn mich mein Gedächtniss nicht täuscht, für ihn eine Abschrift besorgt.

Indem ich Ihnen für Ihr edles Vertrauen herzlich danke, habe ich die Ehre mich zu zeichnen

Euer Hochwürden ergebenster Diener

Miklosich.

Wien am 10 Sept. 1858.

Лист пис. на 3 стор. 8^о.

Ч. 305.

*Начерк листу Якова Головацького до бар. Корфу, пис.
дня 6. X. 1858 р.*

Бар. Корфу.

Ваше Высокопревосходительство!

Въ прошедшемъ году Кіевскій книгопродавецъ и корреспонд. ИМ. Библ. Гизъ Литовъ, проѣзжая чрезъ Львовъ просилъ меня, чтобы я свѣдывалъ объ рѣдкихъ Славянорусскихъ и другихъ рукописяхъ, старопечатанныхъ книгахъ и прочіихъ бібліографическихъ рѣдкостяхъ и въ случаѣ какой любопытной находки относился письменно къ Вашему В. Превосх. и посредничалъ въ покупкѣ и пересылкѣ для ИМП. бібліотеки. Въ таковомъ случаѣ нынѣ я осмѣляюсь съ препорученія выше реченнаго корреспондента Гна Литова отозваться къ Вашему Впр. въ слѣдующемъ дѣлѣ: Въ восточной Галиціи найдена рукопись очень рѣдкая: „Словарь Латинско-Славянорусскій“ и находится теперь (въ) одного изъ знакомыхъ моихъ. Рукопись писана etc. [2] Я не нашелъ ни (въ) каталогѣ Румянцевскаго Музеума ни въ другихъ описаніяхъ ни слова объ словарѣ подобнаго рода. По той причинѣ я прилагаю снимка съ перваго и послѣдняго Листовъ нашей рукописи Благоизволите Впр. приказать въ библ. справиться объ Важности того сочиненія. По моему увѣренію рукопись писана неотмѣнно рукой С. Медвѣдева по всякому вѣроятію егоже сочиненіе. Это Unicum manuscriptum доселѣ

библіографамъ неизвѣстное. Въ томъ увѣреніи я думаю что небылобъ приличнѣйшаго мѣста для ней, какъ пребогатая стар. рукоп. славная ИМП. бібліотека. Нынѣшній владѣлецъ ркиси рѣшился бы отпустить ее ИМП. Библ. и по той причинѣ я обращаюсь къ Впр. и прошу объ благосклонномъ извѣщеніи, сколько бы могъ онъ надѣяться за уступку этой ркиси, ибо я узнаваю важность ея, но цѣны ей опредѣлить не могу. Въ случаѣ пересылки рукописи я думаю самый вѣрнѣйшій путь былъ бы посредствомъ русск. Посольства въ Вѣнѣ. Я послалъ бы ее на руки ЕВпреп. Гна Михаила Раевского протоіерея при ИМП. Посольствѣ, съ которымъ я лично знакомъ.

Съ совершеннымъ Высокопочитаніемъ В. ВПревосх. покорнѣйшій слуга.

адресъ мой Я...

6/10 858 н. ч.

Лист писаний на 2 стор. fol.

Ч. 306.

*Лист Івана Наумовича до Якова Головацького, пис.
дня 2 (14) X. 1858 р.*

Пречестный Отче и Благодѣтелю!

Письмо Ваше изъ 5 Октября я получилъ 14-го с. м., залежало такъ долго на почтѣ; для того я не отписалъ до сихъ поръ. И теперь приѣхавши изъ весѣля изъ Добриничъ и съ соборчика изъ Боршедя я не могъ взятися въ сей часъ до пера, заставши новорожденного Кипріяна, и отдавши, какъ вамъ извѣстно, радости отеческой. Нынѣ будетъ тое Русинятко креститься, а такъ снова одинъ день пойдетъ. Завтра возмуся до писанія и если не будетъ поздно, пришлю до заполнения полулиста требуему погѣтку. Не имѣвши способности быти на весну во Львовѣ, я просилъ Гузара, щобы васъ просилъ, абы статейка о пчеловодствѣ въ сей книжечкѣ олущенна была. Прошу, еслите ю помѣстили, прислати менѣ какъ пайскорше все, що напечатано на мой счетъ почтою, а я можетъ быти въ смыслѣ требуемой въ помянутой статіи поправку уложу, що не стаеъ до заполнения полулиста. Не задолго, но можетъ быти ажъ за двѣ неделѣ буду во Львовѣ, и милѣйше побесѣдуюемъ лицемъ къ лицу.

Пріймите съ всемоу домоу Вашимъ долгъ истиннаго высокопочтенія отъ неизмѣннаго всегда

І. Наумовича.

Коростно 2/14 Окт. 1858.

Лист писаний на 1 стор. 8^о.

Ч. 307.

*Лист барона Корфу до Якова Головацького пис.
дня 9 (21) X. 1858 р.*

Милостивый Государь

Яковъ Оедоровичъ !

На письмо Ваше отъ 24 Сентября, 6 Октября, честь имѣю отвѣствовать, что, по сличеніи приложенныхъ къ оному снимковъ изъ рукописнаго латинско-славяно-русскаго лексикона, приписываемаго Вами извѣстному Сильвестру Медвѣдеву съ собственноручными его произведеніями, въ Импе- [2] раторской Публичной Библіотекѣ хранящимися, оказалось что этотъ словарь, судя по очертанію нѣкоторыхъ буквъ, не можетъ принадлежать перу Медвѣдева. Относительно же опредѣленія цѣны за рукопись, во всякомъ случаѣ, судя по описанію Вами сдѣланному довольно интересную, бібліотека предоставляетъ сдѣлать это владѣльцу словаря и не оставитъ по полученіи Вашего о семъ увѣдомленія извѣстить Васъ, Милостивый Государь, согласна ли она будетъ пріобрѣсти эту рукопись или нѣтъ.

Примите свидѣтельство [3] совершеннаго моего къ Вамъ почтенія и преданности.

Баронъ М. Корфъ.

На першій сторонѣ в долѣ:

Г. Профессору Я. О. Головацкому.

На третій стор. з боку по серединѣ:

С. Петербургъ 9/21 Октября 1858 г.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 308.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 22. X. 1858 р.*

Милостивѣйшій Государь Достопочтенный Профессоръ !

Не имѣя надежды быти предъ зимою въ Львовѣ, чтобъ лично просити Васъ о сдѣланныхъ Вами выписки изъ извѣстнаго Русско-латинскаго Словаря; посему письменно молю Вашу Милость о благосклонное сообщеніе мнѣ упомянутыхъ выписокъ, быть можетъ, что удасть ся мнѣ отыскать еще какой чисто словенскій корень въ нихъ, для внесенія его въ мой корнесловъ словенскій нарѣчей. Обѣщаюсь рукопись прислан-

ную мнѣ ласкаво на мой щетъ почтою per Kalusz въ Новицу, въ кратчайшемъ времени возвратить обратно съ большимъ благодареніемъ.

Мое настоящее состояніе въ Новицѣ есть совсѣмъ плохое — приходъ многочисленъ и чрезмѣрно обнищенный, тривіальное училище совсѣмъ запущенное вмѣстѣ съ катихическою наукою [2] по той причинѣ стоитъ мене много труда чтобъ воздвигнуть падшее или скорше сказать еще не бывшее въ бытіе. Народъ мой темный и суевѣренъ, надо бы нѣсколько годовъ для просвѣщенія его и обученія началамъ вѣры! — Думаю компетовать о другой меньшей приходъ поближе Львова...

Присовокупленное здѣсь письмо прошу передать къ Св. Георгію по адресу.

Какъ поступило дѣло съ переписываніемъ рукописи Бродовича? Нѣтъ ли литературныхъ новостей, особенно въ области филологіи?

Что скажете на мое второе письмо въ Церк. Вѣстникъ? На моихъ Новицкихъ горахъ слышу я уже издалека хриплой крикъ нѣмецкой Рутеніи...

Цѣлую Васъ сердечно и остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

22 Октября 1858
Новица.

Нѣтъ ли еще греческихъ типовъ въ Ставропигійской типографіи?

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Ч. 309.

*Листъ Івана Раковскаго до Якова Головацькаго, пис.
дня 14 (26) X. 1858 р.*

Милостивый Государь!

Будучи отрѣшенъ отъ должности моеѣ единственно на томъ основаніи, что я все еще продолжалъ писать по великорусски, я намѣреваюсь возвратиться въ епархію. Въ слѣдствіе сего я съ вышедшимъ 10-ымъ нумеромъ Церковнаго Вѣстника принужденъ прекратить изданіе его. Желая какимъ нибудь образомъ возмѣститъ слѣдующіе Господамъ подписчикамъ 8 нумеровъ, я осмѣливаюсь каждому предложить по одному экземпляру Изъясненія на св. Литургію. Покорно прошу Васъ отдать препровождаемые при семъ экземпляры его слѣдующимъ [2] Господамъ: Кузьемскому, Мацѣевскому, Цыбику, Ильницкому, Цѣпановскому, а одинъ для себя сдержать; вмѣстѣ прошу Васъ засвидѣтельствовать

имъ всѣмъ мою благодарность за благосклонное ихъ вниманіе ко мнѣ и къ журналу моему. —

Хотя до сихъ поръ не успѣлъ я еще собрать денегъ за экземпляры Литургій, однако надѣюсь, что получу ихъ; при семъ препровождаю цѣну за 10 экземпляровъ по 1 гульд. и 20 кр. — всего 13 гульд. 20 кр. сер. Изъявивъ искреннюю мою благодарность за Ваше драгоценное ко мнѣ довѣріе, много разъ засвидѣтельствованное имѣю честь быть —

Вашъ преданнѣйшій другъ и братъ

Іоаннъ

Будинъ 14 (26) Октября 858.

Въ знакъ моего усерднаго вниманія къ Дому Народному, при семъ препровождаю для него два экземпляра Церковной Газеты за 1856 и 1857 годы съ вышедшими 10-и нумер. Ц. Вѣстника. [3] Прошу извѣстить Г. Цибика, что все требуемо имъ выслано исправно Господину Лукашевичу. —

Я останусь въ Будинѣ если не дальше, то по крайней мѣрѣ до послѣднего Ноября с. г. Прошу извѣстить меня о полученномъ.

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

Ч. 310.

*Лист Гас. Потурічіча до Якова Головацького, пис.
дня 28. X. 1858 р.*

Euer Hochwürden!

Im Auftrage des Hochwürdigsten H. Kreutzer Bischofes Georg. Smičiklas ich beehre mich für die unterem 19 August l. J. übersendeten 13 Exemplarien Ihres hochgeschätzten Werkes: „Liturgie des h. Johannes Chrysostomi“ die entsprechende Summa gr. 20 f. CM. hier in Anschlusse zu entrichten.

Mit gebührender Hochachtung Euer Hochwürden ergebenster Diener
20 f. CM.

Basilius Poturičič
Bischöfl Kanzlei Director.

Kreutz am 28 Octob. 1858.

Лист писаний на 1 стор. 4^о.

Ч. 311.

*Лист Якова Савчинського до Якова Головацького, пис.
дня 2. XI. 1858 р.*

Всечестя́йший Отче Професорю!

Будте такъ добрый и дайте хотяй половину грошей за Литургиконъ належашыхся — понеже Заведеніе доконче потребуеъ.

Я имѣю слѣдующіи рѣчи:

1. Бѣблию Леополити — екземпляръ полный (sic) — цѣна 150 руб.
2. Евангеліе остогское (sic) 200 руб.
3. Пугаръ срѣбраніи — съ русскимъ написомъ — съ 1595
года 100 руб.
4. Той словарь¹⁾ 200 руб.

При той способности имѣю честь остатися Всечестя́йшего Господина нижайшимъ слугою

Яковъ Савчинскій.

2/11 1858.

На другій стороні:

Всечеснѣйшій Господинъ Яковъ Головацкій ц. к. Профессоръ
здѣ.

Лист писаний на 1 стороні 8^о.

Ч. 312.

*I. Начерк листу Якова Головацького до барона Корфу, пис.
7. XI. 1858 р. і II. німецке поданє о. Дион. Бурачинського
до Консисторіи на парожію Нівочин, пис. дня 25. липня
1858 р.*

Бар. Корфу.

Ваше Высокопревосход.

Въ предпорученномъ мнѣ дѣлѣ имѣю честь доложить В. Высокопревосх., что за рукописный Латино-славяно-русскій Лексиконъ требуетъ владѣлецъ его 200 руб. сер. — и отъ положенной цѣны никакъ упустить не намѣренъ, ибо сдѣшніи любители старины предлагаютъ уже ему за реченую рукопись 250 гульд. — Не зная какими началами руководствуется библіотека, не смѣю ничего положительнаго въ реченомъ дѣлѣ

¹⁾ Порівн. Листи Ч. 304 і 306.

сказать — почитаю единственной должностью моею сдѣлать докладъ Вашему Высокопр. о положенной цѣнѣ и ожидаю распоряженія В. Впр. прикажете ли извѣстную рукопись выслать указаннымъ мною въ прешедшемъ письмѣ или же какимъ нибудь другимъ путемъ.

При той случайности прибавляю, что реченый Глѣ имѣетъ въ владѣніи своемъ екс. славянск. Евангелія (Новаго Завѣта?) изд. Острогскаго и біблію польскую перевода Леополита, но я еще не успѣлъ видѣть реченныя книги — и можетъ за соотвѣтственныя цѣны отступить.

Съ совершеннѣйшимъ Высокопочитаніемъ Вашего Выс. Превосх. покорнѣйшій слуга

7/11 858.

Лист писаний на 1 сторонѣ fol.

На другій сторонѣ:

Hochwürdigtes gr. kth. Metropolitan Consistorium.

Demuthsvoll Gefertigte bittet Eur. Hochwürdigtes gr. kth. Metropolitan Consistorium, um die Aufnahme in den Vorschlag auf die erledigte gr. kth. Pfarre Niewoczyn im Bohorodeczaner Dekanate, zu welchem Behufte schliesst der demuthsvoll Gefertigte, die Studien-Zeugnisse, sammt den vorgeschriebenen Beilagen mit.

Lesiówka am 25 Juli 858.

Dionis Buraczyński
gr. kth. Lokal-Kapellan in Lesiówka
im Bohorodeczaner Dekanate.

Ч. 313.

*Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис.
дня 23. XI. (5. XII.) 1858 р.*

Всечестный и Высокопреподобный Господине!

Я троха спозднилъ ся въ отписомъ на Вашъ всепочтенный листъ въ дня 10-го м. м. — многіи были тому причины, которіи тутъ описовати было бы бездѣлно.

За пересланный еѣмпляръ „поуѣстей“ дякую сердечно. Друкъ дѣлка сего красный и поправный въ каждомъ отношеніи. Я гадаю, що обвертка въ цвѣтного паперу для дѣтей похопиѣйша есть, якъ гладкая оправа. Чи сякъ, чи такъ — много стоить на доброй оправѣ. Въ томъ еѣмплярѣ, который Вы менѣ переслали, недостае остатной картки [2] содержанія. Мы съ переплетчиками много маемъ труда завсѣгда. Моли-

твословъ мірскій зле оправный, — въ историческомъ сборнику не подавалъ рисунку галицкой церкви. Отжежъ потреба оглядно поступити, щобы снову намъ не надѣлалъ уреда. — Я бымъ Ваше Высокопреподобіе просилъ, щобы те ся заняли тымъ, дабы дѣлце тое было порядочно въ туїи окладки опраулене.

За напечатанье и опрауу залѣтитъ належитость Всечестнѣйшый Крылошанинъ Лотоцкій на рахунокъ дому Народного, которому прошу предлагащій листъ относ'но того предмета отчитати.

Было ухвалено, що половина чистого дохода зъ продажи той книжочки має йти на домъ народный а половина на стѣпендію [3] Героуского. Слѣдственно прошу видатки на паперъ, печатанье, опрауу и прочее счислити и послѣ того розраховати почему припаде единъ еѣмпляръ — цѣну тую удвоити а сверхъ того додати еще 3—6 кр. новыхъ — а то дати має цѣну продажную одного еѣмпляра. — Оправни еѣмпляри могутъ послѣ числа сложени быти въ домъ народномъ, а 300 припаде удѣлити всеч. кр. Дуткевичови на розсилку. — Единъ красно оправный еѣмпляръ прошу доручити Ег Преосвящен'ству. — Жаль менѣ, що вѣстникъ церковный погаслѣ. Чужии не наносятъ намъ тол'ко уреда що свои — урази бо челоуѣка домашній его.

Не усомнѣваюся, що въ Архѣдїецеѣи сложать належитость за полученіи еѣмплярѣи литургїи хотяй не такъ скоро, — бо сіе дѣло всѣмъ ся дуже поправило. — Я съ собою не много грошей привезу, [4] бо на мои руки не много сложили, скоро однакожъ до Л'вова прибуду упорядкую той предметъ такъ, дабы долгъ былъ сплаченный; на теперъ можете употребити тыхъ 50 рс: — узисканныхъ у лат. Архѣреевѣи, котори на созидаему церковѣ Ви назначити благоволили.

Мое такое щастя, що я не могъ ся видѣти съ нашими преизря(д)ными речителями: Духновичомъ и Терлецкимъ; але тѣшитъ мя чрезъмѣрно, що тїи Господинови домоу народнымъ задоволенїи.

Постараю ся, дабы до вѣстника подана была умѣстка о жертвахъ лат. Архѣреевѣи зъ причины пересланныхъ имъ еѣмпляровъ литургїи.

Съ должнымъ почитаніемъ остаюся Вашего Высокопреподобія слуга

Куз'емскій.

Перегин'скъ дня 23. Лист./5. Студ. 1858.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

*Лист Івана Гушалева до Якова Головацького, пис.
дня 9. (21.) XII. 1858 р.*

Высокопочтенный Господине Професоре и Любезнѣйшій Друзе!

Я може былъ бы непохопилъ еще къ Вамъ Любезнѣйшій писати, елибы не послѣднее окружное посланіе нашего ординаріята непробудило мене¹⁾. Кажется що оное Вамъ извѣстно такъ якъ и намъ — относится оное до нашей простонародной словесности и повелѣваетъ беречися въ проповѣдехъ и прочихъ поученіяхъ церковнаго языка. Якъ громъ такъ оно поразило насъ всѣхъ и всякій вопрошаетъ, що церковь св. за дѣло находить вмѣшиватися въ вопросы литературы, языкословны и пр. и заключаетъ, що якъ всегда такъ и теперь непріязна намъ партія польска а впрочемъ може и ина подноситъ свою голову и принуждаетъ власть духовную въ дѣлѣ языкословномъ отозватися. Извольте Любезнѣйшій изъяснити миѣ сіе для моего душевного супокоя. — Я слышалъ, що [2] Роксолана печатается, щожъ ту дѣлати, коли такое изъ свыше повелѣніе — она надѣлаетъ Вамъ всѣмъ хлопотовъ не малыхъ если Вы неотгѣпили въ правописи и нѣкоторые въ ней и въ грамматическомъ видѣ. Здѣлайте милость и исправте если еще возможно, що благорозсудите или если непечатана еще то пришлѣте менѣ на мой счетъ я предамъ огню, ибо ненаходжу причины дабы за плохов дѣлце имѣлъ терпѣти нашъ народъ и мы всѣ — лучше най огонь оное пожретъ.

Первого Ноября я получилъ послѣднее письмо отъ Гдна Раков... изъ Будина въ которомъ онъ прехорошо свое состояніе литературное изложилъ. Прихорошій русскій характеръ! Я послалъ на его руки 10 гулденовъ на покупленіе книгъ для мене, но больше ничего онъ миѣ не писалъ. Извольте миѣ написати гдѣ онъ теперь пребываетъ, чтобы я могъ къ нему написати; ибо изъ нашихъ сторонъ желаютъ нѣкоторые церковной Газ... изъ уплынувшихъ годовъ.

[3] Що тамъ межъ Вами новаго слыхати, иль Вы съ Вашими благоденствуете и якъ нашему старику незабвенному ведется, иль бываете съ собою часто на солодкомъ и проч.

Въ нашихъ сторонахъ нѣтъ новаго и мало кто заботится о томъ — въ насъ весьма практически люди — всякъ смотритъ на себе и на своихъ и въ свою житницу да въ обороти и оборы. — Впр. Гдинъ крылошанинъ Кузьемскій изволилъ мене благосклонно посѣтити и указывалъ миѣ Ваше

¹⁾ Гляди вступну статью.

прехороше писаніе къ Нему въ которомъ Вы изволили Его возвѣстити о нашихъ Угорскихъ Русинахъ оглядавшихъ Народный Домъ. Мы всѣ тѣшимся очевиднымъ усѣхомъ Народнаго Дома. Въ заключенію мило мнѣ донести Вамъ що наши священники благородноположены къ дѣлу народному и ни одного нѣтъ который бы инаго былъ духа.

Мы всѣ здоровы господаруемъ троха лучше якъ съ начала — уже есть и свой волъ и конь и все чего намъ нужно. [4] Моя супруга кажетъ хорошенько уцѣлювати Вашу Высокопочтенну супругу и всѣ дѣти. Въ которомъ клясѣ Савко — и Милця уже гдесъ пригожа дѣвица — мы заключаемъ по нашихъ дѣтахъ. Здравствуйте здравіи Любезнѣйшій и забывайте о мнѣ якъ я о Васѣ забываю.

Вашъ приклонный другъ

І. Гушалеу.

Княжовске 9/21 Декавря 858.

Вч. Гдну Крылошанину Малиновскому засылаю мое глубокое почтеніе. Г. Дениса уцѣлюйте сердечно отъ насъ обоихъ — и скажѣте що Мазараки за ложну клятву имѣеть криминальный процессъ — тому я не могу съ нимъ ничего здѣлати — то истинный злодѣй а не шляхтич!

Здѣ присовокупляю писаніе къ Гдну Кр. Малиновскому извольте оное ему при встрѣчи отдати. — Г.

Немедлитъ прошу Васъ съ отвѣтомъ который присылайте на мой счетъ.

Лист писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 315.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 10. XII. 1858 р.*

Милостивый Государь!

Покорно благодарю за доставленные мнѣ Выписки изъ латинско-русскаго Словаря, который составленъ нашими Южноруссами и имѣеть слѣдующее заглавіе:

Dictionarium latino slavicum operi Calepini servata verborum integra serie conformatum, studio atque opera reverendor. in Christo Patrum Epiphanii Slavenicki et Arsenii Korecki Satanoviensis Ordinis S. Basilii Moschovia Anno reparatae salutis 16... (1650).

Полный списокъ этого словаря хранится въ Париской Императорской библіотекѣ, состоитъ изъ двухъ частей латинско-словенской и словенско латинской въ 4 долю листа на 302 стр. см. Les' manuscrits de la bibliotheque imperial de Paris par la p. Martinof Paris 1858.

Я сравнивалъ Ваши Выписки съ одинадцато язычнымъ словаремъ Каленини, которой въ моемъ собраніи книгъ сберегается и убѣдился, что Ваша рукопись принадлежитъ Малоруссамъ Словенецкому и Арсенію Корецкому изъ Сатанова [2] посему въ этомъ словари большіе количество малорусскихъ названій растений и другихъ областныхъ словъ употребляемыхъ до сихъ поръ нашими простолюдинами. Слѣдовательно Силвестеръ Медвѣдеевъ какъ великорусъ, не есть составителемъ упомянутаго Словаря, для насъ такъ любопытнаго!

Что новаго въ русскомъ литературномъ мірѣ?

Размѣръ вознагражденія назначается слѣдующій: 40 рубл. серебр. за печатный листъ. — Фарусъ (sic)!

Вотъ теперь вопросъ куда слать мою статью въ Матицу ли на вѣчное сбереганіе или въ Липскъ? или плюнуть на все, чтобъ небыть гоненымъ нашими дьячками до гробовой доски, и не лишаться нужныхъ средствъ къ жизни, какъ я нынѣ.

Я рѣшился молчать и трудится по силамъ для окончанія моихъ филологическихъ и историческихъ сочиненій — избѣгая всякаго сообщенія — съ исключеніемъ нѣкоторыхъ лицъ. —

Вручаясь ласкавой памяти и дальней дружбѣ, остаюсь съ должнымъ почтеніемъ

Вашего Преподобія покорнѣйшимъ слугою

А. Петрушев.

10 Декабр. 1858.

[3] P. S. Я до сихъ поръ не получилъ 7—8 связка Сочиненій Шекспира изъ Ческой Матицы, имѣю уже 9-ый, быть можетъ недостающіе тетради надолѣютъ съ концемъ года.

Лист писаний на 3 сторонах 4^о.

На 4 стороні:

An Hochwürdigen H. H. Jakob Glowacki ordentl. Professor der ruthenischen Sprache und ihrer Literatur an der k. k. Lemberger Universität in Lemberg.

franco.

Ч. 316.

*Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис.
дня 26. XII. 1858.*

Брате Высокопочтенны(й)!

Посылаю Ты всю дрань, щомъ до сей поры позбыралъ, иль златалъ съ всякихъ урѣзкѣвъ гадокъ, іеще не имѣлъ я верема переглянути

и покресковати приналежно. Читай, но заразъ возьми паперу и перо въ руку, и при каждомъ предметѣ стань судомъ, крытыкуй безошадно, и напиши такжей свои зауваги. Если якіи предметъ знайдешъ цѣлкомъ недовареный, то урѣжь на немъ крестъ святой и запечатай надъ нимъ могилу доразъ. Менѣ ходитъ о цѣнность; бо при бѣльшій цѣнности, може буде якіи покупъ. О имя литерата менѣ ось байдуже. Прочитавши зверни менѣ такжей назадъ, щобымъ мѣгъ чимъ скорше докѣнчити; але пришли менѣ доразъ и уваги свои; щобымъ былъ въ состояніи [2] нашивати новіи латы. Ажъ будешъ уважати же тая вся драпъ має хотъ цятинку цѣнности въ собѣ, то поѣду самъ до Самбора, а зъ ѡттамъ до Львова. Но еще разъ ты прошу и молю сердечно суди безошадно, да не розвѣшае Галическа Русь по свѣту лахманы. При кѣнцы знайдешъ тамъ одну гисторическу думу. Вглянь въ ню всѣма очима проницательности, и скажи мнѣ шире, чи достоинъ я куситись до такого предмета. Маю я пѣдъ рукою еще двѣ думы, по моей гадцѣ маленько удатиѣйши, но тыми думалъ бы я розпочати колись непрерываный пасемникъ думъ зъ нашей бувальщины, и изъдати особно. — Съ читаніемъ скори о кѣлько возможно, чейбы черезъ того самого моего сусѣду, що тую партацину взялъ до Львова, и назадъ мѣгъ я ю получить — онакше нужно бы пересилати черезъ почту. Sub una отдаю Граматику [3] напользовавшись довольно зъ ней. — Мой сынъ Николай має обовязокъ передъ выѣздомъ моего сусѣды ставитись предъ Тебе братцю о рукопись, но запечатай, щобы передъ часомъ не ругались непрошеніи судіи. Бывай здоровенкій. — Поздоровъ отъ насъ свою почтенну супругу и уцѣлуй дѣточки. Будь ласкавъ, донести мнѣ, якъ Ти звѣстно буде, чи приѣхалъ Г. Кузіемскій и колы.

Славско 26 Груд. 858.

Никола.

Лист писаний на 3 сторонах 4^о.

Ч. 317.

*Лист І. В. Сокулського до Якова Головацького, без дати,
пис. 1858 р.*

Любезный Другъ Яковъ Ѡ.!

Ваше Письмо книги, дурачіе М. все мною получено. — Что касается Вашей новостей Литературныхъ — это уже у насъ не новости, о тыхъ слышали мы отъ Ляшонковъ еще предъ годомъ какъ предсказывали, а те-

перъ и Жиди тоже твердятъ — понятно Вамъ М. Д. Жиди. — Мы нѣчему невиновати, нашиі Господа Заступницы когда то дадутъ отвѣтъ предъ судомъ вселеннымъ, въ крайній критической нуждѣ признавано намъ народность, литературу и проч. но когда опасность миновала, отъ насъ отоглисъ, позабыли что мы живѣи и сами дѣлали какъ лишь казалось лучшимъ къ ихъ почестямъ и заслугамъ, а теперь мы понимаемъ что къ тому всё усилія напряженіи какъ бы насъ скорше сгерманъ: и Лятинизировать, видно такой уже нашъ худой рокъ, да участь. — Но чтожъ [2] дѣлать чему быть, тому неминовать — помощь лишь отъ Провыдѣнія еслисьмо достойніи этой Милости свыше. —

Съ Ординаріятъ: Приказъ убилъ насъ, всё упали духомъ, и кажется можнобы изречи, прощай уже на всегда Матица, да Народ. Д(омъ). Противницы свою штуку хорошо доказали и нашимъ Начал. о этой комедіи вѣдомо было, но предъ нами утаено. —

И Вы кажется понимаете это — комедія начата съ концемъ XVI. ведена до теперь — и внадеждѣ хорошаго довершенія дѣла. Но по моему мнѣнію, може это послѣдняя конвульсійна лихорадка къ паденію? — Може бымы что и болше наковиркать Вамъ, но еще не время, да по словамъ с. Писанія: не всякому духу вѣруй — бо и нашимъ опасно до-вѣрять. — Книги Вашіи при первой хорошей способности перешлю. — А [3] что касается Памятника, извольте явиться къ мнѣ лицомъ, сами увидите, прочтете и осудите. — Моимъ друзьямъ, твердимъ духомъ и хорошо по моимъ мнѣніямъ мыслящимъ должны поклоны и поздоровленія отъ меня изявите — чтобы молились при с. четвередесят. та били с. поклоны, при Ирмосѣ. Согреѣшихомъ, безаконовахомъ, неправдовахомъ предъ тобой ниже соблюдохомъ, ниже сотворихомъ якоже заповѣдалъ еси намъ, по не предаждь насъ до конца Отцевъ, Боже нашъ. —

Прощайте, здравствуйте, и твердо уповайте на провидѣніе. — Всякаго блага Вамъ съ Вашей Семей желаю. —

15. —

(Иос. Сокольскій).

PS. Не даромъ и В. Вѣстникъ являлся — мы о всёхъ хитрихъ, лукавыхъ и коварныхъ штукахъ хорошо вѣдаемо!!! — и лицахъ.

Слова, взяті в (), писані чужою рукою.

Лист писаний на 3 сторонах 4^о.

Рік 1859.

Ч. 318.

*Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис.
дня 2. І. 1859 р.*

Ваше Высоко-Преподобіє!

Милостивѣйшій Государь.

Благодарю Васъ искреннѣ за почтеннѣйшія письма Ваши, которыми Вы меня, хотя незнакомаго изволяете отличать. Сочиненія обѣ иконахъ я получилъ всего 60 экс., а то 30 чрезъ Преп. Наумовича, а 30 чрезъ Благороднаго Вашего швагра. Но къ сожалѣнію не находитъ совершенно покупателей помимо назначенной прехорошой цѣли; я едва могъ разопхати по 10 экс. и очень сомнѣваюсь чтобы еще нѣсколько экс. разошлося. Наибольшее препятствіе состоитъ въ языкѣ, которымъ написана, — но мнѣ кажется, что это только предлогъ, которымъ наши земляки стараются покрыть свое равнодушіе къ вѣсѣмъ произведеніямъ нашей галицкой словесности, — къ чему присовокупляется недостатокъ денегъ, — а особенно очень неблагоприятное общее состояніе всего государства. Эти неблагоприятныя времена всякія предпріянія обезсиляютъ и отнимаютъ вѣсѣмъ къ всему благорасположеніе. Вашего перевода Литургіи я тоже не въ состояніи распродати — до сихъ поръ разопхалъ я только около 20 экс. и то по большей части на кредитъ, я самъ на свой счетъ взялъ 10 экс. и подарилъ знатиѣшимъ знакомымъ особамъ, особенно между клиромъ нѣмецкимъ. Вы извините затѣмъ, что я Вамъ не такъ скоро надошлю слѣдующія Вамъ [2] денги за это сочиненіе.

Я очень радуюсь новому предпріянію благороднаго Г. Богдана Андреевича — я слышалъ уже съ стороны что онъ очень хорошую поэму готовить намъ на привѣтствіе съ новымъ годомъ въ Зорѣ Галицкой. Я очень сожалѣю, что я не могу еще теперь соучаствовать въ предпріяніи его какими-нибудь оригинальными статьями — а то по причинѣ моего иностраннаго затрудненія, по современемъ дасть Богъ, что и я внесу какую-то лепту въ этотъ его улій народной словесности. Наши корифеи, Владыки, какъ бы иностранцы, совершенно непонимають истиннаго образованія клира своего, вмѣсто давати направленіе къ своему, они принуждаютъ учиться чужому совершенно бесполезному и отчуждаютъ такимъ образомъ чѣмъ разъ больше духовенство отъ на-

рода, — и такимъ образомъ народное просвѣщеніе не въ состояніи успѣвать. Всякія усилія частныхъ людей при непрекращающихся препятствіяхъ конечно не могутъ успѣвать, не бывъ покровительствуемы отъ тѣхъ, которые въ народѣ и власть имѣютъ и имѣніе. —

Изъ новостей нѣтъ никакихъ, развѣ только та, что минувшаго мѣсяца появился здѣсь Г. Лазаревъ какъ авторъ новой музыкѣ въ духѣ славянскомъ. При различныхъ препятствіяхъ, причиною которыхъ онъ кажется самъ былъ по своему очень дурному обхожденію, онъ сдѣлалъ одинъ концертъ, на которомъ и я тоже слухалъ его музыки; но надо сказать, что она истинно новая и до сихъ поръ неслыханная — и по сему всѣхъ поразила, но непріятно. Я не музыкъ, но судя по чувствованію, которое она на мнѣ произвела, я не думаю чтобы онъ гдѣ нибудь успѣлъ — помимо того что онъ повсюду хвастается своими великими успѣха- [3] ми въ Парыжѣ, Берлинѣ, Флоренціи, и Петербургѣ, здѣсь въ Вѣнѣ по крайней мѣрѣ сдѣлалъ совершенное фіаско.

О митрополитѣ нашемъ слышно только, что уже положительно нѣтъ ни въ чемъ быть нашъ Преосвящ. Владыка Яхимовичъ, но въ газетѣ еще ничего не было.

Вашъ братъ и швагеръ засылаютъ Вамъ свое почтеніе, съ которыми и я свое присовокупляю и поручаюсь Вашей благосклонной памяти.

Вашего Высокопреподобія искреннѣйшій почитатель и слуга

Ипполитъ Ивановичъ.

въ Вѣнѣ въ день св. Анастасіи 859.

П. С. Преподобный Михаилъ Ѳеодоровичъ Раевскій еще не вернулся изъ Петербурга, Преп. Войтковскій уѣхалъ уже двѣ недѣли тому назадъ на свое мѣсто въ Пештъ. —

Мое почтеніе всѣмъ знакомымъ.

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

Ч. 319.

*Листъ Ивана Головацького до брата Якова, пис. для
29. XII. 1858 р. (10. I. 1859).*

Любезнѣйшій Братъ!

Согрѣшилъ, Батюшка, что не писалъ такъ долго! Но Тебѣ извѣстна причина моего молчанія. Впрочемъ некогда писать — работы пропасть, а все для насущнаго хлѣба. Бумаги Твои все исправно получилъ, и напишу скоро миѣніе мое о Твоихъ дѣлахъ. Важиѣ всего,

держись крѣпко полученной инструкціи — а впрочемъ полагай только на милосерднаго Бога, и на общія обстоятельства, которыя все могутъ исправить, и возстановить Твою праведность. Враговъ много, даже въ Министерствѣ, по крайней мѣрѣ на око: Въ лицѣ министра обидѣлась цѣлая чешская партія, и готовы кажется, защищая себя, при случаѣ вредить Тебѣ. —

[2] Готовымъ надо быть на все, но бояться праведному нечего. Я думаю, крайняго не посмѣютъ, потому что нѣтъ рѣшительно причины.

Желая Вамъ къ Новому Году всякаго благополучія цѣлую Васъ отъ имени моей семьи и всѣхъ друзей. Дай Богъ лучшаго дожидаться!

Добрымъ друзьямъ и знакомымъ усердный поклонъ.

Вкратцѣ пошлю что нибудь.

Прощайте Вашъ Братъ

Иванъ Ѳ. Голова.

Вѣна 29 Декабря 1858, 10 января 1859.

На четвертій сторони:

Господину Профессору Якову Ѳеодор. Головацкому.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 320.

*Лист Іоалита Вол. Терлецкаго до Якова Головацкаго,
пис. дня 17 (29) I. 1859 р.*

Высокопочтенный Господине и Возлюбней (sic)
во Хрысти Брате!

Обытаючи въ серединныхъ роздолахъ гѣръ якъ кажутъ на верховини въ виддаленомъ видѣ мѣста до которого доходять почта монастыра не чудно що дуже пѣзно видбираемо все що почтою до насъ приходять. — Такъ було изъ Вашымъ сердешнымъ письмомъ, якъ бачу ще зъ 29 Декабря и пересылкою книжокъ. — Рецепису получывемъ 10 Сичня та требабъ було ити до Унгвара за пересылкою по щасливо прыключыла ся прылежытость (якъ ту кажутъ) и 13 с. м. радовавемъ ся чытаючи прелюбыме серцю моему Ваше письмо и переглядавемъ книжки. Прыймыте сердешни наши подякованія и благодарности видѣ Игумена и видѣ высокопочытаючого и преданного Вамъ Вашего слуги. Може николи не булысьте въ такомъ положеніи въ котрымъ окрестъ тебе спытъ ще твердымъ сномъ всякое умственное движеніе, то й не здужаете изобразыты соби яка то радость имае за серце, яка въ нымъ будытсья вдячность, колы въ такомъ состоянїи чоловікови и жаждучому интелектуального жытя, мовъ роса небесна, спаде хоть капля яка зъ

наукowego свѣта [2] а тимъ больше слы ся капля вытече зъ родымого жерела та подастъ ся возлюбленною рукою. — Про те не умію до-вольно Вамъ подяковаты за дороговинну сю Вашу память о смыренномъ загребаномъ въ горахъ чернци. —

Дакую Вамъ такожъ за видомость о поверненіи ся Впр. Кузьм-ского которому дождемъ отвѣтъ и таки заразъ буду пысаты. —

Вельке то для насъ несчастье, що не маемо ниякой часопыси руской котрабъ спомоществовала развитію духовному и народному на-шому, та сообщала якось Русынивъ обохъ сторонъ Карпатъ. —

Вистныкъ виденьскій якось тутки не любить ся русынамъ. — Мени ся каже, щобъ часопысь крышки більшого объема, разъ въ тыж-день выходяча, заключаюча въ собі осимъ (sic) короткихъ вѣсти польты-ческихъ; такожъ денешо нравственного тай о церкви о господарствіи о библіографіи и що наукowego, моглабъ ся удержаты, добребъ була прынята, не протывылабъ ся вистныкови а що найбільше булабъ дуже польевна для нашего народа. — Подумайте но о тимъ. — Можебы Матыця схотила ся взяти за се, зъ моей стороны ябымъ охотно під-нявъ ся по моимъ слабымъ сыламъ буты сотрудныкомъ такъ полезного дила. — Слыбъ Богъ дозволывъ мени переселыти ся колы до Васъ за чымъ правду сказавшы дуже тужытъ сердце мое то бымъ дуже на се наперавъ. — Такъ то [3] було много вещи о котрыхъ пужнобъ гово-рыты та якось вышло зъ гадки якемъ бувъ во Львови. — Не помына-ете ничего о Вашимъ здоровльи тай о Вашей родини то надію ся щосьте вси здорови та весели за мылостію божою. — Най Богъ всемылосты-вый подаруе Васъ въ тимъ новымъ начавшимъ ся годи всеми своими щедротами и благословеніемъ щобысьте въ здоровльи, удовольствіяхъ, благополучіи пережылы сей рикъ та черезъ многи и многи льита полу-чаты такы желанія видъ Вашихъ другивъ. —

Мени же видъ колы вернуемъ ся зъ Галычины якось показылося здоровля такъ що мусивемъ взяты ся до лыкивъ котрыхъ и теперъ употребляю а котрый николы не любывемъ сей латыньской кухни хотя иншихъ до ней часто понукаемъ. — Може то тужба за вашою зем-лею та за Вами такъ мене прыдавила. —

Слы мени крышки лыпше стане то може дырну ще въ Галычину до Лаврова, Добромыля та черезъ Перемышль до Кракова. —

Г. Дзиковскому подякую особно за його добрую память. —

Нашъ Игуменъ Иреней повтаряя ще разъ свои благодаренія за великій Вашъ даръ на нашу церковь и монастырь прыносятъ Вамъ кушно свое почтеніе и поздоровленіе. —

Вашой Предостойной родини зложитъ наше поваженіе и покло-неніе, —

Пріймите увѣреніе о преданности и высокомъ почтеніи якими
перенятое для Васъ сердце

Вашого слуги и друга во И. Х.

Владимира Терлецкого
смыренного богомольца.

17/29 Сичня 1859 г.

Лист пис. на 3 сторонах 8°.

Ч. 321.

*Лист Иполита Кришницкого до Якова Головацького, пис.
дня 28. II. 1859 року.*

Ваше Высокопреподобіе Милостивый Государь!

Благодарю Вамъ искреннѣе, что Вы благоволили приклониться на мою просьбу и прислать мнѣ хотя нѣсколько экземпляровъ Вашего перевода. Но здѣ надобно мнѣ сей часъ увѣдомить Васъ, дабы между нами не послѣдовало какое-то позже непоразумѣніе, что въ одномъ экземплярѣ недостаетъ 5-го числа, слѣдовательно токмо 11 экзempl. полныхъ есть, а 12-тый неполный, посему извольте при посылкѣ слѣдующихъ экземпляровъ пополнить и тотъ 12-тый экземпляръ, иначе я не заплачу за него. Потомъ извольте также благосклонно опредѣлить точно, сколько экземпляровъ отстуете въ пользу нашихъ вдовъ, понеже съ тѣми, кои мнѣ позднѣе изволите прислать, будетъ только всего 38 а не 40 сполна, такъ чтобы круглымъ числомъ 4 экз. припало на счетъ вдовъ нашихъ.

[2] Очень радуюся, что Вы прислали всѣ экз. непереpletены, но что жалко, что нѣтъ обертки до никакогого экземпляра. При второмъ изда-ніи извольте на это конечно помнить, и ни одного экземпляра не пере-pletать, понеже ставропигійскій переплетъ ничего не стоитъ и токмо книгу совсѣмъ повреждаетъ, что я самъ испыталъ на тѣхъ экзempl-рахъ, кои я у Всеч. Раковского покупилъ, всѣ подѣрваны и пороз-лѣтали ся; а притомъ переплетъ очень дорогій, ибо здѣ въ Вѣнѣ такой переплетъ стоитъ только 6 кр. М. К. а за 10 кр. книжка будетъ уже шита а не проколота, такъ какъ дѣлаютъ со всѣми книгами въ Ста-вропигіи.

Еще одно прошеніе къ Вамъ имѣю; именно Вы непремѣнно съ Г. Дзѣковскимъ часто въ Ставропигіи сходитесь. Извольте затѣмъ по-клониться ему отъ меня и поговорить о томъ, не изволилъ бы онъ мнѣ прислать различныя русскія книги въ комисію, и подъ какими усло-

віями; ибо здѣ у меня очень часто допитуются за русскими книгами, особенно за молитвенниками, а я позабылъ совсѣмъ о томъ разговорить ся съ нимъ лично, когда онъ въ лѣтѣ былъ у меня въ Вѣнѣ. Вы мнѣ тѣмъ великую прислугу сдѣлаете, а я Вамъ за это буду нескончено обязанъ.

[3] Извольте мнѣ такожде донести, не можно бы получить гдѣ экземпляра „Зори Галицкой“ съ начала существованія ея до времени редакціи Дѣдицкаго, ибо отъ сего времени я уже получалъ ея здѣ въ Вѣнѣ.

Наконецъ благодарю Вамъ искреннѣе за столь ласкательное мнѣніе Ваше о мнѣ, тѣмъ болѣе, что я еще ничѣмъ не могъ до сихъ поръ заслужить себѣ у Васъ на то и по сему тѣмъ драгоцѣннѣе мнѣ Ваша благосклонность къ мнѣ.

Письмо Ваше къ почтенному брату Вашему будетъ точно доручено.

Извольте засвидѣтельствовать мое глубочайшее почтеніе Всечестнѣйшему Доктору Черлюнкаевичу и прочимъ знакомымъ такъ въ Семинаріи какъ и въ самомъ городѣ.

Поздоровляю Васъ со всѣмъ Вашимъ семействомъ и желаю Вамъ всякаго блага.

Вашего Высокопреподобія искреннѣйшій почитатель и слуга

Крыницкій.

Городъ Вѣна въ день св. мученика Памфила 1859.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 322.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня
10. III. 1859 р.*

Пряшовъ 10 марта 859.

Почтеннѣйшій Братъ и другъ!

Потаньская церковь желаетъ Трїодъ Постную. Я незнаю цѣну книги прошу Васъ сдѣлайте милость за мене заручити въ Типографіи, или если Г. Герговичъ за Педагогію нѣчто позбералъ, выплатити. Въ первомъ случаю, я сей часъ, якъ получу желанную книгу, гроши отдамъ на почту. Но прошу необавно послати, бо прошедшу посту, небудетъ нужда книги. Тоже прошу мнѣ и каталогъ заслати чтобъ зналъ сколько стоятъ книги.

[2] Миѣ послано съ Львова Енциклику Архіерейскую о русскомъ языкѣ, — до насъ о семъ не пришло повелѣніе и прото у насъ еще до селѣ вода, водою, а хлѣбъ, хлѣбомъ называется, хотя то и Россы та-кожде называютъ.

Литература у насъ совсѣмъ перестанетъ, бо я уже постарѣлъ а преемника нѣтъ. Павловичъ мой другъ переписуетъ нынѣ Житіе Свя-тыхъ, незнаю, якимъ способомъ оно печататися будетъ, и когда, и по-зволитли ся оно печатати, бо то есть полустаро славянскимъ языкомъ, не будетли и то погрѣшность? Вы братъ мой больше выдали на образ-ковъ оправку, якъ я вамъ [3] послалъ былъ, и прото молю вынагоро-дите себѣ изъ продажи Педагогiи Гномъ Герговичемъ.

Цѣлую Васъ, и брата Малиновскаго и остаюсь братомъ другомъ
Духи.

Слѣдуетъ дописка Головацкаго :

Педагогiи Духновича продано въ Ставропигiи

8 екс. 2 fr. 8 k. КМ.

У меня продано Педагогiи за 4 fr. КМ.

Слѣдовательно издержанныя мною за рамки деньги пополнятся.

На 4 стороні:

A. Reverendo ac Clarissimo Domino Iakobo Glowacky in c. k. Universitate Professori Lemberg.

Лист писаний на 3 стор. 4⁰.

Ч. 323.

*Начерк листу Якова Головацкаго до бар. Корфу, пис. дня
12. III. 1859 р.*

Къ бар. Корфу.

Ваше Превосходительство!

Перелистывая каталогъ рукописей Славянскихъ изъ Мартиновыхъ : Les Manuscrits Slaves de la Bibliothèque Impériale de Paris par le P. Martinof. Paris 1858 нашелъ я на стр. 40 извѣстіе, что въ Императ. Парижской Библиотекѣ находится рукопись скорописная XVII. вѣка, въ 4 въ двухъ колоннахъ cod. 302 л. подъ заглавіемъ: Dictionarium latinoslâvicum operi Calepini servata verborum integra serie conformatum, studio atque opera Reverendorum in Christo patrum Epiphanii Slavienickii et Arsenii Koreckii Satanoviensis, ordinis S. Basilii. Moschoviae, anno reparatae salutis 16(50). [2] Руководствуясь этой указ-

кой я тотчас примѣтилъ сходство того Словаря съ рукописнымъ Словаремъ „Латино-славянорусскимъ“ находящимъ ся во Львовѣ, о которомъ я имѣлъ честь докладывать Впревосх. Немедленно обратился я къ известнымъ Словарямъ Латинскимъ *Ambrosii Calepini Dictionarium*. Въ сѣбшней Университетской библиотеки нашелъ я два изданія. Одно подъ заглавіемъ *F. Ambrosii Calepini Bergomensis Ord. Eremit. S. Augustini Dictionarium septem Linguarum Venetiis MDCXXXXIV* (1644). Другое имѣетъ слѣдующее заглавіе: *Ambrosii Calepini Dictionarium undecim linguarum, Basileae CIŮ ІХСІХ* (1598). Я сравнивалъ нашъ рукописный Словарь съ I и II изданіемъ Калепиніева Словаря и убѣдился, что онъ почти совсѣмъ соглашается съ Дикціонаріемъ одинадцати языковъ такъ, изборомъ словъ, какъ и алфавитнымъ порядкомъ и смысломъ прибавленныхъ словъ славянорусскихъ. Этимъ открытіемъ стало ближе опредѣленно какъ и достопамятность значеніе такъ и цѣнность Львовскаго экземпляра, о коего происхожденіи XVII стол. нѣтъ никакого сомнѣнія. — Стало быть это нечто другое, какъ копія современная Словаря (Латино-славянской половины) составленнаго Епифаніемъ Славинецкимъ и Арсеніемъ Корецкимъ изъ [3] Сатанова. Сатановъ городокъ въ нынѣшней, Подольской Губерніи на границѣ Галиціи. Полный списокъ того словаря обрѣтается въ Парижской библиотекѣ. Стоило бы труда подробнѣе испытать и изслѣдовать объ сходствѣ или различіи Парижскаго экземпляра. Но такъ какъ я не имѣю никакихъ сношеній съ учеными Славистами въ Парижѣ, осмѣливаюсь доложить В. Превосх. объ состояніи вещи, надѣясь по благосклонному вниманію, коего удостоились мои донесенія, что В. превосх. въ интересѣ науки благоизволитъ принять мѣры въ точномъ изслѣдованіи сходства мною сдѣланныхъ снимковъ съ рукописнымъ Словаремъ обрѣтающимся въ Имп. Парижской библиотекѣ. Хотя уже положительно утверждать можно, что Львовскій экс. есть копія Словаря Латино-славянскаго, составл. Епиф. Слав. и Арсен. Корецкимъ — но можетъ быть все таки изъяснится, что эта копія писана рукой Медвѣдева какъ я первоначально утверждалъ. —

При этой случайности имѣю честь прибавить, что упомянутый Словарь еще не проданъ. Ни графъ Баворовскій, ни князь Чарторижскій не рѣшились дать уреченной владѣльцемъ суммы.

Нынѣшній владѣлецъ словаря Гнъ Яковъ Савчинскій знакомое корреспонденту Гну Должикову лице убѣжденъ указаніемъ моимъ на подобный словарь въ Парижской библиотекѣ, изъяснился при свиданіи со мной въ послѣдній разъ, что онъ можетъ отступить свою рукопись за 100 руб. сер. [4] Впрочемъ Онъ же (Гнъ Савчинскій) радъ бы былъ услышать, какъ высоко оцѣняются въ Россіи таковыя рукописи, сколько

можетъ надѣяться получить за нее — и ожидаетъ въ томъ отношеніи рѣшительнаго отвѣта Вашего Прев. Въ увѣреніи исполненной должности общаго посредничанія имѣю честь пребывать съ совершеннымъ Высокопочитаніемъ В. Превосх. покорнѣйшій слуга

Я.

12/3 859. н. ч.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 324.

*Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис.
дня 17. III. 1859 р.*

V Praze dne 17. března 1859.

Drahý Příteli!

Odporučuji Ti pana Suchomlynova, který chce Ruský národ v Haliči poznati; najdeš v něm příjemného, tovaryšského člověka. Jest tomu již hezky dávno, co jsem Ti nepsal, ale člověk jest ustavičně zapřažen jako v mlýnském kole, a pro samé starosti a práce k přátelské korespondenci málo kdy přijíti může. Jsem dosud ještě dosti zdrav a silen, ale cítím, že přicházejí leta, a že snad za nedlouho budu se muset ohlížeti pe nějakém odpočinku. Zvláště bojím se o zrak — a člověk není ani na polovici dráhy, již sobě vytknul! V „Památkách“ pokračuji jak mohu i přemáhám překážky, s kterými vždy ještě bojuji jako každé literární podniknutí u nás má co bojovati. Moje rodina Bohu díky jest zdráva, O Wiśniowských na Pokutí ledva že za rok jednou zprávu dostávám. Doufám že jsi zdrav i s rodinou šťasten, což bych Ti od srdce přál. Jako novinku musím Ti sdělit, že se náš Erben, ovdověv před 1½, letem nedávno s mladou pannou opět oženil. Kdybys sobě přál, aby v našem encyklop. slovníku některé biografické a národopisné články Vaše byly, posílám Ti zde pozvání, ale oznámíš nám, které články bys zpracovati chtěl, aby se zde jedna věc dvakrát nedělala. Líbám Tě co nejvřeleji, a zůstávám vždycky ten samý ačkoliv nedbalý dopisovatel přítel

K. Vl. Zap.

Лист писаний на 1 стороні 4°. — 2 стор. пуста; на 3 стор. друковане запрошенє до співробітництва в виданю „Нау́чного словника“, підпис. Фр. Вл. Піґером, як редактором, якого не відпечатуємо. На 4 стор. адреса:

P. T. Panu kn. Jakubu Jarosl. Hołowackému c. k. professoru ruského jazyka na universitě Lvovské.

Ч. 325.

*Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, без дати,
пис. в марті 1859 р.*

Ваше Высоко Преподобіє! Милостивый Государь!

Извѣщаю Васъ, что я получилъ почтою присланные мнѣ 27 экзем-
плярѣвъ ~~литургій~~, но въ одномъ экс. недостаетъ числа 13. т. е. тринад-
цятаго — извольте затѣмъ мнѣ оно подѣ Kreuzband камо скорѣе надо-
слать. Попытка идетъ довольно хорошо; я оставилъ уже 12 экс. надѣюсь
и прочи распродать; — денги своевременно Вамъ точно отошлю. —

Благ. г. Дѣдицкій издаетъ теперь новую брошюру: „О неудобности
латинской азбуки въ письменности русской“ — нынѣ уже второй листъ
печатається — но издержки самъ покрывае, потому что Благ. г. Совѣт-
никъ Качковскій денегъ обѣщанныхъ не посылаетъ. —

На Воскресеніе будете уже имѣть ее во Львовѣ. [2] Письмо Ваше
я отдалъ Вашему брату. Вашъ шуринъ г. Бурачинскій здоровъ, кланяется
Вамъ, — хорошо сдѣлалъ испытѣ. Готовитесь на Конституцію, контри-
буцію военную, и — на самую войну, — но я думаю, что такъ далеко
не зайдемъ теперь, но еще благовременно помиримся. Австрія кажется
только страшитъ, а Французы тоже. Желая Вамъ счастливаго Воскресенія
Христова и прощайте.

Знакомыхъ поздоровите.

Вашъ искреннѣйшій другъ и слуга

Іполитъ Ивановичъ Крыницкій.

Въ Суботу.

Лист писаний на 2 сторонах 8^о.

Ч. 326.

*Лист Богдана Дѣдицького до Якова Головацького, пис.
дня 18. III. 1859 р.*

Высокопочтеннѣйшій Господине!

Знаючи о моей доброй волѣ и о безграничной моей къ Вамъ пре-
данности, Вы не припишете мое молчаніе ніякой иной причинѣ, якъ лише:
недостатку времени. Для того и не буду нынѣ изъ сего передѣ Вами,
Милостивѣйшій Господине, извиняти ся, тѣмъ паче, що надѣюсь вскорѣ
съ Вами увидѣтися. Истощивши бо черезъ зиму силы свои надѣ грекою
и латиною, я намѣрилъ ѣхати на великодніи вакансы до родины, абы

черезъ одинъ мѣсяць выпочати, та себе до дальшихъ трудѣвъ покрѣпити. Я привезу съ собою статью: „О неудобности латинской азбуки въ письменности русской“, надъ которою теперь по временамъ работаю, и взглядомъ печатанія которой радъ бымы съ Вами посовѣтовати ся. Я замовилъ ю уже въ „Сборнику“, но не радъ бымы ю тамъ помѣщати, бо урывково початаніе еи потребае, якъ „Новіи поезіи малорускіи“, 2—3 мѣсяцы, — а то дуже нудно. Впрочемъ я уважаю вопросъ той за дуже важный, и по причинѣ появившихся поезій Г. Венглинського зааглаговременный; тожъ може лучше было бы издати особенну книжицу. Г. М. Качков-[2]-скій писалъ власнѣ вчера до Г. І. Крыницкого, що онъ готовъ мои сочиненія на свой счетъ печатати. Може принялъ бы онъ на себе сію статью, однакожъ я не согласилъ бы ся на тое онуюже ажъ до него посылати, бо дѣло надто проволокло бы ся. Скорше най возьме то на себе „Руская Матиця“ или фондъ вдовъ и сиротъ свяц. въ Перемышли, — а чей не стратятся. Думаю, не буде ту бѣльше якъ 3—4 листы. Но о томъ еще побесѣдуемъ.

Передъ колькома мѣсяцами сробилъ я знаомство съ Г. Иречкомъ, концепистомъ въ мин. просв., который мае переважное вліяніе на дѣла школъ рускихъ. Отъ колькохъ мѣсяцевъ учу его руского языка по Вашей грамматичѣ; тутъ наибѣльше маю способности указывати на Ваші великіи заслуги по языкословію. Онъ мае теперь о Васъ лучшее понятіе, — якъ и по части о самомъ же языкѣ рускомъ. Съ Г. Миклосичемъ бесѣдую иногда о нѣкоторыхъ непріятностяхъ по дѣлу нашей словесности; онъ все того мѣнія, абы писати о ней въ какой славнѣйшой газетѣ или особенныхъ брошюрахъ. Но къ сожалѣнію, у насъ теперь застой литературный, якъ майже не бывалъ отъ 848 николи. Афъ (sic), кобымы лишь добрался до якого постоянного [3] становища! Но оно еще отъ мене дуже далеко. Грека, а особливо латина, — то мои препятствія, котори не дозволяютъ менѣ дѣлати для Руси бѣльше, якъ улетный стишокъ въ продолженіи цѣлой недѣли!

Говорятъ ту чѣмъ разъ голоснѣйше о томъ, що мітрополитомъ буде Его Впр. Г. Сов. Шашкевичъ, — и то дуже вѣроятно. Тогда корректою нашихъ учебныхъ книжокъ може займется Г. Иречекъ, который уже ю мае въ прочихъ слов. языкахъ. Моя Читанка уже печатаеся; исправленія ограничуются большею частію лишь на слогаудареніе. Впрочемъ изъявлено ей все удовольствіе.

Съ Вашимъ Пчт. Братомъ схожусь довольно часто; онъ здоровъ, и теперь веселѣйшій и бѣльше откровенный. Съ прочими Русинами жию, благодаря мою толерантную натуру, въ наилучшомъ согласіи. Они всѣ жалѣють, що я мою охоту къ рускому письменництву принужденъ гасити холоднымъ трудомъ надъ латиною.

Якъ тамъ успѣла Ваша новая хрестоматія? Чей нашли Вы якіи матеріалы въ Сіонѣ и Сборнику. Статью переводну Вашего Брата о „четырехъ стихіяхъ воспитанія“ можно бы всю помѣстити.

Надѣючись вскорѣ съ Вами лично бесѣдити бѣль-[4]-ше, засылаю свои искренніи поздравленія ГГ. Малиновскому, Шараневичу, Огоновскому и пишу съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ и почитатель

Богданъ А. Дѣдицкій.

Вѣдень 18/3 859.

Н. В. Статью мою „о неудобн. лат. азб.“ составляю о сколько возможно строго на основаніи науки, не пропуская при томъ особенныхъ замѣчаній на всякіи возраженія изъ стороны противной. Слогъ держу популярный, якъ въ критицѣ поезій Венглинского. Тамъ може легше найдеся якіи издатель, который положилъ бы начало осуществленію того плану, якіи подае намъ Г. Миклосичъ.

Лист писаний на 4 сторонах 8^о.

Ч. 327.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
дня 6. (18.) III. 1859 р.*

Милостивый Государь!

Получивъ экземпляръ Окружнаго Настирскаго Посланія и Шематизма Чина св. Василя В. въ пріятный долгъ вмѣняю себѣ изъяснить Вамъ искреннѣйшую благодарность за сдѣланное мнѣ одолженіе. Конечно упомянутое Соборное Посланіе весьма замѣчательно по своему содержанию и предмету, а всего болѣе по искусствѣ діалектики, менѣе удачной. Я ни мало не удивляюсь, что Правительство не довольствуясь имъ, требуетъ еще болѣе уступокъ, ибо противорѣчіями и софисмами нельзя защитить истины. Вы справедливо замѣтили, что наказаніе Божіе уже постигло насъ. Чѣмъ кончится оно, нельзя пред-[2] видѣть. Жаль, что Вы не послали мнѣ болѣе экземпляровъ упомянутого напечатаннаго Соборнаго посланія. Оно стоитъ, чтобъ было распространено не только въ Галиции, но и въ Венгріи. Я осмѣливаюсь просить Васъ прислать мнѣ два или три экземпляра его. —

Имѣю честь при семъ препроводить къ Вамъ экземпляръ Азбуки. Если пожелаете имѣть болѣе экземпляровъ, то извольте отнестись или ко мнѣ, или къ издателю Андрею Поповичу (Andreas Popowics Pfarrer in Veresmarsch letzte Poststation Nagy Svöllös im Beregh Ugoschaer Komitate). Цѣна ни Священной Исторіи ни Азбуки не опредѣлены еще

издателемъ. Такъ какъ всѣ экземпляры сихъ сочиненій уже отправлены мною къ издателю ихъ, то, въ настоящую пору не могу я услужить Вамъ ни однимъ продаж-[3]-нымъ экземпляромъ.

Согласно желанію Господина Герговича, сего дня выслалъ я ему 10 экземпляровъ Церковной Газеты за 1856 и 1857 года. Увидимъ удастся ли ему продать ихъ. Впрочемъ у меня уже и разошлось нѣсколько экземпляровъ изъ числа ихъ сперва Вамъ мною объявленнаго. —

Около послѣдняго сего мѣсяца, надѣюсь быть въ Унгварѣ, а около 10-го Апрѣля по лат. вел. на приходѣ. Отсюда намѣреваюсь отправиться 25-го сего мѣсяца.

Согласно требованіи Вашему при семъ посылается Вамъ Вторая часть Правительственнаго Вѣстника за 1858 годъ съ тѣмъ замѣчаніемъ, что оглавленіе содержанія на второй семестръ только въ нѣмецкомъ текстѣ существуетъ такъ какъ переводъ его до сихъ поръ еще не напечатанъ. Цѣна его 90 kr. въ новой монетѣ.

[4] Прошу не присылать ко мнѣ никакихъ денегъ, — можетъ быть, мнѣ также понадобится что нибудь выписать изъ Львова.

Имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ — Вашъ искренній другъ

Іоаннъ Раковскій.

Будниъ 6 (18) Марта 1859.

Лист писаний на 4 сторонах 8^о.

Ч. 328.

*Два начерки листів Якова Головацького: I. до К. В. Запа,
II. до В. Ганки, пис. дня 12. (24.) III. 1859 р.*

I.

Къ К. В. Запу.

Любезнѣйшій Другъ!

Письмо Твое полученное мною посредствомъ Гна Михаила Ивановича Сухомлинова возобновило во мнѣ пріятныя воспоминанія юныхъ лѣтъ, лѣтъ незабвенныхъ сожителства нашего во Львовѣ — когда мы вмѣстѣ радовались успѣхами въ движеніи Словянства, вмѣстѣ мечтали о судьбахъ нашего народа и надѣялись на лучшую будущность. — Еще во время послѣдняго нашего свиданія въ Прагѣ неостыгла была крѣпкая надежда — но съ того времени каковы перемены! — Мечты и надежды развѣяны безпощаднымъ подувомъ противнаго вѣтра современныхъ

событій — и остался самый костякъ изъ великолѣпнаго творенія. — Съ грустнымъ сердцемъ и опытомъ утвержденною недовѣрчивостію смотришь въ грозящую нынѣ новыми тучами будущность. Что касается содѣйствованія моего въ издаваніи Енциклоп. чешск. словаря, я охотѣе принялся бы за трудъ — но досуга нѣтъ. У меня разнообразныя работы и заботы — занятія и труды, что даже общать не возможно; потому что общавъ нужно и сдержать слово русское. Я напишу къ Гну А. Петрушевичу, можетъ быть онъ заступитъ меня въ томъ дѣлѣ. —

Впрочемъ я здравъ и семейство мое живетъ благополучно. У меня есть 4 дочерей и одинъ сынъ. — Старшая дочь Людмила имѣетъ 13 годовъ, младшая Святославка 1½ года, сынъ Ярославъ кончитъ десятый годъ. — У Тебя тоже есть свое семейство [2] и Ты вѣрно испыталъ родительскія радости и родительскія печали и хлопоты. Поздравляю Гна Эрбена — и желаю (sic) Ему благополучности.

Здравствуй и не забывай Твоего друга. —

Я. Г.

Львовъ 24/12 Марта 859.

Извини, что я пишу на русскомъ языкѣ — это языкъ, который, по всему вѣроятію, самое долгое время удержится въ цѣлости, когда по непреодолимой судьбѣ всѣ славянскіе нарѣчія онѣмечится должны во всеобщемъ пангерманскомъ наводненіи. —

Гну В. Заппу въ Прагѣ.

II.

Ваше Высокоблагородіе Милостивый Государь!

Письмо Ваше вмѣстѣ съ книгами я получилъ отъ Гна Мих. Ив. Сухомлинова. — Я буду стараться продать присланные 20 экс. Вами сочиненной Грамматики — и своевременно отошлю Вамъ по почтѣ взысканныя деньги. — Желаемой Вами брошюры не могу Вамъ сейже часъ доставить потому, что напечатанно не больше экс. какъ сколько нужно было къ разосланію по всѣмъ приходамъ Епархіи Львовской. Можетъ быть я еще позже добуду и пошлю Вамъ. —

За присланную Вами брошюру Ъзберы я очень одолженъ Вамъ. Она возбудила во мнѣ желаніе читать самое сочиненіе Г-на Ъзберы „Kiril a Method nepsali nihdy hlacholsky než Kyrilsky“. — Признаюсь бо со стыдомъ, что я еще не читалъ ее. Рѣшительныя и безусловныя потупленія этого замѣчательнаго сочиненія, съ каковыми громогласно отозвались Гапушъ, Небескій, изд. Свѣтозора и др. до той степени предупредили меня, что я [3] даже не любопытствовалъ получить ее, хотя

и не соглашался безусловно съ мнѣніемъ Г. Шаффарика и Гёфлера, а ожидалъ болѣе убѣдительныхъ доказательствъ. Теперь прошу благоизволите прислать мнѣ вышереченнаго сочиненія Гна Ъзберы 1 экз. на который прибавляю 1 гульд. австр. Вал. — Объ новостяхъ ничего хор. говорить, — въ настоящихъ обстоятельствахъ не возможно успѣвать Литературѣ. Г-нъ Мих. Иванов. скажетъ Вамъ болѣе такого, что удобнѣе изустно объяснено быть можетъ, чѣмъ выражено на письмѣ. — Въ Перемышлѣ печатается на иждивеніи Епископскаго Собора новое красивое изданіе Церковно-славян. библіи съ ксилографическими Иллюстраціями на подобіе изданій Липскихъ библ. Программу изданія и пробные листы пошлю Вамъ позже. —

Поручаясь Вашей благосклонной пріязни и засылая почтеніе Гна Дениса Ивановича имѣю честь пребывать Вашего Высокоблагор. Милостивый Государь преданнѣйшій

Гну Ганкѣ.

Я. Г.

Львовъ 24/12 марта 859.

Листи писані на 3 сторонах fol.

Ч. 329.

*Лист Ал. Дужновича до Якова Головацького, пис. дня
23. III. (4. IV.) 1859 р.*

Пряшовъ 4 Цвѣтня / 23 Березня 859.

Дражайшій другъ и братъ!

За Трїодъ постную Г. Герговичу еще приходит 8 fl. 12 kr. новои Монеты, и я здѣсь посылаю 8 fr. К. М. — считайте ся съ нимъ. — Что вы братъ мой видали для меня, то прошу считайте себѣ все или изъ вашихъ 4 fl. или изъ денегъ можно отъ Г. Герговича пріемляющихъ, бо то все, что отъ Г. Герговича пріято будетъ, да останется тамо на Матину, или домъ народный, какъ вамъ то угодно будетъ. Помучилъ я одну рукопись польску, которая можетъ быть занимательна для васъ, — тую посылаю для народнаго дома [2] посылаю такожде для народнаго дома Statuta Capituli Eperjessiensis, думаю, что Г. Малиновскому, дѣльце тое пріятно будетъ, да останется въ память въ народномъ домѣ. Такожде посылаю Азъ Буку народную, изъ которой Угорскіе русины зачались учиться; она уже не употребляется болѣе, а народъ токмо тую жаелаетъ, да помѣстится такожде памяти ради въ народной Библіотекѣ.

Братъ! я и постарѣлъ, и поддупалъ отъ гоненій, уже со всѣмъ пересталъ дѣлать на литературномъ полѣ, гдѣ саміи кустарники пора-

стають, все поле мое есть Пустыня Аравская, каменистая и мертвымъ моремъ залитая, вотщо [3] дѣлается, когда нѣтъ благословенія, ни росы возрастающей благое сѣмя! — Я пересталъ со всѣмъ, ожидая покойно кончину жизни. Павловичъ мой другъ, и той одинъ литературы рабъ, переписуетъ житіе святыхъ, но когда въ Перемышлѣ выходить такое, то должно и тое стремленіе перестать, и такъ останемся на молитвословѣ, какъ то и сказалъ одинъ *вашъ* всемогущій.

Раковский бывшій Редакторомъ Церковной Газеты, получилъ Прп-ходъ въ Мараморощѣ въ поселеніи Иза, Иза, гдѣ и почтовый домъ есть. Онъ также отрекся Литературы, и дается на господарство, на земледѣліе.

— Nostris jam cedimur armis Virg.

Впрочемъ когда Вы наветъ будете стосовати вашу Библію [4] наши до пѣро повернутся на Мадярщину, которую любятъ надъ всѣмъ. — Будетъ то радость вашихъ Тарабанщиковъ, и скажутъ себѣ въ воспаленіи сердца: *vicisti Galilee, vicisti.* —

О Метрополитѣ не слышати слова, многихъ непокоитъ тое жданіе, непонимая, что и Метрополиты такъ умирають, какъ нини смертныи.

Я цѣлую васъ, и Малиновскаго, отдайте и Г. Кузьемскому и всѣмъ Крылошанамъ, Г. Полиціи Директору, и Брату Его, да и всѣмъ братьямъ мое сердечное цѣлованіе, и помните брата и друга

Духновича.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 330.

*Лист Богдана Дѣдицького до Якова Головацького, пис.
в цвѣтніи 1859 р.*

Высокопочтениѣйшій Господине!

Пересылая Вамъ 100 екземплярей моего розсужденія „О неудобности лат. азбуки въ письменности русской“, прошу Васъ найусердѣйше, распродайте ихъ чѣмъ скорше межи знакомыхъ, и що лишь сберете въ одной недѣли изъ грошей, пришлѣть на имя Г. Ипполитъ Крыницкого сюда до Вѣдня, бо за печатаніе моеи брошюры еще не все заплачено. Хотя бо я, печатая уже сію книжицу, два разы писалъ къ Впчт. М. Качковскому, (который вѣдь самъ недавно пересказывалъ до мене черезъ Г. Кр. Гишлевича, що готовъ всѣ мои сочиненія властными грошми печатати), абы позычилъ менѣ на печатаніе того дѣльца 160 р.; — но къ сожалѣнію, и не знати по какой причинѣ, не получилъ я отъ него ни

отвѣта до нынѣ, ни грошей. Съ великимъ усиленіемъ заспокоилъ я тутъ въ какойсь части печатню, а бѣлая часть предъоставлена розпродажи, которая обы якъ найскорше ишла и была якъ наибилѣйша.

[2] Вправдѣ писалъ я въ попереднѣмъ письмѣ до Васъ, що реченное дѣльце буду печатати въ Львовѣ, и Вы, Милостивѣйшій Господине, изволили навѣтъ менѣ донести, що гроши на печатаніе тамъ найдете: однакожь отмѣнивши свой плянъ ѣханья до Львова, я отмѣнилъ и другій, касающійся печатанія. Уже для извѣстныхъ буквальныхъ потребъ мусѣлъ я печатати въ 2000 экс. лишь у Мехитаристовъ, за другіи причины легко догадается. Половину дохода опредѣляю на фондъ вдовичій, и надѣюсь, що такъ брошюра скорше розпродается. — Що до содержанія, знаю, що суть въ ней нѣкоторіи недосмотры, или гдѣкуда не полное мыслій развитіе: однакожь я спѣшилъ съ тѣмъ дѣломъ, якъ еще съ ніякимъ инымъ, тѣмъ бѣльше що при писаніи узналъ емъ, яко одинъ знакоми-тый нашъ литератъ (Н. У.)¹⁾ выгатовилъ уже просторонну статью съ цѣлею заведенія у насъ лат. азбуки. На счастье, Г. Редакторъ „Вѣст.“ есть такъ благородный, що оной статьи не хотѣлъ помѣстити въ „Сборнику“; для моихъ же трудовъ въ против- [3] номъ направленіи открывае онъ охотно колумены своей часописи. —

Въ Вашемъ дѣлѣ, с. е. о Вашей грамматикѣ писалъ уже безсомнѣнно Вашъ Пчт. Братъ, я лишь то додаю, що мои представленія въ еи пользу ничого не помогли. Здаеся, що вскорѣ розписанъ буде конкурсъ на сочиненіе простороннѣйшой грамматики для гимназій, може въ родѣ польской. Извинѣтъ, що такъ спѣшу съ письмомъ, я хотѣлъ бы оно еще чинѣ отдати на почту.

Зъ недѣли пошлю Вамъ еще якіхъ до 500 экс. якъ лишь доставить ихъ менѣ переилетчикъ; а межи тѣмъ прошу усердно, продавайте тіи, бо потребую грошей. Если бы продажа добра пошла, и гроши вернули ся, то печаталъ бымы сейчасъ и другое дѣло въ пользу Дома Народного.

Засылаючи искреннѣйшіи поздоровленія Вашей почтеннѣйшой семьи пишу съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Богданъ А. Дѣд.

Вѣдень.

[4] Н. В. Извольте донести якъ Г. Проф. Керекіарто, (можетъ черезъ Г. Шараневича), що Г. Кр. Сов. Шаш. свое дѣло для него давно совершилъ, а тѣлько не знае причины, чему оно такъ долго отягае ся. На такую проволоку въ надаваніи учительскихъ декретовъ жалѣются мо-

¹⁾ Ник. Устиянович.

лодіи люди, сдѣлавшіи проф. испиты, изъ всѣхъ майже галицкихъ гимназій, — а причины замедленій не знае ни Ш. ни Г. Иречекъ.

Еще разъ прошу Васъ, пришлите гроши чѣмъ скорше, ибо я здѣсь въ торопяхъ великихъ. Нынѣ чувствую весь тягарь моего троякого пожертвованья: духомъ, грошми, и заботою о фондѣ вдовичій. На одного вѣдай то надто много! Того ради еще замѣчу, що хотя моей брошюрѣ цѣна опредѣлена, — но все таки жертвамъ на вдовы и сироты предѣловъ не ставится.

Лист писаний на 4 сторонах 8^о.

Ч. 331.

*Лист барона Корфу до Якова Головацького. пис. дня
6. IV. 1859 р.*

Милостивый Государь, Яковъ Оедоровичъ!

Въ слѣдствіе письма Вашего, отъ 28 Февраля 12 Марта, честь имѣю увѣдомить Васъ, что описаніе Славяно-Латинскаго словаря, хранящагося въ Парижской Императорской Библіотекѣ, сдѣлано было, еще прежде Г. Мартынова, извѣстнымъ нашимъ археологомъ С. М. Строевымъ и помѣщено въ изданномъ въ Москвѣ, въ 1841-мъ году „Описаніи памятниковъ Славянорусской литературы, хранящихся въ Публичныхъ Библіотекахъ Германіи и Франціи“ [2] (112—114 стр.). Для большаго удобства въ сличеніи сей рукописи съ принадлежащею Г. Савчинскому, я вмѣняю себѣ въ пріятный долгъ препроводить у сего къ Вамъ копію съ составленнаго Г. Строевымъ описанія Парижской рукописи.

Къ сему неизлишнимъ считаю присовокупить, что Императорская Публичная Библіотека, по крайне ограниченнымъ ея средствамъ, рѣшительно отказывается отъ покупки предлагаемой Вами рукописи. Что же касается до цѣны подобныхъ рукописей въ Россіи, то она, какъ всегда и вездѣ, опредѣляется внутреннимъ содержаніемъ и значеніемъ рукописи, ея сохранностію и другими условіями, независимо отъ средствъ покупателя, а потому я и не могу сообщить Вамъ никакого положительнаго на сей вопросъ отвѣта.

Примите, Милостивый Госу- [3] дарь, свидѣтельство моего къ Вамъ почета.

Баронъ М. Корф.

На першій стороні на долі з правої сторони:

Я. О. Голованкому.

На третій стороні з лівої сторони з долу:

С. Петербургъ 6/18 Апрѣля 1859 года.

N. 282.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 332.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
8 (20) IV. 1859 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Оеодоровичъ!

Такъ какъ Богданъ Андреевичъ рѣшился на Пасху остаться во Вѣнѣ, потому что началъ печатать здѣсь свои статьи въ особенной брошюрѣ, то и я спѣшу послать Тебѣ кое что по почтѣ, желая щобъ Ты успѣлъ книги эти получить вовремя вакансовъ, именно:

Извѣстій Академіи Импер. VI тома выпускъ 2, 3, 4 и 5 (кажется мнѣ 1-аго недостаетъ).

Боснія Путевыя записки 3 экз. Тебѣ

dto 1 экзмп. Г. Бѣлевскому

Боснія въ началѣ 1858 года — Тебѣ

dto dto dto Г. Бѣлевскому.

Отчетъ Демидовскихъ наградъ Тебѣ.

Позже пошлю больше.

Касательно Твоей Грамматики русской Богданъ Андреевичъ былъ съ допросомъ у Шашкевича — но тотъ выговаривался, будто не знаетъ, будетъ ли она печататься, или нѣтъ. — По его мнѣнію эта рукопись уже не соотвѣтствуетъ програмѣ [2] какая теперь предложена для подобныхъ сочиненій. Кажется изъ всего, что онъ противенъ ея изданію, и надо будетъ пождать, пока онъ не будетъ митрополитомъ, или какимъ нибудь чертомъ, и не уступится отъ сюду, чтобъ бушовать опять въ другой какой области.

Изъ новостей мало — почти ничего — политика все поглотила — и виситъ черной тучею надъ нашими главами. Худо будетъ, такъ или сякъ, будетъ ли война или нѣтъ.

Желая Вамъ любезные благополучныхъ праздниковъ, цѣлую Васъ сердечно. Прощайте и кланяйтесь всѣмъ друзьямъ и любите Вашего Брата

Івана О. Головац.

20/8 Апрѣля 1859.

Г. Крыницкій благодарить за книги, но въ нихъ чего то недостаётъ, кажется нѣсколько неполныхъ экзем. Спѣшу, чтобъ не замедлить почты [3] Богомольца не будетъ теперь, можетъ быть позже.

Лист писаний на 3 сторонах 8⁰.

Ч. 333.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького,
пис. дня 22. IV. 1859 р.*

Достопочтеннѣйшій Профессоръ Милостивый Государь!

Въ первыхъ желаю Вамъ здраваго и веселаго Праздника Пасхи — если только мое письмо не опоздаться. —

Вовторыхъ испрашиваю ласкаваго извѣщенія сколько мнѣ прислать денегъ на пренумерату Słownik Polskiego języka Wilno 1857 — котораго я уже имѣю XI выпускъ по слово kojnia стр. 504 включительно — а прочіи выпуски, по Вашему ходатайству имѣю надежду получить черезъ книжную лавку Г. Миликовского въ Львовѣ.

Нѣтъ ли еще за сей годъ чешскихъ книгъ издаваемыхъ Ческою Матерію — вона кажется теперь праздновать подобно рутенской.

[2] Нѣтъ дальшихъ выпусковъ Извѣстей Акад. Наукъ особенно Словарей Церковнословенск. Малорусскаго и Литовскаго?

Не получили Вы какихъ филологическихъ новостей?

Достопочтенному Госп. Зубрицкому, прошу при способности засвидѣтельствовать мое почтеніе — Неутотымый старикъ-Исторіографъ Галыча, будетъ печатать свои статіи въ „Skarbcu polskim“.

Вручаясь ласкавой памяти и прежней дружбѣ остаюсь съ должнымъ почтеніемъ

Вашимъ почитателемъ

Ант. Петрушев.

22 Апріля 1859

Новица.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 334.

*Лист Ивана Головацького до брата Якова, пис. дня
3 (15) V. 1859 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Θεодоровичъ!

Опасенія мои мало по малу сбываются; государство уже въ началѣ войны находитъ всюду затрудненія. Германія или не можетъ или

не хочет съ нами идти, Россія совершенно отчуждена. Бѣда! и полно. Къ чему это заведетъ?!

Отъ двухъ трехъ дней посятся здѣсь полновѣсные слухи, всякій толкуетъ по своему — по всѣмъ соглашаются въ томъ, что должна наступить какая-то рѣшительная перемѣна. Три главные лица нашего правительства, Грюнне, Буоль, Бахъ избраны, какъ говорятъ, жертвою этой перемѣны, и въ добавокъ примѣчаютъ, что этой жертвы требуетъ Россія. Боже мой! возможно ли, чтобъ нашъ Императоръ согласился на подобныя требованія, слѣдствіемъ которыхъ долженъ бы послѣдовать опять совершенный переворотъ! Осѣни Его, Боже, духомъ Твоимъ!

Это новость вообще. —

Касательно нашего народа готовится тоже окончательный ударъ. Дѣло кажется, въ министерствѣ просвѣщенія уже кончено, ибо Шашкевичъ получилъ этотъ актъ *post expeditionem ad videndum*!! Чехи отнимаютъ у насъ кирилицу, и навязываютъ свою правопись. Какъ я предполагалъ, секретарь Бречекъ виновникомъ всего; онъ написалъ брошюру „Über den Vorschlag, das Ruthenische mit lateinischer Schrift zu schreiben“ — но ей получить нельзя нигдѣ, она раздается только приватнымъ довѣреннымъ лицамъ.

Съ концемъ сего или въ началѣ будущаго мѣсяца ѣдетъ Бречекъ въ Львовъ, тамъ составитъ подъ его предсѣдательствомъ коммисія по этому вопросу, и дѣло будетъ кончено тѣмъ, что въ Октябрѣ мѣсяцѣ наши русскія дѣти начнутъ учиться уже по чешскимъ букварямъ а кирилица пойдетъ вкомешъ! О! Какъ это будетъ хорошо! Какое странное поприще для Чехо-Славянъ! Кто бы то подумалъ, чего не успѣли столѣтія, это сдѣлаетъ геній — Бречковъ!!! Между тѣмъ увидимъ, если доживемъ, что будетъ за два-три года? — Пусть [3] торжествуетъ чешская и польская интрига — тѣмъ чувствительнѣе будетъ разочарованіе ея.

Шашкевичъ и Вислобоцкій ходятъ какъ опарены — все это сдѣлалось безъ ихъ вѣдома, поза ихними плечами. Шашкевича никогда не видали столь разъяреннымъ; онъ предложилъ министру *pro memoria*, въ которой высказалъ всю горечь правды, даже погрозился, оставить свое здѣшнее достоинство. *Risum teneatis amici*! Развѣ нуженъ онъ будетъ здѣсь, если перестанутъ издаваться кирилскіе учебники. Его Чехи сами пошлютъ въ отставку, какъ человѣка исполнившаго задачу, т. е. копавшаго яму подъ другими, и наконецъ попавшаго въ нее! *Sic transit gloria mundi*! Вотъ какую штуку доказалъ Чехъ! И Полякамъ дулю, и намъ дулю! а себѣ все! Подумалъ ли онъ, что теперь ждетъ его самого? — Увидимъ, повторяю, если доживемъ! —

Главное дѣло, что скажутъ наши Епископы, нашъ новый Митрополитъ, Оома Полянскій, что наше священство, и весь образованный классъ? Развѣ ихъ уже нѣтъ на свѣтѣ? Развѣ станутъ допрашиваться только однихъ Черкасскихъ, Устіяновичей, Лозинскихъ, [4] развѣ духъ нашего народа, и нашей вѣры уже ни по чемъ?! Я увѣренъ, что Г. Бречекъ услышитъ такой ужасный шумъ при этой комиссіи, что не будетъ знать куда скорѣе бѣжать. Впрочемъ можетъ быть, я ошибаюсь, и тогда рѣшительно можно будетъ сказать: *Finis Rutheniae!* по крайней мѣрѣ до времени какого новаго переворота! — Вислобоцкій надѣется, что эта гроза теперь еще пройдетъ мимо насъ, будто потому, что министры Бахъ и Кеппенъ еще на нашей сторонѣ. Малая надежда! —

Слава Богу, что нашего Андреевича вовремя паткнулъ духъ святой, и онъ успѣлъ своей брошюрой предупредить Бречковъ замахъ!

Не подозрѣвая ничего, Богданъ поднесъ одинъ экземпляръ ея сему послѣднему, въ то время, когда онъ тоже печаталъ свою брошюру. Бречекъ ужасно возмутился, и сталъ негодовать, почему Богданъ ему это не сказалъ. Какой хитрецъ! Бречекъ довершилъ печатаніе своего памфлета, но кажется по причинѣ столкновенія съ Богданомъ не пускаетъ ее въ продажу.

Посылаю Тебѣ Русскую Бесѣду томъ I за 1858 годъ. Мы всѣ, слава Богу, здоровы, и цѣлуемъ Васъ Любезнѣйшіе Вашъ братъ
Иванъ Оеод.

Вѣна 3/15 Мая 1859.

(На другій і третій сторін містять ся така дописка).

Въ половинѣ Марта еще писалъ Устіяновичъ своему сыну Корниту, гдѣ выражается, что между нимъ и Литвиновичемъ зашла какая то ужасная катастрофа, въ слѣдствіе которой онъ заклился писать Вислобоцкому развѣ за гробомъ!!! Что это значитъ? Не знаю.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 335.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис.
для 8 (20) V. 1859 р.*

Иза 8 (20) мая 1859.

Милостивый Государь!

Съ праздника св. Благовѣщенія я занимаюсь должностію приходскаго священника. До праздника св. Пасхи я почти не выходилъ изъ церкви. Все это время было посвящено мною выслушиванію исповѣди кающихся и совершенію обычнаго богослуженія. По прошествіи св. Недѣли я посѣтилъ брата моего приходскаго священника, состоящаго въ

берегскомъ комитатѣ въ селѣ Свалаявѣ и предпринялъ кое какіе разѣзды къ приходскимъ священникамъ сосѣдямъ моимъ. Въ минувшее воскресенье, 3 (15)-го Мая я былъ инсталлированъ въ приходскаго священника. Такимъ образомъ я опять вступилъ на поприще, на которомъ находится по окончаніи курса, за двадцать предъ симъ лѣтъ. Доселѣ, благодаря Бога, все благо(по)лучно. Прихожане, кажется, довольно послушны. По крайней [2] мѣрѣ по нынѣ, на нихъ не имѣю причины жаловаться. Но едва ли удастся мнѣ остаться съ ними въ такомъ согласіи, ибо вскорѣ принуждены будутъ приняться за построеніе новаго дома для приходскаго священника; при чемъ обыкновенно свикли произойти распри и несогласія между священникомъ и прихожанами. Вообще здѣсь все приходскія и церковныя зданія находятся въ весьма пренебреженномъ и запустѣломъ состояніи. — Священники епархіи сей весьма жалѣютъ о потерѣ церковнаго журнала. Они вообще согласны съ нашимъ образомъ мыслей. Большое отвращеніе можно замѣтить въ отношеніи къ школьнымъ книгамъ, издаваемымъ въ Вѣнѣ. Въ нихъ и самое ученіе Восточной Церкви мѣстами повреждено и испорчено. —

Повторительно прося Васъ о присланіи нѣсколькихъ печатныхъ экземпляровъ извѣстнаго Пастырскаго Посланія объ употребленіи языка въ проповѣдяхъ и моля Васъ о полученіи отъ Васъ вѣстей о жизни Галичанъ, имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ

Вашъ вѣрный другъ

Іоаннъ Раковскій.

Лист писаний на 2 сторонах 4^о.

Ч. 336.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня
18 (30) V. 1858 р.*

Высокопочтенный Господине!

Минувшого тыждня передалъ я Г. Выслободскому залученное тутъ „Освѣдченіе рускои азбуки дотычающее“ для помѣщенія въ его Сборнику; но къ сожалѣнію Г. В. не могъ сей статьи, помимо пайлучшой своей волѣ, въ газетѣ своей помѣстити, понеже Г. Ір. вызвалъ его листовно отъ имени будто самого Г. Министра, абы не воспоминалъ въ своей газетѣ ни однимъ словомъ о моей брошюрѣ дотоль, пока дѣло сіе не рѣшится въ дорожѣ официальной. Въ слѣдствіе того многоважное освѣдченіе Г. Миклосича залежало въ текахъ Редакціи, и коли я нынѣ оное Вамъ пересылаю, може буде уже за пѣздно. Не смотря на то поль-

зуйте хоть рукописію, и оголосѣть веѣмъ, кому на томъ вѣдати залежить. Для лучшаго рѣчи розвѣданія сообщу Вамъ слова Г. Пр. Миклошича, о сколько ихъ запамятаю, въ слѣдующемъ.

Послѣ изданія моеи брошюры сошелся я съ Г. Профессоромъ въ первый разъ 21 с. м. Привитавшись со мною [2] сталъ онъ немедлячи такъ говорить: Ich danke Ihnen für ihre mir zugesendete Brochure. Ich habe sie also gleich gelesen, und bin mit ihren Ansichten vollkommen einverstanden. Ich danke Ihnen auch herzlich dafür, dass sie mich darin in Schutz genommen haben, indem sie meinen eigentlichen Zweck, den ich beim Schreiben ruth. Worte mit lat. Schrift im Sinne hatte, der Wahrheit gemäss interpretirten. Ich erkläre Ihnen noch einmal, dass ich dabei nur jenes bezweckte. Im höchsten Grade aber schmerzt es mich, dass manche Gegner der kyrilica meinen Namen auf die unehrenhafteste Weise missbraucht haben, indem sie mir Tendenzen unterschieben, die ich nie hatte, und gegen die ich entschieden protestire. Ich war nie gegen irgend eine historische Orthographie, d. i. eine solche, die sich auf dem Gebrauche vieler Jahrhunderte basirt, wie es namentlich die slavisch ruthenische ist. Ihre Schrift ist ihrer Nation ein heiliges Vermächtnis einer theuren Vergangenheit; wer davon rüttelt, der begeht eine grosse Sünde gegen Gott und die Menschheit, den er untergräbt das Leben einer Nation. Ich weise entschieden ein ähnliches Vorhaben von mir, und wälze die Verantwortlichkeit dafür auf jene, die sich an meinem Namen, an meiner Ehre versündigen. Ehe ich Gelegenheit gewinne sich darüber von meiner Seite näher auszusprechen, bitte ich sie u. bevollmächtige sie ihrem Publicum in meinem Namen positiv zu erklären: dass ich die slavisch-ruthenische [3] Schrift als die einzig für ihre Sprache passende und entsprechende ansehe, und dass ich in keiner anderen Schrift, die ich nur kenne, entsprechende Zeichen für ihr: и, я, ѿ, besonders aber für das echtslavisches ѣ finden würde. Übrigens glaube ich, dass sich bei Ihnen genug Leute finden werden, die ihr Interesse verstehen, und also wie sie denken; an diesen liegt es die heilige Sache ihrer Nation würdig zu verfechten, und ich bin überzeugt, dass auch Legionen von Intriganten und Hypotesenjäger ihren Schatz zu rauben nicht im Stande sind. — Столько помню изъ его словъ, якъ бымы ихъ слышалъ еще и нынѣ. Г. Профессоръ говорилъ тое все съ иѣякимъ пристрастіемъ справедливого оскорбленія, повторялъ еще кѣлька разы свое удовольствіе надъ моею брошюрою, стискалъ мене за руки, и колимъ его пыталъ, не має ли якихъ показаній или допросовъ изъ выше, отвѣтилъ рѣшительно, що уже выше 4 лѣтъ В. Министерство не призываетъ его никогда къ яковому совѣту, и ему здається, яко бы отъ того часу всю

ласку и довѣріе утратилъ. Къ сожалѣнію, такъ оно и есть, ибо я о томъ знаю! — Зъ другой стороны донесу Вамъ еще, що и самъ І. П. Шафарикъ, тестъ Гна Ір....., вовсе неудоволенъ изъ своего зятя, що тотъ за далеко поїшолю на не свое поле! О семъ [4] писалъ недавно молодой Шафарикъ-сынъ къ одному изъ моихъ Профессоровъ (Г. А. Людвигу), а тотъ вѣдаючи о нашомъ дѣлѣ, извѣстилъ мене о томъ приватно. Такъ два мужи-авторитеты первого степени протестуютъ нѣяко противъ дѣланію намъ насилію, а намъ ли не протестовати? Мы тутъ Русины въ Вѣднѣ, будучи въ томъ взглядѣ всѣ одного духа, смотримъ на Васъ, Львовскихъ Русиновъ, съ невысказанымъ любопытствомъ, жаляючи узнати, якъ тамъ собѣ поступите, и чи предпріимете дальшіи кроки? Вѣдъ суть еще и высшіи инстанціи, где можъ бы принаимнѣй пожаловатись, якую злобу намъ бѣднымъ творять! —

Завтра поїде Г. Высл. къ Г. Министру Баху желати инструкцій, якъ собѣ поступити мае нынѣ при томъ несогласіи, яке въ двохъ офіціальныхъ органахъ (Газетѣ Львов. и Вѣстнику) касательно одного и тогоже предмета (рускои азбуки) заходитъ. Мы ради узнати, що ему отвѣтять. — Но все таки зависло отъ Васъ, Русиновъ въ Галичинѣ живучихъ, бо вконцѣ лишь на Васъ откликнутся. — Мою брошюру, если ю мало купуютъ, роздавайте, кому можете, навѣтъ даромъ. Покамѣтъ пишусь съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Богданъ А. Д.

Вѣдень 18/30 5. 859.

На другій і третій сторони слідує дописка:

N. В. Залученни тутъ рукописніи екземпляры моего освѣдченія можете тѣмъ смѣлѣйше всюда роспространяти, понеже вчера Г. Миклосичъ освѣдчилъ даже нашимъ семинаристамъ: „Ich erlaube ihnen vor der ganzen Welt zu erklären, dass ich der entschiedenste Gegner der lat. Schrift in ihrer Anwendung für die ruth. Sprache bin, und dass ich für ihre Literatur die slav. ruth. Schrift als die einzig passende ansehe. Ich wiederhole ihnen und bitte sie: erklären sie es der ganzen Welt“. И говорилъ тѣ слова на коридорѣ съ такою силою, що иніи присутствующіи тому удивлялися. Посовѣтуйтесь съ Г. Дир. Хоминскимъ, може узнаете за добре сіе „Освѣдченіе“ особно напечатати и яко прилогу до моей брошюры присовокупити.

На 4 сторони слідує дописка:

NB. Перевести мое розсужденіе на польск. и нѣм. я не намѣряю, разъ понеже не маю часу и грошей, во вторыхъ що и русскій перво-творъ — при летаргу Русиновъ! — не находитъ покупу.

Лист писаний на 4 сторонахъ 8^о.

Ч. 337.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис.
дня 3. VI. 1859 р.*

Высокопочтенный Гдне Профессоре и Любезнѣйшій Друзе!

Ужасна вѣсть объ неслыханомъ, даже въ варварски времена насилію на наши священныя писмена, молнією пронеслась пожежь наше духовенство и народъ еще 6/18-го Мая. Всѣхъ сердце запеклося кровью. — Послѣ нѣсколько дней опять повторилась та сама вѣсть съ прибавленіемъ будто наши охотно гнутъ хребетъ свой подъ чужое иго. Каждый воспѣлъ: Боже нашъ, Боже нашъ вскую ны опустилъ еси!

Нынѣ заслышавъ зъ многихъ сторонѣ (писаль тоже Г. Совѣт. министр. въ Станиславовѣ) що проектъ заведенія чужихъ писменъ происходитъ отъ Богомовъ, легче въ нашей груди, — що убо будетъ пусть будетъ, коли наши лише неучаствуютъ въ семъ святотатствѣ. Мы въ нашихъ уединенныхъ сторонахъ толкуемъ якъ можеть сей навѣтъ нечестивый отъ духа злобы а то такъ: Враги Австрійи и мятежники желаютъ на користь своихъ мятежныхъ мечтаній подъ личиною Австр. патріотизма симъ на-[2]-силіемъ сердца вѣрныхъ Русиновъ оттолкнути отъ Австрійи — иль думаютъ наше вниманіе отъ происшествій на южной Славенщинѣ нашій для насъ болѣе драгливый пунктъ обратити, иль свою литературу розепрострашити на нашъ счетъ. Въ такой розсметъ ихъ входятъ и Поляки на которыхъ навѣвають надежду потеряное отыскати. Святый Отче Николае отжени отъ насъ всякое злосмрадїе ческое и Ляцкое да благопріятно воззовемъ ти: Радуйся Николае Великій Чудотворче!

Мы не можемъ въ ниоднимъ случаи равнодушно сему насилію присмотриватись а то въ моментѣ, когда наши родимцы свою кровь за Австрію въ Італіи проливаютъ, — тому каждый зъ насъ рѣшенъ если еще сїе еретическое шатаніе неутолилось до Самого Его Величества запротестовати. Ваше руководство иль по крайней мѣрѣ донесеніе о результатѣ 30 Мая было бы ожадаемое.

Примѣтити я долженъ и то, що наши священники полюбили Еппа Спиридона за то, що Онъ отѣхавши 30 Мая въ деревню, далъ будто познати Ъречикови и его затѣямъ, що Русскій Архієрей сей [3] грѣхъ святотатства братьей Славянъ противъ братьей Славянъ осуждаеть и гїенѣ предасть.

Прибавляю стихи Галицко-Русски, котры межъ нами ходять.

Най швецъ держится своего копыта,
Щобы пѣдошва гладонько пришта,

Коваль ный держить крѣпко за клѣщи
 А кравецъ ный сидить при свои иглѣ —
 Каждый ный буде мастромъ на своемъ
 Якъ кого зловлять на дѣлѣ чужомъ,
 Скажутъ всѣ люди: дивѣтесь дуракъ!
 Замѣсть желѣза, вергъ въ огонь ходакъ;
 Замѣсть клѣщами бралъ огонь шиломъ,
 Така то бѣда со свинскимъ рыломъ!
 Найже Ъ..... въ свое ческе пиво
 А не въ нашъ медокъ пхае свое рыло.
 Бо его рыло приберемъ въ ходакъ,
 Скажутъ Славяне Ъ..... дуракъ!

Вотъ за наши буквы пускай стихъ нашими буквами написанъ отомститъ между тѣмъ за наши прискорбія. —

Если Вы Любезнѣйшій послѣ борьбы аки атлета внѣ арены нынѣ почиваете на лавровыхъ вѣнцахъ — напишите щобы и я радовался — если же послѣ [4] трудныхъ, знойныхъ и неравныхъ сраженій окрыты ранами аки ветеранъ только съ тоскою слезою на минувше а безнадежно може на будуще позираете, то подайте Вашу оружіеносу десницу брату пускай онъ прижметъ ею до сердца своего и роздѣлитъ съ Вами болѣзни Вашихъ ранъ въ доказательство що онъ Вашъ искренній другъ

І. Николаевичъ Гумалевичъ.

3 Юнія 859.

Гдну Денису старому Нестору — Вч. соратнику (Михаилу) Вашему и прочей братіи мое глубокое почтеніе и братское поздравленіе.

Лист писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 338.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
 дня 3. VI. 1859 р.*

Высокопочтенный Господине!

Едва позавчера, т. е. по одданіи моего письма къ Вамъ на почту, узналъ я о появленіи статьи „Die lat. Schrift in der ruth. Sprache“ въ *Lemb. Zeitung* помѣщаемой. До нынѣ не читалъ я изъ неѣ болѣе, якъ лишь саме начало и статью III. Прошу Васъ усиленно, постарайтеся чѣмъ скорше о всѣ числа L. Z., въ которыхъ статья сія находится, и пришлѣте онѣ менѣ безъ отволочки, бо я тутъ не могу ихъ нигде комплетно достати. Статья вымѣренна непосредно противъ мене, но посе-

редно противъ всей Руси. Благодаря Всевышнему, що мене избралъ орудіемъ къ защищенію такъ великого дѣла, и дае менѣ теперь способность выступити съ оголошеніемъ нашихъ завѣтныхъ идей передъ лицомъ бѣлой публики. Не думайте, абы я не былъ въ состояніи на тую злобную клевету отвѣтити; я отвѣчу, скоро лишь цѣлое перечитаю, и отвѣчу покаместъ въ польскомъ языкѣ. Съ польскимъ отвѣтомъ согласенъ и Г. Сов. Ш., ибо кто читаетъ L. Z., тотъ знаетъ и по польски. Все що доселѣ изъ той статьи читалъ есмь, есть такъ слабе и неосновное, що не могу сомнѣваться о моей побѣдѣ. Суть то тѣ саміи возраженія, которыя я неразъ опровергалъ въ разговорахъ съ Г. Ир., виновникомъ своей неславы. Богъ [2] буди ему судья, но и я ему не дарую! Ходить лишь о тое, откуда взяти гроши на печатаніе моей будущей брошюры, которую мышло назвати: *Spór o ruską azbukę*, и въ которой помѣщу ажъ три произведенія: 1) польск. переводъ моего розсужденія „О н. л. а.“, 2) *Die l. Sch. in d. ruth. Spr.* и 3) мой отвѣтъ на се послѣднее. Думаю, що снова належало бы менѣ печатати тутъ въ Вѣднѣ, разъ для достатка буквъ въ здѣшнихъ печатняхъ, во вторыхъ для того, що може съ цензурою легче менѣ тутъ буде сладити. Весь доходъ опредѣлю въ пользу Народного Дома. Однакожь прежде того належитъ роздобити гроши. Если бы Вамъ то невозможно было, то я удамся къ Г. Кр. Лукашевскому, который освѣдчилъ, що готовъ на печатаніе якого моего сочиненія гроши дати. — Теперь належало бы намъ частѣйше переписываться; мы ту съ нетерпѣніемъ выглядаетъ вѣстей изъ Львова, а Вы жеми тѣмъ заховуете упорное молчаніе. Позавчера былъ Г. Высл. у Г. Министра Баха, и тотъ поговоривши съ нимъ весьма благосклонно, казалъ ему удаться въ нашей справѣ до министр. Сов. Майера, що добрымъ есть знакомъ, бо тотъ Г. Сов. рѣшае всякіи найважѣйшіи справы. — Я теперь много буду мати работы, бо хочу передъ публикою просторно говорити.

Отъ Г. Пр. Миклосича надѣюсь получить письменное освѣдченіе, которе приведу въ мо-[3]-ей брошюрь. Я надѣюсь, що и Вы и може еще кто возьме за перо, абы укрѣпляти дѣло передъ всякимъ будущимъ нападомъ. — Только въ той хвилѣ, коли се пишу, довѣдуюсь гдѣсь о первомъ засѣданіи Вашей комисіи; говорятъ, будто съ первымъ протестомъ выступилъ Г. І. Лозинскій! Ахъ кобы то правда была! Прошу Васъ усиленно, опишѣть намъ все событіе подробно. — Но замѣчаю еще то, що Вы тамъ сами будете знати; на той комисіи не конецъ! Они не заспятъ дѣла, ибо думаютъ собѣ, що мы всѣ Русины жиемъ въ предразсужденіяхъ. Вѣдь тую мысль сказалъ Г. Ир. въ первой своей статьѣ, и я наилучше знаю, якъ глубоко онъ о томъ увѣренъ. Онъ воюе страшнымъ оружіемъ, не основной (sic) науки или разумного убѣжденія, — но

просто оружієм денунціяціи. Но я съ нимъ за то розправляюсь! — Если тольکو получу реченныи числа L. Z., то надѣюсь, що найдалше за 2—3 недѣль буду готовъ съ работою. Я писалъ бы въ Вѣстнику уже и нынѣ, но горе, Г. Ир. заперъ менѣ своимъ письмомъ до Г. Высл. туда дорогу! Подумайте, яка то подлость: мене приосудилъ ту къ молчанію, а самъ клеветше въ L. Z.! — Извольте удатися тѣмчасомъ прийаймиѣй къ Г. Сартинію и просити его абы помѣстилъ покажѣсть хотя мое „Освѣдченіе рускои азбуки дотычающее“, которое послалъ я Вамъ позавчера почтою. Може Вы сами [4] переведете сіе Обвѣщеніе на нѣмецкій и польскій языкъ для помѣщенія въ Львовск. Газ. У мене страшно нѣтъ на то времени, бо вяляся я къ польск. переводу моеи брошюры. — Въ той хвилѣ далъ менѣ Г. Крыпицкій 3 р. 50 кр. нов. яко предплату на Lemberger Zeitung за мѣсяцъ Май и Юній; извольте переслати тѣ гроши въ редакцію и просити, абы всѣ числа изъ Мая яко и наступающіи прислано сейчасъ сюда на его адресъ: Herr Hippolit Krynicki, Studienprefekt des gr. kath. Seminars. — Schönlaterngasse Nr. 750. Wien. — Тѣмъ способомъ може пайскорше получу статью Г. Ир. —

Ожидаячи отъ Васъ вскорѣ вѣстей, поздравляю Васъ и всѣхъ честныхъ Собратій сердечно и пишу съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Богданъ А. Дѣдицкій.

Вѣдень 3/6 859.

НВ. Донесѣтъ менѣ, чи достану гроши на печатаніе моеи польскои брошюры? Г. М. Качковскій прислалъ менѣ 163 р. нов. на печатанье „О неуд. лат. азб.“, но та брошюра стоила мене съ розсылкою и пр. выше 200 р. — А розкупка иде дуже помалу! Може ажъ теперъ розбудитися больше духъ рускій.

(Читайте еще додатокъ).

(Додатокъ).

[5] Вѣдень 4/6 859. Выготовавши вчера мое письмо до Васъ, довѣдалъ емь ся, що Г. Ир. въ IV статьи своей пише щось много о приточенныхъ мною выраженіяхъ Г. Пр. Миклосича, и тѣмже рѣшительно оспоривает. Въ слѣдствіе того сдержался я съ посылкою мого листу до нынѣ, абы прежде поговорити съ Г. Миклосичемъ. Ото власнѣ прихожу отъ него и сообщаю Вамъ результатъ больше нежъ 2 годинного съ нимъ розговора. Онъ такожь не читалъ еще IV статьи Г. Ир., однакожь думает, що публично не належитъ ему еще теперъ выступати, бо тѣмъ способомъ заперъ бы собѣ дорогу до офіціального дѣйствованія въ нашу пользу. Онъ убо надѣся, що Г. Мин. Тунъ возве его наконецъ до какойсь радости; если же онъ прежде того выступитъ публично, и скажетъ свое мнѣніе

въ пользу нашей азбуки, то его вовсе у-[6]-же не воззвуть, бо скажутъ, що онъ далъ уже свое мнѣніе. Тое обстоятельство дуже важне особливо въ томъ случаѣ, если бы мала сойтись еще яка ученая комиссія тутъ въ Вѣднѣ, до которой Г. Миклосичъ въ разѣ публичного освѣдченія не былъ бы припущенымъ. Впрочемъ онъ весь отдавъ нашей справѣ и увѣряе, що нѣякая сила не приведе его къ противному мнѣнію. — Изъ того всего видите, що намъ съ печатаніемъ оголошенія Миклосичева мнѣнія належить сдержати ся; за то однакожъ я въ моемъ отвѣтѣ на статью Г. Ир. говорить буду о всемъ событіи якъ найлиберальнѣйше. Теперь же можете хоть письменное мое освѣдченіе всевозможно распространяти. — Вскорѣ стане и Г. Выслобоц. о томъ предметѣ говорить.

Лист писаний на 6 сторонах 8^о.

Ч. 339.

*Лист Ін. Криницького до Якова Головацького, пис.
для 24. (V.) 5. VI. 1859 р.*

Ваше Высоко Преподобіе! Милостивый Государь!

Господинъ Дѣдицкій послалъ Вамъ нынѣ 3 fl. 50 кр. ав. вал. какъ предплату на Газету Львовскую мѣсяцы Май и Юній отъ меня; но онъ ошибочно написалъ Вамъ, что я желаю нѣмецкій текстъ. Извольте затѣмъ подписать на польскій текстъ а изъ нѣмецкаго текста посылайте только тѣ числа (на имя Дѣдицкаго и на его счѣтъ или мой какъ Вамъ угодно), въ которыхъ помѣщенны статьи противъ Г. Дѣдицкаго. — Повторяю Вамъ еще разъ мое прошеніе: подписку заплатите на Газету Львовскую польскій текстъ за минувшій мѣсяць Май и текущій Юній.

Поручаюся Вашей благосклонной памяти и пишуся искреннѣйшимъ Вашимъ почитателемъ.

Исполить Ивановичъ Крыницкій.

Вѣна 24 Мая/5 Юнія 1859.

Лист писаний на 1 сторонѣ 8^о.

На відворотній сторонѣ сього листа дописано рукою Я. Головацького отсі слова:

Britzky Stadt Nr. 750

прислалъ 3 fr. 50 кр. нов.

Выдано:	на 3 экс. Газеты нѣм.	18 кр.
	Два экс. Листа Паст.	40
	3 Числа Przeglądu	30

2 экс. брош. о языцѣ	40
1 экс. Листъ Паст. по нѣм.	20
1 экс. Dodatek tygodn. Nr. 24	17
Витовск. Геологія	2 — 10

fr. 3 — 75 kr. нов.

Слѣдовательно належится менѣ 25 kr. нов.

Нра 47, 49, 50, 51 Прогляду всеобщ.	40
	65 kr. нов.
№ 52	10
№ Dodatku	17 kr.
	92

Ч. 340.

*Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
дня 12. VI. 1859 р.*

12/6

Высокопочтенный Господине!

Ваше письмо вразѣ съ приложенными грошми (5 р. н.) и газетами получилъ я нынѣ, и поспѣшаю съ отписомъ. Прежде всего извольте пойти съ прибавленнымъ мной освѣдченіемъ: Löbl. Redaction der „L. Z.“ и оразѣ власноручнымъ письмомъ Г. Миклосича къ Г. Сартинію и просѣть, чтобы онъ сейчасъ пошѣстилъ оное такъ, якъ мною написано. Если онъ отсылалъ бы ся на запрещеніе (pro et contra), то представѣть ему, що я не запускаюсь въ ніякіи языкословніи споры, а тѣлько говорю о фактѣ и защищаю честь свою личную, ображену до крайности въ семъ науковомъ спорѣ. Въ случаѣ упорного сопротивленія зъ его стороны поговорѣть съ Г. Директоромъ полиціи, може онъ подѣйствуе ту своимъ вліяніемъ. Если же и то не поможетъ, замовѣтъ Редакціи „L. Z.“ процесъ (Pressprocess) изъ моей стороны, ибо тутъ зайшолъ случай оскорбленія личной чести, Ehrenbeleidigung. Извольте тѣлько берегчи при томъ автографъ Миклосича, на который — якъ я увѣренъ — Вы и Г. Малиновскій и даже самъ Черкавскій, почеркъ Миклосича знающіи, готові дати совѣстное свое свидѣтельство, — Вы даже клятву! Если же Г. Сартиній согласится на помѣщеніе мого объявленія, предплатите — покорнѣйше прошу — на 3 числа того нумера „L. Z.“ въ которомъ оно явится, и пришлѣть ихъ сюда, ибо 1 экс. дамъ Г. Миклосичу. — Жалѣю, що печатаніе мого „Освѣдченія руск. азб. дотычающее“, совершенно было прежде того, закѣмъ Вы второе мое письмо получили. Мо-[2]-гу сказать, що добре сталося, же полиція весь накладъ взяла ибо за вторичнымъ

свиданіємъ съ Г. Миклосичемъ, просилъ онъ мене самъ, абы я съ печатаніємъ того освѣдченія сдержался, бо иначе онъ мѡгъ бы утратити право мѣніе свое офиціально объявити. Говорилъ бо онъ: Dann würde man sagen, Miklosich hat ja seine Meinung schon öffentlich erklärt, man braucht ihn also schon nicht mehr zu Rathe ziehen. А между тѣмъ онъ надѣся, що дѣло тое прійде и до него, тогда и онъ зъ своей стороны не пропуститъ случая, абы намъ помогчи рѣшительно. Впрочемъ онъ видимо сокрушае ся въ своемъ грѣху, якій — не ожидая такъ глубныхъ послѣдствій—въ своей сравн. Грам. сдѣлалъ, и злобился дуже на Ір..., когда показалъ я ему IV нумеръ его статьи въ L. Z. Онъ сказалъ, „що тутъ и онъ самъ ображенъ жестоко, ибо Ір... подѣлалъ тамъ ложніи заключенія, якіи изъ овыхъ двойныхъ его объявленій вовсе не слѣдуютъ; — но все таки рѣшился онъ покажѣсь молчати, въ опасеніи, щобы намъ тѣмъ способомъ въ офиціальной дорожѣ гѡрше не повредить“. Я схожу ся теперь съ нимъ частѣйше, бо онъ съ участіємъ занимае ся нашимъ вопросомъ, и якъ видно не мало страдае самъ отъ скорби надъ своимъ безпотребнымъ возраженіемъ въ своей грам. Но якъ тамъ ни есть, не теряймо духа, и не полагаймо много на авторитеты, которіи впрочемъ все таки не наши, — и въ концѣ ссылаймося все на то, що послѣдняя инстанція — мы сами — народъ рускій. Повторяея у насъ давняя исторія зъ XVI в., но подлцы недостойніи были бы мы, если бы такъ роспались на партіи, якъ въ то время наши простодушніи предки! Тутъ въ [3] Вѣднн всѣ радуются на вѣсть, що не задолго прійдутъ сюда наши два Владыки и достойніи предстатели народа. Г. Еппъ Литвиновичъ пріобрѣлъ на ново свою популярность, а въ Владыцѣ Черемышскомъ всѣ видять олицетвореніе протеста всенародной воли. Да благословить Богъ трудъ подъятый; я вижу въ немъ не упадокъ, но новую фазу къ народному успѣху. Безъ нападовъ и защитительной оппозиціи не стояла ніяка великая правда. — Отвѣтъ на статью Ір... (не Черк., ибо я мѣніе и выраженія обоихъ знаю различити) напишу сперва на русскомъ, потомъ и на польск. языкѣ. Я сталъ уже было переводити мою брошюру „О неуд. л. а.“ на польское, но кинулъ особливо для того, що дѣло показалось менѣ претрудное. Такъ рѣшительно отклонился нашъ письменный языкъ отъ польского! Въ томъ именно лежитъ весь страхъ Ч... Но Вы помните, що сказалъ разъ Б. Хм.: „А я скажу вамъ: больше неже Татаръ, убойте ся отступниковъ вашей Вѣры и перекичниковъ“. — Меморандумъ Г. Ш. постараюсь Вамъ прислати при первомъ случаѣ; — Г. Микл. читалъ оное и удивлялся, що представленія Ш. не нашли послуху у Г. Мин. Т. — Кѡлька сотъ моихъ брошюры пошлю Вамъ завтра по почтѣ: впрочемъ есть и въ Львовскихъ книгарняхъ выше 200, а 100 лежатъ даромъ у Г. Товарищкого, который имѣе свой склепъ

съ Г. Уземблою въ рынку; тѣмъ 100 могли бы Вы отъ него взяти. До Перемышля послалъ я 400, въ которыхъ 300 просилъ розслати по провинціи. По деканатамъ Вашей епархіи я не могу розсылати, бо то дѣло консисторіи. — Въ половинѣ буд. мѣсяца прїѣду и я до Львова и надѣюсь Васъ еще тамъ застати. На мою кандидатуру я подѣ тѣми [4] обстоятельствами чей на всегда зрезигную и за то буду обѣручь по руски писати. Може имусь за яку редакцію. —

Декретъ на побочного учителя руцины при доминик. гимназіи получить тѣми днями Г. Осадца, богословъ IV года въ здѣшней семинаріи. Онъ добрый Русинъ, и для того не завидую ему того мѣста о которое думалъ я было постаратися. — Завтра напишу Вамъ бѣльше, а покажѣтъ засылаю искреннѣйшее поздравленіе русской нашей братіи и пребываю съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій Вамъ

Богданъ А. Д.

NB. Пишѣтъ до мене подѣ адрессою (но и рекомандуйте):

An Herrn von Britzky, im griech. kat. Seminar Schönlaterngasse Nr. 750. in Wien.

Листъ писаний на 4 сторонахъ 8^о.

Ч. 341.

*Листъ Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис.
дня 13. VI. і 21. VII. 1859 р.*

13/6.

Высокопочтенный Господине!

Вчера послалъ я Вамъ письмо мое, и залучилъ къ тому освѣдченіе мое къ редакціи „Lemb. Z.“ и автографъ Г. Пр. Миклосича. Нынѣ прошу Васъ еще разъ, извольте передати чѣмъ скорше мое освѣдченіе въ нѣмецкомъ языкѣ Редактору Г. Сартинію, указати ему оразъ помянутый автографъ, и донести менѣ о томъ, буде ли онъ се печатати, или нѣтъ; ибо въ случаѣ отмовного отвѣта изъ стороны Г. Сартинія, я сейчасъ пишу оттуда свою жалобу на него до Краевого Суда въ Львовѣ. Оупущеніе полного моего имени на брошюры не послужитъ на пользу того, который писалъ противъ мене критику, ибо онъ самъ сознае, що мене знае изъ моихъ трудовъ въ Зорѣ Галицкой, котору вѣдь издавалъ я подѣ полнымъ именемъ, а кромѣ того вся русская публика знае шифру Богдана А. Д. — Впрочемъ мое тоеже освѣдченіе по руски помѣщу

и въ „Вѣстнику“, где оразъ скажу, що подобное нѣмецкое послалъ емь до „L. Z.“ — Ваше дорогоценное письмо до мене читали тутешніи Русины, котори все готовы прилучитись до протеста Его Прсв. Яхимовича. Уступки, сдѣланныя въ комитетѣ, уважаемъ поражениемъ, которое наведе на насъ такихъ же еще больше. Намъ предстояло лишь двое: или во всемъ уступить и принять латину, или въ ничемъ не уступить и остати при своемъ — старомъ. Своими уступками, хотя и немного значимыи, комитетъ и комиссія избрала середнюю дорогу, ведущую къ нового рода уни; такъ теперь не остае прочимъ Руси-[2]-намъ и даже самымъ комиссантамъ ничего иного, — а токмо протестъ. Мы тутъ надѣемся, що тотъ изъ всехъ сторонъ послѣдуе. Съ нетерпѣніемъ ожидаемъ русскихъ депутатовъ, особливо же двоихъ нашихъ Владикъ. — Що до статьи въ „L. Z.“, я все уважаю ю дѣломъ Г. Ир..., а тая въ Przeglądzie powsz. есть Чер... или же И. Вагилевича, но въ семъ послѣднемъ сомнѣваюсь, ибо онъ больше знае о Руси, нежъ изъ временъ Лисковацкаго, и впрочемъ онъ былъ бы призналъ себе Русиномъ. — Жалѣю, що не могу скоро выступити противъ моему критику; хотя впрочемъ, если бы нашѣ Русины умѣли искусно читати, найшли бы они отвѣтъ на туюже въ самой же моей брошюрѣ. Вѣдь Г. Ир. не опровергъ рѣшительно ни одного моего положенія: онъ въ головныхъ началахъ все говоритъ менѣ: Wir geben das zu, Wir sind vollkommen damit einverstanden — а межи тѣмъ кидаетъ дальше на мѣлкіи рѣчи и заключае все своею же латиною. Въ другихъ мѣстахъ онъ или подвергаетъ менѣ то, чего я не сказалъ, якъ то именно письмо-азбуку смѣшалъ съ св. книгами, а украшеніе письма съ его заокругленіемъ гражданкою; или закидае менѣ незнаніе (якъ то при его изложеніи ист. лат. азбуки, которой то исторія я и не намѣрялъ писати и не писалъ) и вергаеся на мою личную честь и литератскіи заслуги; или по просту мене денунціюе. —

21/7. Видите по датамъ, що больше нежъ мѣсяць уплынуло зъ того времени, якъ началъ емь сіе письмо. Розвлеченіе при читаніи газетъ во время войны, а потомъ работа надъ новымъ моимъ сочиненіемъ: „Споръ о рускую азбуку“, оторвали [3] мене отъ дальшого писанья, и допѣро пынѣ сновъ до него вертаю. Вчера бо укончилъ емь — хвала Богу — мой „Споръ“, и передалъ емь оный по желанію Г. Шаш. ему же до перчитанія. Не знаю еще, где то дѣльце буду печатати, въ Вѣднѣ чи въ Львовѣ? Я привезу его съ собою до Львова, тамъ нарадимся. Покаместъ посылаю Вамъ не четко писану макулятуру, изъ которой переписуючи на чисто я нѣкѣи мѣста измѣнилъ или передѣлалъ. — Ваше меморандумъ получилъ я вчера, и съ большою радостію увѣрился при

чтеніи, що мы оба даже въ подробностяхъ съ собою согласні. Всѣмъ тутъ въ семинаріи восхищаются; нынѣ перепишете оно собѣ Г. Крипичкій; но Г. Шашк-чу занесу ажъ въ 25, бо скорше не будемъ готовы съ отписаніемъ. Тогда поговорю съ Ш. и о томъ, чи не можно бы оное напечатати и пр. — Зѣ Вѣднія выѣду 27 или 28, въ Перемышли остану день, такъ не прибуду до Львова скорше, ажъ 2 или 3 Августа. Но я прошу Васъ ради Бога, сдержите свой отъѣздъ, бо я хотѣлъ бы непремѣнно съ Вами лично говорити. Вы писали вправдѣ, що отъѣзжаете уже 1 Августа, но я ніякъ не буду въ состояніи въ той день стати; работа надъ „Споромъ“ забрала менѣ много часу, а я ту долженъ ждати еще на мои гроши, безъ которыхъ ніякъ и ѣхати. Тѣмъ достану ажъ 27, а кромѣ того маю иніи дѣ-[4]-ла, которіи мушу залагодити, бо на другій рѣкъ не верну сюда уже подъ ніякимъ условіемъ. Я ризикую на все, и въ томъ для Руси многоважному времени, отдамся единому литературѣ, — най тамъ впрочемъ буде, що хоче. Чей не дасть менѣ Русь изъ голоду умерти. Межи тѣмъ прошу Васъ однакже намѣреніе мое въ тайнѣ держати, абы незаперто менѣ на передъ дорогу. Господь Богъ не опуститъ насъ, а тѣлько треба намъ приложити руки — особливо до литературы. — Нынѣ посылаю Вамъ еще 100 экс. мои брошюры, роздайте ихъ семинаристамъ, абы розпродавали на ваканціяхъ; прочіи экс. привезу съ собою. Посылаю Вамъ такожъ стихокъ мой „Рускому пѣвцу“, которого Г. Высл. боится печатати. — Г. Шашк. говорилъ менѣ нынѣ, що уже министерство издало рѣшеніе цѣлкомъ съ рѣшеніями Львовскои комисіи согласное, — о лат. же азбуцѣ уже ничого опасатися. Однакжъ надѣся онъ и противу тѣмъ рѣшеніямъ протесту — изъ стороны консисторій. Такожъ має составитися подъ веденіемъ Г. Др. Іановского особная комиссія въ Львовѣ для редагованья рускихъ учебниковъ. По моему мнѣнію, то бѣльше для насъ, нежъ яка абстракційная конституція. Чейже при содѣйствіи многихъ успѣе дѣло лучше, нежъ за стараньемъ одного. — Ага, еще взглядохъ буквы й, — она въ первый разъ не у Смотрицкого, или якъ Вы кажете въ Греко-слов. Грам. Льв., но уже есть въ XIII в.

Покажѣтъ до свиданія съ Вами преданнѣйшій слуга Вашъ и другъ

Богд. А. Д.

Лист писанный на 4 сторонахъ 8^о.

Ч. 342.

*Лист Іполита Криницького до Якова Головацького,
пис. дня 4. (16.) VI. 1859 р.*

Ваше Высоко-Преподобіє!

Благодарю искрення за сдѣланную милость — а понеже теперь обстоятельства перемѣнились, то уже не пренумеруйте болѣе Газеты Львовской для меня, а вмѣсто того пришлите мнѣ выпечатанныя брошюры окружного посланія съ введеніемъ и о кириллицѣ въ нѣсколькихъ экземплярахъ.

Очень прискорбно было мнѣ узнать, что комиссія пристала на отверженіе нѣкоторыхъ буквъ, а не сопротивилася всякому нарушенію — враги такимъ образомъ побѣдили и теперь пропаль уже козакъ и съ дудами — понеже отъ нынѣ всегда будутъ по одной буквѣ каждодневно отвергати, пока совершенно не заведутъ латинскую азбуку. Враги хорошо знали, что не успѣютъ въ намѣреніи своемъ, посему начали торговаться, — и торгъ счастливо имъ удался. [2] Отъ нынѣ уже насъ болѣе о ничто спрашивать не будутъ, — но по просту диктовать.

Торжествовала партія плаченныхъ литераторовъ и иныхъ различныхъ претендентовъ, когда ихъ кознямъ удалось уничтожить Р. и въ воспаленной своей страсти не внимала на то, что себѣ самой гробъ выкопала — теперь заламуютъ руки и жалеяся, что имъ кривда дѣлается. Нѣтъ имъ ни малѣйшой кривды. Впрочемъ все тѣ вопли и парѣканія токмо позорны — я очень подозреваю, что они это все уже давно укартовали, а теперь кажутся какъ бы то напрасно нападенны отъ врага, такъ что надобно было конечно поддаться.

Далъ бы Богъ, чтобы я ошибался, ибо вѣруйте, что мнѣ горестно о томъ и думать.

Феодоровичъ работаетъ рачительно надъ отвѣтомъ, — жалко, рѣшился писать по польски.

Вашъ искренняѣйшій почитатель

І. И. К.

Вѣна 4/16 Юнія 1859.

[3] Попало ся мнѣ недавно тому каково-то сочиненіе Г. Hippolita Witowskiego — содержанія естественнаго съ хорошими иллюминаціями въ 2. частяхъ изданное въ Львовѣ 1859, — стоитъ только 2 зол. СМ. Извольте затѣмъ благосклонно купить мнѣ это дѣло за денги посланныя Вамъ прежде, а за оставшееся нѣсколько экземпляровъ въ началѣ име-

нованныхъ брошюръ. Тое все извольте сюда прислать, когда Вамъ угодно, наилучше при случаи, когда будете посылать что нибудь Г. Дѣд., на нашъ счётъ здѣ въ Вѣнѣ.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 343.

*Начерк листу Якова Головацкаго до Григ. Пашкевича,
пис. дня 25. VI. 1859 р.*

25/6 859 н. ч.

Ваше Высокопреподобіе Всечестнѣйшій Господине!

Нынѣ подавъ я до В. Президіи свое доводами подкрѣпленное мнѣніе „о проектѣ введенія лат буквъ до письменничества русскаго яко додатокъ до Протоколовъ совѣщаній въ тѣмъ предметѣ произведенныхъ. Безъ сомнѣнія Ваша Всечест. получите тое мое освѣдченіе урядовою дорогою, но если бы то припѣзнилось — и В. Всеч. требовали скорше достати и довѣдатися якъ я оборонялъ руску справу, то я готовъ переслати Вамъ въ копіи, якъ тѣлько буде переписана. — Я держался совѣмъ предметно — ограничился только на положенія выводиміи изъ исторіи развитія руск. языка и саміи изъ писъмъ почерпнутіи да и основывался на устной вымовѣ люду. — Впрочемъ, хотя нашии члены комисіи особенно Комитета въ нѣкоторыхъ случаяхъ [2] показали ся противу Гну Ъречку за надто уступчивыми — и я тамъ не мѣгъ самъ обороняти все существующее, — будучи уже и такъ съ стороны противниковъ окричанымъ за упрямѣйшого Русина отъ всѣхъ — то теперь где менѣ поле отворилося на писъмѣ свободно и доказательно выговоритися — я за благо розсудилъ рѣшительно и безъусловно защищати все до сего времени, особливо въ школьныхъ книжкахъ заведенное. Мое мнѣніе есть таксе — нынѣ намъ треба боронити начало-принципъ дружно и единодушно такъ я(къ) 848. вкупѣ русины непреоборимѣ — то наша башта, то наша хоругвь. Гнѣ Ъречокъ часто позвалявъ собѣ выходки противъ правописанію уживаному въ школьныхъ книжкахъ, нападалъ на *з*, на *ѣ*, на *ж*, на *л*, — я все взялъ въ оборону въ моемъ меморандумѣ. — Ваша Всечестиость запровадили тѣи буквы по извѣстнымъ причинамъ. — Ваше дѣло скасовати [3] ихъ, коли схочете или за добре узнаете. Я согласенъ съ тѣмъ. — Однѣ руки права пишутъ, однѣ и мажутъ. Але най чужа безрога (выбачьте ми слово) нашей царинки не рыцькае.

Гнѣ Ъречокъ бундючился, щобы теперь начинати сочиненіе книжокъ тѣмъ правописаніемъ, яке уложено на сбывшей ся комисіи, менѣ даже препоручилъ, щобы сочинити Грамматику по образку чешской Гатталы, котора

способна былабы до Гимназій и. пр. Касательно же Русско-нѣм. Граммат. и прибавленія словарца (къ) ней — и прочимъ до комиссіи въ сост. учебниковъ для народ. школъ присланныхъ сочиненій, казалъ менѣ задержатися, поки не наступитъ рѣшеніе Министерства. — Тымчасомъ я выготовилъ уже додатокъ до нѣмецкой Грамм. для III. и IV. розряда — со словарцемъ я уже поступилъ до половины. (NB. Я самъ взялся до того дѣла, бо всѣ члены и нечлены комиссіи такъ були застрашены и знеохочені, що нихто не хотѣлъ принять ся за дѣло). — [4] Книжка „Hundert Naturbilder aus dem Vaterlande v. Jos. A. Moshamer“ и книжки другіи призначеніи на преміи отданіи до переведенія але всѣ перо положили, все ожидае конца исторіи латино-чехо-азбучной. — А тутъ шкода времени — сего ради прошу В. Всеч. извѣстити мене, якій конецъ возме тая исторія. — Могу ли поступати далше въ составленію словарца и дополненію Грамматики нѣмецкой — могу-ли увѣрити переводчикѡвъ, щобы далше поступали на зачатой дорогѣ? Може бы до вакаціи или по вакаціяхъ могло быти предложено хоть 3—4 книжки — а по вакаціяхъ брати бы ся до дальшей работы. Часъ на часъ не стоитъ. — Жатва многа а дѣлателей мало. — Гнѣ Ёр. казалъ менѣ, що въ работѣ есть новый Програмъ Грамматики русскои — чи не такій якъ програмъ букваря? Доки програмъ выйде — доки кто шарпие ся написати (а попарившиися не одинѣ отсуне палцѣ) — доки рукописи одобреніи будутъ и напечатаеся книжка, то лѣта проминуть. — Доки сонце зійде, роса очи выѣсть. — Для того прошу В. Всеч. — исправте или велѣтъ поправити мою Грамматику и заведѣтъ хотя бы провизорически для русского языка въ нормалкахъ и Гимназіяхъ буде огромный успѣхъ. Прошу и молю, если то може быти. На польскую Грам. также выписанный конкурсъ — а тымчасомъ уже отъ многихъ лѣтъ учать изъ Грамматики Сухецкого и вѣдавъ еще долго будутъ учити. Уже 3 чи 4 изданія выйшли. Щобы съ нами такъ не було якъ сказалъ незабвенный Стадіонъ: *Aus lauter Sucht nach dem Besten, werden wir nie zum Guten kommen.*

Наконецъ прошу Вашу Всеч. о покровительство и защищеніе предъ Г. Министромъ. Я выступалъ смѣло и рѣшительно по руски такъ, що на моемъ мѣсци певне жадесть профессоръ не выступалъ бы такъ, тогда я не имѣлъ ничего предъ очима только нашу народность. Вправдѣ я въ моемъ Меморандумѣ заслоню съ выразно противъ всякимъ подозрѣваніямъ, або ложному подставляваню инного значенія моимъ словамъ... Але недосыть того — прошу еще о устное защищеніе у людей которы имѣють вліяніе и значеніе найпаче же у самого министра, бо врагъ не буде спати, буде клеветати на всѣ заставей. Ожидаю отъ В. Всеч. отвѣта и наведенія....

Начерк писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 344.

*Начерк листу Якова Головацького до Пант. Куліша
з дня 30. VI. 1859 р.*

Кулішу.

Шановний Пане и милый приятелю Пантелеймоне
Александровичу!

Відъ посліднього нашого свіданія не діставъ я відъ Васъ ни одного письма, хотя я усиленно Васъ просивъ, щоби сте мені доносили гдешо о ході и успіхахъ нашої малоруської словесности и въ загалі обо всімъ, що дотикає ся движенъа народности малоруської. Съ тои причини не відзивався и я до Васъ, выжидаючи зачатку зъ Вашои стороны. Але рікъ минувъ — багато воды уплило — багато перемінило ся въ божімъ мирі и нашімъ закутку, для того и я не вытерплю, щоби не зачепити Васъ, — а чейже завязетця перениска межі нами. —

Перше всего донесіть мені подрібно и розлучно якъ поступаєте Вы и Ваші содруги на дорозѣ управи малоруського языка — якій успіхъ мають виданія Вами Записки, Чорна рада, Повісти Вовчка, Гречулевича Проповіди и т. д. — Чи [2] продовжаєте изданіе Вашихъ Записокъ, и чи помістилисте тамъ Літопись Львовскую? Якъ стоить діло съ видаваньемъ Малоруського Журнала? Будьте ласкаві, памятайте на насъ Галичанъ — и не пропускайте спосібности переслати гдешо изъ новинокъ літературнихъ малоруськихъ, а хотьбы и московськихъ, але Малорусь близько обходящихъ. Я посылаю о неудобности лат. азб. — Прошу въ особенности переслати екс. Гречулевича Проповѣдей 2-го изд. а если можно и 1-го. Еще одна просьба. — В. австр. Министерство Наукъ приказало мені составить Хрестоматію Малоруськую для высшей Гимназіи новішого Періода съ временъ Ивана Котляревского — въ ней могутъ бути помѣщені піеси и статьи Авторівъ Малоруськихъ. У мене суть гдекотрі давнѣйше видані книжочки — але все годі мати. — Не мігъ бы я на Васъ раховати, щоби Вы пособили въ составленію того многоважного сочиненія. Оно може представить світу вѣѣ прекрасніи цвѣти малоруської ливады. [3] Книжка така буде учебникомъ для многихъ поколіній — она може дастъ кирунокъ цілымъ вікамъ — и возбудиť народні таланти. Віднишіть мені скоро, могу-ли надіятися на содійствіе Ваше. Статьи мають бути відличніи, выборні въ такімъ виді, щоби могли читані бути передъ лицемъ образованої молодіжи т. е. формою прекрасні а содержаниемъ важні. При тімъ пужно бы придати короткіі біографіи въ тімъ виді и. пр. якъ въ Укр. Сборнику Метлинского, чого мені прямо не возможно зділати безъ Вашей помочи. Пособіть, брате, Русинамъ Галицкимъ, засиліть ихъ плодами Малоруської братіи бо наша самотна билинка

засхиє відъ спеки, або приглушать єи сусѣдніи буряны. — Нашъ домъ Народный славно буд(у)ється—за годъ буде готовый. У насъ въ Литературі мало що появляєся. — Найважнійшій вопросъ теперь выточився о буквы кирилловскіи. Министерство съ наущенія Ляхівъ, Перекиничиківъ и Недоляшківъ сулить намъ латинскіи буквы по чешскому правописанію, уважаючи, що [4] тільки тїмъ способомъ можно предохранити русчину відъ вливу Московщини и Церковного языка и управляти чисту русчину. Ми боїмося, щоби відставши въ рускій нашій словесности відъ кореня історичного не звидѣла во всімъ наша Русь, або не зляла ся зъ Ляцкою літературою, боїмося и за вѣру нашу греческую, щоби єи не зальєло Латинство, борємся якъ можемъ, и готові до послѣднєго захищати нашу старовину. Що зъ того буде богъ вѣсть, который посилає такіи невзгодины на нашу землю. Дай боже, щоби мы змогли заспѣвати съ украинскимъ півцемъ кінчая пісню: Отъ и пройшли изишли зли невзгодины. Не має никого щоби насъ зьодоліли! Супрузѣ почтеніє. Адресъ — Ёду — Книжки — Вольфъ. —

Залучаю Вексель Штроембергера.

30/VI 859.

Начерк писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 345.

*Лист Григ. Пашкевича до Якова Головацького, пис.
дня 9. VII. 1859 р.*

Высокопочтѣнный Господіне Профессоре!

Честноє письмо Ваше изъ д. 26. м. м. многіи содержитъ вопросы, на которіи бы менѣ обширно и подробно отповѣсти выпадало. Оже то замисль, сдѣлати тоє, стался причиною, же отвѣтъ мѡй такъ долго ся отволѣкъ, а Вы безъ сомнѣнія мене о малоцѣненіє Вашей дописи поссѣждаете. Но и теперь замысль мѡи речѣный въ дѣло привести скѣдноє время и несвобѣдность отъ иныхъ занятій, а до того африканска спека, котра изъ мене истый алембикъ чинить, непозволяютъ. Оже абы Васъ дальше въ непервности не держати, бодай щотѡ и якъ-бѣдъ отповѣмъ.

Безъ сомнѣнія и Вамъ то стало вѣдомо, же я въ Ёречковѡмъ на азбѣкѣ вымѣренѡмъ ковѣ нїякъ нещаствовалъ, ба навіть ажъ до самѡи послѣднєи хвилѣ ничъ ѡ томъ не вѣдалъ. Ажъ коли оужѣ выстрѣлъ полетѣлъ до Львова, и оужѣ якъ то кажѣтъ, принаймѣй для мене, было повсемъ, ажъ тогды я ся кинѣлъ звѣдовати, якъ и кѣда то ишло, и оувидѣлъ, же то оуже бѡльше нежъ отъ рокѣ [2] президіально межи Львовомъ

и Вѣднемъ пересправлялося, а передомною троскливо крыто. Въ Львовѣ Черк. а тѣ Бреч. майстровали міну, котора рѣсчину до горы коренемъ перевернѣти мала. Обѣ стороны соглашали ся въ томъ, же треба ся взяти до Рѣсинѣвъ, которіи на нещастье тѣлько слабыхъ сторонъ своего таборѣ объявили ворогамъ послѣдними лѣти, малѣшючи московщинѣ не въ одномъ ваглядѣ — кажѣмъ що хочѣмъ, а собѣ скажѣмъ правдѣ, — же треба ся до Рѣсинѣвъ взяти и ихъ повалити, но каждый изъ нихъ дальшій плянъ иначе оукладалъ. Черк. малъ очевидно мысль и всѣ его пристройки къ томъ лишь змѣряли, на звалискахъ азбѣчнои рѣсчины — а за нею и народности та, если бы добре пошло, и церкви рѣскои, заткнѣти прапоръ польщины абсолютной; Бречекъ же поддалъ мысль министрови, абы верховнѣсть чesчины до якои стремлять Чехи хотябы надъ австрійскими Словѣнами, оутвердити и надъ Рѣсинами, що, якъ долго азбѣска стояти бѣде, абсолютно видится невозможнымъ. Же мене при той махинаціи держали на боцѣ, томъ певно не пна причина, якъ же оуже изъ первшѣ знали, же на мое содѣйствіе числити не возмогѣтъ, но овшѣмъ на рѣшительный опѣръ трафлятъ, що ся и дѣломъ [3] показало. Изъ тойже причины и дальше всё, що въ той справѣ изъ Львова сюда приходитъ, до моеи вѣдомости не доходитъ, а по семъ такожъ и Ваше до Президіи подане освѣдченье о азбѣцѣ, тяжко абы передъ очи мои прішло, если пріиде сюда дорогою оурядовою. Мое положенье тѣтъ такое, же въ такихъ рѣчѣхъ, которіи опредѣленный ми тѣ прамый кругъ дѣйствія пересягають, я якъ то кажѣтъ, готовому дивити ся мѣшю. Прото, если ласка, дошлѣтъ менѣ ѡгнись Вашего пропamятника.

Що ся тычитъ правѣписи въ книжкахъ шкѣльных подъ моею корректою вѣведѣной, то лишь тое скажѣ, же верховнымъ закономъ, было при томъ введенье и оутриманье въ всѣхъ тихъ книжкахъ одно образности въ словѣ граматичномъ и правѣписи. Еслибы книжки были тископечатали ся такъ, якъ приходили предлагаеміи рѣкописи, то вавулѣнскій хаосъ былбы противъ сего рѣзноязычія еще великимъ ладомъ. Вторымъ головнымъ взглядомъ для мене было при томъ, поставити рѣсчинѣ въ шкѣ на власныхъ еѣ ногахъ, ѡткрыти и оутвердити еѣ собствennyй, ѡтъ иныхъ самостоятельныхъ нарѣчій словѣнскихъ независимый, а особенно ѡтъ московщины, котора оу насъ подъ предводительствомъ Шеховича, Раковского и ин. розшалашила [4] ся была, розлїчный характеръ. Я же при томъ нашѣ курильскѣ азбѣскѣ оуважалѣмъ за нашѣ питомѣ рѣскѣ властность, томъ и вымѣтованье изъ неѣ гдекоторыхъ бѣквѣ по примѣрѣ Москалѣвъ не было для мене безсловнымъ послѣдованья закономъ. *з* и *з* тоже *и* и *ж* не были въ очѣхъ моихъ однозначными, якъ и не сѣтъ для каждого, кто лишь щото

загнѣлся въ розмѣръ чисто общесловѣнскаго чи лишь рскаго языка. Э московскаго не потребуѣю, маючи свое е; за москoвскe e кладѣ е, которе такъ добре якъ старословѣнскe iе; ё волю нежъ ѿ або якъ таѣ инакше (io), бо кто хоче, може его читати якъ чисте е н. п. все, всего, съ лицѣмъ, камѣнѣмъ и ин. Одно жъ есть мои композициѣ, которѣ я собѣ позволилъ, дѣлаючи же рсчина мае такъ само право становити собѣ собственнѣи знакѣ для означенѣя своихъ собственныхъ звѣковъ, якъ Москалѣ, Серби, Волохи, которѣ кѣрилицѣ оупотребляють. Москалѣ зробили собѣ э, повыкидавши инѣ бѣквы, Серби ц, ѣ, Волохи ↑, ц, чомѣжбы Русини не мали сробити собѣ бѣквы для означенѣя звѣка польск: dź, которабы собою выобразала обѣ стихѣи того звѣка, т. е. д и ж, оже на пр. ж, котора певно своемъ назначенѣю лѣше соотвѣтѣе нежели Сербско-волохскѣ ц, которе бѣльше сближае ся до ч. Для оутворенѣя буквы ж видѣлъемъ аналогѣю въ бѣквѣ цѣ (ш + т) або (ш + ѱ). Комбинациѣ на [5] способъ польскаго dź черезъ дж видѣлася ми быти противною въ обще Геневи кѣрильскон азбѣкѣ, котора комбинациѣ двохъ бѣквъ для одного звѣка не терпитъ, но противно два звѣки однимъ знакомъ означати любятъ; чѣ ч, з, ы (ъ + и), ѣ (ь + и) ю (и + ѣ) жъ есть правда нове, но не страшнѣйше якъ само ж. Въ прочемъ кто хоче его писати и читати, нехай пише и читае; а нѣ, то найпише и читае ж, не велика ошѣда одної черточкѣ. Але такой лѣше видѣти ми ся можно изъяснити переходъ ѿтъ: „вижю“ до „видишь“, нежели ѿтъ: „вижю“; такъ якъ ѿтъ: „свѣчу“ (свѣтию) до „свѣтишь“. Вѣждѣ жаденъ рснинѣ въ живѣи бесѣдѣ не говоритъ; а если би „виждѣ“ мало ся выговорувати якъ: „вѣжю“, тобы и: „кождѣ“, „ждати“ треба читати: кожѣи, жѣти и т. п. — Въ прочѣмъ я при редакциѣ книжкѣ школьныхъ славы собѣ не шкалѣ и не шкаю, хотя мозолы безъ мѣры съ ними малѣемъ и маю. На жаднѣи книжкѣ до теперъ имене моего не было и не бѣде. Тягаръ двѣгаю я, хосенъ оставляю дрѣгимъ. Пишѣть, тископечатайте, выдавайте що и якъ хотите, я, не званѣи, въ ничѣ ваше втирати ся не бѣду; але тамъ гдѣ мене пытають, тамъ я ѿповѣдаю по моемъ власномъ, на встрѣнѣи пересвѣдченѣю опертомъ мнѣию; бо и чомѣж бы не малѣ бымъ до [6] того мати права, якъ и дрѣги? хотя далекий емъ ѿтъ претенциѣи пхати ся въ почетъ рсскихъ литератѣовъ изъ профессѣи. Якъ до теперъ я еще жаднѣи литератѣон по ваги въ рсчинѣ не оузнаю. Я в томъ взглядѣ протестанѣи: держѣ ся прѣвила: freie Forschung! а то тѣмъ бѣльше, же оуспѣи мои вѣжю не безъ оуспѣха. Кто по моемъ говорити и писати не хоче, того я за чѣперъ не беру; лишь що ся менѣ слымъ представляе, ѿверто, слымъ такожъ имену.

Що ся тычить Вашой грамматики передъ кѣлькама роки предложеной, тая оуже въ моихъ рѣкахъ не находится, и поминѣвши нѣи взгляды, оуже за для того самого, же книжки школьнѣй, которѣ до теперѣ выишли, не нашли бы въ ней ни своего зеркала ни основанѣя граматичного, тяжко абы для школѣ и народныхъ, для которыхъ власнѣ она назначѣна, прѣятою быти могла, тѣмъ менше, же втора языко-счебна читанка, составлена Дѣлицкимъ, содержитъ оуже короткѣ такѣ граматикѣ, и незабавомъ опѣситъ тископечатню. Потреба однакожъ грамматики для Гумнасіѣй велика; оже можебы лѣше было переробити Вашѣ оу граматикѣ для Гумнасіѣй; чого я ся однакожъ не поднимая. Менѣ оуже и такъ тотѣ бѣквы мовокъ высѣшили. Може прото бѣде лѣше ѡткликати свою [7] предложенѣ граматикѣ для переробленѣя еѣ для Гумнасіѣй и реальныхъ школѣ. Черк. предложилъ былѣ плянѣ скомбинованой рѣско-польскои грамматики, якъ теперѣ изъ актѣвъ вѣжю; но того самого я не видѣлѣ; ѡтѣслано его однакожъ съ поглядомъ на вызначену оуже тогды Бречковскѣ экспедицію на азбѣкѣ. Якѣй оборотъ теперѣ происходѣ той выправы его возьмѣ, тяжко знати; передомною тайтѣ впослѣ якъ и впередѣ. Прото я постѣпаю давнюю дорогою; и щобѣдбы тамъ Ваша славетна комѣссѣя составлена изъ такихъ Рѣсинѣвъ якъ Гол. Мошѣ, Сѣлибѣ, або и Черк. Бречекѣ, Полянскѣй о рѣскоѣй правописи оухвалила, то оставляю тѣй комѣссѣи самѣй, нехай собѣ пише: для мене она не была и не бѣде законодательною въ ничѣмъ.

Що пишете менѣ о зашичанѣ Васѣ противъ подѣзрѣванѣямъ и клеветамъ, то дѣшаю, що громоносна хмара надъ Вами оуже перейшла якотакѣ. Переидеже и совершенно, лишѣ треба Вамъ, видѣть ми ся, щиро взяти за правило: ѡтложити нового человекѣ, а облечѣйсѣ въ вѣтхого, т. е. онѣго передѣ 10 лѣтъ.

Остаю ся съ истинною почестію Вашимъ преданымъ слѣгою
Шашкевичѣ.

Вѣдень д. 9 Липця 1859.

Лист пис. на 7 стор. вел. 4⁰.

Ч. 346.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 22. VII. 1859 р.*

Достопочтениѣйшѣй Профессорѣ Милостивый Государѣ!

За присланные мнѣ III выпуска Извѣстѣй Импер. Академіи Наукъ я очень Вамъ одолженъ: я уже этими матеріалами дополняю мой Корнесловъ словенскихъ нарѣчей.

Азбуковная суматоха появившаяся въ слѣдствіе фамозной Куренды греч. кае. Митропол. Ординаріята, мене совсѣмъ не смущаетъ, ибо она пробудила со сна нашу спящую Рутенію, и открыла виновниковъ ея — Словянъ (?) Чеха, Поляка и Рутена! Послѣдній предъ 20-ти годами, написавъ свои проповѣди на рутенскомъ языкѣ, латинскими буквами, посвятилъ ихъ покойному Митрополиту — въ котораго бібліотецѣ сберегается эта рукопись, къ несчастью неизвѣстная Госп. Черкасскому.

Я не вижу никакой нужды запускаться въ полемику въ предметъ, которой не наука, но политика породила, а рожденное ею, скоро по рождествѣ преставилось, и уже русскіе дядки запѣли этому запортку — вѣчная память!

У мене нѣтъ никакой русской лѣтописи о которой спрашиваете; я вивезъ [2] изъ Перемышля только латинскую Рукопись Льва Кишки изъ которой подаль я первое извѣстіе о Галицкихъ Святеляхъ (sic) до сихъ поръ неизвѣстныя — это та самая рукопись что при перепысываніи ея, въ серединѣ отъ свѣщи — сгорѣла.

Нѣтъ ли у Васъ дальшихъ Выпусковъ Извѣстей Император. Академіи наукъ? или тому подобныхъ матеріаловъ для моего Корнеслова — покорно прошу пришлите мнѣ ихъ почтою на вакаціонное время для прочтенія, а въ мѣсяцъ Октябръ возвращу съ благодареніемъ. —

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ и преданностію.

Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

26 Юлія 1859

Въ Новницѣ.

На четвертій сторонѣ адреса:

Nowica.

An Hochwürdigem Herrn Herr (sic) Głowacki Professor der ruthenischen Sprache und Literatur an der k. k. Lemberger Universität in Lemberg.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Ч. 347.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 15 (27) VII. 1859 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Теоdorовичъ!

Съ времени моего послѣдняго письма много перемѣнилось: Кровавая борьба окончилась — по литературная кажется едва что нача-

лась. Наши Русины храбро отстояли первый ударъ злокозненной судьбы, но побѣда еще не на ихъ сторонѣ. Я читалъ Ваши меморіалы съ большимъ удовольствіемъ, и признаюсь, что они превзошли всѣ мои ожиданія. —

Во первыхъ „Слово“ Твое написано съ необыкновеннымъ хладнокровіемъ, и почерпнуто изъ совершенно объективной точки зрѣнія; Ты смотришь на этотъ предметъ какъ анатомъ на трупа предъ нимъ лежащаго, съ ножомъ въ руку — безъ разницы чей тотъ трупъ. И потому, если бы Ты не вспоминалъ о Твоихъ терпѣніяхъ и борьбахъ уже въ прежнемъ письмѣ, я бы чужимъ рассказамъ никогда не повѣрилъ, что этотъ вопросъ заставилъ Тебя [2] бороться съ жестокою судьбою. Я увѣренъ даже, что Ты и въ преніяхъ происходившихъ на засѣданіяхъ комиссій и комитета, не слишкомъ отступалъ отъ точки зрѣнія, которая есть и была Твоей задачею, т. е. отъ науки.

Междутѣмъ Кузьемскій, Малиновскій и даже Шашкевичъ шагнули смѣлостью своею гораздо дальше, и показали не бѣльше какъ свою независимость; а дѣлу помогли именно тѣмъ, что станули единогласно на сторонѣ оппозиціи. Досталось не одному сановнику прегоркое слово, но это сдѣлаетъ ихъ только болѣе осторожными, но всегда враждебными. Сегодня или завтра надѣются здѣсь пріѣзда Епископовъ. При этомъ случаѣ могли бы они у Императора упросить какую то гваранцію нашей народности. Почти ежедневно слышу, что донесенія намѣстника особенно враждебны противъ Тебя — но я уповаю на Бога, что [3] онъ не лишитъ Тебя своей милости. Будь спокоенъ и не предавайся никакимъ отчаяннымъ мыслямъ. Праведность и чистая совѣсть спасетъ Тебя; я думаю, что правительство не намѣрено виѣсого благородства возбуждать въ насъ до селѣ вѣрныхъ чувства ужасной мести. Ибо Богъ вѣдаетъ, что еще судьба въ будущности принесетъ. Въ послѣднихъ дняхъ развилъ Василь Зборовскій необыкновенную дѣятельность. Пользуясь уже изъ прежняго довѣріемъ министерствъ внутреннихъ и полиціи, онъ теперь очень часто бываетъ у министра Туна, и по видимому защищаетъ всѣхъ праведныхъ Русиновъ.

Я надѣялся послать Тебѣ по милости Богдана Андреевича нѣсколько книгъ; но показалось, что не стало мѣста въ сундукѣ или милости въ сердцѣ; онъ взялъ только рукопись исторіи [4] покойнаго нашего Брата Петра, потомъ Смарагова исторіи три тома, и Вука „Примѣри“.

Для того чтобъ доставить Тебѣ какое развлеченіе на время досуга, посылаю по почтѣ Русской бесѣды второй томъ въ 2 книжкахъ, и 3 тетради „Сельскаго благоустройства“. —

Шурицъ Юсифъ уѣзжаетъ на дняхъ, но куда то черезъ Венгрію; а его братъ Николай Андреевичъ гренадеръ живетъ здоровъ гдѣто подѣ Мантовой.

Надѣюсь, что предѣ отъѣздомъ въ деревню еще напишешь мнѣ хотя нѣсколько строкъ, гдѣ и куда ѣдешь? —

Мы слава Богу здоровы все уцѣлуй пожалуйста, супругу и дѣточокъ и сродныхъ въ Криворовѣ, и гдѣ бы то ни было — отъ насъ всехъ усердно любящихъ Васъ

Прощай Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Головацъ.

Вѣна 15/27 Іюля 1859.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 348.

*Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис.
дня 19. IX. 1859 року¹⁾.*

Ваше Высоко-Преподобіе! Милостивѣйшій Государь!

Извольте извинить мою дерзость, съ коею осмѣливаюсь я, Вамъ вовсе неизвѣстный человѣкъ, съ Вами переписываться. Именно знакомство довольно уже долгое съ почтеннѣйшимъ Вашимъ братомъ здѣ въ Вѣнѣ поживающимъ побуждало меня уже давно засвидѣтельствовать Вамъ мое глубочайшее почитаніе, но никогда не могъ на это рѣшиться; но теперь мнѣ сама улюблѣйшая пора случилась къ тому, ибо я вмѣстѣ имѣю дѣло къ Вамъ. Вы догадываетесь непременно, какое это дѣло, ибо Вашъ швагеръ Г. Бурачинскій о немъ уже Вамъ писалъ. Именно я на [2] значенъ отъ Собора нашего епархіальнаго собирателемъ денежной милостини на корысть нашихъ вдовъ и сиротъ въ городѣ Вѣнѣ. При семъ я имѣлъ бы много случаевъ распродать великое число экземпляровъ Вашего перевода Литургіи. Если согласитесь на мое предложеніе, то извольте прислать на мое имя 100 или еслибы Вамъ это за много выдавалось по крайней мѣрѣ 50 экземпляровъ этого сочиненія какою дорогою Вамъ угодно на мой счетъ, а я надѣюсь ихъ въ скорѣ распродать. Впрочемъ на одно Вамъ выйдетъ, если будете ихъ держать дома не проданныхъ, а я уже буду стараться камо скорѣе распродать, но

¹⁾ Не виключена річ, що лист пис. в р. 1858, на що вказували би попередні листи Іп. Криницького, або в дни Макарія, що припадає на початок 1859 р.

кладу условіе, чтобы всякій десятый экземпляр [3] былъ мой, понеже я хотѣлъ бы де нечто за нихъ для нашихъ вдовъ получить. Собранные денги я отослалъбы Вамъ въ двухъ ратахъ, т е. съ концемъ каждаго полгодія, а можетъ быть, что еще скорѣе, если скоро всё разойдутся.

Извольте затѣмъ благосклонно пожаловать меня своимъ отвѣтомъ, или прямо ко мнѣ или на руки брата или швагра своего, а сдѣлаете себѣ меня несконченно обязаннымъ.

Пріймите увѣреніе моего искреннѣйшаго высокопочитанія, съ коимъ имѣю честь всегда пребывать и писаться

Вашего Высоко-Преподобія препокорнѣйшій слуга

Иполить Ивановичъ Крыницкій
префектъ семинаріи.

Вѣна въ день св. Макарія 1859.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

На четвертій стороні записка Я. Головацького:

24/12 Февр. 859. посылаю Гну Крыницкому 12 экс. Литургій на лучшей бумагѣ. — Прочіе неполные экс. 27 осягаются у меня.

Изъ Ч. 5 нужно напечатать вновь 28 экс. или 14 Листовъ.

10/4 859 Послалъ 27 экс. полныхъ Литургій. —

Ч. 349.

*Листъ Карла Шайнохи до Якова Головацького, пис.
дня 2. X. 1859 р.*

Wielmożny Panie Dobrodzieju!

Niezmiernie obowiązany jestem za łaskawe przyrzeczenie Samowidca. Wiedziałem ja, że pomiędzy książkami P. Baworowskiego od P. Zubrzyckiego nabytemi znajdować się może to dzieło, lecz z powodu nieobecności panów Baworowskiego i Batowskiego nie udawałem się do nich od razu. Dziś przecież za przypomnieniem Pańskim poszedłem do jednego albo drugiego — lecz ani jeden ani drugi nie wrócił jeszcze do Lwowa. Czego mi też Bogiem a prawdą nie bardzo żal, bo żaden z nich nie umiałby mi być znaleźć tej książki, nie umiając jak mi się zdaje czytać po rusku — a ja moim wzrokiem byłbym im nie dopomógł. Tem wdzięczniej więc czekam na Samowidca Pańskiego, o którym mi wiele ciekawego opowiadano. Najkrótszą drogą zakomunikowania mi tej książki byłoby zostawić ją u Bielowskiego — w razie potrzeby ze wskazaniem [3] najkrótszego terminu zwrotu. Jakżebym

pragnął odsłużyć się czem nawzajem. W każdym razie poczytuję się za dłużnika — i zostaje ze szczerym szacunkiem,

Wielmożnego Pana Dobrodzieja życzliwym służą

Karol Szajnocha.

Lwów 2 Paź. 1859.

Лист писаний на 2 стор. 8^о.

Ч. 350.

*Лист Івана Раковського до Якова Головацького пис.
дня (24. IX) 6. X. 1859 р.*

Любезный другъ мой!

Безсмыслино страннымъ покажется Вамъ, что я до сихъ поръ не писалъ Вамъ ничего, тогда какъ Вы благоволили немедленно отвѣтить письмо мое, посланное къ Вамъ изъ сельскаго уединенія моего. Вотъ эта уже одна медленность довольно свидѣтельствуешь о характерѣ деревенской жизни моей. Тутъ до всего болѣе охоты, чѣмъ до пера. При томъ [2] также и не было у меня ничего поинтереснѣе написать ко Вамъ. Нынѣ было бы о чемъ разсуждать, но нѣтъ способа дать важность сужденіямъ нашимъ. — Букви наши повидимому, произвели кризисъ министеріальный, неужели Г. І—скій произведенъ въ министры за заслуги, оказанныя имъ при попираніи народности нашей? Думаютъ-ли въ Галиціи по поводу полученія протестантами въ Венгріи правъ и преимуществъ [3] ходатайствовать за народъ нашъ? Да, вѣдь рисковать митрополитскимъ саномъ, не шутка! И такъ лучше быть похлѣбщиками латинизма! — Если бы въ Галиціи происходило чтонибудь подобное, именно нѣкое движеніе въ пользу народности нашей, то, вѣроятно, это подѣйствовало бы и (на) нашу венгерскую братію. Прошу извѣстить меня въ свое время о семъ. — На сихъ дняхъ я писалъ достоуважаемому брату Вашему въ Вѣну, — надѣюсь получить журналы изъ Россіи для чтенія. — Поблагодаривъ Васъ [4] за присланное мнѣ объявленіе Дѣдицкаго о буквахъ, цѣлую Васъ и остаюсь

Вашъ вѣрный другъ

Іоаннъ Раковскій.

Иза 24 Сентября (6 Октября) 1859.

Дальше слѣдуетъ дописка Я. Головацького:

отп. 20/8 Окт. 859 — 10 екс. Спора

1 екс. Опис. Иконъ.

Лист пис. на 4 сторонах 8^о.

Ч. 351.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис.
дня 19. X. 1859 р.*

Достопочтеннѣйшій Профессоръ, Милостивый Государь!

Я получилъ Ваше всегда для меня драгоцѣнное письмо отъ 6/10 с. г. съ ласково присланными мнѣ книгами чешскими и рутенскими — Продажа послѣднихъ не скорѣе послѣдуетъ какъ на первомъ деканатскомъ сѣздѣ, ибо правду сказать въ моей окрестности нѣтъ любителей русской словесности, но есть отцы семействъ, хозяины, торгаши и т. п.

Русской Бесѣды я ужъ болѣе не получаю, хотя посылалъ я въ Вѣнну деньги на пренумерату этаго временника — денегъ не приняли, но и прочихъ томовъ Р. Бесѣды бесплатно не присылаютъ. Вотъ Вамъ Московская этикета!

Касательно содѣйствія для опять издаваемой Зори Галицкой (надобы перемѣнить это названіе) я неотказываюсь, есть ли только мой русской слогъ, не будетъ нарочно изуродованъ на ладъ рутенскаго нарѣчія и нововведеннаго правописанія.

[2] При всей невозможности писать по русски, буду въ новоиздаваемомъ временникѣ, помѣщать древнія русскія Грамоты и другія любопытная памятники русской словесности, выписанные мною въ Перемышльскаго Библіотекѣ.

Пишите мнѣ что есть люди въ Львовѣ, которые хлопчутся день и ночь, выжидая и догадываясь, кто будетъ произведенъ въ Митрополиты? Напрасная журба! Пока русскій народъ съ Духовенствомъ по древнему обычаю nebudeтъ снова избирать себѣ Святителей, до сихъ поръ Русь неможетъ надѣяться ничего путнаго, отъ избраней дѣлаемыхъ Нѣмцами или Поляками для русской церкви и народа.

Для занятія извѣстнаго мѣста, не думаю оставлять мое отечество, гдѣ упражняюсь ислѣдованіемъ его исторіи и нарѣчій.

Отсылаю Вамъ съ большимъ благодареніемъ три Выпуски Извѣст. Импер. Акад. Наук. и пять Нумеровъ Чтеній Импер. общества древностей Русскихъ; остается еще у меня два N-ра.

[3] Для обогащенія моего языкознанія словенскихъ нарѣчій просилбы я Вашу Милость о ссуженіе мнѣ книги Майкова исторіи сербскаго языка Москва 1857, которое сочиненіе на означеній мнѣ срокъ возвращаю въ Львовъ почтою Вашему Преподобію.

Изъ газетъ увѣдалъ я что Кулеша былъ въ Львовѣ, не привезъ онъ своихъ сочиненій о Малой россіи?

Przegląd powszechny пишетъ что въ IV (1858?) томѣ Русской Бесѣды чтесть извѣстie о введеніи Уніи въ Закарпатской Руси. Кто составилъ это разсужденіе?

Не получилъ ли еще Милликовскій Słownik Polski Wilno 1856 — Zeszyt XII и прочіи, о выписку котораго молилъ я Вашу Милость — есть ли надошеть, сколько прислать денегъ. —

Много выпусковъ издано до сихъ поръ Словаря языка Словѣнскаго Іосаф. Шумавскаго? — я имѣю только 4 Выпуски.

Неизвѣстны ли Вамъ собиратели областныхъ словъ въ Галиціи я бы вступилъ съ ними въ переписку. — Въ ново издаваемомъ временникѣ Госп. Дѣдицкимъ надо бы оденъ столбецъ посвятить [4] на помѣщеніе подобныхъ словотолкованій областного нарѣчія, чтобы со временемъ возможно было составить полный словарь областныхъ галицкихъ нарѣчій, по примѣру Великорусскаго областного Словаря.

Ожидая благосклоннаго отвѣта и вручая себя далшой ласцѣ и дружбѣ, остаюсь съ достоодложнымъ почтеніемъ

Вашимъ Достопочтениѣйшимъ Профессоръ истиннымъ почитателемъ
А. Петрушевичъ.

19 Октября 1859

Въ Новицѣ.

PS.

Остается ли Вашъ достопоч. Братъ еще въ Вѣннѣ и какъ адресовать къ нему письма? по его чину и обиталищѣ?

Лист писаний на 4 стор. 4⁰.

Ч. 352.

*Листъ Карла Шайнохи до Якова Головацького, пис. дня
1. XI. 1859 р.*

Wielmożny Panie Dobrodzieju!

Zapotrzebowalem na chwilę Grabianki Kroniki Ukrainkiej, a udawszy się po nią do Pana Bielowskiego, dowiedziałem się, iż książka ta znajduje się u WPana Dobrodzieja. Za upoważnieniem tedy Pana Bielowskiego proszę WPana Dobrodzieja o pozwolenie mi jej na 2 lub 3 dni najdłużej, po którym to czasie nie omieszkam zwrócić ją WPanu Dobrodziejowi niezawodnie z wdzięcznością.

Przy tej sposobności nie mogę się oprzeć pokusie, abym nie zapytał WPana Dobrodzieja, czy nie posiadasz takiejeż kroniki ukraińskiej Samowidca? Gdyby tak było, poważylbym się upraszać WPana Dobrodzieja po [2] koleżeńsku o podobneż pozwolenie mi jej choćby tylko

na kilka godzin — z podobnem że przyrzeczeniem zwrócenia jej natychmiast i gotowości do każdej literackiej usługi, na jaką tylko kaleka jak ja zdobyć się może.

Wczoraj przed południem służyłem WPanu Do- [2] brodziejowi osobiście, ale nie miałem przyjemności zastać go w domu. Ponieważ zaś ekskursje tego rodzaju bywają mi zwykle przetrudne, dlatego wyręczam się dzisiaj uprzejmością kogo innego — i zostaję WPana Dobrodzieja z prawdziwem poważaniem najniższym sługą

Karol Szajnocha.

Sobota 1 Paźdź. 1859.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 353.

*Лист Василя Головацького до брата Якова, пис. дня
5. XI. 1859 р.*

Печеньжинъ 5-о Листоп. 1859.

Любезный Братъ!

Писемце Вашеє вѣстѣ съ книгами здѣшнымъ Практикантомъ уряда податкового преданными я получилъ и одинъ экземпляръ ѳтдалъ предлежно почт. г. Намѣстнику.

Благодаря за одно и другое собрался я едва нинѣ Вамъ отвѣчать. О смутныхъ происшествіяхъ во время Вашихъ вакасовъ я уже частью былъ увѣдомленъ былъ прежде Вашего писанія — а именно о покоеніи племянниці Нарциси извѣстилъ мнѣ самъ Емилианъ въ листѣ зъ Рознева къ менѣ писанномъ. О происшествіяхъ въ домѣ г. Антоне-вича довѣдался я въ Мишинѣ, куда я въ надеждѣ съ Вами свидаться былъ поѣхалъ. Но напрасно ожидали ми Васъ — о причинѣ увѣдомилъ насъ г. Дрогоми- [2] рецкій — Между прочими ожидалъ Васъ такожде почт. г. Сабатъ изъ Товмачика.

Но ужъ минули вакасы и я надѣюсь, что прошло ужъ и все худое — а писмо тоє, надѣюсь застанетъ Васъ ужъ всѣхъ во Львовѣ, и при добромъ здоровью. Сего лѣта въ этихъ сторонахъ вездѣ былъ воздухъ не здоровъ. —

Пишете, что въ Львовѣ нѣтъ ничего нового — какъ же это? — Теперь во всѣхъ свѣтѣ полно новинъ а особенно же въ нашемъ государствѣ — огрюмые реформы — новый Министръ — новая организація — Автономія громадъ, репрезентація краєвая — ...а хотя изъ этого всего одно только новое Министерство существуетъ — а на прочее еще надежда — то предовсемъ важнымъ [3] по моемъ мнѣнію долженъ быть

новой „указъ гимназіязный“ народный языкъ учебный въ высшихъ класахъ — какія послѣдствія этого указа? учителей русскихъ у насъ теперь довольно — а учебныя книги тоже найдутся. Какъ-же далеко поступлено въ семъ — преподается-ли — въ первой гимназій что еще по русски, кромѣ литературы и религій, или нѣтъ? А Зоря не взошла еще на русскомъ небѣ — будетъ-ли еще долго ночь? Проѣзжающій туда Вѣнской Юристъ г. Савицкій говорилъ мнѣ, что есть намѣреніе — а даже и кавція до издаванія русскаго политическаго журнала. — Мы здѣсь ничево не выдаемъ, кромѣ нѣмецкихъ часописмъ — жиемъ, какъ въ пустинѣ [4] или въ Саксенъ-Кобургъ Готайскомъ или какомъ иномъ нѣмецкомъ государствѣ — нѣтъ никакихъ Славянскихъ Вѣдомостей. —

Въ прочемъ здѣсь вездѣ глухо — день ужъ короткій — ночь долгая — а нѣтъ что много дѣлать — какъ чиновнія дѣла. — Но пусть будетъ ужъ какъ есть — однакже въ одномъ я не доволенъ. Вся надежда на Вещиркъ были (sic) комиссій — но нашъ Начальникъ скудный — не дастъ никому что заробить — и такъ я снова ограниченъ на самое жалованье — теперь суть упраздненныя лучшія мѣста — но нельзя просить о перенесеніи — бо тогда надобно ѣхать на власный коштъ — а нѣтъ кому сказать мудрое слово г. Мошу — послалбы и, пр до Залѣщикъ — якъ Пашковского зъ Коломыѣ, въ Львовъ а оттуду въ Бережаны. — Но надобно было родиться счастливымъ — а что будетъ еще, когда насъ зреорганизуютъ? Далѣе нѣтъ мѣста — а такъ здравствуйте Всѣ и помилуйте Вашего братца

Василія Гол.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 354.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
(8) 21 XI. 1859 р.*

Любезнѣйшій Братъ! Яковъ Теоодоровичъ!

Наши письма разѣхались. Г. Наумъ вѣрно Тебѣ передалъ оуже и письмо мое и книги; вспомнилъ я тамъ коечто о здѣшнихъ новостяхъ — теперь прибавлять нечего, развѣ то, что министръ Тунъ самъ поздравлялъ Владыкѣ Григорія въ чинѣ Митрополита — и что Полянскій пребываетъ на дняхъ въ Вѣнѣ, какъ у насъ говорятъ: „на оглядинахъ“ — захотѣлось въ министерствѣ его ближе познать. Молодцы семинаристы Іосифъ Андреевичъ и Николай Ивановичъ пріѣхали благополучно. — Бродовича я пересматриваю — мнѣ кажется, что теперь еще не время,

чтобъ его здѣсь печатать. Но есть надежда, что время прійдетъ, и можетъ быть скорѣе, нежели бы предполагать можно. Реформы прибираютъ большіе размѣры; всякій требуетъ своего — то и намъ помалу достанется. Пока надо быть осторожнымъ — я надѣюсь что къ намъ сами прійдутъ: съ поклономъ какъ во время оно. Тогда можно будетъ немножко посмѣлѣе потребовать. —

[2] На дняхъ надѣюсь возвращенія Богомольца, то и ближе поговорю о посылкѣ Бродовича.

Любезный шурицъ, гренадеръ Николай Андреевичъ очень тоскуетъ за домомъ, и ужасно недоволенъ положеніемъ своимъ, хотя впрочемъ полковникъ очень учтиво съ нимъ обходится, и даже въ кадетскую школу посылаетъ. — Мы совѣтывались здѣсь, какъ бы избавить его изъ бѣды? Вислобоцкій былъ у генерала Рукштуля и у полковника — и стало на томъ, чтобъ отъ имени Отца написать прошеніе къ Его Величеству о освобожденіи отъ военной службы — Братъ Іосифъ Андреевичъ будетъ у аудіенціи и предложитъ прошеніе. Но къ этому нужно нѣкоторыхъ бумагъ, именно какія есть свѣдѣтельства школьныя у него, а особенно же декретъ министерскій, которымъ Николаю позволено исправлять классу изъ догматики. Этимъ бы можно дѣло прискорить. Потому сдѣлай милость, собери всѣ документы, находящіеся въ Львовѣ, и пришли чѣмъ скорѣе возможно сюда, чтобъ времени не терять. —

Меморандумъ Шашкевича я постараюсь на всякій случай — и пошлю Тебѣ [3] какъ и другія бумаги — я собираю все относящееся къ литературной борьбѣ — хотя теперь еще не могу сказать на какую цѣль. Пока для собственнаго наставленія — а время покажетъ, какъ бы къ чему иному пристѣпить! —

Я жду скорого отвѣта отъ Тебя, касательно бумагъ Николая Андреевича.

Мы всѣ слава Богу здоровы — цѣлуемъ Васъ сердечно — и кланяемся всѣмъ друзьямъ.

Пращай Твой Братъ

Иванъ Ѳ.

Вѣна 21/9 Ноября 1859.

P. S.

Вислобоцкій надѣется Вѣстникъ удержать и на будущій годъ — но въ чемъ сегодня можно надежду покладать! —

Лист писаний на 3 стор. 8^о.

Ч. 355.

*Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького,
пис. дня 12. XII. 1859 р.*

Ваше Высокопреподобіе Достопочтенийшій Профессоръ!

Миѣ удалось не скорѣе какъ теперь присланныя миѣ книги частью распродать, частью даромъ для чтенія раздать. Вотъ расчетъ продажи:

1. Г. Дѣдицкаго — О неудоб. лат. азбуки 4 экс.	
а 35 кр. а. в.	1 ф. 40 кр.
2. Тогоже — Споръ о русск. азбуки 5 экс. а 40 кр. а. в.	2 ф. —
3. Г. Бѣловусова Опис. иконъ 5 экс. а 50 кр. а. в.	2 ф. 25 кр.
4. Dwie polskie broszurki z Lwowskiej Gazety P. Czerkaskiego присланныя миѣ прежде для опровер- женія содержанія ихъ — Стоимость ихъ наугадъ мною поставлена	35 кр.
	6 ф. а. в:

которыя здѣсь присовокупляю. —

Въ моемъ послѣднемъ письмѣ доставленномъ Вашему Высокопрепо-
добію Госп. Пипаномъ вмѣстѣ съ книгами, просилъ я о благосклонное
служеніе менѣ сочиненіе Майкова (Исторія Сербскаго языка),
оно кажется Вамъ еще нужное, но когда будетъ уже прочтено Вами,
что ично прошу о ласкавомъ присланіи миѣ для чтенія [2] на время
оди мѣсячное.

Теперь посылаю послѣднія 3 NNp-а Общества Росс. Истор. и Древн.
Я просилъ бы Васъ снова о другія NNp-а тихже Чтеній, въ ко-
торыхъ нѣтъ простонароднаго словотолкователя, ибо эти Npa были уже
у меня.

Неполучилъ ли Миликовскій полекаго словаря изъ Вильна,
о которомъ писалъ я уже прежде, и этотъ книгопродавецъ обѣщалъ
былъ выписать его, начиная съ XII выпускомъ, ибо у меня есть уже
XI выпускъ до слова *kojnia, ni, lm. nie. ż. (remedium an-
aestheticum, ano —*

Нѣтъ ли какихъ литературныхъ новостей касательно исторіи и фи-
лологіи?

По всей вѣроятности съ слѣдующей весною пріѣдетъ новой Ми-
трополитъ въ Львовъ, и миѣ быть можетъ удастся тогда переселиться
въ Львовъ?

Ожидая ласкаваго Вашего отвѣта, остаюсь съ должнымъ почитеніемъ

Вашего Высокопреподобія истиннымъ почитателемъ

А. Петрушевичъ.

12 Декабря 1859

Въ Новицѣ.

Лист писаний на 2 стор. 4^о.

Ч. 356.

*Листъ Івана Головацкаго до брата Якова, пис. дня
7 (19) XII. 1859 г.*

Любезный мой Братъ Яковъ Ѳеодоровичъ!

При концѣ мѣсяца Ноября писалъ я Тебѣ, и просилъ прислать мнѣ нѣкія свидѣтельства школьныя Николая Андреевича Бурачинскаго, именно же распоряженіе министерское, которымъ позволено ему исправлять неудачный экзаменъ. Всякій день жду отвѣта, и черезъ Отца Устіяновича переказывалъ, а Ты все не посылаешь. По крайней мѣрѣ отпиши, что не можно получить, тогда мы выправимъ Брата Іосифа къ аудіенціи съ голымъ прошеніемъ, безъ документовъ. Братя докучаютъ мнѣ, и можетъ быть думаютъ, что я не хочу написать имъ прошенія; потому сдѣлай милость, пришли что можно, или дай отвѣтъ, что не можно получить. —

Отецъ Николай Устіяновичъ былъ здѣсь нѣсколько дней — просилъ графа Агенора и Ланцкоронскаго о приходѣ въ Роздолѣ, и безъ сомнѣнія получить его, если консисторія приметъ его въ терно. Смотри на его численное семейство надобы [2] желать, чтобъ Святоюрцы помиловали и приняли его въ пропозицію. Мы съ нимъ провели нѣсколько часовъ вмѣстѣ, я притворился, будто ничего не знаю о его затѣяхъ почасті латинскою азбуки и календаря. При стаканѣ вина развязался языкъ, и выпало изъ устъ: „часъ бы, щобъ мы приняли латинку, иначе не перестанутъ преслѣдовать враги!“ — Видя однакоже, что я вовсе не одобряю его мнѣнія, обратилъ онъ разговоръ на другой предметъ; видно лаяцкая жилка глубоко вросла. — Мы встрѣтились и разстались друзьями. — Пусть все на чужія руки идетъ! —

Мнѣ рассказывали про концессию Богдана Андреевича на Зорю Галицкую, и что она произвела большое неудовольствіе. Еще лѣтомъ говорилъ я Богдану, что ему такъ свяжутъ руки, что не будетъ лезя и пошевелиться; концессія показала на дѣлѣ. Вирочемъ мнѣ говорить,

что содержаніе всѣхъ журнальныхъ концессій составлены въ подобной формѣ, но концессіонеръ не обязанъ строго держаться условій; здѣсь нужно редактору наблюдать какой то тактъ, и избѣгать [3] экстремовъ. Болѣе всего жалко то, что тамъ предписывается и правописи и буквы; это будетъ бѣльшимъ препятствіемъ успѣванія Зори Галицкой. Венгерскіе Русины едва ли захотятъ и смотрѣть на подобный изковерканный языкъ. Вислобоцкій Вѣстника продолжать будетъ и въ будущемъ году. Всякій день ожидаетъ онъ приказовъ по части правописи и буквъ, слѣдовательно съ 1860 года начнется новая эпоха въ нашей литературѣ. Это уже слишкомъ несправедливо, чтобъ людей старыхъ и вжившихся въ какую нибудь привычку, принуждать на старости учиться писать. Пусть бы правительство попристало только на новомъ, молодомъ поколѣніи, а старыхъ бы лучше оставить въ покоѣ.

Богдана мнѣ очень жалко — все-одно, рѣшится ли издавать журналъ на данныхъ условіяхъ, или нѣтъ. — Я ему давно говорилъ, что съ такими дарованіями надо ему искать большой публики, и при его неутомимыхъ трудахъ онъ бы оуже имѣлъ до сихъ поръ и гласное имя и состояніе. Но бѣда! [4] съ одной стороны какой то недостатокъ упованія въ собственныя силы, а съ другой опять жажда быть оригинальнымъ и популярнымъ на родинѣ.

Напиши мнѣ тоже, получилъ ли Ты отъ Наумовича посланное мною? Бродовичъ уже уѣхалъ; въ Вѣнѣ мѣста для него не нашлось, и едва ли такъ скоро найдется.

Мы всѣ, слава Богу здоровы, и цѣлуемъ Васъ сердечно; желая счастливыхъ и веселыхъ праздниковъ и благополучнаго Новаго Года.

Прощайте и забывайте Вашего Брата

Ивана О. Г.

7/19 Декабря 1859.

Поклонись всѣмъ доброжелательнымъ друзьямъ и знакомымъ.

P. S.

Слышу, что въ Львовѣ опять готовится коммиссія, для оустановленія скорописи, которой намъ будетъ предписано употреблять! Это уже превосходитъ всѣ мерзости! —

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Рік 1860.

Ч. 357.

*Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис.
дня 4. І. 1860 р.*

Высокопочтенный Господ. Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Давно я желалъ Вамъ отписать на Ваше многоцѣнное письмо, но признаюсь что мое прескорбіе отрывало мене всегда отъ пера, ибо вѣрте Любезнѣйшій наше состояніе горкое я предчувствовалъ еще, предъ годомъ. — Наши самы виноваты отчасти! — Нынѣ намъ ни назадъ ни на передъ. Отъ 1848 до нынче нечего вспоминати — да хорошо бы было! — ибо предъ тымъ мятежнымъ годомъ все было еще по русски а отъ того времени до нынѣшняго все разорили наши реформаторы! Правописъ была русска, книги русскимъ словомъ писаны хотя ихъ очень мало и некому неслилось наверхати ни правописи ни словъ и сложенія ихъ — все было иначе. Рекурсъ Богдана не принесетъ никакой пользы, — разъ схватили за чуприну будутъ держали пока и тѣло съ душою не схватятъ. Вотъ, что съ нашими учителями богочестія дѣется! — опять розписали конкурсъ — вѣдь нехотятъ русскихъ катехитовъ при гимназіяхъ — 10 лѣтъ минуло уже и тяжело бѣднымъ нашимъ добытись до берега — плывутъ по сомнѣтельныхъ волнахъ. —

Я знаю что намъ легче не будетъ. Кобы Вы Любез- [2] нѣйшій держали Ваше мѣсто, тому наилучше для блага русского смотрѣте предо всемъ на себе, — еще только одного удара намъ недостаѣтъ а уже полное безнадеждіе — еще одно, чтобы Ваше мѣсто занялъ недоляшокъ!

Напишѣте мнѣ благосклонно, что дѣлать иль еще третій разъ писать конкурсъ на катехиту гимназіального иль плюнути на все. — Якое розположеніе межъ нашими дипломами (sic), что ихъ высокіи головы думаютъ да предумываютъ? Кобы только что хорошего да полезнаго для русскаго счастья! Иль испытъ будетъ очень строгій иль середній? иль министерство повелѣло новый конкурсъ иль Штатгалтерія иль кто иній? Все то для мене важно. Отецъ Михаилъ чай Васъ поучилъ о томъ всемъ. — У насъ говорятъ, что Г. Павликовъ парохъ Ставропигійскій отходитъ въ Городокъ иль естъ въ томъ что правды? —

Иль будетъ Народный Домъ мою рукопись печатать? Если бы не рѣшились, то я постараюсь у своихъ но не въ пользу Народнаго Дома ибо каждый имѣетъ свой разсчетъ. —

Межь нашими хорошее розположеніе — Мы уконститували общество въ цѣли составленія Гомилій на основаніи церковныхъ книгъ — приступило 15 священниковъ. —

Желая Вамъ Любезнѣйшій съ Вашимъ семействомъ счастливыхъ и веселыхъ святъ [3] тожь само Гдну Денису — Отцу Михаилу и Богдану остаюсь Вашимъ искренно преданнымъ другомъ

I. Николаев.

Моя сожительница Вашей ВПочтенной засылаетъ сердечное поздравленіе (sic) — Г.

4/1 860.

Лист писаній на 3 стор. 4^о.

Ч. 358.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (24. XII. 1859) 5. I. 1860 р.

Пряшовъ 24 Сѣчня 5 Грудня 860¹).

Любезный братъ!

Возрадовалася душа моя на извѣстіе, что вы намѣряете выдавать Альбумъ въ честь Его Преосвященства Г. Митрополита. Я вскорѣ, какъ то кажется гартімъ поялъ перо, и написалъ всяку всячину, подлинныя думы, кои и посылаю здѣсь, незная какъ тѣ у васъ приняты будутъ; гадаю однакожь, что вы иѣчто выберете. — Ословилъ я и Г. Яновича, Раковского приходника во Изѣ, въ Мараморощѣ, которому пишется per Huszth, Iza. Ословилъ и Г. Павловича приходника въ Бѣлоружѣ, славного Ритмисту, которого мало дѣйствій и перепосылаю, особенно Гласъ мною поправленный, думаю, что и вамъ понравится²).

[2] Вамъ друзья нужно дѣлать щиро, и охотно на просвѣщеніе народа чистымъ духомъ, и тесанымъ перомъ, въ новомъ Митрополитѣ когда не явного защитника найдете, то хотя перепонъ не сдѣлаеть, и самъ любя чисто народное слово. — Уважайте же и на вкусъ вѣшній, и иѣжность печатанія, да и формата; я не думаю у насъ больше распродать, какъ 12 оттисковъ; бо тутъ владѣетъ Мадыризмъ, и матеріялизмъ, ми со веѣмъ подупали, одинъ я остался на поруганіе, и иѣ-

¹) Якъ видно, в даті зайшла помилка. Повинно бути 24 Грудня (1859), 5 Січня (1860)

²) В „Зорѣ Галицкой, яко альбумъ“ напечатані поезіі Духновича і Ал. Павловича.

сколько друзей въ тайнѣ; — Долгихъ полемій не вѣщайте, бо то въ такой книгѣ уныло бываетъ, но все коротенько, и съ солью, наконецъ же стихи, какъ, цвѣтъ нашихъ нивъ. —

[3] Еслибы вы имѣли нѣкакіи сѣмена огородныи, (рѣдкости, или новости) такъ и сѣмена, или бульбы цвѣтовъ то постарайтесь мнѣ такихъ на мой счетъ купить, и прислать, я сей часъ pošлю гроши; бо я видѣлъ въ Львовѣ прекрасны огороды, и думаю, что тамъ множество цвѣтовъ, я люблю цвѣтами и растинами, то мнѣ тѣмъ сдѣлаете милость и радость.

Поздравляйте отъ меня всѣхъ друзей, и сами здравствуйте и помните брата

Духновича.

НВ. Отъ Павловича еще pošлю нѣсколько стиховъ, онъ теперь дѣлаеть.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

Ч. 359.

*Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 6. I. 1860 р.*

Пряшовъ 6 Сѣчня 860.

Любезнѣйшій другъ!

Кажете: Переписка наша перестала, и что дивно? что, и какъ писать? Богданъ нашъ самъ незнаеть до чего браться, а я пишу, и все пишу но для кого? — для себя!

Дѣдицкого первое и второе изданіе лежитъ у меня, а Вами присланные книги такожде суть у меня, не коснетъ ихъ никто; — бо тутъ нѣтъ русскихъ читателей. Я Господину Дѣдицкому до Вѣны послалъ былъ 10 ренскихъ, незнаю получилъ ли ихъ? Вамъ посылаю 5 ренскихъ, бо токмо я самъ купилъ нѣсколько оттисковъ; прото у насъ само собой все пропало, да пропало [2] и по этому я принужденъ ваши книги и Дѣдицкого послать Вамъ всячь до Львова, бо тутъ могутъ они стоять даже до страшного суда!!!

Вы снова желаете издать Литургическій Катихисъ. Да мнѣ то есть радостно, что у васъ еще поддерживается какой нибудь духъ; такъ издавайте братъ мой, колько вамъ угодно, у насъ на тое нѣтъ нужды; — Но я думалъ бы сократить дѣло такъ, чтобъ Сіаціи С. Отцевъ всѣ остались, и все дѣлце сократилось, тогда бы и для учащихся дѣтей примѣрно былобъ, да и дешевѣе былобъ, а польза одна. — Тоже

на колико возможно сократите, и издайте на способъ [3] школьной книжицы. — Я на такое дѣлце пренумерую на 100 оттисковъ, кои я сей часъ выплачу, чтобъ дѣтямъ раздать по селамъ; токмо молю васъ, не по новой нѣмецко-галицко-русской ортографіи; бо у насъ тую ортографію и мужикъ нетерпитъ. — Вамъ то и въ Львовѣ можно, если хотите, и все подъ моимъ именемъ, бо мы непріяли тую ортографію и никогда непріймемъ, радиѣ все на время оставимъ. — Наши Мадяры, изъ поводу краковскихъ Поляковъ, велики надежды себѣ ображаютъ, что всѣ чиновства будутъ по мадярски дѣйствовать, и по этому мы между Сциллою, и Харибдомъ такъ изъ двухъ сторонъ насъ возмутъ, двѣ власти истребить насъ стремятся, и дай Боже [4] чтобъ выдержать борьбу, пока она неперестанетъ.

Я думаю, что если Вашъ Митрополитъ позоветъ нашего Владыку на Инсталлацію, мы увидимся въ Львовѣ, но то лишень такъ, если возветъ; нашъ Епископъ готовый будетъ на возывѣ прійти, а я такожде съ нимъ, пожертвую сердечно тѣхъ нѣсколько реньскихъ для васъ, чтобъ еще видѣти Народный Домъ и васъ.

Цѣлую васъ, и Дѣдицкого, цѣлую Малиновского, и всѣхъ васъ друзей Народа. Желая вамъ счастливый новый годъ какъ былъ старый, — да исчезнетъ и память его. —

Остаюсь вашимъ искреннимъ Другомъ

Духновичъ.

Лист писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 360.

*Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького. пис.
дня 7. I. 1860 р.*

Ваше Высокопреподобіе Всечести. Господине!

Обращаюсь съ коротенькимъ прошеніемъ до Вашего Высокопреподобія. Насампередъ прошу смиренно увѣдомити мене о дальшомъ дѣйствованіи комиссіи ислыт. гимназ, якъ только послѣдуетъ именованіе испытателя для любомудрія, дабы я о сколько возможно улегчилъ себѣ должности гимназійскія, а сово- [2] купилъ всякіи силы къ приготовленію до испытовъ клявзурныхъ и изъ-устныхъ.

Такожде прошу при способности звернути вниманіе Г. Вахольца на тое, что я 3 вопросъ Über Friedrich IV., гдѣ только способность была, обробилъ въ духу монархическимъ, лойальнымъ, [3] истинно австрій-

скимъ, якъ я и успособленъ есмь. Сдѣлавши хорошо испытъ сей я намѣряю подаватись до Угоръ на учителя австрійской исторіи при которой правничей академіи, можетъ быть, до Кошицъ.

Гроши, если за Иконы надойдутъ изъ Угоръ или Вѣднѣ, прошу у О. Ступницкаго вложить.

Просячи о прощеніе моеѣ смѣлости остаюсь съ глубокопочитаніемъ
 О. Бѣлоусъ.

Тарнополь 7 Январ. 860.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 361.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького пис.
 дня (6) 18 II. 1860 р.*

Почтеннѣйшіи братья и друзья!

Послалъ ко мнѣ Г. Александеръ Павловичъ стихи свои, чтобъ переслать Вамъ, и се я посылаю ихъ, и нѣсколько моихъ; Вы друзья употребите что вамъ угодно будетъ, и поправляйте по вашему вкусу, и знанію.

Мнѣ очень былобъ пріятно, еслибъ вы, выписавъ что изъ нашихъ стихотвореній, оригинальныя рукописи отдали на Библіотеку Народнаго Дома, дабы сохранилося тамъ, ибо то о времени столѣтія можетъ служить ко Исторіи нашихъ Русинновъ.

У насъ великій непорядокъ. Маляри бѣснуются, и упорствуютъ по всюду противъ царскимъ повелѣніямъ; полиція много имѣетъ дѣла. Маляризмъ заводится по всюду, уборъ малярскій (народный) эпоху ставитъ, а найпаче Протестантизмъ верхуетъ. Говорю бѣснуются, и то не предъ добрымъ! Богъ видаетъ какіи цвѣты принесетъ намъ Май? Наша доля все несчастна, мы Малярамъ очи колемъ, а Нѣмцы намъ не вѣрують; такъ мы всюду бѣдныи люди. Господи сохрани насъ отъ напасти. — Народъ непроставаетъ къ Дворянству, но Протестанты [2] всѣ кромѣ Славянскихъ, избулены. — Славянскіи Протестанты довольны царскимъ Патентомъ, и твердо стоятъ на сторонѣ ц. к. Правительства, съ бѣдными Русинами, ихъ ничто немечтаетъ, бо они памятуя на маляризмъ, боятся 849 года; — Богъ поможетъ и намъ! Неустрашимся ни маляровъ протестантовъ ни котоѣдцевъ таліанцовъ. Намъ защита горы, и скалы; — камень прибѣжище заяцемъ.

Здравствуйте братья и друзья, помните и вашего друга

Духновича.

Еперіесъ 6/18 Февр. 860.

Господь крѣпость людямъ своимъ дастъ.

NB. Милобы мнѣ узнать, что тамъ повелоса съ Педагогіею, продали нѣчто Герговичъ и отдали что на домъ народный? —

Лист писаний на 2 стор. fol.

Ч. 362.

*Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис.
дня 11. III. 1860 р.*

Брате Высокопочтенный!

Звѣсти Вамъ суть мои намѣренія взглядѣ переселенія моего. — До сихъ поръ былъ я достъ щасливъ въ моимъ убѣгательствѣ. Высокіи воды переплылъ я цѣль, но теперь приходитъ утapati на мѣлизѣ у самого берега. — Маю Декана, чловѣка слабого, которому приснилась владыческая корона. Сей чловѣкъ жие пустынно, майже въ полномъ смыслѣ сего слова. Влюбленъ въ свой деканальный Урядъ, заприсягнулъ а збуцѣ параграфовъ незломную вѣрность; а недоволенъ, що еще до сихъ поръ не есть владыкою, замкнулъ ся онъ въ своей нужденной хижѣ, не припуская нѣкого въ свѣтѣ къ собѣ, и не бывая самъ у нѣкого въ свѣтѣ, и радуєсь лишъ только актамъ своимъ, которіи що день перекладає въ примѣриыйшій порядокъ. — [2] Отъ десяти лѣтъ не видѣлъ его никто будъ у кого въ гостинѣ, и кромѣ урядового поклыка не гостилъ ся никто у него. Ему кажеться, що онъ потыралъбы все одо ясѣющее около его мудрой головы, еслибы онъ поѣхалъ до широго суѣда розвеселитись на хвильку; словомъ есть то чловѣкъ слабый умыслово, безъпристанно, зима и лѣто, двигающій на собѣ два кожухи, и мешкающій въ пекарни купно съ челядю, щобъ не озябити грудей чистѣйшимъ воздухомъ, и не тратити въ очей старой якъ свѣтъ Маріи, парафіянки свей, единственной ему вѣрной души въ свѣтѣ. Тотъ слабый чловѣкъ, во время оно, когда то я занемалъ ся бѣльше перомъ, и приходилъ до якої то популярности, уропъ собѣ въ головѣ, що я станусь славѣйшимъ въ деканатѣ отъ него, и що я усадилъ ся на тоє, дабы его честь подкопати, и всадитись на престолъ намѣстническаго уряда, которымъ владѣе онъ. Съ первоначатка, возбуждало тоє урoвнє смѣхъ и сожалѣніє во мнѣ, но познѣйше [3] увидѣлъ я, що сей мечтатель бѣдный, розпочалъ влѣпяти свой взоръ лишъ на темнѣйшую сторону моего характера и жизни моеї, и зачалъ крысковати всѣ и найменшіи чергты той стороны моеї, вписуючи ихъ до Шварцибуху, который у него съ наибѣльшою прилѣжностію удержує ся. Я сталъ быти ему непріязнымъ, однакъ боронилъ его честь, которая зачала

умалѣвати тогда, и возвишалъ его въ истину надъ всѣ деканы въ Галицкой епархіи. Но бездѣльно! Онъ узналъ мене за фаризея и дѣлалъ свое. И когда въ одинъ часъ услышалъ онъ, що днешній преосвященнѣйшій Владыка Г. Литвиновичъ пріять мене надъ ожиданіе снисходительно, отъ сего времени зависть не дала ему и хвильки сукою — и онъ поѣхалъ до Львова, представилъ ся Владицѣ — завелъ бесѣду за мене, и оклеветалъ мя довольно щире, оклеветалъ мя найогиднѣйшимъ языкомъ передъ мужемъ, въ которого власти моя будущина — и передъ которымъ я только трема недѣлями передже, того самого моего пѣзнійшого клеветника, найяснѣйшими описовалъ красками. — Дознавшись о томъ [4] я оскаржалъ ся передъ моими сусѣдами на него про тую его нелѣпость, прося ихъ, щобы ему донесли, якъ невинно а болезно оскорбилъ онъ мене. Но то роздуло въ немъ ненависть, и подозрѣніе еще бѣльше, и онъ зачалъ шкодливымъ быти не только менѣ, но даже и дѣтьомъ моимъ — и днесъ доносить онъ каждое и наименшее отступленіе отъ азбуки его повелѣній до консисторіи, и щобы помститись доволно на мнѣ, онъ стае врагомъ въ дорожѣ моего намѣренія — и не только не дае мнѣ лучшого свѣдоцтва зъ послѣднихъ двоухъ лѣтъ, но даже не дае мнѣ нѣякого, и отослалъ моего посланника безъ нѣчого домоу. — Брате Высокопочтенный — жалко по-тапати при берегахъ. Подайте мнѣ руку — а може спасу-сь. Потрудѣть ся чимъ скорше до ВП. отца Малиновского — и принуждѣтъ его, щобы доконечно написалъ до моего декана Фортуну, дабы онъ менѣ не припятствовалъ въ моимъ намѣренію — если я не удержу-сь, то онъ буде имѣти и верема и случайности доволно, щобъ показати мнѣ яко онъ есть старшина моя, съ одомъ около головы. — Потрудѣть ся и донесѣтъ мнѣ чимъ скорше, щобъ я могъ о слѣдствіяхъ Вашихъ трудовъ знати. — Прощайте

Устиянов.

Славско 11/3 860.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 363.

*Лист Георгія Шооша до Якова Головацького, пис. дня
(1) 13. III. 1860 р.*

Куцура дня 13/1 Марта 860.

Ваше Преподобіе Господинъ Профессоръ!

Іа бы желалъ имѣти слѣдующіи книжочки

а) Тупіконъ Г. Іаковомъ Досковскимъ 1852 р. сочиненный Екс. 10

б) Чинъ Священныя и божест: Літургїи Вашимъ Преподо- біємъ изд:	Екс.	4
в) Требникъ великій	"	7
г) Чалтырь	"	10
д) Богогласникъ	"	2
е) Schematismus Архїд. гр. каѳ. Leopold.	"	3
ж) Schematismus Diaec: gr. Cath. Premisl.	"	3
з) Повѣсти въ Пїсма С. Стар. и Нов: Завѣта Г. Антоніємъ Добрянскимъ изданимъ	"	50

а незнаючи до когобыся обернути и кого запросити, Его Высокопреподобіе Г. Клирошанинъ Кустосъ М. Кузіемскій радо бы мнѣ послужилъ, но знаючи добро, что кромѣ того маеть досить клопоты, не хочу. При томъ прїйшло ми на умъ, же Ваше Преподобіе единожды послали ми крестомачію со малою цедулкою, [2] то теперь тою я ободренъ осмѣливаюся Ваше Преподобіе всенижайше просити, чтобeya у книгопродавца Г. Андреа Грегovichа дознали, чи вышше написани и речени кнїги маеть? послѣ того мня писменно увѣдомити благоволили, что будутъ коштovati, да могу што скорше гроши послати, а речени книги получитьи.

Поки нашъ милїй Вѣстникъ выходилъ, то зналъ емъ, что на Небосклонѣ нашей Народности появилось, но ѿ коли запедужалъ и хворуетъ про Недбалость своихъ Братовъ, ба Сыновъ то ничѣ знати немогу. На истѣ Стыдъ и Срамота есть намъ, же близъ три Миліоновъ насъ руссиновъ немогутъ (ба нехощутъ) одну Газету Вѣстникъ най туншїй на свѣтѣ подупирати и поддержи. Галичаномъ милїи суть Газеты Полскїи, венгерскимъ Руссиномъ Мадярскїи а во Хорватской Илврскїи, и такъ кажды болше любятъ чуже, якъ свое, ко котрому [3] го самъ Богъ, естество, и кровь привязали.

Вашой благосклонности и братолюбїю препоручаючися со пристойнымъ почитаніемъ семъ. всенижайшїи Слуга

Георгїи Шоошъ

Диштрикт: Вицеархидіаконъ
и русскїи Парохъ Куцурскїи.

У Куцурѣ über Szegedin letzte Post Kula in Serb: Wojwodschaft.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

На четвертїй сторонї адреса:

Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino Iacobo Holovacky
Doctrinae Religionis et Litteraturae Ruthenicae Professore P. O. Dno...
sing Colendissimo Lemberg in Galicien.

Ч. 364.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
(2) 14. III. 1860 р.*

Любезнѣйшій Братъ Яковъ Ѳеодоровичъ !

Я вовсе не виноватъ въ томъ, что посылка выигрыша для Твоей любезнѣйшей Ольги Яковлевны такъ опоздалась. Билетъ мнѣ присланъ былъ слишкомъ поздно; я его сей же часъ предъявилъ въ конторѣ, но мнѣ дали только рецеписъ подъ N-о 17031, съ тѣмъ примѣчаніемъ, чтобъ по выигрышъ не приходитъ прежде, какъ въ мѣсяцъ Мартъ. И не удивительно: всѣхъ лосовъ было триста тысячъ — и всякій выигралъ — разобрать, опредѣлить и выдать всякому, на это нужно времени, такъ что ежедневно выдаваемы были не больше какъ 600—700 выигрышей. — Впрочемъ на выигрышъ припала такая бездѣлица, что мнѣ даже стыдно посылать ее, не прибавивъ чего нибудь другаго. Потому я и купилъ для Ольги такъ называемый Necessaire, а въ серединѣ есть истинный выигрышъ (нѣсколько простыхъ иглокъ) и мой фотографированный портретъ въ 5 экзмп. для Тебя и для братій и сестры Юліи Ѳеодоровны. Сдѣлай милость, и разошли ихъ при случаю, куда слѣдуетъ. Лучшей па- [2] мятки я не въ состояніи Вамъ послать.

Касательно стипендіи, расписанной министерствомъ для русскаго филолога — я не могъ почти ничего извѣдаться; министерскіе люди очень недоступны. Предполагать, чтобъ это прямо вымѣрено было противъ Тебя, я думаю несовмѣстно и бесполезно. Какъ бы то ни было, а въ Прагѣ выводятся хорошіе славянофилы; дѣло въ томъ чтобъ мѣсто получилъ способный человѣкъ! Жалко, что Ѳеодосій Андреевичъ не рѣшился конкурировать — лучше его нѣтъ у насъ. Ты же, Братъ любезный, по напрасну не безпокойся — занимайся должностію, какъ предписано — не дѣлай нѣкаккихъ протестовъ противъ объявленія конкурса — а прочее оставь на волю Божію. Старайся снискать благосклонность такъ епископа, какъ особенно новаго Митрополита, чтобъ въ случаѣ крайней судьбы пожаловали хорошій приходъ. Готовымъ надо быть на все, хотя я не думаю, чтобъ опасность была уже такъ близка. Но враговъ у Тебя много; они въ состояніи и подъ предлогомъ редукиціи лишить Тебя мѣста; какъ въ обще никто изъ чиновниковъ не можетъ ся ручать за свою судьбу. Это уже у многихъ показалось на дѣлѣ.

Выслобоцкій, кажется, болѣе знаетъ о подобныхъ дѣлахъ — онъ бываетъ у графа почти [3] ежедневно. Теперь крутится около Преосвящ. Григорія, и замѣтилъ мнѣ недавно, что Яхимовичъ не знаетъ русскаго языка. — Ты догадаешься, что это значить. Ко мнѣ онъ никогда не

былъ искрененъ; я впрочемъ въ глубокую политику не запускаюсь. Съ Вѣстникомъ разставаться приходилось Выслобоцкому очень тяжело — онъ былъ въ это время въ какомъ то отчаянномъ расположеніи, въ какомъ я его никогда еще не видалъ, хотя декретъ директорскій уже былъ у него въ карманѣ. Въ концѣ рѣшился не издавать газеты потому, что у него теперь нѣтъ времени — впрочемъ онъ хотѣлъ избѣгнуть тѣмъ всякаго столкновенія съ графомъ Агеноромъ. Но послѣ взывалъ меня Выслобоцкій, чтобъ я принялъ редакцію на свое имя, разумѣется подъ его надзоромъ, и то какъ онъ говорилъ по внушенію министерства полиціи, которое бы должностнымъ путемъ постаралось у моего начальства о позволеніи для меня. Но я о томъ и слышать не хотѣлъ; мнѣ бы пришлось тогда пожертвовать ночью для Вѣстника, или же подвергать ся вѣчному подозрѣнію начальства, будто я чѣмъ нибудь другимъ занимаюсь и я отказался отъ этой чести, которая бы могла стоить меня здоровья а можетъ быть и жизни. Я общался, быть коли [4] нужно, безименнымъ сотрудникомъ, какъ и прежде бывало. Между тѣмъ слышу, что дѣло опять отложено по причинѣ переговоровъ о правописаніи. Министерство просвѣщенія требуетъ кажется, чтобъ Вѣстникъ издавался новой какографіей — но Выслобоцкому того не хочется, и онъ просилъ Яхимовича, чтобъ по этому дѣлу поговорилъ съ министромъ. На томъ и стануло. Новой ортографіи Выслобоцкій подъ никакимъ условіемъ не приметъ, скорѣе откажется всего; такъ по крайней онъ говоритъ. Увидимъ! —

Выслобоцкій вѣчный парламентаръ между Литвиновичемъ, Голуховскимъ, Яхимовичемъ, Гуномъ (Бречкомъ), Тіери и проч. безъ конца. Что мнѣ съ нимъ за дѣло? я просилъ его, чтобъ онъ никому не сообщалъ о моемъ сотрудничествѣ — а онъ разнесъ молву не только въ Вѣстѣ, но видно и между Вами. Это можетъ стать причиной, что я отъ всего откажусь. —

Посылаю Тебѣ Русской Бесѣды кн. 3 и 4 за 1859 годъ съ прибавленіями — второй же книги у меня еще нѣтъ.

Мы слава Богу здоровы — и желаемъ Вамъ всякаго благополучія и здоровья.

Уцѣлуй своихъ и поклонись друзьямъ.

Твой Братъ

Иванъ О. Г.

Вѣна 2/14 Марта 1860.

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 365.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня 7 (19) III. 1860 р.*

Пряшовъ 7/19 март. 860.

Любезныи друзья!

Какъ то наше дѣло идетъ тамъ не знаю, и вы неувѣдомляете жаждущую мою душу, хотѣвшую чтонибудь узнать о родномъ успѣхѣ. —

Я вамъ огромную извѣщу новость, намъ печальную, и вамъ такожде жалостную!

Нашъ Collega Викторъ Добрянскій, вчера о 9-томъ часѣ утромъ прострѣлился изъ ручницы (flinte). Человѣкъ уже отъ трехъ годовъ духомъ нездоровъ, всегда унылый въ ничемъ не находилъ радости, стался недовѣрчивымъ, и отъ прешлой осени въ голову себѣ набилъ, что всѣ люди суть ему врагами, что его описуютъ; — онъ не выходилъ никуда, и всегда во ображеніяхъ толковалъ противъ себя вражду всѣхъ людей. [2] Онъ на конецъ стался бѣшенъ, удалялся отъ людей, и подозрѣвалъ непрестанно на каждого человѣка, — той зимы ходилъ до Вариду къ своему брату Адолфу, и предъ седмицею прѣхалъ вспять. — Задумчивъ ходилъ и въ церковь, такъ и вчера былъ на утрени, пошолъ домой, завтракалъ, и около 9-го часа, уже сдѣлалъ самоубійство; онъ стрѣлилъ себѣ въ чело, и на челѣ рану сдѣлалъ смертельную; Онъ живетъ, и терпеливо сноситъ болѣзнь, не скучить, и лежить въ памяти; Богъ видаеть доколи. — Онъ написалъ Тестаментъ, лигъ брату Адолфу, и сестрѣ, написалъ себѣ Эпитафъ, и такъ *deliberans animo*, но несчастно совершилъ на себѣ неслыханое въ капитулахъ мордерство. Врачи не могутъ [3] истинно сказать о его жизни, и сомнѣвають. Богъ да простить ему, ибо все сдѣлано въ маіи и дурчествѣ!

Я еще живъ, и надѣюсь уже лучшаго здоровья, Эморонды уже не имѣють власти весною, и такъ чаю состоянія полученіе. Буду заниматься, — какъ то и всегда — огородомъ, и цвѣтами, а еслибъ и вы мнѣ что такого прислали, какъ то я просилъ, то бы я плекалъ чувствительно какъ родное дитя.

Ябъ любилъ знать когда будетъ *installatio* Его ВПреосвященства Метрополита, и какой она для насъ принесетъ пользы; — я надѣюсь множество много, и чаю воскресенія мертвыхъ! —

Вы братья утолите мою [4] жажду, пишите мнѣ множество много, чтобъ насытился довольно; — О Албумѣ, о друзьяхъ литераторахъ, о предметахъ и матеріалахъ посланныхъ вамъ, и о успѣхѣ печати. О Народномъ Домѣ и пр. и пр.

Скажите мою сердечную любовь всѣмъ родимцамъ, и братьямъ особенно Г. Кузьемскому, Малиновскому, Г. Директору Полиціи и Его брату, да и всѣмъ русинамъ.

Цѣлуя васъ сердечно остаюсь другомъ

Духнович.

Лист писаний на 4 сторонах 8^о.

Ч. 366.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
23. IV. 1860 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Θεодоровичъ!

Захотѣлось мнѣ оставить по себѣ памятку — и вотъ приготовилъ я рукопись къ печати, подъ заглавіемъ „Russisches Lesebuch — Poesischer Theil. Mit besonderer Rücksicht auf Betonung und Aussprache. Als Beitrag zur darstellenden Unterrichtsmethode verfasst von Iván F. Holovackij“. — Эта книга содержитъ предисловіе, объясняющее цѣль, составъ и меоду ея; потомъ слѣдуютъ 50 пьесъ русскихъ поезій, большею частью сочиненія Хомякова, Кольцова, Крылова, нѣсколько Лермонтова, Пушкина, Державина, Жуковского и другихъ. Къ всякой поэзіи прибавлена точная транскрипція латинская, съ опредѣленіемъ гласоударенія и выговора, и въ концѣ нѣмецкій метрическій переводъ собственной работы, а нѣсколько Боденстета и Волфсона. Книга должна служить для всѣхъ, которые желаютъ познать и изучить точный выговоръ [2] и всю красоту живущаго россійскаго языка. А такихъ полагаю найдеться довольно много, такъ между Нѣмцами какъ и Славянами. Главная цѣль есть, разширить точное познаніе россійскаго языка; посредственно укажется также при томъ большое различіе между велико и малорусскимъ языкомъ.

Дѣло теперь въ томъ, чтобъ чѣмъ скорѣе приступить къ печати — котора стоитъ будетъ около 300 гульденовъ. Я старался здѣсь между знакомыми приобрѣсти нужныя къ тому деньги; но до сихъ поръ не успѣлъ. Помилуй, Любезный Братъ, если Тебѣ возможно, посули мнѣ въ займы по крайней мѣрѣ 150 fr. подъ какимъ бы то ни было условіемъ и сдѣлай милость, отпиши мнѣ чѣмъ скорѣе, могу ли полагать на Твою помощь, или нѣтъ? —

Жалко мнѣ, что не могу приложить Тебѣ рукописи — она теперь еще [3] между людьми. — Пока притагаю здѣсь пробную колонну, сдѣ-

ланну типографомъ, но она неудачна, и по формату и по шрифту. Для учащихся необходимо большаго формата и соотвѣтнаго шрифта. Я увѣряю Тебя, что эта моя работа очень приѣжна и совѣстна — удачна ли? Это другой вопросъ, который разрѣшить можетъ только практика. —

Прошу Тебя, не показуй и не говори о томъ дѣлѣ рѣшительно никому — пока время прійдетъ. Если Ты любопытенъ познать ближе рукопись, о чемъ я не сомнѣваюсь, то напиши, а я пошлю ее Тебѣ, хотя на нѣсколько дней. Но вообще я не радъ бы терять времени, и волѣлъ бы посылать Тебѣ оуже готовые печатные листы.

Уцѣлуй сердечно всѣхъ родныхъ и — Прощай

Твой Братъ

Иванъ О. Гол.

Вѣна 23/11 (IV) 1860.

Лист писаний на 3 сторонах 8^о.

Ч. 367.

*Лист Ивана Головацкаго до брата Якова, пис.
дня (18) 30. IV. 1860 р.*

Любезнѣйшій Братъ Яковъ Θεодоровичъ!

Съ нетерпѣніемъ ожидаю Твоего отвѣта на письмо мое отъ 23 Апрѣля, въ которомъ я приложилъ Тебѣ пробную колонну издаваемой мною Русской Хрестоматіи, и просилъ помочи для издержекъ печати. Сдѣсь прилагаю опять другую пробную колонну въ октавѣ, которая кажется выгоднѣе будетъ для читателей, и повторяю мою просьбу, или прошу по крайней мѣрѣ скорого отвѣта и совѣта.

Вѣстникъ Выслобоцкого догараетъ — редакторъ ждетъ только малѣйшаго укора изъ стороны своего шефа, и тогда рѣшительно откажется отъ всего — между тѣмъ цѣнается еще какъ издыхающій цыпленокъ. Распустили дурные слухи, будто я обнялъ редакцію Вѣстника, и теперь подписчики требуютъ отъ меня или Вѣстника или денегъ! а я ни о чемъ не вѣдаю! Тфу! пропадай, чистая напасть! — на гладкой дорогѣ! —

[2] Повторяю еще разъ, Любезнѣйшій Братъ, не вспоминай предъ никѣмъ о намѣреваемомъ мною изданіи.

Уцѣлуй отъ меня всѣхъ родныхъ и прощай.

Твой Братъ

Иванъ О. Головацк.

Вѣна 30/18 Апрѣля 1860.

Лист пис. на 2 сторонах 8^о.

Ч. 368.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис.
дня 3. V. 1860 р.*

Вѣна 3 Мая 1860.

Любезнѣйшій Братъ Яковъ Ѳеодоровичъ!

Извѣстія изъ родины, присланныя Тобою, ужасно поразили меня. Развѣ суждено нашему роду вѣчно страдать? Бѣдная Юлія Ѳеодоровна, что она начнетъ съ дробными ребятишками, если упаси Богъ, сбудется то, о чемъ Ты пишешь? Отецъ Григорій, сколько я его позналъ, въ короткое время нашего свиданія 10 лѣтъ тому назадъ, человѣкъ пылкій, буйная голова. Можетъ быть, припадки его приходять только отъ раздраженія нервовъ и какой то слабости или безсилія воли надъ самимъ собою. Я уже видѣлъ такіе случаи, гдѣ нервическая система преобладали (sic) на время всѣми тѣлесными и умственными силами человѣка; подобныя припадки опасны въ послѣдствіяхъ своихъ, особенно если часто и въ обще повторяются; потому что изъ нихъ можетъ истинно развиться органическое разстройство центральныхъ нервическихъ орудій. Поэтому надо бы устранять всѣ причины вѣшнія, которыя бы могли причини- [2] няться къ возобновленію пароксизмовъ. Если же бы показывалась какая небудь опасность для семейства или самого больного, такъ конечно надо бы подумать и о больницѣ. О какомто несчастіи Николая вспомнилъ Ты было; но я рѣшительно ничего не знаю, что случилось въ Ратищахъ. Пожалуй, напиши поскорѣе. Емиліянъ писалъ недавно Іосифу Андреевичу, но не вспоминалъ о болѣзни братовой; надѣюсь что если и захворала, то оно по неопасности и пройдетъ счастливо.

Здѣсь посылаю Тебѣ рукопись мою изъ типографіи — размотри, замѣти что надо, и присылай поскорѣе; въ типографіи все оуже приготовлено, но у меня въ карманѣ нѣтъ и копееки. Я полагаю, что Тебѣ къ разсмотрѣнію нужно не больше какъ два дня, а можетъ быть и за день. Главное дѣло предисловіе, это надо прилѣжно перечитать; прочее же для Тебя бездѣлица. Нѣмецкіе переводы есть много плохихъ, но много и довольно удачныхъ. Нечего дѣлать, *ultra posse nemo tenetur* — я читалъ уже хуже моихъ, и у меня нѣтъ притязанія, щеголять или обогащать пропасть нѣмецкихъ поэтовъ; и въ предисловіи я [3] сказалъ, изъ какой точки надо смотрѣть на мои переводы. Рукопись писана чисто, потому, что я надѣялся предложить ее какому нибудь вельможѣ, между которыми многіе такъ судятъ какъ видятъ. Но не удалось, и здѣсь никто не обратилъ вниманія на нее. А бѣда! у меня какая то слабость или глупость, претъ и не даетъ покоя, чтобъ издавать, въ что бы ни

стало. Хотя бы пришло и разориться, а все хочется издавать, такъ глубоко мое убѣжденіе объ полезности этой книги. Любезнѣйшій Братъ, еслибъ Ты меня хотя чѣмъ нибудь запомогъ на первый случай, а далѣе я оуже бѣду изъ моего малаго жалованья ежемѣсячно уплачивать, хотя бы пришлось и съ женою поссориться, которая подѣ никакимъ условіемъ не должна узнать.

Прибавляю здѣсь Русск. Бесѣды томъ IV въ 2 частяхъ для Г. Петрушевича — пожалуй и перепроси, что залегли у меня. Есть также у меня нѣсколько книгъ Р. Б. изъ 1858 и 859 года, да уже самъ не знаю, кому онѣ слѣдуютъ. Поклонись Г. Денису Ивановичу, и извѣдай, которыхъ томовъ у него недостаетъ; можетъ быть они у меня, я не записывалъ точно, кому и [4] что что именно посылалъ. Меморандумъ Николай еще не окончилъ — а я ждать не могу. Я послалъ Тебѣ 30 Апрѣля вторую пробную колонну, и мнѣ кажется лучше издавать въ 8. форматѣ, хотя не много дороже выйдетъ. Между тѣмъ получилъ я Твой отвѣтъ, или отказъ.

Поклонись Богдану Андренчу, и скажи ему, что я поклялся на рутенскомъ языкѣ подѣ моимъ именемъ ничего ни писать ни издавать. За это пусть поблагодаритъ онъ Отца Крыницкаго, который мнѣ въ глаза посмѣлъ ругать всѣхъ членовъ Львовской коммисіи, и даже Тебя не пощадилъ, будучи съ Тобою въ кроткихъ сношеніяхъ; а предѣ Корниломъ Устіяновичемъ обругалъ опять Тебя и Корнилова собственнаго отца. Что думать о такой черной душѣ? — я знаю, что онъ это изъ слѣпаго фанатизма сдѣлалъ — но фанатики готовы на все, а безжельный священникъ хуже собаки! — Не писывай ему больше, какъ необходимо.

О путаницѣ Вѣстника не стоитъ и говорить — Выслобоцкій мало говоритъ, а я на него не напираю. Составляю въ праздѣ политич. статейки, но за эти деньги не можно требовать лучшей работы; а Вѣстника печатаннаго я ни вижу ни читаю. Редакціи я бы никогда не принялъ — потому что я уже довольно попарился. Но Выслобоцкій узналъ, что Черкавскій рекомендовалъ Шеховича въ Редакторы.

Прощай и уцѣлуй Твоихъ отъ Брата

Ивана.

На 3 стор. NB. Ты право сказалъ: Вѣнскими Русинами я презираю всѣхъ, и не вѣрю никому. —

Лист писаний на 4 стор. 8^о.

Ч. 369.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис.
дня (8) 20. V. 1860 р.*

Пряшовъ 8/20 май 860.

Любезнѣйшій другъ!

Во первыхъ благодарю вамъ за сѣмена цвѣтовъ, они мнѣ при-
дались. —

2. Желаю получить одно Евангеліе изъ Печатнѣ, незная цѣну,
посылаю 16 fl. если больше нужно будетъ, то прошу доплатить на мой
счетъ, еслиже меньше, то прошу послать, или порто оплатить.

3. Посылаю собранныя деньги (на предплату Албума) до сихъ
поръ еще больше не предплатили, но если предплатить кто, сей часъ
отъошло.

У насъ мадарисмъ растетъ и распространяется голосно, [2] всѣ
убераются по мадарски, и черькають острогами, слова не слышать иного
кромя мадарского; — а наши Русины не лишень помагають, но и пред-
водительствуютъ имъ, и самъ мадарского языка на Гимнизіи здѣшной
Учитель есть русскій священникъ! —

Но словяне (лютеране) держатся крѣпко, и учатся по русски.

Но еще суть и благовѣрные Русины, но тѣхъ хотя не много,
однакожь такихъ что за ребро дадутся повисити за русчизну. — Чита-
ють книги, говорятъ публично, и не стыдятся выступить гденибудь
по русски.

[3] Головацкій, и Дедицкій у насъ суть почтенны какъ Апостолы,
да и память ихъ будетъ процвѣтать огъ рода въ родъ. Кузьемскій, Ма-
линовскій, Хомиинскій, Желеховскій и Досковскій, суть имена почтенныя
у всякого Русина Угорского.

— Поздиѣ напишу вамъ что болѣе, и пошлю нѣчто къ вамъ.
Здравствуйте и помните брата и друга

Духновича.

NB. предплату на Альбумъ пошлю я поздиѣ, бо еще хочу нѣко-
торыхъ оловити.

На 4 стороні дописка рукою Головацького:

Канонъ воскресный	40	kr. нов.
Всеседмичникъ	25	"
Пѣсни народныя	25	"
Колядки	10	"

Гуцуль-Волошинъ	20 „
Поезія Устіяновича	40 „
fr. 1 —	60 k.

осталось отъ висшей суммы 1 fr.

за Г-номъ Духновичемъ 60 kr.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰.

Ч. 370.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
(11) 23. V. 1860 року.*

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Оеодоровичъ!

На дняхъ получилъ я письмо отъ совѣтника Г. Мих. Качковского, который спрашивавъ меня объ нѣкоторыхъ отношеніяхъ Вѣстника.

Откровенность и радушіе, какимъ это письмо писано было къ мнѣ, осмѣлило меня, и я въ концѣ моего отвѣта просилъ пособія совѣтника въ предпринятіи моемъ. Твое слово непремѣнно хорошо бы подѣйствовало на него; сдѣлай милость и напиши ему поскорѣе, и скажи, что Ты рукопись мою читалъ, и считаешь достойною пособствованія; что предметъ ея совершенно объективный и полезный для всѣхъ, кому хочется познать російскій языкъ, будь ли онъ нѣмецъ, Русинъ, Полякъ etc.

Поклонись Богдану Андреичу и передай ему эту здѣсь бездѣлицу; если ему угодно, пусть напечатаетъ въ Альбумъ и подпишетъ полное мое имя.

Пращай и уцѣлуй родныхъ и знакомыхъ

Твой Братъ

Иванъ О. Г.

Вѣна 11/23 Мая 1860.

Лист писаний на 1 стор. 8⁰.

На другій стороні німецький вершик I. N. „Geheime Liebe“, а на третій стор. его переклад п. з. „Тайная Любовь“, зладжений Ів. Головацьким, з поправками а зглядно перерібками, пис. рукою Б. Дідицького. В сѣм новім виді напечатано его в „Зорѣ Галицкой яко Альбумъ“ (Львів 1860) стр. 105.

Ч. 371.

*Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня
(25. V.) 6. VI. 1860 р.*

Пряшовъ 25 мая (6 Іуня) 860.

Любезный братъ!

Числа 21-го мая с. г. послать я предплату на Альбумъ въ 24 fr. на 8 примѣрниковъ. Нынѣ снова посылаю на 6 оттисковъ 18 fr. — Извольте ихъ принять сердечно. Доселѣ больше предплатителей не найшолъ.

Цѣлую васъ всѣхъ — другъ

Духнович.

Лист писаний на 1 стороні 4°.

Ч. 372.

*Лист Івана Гушалевица до Якова Головацького, без дати,
пис. 1860 р.*

Высокопочтенный Господинъ Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Немогъ я скорше благодарити за нѣкоторыя вѣсти, кои Вы изволили менѣ сего лѣта подати ибо самъ не знаю что мене задерживало. Нынѣ пріймите мое благодареніе искренне. Богъ да покрѣпитъ Васъ послѣ тяжкой борбы. Мы здѣлали, что могли — но нашъ трудъ не стоялбы нечего когда бы Вы нестановили сильно и постоянно. Одно что не могу Вамъ отпустить есть то: чому Вы дали нашему з упасти. Ахъ Боже миѣ такъ опасно и скучно безъ з что немогу съ тою мыслью привыкнуть. Все то уже наше паденіе — а наши буюмудрци сему виноваты, что дурачествъ новыхъ а не истины захотѣли, что блистати своею мудростію а не мудростію нашихъ отцевъ желали. —

Я составилъ I Томъ Пастырского Богословія и посылаю теперь, чай бы можъ выпечатати, — книжица была бы полезна для нашихъ священниковъ, которы отвыкають отъ своего слова и своего званія. — Пересмотрѣтъ благосклонно, и если бы Комисія или Матица нерѣшилась печатати, то може бы Вы Любезнѣйшій обдумали средства чтобы выпечатать, а если и Вы не найдете, то до-[3]-несѣте благосклонно а я чей зтѣ найду издателей. Второй Томъ такъ якъ готовъ, только еще немного

обдѣлать будетъ нужно. Если пѣтъ Его ВП. Гдна Кузьемского, на котораго руки посылаю до Комисіи то извольте Вы занять ся, чтобы мнѣ сказано, чего ожидать.

Я въ печальномъ состоянію. — Моя Ольга наймолодша дочь упокоилася недавно. Княжовске обмерзло мнѣ, кобы межъ людей!

Вашей Высокопочтенной супругѣ засылая мое и мой глубокое почтеніе остаюсь Вашимъ приданнымъ другомъ

Гуш.

ВП. Гдну Зубрицкому и Малиновскому мое почтеніе.

Лист писаний на 2 сторонах 4^о.

Рік 1861.

Ч. 373.

*Лист Григ. Пашкевича до Якова Головацького, пис.
дня 3. II. 1861 р.*

Высокопочтенный Господіне Профессоре!

Современно съ симъ пересылаю Вамъ пѣдъ навкрестною перевязкою пѣлчверта лучка „оупражнений грамматичныхъ“ до второй языкоучебной читанки, тископечатаныхъ оуже на чисто и кѣлька листѣвъ на слѣдѣющей лучокъ въ корректѣ, но тѣп оуже недостаточнѣй. Якъ вѣдомо Вашомѣ Преподобію, дальше тископечатанье той грамматичной части читанки застановлено изъ причины оузаконеной новой правописи, извѣстной теперь пѣдъ именемъ: какографіи. Въ подлежащихъ лѣчкахъ остались мимо старанной корректы такой многіи тисковіи ошибки. Въ тѣмъ оуломку однакожъ найдете, ведля моего мнѣнія, гдѣщо, до теперь въ грамматикахъ нашего руского языка мало або съ [2] всемъ не практикованого, оже новѣго. Предъ всемъ новіи видѣтися бѣдѣтъ назвы „частіи мовы“ — и нѣиі термины грамматичніи н. п. замѣсть: „глаголь“ — назва, до которой аѣ навѣтъ оученый не може привязати понятія вещи, которую она означае — оупотребляеся всюды назва: „дѣслово“, изъ которой и дѣтина борзо сдогадаеся, же то естъ „слово“ сказующе, же ся що „дѣе“. И такъ нѣиі.

Новымъ такожъ може выдасться Вамъ, що сказуеся въ §§ 5 до 10. Менѣ ся видѣтъ, що розположенье то е и розрядованье звуко-словное естъ дуже практичное, и подающе возможнѣсть до лекшого вы-ясненья и срозумѣнья многихъ въ склоненіяхъ и спраженіяхъ приходящихъ

перемѣнъ, и также произведеній. „Qui bene distinguit, bene docet“, каже старе оучительское правило.

Новымъ также есть помѣщеніе предложникѣвъ зѣразъ при правилѣ или дефиніціи падежа, который тѣже рядятъ. Новою также бѣде ся видѣти классификація „сущникѣвъ“ въ §§ 38, 39, 40 и дал.

[3] Занимательнымъ бѣде для мене оувѣдати Ваше о тѣхъ и прочихъ новаторствахъ грамматичныхъ почтенное мнѣніе. Я бо маю гадку тую „шкицъ“ грамматики, котора много содержитъ въ собѣ напѣомыкѣвъ до обширѣйшихъ выводѣвъ грамматичныхъ, сли Богъ позволитъ, до кѣнця довести и особенно выдати.

Вопросъ взглядохъ языка оучебного въ Галиційскихъ Гимназіяхъ еше не рѣшенъ, но леда день має быти взятъ пѣдъ обрады. Но на всякій слѣчай есть надѣя же рускій языкъ, принаймѣй на почятокъ, въ гдѣ-котрыхъ хочъ Гимназіяхъ въ обширѣйше нѣжъ до теперъ приде оупотребленіе. Добрѣ щотѣ изъ разу. А ѣттакъ бѣльше, лишь терпеливо, постоянно, розважно, по руски, „constanter et prudenter“. „Браця Поляцы“ наплюжатъ насъ кобы здоровы, совершенно „по братерски“. Лютятъ ся и бѣсятъ ся, якъ то изъ ихъ газетъ видно якъ скаженіѣ. Видитъ ся [4] щось не иде имъ по мысли. Людѣ не хоче имъ вѣрити, же ихъ самозванча „депутація“ до Вѣдѣня ничъ иного не мала на цѣли, якъ лишь оудержати цѣлѣсть Австріи, и абы лишь томъ людѣнькови былъ рай на земли, рай въ Галиціи! А до того еше и руска „репрезентація“ — („депутація“ ведля моего мнѣнія несоотвѣтна вещи самѣй назва) — заѣхала имъ въ черево, и хочъ такъ мален'ка, такъ — якъ сами, кажѣтъ, ничъ не значѣча, а прецѣ стравити ю немогутъ. Оударилъ бо въ лице верескливу брехню ихъ зарозумѣлости, же ихъ такъ зовома депутація была одноголоснымъ обявомъ волѣ и желаній „цѣлого краю“, — „wszystkich mieszkańców kraju“. Но правда, въ ихъ головахъ хлопъ, селянинъ, рускій чи польскій, не числитъ до „народа“, есть лишь вещь. Мурина не оубѣлишь.

Бывайте здоровіи, и майтєся гораздъ коли можете. А будете-ли мати часть, та напишѣтъ гдѣ-що.

„Цѣлованіе мое рукою Павлею“.

Гр. Шашкевичъ.

1861.

Лист писаний на 4 сторонах 8^о.

Ч. 374.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис.
для 2. X. 1861.*

Высокопочтенный Господинъ Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

До сихъ поръ я къ Вамъ нечего неписалъ, ибо не получивъ еще рѣшенія на мое Вами пересланое прошеніе объ пріятіи посвященія Его Превосходительству нашему Метрополиту неимѣлъ объ чемъ писать. Нынѣ получивши изъ почты такое рѣшеніе, что Его Превосходительство нашъ Первосвятитель изволили мое Пастырское Богословіе¹⁾ не только благословити но и посвященіе оного Ихъ имени пріяти поспѣшаю написать Вамъ Любезнѣйшій объ томъ съ прошеніемъ: Извольте какъ Вы уже начали изданіемъ потрудитесь моею книжицы и запяните благосклонно окончительнымъ изданіемъ оныя. Не требую розписываться что на чистогъ бумагъ выпеча-[2]-татъ припадаетъ — Вы лучше знаете — только Ваше вниманіе обращаю, чтобы полное титло [2] Его Высокопреосвященства было помѣщено — сего рады забудьте что Онъ Тайный Совѣтникъ Его ц. к. Величества. Тоже не спускайтесь на печатню, но извольте послѣдню корректу самы пересмотрить, чтобы корректно выпечаталось посвященіе. Если узнаете необходимымъ, то выпечатайте, что дохода половина въ пользу фонда вдовицъ и сиротъ Архиепархіи, — впрочемъ какъ Вы благорозсудите. Може бы было нужно напечатать что за благословеніемъ Первосвятителя сія книга издалась — то все пишу Вамъ Любезнѣйшій и прошу по Вашему опыту здѣлать. —

Пересылаю въ отписи и мое прошеніе къ Метрополиту, если нужно выпечатать, то выпечатайте, но исправте по Вашему — я соглашусь во всемъ. —

Полномощіе, чтобы розчитаться съ печатню и съ Гдною Дрою Цѣпановскимъ посылаю тоже для Васъ²⁾. Здѣлайте милость и будьте моимъ заступникомъ во всемъ. Не забудьте моихъ 100 гульденовъ

¹⁾ Вид. у Львові в р. 1861. в двухъ томахъ.

²⁾ Повновласть переслана Гушалевичемъ Я. Головацькому звучить: Полномощество Которымъ ниже подписанный дастъ Высокопочтенному Господину Якову Головацкому ц. к. Профессору Университета Львовскаго полную власть его яко сочинителя и издателя книги подъ заглавіемъ: Пастырское Богословіе во всѣхъ розчетахъ денежныхъ такъ съ печатню какъ и съ предлатителями пересылавшихъ пренумерату на приведеное сочиненіе на руки ВП. Гдна Дра Цѣпановскаго заступити и требуемымъ мѣры въ томъ дѣлѣ предпріяти. — Княжовске дня 2-го Октовря 1861. — І. Гушалевичъ.

вчислить [3] и отобрать изъ пренумераты — я ихъ далъ на печатанье изъ собственного кармана — тоже прочи издержки вчислите яки Вамъ извѣстны именно переплеть и корректора. Гдѣзъ Коссакъ пріѣлся, что полныхъ 1000 экземплярей доставить намъ, тому непріймайтесь обчисленія съ печатнею только подъ тѣмъ условіемъ и не отдавайте всѣ деньги скорше пока все не будетъ окончено. 500 Экземплярѣй отберите благо-склонно и перешлите всѣмъ Деканатамъ предплатившимъ — розумѣсь экспедитуру вчислите до издержкохъ. — Миѣ перешлите 20 экземплярей. — Почтова пересылка не належитъ къ намъ. — Я вѣдь розписался много, но Вы простите Любезнѣйшій, что толикое бремя налагаю на Васъ — а чей Богъ дастъ миѣ случай тожъ съ моеи стороны благодарнымъ быти Вамъ за Вашъ трудъ. Извольте во время досуга миѣ написать якъ много предплатителей и чтобы еще належало здѣлать въ цѣли [4] даль-шего розпространенія реченой книжицы межъ нашими священниками. Я получивши отъ Васъ отвѣтъ и опоравшись съ моимъ хозяйствомъ приѣду въ Львовъ и тогда привезу все чимъ я еще [4] одолженъ обѣтомъ Вашъ. Въ концѣ засылая отъ моеи родины Вамъ и Вашей Высокодо-стойной супругѣ глубокое почтеніе и щиро братское поздравленіе остаюсь Вашъ Любезнѣйшій Другъ искренно приданный другъ

І. Гушалевиц.

Княжовске дня 2-го Октовря 1861.

Если встрѣтитесь съ Богданомъ изъясните ему, что я недолго послѣ буду больше ему статеекъ пересылать пусть только пождетъ, ибо много теперь работы у меня.

Гуш.

Я написалъ посвященіе, но не жѣшайтесь и исправте оное якъ благоузнаете.

Лист писаный на 4 сторонах 4^о.

Ч. 375.

*Лист Івана Гушалевица до Якова Головацького, пис.
дня 7. XII. 1861 р.*

Высокопочтенный Господинъ Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Я неписалъ къ Вамъ, понеже вознамѣрялъ лично мое благодареніе высказати за Ваши труды при издаванію моего сочиненія. Хорошо Вы все здѣлали, что роздали розпродавать оное, чей въ крайномъ дѣлѣ воз-можно будетъ печатню заплатитъ. Извольте миѣ 20 экземплярей почтою переслать. Кажется миѣ, что нужно Его Прв. Метрополитѣ еще одинъ

хорошо оплетенъ экземпляръ мнѣ самому лично вручить, сего ради извольте переплетчику указать какъ оплестъ онъ имѣетъ Метрополиту опредѣленъ [2] экземпляръ, при томъ же нужно еще нѣсколько экземплярей лучше какъ прочи оплестъ для нашихъ нѣкоторыхъ?

Я тѣшуся, что уже рѣшили катехитовъ вопросъ — кобы чѣмъ скорѣе уже быть мнѣ въ Львовѣ, но мое хозяйство до сихъ поръ еще вкупѣ находится невозможно будетъ въ короткомъ времени разпустить. Великую милость здѣлаете мнѣ, если Ваше дружеске мнѣніе подасте, что дѣлать или по 1 вомъ семестрѣ поступать въ службу или просить еще (если возможно) перезимоваться на деревнѣ. Мнѣ съ дѣточками въ морозы очень опасно пускаться въ путь, но если [3] необходимо, прійдется на все несмотритъ. Почему Огоновскому недали Бережаны? вѣдь рабы Черкавского недостигнули своей цѣли — а Вы Любезнѣйшій таки Профессоръ нашъ Рускій.

Незнаю кто и какая тайная рука (вѣрно ляцкая) розсылаетъ по понамъ нашимъ статію перепечатану и переведену на польскій языкъ изъ Современника бесплатно. Мнѣ кажется Ляхи будутъ всѣми силами дѣйствовать, чтобы Слово подрѣть и чтобы нашихъ русскихъ роздвоить — въ томъ еще ихъ одна надежда!

Я высварившись хорошо съ Выдѣломъ Ляцкимъ получилъ на русскомъ языкѣ хорошій отвѣтъ съ рускими протоколами. Ляхи отвѣчаютъ по руски! а кромѣ того очень низсходительно, какъ бы я ничего имъ неписалъ. Намъ нужно безопасно стоять за своимъ и еще терпѣливости немножко будетъ все хорошо.

Мнѣ Устѣяновича статія въ нѣкоторыхъ уступахъ не понравилась¹⁾. Намъ не надо свою слабую сторону высказывать такъ, какъ онъ — намъ нужно ободренія сильнаго. Мы знаемъ [4] всѣ какъ сидимъ — почто еще Ляхамъ и прочимъ подавать матеріалъ къ статіямъ противу намъ. Кромѣ того Устѣяновичъ хотѣлъ бы, чтобы за каждый стишокъ рускій сыпались Червонцы — пусть пишетъ и по Ляцки и по французки стихи то не двинутся червонцы въ его и въ ничій карманъ. Устѣяновичъ желалъ бы имѣть и зрѣть Русь лучшу всѣхъ краевъ — хорошо! кобы средства — у насъ ихъ нѣтъ и нѣтъ. Богу благодареніе что еще такъ — какъ днесъ стоятъ! Я розписался много. — Нашъ Адресъ о роздѣленіи Галичины подписанъ многими громадами, — кобы больше такихъ, пусть будетъ

¹⁾ Гушалевиц розуміє тут статію Н. Устѣяновича п. з. „Нѣсколько словъ въ отвѣтъ на статію П. Костецкого: Recenzya Zorji Galickiej“, поміщ. в. „Словѣ“ за р. 1861. ч. 4—7, в якій Устѣянович станув на становиску обединительнім. Гляди вступну статію.

неконституційно намъ селянамъ все уйдетъ и все прилично — позже возможно бы на такого рода Адрессы ссылаться.

Я послалъ Вамъ рижки уже давно — не знаю доставили ли Вамъ? — Засылая отъ моеѣ супруги и цѣлаго моего семейства нашъ поклонъ и поздравленіе остаюсь Вашимъ щирымъ другомъ

И. Гумалевич.

7/12 861.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

На 1 сторонѣ листа в самой горѣ дописано рукою Я. Головацького отсі слова:

Бог(осло)вія взялъ я у Гдна Коссака . 10 екс.

Потомъ прислалъ мнѣ 130 екс.

Рік 1862.

Ч. 376.

*Лист Івана Гумалевича до Якова Головацького, пис.
дня 16. I. 1862 р.*

Высокопочтенный Гднѣ Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Я долго къ Вамъ Любезнѣйшій ничего неписалъ, не было и что и торопился по ярмаркамъ съ моимъ движимымъ имѣньечкомъ и до сихъ поръ еще не готовъ съ розпроданьемъ, по той причинѣ не буду могъ съ 1 Лютымъ начать преподаванія школы. При одной случайности постарался я для Васъ о изображеніи: одного горца нашихъ сторонъ, и горожанки Рожнятовской — оба посылаю. Акварели я не могъ никакой мѣрой выискать для Васъ мимо щирой охоты. Еще одно изображеніе мужика зъ нашихъ сосѣднихъ сторонъ надѣюсь получить, кобы я неопоздился съ пересылкой. Напишите благосклонно.—[2] У насъ разносится вѣсть, что нашихъ ревныхъ священниковъ покусившихся всѣ причепки польско латинскіи отстранити отъ нашего Богослуженія Всечестнѣйша и Всевѣтлѣйша гр. к. Метрополитальна Консистерія постаралася на рекулекцію осудити. Извольте здѣлать милость и напишите мнѣ чѣмъ скорѣе, ибо у насъ подобное есть движеніе обрядовое. Если такъ истинно, то постараемся о половицу латинской Литургіи къ нашей прибавить, чей мы получимъ ордены. Засиѣваемъ мѣсто Горѣ sursum etc. мѣсто миръ рах мѣсто отче нашъ pater noster мѣсто вѣчная память requiem etc. etc. Если уже хотятъ что то латинского, пусть будетъ въ угожденіе мнимого и зле понятого католичества. Безъ того Г. Малиновскій отъ давна мечталъ отчаивающую Русь спасти латинскимъ обрядомъ.

Хорошо мы согласны — но они всё пойдутъ безъ хлѣбца. — Латинско польскій konsystorz готовъ, по что два — безъ того дума Австрійска [3] совѣтуетъ надъ денежными источничками. Vivat наши глупцы — высоки политики! Кажется Любезнѣйшій! что наша Исторія Галицко-Руска вступаетъ въ дивный и нигдѣ не встрѣчаемый періодъ. Хотятъ рускаго но нехотятъ откровенно — хотятъ жизни но умерщвляютъ ту жизнь, которую Провидѣніе имъ судило. Полно противорѣчей — глупостей — время уже крайне, чтобы высказати хотя въ одномъ пунктѣ чего хотятъ. Мы вѣрте незнаемъ чего. Поляковъ ненавидятъ, но лѣзутъ имъ подъ хвостъ, по что за что, тамли наше спасеніе? съ Нѣмцами держатъ. Хорошо! Но по что же та неоткровенность и трусливость предъ ними. Ихъ нужно поучить а они поймутъ все. — Впрочемъ держава существовати будетъ иль такъ иль сякъ у насъ богослуженіе правится. Много розписался не на своемъ мѣстѣ къ Вамъ. Лучше къ интересу:

Посылаю здѣ залученый Спись дателей на бѣдныхъ Академиковъ: постарайтесь молю отдать на мѣсто и обнародовати чтобы узнали датели что я отослалъ.

Я посылаю зъ своей стороны на Кассино 4 фл. На станцію для моего мальчика Михаила, который въ II классѣ академической гимназіи 18 фл. за Лютый — извольте отдать какимъ будь путемъ, но велѣтъ за-квитоватся какъ будь себе.

Для Коссака 14 гульденовъ заимствованныхъ мною отъ него а 6 гульд. за Мѣсяцесловъ. 1 гульденъ я имѣлъ издержки почтовы штемпелы. Всего 42 фл.

На домъ Народный отдайте куда належитъ съ дописью и обнародовати извольте.

Журналъ незадолго перешлю. За Ваше Schriftfrage 3 фл. за 3 экземпляри¹⁾. Всего 45 fr.

Здраствуйте Любезнѣйшій и примите отъ насъ всѣхъ съ Вашимъ Семействомъ поклонъ и увѣреніе что Васъ любимъ.

Вашъ другъ

Гумалев.

Княжовске 16 Сѣчня 862.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

¹⁾ Тут дописано рукою Я. Головацького: „Вложилъ въ свитокъ“.

*Лист 1в. Гушалевица до Якова Головацького, пис. для
(4.) 17. II. 1862 р.*

Высокопочтенный Господишъ Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Пока я въ деревни неперестану къ Вамъ Любезнѣйшій писать — Вы знаете, что въ деревни люди какъ капризлива старуха, которой если что то недостаеъ хочется высказать и выболтать все а все. Тому не-вѣрнѣйше мнѣ селянину во зло что я такъ часто къ Вамъ пишу.

Здѣ присовокупляю писемцо къ ВП. Гдиу крылошанину Лотоцкому извольте оно передать Ему. Дѣло о то: Я подалъ прошеніе въ Консис-торію, чтобы меня освободили отъ обязательства Намѣстника и Над-зирателя школъ. На тѣ мѣста я захвалилъ Ружицкаго а Кобрыньскаго въ Надзиратели. — Но чортъ и межъ нашею чистосердечною Русью иногда свои пакости [2] дѣлать покушается. Нѣкоторые други Заіончковскаго приходника въ Лопянки составили прошеніе въ Консисторію опредѣленное и собрали во время соборчика въ дому сего приходника сбывшаго ся под-писи чтобы его Заіончковска (sic) произвели въ Намѣстники. — Я и все прочи даже подписавшіся противны сему прошенію — ибо Заіончковскій произхожденія лядскаго подъ Руской личиной могъ бы много вреда на-нести Руси. Мною захвалены священники по части Вамъ Любезнѣйшій извѣстны. Тверди Русски люди я ихъ сквозъ и сквозъ знаю — на ныхъ можъ положится, что будь Русскаго, книги и все все — они розспространять даже поза предѣли своего деканата — противно Заіончковскій всему воспрепятствуетъ. Въ общаго блага интересѣ подѣйствуйте на нѣко-рыхъ съ Вами зажилыхъ членовъ нашей Консисторіи, чтобы [3] право-вѣрный деканатъ Перегинскій непогубили, ибо грѣхъ будетъ непрости-тельный! Я вѣдалъ моихъ а мои меня — и все хорошенько по руски ишло, но маловѣрцовъ еще вездѣ полно, надо твердыхъ и рѣшительныхъ людей, чтобы дѣло наше хорошо успѣвало. Но по что Вамъ говорить? Вы знаете. Ты вся вѣси! Впрочемъ Богъ знаетъ какаго розположенія сегодня наша Консисторія — если только полублаговѣрна то пусть и та-ковыхъ намѣстниковъ поставляетъ, если благовѣрна русска то предо-всемъ пужно ей людей Русскихъ.

При той способности пересылаю слѣдующаго рода жертвы; которы чтобы¹⁾ Васъ освободить отъ писанья съ дописями здѣ прибавляю, из-

¹⁾ Тут слѣдуютъ счеркненіе слова: „На бѣдныхъ русскихъ учени-ковъ: Отъ громады Небыловъ 5 рс. Отъ громады Струтина выжняго 6 рс.“

вольте благосклонно отдать въ свое мѣсто. Я не могу мое мѣсто скорше объять какъ 26 Марта, ибо у насъ [4] проказа на скотъ въ окрестности провозникла, неможъ въ рукъ разпустить скота. —

Засылая Вашей Высокопочтенной Г. супругѣ и прочимъ членамъ Вашего семейства отъ себя, мой жены и Кобыньскихъ остаюсь Вашъ щирый другъ

И. Гушалевиц.

Княжовске 4/17 Лютого 1862.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Доповненя.

Рік 1849.

Ч. 378.

*Лист П. П. Должикова до Дан. Гартенштайна, пис.
дня 26. II. 1849 р.*

Кіевъ.

Февраля 26. 1849 года.

Nr. 13.

Милостивый Государъ Господинъ Даниль Гартенштейнъ.

На почтениѣйшее письмо Ваше отъ 14 Февраля до мене поставляю немедленно отвѣтствовать. —

Какъ при письмѣ Вашемъ не приложено отдѣльнаго реестра желаемымъ Вами книгамъ, то желая имѣть у себя письмо Ваше, какъ моего стараго знакомаго и уважаемаго мпой лица я не рѣшился обратитъ оное къ Вамъ ради списка который въ точъ-точъ на оборотѣ сего письма увидите съ обозначеніемъ цѣны книгъ. [2] Пользуясь случаемъ засвидѣтельствовать Вамъ и Семейству Вашему мое почтеніе пребуду Вашимъ Покориѣйшимъ Слугою

Павель Петров. Должиковъ

Императорскаго Московскаго Общества Исторіи
и Древностей Россійскихъ Соревнователь.

сер.

[3] Исторія Малороссіи Маркевича 6 томів 9 р.
Исторія Руссовъ Копійскаго (sic). Въ свѣтъ не выходила
отдѣльной книгою а помѣщена въ Чтеніяхъ въ раз-

ныхъ Номерахъ и достать въ Москвѣ можно по съ больш-
шимъ трудомъ.

Описаніе Кіево-Софійска Собора Евгенія Кіевъ 1826	2 р. 50
Описаніе Кіево-Печерской Лавры, Кіевъ 828	2 "
Нумаканонъ (sic) Греческой Церкви. NB. Такого названія у насъ по русскимъ каталогамъ нигдѣ нѣтъ — надо по- яснить вѣрнѣе означить годъ и мѣсто печатанія.	
Повѣсти Основьяненка М. 835. 2. т.	4 " 50
Сватанье на Гончаревкѣ, Харьковъ 831	1 " 20
Гануся расказъ Основьяненка, Харьк. 839	1 " 20
Миргородъ повѣсть Гоголя М. 838 2. т. NB. Миргорода уже нѣтъ въ продажи и рѣдко встрѣчается.	
На пересылку сихъ книгъ изъ Кіева въ Радзивилловъ при- мѣр. слѣдуетъ почтовыхъ за 10 фунтовъ	1 " 50
Лист писаний на 3 сторонахъ 4°.	

Ч. 379.

*Лист В. П. Печаткіна до Якова Головацького, пис.
дня 2. III. 1849 р.*

Санктпетербургъ Марта 2 дня 1849 года.

Милостивый Государь!

Почтенное письмо Ваше, имѣлъ удовольствіе получить. Вы просите
сдавать Вамъ на Словарь, хотя пересылкою (sic) этого я сдѣлать не могу, но
сдѣлаю Вамъ удовольствіе и уступаю на каждый томъ 5% т. е. 15 к.
сер. но пересылка остается на Вашъ Счетъ:

рѣшительныя цѣны книгамъ съ пересылкою, которые Вы желаете
выписать:

1. Исторія Малороссіи 5 томовъ	8 р. с.
1. Исторія руссовъ, отдѣльно нѣтъ а въ Чтеніи общества древностей	5 р.
1. Описаніе Кіево-софійскаго собора	5 "
1. Описаніе Кіево-печер. Лавры	3 " 50
1. Нумоканонъ Греческой церкви	1 р.
а вмѣсто его: Новая скрижаль 1848 г.	2 "
1. Основьяненко, повѣсть малор.	4 "
[2] 1. Основьяненко Сватанье малор.	1 " 50
1. Гануся розказъ Основьяненко	1 "

1. Міргородъ повѣсть Гоголя 2 т. 4 р.
 вмѣсто ея лучше имѣть „Полное собраніе сочиненій
 Гоголя“ въ 4 ч. 10 „

Если эти цѣны Вамъ понравятся то по требованію книги будутъ
 высланы.

Съ совершеннымъ почтеніемъ имѣю честь быть Вашъ покорный
 Слуга

В. Печаткинъ.

Лист писаний на 2 сторонах 4^о.

Ч. 380.

*Лист П. П. Должикова до Дан. Гартенштайна, пис.
 дня 9. VII. 1849 р.*

Кіевъ 9-го Іюля 1849 года.

Милостивый Государь Г. Гартенштейнъ!

Имѣю удовольствіе увѣдомить Васъ о полученіи отъ Васъ письма
 съ 20-и руб. серебр. Съ приложеніемъ реестра требуемыхъ Вами книгъ,
 по которому я имѣлъ честь распорядится и выслать слѣдующія книги:

1. Описаніе Кіево-соф. Собора. Цѣна .	1 р.
2. Описаніе Кіев.-печ. Лавры	2 „
3. Истор. Малор. Маркевича 5 т. въ переп.	9 „
4. Ганнуса Соч. Основяненка	1 „ 50
За пересилку — всего	1 „
всего	14 „ 50

Эти книги высланы изъ Кіева. — Кромѣ сего Вы получите от-
 дѣльно —

Повѣсти Основяненка	4 р.
и 2 экз. Сватанье на Гончаров. . . .	1 „ 50
В.	5 р. 50

[2] Въ посылкѣ моей изъ Кіева Вы увидите мой Каталогъ по кото-
 рому Кіевскіе и Иногородніе любители литературы читаютъ въ моихъ
 кабинетѣ. Могу увѣрить Васъ М. Г. что всѣ требованія Вами какъ
 книжныя такъ и другія порученія касающіяся обще-жизнейскихъ необхо-
 димостей могутъ исполняемы мною съ Самовѣришею Аккуратностію. —

Имѣю честь быть Вашимъ покорѣвшимъ слугою

Павель Должиковъ.

Іюля 9. 849 года.

Лист писаний на 2 сторонах 8^о.

Рік 1850.

Ч. 381.

*Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького,
пис. дня 23. X. 1850 р.*

Милостивый Государь Яковъ Ивановичъ (sic)!

Письмо Ваше отъ 13/25 сего м-ца я получилъ вчера и спѣшу до-
вестъ до Вашего свѣдѣнія, что посланные по благосклонности Вашей ко
мнѣ книги — я увѣ до сихъ поръ не получилъ кромѣ того, что они по
случившемуся съ Даниломъ Гартенштейномъ несчастіи пришли въ Кіевъ
довольно медленно — они остановлены въ ценсурномъ Комитетѣ состо-
ящемъ при Кіевскомъ Военномъ Губернаторѣ, который не рѣшивъ выдачу
сихъ книгъ мнѣ, послалъ вопросъ о томъ съ С. Петербургу [2] и я те-
перь остаюсь въ пріятномъ ожиданіи что или книги отдадутъ мнѣ или
возвратятъ Вамъ, — но во всякомъ случаѣ позвольте мнѣ поблагодарить
Вамъ за Ваше драгоценное для меня вниманіе къ моей бѣдной Антекѣ
и назначеніе Вашихъ сочиненій въ даръ оной. Можетъ быть она и вос-
пользуется ими. Грустно что наша Родная Литература встрѣчаетъ такіа
препятствія замедляющія ходъ ея. Но не смотря на это я буду старать-
ся промѣять ей путь и съ своей стороны. — Въ чемъ мнѣ общали посо-
блять Г. Профессоръ Метелицкій¹⁾ Изд. Южн. Сборника недавно пере-
веденныи въ Кіевъ и давшій мнѣ [3] слово писать къ Вамъ. — Вотъ
и теперь покорнѣйше прошу сообщить мнѣ что у Васъ есть по теа-
тральной части въ родѣ Гриць-Мазниці, Комедія — хотя бы это было
напечатане и гораздо прежде. — Я имѣлъ намѣреніе поставить эти пьесы
на Кіевскомъ театрѣ гдѣ публика любитъ Малороссійскіе пьесы и гдѣ есть
славные Малороссійскіе актеры. По сообщеніи списка я немедленно вы-
пишу что будетъ подходить къ моимъ планамъ. —

Нѣкоторыя изъ книгъ требованныхъ письмомъ Вашимъ отъ неиз-
вѣстно какого числа приготовлены и пошлются къ Вамъ чрезъ здѣшнюю
ценсуру на дняхъ, то есть я долженъ буду показать ихъ и получить
свидѣ- [4] -тельство, безъ того почта не пріиметъ, — опять какъ это грустно —
надо бы пособствовать къ безпрепятственному развитію Русскаго языка
въ Нѣмечинѣ но протое это весьма часто затрудняется даже при по-
сылкѣ въ Варшаву гдѣ такъ необходимо орусить многое. — Зака-
чая письмо всепокорно прошу не оставьте на будущее время Вашими
заказами хотя у меня есть ваши каталоги но можетъ быть, что либо

¹⁾ Амвр. Метлинскій.

нужно за тѣмъ съ совершеннымъ почтеніемъ Вашъ покор-
ный слуга —

Павелъ Должиковъ.

Кіевъ 23 Окт. 850. N. 247.

P. S. Последнее письмо Ваше имѣло неправильный Адресъ — меня
поименовано Печаткинымъ

Лист писаний на 4 сторонах 4^о.

Ч. 382.

*Лист Василя Ковальського до Мих. Козановича, пис.
дня 2. XI. 1850 р.*

Всечестнѣйшій Господине!

Маючи отъ давна полное пресвѣдченье о ревнѣйшомъ содѣйствію
Всечестности Вашей около святой справы народа нашего вел'ми пріятно
менѣ було отъ Васъ получить письмо, въ нѣмже Ваше благородне чув-
ство найгорятшого отечестволюбія цѣлкомъ вылились. Охочо и съ най-
бѣл'шомъ возхвѣщеньемъ пріймаю всѣ Вашіи вырази; оувѣряючи Васъ що
цѣлкомъ согласуются съ моего сердца ударомъ.

О слобы но и мене Богъ дарилъ силами отвѣтными моей доброй
волѣ, неомил'но оказат'бымъ ся въ живѣйшомъ блеску яко правый сынъ
Руси — но годѣ менѣ смертному ѡдгаднути Всемудрѣйшого совѣти съ
мною! не зная про тоє якъ и где съ изряднѣйшомъ успѣхомъ нашому
любимому Отечеству бути помѣчный, було и есть моимъ стремленіемъ
всегда сослѣдствовать общему благу — а хотяи слабый въ силахъ
есмь, но понеже постоянный въ предвзятїи и замочованый въ працѣ хочу
бути, отже надѣюсь при ласцѣ Всевышняго и широй порадѣ любезныхъ
моихъ Родимцѣвъ, содѣйствовать все добрымъ дѣламъ. Зарубъ дѣлатель-
ности моей на теперъ зашедшими происшествіи вѣсталъ очевидно сти-
сненый: я вижу ся бути, чого нѣколи мож собѣ не желат'емъ „оуряд-
никомъ“ [2] поймаю мое теперѣшное состояніе, але и не забуваю мое
отношеніе — при такомъ розкладѣ рѣчей могу статись всемүрїа обыва-
телемъ, но не менѣе маю бути правымъ Австрій державляниномъ а Русы
вѣрнымъ вѣстати сыномъ.

Тїи то суть мои засады, съ нимиже вступаю въ великій свѣтъ —
най той ихъ судить по правилу своему, я ихъ ся лишити не хочу, якъ
долго не научу ся лучшихъ. Зъ цвѣту руского выбралъ собѣ припадокъ
мене чи на играшку чи на яке диво самъ не знаю — — назначеніе мое
вскорѣ ачейже буде менѣ яснѣйшимъ, бо доселѣ самъ не поймаю, чи маю

свѣтон'комъ моимъ тѣшитись чи журытись. Люде оувѣряють мене що до завидованья есть моя доля; я но за тѣл'ко буду триматись за щасливѣйшого, за кѣл'ко буду мѣгъ полезнѣйшимъ ставатись. Смирна бо и покоєлюбива дитина руска не привикла до шумящего житя, ознаемлена но съ стогнами, горемъ и бѣдою не може на синій небосклонъ дивитись не затуживши зъ сердца за своею родиною — но съ гѣркими ознаемлена слезами ей зриница не прослезить ся такъ борзо въ радости — она отъ природы гейбы на пустополищу назначена, не жѣе [3] рада въ гомонящихъ мѣстахъ — сама безъ лести, безъ страсти любуеть но въ чисто сердечномъ кружѣ своихъ другѣвъ, знаемыхъ и повиноватыхъ — доволенна зъ всего чимъ ю Богъ дарить, не искае выгѣдъ аиѣ приборѣвъ — и така мовлю дитина має кинутись въ пѣдро волнующего моря, и запесенною бути не знати въ яку затоку?! Але що дѣяти?... Наша народна пословица мовить: „Есь ли грыбъ, то лѣзъ въ кѣшъ“ т. е. хочешъ ли бути вдячнымъ твоей нечѣй пай ты не буде ничого тяжкимъ, щобы знесльши ей принесло полегшеньє. — Отжежъ прашайте, иду на новое мое станице но остаюсь завсегда съ вылучнѣйшимъ высокопочтаніємъ Вашей Всечестности нижайшій слуга

Василій Ковалекій.

Л'вѣвъ дня 2/XI 1850.

До 8. т. м. гадаю въ Л'вовѣ забавитись — понеже заразомъ съ декретомъ жаднѣ грошѣ не опредѣлило менѣ мѣнѣстерство правосудія на дорогу, ожидаю тѣи теперь зъ Вѣдня. — Мило менѣ буде сли Вашѣй сочиненія и надалѣ менѣ удѣляти будете, що и зъ моеѣ стороны чинити не залишу скоро тѣл'ко Вамъ тое на руку буде. Г. Василію Ил'ницкому и всѣмъ честнымъ Русынамъ мой засилаю щиро дружескій поклонъ. Прашайте! Прашайте — В. К.

Лист писаний на 3 сторонах 4^{0.1})

Ч. 383.

*Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького,
пис. дня 30. XI. 1850 р.*

Кієвъ Ноября 30. 1850 года № 274.

Милостивый Государь Яковъ Федоровичъ!

Послѣднѣе (sic) письмо Ваше отъ 16/4 Ноября имѣлъ честь получить.

По тяжелой почтѣ я уже отправилъ къ Вамъ:

¹) Мѣсто *у* уживає в сѣм листѣ Ков. 8, мѣсто *в* — *г*.

Обозрѣніе богослуж. книгъ Греко-Россійской церкви цѣна	1 руб. сер.
Исторію Русской Словеси. Максимовича	2 руб.
Лѣтопись Самовидца о войнахъ Хмельницкаго	1 руб.
Сборникъ украин. пѣсень Максимовича	1 руб.
За пересылку гербовую бумагу и проч.	1 руб.

И того 6 руб. сер.

Извините что первую изъ сихъ книжичекъ посылаю не новую, причина что [2] ее теперь трудно найти (sic) какъ равно и Исторію Максимовича. —

Равножѣрно я не приложилъ Исторіи русской церкви недостающихъ Вамъ томовъ 1-го и 5-ого по тому что прекрасной этой книги вышло все изданіе авторъ приступилъ къ 2-му изданію которое исправилъ и умножилъ я уже имѣю 1-ий томъ 2-го изданія. Краткаго руководства къ логикѣ Новицкаго не случилось у меня подъ рукою, а введеніе въ Богословіе Макарія ожидаю съ СПетербурга будьте увѣрены что я Вамъ эти книги дошлю въ послѣдствіи.

Ваши книги что изволили прислать ко мнѣ потребованы въ СПетербургскую цензуру до теперь незнаю когда ихъ получу а когда сіе случится то я Васъ извѣщу что удержано. Кстати здѣсь [3] извѣститъ Васъ что расчета сколько Вы за мной считаете я не получилъ при письмѣ Вашемъ отъ 6 Іюня а потому излишнимъ мнѣ было бы получить таковой.

Съ душевнымъ умиленіемъ прочелъ я Ваше искренное участіе о существованіи Малороссійскаго театра весьма бы было пріятно мнѣ получить отъ Васъ „Верховинцы“ для Кіевского театра если въ немъ нѣтъ ничего запрещеннаго по Вашему мнѣнію, я не забуду прислать Вамъ афишку если будетъ представлено въ Кіевѣ и теперь нѣкоторыя прилагаю при семъ.

Такъ все остаюсь Вамъ благодаренъ за обнадеживаніе будущей выписки книгъ буду стараться Вамъ угодить.

Съ совершеннымъ почтеніемъ покор. слуга

Павель Должиковъ.

Лист писанный на 3-стор. 4^о.

Ч. 384.

*Лист Исаака Гартенштайна до Якова Головацкаго,
пис. дня 25. XII. 1850 р.*

Высокопросвѣщенный Господинъ Милостивый Государь!

Пачечка съ 9 книгами надѣюсь Вы получили, честь имѣю препроводить при семъ счетъ, какъ и пакетъ приложенный при моемъ письмѣ отъ Гна Печаткина; жаль только что предоставленное мнѣ счастье вести переписку съ Вами, однимъ изъ отличѣйшихъ ученыхъ Галиціи, по непредвиденнымъ обстоятельствамъ къ крайнему моему огорченію, пересекается. А потому покорѣйше Васъ прошу, воздержась съ присылкою ко мнѣ какихъ бы денегъ либо другихъ порученій, принимать увѣреніе къ преданости и готовности къ услугамъ. —

Милостивый Государь Вашего всепокорнаго слуги

Исаакъ Гартенштейнъ.

Декабря 25 дня 1850 года.

М. Радзивилловъ.

[2] Копія --- N. 434.

СПетербургъ Ноября 30 дня 1850 Года.

Милостивый Государь Исакъ Даниловичъ.

Честъ имѣю Васъ увѣдомить что часть книгъ по Вашему требованію отправлена 22 минушаго Іюня и 24 г. сего Ноября, остальные же потомже требованію книги не посланы по причинѣ, что нѣкоторыя изъ нихъ изданы въ Москвѣ, другихъ же во всѣхъ нѣтъ въ продажѣ, какъ напримѣръ Сочиненій Гоголя, стоящія теперь 30 руб. с. и Павъ Халевскій требованныхъ Г-мъ Головацкимъ. Покорѣйше прошу извинить меня за замедленіе увѣдомленія и расчета въ присланныхъ Вами деньгахъ; по стеченію разныхъ обстоятельствъ въ послѣднее время я не имѣлъ удовольствія тотъ часъ же отвѣчать Вамъ по отправкѣ книгъ. По приложенному при семъ счету остается за мною три руб. сер.

Съ совершеннымъ почтеніемъ имѣю честь быть Вашъ покорѣйшій слуга

В. Печаткинъ.

На 4 сторони:

S-r Wohlgeboren Herrn Jacob Golowacki Ordentlicher Professor bei der k. k. Universität zu Lemberg und Korrespondirendes Mitglied der Prager Societé scientifique in Lemberg.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 385.

*Листъ Івана Головацького до брата Якова, безъ дати,
при кінци 1850 р.*

Любезнѣйшій Брате!

На послѣдній Твой листъ отвѣчати я немножко опознілся; желаючи Тебѣ подати якое певное извѣстіе о книгахъ желанныхъ, которыя уже въ Варшавѣ суть и зновъ случайности ожидаютъ для дальшої пересылки, я не дуже съ отвѣтомъ спѣшился. Но ихъ все еще не видно по причинѣ рѣдко тутъ прибывающихъ куріеровъ. Г. Р. увѣряетъ, что когда пограничныя отношенія таможенныя между Россією и Польшею установлены будутъ, тогда и переписка и пересылка лучше пойдетъ — теперь еще все нерозрѣшено — одинъ указъ противорѣчаетъ другому, и никто не знаетъ, чего держати ся.

Вотъ Тебѣ здѣсь списъ книгъ выписанныхъ Г. Р. вмѣстѣ съ цѣнами:

1) Цвѣты изъ Сада Ефрема Сирина. М. 847	— 50 к.
2) Сказанія р. Нар. Сахарова — томъ втор.	2 р. —
3) Естествени. Истор. Кораблева и Сирякова	3 „ —
4) Руководство къ математ. и физич. географ.	1 „ 50 „
5) Курсъ числ. математики и геом. Кумалевича	7 „ —
6) Ариметик. Куминскаго	— 75 „
7) Учебный курсъ словесности Пласкин. II ч. Спб.	3 „ —
8) Граммат. русск. Иванова изд. для училищъ	— 70 „
9) Глазъ пастыря или бесѣды свяш. Спб. 1846	2 „ —
10) Образцовый письмовникъ	1 „ 50 „
11) Практическ. руководство къ обществ. писм.	2 „ 50 „
12) Краткое руководство къ Логикѣ О. Новицк.	1 „ —
[2] 13) Естествени. исторія Далья, Постеля &	10 „ 50 „
14) Обзорѣніе церковныхъ книгъ	1 „ 50 „
15) Краткое обзорѣніе богослуженія прав. црк.	1 „ —
16) О воспитаніи дѣтей въ духѣ христ. благочест.	1 „ 70 „
17) Начертаніе христіанск. обязанностей	— 75 „

Всего за 41 р. 90 к. сер.

Только всего уже куплено — и есть въ дорогѣ — прочія Тобю желанныя книги (числомъ 14) не можна было въ Питерѣ получить или нужно было выписывать отъ куду нибудь. —

Изъ здѣшнихъ новостей мало добраго могу Тебѣ извѣстити — гр. Голуховскаго ожидаютъ тутъ еще сего мѣсяца — его пропозиціи не дуже или во все намъ Руси намъ не пріятны — незнати, что скажетъ министерство на тое? Ни Константиновичъ ни Хомянскій не представлены тамъ, куда подавали ся, а однакожь въ нихъ велика наша и може единственна надежда. Увидимъ незабавки, что будетъ — вѣдай нашихъ бояться Нѣмцы и въ Галиціи и въ Угорщинѣ, и отстороняютъ ихъ сколько возможно; но то да не мѣшаетъ насъ, намъ видно судилося еще долгое время терпѣти — и вѣроятно намъ во свою пору враги сами наилучше мимохотно помогутъ. Наша правда всегда колись на верха будетъ — а враговъ чортъ возьметъ — и сами себя истреблять. Не увѣрилъ бы никто, какъ теперѣшній духъ правительства измѣнился въ отношеніи народностей. — [3] Найвѣрнѣйшіи Русины, Словацы, Ромыны, Сербове суть теперь у правительства найгорше положенны — страдаютъ и отъ Мадяровъ и Нѣмцы, и здается якобы нарочно ожесточано ихъ права и оскорбляно всѣ человѣческія чувства. Но я кажу, бѣда еще не минула, и придетъ може еще горшая, а полагати не будетъ на кого; ибо неудовольствіе появляется повсюду.

Черезъ Г. Ковальскаго я послалъ Тебѣ 10 экземпляръ ново вышедшей грамматики церковнаго языка, сочи. епископа сербска Іоанновича — весьма хорошее дѣло, и достойное всякаго поощренія — и сколько мнѣ извѣстно есть то первый шагъ Сербовъ современныхъ, ступившій на возвратную и едино спасаемую путь для всѣхъ Славянъ, а именно восточнаго вѣроисповѣданія — на путь давной церковно народной словесности. Пусть себѣ говоритъ Г. Миклосичъ и Вукъ et consortes что хочутъ — пусть и ругаютъ — но той правды они ни даже своимъ гениемъ не перепрутъ. Если богъ поблагословитъ Славянъ, и они поразумѣютъ состояніе нынѣшнее и будущность свою.

Хвалити Бога, я думаю, что и наши Русины Галицкіи начинаютъ приниматися тымъ увѣреніемъ, и дастъ Богъ укрѣплятися въ томъ — объ Угорскихъ я со всемъ безопасенъ, они градутъ самымъ благонамѣреннымъ путемъ — у насъ еще Лянши [4] якъ отъ вѣковъ вредила, такъ и теперь препятствуетъ — повеже можно сказати, что въ народъ перейшла. Вы проф. и учителя имѣете на себѣ великую задачу — давайте истинное направленіе юношеству, а все будетъ благополучно! —

Касательно „Исторіи Церковной“¹⁾ Балудянскаго я еще не рѣшилъ, что съ нею дѣлать; трудный бо то выборъ — цѣна и въ Будинѣ, и Львовѣ и Перемышлѣи и здѣсь почти однака — то есть высока, а дѣло

¹⁾ Вид. в р. 1851 (ч. I і II) і в р. 1852 (ч. III).

великое и незнать какъ прійметъ публика — хотя я великую имѣю надежду, однакожь тяжко розпочинати, а не совершити — съ начала мѣ нужно до 300 р. сер. — а всего до 1000 р. сер.

Я думаю такъ: не можно ли бы было издавати сошитами по періодамъ (числ. 4) — и покрѣпляться повременно подпискою (предплатою) и поступати далѣе и далѣе? —

Или я хочу взяти свѣдѣтельства и мѣнія о ней Г. Литвиновича и Шашкевича — и подати просьбу до всѣхъ нашихъ архіереевъ, о помощь денежную? Что думаешь ты? — Напиши скоро. —

Грамматику Іоанновича я взялъ отъ Венедикта въ комиссъ — онъ желаетъ цѣну по 2 р. и 48 кр. сер. — но то очень дорого — онъ долженъ поустити — по крайней мѣрѣ на 2 р. 30 или 40 кр. — продавай какъ можешь. —

Уцѣлуй всѣхъ Твоихъ и нашихъ отъ меня и прашай Твой

Иванъ.

На окремія картці стор. 5:

Доподнительная посылка росс. книжокъ Ярослав:

5. Курсъ чист. математ. и геометр. Киндерева. Кушакева. 5 частей разн. издан. 1 р. 50.

1. Арифметика Кушинскаго 75 коп. — 1 кн.

1. Грамматика Иванова 70 коп.

1. Учебнаго курса словесности В. Плакшина — дополненіе — перв. часть.

2. Практическое руководство къ обществ. писмамъ — дополи. — 4 части 2 р. 50 к.

1. Обзорѣніе церкви. книгъ 1 р. 50 к.

1. Краткое обзорѣніе богослуженія прав: церкви Дебольск. 1 р.

1. О воспит. дѣтей въ духѣ христ. благочест. 1 р. 70 к.

1. Начертаніе христ. обязанност. Кочетова 75 к.

2. Естественна исторія Даля Постелья — дополи. къ атласу — зоолог.

16 книгъ + 1. Kodex Supraslens. + 11 Истор. I ч. неполи. + 30 Ист. II ч.

Лист писаний на 5 стор. 8°.

Рік 1851.

Ч. 386.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
9 (20) VII. 1851 р.*

Любезнѣйшій Брате Ярославѣ!

Ты бачу вибираєшь ся на село до Родины — їць здоровѣ и уцѣлуй всѣхъ сердечно отъ мене; если будешь въ Чепеляхъ на поминкахъ незабвенного Тата, то помолися и за мене въ далечинѣ, и сдѣлай такожъ на мой счетъ якову памятку, бо менѣ теперъ при наибольшей усердности нічого ни купити ни послати не могу — препроси ихъ въ Чепеляхъ, Скалатѣ, и Петра въ Тернополь и проч. въ моемъ имени, же я не пишу до нихъ, хотя мене Петро уже колька разы вzywавъ до того — я зробилъ что менѣ поручено отъ него, но до писанія не могъ емъ прійти — нехай про тое не забуваєть на Вѣстника — поклонися и Г. Прокопчину и Борискевичу и пр.

Закимъ отѣдешь до Львова, подожди нѣсколько день, поки не пріѣде молодшій г. Дѣдницькій медикъ зъ Вѣдня — онъ выѣхавъ 19 юлія — вѣдай за тыждень стане на мѣстци — черезъ него я посылаю Тебѣ нѣсколько книжокъ, которы тамтой недѣля зъ Варшавы прійшли, но еще не всѣ, сирѣчь:

Цвѣты Ефрема — 50 копѣекъ.

Сказанія Сахарова Т. второй 3 рубл.

Естеств. Истор. Корабл. и Сиряк. 3 рубл.

Руководство къ матем. Тальцита 1 р. 50 к.

Учебн. курсъ словеси. Плакс. ч. втор. 3 р. (первая не пришла, може у Тебе уже есть?)

Гласъ пастыря или бесѣды 2 томы 2 р.

Образцов. писмовник. 1 р. 50 коп.

Естественной истор. ботаника Даля и зоологическій Атласъ 10 р. 50 к.

Кромѣ тихъ пришло еще: Практич. руководство къ сочип. обществ. писемъ; четверт. часть — 2 рубл. 50 коп. — не знаю, чи прочіи маешь, чи може съ другою посылкою прійдуть? — Г. Р. тымчасомъ задержавъ сію книжку до второй посылки; если бы первіи части не прійшли, то кажетъ шкода денегъ, бо для насъ малая польза изъ сего сочиненія. — Онъ перепрашаєть Тебе въ опозненіи, но всегда готовъ служити и на познѣйше, и надѣется улучшенія сообщенія.

[2] Онъ радить такожь, что бы не выписывати такъ много книжокъ на разъ, бо великіи пакеты трудно пересылати. Изъ посланныхъ Тобою 100 зол. сер. отпалаеть за книжки всѣ выписанны до 83 или 84 гульденовъ — изъ лишившихся я уже съ Тобою рассчитаюсь. —

Прошу Тебе, если у Тебе есть что собранныхъ денегъ за покупку книжокъ мною посланныхъ, особенно за Іоановича грамматику, Духновича Поздравленіе и Миклошича — то пришли менѣ скоро, бо менѣ и самому нужно, и они упоминаются.

Кромѣ реченныхъ книжокъ посылаю Тебѣ еще нѣкоторые дробнѣйшіи; яко:

Духновича: Хѣбъ души 5 ексемп. по 10 kr. сер.

do Землеписъ 6 ексем. по 10 kr.

do Пѣсней церкви. 6 екс. по 3 kr.

Нодя: Русскій Соловѣй 40 екс. по 3 kr.

(Изъ сихъ книжечокъ можешь Г. Дѣдицкому дати по колька екс. на село для розданія дѣтямъ въ Мостахъ Великихъ — такожь просить онъ Тебе о выжиченіе ботаники Даля — на ваканціи, если можешь, и если она не предназначена для Брискевича, то дай ему). —

Потомъ:

Магазинъ сербск. далм.

Balady Vinc. Furcha

Pohlady Slovenskje Hurbana cetyry svazky.

Pogląd na fabrykacyą cukru; Paducha.

Мірознрѣніе (болгарск.) Добровича три листи. (Може бы тѣи книжки придалися для Матицной бібліотеки?)

На конецъ посылаю Тебѣ два литографъ образы сочин. нашимъ молодымъ художникомъ Г. Кульчицкимъ — я взялъ на мой счетъ по 100 ексемп. и посылаю Тебѣ по 50 ексемп. въ каждого, продавай и расширяй якъ можешь, чтобы его заохотити — дай также до книгарни Ставропиги — Цѣна Св. Николая есть 6-kr. сер. а пресв. Богородицы по 10 kr. сер. — только мене и его самого стоитъ. — Злишніи 50 ексемп. я посылаю до Угорщины, може и тамъ кто купить. —

[3] Въ имени Г. Духновича прошу Тебе о якіи статейки или поези, до его „Поздравленія Русиновъ на годъ 852“, которе онъ въ Будинѣ печатати будетъ. Оно бы добре было, если бы дѣланіе наше чѣмъ разъ больше совокуплялося. —

Изъ ново выходящихъ книжокъ посылай менѣ всегда принайимѣй по 10 ексемп. такъ для тутейшихъ Русиновъ, яко и на показъ для угорскихъ, такожь старайте ся съ ними вступити въ правильныя книгопродажныя сношенія. —

Но что найважнѣйшее теперь :

Черезъ Г. Дѣдицкаго посылаю и Тебѣ 10 эксмп. Исторіи Церкви.
Балудянскаго по 6 печатанныхъ листовъ, и то для :

Тебе	1
Г. Кузьемск.	1
„ Лотоцк.	1
„ Зубрицк.	1
„ Крѣйницк.	1
„ Кульчицк.	1
„ Ильицк.	1
„ Слямаковск.	1
„ Съемаша	1
„ Сосновскаго	1
(уже запреп.)	

И того 10 экс.

Отдай ихъ въ моемъ имени и проси, да бы помощію своею поспособовали — я хотѣлъ имъ особенно послати почтою, но то много стоитъ и нужно было бы до каждого что нибудь писати, а у мене времени нѣтъ. — Я обнялъ истинно великій и дорогій трудъ — отъ Г. автора не имѣю жадной помощи; я обязался мѣсячно Мехитар. платити по 30 зол. сер. и плачу але въ моей гажѣ — естли же и въ публицѣ помощи не будетъ, то не знаю якъ тое дѣло до конца довести? я бы хотѣлъ теперь уже принаймиѣй первую часть сплатити — а ту грошей и подписчиковъ дуже мало приходитъ (отъ Яхимовича только 6 fr. ср. на 2 экс.) чтожь я съ такою помощію почну? — Преосв. Еписк. я уже всѣмъ почтою послалъ, но до сихъ поръ не имѣю еще ни отвѣта, ни успѣха! Якъ и вообще намъ Русинамъ всюды бѣда — Вѣстникъ упадаетъ, отбирателей ледви 600 — дописывателей мало — все насъ опускаетъ — и министерство уже субвенцію выповѣдаетъ — Зоря тоже якъ догадую ся не найлѣпше стояти муситъ — Цензура страшенна — враговъ отъ всюду умножается — Ляхи и Маляры гору взяли, правительство на насъ смотритъ якъ на немѣющихъ жизни ни исторіи (!!!) — Такъ теперь справа наша стоитъ! — Для того бы правѣ намъ теперь между собою выпадало бы [3] наибольше дѣйствовать, и крѣпити ся во внутренней словесной жизни — а политики со всѣмъ лишитися — пусть ляхи и враги политизуютъ съ слѣпыми мужиками — узрятъ якъ далеко зайдутъ безъ помощи священства нашего — теперь бы наше священство повинно усунутися отъ всякаго предводительства общественнаго въ народѣ, кромѣ дѣйствованія на училища — и благонравіе религійное — писати и писати и читати и вспомогати словесность — и сообщатися усердно и въ тѣснѣйшемъ быти союзѣ всѣмъ про-

свѣщеннѣйшимъ и благонамѣреннымъ — а для политики заумерти со всѣмъ — то есть задача наша на порѣ наилучша — а прійдетъ время благополучное, тогдѣ станути мужественно и приступно, а не упокорительно якъ до сихъ порѣ бывало, и показати же жизнь есть — мы агитуймо межъ собою, между мужиками пусть агитуютъ враги на свою собственную погибель. —

Для того прошу и заклинаю Тебе, если поѣдешь на село, то ѣдь ремѣннымъ дышлемъ вступай до ревнителѣй и ободряй духа для общего нашего блага — бо загибнемъ такъ, же и слѣду и чутки по насъ не лишится. —

Всеч. Трещаковского и Кобриньского перепроси, же я еще не могъ до нихъ отписать имъ — може тими днями — то и имъ роскажу где что любопытное — нехай дѣлають якъ дѣлали прежде, и жертвуютъ по увѣренію своему; мы революціи не будемъ дѣлати, но хотимъ на ню готови быти, что бы леда вѣтеръ не колибалъ нами, куда схочеть...

Удѣлуй брате Мариню и всѣхъ проч. а если ти возможно будетъ, подай еще извѣстіе о Себѣ передъ отъѣздомъ Твоимъ.

Пращай Брате — Твой

Иванъ Ѡ. Головацк.

Вѣна дня 8/20 Юлія 851.

Первая Часть Исторіи будетъ готова до половины Августа куда ю посылати бы чѣмъ скорѣй? —

Лист писаний на 4 сторонах вел. 4^о.

Рік 1852.

Ч. 387.

*Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня
(1.) 13. IV. 1852 р.*

Вѣна д. 1/13 апрілія 852.

Любезный Брате Ярославе!

Христось Воскресе!

Не дивуйся, что я такъ рѣдко до Тебе пишу, и не всегда въ своей часъ. Твои желанія исполняю; ибо отъ колы Г. Дѣдицкій отступилъ отъ редакціи, ужасное бремя не мнѣ лежитъ. —

Книги Тобою посланныя чрезъ спедитора я уже давно получилъ, и больша половина уже на всѣ стороны разослана — ожидаю только успѣха.

Касательно книгъ Тобою желанныхъ, извѣщаю Тебѣ, что Г. Р. якъ я вижу опасается брать на себя трудъ посредничавія, одно что уже прежняя посылка такъ продлилась, а можетъ быть и ради политическихъ отношеній — онъ мнѣ не далъ рѣшительнаго отвѣта, можетъ ли и хочетъ, или нѣтъ, и я больше его просить уже не буду. — Изъ между книгъ Тобою поименованныхъ былъ у него только „Новый Завѣтъ“ новѣйшаго изданія, и онъ его Тебѣ отступилъ; о прочія книги надо будетъ Тебѣ самому писать въ Варшаву къ: Г. Всеволоду Максиму Истомину, книгопродавцу и комиссіонеру Учебнаго Округа; — отъ него думаю можна получить всякія русскія книги и скоро и точно. — Макарія догматическое богословіе Г. Р. неизвѣстно, вышелъ ли IV томъ — онъ даже о III не знаетъ. —

Картины родословныя вѣстѣ съ введеніемъ я получилъ отъ Г. Сосновскаго, и пользуюсь ими какъ возможно; здѣшніе Русины по большей части [2] пріяли предплату, у меня зложено уже 20 fr. серебр. которыя сими днями отошлю Г. Сосновскому — прочіи еще не заплатили а изъ Угорщины еще не получилъ я отвѣта — я думаю, надо бы время предплаты продолжить и на мѣсяцъ Май. — Извини меня у Г. Сосновскаго и Г. Зубрицкаго, я все получилъ, и благодарю покорно, я дѣйствую по возможности силъ и времени — но отвѣчать писемно у меня нѣтъ всегда времени и досуга. —

Удивительно Г. Шашкевичъ, которому я такожъ 1 экз. картины съ введеніемъ исторіи послалъ; картину прилѣпилъ на стѣнѣ, и поперемазывалъ все, что не (по) его смыслу написано — сердился, что Г. Зубрицкій узнаетъ толико русскихъ князей Святыми — и Богъ знаетъ какія баналюки плететь. — На оберткѣ введенія написалъ сія слова: „Такое гаварить не купуется у хахловъ“ — и отослалъ мнѣ съ введеніемъ — славный тотъ автографъ я буду вѣрно хранить, можетъ быть онъ когда то придася. —

Литвиновичъ мнѣ розсказывалъ, что онъ въ согласіи съ Шашкевичемъ намѣряютъ издавать на будущій школьный въ здѣшней Семинаріи особенную часопись, занимающуюся кромѣ политики всякими иными предметами — можешь подумать себѣ, въ какомъ духѣ она будетъ издаваема! — На Зорю хулятъ предъ мною ужасно, а поза очи и на Вѣстникъ. [3] Твои донесенія о Львицкомъ ствердилъ самъ Владыка Перемышльскій. — И въ обще слухи расходятся дивныя о русчинѣ — жалобы отъ Ляховъ изъ Перемышля и Самбора, что молодежь насильною наукою русчины забивается; и кажутъ уже, что русскій языкъ не будетъ облигатно преподаватися. — Славный комитетъ Львовскій (съ еписк. Иоанномъ и Ижакомъ) подали такое мнѣніе до министеріи, что не нужно у насъ особенныхъ русскихъ катихитовъ — и проч. и проч.

Случайно упоминаю Тебя, что бы и Ты въ преподаваніяхъ Твоихъ не запускался глубоко въ народнаго языка, что бы и Тебѣ врагъ не пошкодилъ — въ прочемъ Ты самъ знаешь лучше, что и какъ дѣлать. — По видимому наша русчина лишена будетъ всякаго публичнаго дѣйствованія — но тѣмъ крѣпче будетъ она владѣть и расширяться въ сердцахъ и въ частныхъ кругахъ. —

Тѣми днями получилъ я письмо отъ 3 юношей Моравцевъ, учениковъ лиц. классъ въ Кромѣжирѣ, которы требуютъ отъ меня совѣта, понеже желаютъ перейти на нашъ русскій обрядъ, и хотятъ въ священники посвятится. — Дорога то далека, и не знать чи вытрезаютъ они — но то есть знакъ времени. — Въ Будинѣ издастъ Дръ Радолинскій (Словакъ и латинск. священникъ) [4] русскія проповѣди, и хорошо пишетъ по русски, какъ здѣсь самъ читать можешь. Онъ былъ прежде редакторъ здѣшнихъ Словацкихъ Новинъ — а теперь въ Будинѣ редакторъ словацкаго законническаго Вѣстника. Я его знаю лично, и вѣдаю о его благонамѣреніи. Хорошо бы наши священники сдѣлали, если бы его стремленію пособствовали, чтобъ успѣлъ и продолжать дѣло. — Угорскіе Русины стоятъ крѣпко въ духѣ и согласіи отъ перваго до послѣдняго — а у насъ какъ водится?! —

Исторія Церковная будетъ небавомъ готова — недавно получилъ я списокъ предплатителей отъ Львовской Консисторіи.

Г. Гарбовскій, честный Русинъ, юристъ отъѣзжаючи зъ Вѣны взялъ для Тебя нѣсколько книгъ, яко

Литургическ. Катихиза	20 экз. по 40 кр. ср.
Памяти изъ Отпуста	100 " " 3 " "
Проповѣди Мигалича	50 " " 3 " "

Ceska citanj. kniha — Kollara citanka — и chorvaska citanka. — (О Твоей Хрестоматіи и слыху итъ). — Днесъ же посылаю Тебѣ „Mudroslovi Čelakovskeho“ — и Новый Заветъ — и одну медаль въ честь Коллара выбитую. —

Ты упоминалъ разъ о цѣнѣ бумаги на Зорю: здѣсь рыза такой бумаги стоитъ теперь 3 — до 3 зол. 30 кр. ср. — Извѣсти что либо о бумагахъ для втораго тома Исторіи Г. Зубрицкаго, понеже купецъ общался только до половины апрілія пождать а потомъ можетъ трудно будетъ получить. Прощай Брате съ родиною всею и Друзьями

Твой Иванъ.

*Лист Василя Ковальського до Якова Головацького, пис.
дня 16. (28.) V. 1852 р.*

Всечестивіший Господине!

Почтенийшимъ письмомъ Вашимъ зъ д. 28/16 Цвѣтня оурадовалисьте мене дуже, додаючи менѣ заохоты до предначатого мною худого дѣла — по началамъ Вамъ извѣстнымъ поступилъямъ споро напередъ и скоро менѣ досугъ позволить, совершу мою працю зъ кѣнцѣмъ мѣсяця Червця.

Относно розличій заходячихъ межі нами въ словарно грамматическѣмъ взглядѣ и примѣчаній въ тѣмъ отношенію зъ стороны Вашои менѣ зрѣбленихъ, слѣдующе надѣянню для мого оправданія ся:

„Словесность русска представляе ся менѣ ажъ до новѣйшой еи періоды въ образѣ старого похилившого ся дерева, котрое якъ за мало має сокѣвъ къ продолженію своєї пытомои жизни такъ и за много, абы могло заумерти наразъ сномъ вѣчнымъ. — Тяжкій и чорній хмары пересувають ся надъ его зарослою мхомъ корою, но не спадае зъ тыхъ густыхъ хмаръ и єдна жизнена капля благои росицѣ на съсохлиі его гилі. — Тепленькіи лучи небесного свѣтла, котріи и найменшу травку засиляють своєю чародѣйною силою, гублять послѣдки прозябанія въ тѣмъ деревѣ... И чижъ дивно кому быти може, що ѣтвѣчный той дубъ высиливши ся а ѣтъ пѣкуду не скрѣпляемый, має туй туй поклонити ся своєю коруною къ матери землѣ? И чижъ дивно, що нема Бояна, котрыйбы загомонилъ солодко и славно, коли нема оуже и деревеснои тѣни, пѣдъ котрою то лишъ грудь бандуриста всѣми волшебными ѣтзывала ся голосами? Чижъ дивно, сли нынѣ лишъ чорный воронъ сяде на тоє дерево тай закраче стогнами, коли райска щебетлива птыця не находитъ тамъ оуже пѣякои принады?... На дармо кричала цѣла Италія, коли Данте и Петрарка стали ветху латинщину лишати, а къ новѣйшому нарѣчію гейбы пчолы до меду лѣпнати! Такъ и надармо оусилуе ся кто нынѣ старый, хотъ поважный, класическій, оученый и книжный языкъ нашому поколѣнню захвалати. — Языкъ старо - русскій, которого звука и голосу мало кто нынѣ знае¹⁾, не єсть въ состоянню оудоволити потребѣ нашѣй — бо намъ надобно єсть: говорити и писати! а не допѣро оучити ся языка. — Сокровищемъ старо-русского языка маємъ ся пользувати и засиляти,

¹⁾ Церковно - словенскій языкъ не розумѣю ту, но той языкъ, котрый былъ колись въ общежитію, т. є. въ гражданскѣмъ оупотребленю.

такъ якъ и засиляемъ ся сокровищемъ церковного или иныхъ славенскихъ языковъ по [2] мовити пуждно намъ есть нашимъ народнымъ языкомъ, котрый по словамъ Вашимъ (Вѣнокъ Часть I. стор. 63) способный есть до выражения и найвышшихъ понятій. — Про тое абимъ сказалъ мое може недоспѣлое и блудное мнѣнье, не згожаю ся съ Вашимъ предложеньемъ, котрымъ менѣ для образцового писаня захваляете Симеона Полоцкого, Димитрія Туптала, Оукр. лѣтописцевъ а наконецъ и проф. Лодія. Суть то въ правдѣ саміи славнѣйшіи свѣтила своего времеи, но не плѣвятъ мене за тольکو, абимъ имъ подражалъ. Не перечу въ прочемъ того, що ихъ сочиненія не суть незрозумѣлыми нашимъ Родимцямъ, бо вои тыхъ цвѣтовъ до нашихъ словесности належитъ и не многимъ розличають ся ѿ запаха нынѣшнихъ плодовъ — однакожь въ мѣру розличья довстно заходячого межі ними, ѿтхожу ѿ нихъ — а хотяй зъ первого огляду рѣчи здае ся, що нашимъ заданьемъ есть тамъ зачати, где нашии передъ 40 лѣтами перестали, абы совокупити все въ одну цѣлѣсть, то однакожь видить ся менѣ тое быти излишнимъ, бо иначе требабы оувѣрити, що въ теченіи послѣднихъ 40 лѣтъ словесность наша не вступила цѣлкомъ въ инне пасмо житя. Передъ 40 лѣтами преподавали черезъ нѣякое время покойнии Отци нашии на всеучилищи нашомъ домашномъ гдекотрии предметы въ языцѣ подобаючомъ бѣльше на церковный или старо-русскій якъ на нашъ нынѣшний живучій языкъ — и не дивъ тому, бо преподавали для будущихъ священниковъ, котрымъ есть потребна якъ найосновательнѣйша вѣдомость церковного языка — но нынѣ мае ся нашъ цѣлый нарѣдъ просвѣщати и словесность наша народна оусовершенати, котру однакожь якъ старо-русскій такъ и церковный языкъ не могутъ изъ себе становити. Ти послѣдніи языки выпадае по при нашомъ народномъ языцѣ обучати и то якъ лишь можно найосновательнѣйше — сли же хочемъ нашу питому словесность мати, то маемъ ся такой признати всѣмъ сердцемъ до нашей запознанои и оупослѣженои хахлячины, т. е. до нашего простонародія, якто покойный нашъ и незабвенный Русланъ, якто Вы, Иванъ, Добрянскій, Могильницкій, Оустіяновичъ, Гумалевичъ и многіи иніи ся признали. Тая хахлячина дасть ся обдѣлати, покостовати, выгладити — народови [3] не буде она чужа а для оученыхъ занадто достаточна, абы ся порозумляли. —

Бо и що есть тая хахлячина?

Не беру я ту нашего селянина за совершенный образецъ — но але еще и менше по части письменного дяка — для лучшого выражения ся вертаю до образа за начала начертаного. —

Тое пристарѣлое ся дерево начало ѿгъ давна оуже съхнути и не одинъ его слѣй оуже цѣлкомъ стратилъ житье, однакожь соки чимъ разъ

дальше тиснули ся и тиснуть къ осередкови, котрый прямо сообщае ся зъ корѣнями. Тѣи корѣня, разъ понеже суть въ земли, а потѣмъ и послѣдній капль житя изъ самого получаютъ дерева, почали въ мѣру силъ своихъ одиѣ скорше, другіи пѣздѣйше выпускати изъ себе парости, зъ котрыхъ въ продолженіи времени выросла не една белевка, чѣмъ разъ вимагаючи ся и крѣпячи. Скоро лице ея ся явѣ показало, оусловило самое пѣдсоне виѣшность ея — про тое за Диѣвромъ она иначе выглядаетъ, иначе по сѣмъ боцѣ Диѣвра надъ Диѣстромъ и Сяномъ и лишъ для того, понеже всѣ они суть собѣ посестрами и една въ нихъ живе душа, розумѣють ся они взаимно — поради́ти ся една другою могутъ, одна ѣтъ другою гдѣщо скорше выжичити, и одна другою ся скорше оубогатити, якъ слибы нѣ были собѣ своими. Однакожъ тое все має служити лишъ къ пѣдпорѣ и запоможѣ а безпосредственно къ возрасту а не къ оуничтоженію якои то нибу́дь зъ тыхъ белевъ — кожда зъ нихъ має быти въ своимъ родѣ красна, кожда полна и здорова; а що кожда зъ нихъ такою быти може, кто менѣ тое заперечити схоче? Чижъ хахлачины нашої посестра задиѣфировая доразъ красотою и нѣжністю своею пѣдбила сердца паветъ и пѣлъ дикихъ Татаръ, котріи мовъ своею пытомою бесѣдою нынѣ нею промовляютъ?! Белена сли не має дико поростати, тре́буе огородника и плекателя, а скоро той ся найде и стане пѣдливати ю потѣмъ чола свого, то белена буде гожа якъ рожа.

Вѣдомѣсть русскаго языка множайхъ зъ насъ молодшихъ, хотяѣ она може еще за надто естъ скудна, походитъ зъ оустъ народа [4] а Маркіяна, Вашіи и иныхъ писателѣвъ працѣ привели насъ до полного розлюбованія ся въ нашѣмъ языкѣ. Колисьмо начали въ Руциѣ поступы робити не мѣглисьмо зъразу застановляти ся надъ ея виѣшностію, т. е. надъ ея правописомъ; ѣтъ насъ мало обходилъ, а мы зъ неменшимъ задоволеніемъ читалисьмо Русалку якъ и Вѣнокъ. Наразъ сказали: Бабо роди! — а баба стара!! Но тое насъ не ѣгразило — сталисьмо писати по русски и пишемо, хотяѣ може и не по всѣмъ правиламъ грамматическимъ, бо и гдѣжъ тѣи кто точно оустановиль? въ прочемъ менша етъ тимъ; бо грамматика не становить языка — языкъ ажъ самъ подае правила а тѣи ему ѣтзыскати не легка праця. Дороги къ тому ведутъ розличніи, по изъ нихъ всѣхъ найнескутечѣйшою оказала ся въ пересваркахъ грамматическихъ по письмахъ публичныхъ — тое было поводомъ, що нашіи вороги сказали: гдѣ намъ за грѣшь танцювати, коли мы еще не знаємъ азбуки! Желаніемъ кожного изъ насъ всесильнѣйшимъ повинно быти, абы всѣ нашіи писателѣ чимъ скорше такожъ взглядомъ правописи ся порозумѣли, но къ тому дорога естъ наилучша: приватне сообщанье ся, закимъ основно не опредѣляютъ ся тѣи начала — про тое дуже радо почиталъямъ Ваше предложенье, абы заходячіи межи нами розличія въ сло-

варно-грамматическомъ взглядѣ якъ и въ словѣ частѣйшою перепискою ся вырѣзняли.

Съ великимъ огорченіемъ довѣдалисьмо ся о оукоризнѣ, якѣй підлягла наша бѣдна Зоря — съ часомъ выйде олива верхъ воды а темный и мерзеный ворогъ буде ся стыдати — якъ оуже его и теперъ червь їсть.

Заключаю мое нынѣшное писанье въ надѣи получения скорѣйшого ѡтвѣта ѡгъ Васъ — и остаю съ достодолжнымъ почтеніемъ Вашои Всечестности

нижайшій слуга

В. Ковальскій.

Почтениѣйшимъ ГГ. Малиновскому и Гушалевичови мой оуклонъ. Я съ моею супругою поздоровляемъ Васъ съ всеѣмъ Вашимъ Домомъ сердечнѣйше.

Вѣд. 16/28 Мая 1852.

Лист писаний на 4 сторонах вел. 4^о.

Ч. 389.

*Лист Юстина Желехівського до Якова Головацького,
пис. дня 12. (24.) VI. 1852 р.*

Ваше Высокопреподобіе!

Посылаю Вамъ 15 Зр. МК. за продажъ 15 ексемп. Литургіи, ексемплярѡвъ же 5 на лучшей бумазѣ далъ я до книжної лавки Елена отступивши ему 20 проц. Если Ваше Высокопреподобіе желали бы еще нѣсколько ексемплярѡвъ на продажъ менѣ прислати, то прошу по фериѣхъ на мою адресу снова послати, а я охочо прійму тую должность на себе.

Поручаюсь благосклонной памяти

Ваше Высокопреподобіе

слуга и другъ

Юстинъ Желеховскій.

Перемышль д. 12/24 Юнія 858.

Лист писаний на 1 сторонѣ 8^о.

Ч. 390.

*Лист Теодора Білоуса до Івана Гушалевича, пис. дня
17. IX. 1852 р.*

Всечестный Господине!

Я получилъ 100 екземпляровъ сочиненія моего подъ заглавіемъ: „Сѣверная Любовь“ изъ печати Института Ставропігійскаго, разомъ и письмо Вашего Преподобія, въ которомъ увѣдомляете мене что гроши въ числѣ (14) чтиринадцать ренскихъ србр. яко часть належитости за печатаніе реченнаго сочиненія получились. Я прочихъ (6) шесть ренскихъ сѣребромъ, которые еще долженъ востаю, въ скоромъ времени [2] сложити обѣтую.

Бѣлоусъ.

17 Сентября 852.

Лист писаний на 2 сторонах мал. 8^о.

На верху сього листа на 1 стор. дописано рукою Головацького: „ad № 35/1852“, а на 2-гій стор. під підписом Білоуса: „Изъ книжной Лавки я получилъ 4 fr. 32 кр. сер.“; на 4-ій стор. покладена адреса: „Всечестнѣйшему Гну Гушалевичу — Здѣсь“.

Рік 1853.

Ч. 391.

*Лист П. П. Должикова до Якова Головацького, пис.
дня 20. II. 1853 р.*

Февраль 20 дня 1853 года.

Милостивый Государь Господинъ Профессоръ Гловацкій!

Я давно не имѣлъ чести писать къ Вамъ — причина та, что весьма не давно я получилъ назначенныя Вами мнѣ книги. Онѣ были въ Петербургѣ въ Ценсурномъ Комитетѣ кое что удержали какъ запрещенное о чемъ я весьма жалѣю. —

Мнѣ помнится что Вы просыли меня о присылкѣ Вамъ книгъ, но за давность и многими житейскими хлопотами и развлеченіями, за что я себя не прощаю у меня нѣтъ подъ рукою Вашего списка. Сожальте одолженіе повторите Ваше требованіе постараю Вамъ выслать книги дани отъ меня до цензуры какъ знакъ моего уваженія, которое никогда во мнѣ не остывало.

Въ числѣ пребывающихъ здѣсь Литераторовъ я нашелъ нѣкоторыхъ почитателей Славящины, изъ нихъ профессоръ Метелинскій проситъ

доставить ему списокъ книгъ у васъ издающихся, онъ предлагаетъ мѣну, желая за сии книги дать свое изданіе Южный Русскій Сборникъ коему цѣна 2 р. и Байки и Прибаютки по 75 к.

Зъ удовольствіемъ пользуются присланными Вами книгами [3] Г. Мизко Сочинитель Столѣтіе Русской литературы и братья Семеновски изъ коихъ одинъ недавно напечаталъ хорошу книгу: Кіевъ и его достопамятности. — Вышло у насъ нѣсколько примѣчательныхъ книгъ, но о нихъ извѣщу въ послѣдовательной моей перенискѣ, которою надѣюсь Вы почтете меня при требованіи какихъ либо книгъ, собраніемъ коихъ я занимаюсь по прежнему. —

Примите увѣреніе въ моемъ истинномъ почтеніи и преданности Вашего покорнѣйшаго Слуги

Павла Должикова

Коммисіонера Императорскихъ Академій Наукъ, Вольнаго эконолическаго общества и Русскаго Географическаго.

Лист писаний на 3 стор. 4^о.

Ч. 392.

Лист Юліяна Вислобоцького до Якова Головацького, пис. дня 23. VI. 1853 р.

Всечестнѣйшій Господине!

Осьмѣляючи ся переслати Вамъ безъоплатно екземпляръ термінологіи югословенскаго изданія, поручаю ся ласкавой памяти Вашой и взаимной любви и пишу ся всеунижайшимъ слугою

Ю. Вислобоцькій.

Вѣдень 23 Черв. 853.

Лист писаний на 1 стор. 8^о.

Ч. 393.

Лист А. Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 8. IX. 1853 р.

Всечестнѣйшій Господине!

Антоній Пашковски, сестринецъ Швагра Головацького есть питомцемъ латиньс. Семенаріи; але якъ онъ перше не мавъ охоты до того стану, такъ по пребитію чреазъ оденъ рѣкъ тамже, тѣмъ болѣе зне-

охотилъ ся, и поставовилъ оддати ся науцѣ правѣ, поневажъ вся старанія о переходѣ на слав. обрядъ и до тогожде Семінаріумъ оказали ся даремными. Понеже онъ pracowитимъ [2] есть и достъ здатнимъ молодцемъ, замисль его не есть легкодушни и зли. Про тое удаеть ся до Вашей Всечестности, и маеть надѣю, що тому молодцеви такъ союза ради родиннаго, яко и для его добрихъ поступковъ благоволите, дати помощь въ полученію лекцій.

Засилаючи о тое прилѣжливѣе моленіе цѣлой родины, складаю оразъ одъ тояже слово глубокого почтенія и сердечного цѣлованія и поручаю ся благосклонной памяти Вашей Всечестности преданніи рабъ и другъ

А. Устмановичъ.

Настассовъ 8 Сеп. 853.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 394.

*Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького,
пис. дня 3. XI. 1853 р.*

Нго 303.

Ноября 3 дня 1853 года. Г. Кіевъ.

Милостивый Государь Яковъ Михайловичъ!

Ваше почтениѣйшее письмо отъ 23 Сентября со спискомъ книгъ я имѣлъ большое удовольствіе получить — и если не отвѣчалъ немедленно то тому были три причины а именно:

1. — Вашъ списокъ ходилъ по Литераторамъ для выбора книгъ.
2. — Самъ я собиралъ заказанныя Вами книги.
3. — Въ Кіевѣ съ большимъ трудомъ я успѣлъ отпрavitить къ Вамъ книги. Почта не принимала безъ свидѣтельства таможеннаго Чиновника, а сей по новому распоряженію переѣхалъ на житье въ Бердичевъ — Ценсурный же [2] Кіевскій Комитетъ досель никогда не выдавалъ подобныхъ свидѣтельствъ, и я хотя склонить Главнаго члена онаго — принужденъ былъ подняться на хитрость сказать, что его книгу требуютъ въ Лембергъ и долженъ былъ приложить ее въ посылку хотя вы ее и не требуете — эта книга Логика и Психологія Новицкаго. — Если окажется не нужною то можете возвратитъ при присылкѣ вашихъ книгъ. —

Изъ прилагаемаго списка Вы извольте усмотрѣть чего требуютъ наши ученые, . . также что къ Вамъ посылается — кромѣ того одинъ изъ

издателей разныхъ книгъ Г. Судіенко человекъ богатый желалбы имѣть за всѣ года журналъ Матицѹ только въ такомъ случаѣ если оный посвященъ Исторіи или по крайней мѣрѣ [3] на половину историческіи и Литературныи. Ему также нужны Историческіе Акты въ Вѣнѣ напечатанные Миклошицемъ — Равномѣрно не безполезенъ будетъ и для него і для меня списокъ историческихъ книгъ въ Вашей сторонѣ обращающихся благоволите таковой доставить. —

Дабы ускорить обращеніе книгъ Русскихъ у Васъ и на оборотъ Вашихъ у насъ необходимо чтобы о книгахъ уже вышедшихъ и вновь выходящихъ было посылаемое свѣдѣніе, а всего лучше и самыя книги по экземпляру въ главное Правленіе цензуры въ СПетербургъ. — А то вообразите Вы вышлите ко мнѣ книги, онѣ зъ таможи перешются въ Кіевскій ценсурный комитетъ — который не имѣя въ виду позволены ли книги или нѣтъ посылаетъ оныя въ СПетербургъ гдѣ ихъ пока разсмотреть, держать нѣсколько мѣсяцовъ [4] такъ что пока получишь, потеряешь всякое терпѣніе — также совершенно излишно наши Русскія книги посылать при свидѣтельствѣ на гербовой бумагѣ. У насъ, въ Россіи ничего не печатается запрещеннаго. Прилагаю мой списокъ книгъ собственно кіевскихъ и преимущественно у меня продающихся. —

Изъ просимыхъ Вами книгъ я не могъ достать въ Кіевѣ Словаря Западно-русскаго нарѣчія по причинѣ, что еще таковой не напечатанъ и Практическаго курса Русскаго языка. — За послѣдней послалъ ище бо више въ Столицы. Да не нуженъ ли Вамъ Словарь церковно-славянскаго и Русскаго языка изд. Академией въ 1847 году въ 4 частяхъ цѣни 13 р., или опытъ областного Великорусскаго словаря изд. еюже 1852 году 2. 25 — также объ особенностяхъ языка русскаго и объ отношеніяхъ его къ языкамъ западно Европейскимъ.

Одесса 1—15 довольно рѣдкая статья — если увѣдомите я вышлю. Затѣмъ желая Вамъ добраго здоровья честь имѣю быть покорнѣйшимъ слугою

Павелъ Должиковъ.

P. S. Въ скоромъ времени выйдутъ въ свѣтъ новыя книги 1) Лѣтопись Грядянки о временахъ Хмѣльницкаго 2) Матеріалы для Отечественнои Исторіи и 3) Катихизическія бесѣды Скворцова.

P. S. Поклонъ Вашъ передалъ зъ исключеніемъ Г. Мизка коего въ Кіевѣ нѣтъ — Его сочиненія у меня есть экземпляры 3. — Кіева наиду ще сотенку — Г. Метлинскій въ обмѣнъ за требуемыя сочиненія прилагаетъ свой южный Сборникъ и свои Прибаутки.

Ч. 395.

*Начерк листу Якова Головацького до П. П. Должикова
пис. дня (11) 23. IX. 1853 р.*

23/11 Сентября 853.

Милостивый Государь Павелъ Петровичъ!

Отписывая на Ваше послѣднее ко мнѣ письмо прибавляю списокъ книгамъ, которыя бы я хотѣлъ чрезъ Ваше благосклонное посредничество получить, — Вотъ оныя

1 р. 75 1) Опытъ общесравнительной грамматики русск. языка изд. II отд. имп. Акад. Наукъ.

2) Словарь Западно - русскаго нарѣчія (если уже изданъ Академіею).

1 р. 50 3) О вліянніи Христіанства на Славянскій языкъ изд. О. Буслаевымъ М. 1848.

60 к. 4) Практическій курсъ русскаго языка сост. по руководствамъ Греча, Вост. Плакшина, Половцова и др. Спб. 1847.

1 р. 5) Вѣкъ болгарскаго царя Симеона соч. А. Плаузова Спб. 1852. —

1 р. 50 6) О языкѣ церковно-слав., его началѣ, образователяхъ и соч. Конст. Зеленецкаго Одесса 1846.

7) Наставленія къ познанію разл. родовъ и формъ поезіи М. Тулова 1853.

[2] При томъ случаѣ посылаю въ прибавленіи списокъ книгъ славяно-русскимъ изданнымъ въ Австріи. — Сообщите оный Г—дамъ Литераторамъ имѣющимъ интересъ въ этаковыхъ книгахъ, и извѣстите ихъ, что я готовъ принять по нисколько экземплярей въ замѣну Укр. Сборника или басенѣкъ, или одну или другую книгу изъ выше-приведенныхъ либо другихъ книгъ писанныхъ на чисторусскомъ языкѣ какъ и пр. Столѣтіе русской Литературы, Достопамятности Кіева и пр. историч. и филологическ. сочиненія. Благоизволите выслать требуемыя мною книги — въ замѣну-ли, или за наличныя деньги, кои я немедленно пошлю, получивъ отъ Васъ списокъ цѣнамъ книгъ. Поклонитесь отъ меня Гну проф. Метлинскому и Г—дамъ Мизку и Сементовскимъ и поблагодарите ихъ за участіе принимаемое ими въ въ судьбѣ новопроявляющей нашей русской словесности. —

Въ ожиданіи скорого Вашего отвѣта пребываю съ принадлежащимъ почтеніемъ

Вашъ покорный слуга.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 396.

*Лист Ивана Головацкого до брата Якова, пис. дня
20. X. 1853 р.*

Любезнѣйшій мой Братъ!

Не могу очутиться и едва ли когда очущусь отъ этого громоваго удара, который неумолимая судьба сниспослала на нашу родину! Нѣтъ уже нашего милаго любезнѣйшаго Петра! увянуль преждевременно въ цвѣту лѣтъ своихъ! Грусть по немъ завладѣла всею сердцемъ моимъ, и годъ утолить текущихъ слезъ! Куда повернусь, днемъ и ночью, всегда стоитъ нашъ неоцѣнимый Петрунь предъ мною, его премилое лице улыбается, его живыя и пронизательныя глаза, его нѣжныя уста такъ и говорятъ къ тебѣ, и кажется, онъ тутъ предо мною живъ тѣломъ и душою, но вдругъ погляну на черты Твоей руки, и вижу точно написано: „Онъ уже мертвъ!“ — И эта мысль неотступная приводитъ меня особенно на уединеніи къ отчаянію: я не хочу вѣрить, и вдругъ долженъ вѣрить; Предъ праздниками лѣтомъ онъ послѣдній разъ писалъ къ мнѣ, его письмо лежитъ предо мною! Его нѣжный и веселый юморъ пребывается почти въ каждой строчкѣ. — Онъ меня ободряетъ, и укрѣпляетъ моего упавшаго духа, удивляется что я въ послѣднихъ лѣтахъ моего здѣсь пребыванія столь измѣнился, и совершенно потерялъ мою живость и веселость. — Спомнилъ онъ тамъ и о любви своей, но такъ хладнокровно, что я думалъ будто онъ шутитъ; но вѣрно онъ не шутилъ, но претерпѣвъ [2] эту кризу сердца, чувствовалъ въ себѣ побѣдительную силу духа, которою онъ все препятствія къ своему счастью преодѣлалъ. — И кто бы вздумалъ, что въ недолгомъ времени эта сила духа преломится, и улетитъ на небеса! О болѣзни же онъ уже изъ давня ничего не вспоминалъ; и я увѣренъ въ томъ, что онъ совершенно здоровъ выѣхалъ на вакаціи, кромѣ необыкновенной нервной чувствительности, котора въ цѣломъ нашемъ родѣ превлаетъ! Его умѣренная жизнь, полная знакомость собственнаго уложенія тѣла убѣждаютъ меня, что онъ своими лѣтами никакого вреда не сдѣлалъ себѣ. — Размышляя надъ короткимъ описаніемъ его болѣзни, и скоростижнымъ упокоеніемъ, я думаю, что онъ изъ простужи зачалъ въ тифусъ, который для людей молодыхъ, кривистыхъ и чувствительныхъ, какимъ онъ былъ, весьма опасный (sic) и губительный! — Впрочемъ я надѣюсь одѣ Тебя полнѣйшаго описанія его послѣднихъ дней, и прошу Тебя донести мнѣ, если только о чемъ извѣдаешь. — Такожъ сдѣлайте милость, и подайте по крайней мѣрѣ до Зори эту грустную вѣсть, его знали почти все ревнителі русскіе, и все любили какъ Брата и друга! Какъ бы

же и не сожалѣть имъ надъ нашею судьбою! Неотвратимая потеря онъ для нашей родины и для цѣлаго народа! Я бы просилъ Зборовскаго, чтобы и онъ въ Вѣстникѣ вспомнилъ. Но отъ времени распри нимъ поднесенной, я всѣ сношенія и соучастія съ нимъ прорвалъ. [3] Кромѣ нѣсколькихъ писемъ, полученныхъ отъ покойнаго Петра, и плохой силуетки, я ничего не имѣю, что бы отъ него происходило. Для того сдѣлай милость, если возможно, пришли мнѣ его образъ; у Тебя есть дагеротипъ, прикажи передѣлать изъ него другой экземпляръ или фотографію, и пришли мнѣ. Это будетъ для меня драгоценнѣйшая, ненаглядная памятка. Больше я нѣчего не требую изъ цѣлаго наслѣдія, развѣ Вы меня сами чѣмъ нибудь одарите, что бы не само собою, а только для меня имѣло цѣнность. —

Что касается Твоего совѣта, я точно согласенъ, что бы всѣ дали одному цессію, именно Брату Григорію Авдиковичу, что бы онъ всѣмъ дѣломъ занялся, и сего ради прибавляю сдѣсь грамоту, если удобна и цѣли соотвѣтна, прикажи заклеить и пошли до Скалата въ моемъ имени. Если бы въ массѣ покойнаго оказалось пассивное состояніе, то опредѣлите и для меня соотвѣтную пайку, я готовъ всегда по силамъ ее уничтожить. —

Изъ здѣшнихъ новинъ мало: Миклошичъ избранъ въ Ректоры Магниф. Вѣнскаго всеучилища на текущій годъ, достигъ величайшей славы профессорской, котора и на насъ Славянъ хотя на короткое время подѣйствуетъ. — Г. Доръ Мелникъ поѣхалъ съ 4 мальчиками въ Римъ, между ними братъ Константиновича и двухъ Сембратовичей! — Я еще предъ праздниками ожидалъ одъ Тебя [4] письма — съ которымъ выглядывалъ присылки Твоей росправы о Полку Игоревѣ; я хотѣлъ ее передать Миклошичу, но жалко, хотя о ней много похвальнаго отъ другихъ слышалъ, но до сихъ поръ еще не видѣлъ. Миклошичъ безсомнѣтельно уже получилъ ее отъ министерства, и даже самъ Литвиновичъ очень похвалительно выражался о ней. Пришли мнѣ хотя одинъ эксем. Продажа книжекъ очень туго идетъ, какъ и вообще во всѣмъ разстроеніе всегда усиливается. — Я совѣтывалъ Зборовскому, что бы молчалъ и никакой ссоры не распочиналъ, и предвѣщалъ ему, что неслава будетъ только ему — и точно такъ сталося — теперь его цѣлый свѣтъ высмѣялъ, и разъочаровался. Худо однакоже, что соперники „Зоря и Лада“ его собственнымъ оружіемъ, т. е. руссизмами, которыхъ и въ Вѣстникѣ довольно, не поражали; тѣмъ способомъ ему бы наилучше досадили, ибо онъ того боится, и молчалъ бы и въ будущемъ. При томъ я долженъ примѣтить, что дописыватель „Зподъ Соколовки“¹⁾ никто

¹⁾ Пор. вступну статью.

иний, только солоденькій Васильцо Ковальскій; онъ головной подуститель и виновникъ цѣлой распри! — Случайно можно бы тое извѣстіе удѣлить „Зорѣ и Ладѣ“. — Вообще теперь пора, дѣйствовать для нихъ на будущій годъ; я буду писать знакомымъ по всеѣмъ сторонамъ во пользу Львовскимъ временописей — но и они сами должны писать. Вѣстникъ кажется мало имѣть любителей, и можно бы его отстранить чтобъ не вредилъ.

Цѣлую Васъ всеѣхъ сердечно старыхъ и малыхъ

Працай Братъ и пиши частѣйше Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Г.

20/10 н. ч. 853.

[5] PS. Я посовѣтовался съ Г. Константиновичемъ въ дѣлѣ наслѣдія по дражайшемъ Петрѣ, и онъ мнѣ такъ сказалъ; что по австрійскому закону изъ насъ Братей никто не имѣетъ права къ наслѣдію Петра, ибо онъ не лишилъ дѣтей (десцендентовъ), и потому переходитъ право наслѣдія на нашу любезнѣйшую Мамушку, какъ асцендентку. — Сего ради не нужно никакой цессіи, а братъ Авдыковичъ можетъ какъ полномощникъ Мамы всеѣмъ дѣломъ и безъ нашего вѣдома заняться; — по тому я уже не прибавляю моей грамоты, она уже излишня. — Въ вакаціи здѣсь Ковальскій распространилъ чутку, будто Ты получилъ какое то напомненіе отъ министеріи — ты мнѣ о томъ еще ничего не писалъ.

Пращайте любезнѣйшіе Братя и Друзья Вашъ

Иванъ Ѳ. Г.

[6] Я здѣсь познакомился съ Г. Погодиномъ проф. изъ Москвы — онъ недавно переѣзжалъ туда изъ купелей.

Благая у него душа, занята только науками; онъ мнѣ казалъ, что занимается теперь составленіемъ древней славянской географіи, и требовалъ отъ меня сочиненій Г. Зубрицкаго изъ послѣднихъ временъ; что у меня было, то я все далъ, именно его Исторію, которой у Погодина еще не было, потому „Gränzen des ruthen. Volkes“. —

Онъ спрашивалъ меня, что Г. Зубрицкій и Ты дѣлаете въ Львовѣ, и почему прекратили давнюю переписку? Я извинялъ Васъ кое какъ, но онъ бы радъ получить отъ Васъ какія извѣстія. — Обзорѣнія ради нашей новой словесности, я ему передалъ почти изъ всеѣхъ въ Австріи изданныхъ сочиненій русскихъ, что онъ пріятно принялъ и обѣщался прислать въ замѣну какія новѣйшія дѣла. Такожъ вспомнилъ, что если бы у насъ появился кто съ Важнымъ науковымъ сочиненіемъ, онъ го-

товъ всегда помочь подать — только прямо къ нему въ Москву писать. И Зорю Галицкую до 27 числа я ему передалъ. — Пращай.

Лист писаний на 6 стор. 8^о.

Ч. 397.

*Начерк листу Якова Головацького до П. П. Должикова
пис. дня (19) 31. XII. 1853 р.*

Милостивый Государь, Павелъ Петровичъ!

На сихъ дняхъ вышлются всѣ требованныя Вами для Кіевскихъ Г—дъ Литераторовъ книги по ниже слѣдующимъ цѣнамъ. Большаго труда стоило, пока я собралъ всѣ книги — нѣкоторыя должно было выписывать изъ Праги. Цѣны книгамъ считалъ экспедиторъ вмѣстѣ съ пересылкой и таможенной оплатой для всякаго лица а именно:

Для Гна Метлинскаго 16 кн. въ цѣнѣ 12 р. 10 к.

Вѣнокъ 1846 уже вышелъ изъ продажи

Перемышлянина даю на 1853 и 854

Для Гна Сементовскаго 4 кн. 2 — 25

Для Гна Ригельманна Дир. гимназій 6 кн. въ цѣнѣ 5 — 10

Для Васъ 8 кн. 3 — 5

Для Братской Академіи 7 кн. 9 — 5

Для Гна проф. Иванишева 2 кн. 5 — —

Для Гна ректора Академіи 1 кн. 3 — —

И того за 44 кн. 39 — 55 к. сер.

[2] Для Гна Студіенка прибавляю два годовыя теченія журнала Зори Галицкой 1852 и 1853.. До 1853-го года занимался реченый журналъ также политическими новостями. Теперь сталъ литературн. беллетристическимъ. Когда понравится тотъ журналъ, пусть благоволитъ реченый Гнъ мнѣ прислать Отечественныя Записки съ 1852 или 853 года, коиъ мнѣ недостаетъ. Давнѣйшихъ годовъ того журнала не возможно уже получить. —

Сверхъ того высылаю 20 экс. сдѣсь нововышедшаго поетическаго творенія на чистомъ русскомъ языкѣ. Молодой полной надежды сочинитель достоинъ всякаго пособія и поощренія. Благоизволите принять въ кантору свою эти книжочки (въ цѣнѣ по 50 коп., какая)¹⁾ и пришлите Ему въ обмѣнъ какія нибудь русскія книжки поевій, романовъ, повѣстей и пр. или можетъ быть русскіе Литераторы самы [3] соблаговолили бы въ обмѣнъ дать по книжицѣ для душевной пищи развивающему ся юному таланту... Заньмитесь, пожалуйста, дѣломъ тѣмъ, и взыскаете большую заслугу

¹⁾ Слова, взяті в (), перечеркнені. Мова тут про поему Б. Ді-дицького: „Конюшія“.

въ нашей Литературѣ. — Можетъ быть и Зубрицкаго Исторіи Галичскаго княжества принялобъ Вы нѣкое количество экземплярей въ продажу. Надѣяться, что охотники къ тому сочиненію найдутся. — Впрочемъ надѣять ся надлежитъ, что почт. Сочинитель въ непродолжительное время издастъ и III-ый Томъ Исторіи Гал. ки. продолжающей ся до 1350 года. —

Съ моей стороны я прошу, благоизволите прислать ниже выраженыя книги чѣмъ скорѣе тѣмъ лучше, по крайней мѣрѣ тѣ книги, которыя можно сейже часъ получить въ Кіевѣ. Незная ни числа ни цѣны книгамъ какія Вы выслать будете въ состояніи предоставляю Вамъ самымъ [4] точный расчетъ сдѣлать за обоимъ выслаемы книги — однакже на случай, если бы выписываемыя мною книги превышали цѣну требуемыхъ Вами, я прибавляю два Имперіяла (золотомъ) которые получите по почтѣ съ тѣмъ письмомъ. Миклошичевы изданія и. пр. Apostolus Siſatovacensis, Codex Suprasliensis, Slavische Laut und Formenlehre, Vita S. Clementis, Vita Sanctorum S. Joannis Chrisosthomi homilia, Radices и пр. можно выписать изъ Вѣны посредствомъ сдѣвшихъ книгопродавцевъ, когда востребуете, я готовъ пособствовать въ пользу Славянскои Литературы. Присланныя Вами книги я порядочно получилъ — Новицкаго Логикѣ есть уже у меня екс. — но я не отсылаю потому, что надѣюсь найти на ню охотника. — Съ тѣмъ честь имѣю пребывать съ почтеніемъ

Вашъ покорный Слуга

Я. Головацкій.

31/19 Декабря 853 г.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Рік 1854.

Ч. 398.

*Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновскаго (?), пис.
дня 21. І. 1854 р.*

Всечестнѣйшій Іерею!

Посылаю 25 листъ моего сочиненія. — Госп. Редакторъ Зори не смотря на всѣ мои прошенія посредствомъ Вашего Преподобія печатаетъ съ большими опечатками мою статью и даже дозволяетъ себѣ исправленія дѣлать по неизвѣстной мнѣ причинѣ: И такъ въ послѣднемъ N-рѣ З. Г. стр. 25. стихъ 2 синау князь Полоцкій исправилъ на Волошскій, трудно чтобы я такъ грубо описался въ моемъ подлинникѣ.

— 26. стих 11 вм. выпросилъ напечатано попросилъ.

— 27. — 7. вм. ее — направлено ю.

Естьли бы въ самомъ дѣлѣ въ моей рукописи находились такъ великіе недосмотры, то я виноватъ не Редакція у которой извиненія прошу и вмѣстѣ исправленія въ слѣдующемъ числѣ З. Г. упомянутыхъ опечатокъ. —

Прошу увѣдомить меня ласкаво какія книги я получилъ изъ Россіи, что они стоятъ дабы мнѣ (возможно) [2] было прислать нужные денги Госп. Головацкому, который до сихъ поръ не былъ такъ благосклонный увидомить меня о томъ почтою — тѣмъ болѣе что нынѣ ежедневно аджй о подносится, а у меня денегъ не много. Прошу сдѣлайте мнѣ ту милость! а я выплачусь моими письменными трудами для отечественной исторіи. —

Вашъ истинный почитатель

А. Петрушев.

25. Января 1854.

Уневъ.

Лист писаний на 2 сторонах 4^о.

Ч. 399.

*Лист Мих. Бешидта до Якова Головацъкого, пис. для
9. IX. 1854 р.*

Высокопочтенный Господине!

Понеже къ обсягненію неякого благо-успѣшнаго дѣла, свое время а терпѣливість нужна есть: того ради и азъ, съ моимъ сыномъ Антоніемъ, дѣля общаго добра посвящающій ся, нѣякими перепонами и трудами, отъ моего намѣренія и предпріянія неустрашихся. — Надежду имійай, що всѣ труды осолодитъ въ свой часъ обще полезныхъ плодовъ стремленіе. — И якоже Высоко-почтенной Годиности Вашей знаемо, еще 1-аго Липпя г. т. по найпервѣе, реченный сынъ мой, къ Преосвя: и Преподоб: Архи-Епархіи Митрополичей Львовской Консистеріи, съ принадлежащими грамотами, о вчисленію дѣ всеч. тамошняго Юношескаго Клура смѣренно удался, благо-успѣшное рѣшеніе отъ именованной Преосвя: и Преподоб: Консистеріи усердно ожидаючи. — Но за долгій часъ ніякій поводъ неполучивши. — Откуда азъ, яко старостливый отецъ его, дня 12-аго Серпня смѣлость взявши, той самой Преосвя: и Преподоб: Консистеріи въ полномъ дувѣрїи (sic) изъ страны толико реченнаго моего сына, смѣренно сознавахъ ся; да бы'мъ въ слѣдствіе перваго прошенія ласкаво удѣленнаго о томъ за вчасу ся постаралъ, что бы'мъ въ при-

лѣчное школьное теченіе его дѣ Львова препослати, и ласкавому Пре: и Преподоб: Консисторіи Покровительству вручити за особливое щестя держаль. — Но:

Искуство, нѣякое вомплѣніе а неспокой обоимъ сторонамъ способитъ. — Того ради молю Васъ Высоко-почтенный Господине! даруйте менѣ, что уже необыкновенно третій кратъ въ одномъ дѣлѣ уныю Васъ — бо часъ краткій, сыновѣ о его будущу долю, а менѣ о спокой домашній идеть. — Сознайте по знову прошу Васъ въ чимъ ся рѣчь мае — тамо бо суть сына моего препосланніи [2] школьніи, рожденія, и обычаинности свѣдѣтельства, — тамъ спочивать отъ Пряшовской Епархіи выдана Грамота, — брезъ которыхъ орудіяхъ никуда поступити нѣсть возможно. — Братерско-любный отвѣтъ на ц. к. Почтѣ: Komagnyk, o 8. дны ожидаючи съ глубокимъ почтеніемъ заставаю у

Чертизинѣмъ дня 9-аго Вресня 1854 Года.

Высоко-почтеннаго Господина покорный Слуга:

Михайль Бешкидтъ в. р.

Приходникъ Чертискій,
пногода:

Собора Лаборскаго Пероводитель.

Лист писаний на 2 сторонах 4^о.

На 4-ій стороні:

A Graeco Cath. Parocho Csertész. — Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino: Theodoro (sic) Holovaczky Archi-Dioecesis Metropolitanae Leopoliensis Presbytero, Linguae Ruthn. O. Professori, Dno mihi colendissimo. — per: Duklya. Prsemysl. — Recomandirt. Leopoli.

Ч. 400.

*Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис.
дня 3. XI. 1854 р.*

Любезный Другъ Яковъ Оеодоровъ!

По приказу и желанію Вашему, отправляю по почтѣ вашу книгу Библіотеку а что касается прочіихъ трехъ книгъ тѣ лишаю залогомъ до явленія Вашего когда то въ моихъ домѣ. — Въ Вашемъ послѣднимъ Письмѣ къ мнѣ приказуете, чтобы въ моихъ письмахъ къ Вамъ непожалѣть бумаги да чернила но я осмѣляюсь Васъ спрашивать о чемъ писать? У насъ мой Другъ та самая бѣда — бѣда — бѣда тригубая бѣда,

сама крайнѣшая критическая бѣда — кажется уже все пропало — не по, преславная Зоря — да и Солнце, и Мѣсяць — уже непоправлять нашего рока. —

Прощайте — здравствуйте и живѣть терпеливо.

3/11.

Лист писаний на 1 сторонѣ 4^о.

Ч. 401.

Програма „Семейной Библіотеки“, назначена для всѣхъ співробітників.

Программъ
„Семейной Библіотеки“
для Почтеннѣйшихъ Дописывателей и Сотрудниковъ
этого Журнала.

Ниже-подписавшійся, по внутреннему побужденію, рѣшился принять за веденіе Редакціи „Семейной Библіотеки“, которая будетъ издаваться съ началомъ 1855 года ежемѣсячно въ тетрадахъ. Эта форма постановлена къ сей цѣли, чтобы, взирая на то обстоятельство, что печатаніе книжкохъ самостоятельныхъ совокуплено съ большимъ затрудненіемъ, въ ономъ пространномъ журналѣ могли быти умѣщаемы статьи подлинныя и большого объема.

Ниже-подписавшійся проситъ усильно Русскихъ Литераторовъ, чтобы изволили пособляти сему намѣренію по возможности. Но чтобы онъ тѣмъ болѣе удостоился довѣренности Почт. Литераторовъ, составляетъ себя долгомъ, объявити слѣдующее:

что онъ, въ отношеніи веденія Редакціи, принимаетъ на себе характеръ Посредника, передающаго сочиненія Литераторовъ читающей Публикѣ; и въ соображеніи этого отнюдь не предписываетъ никакихъ правилъ Литераторамъ, но напротивъ объявляетъ, послушатись всемъ Ихъ воли и мѣнѣю, въ намѣреніи, чтобы тотъ журналъ рѣшилъ достойно свою задачу, и, по выраженію Почт. Будинскаго Дописывателя, получилъ положительное направленіе (sic) въ произведеніи вліянія его на Просвѣщеніе Народное. Не взирая однакъ на то, ниже-подписавшійся принимаетъ на себе отвѣчательность предъ Лицемъ Правительства и Публики за внутреннее содержаніе и формы статей даже и въ такомъ [2] случаѣ, если бы статьи были безъ подписа. Но въ томъ послѣднемъ случаѣ ниже-подписавшійся ручается точно сохранять препорученное ему молчаніе о лицѣ Сочинителя статьи. Чтобы обезпечити тотъ журналъ отъ всякихъ погрѣшностей и неприличій противъ стремленію и солидности его, по-

лагаю условіе, чтобы Почтеннѣйшій Госп. Я. Головацкій, ц. к. Профессоръ Университетскій, изволилъ принимать рукописи подъ собственное приватное разсмотрѣніе.

Чтобы приобрѣсти довѣріе Литераторовъ, надлежитъ примѣтити, что успѣхи сего литературнаго предпріятія вѣроятны, ибо принимается 150 Предъ- или Послѣплатителей, кои довлѣютъ къ издаванію этого журнала; ниже-подписавшійся будетъ пропитываться другими трудами.

Расчетъ слѣдующій: 4 листа формата и вида журнала „Невена“ гармонтомъ печатаніе и бумага ежемѣсячно 55 фл. м. к. слѣдовательно 12 разъ : 660 фл. 150 Абонентовъ платящихъ по 5 гульд. = 750 фл. м. к. Прочее на устроеніе Редакціи, оплату почтовую и издержки Редакціонныя.

Надежды можно бы полагати большія, если бы Надзиратели школъ сельскихъ препоручили громадамъ предлатити на тотъ журналъ для учителя ихъ громадскихъ школъ. Программъ изданный для Публики можетъ обширнѣе поощрити къ тому Духовныхъ Настоятелей громадъ, тѣмъ болѣе что одно отдѣленіе этого журнала, именно рубрика для наукъ естественныхъ посвящено преимущественно Руководству Сельскихъ Учителей, по желаніямъ и совѣтамъ Будинского Дописывателя, изложившаго оныя въ статьѣ, которая еще не [3] была умѣщенной въ Зори Галицкой.

Почт. Будинскій Дописыватель положилъ надежды на Мукачевскую епархію въ Венгріи; ниже-подписавшійся проситъ про-то Почтеннѣйшихъ Литераторовъ, чтобы чрезъ свое содѣйствіе и вліяніе, проистекающее отъ своего становища изволили поспѣшествовати къ распространенію и разосланію обвѣщенія прикасающагося издаванія „Семейной Библіотеки“.

Предметы сего журнала слѣдующіе:

Белетристика.

Исторія и матеріалы ея Галицко-Русская, и иностранная, слѣдовательно вообще Русская.

Этиографическія статьи.

Литература въ полномъ смыслѣ этого слова. Русская и иностранная, статьи подлинныя и переводныя. Словарь этимологическій. Желательно было бы составить словарь такимъ образомъ, чтобы при каждомъ словѣ коренномъ послѣдовалъ цѣлый рядъ выраженій производныхъ. До сего слова принимались бы только неизвѣстныя нашей Публикѣ изреченія. Въ продолженіе двухъ годовъ, а при благополучныхъ обстоятельствахъ и скорше, словарь былбы конченъ, прибавляя до каждой ежемѣсячной тетради только одну четверть листа словаря. Такій словарь легкими издержками составленный, сдѣлалъ бы важну эпоху въ нашей Литературѣ:

посредствомъ него вся Публика понимала бы Русскія сочиненія; и общественный, разговорный языкъ усовершенся бы.

Желательно было бы также составленіе Историческаго мѣсяцослова.

Дальшіи предметы журнала:

Науки естественныя, смѣсь, и Народныя дѣла, какъ то: Домъ Народный, Матица Русская, Фондъ Вдовичій и сиротскій, Институтъ Славонигійскій и проч.

Северинъ Гавр. Шеховичъ.

Програма писана на 3 сторонах fol.

Рік 1855.

Ч. 402.

*Лист Дим. Гузара до Якова Головацького, пис. дня
(16.) 28. VIII. 1855 р.*

Всепочтеннѣйшій Господине Любезній Дръже!

Откуда начнѣ писать, дабы все, въ отстѣтвіи Вашемъ слѣдующее извѣстити? Истинно, ни времени, ни сили на все нестало бы ми. Пережилисмо же такъ рекъ, послѣдніа дни, дни общаго плачу й рыданія; но благодареніе милосердію Всевишняго осталис'мо ся доси въ живихъ. Больше якъ 3000 человекъ пало жертвою, а междѣ тыми й много знатныхъ лицъ Священниковъ, Чиновниковъ й всякаго сана й убѣка. Теперь уже благодареніе Бога цѣлкомъ устае, но еще выпадке слѣчаются. Междѣ Священниками пали жертвою двоухъ Латинскихъ пароховъ, отъ Св. Антонія й Маріи Дѣвы (Янокъ)—Якѣбовичъ ормянскій парохъ капітальній, й нашъ трѣдолюбивій й ревнителній Маѣимовичъ бывшій Настоятель Ч. Св. В. В. — Зѣ нашихъ отъ свят. Георгія йно Лисаковскій перенесся въ убѣчность. Но о томъ въ Львовѣ дасть Богъ щасливо Вамъ повернути, больше доуѣдаете ся. Ваше писаніе полѣчилисъ въ предпразденство [2] Успенія и невозможно ми было скорше отписати.

Въ Гимназіяхъ начинается кѣсрѣ 17-го Сентябра. Испита доспѣлости отбывалися въ Академіч. Гимназіи передъ вакаціями й теперь. — Передъ вакаціями якъ ми мовилъ Гднѣ Котлярчкѣ, робило испитъ 13 — а теперь 7 йли немножко больше. При Доминикан'ской Гимназіи есть еденъ теперь которій зѣ рускаго испитъ робити бѣдетъ. Языкъ рускій при Доминик. Гимнасіи бѣде черезъ єдного Учителя приподавати ся для всѣхъ 8 классѣ; 700 рен. сребр. назначено для тогожъ й Котлярчкѣ уже подался въ надеждѣ тоє мѣсце полѣчити. Онъ велѣлъ

менѣ написати Вамъ, что онъ лагодился з дня на день до Васъ писати, но ожидалъ пока что рѣшительнаго не бѣдетъ. Отъ 15-го Августа выпроводила ся тая госпожа что на фронтъ у васъ мешкала. Въ домѣ Вашемъ все въ ладѣ о сколько мнѣ выдаеся, резиденти здоровіи ино той высокій (забылѣмъ на борзѣ имя) хворѣ доси дѣже хлопакъ змѣнился. — Малиновскій лежалъ болше десяти дній въ постели — Ксземскій не здоровъ, Лотоцкій зъ страхъ видно лакъ уже 7 недѣль въ мѣстѣ [3] не бѣли, бояться холери: а вихли зъ діети на щипки, не познаете святоюрцевъ. Мы вже слава Всевишнему здоровіи цѣлимъ доможъ ѣ въ Родинѣ, ѣ радоемся получивши¹⁾ вѣсть от Васъ.

Пріѣжджайте скоро бо ся намъ уже безъ Васъ ксчитъ. — Жена моя поздравляе ѣ цѣлѣтъ Вашъ достойнъ сспрѣтъ, тай ѣ Васъ троха зъ бокъ — Паниу Цецилію ѣ проч.

Въ надеждѣ скоро Васъ лично почитати желаючи щасливаго возврата остаюсь зъ почтеніемъ

Вашъ дрѣтъ

Д. Гзаръ.

16/28 Явгста 855.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

На 4-ій сторонѣ адреса:

Hochwürden Herrn Herrn v. Glowacki k. k. ordt. öfflicher Pro-	
fessor der ruth. Sprache an der Universität zu Lemberg	
pr. Kolomea	in Krzyworówna ²⁾
Kossow	Rożnow.

Ч. 403.

*Лист Василя Ковальского до Мих. Козановича, пис.
дня 25. VIII. 1856 р.*

Высокопочтенный Господине!

Коли нибудь я погадаю си на премиліи Станиславѣскіи стороны, всегда образъ тихже будить въ мнѣ солодкіи воспоминанія, съ которыми представляются дорогіи моемъ сердцю лица, межи которыми Ваша Всечестнѣсть мене въ первыхъ плѣняе. Мой многіи працѣ и розличніи занятія суть одинокою причиною, що немогъ позыскати вѣольной хвилѣ, абымъ мѣгль принаймнѣй писемно отнести ся къ Вамъ — а такъ заразомъ позбавляю ся того великаго щастя, где яксю вѣсточкѣ изъ Вашихъ

¹⁾ В текстѣ хибно „получивши“.

²⁾ Kossow і Krzyworówna счеркнено.

получити сторони. Нынѣ посылаючи къ Вамъ братнее мое цѣлованіе, мило менѣ дуже вправного „лѣрвака Атанаса въ надѣ Вороны“ въ Вашой Всечестности отгадати и за Вашоу изрядное сочиненіе „Римъ“ оуже напередъ отъ всѣхъ Русинѣвъ хорошо поблагодарити. — Г. Василій Зборовскій (Юл. Вислобоцкій) мой оурядовый коллега, отправляючи ся съ Его Свѣтлостію Князёмъ Естергаземъ, надзвычайнымъ посланникомъ Его ц. к. Апост. Величества до коронаціи росс. Царя въ Москвѣ, здаль менѣ отъ половины Лицця редакцію „Вѣстника“. Получивши сочиненіе „Римъ“ я перечиталъ оное, а хотячи поближе довѣдати ся взглядомъ оусловій сочинителя, казалъ я собѣ предложити листъ Атанаса. Послѣдній слова „гдѣшо для вдѣвъ и сирѣтъ по лѣрвакахъ“ наказали менѣ повздержати ся съ помѣщеніемъ „Рима“, доки самъ господарь изъ Москвы неповерне, которому хочу предложити, абы казалъ кѣлька сотъ оттискѣвъ окремѣнно выпечатати и продавати, дабы по волѣ Вашѣй такожь гдѣшо выплынуло на благородно Вами опредѣленію цѣль.

[2] Между тѣмъ извольте застановити ся, чибы не можна еще гдѣкотріи оустуцы въ тѣмъ поематѣ отмѣнити. И такъ и. пр. въ I. Пѣсни 2 оуступъ абы гадалъ отмѣнити може такъ:

Слухай се дѣва въ галицького края

Колись княгиня имѣомъ Роксоляна,

Нынѣ защиты австрійскій дѣзня

Вскресенна въ гроба поетъ возклицаня! — бо Вы не оувѣрите якъ то осторожно треба быти съ кождымъ слѣвцемъ; слова „пѣснь возстаня“ моглибы нашѣи вороги намъ розлично толковати и закидовати. — Дальше не могу въ 6. оуступѣ позаоставити „Оукраины“, абы насъ непосужано о переморгованье съ Россією — оно дасться добре змѣнити на „нашої Краины“ — 7 Оуступъ конечно извольте змѣнити — а въ обще добре бы было, абы не повторяло ся слово Русь, лучше вмѣсто того „мы“ или „Русини“ — бо тое слово „Русь“ намъ всегда закидують. — 10 Оуступъ „Русь воскресла свободно!“ можебы перемѣнити на „вышѣ щасливою“. — Поединокѣ слова „громко загула“ „прошнѣ ся голосъ“ легко перемѣнити можна на „громко рознеслась“ „роздался голосъ“ и проч. — Вы оувѣренный, що менѣ иде о славѣ имене нашего, но заразомъ осторожнѣсть wymagaе всякихъ мѣръ, абы хотячи помогчи не зашкодити; прото певно извините мене, що такъ откровенно Вамъ яко найлучше намѣренномъ мужеву предкладаю тѣи мѣстця къ ласкавому застановленю ся и прошу оумильно мене чимъ скорше о Вашѣмъ рѣшеніи завѣдомити.

При той случайности есть менѣ пріятно Вамъ сообщить, що коло мене Богъ слава гараздъ; моя супруга, и мой дѣточки Володиміръ и Меланія здоровѣи и веселѣи — [3] такъ мое щастье готовое!

Повдоровѣтъ ласкаво ѡтъ мене Всеч. Г. Крилошана Шанковского и Его благородную сопрѣгс — Госпожство Илицкихъ, Салваровскихъ — Оеодата Шанковского съ супругою и дѣточками. —

Цѣлую Васъ сердечно и остаю съ правдивымъ почитаніемъ щирѣйшій другъ и слуга

В. Ковальскій.

Вѣд. д. 25. серпня 1856.

Адресъ до мене, k. k. Justiz Ministerial Konzipist in Wien (im Justizministerium).

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

На ковертѣ листу адреса:

S-er Hochwürden Herrn Herrn Michael Kozanowicz Vice-dechant des Tyśmienitzer Dechanates und Schuldistrikts-Aufseher, gr. kthl. Pfarrer Hochwohlgeboren in Olszanica (Stanislawower Kreis) Galizien. — per Lemberg p. r. Tyśmienica. — franco.

Ч. 404.

*Лист Йосифа Сембратовича до Івана Гушалевича,
пис. дня 14. XII. 1856 р.*

Высокопочтенный Господине!

Быльемъ два разы въ Админѣстраціи спродажи книгъ школьныхъ у Св. Анны, дабы Ваши грошы ѡтобрати, але оба разы мѣ сказано, же на тое потреба мати декретъ въ оригіналѣ а не въ ѡтписѣ, же иначе не дадутъ и не могутъ дати гроши; для того я Вашѣ квѣтъ ту затримаю ожидаючи на декретъ ѡтъ Васъ, а скоро го отримаю всей часъ Вамъ гроши ѡтъшлю.

Теперь zostaю Вашимъ истиннымъ почитателемъ

Йосифъ Сембратовичъ.

Вѣдень 14-го Декабря 856.

Лист писаний на 1 сторонѣ 4°.

Ч. 405.

*Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати,
пис. при кінци 1856 р.*

Почтеннѣйшій Господинъ Профессоръ Любезнѣйшій Другъ!

Найперве благодарю, что Вы прислали мнѣ отписъ декрета касающагося Грамматики мною передѣланой, но пожалуйста батюшка на упо-

мянута отписъ какъ изъ письма Сембр. увѣритесь немогу получить деньги, но необходимо требуютъ подлинника. Здѣлайте отписъ и оставте въ Вашихъ актахъ а мнѣ надошлитъ самъ подлинникъ. Мнѣ кажется что Вы можете эту милость мнѣ здѣлать тѣмъ больше, что въ декретѣ положительно говорится gegen Verweisung des Statthaltereii Erlasses ist das Honorar auszuzahlen.

Я получилъ Мѣсяцесловы и близько 14 розослалъ, но деньги не получилъ еще — скору соберу вдругъ онѣ будутъ у Васъ. — Что дѣлать если 6 эксем. — не буду въ состоянїи продать? я уже встрѣтилъ въ нѣкоторыхъ нашихъ священниковъ эти са-[2]-мые Мѣсяцесловы, тому издавайте ихъ больше въ ту сторону ибо нерозойдутся. —

Что дѣлаете? иль далеко успѣли съ Словарцемъ, съ Христоматїей и проч. Я былъ въ Уневѣ и пересматривалъ Петрушевича Словарь обще Славен: прехорошій! и мы Галицко Русскіе будемъ когда-то гордиться, что отъ насъ такое глубокое сочиненіе произойдетъ. Петрушевичъ собираетъ тожъ обвластные слова и почти всѣ мною собраныя онъ уже имѣлъ у себя — онъ былъ въ нашей окрестности. — Теперь незнаю иль Вамъ послужать мною собраныя слова, когда онѣ уже суть въ Петрушевича въ большемъ далеко количествѣ. Но я мѣсто словъ собираю пѣсни, рассказы и топографическія названія. — При концѣ засылаемъ всѣ наше почтеніе и поздравленіе Вамъ и всепочт. Г. супружѣ, остаюсь Вашимъ искреннимъ другомъ

И. Гушалевич.

NB. Поскоритъ благосклонно съ надосланіемъ декрета — я хотѣлъ бы чѣмъ скорѣе отослать въ Вѣну.

Лист писаний на 2 сторонах 4^о.

Показчик імен власних, географічних і публікацій.

Авдикович Григорий, 136, 534, 535.

Австрія, 94, 96, 143, 144, 264, 336, 450, 500, 535.

Аграм, 403.

Азія, 125.

Адельфотес 271, 289.

Акты западной Россіи 95, 111.

Альбум, 159, 160, 482, 491, 496, 497, 498.

Александр I. 151.

Александр II. 199.

Альманах, 14.

Андрейко Іван, 246.

Ангелович, митр. 236.

Англія 198.

Антольоія руська, 121, 125, 131, 148, 149, 156, 160, 169, 174, 175, 177, 186, 187, 196, 197, 200, 208, 215, 216, 232, 296, 306, 352, 376.

Apostolus e codice Monasterii Sisa-tovac, 291, 537.

Арбузов Никола, 198.

Аргим Андрей, 246.

Атанасієв - Чужбинський 208 (ор. cit.), 350, 367.

Баворовський, гр. 432, 471.

Базилія, 432.

Байрут, 273.

Балудянський Андрей, 13. (ор. cit.) 15, 17, (ор. cit.), 22, (ор. cit.), 24, (ор. cit.), 33. (ор. cit.), 44, 48 (ор. cit.), 53 (ор. cit.), 54 (ор. cit.), 64, 72, (ор. cit.), 110, 150, (ор. cit.), 288 (ор. cit.), 318 (ор. cit.), 326, (ор. cit.), 329, 338, (ор. cit.), 516, (ор. cit.), 520, (ор. cit.), 523 (ор. cit.).

Баляк, 14, 17, 69, 78, 79.

Банат сербський, 99, 154.

Банат угорський, 134.

Баранецький, лат. еп. Льв. 12, 354.

Баранкович Теодор, 223, 246.

Баранецький, 335, 373.

Барिश, 86.

Барнабо, кардинал 317.

Бартгельмус, 16, 17.

Бартфа, 246.

Бартфельд, 246.

Бартошевич, 270.

Батовський, 471.

Бачинський, 33, 188, 363.

Бачинський Іляріон, 132.

Бах, міністер, 43, 53, 54, 445, 446, 449, 452.

Безбородко, князь 366.

Безсонов, 291 (ор. cit.).

Белявський, 235.

Бельовський Август, 15, 236,
251, 267, 343, (ор. cit.), 396,
401, 443, 471, 474.

Белзедь, 86.

Бенешів, 332.

Бервід, 221.

Бердичів, 530.

Бережани, 5, 86, 338, 476, 503.

Березовиця велика, 338, 375.

Берекшар, 60.

Берлін, 185, 378, 426.

Берначек, 80.

Берно, 387.

Бескиди, 149, 403.

Бешкидт Михайло, 141, 142, 538,
539.

Біблія Леопольти, 417, 418.

Біблійна історія 6, 8, 156, 231.

Бібліотека для дітей, 128, 156,
187, 195, 338.

Biblioteka starożytnych pisarzy
polskich, 236.

Биків, 96.

Біла, 243.

Білгород, 274.

Білинський, 2, 7.

Білоберезки, 335.

Білинський Стефан 404.

Біловежа, 482.

Білоус Теодор, 36, 86, 185, 188,
217, 218, 241, 245, 286, 294,
305, 306, 313, 328, 342, 370,
371, 378, 384, 385, 528.

Биркевич, 7, 14.

Блонський, 33, 174, 246, 276.

Боболя Андрей, 389.

Боброїди, 346.

Богогласник, 258, 488.

Богогласник ставропігійський, 6.

Богородчани, 302.

Боднар Григорій, 243.

Бодянський, 165, 167, 210, 229.

Боденстет, 492.

Болгарська граматика, 28.

Болохівці, 208, 216.

Болшів, 111.

Бородайкевич Михайло, 69.

Бородайкевич Константин, 140.

Борисікевич, 518, 519.

Боснія, 443.

Боссири, 353.

Бохенський Іван, еп. суфраган,
12, 14, 24, 53, 141, 295, 323,
335.

Боцюрко, 86, 88, 315.

Броваркевич і Шевчинський,
(комічні типи з „Отечеств.
Сбор.“ порівняй р. 1854. ч.
11.) 128.

Брода, 257.

Бродович, 415, 476, 477, 480.

Бромірський, 42.

Брук, 292, 293, 298.

Будин, 25, 28, 34, 52, 61, 64,
99, 135, 148, 164, 175, 199,
225, 247, 261, 266, 271, 291,
294, 305, 308, 330, 357, 358,
362, 376, 381, 394, 399, 415,
420, 437, 516, 523.

Будинський, 540, 541.

Буковина, 2, 318, 324, 345.

Букарешт, 400.

Буоль, 445.

Бурачинський Андрей, 247, 302,
315, 434.

Бурачинський Денис, 343, 351,
353, 417, 418, 470.

Бурачинський Никола, 477, 479.

Бурачинський Тит, 380.

Бургер, 2.

Бургерштайн, 226, 228, 253.

Бурмайстер Герман, др. 21.

Буск, 243.

Буслаєв, 532 (ор. cit.).

Бучач, 243, 245, 247, 334.

Вавилон, 307.

Вагилевич, 18, 150 (ор. cit.),
458.

Валява, 402.

Валявський, 6.

Ванек, 221, 222, 256, 309, 310,
388.

Ваньорек, 405, 406, 409.

Ванчицький Онуфрій, 86.

- Варшава, 22, 53, 158, 165, 213, 225, 270, 387, 510, 515, 518, 522.
- Васильчиков, 146.
- Вахольц, 29, 66, 249, 251, 342, 356, 484.
- Wacław z Oleska 150 (op. cit.)
- Величко, 25, 247.
- Величковський Йосиф, 315.
- Венгліньський, 435, 436.
- Венґрія, 54, 145, 329, 354, 364, 436, 470, 472, 541.
- Венеція 372, 432.
- Вербівці, 243.
- Вербіж, 86.
- Верешицький, 78, 86, 88, 140.
- Верховинці, 513.
- Весна, 65, 74.
- Відень, 1, 6, 8, 15, 16, 19, 21, 24, 25, 26, 28, 33, 34, 37, 40, 51, 52, 55, 56, 58, 67, 70, 79, 101, 127, 129, 130, 142, 143, 145, 152, 154, 202, 208, 209, 213, 222, 234, 243, 244, 245, 247, 251, 265, 276, 292, 293, 294, 298, 300, 304, 305, 309, 312, 313, 316, 318, 319, 322, 328, 330, 338, 346, 347, 355, 360, 362, 364, 367, 369, 372, 374, 383, 384, 395, 396, 409, 411, 412, 413, 426, 427, 428, 429, 430, 440, 441, 443, 446, 447, 449, 452, 454, 456, 459, 460, 461, 465, 467, 470, 471, 473, 474, 476, 477, 480, 490, 493, 495, 497, 500, 512, 518, 521, 523, 529, 531, 545, 546.
- Вільд, 276.
- Вильно, 444, 474.
- Вінернайштат, 34.
- Вінок, 6, 9, 167, 197, 525, 526, 536.
- Wiener Liter. Zeitung 64.
- Вірвєць Йосиф, 245.
- Виспа, 78, 82, 90, 103, 156, 235.
- Вислобоцький Юліян, 5, (op. cit.), 10, 18, 22, 23, 51, 54, 55, 108, 142, 169, 170, 171, 182, 211 (op. cit.), 255, 265, 289, 311, 355, 363, 364, 372, 391, 407, 445, 446, 447, 452, 453, 454, 459, 477, 480, 489, 490, 493, 495, 529, 544.
- Виснич, 247.
- Вістник, 5, 7, 10, 11, 13, 17, 18, 22, 23, 24—28, 33, 39, 40, 44, 46, 54, 55, 69, 82, 83, 92, 93, 97, 102, 111, 116, 117, 128, 133, 160, 170, 171, 182, 185, 191, 197, 211, 252, 321, 328, 330, 335, 355, 372, 376, 384, 393, 406, 407, 424, 437, 441, 449, 453, 458, 477, 488, 490, 493, 495, 497, 518, 520, 522, 523, 534, 535, 537, 544.
- Витвицький Андрей, 9, (op. cit.), 16, 155.
- Вітовський Іполіт, 460.
- Вітошинський Анатоль, 59, 61, 136, 137, 177, 233.
- Вашневський, 401.
- Войславичі, 17.
- Войтковський Василь, 147, 361, 426.
- Войцїцький, 286.
- Воля Задеревацька, 72, 73.
- Волян Василь, 21, 22, 24, 44, 219, 369.
- Волянський Андрей, 243.
- Володимир Великий, 3, 361.
- Волошак Георгій, 329.
- Вольф, 267, 464.
- Вольфзон, 492.
- Воспоминаніє о Н. И. Надеждинѣ, 291.
- Востоков, 117, (op. cit.), 229, 343, (op. cit.), 345, 350, 352.
- Вук Караджіч, 129, 406, 469, 516.
- Вурцбах, др. 55, 69, 235.
- Гааз, 33.
- Габла Андрей, 142, 210, 245.

- Гавришкевич I, 346, 382.
Гаганець Йосиф, єпископ, 101, 246, 287, 346, 380.
Гаджега Василь, 243.
Гайден I, 111.
Гайфелер, 22.
Галичина, 6, 10, 11, 12, 15, 18, 28, 31, 32, 45, 52, 60, 63, 75, 99, 112, 119, 126, 131, 145, 154, 164, 200, 285, 290, 327, 329, 345, 354, 358, 364, 383, 393, 428, 436, 449, 472, 474, 500, 503, 514, 516.
Галич, 38, 96, 97.
Гамор Іван, 247.
Гамонна, 246.
Ганка Вячеслав, 19, 20 (op. cit.), 52, 57, 58, 149, 150, 268, 270, 277, 278, 437, 439.
Ганкевич Амврозій, 133, 155, 172.
Ганкевич Юліян 9 (op. cit.), 336.
Hanusfalva, 246.
Гануш, 438.
Гапанович, 215.
Гарасевич, 234, 364.
Гарбовський, 218, 523.
Гартенштейн Данило, 507, 509, 510, 514.
Гаттала Мартин, 123, 124, 461.
Гвоздець Старий, 87, 88.
Гвоздяк Іван, 245.
Гвоздович Петро, 6.
Гельферт, 227, 250, 254, 331, 331.
Герасимович Михайло, 243.
Герасимович Евстахий, 132, 133.
Герберштайн, 150 (op. cit.).
Герінгер, 13.
Гефлер, 333, 439.
Гільфердінг, 268, 278, 311.
Гинилевич, 233, 235, 440.
Гінц Карло, 411.
Глиняни, 245.
Глинський Теофан, 18, 244.
Гнїдковський Михайло, 244.
Гной, душа в господарстві, 9, 82.
Гоголь, 2, 33, 53, 97, 508 (op. cit.), 509, (op. cit.), 514.
Годобай Юрій, 246.
Гойнацький, 210, 245.
Голінатий Пилип, 86.
Головацький Іван, 4, 6, 8, 9, 13—16, 18, 21, 23, 25, 27, 28, 32, 34, 37, 38, 41, 43, 45, 50, 55, 56, 65, 66, 69, 71, 78, 79, 107, 108, 109, 114, 116, 121, 125, 128, 130, 142, 144, 145, 152, 154, 167, 169, 185, 187, 194, 198, 200, 202, 208, 211, 212, 213, 226, 230, 247, 250, 252, 253, 255, 256, 263, 266, 270, 271, 286, 291, 292, 293, 294, 298, 311, 312, 313, 316, 318, 326, 328, 338, 346, 347, 350, 352, 353, 354, 359, 360, 362, 364, 372, 373, 374, 378, 379, 383, 389, 396, 405, 408, 409, 426, 427, 443, 444, 446, 468, 470, 476, 477, 479, 480, 489, 490, 492, 493, 494, 495, 497, 515, 517, 518, 521, 525, 533, 535, 537.
Головацька Марія, жінка Якова, 4, 23, 36, 49, 56, 89, 125.
Головацький Петро, 2, 3, 24, 29, 30, 41, 42, 47, 48, 53, 55, 57, 65, 66, 68, 76, 77, 78, 80, 89, 93, 118, 136, 186, 329, 469, 533, 534, 535.
Головацький Володимир, 22, 24, 25, 28, 40, 41, 53, 125, 290.
Головацька Юлія, сестра Якова, 23, 47, 56, 65.
Головацький Григорій, 23.
Головацький Микола, 23, 80.
Головацький Дмитро, 23, 243.
Головацький Єміліян, 30, 53, 79, 80, 125, 302, 303, 335, 380, 475.
Головацький Василь, 475, 476.
Голубиця, 290.
Гомер, 121.
Городок, 43, 481.

Городенка, 244.
 Городниця, 244.
 Горохоліна, 302
 Грабович, 244.
 Грабянка Іван, 86, 88.
 Граматика церк. слав. мови 156.
 Гребінка, 179, 183, (ор. cit.),
 191 (ор. cit.), 205 (ор. cit.).
 Грегович Андрей, 488.
 Греція, 195.
 Греч Никола, 229, (ор. cit.), 265,
 532.
 Греффенберг, 370, 392.
 Гречулевич, 463, (ор. cit.).
 Гривнач, 149, 150.
 Грималів, 245, 247.
 Громека, 146.
 Грон Едвин, 393.
 Грюмне, 445.
 Грушова, 234.
 Губерова, 80.
 Гузар Дмитро, 85, 238, 314,
 315, 325, 413, 542, 543.
 Гурбан, 519 (ор. cit.).
 Гуркевич, 6, 173.
 Гус, 331, 333.
 Гушалевиц Іван, 8 (ор. cit.), 25,
 44, 49, 72, 79, 85, 87, 100,
 103, 125, 127, 133, 178, 211,
 (ор. cit.), 217, 228, 237, 238,
 259, 260, 278, 279, 281, 282,
 284, 300, 301, 315, 322, 324,
 344, 377, 378, 387, 420, 421,
 450, 451, 481, 482, 498, 499,
 501, 502, 503—507, 525, 527,
 528, 545, 546.
 Галятовський Іоанікий, 95, (ор.
 cit.).
 Гербері Александер, 245.
 Гертович, 430, 431, 437, 439, 486.
 Германія, 328, 372, 401, 442,
 444.
 Геровський, 171, 179, 188, 189,
 329, 419.
 Гере, 171.
 Гінделі, 333.
 Gramatyka języka starosławiań-
 skiego 150.

Голуховський, намістник, 12, 51,
 242, 326, 327, 408, 479, 490,
 516.
 Грім, 332.
 Давидович Юліян, 88.
 Давидов Іван, 195, (ор. cit.),
 367.
 Даль, 515, (ор. cit.), 518, 519.
 Далібор Петро, роз. Головаць-
 кий, 7.
 Дамаск, 273.
 Данелік, канонік 357.
 Данкевич, 382.
 Данте, 524.
 Дячан Филип, 142, 210, 245.
 Два слова къ пѣтомцямъ, 8.
 Dvořák, др. 154, 168.
 Деак Бернард, 244.
 Дейницький, 41, 311.
 Делькевич Йосиф, др. 31, 43,
 210, 244.
 Делінський Луць, 97.
 Дембицький Карло, 85.
 Деметрій Іван, архієп. Льв. 96.
 Деметровиц Нестор, 124, 196.
 Денниця, 20.
 Державин, 119, 156 (ор. cit.),
 492.
 Дешко Андрей, 207, (ор. cit.).
 Дзвиг Михайло, 257.
 Дзіків, 402.
 Дзіковський, 370, 385, 428, 429.
 Діяково, 410.
 Дідицький Антін, др. 227, 252.
 Дідицький Богдан, 10, 26, 32,
 33, 52, 54, 57, 59, 68, 69,
 83 (ор. cit.), 102, 103, 107,
 108, 116, 120, 127, 130, 143,
 148, 149, 158, 159, 160, 164,
 165, 168, 169, 172, 175, 177,
 181, 183, 186, 187, 190, 192,
 197, 205, 206, 207, 217, 218,
 219, 224, 227, 228, 248, 252,
 253, 262, 263, 272, 349, 355,
 356, 361, 364, 368, 369, 372,
 373, 383, 391, 407, 408, 425,
 430, 434, 436, 440, 441, 443,
 446, 447, 449, 451, 453, 454,

- 455, 457, 459, 460, 467, 469,
470, 474, 478, 479, 480, 481,
482, 483, 484, 495, 496, 497,
502, 518, 520, 521, 536.
- Димет, 76.
Діогенес, 310.
Дичків, 55.
Длугош Іван, 202, 204.
Дніпро, 333, 526.
Дністер, 77, 96, 526.
Добрянський, математик, 2,
492.
Добрянський Антін, (op. cit.),
64, 263, 488.
Добрянський Віктор, 72, 91—94,
120, 121, 126, 127, 131, 132,
155, 156, 164, 172, 173, 196,
246, 324, 368, 370, 392, 491,
525.
Добрянський Володимир, 130,
142, 244.
Добрань, др. 154.
Добрович, 519.
Добровольський, 273.
Добровський, 182.
Добриничі, 413.
Добромиль, 428.
Догіматика Макарія, 22, 53.
Должиков, 432, 507, 509, 510,
511, 512, 513, 528, 529, 530,
531, 532.
Долинський, 235.
Домбчевський, 89.
Досковський, 18, 130, 131, 207,
208, 215, 216, 247, 487, 496.
Достопамятности отечествення,
240.
Дремалик Сильвестер, 109, 135,
136.
Дрогобич, 181, 189, 190, 216.
Дрогомірецький, 475.
Дубова, 246.
Дудляк Степан, 223, 246.
Дукля, 246, 539.
Дундер Вячеслав, 386, 387.
Дунін, єпископ, 387.
Дуткевич, 394, 395, 419.
- Духнович Александер, 4, 5, (op.
cit.), 14, 58, 69, 70 (op. cit.),
71, 72, 74, 75, 81, (op. cit.),
82, 90, 91, 98, 100, 101, 102,
103, 115, 118, 125, 126, 127,
134, 138, 139, 148, 149, 154,
155, 166, 169, 173, 174, 205,
(op. cit.), 223, 224, 246, 248,
262, 272, 350, 369, 370, 376,
380, 381, 385, 391, 392, 419,
430, 431, 439, 440, 481, 483,
485, 491, 492, 496, 497, 498,
519.
Дюнебіер, 22.
- Европа, 222.
Евангелиє Іоана, 115.
Елпін, 78.
Енгель, 283, (op. cit.).
Еоль, 163.
Еперієс, 246.
Ербен Яромір, 167, 270, 278,
333, 433, 438.
Естергази (князь) 544.
Ефрем Сирин 515 (op. cit.), 518.
- Жегестовський Віктор, 310.
Żegota Pauli, 206.
Желехівський, 262, 496, 527.
Живачів, 140.
Житие Іоана Світгурського 8.
Жовква, 162, 233.
Żółkiewski, 150 (op. cit.).
Жуковський, 121, 492.
Журавно 315.
Журналь министр. Народ. просв.
267.
- Заболотів, 2, 98, 112.
Завалів, 314.
Загайкевич Антін, 343.
Зайончковський, 506.
Закланський А. 318, 319, 352,
353, 365.
Залеський Богдан, 274, 351.
Залізці, 362.
Залішки, 476.

Залуква, 85, 96.
 Заневич-Терлецький Никола, 84.
 Зап Карло, 75, 268, 270, 277,
 278, 332, 333, 433, 437,
 438.
 Записки Наук. Тов. ім. Шев-
 ченка, 289.
 Запороже, 333.
 Заремба, 206.
 Зарицький, 140.
 Зборник Святослава, 400.
 Зборовський Василь, 26, 27, 34,
 39, 40, 43, 44, 361, 469, 534,
 544.
 Згарський Евген, 158, 299.
 Здерковський Антін, 245.
 Зевес, 163.
 Зелу, 467.
 Зеленецький Константин, 532.
 Земан, 388.
 Змий-нотяйський, 126, 130, 132,
 134, 135, 139, 159, 160, 187,
 215, 296, 306.
 Золочів, 13.
 Золотники, 315.
 Зомборий Іван, 243.
 Зоря Галицька, 1, 2, 11, 22—
 27, 31, 32, 38, 39, 40, 44, 45,
 51, 52, 54, 55, 62, 67, 69,
 73, 76, 83, 87, 89, 90, 92,
 93, 97, 99, 102, 103, 105,
 107, 108, 109, 111, 112, 113,
 115, 116, 117, 120, 124, 127,
 130, 131, 136, 137, 144, 148,
 156, 158, 159, 160, 161, 162,
 164, 165, 168, 169, 170, 171,
 172, 174, 175, 177, 182, 188,
 189, 191, 197, 202, 205, 210,
 217, 218, 220, 234, 237, 264,
 273, 274, 279, 295, 296, 299,
 304, 321, 329, 335, 336, 351,
 357, 361, 366, 403, 425, 430,
 457, 473, 476, 479, 480, 483,
 503, 520, 522, 523, 527, 533,
 534, 535, 536, 537, 538, 540,
 541.
 Зоря Галицька, яко Альбум, 497,
 536.

Зубкович М. 87, 88, 130.
 Зубрицький Денне: 5, (op. cit.),
 20, 22, 30, 35, 37, (op. cit.),
 39, 44, 47, 49, 53, 54, 58,
 66, 67, 90, 96, 97, 99, 110,
 117, 124, 125, 126, (op. cit.),
 127, (op. cit.), 130, (op. cit.),
 134 (op. cit.), 135, 138, (op.
 cit.), 139 (op. cit.), 142, 143,
 (op. cit.), 145, (op. cit.), 149,
 152, 153, (op. cit.), 157 (op.
 cit.), 164 (op. cit.), 168 (op.
 cit.), 173, 175 (op. cit.), 186
 (op. cit.), 196 (op. cit.), 198,
 (op. cit.), 200, 202 (op. cit.),
 204, 205, 207, 210 (op. cit.),
 211, 215 (op. cit.), 216 (op.
 cit.), 219 (op. cit.), 227, 228,
 230, 238, 239, 242 (op. cit.),
 247 (op. cit.), 251, 254, 256,
 259, 265, 266, 268, 270, 278,
 279, 288, 291, 311, 312, 347,
 349, 351, 360, 362, 378, 421,
 439, 444, 451, 471, 481, 499,
 520, 522, 523, 535.

Іванишев, 536.
 Іванов, 515 (op. cit.), 517 (op.
 cit.).
 Іванович, 212, 227.
 Іванівка, 140.
 Ігор, 44.
 Ігло, 60.
 Извѣстие Заряда Матици, 8.
 Извѣстия Импер. Акад. Наук.
 129, 138, 148, 205, 208, 219,
 229, 251, 265, 289, 291, 311,
 348, 350, 351, 360, 372, 407,
 443, 444, 407, 468, 473.
 Исследования о древнихъ памят-
 никахъ, 291.
 Ізая, пророк, 118.
 Іза, 440, 446, 482.
 Ізбера, 438, 439.
 Izbudya Bela, 246.
 Іжак Микита, 7, 14, 17.
 Ілевич, 2.
 Ількевич, 235.

Ільницький, др. 6, 7, 85, 259,
306, 314, 334, 335, 395, 415,
512, 520, 545.

Інсбрук, 294.

Йосиф II., 94.

Іпатівська літопись, 123.

Іречек, 435, 442, 445, 446, 447,
449, 451, 452, 453, 454, 456,
458, 461, 462, 464, 465, 467,
490.

Ірма, 362.

Іскрицький, 132.

Істомін Всеволод Максимов, 522.

Історическій Сборник, 17, 156,
206.

Історія балтійських Славян,
290, 291.

Історія Руссов, 508.

Італія, 311, 348, 401, 450, 524.

Іабак, 344.

Казановський Адам, 96.

Казимир Великий, 267.

Каленбах, 65, 149, 221, 236, 267,
277, 310.

Calepinus Ambrosius, 421, 431,
432.

Калинський Юліян, 245.

Калуш, 244, 415.

Каменьць подільський, 97.

Камінка струмілова, 346.

Карамзин, 153.

Карльсбад, 408.

Карпати, 428.

Карпінський Ігнатий, 132.

Катерножка, 7, 14.

Качковський Михайло, 86, 159,
160, 162, 170, 180, 183, 188,
247, 280, 281, 296, 303, 322,
377, 434, 435, 440, 453, 497.

Kaschau, 61, 246.

Квих, 268.

Кемпен, 446.

Кергель, 251.

Керекіарто, 446.

Керешгура, 245.

Kette 246.

Kes'mark, 60.

Київ, 77, 95, 146, 219, 229, 350,
507, 509, 510, 511, 512, 529,
530, 531, 537.

Кирило (апостол), 75, 123, 184.

Кирилович Михайло, 17.

Кіселевський Никола, 1, 506,
507, 521.

Кішка Лев, 468.

Клаврен, 36.

Климкович Ксенофонт, 158.

Княжівське, 261, 300, 421, 499,
502, 505, 507.

Кобринський, 4, 7, 9, 14, 17,
54, 65, 77, 87, 95, 124, 244,
295, 304, 336, 344, 382, 383,
506, 507, 521.

Ковальський Василь, 18, 21, 33,
40, 45, 51, 52, 69, 143, 186,
197, 211, 213, 255, 262, 359,
364, 390, 395, 407, 510, 512,
516, 524, 527, 535, 543, 545.

Коваль, 206, 207.

Ковалівка, 244

Ковалицький Андрей, 246.

Codex Suprasliensis, 517, 537.

Козанович Михайло, 18, 314, 380,
501, 543, 545.

Козлів, 86.

Козловецький, 42, 48.

Козловіцький, 35, 120.

Козловський Михайло, 86, 88,
243.

Кокошинці, 89.

Коль, 177 (ор. cit.), 184 (ор.
cit.), 240.

Кальберг Оскар, 387.

Колянковський Іван, 19, 85,
210.

Колянковський Никола, 245.

Коляр Іван, 19, 32, 203, 226,
523.

Колодуби, 189.

Коломия, 28, 88, 245, 382, 476.

Кольцов, 311, 492.

Комарницький Юліян, 86.

Комарник, 539.

Коменіус, 155, 156.

Константинович, 5, 10, 109, 516,
534, 535.

- Константинополь, 126.
Конюшки, 184.
Копанка, 244.
Koriewicz, 150 (op. cit.).
Копійський, м. б. Кониський, 507.
Копітар, 412.
Кораблев, 515 (op. cit.). 518.
Корецький Арсеній, 421, 422, 431, 432.
Коросно, 413.
Корсаков Римський, 122.
Корфу, (барон) 412, 414, 417, 431, 442.
Косак Михайло, 55, 69, 118, 211, 235, 236, 407, 502, 504, 505.
Косинський, 274.
Костецький Плятон, 158, 162, 171, 273, 274, 503.
Коссів, 81, 88, 247, 283, 380, 411, 543.
Котляревський Іван, 463.
Котлярчик, 355, 356.
Котлярчук, 542.
Коубек, 168.
Коц (барон), 72, 74.
Коцовський Григорій, 243.
Коцюбинці, 86.
Кочетов, 517 (op. cit.).
Кошвиці, 60, 61, 72, 121, 137, 155, 173, 485.
Краків, 221, 222, 256, 270, 294, 310, 386, 387, 388, 428.
Краковець 151.
Краледворська рукопись, 20, 58, 64, 65, 150, 157, 296.
Красна, 73.
Красне, 77.
Крашеников, 122.
Криворівня, 80, 81, 112, 247, 303, 315, 335, 380, 411, 470, 543.
Кривче, 244.
Кринос, 97.
Крилов, 492.
Крим, 146.
Криницький Іполіт, 130, 153, 196, 210, 211, 235, 244, 265, 329, 353, 354, 408, 425, 426, 429, 430, 434, 435, 440, 444, 453, 454, 459, 460, 470, 471, 495, 520.
Криниця, 316.
Кроміряж, 523.
Кропивник Старий, 181, 185, 190, 209, 215, 281.
Куземський, 5, 35, 56, 84, 103, 173, 217, 218, 235, 239, 240, 261, 283, 299, 314, 316, 323, 324, 344, 354, 370, 377, 380, 394, 395, 415, 418, 420, 423, 428, 440, 449, 488, 492, 496, 499, 520, 543.
Куля, 245, 488.
Кулинський, 320.
Куліш, 265, (op. cit.), 396, 397, (op. cit.), 399, 404, 405, 463, (op. cit.).
Кульчицький, 35, 49, 90, 140, 205, 366, 519, 520.
Куминський, 515, (op. cit.), 517, (op. cit.).
Кувинський, 283.
Кунцевич Йосафат, 203.
Купало, 191.
Сирг, (op. cit.). 20.
Курцвайль, 382.
Куцура, 244, 487.
Кушалевиц, 515 (op. cit.), 517.
Кушак Теодор, 245.
Лабенцький Єронім, 236, 267, 276.
Лаврівський Іван, 111 (op. cit.). 267, 305, 387, 401, 402.
Лаврівський Йосиф, 133, 386, 388.
Лаврівський Лукіян, 15.
Лаврівський Юліян, 14, 15, 85, 235.
Лаврів, 428.
Лада, 83, 84, 89, 90, 92, 93, 97, 99, 102, 103, 108, 162, 172, 188, 403, 534, 535.
Лазар Іван, 246.
Лазарев, 426.

Ляцкоронський, 479.

Ластківці, 23.

Лашківці, 243.

Львів, 1, 2, 3, 5, 7, 12, 13, 15, 16,
19, 21, 22, 24, 28, 29, 30,
35, 38, 41, 42, 47, 50, 51,
54, 56, 57, 63, 65, 69, 70,
72, 73, 77, 78, 80, 82, 87,
89, 101, 103, 104, 105, 106,
109, 110, 113, 117, 128, 129,
137, 138, 140, 141, 148, 153,
155, 162, 169, 175, 176, 180,
183, 184, 187, 188, 189, 190,
204, 206, 213, 214, 216, 217,
221, 222, 224, 226, 231, 233,
236, 237, 240, 241, 245, 246,
247, 248, 249, 250, 252, 253,
254, 257, 258, 261, 267, 268,
276, 277, 278, 280, 281, 285,
290, 293, 294, 299, 300, 303,
307, 308, 310, 313, 314, 315,
316, 319, 320, 322, 324, 326,
328, 329, 331, 334, 334, 342,
345, 347, 354, 358, 359, 360,
362, 365, 373, 374, 378, 379,
380, 384, 387, 388, 394, 395,
399, 404, 405, 407, 408, 412,
413, 414, 415, 419, 423, 428,
431, 437, 438, 439, 441, 444,
445, 457, 458, 459, 460, 464,
465, 471, 472, 473, 475, 476,
480, 483, 484, 487, 501, 503,
512, 514, 516, 518, 530, 535,
539, 542.

Львівська газета, 12, 452, 453,
454, 455, 457, 458, 460.

Ляшки королівські, 245.

Ляхович Василь, 244, 335.

Левіцький Ів. Ем. 5, 36, 101,
211, 279, 296, 318.

Левіцький Венедикт, др. 6, 329,
(ор. cit.).

Левіцький Йосиф, 1, 2, 45, 46,
82, 94, 98, 111, 112, 155, 233,
234, 235, 246, 522.

Левіцький Михайло, 85, 294, 295.

Левіцький Лука, 86.

Левіцький Павло, 245.

Левіцький, 331, 332.

Лев Данилович (князь) 402.

Легеза Михайло 244.

Легенда о трех Волхвах, 401.

Лейтурікон, 126, 138, 392, 417.

Лемох, 342, 370.

Lentschau, 60, 246.

Леонтович, 162.

Леопольд Великий, 94.

Lehrbuch der Geometrie, 149.

Лермонтов. 260, 492.

Лесівка, 362, 418.

Лессінг, 121.

Лінде, 271.

Лінчей, 246.

Лінчей, 246.

Липницький Іван, 315.

Липовиця, 8.

Липськ, 61, 62, 178, 422.

Лірвак, 73, 90, 115, 123, 197.

Лисаковський, 542.

Лісевич Теодор, 245.

Ліско, 86.

Лісковацький, 458.

Литвинович Григорій, 12, 18, 34,
79, 115, 153, 252, 253, 264,
265, 293, 312, 343, 346, 347,
406, 408, 446, 487, 490, 517,
522, 534.

Литвинович Спірідіон, 245, 327,
352, 363, 365, 373, 456.

Литературныя извѣстія изъ Вар-
шавы, 291.

Литер. Изб. Спѣб. Академіи,
142.

Литов, 412.

Літопись Далимилова, 58.

Літопись Волинська, 112.

Літопись Вел. князівства Литов-
ського, 229.

Літопись Нестора, 350.

Літопись Самовидця, 397.

Літопись Львівська, 463.

Літописець переяславсько-су-
здальський, 195.

Лобажевський, 81.

Лозинський Йосиф, 82, (ор. cit.),
83, 84, 93, 100, 150 (ор.
cit.), 159, 446, 452.

Лодь, 235, 526.
 Ловєський Петро, 86.
 Ломниця, 96.
 Лопянка, 506.
 Лопушанський Теофіл, 133.
 Лотоцький, 7, 32, 85, 90, 173,
 419, 506, 520, 543.
 Лотушка, 69.
 Лука Велика, 43.
 Лука Мала, 78, 89, 199, 241,
 247, 266.
 Лука з Ракова (Данкевич) 259.
 Лукашевич, 416.
 Лукашевський, 452.
 Луків, 76.
 Любартович Василь, князь, 482.
 Любомірський, (князь) 181.
 Любович, 111, 112.
 Люгош, 319.
 Мазараки, 421.
 Матер, 219.
 Маєр, 10, 452.
 Майков, 198, 208, 373, 376, 393,
 473, 478.
 Макар, 328.
 Макарий, 22, 53, 513, 522.
 Макаров Николa, 399, 400, 404.
 Максимович, 247, 350, 354, 513
 (ор. cit.), 542.
 Малецький, др. 294, 329.
 Малиновський Михаїло, 6, 7,
 79, 84, 92, 100, 101, 102,
 103, 104, 112, 115, 116, 117,
 124, 155, 160, 173, 178, 194,
 206, 231, 235, 238, 267, 286,
 296, 306, 307, 308, 314, 315,
 324, 330, 344, 345, 370, 377,
 379, 380, 385, 394, 421, 431,
 436, 439, 440, 455, 469, 484,
 487, 492, 496, 499, 504, 527,
 537, 543.
 Малоросійський словарь, 229.
 Мараморш, 440, 482.
 Маркевич, 219, 367, 368, 372,
 396, 507, 508 (ор. cit.), 509
 (ор. cit.).
 Маркош Михайло, 6, 136, 137,

175, 220, 221, 243, 257,
 258.
 Мартинов, 195 (ор. cit.), 431,
 442.
 Маруся, 9, 82, 110.
 Матезонський Конст. 245.
 Матейко, 270.
 Материялы для сравнительного
 словаря и грамматики, 229.
 Матинкевич Іван, 329.
 Мацієвський Модест, 104, 105,
 247, 314, 380, 415.
 Медведев, С. 412, 414, 422, 432.
 Мельник, др. 69, 115, 129, 534.
 Мерунович Климентий, 36, 105,
 106, 109, 110, 135, 136, 371.
 Меглинський, 229 (ор. cit.), 265
 (ор. cit.), 463 (ор. cit.), 510,
 528, 531, 532, 536.
 Методий, (апост.), 75, 123, 284.
 Мизько, 529, 531, 532.
 Мигалич, 523.
 Мікльосіч. 1 (ор. cit.), 4, 32, 44,
 51, 52, 67, 68, 78, 79, 114,
 143, 153, 168, 195 (ор. cit.),
 226, 228, 250, 251, 254, 256,
 265, 279, 312, 326, 346,
 350, 351, 353, 362, 373, 406,
 407, 411, 412, 435, 436, 447,
 448, 449, 452, 453, 454, 455,
 456, 457, 516, 519, 531, 534,
 537.
 Мікульчо Юрій, 245.
 Мілян, 57.
 Мілювський, 271, 444, 474,
 478.
 Мивєя, 257.
 Мпритенці, 77.
 Михайлович Іван, 244.
 Михонський, 303, 304.
 Міцкевич, 310.
 Машин, 124, 140, 382, 383, 475.
 Могильницький, 22, 82, 233, 235,
 525.
 Мойсей, 119.
 Молдавія, 304, 365.
 Монастирєска, 86, 244.
 Монастирєще, 104.
 Моравець, 225.

Моравія, 75, 406.
Мосгамер, 462.
Москвитянин, 207, 240.
Москва, 28, 131, 229, 268, 277,
281, 289, 311, 373, 421, 442,
473, 535, 536, 544.
Мости Великі, 159, 206, 217,
519.
Мостиска, 244.
Моткович Павло, 400.
Мох Рудольф, 6 (op. cit.), 9 (op.
cit.), 235.
Мохнацький, 56.
Модарт, 51, 226, 227, 253, 255,
256, 263, 264, 292, 293, 406.
Мочник, 33.
Мош, 467, 476.
Мужилів, 86.
Мункач, 60, 131, 247, 364, 380.
Мустьянович, 354, 363, 373, 379,
407.
Наварія, 189.
Навуходонозор, 163.
Нагуєвчі, 233.
Нагий Михайло, 150 (op. cit.),
244.
Най-Вербаш, 245.
Найзац, 245, 411.
Народное возрождение Сербовъ
и Лужичанъ, 291.
Наполеон III. 171.
Нарушевич, 236.
Настасів, 530.
Настьшин, 317, 326, 327, 347,
354, 364.
Наумідес Константин, 78.
Наумович Іван, 43, 86, 245, 313,
314, 325, 328, 394, 395, 413,
425, 476, 480.
Начертаніє історій словесности
143.
Неаполь, 367, 372.
Небеский, 438.
Неизданное свидѣтельство о Вла-
димирѣ Св., 291.
Немирівський, 76.
Неполаниці, 388.

Нестор, 95.
Нівочин, 417, 418.
Нижанковичі, 242.
Нікорович Юліян. 86, 143, 210,
230, 244.
Николай I., 185, 198.
Новая скрижаль, 131.
Новий Сандець, 316.
Новиков, 122.
Nowiny, 158, 177.
Новосілки, 88.
Новиця, 402, 403, 415, 444, 468,
474, 479.
Новицький, 513, 515 (op. cit.),
530, 537.
Нодь Никола, 15, (op. cit.),
52, 109, 143, 153, 168, 186,
210, 255, 265, 287, 353, 359,
391, 406, 519.
Ношак Теофіл, 246.
Обозрѣніє історіи церкви рус-
ской, 115.
Огоновський Омелян, 3, 207,
436, 503.
Озаркевич, 28, 319.
Odgłos pieśni ruskich, 150.
Одесса, 192, 531, 532.
Одѣжинський Михайло, 377.
Олрехів, 85.
Oesterreichischer Zuschauer, 140.
Олимп, 162, 242.
Оломунц, 94.
Ольшаниця, 246, 314, 380, 545.
Ольшанський Михайло, 216.
Ондерка, 65.
Овишкевич, 402, 403.
Онуфрієвич, 296.
О обрядѣ греческой церкви, 8.
Описаніє кієво-софійского Со-
бора, 508, 509.
Описаніє кієво-печерской Лавры,
508, 509.
Опытъ обще сравнительной гра-
мматики русскаго языка, 532.
Опілє, 145.
Organisation der Gymnasien 219.
Орліх, 246.

- Орлов, (граф), 160.
Осадца, 457.
Основаніє Матиці, 82.
Основяненко, 207, 508. 509.
Острог, 400.
Острожинський І. 334, 335.
Остромирове євангеліє, 58, 115, 150, 157.
Отець Ігнатій, 156, 157, 160, 164, 165, 166, 169, 174, 175, 186, 187, 196, 200, 208, 216, 217, 296, 306, 352.
Отечественныя Записки, 114, 117, 366, 536.
Отечественний Збірник, 116, 211.
Отчетъ Демидовськихъ наградъ, 443.
Отчетъ Импер. русск. географ. общества, 290.
Очерк історії гал. руської матиці, 6, 231.
Очерки Россіи, 184, 192, 193, 219, 240.
Павенцький, 408.
Павликів, 5, 15, 86, 338, 489.
Павлічек Фр. 75, 76.
Павлицев, 229 (op. cit.).
Павлович Александер, 246, 431, (op. cit.), 482, 482, 485.
Палацький, 182, 270, 333.
Панталеймон, св., 96.
Папловський, 165, 265, 291 (op. cit.).
Париж, 224, 421, 426, 432.
Парилович, 216.
Парнас, 290, 373.
Пясецький, 246.
Паславський Гавриїл, 245.
Пастирское посланіє, 197.
Пашковський Антін, 107, 477, 529.
Pehlen, 246.
Пельц, 352, 354, 379, 390.
Пеноп, 61.
Перевлїський, 265.
Перегінськ, 138, 419.
Перемиськ, 15, 16, 22, 25, 46, 70, 87, 111, 128, 131, 139, 150, 155, 189, 214, 216, 219, 233, 241, 244, 247, 248, 249, 252, 258, 263, 267, 272, 274, 345, 356, 369, 384, 402, 403, 408, 428, 435, 439, 440, 456, 459, 468, 516, 522, 527, 539.
Перемисьлянин, 9, 18, 25, 115, 124, 166, 169, 263, 376, 536.
Перемисьляни, 246, 313, 322, 324.
Pieśni ruskie, 240.
Pieśń Bogarodzicy, 250.
Петербург, 209, 210, 213, 267, 289, 399, 400, 405, 414, 426, 443, 508, 510, 513, 514, 528, 531.
Петербурзькія Вѣдомости, 327.
Петрарка, 524.
Петраш, 104, 267, 330, 343.
Петрик Іван, 244.
Петрушевич Антін, 4, 19, 33, 38, 40, 85, 96, 97, 103, 104, 112, 115, 116, 117, 123, 127, 138, 160, 161, 177, 193, 194, 230, 236, 237, 238, 251, 267, 270, 276, 277, 286, 289, 391, 296, 300, 306, 307, 308, 309, 311, 321, 322, 326, 330, 331, 332, 338, 343, 344, 345, 376, 380, 391, 400, 402, 403, 414, 415, 421, 422, 438, 444, 467, 468, 473, 474, 478, 479, 495, 537, 538, 546.
Печаткін П. В., 508, 509, 514.
Печенїжин, 475.
Печенія, 246, 379.
Пешт, 381, 426.
Піводський, 241.
Підгайці, 314, 315.
Підгайчики, 246, 315.
Підгородє, 96.
Підсонський, 140.
Пій IX., 199 (op. cit.), 212, 295.
Пилипківці, 244.
Піпан, 478.
Пітер, 7, 22, 53.

Пісні народні, 496.
Пістинь, 76, 77, 93.
Пістряк, 170.
Плавзов, 532, (ор. cit.).
Плаксин, 229, 515 (ор. cit.), 517,
(ор. cit.).
Повісти Вовчка, 463.
Пагодін, 165 (ор. cit.), 281, 303,
304, 336, 343, 350, 351, 354,
366, 535.
Поздравленіє Русиновъ на 1852
годъ, 14, 15, 18, 36, 65, 519.
Познань, 150.
Поділе, 290.
Покореніє Новгороду, 36, 64,
65, 105, 109, 110, 136, 157,
197, 301.
Покуте, 1, 111, 433.
Полянський Тома, 446, 467,
476.
Палярник Іван, 61, 64, 147.
Полевий Лев, 86.
Польща, 83.
Половцев, 532.
Полоцький Симеон, 525, 537.
Поморці, 543.
Попель Маркил, 135, 199, 295,
296, 297, 298, 299, 301, 375.
Попов, 229.
Попович Василь, 243.
Попович Андрей, 243, 436.
Попович Іван, 244.
Поремба, 162, 178, 180, 184, 185,
188, 190, 192, 206, 213, 214,
239, 241, 247.
Постель, 515 (ор. cit.), 517 (ор.
cit.).
Потік, 243.
Потій Іпатий, 203.
Потуріччя Василь, 410, 416.
Поученіє церковне, 156.
Почаїв, 79, 335.
Прага, 20, 33, 52, 58, 75, 84,
150, 167, 168, 256, 268, 270,
276, 277, 278, 307, 320, 331,
343, 388, 393, 433, 437, 438,
536.
Pravopis český, 20.

Пракседа, 56.
Пряшів, 4, 18, 60, 69, 71, 74,
81, 90, 118, 126, 134, 148,
154, 200, 223, 272, 346, 369,
376, 385, 391, 392, 398, 430,
439, 482, 483, 491, 496, 498.
Przegląd powszechny, 454, 458,
474.
Przyjaciel domowy, 31, 32, 62, 84.
Прешбург 151.
Прокопчин Евстахий, 2, 57, 109,
329, 518.
Просенка, 270.
Прут, 1.
Psalterz Malgorzaty, 250.
Пушкін, 95, 111, 153, 202, 219,
492.
Пчілка, 34.
Пчола, 28, 211, 403.
Рава руська, 245.
Рагоза Михайло, 202.
Раєвський, 7, 53, 68, 79, 115,
123, 124, 129, 143, 144, 145,
152, 186, 195 (ор. cit.), 202,
210, 213, 227, 251, 289, 328,
363, 413, 426, 515, 522.
Радолінський, др. 19, 30, 31,
32, 33, 34, 36, 42, 48, 54,
61, 64, 65, 84, 86, 87, 88,
138, 147, 150.
Радимно, 151.
Радзівілів, 508, 514.
Райф, 236.
Раковець, 244.
Раковський Іван, 2, 61, 64, 130,
134, 135, 147, 148, 170, 175,
183, 193 (ор. cit.), 199, 200,
247, 248, 255, 260, 261, 262,
263, 271, 281, 284, 291, 294,
296, 304, 305, 306, 308, 309,
311, 315, 325, 326, 329, 330,
336, 339, 341, 347, 354, 356,
358, 360, 362, 373, 376, 377,
378, 393, 394, 398, 399, 406,
415, 416, 420, 429, 43, 437,
440, 446, 447, 465, 472, 482,
523.

- Ратиці, 145, 362, 494.
Рафач Іван, 86.
Рачинський Клим, др., 56, 84, 86, 181.
Раячіч, 147, 154.
Решетилович Ант, 243.
Рівнає, 221, 277.
Рігельман Никола, 319, 320, 536.
Рігер, 433.
Рікерт, 52.
Рим, 22, 24, 69, 115, 129, 273, 274, 311, 317, 327, 363, 407, 534, 544.
Rimanov, 141.
Рітенсберг, 277.
Ріхтер Тереса, 108.
Робічний Петро, 240.
Рогич, 293.
Розвадовський др., 372.
Розговори русско-німецькі, 8.
Розенський, єпископ, 141.
Розенгайм, 42.
Роздоле, 479.
Рожнів, 36, 77, 150, 219, 224, 231, 303, 475, 543.
Рожнава, 60.
Рожнятів, 261, 383.
Ройкович Алекс. 245.
Роксоляна, 52, 260, 282, 300, 420, 544.
Романовський Евдоксій, 86.
Росохач, 86, 88.
Росправа о язичі руськім, 8.
Ростислав Михайлович, 195.
Ростоки, 140.
Россія, 28, 79, 117, 122, 129, 145, 146, 185, 198, 209, 257, 268, 274, 289, 330, 352, 388, 432, 442, 444, 515, 537, 544.
Рубий Антоній, 127, 246.
Рудницький Лев, 88.
Рудницький Федір, 72, 73.
Ружицький, 506.
Руководство къ садовничеству, 156.
Рукштуль, 477.
Румуни, 11.
Русь, 37, 79, 82, 104.
Русалка, 9, 526.
Русини, 11, 39, 46, 54, 55, 61, 69, 71, 72, 74, 76, 102, 149.
Руська граматика Головацького, 156.
Руслан, 525.
Руска Бесіда, 311, 350, 353, 354, 360, 362, 372, 378, 379, 407, 446, 469, 473, 474, 490, 495.
Русская Старина, 195.
Русман, 338.
Сабат Н. 106, 187, 231, 232, 245, 282, 283, 475.
Сабатович Матвій, 86.
Сабінський, 194.
Савицький, 476.
Савчинський Никола, 158, 235.
Савчинський Яков, 394, 417, 432, 442.
Садовський, 382, 383.
Саксе, 43.
Саксен-кобург, 474.
Сальваровський, 545.
Самбір, 133, 180, 184, 189, 296, 423, 522.
Сян, 402, 526.
Сарницький Клим, 245.
Сартняй, 453, 455, 457.
Сатавів, 422, 432.
Сахаров, 182, 515 (op. cit.), 518.
Сборник Галицькій, 125.
Свалява, 447.
Сватане на Гончарівці, 508, 509.
Сваричів, 377.
Световид, 240.
Севастополь, 146, 158.
Селецький, 235.
Семаш, 25, 84, 520.
Сембратович Йосиф, др. 85, 143, 153, 210, 288, 312, 326, 346, 353, 534, 545, 546.
Семейная бібліотека, 84, 161, 162, 171, 174, 179, 180, 181, 183, 186, 188, 189, 190, 191, 192,

- 197, 200, 201, 202, 203, 205,
206, 207, 209, 210, 214, 215,
223, 225, 228, 238, 239, 240,
242, 243, 248, 254, 255, 260,
263, 267, 271, 276, 278, 280,
290, 295, 327, 336, 351, 366,
403, 540, 541.
Сементовський, 219, 529, 532,
536.
Семинович Михайло, 86.
Сербія, 5, 227.
Сербн, 11.
Сѣверная Пчела, 186, 198, 208.
Сильвестер, митроп. київський,
12 (op. cit.), 124.
Сінгалевич Михайло, 86, 88.
Синевідський Никола, 87, 88.
Сінкевич, 210, 245.
Сінява, 402.
Сіон, 373, 436.
Свячков, 515 (op. cit.). 518.
Сихів, 245.
Скалат, 23, 27, 47, 55, 56, 66,
68, 114, 121, 362, 518, 534.
Скварява, 246.
Скобильський Іван, 133.
Скоморовський Йосиф, 337, 338,
375.
Скопчинський Юліян, 244.
Скорина Франц, 308, 400.
Славяни, 11, 33, 35, 48, 52, 59,
61, 147, 200, 230.
Славянська біблія, 25.
Славонія, 28.
Славсько, 73, 423, 487.
Славянська хрестоматія, 229.
Славінський Антін, 245.
Славинецький Епіфаній, 421,
422, 431, 432.
Слимаковський, 316, 326, 329,
520.
Слово, 503.
Словар западно-русского нар.
532.
Словар латинсько-славянорусь-
кий, 412, 414, 417, 421, 431,
432, 442.
Słownik polskiego języka, 444,
474.
Слово о полку Ігоря, 8, 91, 123,
231, 234.
Словене, 83.
Slovenský noviny. 197.
Смарагдов, 197, 288, 407, 469.
Сміцікляс Георгій, 416.
Смирнов, 229, 265 (op. cit.).
Смотрицький, 459.
Снятин, 380.
Снігурський Іван, 8, 401.
Современник, 503.
Сокаль, 17.
Соколівка, 83, 534.
Сокульський Йосиф, В. 35, 36,
43, 48, 49, 77, 78, 84, 89,
118, 120, 139, 140, 150, 152,
157, 158, 162, 173, 174, 176,
179, 180, 181, 183, 184, 185,
188, 199, 202, 204, 205, 212,
219, 220, 224, 225, 242, 247,
266, 283, 320, 321, 335, 366,
367, 371, 386, 388, 389, 397,
398, 403, 404, 423, 424, 539.
Сокульська Домінікія, 48, 49,
77, 89.
Соловйов Стефан, 198.
Солтеш Йосиф, 246.
Соневицький Никола, 46, 47, 95.
Сонч, 382.
Сопів, 86.
Сорока Лев, 86, 88.
Сосновський Лев, 7, 24, 84, 88,
161, 192, 206, 239, 246, 520,
525.
Spór o ruską azbukę, 452, 458,
459, 478.
Срезневський, 3 (op. cit.), 208,
229 (op. cit.), 367, 379.
Ставлік, кардинал, 403.
Стадіон, 462.
Станч Марко, 245.
Станкович, 240.
Станиславів, 87, 214, 225, 247,
450.
Старецький Михайло, 381.
Старогвоздець, 47.
Стария, 293.
Стражницький Антоній, 143, 196,
210, 245.

Стрий, 189, 245, 276, 315.
Стров, 442.
Стройновський, 226.
Струтин, 231, 506.
Студієнко, 531, 536.
Ступницький Іван, 16, 178.
Суд Любушин, 123.
Супрасльська рукопись, 4.
Сушецький, 462.
Сухомлінов, 433, 437, 438, 439.
Сучава, 305, 324, 325, 336, 365.
Сцитовський Іван, 380, 381, 409.
Сцилля, 484.

Талапкович, 369, 381.
Тальцит, 518.
Танякевич, 248.
Танчаковський, 243.
Татари, 350.
Тарас Бульба, 2, 5, 8, 333.
Тарновський гр. 402.
Телиховський, 7, 14.
Теребовля, 199.
Терлецький, 203.
Терлецький Іполіт, 272, 273, 274, 276, 295, 315, 329, 351, 352, 364, 419, 427, 429.
Тернопіль, 27, 55, 56, 57, 77, 80, 87, 89, 105, 106, 109, 110, 135, 199, 214, 225, 241, 297, 298, 301, 328, 342, 371, 375, 518.
Тисьмениця, 18, 314, 380, 545.
Тахович Яків, 85, 224, 316.
Тлусте, 33, 332.
Товарницький Іван, 85, 359, 456.
Товарницький Петро, 133.
Товмачик, 106, 231, 475.
Томашек, 51, 227.
Тордінач Георгій, 410.
Toriszka, 246.
Тоусте, 245.
Тоців, 109.
Трещаковський, 35, 90, 109, 110, 155, 173, 521.
Трибухівці, 243.

Трохановський, 246.
Трускавець, 76, 77.
Тулов, 532.
Тун (м:ністер), 12, 34, 292, 298, 453, 456, 469, 476, 490.
Туптало Дмитро, 525.
Туранський Коганович Мнх. 261.
Турция, 248.
Турки, 198.
Тютчев, 198, 211.

Угорщина, 5, 10, 11, 18, 40, 94, 134, 319, 485, 516, 519.
Угорці, 400.
Угринів, 22, 247, 302, 354.
Узембло, 457.
Ужів, 272.
Ужгород, 155.
Україна, 229 (ор. cit.), 544.
Унгвар, 6, 60, 61, 136, 221, 243, 244, 257, 427, 437.
Ундольський, 101.
Унів, 19, 50, 104, 116, 117, 138, 198, 237, 267, 276, 277, 308, 309, 322, 330, 331, 338, 344, 345, 395, 538, 546.
Урбанович, 86.
Урбанський, 370.
Урицький, 8 (ор. cit.), 231.
Устиянович Никола, 53 (ор. cit.), 65, 72, 73, 235, 422, 441, 446, 479, 486, 487, 495, 497, 503, 525, 529, 530.
Устрялов, 278.
Утишків, 86, 88.

Файль, 298, 312.
Фараон, 119.
Федорович Володимир, 99, (ор. cit.).
Ференц, 61.
Феслер, 295.
Фестевек, 298.
Філарет (митроп.) 78, 195, (ор. cit.).
Фільотей, 267.
Фирчак Юліян, 245.
Фіяля, 387.
Фльоренция, 328, 426.

Фріч, 333.
Гогго, 246.
Фортуна, 487.
Франція, 198, 328, 372, 442.
Французи, 74.
Фурх, 519 (ор. cit.).

Халявський, 514.
Харибда, 484.
Харків, 508.
Хлібичин польний, 1.
Хмельницький, 531.
Ходачків, 55.
Ханинський, 7, 18, 40, 69, 79,
218, 226, 254, 365, 449, 496,
516.

Хомутов, 198.
Хомчин, 77.
Хомчинський Орест, 233.
Хомяков, 201, 492.
Хоцемір, 85.

Хрестоматія, 5, 13, 19, 21, 22,
24, 32, 44, 45, 51, 52, 67, 68,
108, 114, 123, 125, 129, 136,
143, 145, 153, 160, 164, 168,
177, 182, 191, 195, 196, 198,
219, 228, 229, 236, 250, 259,
306, 463, 493, 523, 546.

Хроніка Грабянки, 474, 581.
Хроніка Самовидця, 471, 474,
513.

Царевич, 133.

Царгород, 273.

Zeitung wie die Tataren dem
Grossfürsten aus der Mosgau
in seine Landschaft gefallen,
150.

Цвітін з наддністрівської Левади,
197.

Ценява, 383.

Церковная Газета, 2, 255, 260,
262, 266, 267, 276, 279, 281,
284, 285, 295, 304, 305, 308,
309, 314, 315, 323, 325, 327,
329, 330, 339, 347, 348, 349,
351, 354, 357, 358, 361, 364,
376, 379, 388, 391, 393, 398,

399, 404, 406, 416, 420, 437,
440.

Церковный Вѣстникъ, 225, 398,
406, 409, 415, 416, 419.

Цябик Лука, 142, 206, 213, 245,
315, 355, 380, 415, 416.

Ціпановський Яків, 85, 334, 335,
415, 501.

Цурковський Андрій, 246.

Чайковський, 1, 56.

Чарторийський, (князь), 402,
432.

Чвартацький, 246, 315, 379.

Чев (назва Дністра при устю),
96.

Челяковський, 19, 20 (ор. cit.),
58, 150.

Чепелі, 23, 518.

Чепелівський, 2.

Черемош, 76.

Черкавський, 259, 319, 325, 356,
365, 446, 455, 465, 467, 468,
478, 495, 503.

Черлюнчакевич Омелян, 244.

Черлюнчакевич Йосиф, др. 24,
86, 168, 244, 316, 317, 347,
352, 354, 373, 379, 390, 396,
407, 430.

Черлючак, 153.

Чермак, 388.

Чернянський, 107, 113, 114.

Чернівці, 155, 247, 318, 319,
334, 353, 365, 366.

Чернишевський, 123.

Чернихів, 404.

Чертеж, 315.

Чеїх, 71, 205, 406, 445, 465.

Чопей Антін, 147, 243.

Чорногорський Данило, 133.

Чортків, 243.

Чтенія Моск. общ. древн. 281,
473, 507, 508.

Чупра, др. 4.

Чургович, 243.

Шабадос Іван, 245.

Шайноха Карло, 471, 472, 474,
475.

Шаламон Йосиф, 155.
Шанковський, 295, 247, 545.
Шараневич Ізидор, 28, 29, 165,
166, 248, 249, 252, 253, 262,
315, 356, 379, 436, 441.
Шафарик, 20 (op. cit.), 58, 182,
306, 307, 439, 449.
Шашкевич Григорій, 5 (op. cit.),
12, 21, 22, 24, 26, 27, 32,
33, 34, 39, 43, 51, 52, 53,
67, 101, 108, 114, 123, 126,
129, 143, 145, 186, 197, 198,
209, 222, 228, 253, 255, 259,
264, 290, 293, 300, 346, 354,
364, 368, 369, 384, 390, 406,
408, 435, 441, 442, 443, 445,
452, 456, 458, 459, 461, 464,
467, 469, 477, 499, 500, 517,
522.
Шашкевич Маркіян, 6 (op. cit.),
98, 526.
Швайцарія, 372.
Шварценберг (кардинал праж-
ський), 292.
Швец, 379
Шеверіов, 219, 262, 336, 355.
Шевчинський, (порівняй: Бро-
варкевич), 128.
Шекспір, 422.
Шехович Северин, 82, 84, 158,
161, 162, 165, 170, 171, 172,
174, 175, 181, 182, 183, 185,
186, 187, 190, 192, 193, 200,
205, 206, 207, 209, 213, 215,
228, 239, 240, 241, 247, 248,
254, 262, 272, 276, 280, 281,
282, 295, 296, 303, 305, 314,
324, 325, 328, 336, 365, 366,
373, 465, 495, 542.
Шігер, 247.
Шимкович, 17 (op. cit.), 120.
Шляйхер, 32.

Шмареківський, 87, 243.
Шмолігович Михайло, 246.
Шмід, 61 (op. cit.), 63, 70, 361,
382.
Шоош Денис, 245.
Шоош Георгій, 245, 487.
Штігліц, 405.
Штрекер Карло, 334.
Штроменгер, 405, 464.
Шгур Людевіт. 771, 182, 207
(op. cit.), 219.
Шуйський, 235.
Шумавський Йосафат, 20, 474.

Щуровський, 136.

Южноруський Збірник, 510.
Юнцман, 219.
Юркевич, 49, 241.

Яблінка, 302.
Яворів, 82, 84, 86, 99, 100.
Яворський Степан, 195.
Язловець, 243, 302.
Яжів, 86.
Якубович 542.
Яновський, др. 8 (op. cit.), 231,
(op. cit.), 259, 459.
Янович Петро, 98, (op. cit.), 100,
207, (op. cit.), 244, 257, 482,
516, 517, 519.
Ярослав, 151, 222.
Ясенів, 234, 336.
Ясеницький, 133.
Ясинський, 382.
Ясин, 236.
Яхимович Григорій, 12, 18, 53,
233, 235, 295, 317, 326, 335,
381, 402, 406, 408, 426, 458,
476, 489, 490, 520.
Яхторів, 246.

Показчик річевий.

А.

Абонент, 26.
Авдигенція, 51, 53, 227, 255,
477, 479.
автограф, 455, 457, 522.
автономія, 475.
агент, 154.
адміністрація, 67, 79, 377.
адміністратор, 377.
адюнкт, 131.
ажіо, 4, 9, 14, 119.
акафистник, 257.
альманах, 14.
амфібія, 219.
анахронізм, 113.
антиквар, 351.
апарат, 68.
аритметика, 33, 515, 517.
археолог, 442.
архів, 402.
архидієцезія, 75, 305, 419.
архиепископство, 31, 62, 141.
архиепархія, 84, 141.
архиерейське посланіє, 50.
архиерей, 35, 90, 102, 129, 141,
152, 272, 283, 285, 287, 317,
348, 352, 354, 358, 380, 381,
392, 402, 409, 419, 541.
архимандрія, 322.
арцибіскуп, 323.
асистент, 216.
атом, 351.

Б.

Базар, 10.
бібліографія, 5, 36, 211, 279,
296, 380.
бібліограф, 413, 428.
бібліотека, 36, 55, 82.
бібліотека руського „Народного
Дому“, 84, 87, 162, 198, 239,
272, 295, 485.
белетристика, 28, 541.
бикове болото, 96.
благочесть, 18.
богогласник, 258, 488.
богородична церква, 38.
богослов, 24, 29, 130, 142, 316,
317.
богословіє, 18, 46, 85, 230, 271.
богочестіє, 83.
ботаніка, 81.
буквар, 70, 231.
бухгалтерія, 40, 43, 405.

В.

Вакації, 68, 76, 152, 359, 368,
407, 408, 459, 533, 542.
Василияни, 232, 274, 332, 402.
вдовича комісія, 56.
візія, 96.
віцепрезидент, 271, 272.
віцеректор, 85, 314, 316, 347.
всеседмичник, 496.

Г.

Гексаметер, 121.
гражданка, 34.
граматика, 21, 22, 24, 44, 51,
52, 57, 61, 63, 106.
грамота, 141.
громове съвято, (день съв. Пан-
телеймона), 96.

Г.

Гвардия народна, 388.
генеалогія, 95.
географія, 2, 76, 209, 211, 227,
249.
геологія, 455.
геометрия, 2, 228, 517.
германѣзация, 41.
гимназия, 13, 28, 45, 83, 84, 91,
98, 100, 133, 136, 154, 209,
217, 218, 227, 318, 352, 353,
365, 382, 462, 467, 500, 505,
542.

Д.

Декан, 26.
деканат, 302.
декларация, 358, 376.
декрет, 67, 545.
денунцияция, 453.
департамент, 405.
депутация, 46, 53, 500.
депутованый, 46.
дієцезія, 75, 109, 141, 233.
дікціонар, 432.
Дім народный, 1, 15, 31, 32, 43,
62, 64, 82, 87, 88, 93, 103,
109, 110, 111, 128, 129, 140,
142, 160, 161, 162, 172, 181,
198, 225, 239, 266, 272, 291,
295, 323, 326, 330, 377, 378,
389, 397, 398, 405, 416, 419,
421, 424, 441, 452, 464, 481,
484, 485, 491, 505, 542.
дискурс, 383.
догматика, 347, 352, 372, 379,
390, 477.

догматика пасторальна, 35.
докторат, 44.

Е.

едукация, 83.
екзамен, 3.
екзамінатор, 3, 84.
експедитор, 41.
експозитура, 186.
енцикліка, 406, 431.
енциклопедия, 22, 28, 33, 41.
епархія, 60, 85, 101, 102, 131,
221, 272, 305, 344, 408, 415,
438, 447, 539.
епіскоп, 12, 35, 53, 92, 129, 233,
237, 265, 272, 284, 317, 323,
329, 357, 362, 401, 410, 416,
446, 469, 484.
ерекціональні ґрунти, 96.
етимологія, 45.
етнографія, 289.

Ж.

Журнал, 34, 39, 40.

З.

Золотник, 9.
зоологія, 21, 24, 219.

І.

Ігумен, 105, 427, 428.
ієрономах, 400.
імператорська Академія Наук,
251, 357, 367, 529.
імператорська бібліотека, 412,
413, 414, 442.
інвентар, 56, 76, 249, 262.
інсталяція, 484.
Інститут Осолодінських, 343.
інститут de propaganda fide, 22.
ірмольогіон, 258, 392.
історія, 17, 18, 22, 29, 30, 37,
56, 76.
історіограф, 96.

К.

кавця, 23, 27, 34, 40, 476.
каліґрафія, 47.
канон воскресний, 496.
капітульний архів, 401.
кардинал, 292, 294, 295, 305,
317, 323, 326, 335, 354, 380,
381, 391, 406, 409.
катедра, 44, 255.
катехит, 43, 84, 133, 135, 199,
260, 299, 324, 481, 522.
катехитика, 35.
кляр, 12, 101, 141, 361, 406,
425, 538.
колядки, 496.
колятор, 344.
колїзия, 40.
комітат, 447.
комісар, 19.
комісія, 2, 8, 32, 43, 47, 57, 72,
110, 161, 266, 300, 301, 323,
377, 408, 445, 446, 458, 460,
469, 498, 499.
конкордат, 129, 265.
контракт, 67.
контумация, 158.
контрибуція, 434.
конституція, 434.
консисто́рія, 28, 45, 54, 73, 80,
84, 85, 141, 165, 181, 186,
272, 299, 317, 318, 319, 323,
324, 334, 344, 352, 353, 403,
417, 479, 506, 523, 538, 539,
543.
конференція, 12, 17.
концесія, 34, 39, 478.
кооператор, 61, 365.
кордор, 163.
коректа, 40, 44, 50, 67, 112,
114.
коректор, 41.
кореспондент, 10, 11, 84, 225.
королівське чеське общество
наук, 84.
крехівський монастир, 69.
крехівські пам'ятники, 117.
крилошани, 17, 19, 28, 35, 60,
70, 84, 85, 233, 295, 315,

353, 366, 394, 401, 419, 420,
421, 440, 488, 506, 545.
курія, 317.
кустос, 261, 314, 380, 488.

Л.

Лавра задарівська, 1.
Леванта, 35.
лексікон, 235.
лексикоґрафія, 236.
ліверант, 13.
лиман, 184.
ліцей, 366.
льоґіка, 512, 530, 537.
локоть, 68.
лут, 4, 214.

М.

магістрат, 93, 136.
маґдебурський закон, 401.
маніфест царя Николи, 198.
математика, 2, 30, 370, 515,
517.
Матиця руська, 6, 8, 42, 46,
113, 115, 117, 161, 162, 225,
227, 232, 238, 239, 267, 282,
329, 332, 337, 422, 424, 428,
435, 439, 498, 530, 542.
Матиця чеська, 58.
методика, 269.
механіка, 329.
Мехитаристи (монахи), 21, 22,
33, 67, 79, 123, 153, 168,
196, 258, 441, 520.
меценас, 28.
мінеральогія, 44, 81, 236.
міністер, 12, 43, 51, 52, 54,
227, 229, 250, 254, 255, 256,
263, 264, 265, 288, 292, 293,
312, 351, 427, 447, 449, 462,
465, 469, 472, 475.
міністерство, 12, 20, 21, 22, 24,
39, 51, 53, 55, 66, 67, 78,
79, 143, 208, 209, 226, 228,
234, 250, 251, 256, 291, 292,
293, 299, 300, 309, 313, 317,
327, 368, 373, 395, 407, 427,

448, 462, 463, 464, 475, 490,
520, 522.
місяцеслов, 5, 12, 18, 25, 75,
95, 115, 165, 182, 258, 284,
299, 304, 320, 322, 324, 325,
332, 338, 352, 376, 505, 546.
мітологія, 143, 326.
мітра, 12, 326.
митрополія, 237.
митрополит, 11, 12, 19, 50, 62,
85, 138, 141, 194, 230, 236,
237, 267, 274, 283, 307, 308,
309, 315, 321, 330, 331, 334,
335, 343, 344, 346, 406, 408,
409, 426, 435, 440, 446, 473,
476, 482, 484, 489, 491, 501,
502, 503.
молебник, 6, 231, 232.
молитвенник, 72, 131.
молитвослов київський, 95.
монархія, 330.
монастир буцацький, 104.
монастир лаврівський, 401.
монах, 381.
монополъ, 33.
москалізм, 41.
московщина, 83.
музей, 58.
музей Нар. Дому, 295.

Н.

Намісник, 51, 215, 308, 332,
475, 506.
намісництво, 165, 218, 300,
334, 353, 394, 395.
науки парохіяльні, 16.
некрольоґ, 2, 131, 135.
нопоконов, 508.
нотар консисторії, 6.
нота консисторська, 14.
нунцій, 11, 12, 35, 69, 101, 265,
317.
нунціятура, 327.

О.

Облігація, 225.
октава, 34.

октоїх, 323, 381.
опозиція, 12, 94, 317.
орден, 402.
орден Франц Йосифа, 84.
ординаріят, 75, 420, 468.
ортографія, 20, 406, 448, 484,
490.
отаман, 333.

П.

Памфлет, 57.
панщина, 41.
папа, 406.
папізм, 48.
парастас, 157.
пасквіль, 82, 94.
патент, 485.
патерик, 95, 111.
патріярх, 147, 173, 267, 274.
педагогіка, 269, 369, 375, 376,
430, 431, 486.
педагоґ, 368.
переводчик, 84.
питомець, 83, 84, 86, 130, 140.
полїція, 30.
посадник, 109.
почаївський монастир, 68.
посольство, 320, 328, 413.
правительство, 10, 18, 26, 34,
52, 57, 77, 93, 102, 127, 134,
135, 146, 151, 161, 171, 242,
257, 318, 319, 342, 348, 398,
406, 436, 485, 540.
правопись, 18, 19, 21, 39, 465.
православіє, 12, 119, 122, 131,
151.
пралат, 35.
президія, 51, 264.
презвітерія, 95.
Премонстратензи (монахи), 91.
пренумерата, 40.
препаранда, 92, 94, 155.
претендент, 51, 460.
префект, 85.
примас, 12, 50, 85.
провінція, 406.
провінціалка, 162.
пропаґанда, 83, 317.

проповідь, 30, 31, 33, 42, 54,
61, 63.
протестантизм, 485.
протоєрей, 328.
протоігумен, 380, 385.
псалтир, 82.
психологія, 530.

Р.

Рабат, 8.
рабство, 34.
райхстаг, 388.
редактор, 31, 32, 39, 40, 46, 61,
69, 84, 87, 90, 144, 158, 161,
170, 173, 209, 224, 268, 276,
327, 329, 336, 358, 440, 457,
480, 495, 523, 537.
редакція, 26, 27, 31, 97, 112,
113, 115, 124, 130, 131, 136,
137, 161, 164, 185, 209, 220,
241, 278, 279, 295, 296, 323,
398, 407, 447, 490, 538, 541,
544.
редакційний фонд, 40.
реквізиція, 29.
ректорат, 79.
ректор, 85, 101, 245, 316, 329,
353, 534, 536.
реферат, 43, 382.
референт, 22, 51, 85, 255, 264,
288, 292, 293, 298, 312, 406.
реформа, 41.
ригарозум, 144.
рукопись, 1, 5, 25, 32, 33, 296,
307, 355, 373, 379, 381, 407,
412, 452, 492, 493, 494.

С.

Самозванець, 234.
санскрит, 143.
св. вечер, 55.
священство, 12.
секретар, 22.
семінарія духовна, 75, 79.
сеніор, 359.
Сильвестрів вечер, 56.
Синод св., 74, 388.

систем, 41.
Скит манявський, 197.
служебник, 125, 126, 130, 134,
139, 400.
Собор, 1.
собор єпископський, 400, 402,
439.
соборчик, 413.
совітник, 2, 5, 41, 43, 51, 56, 84, 85,
86, 145, 226, 255, 256, 259,
264, 298, 300, 319, 362, 384,
434, 452.
сотрудник, 39, 40, 43, 69, 90,
133, 402, 428, 490, 540.
ставропігійський інститут, 8, 68,
84, 85, 105, 135, 197, 221,
258, 261, 295, 359, 528, 542.
Ставропігія, 17, 21, 23, 25, 30,
42, 47, 54, 66, 91, 98, 99,
124, 142, 155, 158, 170, 223,
279, 429, 431, 519.
стипендія, 30.
субвенція, 18, 520.
суперревідент, 67.
суфраган, 194, 323, 344, 346.
схоліярх, 28, 74.

Т.

табеля, 73.
театр, 72.
тенденція, 34.
термінологія, 149, 219, 250, 382,
383.
типікiон, 258, 487.
толково псалтир, 267.
требник, 488.
тріод, 430, 439.
трифолой, 99.
тропар, 99.

У.

Ультрамонтанізм, 59.
університет, 84, 85, 198, 217,
226, 265, 342, 379, 390, 514.
унія, 12, 49, 129, 185, 324, 458.
уніформ, 2.
устави Матиці, 8.

устав соединенія, 231.
устав церковний, 35.
училище, 11, 13.

Ф.

фанатизм, 24.
фанатик, 24, 316.
фізика, 30, 325, 329, 337, 370.
фізична географія, 3, 515.
фонд вдів і сиріт по свяще-
никах, 1, 9, 295, 305, 329,
542.

Фринтанеум, 230.

Ц.

Цензура, 30, 209, 452, 528, 531.
церемонія, 311.

Ч.

чаша, 35.
четвероевангелиє, 400, 401, 402.
читанка, 6, 8, 231, 232.

Ш.

Шематизм епархіальний, 120,
276, 334, 377, 436, 488.
шематизм дієцизальний, 234.
шульберіхт, 401.
шурин, 36, 112, 140, 150, 434.

Є.

Єзуїти, 13, 35, 79, 139, 140, 186,
283, 402.

Ю.

Юр св. (катедра), 235, 238, 264.

Спис листів*).

Число		Стор.
1.	(1). Лист Йосифа Левицького до Якова Гололовацького пис. дня 5 (18) II. 1850 р.	1
2.	(2). Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 26. VI. 1851 р.	2
3.	(4). Темн задач руської мови, завдані Я. Головацьким в домініканській гімназії в р. 1851.	3
4.	(25). Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, писаний перед 21. XII. 1851 р.	4
5.	(26). Записка Якова Головацького в справі висланих ним книжок на руки Івана Головацького при кінці 1851 р.	8
6.	(24). Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, пис. по 21. XII. 1851 р.	9
7.	(3). Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 22. XII. 1851 р. (3. січня 1852 р.)	13
✓ 8.	(5). Лист Юліяна (?) Лавровського, до Якова Головацького, без дати, пис. 1852 р. (?)	14
9.	(6). Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. I. 1852 р.	15
10.	(7). Поквітованя Головацького на взяті книжки з 12. січня 1852 р. і Ів. Ступницького, пізн. єпископа в Перемішли на побрані гроші, дня 5. вересня 1857 р.	16
11.	(8). Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 12. (24.) січня 1852 р.	16
12.	(9). Лист Антонія Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 18. V. 1852 р.	19

*) Зачеркнені числа означають числа бібліотеки „Народного Дому“.

Число	Стор.
13. (10.) Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького пис. дня 10. VI. 1852 р.	9
14. (13.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 10. (22.) VIII. 1852 р.	21
15. (11.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 12. (24.) VIII. 1852 р.	23
16. (14.) Лист Івана Головацького до Ів. Гушалеви́ча, пис. дня 1. IX. 1852 р.	25
17. (23.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. 1852 р.	27
18. (15.) Лист Ізидора Шараневича до Якова Головацького, пис. дня 24. IX. 1852 р.	28
19. (12.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 7. X. 1852 р.	29
20. (16.) Лист д-ра А. Радолінського до Якова Головацького пис. дня 21. X. 1852 р.	30
21. (19.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. XI. 1852 р.	32
22. (20.) Лист Йосифа Сокульського до Якова Головацького пис. 1. XI. 1852 р.	35
23. (18.) Лист Івана Головацького до видавця Зубрицького „Історія“ пис. дня 1/13 XI. 1852 р.	37
24. (32.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, без дати, пис. після 15. XI. 1852 р.	38
25. (22.) Лист Івана Головацького до брата Якова пис. 1852 р.	38
26. (30.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. 1852 р.	41
27. (29.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. без дати, мабуть, 1852 р.	42
28. (39.) Начерк листу Якова Головацького до д-ра Радолін- ського пис. дня 1. I. 1853 р.	42
29. (21.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 21. XII. 1852 р. (2. січня 1853 р.)	43
30. (44.) Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 2. III. 1853 р.	45
31. (45.) Лист Николи Соневицького до Якова Головацького, пис. дня 4. III. 1853 р.	46
32. (46.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 6. III. 1853 р.	47

Число	Стор.
33. (47.) Лист Йосифа і Домінікі Сокульських до Якова Головацького, пис. дня 16. III. 1853 р.	48
34. (48.) Лист Кульчицького до Якова Головацького, пис. дня 20. III. 1853 р.	49
35. (49.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. III. 1853 р.	50
36. (50.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. IV. 1853 р.	50
37. (51.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 4. IV. 1853 р.	55
38. (52.) Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня. 18. IV. 1853 р.	57
39. (53.) Лист Анатолія Вітошинського до Якова Головацького, пис. дня 29. IV. 1853 р.	59
40. (130.) Лист Андрея Радолінського до Якова Головацького, пис. дня 20. IV. 1853 р.	61
41. (131.) Записка Якова Головацького в справі висланих дня 1. (13.) V. 1853 р. книжок	64
42. (137.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 14. V. 1853 р.	65
43. (115 і 148.) Лист Івана Головацького до брата Якова. пис. дня 3. (15.) V. 1853 р.	66
✓ 44. (132.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 7. (19.) V. 1853 р.	69
✓ 45. (134.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 7[19. мая (травня) 1853 р.	71
46. (139.) Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 24. V. 1853 р.	72
✓ 47. (140.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 25. V. (6. VI.) 1853 р.	74
48. (141.) Лист Фр. Павлічка до Якова Головацького, пис. дня 15. VI. 1853 р.	75
49. (143.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 2. VII. 1853 р.	76
50. (144.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 10. VII. 1853 р.	77
51. (145.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 13. (25.) VII. 1853 р.	78
52. (150.) Лист Емил. Головацького до брата Якова, пис. дня 30. VII. 1853 р.	79

Число	Стор.
53. (152.) Лист Петра Головацького до невідомої особи пис. дня 16. VIII. 1853 р.	80
54. (153.) Лист проф. Лобажевського до Якова Головацького, пис. дня 18. VIII. 1853 р.	81
55. (149.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 24. VIII. (5. IX.) 1853 р.	81
56. (155.) Анонімний пасквіль Северина Шеховича, висланий під адресою Йосифа Лозинського, дня 13. IX. 1853 р.	82
57. (40 і 146.) Два списи предплатників на I. том проповідий д-ра Радолинського, вистачені рукою Якова Головацького в р. 1853	84
58. (154 і 326.) Начерк листу Якова Головацького до д-ра Радолинського, пис. дня 9. (21.) IX. 1853 р.	87
59. (93.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 28. IX. 1853 р.	89
60. (155.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. IX. (4. X.) 1853 р.	90
61. (37.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького пис. в поч. жовтня 1853 р.	91
62. (31.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, без дати, писаний після 11. X. 1853 р.	93
63. (159.) Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 30. X. 1853 р.	94
64. (158.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 28. жовтня (9. падол.) 1853 р.	98
65. (160.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 29. XI. (11. XII.) 1853 р.	100
66. (55.) Лист Ант. Петрушевича до Михайла Малиновського пис. дня 12. XII. 1853 р.	103
67. (56.) Лист. Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 14. XII. 1853 р.	104
68. (161.) Лист Модеста Мацієвського до Якова Головацького пис. дня 8. (20.) XII. 1852 р.	161
69. (54.) Лист Клім. Меруновича до „Зорѣ Галицкой“, пис. дня 11/23. грудня 1853 р.	105
70. (59.) Лист Н. Сабата до Якова Головацького, пис. дня 30. XII. 1853 р.	106
71. (34.) Лист Антонія Пашковського до Я. Головацького, без дати, пис. в р. 1853 (?)	107

Число	Стор.
72. (57.) Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 20. XII. 1853 р. (1. I. 1854.).	107
73. (58.) Лист Климентія Меруновича до Якова Головацького, пис. дня (21. XII. 1853) 2. I. 1854.	109
74. (66.) Начерк листу Якова Головацького до Ів. Трещаківського, пис. дня 4. (16.) I. 1854 р.	110
75. (41.) Лист Йосифа Левицького, писаний до Якова Головацького, дня 28. I. 1854 р.	111
76. (67.) Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського. пис. дня 31. I. 1854 р.	112
77. (68.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9. II. 1854 р.	114
78. (69.) Лист Антонія Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 21. II. 1854 р.	116
79. (70.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 21. II. 1854 р.	117
80. (43.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) III. 1854 р.	118
81. (71.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) марта 1854 р.	118
82. (72.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. дня 15. III. 1854 р.	120
83. (73.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 19. III. (I. IV.) 1854 р.	121
84. (74.) Рахунки за печатанє катехізиса Ал. Духновича, пис. рукою Я. Головацького 29. III. (10. IV.) 1854 р.	125
85. (76.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) IV. 1854 р. (з допискою Віктора Добрянського)	126
86. (79.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 31. IV. 1854 р.	127
87. (133.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. V. 1854 р.	128
88. (82.) Лист І. Досковського до Якова Головацького, пис. дня 8. V. 1854 р.	130
89. (60.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. в маю 1854 р.	131
90. (80.) Лист Евстахія Герасимовича до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) V. 1854 р.	132
91. (81.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького пис. дня 8. (20.) V. 1854 р.	134

92. (136.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) V. 1854 р. 134
93. (83.) Лист Кліма Меруновича до Якова Головацького, пис. дня 13 (25.) V. 1854 р. 135
94. (86.) Лист Анатолія Вітошинського до Якова Головацького, пис. дня 27. V. 1854 р., до якого долучений лист Мих. Маркоша до Анат. Вітошинського, пис. дня 2. III. 1854 р. 136
95. (87.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 2. VI. 1854 р. 138
96. (85.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. V. (3. VI.) 1854 р. 138
97. (88.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 21. VI. 1854 р. 139
98. (89.) Лист Михайла Бешкидта до Якова Головацького, пис. дня 1. VII. 1854 р. 141
99. (90.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 5. VII. 1854 р. 142
100. (147.) Лист Ів. Головацького до брата Якова, пис. дня 15. (27.) липня 1854 р. 145
101. (92.) Лист С. Громеки до Якова Головацького, пис. дня 22. IX. 1854 р. 146
102. (91.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) IX. 1854 р. 147
103. (65.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. перед днем 1. жовтня 1854 р. 148
104. (156.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 24. IX. (6. X.) 1854 р. 148
105. (94.) Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня 8. X. 1854 р. 149
106. (98.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 19. X. 1854 р. 150
107. (96.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 14. (26.) X. 1854 р. 152
108. (97.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 15. (27.) X. 1854 р. 154
109. (31.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. перед днем 4. (16.) XI. 1854 р. 155
110. (99.) Записка Як. Головацького в справі висланих книжок до В. Добрянського дня 4. (16.) XI. 1854 р. 156
111. (101.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 22. XI. 1854 р. 157

Число	Стор.
112. (114.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. після дня 24. XI. 1854 р.	158
113. (102.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, писаний дня 28. XI. 1854 р.	160
114. (103.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 6. XII. 1854 р.	161
115. (104.) Лист. Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 7. XII. 1854 р.	163
116. (61.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, без дати, пис. 1854 р.	164
117. (64.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. 1854 р.	164
118. (35.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. 1854 р. (?)	165
119. (109.) Лист К. Яроміра Ербена до Якова Головацького, пис. дня 26. XII. 1854 р.	167
120. (108.) Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня (22. XII.) 3. I. 1855 р.	167
121. (165.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 21. I. 1855 р.	169
122. (166.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 14. (26.) I. 1855 р.	169
123. (169.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. дня 14. II. 1855 р.	172
124. (116.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, писаний дня 15. II. 1855 р.	173
125. (167.) Начерк листу Якова Головацького до А. Духновича, пис. дня 4. (16.) II. 1855 р.	174
126. (551.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 7. (20.) II. 1855 р.	175
127. (62.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. в лютім 1855 р.	181
128. (36.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. 1855 р.	183
129. (552.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 11. (27.) II. 1855 р.	183
130. (118.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3. III. 1855 р.	185
131. (?) Спис книжок, висланих Як. Головацьким Н. Сабатови дня 12. (24.) III. 1855 р.	187

Число	Стор.
132. (553.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 13. (25.) III. 1855 р.	187
133. (175.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 1. IV. 1855 р.	190
134. (?) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. в цвітні 1855 р.	192
135. (75.) Лист. Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 3. IV. 1855 р.	193
136. (99. і 111.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. IV. 1855 р.	194
137. (174.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) IV. 1855 р.	199
138. (176.) Лист Ів. Раковського до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) IV. 1855 р.	199
139. (120.) Лист Івана Головацького до Северина Шеховича, пис. дня 7. (19.) IV. 1855 р.	200
140. (121.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 11. V. 1855 р.	202
141. (178.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 27. мая 1855 р.	204
142. (177.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 12. мая 1855 р.	205
143. (197.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, без дати, пис. перед червнем 1855 р.	206
144. (123.) Лист Я. Досковського до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) червня 1855 р.	207
145. (122.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. (18.) червня 1855 р.	208
146. (125.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 21. VI. 1855 р.	211
147. (124.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 17. (29.) VI 1855 р.	212
148. (225.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 23. VI. (5. VII.) 1855 р.	213
149. (173.) Лист Якова Досковського до Якова Головацького, пис. дня 26. VI. (8. VII.) 1855 р.	215
150. (180.) Лист А. Парилевича до Якова Головацького, пис. дня 18. (30.) VII. 1855 р.	216
151. (181.) Лист Теодора Білоуса до Богдана Дідицького, пис. дня 30. VIII. 1855 р.	217

Число	Стор.
152. (164.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. в перших днях вересня 1855 р.	218
153. (28.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. без дати 1855 р.	219
154. (182.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 8. IX. 1855 р.	219
155. (184.) Лист Михайла Маркоша до Якова Головацького, пис. дня 16. IX. 1855 р.	220
156. (555.) Лист Ванька до Якова Головацького, писаний дня 9. X. 1855 р.	221
157. (183.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 27. IX. (9. X.) 1855 р.	223
158. (100.) Лист І. Антоневича до Якова Головацького, пис. дня 15. XI. 1855 р.	224
159. (185.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 22. XI. 1855 р.	224
160. (128 і 126.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8. XII. 1855 р.	226
161. (186.) Лист Н. Сабата до Якова Головацького, писаний дня 11. XII. 1855 р.	231
162. (107.) Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 20. XII. 1855 р.	233
163. (127.) Лист Михайла Косака до Якова Головацького, пис. дня 22. XII. 1855 р.	235
164. (187.) Лист Антонія Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 26. XII. 1855 р.	236
165. (192.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. 1855 р. (?)	237
166. (196.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, без дати, пис. в р. 1855	239
167. (113.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. в р. 1855 (?)	240
168. (199.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. в р. 1855	241
169. (210.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 28. II. (12. III.) 1853 р.	242
170. (560.) Спис передплатників „Семейной Библиотеки“ з року 1855, зладжений Яковом Головацьким	243
171. (129.) Записка Якова Головацького в справі передплати на „Исторію Гал. Русп“ Дениса Зубрицького в літах 1852—5	247

Число	Стор.
172. (195.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. з поч. 1856 р.	248
173. (200.) Лист Ізидора Шараневича до Якова Головацького, пис. дня 19. I. 1856 р.	248
174. (205.) Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 8. II. 1856 р.	250
175. (206.) Лист Ізидора Шараневича до Якова Головацького, пис. дня 13. II. 1856 р.	252
176. (203.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 13. (15.) II. 1856 р.	253
177. (204.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. (19.) II. 1856 р.	255
178. (208.) Лист І. Яновича до Якова Головацького, пис. дня 24. II. 1856 р.	257
179. (209.) Лист Михайла Маркоша до Якова Головацького, пис. дня 24. II. 1856 р.	257
180. (211.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис. дня 25. II. (9. III.) 1856 р.	259
181. (202.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) III. 1856 р.	261
182. (212.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 18. III. 1856 р.	262
183. (214.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 26. III. 1856 р.	263
184. (215.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 31. III. 1856 р.	266
185. (78.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 9. IV. 1856 р.	267
186. (219.) Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня 9. IV. 1856 р.	268
187. (554.) Лист Карла Владислава Запа до Якова Головацького, пис. дня 12. II. 1856 р.	268
188. (220.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. (14.) мая 1856 р.	270
189. (218.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 5. (17.) IV. 1856 р.	271
190. (221.) Лист Іполита Терлецького до Якова Головацького, пис. дня 7. (19.) V. 1856 р.	273
191. (222.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 27. V. 1856 р.	276

Число	Стор.
192. (227.) Лист Карла Владислава Запа до Я. Головацького, пис. дня 3. VI. 1856 р.	277
193. (191.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, писаний перед 31. V. (12. VI.) 1856 р.	278
194. (224.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 20. VI. (2. VII.) 1856 р.	280
195. (226.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) VII. 1856 р.	281
196. (179.) Записка Якова Головацького в справі висилки книжок і рахунків з Н. Сабатом, з датами 10/VI. 1852 і 6. (18.) VII. 1856 р.	282
197. (231.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 24. VII. 1856 р.	283
198. (229.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 14. (26.) VII. 1856 р.	284
199. (230.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 22—31. VII. 1856 р.	286
200. (233.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. серпня 1856 р.	291
201. (223.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. VIII. 1856 р.	292
202. (234.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. (14.) IX. 1856 р.	293
203. (235.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 19. (IX.) (1. X.) 1856 р.	294
204. (236.) Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня 3. X. 1856 р.	296
205. (237.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 11. (23.) X. 1856 р.	298
206. (238.) Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня 25. X. 1856 р.	298
207. (239.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького пис. дня 25. X. 1856 р.	300
208. (240.) Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня 3. XI. 1856 р.	301
209. (242.) Лист Бурачинського до Якова Головацького, пис. дня 14. XI. 1856 р.	302
210. (243.) Лист Емил. Головацького до брата Якова, пис. дня 15. XI. 1856 р.	302

Число	Стор.
211. (244.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 16. XI. 1856 р.	303
212. (241.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) XI. 1856 р.	305
213. (549.) Лист Йосифа Шафарика до Якова Головацького, пис. дня 30. (XI.) 1856 р.	306
214. (245.) Лист. Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 3. XII. 1856 р.	307
215. (247.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 8. XII. 1856 р.	308
216. (105.) Лист І. Ванека до Якова Головацького, пис. дня 17. XII. 1856 р.	309
217. (246.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. (18.) XII. 1856 р.	311
218. (248.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9 (21.) XII. 1856 р.	311
219. (250.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 16. (28.) XII. 1856 р.	313
220. (194.) Лист Івана Наумовича до Якова Головацького, без дати, пис. 1856 р.	313
221. (249.) Три списи передплатників „Церковної Газети“ в р. 1856 зладжені рукою Я. Головацького	314
222. (253.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. I. 1857 р.	316
223. (252.) Лист Ал. Заклинського до Якова Головацького, пис. дня 29. XII. 1856 (10. I. 1857) р.	318
224. (254.) Лист Николи Рігельмана до Якова Головацького, пис. дня 10. I. 1857 р.	319
225. (255.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. 14. I. 1857 р.	320
226. (256.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 16. I. 1857 р.	321
227. (193.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, без дати, пис. після 13. (25.) I. 1857 р.	322
228. (257.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 20. I. (1. II.) 1857 р.	324
229. (260.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7/2. 1857 р.	326
230. (556.) Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 7. II. 1857 р.	328

Число	Стор.
231. (259.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) II. 1857 р.	329
232. (261.) Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 15. II. 1857 р.	330
233. (262.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 15. II. 1857 р.	331
234. (264.) Лист Левицького з Тлустого до Якова Головацького, пис. дня 28. II. 1857 р.	331
235. (263.) Лист К. Вл. Запа до Якова Головацького, пис. дня 16. II. 1857 р.	332
236. (265.) Лист І. Острожинського до Якова Головацького, пис. дня 3. III. 1857 р.	334
237. (207.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня. 23. II. (7. III.) 1857 р.	336
238. (267.) Лист Йосифа Скоморовського до Якова Головацького, пис. дня 17. III. 1857 р.	337
239. (266.) Лист Теофіля Павликова до Якова Головацького, пис. дня 9. (21.) III. 1857 р.	338
240. (268.) Виправданє Івана Раковського перед властями в справі великоруської мови, ужив. в „Церковн. Газетѣ“, з дня 21. марта 1857 р.	339
241. (269.) Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 21. III. 1856 р.	342
242. (270.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 23. III. 1857 р.	343
243. (272.) Лист Антовія Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 24. III. 1857 р.	345
244. (273.) Лист І. Гавришкевича з Боброїдів до Якова Голо- вацького, пис. дня 30. III. 1857 р.	346
245. (274.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. IV. 1857 р.	346
246. (271.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 23. III. (4. IV.) 1857 р.	347
247. (276.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 26. IV. 1857 р.	350
248. (277.) Лист Ал. Заклинського до Якова Головацького, пис. дня 27. IV. 1857 р.	352
249. (275.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. V. 1857 р.	353

Число	Стор.
250. (279.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 8. V. 1857 р.	355
251. (278.) Лист І. Раковського до Якова Головацького, пис. дня 3. (15) V. 1857 р.	356
252. (282.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 12. (24.) червня 1856 р.	357
253. (280.) Запрошене на вечер Як. Головацького від сеніора Ставропиг. Іститута, дня 28. VI. 1857 р.	359
254. (281.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 29. VII. 1857 р.	359
255. (283.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 5. VIII. 1857 р.	360
256. (284.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 11. VIII. 1857 р.	362
257. (285.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 3. IX. 1857 р.	365
258. (286.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 6. IX. 1857 р.	366
259. (287.) Лист з Академії Наук в Петербурзі до Як. Головацького, пис. дня 26. IX. 1857 р.	367
260. (288.) Записка Н. Маркевича до Якова Головацького, пис. дня 8. X. 1857 р.	367
261. (550.) Лист Богд. Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 23. X. 1857 р.	368
262. (289.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. X. (3. XI.) 1857 р.	369
263. (290.) Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 16. XI. 1857 р.	370
264. (291.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 26. XI. 1857 р.	371
265. (293.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. XII. 1857 р.	372
266. (294.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. XII. 1857 р.	373
267. (295 і 297.) Лист І. Скоморовського до Якова Головацького, пис. дня 14. XII. 1857 р.	375
268. (296.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 18. (30.) XII. 1857 р.	376
269. (190.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. 1857 р.	377

Число	Стор.
270. (252.) Уривок листу Ів. Головацького до брата Якова, без дати, пис. 1857 р. (?)	378
271. (298.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. I. 1858 р.	379
272. (292.) Спис передплатників „Церковної Газети“ в р. 1858 вистачений рукою Я. Головацького	379
273. (563.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) I. 1858 р.	380
274. (564.) Лист Йос. Кобринського до Якова Головацького, пис. дня 17. I. 1858 р.	382
275. (565.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 26. I. 1858 р.	383
276. (566.) Лист Ал. Духновича до Як. Головацького, пис. дня 25. I. (6. II.) 1858 р.	385
277. (567.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 19. II. 1858 р.	386
278. (568.) Лист Вячеслава Дундера до Якова Головацького, пис. дня 20. II. 1858 р.	386
279. (622.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 16. III. 1858 р.	388
280. (300.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. (16.) III. 1858 р.	389
281. (562.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) III. 1858 р.	391
282. (623.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 17. (29.) III. 1858 р.	392
283. (299.) Лист Едв. Грона до Якова Головацького, з дня 29. III. 1858 р.	393
284. (632.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) IV. 1858 р.	393
285. (301.) Посвідчення Якова Савчинського на одержані від Якова Головацького гроші з дня 4. IV. 1858 р.	394
286. (631.) Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) IV. 1858 р.	394
287. (630.) Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис. дня 25. IV. (7. V.) 1858 р.	395
288. (304.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. VI. 1858 р.	396
289. (629.) Лист Авг. Бальовського до Якова Головацького, без дати, пис. 1858 р.	396

Число	Стор.
290. (305.) Лист П. Кул'ша до Якова Головацького, пис. дня 8. VI. 1858 р.	397
291. (628.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 10. VI. 1858 р.	397
292. (627.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) VI. 1858 р.	398
293. (307.) Лист Николи Макарова до Якова Головацького, пис. дня 16. (28.) 1858 р.	399
294. (476.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 20. VI. 1858 р.	400
295. (306.) Лист кардинала Ставліка до Якова Головацького, пис. дня 30. червня 1858 р.	403
296. (626.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 1. липня 1858 р.	403
297. (308 і 309.) Начерк листу Якова Головацького до Ник. Макарова пис. 5. (17.) VII. 1858 р.	404
298. (625.) Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, пис. перед дн. 28. VII. 1858 р.	405
299. (624.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 28. липня 1858 р.	408
300. (310.) Лист кардинала Івана Сцитовського (?) до Якова Головацького, пис. дня 2. VIII. 1858 р.	409
301. (311.) Лист Георгі. Тордінача до Якова Головацького, пис. дня 8. VIII. 1858 р.	410
302. (312.) Лист Василя Потурічіча до Якова Головацького, пис. дня 11. VIII. 1858 р.	410
303. (313.) Лист Карла Гінца до Якова Головацького, пис. дня 9. IX. 1858 р.	411
304. (IV.) Лист Фр. Мікльосіча до Якова Головацького, пис. дня 10. IX. 1858 р.	411
305. (314.) Начерк листу Якова Головацького до бар. Корфу, пис. дня 6. X. 1858 р.	412
306. (633.) Лист Івана Наумовича до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) X. 1858 р.	413
307. (315.) Лист Барона Корфу до Якова Головацького, пис. дня 9. (21.) X. 1858 р.	414
308. (487.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. X. 1858 р.	414
309. (634.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 14. (26.) X. 1858 р.	415

Число	Стор.
310. (312.) Лист Вас. Потурічіча до Якова Головацького, пис. дня 28. X. 1858 р.	416
311. (316.) Лист Якова Савчинського до Якова Головацького, пис. дня 2. XI. 1858 р.	417
312. (317.) I. Начерк листу Якова Головацького до барона Корфу, пис. 7. XI. 1858 р. і II. німецьке подане о. Дион. Бурачинського до Консисторії на парохію Нівочин, пис. дня 25. липня 1858 р.	417
313. (636.) Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис. дня 23. XI. (5. XII.) 1858 р.	418
314. (637.) Лист Івана Гушалеви́ча до Якова Головацького, пис. дня 9. (21.) XII. 1858 р.	420
315. (486.) Лист Ант. Петрушеви́ча до Якова Головацького, пис. дня 10. XII. 1858 р.	421
316. (638.) Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 26. XII. 1858 р.	422
317. (319.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, без дати, пис. 1858 р.	423
318. (527.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 2. I. 1859 р.	425
319. (318.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 29. XII. 1858 р. (10. I. 1859)	426
320. (602.) Лист Іполита Вол. Терлецького до Якова Головацького, пис. дня 17. (29.) I. 1859 р.	427
321. (603.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 28. II. 1859 р.	429
322. (604.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 10. III. 1859 р.	430
323. (321.) Начерк листу Якова Головацького до бар. Корфу, пис. дня 12. III. 1859 р.	431
324. (598.) Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 17. III. 1859 р.	433
325. (600.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, без дати, пис. в марті 1859 р.	434
326. (599.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 18. III. 1859 р.	434
327. (320.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 6. (18.) III. 1859 р.	436
328. (323.) Два начерки листів Якова Головацького: I. до К. В. Запа, II. до В. Ганки, пис. дня 12. (24.) III. 1859 р.	437

Число	Огор.
329. (591.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 23. III. (4. IV.) 1859 р.	439
330. (601.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. в цвітні 1859 р.	440
331. (322.) Лист Барона Корфу до Якова Головацького, пис. дня 6. IV. 1859 р.	442
332. (605.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8. (20.) IV. 1859 р.	443
333. (495.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. IV. 1859 р.	444
334. (606.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3. (15.) V. 1859 р.	444
335. (607.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) V. 1859 р.	446
336. (611.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 18. (30.) V. 1859 р.	447
337. (608.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 3. VI. 1859 р.	450
338. (609.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 3. VI. 1859 р.	451
339. (610.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 24. (V.) 5. VI. 1859 р.	454
340. (596.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 12. VI. 1859 р.	455
341. (597.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 13. VI. і 21. VII. 1859 р.	457
342. (502.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) VI. 1859 р.	460
343. (592.) Начерк листу Якова Головацького до Григ. Шашкевича пис. дня 25. VI. 1859 р.	461
344. (325.) Начерк листу Якова Головацького до Пант. Куліша з дня 30. VI. 1859 р.	463
345. (595.) Лист Григорія Шашкевича до Якова Головацького, пис. дня 9. VII. 1859 р.	464
346. (508.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 16. VII. 1859 р.	467
347. (594.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 15. (27.) VII. 1859 р.	468
348. (528.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 19. IX. 1859 р.	470

Число	Стор.
349. (511.) Лист Карла Шайнохи до Якова Головацького, пис. дня 2. X. 1859 р.	471
350. (593.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня (24. IX.) 6. X. 1859 р.	472
351. (512.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 19. X. 1859 р.	473
352. (612.) Лист Карла Шайнохи до Якова Головацького, пис. дня 1. XI. 1859 р.	474
353. (515.) Лист Василя Головацького до брата Якова, пис. дня 5. XI. 1859 р.	475
354. (614.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8. (21.) XI. 1859 р.	476
355. (524.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 12. XII. 1859 р.	478
356. (615.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. (19.) XII. 1859 р.	479
357. (529.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 4. I. 1860 р.	481
358. (587.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (24. XII. 1859) 5. I. 1860 р.	482
359. (586.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 6. I. 1860 р.	483
360. (530.) Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 7. I. 1860 р.	484
361. (590) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (6.) 18. II. 1860 р.	485
362. (589.) Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 11. III. 1860 р.	486
363. (588.) Лист Георгія Шооша до Якова Головацького, пис. дня (1.) 13. III. 1860 р.	487
364. (585.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. (14.) III 1860 р.	489
365. (584.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 7. (19.) III. 1860 р.	491
366. (583.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 23. IV. 1860 р.	492
367. (582.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня (18.) 30. IV. 1860 р.	493
368. (581.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3. V. 1860 р.	494

Число	Стор.
369. (580.) Лист Ал. Духновича до Якова Голсвацького, пис. дня (8.) 20. V. 1860 р.	496
370. (579.) Лист Івана Головацького до б та Якова, пис. дня (11.) 23. V. 1860 р.	497
371. (578.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (25. V.) 6. VI. 1860 р.	498
372. (577.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. 1860 р.	498
373. (576.) Лист Григ. Шашкевича до Якова Головацького, пис. дня 3. II. 1861 р.	499
374. (571.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 2. X. 1861 р.	501
375. (574.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 7. XII. 1861 р.	502
376. (573.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 16. I. 1862 р.	504
377. (572.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня (4.) 17. II. 1862 р.	506
378. (330.) Лист П. П. Должикова до Дан. Гартенштайна, пис. дня 26. II. 1849 р.	507
379. (331.) Лист В. П. Печаткіна до Якова Головацького, пис. дня 2. III. 1849 р.	508
380. (336.) Лист П. П. Должикова до Дан. Гартенштайна, пис. дня 9. VII. 1849 р.	509
381. (351.) Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького, пис. дня 23. X. 1850 р.	510
382. (бібл. тов. ім. Шевч.) Лист Вас. Ковалського до Мих. Козановича, пис. дня 2. XI. 1850 р.	511
383. (352.) Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького, пис. дня 30. XI. 1850 р.	512
384. (354.) Лист Ізаака Гартенштайна до Якова Головацького, пис. дня 25. XII. 1850 р.	514
385. (617.) Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, при кінці 1850 р.	515
386. (616.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9. (20.) VII. 1851 р.	518
387. (642.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. (13.) IV. 1852 р.	521
388. (362.) Лист Василя Ковалського до Якова Головацького, пис. дня 16. (28.) V. 1852 р.	524

Число	Стор.
389. (302.) Лист Юстина Желехівського до Якова Головацького, пис. дня 12. (24.) VI. 1852 р.	527
390. (360.) Лист Теодора Білоуса до Івана Гушалевича, пис. дня 17. IX. 1852 р.	528
391. (366.) Лист П. П. Должикова до Якова Головацького, пис. дня 20. II. 1853 р.	528
392. (375.) Лист Юліана Вислобоцького до Якова Головацького, пис. дня 23. VI. 1853 р.	529
393. (639.) Лист А. Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 8. IX. 1853 р.	529
394. (370.) Лист Петра Павловича Должикова до Якова Головацького, пис. дня 3. XI. 1853 р.	530
395. (640.) Начерк листу Якова Головацького до П. П. Должикова, пис. дня 11. (23.) IX. 1853 р.	532
396. (369.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 20. X. 1853 р.	533
397. (641.) Начерк листу Якова Головацького до П. П. Должикова, пис. дня 19. (31.) XII. 1853 р.	536
398. (?) Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського (?), пис. дня 21. I. 1854 р.	537
399. (381.) Лист Мих. Вешкидта до Якова Головацького, пис. дня 9. IX. 1854 р.	538
400. (548.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 3. XI. 1854 р.	539
401. (391.) Програма „Семейной Бібліотеки“ призначена для її співробітників	540
402. (390.) Лист Дим. Гузара до Якова Головацького, пис. дня 16. (28.) VIII. 1855 р.	542
403. (6 тов. Шевч.) Лист Василя Ковалського до Мих. Козановича, пис. дня 25. VIII. 1856 р.	543
404. (410.) Лист Йосифа Сембратовича до Івана Гушалевича, пис. дня 14. XII. 1856 р.	545
405. (411.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. при кінці 1856 р.	545

	Корон
Миколаєвич Я. — Опис камінецького повіту	2:00
Міцкевич А. До галицьких приятелів, зі вступом і поясненнями	0:46
Огоновський Ом. Др. Історія руської літератури т. II. 6:00, т. III. 8:00, т. IV	2:00
„ Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache	3:00
Олександрович В. Расы Европы	0:70
Онишкевич Г. — Руська бібліотека т. III	3:00
Пам'ятки українсько-руської мови і літератури, т. I. Апокріфи старозавітні	4:00
„ „ „ „ „ т. II і III. Апокріфи новозавітні по	5:00
Павлик М. — „Про читальні“	1:00
„ М. П. Драгоманов, его ювілей, похорон, автобіографія і спис творів	4:00
„ Ягуб Іаватович	1:00
Партицький О. — Старинна історія Галичини	6:00
„ Словинська держава перед двома тисячами літ	0:20
„ Провідні ідеї в письмах Т. Шевченка	0:70
„ Скандинавщина в давній Русі	0:40
„ Слово о полку Ігоревім	1:60
Партицький О. Темні місця в Слові о полку Ігоревім	2:80
Правнича часопись, річник IV—V по 6:00, VI, VII — X по	2:00
Правнича бібліотека т. I вип. 1, т. II вип. 1 і 2	
Правнича і економічна часопись, т. I—III по 3:00, т. IV—V і VI—VII по	4:00
„ Правда“ письмо літературно-наукове з 1873, 76, 77, 79, 89—96 по	4:00
„ з р. 1878 2:00, річні. XIII з доповненням	3:00
Пулюй Л. Непропаща сила	0:20
„ Нові і перемінні звізди	0:16
Раковський Л. Вія нашої землі	0:10
„ Вулкани	0:30
Рудницький С. — Українські козаци в 1625—1630 р.	1:00
„ Руські землі Польської Корони при кінці XV в.	0:80
Сеньобб Ш., Австрія в XIX ст.	0:80
Міжнародні революційні партії	0:40
Спис творів Ів. Франка за 25 літ його літературної діяльності	1:00
Стоцький С. — Буковинська Русь	2:40
Студинський К. Др. — Лірники, студия	0:40
„ Пересторога, історично-літературна студия	2:00
Тен Г., Філософія штуки	1:00
Терлецький О. Московіфи й народовці	0:30
Томашинський С. Народні рухи в Галицькій Русі 1648 р.	2:00
„ Податкові ухвали за Казимира Ягайловича в Польщі	3:00
„ Київська Ковачина 1855 р.	0:10
„ Маруся Богуславка в укр. літературі	2:00
Уайт Д. А., Рівній географічних поглядів	0:30
„ Рівній астроном. поглядів	0:46
„ Рівній поглядів на лихву	0:30
„ Розмови з Л. Толстим	0:30
Українсько-руська бібліотека т. I, 6:00, II, 4:00, IV, 3:00, оправні о 1:20 дорожні	
Уманець і Спілка — Словар російсько-український т. I—IV	12:00
Л. Фер. Будда і Буддизм	0:80
Феррієр Е. Дарвінізм	1:30
Флямаріон К. Про небо	2:00
Франко Ів. Нарис історії філософії	0:60
„ Наші коляди	0:40
„ Іван Вишенський	2:00
„ Про павичину і її знесеня 1848 р.	0:60
„ Хмельницщина 1648—9 р. в сучасних віршах	2:00
„ Слово о Лазареві воскресінні	0:50
„ Апокріфічне євангеліє Псевдо-Матвія	0:30
„ Шевченко героєм польської революційної легенди	0:40
Слевич Ю. Др. — Історія Скиту Маніявського	2:40
Цлевич О. Причини до зносин II. Дорошенка з Польщею	0:40
„ Участь козаків в Смоленській війні 1633—4 рр.	1:00
Щурат Чернеча республіка на Афоні	0:20
„ „Чернець“ Т. Шевченка, студия	0:20

B-3666
1992 1986 8-9

B 3.666
8-9

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ
ГОЛОВАЦЬКОГО

1851 - 62